



6.3 '02

From the Library of
Professor William Henry Green
Bequeathed by him to
the Library of
Princeton Theological Seminary

PK935

.L3B72

M. Henry Green
Princeton N.J.

Aug 29. 1885

Digitized by the Internet Archive
in 2016

<https://archive.org/details/glossariumsanscr00bopp>

GLOSSARIUM SANSCRITUM.



GLOSSARIUM SANSCRITUM

IN QUO

OMNES RADICES ET VOCABULA USITATISSIMA EXPLICANTUR ET
CUM VOCABULIS GRAECIS, LATINIS, GERMANICIS, LITHUANICIS,
SLAVICIS, CELTICIS COMPARANTUR

A

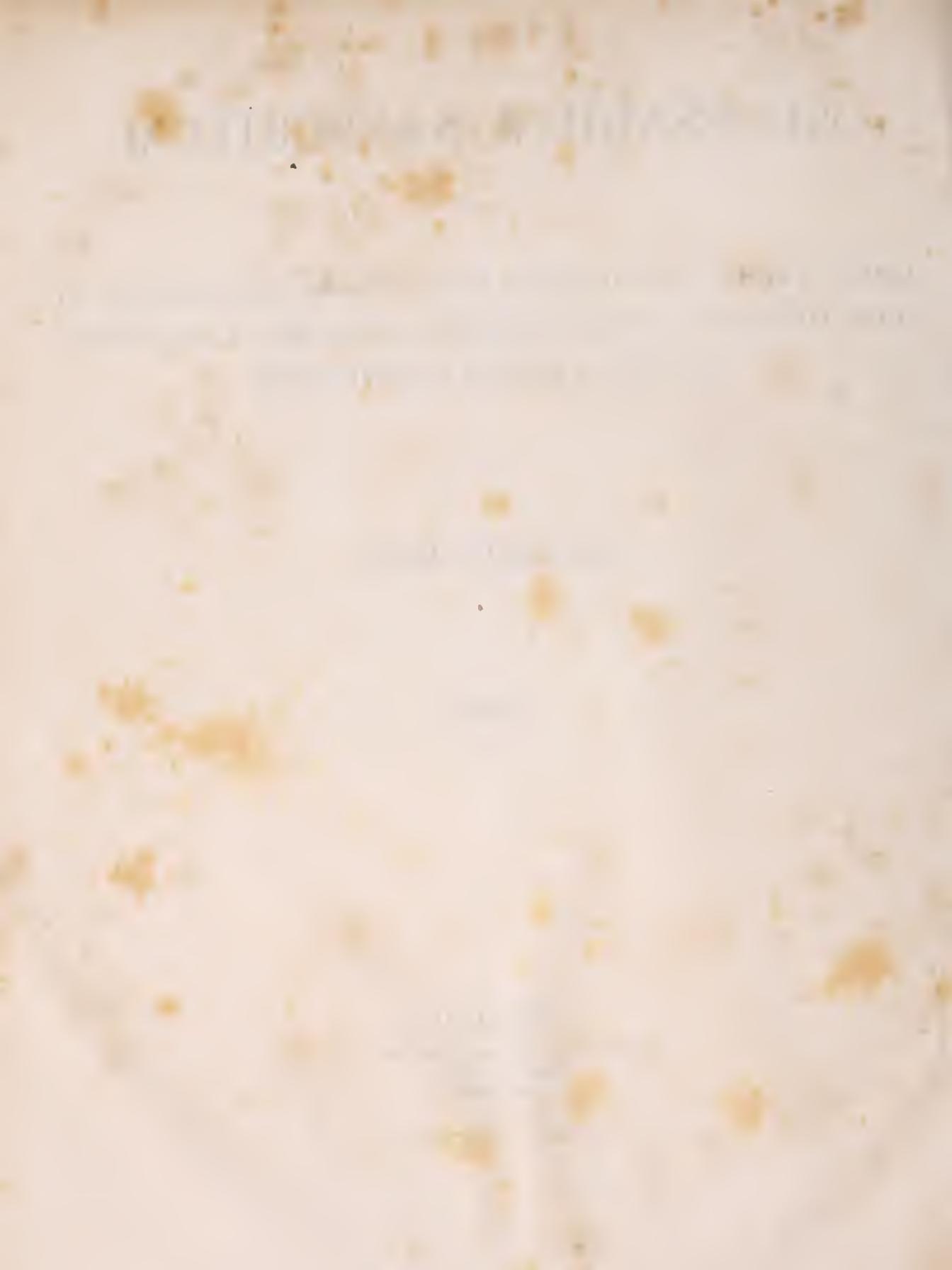
FRANCISCO BOPP.



BEROLINI

PROSTAT IN LIBRARIA DÜMMLERIANA
(GRUBE ET HARRWITZ)
MDCCCXLVII.

EX OFFICINA ACADEMICA.



PRAEFATIO.

Continentur hoc libro omnes linguae sanscritae radices et vocabula usitatissima cum verbis graecis, latinis, germanicis, lithuanicis, slavicis, celticis comparata, et, quantum fieri potuit, librorum sanscritorum locis illustrata. Plurimae tamen radices apud auctores hactenus nondum repertae sunt, nonnullae tantum in dialecto Vēdicā occurrunt, aliae cognatis linguis confirmantur. Ita obsoleta radix स्तिघ्, cui ascendendi notionem attribuunt grammatici, nostro *steigen*, graeco στείχω, ἐστιχον, russico *stignu* assequor (= स्तिघोमि), lithuanico *staigio-s* festino, hibernico *staighre* gradus approbatur. Radicem क्लृये ire nunc confirmatam videmus vetere linguae persicae dialecto, ubi *s'iyu* (*) item significat ire, unde *as'iyawam* ivi, profectus sum, quod saepius occurrit in memorabili Behistuniensi inscriptione, quam nuper edidit et ingeniose interpretatus est Vir clarissimus H. C. Rawlinson in libro *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, Vol. X.*

(*) *s'iyu* inserto *i*, quod semivocali *y*, si alia quam *h* eam praecedat consonans, semper anteponitur, pronomine *t'ya* excepto, inde e. c. *aniya* alias = अन्य, sed *thahyāmahya* appellamus (cum terminazione Parasmaipadi = Vēd. मसि) a radice *thah*, quam non cum Benfeyo (*Die Persischen Keilinschriften* p. 83. s. v. *that*) ad scrt. गद् retulerim, sed potius ad चक्रे चकास्, ita ut *h* respondeat sanscrito श्, et *th* sanscrito च् = *tsch*, sicut in *thastana*, quod Benfeyus apte ad sanscritum चेष्टन् refert (l. c. p. 83.). Quod ad sibilantem attinet, quae in radice *s'iyu* respondet sanscrito क्लृ, respiciatur zendicum *pērēšāmi* et neopersicum سرپ pursem = scrt. पृच्छामि interrogo, nec non antiquae Persicae radix *ras* venire, unde *arasam* veni, quod saepius in inscriptione Beh. occurrit, sanscritoque आर्षम् respondet. Aspiratam autem sibilantem in radice *s'iyu* adhiberi censeo propter sequentem vocalem *i*, quae non raro aspirationem in antecedentem consonantem infert, inde e. c. *an'iya* sum contra *amahya* sumus; ita द् (sic cum Holzmannio — *Beiträge zur Erklärung der persischen Keilinschriften* p. 61. — legimus pro Rawlinsonii त् et Lassenii क'ह) nonnisi ante *i* vocalem loco fungitur sanscritorum द् et ध्, e. c. in *yad'ya si*, *priđiya याई*, salve, quorum prius convenit cum sanscrito यदि, alterum terminacione aequat formas Vēdicas et Zendicas ut श्रुधि, अऽयूर्वै श्तुविधि (gramm. comp. §. 450.). Sanscrito श् respondent *g'* et *g''* (sic cum Holzmannio legimus pro Rawlinsonii ज्ञ, ज् et Lassenii झ, झ'), quorum prius invenitur ante *a*, alterum ante *i*, itaque e. c. *g'ad'ya dele*, caede = जाहि e हृधि, *g''iwa vita* = जीव.

Multae quae a grammaticis Indicis inter radices receptae sunt formae non verae sunt radices, sed verborum denominativorum themata, ut e. c. क्रमार्, कर्त्र्, मत्, स्तोम्; nonnullae syllabam reduplicativam continent, sicut e. c. जन्, quod ortum est e घस् ejective अ, जाग् e ग्, vel potius गर् (gr. ἐγείρω). Omnes enim, quae ex indigenorum grammaticorum sententiā in ऋ vocalēm desinunt radices, re verā exeunt in अर्, quod in debilioribus formis in ऋ corripitur, in fortioribus retinetur, ideo e. c. कृत, कृता, कर्तुम् a कृ, i. e. कर्. Etiam litterā ऋ terminatae radices vere desinunt in अर्, quod in fortioribus formis aut conservant, aut in आर् producunt, in debilioribus autem in इर्, ante duas consonantes in ईर्, vel vi euphoniacā antecedentis labialis in उर्, ऊर् immutant; ideo e. c. किरामि, चकर्, चकार्, कीर्ये, कीर्ण, a कृ, i. e. कर्; पिपर्मि, पुर्, पूर्ये, पूर्ण, a पृ, i. e. पर्. Verba nonae classis earum, quibus grammatici vocalēm ऋ attribuunt, radicum, syllabam अर् in temporibus specialibus corripiunt in ऋ, e. c. जृ-णामि a जृ, i. e. जर्. Quam hac de re in libro *Vocalismus* inscripto (p. 177 - 193) fusius exposui, zendicāque europaeicisque cognatis linguis comprobare studui sententiam, nunc quoque confirmatam video priscorum Persarum linguā, quae syllabam *ar* integrum retinet in formis, ubi Sanscrita eam in ऋ corripit, vel in इर्, ईर्, उर्, ऊर् immutat; ita ut e. c. *barta* latus, sustenus, *karta* factus, *adars'nus* (*) ausus est, *asariyata* occisus est respondeant formis sanscritis भृत, कृत, अधृष्णोत्, अशोर्यत (v. r. अ॒ i. e. शर्).

Libri, quibus illustrandis hoc glossarium praecipue inservit, sunt hi: 1) *Indralókágamanam*. (**) 2) Diluvium cum tribus aliis Mahâ-Bhârati praestantissimis episodiis, Berolini 1829, apud Ferdinandum Dümmler. 3) Nalus Mahâ-Bhârati episodium (ed. 2. Berolini 1832 in librariâ Fr. Nicolai). 4) *Bhagavadgita*. 5) *Hitópadésa*. 6) Urvasia, Câlidâsi fabula.

(*) *t* finale post antecedentem vocalēm *u* transit in *s̄*, post alias abjicitur, quam ob rem pro *par'uviyat* (Rawl. I. 7. 8. 45. *haćā par'uviyat* ab antiquo) *par'uviyata* legendum esse censeo, quod suffixo cum sanscritis formis in तस् convenit (v. e. c. अतस्, इतस्, शत्रुतस्). Veri ablativi autem, quanquam formā cum instrumentalī convenient, sunt *kabug'iyā* Cambyse (Rawl. I. 40.) et *dar'ugā* (IV. 37.). Etiam *bâbir'us* Babylone (II. 65.) verus est ablativus, nititurque formā *bâbirut*, quocum conferantur ablativi zendici ut *tanaōt* (gramm. compar. §. 180.). Genitivi forma *bâbir'uwa* convenient cum sanscritis genitivis ut धेन्वान्, correpto ा et abjecto *s*, sicut semper post antecedentem vocalēm *a* vel ा.

(**) Ardschuna's Reise zu Indra's Himmel nebst anderen Episoden des Mahâ-Bhârata, Berlin 1824, bei W. Logier.

SIGLORUM EXPLICATIO.

A. est 1) Atmanēpadum. 2) Arg'uni reditus ex Indri coelo. (*)

AM. est Amara - Kòscha.

BH. est Bhagavad - Gita.

BHATT. est Bhatti - Kâvya.

BHAR. est Bhartriharis (ed. Bohlen).

BR. est Brahmani lamentatio. (**)

DEV. est Dêvîmâhâtmya (ed. Poley. Berol. apud Ferd. Dümmler).

DR. est Draupadiae raptus (in libro meo «Diluvium»).

GHAT. est Ghatakarpala (ed. Dürsch. Berol. apud F. Dümmler).

GITA - G. est Gita - Govinda ed. Lassen.

gr. est grammatica critica linguae Sanscritae. (***)

gr. comp. est grammatica comparativa («Vergleichende Grammatik etc.») Numeri indicant paragraphos.

H. est Hidimbi caedes. (**)

Hib. est Gaëlicum dialecti Hibernicae.

HIT. est Hitopadësa (ed. Bonn.)

IN. est Indralôkâgamanam. (**)

K. est Kàś'inâthus, grammaticus indicus, cuius radicum collectionem edidit Wilkinsius (The radicals of the Sanscrita Language, London 1815). (****)

Lass. est Lassenii Anthologia Sanscritica.

Lith. est Lithuanicum.

M. est Matsyôpâkhyâna, i. e. episodum de diluvio.

MAH. est Mahâ - Bhârata ed. Calc.

MAN. est Manu - Sâstra.

MR. est Mric' c' akati.

N. est Nalus (Berol. apud Nicolai).

P. est 1) Parasmaipadum. 2) Pâtaliputra (ed. H. Brockhaus. Lipsiae 1835.)

(*) In libro meo «Diluvium» Berolini in libraria Dümmleriana.

(**) In libro meo «Ardschuna's Reise zu Indra's Himmel». Berol. apud Guilelmum Logier.

(***) Qui minore, germanice scriptâ utuntur grammaticâ, respiciant dicti libri tabulam synopticam (p. 370. sq.), quae utriusque libri regularum ordinem exhibit.

(****) Kàś'inâthi et Vôpadèvi grammaticorum explicationes nonnisi iis apposui radicibus, quarum significatio librorum locis non confirmari potuit. Ubi utriusque grammatici definitiones iisdem verbis sunt expressae, sigla omisi.

r. est 1) radix. 2) regula.

PAN. est Pānini.

RAGH. est Raghu-Vansa (ed. Stenzler).

RAM. est Rāmāyana ed. Seramp.

R. Schl. est Schlegelii editio Rāmāyanæ.

RIGV. est Rigveda-Sanhitae liber primus (sanscrite et latine edidit Fr. Rosen, cujus versionem locis laudatis apposui).

RIGV. V. est Rigvēdae liber quintus, cujus exempla e Vas'is thi hymnis sumta affert Westergardius in libro suo *Radices Sanscritae inscripto.* (*) |

RIGV. Sp. est Fr. Rosenii Rigva - Specimen.

s. est suffixum.

SA. est episodium de Sāvitria. (**)

SAK. est Sakuntala ed. Chézy.

SU. est Sundus et Upasundus. (***)

Th. est Thema.

UP. est Upakōsa (in libro «Pātaliputra» ed. Brockhaus).

UR. est Urvasia (ed. Lenz, Berol., apud Ferd. Dūmmler).

V. est Vōpadēvus grammaticus cujus radicum corpus, *Kavikalpadruma* inscriptum, edidit W. Carey in grammaticā suā.

Westerg. est Westergardii liber *Radices sanscritae* inscriptus.

(*) Dialectum Vēdicam nonnisi in iis respexi radicibus, quarum significationes librorum classicae linguae locis non confirmari potuerunt.

(**) In libro meo «Diluvium» Berolini apud F. Dūmmler.

(***) In libro meo «Ardschuna's Reise zu Indra's Himmel». Berol. apud Guilelmum Logier.



अ

१. अं stirps demonstrativa; v. gr. 270.
२. अं (ut mihi videtur, a praec. v. gr. comp. 371.) particula negativa, quae vocabulis praesigitur per compositionem. Ante vocales ei additur अ euphonicum (v. gr. 114, 667 et cf. gr. ἀ, ἀν, lat. *in*, goth. et germ. *un*).
- अंश्** १०. p. (समाधाते क. विभाजने र.) coacervare, dividere. Scribitur etiam अंस्.
- अंश्** m. (r. अंश् s. अं) १) pars, portio. २) humerus. SAK. 22.६. inf. (cf. germ. vet. *ahsala*, lat. *axilla*, v. sq. अंशल). Scribitur etiam अंस्.
- अंशल (a praec. s. ल) robustus. Scribitur etiam अंसल.
- अंशु** m. (r. अंश् s. उ) radius.
- अंशुक** n. pannus, vestis; स्तनांशुक tunica pectoralis. UR. 61.२.
- अंशुमत् (ab अंश् s. मत्) १) radiis praeditus. BH. 10. 21. २) m. sol.
- अंस्** १०. p. v. अंश्.
- अंस् m. v. अंश् et cf. goth. *amsa* humerus.
- अंसल (a praec. s. ल) fortis, robustus. AM.
- अंहूः** १. a. (grammatici scribunt अहूः v. gr. 110^२.) ire (v. अंहि pes et cf. अङ्गूः).
- अंहति f. (rad. अंहूः s. ति, conservato charactere primae classis sicut in वर्तति q. v.) donum. AM.
- अंहस्** n. (r. अंहूः s. अस्) peccatum. AM. (cf. अघ, आग्नि et gr. ἄγγειο).
- अंहि** m. (r. अंहूः s. रि) pes. AM. (cf. अङ्गिग्र).
- अकूः** १. p. (कुटिलायाहूः गती क. वक्रगते र. cf. अग्नि) flexuose, tortuose ire (cf. gr. ἀγκάνη, ἀγκαῖ, ἀγκῶν, lat. *angulus*).
- अकाण्टक** (BAH. ex अं priv. et काण्टक hostis) liber ab hostibus.
- अकत्थन** (KARM. ex अं priv. et कत्थन a r. कत्थूः s. अन) non gloriatus, se non jactans. IN. 4. 11.
- अकस्मात्** (AVY. ex अं priv. et ablat. interrogativi किम्, secundum analogiam adverbiorum साक्षात् et समन्तात्, v. gr. 675.) sine causa, subito. N. 21. 22. HIT. 18. 2.
- अकाम** (BAH. ex अं priv. et काम) invitus. N. 20. 22.
- अकार** m. (ex अं sonus a et कार faciens) littera a. BH. 10. 33. (v. gr. 4.).
- अकाल** (BAH. ex अं priv. et काल tempus) intempestivus. SU. 1. 31.
- अकूपार** m. (cujus ripa ulterior non vilis i. e. non propinqua sed remota est, latus; BAH. ex अं priv. et कूपार quod ipsum est BAH. ex कूप, producto ex कूप q. v., et पार; cf. दूरपार) mare. AM.
- अकृतबुद्धि** (BAH. ex अकृत et बुद्धि) non factum intellectum habens, i. e. intellectu destitutus (cf. composita, quae a ज्ञात incipiunt).
- अकृतबुद्धित्व** n. (a praec. s. त्व) Abstractum praecedentis. BH. 18. 16.
- अकृतात्मन्** (BAH. ex अकृत et आत्मन्) non factam animam habens, anima privatus, i. e. improbus, insanus. N. 12. 82. BH. 15. 11.
- अकृका** f. mater (cf. lat. *Acca*).
- अक्तिष्ठकार** (KARM. ex अक्तिष्ठ inturbatus, non interruptus, indefessus — a r. क्तिष्ठूः praef. अं, s. त — et कार actio, nisus) indefessus nisus.
- अक्तिष्ठकारिन्** (a praec. s. इन्) indefessum nisum habens. IN. 2. 10.
- अक्त्** १. et ५. p. (सङ्गते क. व्याप्तिसंहत्योः र.) coacervare, occupare.
- अक्त्** m. (v. इच्छूः videre) १) oculus, in fine compositorum

pro अक्षि — v. gr. 681. — e.c. पिङ्गाक्ष q.v. (gr. "ΟΞΩ, "OKKO per assimilationem ex "ΟΞΟ, lat. *oculus* abjecto s, goth. *augð* — Th. *augan* — contra legem quā plerumque tenues in aspiratas sunt conversae, quam ob rem *auhō* exspectaveris, cuius *au* ex vi euphonica litterae *h* explicari posset, ita ut genuinum *a* in *u* sit attenuatum (*) — sicut e.c. in lith. *ugni-s* = अग्निः ignis — vocali *u* vero, propter sequens *h*, *a* euphonicum sit praefixum; russ. *oko*; v. अक्षि). 2) talus. N. 7.5. 3) rota (cf. lat. *axis* = अक्षि q.v.; gr. ἈΞΟΝ = अक्षन् q.v.; germ. vet. *ahsa*, nostrum *Achse*; lith. *azis* ejecto क्ष, *sz* = ष). 4) currus. 5) secundum Wils. *a kind of seed used for rosaries* (Eloeo carpus). 6) dica, lis.

अक्षदर्शक m. (तात्र. e praec. sgnf. 6. et दर्शकः qui videt) judex. AM.

अक्षन् Thema defectivum, quo suppletur अक्षि oculus (gr. 165. cf. goth. Th. *AUGAN*, unde nomin. *augð*).

अक्षम् (KARM. ex अ priv. et क्षम् potens, a r. क्षम् s. अ) impotens. SA. 4.20.

अक्षमात्र n. (ex अक्ष अक्षम् et मात्र n. mensura, in fine compositorum significans solus, v. quoque suffixum मात्र, gr. 652.) temporis punctum, momentum. अक्षमात्रेण momento, statim. A. 8.4.

अक्षमाला f. (ex अक्ष sgnf. 5. et माला sertum floreum) «a rosarie» DEV. 2.23.

अक्षय (BAH. ex अ priv. et क्षय m. exitium) liber ab exitio, sempiternus. N. 2.18.

अक्षयत्व n. (a praec. s. त्व) Abstractum praecedentis, *Unvergänglichkeit*. HIT. 1. s.

अक्षय्य (KARM. ex अ priv. et क्षय्य fragilis, a r. क्षि s. य, gr. 629.) quod extingui non potest, immortalis, perennis.

अक्षर n. (KARM. ex अ priv. et क्षर् periens, a r. क्षर् s. अ) 1) quod nou perit, immortale, sempiternum (न क्षरतो त्य अक्षरम्, sic schol. Sridharasvāminus ad BH. 8.3.). 2) littera, syllaba. 3) एकम् अक्षरम् (unum immortale)

syllaba sanctissima ओम्, quae tribus suis litteris tres deos altissimos exprimit, scilicet litterा अ, quae cum sequente उ in आ coalescit, deum Vischnum, उ Sivum et मू Brahmag. BH. 10. 25.

अक्षवती f. (ab अक्ष m. talus, s. वत् in *sem.*) talarius latus. N. 26. 10.

अक्षान्ति f. (KARM. ex अ priv. et क्षान्ति patientia) invicia. AM.

अक्षि n. oculus (nom. irr. v. gr. 165. et अक्षः lith. *akī-s*).

अक्षीहिणी f. exercitus compleatus, justum peditum, equitum, curruum et elephantorum numerum continens. Secundum Wils. ex अक्ष currus et उहिणी collectio, vocalibus अ et उ irregulariter coalescentibus in आ pro आ).

अखण्ड (non partem continens, BAH. ex अ priv. et खण्ड) totus, plenus. SAK. 35. infr.

अखिल (non vacuum habens, BAH. ex अ priv. et खिल n. inane, vacuum) omnis, universus, totus. अखिलेन adv. omnino. N. 6. s. SU. 3. s. A. 3. s.

अग् 1. p. (कुटिलायाङ् गतौ क् वक्रगते v.) tortuose, flexuose ire; cf. अक्ष.

अग्न m. (KARM. ex अ priv. et जां iens, a r. गा s. अ) 1) arbor. 2) mons.

अग्नद् m. (BAH. ex अ priv. et गद् morbus) medicamentum. AM.

अग्नम् m. (KARM. ex अ priv. et गम iens, a r. गम् s. अ) arbor. N. 12. 103.

अग्नाध (secundum Wils. BAH. ex अ priv. et गाध locus, situs cf. nostrum *Boden-los*. Derivari etiam potest a rad. गाह् submergi, quae primitive गाध् sonuisse videtur, v. gr. comp. 23.) valde profundus. N. 6. 13. — (Huc fortasse pertinent gr. ἀγαθός et goth. *góða*, abjecto *a* initiali) sicut scr. वरियस् melior, वरिष्ठ optimus cum उरु magnus, latus cohaerent; v. gr. comp. 298.).

अग्निं m. 1) ignis. 2) Agnis, deus ignis (lat. *igni-s*, lith. *ugni-s*, slav. *ognj*, goth. *auhn'-s* hypocaustum, fornax

(*) V. librum meum «Vocalismus» p. 227. n. 16.

v. Graff I. p. 176.; *huc etiam pertinere videntur gr. αἴγλη, ἀγλαός*).

अग्निचित् *m.* (ex **अग्नि** et **चित्** colligens a r. **चि** adjecto **त्**, v. gr. 643.) ignis cultor, qui ignem sacrum sustinet. AM.

अग्निमत् (*igne praeditus ab अग्नि suff. मत्*) igni deditus, ignem colens. N. 12.50.

अग्निपुरोगम (*BAH.* ex **अग्नि**, et **पुरोगम** antecedens, e पुरस् in fronte et गम iens) cui Agnis antecedit, Agnem tanquam antecedentem habens. N. 5.34.

अग्निशिख *m.n.* (*BAH.* ex **अग्नि** et शिखा flamma) crocus. AM.

अग्निहोत्र *n.* (*TATP.* ex **अग्नि** et होत्र *n.* q.v.) ignis sacer, qui perpetuo alitur. SU. 2.14. SA. 1.s. N. 12.96.

अग्र *n.* 1) cuspis, cacumen, vertex. N. 8.9. *Loc.* अग्रे ante, coram, c. *gen.* N. 23.21. (cf. gr. ἄντερ). 2) *Adj.* insignis, eximius. A. 1.8.

अग्रज *m.* (e praec. et ज् natus) primogenitus, frater natu maximus.

अग्रतस् (ab अग्र s. तस्) in fronte, ante, coram, cum *gen.* SU. 3.27. H. 4.24. N. 24.11.

अघ् *10. p.* (*पापकारणे* *k.* तत्कृतौ *v.*) peccare. (non vera radix, sed verbum denominativum a sq. अघ).

अघ *n.* (r. अङ्गुष्ठे s. अ) peccatum. V. अनघ et cf. अं हस्.

अङ्गु *1. a. 10. p.* signare, notare. UR. 60. infr.; 83. 10. अङ्गुत signatus, quod etiam ab अङ्गु signum suff. इत derivari potest.

अङ्गु *m.* (r. अङ्गुक् s. अ) 1) nota, signum. 2) gremium, secundum Wils. «*the flank or part above the hip*» (fortasse *huc pertinet gr. ὄγκος*): IN. 1.27. 2.21. N. 23.25. SA. 5.65. 3) actus scenicus.

अङ्गुक् *m.* (r. अङ्गुक् s. उर) 1) cuspis, spiculum. SAK. 36. infr. 2) surculus.

अङ्गुकुश *m.n.* stimulus quo elephanti impelluntur. DEV. 7.9.

1. **अङ्गु** *1. p.* (Grammatici scribunt अङ्ग् v. gr. 110^e.) ire (gr. ἔγγυός, ἔγγιζω?).

2. **अङ्गु** *10. p.* (लक्षणे *k.* पदे लक्ष्मणि *v.*) notare.

अङ्गु *n.* (r. अङ्गुरे s. अ) 1) membrum. 2) corpus. 3) nomen sex librorum, quorum tres priores grammaticas tractant res, quartus sacros ritus, quintus explicationem obscurarum Vēdorū vocum, sextus mathematicam (v. Jones, *On the literature of the Hindus. Asiat. Res. t. 1.*). 4) subsidium, auxilium. HIT. 72.3. v. अनङ्गु.

अङ्गुण *n.* v. अङ्गुन.

अङ्गुद *m.* (ex अङ्गु et द् dans) armilla quā brachia superiora ornantur. UR. 9.18.

अङ्गुन *n.* (r. अङ्गुरे s. अन) atrium. AM. Scribitur etiam अङ्गुण. DEV. 5.50.

अङ्गुना *f.* (r. अङ्गुरे s. अन in fem.) femina. N. 3 18. 12. 61.

अङ्गुराम *m.* (ex अङ्गु n. et राम m. color) odoratum unguentum, nisi potius, quod vocis origini magis conveniret, fucus, pigmentum. (Wils. explicat: *Perfuming the body after cleansing; smearing it with unguents of sandal etc.* HEM. 3.299.) IN. 5.8.

अङ्गुर *m.n.* carbo (lith. *angli-s*, russ. *уголь*, v. gr. comp. 255.g.; nostrum *Kohle*, germ. *vet. col* et *colo*, angl. *coal*, abjectā syllabā *an*).

अङ्गुरक *n. nom. pr.* DR. 2. 11.

अङ्गुरकृ (ex अङ्गु et कृ facere, gr. 653.) consentire, promittere. UP. 49.73.77.

अङ्गुरि *f.* (hoc et cognata vocabula अङ्गुरी, अङ्गुलि, अङ्गुलिति, अङ्गुली, अङ्गुष्ठ ab अङ्गु corpus, membrum descendere videntur, attenuato अ in त्, ita ut अङ्गुष्ठ proprie significet «in corpore stans»; formae अङ्गुलि etc. et अङ्गुरि nituntur co, quod र् et ल् facile inter se permutantur) digitus.

अङ्गुरी *f.* id.

अङ्गुरीय *m.n.* (ab अङ्गुरि vel अङ्गुरी s. ईय) annulus.

अङ्गुरीयक (a praec. suff. क) annulus. SAK. 23.3. (v. अङ्गुलीयक)

अङ्गुल *m.* pollex, digitus.

अङ्गुलि *f.* (v. अङ्गुरि) digitus.

अङ्गुली *f.* id.

अङ्गुलीयक *n.* (ab अङ्गुलीय - cf. अङ्गुरीय - s. क) annulus. AM.

अङ्गूष्ठ *1. a.* (गत्याक्षेपे क. गतौ निन्दारमभवेषु व.) ire, despicere, incipere, properare. Haec radix, quam grammatici scribunt अङ्गूष्ठ (v. gr. 110^a), primitiva forma radicis अङ्गूष्ठ q. v. esse videtur.

अङ्गिम *m.* (r. अङ्गूष्ठ s. दि) pes, arboris radix. HIT. 123. s. (cf. अंगिम).

अचल *(KARM.* ex अ priv. et चल se movens, a r. चल् s. अ). 1) immobilis, immotus. BH. 2. 53. 2) *m.* mons.

अचिर *(KARM.* ex अ priv. et चिर longus) 1) *Adj.* brevis: अचिरेण कालेन brevi tempore. BR. 3. 7. 2) *Adv.* cum acc. instr. et ablat. terminatione: अचिरम्, अचिरण, अचिरात्, brevi, mox, cito. BR. 1. 22. DR. 5. 20. N. 13. 45. 20. 1.

अचिरप्रभा *f.* (non longum splendorem habens, BAH. ex अचिर et प्रभा splendor) fulgur. UR. 78. 15.

अच्छुक् clarus, translucidus. AM.

अच्युत (non lapsus, v. च्यु) 1) *Adj.* firmus, trop. excelsus, divinus, augustus. M. 20. 2) *m.* nomen Vischnūs et Krischni. AM.

अङ्गृ 1. *p.* (गतौ क. ज्ञेपे गते व.) ire, conjicere (gr. ἄγω, lat. ago).

2. अङ्गृ *m.* (ut videtur a r. अङ्गृ s. अ) caper (lith. oz'ys-, russ. KO3È. I'Ь v. अङ्गा).

2. अङ्गृ *m.* (KARM. ex अ priv. et न् natus q. v.) 1) non natus. 2) nomen geniorum ordinis. SU. 3. 5.

अङ्गगर *m.* (ex अङ्गृ *m.* caper et गर्, a r. गृ, vorans) magnus serpens, secundum Wils. boa constrictor.

अङ्गन्य *n.* (ex अ priv. et जन्य, a r. जन् s. य, gignendus) miraculum, portentum, prodigium.

अङ्गस्तम् *Adv. cum. acc. term.* aeterne, in perpetuum, semper. Ut videtur ex अ priv. et जस्त, quod separatim non invenitur, a r. obsol. जस्त् occidere, s. अ.

अङ्गा *f.* (sem. τρै अङ्गा) capra (gr. ἍΙΓ, lith. oszkà, russ. KO3À praefixo K sicut in kostj = अस्थि διστέο).

अङ्गातव्यञ्जनाकृति *(BAH. ex अङ्गातव्यञ्जन non natam*

barbam habens - BAH. ex अङ्गात et व्यञ्जन n. barba - et आकृति f. forma) imberbis (ad litt. non natam barbam habentis formâ praeditus). BR. 1. 28.

अङ्गातशत्रु *m.* (ex अङ्गात non natus et शत्रु hostis) non natos hostes habens, i.e. liber ab hostibus, nomen Yudhischthiri. A. 1. 4.

अङ्गिन *n.* (ut mihi videtur, ab अङ्गृ caper s. इन sicut gr. αἰγίς ab ἍΙΓ) pellis, nebris. BH. 6. 11.

अङ्गिष्ठ (KARM. ex अ priv. et जिष्ठ) non curvus.

अङ्गिष्ठाग (KARM. e praec. et ग a r. गा s. अ) 1) non flexuose iens. 2) *m.* sagitta.

अङ्गोवित *n.* (KARM. ex अ priv. et जोवित n. vita, a r. जोव् s. त) mors. BR. 2. 31.

अङ्गातवास (ex अङ्गात a r. ज्ञा, et वास habitatio) 1) *m.* KARM. incognita habitatio. IN. 5. 57. 2) *Adj.* BAH. incognitam habitationem habens, hinc *Adv.* अङ्गातवासम् incognitâ habitatione. NA. 15. 20. 25. 11.

1. अङ्गूष्ठ 1. *p. a.* (grammatici scribunt etiam अच्छुक्, gr. 110^a.) 1) ire, in compositis ut प्राचू, quod in casibus fortibus sonat प्राञ्चू, v. gr. 196. sq. 2) venerari, colere. —

अच्छित 1) erectus, *de pilis*, v. apud Wils. रोमाञ्चित «having the hair of the body erect, considered as a proof of exquisite pleasure, enraptured, delighted.» 2) pulcher, *de oculis, palpebris et superciliis*, ubi primitive item «erectus» significare videtur: N. 12. 45. अच्छितेकण pulchros oculos habens; RAGH. 5. 76. अच्छिताञ्चिपक्षमन् pulchras oculorum palpebras habens (Comment. Calc. अच्छितानि सुन्दराणि अक्षनोर् नेत्रयोर् पक्षमाणि यस्य); अच्छितभू *f.* Wils. ed. 2. «a woman having beautifull eye brows».

2. अङ्गूष्ठ 10. *p.* (व्यक्तायाम् वाचि क. व्यक्ती व.) clare, distincte loqui.

अङ्गल *n.* (r. अङ्गूष्ठ s. अल) finis, margo vestis. HIT. 83. s.

अच्छित *v.* 1. अङ्गूष्ठ.

अच्छितपत्राक्त (BAH. ex अच्छितपत्र pulchra folia habens, quod hoc in composito lotum florem significare videtur, et अङ्गूष्ठ oculus) loto similes oculos habens. SU. 3. 25.

Confirmari possit conjectura mea lectione ed. Calc.
अञ्जितपद्माक्ष i.e. pulchro loto similes oculos habens.
Fortasse tamen genuina lectio est अञ्जितपद्माक्ष i.e.
pulchris palpebris praeditos oculos habens; cf. supra
memoratum अञ्जिताक्षिपद्मन्.

अञ्जन् 1. p. (आयामे, grammatici scribunt अञ्जन्, gr. 110^a)
longum esse.

अञ्जन् 7. 10. p. (अनंतिम, अञ्जन्यामि; अञ्जन् 10. a grammar-
ticis scribitur अञ्जन्) 1) ire, v. अञ्जन्त. 2) splendere.
3) oblinere, ungere, *praesertim* cl. 10. MAN. 4.44.: अञ्जन्-
यन्तो स्वके नेत्रे oblinens oculos suos (lat. *ungo*).
c. वि *Caus.* 1) manifestare, arguere. MAN. 10.38. *Pass.*
व्यज्यते (gr. 503.538.). HIT. 103.20. 2) creare. MAN. 1.6.

अञ्जन n. collyrium. HIT. 74.4.

अञ्जन्ति m. manus junctio, implicatio (Wils. explicat:
The cavity formed by putting the hands together and holding the palms, as if to receive water, etc.)

अञ्जन्त n. (r. अञ्जन् s. अस्) celeritas. SA. 6.44. instr. अञ्जन्-
सा Adv. celeriter.

अट् 1. p. a. ire, incedere, ambulare. RAM. ed. Ser. III. 52.
18.: अटन्ति राजमार्गेषु कुञ्जरा: incidunt in regiis
viis elephanti; III. 70.63.: मृगयाम् अटते venatum it;
N. 2.13. 10.1.: अटमान.

c. परि circumgredi. HIT. 42.13.

अटन n. (r. अट् s. अन) ambulatio, iter, peregrinatio.
HIT. 28.108.

अटवो f. sylva. HIT. 41.1.

1. अटद् 1. a. (अतिक्रमे क.) अतिक्रमे, वधे v.) superare,
occidere.

2. अटद् 10. p. (अनादरे क.) despicere, vilipendere.

अटहास m. (ex अटद् multus - a r. अट् s. अ - et हास्
risus) risus vehemens, cachinnus, hinnitus. DEV. 2.31.
9.21.

अटहाल m. palatium.

अटहालक m. (a praec. s. क) ut videtur i. q. अटहाल vel
अटहालिका; secundum Wils. «a room on the top of a
house». A. 10. 3. ubi अटहाल pro अटहाल scribendum.

अटहालिका f. secundum Wils. «a palace, an upper room
med house».

अठ् 1. p. (गती) ire.

1. अठ् 1. p. (उद्यमे) operam dare, adniti.

2. अठ् 5. p. (व्यापने) occupare.

अठड् 1. p. (अभियोगे) niti, contendere, petere.

1. अण् 1. p. (शब्दे) sonare.

2. अण् 4. a. (प्राणने) spirare, spiritum trahere. cf. अन्.

अणक (r. अण् s. अक) inferior, pravus, vilis. AM.

अणीयस् (ab अण् s. comp. इयस्) minor, parvulus, per-
exiguus. BH. 8.9.

अणु (f. अण्डो) parvus, exiguus. N. 8.32. BH. 8.9.

अण्ठ 1. a. (गती, grammatici scribunt अठ्, praet. red. आ-
नाट्ठे gr. 433.) ire.

अण्ड n. 1) ovum. 2) testis, testiculus. HIT. 49.16.

अण्डज m. (ovo natus, ex अण्ड et ज) avis.

अत् 1. p. (सातत्यगमने) continuo ire, peragrade (v.
अतस्).

अतठ m. (BAH. ex अ priv. et तठ ripa) praecipitum. AM.

अतथाचित (KARM. ex अ priv. et तथाचित, KANM. e तथा-
sic et उचित dignus, merens, a r. उच्) non sic dignus,
non hac re dignus, non hoc merens. H. 1.33. N. 15.17.

अतन्द्रित (KARM. ex अ priv. et तन्द्रित, quod separatis
non invenitur, lassitudine affectus, lento, negligens, a
तन्द्रा f. s. इत) 1) indefessus. 2) non lento, non ne-
gligens. N. 15.14. 17.46. 20.36. M. 45.

अतस्तपस् (BAH. ex अतस् - ex अ priv. et तप्त part. pass.
a r. तप् q. v. - et तपस् n. q. v.). Non absoluta sacra
tormenta habens (nicht gebüste Bußse, nicht vollbrachte
fromme Selbstqual haben). IN. 1.17. 2.4.

अतस् (a stirpe pronominali अ, gr. 270., s. तस्) 1) inde,
hinc, illinc. N. 9.23. 2) ideo, igitur, itaque. BR. 2.30.
SA. 5.11. 3) in comparationibus pro ablativo pronomi-
nis इदम् substantive posito usurpatur. H. 1.29.35. —
Ante निमित्तम् (causâ, propter) genitivi fungitur vice:

अतो निमित्तम् *hujus causâ.* Adverbia परम् ultra, ulterius, et उर्ध्वम् sursum, post अतस् tempus futurum indicant: अतःपरम् BH. 2. 12. अत उर्ध्वम् N. 25. 15. BH. 12. s. inde in posterum. — *Adv.* परम् post अतस् ad locum quoque refertur: N. 9. 23.

अतस् *m.* (r. अत् s. अस्) aër, ventus.

अतसी *f.* linum, Wils. «common flax». AM.

अति *Praep. praef.* (ut mihi videtur a stirpe pronominali अ s. ति ut इति ita ab इ) 1) in compositione cum radicibus: super, supra, trans, ultra. 2) in compos. cum nominibus: *id.* et valde (lat. *at* in *atavus*, v. gr. comp. 425.) probabiliter etiam *et*, quod ad अथ quoque referri possit; germ. *anti, unti, inti, unde, indi* etc., angl. *and, nostrum und, inserta nasalis*; gr. ἐπι, ἀντί, lat. *ante*; lith. *ant* super, goth. *and* partim ad अति *avtī* partim ad अधि pertinere videtur, respondet ei in prima sgfc. *nostrum ent-* et *ant-* in *antworten, entsprechen* etc.).

अतिथि *m.* hospes, *Gast.* DR. 3. 8.

अतिथित्व *n.* (a praec. s. त्वा) hospitalis exceptio. DR. 3. 9.

अतिपात *m.* (r. पत् *praef.* अति transscendere, violare, s. अ) actio transscendendi, violatio, neglectio, derelictio.

SAK. 6. 11.: अन्यकार्यातिपात alius negotii derelictio.

अतिमात्र (*AVY.* ex अति et मात्र *n.* modus, mensura) ultra modum.

अतियशस् *Adj.* (*BAH.* ex अति et यशस् *n.* qui ultra gloriam est, gloria superat) valde celeber, valde gloriōsus. N. 8. 4.

अतिशयम् (ex अति et शय a r. शो jacere s. अ) ultra modum, abundanter, effuse. UR. 91. 3. inf.

अतिशयिन् (ex अति et शयिन् a r. शो jacere s. इन् nisi a substantivo अतिशय abundantia s. इन्) immodicus, effusus. UR. 93. 14.

अतिसर्ज *m.* (r. सूज् *dimittere* *praef.* अति s. अ) donatio. A. 5. 53. RAGH. 10. 43.; cf. अतिसर्जन.

अतिसर्जन *n.* (r. सूज् *dimittere* *praef.* अति s. अन) donatio. AM.

अतीव (ex अति et इव sicut, hic pleon.) valde. IN. 5. 9. N. 1. 13.

अतुल (*BAH.* ex अ priv. et तुला *f.* similitudo) similitudinis expers, incomparabilis. IN. 3. 10. H. 3. 21.

अत्रा *f.* mater (cf. goth. *atta* Th. *attan* pater et *aithai* Th. *aithain* mater).

अत्यनुत (BAH. ex अति et अनुत *n.* q. v., quod ultra miraculum est) valde miraculosus, prodigiosus, stupendus. SU. 1. 23. N. 20. 25.

अत्यन्तम् (*AVY.* ex अति et अन्त *m.n.* finis) ultra modum. N. 16. 20.

अत्यय *m.* (r. इ, *praef.* अति s. अ) discessus, abitio, inde obitus, mors; cum तप calor: तपात्यय caloris discessus vel obitus, inde secundum *HEM.* pluviosum anni tempus. SAK. 49. 5.

अत्यर्थम् (*AVY.* ex अति et अर्थ *m. res*) ultra modum. SU. 3. 25. N. 11. 20.

अत्र (a stirpe pronominali अ - gr. 270. - s. त्र) hic, illuc. In lingua scenica saepe praefigitur voci भवत् et ejus fem. भवती.

अत्रि *m.* hostis, inimicus, adversarius.

अथ (ut mihi videtur, a stirpe pronominali अ suff. अ sicut कथम् a क) 1) at, in initio sententiae. N. 2. 28. 5. 1. 2) et, etiam. IN. 1. 18. 2. 13. BR. 2. 3. 3) tunc, illo tempore. SU. 4. 15. H. 1. 21. 22., confer तदा. 4) deinde, tum, post. N. 1. 25. SU. 1. 18. 5) explet. praecipue ante वा q.v. (lat. *at*).

अथवा (अथ + वा) 1) vel, sive, *saepissime.* 2) attamen. SAK. 8. 5. HIT. 23. 1.

अथो (अथ + ऊ) 1) deinde, tum. IN. 3. 2. SU. 1. 12. BH. 4. 35. 2) et, etiam. BR. 1. 31.

अद् 2. *r.* edere (अद्वि, lith. *edmi*, slav. *jamj* pro *jadmj*, 3. p. pl. *jadjatj*, gr. comp. 460.; gr. ἐδω, lat. *edo*, goth. rad. *AT* unde *prae. ita*, *praet. at*, v. gramm. comp. p. 115.).

अद् *Adj. et Nom. agentis in fine comp.* (r. अद् s. अ) edens. H. 2. 2.

अद्वि *Adj. et Nom. agentis in fine comp.* (r. अद्वि s. अक्) edens. H. 2. 30.

अद्य (BAH. ex अ priv. et द्या) misericordiae expers, vehementes. UR. 85. 2.

अदर्शन् n. (ex अ priv. et दर्शन्) invisibilitas. M. 53. IN. 1. 31.

अदस् Pron. demonstr. (nom. m. f. असौ, n. अदस् gr. 271.) hic, ille.

अदश्यत् (ex अ priv. et दश्यत् part. pass. praes. a r. दश् s. अत् gr. 597.) quod non cernitur.

अदृष्टपूर्व (KAR. ex अदृष्ट non visus et पूर्वम् prius, gr. 680.) antea non visus. N. 13. 20.

अदैव (BAH. ex अ priv. et दैव n. fatum) liber a fato. N. 13. 40.

अद्वृत 1) admirabilis. BH. 18. 76. 2) n. mirum, miraculum, portentum, prodigium. SU. 1. 11. *Fortasse forma corrupta est vocis अतिभूत* (quod est ultra id, quod existit), *suppresso ह एत correpto ऊ*.

अद्वृतकर्मन् (BAH. e praec. et कर्मन् n.) miro facto ortus, ad. litt. mirum factum habens. IN. 1. 30.

अद्वृतोपम (BAH. ex अद्वृत et उपमा similitudo) miraculi similitudinem habens, mirificus. A. 3. 41.

अद्वार (r. अद्वि s. मर) vorax. AM.

अद्य Adv. hodie, nunc. gr. 685. n.*.

अद्वय (BAH. ex अ priv. et द्रव्य opes) inutilis, non habiliis, non aptus. HIT. 8. 1.

अद्वि m. mons.

अद्विसार m. (BAH. e praec. et सार m. q. v.) ferrum.

अद्विसारमय (a praec. s. मय) ferreus.

अद्वोह m. (KAR. ex अ priv. et द्रोह odium) vacuitas odii, amor, benevolentia. SA. 5. 34. BH. 16. 3.

अधन (BAH. ex अ priv. et धन n.) non divitias habens, pauper.

अधम (ut mihi videtur, a stirpe pronominali अ s. धम pro superl. suff. तम्, gr. comp. p. 393.) 1) inferior, infimus (lat. infimus insertā nasali, cum f pro फ् sicut e. c. in sumus = धूम्). 2) vilis, abjectus. DR. 5. 20.

अधर (ex अ s. धर pro तर्, v. अधम) inferior (cf. slav. *dalje* infra, *dalū* in profundum, abjecto a et r mutato in l, sic goth. *dala-thró* ab imo, v. gr. comp. p. 398.; lat. *infra, inferior*, v. अधम). 2) labium inferius; अधर्ता labia. URV. 6. 4. 9. 68. 2.

अधर्म m. (KAR. ex अ priv. et धर्म m.) injustum, nefas, peccatum. BR. 2. 34. BH. 18. 32.

अधस् (ut mihi videtur a stirpe pronominali अ s. धस् pro तस्, v. अधम) 1) Adv. infra, subter, subtus. IN. 5. 10. 2) Praep. cum gen. sub. UP. 10.

अधस्तात् (a praec. s. स्तात् gr. 652.) sub c. genit. HIT. 11. 15.

अधि Praef. (ut mihi videtur a stirpe pron. अ s. धि, quod cum gr. Η in ὅΗι, πόΗι etc. convenit) super, ad (lat. *ad* et verisimiliter *aes* in *aes-timo* mutato *d* in *s* propter sequens *t*, et *i* vocali τ& अधि regressā in antecedentem syllabam. Huc etiam retulerim usque i. e. *us-que* pro *ad-que* secundum analogiam τ& *esca* pro *ed-ca* a rad. *ED*, et *a* mutato in *u* propter sequens *s*, sicut e. c. in *edimus* = अद्वस्. E germanicis linguis huc trahimus goth. et angl. *at*, porro goth. *and* pro nonnullis ejus significationibus, et *und* usque, insertā nasali, sicut in nostro *und* = अति q. v.).

अधिक (ab अधि s. क) superior, major. BR. 1. 18. 30. N. 11. 16., *sehr gros*. N. 23. 10.

अधिकम् (acc. praec.) supra, plus, amplius; c. acc. N. 21. 27.

अधिकरण् n. (ab अधिकरण् *praevalens, praepollens* s. घ) auctoritas, dignitas, praestantia. HIT. 97. 12.

अधिकार m. (a r. कृ praef. अधि s. अ) munus, officium, dignitas, administratio. HIT. 49. 17. 18. 61. 7.

अधिकारिन् (a praec. s. इन्) munere aliquo fungens, numeri alicui praepositus. HIT. 61. 7.

अधिगम् m. (r. गम् praef. अधि s. अ) aditus, adventus, accessus. UR. 89. 7.

अधिगमन् n. (r. गम् s. अन) id. N. 24. 27.

अधिज्ञ्य (BAH. ex अधि ad et ज्ञा *nervus arcus*) nervo instructus. SAK. 30. 6. 38. 11.

अधित्यका *f.* (ut videtur, ex perduto primitivo अधित्य - quod ipsum descendit ab अधि s. त्य cui respondet lat. *s. tiu-s τῆ propitiū-s* (*) et gr. *ταῖς*, per assimilationem ex *στο*, *τῆ περιπτός* - *s. कृ* in *fem.*) regio in montis vertice (cf. उपत्यका). HIT. 101. 18.

अधिप *m.* (r. पा s. अ) dominus, imperator, moderator. *In fine comp.* N. 5. 29. 24. 42.

अधिपति *m.* (*KARM.* ex अधि et पति dominus) dominus supremus, imperator, rex. N. 12. 33.

अधिराज *m.* (*KARM.* ex अधि et राज rex) id. UR. 68. 13.

अधिवास 1) (a r. वस् habitare s. अ) sedes, domicilium. DEV. 4. 10. 2) (a r. वास् odoribus imbuere, «to perfume, to incense») odor suavis, unguentum suave. IN. 2. 17.

अधिवासित (a praec. s. इत nisi a r. वास् s. त) odoribus suavibus imbutus. UR. 74. 20.

अधिष्ठान *n.* (r. स्था praef. अधि - gr. 109. - s. अन) 1) dominatio, moderatio, regimen. BH. 18. 14. 2) urbs, imperium, regnum. N. 26. 28. BH. 3. 40.

अधीत v. इ praef. अधि.

अधीन (*BAH.* ex अधि et इन dominus) qui in potestate alius est, subjectus alicui; v. पराधीन et स्वाधीन.

अधुना nunc.

अधोमुख (*BAH.* ex अधस् et मुख n.) deorsum os habens, demisso ore. N. 9. 15.

अध्यक्ष *m.* (ex अधि et अक्ष oculus) inspector, antistes, praefectus. N. 15. 6. BH. 9. 10.

अध्ययन *n.* (r. इ praef. अधि s. अन) lectio, perfunctio, effectio. BH. 11. 48.

अध्यवसाय *m.* (r. स्त्रो praef. अधि + अव s. य) opera, contentio, studium, nisus. HIT. 36. 3.

अध्यापक *m.* (qui facit ut aliquis legat, a r. इ, praef. अधि unde in forma caus. anom. अध्यापय् - gr. 521. - s. अक्ष) praceptor, magister. AM.

अध्याय *m.* (r. इ cum विद्धि s. अ) lectio, sectio, caput *Vedorum* et aliorum librorum, qui philosophicas res tractant.

अध्युपित v. वस् praef. अधि.

अध्वग *m.* (ex अध्वन् via et ग iens) viator. HIT. 85. 8.

अध्वन् *m.* (ut videtur a r. अत् ire anomale mutato त् in ध् s. वन्) via. N. 19. 12.

अध्वनीन *m.* (a praec. s. इन) viator. *Fem.* अध्वनीना. AM.

अध्वन्य *m.* (ab अध्वन् s. य) viator. AM.

अध्वर *m.* sacrificium. BR. 2. 17.

1. अन् 2. p. 4. 4. (अनिमि - gr. 354. - अन्ये) spirare, unde e.c. अनिल ventus, प्राण spiritus etc. (goth. *uz-anan* exspiro, germ. vet. *unst* procella - Th. *unsti* - *un-s-ti* inserto euphonico s, v. gr. comp. 95.); gr. *ἀνέμος*, lat. *animus*).

2. अन् Praef. v. अ.

अन stirps demonstrativa defect. v. gr. 270. (lith. *ana-s* vel *an'-s* ille fem. *ana*, slav. *on*, *ona*, *ono* v. gr. comp. 372; gr. *ἄν*, *ἄνδη*, *ἐν*, *ἐν-Σα*, *ἐν-Σεν*, *ει-ς*; lat. *an*, *in*; goth. *ana* (nostrum *an*) *in*, fortasse etiam *ana-ks* subito, slav. *na* *in*, supra. V. gr. comp. 372. 373.).

अनघ (*BAH.* ex अन् et अघ m.) liber a peccatis. H. 2. 25.

अनङ्ग (*BAH.* ex अन् priv. et अङ्ग q.v.) 1) corpore destitutus nomen dei amoris. 2) auxilio, potestate destitutus. HIT. 72. 9.

अनुहू *m.* (v. gr. 215.) taurus, bos.

अनन्त (*BAH.* ex अन् priv. et अन्त) 1) Adj. finem non habens, immensus, infinitus. 2) *m.* nomen regis serpentum, qui in tartaro habitant. BH. 10. 29.

अनन्तर (*BAH.* ex अन् et अन्तर n. intervallum) intervalum non habens, proxime sequens, proximus. SA. 4. 16. — तदनन्तर ei proximus. N. 22. 16.

अनन्तरन् (*AVY.* ex elementis praec. v. gr. 675.) proxime post, statim. A. 1. 4.

अनन्यमानत (*KARM.* ex अन् priv. et अन्यमानस aliam cogitationem habens, *BAH.* ex अन्य alias et मानस n. mens) non aliam cogitationem habens. IN. 5. 4.

अनपकारिन् (*KARM.* ex अन् et अपकारिन् a r. कृ s. इन्) non offendens. BR. 1. 27.

(*) V. Gramm. comp. p. 400.

अनभिज्ञ (KARM. ex अन् et अभिज्ञ gnarus, a r. ज्ञा s. ऋ) ignarus, inscius.

अनधर्य (ex अन् priv. et अधर्य a r. अधृ occidere s. य) non occidendus, v. sq.

अनधर्यत्व n. (a praec. s. त्व) Abstractum praecedentis, Untötbarkeit. HIT. 1. s.

अनर्थ m. (ex अन् priv. et अर्थ q. v.) res adversa, infortu-nium. HIT. 2. 11. 42. 18.

अनर्थक (a praec. s. क vel अक) infelix. BR. 1. 15.

अनर्ह (KARM. ex अन् et अर्ह) indignus. BR. 2. 16.

अनल m. (ut videtur, a r. अन् s. अल) ignis, Deus ignis.

अनवम (KARM. ex अन् priv. et अवम vilis, abjectus) non vilis. DR. 5. 11.

अनवयाङ्ग (BAH. ex अनवय non humilis, non vilis - ex अन् et अवय - et अङ्ग) pulchris membris, pulchro cor-pore praeditus. N. 1. 12.

अनवस्थित (KARM. ex अन् priv. et अवस्थित a r. स्था-praef. अव s. त) inconstans, mobilis, levis. UR. 27. 4. infr.

अनवस्थिति f. (KARM. ex अन् priv. et अवस्थिति a r. स्था-praef. अव s. ति) inconstantia, mobilitas, levitas.

अनस् n. (r. अन् s. अस्) currus. AM.

अनसूय (BAH. ex अन् et असूय f. exsecratio, vel KARM. ex अन् et असूय exsecrans) exsecrationis expers, non exsecrans. BH. 18. 71. SA. 2. 19.

अनसूयक (ex अन् neg. et असूयक exsecrans) i. q. praec. N. 12. 46.

अनसूयु (KARM. ex अन् et असूयु exsecrans, q. v.) non exsecrans. BH. 9. 1.

अनहड्कृत (KARM. ex अन् et अहड्कृत ex अहम् ego et कृत factus) non sui studiosus. IN. 4. 12.

अनागस् (BAH. ex अन् et आगस् n.) liber a peccatis, of-fensionibus, vitiis. BR. 2. 14.

अनात्मन् (BAH. ex अन् et आत्मन्) animam aut semet ipsum non habens, animae aut suimet ipsius non compos; secundum schol. qui animam aut semet ip-sum non vicit: «अनात्मनो उजितात्मनः». BH. 6. 6.

अनात्मवत् (KARM. ex अन् et आत्मवत् ab आत्मन् m.) sui, aut animae non compos. N. 20. 31. SA. 5. 22.

अनाथ (BAH. ex अ priv. et नाथ dominus) domino orbatus. BR. 2. 10. 15. 3. 2.

अनादर m. (KARM. ex अन् priv. et आदर observantia) contemtio. HIT. 70. 4.

अनाहुताङ्ग (BAH. ex अनाहुत non laetus, et अङ्ग n.) non lautum corpus, non lauta membra habens. IN. 2. 5.

अनामय (BAH. ex अन् priv. et आमय m. morbus) 1) Adj. sanus, salvus, valens. DR. 4. 10. 2) Subst. n. sanitas, sal-lus, valetudo. BR. 1. 19. N. 2. 15.

अनायुष्य (KARM. ex अन् priv. et आयुष्य senectutem affe-rens, admittens, ab आयुष् m. s. य) non senectutem fe-rens, perniciosus, funestus. DR. 7. 4.

अनार्तव Adj. (KARM. ex अन् priv. et आर्तव q. v.) anni tempori non consentaneus, germ. unjahrszeitlich. H. 1. 18.

अनावृत्त (KARM. ex अन् et आवृत्त a r. वृत् s. त) non electus. IN. 5. 42.

अनाहिताङ्गि (BAH. ex अनाहित non positus, a r. धा, et अङ्गि m. ignis) non positum ignem sacrum habens, non deditus igni. IN. 2. 4.

अनिन्दित (KARM. ex अ priv. et निन्दित a r. निन्द् s. त) non spretus. IN. 5. 45. N. 22. 2. 26. 15.

अनिमिष (KARM. ex अ priv. et निमिष nictans, a r. मिष् s. ऋ) Adj. non nictans, non connivens. IN. 5. 28. SU. 1. 10. Subst. m. 1) deus. 2) piscis. AM.

अनिल m. (r. अन् spirare s. इल) ventus. DR. 6. 6.

अनिशम् (AVR. ex अ priv. et निशा f. nox) aeterne, sem-per.

अनीक m.n. exercitus. HIT. 95. 19.

अनीकविदारण (qui exercitum rumpit, BAH. ex praec. et विदारण laceratio) n. pr. DR. 2. 13.

अनु Praep. praef. et separ. (at mihi videtur, a stirpe pro-nom. अन्, mutato अ in उ, cf. interrogativi stirpes कि, कु) post, secundum. c. acc. SAK. 6. 11: अनु मालिनीतोर्म् secundum Maliniae ripam.

- अनुकम्पा** *f.* (r. कम्प् tremere, commoveri, s. आ) amor, misericordia. BH. 10.11.
- अनुकम्पिन्** (a praec. s. इन्) amore, misericordia praeditus. IN. 4.12.
- अनुकार** *m.* (r. कृ facere praef. अन् s. अ) imitatio, similitudo. DEV. 4.11.
- अनुकारिन्** (r. कृ praefer. अन् s. इन्) 1) imitans, similis. UR. 75.20. SAK. 39.5. 11.2.infr.
- अनुकोण** *v.* कृ praefer. अन्.
- अनुकूल** (*BAH.* ex अन् et कूल n. ripa, littus) secundus, prosper, faustus. SA. 5.30.
- अनुक्रोश** *m.* (r. क्रश् clamare, vocare, s. अ) miseratio, misericordia.
- अनुक्राणम्** (*AVY.* ex अन् et क्राण momentum) quovis momento, perpetuo. HIT. 59.17. (cf. अनुदिवसम्).
- अनुग** (r. गा praefer. अन् s. अ) sequens. DR. 9.14.
- अनुगति** *f.* (r. गम् s. ति) actio sequendi. H. 11.8. (de compositis sicut गतानुगतिक v. gr. 665.).
- अनुचर** *m.* (r. चर् s. अ) 1) qui sequitur, comes, socius. HIT. 17.20. 2) servus, subjectus. DR. 8.59.
- अनुज** *m.* (ex अन् et ज् natus) qui post natus est, frater minor. BR. 3.8.
- अनुजीविन्** *m.* (r. जीव् vivere s. इन्) servus, subjectus. HIT. 73.3.
- अनुज्ञा** *f.* (r. ज्ञा scire) 1) jussum, praeceptum. 2) venia, permisso. IN. 4.4. H. 1.45.
- अनुताप** *m.* (r. तप् urere s. अ) dolor, moeror, sollicitudo, poenitentia. SAK. 53.16.
- अनुत्तम** (qui altissimum non habet, qui ipse altissimus est, *BAH.* ex अन् priv. et उत्तम) optimus, praestantissimus, maximus, gravissimus.
- अनुत्सुक** (ex अन् priv. et उत्सुक q. v.) modestus, v. sq.
- अनुत्सुकता** *f.* (a praec. s. ता) modestia. UR. 10.20.
- अनुदर्शन** *n.* (r. दृश् praef. अन् respicere, s. अन्) respectus, ratio. BH. 13.8.
- अनुदिवसम्** (*AVY.* ex अन् et दिवस) quovis die, in diem, diem de die. SAK. 47.2. infr.
- अनुनय** (r. नी ducere s. अ) reverentia, observantia, obsequium. HIT. 68.2. 123.5. UR. 33.9.
- अनुपदम्** (*AVY.* ex अन् et पद् pes) e vestigio, statim. SAK. 39.7.
- अनुपूर्वेण** (ex अन् et पूर्व n. prius, *in instrum.*) ordine, ex ordine, ita ut a priore aut praestantiore incipiatur et ad sequentes transeat. SA. 4.11.
- अनुबन्ध** *m.* (r. बन्ध ligare s. अ) 1) vinculum. URV. 29. 4. infr. 2) impedimentum. SA. 6.28. 3) indicium. SAK. 59.2. infr. 4) consecutio temporis, posterum tempus. BH. 18.39.
- अनुबन्धक** (a praec. s. क् vel अक्) conjunctus. URV. 90. 4. infr.
- अनुबन्धिन्** (ab अनुबन्ध s. इन्) impedimentum habens.
- अनुभाव** *m.* (r. भू praef. अन् videre, s. अ) auctoritas, dignitas. BH. 2.5.
- अनुमत** *n.* (part. pass. a r. मन् cogitare, s. त) assensus, consensus, permisso. N. 17.22. SA. 5.80.
- अनुमन्त्** *m.* (r. मन् s. तु) assentiens, consentiens, permitting. BH. 13.22.
- अनुमरण** *n.* (r. मृ s. अन्) actio moriendi una cum aliquo, socium mortis esse, *Mitsterben*. HIT. 87.4.
- अनुमान** *n.* (r. मा metiri s. अन्) similitudo, analogia. UR. 67.13. HIT. 20.8.
- अनुयात्र** *n.* (*BAH.* ex अन् et यात्रा iter) quod ad iter necessarium, ut currus etc. SA. 1.34.
- अनुयात्रा** *f.* (r. या praefer. अन् sequi, s. त्रा) comitatus. DR. 52.10.
- अनुरक्ता** *v.* रज् praefer. अन्.
- अनुराग** *m.* (r. रज् s. अ) amor.
- अनुरागवत्** (a praec. s. वत्) amans, amore captus, c. locat. HIT. 28.9.
- अनुरूप** (*BAH.* ex अन् et रूप n. forma) 1) similis. 2) conveniens, congruus, dignus. BR. 2.18. N. 24.24. SA. 2. 10.3.12. BH. 17.3. A. 6.24.
- अनुरोध** *m.* (r. नृप् praefer. अन् amare, deditum esse s. अ) officium, obsequium, indulgentia, liberalitas, facilitas.

Wils. «the accomplishing of a desired object for another person, obligingness, service.» HIT. 106. 18.

अनुरोधन (r. रूप् s. अन) i.q. praec. HIT. 62. 1.

अनुलेपन n. (r. लिप् oblinere s. अन) 1) unctio. 2) unguentum. BH. 11. 11. SAK. 43. 9.

अनुवर्तन् n. (r. वृत् praef. अन् sequi s. अन) 1) actio sequendi. 2) obsequium. HIT. 75. 17.

अनुवर्तिन् (r. वृत् praef. अन् sequi s. इन्) sequens. N. 21. 14.

अनुविधायिन् (r. धा s. इन् inserto य् gr. min. 49^e); धा praef. वि facere; विधा praef. अन् sequi, obsequi) sequens, obsequens, obediens. UR. 36. 1. HIT. 71. 2.

अनुवृत्ति f. (r. वृत् praef. अन् sequi s. ति) obsequium. Wils. «complaisance, obliging or serving another.» DEV. 1. 13. स्वेहानुवृत्ति - ex स्वेह amor vel potius स्वेहन् amicus et अनुवृत्ति - amicitia. HIT. 20. 20. 33. 12.

अनुव्रत (BAH. ex अन् et व्रत n. votum) deditus, addictus, c. acc. N. 2. 27. 13. 56.

अनुशासन n. (r. शास् s. अन) dictum, sententia. N. 13. 39.

अनुशासित् m. (r. शास् s. त्) gubernator, moderator. BH. 8. 9.

अनुशासिन् (r. शास् s. इन्) gubernator, castigator. UR. 66. 14.

अनुष्ठान n. (r. स्था s. अन) actio sequendi, obsequendi. HIT. 4. 13.

अनुसन्धान (r. धा praef. अन् + सम् s. अन) investigatio. HIT. 90. 18.

अनुसरण n. (r. सृ s. अन) 1) actio sequendi. HIT. 9. 8. 98. 21. 2) actio quaerendi (cf. इप् ire praef. अन्). HIT. 68. 13.

अनुसार m. (r. सृ s. अ) actio sequendi; गत्यनुसार incessus imitatio. UR. 66. 4. infr. Cf. Lassenium ad HIT. 17.

अनुसारिन् (r. सृ s. इन्) sequens, quaerens. HIT. 74. 2. SAK. 28. 7. infr.

अनुहार m. (r. हृ s. अ) imitatio. AM.

अनृण (BAH. ex अन् priv. et कृण n. debitum) liber a debito, qui debita solvit. BR. 2. 7.

अनृत (KARM. ex अन् priv. et कृत verus) 1) Adj. non verus, falsus. SA. 5. 98. 2) n. falsum, mendacium. N. 21. 13.

अनेक (KARM. ex अन् priv. et एक unus) multus, varius. HIT. 4. 8. BH. 11. 24.

अनेकधा (a praec. s. धा) multifariam. BH. 11. 13.

अनेकप् m. (non semel bibens, KARM. ex अनेक et प्) elephantus. AM. Cf. द्विप.

अनेकशस् (ab अनेक s. शस्) 1) multum. N. 23. 10.; v. gr. 652. s. शस्. 2) saepe. IN. 1. 25.

अनेहस् n. tempus. AM.

अन्त m. n. !) finis (goth. andeis, Th. andja, nostrum Ende, slav. konjzj, praefixo k sicut in kostj os = अस्ति). 2) mors. N. 3. 4. M. 10.

अन्तःकरण n. (KARM. ex अन्तर् intus et करण instrumentum quo percipimus aliquid) mens, animus. UR. 77. 6. infr.

अन्तःपुर n. (KARM. ex अन्तर् q. v. et पुर n. urbs) interior pars domis, ubi feminae habitant; gynaeceum. BR. 1. 12. N. 1. 18. 17. 31.

अन्ततस् (ab अन्त s. तस्) a fine, in fine, denique. N. 19. 33.

अन्तर् Praep. praef. interdum separ. (ut mihi videtur, a stirpe pronominali अन abjecto अ s. तर्, sicut प्रातर् a प्र et zend. ḫ. ३७८१ extra a ३७१ ex, v. gr. comp. 293. et Burnoufii «Yaçna» p. XCIX.) 1) inter, intus, in medio. SA. 5. 106. BH. 5. 24. 8. 22. N. 24. 34. c. gen. BH. 13. 15. 2) sub, v. अन्तर्मूर्मि, अन्तर्मूर्मिगत, अन्तर्हित (lat. inter, goth. undar, nostrum unter, slav. on-utrj (*) intra).

1. अन्तर् n. (ut equidem puto, a stirpe pron. अन s. comp. तर्) 1) interius, interior pars, medium. H. 4. 44. N. 12. 103. 21. 10. 2) intervallum, interjectum spatium. A. 9. 6. BH. 11. 20. 3) differentia, discrimin. BH. 13. 34. 4) occasio, opportunitas. N. 7. 2. 13. 59. 5) causa. DR. 5. 15.

2. अन्तर् (v. praec. et cf. goth. anithar, Th. anthara alias; lith. antra-s secundus; lat. alter; v. अन्त्य) alias. N. 13. 33.

(*) De उ pro an v. gr. comp. 255. g.

अन्तरा *Adv.* (a praec. producto स्रु, quo haec forma cum instrumentalis Zendico convenit, v. gr. comp. et cf. suff. त्रा in adverbii sicut मनुष्यत्रा inter homines) in medio. SAK. 40. 1. infr.

अन्तरात्मन् *m.* (*KARM.* ex अन्तर् intus et आत्मन् *m.* anima) anima. N. 5. 31. 20. 42. BH. 11. 24.

अन्तराय *m.* (ex अन्तर् vel अन्तरा et अय iens, veniens, a r. हृ s. स्रु) impedimentum. UR. 21. S. infr. 47. 10. infr. SAK. 5. 10.

अन्तरिक्ष *n.* (ex अन्तर् et हृक् a r. हृक् videre, correptio हृ, suff. स्रु) aëris.

अन्तरोक्त *n.* i. q. praecedens.

अन्तरोक्तचर *Adj.* et *Subst.* cum *fem.* in हृ (*KARM.* e praec. et चर् iens, a r. चर्) per aërem iens, epith. *Rāksasorum.* H. 2. 31.

अन्तरीय *n.* (ab अन्तर् s. हृय) vestis inferior. AM. (cf. उत्तरीय).

अन्तर्भूमि *f.* (*KARM.* ex अन्तर् sub et भूमि terra) subterraneum spatium. A. 10. 27.

अन्तर्भूमिगत (*TATP.* ex अन्तर्भूमि sub terra et गत a r. गम् ire s. त, gr. 616.) sub terra profectus. SU. 2. 8.

अन्तर्बस्त्र *n.* (*KARM.* ex अन्तर् et वस्त्र vestis) vestis inferior. UP. 50.

अन्तर्वासस् *n.* (*KARM.* ex अन्तर् et वासस् vestis) *id.* UP. 50.

अन्तर्हित (a r. धा praef. अन्तर् s. त, gr. 608.) qui evanuit. N. 12. 96. 17. 6.

अन्तवत् (ab अन्त s. वत्) finem habens, caducus. BH. 2. 18.

अन्तिक *n.* (fortasse a perdita voce अन्ति = gr. αυτί, lat. ante, vel ab अति inserto न् s. क; secundum Wils. ab अन्त finis s. हृक्) propinquitas. IN. 2. 20. 5. 31. H. 2. 12. N. 1. 23. 13. 49.

अन्तिकात् (*abl.* praec.) ex adverso, contra. A. 10. 18.

अन्तिम (ab अन्त finis, s. हृम) ultimus. HIT. 14. 112.

अन्त्य् 10. *r.* (दृक्षत्ये, ut mihi videtur denominativum squ.) lumina oculorum amittere.

अन्ध coecus.

अन्धक *m.* nomen regionis. DR. 5. 16.

अन्धकार *m. n.* (ex अन्ध et कार, a r. कृ s. स्रु, faciens, factor) obscuritas, tenebrae.

अन्धकारमय (a praec. s. मय) obscurus. UP. 49.

अन्न *n.* (r. अद् edere s. न, gr. 607.) cibus. N. 5. 38.

अन्य (gr. 274.) alias (goth. alji-s, Th. alja, lat. aliu-s, gr. ἄλλος per assimilationem ex ἄλιος, ita Prâkr. अस्त्र et germ. vet. alles aliter ex aljes; cf. etiam एνιοι (= अन्ये), एνιोटε; slav. in, Th. ino, v. gr. comp. 374.).

अन्यतम (a praec. s. तम) unus plurium duobus. BR. 1. 33.

अन्यतर (ab अन्य s. तर) alter. SU. 1. 16.

अन्यतस् (ab अन्य s. तस्) 1) aliunde. 2) alio, aliquorsum. SAK. 15. 1. infr.

अन्यत्र (ab अन्य s. त्र) 1) alibi. 2) praeter, c. abl. HIT. 60. 15. BH. 3. 9. RAGH. 14. 32. (ita goth. alja praeter).

अन्यथा (ab अन्य s. था) aliter (lat. aliuta).

अन्योन्य (ex अन्यस् - nom. masc. ab अन्य, quod hac in compositione generis fem. et neut. locum quoque tenet, maximam partem quidem nominativi, nonnunquam vero etiam obliquorum casuum vim habens, ut SU. 3. 21. - et अन्य quod hac in compositione in obliquis singularis casibus solum usurpat; cf. einander et अल्लाव्य) mutuo, invicem, vicissim, alter alterius, alter alteri etc., alias alias, alias alii etc. SU. 1. 5. 4. 14. H. 1. 42. 4. 22. 39. N. 1. 17.

अन्वच् (r. अन्वृ वृ ire praef. अनु; in casibus fortibus अन्वस्त्र, in debilissimis अनून्, ad analogiam अप्त्यच्, प्रत्यस्त्र, प्रतीच्, gr. 198.) sequens. AM.

अन्वय *m.* (r. हृ praef. अनु s. स्रु) familia, gens, stirps.

अन्वाय *m.* (r. हृ वृ, praef. अनु + अव, s. स्रु) *id.* SU. 1. 2.

अन्वेष (r. हृप् वृ ire, desiderare, praef. अनु s. स्रु) actio quaerendi. SAK. 15. 10.

अन्वेषण (r. हृप् praef. अनु s. अन, v. gr. 94^a.) i. q. praec. N. 13. 70. SA. 1. 33.

अन्वेषणा (fem. praec.) *id.* UR. 31. 6. infr.

अन्वेषिन् (r. हृप् praef. अनु s. हृन्) quaerens. HIT. 129.

अन्वेष् *m.* (r. इष् s. तृ) qui quaerit.

अप् *f.* (nom anom. plur. num. v. gr. 207.) aqua. SU. 2. 14.

N. 12. 63. (lat. *aqua* mutatā labiali in gutturale; goth. *ahwa* flumen; germ. vet. *aha*, et *affa* in fine comp. v. Graff 1. 159.; lith. *uppē* flumen; huc etiam cum Johannsenio - *Latein. Wortbildung* p. 41. - refero lat. *am-nis* pro *ap-nis* - v. अप्नस् - commutatā tenui cum *nasali* eiusdem organi, sicut in *somnus* pro *sopnus*; huc etiam retulerim gr. ἀφρός).

अप् *Praep. praef. ab, de* (gr. ἀπό, lat. *ab*, goth. *af*, angl. *of*, germ. vet. *af-tar* post cum suff. compar. - v. gr. comp. 294. - goth. *af-tarō* retro, a tergo; cf. etiam lith. *apac'ia* pars inferior, *apac'ioj* infra, *apatinnis* inferior; huc etiam retulerim slav. insep. *o de, abjecto p.*)

अपकर्तृ *m.* (r. कृ facere, praef. अप् s. तृ) qui alqm. offendit, adversarius, inimicus. HIT. 90. 3.

अपकारता *f.* (ab अपकार, a r. कृ s. अ, qui offensionem, injuriam infert, s. ता) offensio. N. 21. 13.

अपकारिन् *m.* (r. कृ s. इन्) qui aliquem offendit, adversarius, inimicus. HIT. 27. 17.

अपकृत (part. pass. a r. कृ praef. अप् s. त) 1) offensus. 2) n. offensio, laesio, violatio. H. 4. 3.

अपगम *m.* (r. गम् ire s. अ) abscessio, separatio. HIT. 43. 5.

अपगा *f.* (ex अप् aqua, quod separatum non invenitur - v. अप् - et ग iens in *sem.*) fluvius. AM.

अपचय *m.* (r. चि colligere s. अ) deminutio, expensum. HIT. 105. 12.

अपठो *f.* aulaeum.

अपठोक्तेप *m.* (e praec. et क्तेप) secundum Wils. «*precipitate entrance on the stage, indicating hurry and agitation, also read अपठोक्तेप*»; v. etiam Lenzium ad Urv. 3. 1.

अपत्य *n.* (a Rückertio recte deducitur a praep. अप् s. त्य; ita goth. *ni-thjis* Th. *nithja* cognatus, propinquus, a नि deduxerim; v. gr. comp. 400.) proles; अपत्यानि liberī. BR. 1. 27. 2. 26.

अपत्रपा *f.* (r. त्रप् pudere, praef. अप् suff. आ) pudor. AM.

अपदेश *m.* (r. दिश् monstrare s. अ) species, simulatio, praetextus. UP. 65.

अपभो (BAH. ex अप et भो f. timor) liber a timore.

अपमान *n.* (KARM. ex अप et मान n. honor) dedecus, infamia, ignominia. BI. 6. 7. 12. 18.

अपर (ut videtur, a praep. अप s. र) alius. H. 2. 32. BR. 1. 31. (goth. *afar* post, germ. vet. *afar* autem, iterum, nostrum *aber*: *aber-mal, Aber-Witz*).

अपराङ्मुख (KARM. ex अ priv. et पराङ्मुख aversum os habens. BAH. e पराङ्मुख retrosum - ab inusitato Adj. पराचे परा retro et अञ्च, v. gr. 196. - et मुख n. os, vultus) non aversum os habens. N. 2. 18. v. gr. 84.

अपराद्ध (r. राध् praef. अप offendere s. त, gr. 83.) 1) Adj. offendens. SAK. 24. 2. infr. URV. 51. 3. infr. DR. 7. 11. ubi अपराद्धाः pro अपराधाः legendum. 2) n. offensio. N. 24. 12.

अपराध *m.* (r. राध् s. अ, v. praec.) offensio. DR. 8. 37. — V. अपराद्ध.

अपरेक्षुस् (ex अपरे locat. त्वे अपर alias et युस्, quod ex दिवस् dies explicaverim, ita ut, ejecto अ, व् in त् et ह् in य् sint conversa) postero die. N. 13. 35.

अपवर्ग *m.* (r. वृत् relinquere s. अ) donum. SAV. 5. 51.

अपवाद् *m.* (r. वद् dicere praef. अप s. अ) vituperatio. HIT. 71. 12.

अपवादिन् (r. वद् s. इन्, v. praec.) interdicens, vetans. SAK. 32. 1.

अपवाहन् *n.* (r. वह् s. अन) actio auferendi, deducendi. HIT. 97. 5.

अपश्चिम (posticum non habens, nihil post se habens. BAH. ex अ priv. et पश्चिम posticus) infinitus, immensus. N. 13. 33.

अपसद् *m.* (r. सद् ire praef. अप s. अ) homo vilis, abjectus, in fine compos. H. 3. 8. DR. 8. 45.

अपह् (r. हन् abjecto अन् s. अ, gr. 645.) occidens, delens. SAK. 56. 2.

अपहरण *n.* (r. हृ s. अण) actio auferendi, abripiendi. N. 10. 9.

अपाङ्ग *n.* (r. अङ्ग् s. अ) exterior oculi angulus.

अपाचू (in casibus fortibus अपाञ्चू, a r. अञ्चू ire praef. अप) meridionalis. HEM.

अपान *m.* (r. अन् spirare s. अ) spiritus qui efflatur. BH. 4.29.5.27.

अपाप (BAH. ex अ priv. et पाप *n.* peccatum) liber a peccatis. BR. 1.32.

अपाय *m.* (r. हृ ire praef. अप s. अ) 1) abitio. 2) obitus, interitus, exitium. HIT. 43.4. 3) fraus, fallacia. HIT. 129.22. N.4.19.

अपायिन् (अप + आयिन् a r. हृ s. हन्) abiens. BH. 2.14.

1. अपि *Praep. praef.* quae cum paucis solum conjungitur radicibus et super significare videtur, nam cum धा ponere format अपिधा tegere. अ initiale hujus praep. saepe abjicitur (gr. ἐπί, lith. ap insepar.).

2. अपि *Conj.* 1) etiam, adeo. 2) etiamsi. 3) igitur, itaque. 4) vero, autem. 5) an, num. 6) cum praecedente interr. किम् quispiam significat.

अपिहित (r. धा praef. अपि tegere, s. त gr. 60s.) tectus, obductus. N. 17.30.

अपुंच् *m.* (nom. irr. v. gr. 238. KARM. ex अ priv. et पुंच् mas, vir) virilitate privatus, eunuchus. IN. 5.50.

अपुंस्त्व *n.* (a praec. s. त्व) eunuchi status. IN. 5.58.

अपेक्षा (r. हृक्ष् videre s. अ) respiciens, curans, rationem habens. BH. 12.16.

अपेक्षा *f.* (r. हृक्ष् videre s. अ) respectus, ratio. SAK. 59. 12: निरपेक्ष nihil curans, negligens.

अपोहन *n.* (r. उहृ praef. अप ratiocinari, s. अन्) ratiocinium. BH. 15.15.

अप्सर् *n.* aqua in *Vēdorūm* dialecto (v. अप् et cf. lat. *amnis* pro *apnis*).

अप्रकाश (*BAH.* ex अ priv. et प्रकाश *m.* lux) luce privatus, obscurus. H. 1.18.

अप्रतिम (*BAH.* ex अ priv. et प्रतिमा *f.* similitudo) similitudinem non habens, incomparabilis. H. 1.37. SU. 3.15.

अप्रशस्त (*KARM.* ex अ priv. et प्रशस्त, a r. शंस् praef. प्र laudare, s. त) non laudatus, infamis. N. 20.41.

अप्राप्तवयत् (*BAH.* ex अप्राप्त non contactus - a r. आप् praef. प्र et अ priv. - et वयत् aetas, hic: adulta aetas) non contactam adultam aetatem habens, qui ad adultam aetatem nondum pervenit. BR. 1.28.

अप्रिय (*KARM.* ex अ priv. et प्रिय q.v.) injucundus, ingratius, insuavis.

अप्रियंवद् (e praec. - v. gr. 645. suff. अ - et वद् a r. वद् s. अ, loquens, dicens) injucundum dicens. H. 4.15.

अप्रियभागिन् (ab अप्रियभाग ingrata, injucunda fortuna, s. हन्) ingratam fortunam habens, infelix, infaustus. BR. 1.14.

अप्तरस् *f.* *Apsarasa*, nympha (deduci solet ab अप् aqua et सरस्, a r. सृ ire s. अस्). Sunt enim *Apsarase*, secundum mythologiam, e mari natae, quum a diis *Asuris* que ad *Amritum* adipiscendum agitaretur.

अप्तरा *f.* i. q. praec.

अबद्ध (ex अ priv. et बद्ध ligatus, a r. बन्ध s. त) 1) non ligatus. 2) insanus, stultus. N. 26.16.

अबल (*BAH.* ex अ priv. et बल vis) debilis (fort. goth. *ubils* Th. *ubila*, nostrum *übel*, angl. *evil*; nisi baec ad अधर = lat. *inferu-s* pertinent, mutatā aspiratā in mediam, secundum generalem consonantium permundarum legem. Sanscr. ब्र autem in germ. item est *b*, unde goth. radix *band* ligare = बन्ध q.v.).

अबला *f.* (a praec.) femina.

अब्द *m.* (ex अप् aqua, et द् dans, a r. दा s. अ) 1) nubes. 2) annus (*primit.* pluvium anni tempus).

अबिघ *m.* (aquam tenens, ex अप् aqua et भि tenens a r. धा s. हृ) mare. HIT. 105.9.

अभय (*ex* अ priv. *et* भय timor) 1) KARM. securitas. HIT. 59.3. 2) BAH. intrepidus.

अभव *m.* (*KARM.* ex अ priv. *et* भव existentialia) तो non esse (*Nichtsein*). SAV. 3.10.

अभाव *m.* (*KARM.* ex अ priv. *et* भाव existentialia) i. q. praec. DR. 5.9.

अभिनि *Praep. praef. et sep.* (ut videtur, a stirpe pronom. अ s. भि, quod convenit cum casuum terminationibus भयम्,

भिस्, भ्याम्, भ्यस्) ad, versus. (Gr. ἀμφί, insertā nāsalī sicut in ἀμφώ contra उभौ; lat. ob, amb; germ. vet. umbi, nostrum um; slav. ob; cf. etiam adverb. slav. Α•bie abje statim. Huc quoque retulerim nostrum bei, goth. bi, abjecto a initiali, sicut in sanscr. praeter अपि etiam पि dicitur; porro praefixum be, goth. bi.)

अभिकाम m. (r. कम् s. अ) amor. N. 24. 13.

अभिक्रम m. (r. क्रम् s. अ) conatus, molitio. BH. 2. 40. (schol. अभिक्रमस्य प्रारम्भस्य).

अभिघातिन् m. (r. हन् in forma caus. घातय् - gr. 524. - s. इन्) inimicus. HIT. 127. 18.

अभिजान m. (कार्य. ex अभि et जन homines) familia. N. 12. 15.

अभिजनवत् (a praec. s. वत्) familiam (nobilem) habens, nobilis, generosus. BH. 16. 15.

अभिज्ञ (r. ज्ञा scire, s. अ) gnarus.

अभिज्ञान n. (r. ज्ञा scire s. अन्) nota, signum. PAT. 26. 27.

अभितस् Adv. (ab अभि s. तस्) ad, prope. SA. 3. 11. (cf. lat. apud).

अभिताप्य m. (r. तप् urere s. अ) moeror.

अभिधान n. (r. धा ponere s. अन्) nomen. HIT. 26. 13.

अभिनय m. (r. नो ducere s. अ) gesticulatio. UR. 28. 10.

अभिनव (कार्य. ex अभि + नव) novus, recens.

अभिनिवेश m. (r. विश् intrare praef. अभि + नि s. अ) inclinatio, propensio, applicatio. UR. 35. 3. infr. (हृदयाभि�....)

अभिप्राय m. (a Rückertio recte deducitur a r. इ ire praef. अभि + प्र s. अ, cf. अभिप्रेत HIT. 54. 17. et अभिप्रेत्य apud Wils. ed. 2.) consilium, propositum. N. 9. 35. 24. 5. SA. 1. 13.

अभिभव m. (r. भू s. अ) actio praevalendi, superandi. BH. 1. 41.

अभिभाषिन् (r. भाष् s. इन्) alloquens. SA. 5. 74.

अभिमर्द m. (r. मुदू conterere, s. अ) disturbatio, vastatio regionis. DR. 6. 8.

अभिमान m. (aut a r. मन् aut a मान् s. अ) superbia, insolentia, honoris, gloriae cupiditas. BH. 16. 4.

अभिमुख (BAH. ex अभि et मुख os, vultus) adversum vul- tum habens. N. 12. 32. 20. 43. DR. 8. 14.

अभिमुखम् (AVY. ex अभि et मुख os, vultus) coram.

अभियोक्तृ m. (r. युक् jungere s. तृ) qui aggreditur, im- pugnat alqm. HIT. 97. 2.

अभियोग m. (r. युक् jungere s. अ) invasio, impugnatio. AM.

अभिरति f. (r. रम् se delectare s. ति) delectatio. HIT. 31. 17.

अभिराम (r. रम् s. अ) amoenus, venustus. SAK. 4. 6.

अभिरुचि f. (r. रुच् splendere, placere s. इ) 1) splendor.

2) voluptas, gaudium, delectatio. HIT. 13. 1. infr.

अभिरूप (BAH. ex अभि et रूप n. forma) formosus. N. 12. 30.

अभिलाप m. (r. लाप् desiderare s. अ) desiderium, opta- tum. HIT. 43. 10.

अभिलापिन् (r. लाप् s. इन्) desiderans. UR. 12. 13.

अभिलास m. (r. लास् desiderare s. अ) i. q. अभिलाप. SAK. 21. 11. 48. 1. infr.

अभिवदन n. (r. वद् q. v. s. अन्) corporis inclinatio. IN. 5. 19.

अभिवन्दन n. (r. वन्द् s. अन्) id. SA. 2. 3.

अभिवादक m. (r. वद् s. अक्) salutator inclinato cor- pore. N. 21. 26. cum acc. p.

अभिशाय m. (a r. शाय् s. अ) exsecratio. N. 11. 16.

अभिपेक m. (r. सिच् humectare s. अ) actio conspergendi (v. सिच् praef. अभि). HIT. 126. 10.

अभिघङ्ग m. (r. स्वज्ञ्, v. gr. 109.) inclinatio, propensio, affectus. BH. 13. 9.

अभिस्त m. (r. सृ ire s. अ) comes, socius. AM.

अभिस्तण n. (r. सृ ire s. अन्) actio adeundi, visitandi. UR. 40. 7.

अभिसारिका f. (r. सृ ire s. हका) femina quae maritum vel amatorem adit. UR. 40. 8. infr.

अभिसूचित (r. सूच् s. त) praeditus, instructus. N. 23. 18.

अभिन्नेह m. (r. न्निह् amare s. अ) amor, inclinatio, af- fection. BH. 2. 57.

अभीक्षणम् (fortasse AVY. pro अभीक्षणम् - ex अभि et

ईक्षण n. oculus - ejecto अ ante ए) identidem, iterum ac saepius. N. 9.34. A. 10.54.

अभीप्सु (ab ईक्षन्, Desid. irr. rad. आप् adipisci - v. gr. 540. - praef. अभि s. उ) adipiscendi cupidus. N. 5.2.

अभीषु m. (r. इप् ire, desiderare s. उ) habena, frenum.

अभ्यङ्ग m. (r. अज्ञू ungere s. अ) unctio. UP. 50.

अभ्याधिक (ab आधि praef. अभि s. क) superior. N. 21.14. BR. 1.8. v. आधिक.

अभ्यन्तर n. 1) intervallum, loci et temporis. BH. 5.27.

HIT. 5.17. 2) pars interior, medium. UP. 49.

अभ्यर्चन n. (r. अच् praef. अभि s. अन) cultus, veneratio. N. 12.78.

अभ्यर्थना f. (r. अर्थ् s. अना, fem. ab अन) precatio, rogatio, petitio. SA. 4.27.

अभ्यवहार (r. वृहि afferre praef. अभि + अव s. अ) cibus.

अभ्यवहार्य n. (r. वृहि afferre praef. अभि + अव s. य) cibus. UR. 39.1.

अभ्यसूयक m. (r. denom. असूय् q.v. s. अक) execrator. BH. 16.18.

अभ्याश m. v. seq.

अभ्यास m. (r. अस् cl. 1. q.v. s. अ) 1) propinquitas, vicinitas. N. 9.10. DR. 8.13. 2) exercitatio, usus, experientia. BH. 12.12.18.36. 3) educatio, disciplina, institutio.

HIT. 5.14.7.4. Scribitur etiam अभ्याश. (Cf. अभ्यस्त, अभ्यस्न, अभ्यस्य apud Wils. ed. 2.)

अभ्युत्थान n. (r. स्था praef. अभि + उत् ejecto स् - v. gr. 694. - s. अन) actio surgendi. BH. 4.7.

अभ्युदय m. (r. द् इre praef. अभि + उत् s. अ) felicitas. UR. 94.1. infr.

अभ्युपत्ति f. (r. पद् इre praef. अभि + उप s. ति) favor, benevolentia. SAK. 54.2. infr.

अभ् 1. p. (गत्याम्) ire.

अभ्र n. (ut mihi videtur, ex अब्मर् aquam gerens, ejecto व् et अ (*), cf. अभ्युद् et डलद्) nubes (gr. ὄμβρος, lat.

(*) Confirmatam vidi hanc explicationem linguâ zendicâ, ubi अबेरेता (acc. अबेरेतारेम), quod corruptum est ex अबेरेता, significat qui aquam affert (gr. comp. 44.).

अभीप्सु - अमुत्र
imber insertâ nasali, nisi haec pertinent ad अभ्युद् coelum vel अभ्यस् aqua; cf. etiam *umbra*).

1. अभ् 1. p. (गतिभजनशब्देषु) ire, colere, sonare.

2. अभ् 10. p. (रोगे) aegrotum esse.

अभति m. (ut videtur a r. अभ् ire s. ति servato classis charactere अ) tempus (lith. *amzis* longum tempus; ad rad. अभ् etiam referri possit lat. *an-nus* - ita ut sit pro *am-nus* - et gr. ἔνος, ἔννος).

अभर (ex अ priv. et मर् moriens, *in fine comp.*, a r. मर् mori s. अ) 1) Adj. immortalis. HIT. 3.5. 2) m. deus. SU. 1.22.

अभरप्रभ (BAH. e praec. et प्रभा f. splendor) immortalium splendorem habens. N. 13.54.

अभरत्व n. (ab अभर s. त्व) immortalitas. SU. 1.22.23.

अभरा f. (ab अभर). Nomen *Indri* sedis aut urbis.

अभरावती f. (*Indri* sede praedita, a praec. s. वत् in fem.). Nomen *Indri* urbis, sedis, palatii. IN. 1.42.

अभरोपम (BAH. ex अभर et उपमा f. similitudo) immortalium similitudinem habens. H. 2.27.

अभर्त्य (KARM. ex अ priv. et मर्त्य) immortalis.

अभर्ष m. (KARM. ex अ priv. et मर्ष patientia, tolerantia, a r. मृष् s. अ) ardor animi, ira, iracundia. BH. 12.15. UP. 43.

अभर्णण (KARM. ex अ priv. et मर्णण patiens, tolerans, a r. मृष् cl. 10. s. अन) iratus, iracundus, vehemens. DR. 7. 17. N. 12.54.

अभस m. (r. अभ् ire s. अस) tempus.

अभा Praep. cum. NALOD. 1.53.

अभात्य m. (a praec. s. त्य) qui est a consiliis, Wils. «*a minister, a counsellor*».

अभानुप (KARM. ex अ priv. et मानुप humanus) quod est supra hominem (*übermenschlich*). N. 23.5.

अभित्र m. (KARM. ex अ priv. et मित्र n. amicus) inimicus, hostis. N. 12.33.

अभो hi, illi, v. gr. 271.

अभुत्र Adv. (ab अभु stirpe pronominis अदस् in casibus obl. - gr. 271. - s. त्र) illic i.e. in illo, futuro mundo,

opp. vocabulis हृहृ hic, et लोके इस्मिन् in hoc (terrestri) mundo. BR. 2.5. BH. 6.40.

अमृत (KARM. ex अ॒ priv. et मृत॑ mortuus) 1) *Adj.* immortalis. BR. 3.18. BH. 14.27. 2) *n.* deorum cibus, immortalitatem afferens, ambrosia. IN. 1.26.

अमृतस्वादनीय (KARM. e praec. et स्वादनीय॑ quod jucunde sapit) Amritae jucundo sapore similis. IN. 1.26.

अमेध्य (KARM. ex अ॒ priv. et मेध्य॑ purus) impurus, sordidus, contaminatus. BH. 17.10.

अमेय (ex अ॒ priv. et मेय॑ mensurabilis, a r. मा॑ s. य॑, gr. 626.) quod metiri non possumus, immensus.

अमेयात्मन् (BAH. e praec. et आत्मन्॑ m.) immensem animum habens. IN. 2.22.

अमोघ (KARM. ex अ॒ priv. et मोघ॑ vanus) non fallens, haud dubius, certus. UR. 63.10.

1. अम्बू॑ 1. *P.* (जौती॑) ire, se movere.

2. अम्बू॑ 1. *A.* (शब्दे॑, grammatici scribunt अबू॑, gr. 110^a) sonare.

अम्बू॑ *n.* (r. अम्बू॑ se movere s. अकू॑) oculus. A. 3.50.

अम्बू॑ *n.* (r. अम्बू॑ s. अ॒) 1) vestis. SU. 1.30. 2) coelum. SA. 1.19. A. 6.9. (v. अभ्र॑)

अम्बा॑ *f.* mater (fortasse nostrum *Amme*, germ. vet. *amma* - Th. *ammōn*, *ammān* - per assimil., nisi hoc vocabulum cohaeret cum अ॒प॑ aqua, unde अम्मय॑ q.v., quum voces hujus notionis plerumque etiam *lac* significant.

अम्बू॑ *n.* (r. अम्बू॑ s. उ॑) aqua. BH. 11.28.

अम्बुद॑ *m.* (e praec. et द॑ dans, a r. दा॑ s. अ॒) nubes.

अम्बुदाम (BAH. e praec. et आभा॑ f. similitudo) nubis similitudinem habens. H.4.48.

अम्भ॑ 1. *A.* (शब्दे॑ क॑ धवनी॑ v. scribunt अभ॑, gr. 110^a) sonare.

अम्भ॑ *n.* (r. अम्भ॑ s. अस॑) aqua. A.6.6. BH. 2.67. (v. अभ्र॑).

अम्भोज॑ *n.* (in aqua natus ex praec. et ज॑) lotus flos. HIT. 107.13.

अम्मय॑ (ab अ॒प॑ aqua s. मय॑ v. gr. 58. et 85.) aquosus. AM.

अम्भ॑ *m.* nomen arboris (Wils. *mango tree*, magnifera indica). N. 12.4.

अम्ल॑ acidus. BH. 17.9.

अय॑ 1. *A.* (जौती॑) ire (sine dubio ad r. हृ॑ pertinet, quae secundum 1. cl. in ATM. अये॑ formaret).

अयज्वन्॑ *m.* (KARM. ex अ॒ priv. et यज्वन्॑ sacrificans) non sacrificans. IN. 2.5.

अयन॑ *n.* (r. हृ॑ ire s. अन॑) via. BN. 1.11.

अयम॑ hic, v. gr. 270.

अयशस्॑ *n.* (KARM. ex अ॒ priv. et यशस्॑ n. gloria) dedecus, infamia, ignominia. H. 3.18.

अयशस्कर॑ (e praec. et कर॑ faciens) dedecus, infamiam aferens; fem. अयशस्करो॑. H. 3.18.

अयस्॑ *n.* ferrum (lat. *aes*, *aer-is* pro *aes-is*, goth. *ais* Th. *aisa*, germ. vet. एर॑ *aes*, goth. *eisarn* ferrum, nostrum *Eisen*).

अयस्मय॑ (ab अयस्॑ s. मय॑ contra gr. 58. et analogiam रै॑ तेजोमय॑ quâ अयोमय॑ exspectaveris; etiam in ed. Calc. MAH. p.644. lin. 2. infr. अयस्मय॑ legitur) ferreus. A. 10.31.

अयुत॑ *n.* (ex अ॒ priv. et युत॑ ligatus, a r. यु॑) decies mille.

अयुतशस्॑ *Adv.* a praec. s. शस्॑, v. gr. 652. s. शस्॑. IN. 2.8. अये॑ *Interj.* SAK. 45.13.

अयोध्या॑ *f.* (non impugnanda, ex अ॒ priv. et योध्य॑ impugnandus in fem.) nomen urbis (*Oude*).

अर॑ (r. कृ॑ s. अ॒) 1) *Adj.* celer, citus. 2) rotae radius.

अरग्स॑ (BAH. ex अ॒ priv. et रङ्गस्॑ n. pulvis) expers pulveris, purus. N. 24.42.

अरण्य॑ *n.* sylva.

अरण्यानो॑ *f.* (a praec. s. आनो॑, v. gr. min. 218.) magna sylva. HIT. 17.14.

अरति॑ *m.* cubitus. DR. 9.5.

अर्त॑ (Acc. रै॑ अर॑) celeriter, cito. AM. (fortasse gr. ἄρπα, cf. Hartung I. p. 423.).

अरविन्द॑ *m.* lotus flos. HIT. 59.1. SAK. 45.7.

अराजक (BAH. ex अ॒ priv. et राजन्॑ rex, s. क॑, v. gr. 665.) rege orbatus. DR. 6.5.

अराति *m.* inimicus, hostis. HIT. 77. 7.

अरात् curvus. N. 11. 33.

अरि *m.* inimicus, hostis.

अरिन्दम *m.* (e praec. et दम् domitor, a r. दम् s. अ, v. gr. 645. s. अ) hostium domitor.

1. अरिष्ट (καρν. ex अ priv. et रिष्ट a r. रिष् s. त) non vulneratus. DR. 7. 20.

2. अरिष्ट *m.* nomen arboris (Wils. Melia azadaracta). N. 12. 3.

अरुण *m.* 1) *Adj.* fuscus, ex rubro subniger, purpureus; Wils. «tawny, dark red». DEV. 3. 7. 2) sol. SAK. 24. s.

अरुन्धती *f.* (ex अ priv. et रुन्धती a r. रुध् cl. 7. s. अत् in fem.) Vasischthi uxor, una ex Pleiadibus. HIT. 22. 7.

अरुत् *m.n.* ulcus, vulnus. AM.

अरे *Interj.* HIT. 22. 14.

अरोग (BAH. ex अ priv. et रोग *m.* morbus) liber a morbo, sanus, salvus. BR. 3. 10.

अर्क् 10. *p.* (स्तवने क. तापस्तुत्योः व.) urere, celebrare (fortasse Denom. a sq.).

अर्क् *m.* (a r. अर्क् s. अ, nisi अर्क्यामि ab अर्क्) sol.

अर्गल्ला *f. id.*

अर्गल्ला *f. id.*

अर्घ् 1. 4. (हिंसायाम् क. मूल्ये व.) offendere, laedere, occidere; constare, pretium habere, dignum esse. (Fortasse hic pertinet nostrum *arg*, *ärgern*, germ. vet. *arg*, *ark*, et inserto *a*: *arag*, *arak* avarus, pravus, impius, subst. *arg* malum.)

अर्घ् *m.* (r. अर्घ् s. अ) 1) pretium. 2) donum honorificum, quod diis eximiisque hospitibus offertur, constans ex octo rebus, nempe ex oryza, sacro gramine durva dicto, floribus etc. cum aqua, aut ex aqua sola in parvo vase. SA. 3. 6.

अर्घ्य (r. अर्घ् s. य) 1) *Adj.* venerandus. 2) *m. i. q. praec.* sign. 2.

अर्च् 1. *P. A.* 10. *p.* honorare, venerari, colere. IN. 3. 1. 4. 3. 5. N. 18. 19.

c. अभि i. q. simpl. BH. 18. 19.

अर्चिमत् (a sq. s. मत्) 1) *Adj.* flammans. UR. 37. 7. 2) *m.* ignis. HEM.

अर्चिस् *f.* (r. अर्च् s. इस्) splendor, flamma. IN. 1. 35. H. 1. 49. (cf. अर्क्ष, अर्क्ष).

अर्ज् 1. *p.* 10. *P. A.* 1) colligere, coacervare, adipisci, acquirere. N. 26. 4. IN. 3. 7. 2) facere, perficere (प्रयत्ने क. संस्कारे व.): स्वार्जितङ् कर्म bene facta actio. RAM. ed. Ser. I. 34. 38.; स्वार्जितन् तपस् a memet ipso effecta castigatio. RAM. ed. Ser. I. 47. 13. (fortasse lat. *urgo* et *arguo*, gr. ἐργω nisi hoc est pro Fέργω = वृद्धि vel pro σέργω = सृज्).

c. उप i. q. simpl. sign. 1. HIT. 33. 21. MAN. 9. 208.

अर्जन् *n.* (r. अर्ज् s. अन) Nom. *actionis* τῆς अर्ज् signf. 1. HIT. 34. 1.

अर्जन् *m.* (ut videtur, a r. अर्ज् s. उन) 1) nomen arboris (Wils. Terminalia alata glabra). 2) nomen unius Pàndavorum.

अर्णवि *m.* mare.

अर्थ् 10. *p.* (v. अर्थ) petere, postulare (gr. αἰτέω dissoluto r in vocalem i, cf. अर्थ्).

c. प्र petere, appetere, desiderare, concupiscere. BR. 2. 11. 12. 13. 16. IN. 5. 33. SU. 1. 26. 3. 11.

c. सम् cogitare, putare, existimare. UR. 18. 9. 18. 5. infr.

अर्थ् *m.* (r. अर्थ् s. अ, nisi potius अर्थ्यामि est Denominativum vocis अर्थ्) 1) res, materia. BR. 1. 16. 2. 2. 6. N. 8. 4. 12. 90. 15. 3. 18. 15. BH. 2. 6. 8. transl. sensus. 2) dicitiae, opes. N. 17. 47. BH. 2. 6. 3) commodum, utilitas, fructus. BH. 3. 18. 4) causa, ratio. N. 15. 13. Acc. instr. dat. et loc. - अर्थम्, अर्थेन, अर्थाय, अर्थे - *praepositionis vice funguntur*, ut *latinum causā, gratiā*, c. gen. aut in compositione cum nomine recto. N. 23. 10. BR. 1. 27. 29. 2. 3. H. 4. 28. — In fine compositorum अर्थ cum significatione res nonnunquam redundat. A. 4. 16. SA. 4. 25. (gr. αἴτια).

अर्थकृत् (rem, commodum faciens, e praec. et कृत् faciens, q. v.) utilis, commodus, fructuosus. IN. 5. 56.

अर्थिन् (a r. अर्थ s. इन्) petens, desiderans, egens, pauper. N. 13. 11. 50. BH. 7. 16.

अर्थोय (ab अर्थ s. ईय) causam, originem habens, commotus, pendens ex alq. r., positus in alq. r., obnoxius aliqui. BH. 17. 27.

अर्थेष्टु (ex अर्थ et ईष्टु q. v.) divitiarum cupidus.

अर्थेष्टुता f. (a praec. s. ता) status ejus, qui divitiarum cupidus est, divitiarum cupidus. BR. 1. 18.

अदृ 1. p. A. vexare. (Haec radix hucusque in part. pass. in त solum inventa est, cum praef. आ conjuncta, formans आदित् et आर्त abjecto द् secundum gr. 615. Littera त् formae आर्त secundum gr. 103. duplicari potest, igitur primum त् in आर्त non pro transformatione euphonica litterae द् accipendum est. Ubi आदित् et आर्त vocem in अ aut आ exeuntem sequuntur, propter vocales coalescentes ab आदित् et आर्त non distinguuntur; cum autem आर्त in positionibus non ambiguis inveniatur, in ambiguis quoque locis आदित् et आर्त intelligenda esse censeo.) H. 1. 4. 2. 3. 5. N. 8. 24. 12. 106. 108. IN. 5. 44. (Lat. ardeo, quod fortasse sensum primitivum radicis आदृ exhibit).

अर्ह, अर्ध 1) Adj. dimidius. 2) n. dimidium, dimidia pars.

अर्घचन्द्र m. (e praec. et चन्द्र m. luna) 1) semiplena luna. 2) sagitta, cuius acumen semiplene lunae formam habet. DR. 9. 9.

अर्घत्रत्र m. (ex अर्घ et रत्र, in fine comp. pro रात्रि, nox media nox.)

अर्प् v. श.

अर्पण n. (ab अर्पय्, forma caus. r. श् ire - v. gr. 521. - s. अन्) actio tradendi. HIT. 72. 19. BH. 9. 27.

अर्व् 1. p. (हिंसायाङ् गतौ) laedere, occidere; ire.

अर्बुद m.n. centum milliones. A. 5. 21.

अर्म m. (fortasse e गर्भ abjecto ज्) proles, natus. HEM. v. sq. (Huc referri possint lat. *orbus*, gr. ὁρφανός.)

अर्मक m. (a praec. s. क) proles, natus, pullus. SAK. 7. 7.

अर्यमन् m. (nom. irr. v. gr. 226.) 1) sol. 2) nom. proprius unus e majoribus, defunctis, manibus. BH. 10. 29.

अर्व् 1. p. (हिंसायाम् क. वधे r.) ferire, laedere, occidere.

अर्वन् (r. अर्व् s. अत् in N. अन्, gr. 229.) 1) humili, vilis. (N. अर्वी, अर्वती, अर्वत्). 2) m. equus.

अर्वाक् Adv. (neut. sequentis अर्वाच्) 1) post, postea. 2) pone, a tergo. 3) prope. SAK. 7. 9. inf.

अर्वाच् (ut videtur ex अर्वन् et अस्त् ire, secundum Wils.

ex अवर् posterus + अस्त्; N.m. अर्वाङ्, f. अर्वाची, n. अर्वाक् secundum analogium τὴ प्राच् gr. 197.) propinquus. AM.p. 54. 8: परार्वाची तेरि remota et propinqua, ulterior et citerior ripa.

अर्ह् 1. p. 1) honorare, colere, v. अर्हण्. 2) aequare, parrem esse. MAN. 3. 131. 3) dignum esse, c. acc. rei.

H. 1. 36. N. 16. 24. 4) convenire, decere, c. nominat. pers. quam decet. DR. 3. 2. 5) posse. BH. 2. 17. HIT. 6. 11.

6) Saepissime temp. praes. hujus rad. ut verbum auxiliare in constructione cum infinitivo adhibetur, ad rogationem exprimendam, ubi Germanorum müssen maxime respondet. IN. 5. 41. 44. H. 4. 3. 6. BR. 2. 21. BH. 2. 26.— Metri causa in ATM. usurpat. H. 1. 36. (Littera ह् hujus radicis ex ए ल॒ र्ता esse videtur, cf. अर्व् et gr. ἄρχω quod fortasse primitivum conservavit sensum, ita ut अर्ह् ab origine significaverit primum esse, in principio esse.)

अर्ह् (a praec. s. अ) dignus, c. acc. H. 4. 50. SA. 3. 9. - c. inf. SA. 5. 15.

अर्हण् n. (r. अर्ह् s. अन्) adoratio, cultus. AM.

अर्हणा f. (a r. अर्ह् s. अन् in fem.) honoris testificatio, honor. N. 25. 4.

अल् 1. p. A. (वारणव्याप्तिभूषास् r.) arcere, sufficere, ornare (fortasse lat. *or-nare*, nisi hoc e भूष् ओर्तुम, abjecto ज्).

अलक् m. (r. अल् s. अक्) cincinnus. UR. 38. 15.

अलका f. nomen urbis Kuvèri.

अलता m. (secundum Wils. pro अरता non rubrum habens, i.e. quo nihil rubrius est, cf. अनुत्तम) gummi laccae.

अलताक् n. (a praec. s. क) id. UR. 60. 16.

अलक्षित (καλμ. ex άρ priv. et लक्षित a r. लक्ष् s. त) non visus, non inventus, non deprehensus. H. 1.7.

अलङ्कृण (r. कृ praef. अलम् ornare) ornamentum. IN. 5.2.

अलङ्कार m. (r. कृ praef. अलम् ornare s. अ) ornamentum. HIT. 42.1.

अलङ्कृत (r. कृ praef. अलम् ornare s. त) ornatus. N. 2. 11.25.1.

अलम् (r. अल् s. अ cum accus. term.) 1) ornamentum, *solum in comp. cum r. कृ.* 2) satis, par. DEV. 4.3. 3) *particula prohibitiva, cum instrumentalis substantivorum abstractorum, vel, quod idem est, gerundio:* apage, aufer, absit. DR. 4.20.

अलस (r. लस् laborare, artem exercere, s. अ praef. अ priv.) piger, ignavus, iners.

अलात n. torris.

अलि m. 1) apis. 2) scorpio.

अलिङ्गर m. hydria fictilis (Wils. *an earthen water jar.*) M. 10.

अलिन् m. apis.

अलिक n. frons.

अलोक (ut videtur, ex अ priv. et लोक quod simplex non invenitur) 1) Adj. falsus, non verus. 2) n. falsum, falsitas. UR. 30.8. inf.

अलु f. parva hydria. HIT. 90.15.

अल्प Adj. (v. gr. 251 et 280.) parum, paulum, exiguum. IN. 5.13. N. 25.13. (Huc retulerim lith. *alpstū, ap-alpstū* animus me liquit *ich falle in Ohnmacht*; praet. *alp-aù*, fut. *alp-su*, v. gr. comp. 498.; *alkstū*, praet. *alk-aù*, fut. *alk-su* fame uri ejusdem originis esse videtur, permutata labiali cum gutturali. Fortasse etiam gr. *ἀλίγεος* huc pertinet, mutatā tenui in medium et inserto *t* sicut in *δολιχός* contra दीघ longus.)

अल्पक (a praec. s. क) tenuis, exiguius, vilis. HIT. 14.6.

अल्पकार्य Adj. (BAH. ab अल्प et कार्य n. a r. कृ s. य, faciendum) quod parvi momenti est. N. 21.28.

अल्पदर्शन (parum visus habens, BAH. ex अल्प et

दर्शन n. visus) parum valens visu, parum intelligens, imprudens, stultus. H. 1.45.

अल्पता f. (ab अल्प s. ता) paucitas, exiguitas. HIT. 82.7.

अल्पदुःखता f. Subst. abstr. ab अल्पदुःख parum doloris, s. ता. A. 10.8.

अल्पमूलफलोदक (BAH. ex अल्प et comp. *deandvico*, constante e मूल n. radix, फल n. fructus et उदक n. aqua) parum radicum, fructuum et aquae habens. H. 1.16.

अल्पिष्ठ (ab अल्प s. इष्ठ) Superlat. vocis अल्प. AM.

अल्पोयस् (ab अल्प s. ईयस्) Compar. vocis अल्प. AM.

अव् 1. p. servare, tueri. NALOD. 4.18. (lat. aveo).

अव् Praep. praef. (ut mihi videtur a stirpe pronominali अ s. व, sicut एव, इव ab ए, इ; v. gr. comp. 380.) de, ab. (In lingua zendica एव एव est pronomen demonstrativum cui respondet slav. *o* Th. *oo* hic, ille, fem. *ooa*, neut. *ooo*. Huc etiam trahimus gr. *αὐ* in composito *αὐτός* et posteriorem partem vocum *ἐνταῦθα*, *ἐντεῦθεν*; porro *αὐ*, *αὐθι*, *αὐθις*, *αὐτη*, *αὐτε*, *αὐτάρ*, एव et particulam negativam ए; lat. *au-t* et *au-tem*, quod posterius suffixo convenit cum कथम् et इत्थम्; nostrum *au-ch*, goth. *au-k*; v. gr. comp. 377. sq.).

अवकर्तन n. (r. कृत् praef. अव s. अन) abscissio. N. 10. 16.

अवकाश m. (r. काअ् lucere s. अ) locus, spatium, intervallum. SAK. 56.2. 20.13. 23. inf. UR. 41.8. inf. 66. 15. 74.4.

अवक्रय m. (r. क्री emere s. अ) pretium. AM.

अवगम m. (r. गम् ire s. अ) intellectio, intelligentia. HIT. 71.13. BH. 9.2.

अवगाह m. (r. गाह् praef. अव् submergi s. अ) 1) actio submergendi. SAK. 17.2. inf. 2) lavatio.

अवग्रह m. (r. ग्रह् prehendere s. अ) contemcio. HIT. 61. 14.

अवज्ञा f. (r. ज्ञा scire) contemcio. HIT. 92.3.

अवज्ञान n. (r. ज्ञा s. अन) id. HIT. 103.4.

अवतंस m.n. (r. तंस् ornare s. अ) 1) annulus auricularis. 2) crista.

अवतंसक (a praec. s. क) i. q. praec. UR. 82.4.

अवतार m. (a r. तृ s. अ) descensus. Dicitur praecipue de deorum e coelo in terram descensu, ad quampiam hominis aut animalis formam assumendam.

अवदात (r. दै purificare s. त) 1) albus, clarus. 2) flavus. SA. 5.8.

अवद्य (fortasse a praep. अव s. य pro त्य, quod cum indeclinabilibus solum conjungitur; aut ex अ priv. et वय dicendus) 1) humilis, depresso, demissus. 2) transl. ignobilis, vilis, abjectus (v. अनवद्य).

अवधान n. (r. धा ponere s. अन) attentio, animus attentus. UR. 1.2.infr.

अवधि m. (r. धा ponere s. द) finis, terminus, modus. UR. 89.3.infr.

अवधीर् 10. p. (sine dubio ex praep. अव et धीर् quod cum धी mens cognatum videtur, cf. अवमन् despicere a r. मन्) despicere, spernere. HIT. 42.11.

अवधीरणा f. (a praec. s. अन in fem.) contemtio. SAK. 51.4.7.

अवध्य (KARM. ex अ priv. et वय a r. वध् q.v. s. य) qui occidi nequit. BR. 2.29.

अवध्यता f. (a praec. s. ता). *Abstractum praecedentis.*

अवनत् v. नम्.

अवनि f. terra. BH. 11.26.

अवनो f. id. GHAT. 1.

अवन्तो f. (part. praes. fem. r. अव्) nomen montis. N. 9.21. (cf. lat. *aventinum*).

अवपात m. (r. पत् s. अ) actio decidendi, devolandi. HIT. 14.19.

अवबोध m. (r. ब्रध् praefer. अव s. अ) vigilatio. BH. 6.17.

अवम (ab अव s. म) humilis, trop. vilis, abjectus. DR. 5.11.

अवमन् (r. मन् cogitare s. तृ) contemtor. HIT. 101.1. infr.

अवमानिन् (r. मन् cogitare s. इन्) despiciens, contemnens.

अवयव m. (r. यु ligare s. अ) membrum. HIT. 96.4.

अवर् (a praep. अव s. र) 1) inferus, inferior. 2) posticus,

posterus, posterior, postremus, ultimus. (gr. οὐρα - v. Pott I. 123. - οὔρος, οὔρον, ὄρος terminus; fortasse οὔρος anus per assimilationem ex ὁρός; lat. fortasse *Eurus*, sicut scr. अवाच् meridionalis ab अव descendit, cf. etiam gr. οὔρος ventus secundus; de lat. *ora* v. अवारा).

अवरज्ञ m. (ex praec. et ज्ञ natus) frater natu minor. AM.

अवरति f. (r. रम् se delectare praefer. अव s. ति) cessatio, intermissione. AM.

अवरोध m. (r. रुद् impeditre, includere s. अ) 1) impedimentum, perturbatio. SAK. 41.7. UR. 88.6.infr. 2) gynaecium, v. sq.

अवरोधन n. (r. रुद् impeditre, includere, s. अन) gynaecum. AM.

अवलग्न m.n. (r. लग् pudore affici s. न) medium corpus, «the waist». AM.

अवलम्बन n. (r. लम्ब् labi s. अन) actio adhaerendi, suspendendi, innitendi. HIT. 41.16.

अवलम्बिन् (r. लम्ब् labi s. इन्) pendens, dependens, suspensus. SA. 5.104. HIT. 9.5.

अवलिप्त v. लिप्.

अवलिप्य m. (r. लिप् oblinere, polluere s. अ) arrogantia, insolentia, superbia. UR. 3.8. DEV. 10.2.

अवलोक m. (r. लोक् videre s. अ) visus, conspectus, adspectus. UR. 37.14.

अवश (voluntatem, arbitrium non habens, KARM. ex अ priv. et वश voluntas, arbitrium) 1) invitus. BH. 3.5. 2) non subactus. HIT. 12.8.

अवशेष m. (r. शिष् relinquere s. अ) reliquum, reliquia. SAK. 30.14.

अवश्यक (ex अ priv. et वश्यक arbitrio subjectus) arbitrio non subjectus, necessarius.

अवश्यकता f. (a praec. s. ता) necessitas. HIT. 116.10.

अवश्यकरणीय (KARM. ex अवश्यम् abjecto म् et करणीय faciens, a rad. कृ s. अनोय) quod necessario facendum. BR. 3.16.

अवश्यमाविन् Adj. (ex अवश्यम् abjecto म् et भाविन् quod existit, fit) quod necessario fit, accidit. BR. 2.2.

अवश्यम् (*AVR.* ex म् priv. et वश्य *n.* quod arbitrio sub-jici, quod regi potest) necessario, certe. *BR. 2.2. N. 13.29.*

अवश्याय *m.* (r. श्यै ire s. म्) pruina. *AM.*

अवस्ता *v.* सड़ा.

अवसर *m.* (r. स् उ॒ ire s. म्) occasio, opportunitas, tempus opportunum. *UR. 10.21. HIT. 54.11. 14.53.11.*

अवसान *n.* (r. सो॑ finire s. मन्) finis, obitus. *UR. 5.15. 37.4.47.6. inf. SAK. 59.7.*

अवसिताङ् *Adj.* (*BAH.* ex अवसिता conspersus, a r. सिच् s. त et अङ् *n.* membrum, corpus) conspersa membra, vel conspersum corpus habens. *SU. 4.19.*

अवस्कन्द *m.* (r. स्कन्दू॒ salire s. म्) incursio, impetus, impugnatio. *HIT. 102.9.*

अवस्कर *m.* (r. कृ facere praef. अव cum स् euphonico, s. म्) excrementum, stercus. *AM.*

अवस्त्र (*BAH.* ex म् priv. et वस्त्र *n.* vestis) veste privatus.

अवस्त्रता *f.* (a praec. s. ता) Abstractum praecedentis. *N. 10.16.*

अवस्था *f.* (a rad. स्था praef. अव) status, conditio. *SA. 5. 89. In fine comp. BAH. SA. 4.32. N. 17.31.*

अवस्थान *n.* (r. स्था stare, esse s. मन्) commoratio, statio, habitatio. *HIT. 38.13.*

अवस्थित *v.* स्था.

अवहास *m.* (r. हसू॒ ridere s. म्) risus, jocus. *BH. 11.42.*

अवहित *v.* धा.

अवाक् *Adv.* (ab अवाच् q.v. mutato च् in क्, v. gr. 59.) 1) deorsum. 2) meridiem versus.

अवाक्षिरस् (*BAH.* e praec. et शिरस् *n.* caput) deorsum caput habens, demisso capite. *M.4. DR. 8.22.*

अवाङ्मुख (*BAH.* ex अवाक्, v. gr. 58., et मुख *n.* vultus) deorsum habens vultum, demisso vultu. *DR. 9.24.*

अवाच् (in casibus fortibus अवाञ्च, v. gr. 196.197; a r. अञ्च॑ ire praef. अव) 1) inferus, inferior. 2) meridionalis. (Lat. *aus-ter* ortum esse videtur ex praep. अव - cum s euphonico sicut supra in अवस्कर - suff. comp. *ter*; cf. etiam nostrum *Osten*, germ. vet. *ostar, ostana*, v. gr. comp. 296.). *AM.*

अवास्ति *f.* (r. आप् adipisci s. ति) adeptio, impetratio. *HIT. 36.15.69.2.*

अवार *n.* ripa citerior fluminis (lat. *ora*).

अवि *m.* ovis (lith. *awi-s*, slav. *oojza*, lat. *ovis*, gr. *oīs*; goth. *avistr* ovile; *huc etiam retulerim lat. aries*, mutato क् in र sicut e.c. in germ. vet. *birumēs* sumus contra भवामस्, v. gr. comp. 20.).

अविचारितम् *Adv.* (*AVR.* ex म् priv. et विचारित *n.* deliberatio, cogitatio) sine deliberatione, sine haesitatione, non cunctanter. *SA. 1.35.*

अवितथम् *v.* वितथ.

अविहूर (*KARM.* ex म् priv. et विहूर longinquus) non longinquus. *H. 2.1.*

अविनय *m.* (*KARM.* ex म् priv. et विनय improbitas, mores pravi, immodestia, turpitudo. *HIT. 71.10. SAK. 16.5.*

अविरत (ex म् priv. et विरत requiescens a r. रम् praef. वि s. त) perpetuu, continuu. *AM.*

अविरतम् *Adv.* (acc. neut. praec.) sine intermissione, assidue, perpetuo. *P.17.*

अविपय *m.* (*KARM.* ex म् priv. et विपय q.v.) absentia. *HIT. 56.14.*

अविशेषम् (*AVR.* ex म् priv. et विशेष *m.* differentia, discrimen) omnino, prorsus, plane. *A.3.32.*

अवैधव्य (*BAH.* ex म् priv. et वैधव्य viduitas a विधवा s. य) liber a viduitate, liberans a viduitate. *SA. 4.12.*

अवोचम् *v.* gr. 420. gr. min. 381.382.

अव्यक्ता (*KARM.* ex म् priv. et व्यक्त q.v.) 1) invisibilis, quod sensibus percipi nequit. *BH. 2.25.* 2) non perspicuus, obscurus. *BR. 3.21.*

अव्यग्र (*KARM.* ex म् priv. et व्यग्र q.v.) 1) imperturbatus. *N. 26.20.* 2) consternatus, conturbatus, confusus, teritus. *DR. 9.1. SU. 4.1.*

अव्यय (*BAH.* ex म् priv. et व्यय *m.* interitus, exitium; quod non, sicut Wils. a r. व्यय expendere, erogare derivari volo, sed a r. इ॒ ire praef. वि s. म्) 1) interitus, exitii expers. *N. 2.15. BH. 2.17.4.1.6.13.7.24.25. 9.2.14.5.27.* 2) *m.n.* vox indeclinabilis.

अव्रतिक (*KARM.* ex अ priv. et व्रतिक qui vota facit aut solvit, a व्रत votum s. इक्) qui vota non facit aut solvit. IN. 2.5.

अग्र् 5. 4. 9. p. 1) edere, frui. अशनाति: HIT. 35.15.
अशनुते: BH. 3.4. 5.21. 2) secundum grammaticos occupare, coacervare. (Fortasse hoc pertinet lat. *cibus*, abjecta vocali initiali, suff. *bu-s*, inserto *i* sicut in sq. अशितव्य-

c. उप id. उपाशनामि: DEV. 5.61. उपाशनुते: MAN. 12. 20.6.82.

c. प्र id. प्राश्य: N. 23.22.

c. सम् id. समश्नोयात्: MAN. 6.19. समशनुते: MAN. 2. 5.3.277. 11.6.

अशन (r. अग् s. अन) qui edit, *in fine comp.* N. 13.56. H. 4.2.

अशनि m.f. fulmen. IN. 1.5.3.4.

अशितव्य n. (r. अग् s. तव्य) cibus. UR. 15.9.infr.

अशिस्त्वा (*BAH.* ex अ priv. et शिस् n. caput, s. क्, v. gr. 665.) capite privatus. DR. 8.30.

अशिष्वी f. (sem. ab अशिष्यु liberis carens - ex अ priv. et शिष्यु - adjecto feminini signo इ) liberis carens femina. AM.

अशील n. (*KARM.* ex अ priv. et शील q.v.) improbitas, mores pravi, turpitudo. UP. 82.

अशुभ (*KARM.* ex अ priv. et शुभ q.v.) 1) *Adj.* improbus, scelestus. N. 13.32. 2) infelix, insaustus. BH. 9.1. 3) *Subst.* n. inmalum. BH. 2.57.

अशून्य (*BAH.* ex अ priv. et शून्य n. vacuum) liber a vacuo, totus, universus.

अशून्यन् *Adv.* (Accus. neut. praec.) omnino, plane, accurate. SAK. 33.12.

अशेष (*BAH.* ex अ priv. et शेष n. residuum, reliquum) totus, universus. AM.

अशेषतस् (a praec. s. तस्) omnino, plane. N. 16.38.6.24.

अशेषे *Adv.* (Loc. ab अशेष) i.q. praec. N. 4.31.

अशेषेण *Adv.* (Instr. ab अशेष) i.q. praec. N. 8.21. BH. 4. 35.10.16.

अशोक (*BAH.* ex अ priv. et शोक m. moeror) 1) *Adj.* moeroris expers. 2) m. nomen arboris. N. 12.101.

अशमगर्भ m. (ex अशमन् lapis et गर्भ q. v.) smaragdus.

अशमन् m. (ut videtur, a r. अश् sg. 2. s. मन्) lapis (lith. *akmu*^o Th. *akmen*, slav. *kamy* Th. *kamen*, v. gr. comp. 139. et p. 364.; fortasse etiam hoc referenda est prima syllaba graeci *σμά-ραγδος* et lat. *sma-ragdus*, ita ut *σμά*, *sma* sit pro *asma*, et *ραγδος*, *ragdus* sit lapidis epitheton, quod retulerim ad rad. रज्जु colorare, unde रक्ता ruber; cf. अशमगर्भ. Quod attinet ad sibilantem in voce graeca et latina, pro gutturali, quae plerumque sanscriti अश् locum tenet in utraque lingua: respiciendum est, litteram अश् etiam in sanscrita lingua non raro cum स् permutari, et vice versa स् cum अश्, e.c. in अश्वर quod lat. est *socer*, gr. *έκυρρος*).

अशमन्त m. (ab अशमन् s. त) focus, fornax. AM. (fortasse gr. *κάμινος* et lat. *caminus*, - nisi haec sunt a *καίω*, - per metathesin ex *ἄκμινος* sicut slav. *KAMEN* opponitur lithuanico *AKMEN* et scr. अशमन्).

अशमसार m.n. (ex अशमन् et सार q.v.) ferrum. AM.

अश्र n. lacryma (v. अश्रु).

अश्रि f. acies ensis. AM. (lat. *acies* et *acer*, lith. *ass-mu*^o).

अश्रु n. lacryma (ut mihi videtur, e दश्रु, abjecto दूर, a.r. दंश mordere - gr. *δάκνω* - s. रु; cf. gr. *δάκρυ*, lat. *lacryma* pro *dacryma*; goth. *tagrs* Th. *tagra* respondet sanscrito अश्र; angl. *tear*, nostrum *Zähre*; lith. *ászara*).

अश्रेयस् n. (*KARM.* ex अ priv. et श्रेयस् n. felicitas) infortunium, malum, calamitas. UP. 32.

अश्व m. equus (lat. *equus*, gr. *ἵππος* ex *ἵππος*, per assimilationem ex *īnFos*, zend. *ఆశ్వా* *as̪pa* - gr. comp. 50. - lith. *ászwa* equa, russ. *kobyla*, abjecto अश्र, व् mutato in श्र et inserto ऋ sicut in *sobāka* canis = श्वन्).

अश्वतथ m. nomen arboris (Wils. *ficus religiosa*). N. 12.3. BH. 15.1.

अश्वपति m. (equorum dominus, रात्रि. ex अश्र et पति) nom. pr. SA. 1.3.

ग्रन्थमेध *m.* (ex ग्रन्थ et मेध *m.* sacrificium) equi sacrificium. (*)

ग्रन्थशाला *f.* (*TATP.* ex ग्रन्थ et शाला *f.* domus, porticus) equile. N. 19. 11.

ग्रन्थारोह *m.* (*TATP.* ex ग्रन्थ et अरोह ascendens, a r. रुद्र praeft. ग्रा) eques. AM.

ग्रन्थिन् *m. DU.* ग्रन्थिनो gemini fratres insigni pulchritudine, coelestes medici, *Súryo*, solis Deo, et nympha *Aśvinia* nati.

ग्रष्टगुणात्रय (octo virtutum sedem habens, *BH.* ex ग्रष्टगुण - ग्रष्टन् + गुण - octo proprietates, virtutes, et आत्रय domus, sedes) octo virtutibus praeditus. IN. 4.9.

ग्रष्टधा *Adv.* (a sq. s. धा) in octo partes divisum. BH. 7.4.

ग्रष्टन् *m.f.n.* (gr. 256.) octo (lat. *octo*, gr. ἑκτώ, goth. *ahtau*, nostrum *acht*, lith. *asztūni*, slav. *osnij*).

ग्रष्टम् (fem. ग्रष्टमो) octavus.

ग्रष्टमो *f.* (fem. praecedentis) dies octavus mensis dimidiatus. DEV. 12.3.

ग्रष्टाङ्ग *n.* (*DVIGU* ex ग्रष्टन् et अङ्ग membrum) octo membra. Wils. «*eight parts of the body, the hands, breast, forehead, eyes, throat and middle of the back; or four first, with the knees and feet; or these six with the words and mind.*»

ग्रष्टाङ्गपात *m.* (*TATP.* e praec. et पात actio procumbendi) octo membrorum prolapsio *ad salutandum*. HIT. 40.20. 91.22.

ग्रष्टादश duodecimius. gr. 259.

ग्रष्टादशन् *m.f.n.* duodeviginti. gr. 256.

ग्रष्टोवत् *m.n.* (Nom. m. ग्रष्टोवान्, neut. ग्रष्टोवत्, secundum Wils. ab ग्रस्ति os s. वत्, ita ut sit pro ग्रस्ति वत्) genu.

(*) Wils. ad hanc vocem: „*The actual or emblematic sacrifice of a horse. This sacrifice is one of the highest order, and performed a hundred times, entitles the sacrificer to the dominion of Swerga or paradise: it appears to have been originally typical; the horse and other animals being simply bound during the performance of certain ceremonies; the actual sacrifice is an introduction of a later period. See As. R. Vol. 8, 442. Colebrooke, on the Védas.*

1. अस् 1. p. A. (दीप्त्यादानयोः कृ. दीप्तिग्रहणगतिषु v.) splendere, capere, ire.

2. अस् 2. p. (ATM. solum in conjunctione cum व्यति, irr. v. gr. 365, 366, 367, 457, 458.) 1) esse, existere. BH. 2. 12. 66. H. 1. 39. SU. 1. 25. 2) esse, ut verbum abstractum vel copulativum. SU. 1. 21. SA. 4. 7. 3) fieri. A. 8. 14. (Lith. *es-mi*, *es-ti*; slav. *jes-mj*, *jes-tj*; gr. ἐμ-μί, ἐσ-τί, prius per assimilationem ex ἐσ-μί; lat. *sum*, *es-t*; goth. *i-m*, ex *is-m*, *is-t*; nostrum *is-t*).).

c. प्रातुर् (manifesto, palam. gr. 685.) apparere, in conspectum venire, oriri. A. 4. 8. 6. 16. 8. 13.

3. अस् 4. p. deponere, abjecere. NALOD. 4. 36.

c. अप् 1) id. NALOD. 3. 8. 2) relinquere, deserere. HIT. 107. 5. 3) postponere, negligere. HIT. 70. 10.

c. अभि exercere, tractare, versari in *alqāre*. SAK. 32. infr.

c. उत् praeft. वि (व्युदस्) i. q. simpl. BH. 18. 51.

c. नि 1) deponere. DR. 1. 5. 7. 8. SA. 5. 9. c. वि + नि ponere, deponere, collocare. N. 24. 45. RAM. ed. Ser. III. 47. 7. 70. 5. c. सम् + नि deponere. SA. 3. 18. BH. 3. 30. 4. 41. 5. 13.

c. निस् ejicere. DEV. 1. 18.

c. वि part. व्यस्त consternatus, confusus, dejectus. A. 10. 64.

ग्रसंशयम् *Adv.* (AVY. ex अ priv. et संशय *m.* dubium) sine dubio. BR. 3. 9. 10.

ग्रसकृत् (ex अ priv. et सकृत् semel) non semel, saepius. H. 1. 14. 4. 11. BR. 1. 21. A. 8. 15.

ग्रसङ्खयेय (KARM. ex अ priv. et सङ्खयेय a r. ख्या praeft. सम् s. य. v. gr. 626.) innumerabilis. N. 13. 56.

ग्रसङ्जन *m.* (KARM. ex अ priv. et सङ्जन ex सत् bonus et जन homo) homo improbus. HIT. 74. 3.

ग्रसती *f.* (ex अ priv. et सती fem. रूप सत् bonus) femina impudica, non casta. AM.

ग्रसत्कृत *n.* (KARM. ex अ priv. et सत्कृत e सत् bonus et कृत n. factum) peccatum, delictum. N. 24. 31.

ग्रसत्य (KARM. ex अ priv. et सत्य verus) non verus, falsus. N. 19. 8.

असन् v. असृज्.

असम्बद्ध (ex अ priv. et सम्बद्ध ligatus a r. बन्ध् praeſ. सम् s. त) absurdus, ineptus, stultus *de verbis*. SAK. 21. 2. inf.

असहन (ex अ priv. et सहन tolerans a r. सहू s. अन् non tolerans, zelotypus. UR. 47.8. V. sq.

असहमान (ex अ priv. et सहमान tolerans, a r. सहू s. मान) id. UR. 55.19. 71.16.

असाध्य (ex अ priv. et साध्य perficiendus, efficiendus a Caus. radicis साध्) insanabilis. UR. 48.6. inf.

असि m. (ut videtur, a r. अस् cl. 1. s. रु) ensis, gladius (lat. ensis insertā nasalī).

असित (KARM. ex अ priv. et सित albus) niger. N. 12. 66. 16. 21.

असिपुत्री f. (ex असि ensis et पुत्री filia) culter. AM.

असिहेति m. (ensem pro telo habens, BAH. ex असि et हेति telum) ensifer. AM.

अस्तु (r. अस् esse s. तु) 1) m. pl. num. (असवस्) halitus, spiritus. DEV. 2.67. V. गतास्तु et व्यस्तु. 2) n. consideratio, cogitatio, aut cor tanquam ejus sedes. 3) n. affectus, affectio.

असुख n. (KARM. ex अ priv. et सुख n. delectatio, voluptas) dolor, sollicitudo, moeror. N. 13. 52. 15. 14.

असुधारणा n. (ex अस्तु halitus, spiritus et धारणा gestatio, portatio) vita. AM.

अस्त्र m. nomen daemonum Kásyapo et Dite natorum, diis inimicorum.

असुहृद् m. (KARM. ex अ priv. et सुहृद् m. amicus) inimicus. N. 26. 15.

असूय् (Denominat. ab अस् q. v. s. य, gr. 585.) conviciari, maledicere, execrari, devovere, fremere, murren. N. 14. 17. M. 19. BH. 3.31. UR. 78.2. inf.

c. अभि execrari. SA. 5.90. BH. 3.32. N. 12. 117.

असूयन n. (ab असूय् s. अन्) nomen actionis verbi असूय्.

असूया f. (ab असूय् s. आ) id. AM.

असूय् Adj. (ab असूय् s. त) convicians, maledicens, fremens. BH. 9.1.

असृधा f. (ex असृज् sanguis et धर् gerens, ferens in fem.) cutis. AM.

असृज् n. (non profundens pro non profundendum, a r. सृज् q. v., praeſ. अ priv. nisi fortasse अ mutilatum est ex अव vel आ, ita ut sanguis nominatus sit a fluendo; notetur lith. *srawau* sanguinem emitto, quod ad rad. सृ fluere pertinet) sanguis (lat. *sanguis* abjecto a initiali; quod ad nasalem τοῦ *sanguis* attinet, respicias formam असन् quā in nonnullis casibus Thema असृज् suppleri potest, v. gr. 203.).

असृपाठ m.n. (ut mihi videtur, pro असृक्षपाठ, e praec. et पाठ extensio, expansio) rivus sanguinis.

असौ hic, haec, ille, illa v. अदस् et gr. 271.

अस्त् nu. (r. अस् q. v. s. त) 1) nomen occidentalis cuiusdam montis, ultra quem solem occidere credunt. 2) solis occasus et occasus, finis in universum. SA. 4.17. HIT. 73.6.

अस्त्र n. (r. अस् s. त्र) 1) telum quocunque, *praesertim* missile. 2) arcus. A. 8.2.10. 29. (Huc traherem lith. *afztrūs* acer, nisi hoc syllabā suā radicali *afz* melius cum अश्ची acies conveniret, quum lith. *fz* saepissime sibilantibus palatalis et lingualis ordinis - श्, ष् - respondeat, rarissime dentali च्. Ceterum *afz-trūs*, quod ad radicem suam attinet, ab *afz-mū* Th. *afz-men* acies, quod supra voci अश्ची apposui, non separari potest. Conseratur etiā slav. *ostr* acutus Th. *ostro* et russ. *oselok* cos.)

अस्थि n. (fortasse a r. स्था stare, ita ut अ praepositio sit mutilata ex आ vel अव) os (lat. *os, ossis* per assimil. ex *ostis*, gr. ὁστέον, slav. *kostj* Th. *kosti*, anteposito k.)

अस्थिकृत् m. (e praec. et कृत् faciens) medulla. HEM.

अस्थिभुज् nu. (ex अस्थि et भुज् edens) canis. HEM.

अस्म् v. इदम् et seq. et gr. 264. 266.

अस्मत् (ex अस्म् et ablative signo त्) pronominis primae personae *Ablat. plur.* qui in initio compositorum Theinatis loco fungitur et a grammaticis tanquam Thema proponitur; scribunt tamen अस्मद्. (Cf. gr. ἄμμες per assimilat. ex ἄσμες et goth. *UNSA* per metathesin

ex *USNA* unde e. c. genit. *unsa-ra*, nostrum *unser*; v. gr. 264. et gr. comp. 166.)

अस्मत्स् (a praec. s. तस्) interdum ponitur pro *Ablat. pl.*
अस्मत् sicut in *Sing.* मत्स् pro मत्. A. 4. 16.

अस्मदोय (ab अस्मत् s. इय gr. 289.) noster. Bh. 11. 26.

अस्मदिध (me am aut nostram in dolem habens, *BH.*
ex अस्मत् et विध m. aut विधा f. indoles, natura, species) mihi aut nobis aequalis. SA. 4. 7.

अस्यै, अस्यास्, अस्याम् v. gr. 270.

अस्त्र n. 1) (fortasse a r. सु इre, cf. अस्त्रू) sanguis. AM.
2) (pro अश्च) lacryma. UR. 58. 12.

अस्त्रु n. lacryma (v. अश्च).

अस्वप्नम् m. (liber a somno, ex अ priv. et स्वप्न) deus.
AM.

अस्वस्थ (कार्य. ex अ priv. et स्वस्थ sanus, validus) in-
firmus, invalidus, aegrotus. SA. 5. 4. N. 2. 5. 6. 7.

अस्वस्थता f. (a praec. s. ता) aegritudo. UR. 53. 2. infr.

अद् (radix verbi defectivi quod in praeterito redupl. so-
lum sed saepissime invenitur, et cum praeteriti et
cum praesentis significatione. Secunda persona sing.
anomale format आत्य; v. gr. 456^{b)}) dicere. IN. 1. 12.
BR. 1. 17. 2. 29. (Huc refero hibern. *ag-all* sermo, *ag-aill* loqui, *eigh-im* clamo; goth. *af-aika* nego, attenuato
अ in i, quod cum gunae incremento fecit ai, sicut
skaida separo convenit cum हिद् et lat. *scindo* et *macta*
abscindo cum भिद् et *findo*, mutata labiali in nasalem
ejusdem organi. Gothico *aika* respondere videtur
germ. vet. *jihu* dico, fateor, puto (v. Graff I. p. 581.), a
radice *JAH* - gr. comp. p. 116. - ita ut j vocali initiali
sit antepositum, (*) sicut fortasse in goth. *jains* Th.
jaina, nostro *jener*, si hoc pertinet ad scr. एन q. v. A
jihu praefixo *bi* est *bijihu* confiteor unde substantivum
bijih confessio, nostrum *Beichte*. Pottius apte confert
lat. *nego* i. e. *n'-ego* cum g pro हूं et goth. *k*, sicut e. c.
in *ego* contra अहम्, goth. *ik*. Fortasse etiam *ajo* a

nostra radice descendit, ejecto g et addito charactere
quartae classis. Potest tamen *ajo* etiam a व्या praeфико[ा]
आ derivari, item ejectा gutturali. Respiciatur etiam
goth. *ah-ja* cogito, quod si cum अह् cognatum est, - ita
ut aspirata tenuis loco fungatur quam ex generali con-
sonantium permundarum lege exspectaveris - primiti-
vam significationem servaverit, quum linguae facile a
notione cogitandi ad notionem loquendi transeant, sicut
e. c. zendicum *manithra* loquela et nostrum *Mund*, ut
loquela instrumentum, a radice मन् cogitare descen-
dunt.)

c. प्र i. q. simpl. SU. 4. 23. BH. 6. 2. 13. 8. (Fortasse cum
प्राह् dicere cohaeret nostrum *SPRACH*, *spreche*, ita ut
s euphonicum sit antepositum, cum s sequenti p et t fa-
cile se adjungat, quam ob rem Pottius gothicum *stau-
tan*, nostrum *stoßen* ad radicem sanscritam et latinam
tud apte reduxit.)

c. प्रति respondere. N. 26. 11.

अह् in fine nonnullorum compositorum pro अहन्, e. c. ए-
काहम् per unum diem, प्रत्यहम् quotidie. SAK. 30. 3.
4. infr. (Cf. hibern. *aga* «leisure, time, opportunity».)

अहङ्कार m. (ex अहन् ego et कार faciens) sui conscientia,
sui studium, superbia. BH. 2. 71. 7. 4.

अहङ्कृत (ex अहम् ego et कृत factus) sui studiosus, su-
perbus. BR. 2. 11.

अहन् m. (irr. gr. 228., fortasse mutilatum e दहन् a r.
दहू urere s. अन् sicut अश्च e दश्) dies. (Si goth. *dags*
Th. *daga*, angl. *day*, nostrum *Tag* huc vel ad supra me-
moratum अह् pertinent, lex consonantium permundan-
rum, quā goth. *taks* contra दहू postularetur, dupliciter
violata est. Respicias tamen goth. *dauhtar* filia et *daur*
Th. *daura* porta, quae, cum डुहित् et द्वार comparata,
item antiquam Medium conservarunt.)

अहम् ego (v. अस्मत् et gr. 264. et cf. gr. ἐγών, ἐγώ, lat.
ego, goth. *ik*, nostrum *ich*, lith. *asz*, slav. *az*, cambro-
brit. *ym*, bret. *am*, em).

अहर् n. dies. BH. 8. 17. 18. 19. SU. 1. 34. Hoc vocabulum,

(*) Cf. gramm. comp. 255. n.

quod in lexicis desideratur, fortasse in *nom.* et *acc. sg.* et in initio compositorum solum usitatum est. Nititur, ut mihi videtur, forma अहर् eo quod Liquidae facile inter se permutantur, inde अहर् ex अहन्, sicut lat. *alius*-*s*, goth. *alja*-*s* Th. *alja* pro scr. अन्य (cf. gramm. comp. 374.).

अर्हपति *m.* (diei dominus, e praec. et पति) sol. AM.

अर्हमणि *m.* (diei gemma vel margarita, ex अहर् et मणि) *id.* HEM.

अर्हमुख *n.* (diei os, facies, ex अहर् et मुख) tempus matutinum, diluculum. AM.

अर्हस् *m.* (in *nom.*, *voc.* et debilioribus casibus, nec non in initio nonnullorum compositorum pro अहन्, v. gr. 228.) dies.

अर्हस्कर् *m.* (diem faciens, e praec. et कर्) sol. AM.

अर्हह *Interj.* HIT. 12.3.

अर्हार्य *m.* (non capiendus, non abripiendus, ex अ priv. et हार्य a r. हृ s. य) mons. AM.

अर्हि *m.* (r. अंहू ire s. द) serpens (lat. *anguis*, gr. ἔνχε-λυς et ὄφης, cum aspiratae saepe inter se permutentur; lith.

ungury-s, russ. *úgorj* anguilla; ita nostrum *Aal* convenit cum scr. व्याल serpens).

अर्हिंसा *f.* (ex अ priv. et हिंसा offendio, a r. हिंस् suff. आ) mansuetudo, clementia, benevolentia. BH. 10.5. N. 6.10.

अर्हिकान्त *m.* (a serpentibus amatus) aér, ventus. HEM.

अर्हित *m.* (कर्म. ex अ priv. et हित bonus) inimicus. BH. 2.36.

अर्हिभय *n.* (ex अर्हि et भय timor) suspicio «fear of a lurking snake as it were». AM.

अर्हिभुद्र *m.* (serpentes edens, ex अर्हि et भुद्र) 1) Grāruda (v. गरुड). 2) pavo. AM.

अर्हो *Interj.* admirationis et lamentationis, ah! eheu. N. 3. 17. 13. 31. BR. 1.35. SA. 2.11.

अर्होरात्र *m.* (प्रवान्द्र. ex अर्हस् q.v. et रात्र pro रात्रि gr. 681. nox) dies et nox. N. 12.61.89. v. gr. 659.

अर्होस्वित् (ex अर्हो et स्वित् q.v.) an (oder) in interrogando. N. 21.34. ubi nunc an pro fortasse posuerim. (v. उतार्होस्वित्).

आ

आ *Praep. praef.* 1) ad, v. gr. 111. 2) in conjunctione cum ablat., substantivi, usque ad, tenus, aut cum inclusione aut cum exclusione rei. BH. 8.16. SAK. 21.4. In compositione cum vocibus quae colorem indicant idem valet quod lat. sub et nostrum suffixum lich, e.c. आनोल subniger, schwärzlich.

आ *Interj.* nae, profecto, sane; sequente ज्ञातम् cognitum: UR. 2.2. SAK. 43.1.infr.

आः vel आ *Interj.* (forma prior ante surdas, posterior ante sonoras litteras).

आकार *m.* (r. कृ facere praef. आ s. आ) 1) fodina. 2) multitudo.

आकर्षण *n.* (r. कृ trahere s. आन) actio attrahendi, abstrahendi, protrahendi. HIT. 96.21.

आकल्प *m.* (r. कूप् q.v. praef. आ s. आ) aegritudo. URV. 93.16.

आकाङ्क्षा *f.* (r. काङ्क्षा desiderare praef. आ s. आ) desiderium. HIT. 69.21.

आकाय *m.* (secundum Wils. a r. चि colligere, mutato च् in क्, s. आ) 1) rogus. 2) habitatio (hibern. *acaídha* habitatio, *achad* campus, v. Piktet p.14.).

आकार *m.* (a rad. कृ facere, praef. आ s. आ) 1) species, forma, facies. SU. 2.25. N. 2.5. 13.26. 2) animi securitas, animus aequus, bene compositus. UR. 27.3. infr.

आकारवत् (a praec. s. वत्) formosus, pulcher. N. 5.6.

आकाश *m.* (r. काश् lucere, praef. आ s. आ) aér. N. 14.10. BH. 13.32.

आकीर्ण (part. a r. कृ s. न gr. 609.) impletus, plenus. N. 12. 2. 113.

आकुल (r. कुल् praeſ. आ s. अ) turbatus, perturbatus, confusus. N. 4. 18. 16. 14. BH. 2. 1.

आकृति f. (r. कृ s. ति) species, forma, facies. N. 5. 10. BH. 11. 5. cf. आकारः.

आकृष्टि f. (r. कृष् trahere s. ति) attractio. HIT. 25. 7.

आक्रोड m. (r. क्रोड् ludere s. अ) hortus regius publicus. AM.

आखु m. mus Rattus, «a rat, a mouse».

आखुभुज् m. (e praec. et भुज् edens) felis. AM.

आखेठ m. (r. खिट् vel खेट् terrere s. अ) venatio. AM.

आख्या f. (r. ख्या appellare) nomen. HIT. 26. 12.

आख्यान n. (r. ख्या s. अन्) sermo, loquela, narratio. N. 6. 9. 22. 21. IN. 4. 9. (ubi आख्यान pro आख्याय legendum).

आख्यायिन् (r. ख्या s. इन् inserto य् euphonico) narrans. SAK. 15. 8.

आगत v. गम् praeſ. आ.

आगन्तु m. (r. गम् praef. आ adire, advenire, s. त्) 1) ad-vena. HIT. 18. 2. 2) hospes, Gast. AM.

आगन्तुक m. (a praec. s. क) advena. HIT. 70. 10.

आगम (r. गम् s. अ) 1) Adj. adiens, adveniens, appropinquans. BH. 2. 14. 2) m. aditio, adventus, appropinquatio. IN. 1. 1. BR. 1. 15. N. 21. 4. BH. 8. 18.

आगमन n. (r. गम् s. अन्) i. q. praec. sg. 2. SU. 2. 6. N. 3. 21. 17. 46.

आगमनतस् (e praec. s. तस्) adventūs causā. IN. 5. 23. (ubi pro आगमवतो legendum आगमनतो).

आगत् n. (r. आग् tortuose ire, vel आङ्ग् ग् ल् ire, vel आङ् ग् ल् ल् - v. gr. 645. s. अ - s. अ) peccatum (gr. ἄγος, cf. अंगस्).

आच्य (ab अग्र n. cacumen, s. य, v. gr. 650.) insignis, egre-gius, eximius. DR. 7. 12.

आघाट (r. घट् s. अ) limes, terminus. HEM.

आघात m. (r. हन् in forma caus. घातय् - v. gr. 524. - s. अ) 1) occisio, caedes. 2) locus occisionis, locus extremi supplicii, Richtplatz. Secundum Wils. «a slaughter-

house, a place for killing animals or victims». HIT. 124. 6.

आघातन n. (r. हन् in forma caus. घातय् s. अन्) i. q. praeſ. आघमनोय n. (r. चम् praeſ. आ os eluere, s. अनोय) ori-eluendo inserviens aqua. IN. 3. 2.

आचार m. (r. चर् s. अ) 1) actio; agendi, vivendi ratio, mores. BH. 3. 6. 9. 30. 2) honesta vita, mores boni, morum probitas. SA. 6. 16. (hibern. acara «convenience, convenience, use», nisi pertinet ad r. कृ unde आकारः; v. Pikt. p. 87.).

आचार्य m. (r. चर् s. य) magister, praceptor. BH. 1. 2. 34.

आचादन n. (r. कद् tegere s. अन्) 1) actio tegendi, inum-bratio. SA. 3. 20. 2) vestis, vestitus. AM.

आकुरित n. (r. कुर् abscindere s. त) cachinnus, hinnitus, v. sq.

आकुरितक n. (a praec. s. क) id. AM.

आजानेय m. equus egregii generis. DR. 7. 10.

आजि f. (ut videtur, a r. अन् ल् ire) 1) campus planus. 2) pu-gna. A. 10. 74. (scot. agh pugna, hibern. agh id. Pikt. p. 14.).

आजीव m. (r. जीव् vivere s. अ) victus. AM.

आजीवन n. (r. जीव् vivere s. अन्) id.

आज्ञा f. (r. ज्ञा scire praef. आ) jussus, praceptum. IN. 2. 12. N. 19. 11. (hibern. agna sapientia, prudentia. Pikt. p. 87.).

आज्ञाकार (e praec. et कार् faciens) 1) Adj. obediens, sub-jectus. 2) m. servus, famulus.

आज्ञाकारत्व n. (a praec. s. त्व) obedientia, servitus. UR. 50. 16.

आज्य n. butyrum liquidum et purificatum. BH. 9. 16. DR. 6. 20.

आटोप m. superbia. HIT. 58. 15.

आउम्बर m. 1) clangor instrumentorum musicalium. 2) ele-phantorum rugitus. AM.

आठक m. modus frumentarius: «a measure of grain equal to 4 Prasthas, or containing nearly 7 pounds, 11 ounces Avoirdupois.» HIT. 5. 10.

आत्म्य dives, opulentus. BH. 16. 15.

आत्मक् m. (r. तद्वक् in miseria vivere s. म्र) 1) aegritudo.
2) timor. DEV. 12. 30.

आत्मायिन् (ex आत्मत extensus - a r. तन् s. त - et आयिन् iens a r. ह s. हन्) Adj. et Subst. m. scelestus, fur, praedo. BH. 1. 36.

आत्मप् m. (r. तप् calefacere, urere, s. म्र) calor, ardor solis. UR. 62. 13. 90. 10. SAK. 43. 10.

आत्मपत्र n. (a solis ardore tuens, e praec. et त्र a r. त्रा s. म्र; cf. तनुत्र) umbrella, «a large umbrella of silk or leaves». IX. 2. 17.

आत्मर aegrotus, impotens. N. 7. 11. 11. 36.

आत्मोद्य n. (r. तुदू pulsare, percutere, s. य) instrumentum musicale. AM.

आत्म v. दा prae. आ.

आत्मय dixisti, v. महूः.

आत्मगतम् Adv. (ex आत्मन् et गत qui ivit, in acc. neut.) ad semet ipsum loquens. UR. 7. 4.

आत्मज m. (TATP. ex आत्मन् q.v. et जन् natus) filius. IN. 1. 11.

आत्मदर्श m. (qui facit ut aliquis semet ipsum videat, ex आत्मन् et दर्श a r. दृश् in form. caus. s. म्र) speculum. HEM. (cf. आदर्श).

आत्मन् m. (ut videtur a r. अत् ire aut productâ, aut, quod minus mihi arridet, cum prae. आ compositâ, suff. मन्; respicias tamen, radicem महूः q.v. in 2. pers. prae. redupl. formare आत्मय, permutato हृ cum त्, quam ob rem

आत्मन् eâdem permutatione ab eâdem radice deduci possit) 1) anima, animus, mens. BR. 1. 15. BH. 4. 21. 5.

7. 9. 5. N. 12. 27. 10. 8. SU. 3. 2. 2) saepissime pronominum trium personarum locum tenet, cum sensu reflexivo.

आत्मानम् me: BR. 1. 32. N. 9. 31. आत्मानम् te: BR. 2. 28. N. 12. 57. आत्मनस् tui: IN. 5. 32. N. 9. 20. आत्म-

नस् sui: IN. 5. 51. N. 10. 16.; cum sensu plur.: A. 9. 3. - Non semper tamen ad sententiae Subjectum sed nonnunquam ad pronomen in obliquo casu positum refertur, e.c. H. 4. 14.: शास्यस्य मया समागम्य मया "त्मानम् ब-

लाधिकम् cognosces nunc congressus mecum me fortiorem. - Etiam Nominativus आत्मा reflexive usurpatur, ita ut idem sit ac persona, a qua actio efficitur; e. c. SA.

7. 14. SAK. 18. 4. inf. किनिमितम् आर्येण सुकुमारेण

आत्मा तपोवनगमनपरिश्रम उपनीत इति cur a venerando tenero (te) tu ad castimoniae silvae adeundae lassitudinem adductus? 3) propria persona, das eigne Selbst. BR. 2. 3. 3. 11. 4) In fine compositorum BAH.

आत्मन् saepe suffixum का assumit (v. gr. 665.) et significat natura, in doles, conditio, proprietas, aut

suffixa aequat, quibus adjectiva e substantivis descendunt. Sic BH. 15. 13. रसात्मका, succi naturam habens, idem est ac successus et explicatur a schol. per रस-

मय, a रस suff. मय (gr. 652.), vide quoque रागात्मक BH. 14. 13. हिंसात्मक (secundum schol. मारकस्वभाव)

18. 27. et परिचर्यात्मक 18. 44. Eodem modo आत्मिक, ab आत्मन् suff. इक्, in fine comp. usurpatur. BH. 2. 41.

44. (Germ. vet. ातुम Th. ाtuma inserto u, anglo-sax. ाdhm, nostrum Athem, hibern. adhm cognition, adhma

gnarus - Piktet p. 109. - fortasse etiam adhmaighim con-

fiteor, adhmaill confessio; fortasse etiam amhne «himself». Si autem आत्मन् est pro आत्मान् et a r. महूः q.v. descendit, convenit cum goth. ahma Th. ahman spiritus.).

आत्मप्रभ (BAH. e prae. et प्रभा f. splendor) suimet ipsius, i.e. per semetipsum, splendorem habens. IN. 1. 37. N. 5. 38.

आत्मभू m. (per semet ipsum existens, ex आत्मन् et भू) nomen Brahmae, Vischnūs, Sivi et Anangi.

आत्मभरि m. (ex आत्म pro आत्मन् cum signo accus. et भरि a भू sustinere s. ह) homo edax, heluo, abdomini natus. AM.

आत्मवत् (ab आत्मन् s. वत्) sui compos. BH. 4. 41.

आत्मसात् Adv. (ex आत्मन् s. सात् v. gr. 652.) in propriam personam, zum eignen Selbst, zum Ich. HIT. 118.

15.: आत्मसात्कृत propria alicujus persona factus, propriam personam alicujus valens; cf. BR. 3. 11.

आत्मीय (ab आत्मन् s. ईय v. gr. 289.) proprius, meus, tuus etc. HIT. 52.16.

आत्यन्तिक (ab अत्यन्त quod supra finem est, infinitus, s. इक्) infinitus. BH. 5. 21.

आत्यथिक (ex अत्यय q.v. s. इक्) exitiosus, perniciosus, funestus. HIT. 68. 18.

आदर m. (r. दृ praef. आ honorare, magni facere s. अ) observantia, veneratio. HIT. 50.7.69.3. (Hibern. *adharadh* adoratio, *adharach* qui adorat, nisi haec a lat. *adorare*. Piktet p.87.).

आदर्श m. (r. दृश्य videre in form. *caus.* दृश्य s. अ) speculum. BH. 3.38. (cf. आत्मदर्श).

आदर्शनात् (ex आ usque ad et दर्शन visus in abl.) usque ad visum i.e. ita ut oculis cerni possit, ut adspectu sentiri possit. UR. 16. 3.

आदान n. (r. दा praef. आ sumere, accipere) actio sumendi, accipiendi. HIT. 128.7.

आदि 1) primus, BH. 11.37. *de ejus usu in fine compositorum BAH.* v. gr. 666. BH. 4.26. a et b. 2) *Subst.* m. initium, principium. BH. 11.16.15.3. IN. 4.1. (slav. *jedin unus*, de cuius j v. gr. comp. 255.n.).

आदितस् Adv. (a praec. s. तस्) ab initio.

आदितेय m. (ex आदिति Aditis, deorum mater, s. एय) deus.

आदित्य m. (ex आदिति s. य, v. praec.) 1) sol. 2) pl. आदित्यास् genii, duodecim numero (Wilson ad hanc vocem: «*The Aditya's are 12 in number, they are forms of sunya or the sun, and appear to represent him as distinct in each month of the year.* AM.»).

आदित्यवृप्त (BAH. e praec. et रूप n. forma) solis formam habens, soli similis. IN. 1.30.

आदित्सु (a दित्स् q.v. praef. आ s. उ) capiendi cupidus, capere volens. HIT. 63.4.

आदिम (ab आदि s. म) primus. AM.

आदिष्ट v. दिश्.

आध्य (ab आदि s. य) primus; *de ejus usu in fine comp. BAH.* v. gr. 666. N. 3.5.5.39.

आध्यन्तवत् (ab आध्यन्त n. - *DYAND.* ex आदि et अन्त - s. वत्) initium et finem habens. BH. 5. 22.

आधार m. (r. धृ s. अ) 1) fulcrum, cultura, *transl.* praesidium, subsidium. DEV. 11.3. HIT. 41.7. 2) fossa aquaria, canalis. AM. (अभ्यसां यत्र धारणम्).

आधिगति m. (r. धैयै meditari abjecto ऐ et यू mutato in इ) solicitude. N. 18.11. (Piktetius confert hibern. *ead «zèle, jalouse»*).

आधिपत्य n. (ab आधिपति dominus, imperator) dominium, imperium. BH. 2.8.

आनक m. tympanum. BH. 1. 13.

आनन n. (r. अन् spirare vel anomale producto अ वे praefixo praep. आ) 1) os. BH. 11.24. 2) facies, vultus. IN. 5.37.

आनन्द m. (r. नन्द् gaudere s. अ) gaudium, laetitia, voluptas. HIT. 42.8. UR. 63.10.infr.

आनन्दयु m. (r. नन्द् s. अयु) id. AM.

आनन्दन n. (r. नन्द् gaudere in form. *caus.* s. अन) actio exhilarandi, oblectandi. HIT. 43.8.

आनयन n. (r. नो s. अन) adductio. N. 24. 29.

आनाय m. (r. नो ducere s. अ) rete. AM.

आनील (ex आ usque ad et नील niger) subniger, nigricans. UR. 84.1.

आनुपूर्व n. (ab अनुपूर्व quod secundum ordinem est - BAH. ex अनु secundum et पूर्व n. prius - s. य, v. gr. 650.) ordo. A. 10.35. (cf. अनुपूर्वाण).

आनुपृष्ठ n. Subst. abstr. ab अनुपृष्ठ q.v. s. य. SA. 5. 19.

आनुशंस्य n. (ab अनुशंस non malitious - ex अ priv. et नृशंस - s. य, v. gr. 650.) humanitas, benignitas. N. 17. 43.

आप् 5. p. 1) attingere alqm. locum, pervenire, venire. NALOD. 2.22. 2) adipisci, nancisci. IN. 4.13. H. 2. 31. BH. 3.2. (Lat. *apio, aptus* = आप्त, *adipiscor, opto*, quod sensu convenit cum DESID. इप्स् pro आप्तः; *opus, opera*, ubi respiciendum, verba motionis in sanscrito saepissime etiam actionem significare; conferatur etiam *capio, c'-apio*, cujus c ad praepositionem pertinere vide-

tur, porro cum Pottio, qui tamen *capio* rejicit, *coepi* ex *co-ipi* et *cōpula*; gr. ἀπτω et, nisi fallor, πρέπιω quod facile ex composito प्राप्, correptā vocali, oriri potuit; etiam πρυμνός, πρέμνον, mutato π in nasalem ejusdem ordinis (cf. σεμνός pro σεβνός) et formā et sensu non repugnat nostrae radici, quae cum सम् format समाप्त finitus; germ. vet. *uoban*, *nostrum üben*, v. supra memoratum *opus*, *opera* et cf. Pott I. 255. et Graff I. 70.).

c. अभि i.q. *simpl.*; in forma caus. अभीप्त् (v. gr. 540.) desiderare. RAM. I. 47.3.: स्वर्गङ्गु गन्तुम् अभीप्तति; I.31.31.: सेनापतिम् अभीप्तन्तः.

c. अव i.q. *simpl.* H. 1.2. IN. 5.58. BR. 2.31. SU. 4.4. — c. अव praef. सम् id. RAM.I.50.29.: ब्रह्मत्वं समवाच्यसि.

c. प्र id. IN. 1.12.4.4.5.31. BH. 2.57. Form. caus. A.4.23. — c. प्र praef. अनु (अनुप्राप्) venire, pervenire. IN. 5.17.34. H. 1.1. — c. प्र praef. सम् (सम्प्राप्) id. IN.5.4. H.2.24.4.27. BR. 1.23. N.13.35.21.1. — c. प्र praef. उप + सम् (उपसम्प्राप्) id. N.10.5.

c. वि� occupare, complecti, implere. BH.10.16.11.20. A. 10.53.

c. सम् id. BH. 11.40. - समाप्त finitus. - Caus. perficere, e.c. यज्ञं समापयितुम् RAM.I. 48.25. — c. सम् praef. परि (परिसमाप्) id. BH. 4.33.

आपका (ex आ �usque ad et पक्ष) semicoctus, semimaturus. AM. (Hib. *apūigh* maturus).

आपगा f. (ex आप् aqua quod separatum non invenitur - v. अप् - et ग iens in fem.) fluvis. N. 12.36.

आपण m. (r. पण् q.v. praef. आ s. अ) forum. SU. 2.23.

आपत्ति f. (r. पद् इre s. ति) infortunium, calamitas. MED.

आपद् f. (r. पद् इre) id. BR. 1.19.34. (Hib. *āpadh* mors, *āphach* mortalism).

आपद्धर्म m. (तत्र. ex अपद् et धर्म) infortunii officium; Wils. «practice or profession other than that proper to caste, but allowable in time of distress.» BR. 2.26. v. MAN. 10.81.sq.

आपन् v. पद् praef. आ.

आपस् n. (ut videtur, a r. आप्, unde etiam अप्, quod in casibus fortibus plenam radicis formam servavit) 1) aqua, 2) peccatum.

आपाण्डु (ex आ usque ad et पाण्डु pallidus) suppallidus.

आपात m. (r. पत् cadere s. आ) actio decidendi, delabandi, irruendi, incursus, impetus. H.2.9. de dentibus; UP.6. de sagittis (cf. वाणनिपात A. 7.10.); A. 7.10. de equis. 2) praesens momentum. MED.

आपातुःसह (KARM. e praec. et तुःसह q.v.) impetu difficultis sustentu. H. 2.9.

आपान n. (ex आ et पान potus) locus potatorius. AM.

आपोड m. (r. पोड् s. आ) sertum, quod capitis vertici annexitur. A. 10.38. N. 12.103.

आपोन n. (fortasse ab अप्, quod hic lac significaret - cf. क्लीर, पयस् - s. ईन् cum *Vridhhi*; nisi a पी bibere praef. आ, vel, secundum Wils. ex praep. आ et पीन pinguis) uber, ऊँड़ाप्. AM.

आपूषिक m. (ex अपूष placenta, libum, s.इक) pistor. AM.

आपोमय (ex आपस् aqua s. मय) aquosus, aqua praeditus. DEV.1.75. ubi आपोमयं pro अपोमयं legendum.

आप्त (r. आप् s. त) 1) obtentus, acceptus. 2) aptus, idoneus (lat. *aptus*) v. sq. 3) familiaris, consiliorum participes. DEV. 1.19.

आप्तकारिन् (KARM. e præc. et कारिन् faciens, agens, a r. कृ s. इन्) apte agens, familiaris. N. 8.11.

आप्तदक्षिण (BAH. ex आप्त aptus aut impetratus et दक्षिणa f. donum quod Brahmanis in solemnibus sacrificiis impertitur) apto sacrificali dono instructus. N. 5.46. 26.37.

आप्य Adj. (ab अप् aqua, s. य) aquosus, aquaticus, humidus.

आप्यायित (fortasse descendit ab आप्याय् humectare, rigare - ut DENOM. a praec. suff. य्, gr. 585. - suff. त; etiam ab obsoleta radice यै वे याय् crescere, augere, suff. त deduci potest) primitive humefactus, rigatus significare videtur, vel, si a यै, याय् descendit, qui crevit, adultus, auctus; transl. recreatus, reiectus, fortunatus. HIT. 25.2. RAM.I. 56.15. N. 24.52.

आप्लव *m.* (r. प्लू praeſ. आ lavare, submergere, s. आ) lavatio, «bathing». AM.

आप्लाव *m.* (r. प्लू s. आ) *id.* AM.

आब्राधा *f.* (r. ब्राध् s. आ) vexatio, molestia, afflictatio. A. 2.17. H. 4.12. *Scribitur quoque* आव्राधा.

आभरण *n.* (r. भृ ferre, s. अन्) ornamentum, ornatus. H. 2.23. SA. 3.19. (Sic gr. φᾶρος pallium a ferendo nominatur.)

आभा *f.* (r. भा splendere) 1) splendor. 2) similitudo. H. 4.48. N.13.63. 21.9. (Hib. aoibh «likeness, similitude»; aoibe «neatness, elegance»; aoibheal «a spark of fire».)

आभास् (in fine compositorum, gr. 642.; a r. भास्) collustrans. BH.13.14.

आभेल (ut videtur, a भी timor s.ल vel रुल, vel रुल - gr. 652. - praef. आ) 1) *Adj.* terribilis, formidolosus. 2) *m.* dolor. AM. (Hib. abhēil «terrible, dreadfull».)

आभेग *m.* (r. भुज् edere s. आ) plenitas (secundum AM. = परिपूर्णता). SAK. 7.3.

आम 1) *Adj.* crudus, incoctus, v.sq. (Hib. amh «raw, unsodden, crude, unripe»). Piktet p.14.). 2) *m.* (a r. अम् aegrotum esse s. आ) aegritudo.

आमकुम्भ *m.* (e praec. et कुम्भ) vas aquarium ex argilla incocta. HIT.124.4.

आमत्य *n.* (ab आमत् *n.* cogitatum - a r. मन् s. त - s. य) cogitatio, sententia, consilium. SA. 7.5.

आमनस्य *n.* (quod a sensu mentis abstrahit, ex अमनस् mentis expers, s. य) tormentum, cruciatus. AM.

आमय *m.* (r. अम् aegrotum esse) morbus (v. अनामय).

आमयाविन् (ex आमया *fem.* praec. s. विन्) aegrotus. AM.

आमर्ष *m.* (ex अनार्ष q.v. s. आ) ira, iraçundia. AM.

आमात्य *m.* (ab आमात्य q.v.) qui est a consiliis.

आमिष *m.n.* 1) caro. BR.2.12. 2) voluptas. DR.8.38. (cf. मांस, lith. *miesā* caro).

आम्बाय *m.* (r. भ्रा meditari s. य) nomen *Vēdorum.* N.12. 59.

आम्भस् (ab अम्भस् aqua, s. आ) aquosus. M.43. (hic neu-

trum sensu aqua substantive positum est: सर्वम् आम्भस् एवा "सोत् खन्द यौश्च universum erat aqua et aér et coelum).

आम्भ्र *m.* nomen arboris, «the mango tree, Magnifera Indica». AM.

आय *m.* (r. या ire s. आ) reditus, quaestus. HIT.61.3.

आयत (r. यम् s. त) longus. IN.2.24. N. 11.27.

आयतन *n.* (r. यत् s. अन) 1) habitatio, sedes, domicilium. HIT. 26. 10. 2) altare, ara, *etiam* tectum, receptaculum ad peragendum sacrificium. IN.5.10.

आयति *f.* (r. यम् s. ति) 1) longitudo. 2) potestas. AM. (= प्रभाव). 3) tempus futurum. AM.; HIT.60.18.

आयत्र (r. यत् s. त) 1) propensus, pronus, propitius. H. 54.5. 2) subjectus, obnoxius. HIT.69.17.130.4.

आयत्ति *f.* (r. यत् s. ति) 1) inclinatio, propensio, favor. 2) actio se subjiciendi alicui, servitus, obedientia. cf. आयत्र.

आयस् *Adj.* (ab अयस् ferrum s. आ) ferreus. A.9.14.

आयाम *m.* (r. यस् s. आ) 1) refrenatio, retentio. BH.4.29. 2) longitudo cf. आयति.

आयामवत् (a praec. s. वत्) longus.

आयास *m.* (r. यस् anniti, operam dare, s. आ) 1) contentio, labor. BH.18.24. 2) aerumna, miseria, calamitas. DR.6.3.

आयुध *m.* (r. युध् pugnare s. आ) telum, arma.

आयुष्मत् (a sq. मत् gr. 101^a) longam vitae aetatem promittens, longa aetate gaudens, ad summam senectutem veniens. N. 15.12.16.29. UR.92.8.

आयुत् *n.* (r. यू इre s. उत्) 1) aetas. 2) vitae tempus. SA. 2.23.25.27.6.19.41. (dor. αῖτης; fortasse etiam αῖώνι huc trahendum est, quanquam alio suffixo formatum, cf. Pott. 1.114.).

आये *Interj.*

आयोधन *n.* (r. युध् s. अन) 1) pugna, proelium. 2) locus pugnae. DR.8.30.

आरक्ता *v.* रुक्त् praef. आ.

आरक्ता (ex praep. आ et रुक्ता ruber) subruber. UR.60.10.

- आरण्यक** (ab अरण्य silva s. क) 1) *Adj.* silvester. 2) *m.* silvicola, eremita.
- आरति** *f.* (r. रम् s. ति) cessatio. AM.
- आरघ्य** *v.* रम्.
- आरभ्म** *m.* (r. रम् praeſ. अा incipere, inserto म्, s. अ) incepio. BH. 3.4. 12.16.
- आरव** *m.* (r. रु sonare s. अ) sonus, clamor. AM.
- आरात्** *Adv.* 1) procul. 2) prope. AM.
- आराति** *m.* hostis, inimicus. AM. (cf. अराति).
- आराधन** *n.* (r. राध् praeſ. अा in forma caus. colere, s. अन) cultus, veneratio, actio exhilarandi (AM. तोषणे). N.5. 21. UR. 90.8. infr.
- आराम** *m.* (r. रम् gaudere s. अ) 1) gaudium. BH. 3.16.5. 24. 2) hortus. AM. (Gr. ἡρέμα, ἐρημος? v. r. रम् praeſ. वि et Pott. 1.262.).
- आराव** *m.* (r. रु sonare, s. अ) clamor, tumultus, strepitus. HIT. 111.20. N. 13.16.
- आरुलक्ष** (r. रुहू in form. desid. रुक्ष्, s. उ) ascendendi cupidus. BH. 6.3.
- आरोग्य** *n.* (ex अरोग q.v. s. य) sanitas. AM.
- आरोपय्** *v.* रुहू.
- आरोह** *m.* (r. रुहू praeſ. अा ascendere, s. अ) 1) vectus equo, elephanto, etc. DR. 8.7.22. 2) medium feminae corpus, «the waist».
- आर्द्धव** *n.* (a रुक्ष् rectus, erectus, s. अ, gr. 650.) *Abstrac-tum vocis* रुक्ष् rectus: «straightness», transl. sinceritas. HIT. 66.10. BH. 13.7.
- आर्त** aut **आर्त्त** (r. अद्र् vexare q.v. praeſ. अा s. त) vexatus, afflictus, *praecipue in fine comp.* H. 1.4.2.5. *Extra compositionem*, afflictus, tristis, miser. N. 12.108.13.64. BH. 7.16.
- आर्तव** (a रुक्ष् s. अ, v. gr. 650.) anni temporis consentaneus. H. 1.18.
- आर्ति** aut **आर्त्ति** *f.* (r. अद्र् q.v. praeſ. अा s. ति) dolor, moestitia, tristitia, angor. SU. 1.16.3.1. BR. 1.3.
- आर्द्धन** *m.* (r. अद्र् vexare praeſ. अा suff. अन) vexator. BH. 1.39.
- आर्दित** (r. अद्र् vexare praeſ. अा s. त) vexatus, afflictus. H. 2.3. N. 12.106. Cf. आर्त्ति.
- आर्द्ध** madidus, uvidus, humidus. H. 4.55. (sequitur ex hoc vocabulo, radicem अद्र् vel आर्द्ध extitisse, quae irrigare vel simile quid significaverit et accurate cum gr. ἄρδω convenit).
- आर्य** (ut videtur, a r. अृ वे simpl. vel cum praep. अा comp. s. य, nisi corruptum est ex आर्चर्य vel अर्चर्य a r. अर्च् q.v.) venerandus, nobilis, generosus. H. 4.30. BH. 2.2. HIT. 117.1.4. (Cf. germ. vet. इरा, nostrum Ehre).
- आर्यपुत्र** *m.* (e praec. et पुत्र filius) *in lingua scenica* maritus. UR. 31.2.infr.
- आलम्भ** *m.* (r. लभ् inserta nasalis, s. अ) occisio, caedes. AM.
- आलय** *m.* (r. लो s. अ) domicilium, domus, sedes. N. 7.18. DR. 1.13. SA. 6.44. BH. 8.15. A. 5.25.
- आलब्राल** *m.* fossa aquaria circa arboris radicem. UR. 34.2. (cf. आब्राल).
- आलस्य** *n.* (ab अलस् piger s. य) pigritia, ignavia, inertia. BH. 14.8. 18.39. HIT. 45.13.
- आलाप** *m.* (r. लप् s. अ) loquela, sermo, colloquium. HIT. 21.4. SAK. 18.6. infr.
- आलि** *f.* 1) linea, series. 2) feminae amica. AM.
- आलिखित** (*Part. pass.* a लिख् scribere s. त) pictus. SAK. 3.3. (cf. आलेह्य).
- आलिङ्गन** *n.* (r. लिङ्ग् s. अन) amplexus. HIT. 74.22.
- आलो** *f.* i. q. आलि.
- आलु** *f.* hydria. AM.
- आलेष्य** *n.* (r. लिख् s. य) pictura, imago, effigies. UR. 23. 15. (cf. आलिखित).
- आलोक** *m.* (r. लोक s. अ) adspectus. SAK. 5.4.
- आव** Thema pronominis primae pers. in Du. v. gr. 264.
- आवपन** *n.* (r. वप् s. अन) quodvis vas. AM.
- आवरण** *n.* (r. झं tegere s. अन) 1) tegumentum. 2) scutum, clypeus. HEM.
- आवर्त** *m.* 1) vortex. DEV. 1.40. 2) secundum Wils. «A lock of hair that curls backwards, especially on a horse.

N. 19. 14, ubi शुद्धान् दशभिर् आवर्ते: nunc verterim «egregios, cum decem cincinnis». V. sq.

आवर्तिन् *m.* (a praec. s. इन्) «A horse having curls of hair on various parts of his body; it is considered as a lucky mark.

आवलि *f.* (r. वल् *s.* इ) series. AM.

आवली *f.* i. q. praec. UR. 4. 10.

आवसति *f.* (r. वस् habitare *s.* ति servato classis charactere स्रु, cf. वसति) nox. A. 1. 13.

आवसथ *m.* (r. वस् *s.* यू servato classis charactere स्रु) habitation, domus, domicilium.

आवह (r. वह् *s.* स्रु) afferens. BR. 2. 5.

आवाधा *v.* आवाधा.

आवाप *m.* (r. वप् *s.* स्रु) 1) fossa aquaria circa arboris radicem. AM. 2) armilla. HEM. v. sq.

आवापक *m.* (a praec. s. कृ) armilla. AM.

आवाम् *v. wī* v. gr. 264.

आवाल *m.* (r. वल् *s.* स्रु) fossa aquaria circa arboris radicem. AM.

आवास *m.* (r. वस् *s.* स्रु) habitatio, domus. HEM. (Hib. *aras* id. *arasaim* habito, mutato *v* in *r*, v. gr. comp. 20. et cf. goth. *razn* domus.)

आविर् *v.* आविस्.

आविल (deduci solet a r. विल् *s.* स्रु) turbidus. N. 13. 7. (Secundum Haughtonium etiam «sinful, guilty» quod in memoriam mihi reducit nostrum *übel*, goth. *ubils* Th. *ubila*, angl. *evil*, quae supra (p. 14.) cum अबल् et अधर् comparavimus. Litterae व् एव व् autem saepissime inter se permuntantur et quodvis sanscritum व् in lingua bengalica sonat *b*, ubi vocabulum nostrum अभिल् effertur.)

आविस् *Adv. insep.* palam, manifesto. *Componitur cum radicibus मू ऐसे एव कृ facere ad exprimentum apparere, in conspectum venire, oriri; manifestare.* HIT. 63. 12. UR. 6. 12. आविर्भूते शाशिनि. Huc retulerim lat. *or in orior* ejectâ syllabâ *vi*, fere sicut *malo pro mavolo*. Probabiliter आविस् ex origine est praepositio inseparabilis,

quae significaverit ex, ita ut आविष्कृ proprie sit *herausmachen* «facere ut aliquis egrediatur ex occulto», et आविर्भूते *heraussein, herauswerden*, «foras esse, foras fieri». Res si ita se habet, explicaverim ex hac praepositione lat. et gr. ex, इन्, ejecto इति et *v* mutato in gutturalem, sicut e. c. in *vixi* e *vivsi*, in *facio* = भावयामि, v. gr. comp. 19. Pottius tamen formas *ex*, इन् deducit ab idem valente scr. वहिस्, quae explicatio egregie cadit in linguam graecam, quippe quae in initio vocum semi-vocalem *v* ubique expulerit. Latina autem lingua eam constanter servavit, quam ob rem etiam Pottius formas इन्, *ex* non directe ad वहिस् sed ad suppositum अवहिस् retulit. E goth. lingua ad आविस् traxerim praep. plerumque praefixa *us*, germ. vet. *ar, ur, ir, ēr*, nostrum *er*, - Grimm III. 253. - quas formas ab आविस् ita derivatas esse censeo, ut media syllaba *vi* sit ejecta, अ initiale autem in vocalem leviorem sit conversum; lith. *iz ex*; hib. *as ex*).

आवृत्ति *f.* (r. वृत् *s.* ति) redditus, recessus. A. 5. 6.

आवेग *m.* (r. विक्रृ *s.* स्रु) sollicitudo, consternatio, perturbatio. UR. 31. 2. inf.

आश *m.* (r. स्रृष्टि *s.* स्रु) cibus, in comp. c. प्रातर् *q.v.* (Hib. *es*, nisi hoc a lat. *esca*, v. Pikt. p. 64.).

आशंसा *f.* (r. शंस् *s.* प्राफ़े आ sperare, s. आ) spes. UR. 9. 3. inf. (cf. आशिस्).

आशङ्का *f.* (r. शङ्कृ *s.* आ) timor. SAK. 7. 15.

आशय *m.* (r. शो dormire, jacere, s. स्रु) cubile, sedes, domicilium. BH. 15. 8. HIT. 39. 8. V. महाशय.

आशा *f.* spes. SA. 3. 11. BH. 16. 12. (cf. आशिस्).

आशावत् *(a praec. s. वत्)* spe praeditus, sperans. HIT. 22. 16.

आशिन् *(r. स्रृष्टि edere, s. इन्)* edens. BH. 3. 13.

आशिरःपादम् *(AVY. ex आ usque ad एशिस् + पाद in comp. DVANDV. v. gr. 660.)* inde a capite usque ad pedes; *ad litteram:* usque ad caput et pedes. UP. 51.

आशिस् *f.* 1) spes. BH. 4. 21. 6. 10. 2) fausta precatio, benedictio. SA. 4. 12. (prior significatio a rad. शंस् *s.* प्राफ़े.

आ॒ sperare - cf. आशंता - altera a शास् fausta precari, benedicere, mutatā vocali radicali in र्, derivatur.)

आशी॑ f. serpentis dens eminens; v. आशीविष.

आशीर्वाद॑ m. (TATP. ex आशेष् - v. gr. 73. et 192. - et वाद् sermo) fausta precans dictum, benedictio. N. 18.21. IN. 2.11.

आशीविष॑ m. (BAH. ex आशी॒ et विष॑ venenum) serpens. AM.

आशु॑ Adv. celeriter, cito. (Neutrum perditū Adjectivi cu gr. ὡκύς respondet; lat. acu-pedeus apud Festum. Huc etiam cum Pottio 2.54. trahimus aqui-la, ita ut τῶν उ vocis आशु॑ vocalis i sit adjecta sicut e. c. in tenui-s e तनु॑; etiam accipiter, quod male ab accipiendo deducitur; est velociter volans vel potius velocias alas habens (ωκύπτερος), ita ut acci ortum sit assimilatione ex aqui sicut e. c. gr. τέσταρες et pracr. चत्तरि॑ = चत्त्वारस्॑, v. gr. comp. 312. E german. vet. hue retulerim Verba áhtian, áhtén, áhtón persecui, quae a Substantivo áh-ta persecutio, proscriptio, quod est nostrum Acht, descendunt. In Sanscrito ipso vox आश्व॑ equus originem trahere videtur ex nostro आशु॑, ita ut sit correpta ex आश॑ vel आशव॑ et equus a velocitate sit nominatus, cui qualitati etiam nomina तुरग॑, तुरङ्ग॑ et तुरङ्गम॑ debet. आशुग॑ m. (e praec. et न॑ iens, a r. ना suff. अ॑) 1) ventus. 2) sagitta.

आशुत्व॑ n. (ab आशु॑ s. त्व) celeritas.

आशुशुक्षणि॑ m. (celeriter siccans ex आशु॑ et शुक्षणि॑ a r. शुक॑ adjectā sibilante, quā cum Desiderativis convenit, suff. अ॑नि॑) 1) ignis. AM. 2) aér, ventus.

आश्वर्य॑ (r. चर॑ praef. आ॑ adjecto अ॑ enphonico - v. gr. min. 111. ann. 2. - s. य॑) 1) Adj. mirus, mirabilis. 2) Subst. n. miraculum. N. 23.14. BH. 2.29. 11.6.

आश्वर्यमय॑ Adj. (a praec. s. मय॑) miraculosus, mirabilis. BH. 11.11.

आश्रम॑ m. (r. अ॑म् s. अ॑) eremitarum sedes.

आश्रय॑ m. (r. अ॑ष्टि॑ ire, s. अ॑) 1) aditio, appropinquatio (praesertim tutelae, defensionis, patrocinii causā), actio

confugiendi, refugiendi ad aliquem. 2) perfugium, refugium, domicilium, domus. 3) vicinitas. 4) fraus, fallacia, dolus. BH. 4.20. SA. 6.7. IN. 4.9.

आश्रयाश॑ m. (ex आश्रय॑ domus et आश॑ edens) ignis. HIT. 76.16.

आश्व॑ n. aether, coelum. (A. 10.53. pro आश्वैश्॑ cum ed. Calc. legendum est आस्थैश्॑).

आस॑ 2. a. 1) sedere. BR. 1.2. N. 1.18. BH. 2.54.3.6. 2) esse (ita स्था॑ stare item significat esse). N. 16.30.

HIT. 44.11. UR. 70.19.: तूष्णोम्॑ एवा॑ "स्ते॑; 92.8.: आयुष्मान्॑ आस्ताम्॑ आयम्॑; in Pass. HIT. 57.17.: तूष्णोम्॑ आस्यताम्॑. (Gr. Ἄ(σ)-μαι, Ἄ(σ)-ται; et lat. lingua cum Pottio huc traxerim आसा॑, unde senior forma आरा॑, porro आ-नुस॑ pro आ-नुस॑ (cf. आसन॑). Fortasse radix verbi substantivi अस्॑ correpta est ex आस॑).

c. आधि॑ 1) insidere c. acc. loci. UR. 62.13.: ज्ञमृविष्ट-पम्॑ आध्यास्ते॑. 2) tenere, inhabitare. SA. 7.7. MAN. 7.77. RAM. ed. Ser. I. 57.2.

c. आनु॑ i. q. simpl. N. 7.3.

c. उत्॑ v. उदासोन्॑.

c. उप॑ 1) assidere. SA. 6.25. In Passivo: SAK. 45.14. 2) colere, venerari, ministrare, servire. BH. 9.15. (schol. उपासते॑ सेवनते॑), 12.2.6. N. 26.33. 3) peragere, perficere. RAM. I. 29.21. ed. Ser.: स्वयंवरम्॑ उपास्महे॑. 4) perferre, tolerare. DR. 4.20.

c. उप॑ praef. परि॑ (पर्युषान्॑) 1) circumsedere, trop. colere. N. 1.11. (पर्युपासच॑ क्षचोम्॑ secundum prim. classem PAR. pro पर्युषास्त॑ शक्षोम्॑). BH. 9.22. 12.1.3. 2) adesse, interesse, e. c. pugnae. A. 8.20.

c. सम॑ simul, junctim sedere. SA. 6.27.

आस॑ m. (r. अस्॑ conjicere, s. अ॑) arcus. HEM.

आसक्त॑ v. सज्ज॑.

आसज्ज॑ m. (r. सज्ज॑ s. अ॑) Subst. abstr. adhaesio, trop. ad dictum, deditum, studiosum esse. BH. 4.20. (cf. सज्ज॑).

आसज्जन॑ n. (r. सज्ज॑ s. अ॑नि॑) adhaesio. SAK. 24.6. inf.

आसन॑ n. (r. आस॑ s. अ॑नि॑) 1) sessio. N. 2.4. 2) mora, com moratio. HIT. 119.17. 3) sedes, sedile. SA. 3.6. IN. 2.20.

आसन्न v. r. सद् praef. आ.

आसव m. (r. सु vel सू generare s. अ, v. आसुति) vini adusti species, Wils. «*Rum, spirit distilled from sugar or molasses*». UR. 69.4.

आसार m. (r. सू praef. आ s. अ) 1) incursum, incurso, impetus, impugnatio. AM. (= प्रसरण; Colebrookius verit: *surrounding a fee*). 2) imber. UR. 58.1. 59.16.: धारासार.

आसोन (part. prae. ATM. a r. आस् s. ईन, pro आन, gr. 599.) sedens. BH. 9.9.

आसुति f. (r. सु s. ति) «*distilling, distillation*». HEM. (v. आसव).

आसुर (fem. ई, ab आसुर q.v. suff. अ) asuricus, Asu-
rorum naturā praeditus. BH. 7.15.9.12.16.20.

आस्तरण n. (r. स्तृ vel स्तु s. अन) 1) actio sternendi, ex-
pandendi. IN. 5.3. 2) stratum, lectus. SAK. 56.2.

आस्तिक्य n. (ab आस्तिक qui futurum mundum, futuram vitam credit - ab आस्ति est s. क aut इक - s. य) Subst.
abstr. futurum mundum, futuram vitam credere. BH. 18.
42. (schol. आस्तिक्यम् आस्ति परो लोक इति निश्च-
यम्).

आस्तोर्ण (r. स्तु s. न, gr. 609.) extensus, spatiösus, amplus.
SA. 7.10.

आस्था f. (r. स्था praef. आ) 1) conventus, coetus. AM.
2) nisus, cura. AM. (= यन्न); HIT. 16.6.

आस्थान n. (r. स्था s. अन) conventus, coetus. AM.

आस्थानो f. (Fem. praec.) id. AM.

आस्पद n. (r. पद् praef. आ cum स् euphonico, s. अ) lo-
cus. HIT. 31.14. UR. 74.4.

आस्पालन n. (r. स्फल् se movere s. अन) palpatio, ja-
ctio. HIT. 35.3.: पादास्पालन.

आस्य n. 1) os. 2) vultus, facies. A. 10.53. ubi आस्यैश्
प्रो आस्यैश् legendum. (Lat. ὄσ).

आस्वाद m. (r. स्वाद् praef. आ gustare, s. अ) sapor. H.
1.20. HIT. 125.7.

आस्वादन n. (r. स्वाद् praef. आ s. अन) id. HIT. 31.18.

आस्वाद्य v. स्वाद् praef. आ.

1. आह Interj.

2. आह dixi, dixit, v. अहूः

आहतृ m. (r. छृ praef. आ adducere, afferre, conficere sa-
crificium, s. तु) qui facit, conficit sacrificium. N. 12.45.
81.

आहव m. (r. छृ sacrificare s. अ) 1) sacrificium. 2) pugna,
proelium. A. 8.2. (fortasse lith. *kowá* pugna).

आहार m. (r. छृ s. अ) 1) Adj. afferens. SA. 4.22. 2) vic-
tus, cibus. SA. 1.5. 5.6s. N. 12.62. (cf. gr. οὐρανός,
οὐράνιος).

आज्ञाति f. (r. छृ s. ति) sacrificatio. HEM.

आहेय (ab आहि serpens s. एय) anguinus. AM.

आह्वय n. (r. छृ vocare s. अ) nomen. AM.

आह्वा (r. छृ mutato ए in आ, v. gr. min. 353.) nomen. AM.

आह्वान n. (r. छृ vocare s. अन, v. gr. min. 353.) advoca-
tio, invitatio. HIT. 128.5. (N. 7.8. cum ed. Calc. legen-
dum est समाह्वानम् pro तम् आह्वानम्.)

1. ई 2. P. et praef. आधि A. v. gr. 346. (praet. redupl. ईयाय
aut ईयय, du. ईयिव, pl. ईयिम, v. gr. 694.;
part. redupl. ईयिवत् N. 10.9.) ire. (Hoc verbum, si-
cut omnia alia ejusdem significationis in constructione
cum substantivis abstractis saepissime verborum, quae
adipisci aut simile quid significant, vice fungitur. Dici-

tur igitur ire ad gaudium, ad tristitiam, ad co-
gitationem etc.). BH. 4.9.8.7. N. 16.23. (Gr. εἰ-μι,
ἰ-μεν, lat. eo, i-mus producto i, quam ob rem hoc ver-
bum etiam ad ई trahi posset; lith. *ei-mi* eo, slav. i-dū
eo, i-ti ire; goth. anom. i-ddja ivi.)

c. आति 1) transire, transgredi, praeterire. RAM. ed. Ser.

- I. 10. 19.: अतीत्य विविधान् देशान्. BH. 14. 20. 21.
 25.: गुणान् रतान् अतीत्य, अतीत्. 2) obire, mori.
 RAM. III. 50. 25.: अतीत mortuus; cf. अत्यय.
- c. अति praef. अभि (अभ्यति) discedere. RAM. III. 54. 27.
 c. अति praef. वि (व्यती) praeterire. BH. 4. 5.: व्यती-
 तानि जन्मानि; SA. 7. 1.: रत्यां व्यतीतायाम्.
 c. अति praef. सम् (समतो) transgredi, praeterire. BH.
 14. 26.: गुणान् समतोत्य. 7. 26.: समतीतानि वर्तमा-
 निच भविष्याणिच भूतानि.
 c. अधि 1. 1) legere. N. 6. 9. IN. 4. 9. A. 2. 16. 2) percipi-
 pere, discere. A. 3. 10.: अधोत्य वियां त्वयो त्वाम्. —
Caus. अध्यापय् (gr. 521.) legere jubere, facere ut ali-
 quis legat. RAM. ed. Ser. I. 4. 67.
 c. अन् sequi, comitari. RAM. ed. Ser. I. 15. 13. — *Part.*
pass. अन्वित praeditus. H. 1. 40. N. 9. 22. — c. अन्
 praef. सम्: समन्वित praeditus. N. 6. 5. 19. 21.
 c. अप् abire. MAN. 7. 197.: अपेतभी. — c. अप् praef.
 वि (व्यपे) id. BH. 11. 49.
 c. अभि accedere, venire. SA. 6. 4. MAN. 12. 125.
 c. अव् animo comprehendere, intelligere, scire. N. 9. 33.
 (cf. गम् praef. अव). — c. अव् praef. सम् (समवे)
 convenire, congregri. BH. 1. 1.
 c. आ adire, accedere, venire. MAN. 22. 125. N. 7. 4. —
 c. आ praef. अभि (अभ्ये) id. N. 18. 14. 22. 2. — c. आ
 praef. उप (उपे) id. DR. 6. 7. 8. — c. आ praef. प्रति
 (प्रत्ये) redire, reverti. N. 18. 1. — c. आ praef. सम्
 (समे) convenire, congregri. N. 8. 22. 24. 53. DR. 5. 14.
 c. उत् oriri, de stellis. IN. 2. 27. N. 24. 53. SA. 4. 10. —
 c. उत् praef. अभि (अभ्युदि) id. RAM. III. 79. 20. —
 c. उत् praef. सम् (समुदि), समुदित praeditus. A. 10.
 10.
 c. उप adire, aggredi. N. 10. 4. 9. 24. 48. BH. 8. 10. 15. 16.
Part. उपेत praeditus. N. 6. 8. 13. 3. — c. उप praef.
 अभि (अभ्युपे) id. DR. 6. 3. — c. उप praef. सम् (स-
 मुपे) id. N. 3. 7.
 c. पर contingere, adipisci. KIRAT. 1. 39.
 c. परि circumire. HID. 2. 9.; ad praestandam reverentiam,

- DR. 7. 8. *Part.* परोत circumdatus, transl. pro imple-
 tus, plane indutus, affectus. BR. 3. 1. N. 15. 18.
 — c. परि praef. वि, part. विपरीत oppositus, inver-
 sus, perversus, pravus. BH. 18. 32. N. 13. 24. RAM. I. 3.
 99.
 c. प्र part. प्रेत mortuus. RAM. ed. Ser. III. 60. 31. BH. 17.
 4. *Gerund.* प्रेत्य post mortem (adverbii locum tenet,
 aequans अभुत्र q.v. illic, in illo, futuro mundo,
 itemque opponitur vocabulo इह hic, in hoc terre-
 stri mundo, in hac vita). BR. 3. 5. (Fortasse cum
 प्रेत mortuus cohaeret lat. *lē-tum*, abjecto *p* et *r* mutato
 in *l*, sicut ex mea sentia *lae-tus* convenit cum प्रीत, in-
 serto Gunae incremento, quō vox sanscrita sonaret
 प्रेत). — c. प्र praef. अभि statuere, decernere, placere.
 HIT. 54. 17. 129. 13.: यथाभिप्रेतम् ex libidine. (cf.
 अभिप्राय).
 c. प्रति fidere, confidere, fiduciam collocare. UR. 41. 7.
 infr. - प्रतोत celeber. DR. 5. 14. — c. प्रति praef. सम् :
 सम्प्रतीत ecleber.
 c. वि abire, discedere. RAM. ed. Ser. I. 15. 54.: व्येतु ते
 मनसो इवः. *Saepissime Part.* वीत qui abiit in initio
 comp. BAH. usurpatur ad exprimendum expers, e.c.
 BR. 1. 6.: वीतमन्यु, IN. 4. 8.: वीतमत्सर, A. 10. 11.:
 वीतशोक.
 c. सम् congregri, convenire. N. 14. 23. 18. 20. DR. 6. 16.
 8. 49.
 2. इ 10. p. (स्मृत्याम्) meminisse.
 3. इ Stirps demonstrativa unde इदम्, इति, इतस्, इयत्
 etc., v. gr. 270. et gr. comp. 360. sq. (lat. *i-s*, goth. *i-s*,
 germ. vet. *i-r*, nostrum *e-r*; lib. *e* is et fem. *i* ea orta
 esse videntur ex Nominativis: अयम्, इयम्; de gr. *i*
 vel *ī*, *īv* et *-i* demonstr. v. gr. comp. 364. 365.; slav. *i*
 eum pertinet ad relat. य, gr. comp. 282. 383.).
 इलु m. arundo saccharifera.
 इच्छाकृ Nom. prop. Dr. 2. 9.
 इख् 1. p. (जतो) ire (cf. εἰνω and v. sq.).

इङ्ग्रेज़ 1. p. (गतौ, grammatici scribunt इङ्ग्रेज़, v. gr. 110^a.) ire. (cf. इङ्ग्रेज़ et lib. imchim «I go on, proceed, march».)

इङ्ग्रेज़ 1. p. a. (Grammatici scribunt इङ्ग्रेज़, gr. 110^c.) se movere, vacillare. M. 29. BH. 6. 19. 14. 23. (hib. ing «a stir, move»).

इङ्ग्रेज़ Adj. (r. इङ्ग्रेज़ s. म्र) se movens. M. 29. (cf. म्रङ्ग्रेज़ et gr. ἐπείγω et v. इङ्ग्रेज़).

इङ्ग्रित n. (r. इङ्ग्रेज़ s. त) gestus. N. 2. 5.

इङ्ग्रेज़गुद m. nomen plantae. N. 12. 3.

इच्छा f. (r. इच्छा, gr. 88., s. म्रा) desiderium. BH. 5. 28. 7. 27. (Hib. iθche «a petition, request, favor».).

इच्छु Adj. (r. इच्छु s. उ) desiderans.

इच्छा 6. p. (इच्छाम् gr. 88.) desiderare, optare. *In temp. specialibus solum usurpatur, ubi radicis इच्छा, quae his temp. caret, locum tenet. v. इच्छा.* (Germ. vet. eiscōm posco, peto, nostrum heische; lith. jeszkau quaero; fortasse etiam germ. vet. forscōm inquiro - nostrum forsche - huc pertinet, ita ut sit pro for-isćōm; v. Pott. I. 269. et Graff. I. 493.; de sc pro क्लू v. gr. comp. 14.; e graeca lingua huc trahi possit αἰσχύος, ita ut cum particula negativa sit conflatum - sicut dedecus - et proprie significet non desiderandum, cum σχ pro क्लू sicut in σχίσω = क्लू.)

इन् v. यन्.

इन्द्रिया f. (r. यन् q. v. s. या) sacrificium. BH. 9. 25. 11. 53.

इन् 1. p. (गत्याम्) ire (ortum esse videtur ex trita radice म्रद्, attenuato म्र in इ, quā in re formae इन् et म्रद् eandem rationem inter se tenent quam goth. Praesentia veluti līsa lego eorumque Praeterita sing. quae primitivum a servarunt, sicut las, v. gr. comp. 109^a). 1) p. 116.).

इन्द्रियर m. (ad voluntatem iens ex इन् desiderans - v. gr. 74. - et चर् icns) taurus libertate gaudens. AM.

इडा f. i. q. इला ex quo ortum esse dicitur, quum इन् fere sicut रू pronuncietur, रू autem et लू saepissime inter se permutentur.

इत् ut mihi videtur, neutrum stirpis pronominalis इ, quod

in dialecto Vēd. aliis tertiae personae pronominalibus ad jungitur; v. Addenda ad gr. cr. 270. et gr. comp. 360. (Lat. id, goth. ita, germ. vet. iz, nostrum es).

इतर (a stirpe pronominali इ s. तर्, gr. 277.) alias. BH. 3. 21. (lat. iterum, v. gr. comp. 292.; hib. itir id.).

इतरेतर (ex इतर + इतर, sensu et constructione cum म्रन्योन्य q.v. convenit, a quo in formatione eo solum dissidet, quod prius इतर्, quanquam nominativum exprimat, vera vocis stirps est, nisi इतरेतर in इतरा + इतर् dissolvere mavis, ita ut, quod mihi magis placet, prius compositi membrum *Nominat. fem.* sit, qui aliorum generum quoque vice fungatur) i. q. म्रन्योन्य q.v. A. 9. 16.

इतस् Adv. (a stirpe pronominali इ s. तस् gr. 652.) 1) hinc, ab hoc loco. N. 2. 13. 12. 12. 18. 18. BH. 14. 1. 2) in comparativis constructionibus saepe ablative म्रस्मात् substantive positi locum tenet. II. 1. 5. BH. 5. 7. 3) ante त-तस्, aut इतस् repetitum, interposito च, accusativi, directionem versus locum exprimentis, vel locativi vim habet, et tum prius इतस् significat huc vel hic, posterius illuc vel illic. N. 10. 4. 11. 13. 19. DR. 8. 25. Etiam semel positum इतस् interdum huc et hic significat. SAK. 8. 9. 40. 10.

इति Adv. (ut equidem puto, a stirpe pronom. इ s. ति) sic. BH. 18. 78. UR. 16. Saepissime hoc adverbium, aut supplingo aut apposito verbo dicere vel cogitare, usurpatur ad indicandum sermonem vel cogitationem directe introductam, et plerumque introducta verba sequitur, nonnunquam etiam eis interponitur. H. 4. 21. BR. 3. 4. SU. 1. 23. 32. SA. 1. 23. DR. 1. 10. 7. 27. A. 9. 30. 31. RAM. ed. Ser. III. 44. 12. 14.

इतिकर्तव्यता f. (Abstractum vocis इतिकर्तव्य sic faciendum s. ता) rei faciendae status. SA. 3. 7. HIT. 42. 9.

इतिमात्र (BAH. e praec. et मात्र n. mensura, modus) tales mensuram i.e. qualitatem, conditionem habens, talis. BR. 3. 1.

इतिहास m. narratio, historia ex antiquissimo tempore.

SU. I. i. (Ut videtur, ex इति sic, expletivo हृ et आस fuit, quod hac in compositione substantivi naturam assumisit.).

इत्यम् (ex perduto Neutro इत् = lat. id - quod hac in formatione Thematis loco fungitur - v. gr. 263. - s. घम् cui respondet lat. tem in i-tem, au-tem, gr. comp. 425.) sic, ita. SAK. 50.4. HIT. 75.6.

इत्यर्थम् Ado. (ex इति sic et अर्थम् propter) ideo, hanc ob causam. BR. 3.4.

इत्वर (r. इ ire s. वर्, inserto त्) 1) iens, peregrinans. 2) vilis, abjectus.

इत्वरी f. (Fem. praeced.) femina impudica. AM.

इदम् Pronom. demonstr. (Nom. m. अयम्, f. इयम्, n. इदम्, v. gr. 270. et cf. lat. idem) hic. Hoc pronomen, ubi ad sermonem spectat, semper verbis dicendis anteponitur, quād in re, quod primus Rückertus ingeniose observavit (*), ab एतत् et एतावत् se distinguit, quippe quae ad res narratas referuntur; e.c. N. 6.5.: उवाचे 'दं वचनम् dixit hunc sermonem, qui sequentibus versibus continetur; 7.4.: आहे 'दम् एहि दोळ्य नलेन वै dixit hoc: veni, lude cum Nalo; N. 3.25.: एतदर्थम् अहम्

भद्रे प्रेपितः सुरस्त्रमैः । एतच्च कूत्वा श्रुभे ब्रुद्धिङ् कूस्त्र्य hujus (quod dixi) causā ego, beata! missus a Deorum optimis; hoc audito, pulchra! consilium fac. Violatur tamen haec lex N. 9.15. ubi वाक्यम् एतद् spectat ad verba sequentia. — Nonnunquam nominativus hujus pronominis adverbiorum pronominalium loco fungitur, ita ut e.c. UR. 46.10. dicatur अयम् अस्मि hic sum pro इहा 'स्मि hic sum; SAK. 51.3.: अयं स hic is pro इह स hic is; H. 1.34.: से 'यम् ea haec pro से 'ह ea hic; 1.36.: सो 'यम् is hic pro स इह is hic; 1.38.: तौ ... इमौ uterque hic pro तौ ... इह uterque hic. Has locutiones per attractionis vim explicandas esse censeo, quam Subjectum sententiae, vel pronomine separato vel Verbi terminacione indicatum, in alias expressiones pro-

nominales exercet. Ita res se habet in pronomine तत्, cuius casus obliqui non raro per attractionis vim Nominativi item in Nominativum vertuntur, ita ut Adverbiorum aut Conjunctionum loco fungantur; e.c. BR. 2.13. et H. 3.4.: सा 'हम् ideo ego = तेना 'हम्; BR. 2.34.: स ... अहम् ideo ego; BR. 1.7.: सा चिन्तये ideo cogito; SAK. 40.4. infr.: स भवान् ideo tu; DR. 5.12.: सा क्षिप्रम् आतिष्ठ गजम् ideo cito ascende elephantum. — Eodem modo Pronomen एतत् usurpat, e.c. H. 3.19.: एष तान् ... हनिष्यामि ideo hos occidam; A. 3.24.: एष ते ... दर्पं हनिमि ideo tuam superbiam deleo; H. 4.15. b.: एष त्वाम् ... निहनिमि dum te occido. Ita quoque Relativum attractionis vi est subjectum, non solum Nominativi sed etiam obliquorum casuum, e.c. RAM. ed. Schl. I. 59.5.: यस् त्वम् quia tu; H. 1.35.: योहम् quod ego «dafs ich»; 1.47.22.: यस्य मे quia mei; H. 3.19.: यान् इमान् quia hos. (*)

इदानीम् (e stirpe pronom. इ s. दानीम् nisi potius e perduto Adverbio इदा - secundum analogiam vocum तदा, यदा etc. - s. नीम्, v. gr. 652. suff. दानोन्) nunc. HIT. 5.20.; explet. SA. 2.14.

इधम् n. (r. इन्दू urere ejecto न् s. म) lignum. AM. (Hib. adlimad nititur formā gunatā, cf. zend. अद्युग्य आ-स्ना et v. Pikt. p. 19.).

इन m. 1) sol. 2) dominus. AM. (Hib. ion sol.).

इन्दू 1. p. (परमैश्वर्ये, scribunt इदू, gr. 110².) regere, imperare.

इन्दिरा f. (r. इन्दू s. इर् in fem.) nomen deae Lakschmiae. AM.

इन्दीवर n. lotus caerulea (*Nymphaea caerulea*). IN. 1.8.

इन्दु m. luna.

इन्दुशेखर m. (lunā coronatus, BAH. ex इन्दु et शेखर sertum floreum, quod capiti imponitur) nomen Sivi. UP. 20.

इन्द्र *m.* (r. इन्द्र् s. रू) 1) *in fine compositorum princeps, dominus, imperator.* IN. 1.1.5.62. H.3.18. 2) nomen principis deorum inferioris ordinis i.e. omnium praeter Brahman, Vischnum et Sivum. Deus est aëris et tempestatis, etiam unus est mundi custodum (लोकपालानाम्) et ut talis orientalem plagam regit. N.4.11. **इन्द्रगोप** *m.* (ex इन्द्र् et गोप q.v.) scarabaeorum species, Wils. «*a kind of lady bird*». UR. 61.3.

इन्द्रहु *m.* (ex इन्द्र् et हु arbor) nomen arboris cuiusdam (*Pentaptera arg'una*). AM.

इन्द्रप्रस्थ *m.* (ex इन्द्र् et प्रस्थ planities in montis vertice) nomen antiquae urbis *Delhi*.

इन्द्रसेन *m.* (BAH. ex इन्द्र् et सेना exercitus) nom. pr. DR. 8.15.

इन्द्राणी *f.* (ex इन्द्र् s. मानी, v. gr. min. 218.) nomen Indri uxoris.

इन्द्रायुध *m.* (ex इन्द्र् et आयुध telum, arma) arcus coelestis. AM.

इन्द्रिय *n.* (ut videtur, ex इन्द्र् s. हय्) sensus (videndi, audiendi etc.). BH.3.40. 10.22.

इन्धु *7. A.* (दीर्घी क. शृंखला व.) lucere, flammare, flagrare. MAN.8.115.: यम् इन्धो न दहत्य् अग्निः quem flangens ignis non urit. (Gr. αἴθω cum Guna immobili - v. «*Vocalismus*» p.196. - ἴθαρός; fortasse αἴθηρ, Αἴτ-νη, Pottius etiam Ἡφ-αιτ-τος confert; lat. *aes-tus*, *aes-tas*; germ. vet. *eit* ignis.

c. सम् accendere, *in dialecto Vēd.* Ros. Sp. p.20.3.: सम् अग्निम् इन्धते नरः ignem accendent viri.

इन्धन *n.* (r. इन्ध् s. अन्) lignum. N. 13.3.

इभ *m.* elephantus. AM. (Ag. Benary ingeniose *huc trahit* gr. ἐλέφας, praefixo articulo semitico, et lat. *ebur*).

इभ्य (a praec. s. य) dives. AM.

इम्बृ *1. r.* (व्याप्ति क. व्याप्तिप्रीणनयोः व., scribunt इव्, gr. 110^a.) occupare, exhilarare.

इयत् (in casibus fortibus इयन्त्, a stirpe pronom. इ s. अत् e वत् abjecto व्) tantum, tot. UR. 76.18.: इयन्तम् कालम्. Huc traxerim lat. *-iens*, *-ies* in *totiens*,

toties, quotiens, quoties, et in Adverbii numeralibus veluti quinque, v. gr. comp. 324.»).

इयम् *f.* haec, ea, v. इदम्.

इयाय (r. इ, v. gr. 432.436.) DR. 8.49.: समियाय.

इयोत् (r. इ, gr. 346.) A. 2.16.: अधीयोत्.

इयेष (r. इष्, v. gr. 432.) N. 26.17.

इरम्मद् *m.* fulguratio, fulgetrum. AM.: = मेघद्योतिस्.

इरा *f.* 1) aqua. 2) potus fervidus. 3) sermo, loquela. 4) terra. AM.: भूवाक्स्तरप्स्त् स्यात् (cf. इला et hib. ire «ground, land, a field»).

इल् 1) 6. *p.* (गतौ क. शये गतौ क्षेपे व.) ire; jaculari; jaceere, cubare. 2) 10. *p.* (प्रेषणे क. क्षेपे व.) mittere; jaculari. (Germ. vet. *illu*, *illo* - per assimil. ex *ilju* - nostrum *eile*; cambro-brit. *il* progressio, motus; gr. ἐλάω. Radix sanscr. orta esse videtur ex अर् - v. अर् - mutato र् in ल् et अर् attenuato in इ, eadem ratione quam supra इद् ex अद् explicavimus.)

इला *f.* (r. इल् s. आ) 1) vacca. 2) terra. 3) sermo, loquela. AM. (गोभूवाचः), cf. इडा. 4) *in Vēdis* cibus. Ros. Sp. p. 24.3.

इव (ut mihi videtur, e stirpe pronom. इ + व, sicut अव, एव ex अ, ए + व, v. gr. comp. §.381. p.552.) sicut. (semper rem cum qua alia comparatur, aut proxime aut aliis vocibus separatum, sequitur; quodsi res quae comparisoni inservit, adjektivo instructa est, इव plerumque medium inter substantivum et adjektivum locum tenet, vel hoc vel illud sequens. Ex hac adamata et frequentissima constructione fortasse explicandum est, quod nonnunquam adjektivum, quod sensu ad rem comparatam pertinet, formâ et positione ad rem transfertur cum quam illa comparatur, ut N. 26.30.: भ्रात्रमान इवा दित्यो वपुषा *sicut splendens sol, corpore, pro भ्रात्रमान आदित्य इव वपुषा corpore splendens (erat) sicut sol*, quod poëta dicere videtur velle; cf. quoque IN. 1.29. Nonnunquam redundat, aut Adjectivum, praesertim Participium praes. Adverbii naturâ afficit, e.c. N.2.22.: नाचिराद् इव brevi. H.2.16.: त्वरमाणे व ... जगाम

festinanter ivit; 2.23.: दिल्लजमाने 'व नता pudenter inclinata. 4.1.: प्रहसन् इव ... वचनम् अवबोत् ri-dens sermonem dixit. (Hoc Adverbium pronominale recognoverim in goth. *hwaiva* quomodo, sive sit dissolvendum in *hwa-va* - quasi क इव - sive in *hwi-va*; porro in Adverbii goth. in वा desinentibus, ut *frôda-ba* prudenter, *hardu-ba* dure; et in Adverbii lith. in *ipo* vel *ip* desinentibus, ut *taipo* vel *taip* sic, quasi त इव, *kaipo* vel *kaip* quomodo? quasi क इव, v. gr. comp. 383. p.555.)

1. इप् 4. p. ire. (Huc retulerim gr. *di'στω* quasi आ - इयामि, assimilatione mutato य् in σ, v. gr. comp. 501.).

c. अनु 1. p. interdum a. quaerere. N. 11.18.: अन्वेष-माणा; 12.10.: अन्वेषती; 12.30.: अन्वेषसि (v. इप् 6. praef. अनु).

c. प्र *Caus.* (प्रेषयामि) mittere. IN. 5.32. H. 1.47. N. 3.7. — c. प्र praef. सम् *Caus.* (सम्प्रेषयामि) id. II. 4.30.

2. इप् 6. p. (in special. temp. substituitur इक्, gr. 337. *praet. red.* इयेष gr. 432.) desiderare, velle. Br. 2.3.3.4. N. 9.32. 26.17. — Part. इष्ट desideratus, carus, dilectus. Br. 2.25. N. 12.96. 16.32. BH. 18.64. (Gr. προ-ίστομα, προ-ϊκ-της, προ-ϊξ sicut supra *di'sτω*; ιό-της, ι-μερος, nisi utrumque ad इ q.v. pertinet; v. etiam इक् et Pott. 1.269.).

c. अनु quaerere. BH. 2.49. MAN. 11.232. DR. 8.38. (cf. इप् ire, praef. अनु).

c. प्रति i. q. simpl. SA. 3.12.

इषिका f. v. sq.

इषिका f. (ut mihi videtur, a r. इक् videre, s. इक् in *sem.*, producto इ in इ, ita ut sit pro इक्तोका) pupilla, *prae-*sertim elephanti. AM. Scribitur etiam इषिका.

इषु m. f. (r. इप् ire s. उ) sagitta (cf. gr. *i(σ)ός*, quo scr. इप exspectaveris).

इषुधि m. (e praecc. et धि tenens, a r. धा s. इ, v. gr. 645.) pharetra. A. 3.21. (*in du.*).

इष्ट Part. pass. 1) ab इप् desiderare. 2) a यज् deos cere, sacrificare, gr. 613.

इष्टक m. et इष्टका f. later coctus. HIT. 39.1.

इष्टतस् Adv. (ab इष्ट optatum s. तस्) ad voluntatem. IN. 2.13.

इष्टि f. 1) (a r. इषु desiderare s. ति) desiderium. 2) (a r. यज् s. ति) sacrificium. AM.

इष्य m. (r. इषु desiderare s. य) ver. HEM.

इष्यास m. (ex इषु sagitta et आस q.v.) arcus. BH. 1.4.17.

इह (a stirpe pron. इ s. ह, quod primitive sonuit ध, = gr. θα et zend. *dha*) 1) hic, ibi. BR. 1.21. DR. 6.23. N. 5.10.11. BR. 3.5.: इह वा ... उत्तवा प्रेत्य aut hic (in hoc terrestri mundo) aut post mortem (i.e. in illo mundo). — Locutivi अस्मिन् loco fungitur SA. 2.21.: यदि सन्तो 'ह केचन si sunt in eo quaepiam *vitia*; HIT. 104.15.: इह समये hoc tempore. 2) huc. IN. 4.6. (Zend. अहू *idha* hic; gr. *iθā* vel *iθai* in *iθa-γενής*, *iθai-γενής*, cf. Hartung «Casus» p. 117. et M. Schmidt «De pron. gr. et lat.» p. 16.; goth. *ith* si, nam, vero, gr. comp. 420.; fortasse lat. *igi-tur* pro *igi-tus* ex इह + तस्, v. gr. comp. 421.)

1. इ 4. a. (गती) ire.

2. इ 2. p. (कानितगतिव्याप्तिक्षेपप्रजनात्वादनेषु) desiderare; ire; occupare; jaculari; generare; edere. In Rosenii *Vēdorum specimine* p.14. *invenitur forma ATM.* इमहे quod Rosenius per precamur vertit; non minus

tamen quadrat sensus desideramus; sic l.c. p. 24. not. 2.: तमित् सहित्वं इमहे eum in societatem desideramus. (Gr. ιό-της, ι-μερος, nisi sunt mutilata ex *ισότης*, *ισμερος*, v. 2. इप्.).

इक् 1. a. (Praet. augm. 1. ऐक्ते, gr. 318. Hanc radicis for-

- mam ortam esse puto ex अक्षे, unde अक्ष et अक्ति oculus et radix gr. ὉΠ) videre, intueri, spectare. BII. 6. 29.
- PAT. 10.: ऐक्षत; IN. 5. 39. (Vocabus quas supra cum अक्ष comparavimus, addendum est goth. *haiha-s*, Th. *haiha* unoculus, de quo egimus in gr. comp. 308. annot.).
- c. अधि id. HIT. 129. 22.
- c. अप 1) respicere, considerare. RAM. III. 3. 58. 20.: वया ना पेक्ष्यते राजा. 2) exspectare. UR. 22. 8. infr. 64. 4.
- c. अव 1) videre, intueri, observare. II. 1. 50. 2. 6. A. 4. 38. N. 23. 11. PAT. 25. 2) respicere. BR. 3. 14. N. 12. 16. SA. 4. 33. — c. अव praef. अनु (अन्वेत्क्) 1) videre. RAM. III. 70. 59.: विप्रहुतान् सर्वान् यूथयान् अन्वेत्क्तः 2) contemplari. MAN. 6. 65.: सूक्ष्मताच्चा न्ववे ज्ञेत. — c. अव praef. प्रति (प्रत्यवैक्) 1) videre. 2) respicere. RAM. I. 29. 28.: न धर्मम् प्रत्यवेक्षते. — c. अव praef. सन् (समवेक्) 1) videre. GHAT. 19.: मधुनः समवेक्ष्य कालताम्. 2) visitare. GHAT. 13.: किम् इतिच मां समवेक्षते न दीनाम्.
- c. उत् videre, conspicere, intueri. A. 6. 6. SA. 5. 63.
- c. उप 1) id. N. 22. 5. 2) ignoroscere, indulgere, tolerare. MAH. Exord. 137.: बुतादोन् अनयान् ... उपैक्षत. 3) spernere, repudiare, negligere. RAM. III. 66. 24.: चिरन् ना हंति माम् उपेक्षितुम्.
- c. निस् (निर्) conspicere, intueri, spectare, contemplari. II. 4. 41. BII. 1. 22. SA. 4. 32.: निरोक्षमाणा (sic cum ed. Calc. legendum pro निरोक्ष्यमाणा).
- c. परि explorare. N. 24. 3.: Caus. MAN. 7. 194.: ताच्च सम्यक् परीक्षयेत्.
- c. प्र i. q. simpl. IN. 2. 26. DR. 2. 1.: प्रेक्षमाणा (sic cum ed. Calc. pro प्रेक्ष्यमाणा legendum). — Part. praes. P. invenitur. II. 3. 7.: प्रेक्षत्यासृते. — c. प्र praef. अनु (अनुप्रेक्) id. DR. 5. 23. — c. प्र praef. अभि (अभिप्रेक्) intueri, adspicere. DR. 8. 39. 9. 18. — c. प्र praef. आ (आप्रेक्) i. q. simpl. II. 3. 21. — c. प्र praef. सम् (सम्प्रेक्) id. N. 6. 2. 19. 36. BR. 2. 18. BII. 6. 13. — c. प्र praef. अभि + सम् (अभिसम्प्रेक्) id. II. 2. 28. DR. 8. 57.
- c. प्रति exspectare. IN. 1. 13. N. 20. 17. M. 39. — c. प्रति

praef. सम् (सम्प्रतोक्) id. RAM. III. 76. 29.: त्वान् नगरो सम्प्रतोक्तते.

c. वि videre. N. 26. 21. BII. 11. 22. — c. वि praef. अभि (अभिवीक्) id. — c. वि praef. उत् (उद्वीक्) 1) id. RAM. III. 48. 80. 2) respicere. RAM. III. 45. 33.: उद्वीक्षमाणा भर्ताम् — c. वि praef. उप (उपवीक्) i. q. simpl. RAM. III. 45. 33. — c. वि praef. प्रति (प्रतिवीक्) id. RAM. I. 14. 37.

c. सन् 1) videre, observare. II. 4. 5. 26. N. 16. 9. 23. 5. 2) respicere. BR. 2. 32.

ईक्षण n. (r. ईक्ष् s. अन्) 1) visus, conspectus. HIT. 129. 19. 2) oculus. N. 11. 27. 12. 30. 16. 21.

ईदृख् 1. p. (scribunt ईख्, gr. 110^a.) ire, transire. In dialecto Vēd. haec radix etiam cl. 10^{mae} normam sequitur, e. c. य ईद्धयन्ति पर्वतान् qui transeunt montes, v. Ros. Sp. p. 9. not.

ईदृ 1. a. (गतौ कुत्से गतौ व.) ire; contemnere, reprehendere.

ईदृ v. यज्.

ईक्ष् 1. p. a. (scribunt ईक्, gr. 110^c.) i. q. ईक्.

ईदृ 2. p. 10. a. laudare, celebrare. In Vēdis invenitur forma ईल् cl. 2. a. mutato दृ in ल्, nisi vice versa ईदृ ortum est ex ईल्. Ros. Sp. p. 10. 1.: त्वाम् ... मर्तीस ईलते te homines celebrant.

ईदृय (r. ईदृ s. य) laudandus, celebrandus. DR. 5. 3. BII. 11. 44.

ईति f. (ut videtur, a r. ई s. ति) 1) temporis calamitas. 2) habitatio in exteris locis. AM. (उम्बप्रवासयोः).

ईदृक् v. sq.

ईदृष् (N. m. n. ईदृक्, f. ईदृशो, e stirpe pron. दृ, producto दृ in ई, et दृश् = gr. λίξ in ἀμῆλιτός, v. gr. 287. et gr. comp. 415.) talis. BII. 11. 49.

ईदृश (e stirpe pron. दृ, producto दृ in ई, et s. दृश्, prāc. दिस vel रिस = gr. λίξ in τηλίκης etc., goth. LEIKA in hōēleik'-s qualis? nostro welcher, svaleik'-s talis, nostro solcher; slav. liko, N. m. lik e. c. tolk talis; lat. *li* in

ईप्सू - ईप्तुष्ट

tālis, quālis; v. gr. comp. 415. sq.) talis. N. 13.72. 19.15.

BII. 6. 12.

ईप्सू *Desid. irr. a r. आप् q. v., gr. 540.*

c. परि quaerere. DR. 8.8.

ईप्ता f. (a praec. s. आ) desiderium adipiscendi, perficiendi. SA. 1.11.

ईप्तु (ab ईप्सू s. उ) adipiscendi cupidus.

ईयिवस् (Part. praet. redupl. a r. इ, s. वस्, gr. 694.) qui ivit. N. 11.33.

1. ईर् 2. a. (गती क. कन्पगत्योः v.) ire; tremere, commoveri, v. sq. (Huc traxerim lat. *ira*, ita ut a motu animi sit nominata - cf. ईक्ष्य् एt ईर्ष्य् -; scr. ईर् autem ex अर्, quae forma primitiva est radicis र्ष्, orta esse videtur.).

2. ईर् 1. et 10. (cl. 10. est *Caus. praec.*) p. mittere, emittere, e. c. शब्दम् sonum, वाचम्, गिरम् sermonem. N. 5.30. 17.50. MAN. 11.35. SA. 5.33.

c. उत् mittere, emittere. A. 9.12.: वद्रम् अव्वम् उदोरयः RAM. II. 56. 15.: दोनाम् वाचम् उदोरयन्.

c. प्र 1) mittere. HIT.: कालप्रेरित. 2) dirigere, flectere, regere. UR. 4.5.: अश्वान् प्रेरयः SAK. 29.1.: नयने प्रेरयन्त्या.

c. सम् 1) i. q. simpl. SA. 5.36. 2) commovere, agitare. H. 1.9.

ईक्ष्य् 1. p. (ईर्ष्याम्, equidem syllabam य् hujus radicis, quae in temp. gen. nondum inventa est, pro charactere 4^{tae} cl. habuerim, ita ut ईक्ष् sit radix, quae varietas est simplicioris formae ईर्ष्, unde ईर्षित् q.v., porro *Substant.* ईर्षा et *Adject.* ईर्षु. ईर्ष् autem ex ईर् adjecto त् उrtum esse videtur, quem sibilantes saepe simplicioribus radicibus adjungantur; cf. e. c. मात्, भात् c. मा, भा, et मोक् cum मुच्) invidere.

ईर्म् n. vulnus. AM.

ईर्षा f. (v. ईक्ष्य्) invidia. *Scribitur etiam ईर्ष्या.* HIT. 15.5.

ईर्षित् (Part. pass. a r. ईर्ष् - v. ईक्ष्य् - s. त) cui invidetur. HIT. 28.19.

ईर्षु (v. ईक्ष्य्) invidus, invidens. HIT. 13.3.

ईर्ष्य् 1. p. (v. ईक्ष्य्) invidere.

ईर्ष्या f. invidia. AM. (v. ईर्ष्या).

ईल् v. ईर्.

ईलित (Part. pass. praec. s. त) celebratus. AM.

ईम् 2. a. dominari, imperare, Wils. «to possess power, property or authority». (Fortasse huc pertinet goth. *aigan* habere cum *Gunā* et anomalā Mediā pro Aspiratā, quam ex scr. अ॒ et gr. οὐ - v. ईश्वर् - exspectaveris; germ. vet. *eigan*, Adj. *eigan* proprius - nostrum *eigen* - एह-त, Th. एह-ति f. possessio, facultas, substantia, opes, redditus, praedium.)

ईश m. (r. ईम् s. अ॒) 1) dominus. IN. 5.32. SU. 3.19. 2) cognomen Sivi. AM.

ईशान m. (Part. praes. a r. ईश् s. आन) nomen Sivi. DEV. 8.23.

ईशानो f. (Fem. praec.) nomen Durgae, Sivi uxor. DEV. 8.21.

ईश्वर् m. (r. ईश् s. वर्) 1) dominus. H. 3.1. N. 2.6. BH. 4.6. 2) nomen Sivi. AM. 3) Adj. potens, capax, par. cum *Infin.* DEV. 1.64. HIT. 75.14. (Huc retulerim gr. κύρος abiectā vocali initiali et correptā syllabā व in व sicut e श्वन् fit शुनस् etc. = κυν-ός gr. 225.; terminatio ऊ-६, convenit cum suffixo Derivativi ऐश्वर्य, q. v. Vox κύρος autem alias originis est, v. अ॒र्. Fortasse germ. vet. *herro* (nostrum *Herr*) per assimil. ex *herjo*, huc pertinet; heb. *aesfhear*, *aesar* deus, v. Pikt. p. 20.)

ईशरी f. (Fem. praecedentis) 1) domina. 2) nomen Durgae, v. ईशानो.

1. ईष् 1. p. (उज्जेहे) spicas colligere.

2. ईष् 1. a. (गतिदर्शनहिंसादानेषु क. दानेक्षहिंसे सर्पणे) ire; videre; ferire, occidere; dare.

ईषत् paululum praesertim in initio compositorum. DEV. 4.

11.: ईपत्सहास; 7.2.: ईपद्धास.

ईषद्धण (e praec. et उल्लण calidus) tepidus. HEM.

ईहू 1. a. 1) desiderare. 2) adniti, contendere, quaerere, petere. BH. 7.22.16.12. (Huc trahi possit gr. *ἰτυός*, ita ut sit pro *ἰχύς*, propter adamatam conjunctionem litterarum σ et χ.)

c. सम् 1) desiderare, समीलित n. optatum, desiderium. HIT. 44.7. 2) assequi, adipisci. HIT. 103.2. 3) para-

gere, perficere. RAM. I. 11. 33.: यज्ञकर्म समीहन्ताम्
भवन्तः.

ईहा f. (r. ईहू s. आ) 1) desiderium. 2) nisus, appetitus, consecratio. HIT. 37.6.: वित्तेहा.

ईहामृग m. (e praec. et मृग) lupus. AM.

उ

1. **उ** 1. a. (शब्दे) sonare.

2. **उ** Particula enclitica quae in classica lingua tantum cum किम्, न et अथ conjuncta invenitur, नो et अयो idem valent ac simplices formae न, अथ; किम् autem significat 1) quanto magis. HIT. 4.11.: एकैकम् अप्युअन-
र्थीय किम् यत्र चतुष्टयम्; UR. 7.17. 2) utrum *in prioris sentiae parte*, et an in posteriore. KATHAK. apud Poleium p. 16.8.: कथन् नु तद् विजानोयाङ् किम्
भाति विभाति वा; Amaru-Sataka: न जाने समुखा-
याते प्रियाणि वदति प्रिये । सर्वाण्य् अङ्गानि मे
यान्ति श्रोत्रताङ् किम् नेत्रताम्. In dialecto Vēdīca
haec particula saepe conjungitur cum pronominibus,
sine certā, quae demonstrari possit, significatione, solum,
ut videtur, ad orationis vim augendam, quā in re cum
particula इत् q.v. convenit. E.c. KATHAK. ed. Pol.
p. 4.3. infr.: प्र ते व्रवोमि तडु निबोध; 13.5. infr.:
तडु ना त्येति कश्चन; sic etiam l.c. 17.11.; 14.4.:
स एवा द्य सउ श्चः. MUNDOP. p. 94.7.: तद् एतद्
अक्षरम् व्रह्य स प्राणस् तडु वाङ्मनः; KENOP. 155.2.:
कउ देवो युनति. ISOP.: अन्धन् तमः प्रविशन्ति ये
अविद्याम् उपासते । ततो भूय इव ते तमो यउ वि-
द्यायां रताः. In antiquioribus Vēdōrum partibus haec
particula etiam cum Praepositionibus et Verbis conju-
cta invenitur; Ros. Sp. p. 6. sl. 1.: उडु saepius; अभूडु.
(Cf. de hac particula Lassenium ad HIT. p. 4. et Frider.
Windischm. Sankara p. 75.).

उंडू 1. p. (अर्दे) scribunt उडु gr. 110^a), vexare.

उत्ता, उत्तावत् v. वच्.

उत्तिं f. (r. वच् dicere, s. ति) sermo, loquela. HIT. 3.3.

उक्त् 1. p. conspergere, humectare. SA. 6.5. शोणितोक्तित
sanguine conspersus. (Lith. *akana* tempestas pluvia,
cf. etiam heb. *uisg*, *uisge* «water, a river», *uisgeach*
«aquatic, watery, fluid, moist, pluvial», transpositis litteris क्त्, घ्, nisi *uisg* pertinet ad r. विघ् irrigare, unde
उक्त् ortum esse possit, ejecto *i* et additā sibilante, ratio-
ne habitā euphoniae legis 99.).

उक्तन् m. (ut videtur, a r. वह् correpto व in उ, gr. 455.,
adjectā sibilante, s. अन्) bos, taurus, in Vēdīs etiam
equus. Ros. Sp. p. 8.5. (Goth. *auhsa*, Th. *auhsan*,
germ. vet. *auhso*, Th. *auhson*, *auhsun*, nostrum *Ochs*,
lat. *vacca* ut videtur per assimil. e *vacsa* cf. Pott.
I. 234.).

1. **उख्** 1. p. (गती) ire (cf. उडुख्).

2. **उख्** 1. p. (शोषणालमययोः) exsiccari; ornare.

उखा f. olla. AM.

उग्र 1) durus, asper, horrificus, terrificus. SU. 1.7. IN. 1.4.
BH. 11.30.31. 2) m. nomen Sivi.

उग्रदर्शन (BAH. e praec. et दर्शन् n. visus, adspectus, a r.
दृश् videre s. अन्) horrificus conspectu, horrificam spe-
ciem habens. SU. 2.24.

उग्रशासन (BAH. ex उग्र et शासन n. jussus, a r. शास् s.
अन्) asperum, severum jussum habens. SU. 2.9.

उडुख् 1. p. (गती) ire.

उच् *1. p.* (समवाये *क.* समवायने *र.*) convenire, con-gredi.

उचित (*a praec. s. त*) 1) congruus, conveniens. HIT. 14. 13. 18. 14. 24. 3. 43. 22. 2) dignus, merens. N. 16. 16. H. 1. 33. *a. et b.* 3) expertus. N. 23. 22.

उच्च (*a praep. उत् s. च*) altus. AM. (Hib. *uchdan* «a hil-lock», cambro-brit. *uched* «élevé». Pikt. p. 21.).

उच्छाट (*r. चण्ड् irasci praef. उत् s. म्र*) celer. AM.

उच्चय *v.* शिलोच्चय.

उच्चार *m.* (*r. चर् ire, praef. उत् s. म्र*) excrementum. AM.

उच्चारण *n.* (*r. चर् in forma caus. s. मन्*) pronuntiatio. DEV. 10. 9.

उच्चैःश्रवस् *m.* (*BAH. e sq. et श्रवस् auris*) Indri equus. AM.

उच्चेस् *Adv.* (*instr. pl. ab उच्च q.v. gr. 683.*) clare, clarâ voce. N. 11. 2.

उच्छिष्ठ *v.* शिष् praef. उत्.

उच्छृङ्खल (*BAH. ex उत् et शृङ्खल vel शृङ्खला catena, vinculum*) effrenatus, indomitus. HIT. 97. 11.

उच्छेद *m.* (*r. क्षिद् scindere, praef. उत् s. म्र*) extinctio, eversio, excidium. HIT. 67. 19.: सर्वपशुच्छेद क्रियते.

उच्छेपण *m.* (*r. शुष् siccari, in forma caus. praef. उत् s. मन्* v. *euph.* gr. 61. et 94²⁾). exsiccans. BH. 2. 8.

उच्छ्रय *m.* (*r. श्रि ire, praef. उत् s. म्र*) altitudo. AM.

उच्छ्राय *m.* (*r. श्रि ire, praef. उत् s. म्र*) *id.* AM.

उच्छ्रूत *v.* श्रूति praef. उत्.

उच्छ्रुतिः *v.* श्रूति.

उच्छ्रात *m.* (*r. श्रत् praef. उत् s. म्र*) respiratio, halitus. UR. 68. 10.

उठ् *6. p.* (*निवासे क. वर्जने बन्धने समापने* ग्रातिक्रमे *र.*) habitare; relinquere; ligare; finire; transgredi.

उड्जासन *n.* (*r. डस् praef. उत् s. मन्*) occisio, caedes. AM.

उड्जग्नम् (*r. ग्रुम् oscitare praef. उत् s. म्र*) apertus, expansus, florens. HEM.

उड्जवल (*r. डवल् praef. उत् s. म्र*) *Adj.* 1) nitidus, splendidus. UR. 73. 2. *infr.* UP. 4. 2) apertus, expansus, florens. - *Subst. m.* amor. AM.

उठ्हु *6. p.* relinquere. UR. 44. 5. SAK. 14. 2. *infr.*

उठ्कू *1. p.* (*scribunt उठ्कू, gr. 110²⁾.*) spicas colligere. MAN. 3. 100.: शिलान् उठ्कून्.

उठ् *1. p.* (*उपघाते*) ferire, percutere.

उठ्डोन *n.* (*r. ढो praef. उत् s. न*) actio evolandi. AM.

उठुम्बर *n.* cuprum. MED. Scribitur etiam उठुम्बर et उठुम्बर.

उत् *Praep. praef. sursum* (Gr. ὑπ-τέρος, ut mihi videtur ex ὑπ-τέρος = उत्तर; lib. *uas*, quod separatum usur-

patur et *os*, *ois* tanquam praefixa, e. c. in *os-car* «a leap, bound» quasi उत्तर, *os-nadī* «a sigh, a groan» quasi

उन्नाद, *os-griobhan* «an epigram», *ois-gribhin* (*) «a superscription»; respicias etiam formam *oin*, cambro-brit.

yn, in *oin-mhid*, *yn-wyd* stultus, fatuus = उन्मद, v. gr. 58. et Piktet p. 88.; etiam *udh* in *udhbhair* «an offering, a sacrifice» - a r. भू? - nonnullisque aliis ab *udh* incipientibus vocabulis hue pertinere videtur; in dialecto

bret. praeter *uch* et *och*, quae ex उच्च orta esse puto, inveniuntur formae *ut*, *ud* et *uz*, quae egregie cum उत्

conveniunt; in goth. *at* ex, germ. vet. *az* nostro *aus*, si

cum उत् cohaerent, offendit vocalis producta contra tritam linguarum degenerantium rationem, quâ fere semper vocales fortiores in debiliores transeunt, non vice versa.).

1. उत vel, aut. SAK. 46. 4.; HIT. 101. 17.; v. उतवा, उता-ही et उताहोस्वित्. Interdum redundans aut solum

ad orationis vim augendam positum videtur, e. c. H. 4. 46.: रौद्रे मुहूर्ते रक्षांसि प्रबलानि भवन्त्युत.

2. उत v. r. थै.

उतवा (*ex उत et वा*) aut. BR. 3. 5.

उताही (*ex उत et अही*) aut, an. N. 12. 73. 120.

उताहोस्वित् (*e praec. et स्वित्*) *id.* N. 19. 29.

उत्क (*ut videtur, a praep. उत् s. क, cf. उच्च*) desiderans, desiderio flagrans. PAT. 23.

उत्कट (*e praep. उत् s. कट v. gr. 652.*) 1) multus. HIT.

(*) Forma *ois* ex vi attractionis explicaverim quam *i* vel *e* sequentis syllabae in antecedentem exercere potest.

23.15. 2) ebrius, furiosus. H. 4.38. N. 13.8. 3) *m.* elephantus coitus appetens.

उत्कण्ठा *f.* (r. कण्ठ s. आ) animi demissio, animus afflictus, tristitia, moeror; desiderium. Ur. 13.1. inf. 62.4.

उत्कण्ठित (a praec. s. इत nisi directe a r. कण्ठ s. त) moerore afflictus, animo demissus. RAM. III. 55.39.: पश्यामि जनम् उत्कण्ठितम् पुरे; III. 49.5.: उत्कण्ठिता ते माते यम्.

उत्कम्प *m.* (r. कम्प s. आ) tremor. PAT. 20.

उत्कर *m.* (ex उत् et कर faciens, a r. कृ s. आ) fasciculus. IN. 5.6.

उत्कर्ष *m.* (r. कृष् trahere s. आ) excellentia. HIT. 52.9. 91.19. SAK. 32.7.

उत्कलिका *f.* (r. कल् s. इका) i. q. उत्कण्ठा. AM.: उत्कण्ठोत्कलिके समे.

उत्कुण *m.* (r. कुण् sonare s. आ) pediculus.

उत्क्रष्ट *v.* क्रृष् praeſ. उत्.

उत्क्रोश *m.* (r. क्रृश् clamare s. आ) haliaeetus. AM.

उत्क्लेपण *n.* (r. क्लिप् conjicere s. अन्) levatio, allevatio. SAK. 22.6. inf.

उत्त (r. उन्द्र madidum esse s. त, v. gr. 615.) madidus, humidus. AM.

उत्तंस *m.* (r. तंस् ornare s. आ) 1) annulus auricularis. 2) crista. AM.

उत्तम (a praep. उत् s. superl. तम्) summus, supremus; optimus, praestantissimus; pulcherrimus. BR. 2.13. N. 17.5.

उत्तमणि *m.* (BAH. ex praec. et कृण् debitum) creditor. AM.: उत्तमाधमर्णा द्वी प्रयोग्याहकौ क्रमात्.

उत्तमाङ्ग *n.* (KARM. ex उत्तम summus et अङ्गङ् membrum) caput. AM.

उत्तर (a praep. उत् s. comp. तर) *Adj.* 1) superior. 2) septentrionalis. SU. 3.26. *Inſtr.* उत्तरेण *Adv.* septentrionem versus. SU. 3.23. SA. 5.108. - *Subſt. n.* responsum. N. 17.30. (gr. ἡστερος v. उत्).

उत्तरापथ *m.* (ex उत्तरा *f.* septentrion et यथा in fine compos. pro पथिन् via) terra septentrionalis, cf. दक्षिणापथ.

उत्तरायण *n.* (BAH. ex उत्तर et अयन via, mutato न् in ए् v. gr. min. 94^a). anni dimidium, quo sol borealem polum percurrit. BH. 8.24.

उत्तरीय *n.* (ex उत्तर s. ईय) vestis superior. IN. 5.15. N. 20.2.

उत्तरोत्तर *n.* (DVANDV. ex उत्तर responsum + उत्तर) alteratio, ad litteram responsum et responsum, Antwort auf Antwort, Wils. «a reply to an answer». HIT. 21.3.

उत्तरोत्तरम् *Adv.* (ex उत्तर *n.* superius + उत्तर) magis magisque. HIT. 20.20.

उत्तान (r. तन् s. आ) 1) tenuis, vadosus, non profundus. 2) sursum, in sublime conversus, Med. v. sq.

उत्तानशय *m.* (e praec. et शय jacens, dormiens) infans. AM.

उत्ताप *m.* (r. तप् urere s. आ) aestus, calor, ardor. Trop. ardor animi. HIT. 89.20.

उत्तुङ्ग (ex उत् et तुङ्ग altus) altus. UR. 73.4. inf.

उत्थापयू, उत्थाय, उत्थित *v.* स्था praeſ. उत्.

उत्पत्ति *f.* (r. पद् s. ति) origo. DEV. 1.1. (cf. उत्पादन et v. पद् praeſ. उत्, unde intelligitur, hoc vocabulum non ex पत् sed ex पद् ortum esse).

उत्पल *n.* (r. पल् s. आ) 1) flos in universum. 2) lotus flos. 3) lotus caerulea (nymphaea caerulea).

उत्पाटिन् (r. पद् ire in forma caus. s. इन्) extrahens, evellens. HIT. 49.8.

उत्पात *m.* (r. पत् s. आ) 1) actio exsurgendi, exsiliendi. HIT. 36.18: पातोत्पाता मनुष्यानाम्; A. 4.40.: प्रथमेत्पाते हयानाम्. 2) prodigium, portentum. AM.; DEV. 12.7.

उत्पादक (r. पद् in form. caus. s. अका) qui producit, generat. HIT. 84.2.

उत्पादन *n.* (r. पद् in form. caus. s. अन्) generatio. HIT. 50.12.

उत्पुष्ट (r. पुष् s. आ) expansus, apertus, de floribus.

उत्पुष्टनयन (BAH. e praec. et नयन oculus) late diductos oculos habens. IN. 2.26. BR. 3.21.

उत्पुष्टलोचन (BAH. ex उत्पुष्ट et लोचन *n.* oculus) i. q. praeſ. IN. 5.40.

उत्स m. (ut videtur, a r. उन्दू s. स) fons. AM.

उत्सङ्ग m. (r. सञ्जू s. म्र) i.q. अङ्ग i.e. gremium. SA.5.69.

उत्सन्नात्सवयश्च (BAH. ex उत्सन्न eversus, extinctus - a rad. सद् q.v. - et उत्सवयश्च - उत्सव festum + यश्च sacrificium) eversa, disturbata festa et sacrificia habens. SU.2.22.

उत्सर्ग m. (r. सृज् praefer. उत् relinquere, s. म्र) 1) relictio. N.10.12.13. 2) datio, donatio, largitio. SA.1.68. 3) alvi dejectio. HIT.85.9.: पुरोषोत्सर्गिभू कृत्वा.

उत्सव m. (r. सु aut सू s. म्र) festum. IN.5.23. SU.2.1.22.

उत्साहन n. (r. सद् in form. caus. s. म्रन्) 1) extinctio, excidium. 2) purificatio unguentis suavibus.

उत्साह m. (r. सहू s. म्र) 1) facultas, potestas, vis. N.19. 36. 2) contentio, labor. DR.8.56.

उत्सुक (ex उत् et सुक् quod separatum non invenitur et fortasse a partic. insep. सु descendit) 1) Adj. desiderans, desiderio confectus. UR.8.3.45.9.65.7.9. N.21. 7. SAK.51.3. 2) Subst. in fine compos. BAH. e.c. निरुत्सुक liber a desiderio. SAK.30.5.: ममा पि कण्वसुताम् अनुस्मृत्य मृगयाम् प्रति निरुत्सुकज् चेतः A.10.14. — समुत्सुक qui est cum desiderio, desiderio confectus. UR.7.16.

उत्सूर m. (ex उत् et सूर् sol) vespera, crepusculum. HEM.

उत्सृष्ट v. सृज् praefer. उत्.

उत्सेध m. (r. सिध् ire s. म्र) 1) altitudo. AM. 2) corpus. AM.

उद n. (r. उन्दू s. म्र) aqua praesertim in initio composito-

rum, e.c. उदधि (Cf. lat. unda, ar-undo i.e. «ad undam crescens» de Pottii sententia, qui etiam apte syllabam *ud* vocis *pal-us*, *pal-ud-is* hue refert, ita ut significet *teῦ πηλεῦ* aquam; anglo-sax. *ydhū* unda, slav. *voda* aqua, lith. *wandū*, Th. *wanden*, v. gr. comp. 139. et cf.

उदन्या, उदन्वत्; gr. ἕδος, ἕδωρ, ἕδεσ; goth. *vatð*, Th. *vatan* aqua, germ. vet. *wazar*. E germ., slav. et lith. formis collegerim sanscritum उद् et उन्दू correpta esse ex वद् et वन्द्, sicut e. c. सुप्तं स्वप्नः; v. उन्दू.

उदक n. (a praefer. s. क् nisi directe a r. उन्दू s. म्रक्) aqua. H.1.16. BH.2.46.

उद्वया f. (a praec. s. य in fem.) mulier menstruans. AM.

उद्यग (BAH. ex उत् et अग्र cuspis) 1) altus. AM. 2) vehementis, acer, intentus. UR.91.10.

उद्चू (in casib. fortibus उदचू, Nom. m. उदचू, f. उदीची, n. उदचू; a r. अचू �ire praefer. उत्, v. gr. 196.198.) septentrionalis. AM.

उद्धि m. (ex उद् aqua, et धि tenens, a r. धा s. द्) mare.

उद्नत m. (ex उत् + अन्त) nuntius, notitia, cognitio. AM.

उद्न्या f. (hoc vocabulum et sq. उदन्वत्) descendere vindentur a perduto Primitivo उदन् aqua, cui respondet goth. *VATAN* et lith. *WANDEN*) sitis. AM.

उदन्वत् m. (a perduto उदन् aqua, v. praefer., s. वत्) mare. AM.

उद्यान m.n. (BAH. ex उद् aqua et यान् n. potus) putoe. BH.2.46.

उदय m. (r. द् praefer. उत् oriri, s. म्र) ortus (stellarum) v. sq.

उद्यन n. (r. द् praefer. उत् oriri, s. म्रन्) i.q. praefer. IN.5.5.

उदर m. (r. दृ praefer. उत् s. म्र) venter (lat. uterus).

उदर्क m. futurum tempus. N.12.92.21.28. SA.6.42. (Ut videtur, ex म्रक् sol, praefer. उत्, ita ut primitive significet solis ortum sequens tempus.)

उद्वसित n. (secundum Wils. ex उद् aqua et वसित tectus, ita ut significet tectum, munitum ab aqua) domus. AM.

उदार (r. म्रु praefer. उत् s. म्र) 1) munificus, liberalis. BH.7.18. 2) magnus. AM.: दातृमहतोः.

उदाहरण n. (r. द्वे praefer. उत् + आ s. म्रन्) dictum, effatum, sententia. UR.25.16.

उदाहराम् m. (r. द्वे praefer. उत् + म्र) id. AM.: = उपोद्धात् q.v.

उदित v. द् praefer. उत्.

उदोची f. (Fem. रेव उदचू q.v.) septentrionalis plaga. DR.3.7.

उद्मबर 1) m. ficus glomerata. N.12.4. 2) n. cuprum, aes cyprium. AM. (v. उदुम्बर).

उद्गत v. गम् praefer. उत्.

उद्गम m. (r. गम् iring s. म्र) 1) actio exsurgendi, se in altum

- tollendi. SAK. 7.13.: आत्यथूमोद्गम्. 2) proventus, ortus, germinatio, *Aufgehen*. UR. 75.17.: पुष्पोद्गमः; HIT. 90.4.: कोटपक्षोद्गमः.
- उद्गात्** (r. गाह् praef. उत् s. त् cum signo accus.) valde, ultra modum. AM.
- उद्गार्** m. (r. गृ deglutire praef. उत् s. अ) actio evomendi, ejiciendi ex ore. AM. HIT. 101.16.: कथोद्गार्.
- उद्गीथ** m. (r. गौ s. घ) pars *Sâma-Védi*. DEV. 4.9.
- उद्घाटित** v. घट् praef. उत्.
- उद्घाटिन्** (r. घट् se movere praef. उत् s. इन्) surgens, assurgens, se attollens. SAK. 4.12.: उद्घाटिनो भूमिः.
- उद्देश** m. (r. दिश् monstrare, praef. उत् s. अ) 1) monstratio, descriptio. IN. 4.16. 2) regio. II.1.16. N.10.18.
- उद्देशतस्** Adv. (a praec. s. तस्) monstratio causâ, specimenis vice. BH. 10.40.
- उद्धरण** n. (r. वृह् praef. उत् s. अन्) actio extrahendi. HIT. 13.17.
- उद्धर्ष** m. (r. वृष् gaudere praef. उत् s. अ) festum. AM.
- उद्धव** m. (r. धृ vel धू s. अ) festum. AM.
- उद्धान** n. (ut videtur ex उद्धमान् q.v. ejecto म्) focus, furnax. AM.
- उद्धान्त** m. elephantus, tempore quo coitum appetit elapso. AM.
- उद्धार्** m. (r. वृह् nisi धृ, praef. उत् s. अ) debitum, aes alienum. AM.
- उद्धृत** v. वृह् praef. उत्.
- उद्धमान्** n. (r. धमा flare s. अन्) focus, furnax; v. उद्धान.
- उद्धव** m. (r. भू esse, existere, praef. उत् s. अ) ortus, origo. N.13.10. A.5.24.
- उद्धिक्षा (ex उद्धिद् germinatio et ज् natus) progerminando natus. MAN. 1.46. V. sq.
- उद्धिद्** (r. भिद्) 1) f. actio progerminandi (v. praec. et schol. ad MAN. 1.46.: उद्देदनम् उद्धिद् भावे विष्य, ततो जायन्ते उर्ध्वम् वीजम् भूमिष्व भित्त्वे त्यूउद्धिद् इत्यावृक्षाः). 2) Adj. progerminans. AM.
- उद्धिद्** (r. भिद् s. अ) 1) progerminans. AM. 2) m. planta. AM.: तरुगुल्माया:
- उद्धम** m. (r. भ्रम् s. अ) motus, agitatio animi. AM.: उद्धेग
- उद्धमे**.
- उद्धमे** m. (r. उन्दृ s. घ) flumen. HEM.
- उद्धत** v. यम् praef. उत्.
- उद्धम** m. (r. यम् praef. उत् s. अ) contentio, labor, opera. HIT. 7.1.
- उद्धान** n. (r. या s. अन्) hortus regius publicus. AM.
- उद्धोग** m. (r. युज् praef. उत् s. अ) i.q. उद्धम. HIT. 6.10.11.
- उद्धोगिन्** (a praec. s. इन्) qui operam dat, nititur, contendit. HIT. 6.13.
- उद्** m. (r. उन्दृ s. र) lutra (Lith. *údra*, anglo-sax. *otor*, *otor*, angl. *otter*, nostrum *Otter*; gr. ὑδρός, ὑδρεύς; respi- ciatur etiam gr. ἐνυδρός, a vivendo in aqua nominata, ratione habitâ, vocem उद् in composito समुद्र (mare) aquam significare, quam ob rem etiam lith. *audrá* acces- sus maris, inundatio, hic pertinet.).
- उद्दत्सर्** m. (ex उत् et वत्सर् annus) annus. AM.
- उद्दर्तनि** n. (r. वृत्, in forma caus. s. अन्) purificatio unguentis suavibus, «cleaning with perfumes». AM.: उत्तर्त- नोत्सादने द्वे समे.
- उद्दह** (r. वह् praef. उत् s. अ, in fine compos. occurrit). 1) propagans (genus). SA. 5.44. 2) oriundus, originem trahens, proles. IN. 5.28. A.3.14.4.31.
- उद्दहन** n. (r. वह् praef. उत् s. अन्) actio surgendi, tur- gescendi. IN. 5.9.
- उद्धाष्य** (ex उत् et वाष्य lacryma) prorumpentes lacrymas habens, v. sq.
- उद्धाष्यत्व** n. (a praec. s. त्व) *Abstractum praecedentis, lacrymatio*. UR. 23.16.
- उद्धाह** m. (r. वह् praef. उत् s. अ) matrimonium, conju- gium. SU. 2.23.
- उद्धिन** v. विज् praef. उत्.
- उद्धेग** m. (r. विज् praef. उत् s. अ) tremor, timor, moeror. BN. 17.15. A. 10.14.
- उन्दृ** 1. p. (उन्निः, उन्नस्, v. gr. 379.) madidum esse (v. उन्न, उद् et cf. praeter voces ibi cum उद् com- paratas lat. *údus*; nisi hoc est correptum ex *uidus* ab

uveo. Etiam *uveo* et *uvidus* cum उन्दू cohaerere videntur, ita ut *uvidus* ortum sit ex *udvidus*, ejecto *d*, sicut *suāvis* mutilatum est ex *suadvis* = स्वातु, ἀρίσ. *Madeo, madidus* quoque ejusdem originis esse possint, cum *o* facile transeat in *m*, unde e. c. *mare, clamo, δρέμω* respondent sanscritis वारि, आवयामि, द्रवामि (gr. comp. p. 124.); gr. υῶ corruptum esse videtur ex υδω.

उन्दुरु *m.* (scribitur etiam उन्दरु) quod ortum esse videtur a r. उन्दू s. उरु) mus rattus. AM.

उन्न (r. उन्दू s. न, gr. 607.617.) madidus.

उन्नत *v.* नम् praeſ. उत्.

उन्नति *f.* (r. नम् inclinare praeſ. उत् s. ति) allevatio. HIT. 36. 13.

उन्नय *m.* (r. नी ducere praeſ. उत् s. न्नि) *id.* AM.

उन्नाय *m.* (r. नी praeſ. उत् s. न्नि) *id.*

उन्निद्र (ex *somnis* ex उत् et निद्रा somnus) apertus, expansus *de floribus*. HEM. (cf. विनिद्र UR. 76.8.).

उन्नमद (r. मद् praeſ. उत् s. न्नि) mente alienatus, demens; DEV. 4.22. (Hib. *oin-mhid*, v. उत्).

उन्नमिष्णु (r. मद् praeſ. उत् s. न्नि, inserto इ) *id.* AM.

उन्नमनस् (ex उत् et मनस्) desiderans, desiderio flagrans. AM. (= उत्क).

उन्नमात् *m.* (r. मद् praeſ. उत् s. न्नि) insania, dementia. UR. 57.7.infr.

उन्नमाथ *m.* (r. मथ् vel मन्थ् praeſ. उत् s. न्नि) laqueus. AM.

उन्नमार्ग (ex उत् et मार्ग) diverticulum, iter devium, *Abweg*. HIT. 4.12. 115. 12.

उन्नमुख (*BAH.* ex उत् sursum et मुख *n.* os, vultus) erectum vultum habens. N. 21.7.

उन्नमूलय् (*Denom.* ab उन्नमूल् eradicator - उत् + मूल - adjecto charaktere 10^{mae} cl., v. gr. 586.587.) eradicate, radicite evellere. HIT. 59.4.

उप् *v.* वप्.

उप *Praep. praeſ. ad* (Gr. ὑπό, lat. *sub*, adjectā sibilante vel spiritu asp. sicut in ὑπέρ, *super* = उपरि; goth. *uf* sub, germ.vet. *oba* super, *nostrum ob* - *Obdach, obliegen* - lith. *po sub.*).

उपकण्ठ (ex उप et कण्ठ gula) 1) *Adj.* propinquus. AM. 2) *n.* propinquitas, vicinia. HIT. 65.10. SAK. 44.4.infr.

उपकरण *n.* (r. कृ s. अन) instrumentum. HIT. 48.12.

उपकर्तु *m.* (r. कृ s. तु) adjutor, auxiliator. HIT. 61.15.

उपकार *m.* (r. कृ s. अ) auxilium. HIT. 51.1. 61.16.

उपकारक (r. कृ s. अक) adjutor, auxiliator. HIT. 97.21.

उपकारिका *f.* (r. कृ s. इक in *fem.*) palatium. UR. 81.4. infr.

उपकारिन् *Adj.* (r. कृ s. इन्) qui juvat, prodest, auxilium fert. HIT. 22.17. UR. 11.10.infr.

उपकुल्या *f.* (उप + कुल्या) piper longum. AM.

उपकृत *v.* r. कृ praeſ. उप.

उपक्रम *m.* (r. क्रम् s. अ) incepio, inceptum, initium. AM.

उपक्रोश *m.* (r. क्रश् s. अ) vituperatio, objurgatio, male-dictio. AM.

उपगम *m.* (r. गम् s. अ) aditio, adventus, appropinquatio. SAK. 7.9.

उपगृहन *n.* (r. गृह् s. अन) amplexus. AM.

उपग्रह *m.* (r. ग्रह् s. अ) captivus. AM.

उपग्राह्य *n.* (r. ग्रह् s. य) donum, munus. AM.

उपघात *m.* (r. हन् in formā *caus.* - gr. 524. - s. अ) actio pulsandi, verberandi, percutiendi. SAK. 29.7.: गात्रोपघात, v. sq.

उपघातिन् (r. हन् in formā *caus.* s. इन्) pulsans, verberans, percutiens. SAK. 27.3.infr.: कर्णीपघातिना वन-गमनकोलाह्लेन प्रबोध्ये.

उपचय *m.* (r. चय् s. अ) collectio, accumulatio, amplificatio. HIT. 8.13.: शानोपचये; 105.12.: उपचयापचयौ.

उपचार *m.* (r. चर् s. अ) 1) actio, factum. N. 23.8. 2) ministerium, officium, servitium. SA. 3.21.

उपचित्रा *f.* (उप + चित्र in *fem.*) nomen plantae (*Salvinia cucullata Rox.*) AM.

उपजग्निमवस् *v.* गम् praeſ. उप.

उपजाप *m.* (r. जप् s. अ) discordia, dissensio, dissidium. AM.: i. q. भेद; HIT. 106.7.

उपजीविन् (r. जीव् s. इन्) vivens. HIT. 13.4.

उपताप *m.* (r. तप् s. अ) aegritudo. AM.

उपत्यका *f.* (ut videtur, ab inusitato उपत्य - ab उप *s.* त्य *v. gr.* 652. - *s.* कृ in *sem.*) regio prope montis pendem. DR. 5.5.

उपदा *f.* (*r.* दा) donum, munus. AM.

उपदिश् *f.* (*KARM.* ex उप et दिश् *f.* plaga) intermedia plaga, cf. विदिश्.

उपदेश *m.* (*r.* दिश् *s.* अ॒) consilium.

उपदेशिन् *(r. दिश् s. इन्)* monstrans, docens, monens, consilium dans. HIT. 11.8.

उपद्रव *m.* (*r.* हु *s.* अ॒) calamitas, miseria, aerumna (cf. आपद्, आपत्ति). SAK. 47.2. *infr.*

उपद्रवृ *m.* (*r.* दृश् *s.* तृ) spectator. BH. 13.22.

उपधा *f.* (*r.* धा) investigatio, exploratio, quaestio, inquisitione. AM.: धर्माधैर् यत् परोक्षणम्; HIT. 83.21.

उपधान *n.* (*r.* धा *s.* अ॒न) pulvinar. AM.

उपधि *m.* (*r.* धा *s.* हृ) fraus. AM.

उपध्याय (*r.* ध्यै *s.* अ॒) meditans, meditabundus. SA. 6.14.

उपनिपद् *f.* (*r.* सद् *praef.* उप + नि) *sic nominantur illae Vēdorūm partes, quae de philosophicis et theologicis rebus disserunt.*

उपनिधि *m.* (*r.* धा *praef.* उप + नि *s.* हृ) depositum. AM. (= न्यास).

उपनिषार *m.* (*r.* कृ *praef.* उप + निष् *s.* अ॒) via, platea. AM.

उपन्यास *m.* (*r.* अ॒न् *praef.* उप + नि *s.* अ॒) exordium. AM. (= वाङ्मयम्).

उपपति *m.* (ex उप et पति maritus) nuptae adulter. AM.

उपपन्न *v.* पद् *praef.* उप.

उपपार्श्व *m.* (*KARM.* ex उप et पार्श्व) *ut videtur, oppositum latus.* N. 19.16.

उपपुरु *n.* (ex उप et पुरु) suburbium. HEM.

उपल्लिप्त *m.* (*r.* एल् *praef.* अ॒) 1) impedimentum. SAK. 43.4. (cf. उपद्रव). 2) eclipsis.

उपमोग *m.* (*r.* भुज् *s.* अ॒) fructus, perceptio, usus. HIT. 34.3. BH. 16.11.: कामोपभेगः; SAK. 2.12. UR. 41.9. *infr.*

उपमा *f.* (*r.* मा metiri) similitudo. IN. 1.3. (In fine comp.

BAH. saepissime occurrit, quod autem Wils. de *adject.* उपमा *similis* in comp. solum usitato dicit, ita intelligendum est, ut उपमा, correpto अ॒ finali secundum gr. 664., sicuti quodvis aliud substantivum, in compos. *BAH.* adjectivi naturam possit induere.)

उपयम *m.* (*r.* यम् *s.* अ॒) matrimonium, conjugium, nuptiae. AM.

उपयाम *m.* (*r.* यम् *s.* अ॒) *id.* AM.

उपयोग *m.* (*r.* युज् *s.* अ॒) 1) utilitas, facultas rei efficiendae. HIT. 57.2.99.12.: स्वामिराज्यरक्षायां यस्यो 'पयोगः· 2) munus, officium, ministerium. HIT. 50.5.

उपरत् *v.* रम् *praef.* उप.

उपरति *f.* (*r.* रम् *s.* ति) cessatio, finis. DEV. 11.8.

उपरि *Praep.* super, *c. gen.* N. 1.2. 13.31. — *In compos. cum nomine praecedente:* A. 7.4. (Goth. *ufar*, germ. *vet. obar*, nostrum *über*, gr. ὑπέρ, lat. *super*, *v.* उप; etiam lith. *per ubi super* significat, ex उपरि abjecto उ explicaverim.)

उपरिषात् *(a praec. s. स्तात्)* *id.* (cf. अ॒धस्तात्).

उपरोध *m.* (*r.* स्थृ *s.* अ॒) turbatio. SAK. 7.6. *infr.* UR. 44.1. *infr.*

उपल 1) lapis. 2) lapis pretiosus, gemma. IN. 1.6. (Lat. *opalus*.)

उपलक्षण (ex उप et लक्षण) indicium, nota, signum. UR. 60.17. 73.20. 74.5.

उपलब्धि *f.* (*r.* लभ् *s.* ति) adeptio, impetratio. UR. 69. 15. 90.8.

उपवन *n.* (*KARM.* ex उप et वन् *n.* silva) nemus voluptarium, hortus. N. 5.46.

उपवर्तन् *n.* (*r.* वृत् *s.* अ॒न) regio. AM.

उपवर्ह *m.* (*r.* वृह् *s.* अ॒) pulvinar. AM.

उपवस्त् *n.* (*r.* वस् *s.* त) jejunium. AM. *v. sq.* (Fortasse *huc pertinet nostrum Faste*, abjectâ praepositione et mutato वृ in *f.*)

उपवास *m.* (*r.* वस् *s.* अ॒) *id.* SA. 6.12.

उपविष्ट *v.* विष् *praef.* उप.

उपवीत *n.* (*r.* व्ये *s.* त) filum quod tres priores Indorum

ordines super laevo et sub dextro humero gerunt.
AM.

उपशम m. (r. शन् s. ऋ) 1) quies. SAK. 53. 3. infr. 2) placatio, sedatio. HIT. 57. 11.: भयोपशमम् प्रतिज्ञायः 3) cessatio. HIT. 80. 21.: वृष्टेरु उपशमः

उपशल्य n. (उप + शल्य a r. शल् s. य) finis, terminus vici, Colebr. «space near a village». AM.: ग्रामान्त उपशल्यं स्यात्.

उपशान्ति f. (r. शम् s. ति) placatio, sedatio. HIT. 75. 5.

उपसंहार m. (r. हृ praef. उप + सन्) retentio, inhibitio. A. 5. 6.

उपसम्ब्यान n. (r. व्ये s. ऋन्, v. gr. min. 353.) vestis inferior. AM.

उपसर् n. (r. स् s. ऋ) primus vaccae initus. AM.

उपसर्ग m. (r. सूक् s. ऋ) portentum. AM.: ऋजन्य...उत्पात उपसर्गः समन् त्रयम्; DEV. 12. 7.

उपसर्या f. (r. स् s. य in fem.) vacca tauro submittenda. AM.

उपस्तुन्द m. (ex उप et स्तुन्) n.pr. SU. 1. 3.

उपसूर्यक m. (ex उप et सूर्य s. क) discus solis. AM.

उपस्कर m. (r. कृ praef. उप cum स् euphonico, s. ऋ) condimentum. AM.

उपस्तम्भ m. (r. स्तम्भ s. ऋ) fulcrum, adminiculum, monumentum. HIT. 29. 19. 104. 6.

उपस्त्री f. (ex उप et त्रो) concubina (cf. उपपति).

उपस्थ m. (r. स्था s. ऋ) 1) genitale. 2) in compos. cum antecedente रथ videtur esse i.q. तल i.e. superficies, nisi रथोपस्थ est currūs sedile. N. 21. 19. BH. 1. 47. (Cf. पृष्ठ, quod in compositione cum मर्हो teste Haughtonio item superficiem significat, et, nisi fallor, ab A. G. Schlegelio alicubi apte e प्र + स्थ, correpto र in क्ष, explicatur.)

उपस्थान (r. स्था s. ऋन्) 1) aditio, appropinquatio. UR. 26. 6. infr. 2) propinquitas. IN. 5. 23.

उपस्थित v. rad. स्था.

उपस्पर्श m. (r. स्पृश् s. ऋ) actio abluendi, praesertim os aquā eluendi. AM.: = ग्राचमन्.

उपहार m. (r. हृ s. ऋ) 1) donum, munus. Wils. «a complementary gift, a present to a superior, etc.» UR. 31. 8. infr. 45. 1. infr. 2) victima. HIT. 99. 8. 17.

उपहारक m. (a praec. s. क) id. UR. 45. 2. infr.

उपह्लृर m. (r. हृवृ s. ऋ) propinquitas. A. 1. 5.

उपांशु (अव्य. ex उप et अंशु radius) secreto, clam. AM.

उपाकृत m. (r. कृ praef. उप + आ s. त) victima. AM.: पशुरु ऋसौ यो अभिमत्त्वं कर्तौ हतः.

उपाङ्ग m. (काम् ex उप et अङ्ग) pl. उपाङ्गाः libri sacri sic dicti. N. 12. 17.

उपात्यय m. (r. हृ praef. उप + अति s. ऋ) actio transcendendi, violatio, neglectio, derelictio. AM.: = अतिपात्.

उपाध्याय m. (r. हृ praef. उप + अधि s. ऋ) magister, praecceptor. AM.

उपानत् v. sq.

उपानहृ f. (r. नहृ praef. उप + आ; Nom. उपानत्, v. gr. 216.) calceus. HIT. 32. 13.

उपान्त (ex उप et अन्त) 1) Adj. propinquus. HEM. 2) n. propinquitas. HIT. 91. 15.

उपाय m. (उप + अय a r. हृ s. ऋ) remedium; dolus. N. 4. 19. 19. 4. 24. 29. SU. 2. 21.

उपायतस् Adv. (a praec. s. तस्) remedio; dolo. BH. 6. 36.

उपायन n. (r. हृ s. ऋन्) donum, munus. HIT. 57. 12.

उपायात (r. या ire, praef. उप + आ s. त) 1) Adj. qui adiit, advenit. 2) Subst. n. adventus. DR. 4. 24.

उपालम्भ m. (r. लम्भ् praef. उप + आ s. ऋ) vituperatio, reprehensio. HIT. 13. 18.; v. sq.

उपालम्भन n. (r. लम्भ् praef. उप + आ s. ऋन्) id. HIT. 87. 21.

उपासन n. 1) (a r. आस् sedere s. ऋन्) servitium. AM. 2) (a r. अस् jaculari) actio sagittas conjiciendi. AM.

उपास्ति f. (r. आस् s. ति) servitium. HEM.

उपाहित m. (r. धा s. त) meteoron. AM.: ऋग्न्युत्पात उपाहितः.

उपेक्षण n. (r. इक्ष् s. ऋन्) despiciencia; neglectio. HIT. 69. 2.; v. sq.

उपेक्षा *f.* (r. इच्छा s. आ) *id.* HIT. 50. 13. 62. 2. 102. 13.

उपेत *v.* इ praef. उप.

उपेयिवस् *(उप + ईयिवस् part. praet. redupl. a r. इ v. gr. ἐπι-; praef. उप) qui adiit.* N. 13. 58.

उपोठ *v.* वह्नि praef. उप.

उपोद्घात *m.* (r. हन् in formâ caus. घातय्, s. आ) dictum, effatum, sententia. AM.: = उदाहारः PAT. 20.

उञ्ज् 6. *p.* (आर्जवे) rectum esse.

उभ् 6. *p.* (पूरणे) implere.

उभ (*du. nom.* उभौ) ambo. SA. 5. 44. (*slav. oba* v. gr. comp. 273.; lith. *abbù* Nom. du. masc. a Th. *abba*; goth. *bai, ba* Nom. pl. masc. et neutr. a Th. *ba*, abjectâ vocali initiali; gr. *ἄμφω*, lat. *ambo*, insertâ nasali; v. sq. Ex *a* initiali quâ formae *ἄμφω*, *ambo* et lith. *abbù*, *abéjets* inter se convenient, et ex quo etiam slav. *o* vocis *oba* explicari potest - gr. comp. 255. *a*) - collegirim formam sanscritam primitive sonuisse अभः; *a* enim saepissime attenuatur in leviorum vocalem *u*, non facile autem linguae ita se degenerant, ut leviores vocales in graviores convertantur, v. «*Vocalismus*» p. 227. sq.).

उभय *n.* utrumque, ambo. N. 17. 41. *In sing. neut. solum usurpari videtur; secundum Wils. vero dualem solum excludit et plur. et sing. masc. admittit, quod vix fieri potest.* (Huc pertinet lith. *abéje-ts* pro *abéje-ta-s*, Subst. masc. suff. *ta* formatum, quod significat ambo, uterque de animantibus, c. genit.; etiam Adverb. *abbejeip* utroque modo, de cuius suffixo v. gr. comp. 383. p 555.; goth. *bajóths*, N. pl., ambo, *bajóthum* ambobus.).

उभयतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) ab utroque latere. DR. 8. 16.

उभयथा (ab उभय s. था) utroque modo. UR. 44. 1.

उभयगुस् *Adv.* (ex उभय et गुस् quod mihi correptum videtur ex दिवस् ejecto अ, quamobrem व् transiit in उ et इ in य्) utroque die, i. e. antecedente et sequente. AM.

उभयेयुस् *Adv.* (ejusdem originis, mutato उभय in उभये) *id.* AM.

उम् *Interj.*

उमा *f.* nomen *Durgae, Sivi uxoris.*

उमायति (e praec. et पति conjux) nomen *Sivi.* AM.

उमेश *m.* (ex उमा et ईश dominus) *id.* HEM.

उम्भ् 6. *p.* (पूरणे) implere.

उर in initio nonnullorum compositorum pro उस् pectus.

उरग *m.* (a praec. et ग iens) serpens. IN. 5. 25.

उरण *m.* aries. AM. (cf. उरभ्र quod laniger significare videtur, porro उरणी et उरणीयु).

उरभ्र *m.* (ut mihi videtur, ex उर pro उरणी lana, et भ्र ferens) *id.* AM. v. उरण.

उरश्वद *m.* (ex उरस् pectus et श्वद tegens) thorax, locica. AM.

उरस् *n.* pectus.

उरसिल (a praec. s. इल) lato pectore praeditus, fortis. AM.

उरस्य *m.* (ab उरस् s. य) naturâ filius. AM.: स्वजाते त्वं श्रीरसोरस्यौ; v. श्रीरास.

उरस्वत् (ab उरस् s. वत्) i. q. उरसिल. AM.

उरु (sem. उरु et subst. उर्वी q. v.; ut videtur, a r. व् s. उ, ita ut उरु correptum sit e वरु, unde comp. वर्षेयस् et superl. वरिष्ठ, v. gr. 251.) magnus (gr. εὐρύς; hib. ur «very», ur-ard «very high», uras «power, ability»).

उरोज्ञ *m.* (ex उरस् et ऊ) mamma. HEM.

उर्द् 1. *p.* (माने क. मितिक्रीडास्वादे v.) metiri; ludere; gustare.

उर्व् 1. *p.* (हिंसायाम्) ferire, laedere, occidere. (Haec radix ex idem valente अर्व् orta esse videtur, attenuato अ in उ, quâ in re ambae radices eandem rationem inter se habent quam gothica Praeterita sing. et pl. veluti *band*, *bundum*, et sanscr. करोमि ejusque du. et pl. कुर्वस्, कुर्मस्; v. gr. comp. 490.).

उर्वशी *f.* (ut videtur, pro उरुवशी, ex उरु et वशी a वश signo fem. इ) nomen *Apsarasis* cuiusdam. IN. 4. 2.

उर्वी *f.* (ab उरु signo fem. इ) terra. AM., cf. मही et पृथिवी.

उलूक् *m.* ulula (lat. *ulula*, germ. vet. *uwila*, आ, nostrum *Eule*).

उल्का f. 1) torris. Hīt. 23.22. 2) meteoron ignitum. A.
 1.2. (Cambro-brit. *ulw* cinis. Piktet p.21. Pottius I.
 128. hanc et sq. vocem उल्मुक deducit a r. उवल् ab-
 jecto ज्, et व्र correpto in उ; res si ita se habet, lat. *Vul-
 canus* nititur formâ वल्का mutato अ in उ ex *vi* eupho-
 nica sequentis liquidae. Possunt tamen उल्का et
 उल्मुक etiam ab उष् urere, derivari, ita ut ष conver-
 sum sit in द् et द्, igitur उद्का, उद्मुक, sicut supra
 इद्यचर a r. इष्; ex उद्का, उद्मुक autem facta sint
 उल्का, उल्मुक, quum litterae lingualis ordinis cognatione
 junctae sint cum र् et ल्, v. इरा, इला, इडा et
 इड़ा).

उल्मुक m. torris. A. 7.9.; v. उल्का.

उल्लाघ (r. लाघ् posse praef. उत् s. अ) sanus, valens, e
 morbo recreatus. AM.: निर्गति गदात्.

उल्लिखत् v. लिख् praef. उत्.

उल्लोच m. (r. लोच् praef. उत् s. अ) velum in sublime ex-
 pansum, tegmen pensile, «an awning, canopy». AM.

उल्लोल m. (r. लुल् vel लुड् mutato ड् in ल्, s. अ) unda
 tumida. AM.

उल्लव n. 1) cavum, caverna. 2) uterus. BH. 3.38. (Lat. *al-
 ous, vulva*; lith. *urwa* quod Ruhig vertit per «Höhle der
 Schwalben etc.», cf. etiam lith. उला caverna; Piktetius
 p.21. confert hib. *uile* angulus. Vocem sanscritam cum
 Pottio derivaverim a r. वृ tegere, ita ut उल्लव ortum
 sit ex वृवृ, mutato र् in ल् et correptâ syllabâ वृ in उ.).

उल्लवण manifestus, evidens. A. 3.33.

उष् v. वश्.

उशी f. (r. वश् s. र्) desiderium.

उशीर् m.n. (ab उशी) radix graminis fragrantis cuiusdam
 (*Andropogon muricatum*). AM.; SAK. 43.8.

उष् 1. p. urere, lucere. (Lat. *uro, us-tus*, Pottius etiam
 vocem *sitis* hoc trahit, separando *s-i-tis* pro *us-i-tis*,
 sicut supra vocem *c-i-bus* a r. मश् edere q.v. derivavi-
 mus; probabiliter gr. αὐω, αὖος ex αὔτω, αὔτος; hib.
usga «incense»; fortasse etiam ad hanc radicem pertinet
 lith. *usnis* carduuus.).

उष m. (r. उष् *lucere* s. अ) diluculum, v. उपस्.

उपण n. (r. उष् s. अन) piper nigrum. AM.

उषब्रुधि m. (ex उषर् - quod separatum non invenitur - a
 r. उष् s. अर् (*), et ब्रुध sciens a r. ब्रुध् s. अ) ignis. AM.

उषस् n. (r. उष् s. अस्) diluculum (lith. *aufzra* aurora,
 lat. *aurôra* (=उषासा gr. 681.) cum *Guna e vel Vrid-
 dhis incremento; goth. *uh-tvôr* Th. *uh-tvôn* diluculum,
 germ. vet. *uohta* Th. *uohtûn* (**).).*

उषित v. वस्.

उष्ट्र m. (r. उष् s. त्र) camelus, *ut videtur, a tolerando calor-*
sic nominatus.

उषण (forma irr. a r. उष् s. न, v. gr. 94^a.) 1) calidus, fer-
 vidus. H. 2.11. 2) m. servidum anni tempus. AM. (Huc
 trahi possit goth. *auhn'-s* fornax, hypocaustum, nisi
 pertinet ad आगि, v. उषस्.)

उषणक m. (a praec. s. क) servidum anni tempus (menses
 Junius et Julius). MED.

उषणरेश्म m. (ex उषण et रेश्म radius) sol. AM.

उषणांशु m. (ex उषण et अंशु radius) sol. HEM.

उषणागम m. (ex उषण et आगम aditio) i. q. उषणक. AM.
 उषणालु (ab उषण s. आलु, nisi लु, producto antecedente
 अ) aestu affectus. UR. 34.2.

उषणीय m. 1) tegumentum capitis «turban». 2) diadema.
 AM.: शिरोवेष्टकिरोट्योः.

उषणीपगम m. (ex उषण et उपगम aditio) i. q. उषणक.
 AM.

उषम m. (r. उष् s. म) id.

उषमक m. (a praec. s. क) id. AM.

उषमन् m. (r. उष् s. मन्) calor. N. 17.9.

उषमय m. (e praec. - v. euph. r. 67. - et ष bibens, a r. पा-
 s. अ) nomen Geniorum ordinis. BH. 12.22.

उष्य Gerund. a r. वस् habitare, q. v. N. 5.42.

(*) Cf. *us-as*. Quod ad suffixum *ar* attinet, respicias vo-
 cem *ahar*, quae sicut *ahas* praeſertim in initio composito-
 rum invenitur.

(**) Littera *h* pro sanscr. *s̥* nititur eo quod haec sibilans
 cognata est cum *k*, cui ex consonantium permundarum lege
 gothicum *h* respondet, cf. *as̥ fāu*, *ðxw̥*, *ahtau*.

ऊ

ऊ Interj.

ऊं Interj.

ऊः Interj.

ऊठ v. वृू़.

ऊत v. वै.

ऊधस् n. uber, *cūrīap*. AM. (Gr. *cūrīap*, anglo-sax. *uder*, germ. vet. *ūtar*, nostrum *Euter*, lib. *uit*, *uitche*, lat. *über* (*).)

ऊधस्य n. (a praec. s. य) lac. HEM.; RAGH. 2.66.

ऊन 1) deminutus, minus, v. gr. 258. SA. 4.26.: संवत्सरः किञ्चिद्दिनः (sic legendum pro किञ्चिद् ऊनः) paulo minus annus. 2) debilis. RAGH. 2.14.: ऊनन् न सञ्चेष्य अधिको ववाध.

ऊय् 1. 4. (तन्तुसन्ताने क. सेवने v.) texere; nere, suere.

ऊरव्य m. (e femoribus natus ex ऊरु femur s. य) vir tertii i.e. agricolarum et mercatorum ordinis, qui secundum mythologiam ex *Brahmae* femoribus ortus est. AM., v. ऊरुजा.

ऊरु m. femur. H. 1.9.

ऊरुजा (ex praec. et ऊरु natus) i.q. ऊरव्य. AM.

ऊरुपर्वन् m. (ex ऊरु et पर्वन् internodium) genu. AM.

ऊरुस्तम्भ m. (ex ऊरु et स्तम्भ postis, pila) debilitatio, paralysis femorum. Wils. «1) paralysis of the lower extremities. 2) rheumatism of the thigh.» SAK. 25.4. infr.

ऊर्ज् 10. p. (बलप्राणधरणयोः क. जीवने बले r.) valere, robustum, validum esse; vivere. ऊर्जित validus, potens. RAM. I. 1. 115.: ऊर्जितिशासन; HIT. 131. 19.: रिपुरु ऊर्जितः. (Fortasse lat. *urgeo*, nisi hoc pertinet ad अर्ज् q.v.; hib. *orc* «a prince, a hero», *orclaim* «I kill, destroy» v. sq.)

(*) Latina lingua saepe adhibet *f* pro sanscr. *d* et gr. *δ*; in vocum medio autem aspiratae praesert medium (v. gr. comp. 18.) unde etiam *ruber* pro *rufus* responderet graeco *ἰρυθρός*.

ऊर्जा m. (r. ऊर्जा s. ऊर्जा) 1) vis, robur, potestas. 2) vis genitalis. 3) mensis *Kārtika*, October-November. (Hib. *uirge* «the private parts of a man».)

ऊर्जस्वित् (a perduto Substantivo ऊर्जस् - v. ऊर्जा - s. वृत्) validus, robustus, fortis.

ऊर्जस्विल (ab ऊर्जस् - v. praec. - s. वृल) id. AM.

ऊर्जस्विन् (ab ऊर्जस् - v. praec. - s. विन्) i.q. praec. AM.

ऊर्णनाम m. (ex ऊर्ण pro ऊर्णी et नाम pro नामि, v. gr. 681.) aranea.

ऊर्णी f. (ut videtur, e वर्णी a r. वृ तegere, correptâ syllabâ व in ऊ; secundum Wils. ab ऊर्ण q.v.) lana (Lith. *wilna*, russ. *völna*, goth. *vulla* per assimil., germ. vet. *wolla*, lat. *villus*, gr. *ἔρως*, *ἔριον*, *ἔρεα*, *εἴρως*, *εἴριον*; hib. *olann*.)

ऊर्णियु m. (a praec. s. यु) 1) aries. AM. 2) lodix lanea. AM. ऊर्णि 2. p. a. (आश्वादने; ut videtur, a r. वृ तegere adjecto charactere 5^{tae} classis, et correptâ syllabâ वर्, quae primitiva forma est radicis वृ, in ऊर्णि) tegere, cf. ऊर्णी.

ऊर्ध v. ऊर्ह.

ऊर्ह vel ऊर्धव्, v. gr. 105. (ut videtur, a r. कृध् vel वृध् crescere, ita ut ortum sit ex ऊर्ह vel ऊर्ह sicut supra ऊर्णी, ऊर्णि ex वर्णी, वर्णि) erectus, altus. (Cf. lat. *arduus*, gr. *ἀρδίος*, hib. *ard* «a height, top, summit»)

ऊर्हकीश (BAH. e ऊर्ह et कीश capillus) erectos capillos habens.

ऊर्हबाहुः (BAH. ex ऊर्ह et बाहु m. brachium) erecta, sursum porrecta brachia habens. SU. 1.10.

ऊर्हम् aut ऊर्धवम् Adv. (ab ऊर्ह signo accus.) sursum. IN. 1.31. Post ऊर्ह, post, in posterum (v. ऊर्हतस्).

ऊर्हाङ्गुलि (BAH. ex ऊर्ह et अङ्गुलि f. digitus) erectos digitos habens. H. 2.6.

ऊर्मि f. (fortasse correptum e वर्मि - v. ऊर्णी, ऊर्णि - ita ut descendat a r. वृ तegere s. मि, sicut भूमि a भू) unda, fluctus. M. 41. (Lith. *wilni-s*, germ. vet. *wella*, ut videtur, per assimil. ex *welna*.)

ऊपू 1. p. (रुदायाम्^{१.} रोगे^{२.} v.) aegrotum esse.

ऊपू m. solum salsum. AM.

ऊपर (a praec. s. र) solum salsum habens locus. AM.

ऊपवत् (ab ऊप s. वत्) id. AM.

ऊहू 1. p. a. concludere, colligere. HIT. 52. 15.: अनुक्रम-

अथ्यू ऊहति पणितो जनः; 88. 2.: वर्णिकारप्रति-

ध्वाननेत्रगात्रविकारतः। अथ्यू ऊहन्ति मनसूतज्ञाः.

In utroque loco fortasse अथि tanquam praepositio radici est praefigendum: अथ्यूहति, अथ्यूहन्ति. (Hib. *uige* «knowledge, skill, ingenuity, understanding», v. ऊहू; *primitiva* significatio hujus radicis, quae ex वहू orta esse possit, colligere, coacervare, accumu-

lare esse videtur, unde समूह multitudo, अपोहू et व्यपोहू auferre, demere; cf. lat. *augeo*, goth. *auka*, id. hib. *ugtar* «augmentation».)

c. अथ auferre, demere. UR. 42. 2.: मनसिङं रुडम् ... अपोहितुम्. — c. अथ praef. वि (व्यपोहू) id. UR. 5. 71.: यो मे दर्पन् व्यपोहति; SAK. 43. 7.: स हि विद्वान् व्यपोहति.

c. वि in ordinem redigere. MAN. 7. 191.: व्यूहेन व्यूल्यः Bu. 1. 2.: द्वा तु पाठवानोकम् व्यूल्यम्.

ऊह m. (r. ऊहू s. अ) actio colligendi, concludendi. AM. (Hib. *uga* «choice, election».)

ऋ

1. ऋू 1 et 3. p. (आरामि, इयर्मि v. gr. 369.; *primitiva* hujus radicis forma est ऋू, quae syllaba et in hac et in aliis radicibus, quae apud grammaticos vocalem ऋू continent, in formis non gunatis corripitur in ऋू, quae vocalis nusquam est primitiva, sed semper orta ex ऋू, antecedente vel subsequente quâpiam vocali, ut e. c. अृ-
णोमि a r. अृ, abjecto ऊ, quo facto consonans ऋू vocalis naturam induit(*)) ire, pervenire, *transl.* adipisci (v. r. इ). NALOD. 1. 32.: ताङ्ग गाम्... आर ad illam regionem pervenit; 42.: न रिंसाम् आर non gaudium adepta est. — *Caus.* अृप्यू (gr. 521.) facere ut aliquis eat, perveniat; 1) movere, dirigere, conjicere. BH. 8. 7. 12. 14.: मयू अृपितमनोबुद्धिः; DR. 5. 19.: शरान् अृपितुम् sagittas mittere. 2) uti aliquâ re, impendere, adhibere. H. 4. 47. (Goth. *airus nuntius* mihi ortum esse videatur ex primitivâ hujus radicis formâ ऋू, attenuato अ in इ et anteposito α ex generali euphoniae lege q. v. gr. comp. 82.; hib. *ria* vel *do ria* «he will come, arrive», *riā* «running, speed», *riach* «he came», *riachtain* «I ar-

(*) Fusius de vocalium *r* et *ř* origine disserui in libro meo „*Vocalismus*” p. 157. sq.

rive», *ar* «guiding, conducting»; v. r. इल्. Ad formam caus. अृप्यू quae cum सम् composita tradere significat, referri possit germ. vet. *arbjan* hereditare, *kerpit* possessio, goth. *arbi* Th. *arbjā* hereditas, quamquam ex generali consonantium permundarum lege pro sanscr. उ exspectaveris goth. *f*; amant vero Liquidae conjunctionem cum Mediis. Ad inusitatam, ex tritâ lege formatam formam *caus.* आरामि pertinere videtur lat. *aro*, goth. *arja*, id., germ. vet. *erru* - per assimil. *ex erju* - lith. *arù*, slav. *orju*, ita ut a movendo solo nominata sint; cf. Graff I. 402. Etiam gr. *AP*, *aigw* a movendo nominatum et cum scr. ऋू cognatum esse videatur.)

c. सम् *caus.* tradere. HIT. 7. 14.: तस्य विष्णुशर्मणो ... पुत्रान् समर्पितवान्; 40. 12.: स्वामिना "नीय समर्पितव्यः; 42. 3.: कुलोनां युवतीम् आनोय समर्पय.

2. ऋू 5. p. (हिंसायाम्) offendere, ferire, laedere, vexare, occidere. (Hib. *ar* «slaughter, destruction, plague; the slain in fight»; fortasse etiam *aor* «a satire; a curse».)

ऋक् v. ऋच्.

ऋक्य (r. ऋच् s. य, nisi correptum ex idem valente रिक्य) divitiae, opes. AM.

ऋद् 5. p. (निघांसायाम् क. वधे र.) occidere, occidendi cupidum esse.

ऋक्ष m. (fortasse a r. ऋक्ष् s. अ, vel a r. ऋष् ire s. स, mutato ष् in क्ष्) ursus (ऋक्ष् ex अर्क्ष्, v. ऋत् et cf. gr. ἄρκτος, hib. art, lat. ursus, ejecto क्ष्; lith. lokys per metathesis ex olkys, mutato r in l.)

ऋक्षवत् m. (a praec. s. वत्) nomen montis cuiusdam. N. 9.21.

ऋग्यजुःसामवेदिन् (a ऋग्यजुःसामवेद s. इन्) Vēdos Ric' (vulgo Rik) Yag'us et Sāma habens aut noscens. IN. 2.18.

ऋच् 6. p. (संवरणे क. नुत्याम् र.) tegere; laudare, celebrare.

ऋच् f. (nom. ऋक्) nomen unius quatuor Vēdorum. BH. 9.17.

ऋह् 6. p. (ऋच्छामि gr. 38.) ire, adire. BH. 2.72.: ब्रह्म- निर्वाणम् ऋच्छति; 5.29.: शान्तिम् ऋच्छति; MAN. 12.55.: चण्डालपुक्कशानाम् ... योनिम् ऋच्छति; N. 4.7. ubi in ed. Calc. legitur मृत्युम् ऋच्छति, v. ann. ad h.l.

ऋज् 1. 4. (गती क. गतिस्थीर्योर्जनार्जने र.) ire; firmum esse; validum, robustum esse; acquirere. (Primitive idem atque अर्ज्, v. ऋत्; lat. rego, rectus, goth. raih-ts, nostrum recht, v. sq., gr. ὁ-ρέγω, hib. righim «I reach, arrive, stretch».)

ऋण् (sic etiam in fem.; a praec. s. तु) rectus (hib. aroch, v. ऋत्).

ऋण् 8. p. (गती) ire (ut videtur ex ऋत् adjecto charaktere cl. 5. unde ऋू-णोमि); cf. goth. rinnan r. RANN, nostrum rinnen.

ऋण् n. (secundum Wils. a r. ऋत् s. न) debitum, aes alienum. HIT. 5.12.

ऋत् 1. p. (स्पर्धनैश्चर्यघृणागतिषु) ire; aemulari, certare; imperare; vituperare. (Haec radix orta esse videtur ex ऋत् - ऋत् - adjecto तु. Huc retulerim rad. goth.

LITH ire - leitha, laith, lithium - mutato r in l et litteris transpositis pro ilith ex alth, arth, attenuato a in i, sicut in r. KIN germinare = इन्; hib. rith «course, flight, gallop, race», rithim «I run, range, strull, rush».)

ऋत् (ut videtur, a r. ऋत् s. त) verus. N. 2.21. BH. 10.14. SA. 5.98.

ऋति f. (r. ऋत् s. ति) 1) itio. 2) via. 3) felicitas. (Hib. raith «prosperity, encrease, profit, benefit, good»; raite «ways, passages, roads»; fortasse lat. rīte a th. rīti, nostrum Art, v. Graff. I. 403.)

ऋतीया f. (r. ऋत् s. ईया) vituperatio, reprehensio. AM.

ऋतु m. (r. ऋत् s. तु) 1) anni tempus. BH. 10.35. (*) 2) mensis. 3) menstrua (Ita ऋमस् tempus a r. ऋम् ire; c. ऋतु cf. hib. raiithe «a quarter of a year»; huc etiam traxerim hib. alt - ex primitivā formā ऋतु mutato r in l - 1) «time». 2) «a joint, an article»; lat. ar-tus et ri-tus, ita ut utrumque a movendo sit nominatum).

ऋतुमती f. (a praec. s. मत् in fem.) mulier menstruans. AM.

ऋतुपर्ण m. (ex ऋतु et पर्ण) n.pr.

ऋते Praep. praeter. SU. 1.22. 3.30. BH. 11.32. c. acc. RAM. I. 54.9. c. ablat.

ऋतिवज् m. (nom. ऋतिवज् ex ऋतु et इज् a r. यज् sacrifice) sacerdos domūs, familiae. SA. 3.2.

ऋद् v. ऋधू.

ऋद्धि f. (r. ऋधू s. ति) copia, ubertas, divitiae, felicitas. IN. 5.26.

ऋधू 4. et 5. p. crescere, augeri. Part. pass. ऋधू dives, opulentus, felix. N. 12.59. (Fortasse ex usitatiore ऋधू adjecto ऋत्; cum ऋधू, primitive ऋधू, cf. lat. olesco, ad-ul-tus, cuius l tam ex r quam ex d explicari possit, cum et r et d facile transeant in l. Pottius etiam apte huc trahit vocem rad-ir, sicut nostrum Wurzel, goth. vaurts Th. vaurti - fortasse corruptum ex vaurs-ti v. gr. comp. 102.-

(*) Wils. ad hanc vocem: *The Hindu year is divided into six seasons, each consisting of two months.* AM.

probabiliter ad वृद्धं pertinent; ita *AURTI* planta, in comp. *aurti-gards*, pro *aur-s-ti*; lat. *alo*, quod ad sensum attinet, nititur formâ *caus.*, ita gr. αλδαίω, goth. *alja* sagino; hib. *alt* «nursing»; gr. ὁρθός, si, quod equidem puto, ad nostram radicem pertinet, proprie significaret qui crevit, unde *erectus*, ita lat. *altus* hib. *alt* «a high place, eminence, an edifice», nisi hoc directe venit a lat. *altus*; cf. etiam goth. *alds* Th. *alda* senex - ut mihi videtur ex *ald-da* = ऋष्यं ऋट् - ratione habitâ, vocem scr. वृद्धं qui crevit plerumque significare senex.

c. सम् i. q. *simpl.* MAN. 9.315.: कः निष्ठवंस्तान् सम्-
धन्यात्. — सनृद्धं adultus, auctus, magnus, plenus,
totus. H. 1.11.: समृद्धान् वनस्पतीन् ऋवरुद्य; BH.
11.29.: समृद्धवेगः; 33.: भुद्धक्षव राज्यं संवृद्धम्. —
Transl. dives, opulentus. N. 10.2.

ऋष् 6. p. (हिंसायाम् x.) offendere, laedere, ferire, ve-
xare, occidere.

ऋम् m. deus. AM.

ऋमुक् v. ऋमुक्तिन्.

ऋमुक्तन् v. ऋमुक्तिन्.

ऋमुक्तस् v. sq.

ऋमुक्तिन् m. (Nom. ऋमुक्तान् a Th. ऋमुक्तस्, reliqui ca-
sus fortes, Vocativo excepto, descendunt a Th. ऋमु-
क्तन्, debilissimi casus a ऋमुक्) cognomen Indri.
AM.

ऋष्ट् 6. p. (हिंसायाम् x.) i. q. ऋष्.

ऋष् 6. p. (गती) ire. (Ortum esse videtur e ऋ - ऋर् -
adjecto प्. Huc retulerim goth. *airz-ja* seduco,
germ. vet. *irru*, lat. *erro*.)

ऋषभ m. 1) taurus. 2) *in fine compositorum* princeps, op-
timus, clarissimus, (quia taurum maximopere venerantur
Indi). H. 1.17. (V. ऋ et cf. gr. ἄρσην.)

ऋषि m. sapiens, sanctus (hib. *arsan* «a sage, a man old in
wisdom», *arsa*, *arsach* «old, ancient, aged»).

ऋष्टि f. (r. ऋष् s. ति) gladius.

ऋ

ऋ 9. p.: ऋणामि gr. 385. (गती) ire. (Haec radix origine eadem est atque ऋ q.v.) (*)

ए

एक (ut equidem puto, ex stirpe pronom. ए et interrog.
क, v. gr. comp. 308.) unus, singulus, solus (gr. 255.).
N.12.17. H.1.8.40.4.7. DR. 3.3.a.b.; idem, unus idem-
que. N.3.7. (Lith. *ni-ékas* nullus, hib. *each* «any»,
neach «any one, one, some one, he», *neach-tar* «nei-
ther», *neachdarach* «neutral»; gr. ἕκα-τερος, ἕκα-στος
v. एकत्र; lat. *aequus*, *c'-ocles* ex *é-c'-ocles*, ita *caecus* =
ca-icus primitive unoculus; goth. *ha* abjecto ए, in
compositis: *haihs* unoculus Th. *haiha*, *ha-ihā*, cuius

pars posterior respondet sanscrito ऋक् abjecto ए, to-
tum convenit, quod etiam Grimmius vidit, cum lat.
caecus; *ha-nfs* Th. *ha-nfa* unimanus, cuius partem po-
steriorem per metathesin explicaverim ex पानि; *ha-lts*
Th. *ha-lta* claudus, proprie, ut mihi videtur, unum pe-
dem habens, cf. rad. *LITH* ire, unde *lithus* membrum,

(*) De adulterinâ vocali ए v. librum meum „Vocalismus“
p. 181.

nostrum *Glied* (*Ge-lied*); *ha-lbs* Th. *ha-lba* dimidius, proprie unam partem habens, cf. *laiba* reliquum et v. gr. comp. 308. annot.).

एकक (e praec. s. क) solus, solitarius. AM.

एकज (e एक et ज q.v. natus) qui solus natus est, solus progerminavit. H. 1.39.

एकतम (ab एक s. तम gr. 255.) unus plurium duobus.

एकतर (ab एक s. तर gr. 255.) unus duorum, alter. N. 26. 10. (Gr. ἐκάτερος, hib. n'-eachtar neuter.)

एकतस् Adv. (ab एक s. तस्) singulatim, unice, solum. N. 12. 17. a.b. SA. 6. 26.

एकतान (BAH. ex एक et तान quae subsensus cadunt; materia, Object) i.q. एकाय. AM.

एकत्र (ex एक s. त्रि) in uno, pro locativo एकस्मिन्. N. 20.8.

एकत्व n. (ex एक s. त्वि) unitas. BH. 9. 15.

एकदा (ab एक s. दा) aliquando. UP. 27.

एकनिश्चय (ex एक et निश्चय consilium, propositum). 1) KARM. unum et idem consilium. SU. 1. 7. 2) BAH. unum et idem consilium habens. SU. 1. 4.

एकपिङ्ग m. (ex एक et पिङ्ग nigricans e gilvo) nomen *Kuvéri*, quippe qui unam maculam e gilvo nigricantem loco alterutrius oculi habeat. AM.

एकराज m. (KARM. ex एक et राज q.v., rex, dominus), qui solus regit. IN. 4.6.

एकवस्त्रता f. (subst. abstr. ab एकवस्त्र unicâ veste indu-tus, s. ता) unica veste indutum esse. N. 10. 16.

एकशीलसमाचार (BAH. ex एक et DVAND. e शील indoles et समाचार mores, vitae ratio) eandem indolem et vitae rationem habens. SU. 1.6.

एकसर्ग (BAH. ex एक et सर्ग creatio) i.q. एकाय. AM.

एकस्थ (ex एक et स्थ qui est) eodem loco versans. SAK. 25.5. infr.

एकाकिन् Adj. (ex एक producto म्र s. किन्) solus, solitarius. N. 12. 25. BH. 6. 10.

एकाय (BAH. unum cacumen habens, ex एक et म्रग्न) in unum intentus, in meditatione defixus. BH. 6. 11.

एकाश्य (a praec. s. य) id. AM.

एकान्त (BAH. ex एक et म्रन्त m.n. finis) 1) totus. 2) solitarius. N. 16. 33. UP. 42.

एकान्ततस् (a praec. s. तस्) omnino. HIT. 81. 22.

एकान्तभ्रष्टवासन् Adj. (ex एकान्तभ्रष्ट - एकान्तम् + भ्रष्ट a r. भ्रंस्, omnino lapsus - et वासन् n. vestis) cuius vestes omnino lapsae sunt. SU. 1. 15.

एकान्तम् (एकान्त cum signo accus.) omnino. BH. 6. 16.

एकायन (BAH. ex एक et म्रयन via) i.q. एकाय. AM.

एकैक (एक+एक) quivis singulus. HIT. 4. 11.: यौवनन् धनसम्पत्तिः प्रभुत्वम् म्रविवेकता। एकैकम् म्रव्य म्रनर्थीय किम् यत्र चतुष्यन्; A. 7. 6.: तान् म्रहम् विविधैर् वाणैः ... म्रव्यम् एकैकन् दशभिः शैरः — Interdum alterutra compositi pars ad diversam rem vel personam refertur et diversam casuum rationem exprimit; e.c. DR. 8. 17.: तोमरैर् म्रभिवर्पन्तौ ... एकैकेन विपाठेन इत्ये माद्रवतोस्तुतः unum unâ sagittâ occidit.

एकैकशस् Adv. (e praec. s. शस्) singulatim. N. 1. 25.

एकैनविंशति undeviginti v. gr. 258.

1. एक् 1. p. (कम्पे) tremere (cf. इक्ष्या, इक्, इच्छा).

2. एक् 1. a. (दोस्ती) lucere, splendere. (Hib. eag luna v. Piktet p. 25.)

एक् 1. a. (वाधने) vexare, contristare, perturbare.

एक् surdus. AM.

एकक m. aries. AM.

एकुक m. (etiam एकुक) murus ex ruderibus constructus. AM.

एण m. antilopae species, colore nigro, cruribus brevibus et pulcherrimis oculis. AM.

एणभृत m. (e praec. et भृत ferens, gerens) luna. HEM. (cf. मृगाङ्क, शशधर, शशिन्).

1. एत (fem. एता et एती) varius, versicolor. AM.

2. एत v. एतत्.

1. एतत्, एतद् Pron. (Th. एत, Nom. m. एष, एषो, एषः, f. एषा, n. एतत्, v. gr. 269. et gr. comp. 369.) is, hic, iste, ille. N. 21. 30. 32. 22. 1. 3.; v. इदम्. (Hib. ise «he,

himself», *isa* et *isi* «she, herself» convenient cum एष, एषा; et *eadh* «he, it» cum एत्.)

2. एतत् *Adv.* (*acc. neut. praec.*) nunc. N. 21. 27.

एतर्हि (ab एत् s. हि nisi potius a perduto *Adv.* एतत् s. हि proधि = gr. οἷ in ὅτι, πότι etc. (v. gr. comp. 381.) nunc, hoc tempore. AM.

एतादृश (v. इदृश et gr. 287.) talis. DR. 5. 4.

एतावत् (gr. 283.) 1) hic, iste, ille, talis. BR. 1. 8. N. 4. 31.

DR. 6. 25. DEV. 1. 74. HIT. 11. 5. 44. 8. 2) *Adv.* tam.

HIT. 27. 15.: एतावद् द्वरम् उत्पतति. *V. annot. ad N. 4. 31.*

एध् 1. 4. 1) augere, *praesertim in constructione cum accus.*

सुखम्. MAN. 4. 170.: ने 'हा' सौ सुखम् एधते; 5. 45.: न धाचित् सुखम् एधते; HIT. 110. 8.: द्वाव् एतौ सुखम् एधते. 2) augeri, crescere. MAN. 7. 208.: हिरण्यभूमिसम्प्राप्त्या पार्थिको न तथै 'धते. (Gr. οἰδός, οἰδῶ; fortasse etiam *huc pertinet lat. aes-culus*, ita ut a crescendo, non ab edendo sit nominata, mutato *d* in *s*, sicut in *es-ca* ex *ed-ca*, v. A. Benary p. 239.)

एध् *m.* (r. इन्ध् *ejecto न्*, s. अ) lignum. AM., v. इन्धन et इधम्, एधस्.

एधस् *n.* (r. इन्ध् *ejecto न्*, s. अस्) lignum. BH. 4. 37.; v. *praec.*

एन *Pron.* (solum in nonnullis casibus obliquis invenitur;

f. एना, n. acc. एनत्, v. gr. 269. et gr. comp. 369.) is, hic, iste, ille. N. 22. 2. 4. UR. 71. 17. (Goth. *ain-s* Th. *aina* unus, fortasse etiam *jains* Th. *jaina* ille, si *j* est anteponit, sicut saepe in linguis slavicis, v. gr. comp. 255. n.; lat. vet. *oinos*, unde *serius unus*; gr. 'ΕΝ abjecta vocali finali, v. gr. comp. 308.; *huc etiam trahimus conj. lat. enim* = acc. एनम् vel एनाम्, v. gr. comp. 370.)

एनस् *n.* peccatum. MED.

एरण्ड *n.* nomen arboris cujusdam, «Palma Christi oricinnus communis». AM.

एव (e stirpe pronom. ए + व sicut अव, इव ex अ, इ; videtur esse Instrumentalis analogiam sequens linguae Zendicae - gr. comp. 158. - ita ut correptum sit ex एवा,

a stirpe demonstrativā एव, quae in lingua Zend. plenam conservavit declinationem, sub formā *aēva*, quod unus significat - v. gr. comp. 308. - sicut Praepos. अव in Zend. est Demonstrativum cum integrā declinatione. In Sanscrito autem Th. एव, praeter correptam Instrumentalis formam, solum Accusativum retinuit एवम्, quod sic, hoc modo significat.) 1) sic. N. 11. 10. 12. 114. 17. 43. 2) solum, tantummodo. HIT. 11. 4. 30. 15. 35. 15. N. 19. 19. a. b. 22. 16. BR. 2. 30. H. 4. 7. 15. (cf. Zend. एवाम् *aēva* unus, gr. οῖς ex οῖος, nisi ortum est ex οῖος = एन, q. v., *oinos*). 3) jam. SA. 4. 32.: मृतम् एव हि तम् मेने; SAK. 27. 3. infr.: महत्य् एव प्रत्यूपे ... प्रबोधये. 4) adhuc, *noch.* N. 23. 21. 5) quidem, *zwar.* BH. 7. 18.: उदारः सर्वं एवं ते शानो त्वं ग्रात्मै 'व मे मतम्. 6) *post pronomina interdum significat ipse vel valet particulam dem in compositione cum is, e. c. N. 2. 13.: एतस्मिन् एव काले तु hoc ipso tempore vero, vel eodem ...; N. 19. 19.: यान् (अश्वान्) मन्यसे समर्थस् त्वद् क्षिप्रन् तान् एव योग्यः 4. 28.: माम् एव ... वृणोति; 5. 19. 20. 21.: तम् एव प्रदिशन्तु मे. 7) nempe. N. 4. 26. 18. 20. 23. 14. 17. 8) *saepissime* etiam, *non raro antecedente च; de चै च वे* vero, autem *v. च.* (Goth. *aiw* Th. *aiwa*, germ. vet. *eo*, *io*, *nostrum je*, v. gr. comp. 381.; lat. *aevum* a similitudine dictum esse videtur, sicut ser. समा annus; fortasse etiam goth. *ibus* aequalis, germ. vet. *ebanér*, *nostrum ebener* huc pertinet, mutato व् in *b*, v. p. 21. s. v. अवरः)*

एवंत्वप् (BAH. ex एवम् et त्वप् *n.* forma, pulchritudo) tales formam, tales pulchritudinem habens. N. 6. 11.

एवंविध v. एवमिथ.

एवज्ञुण (BAH. ex एवम् *sic* et ज्ञुण virtue) tales virtutes habens. N. 6. 12.

एवम् (v. एव) *sic*, ita. BR. 3. 2. SU. 3. 28. N. 6. 13. 11. 34. itaque.

एवमिथ (BAH. ex एवम् et विध *m.* aut विधा *f.* species) tales speciem habens. BH. 11. 53.

एप् 1. a. (गतौ) ire (proprie idem est atque इप्, cum Gunâ, secundum generalem 1^{mae} cl. legem).
एप्, एपा v. एतत्.

एपा f. (r. इप् s. आ) desiderium.

एपिन् (a r. इप् s. इन्) desiderans, *in fine comp.* Su. 2. 19.

े

ऐकमत्य n. (ab एकमाति una opinio, s. य) unanimitas, consensus. Hit. 19. 22.

ऐकान्तिक Adj. (ab एकान्त s. इक्) totus, plenus. Bh. 14. 27.

ऐक्य n. (ab एक s. य) unitas. Dev. 2. 10.

ऐणोय m. (ab एण s. एय) fortasse idem atque एण q.v. Dr. 4. 15.

ऐन्द्र Adj. (ab इन्द्र s. ऋ) quod Indri Dei est, aut ad eum spectat. A. 4. 32.

ऐन्द्रो f. (a praec. signo fem. ई) 1) uxor *Indri*. 2) nomen *Durgae*. Dev. 8. 34.

ऐरावत् m. (ex इरावत् s. ऋ; इरावत् significat aquam habens, mare, nubes, ab इरा aqua s. वत्) nomen elephanti Indri et plagae septentrionalis. In. 1. 40.

ऐल m. (ab इला *Buddhi* uxore, s. ऋ) cognomen regis *Pururavasis*. Ur. 83.

ऐशान (ab इशान *Sivus*, plague inter septentriones et orientem sitae custos) inter septentriones et orientem situs, *nordöstlich*.

ऐशानो f. (Fem. praec.) plaga inter septentriones et orientem sita.

ऐश्वर (ab इश्वर dominus s. ऋ) augustus. Bh. 9. 5. 11. 3. 8. 9.

ऐश्वर्य n. (ab इश्वर dominus, s. य, v.gr. 650.) imperium, potestas, dominatio, dominium. N. 9. 18. Bh. 2. 43. N. 17. 16.

ऐपमस् Adv. (ut videtur, ex एप hic, cum *Vridddhi*, et ऋमस् tempus, abjecto ऋ initiali et finali) hoc anno. AM. (Quod ad formationem hujus compositi attinet conferatur gr. σῆτες, σήμερον, v. तत् et gr. comp. 345.)

ओ

ओा Interj.

ओक् m. (ut videtur, a r. उच् convenire s. ऋ, v. gr. 645. suff. ऋ) domus. AM., v. ओकस्. (Lith. ūki-s Th. ūkja habitatio in heredio rustico; ūkininkas hospes, *Wirth*; de gr. οἶκος v. घेषा.)

ओकस् m. (v. praec.) id. AM.

ओख् 1. p. (शोपणालमर्थयोः) siccari; ornare.

ओघ m. (ut mihi videtur, a r. ऊहु colligere s. ऋ, mutato हू in घ्, nisi घ् est primitiva hujus radicis consonans; ita मेघ a मिहु vel primit. मिघ्) 1) multitudo, copia, turba. AM.; In. 4. 17.: गुणोघ; 1. 26.: वार्योघ *quod etiam ad sq. sgn. referri potest.* 2) flumen, cursus, aquarum

fluctus. MAN. 9. 54. (Cf. gr. ὄχ-λος, ejecta diphthongi

ओा parte posteriore et posito o pro ऋ; v. r. ऊहु.)

ओङ्कार m. (ex ओम् q.v. et कार faciens) syllaba mystica sanctissima o.m. BH. 9. 17.

ओण् 1. p. (अपनये क. अपसारने r.) abducere, auferre.

ओज् 10. p. (बलतेजसोः) validum esse; splendere, v. sq.

ओजस् n. (a praec. s. ऋस्) 1) vis, robur, potestas. BN. 15. 13. 2) splendor. DR. 7. 2. M. 2. N. 5. 35.; v. ओजस्सिक्ता. (Cf. gr. ὑγιές; heb. og «young, juvenile, fresh»; oig «a champion», oighe «fullness, entireness; virginity».)

ओऽस्तिवन् (a praec. s. विन्) 1) validus, robustus, potens.
2) splendidus.

ओऽस्तिवता f. (a praec. s. ता) i. q. ओऽस्ति. UR. 44.4.infr.
ओतु m. felis. AM.

ओदन n. (r. उन्दू ejecto न्, s. अन) oryza cocta. AM.
ओम् syllaba mystica sanctissima, quae tribus suis litteris,
अ, उ (quae secundum gr. 36. in ओो coalescunt) et म्
tres Deos altissimos exprimit, nempe Brahman per अ,
Vischnum per उ et Sivum per म्.

ओलएट् 1. et 10. p. (उत्क्षेपे; scribitur ओलड्) extollere,
in altum tollere (v. लाएट् unde ओलएट् praeferre
ओ, quod fortasse correptum ex अव).

ओप् m. (r. उप् s. अ) actio urendi, ardor. AM. (Fortasse
huc vel ad r. उप् cum Gunae incremento pertinet
goth. *azgō* cinis, anglo-sax. *asca*, germ. vet. *asga*, no-
strum *Asche*, ita ut उ diphthongi ओ abjectum et अ so-
lum servatum sit; respicias gr. *τέφρα*, quod item cum
verbo sensu *urere* cohaeret; v. तप्.)

ओपधि et ओपधी f. (ex ओप् et धि vel धी a r. धा) herba
annua, quae post maturitatem evanescit. BH. 15.13.

ओष्ठ m. labium, praesertim superius; du. ओष्ठी labia (slav.
ústa neut. pl., *ústna f.* labium, v. gr. comp. 255. f.; lat.
ostium.).

ओ

ओ॒ Interj.

ओक्तक n. (ab उक्तन् s. क वेल अक) grex bovin. AM.

ओत्सुक्य n. (ab उत्सुक s. य) desiderium. SAK. 26.4.58.7.

ओदनिक m. (ab ओदन s. इक) coquus. AM.

ओदरिक m. (ab उदर s. इक) ventri deditus, edax, vorax.
UR. 39.1.

ओदार्य n. (ab उदार q. v. s. य) ingenuitas, liberalitas. IN.
5.33.

ओपन्य n. (ab उपमा similitudo s. य) i. q. *primit., praeser-*
tim in comp. cum आत्मन् (आत्मोपन्य). BH. 6.32. HIT.
11.12.120.19.

ओरभ्रक n. (ab उरभ्र s. क वेल अक) grex ovium. AM.
ओरस् (ab उरस् s. अ) proprius, naturalis, ad proprium

corpus spectans, ex eo procedens aut natus. SU. 4.13.
SA. 5.37.44. UR. 85.5.infr. HIT. 38.19.

ओर्हदेहिका f. (ab उर्हदेह् defunctus - ex उर्हन् sursum et
देह corpus - s. इका) funus, exsequiae, funebria. SA. 5.19.

ओर्च m. (ab उर्च nomen sancti cuiusdam, s. अ) ignis mar-
inus, Colebr. «submarine fire, a being, consisting of
flame, but with a mare's head, sprung from the thigh of
Urva and was received by the ocean». AM.; SAK. 44.2.

ओर्शीय (ab उर्शी s. एय) Urvasiā natus. UR. 92.6.

ओशीनर (ab उशीनर nomen regis, *Sivis* patris s. अ) Usi-
naro natus. SA. 2.17.

ओपध n. (ab ओपधि aut ओपधी q. v., s. अ) medicamen-
tum, remedium. N. 9.29. BH. 9.16.

क

1. क v. किम्.

2. क 1) m. aēr, ventus, v. कपाट् et cf. छ. 2) n. caput,
v. कन्धरा.

कंग् v. कंस्.

कंश v. कंस.

कंस् 2.4. (गतिशातनयोः; scribitur कस्, gr. 110^o., etiam
कश्) destruere; ire; v. कस्.

कंस m. 1) vas potiorum. AM.; scribitur etiam कंग्. 2) n. pr.

कक् 1. *A.* (लौल्ये *κ.* इच्छागम्भापले *v.*) vacillare; desiderare. (*) (Huc trahi possit lat. *vacillo*, ita ut ortum sit e *qVacillo* abjectâ gutturali, sicut *vermis* e *qVermis* = कृमि, et *vivo* e *gVivo* = डोव्, goth. *qviv-*s vivus; gutturales enim et in lat. et in germ. saepe sibi adjunxerunt semivocalem *v*, quo facto, non raro ipsae evanuerunt, sicut e. c. in *nostro wer* = goth. *hva-s*, scr. et lith. *ka-s*; v. gr. comp. 389.)

ककुद् *f.* vertex montis, *v. sq.*

ककुम्नत् *m.* (Nom. ककुम्नान्, a praec. *s.* मत्) mons. (Cum fortiore et primitivâ stirpe ककुम्नन्त् contulerim lat. *cacumen*, producto *u* ad compensandum ejectum *d*; etiam *culmen* huc trahi possit, ita ut sit pro *ca-cul-men* cum adamatâ mutatione litterae *d* in *l* et abjectâ initiali syllabâ, quae pro reduplicatione haberi potest.)

ककुभ् *f.* regio, plaga *coeli*, *ut septentrio etc.* AM.

ककक् 1. *P.* (हसने) ridere, *v.* ककख्, काख् एव वकख्.

ककख् 1. *P.* (हसने) *id.*, *v.* काख्.

ककखट durus, firmus, solidus. AM.

कक्ष *m.* 1) gramen aridum, sylva aridis arboribus. DR. 5. 15. 2) porta. N. 4. 25.

कक्षा *f.* septum, pars domûs. N. 21. 17.

काख् 1. *P.* (हसने) ridere. (Gr. *καχάζω*, *καγχάζω*, lat. *cachinno*.)

कग् 1. *P.* (सम्बरणे *κ.* क्रियात् *v.*) tegere; agere.

कङ्क् 1. *A.* (जतौ *κ.* व्रजने *v.*, scribunt कक्ष, gr. 110^a.) ire, *v.* कक्. (Hib. *cicet* «walking», *ciocair* «a way, a road»; lith. *kankù* secundum Ruhig «ich finde Grund im Wasser, dass ich nicht schwimmen darf», *ifz-kankù* pervenio.)

कङ्क्म *m.* (*r.* कङ्क्कू *s.* म्र) ardea. H. 4. 9.

कङ्क्ट *m.* lorica.

कङ्क्टक *m.* (a praec. *s.* क) *id.* AM.

(*) Adde superbum esse, si pro *garb'a*, quod hic minime quadrat, legendum est *garva*. Wils. hanc radicem explicat per 1) to be proud. 2) to be unsteady. 3) to be thirsty.

कङ्क्णा *n.* 1) brachiale, armilla. AM.; HIT. 11. 5. 2) *ut videtur, tintinabulum.* DR. 8. 22. *v. sq.* (Lith. *kankala-s* tintinabulum.)

कङ्क्णी *i. q.* किङ्किणी.

कङ्क्त *m. n.* (ut videtur, a r. कङ्क्कू *s.* त, servato charactere 1^{mae} cl.) pecten.

कङ्क्तिका *f.* (a praec. *s.* इक् in *fem.*) *id.* AM.

कङ्क्ती *f.* (a कङ्क्त signo *fem.*) *id.*

कङ्क्ताल *m.* sceletum. SU. 2. 24.

1. कच् 1. *A.* (बन्धने *κ.* बन्धत्विषेः *v.*) ligare; lucere, splendere; *v.* कञ्च्. (Hib. *cacht* «a straight, a narrow place; bonds, fetters».)

2. कच् 1. *P.* (रवे *κ.*) sonare.

कच *m.* (*r.* कच् *s.* म्र) capillus. AM.

कच्चर (ut videtur, *e* कत् *q. v.* *et* चर् *a r.* चर् *s.* म्र) sordidus, lutulentus. AM.

कच्चित् *Adv.* (ex inusitato neutro interrog. कत् *aut* कट् *pro* किम्, *s.* चित्, *v.* euph. *r.* gr. 61.) an, num.

कच्छ *m.* ripa. HIT. 47. 17.

कच्छप *m.* (e praec. *et* प) testudo. A. 6. 3.

कच्कुर (asq. correpto ऊ *s.* र) scabiosus, porriginosus. AM.

कच्छू *f.* scabies. AM.

कड् 1. *P.* (हिक्कने *v.*) singultire.

कड्जाल *n.* (*e* कत् *q. v.* *et* जल् aqua) fuligo *e* lampadibus. UP. 45.

कञ्च् 1. *P.* (दीप्तौ *κ.* बन्धत्विषेः *v.* scribunt कच्, gr. 110^a.) splendere; ligare.

कञ्चुक *m.* 1) pellis anguina. AM. 2) lorica. AM.

कञ्चुकिन् *m.* (a praec. *s.* इन्) cubicularius reginae. UR. 36. 13.

1. कट् 1. *P.* (जतौ) ire.

c. प्र apparere, oriri; प्रकटित qui apparuit, manifestus, ortus. DEV. 4. 20. UR. 57. 7. infr.

2. कट् 1. *P.* (वृतौ *κ.* वृषि *v.*) tegere; pluere.

3. कट् 1. *P.* (कृच्छ्रजीवने) in miseriâ vivere.

कठ *m.* (r. कठू s. म्र) 1) coxa, lumbus, clunis. AM. 2) elephanti tempus capitinis. AM.

कठक *m.n.* (r. कठू s. अक) castra; vicus; urbs. HIT. 34. 17. 39. 5. 44. 3. 97. 15. 133. 7.

कठाक्ष *m.* (e कठू iens, se movens - a r. कठू s. म्र - et म्रक्ष oculus) adspectus obliquus. IN. 2. 32.

कठि *f.* (r. कठू s. ह) i. q. कठू.

कठु (*sem.* कठु et कठूवी) acer, acutus, *de sapore.* BH. 17. 9.

कठू *1. p.* (तङ्गने) in miseriā vivere, v. कठू.

कठिन *(r. कठू s. हन)* 1) durus, firmus, solidus. SAK. 11. 1. 59. 14. UR. 24. 4; v. कठोर. 2) n. vas fictile. SA. 5. 1. ubi corbem significare videtur. (Lat. *catinum*, gr. κόφινος.)

कठिनो *f.* (a praec. signo *sem.*) creta. HIT. 4. 20.

कठोर *(r. कठू s. मोर)* durus. AM., v. कठिन.

1. कठू *1. p.* (मदे) ebrium esse, mente captum esse.

2. कठू *6. p.* (मदे मदने x. मदने दर्पे v.) ebrium, mente captum esse; superbum esse; edere.

कठङ्गर *m.* palea, acus (*eris*). AM.

कडार nigricans e gilvo, «tawny». AM.

कठूडू *1. p.* (कार्कश्ये) durum, rudem, severum esse.

1. कण् *1. p.* (जतौ) ire.

2. कण् *1. p.* (शब्दे x. आतस्वरे v.) sonare; gemere.

3. कण् *10. p.* (निमीलने) nictari.

कण *(r. कण् s. म्र)* 1) tenuis, exilis, parvus. UR. 19. 7. SAK. 45. 7. 2) m. granum. HIT. 9. 14. 113. 7.; v. कणोयस्, कणि. (Gr. κενός.)

कणिश *m.* spica. AM.

कणिष्ठ *Superl.* τέλει कण, v. कणिष्ठ.

कणीयस् *Compar.* τέλει कण, v. कणीयस्.

कण्ठू *1. p.* (जतौ, scribitur कठू, gr. 110^a.) ire; v. कठू etc.

कण्ठक *m.n.* (r. कण्ठू s. म्र) 1) spina, ut videtur a crescendo dicta, nisi r. कण्ठू significavit pungere, sicut κεντέω quod probabiliter cum कण्ठू cohaeret. SA. 6. 5.

2) hostis. N. 26. 20. (Cf. gr. κεντέω, κεντ-τός, κεν्तρόσ.)

कण्ठकित (a praec. s. हत) spinosus. DR. 1. 14.

कण्ठू *1. et 10. p.* (scribitur कठू, gr. 110^a.) dolere, lugere, moerere. (Fortasse huc pertinent gr. ΠΑΘ, ΗΝΟΘ, πέπονθα, πένθος; lat. patior; mutatā gutturali in labialem.)

c. उत् *id. v.* उत्कण्ठा, उत्कण्ठित. *Caus.* GHAT. 5.: उत्कण्ठयन्ति पथिकान् डलदाः स्वनन्तः

कण्ठ *m.n.* gula. (Fortasse huc pertinet lat. *collum*, liquidis *n* et *l* inter se permutatis, et ठ per assimil. converso in *l*; respicias rationem quam gr. ἄλλος et scr. मन्य q. v. inter se tenent.)

कण्ठू *10. p.* भेदे x. भेदे रक्षणे v.; scribunt कठू, gr. 110^a.) findere; servare. (Lith. *kándu* mordeo; ita nostrum *beissen*, goth. rad. *BIT*, cohaeret cum scr. rad. भिट्ट, quae item findere significat; cambo-brit. *cat* fragmentum, v. Pikt. p. 9.)

कण्ठु *f.* (r. कण्ठू s. उ) scabies, v. sq.

कण्ठू *f.* (r. कण्ठू s. ऊ) *id.*

कण्ठ्यू (*Denom.* a कण्ठू vel कण्ठू s. यू, v. gr. 585.) scabere, radere, fricare. II. 2. 6.

कण्ठ्यन *n.* (a praec. s. मन) actio scabendi, radendi. UR. 88. 13.

कण्ठ्यनक् *m.* (a praec. s. क) fricator.

कात्, कठू *Neutr. obsoletum Interrogativi, quod in initio compositorum deminutionem vel contemptionem exprimit, aequo ac का, किम्, कु, v. gr. comp. 386.*

कतम (a stirpe interrog. क s. तम, v. gr. 277.) quis e pluribus quam duo. SAK. 18. 5. infr.

कतर (a stirpe interrog, क s. तर, gr. 277.) eter. BH. 2. 6. (Lith. *katrā-s*, gr. πότερος e κότερος, cf. jon. κότερον, κότερα; lat. eter, abjectā gutturali, v. gr. comp. 389. p. 565.; goth. *hvathar* Th. *hvathara*, germ. vet. *huedar*, angl. *whether*; slav. *kotoryi* qui, v. gr. comp. 297.)

कति (a stirpe interrog. क s. ति) quot. HIT. 117. 20. (Lat. *quot*; ita tot convenit cum तति, v. gr. comp. 414.)

कतिचित् (a praec. s. चित्) aliquot. UR. 84.2.

कतिपय (a कति s. पय, Nom. पयत्, पया, पयम्) id.

SAK. 2. infn.: कतिपयरात्रं सारथिद्वितोयेन भवता स-
नायोक्रियताम् आश्रम इति. (पय ortum esse videtur
e कय - ab Interrogativo क s. य - mutatā gutturali in
labiale, sicut in gr. ποῖος, quod formā accurate cum
पय convenit.)

कत्यू 1. a. laudare, extollere, gloriari, se jactare. H. 4.

13. b. N. 20. 12. - Part. कत्यित n. gloriatio, jactan-
tia. H. 4. 13.; v. कत्यू.

c. वि conviciari, contumeliam dicere.

कत्र् 1. p. (शैयिल्ये) solvere, relaxare. (Videtur ortum
esse e कर्त् - v. कृत् - transpositis litteris, vel e कर्त्र्
q. v. ejecto र.)

1. कत्यू 1. a. (श्लाघायाम् x.) i. q. कत्यू.

2. कत्यू 10. p. dicere, loqui, memorare, narrare. IN. 4. 16.
5. 22. BR. 1. 11. N. 1. 21. 3. 2. 11. 6. 16. 34. 24. 47.

49. BH. 10. 9. 18. — Part. praes. अत्. (gr. 598.) कथ-
यानः N. 22. 17. (Goth. QVATH dicere (*qvitha, qvath,*
qvēthum), angl. *quoth*, servatā initiali tenui contra ge-
neralem regulam; gr. κωτίλος, κωτίλλω; v. कत्यू.)

कथञ्चन (a कथम् s. चन) ullo modo. BR. 1. 17.

कथञ्चित् (a कथम् s. चित्) 1) ullo modo. A. 10. 17.
2) aliquantulum, paululum, vix. UP. 36. UR. 6. 8. 49. 2.
H. 1. 43.

कथम् *Adv.* (a stirpe interrog. क, gr. 284., s. यम्, gr. 652.)
quomodo. N. 11. 24. (Huc trahimus gr. οὐτά, cum
praepositiones primitivae omnes a pronominibus des-
cendant. (*))

कथमपि (कथम् + अपि) i. q. कथञ्चित्. UP. 29.; कथञ्ज़
कथमपि vix: UR. 28. 18.

कथा f. (r. कत्यू s. आ) mentio, commemratio: N. 21. 25.;

(*) V. libros meos „Über einige Demonstrativstämme und ihren Zusammenhang mit verschiedenen Präpositionen und Conjunktionen“ p. 9. sq. et „Einfluss der Pronomina auf die Wortbildung“ p. 5. sq.

colloquium, dialogus: N. 22. 4.; narratio, historia. SA.
6. 7. HIT. 4. 2.

कद् 1. a. (वैकल्पिक्ये x.) commoveri, perturbari, terreri, v.
कदन्. (Gr. κῆδος, κῆδω; huc etiam traxerim goth.
hatan odisse, quod formā egregie quadrat, et sensu in
animi commotione cum rad. nostra convenit; fortasse
etiam lat. *odi* huc pertinet, ita ut initiale gutturale
perdiderit, sicut *amo* = कम्.)

कदध्वन् m. (e कत् q. v. et अध्वन्) mala via. AM.

कदन् n. (r. कद् s. अन) terror, perturbatio, confusio.
SU. 3. 1.

कदम्ब m. nomen plantae (Nauclea Cadamba). N. 12.
4. DR. 2. 1.

कदम्बक m. n. (a praec. s. क) id.

कदर्थ m. (e कत् et अर्थ) malum, miseria, infortunium,
v. sq.

कदर्थित (a praec. s. इत, vel a verbo *denomin.* कदर्थय्
vexare s. त) miser, infortunatus, vexatus. BHARTRIHARI
ed. Bohl. 2. 75. HIT. 55. 9. UP. 43.: खेदामर्पकदर्थित.

कदर्य (e कत् q. v. et अर्थ dominus, possessor) avarus, mi-
ser. AM.

कदली f. nomen plantae. DR. 5. 9.

कदा (a stirpe interr. क s. दा) quando? (Lith. *kadà*, slav.
kogda; v. gr. comp. 423.)

कदाचन (a praec. s. चन) unquam, *praesertim in construc-*
ctione cum negativo न, ad exprimendum nunquam. N.
18. 9. 21. 13.

कदाचित् (a कदा s. चित्) aliquando, olim, *de tempore*
praeterito et futuro. BR. 1. 2. N. 10. 11. 13. 59.

कहु (fem. item कहु) nigricans e gilvo, «tauny». AM.

कन् 1. p. (दीप्ति x. ग्रीतिगतिधृतिषु v.) splendere;
amare; ire; v. कनक. (Lat. *canus, caneo, candeo,*
candela, adjecto *d* sicut in *tendo* = तन्; fortasse gr.
γάνος, γανάω, γανώω, mutatā tenui in medium; heb.
cann plena luna.)

कन् v. कनिष्ठ, कनीयस्.

कनक n. (r. कन् s. अक) aurum. N. 5. 3.

कनकभूषण (*BAH.* e praec. et भूषण ornamentum) aureum ornamentum habens. IN. 1. 8.

कनन unoculus. HEM.

कनिष्ठ *Adj.* (superl. ab inusitato positivo कन s. इष्ठ) natu minimus. H. 2. 32.

कनिष्ठा *f.* (*Fem.* praec.) digitus minimus.

कनी *f.* (ab obsoleto कन signo *fem.* इ) puella. HEM.

कनोयस् (a कन s. इयस्, v. praec.) junior.

कन्धा *f.* pannus, «a rag». BH. 2. 79. 3. 16.

1. कन्दू *1. P.* (आत्मानेरोदनयोः क.; scribitur कदू gr. 110^a.) vocare; clamare, flere. Cf. क्रान्दू.

2. कन्दू *1. A.* (वैक्ताव्ये क.; scribitur कदू gr. 110^a.) i. q. कदू.

कन्दू *m.n.* (r. कन्दू s. ऋ) radix bulbosa et esculenta. MR. 152. 13.

कन्दर *m.* (ut videtur, ex क in acc. et दर findens, a r. दू s. ऋ) caverna, specus. DR. 5. 7.

कन्दरा, कन्दरो (*Fem.* praec.) id. AM.

कन्दर्प *m.* (ut videtur, ex कम्, ab interr. क, et दर्प su- perbia) nomen Anangi, Dei amoris. N. 1. 15.

कन्दल *m.n.* 1) germen, surculus. 2) gemma, calix. RAGH. 13. 29.

कन्दला *f.* 1) id. 2) sonus lenis.

कन्दलिन् (a कन्दल s. इन्) surculis abundans.

कन्दली *f.* arboris species. Wils. «the banana». UR. 60. 10.

कन्दुक *m.* pila lusoria. HIT. 36. 18.

कन्धर *m.* (e क caput et धर ferens) cervix. RAGH. 3. 34.

कन्धरा *f.* (*Fem.* praec.) id. AM.

कन्यका *f.* (a कन्या correpto आ s. क in *fem.*) i. q. कन्या.

कन्या *f.* (ut videtur, a r. कन् s. य in *fem.*) 1) puella. N. 1. 25. 2) filia. BR. 1. 31. (Zend. 𠄎 ۱۲۰۹ *kainē* v. gr. comp. 137.; hib. *cain* «chaste, undefiled»; fortasse etiam

huc pertinet *caile* «a country woman, a quean, a strumpet, a harlot»; mutato *n* in *l* sicut e. c. in *eile* alias == ऋन्य q. v.; *caileamhuil* «girlish, effeminate»).

कपठ *m.n.* fraus. HIT. 21. 13.

कपर्द *m.* 1) coma implicata, involuta dei Sivi. AM. 2) parva concha pro moneta adhibita, «a Cowriye». HEM.

कपर्दक *m.* (a praec. s. क) i. q. *praec. sgn. 2.* HIT. 115. 2.

कपदिन् *m.* (a कपर्द s. इन्) nomen Sivi.

कपाठ *m.n.* (ex क aér, ventus et पाठ, a r. पद् ire s. ऋ) porta. R. SCHL. I. 5. 9. RAGH. 3. 34.

कपाठो *f.* (*Fem.* praec.) id.

कपाल *m.n.* cranium (Gr. κεφαλή, lat. *caput*, goth. *hau-bith*, Th. *haupida*, nostrum *Haupt*).

कपि *m.* (r. कम् s. इ) simia (Gr. κῆπος, κεῖπος, anglo-sax. *apa*, Th. *apan*, abjectâ initiali gutturali sicut in lat.

amo == कम्; angl. *ape*, germ. vet. *affo*, v. Graff I. 159.).

कपिल (a कपि s. ल) 1) nigricans e gilvo, «tawny». AM. 2) nomen sapientis cuiusdam.

कपिश (a कपि s. श) id. AM.; RAGH. 12. 28.

कपोत *m.* columba.

कपोल *m.* gena, mala. AM.; SAK. 52. 2.

कबन्ध *m.n.* corporis truncus. RAGH. 7. 48.

कम् *1. A. et 10. F.A.* कमे, कामयामि, कामये. 1) amare. NALOD. 1. 19.: चकमे सा रजन्यश्चेष्टन् तम्; H. 2. 18.: कामयामास तृपेणा 'प्रतिमम् भुवि; H. 4. 5.: कामयत्य ऋग्य माम् भीरुः; RAM. I. 29. 16.: ऋहम् वः कामये सर्वाः. Part. pass. कान्त amatus, dilectus. H. 4. 35. N. 11. 7. 2) desiderare, velle. N. 6. 11.: नलं यो कामयेच् कपितुम्; c. dat. rei MAH. 1. 3347.: सन्तानस्या 'विनाशाय कामये. (Huc traxerim lat. *comis* et *amo* abjectâ gutturali, nec non cum Ag. Benary *cā-rus* pro *cam-rus*, abjectâ radicis consonâ finali, sicut saepissime, e. c. in *lumen* pro *lucnen*, *luna* pro *lucna*, *vē-nor* ut mihi videtur pro *ved-nor* a वधू vel व्यधू occidere, cf. island. *vaidhi* venatio, scr. व्याध् venator; lingua Valachica offert vocem *chamor* amor; hib. *caemh* «love, desire; fine, handsome, pleasant»; *caomhach* «a friend, a companion», *caonhaim* «I save, spare, protect»; fortasse germ. vet. *scim*, *scimo* splendor, praefixo *s*; v. कान्त, कान्ति, व्यवि.)

कमठ *m.* testudo. BHAR. 2. 28.

कमण्डलु *m.n.* hydria. AM.; Wils.: «An earthen or wooden waterpot, used by the ascetic or religious student.» HIT. 60.16. DEV. 2.23.

कमल *n.* lotus flos. N. 12.1.

कमलपत्राक्ष (*BAH.* e कमलपत्र et अक्ष) loti foliis similes oculos habens. IN. 5.31.

कमलिनी *f.* (a कमल s. इन् in fem.) lotorum multitudo; locus abundans lotis.

कम्पू 1. *a.* (scribitur कप्, gr. 110^a.) tremere, commoveri.

DEV. 2.33.: समुद्राश्च चकम्पिरे; IN. 2.32.: कम्पयानैः पयोधरैः - कम्पित tremens, commotus. SU. 4. 20. - *Caus.* (कम्पयानि) tremefacere. N. 26.3.: कम्पयन् इव महोम्. (Huc pertinere videntur *κάμπιτω* et *πέμπω*, utrumque a movendo dictum; cf. पम्बू; hib. *cabhog* festinatio; lat. *vibro?* v. कृमि.)

c. अनु misereri, v. अनुकम्पा.

c. अनु praeſ. सम् *id. c. acc.* RAGH. 9.14.

c. आ *i.q. simpl.* RAGH. 2.13.

c. प्र *id.* RAM. I. 52.14.: प्रकम्पतेच पृथिवी.

c. वि *id.* BH. 2.31.: न विकम्पितुम् अर्हसि. - *Caus.* RAGH. 11.19.

कम्प *m.* (r. कम्पू s. अ) tremor. UR. 6.2.7.; nutatio capitatis. RAGH. 13.44.

कम्पन (r. कम्पू in formâ *caus.* s. अन) 1) tremefaciens. DR. 4.22. 2) *n.* vibratio, e.c. clavae. MAH. 1.2836.

कम्प्र (r. कम्पू s. र) tremens. AM.

कम्बल *m.* lodix lanea, «a blanket». HIT. 81.15. R. SCHL. I. 17.14.

कम्बू *m.n.* concha.

कम्बुग्रीव (*BAH.* e praec. et ग्रीव) conchae similem cervicem habens. II. 2.19.; v. sq.

कम्बुग्रीवा *f.* (*KARM.* e कम्बू et ग्रीवा) conchae similis cervix, Wils. «a neck marked with three lines like a shell and considered to be indicative of exalted fortune.» AM., v. praec.

कम्प्र (r. कम्पू s. र) libidinosus. AM. (Lat. *cā-rus*, v. कम्पू.)

कार *m.* (r. कृ s. अ) 1) faciens in fine comp. BR. 1.23. N.

13.20. 2) *m.* manus. IN. 2.25. 3) elephanti proboscis. N. 13.12. 4) tributum regium. RAGH. 4.58. 5) radius lucis. UR. 86.14. (Lith. *kairē* manus sinistra; gr. Χείρ vero ad rad. हृ capere pertinere videtur, sicut hib. *lamh* manus cohaeret cum लम्, लाब, mutato भ in *mh*.)

कारक *m.* (a praec. s. क) anachoretarum urna. MAH. 1. 7085.

कारट *m.* elephanti gena. SU. 2.20.

कारटक *m.* cornix. MR. 202.20.

कारण (r. कृ s. अन) 1) *n.* actio, negotium, officium. R. SCHL. I. 13.51.: रताः स्वाध्यायकारणे वयम्. 2) *n. i.q.* इन्द्रिय *i.e.* sensus (videndi, audiendi etc.). RAGH. 8.38. 3) (fortasse a r. कृ) *m.* vir mixti ordinis, matre *súdricā* et patre *vaisyico* natus. AM.

कारण्ड *m.* (fortasse a कार manus) 1) canistrum, corbis. BHAR. 1.76. 2) ensis. (Fortasse etiam lat. *corbis* cum कार cohaeret.)

कारपाल *m.* (e कार manus et पाल regens, tuens) ensis. AM., v. sq.

कारबाल *m.* (ut videtur, e praec. mutatà tenui in medium) id. A. 6.15.

कारम (ut videtur, e कार manus et भ a r. भा s. अ) carpus. Wils.: «The metacarpus, the hand from the wrist to the root of the fingers.» AM.: मणिबन्धाद् आकनिष्ठम्; SAK. 51.8. 57.9.: कारभोर्ण; RAGH. 6.83.: कारभोपमोच्चः. (Cf. gr. *κάρπος*.)

कारुल *m.* (e कार manus et तुह crescens) unguis. SAK. 35. 13.

करशाखा *f.* (e कार manus et शाखा ramus) digitus. AM.

कराल 1) magnus, ingens; horrendus, terribilis. RAGH. 12.98.: वपुर महोरगस्ये'व करालफासमण्डम्. 2) assertos dentes habens. H. 2.3. *Saepe cum praecedente दंष्ट्रा* in *KARM.* conjungitur. H. 2.3. BH. 11.23.25.27.

कारिणी *Fem. sequentis.*

करिन् *m.* (a कार proboscis s. इन्) elephantus.

करीर *m.n.* germen bambu arundinis. AM.

करुण miserabilis, flebilis, queribundus. N. 5.23. 9.25. -

करुणम् *Adv.* miserabiliter, miserandum in modum. N. 10.28.

करुणा *f.* (*Fem. praec.*) misericordia, miseratio. BH. 2.63.:
करुणापरः

करेणु (fortasse a कार् proboscis) elephantus, *m.* masc. *f.* fem. RAGH. 16.16..

कर्कट *m.* cancer. (Cf. gr. καρκίνος, lat. cancer.)

कर्कटक *m.* (a praec. s. क) *id.*

कर्कटकी *f.* *Fem. praec.* DR. 5.9.

कर्कश durus, asper. SAK. 11.4. RAGH. 3.55.9.68.

कर्कोटक *m.* n.pr. N. 14.4.

कर्ड॑ 1. *p.* (व्यथने क. पीडे व.) vexare.

कर्ण 10. *p.* findere.

c. म्रा audire (v. कर्ण). *Gerundium* म्राकार्य. HIT. 4.12.
RAM. I. 9.63.; v. sq.

कर्ण *m.* (r. कर्ण॑ s. म्र nisi कर्ण॑ est Denomin. a कर्ण॑ et hoc tanquam instrumentum audiendi venit a कृ facere) 1) au-
ris. 2) n.pr. Angadेशि rex, dei Sūryi et Kuntiae filius.
H. 1.46.

कर्णपूर *m.* (e praec. et पूर् implens) inauris. RAGH. 7.24.

करिकार *m.* nomen plantae, Wils. «The name of a plant,
commonly Caniyar, *Pterospermum acerifolium* or *Pen-
tapetes acerifolia*; in Dr. Roxburgh's catalogue, the *We-
bera corymbosa*. 2) a sort of *Cassia* (*Cassia fistula*).
Med.» SU. 4.10. N. 12.40.

कर्त॑ 10. *p.* (शैथिल्ये) solvere, relaxare. (V. कृत्, quod correptum est e कर्त॑, v. कृ).)

कर्तन *n.* (r. कृत् s. अन) actio findendi. HIT. 69.1.

कर्तिका *f.* (a sq. s. इक in *fem.*) culter venatorius. HIT.
43.19.

कर्तरी *f.* (ut videtur, e कर्त्री q.v., inserto म्र) forsex. AM.
(Lal. culter, mutato r in l; lith. peilis id.)

कर्तृ (r. कृ s. तृ) fabricator, effector, creator. N. 18.6. BH.
11.37. (Hib. clear-doir «a goldsmith».)

कर्तृत्व *n.* (*Subst. abstr.* a praec. s. त्व) fabricatoris, effe-
ctoris status, conditio. BH. 5.14.13.20.

कर्त्र॑ 10. *p.* (शैथिल्ये) solvere, relaxare. (videtur esse De-
nomin. a कर्त्र॑ - pro कर्त्र॑ - instrumentum findendi,
vel a कर्तृ qui findit; v. कर्तरी, कत्री.)

कर्त्री *f.* (vel कर्त्री, a r. कृत् s. तृ in *fem.*) i.q. कर्तरी.

कद॑ 1. *p.* (कृत्सते शब्दे क. कृत्सते रवे व.) crepitare, de-
intestinis. (Cf. पद॑; fortasse hoc pertinet gr. χορδή.)

कर्दम *m.* lutum, coenum, limus. RAGH. 4.24.

कर्पट *m.* vestis detrita, pannosa. UP. 5.9.

कर्पर॑ *m.* cranium. AM.

कर्पास *m.n.* erioxylon. (Gr. κάρπασος, lat. carbasus.)

कर्पासी *f.* (*Fem. praec.*) gossipion. AM.

कर्पूर॑ *m.n.* camphora. AM.

कर्ब॑ 1. *p.* ire. (Cf. खर्ब॑, गर्ब॑, घर्ब॑, चर्ब॑, चर॑.)

कर्बुर॑ 1) varius, versicolor. HIT. 29.11. 2) *n.* aurum. AM.

कर्मन॑ *n.* (r. कृ facere, s. मन्) factum, opus, negotium.
H. 4.13. SA. 2.28. DR. 5.2.

कर्मवद्र *m.* (e praec. et वद्र) i.q. शूद्र. MAH. 1.6487.

कर्मानिक *m.* (e कर्मान्त operis finis - कर्मन॑ + अन्त -
s. इक) opifex. R. Schl. I. 12.7.

कर्मिन॑ (a कर्मन॑ s. इन्, v. gr. 652.) opera faciens. BH. 6.
46.

कर्व॑ 1. *p.* (दर्पे) superbum esse; cf. गर्व॑.

कर्षक *m.* (r. कृष् s. अक) arator, agricultura. MAH. 2.212.

कर्षण (r. कृष् s. अण) *n.* 1) actio trahendi. 2) actio in-
tendendi arcum. RAGH. 7.59. 3) aratio. *m.* vexator.
N. 12.24. अर्थिकर्षण. 20.1.: शत्रुकर्षण.

कर्हि (v. gr. 652. s. हिं, gr. comp. 381.) quando. (Goth.
hvar ubi? angl. where, nostrum war, wor in war-um,
wor-aus etc.; lith. kur ubi?)

कर्हिचित॑ (a praec. s. चित॑) unquam; plurimum in con-
structione cum न ad exprimendum nunquam. N. 1.21.
17.3.19.7.22.16. Sine न, N. 24.22.

1. कल् 1. *A.* (सङ्ख्याने क. सङ्ख्यरूप॑ व.) numerare;
sonare. (Conf. lat. calculo, forma redupl.)

2. कल् 10. *p.* (Haec radix plerumque vocalem brevem
retinet, interdum eam producit, unde e.c. MAH.

1. 6670. et 6681. काल्यमाना agitata, v. etiam compositionem cum प्र.) 1) agitare, concutere, vibrare. MAH.
 2. 8.: मरुता कलिता द्रुमाः; GIT. GOVIND. 1. 14.: कलयसि करबालम्. 2) cogitare. BHAR. 1. 71.: धन्यः को इपि न विक्रियाङ् कलयति प्राप्ते नवे यौवने. 3) putare, reputare. BHAR. 2. 37.: कलयति धारित्रीन् तृणसमाम्. (Cf. चर्, चल्, gr. κέλομαι, κέλλω, lat. cello - excello, praecello - celsus; lith. kielù levo, elevo.)
 c. आ 1) agitare, concutere. MAH. 1. 2853.: मारुताकलितास् तत्र द्रुमाः; BHAR. 1. 50.: केशान् आकलयन्. 2) scire. GITAG. III. 7. 7.: खित्रम् असूयया छद्यन् तवा "कलयामि. (Gr. οκέλλω.)
 c. प्र (productà vocali radicali) id. MAH. 1. 7178.: प्रकालयन् एव स पार्थिवीधान्; 2. 1952.: प्रकालयेद् दिशः सर्वाः प्रतोदेने 'व शारथिः. (Lat. procella.)
 कल (r. कल् s. आ) 1) lenis, mollis, placidus, *de voce*. RAGH. 8. 58.: कलम् अन्यभृतासु भाषितम् (निहितम्); 1. 41.: सारसैः कलनिहृदैः. N. 9. 25.: वाष्पकलया वाचा. 2) leniter, placide sonans. RAGH. 16. 12.: कलनूपुराणाम्... अभिसारिकाणाम्. 3) m. sermo lenis, placidus. BR. 3. 21. 4) n. semen virile. MED.
 कलकल m. (कल + कल) sonus lenis, placidus, *praesertim cucolorum Indicorum*. BHAR. 1. 34.
 कलङ्क m. 1) macula. RAGH. 14. 37. 2) rubigo. RAGH. 13. 15.
 कलत्र n. (ut videtur a कल sg. 3. et त्र servans, cf. तनुत्र)
 1) lumbus, femur. 2) uxor. HIT. 31. 16.
 कलधैत n. 1) argentum. 2) aurum. AM.: दृष्ट्यहेमयोः.
 कलन n. macula. BIAR. 3. 72.
 कलभ m. catulus elephanti. UR. 91. 9.
 कलरव m. (BAH. e कल et रव sonus) 1) columba. 2) cucus Indicus. (Fortasse etiam lat. *columba* cum कल cohaeret; lith. *karwélis* columba litteris transpositis explicari possit e *kalrévis*, vel e *kar-lévis* mutato / in r et r in l.)
 कलविङ्ग m. passer. AM.
 कलश m. n. urna fictilis. HIT. 101. 8. (Gr. κάλιξ, lat. calix.)

कलशा f. *id.*
 कलस m. n. *id.* SU. 2. 18.
 कलसा f. *id.*
 कलह m. rixa, altercatio, pugna. HIT. 8. 17.
 कलहंस m. (e कल et हंस) anas mas. AM.
 कलहंसी f. Fem. praec. RAGH. 8. 58.
 कला f. (r. कल् s. आ) 1) pars, portio. A. 11. 3. 2) pars sexta decima diametri lunaris. HIT. 3. 1. 3) divisio temporis, Wils. «equal to 30 Cāshthas or about 8 seconds». DEV. 11. 8. 4) ars. BH. suppl. 2. (Fortasse lat. *par-s*, *par-tis* et *por-tio* obsoletā suā radice cum hac voce cohaerent, cum gutturales et labiales, nec non semivocales r et l saepissime inter se permutentur.)
 कलानिधि m. (e praec. e निधि) luna. AM.
 कलाप m. 1) ornamentum. 2) pavonis cauda. URV. 62. 9. 88. 14. 3) pharetra. 4) cumulus, multitudo. AM.: मूषणे वर्हे तूणिरे संहते.
 कलापिन् m. (a praec. s. इन्) pavo. RAGH. 6. 9.
 कलाभृत् m. (e कला et भृत् ferens) luna. HEM., v. कला-निधि.
 कलि m. 1) pugna, bellum; discordia, dissidium. HIT. 90. 4. A. 11. 9. 2) Indorum quarta mundi aetas, in quam impietas praevalet, et nomen daemonis hujus aetatis. N. 6. 1.
 कलिका f. flos non aperta. AM.
 कलिङ्ग m. nomen regionis. DR. 2. 7. (*)
 कलित् (a कला s. इत्) praeditus. UR. 48. 18.
 कलिल invius, impenetrabilis. BH. 2. 52.
 कलुप turbidus. N. 17. 7.
 कलेवर n. corpus. SA. 5. 61. (Cf. lat. *cadáver*.)
 कल्प् v. कल्प्.
 कल्प (r. कल्प् s. आ) 1) similis, *in fine compositorum* (v. gr. 652. suff. कल्प). DR. 5. 2. 5. 2) dies et nox Brahmae,

 (*) Wils.: *The name Calinga is applied in the Purāṇas to several places, but it especially signifies a district on the Coromandel coast, extending from below Cuttack to the vicinity of Madras.*

intervallum 432,000,000 annorum. 3) nomen arboris in Indri coelo.

कल्मष 1) squalidus, sordidus. 2) n. peccatum. BH. 5. 17.

कल्माप varius, versicolor. AM.

कल्य (r. कल् s. य) 1) praeparatus. 2) sanus. 3) n. diluculum, ortus lucis, tempus matutinum v. sq. (V. कल्याण et cf. gr. καλός e καλλός - καλλίων, κάλλιστος, καλλι-, καλλος - per assimilationem e καλῆς sicut ἄλλος ex ἄλιος, v. मन्य.)

कल्यन् Adv. (a praec. signo *accus.* म्) cras. N. 24. 4s.

कल्याण (e कल्य s. म्राणा, cf. suff. *fem.* म्रानी, म्राणी in nom. pr. velut इन्द्राणी, gr. min. 218.) 1) Adj. (f. ए) faustus, bonus, justus, eximius. BH. 6. 40. IN. 4. 14. BR. 1. 5. 2. 34. N. 12. 15. 92. 2) n. felicitas. RAGH. 2. 50. 17. 11.

कछू 1. 4. (अव्यक्ते शब्दे, कूङने शब्दे, म्रशब्दे v.) indistinctum sonum edere; sonare; mutum esse.

कछोल m. (ut mihi videtur, e कत् et लोल, v. उछोल) unda tumida. AM.; UR. 72. 6. infr.

कव् 1. 4. (वर्णे क. स्तुतौ वर्णे र.) colorare, pingere, de-pingere, describere; celebrare. V. कवि, cf. कु.

कवच m.n. lorica. A. 9. 5.

कवचिन् (a praec. s. इन्) loricatus. A. 5. 25.

कवर (ut videtur, e क caput et वर् tegens, a r. कृ s. म्र) plexus crinalis, Wils. «*a braid, or fillet of hair*».

कवरो f. (*Fem.* praec.) id. AM.

कवल m. bucea. RAGH. 2. 5., v. कव्य. (Hib. *caomhna*, *caomhnadh* «food, nourishment» v. sq.)

कवि m. (r. कव् s. इ) poëta. BH. 8. 9. (Hib. *caomhdha* «poetry, versification».)

कवोप्प (ex उष्णा praefixo कव् quod ex कु q. v. ortum esse videtur) tepidus. RAGH. 1. 67.

कव्य n. (ut videtur a r. कु s. य, sicut हृव्य q. v. ab द्वि) ci-bus, qui Manibus offertur. SU. 2. 10.

कश् 1. P. A. (हिंसायान् क. शब्दे v.) pulsare, laedere, occidere; sonare; v. कशा, कश्य et cf. कप्. (Hib. *casgairim* macto, trucidio.)

कशा f. (r. कश् s. म्रा) flagellum. AM.

कशाय v. कपाय.

कश्यन् v. किञ्चन.

कश्यित् v. किञ्चित्.

कशमल n. (ut videtur, a r. कश् s. मल) debilitas, animi demissio. BH. 2. 2.

कश्य (r. कश् s. य) 1) flagellandus. AM.: कशाहि. 2) n. latus equi. AM. 3) n. potus fervidus. AM.

कश्यप m. (e कश्य et य bibens a r. पा s. म्र) Kas'yapus, Maric'is filius, deorum et Asurorum pater.

कप् 1. et 10. P. i. q. कश्; cf. चप्, क्षप्, नप्, लप्.

कप m. (r. कप् s. म्र) lapis Lydius, «*the touch-stone*». AM.

कपाय (r. कप् s. म्राय) 1) adstringens de sapore. R. Schl. II. 12. 93. 2) ruber, fuscus. Lass. 60. 17. 3) m. n. gustus adstrictus. AM. (Scribitur etiam कशाय.)

कष्ट (r. कप् vel कश् s. त) 1) molestus, miser, aerumnosus. N. 13. 16. H. 1. 5. 29. HIT. 25. 18. 2) n. malum, infortunium. HIT. 72. 15. 3) कष्टम् Interj. vae! BHAR. 2. 88. (Hib. *ceas* «sorrow, grief, sadness».)

कस् 1. P. (गती) ire. (Hib. *cas, cos pes, coisighim* eo.) c. वि विकसित expansus, apertus, *de floribus*. UR. 53. 7.

कस्तोर n. plumbum album. HEM. (Gr. *καστίρεος*).

कस्तूरिका (a sq. s. इक्का in *fem.*) moschus. UP. 45.

कस्तूरो f. moschus. AM. (Cf. *κάστωρ, καστόριον*.)

कस्मात् (Abl. *Interrogativi*) cur. N. 3. 9.

कस्मिन्, कस्मै v. gr. 273.

कस्त्रि m. grus. AM.

का *in initio compositorum eodem modo usurpatur ac कत्, unde ortum esse videtur abjecto त् et productâ vocali ad compensandum omissum त्.*

कांस्य m.n. 1) cuprum album. Wils. «*White copper, Queen's metal, any amalgam of zinc and copper*». 2) poculum. 3) mensura quaedam. R. Schl. I. 72. 23.

काक m. cornix. AM.

काकपक्ष m. (e praec. et यक्षा ala) cincinnus ad capitis latera. R. Schl. I. 21. 9.

- काकाल *m.* corvus. Lass. 4. 18.
- काकिणी *f.* nomen mensurae et ponderis cujusdam.
- काकिनी *f.* *id.* HIT. 60. 18.
- काकु *f.* mutatio vocis *prepter moerorem, timorem etc.* AM.: विकारो यः शोकभीत्यादिभिर् ध्वने. UR. 36. 18.
- काकुद *m.* palatum.
- काकोल *corvus.* DR. 8. 31.
- काग *m.* cornix. Lass. 4. 18.
- काड्कू ^{1. A. nonnunquam} *P.* desiderare, optare. H. 4. 38. BH. 1. 32. 12. 17. 18. 54. (Hib. *each-ta* fames, goth. *huh-rus* *id.*, *huggrja* esurio, nostrum *Hunger*, *ich hungere.*)
- c. अभि *id.* SA. 3. 14.
- c. आ *id.* BR. 3. 6.
- काङ्क्षा *f.* (r. काड्कू s. आ) desiderium. N. 16. 1. 24. 2.
- काङ्क्षिन् (r. काड्कू s. इन्) desiderans, cupidus. SU. 2. 1.
- काच *m.* (r. कच्चु *lucere* s. आ) vitrum.
- काच्चु ^{1. A. (scribitur काच्, gr. 110^a.)} i. q. कच्चु.
- काञ्चन *n.* (r. काच्चु s. अन्) 1) aurum. 2) *Adj.* (*f.* नी, a subst. काञ्चन *s.* आ, v. gr. 652.) aureus. SA. 1. 23. DR. 2. 7.
- कास्त्री *f.* (r. कच्चु *ligare* s. आ in *fem.*) mulierum cingulum. BHAR. 1. 56.
- काठिन्य *n.* (a काठिन *s.* य) durities. SAK. 47. 12.
- काण coecus. HIT. 4. 15.
- काएड *m.n.* 1) caulis, scapus; truncus. 2) sagitta. HIT. 85. 5. 3) equus. 4) classis, ordo, turba, multitudo. 5) occasio, tempus opportunum. 6) aqua. AM.: दण्डवाण्वर्ववर्गावसर्वारिषु.
- काएडवत् *m.* (a काएड *s.* वत्) sagittarius. AM.
- काएडस्पृष्ट *m.* (e praec. et स्पृष्ट tactus) miles. AM.
- काएडोर *m.* (a काएड *s.* ईर) *id.* AM.
- कातर (ut videtur, e का et तर transgrediens, a r. तृ *s.* आ)
- 1) invalidus, insufficiens. RAGH. 11. 78. C. *in infinit.* BHAR. 1. 60.: तत्र प्रत्यूहम् आधातुम् ब्रह्मा खलु कातरः
- 2) pavidus, timidus, percursus. HIT. 55. 4. SAK. 58. 8. UR. 26. 6. *infr.*; v. sq.
- कातरता *f.* (a praec. s. ता) *Abstractum praecedentis.* SAK. 48. 10.
- कातर्य *n.* (a कातर *s.* य) *id.* RAGH. 17. 42.
- कात्यायनी *f.* (a कात्यायन - patronym. a कत्यायन nomen sapientis cujusdam - signo *fem.* ई) nomen Durgae. DEV. 8. 28.
- कादम्ब *m.* (a कदम्ब *s.* आ) anas. RAGH. 13. 55.
- कानन *n.* silva. H. 1. 42.
- कान्त (r. कम् *s.* त) 1) desideratus, dilectus, amatus. H. 4. 35. N. 11. 7. 2) splendens. DEV. 4. 11., v. sq. (Bret. *koant* pulcher.)
- कान्तार *m.n.* 1) via mala. 2) silva. R. SCHL. I. 30. 17.
- कान्ति *f.* (r. कम् *s.* ति) 1) desiderium. 2) splendor, pulchritudo. IN. 5. 7. N. 3. 17.
- कापथ *m.* (ex का et पथ, quod in fine compp. pro पथिन् via) via mala. AM.; cf. कदध्वन्.
- कापिश *n.* (a कपिश *s.* आ) potus servidus. HEM.
- कापुरुष *m.* (कार्म. e का et पुरुष vir) vir vilis, abjectus. HIT. 13. 19.
- कापोत *n.* (a कपोत *s.* आ) grex columbarum. AM.
- काम *m.* (r. कम् *s.* आ) 1) amor, cupido, cupiditas, desiderium, voluntas. BH. 2. 62. 18. 34. BR. 1. 16. SU. 4. 15. N. 1. 17. IN. 5. 61. SU. 1. 24. 2) Deus amoris. IN. 5. 49. 3) optatum, res optata. N. 17. 18.
- कामग (e praec. et जां iens) qui secundum voluntatem vel desiderium it, i. e. qui quo vult potest ire. N. 18. 23. IN. 2. 8.
- कामगम (e काम et गम iens) i. q. praec. H. 3. 5. SU. 2. 5.
- कामतस् *Adv.* (e काम *s.* तस्) ad voluntatem, secundum desiderium. H. 2. 31.
- कामदुहृ *f.* (*nomin.* -धुक् v. gr. 81^a). e काम et दुहृ mulgens, a r. दुहृ) quae mulgenti omnia optata praebet vacca. BH. 3. 10. 10. 28. N. 2. 18.
- कामन् *Adv.* (accus. a काम) 1) libenter. H. 2. 34. N. 20. 20. 2) bene, facile, वोहल्. RAGH. 2. 43. 4. 13.
- कामत्रूप (e काम desiderium et त्रूप forma) I. त्रूप. optata forma. II. वाह. 1) qui optatam quamcunque formam

potest assumere. BH. 3.39.43.; cf. कामदूपिन्. 2) optatam i.e. pulchram formam habens. SU. 3.17.

कामदूपिन् (a praec. s. इन्) *Adj.* qui optatam quamcumque formam potest assumere. H. 2.22. SU. 1.20.34.

कामा f. (r. कम् s. आ) voluntas. SA. 5.10.: कामया cum voluntate, libenter.

कामिता f. (a sq. s. ता) 1) desiderium, cupido, libido. HIT. 28.7. 2) amor, benevolentia. RAGH. 9.57.

कामिन् (r. कम् s. इन्) 1) amans, cupiens, volens. BH. 2.70. 2) m. amasius. Lass. 60.14.

कामिनी f. (a praec. s. हृ) amatrix, amata. RAGH. 9.69.

कामुक (r. कम् s. उक) libidinosus. AM.; RAGH. 19.33.

कामोपहतचित्ताङ्ग (BAH. e कामोपहत - काम + उपहत v. rad. हन् - amore afflictus, et चित्ताङ्ग - चित्त + अङ्ग - animus et corpus) amore afflictum animum et corpus habens. H. 2.29.

काम्यक n. (a काम्य desiderandus s. क) nomen silvae cūjusdam. DR. 1.1.7.6.5.

काम्या f. (r. कम् s. या) desiderium, optatio, votum. A. 9.30. BH. 10.1.

काय 1) m.n. corpus. BH. 5.11. 2) m. domus, v. निकाय.

कायस्य (e praec. et स्य) classis hominum hujus nominis et vir hujus classis. Wils. «*The Cayeth or writer cast, proceeding from a Cshettriya father and Sūdra mother*». HIT. 49.10.

कार m. (r. कृ in forma caus. s. आ) 1) nisus, contentio, labor. BH. 5.12. 2) in fine compōss. faciens, factor. v. अन्धकार, श्रोद्धार etc.

कारक (r. कृ s. अक) faciens, efficiens. N. 13.16. BH. 2.43.

कारण n. (r. कृ in forma caus. s. अन) 1) actio, factum, opus. N. 23.3. 2) causa, ratio. IN. 5.11. SA. 4.6. N. 16.27.

कारणतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) causā. HIT. 14.15.

कारणउव m. anatis species. AM.

कारव m. (e का et रव sonus) cornix (Lat. *corvus*, fortasse etiam gr. κόραξ, mutato *v* in *k* v. gr. comp. 19.; etiam κορώνη et *cornix* quodam modo cum कारव cohaerere videntur.)

कारा f. (ut videtur, a r. कृ in formā caus. s. आ) carcer. (Lith. *kaliu* captivus sum, in carcere sum; *kaliny-s* captivus, *kaline* carcer; v. sq.)

कारागार m. (e praec. et आगार domus) id. (Lat. *carcer*, quod etiam e repetita voce कारा explicari potest.)

कारागुप्त m. (e कारा et गुप्त custoditus) captivus. HEM.

कारिन् (r. कृ s. इन्) faciens. H. 3.18.4.16.

कारणिक (a करुणा s. रक) misericors. AM.

कासण्य n. (a करुणा miserabilis, s. घ) miseratio, misericordia. H. 1.23. BR. 1.4.

कार्त्स्वर n. aurum. AM.

कात्तिकीय m. (a कृत्तिका s. एय) Kārtikēyus, deus belli Sivo natus.

कात्स्य n. (a कृत्स्त totus s. य) integritas, plenitudo. MAH. 3.4031.

कार्पण्य n. (a कृपण miser, s. य) miseria. BH. 2.7. HIT. 31.4.

कार्मुक (f. की, a कर्मन् s. उक) *Adj.* opus perficiens. Subst. 1) m.n. arundo Bambos. 2) n. arcus. DEV. 9.27.

कार्य (r. कृ s. य) 1) faciendus. H. 4.44. 2) n. negotium, officium. H. 4.27. BR. 2.4.

कार्यवत् (a praec. s. वत्) officiosus. N. 7.12.

काश्य n. (a कृशा s. य) macies, trop. exilitas, tenuitas. RAGH. 5.21. (Hib. *caoile* macies.)

काल् 10. p. (कालोपदेश) tempus computare, Denomin. a sq. .

काल Adj. niger. Subst. m. 1) color niger. AM. 2) tempus.

3) mors et nomen Yami, dei mortis. A. 7.5.10.31. (Goth. *hoeila* tempus - nostrum *Weile* - attenuato *ā* in *ei* = *i* et adjecto *o*, sicut saepe post gutturales, e.c. in *hoas quis* = काल्, v. gr. comp. 388.; gr. οὐρῆς; fortasse etiam ὥρα, lat. hora; calenda, quod, si in *calen-dae* disolveretur, responderet sanscrito कालन्द् qui tempus dat - कालम् + द् cf. composita sicut अरिन्दम् - vel

कालन्ध qui tempus ponit. Ita pars prior vocis peren-die convenit cum scr. accus. परम् alium, gr. comp. 375. Cum काल mors convenient निः et heb. *ceal* «death and

- every thing terrible»; ad काल niger retulerim *κηλίς*, v. sq.).
- कालक *m.* (a काल s. क) 1) macula, naevus. AM.: पिण्डू.
2) jecur. HEM. (Cf. gr. *κηλίς*, v. काल.)
- कालका *f.* nomen Asuriae cuiusdam. A. 10. 7.
- कालकाज्ज्ञ (e praec. in *accus.* कालका et ज्ञ) natus Asuro-
rum genus. A. 10. 2.
- कालवृष्ट *m.* (e काल et वृष्ट) veneni species. HIT. 84. 16.
- कालधर्म *m.* (e काल et धर्म) mors. AM.; R. Schl. I. 43. 1.
- कालधर्मन् *m.* (e काल et धर्मन्) *id.* MAH. 1. 4877.
- कालयाप *m.* (e काल tempus et याप nom. actionis a r. या-
ire in formā *caus.* यापय्, s. स्र) procrastinatio. HIT.
96. 18.
- कालयापन *n.* *id.* HIT. 54. 3.
- कालायस *n.* (e काल et आयस ferrum) ferrum. AM.
- कालिमन् *m.* (a काल s. हमन्) nigritudo. HIT. 84. 16.
- काली *f.* (a काल signo *fem.* हि) nomen Durgae. DEV. 9.
27.
- काव्य *n.* (a कवि poëta s. य) poëma.
- काश् *1. et 4. a. 1)* lucere, splendere. RAGH. 10. 87. *2)* ap-
parere, videri. M. 43.: नै 'व भूमिरु नच दिशः ...
चकाश्चिरे (sic legendum pro प्रकाश्चिरे).
- c. निस् expellere, ausleuchten. Lass. 9. 14.
- c. प्र *i.q. simpl.* RAM. III. 55. 21.: उद्यानानि प्रकाशन्ते
ममा 'न्यया. - *Caus.* (प्रकाशयामि) collustrare, illu-
strare; manifestare. A. 1. 2. BH. 5. 16. HIT. 30. 20.
- काश्मोर nomen regionis. HIT. 46. 14.
- काष्ठ *n.* lignum. SA. 5. 1. 2. HIT. 49. 11. (Cambro-brit.
coed, bret. *coat*; e syllaba काष् ग्र. ξυ vocis ξύ-λον
litteris transpositis et अ attenuato in व explicari possit.)
- काष्ठा *f.* minuta pars temporis, v. कला. DEV. 11. 8.
- कास् *1. a.* (दोस्तौ शब्दकृत्यायाम् कुशब्दे र.) 1) lu-
cere, splendere (v. चकात्, काश् et cf. goth. *haiza*
fax; Benary huc refert Káτ-τωρ). 2) tussire. (Lith. *kós-tu*
tusso, *kós-ē-ti* tussire, slav. *kašljati*, germ. vet.
huusto tussis, v. Pott. I. p. 278.; scot. *casad* *id.*, cambro-
brit. *pás.*)
- कास *m.* (r. कास् s. स्र) tussis. AM.
- कास्तर *m.* bos bubulus. AM.
- कास्तार *m.* stagnum, lacus. AM.
1. कि *3. p.* चिकेमि (ज्ञाने) scire. (Fortasse lat. *scio* praefixō *s*; heb. *ci* «see, behold», *ci-thi* «you see», *ci-tear* «it seems, appears»; v. कित्.)
2. कि stirps interrogativa, v. किम्.
- किंशारु *m.* (ut videtur, e किम् et शारु, quod simplex non
invenitur, a r. श्रू laedere s. उ, v. gr. 671.) aristae spica-
rum. AM.
- किंशुक *m.* (καρ्म. ex interrog. किम् et शुक psittacus. gr.
671.) nomen arboris (*Butea frondosa*). N. 12. 3.
- किङ्कर *m.* (e किम् quid et कर faciens) servus, famulus. SA.
6. 30.
- किङ्कणि *f.* cingulus cum parvis tintinnabulis, vel quodvis
aliud ornamentum tinniens.
- किङ्कणि *f.* *i.q. praec.*
- किङ्कणोकिन् *(e praec. s. किन्)* ornamento tinniente in-
dutus. IN. 5. 12.
- किञ्चन (*Nom.* कञ्चन, काचन, किञ्चन, v. gr. 284.) aliquis,
quispiam, ullus. SA. 2. 21.; *praesertim in constructione*
cum negativo न, e. c. SU. 4. 3. 24. - *Accus. neut.* किञ्चन
adverbialiter ponitur, praesertim in constructione cum न,
ad exprimentum nullo modo, neutiquam, nequaquam.
BR. 1. 24. (Cum suffixo चन conferatur *hun* linguae
goth., ubi *ni hwas-hun* idem valet ac sanscritum न क-
ञ्चन, v. gr. comp. 398.)
- किञ्चित् *(Nom. कञ्चित्, काचित्, किञ्चित् v. gr. 284.)*
id. BR. 1. 17. SU. 1. 25. HIT. 21. 5. - यः कञ्चित् *id.* HIT.
11. 5.: सुवर्णकिङ्कनं यस्मै कस्मैचिद् दातुमङ्गामि-
किञ्चित् *Adv.* paululum. SA. 4. 26. DR. 9. 24. (Particula
enclitica चित् quae in dialecto Vēdicā etiam cum Sub-
stantivis conjungitur - e. c. वयञ्चित् aves a चि - est
neutrūm stirpis चि, quod ortum est e कि, unde formis
Vēdicis माकिस्, नकिस् respondent Zend. मास्यास
माचिस्, नास्यास् नाचिस्, v. gr. comp. 398.)
- किञ्चिलिक *m.* v. sq.

किञ्चलुक *m.* (fortasse e किम् et चुलुक pro चलुक, a r. चल् se movere) vermis. AM. Scribitur etiam किञ्चलिक.

किञ्चल *m.* (e किम् et डल a r. डल् tegere s. म्र) fibra loti, v. sg.

किञ्चलक *m.* (ut videtur, a praecedente, s. क, ita ut किञ्चलक mutilatum sit e किञ्चलक) RAGH. 15.52.: हिमलिष्टकिञ्चलकम् पङ्कजाम्.

किदृ 1. *p.* (गतौ *x.*) ire. (Cf. कदू, ex quo किदृ ortum esse censeo attenuato म्र in इ, sicut इदू q. v. ex म्रदू.)

किदृ *m.* (r. किदृ s. इ) aper. AM.

किदृष्ट *n.* sordes. AM.: = मल.

किण *m.* cicatrix. RAGH. 18.47.

1. **कित्** 3. *p.* चिकेतिम् (cf. कि unde कित् ortum esse videtur adjecto त्, v. gr. comp. 109^b.) 1) videre, cernere, percipere, animadvertere. RIGV. apud Rosen. p. 81.3.: यथा नो मित्रो वरुणो यथा रुद्रश्चिकेतति «ut nos Mitras, Varunas, et Rudras animadvertis» (चिकेतति pro चिकेत्ति, adjecto charactere 1^{mae} classis, ita ut चिकित् pro radice haberri posset); p. 100.7.: तव वद्रश्चिकिते वाह्नोर् हितः «telum conspicitur tuis in manibus positum» (praeter. redupl. hic sicut saepe in dialecto Vēdicā praesentis loco fungitur; posset tamen etiam चिकिते pro praes. cognatae radicis कि haberri); p. 106.3.: तवे दू इदम् अभितश्चेकिते वस्तु «tua haec ubique conspicitur opulentia» (चेकिते pro चिकिते, quod supra); 140.5.: चिकेतद् अस्मै «animum advertat huic» (चिकेतद् pro चिकेद् (चिकेत्) sicut supra चिकेतति pro चिकेत्ति). 2) scire, nosse. RIGV. p. 137.4.: य ईज् चिकित गुहा भवन्तम् «qui eum novit in specu versantem»; p. 144.4.: चिकित्वान् अग्निम् पदे परमे तस्थिवांतम् «cognoscens Agnim loco summo insistentem». (In utroque tamen loco significacionem cernere, percipere praetulerim; grammatici vero hanc radicem explicant per शाने *x.* मतौ *v.*)

2. **कित्** 1. *p.* (रोगापनयने *x.* संशयेच्छावासरोग्येषु *v.*) sanare; dubitare; desiderare; habitare; valere. In

dialecto Vēdicā कित् cl. 1. item significat cernere, animadvertere. RIGV. p. 3.2.

कितव *m.* lusor, aleator. N. 17.37.

किन्तु (किम् + तु) sed, antem, vero. HIT. 10.11.86.4.

किन्नर (कर्म e किम् quid, et नर् vir, v. gr. 671.) nomen ordinis Geniorum, qui Kuvēri sunt famuli et coelestes cantores et fidicines.

किन्तु (किन् + तु) 1) an, num. N. 10.10.12.98. 2) quanto minus, nedum. BH. 1.35.

1. **किम्** (Nom. कस्, का, किम्, gr. 273.) quis; - *Nota locutionem cum gen. personae et instr. rei, ad exprimentum, quid prodest?* e.c. N. 12.90.: को नु मे जीवितेना र्थस् तम् ऋते पुरपर्भम्; RAGH. 2.53.: किन् रात्येन तद्विपरीतवृत्तेः; nonnunquam part. fut. pass. radicis कृ additur, e.c. Lass. 12.20.: किम् बज्जना मम भाषितेन कर्तव्यम्. In hujusmodi locutionibus part. pass. praeter. gerundii loco fungitur, e. c. DR. 7.4. H. 4.2. - *Antecedente quopiam vocabulo interrogativo aliquis;* BH. 2.21.: कथं स ... कड़ घातयति हन्ति कम्; cum sequente अपि aliquis, quispiam. HIT. 4.7.; cum antecedente relativo et sequente अपि quisque, quicunque. N. 26.9. (Litth. kas accurate convenit cum nomin. masc. कस्; goth. hwa-s quis? = कस्, hwo quae? = का, hwa-ta quid? = obsolete कत्, zendico और्ग ka!; lat. quis, quid, a Th. कि quo, quod (= कत्), qui, quorum, quos, a Th. क; de fem. et neut. pl. quae pro quā = goth. hwo v. gr. comp. 387.394.; ad Th. कि etiam pertinet lat. hi-c, ci-s, ci-tra, l. c. 394.395. et goth. HI, unde hi-mma, hi-na, hi-ta, hidre, angl. he, hi-s, hi-m, l. c. 397.; gr. ΠΟ, jon. KO (πότερον, κότερον, πῶς, κῶς etc.); slav. ky-č, ka-ja, ko-e, gr. comp. 388.; heb. cia, scot. co, cambro-brit. pa quid?)
2. **किम्** *Adv.* 1) cur. BR. 3.2. 2) an, num. HIT. 39.4.: अस्मिन् निर्दिने वने कदाचित् किम् व्याधा सम्बरनितः; v. किन्तु, किम्बा. 3) utrum ob. HIT. 53.18. 4) *Cum sequente पुनर् (किम् पुनर्)* quanto magis vel quanto minus. BH. 9.33. A. 5.2.

किमर्थम् *Adv.* (तत्. e किम्, tanquam interrogativi stirpe

cum vi genitivi, et म्र्यम् v. म्र्य) cur, quam ob rem.
H. 4.28.

किमु v. उः.

किमुत *Adv.* (किम् + उत) nedum, ne dicam. RAGH. 2. 62.

किम्पचान् (e किम् et पचान् coquens a.r. पच् s. partic.
praes. ATM. म्पान् pro मान्) miser. AM.

किम्पुरुप m. (e किम् et पुरुप vir) i. q. किन्वर. AM.

किम्बदन्तो f. (e किम् et वदन्तो part. praes. fem. radi-
cis वद् dicere) rumor, fama. HIT. 39.7.

किम्वा (किम् + वा) an, num. UR. 6. 1. infr.

कियत् (Nom. कियान्, कियती, कियत्, a stirpe interr.

कि s. म्रत् e वत् abjecto व्, mutato इ stirpis कि in
इय् ex euphon. legc 51., v. इयत्) quantus, quot. HIT.
56.16. PAT. 4. — कियत् *Adv.* aliquantulum, paululum.
HIT. 86.6.

किर m. (r. कृ s. म्र) aper.

किरण n. (r. कृ s. म्रन्) radius luminis. RAGH. 5.74.

किरात m. Kirātus, homo ferus, silvas vel montes habitans
et venatu vivens.

किरोट m. diadema, tiara. A. 5.13.

किरोठिन् (a praec. s. इन्) 1) diadematus, tiaratus. A. 1.
3. BH. 11.17. 2) cognomen Arg'uni. DR. 5.15.

किर्मीर (ut videtur, ar. कृ) 1) varius, versicolor. AM. 2) m.
malus aurantia. (Cf. gr. οὐρανός.)

1. किल् 6. p. (शैत्यक्रोडनयोः क. शैल्को क्रोडे r.) frigi-
dum esse; ludere; album esse; (v. कोलि et cf.
hib. cal «a joke» ejectā vocali radicali post Gunaē in-
crementum.)

2. किल् 10. p. (चेये क. नुदौ r.) jaculari; mittere.

किल sane, certe, profecto. IN. 5.28. BR. 3.11. N. 12.19.

किलिवप् 1) *Adj.* improbus, scelestus. RAM. III. 75.43.:
कर्म किलिवप्. 2) *Subst.n.* a) peccatum. BN. 3.13.
6.45. b) piaculum. R. SCHL. I. 62.7.

किश्ति m.n. gemma *arboris*, palmes, surculus, v. किसल्.

किश्तिय 10. p. id. v. किसलय.

किशोर m. pullus. R. SCHL. II. 20.20.

किष्क् 10. 4. (वधे r.) occidere. (Hib. ceasaim «I tor-
ment, crucify, vex».)

किष्कु m.f. cubitus. MAH. 2.20.

किसल m.n. i. q. किशल.

किसलय m.n. id. UR. 57.6. infr.

कीकस् n. os, ossis. AM.

कीचक m. arundo bambos vento stridens. RAGH. 2.12.4.
73.

कीट् 10. p. (बन्धे क. बन्धवर्णयोः r.) ligare; tingere.

कोट m. insectum, vermis. HIT. 8.7. (Gr. κίσ.)

कोदृष्ट (gr. 287.) qualis? HIT. 4.21. (Prâkr. केरिसि, slav.
ko-lik, Th. ko-like, gr. πη-λίκος, goth. hvé-leiks, Th.
hvé-leika, nostrum we-lcher, lat. quá-lis, v. हृदृष्ट et gr.
comp. 417.)

कोर m. psittacus. AM.

कोर्णि v. कृ, gr. 609.

कोर्त् v. कृत्.

कोर्ति f. (r. कृ s. ति, v. कृत्) gloria. N. 20.33.

कोल् 1. p. (बन्धे) ligare.

कोल m. 1) flamma. AM. 2) palus, sudes, stipes. AM.: =
शाङ्कु, v. sq.

कोलक m. (a praec. s. क) lignum transversarium. HIT.
49.11.13.15.

कोला f. i.q. कोल.

कोलाल n. 1) aqua. 2) sanguis. AM.

कोश m. simia. AM.

1. कृ 1. 4. 2. p. 9. p. कवे, कौमि, कुनामि (शब्दे) sonare.

2. कृ 6. 4. कुवे (आत्मिस्वरे) gemere. (Hib. caoi, caoidh
«lamentation, mourning», caoidhim «I lament, mourn,
grieve».)

3. कृ stirps interrogativa, unde descendunt Adverbia कुतस्
et कुत्र. In initio compositorum nuda stirps adhibetur ad
exprimendam contemplationem vel diminutionem (v. gr.
273.)

कुंस् 10. p. (भाषार्थे क. भासने v. scribitur कृन्, gr. 110^a.)
loqui; splendere. (cf. कस्, goth. hausja, nst. höre.)

कुक् 1. *a.* (म्रादाने) capere, sumere.

कुकर् (ex कु et कर् manus) manum intortam vel debilem, languidam habens. AM.

कुकृत्य *n.* (e कु et कृत्य *n.* faciendum, negotium) negotium exiguum, leve. HIT. 76. 14.

कुकुट *m.* gallus. HIT. 106. 17.

कुकुभ *m.* Phasianus gallus. AM.

कुकुर् *m.* canis. HIT. 50. 3.

कुक्ति *m.* venter, uterus. RAGH. 10. 66.; trop. RAGH. 2. 38.: अद्रिकुक्ति; A. 5. 11.: समुद्रकुक्ति. (Lat. *coxa, coxendix*, gr. *κοξώνη?* germ. vet. *būh*, nostrum *Bauch*, mutatā gutturali in labiale.)

कुड़कुम *m.* crocus. AM. (Fortasse *κρόκος*, *crocus* per metathesis e *κόρκος*, *coccus*, mutatā nasalī in *r*, v. gr. comp. 20.)

1. **कुच्** 1. *p.* (रोधपर्ककौटिल्यलेखनेषु) impedire, includere; conjungere, miscere, tangere; inflexum esse; ire. V. कुञ्च्.

2. **कुच्** 1. *p.* (तारशब्दे) altum, acutum sonum edere.

3. **कुच्** 1. 6. *p.* (सङ्कोचे) curvare, inflectere. V. कुञ्च्.

c. सम् *id.* BHAR. 3. 74.: गात्रं सङ्कुचितन्. — *Caus. id.* MAH. 1. 2843.: केचिद् गजाः … सङ्कोच्या ग्रकरान् भीताः प्रद्रवन्ति स्म.

कुच *m.* (r. कुच् s. म्र) mamma; N. 12. 66. cf. चुचुक, चूचुक.

कुचाय *n.* (e praec. et अग्र) papilla. AM.

कुद्र् 1. *p.* (स्तेयकरणे *क.* स्तेये *v.*) furari.

कुच्च 1. *p.* inflexum esse. कुच्चित cincinnatus. IN. 5. 6. ubi कुच्चित pro कुच्चित legendum. (Hib. *cuachaim* «I fold, plait», *cuach* «a curl», *cuachach* «curled, frizzled»; v. कुच्.)

c. वि corrugari. MAH. 1. 4112.: विकुच्चितललाघ्नुत्.

कुड़् 1. *p.* (अव्यक्ते शब्दे *क.* scribitur कुड़् gr. 110^a.) sonare.

कुञ्ज *m.n.* 1) locus repentibus plantis abundans. IN. 1. 25.

2) umbraculum, casa frondea. 3) elephanti dens prominens. 4) maxilla inferior.

कुञ्जर् *m.* (a praec. sgnf. 3. suff. र) elephantus. Nom. pr. DR. 2. 11.

कुञ्जरत्वपिन् (a कुञ्जरत्वप elephanti forma s. इन्) elephanti formam habens. SU. 2. 20.

1. **कुट्** 6. *p.* (कौटिल्ये) inflexum esse, v. कुटिल.

c. प्र torrere, assare. MAH. 1. 2842.: भक्त्यन्ति स्म मांसानि प्रकुट्य विधिवत् तदा; v. sq. et कुट्टू.

2. **कुट्** 10. *a.* (प्रतापने) calefacere, urere. (Cf. 2. कूट्टू, कूट्टू. Hib. *cuatan* sol. v. Pict. p. 23.)

कुट *m.n.* hydria. AM.

कुटि *m.f.* (r. कुट् s. इन्) casa. AM. (Cf. angl. *hut*, nostrum *Hütte*.)

कुटिल (r. कुट् s. इल) curvus, inflexus, flexuosus. DEV. 2. 8.

कुटुम्ब् 10. *a.* (धृत्यास्) tenere, ferre, perferre.

कुटुम्ब *m.* progenies, stirps. RAGH. 7. 68.

कुटुम्बक (a praec. s. क) 1) Adj. propinquus, cognatus. 2) n. familia. HIT. 21. 2.

कुटुम्बिन् (a कुटुम्ब s. इन्) pater familias. UR. 36. 15.

कुटुम्बिनो *f.* (a praec. signo fem. र्हि) uxori. RAGH. 8. 85.

1. **कुट्टू** 1. *p.* (प्रतापने) calefacere, v. 2. कुट्.

2. **कुट्टू** 10. *p.* (हेदने क. कुत्साक्षिदोः v.) scindere; contemnere.

कुट्टनो *f.* (ut videtur, a r. कुट्टू s. म्रन in fem.) lena, libidinis ministra, *Kupplerin*. HIT. 11. 8.

कुट्टिम *m.n.* pavimentum. RAGH. 11. 9.

कुट्टमल *m.n.* calyx efflorescens. HIT. 39. 15.

कुठ *m.* arbor. AM.

कुठार् *m.* (e praec. et अर a r. कृषि s. म्र) securis. RAM. I. 4. 20.

कुठारी *f.* (Fem. praec.) *id.*

कुड् 6. *p.* (बाल्ये क. अद्वने *v.*) puerile esse; edere.

1. **कुण्** 6. *p.* (शब्दोपकरणयोः) sonare, adjuvare. (Cf. कण्, वाण्, चण्, स्वन्, lat. *cano, sono, lith. žwanù* sono.)

२. कुण् 10. p. (आमत्रणे क.) salutare, valedicere.

कुणप् m. corpus mortuum. AM.

कुणि m. i.q. कुकार. AM.

कुण्ट् 1. p. (वैकल्ये, scribitur कुट्, gr. 110^a.) conturbatum, mutilatum, dirutum esse.

कुण्ट् 1. p. (आलस्ये क. खोटने वैकल्ये आलस्ये v.; scribitur कुट्, gr. 110^a.) claudum, mutilatum, pigrum esse; v. sq.

कुण्ठ (r. कुण्ठ s. अ) segnis, tardus, piger. AM.: मन्दः क्रियास्तयः.

१. कुण्ट् 1. p. (वैकल्ये, scribitur कुट्, gr. 110^a.) i.q. कुण्ट्.

२. कुण्ट् 1. a. (दाहे, scribitur कुट्, gr. 110^a.) urere, cf. कुट्.

३. कुण्ट् 10. p. (रक्षणे, scribitur कुट्, gr. 110^a.) servare, tueri.

कुण्ड १) n. urceus, urna, hydria. MAH. I. 4500. 4504. २) caverna in terrâ facta ad servandum ignem sacrum. ३) putreus. RAGH. I. 84. ४) adulterino sanguine natus e feminâ, vivente marito. AM.

कुण्डक m. (a praec. s. का) i.q. कुण्ड m. sgfc. 1. UP. 45.

कुण्डल n. १) annulus. N. I. 4. 3. (v. gr. 653.) २) annulus de auricula suspensus. ३) vinculum, armilla, collare, monile.

कुण्डलिन् (a praec. s. इन्) Possess. praec.

कुण्डलीकृत Adj. (e कुण्डल et कृत, v. gr. 653.) annulus factus. N. I. 4. 3.

कुण्डिन n. nomen urbis Vidarborum. N. 21. 2.

कुत्स् (a कु q. v. s. तस्) १) unde? H. 2. 24. 4. 27. २) nemendum, multo minus. BH. 4. 31.; sequente एव. IN. I. 17. BR. I. 28.

कुतुक n. i.q. sq. AM.

कुतूहल n. १) voluptas. N. I. 16. 13. 48. २) curiositas, cupiditas et studium novarum rerum. SAK. 19. 6. infr. UP. 78.

कुत्र (a कु q. v. s. त्र) ubi?

कुत्रचित् (e praec. et चित्) alicubi.

कुत्स् 10. a. १) spernere, contemnere. RAM. I. 49. 18.: कु-

त्सिता विचरिष्यथ. २) conviciari, maledicere. DHRIT.

५७.: कुत्सयित्वा वचोभिः; Part. praes. p.: कुत्सयन् MAH. I. 5286. (Lith. *kussinu* adversor.)

कुथ् 4. p. (पूतोभावे क. पूतित्वे v.) foetere (cf. पूय्).

कुथ m. elephanti tegmentum versicolor. AM.

कुथा f. id.

कुन्त m. jaculum uncinatum. AM. (= प्रात्).

कुन्तल m. capillus. TSCHAUR. 4.

कुन्तो f. १) nomen regionis. H. I. 31. २) regis Pāndūs uxor.

१. कुन्थ् 1. p. (हिंसा सङ्क्लेशयोः क. क्लोशे वधे v., scribitur कुथ्, gr. 110^a.) offendere, laedere, ferire, vexare, occidere. (Cf. lat. *quatio*, *per-cutio* et scr. पुष् quod ex कुथ् mutatâ gutturali in labiale ortum esse censeo.)

२. कुन्थ् 9. p. कुथामि (gr 387.) id.

कुन्द m.n. jasmini species, *jasminum multiflorum vel pubescens*. AM.

कुन्द् 10. p. (अनृतभाषणे क. मिथ्योक्ती v.; scribitur कुड् gr. 110^a.) mentiri.

१. कुप् 4. p. irasci. HIT. 76. 13.; cum dat. pers. RAGH. 3. 56.: चुकोप तस्मै स भृशम्. कुपित iratus. N. 20. 32. - ATM. cum accus. RAM. I. 39. 7: कुप्यते देवान्. - (Lat. *cupio*, nostrum *hoffe*, angl. *hope*.)

c. अति valde irasci. RAM. III. 72. 66.

c. प्र i.q. simpl. HIT. 74. 8. Caus. MAN. 9. 314.: को न नश्येत् प्रकोप्य तान्.

२. कुप् 10. p. (भाषार्थं क. घुतौ v.) loqui; splendere. (Cf. heb. *cubhas* «a word, a promise»; huc etiam trahi possit lat. *cupo in nun-cupo*; goth. *HUF* lamentare.)

कुपूय (e कु et पूय pus) vilis, abjectus. AM.

कुप्य n. quodvis metallum excepto auro et argento, ut cuprum etc. AM.

कुञ्ज gibbosus, gibberosus. AM. (Lith. *kuprà* gibber, *kupðatas* gibbosus, gr. κυφός, κύπτω, lat. *gibbus*, *gibba*, *gibber*; fortasse etiam nostrum *Höcker*, mutatâ labiali in gutturalem.)

कुञ्जक (a praec. s. क) *id.* Lass. 32. 13.

कुमार् 10. p. (Denominativum a sq.) ludere.

कुमार् m. (ut mihi videtur e कु ए मार् - a r. मृ - quod secundum originem suam virum significare possit, sicut मर्त्य q. v.) 1) puer qui ad quintum annum nondum pervenit. BR. 2. 7. N. 1. s. 2) princeps juventutis, regni heres. AM.: = युवराजः. 3) cognomen Kārtikēyi. (Gr. κόρος, κοῦρος ejectā syllabā mediā; huc etiam retulerim μειράξ, μειράκιον abjectā priore compositi parte.)

कुमारत्रत् n. (e praec. et त्रत्) votum coelibatūs. UR. 77. 5. infr.

कुमारी f. (a कुमार् signo fem. ह) puella, a decimo usque ad duodecimum annum.

कुमाल् 10. p. (ortum est e कुमार् mutato र् in ल्) i. q. कुमार्.

कुमुद् f. i. q. sq.

कुमुद् n. 1) *Nymphaea esculenta alba.* 2) *Nymphaea rubra.*

कुमुदिनी f. (a praec. s. इन् in fem.) cumudis floribus abundans locus.

कुमुदिनोनायक (e praec. et नायक dux, dominus) luna. HIT. 79. 5.

कुमुद्हत् n. (a कुमुद् s. वत्) 1) lotis abundans. RAGH. 4. 19. 2) m. n. i. q. कुमुदिनी. AM.

कुमुद्हती f. (a praec. signo fem.) 1) i. q. कुमुदिनी. SAK. 52. 6. infr. 2) *nymphaeae species*, Wils. «*Menyanthes indica or cristata*». RAGH. 6. 36.

कुम्भ् 10. p. (कादने क. स्तूत्याम् च; scribitur कुब्, gr. 110^a.) tegere; sternere.

कुम्भ m. 1) vas aquarium, urna. N. 23. 11. 2) modi frumentarii genus. 3) tumor in superiore parte frontis elephanti; Wils. «There are two of these projections, which swell in the rutting season.» DEV. 3. 13. (Cf. κύμβη.)

कुम्भकार् m. (e praec. et कार् factor) figulus.

कुम्भयोनि f. (BAH. e कुम्भ et योनि) nomen Apsarasis jugdam. IN. 2. 30.

कुम्भन् m. (a कुम्भ s. इन्) elephantus. HEM.

कुम्भिल् m. fur.

कुम्भीर m. crocodilus. AM.; Wils. «*the crocodile of the Ganges, the longnosed alligator*».

कुम्भीरक m. (a praec. s. क) fur. UR. 32. 8. infr., cf. कुम्भिल.

1. कुर् 6. p. (शब्दे) sonare.

2. कुर् v. कृ, gr. 383.

कुरङ् m. antelope. UR. 77. 9. infr.

कुरर् (r. कुर्) m. haliaeetus. N. 12. 113.

कुररी f. Fem. praec.

कुरु m. Nom. pr., unus e majoribus Dhritarâschtri et Pân-dûs.

कुरुक्षेत्र n. (e कुरु et क्षेत्र) nomen regionis prope urbem Dehli.

कुररी f. probabile ter i. q. कुररी, scilicet haliaeetus semineus. N. 11. 20. A. 10. 63. (in ed. Calc. legitur कुररी).

कुरुवक m. nomen plantae, Wils. «1) *The crimson amaranth.* 2) *A purple species of barleria.* 3) *Also a yellow kind.*»

कुर्द् 1. 4. (क्रोडायाम्) ludere, cf. वृद्ध्, गुद्.

कुल् 1. p. (बन्धुसंहत्यो:) colligere; cognatum esse.

c. आ turbare, perturbare. HIT. 39. 20.: स्मराकुलितमति; RAM. III. 71. 10. शोकेना "कुलितेन्द्रिय. Cum वि + आ id. RAM. I. 45. 7.: क्रोधव्याकुलित.

c. सम् id. RAM. III. 49. 2.: सङ्कुलितेन्द्रिय.

कुल n. (r. कुल् s. आ) familia, genus. H. 4. 5. BR. 2. 14. (Hib. gaol «a family or kindred»).

कुलगिरि m. (e praec. et गिरि) mons principalis, *quorum septem enumerantur*, v. कुलभूत्.

कुलठा f. femina impudica. AM.; MR. 288. 11.

कुलभूत् m. (e कुल et भूत्) i. q. कुलगिरि. RAGH. 17. 78.

कुलस्त्री f. (TATP. e कुल et स्त्री femina) femina generosa stirpe orta. N. 18. 8.; v. sq.

कुलाङ्गना f. id. SA. 7. 15.

कुलाय *m.* (e कुल et अय a r. ह िre s. म) nidus. AM.

कुलिश *n.* fulmen. DEV. S.34.

कुलीन (a कुल s. इन्) nobilis, generosus. N. 17.42.

कुलोर *m.n.* cancer. HIT. 11.4.9.; zodiaci constellatio. R. Schl. I. 19.8.

कुल्य (a कुल s. य) *Adj.* 1) familiaris. BHAR. 3.24. 2) generosâ stirpe ortus. *Subst.n.* (ut videtur, a r. कुल् s. य) os, ossis. AM.

कुल्या *f.* (r. कुल् s. य in fem.) 1) flumen. RAGH. 7.46. 2) canalis. SAK. 7.12. RAGH. 12.3.

कुवल *n.* lotus flos. AM.

कुवलय *n.* id. AM.

कुवाद (ex कु et वाद dicens) maledicus, columnians. AM.

कुवेर *m.* (KARM. e कु et वेर m.n. corpus) Deus divitiarum, sic dictus propter deformitatem suam; singitur enim cum tribus cruribus et octo dentibus.

कुवेल *n.* lotus flos. HEM.

1. कुग्र 4. p. (शिलापि) amplecti, v. कुस्. (Fortasse gr. κύω, κυ-νέω abjectâ consonante finali.)

2. कुग्र 1. et 10. p. धृती splendere.

कुश 1) m.n. graminis species (*Poa cynosuroides*) quam Indi venerantur et in multis sacris ritibus adhibent. 2) n. aqua. AM.; v. कुशेशय.

कुशल 1) salvus, felix, prosper. N. 16.29. BH. 18.10. 2) habilis, dexter, peritus, gnarus. IN. 2.28. N. 12.83. 19.18. 22.12. 3) Subst.n. salus, fortuna, prosperitas. N. 2.16. 12.71. 13.31.22.2.

कुशलिन् (a praec. s. इन्) salvus, felix. N. 2.16. 16.29.

कुग्रूल *m.* horreum, granarium. HIT. 5.10.66. 13.18. 19.

कुशेशय *n.* (e कुशे in aqua et शय qui jacet) lotus flos. RAGH. 6.18.

कुप् 9. p. (निष्कर्पे) extrahere; cf. कृप्.

कुष्ठ *n.* (e कु et स्थ्य) leproe. AM.

कुस् 4. p. i.q. कुग्र्.

कुसरित् *f.* (e कु et सरित् fluvius) fluvius tenui aquâ. HIT. 30.7.

कुसुम *n.* flos.

कुसुमाकर *m.* (florum multitudinem habens, e praec. et आकर fodina, multitudo) ver. BH. 10.35.

कुसुमित (a कुसुम s. हत्) floridus. SA. 4.26.

कुसुमेषु *m.* (e कुसुम et इषु sagitta) nomen Anangi.

कुस्म् 10. 4. (कुस्मिते r.) distorto vultu ridere. (Luce clarius est verbum कुस्मये compositum esse e particula कु et स्मये rideo a r. स्मि; scribendum igitur est कुस्मि, quod secundum 1^{am} cl. format कुस्मये.)

कुह् 10. 4. (विस्मारणे क. विस्मापने r.) decipere, fallere; v. sg.

कुहक *m.* (r. कुह् s. मक्) 1) deceptor. 2) actio decipiendi, destitutio. HIT. 129.22.

कुहन *m.* (r. कुह् s. मन्) n.pr. DR. 2.11.

कुहना *f.* (r. कुह् s. मन् in fem.) simulatio pietatis, sanctitatis. AM.

कुहर *n.* caverna, specus. HIT. 58.2.

1. कू 6. 4. कुवे (शब्दे क. आर्तस्वरे r.) sonare; gemere. (Cf. कूज्, नुकुव्.)

2. कू 9. p. a. कुनामि कुने. id.

कूज् 1. p. sonare *praesertim de avibus*. R. Schl. prooem. 1.: कूजन्तम्... बन्दे वालभीकिकोकिलम्; *de arundine* RAGH. 2.12.; v. कूजित्.

c. म्रव *id.* RAM. III. 70.12.: विहगो भृङ्गराजो ऽयम्... कोकिलेना 'वकूजिति'.

c. उप *id.* N. 12.113.: चक्रवाकोपकूजिति.

c. निस् *id.* RAM. III. 69.36.: निष्कूजन्तः शुभा गिरः.

कूजित *n.* (r. कूज् s. त) sonitus. RAGH. 9.26.: पद्मपद को-किलकूजितम्; 4.62.: शार्दुकूजित.

1. कूट 10. p. (दाहे मत्ते) urere; consulere, deliberare. (Cf. angl. heat, hot; island. vet. *hiti* calor, *heitr* calidus, nostrum *Hitze*, *heifs*. V. 2. कूट.)

2. कूट 10. 4. (अप्रसादे क. अप्रसादाप्रदेः r.) inclemtem, non faventem, non munificum esse.

कूट *m.* (r. कूट s. म) 1) vertex, cacumen. N. 12.8. 2) acer-
vus, v. कूटशस्. 3) fraus. MAH. 1.2476.: न कूटमानैर् वणिः पण्यम् विक्रीणते तदा; v. कूटबन्ध.

कूटक *n.* (r. कूट s. ऋक) vomer. AM.

कूटबन्ध *m.* (e कूट *fraus et banus*) laqueus, Fallstrick. RAGH. 13.39.

कूटशस् *Adv.* (a कूट s. शस्) acervatim. A. 9.5.

कूड़ 6. *p.* (घसने क. घान्ये भक्ते v.) edere; solidum esse.

कूण् 10. *p. A.* (सङ्कोचे) curvare, inflectere.

कूप् 10. *p.* (दैर्वल्ये) debilem esse.

कूप *m.* 1) fovea, cavum, specus. 2) puteus. BHAR. 2. 41. (Gr. κύπη, russ. КОПАЮ фодио.)

कूदू^१ 1. *A.* (क्रोडायाम्) ludere, v. कूदू. (Huc trahi possit lat. *ludo*, ita ut ortum sit ex *ludo* pro *ardo*, abjectâ gutturali sicut in *amo* - v. कम् - et litteris transpositis.)

कूदून *n.* (a praec. s. ऋन) ludus, jocus. AM.

कूर्म *m.* testudo. N. 12.113. (Fortasse gr. κλέμυμνος, χέλυς, χελώνη quodam modo cum कूर्म cohaerent, mutato r in λ.)

कूर्मपृष्ठेन्नत *Adj.* (कर्म. e कूर्मपृष्ठ testudinis tergum et उन्नत, v. नन् praef. उत्, erectus) testudinis tergi instar erectus, altus (convexus). IN. 5.12.

कूल् 1. *p.* (आवरणे क. आवृत्तौ v.) tegere, protegere, v. sq.

कूल *n.* (r. कूल s. ऋ) ripa, littus. R. Schl. I. 1. 28.: गङ्गा-कूले. (Hib. *cul* «custody, guard, defence; the back part of any thing»; *col* «an impediment, a prohibition».)

कूवर *m.n.* temo.

1. कृ 8. *p. A.* करोमि, कुर्वे (irreg. v. gr. 383.; in dial. Véd. haec radix sequitur 5^{thām} cl., e cuius charactere नु signum 8^{thāc} cl. उ abjecto न् ortum est) agere, facere, efficiere, exercere. BH. 13.31.: न करोति; HIT. 6.19.: यथा मृत्यिण्डउतः कर्ता करोति यद् यद् इच्छति; N. 1.26.: मानुषोऽग्निरुद्रु कृत्वा; 8.18.: कुरु मद्यचः; 17.39.: प्रसादङ्गु कुरु; DEV. 3.23.: कोपङ्गु चक्रे; BR. 3.2.: क्रियताङ्गु क्षमम्; H. 4.22.: विक्रमङ्गु चक्रतुः परम्; BR. 2.32.: व्यवसायङ्गु करोमि. — Cum gemin. accus. facere aliquem aliquid. NALOD. 4.23.: ऋकृत मुदा यन्तारन् तम्; RAGH. 2.46.: ऋन्धकारं शकलानि कुर्वन् tenebras dividens, ad litt. in frusta vertens. Nonnun-

quam nomen rei, in quam aliquid vertitur, suffixo शात् instruitur, e.c. RAGH. 8.20.: ऋकरोद् ... द्विपदा-रम्फलानि भस्मसात्. Notetur praecipue locus in RAGH. (16.25.) ubi forma in सात् Adjectivi vice fungitur: कुशावर्तीं श्रोत्रियसात् स कृत्वा Kus'avatim (urbem) sacerdotum propriam postquam fecerat (Schol. ed. Calc.: श्रोत्रिया वैदिका तेषु ऋधोनाङ्गु कृत्वा). — Cum vocibus in adverbium वत् (instar)exeuntibus putare, aestimare, e.c. Lass. 34.16.: राज्यन् तृणवत् कृत्वा. — Cum मनसा sequente accusativo mente concipere, aliquid cogitare, recordari aliquid, e.c. MAH. 1. 7051.: मनसा कृत्वा कृष्णम्. — पदङ्गु कर्तुम् pedem ponere, Lass. 84.10.; उत्सङ्गे vel ऋঙ्गे कर्तुम् in gremium tollere. SA. 5.5.: उत्सङ्गे इस्य शिरः कृत्वा निषसाद महोतले; P. 29.: इत्यु ऋঙ्गे पाटलोङ्गु कृत्वा — उदकङ्गु कर्तुम् aquam *Manibus* libare. RAM. III. 73.33.: क्रियताम् उदकम् पितुः — कालङ्गु कर्तुम् tempus constituere. MAH. 1.8469.: -चक्रे. — Nota constructionem part. fut. pass. cum gen. pers. et instr. rei, antecedente किम् q. v. sive न्; e.c. Lass. 32.7.: न च पुत्रेण मे कार्यं स्वजनैर् ना 'पि बान्धवैः। न पित्रा नै 'व मात्राच त्वं हि स्वामिन् गतिर् मम. — Caus. pass. BH. 3.5.: कार्यते लृ ऋवशः कर्म. — Desid. N. 8.3.: चिकीर्णतोच तत्प्रयम्. (Hib. *carain* «I perform, execute», *ceard* fem. «an art, trade, business, function» = कृति, e कर्ति; *sucridh* «easy» = सुकृत; *cambo-brit. creu* formare; island. *ger-dh* fem. *actio*, Th. *gerdhi* = कृति cum gutturali mediâ pro aspiratâ, quam ex generali lege exspectaveris, v. gr. comp. 87.; germ. vet. *karawan* praeparare, nostrum *garde cibis*. Lat. *creo*, *caer-e-monias*, *ars*, quod e *cars* multatum et cum scr. कृति pro कर्ति et cum supra memorato hib. *cear-dh*, quod item artem significat, cohaerere censeo; *paro* mutatâ gutturali in labiale; fortasse etiam *pario* et *pareo* (obedio) huc pertinent, ita ut *pareo* cum forma caus. कारयामि conveniat, quum omnia 2^{dae} conjug. verba originem trahant e scr. 10^{ma} classi, vel, quod ad

idem redit, e formâ caus., cuius characterem अय् in dialecto prâcr. in ए correptum videmus; v. gr. comp. 109^a.6. E graecâ linguâ conferatur κραίνω, et πράστω a rad. ΠΡΑΓ, cuius γ̄ e F ortum esse potest, ita ut αγ̄ formae ΗΠ-ΑΓ ad characterem 8^{va} cl. gunatum reducendum sit, qui ante vocales sonat अव्, e. c. अकर्वम्.)

c. अधि praeponere alqm. alicui rei MAH. 8.11.: राजशा 'धिकृतो विद्वान्. 2) in animo habere, spectare, appetere. SAK. 34.7.: अहन् तु ताम् ... शकुन्तलाम् अधिकृत्य ब्रवीमि; 44.13.: ताम् अधिकृत्य प्रहरति; RAGH. 11.62.: शान्तिम् अधिकृत्य.

c. अनु imitari. MAH. 1.3325.: न तत् प्रज्ञो 'नुकूर्वीति.

c. अप 1) abstrahere, abripere. RAM. I.51.13.: शब्देना 'पकृतस् तेन. 2) offendere. अपकृत n. offensio. H. 4.3.

c. अभि i. q. simpl. SU. 2.26.: कुरुक्षेत्रे निवेशम् अभिचक्रतुः.

c. अलम् ornare. N. 2.11. - c. अलम् praef. सम्: समलङ्घक् id.

c. आ praef. अप 1) auferre, demere. RAGH. 6.57.: अपाकृतस्वेदलवा. 2) relinquere. RAGH. 7.47.: शिवा भुद्धच्छेदम् अपाचकार (Schol. Calc. = तत्याद).

c. आ praef. उप tradere, dare. N. 25.16.: तद् उपाकर्तुम् इच्छामि (Schol. Nil. उपाकर्तुम् per दातुम् explicat).

c. आ praef. निर् arcere, repellere, rejicere, repudiare, irritum facere. SU. 2.15.: शापाः ... वरदाननिरकृताः; RAM. I.39.3.: क्रोधात् सा निराकृता; R. Schl. II.8.37.: दर्पान् निराकृता पूर्वन् त्वया ... राममाता सप्तनी ते.

c. उप juvare, auxilium ferre, prodesse. HIT. 57.12.: अनुपकूर्वणो न कस्या 'प्य उपायनङ् गृह्णीयात्; RAGH. 17.58., v. infra praef. वि. - उपकृत n. auxilium. BR. 1.9. V. उपकर्तु �etc.

c. नि offendere, vexare. N. 19.5.: मया कुद्रेण निकृताः 14.15.: निकृतो तुःयेन.

c. निष् rejicere, repudiare, despicere (v. निराकृ). DEV. 1.31.: निष्कृतः पुत्रैः.

c. प्र 1) facere. N. 3.25.: ब्रुदिम् प्रकृत्य यथे 'च्छसि; GHAT. 18.: छद्यम् मे प्रकरोपि किं सदाहम्. 2) vitium asserre virginis. MAN. 8.370.: या तु कन्याम् प्रकृयात् त्वौ.

c. प्र praef. वि vexare. RAGH. 10.75.: रक्षेविप्रकृतौ.

c. प्र praef. सम् facere. MAH. 1. 2387.: तुण्डयुद्धम् ... सम्प्रचक्रतुः.

c. प्रति 1) mutuum officium praestare, gratiam referre. प्रतिकृत n. officium mutuum. M.8. 2) dare poenas alejs rei, ulcisci, se vindicare ab alquo, c. dat. s. gen. pers. MAH. 1.840.: येन ते हिंसितः पिता तस्मै प्रतिकृत्य त्वम्; 2018.: यो मे हिंसितवांस् तातम् ... तस्य तथा प्रतिकृयाम्.

c. वि 1) facere. H. 4.47.: पुरा विकृते मायाम्. 2) commovere. RAGH. 13.42.: अमुम् ... ना 'लम् विकर्तुम् जनितेन्द्रशङ्कम् सुराङ्गनाविधमचेष्टितानि (Schol. Calcutt. विकर्तुम् = सखलायितुम्). 3) nocere, damnum inferre. RAGH. 17.58.: होनान्यं अनुपकर्तुणि प्रवृद्धानि विकृते (मित्राणि) impotentes non prosunt, praepollentes nocent amici. (Schol. Calcutt. विकृते = अपकारञ्चेष्टन्ते). 4) deformare. N.13.26.: विकृताकारा; 14.13.: दृष्टा ... आत्मानम् विकृतम्; A.6.19.: वादित्राणि विकृतस्वरूपाणि. 5) destruere. SU. 2.19.: उम्भा ... विकृते वर्धयिणी.

c. सम् (संस्क्र gr. 111. praef. सम्) 1) ornare. N. 17.8.: दूपम् असंस्कृतम्. 2) consecrare. RAGH. 15.31.: सखा दशरथस्या 'थ जनकस्यच मत्ववित्। सञ्चस्करो 'भयप्रीत्या मैथिलीयो यथाविधि. 3) matrimonio jungere. MAN. 9.173.: या गर्भिणी संस्क्रियते.

c. सम् praef. उप parare de cibis. N. 23.20.

2. कृ 5. p. a. laedere, vulnerare, occidere.

कृक् m. gula, fauces. HEM.

कृकण् m. perdicis species. AM.

कृकवाक् m. (e कृक् et वाक् a rad. वच् s. उ) 1) gallus. AM. 2) pavo. (Cum prima hujus comp. parte convenit hic. clearc gallina, v. कृकण्).

कृच्छ्र (ut mihi videtur, e कृत् vel कृत abjecto अ et अ e

अम abjectâ syllabâ finali) 1) difficilis, molestus, aerumnous. 2) n. difficultas, onus, molestia, miseria. H. 1.15. Br. 3.11. N. 15.16. 24.18.

कृत् 1. a. (भर्जने क.) assare, torrere. (Hib. *sgreigim* «I fry».)

1. **कृत्** 6. f. कृतामि (gr. 335.) findere, dissecare. DR. 8. 27.: चकर्त निश्चितैर् भद्रैर् धनूपिच शिरांसिच; RAM. III. 74.3.: द्रुमः परशुना कृतः (कृत correptum est e कर्त् - v. «Vocalismus» p. 168. et cf. कर्त् - cui respondeat lith. *kertù* caedo, infinit. *kirs-ti*; gr. *neípw*, *naégtis*, abjecto *t*, quā in re convenit cum slav. *korjú* scindo; lat. *curtus*, *cul-ter*, v. कर्त्री; hib. *ceartaighim* «I prune, trim, cut», *cuire* «a knife».)

c. उत् i. q. simpl. H. 2.13.: एषाम् उत्कृत्य मांसानि.

c. नि id. DR. 5.24.: पयात शाखो व निकृत्तमूलः.

c. नित् absindere. DR. 8.21. ATN.: भुजम् मूले खड्डेन निरकृत्तत.

c. वि id. N. 10.17.: कथम् वासो विकर्त्तयम् secundum 1^{माम्} classem.

2. **कृत्** (r. कृ s. त्, gr. 643.) faciens, in fine comp. BH. 3.5. A. 4.30.

कृत (part. pass. a r. कृ s. त) 1) factus. 2) Subst. n. factum, facinus. LOC. कृते et instr. कृतेन tanquam praepositiones significant propter, c. genit. aut in compositione cum nomine recto. N. 4.3.9. 19. SA. 5.94. - V. कृतम्.

कृतकर्मन् (BAH. e कृत factus et कर्मन् factum, opus, negotium) factum negotium habens, qui negotium suum egit. H. 4.31. A. 10.67.

कृतकाम (BAH. e कृत et काम) factam i.e. expletam optationem, voluntatem habens. SU. 1.19.

कृतकृत्य (BAH. e कृत et कृत्य n. faciendum) i.q. कृतकर्मन्. IN.5.1. SU. 4.1. BH. 15.20.

कृतप्ल (qui factum destruit, e कृत et प्ल occidens, destruens) ingratus, immemor beneficii.

कृतज्ञ (qui factum novit, e कृत et ज्ञ q.v. noscens) ingratus, beneficii memor.

कृतनाशक (e कृत factum et नाशक destruens, a r. नश् in form. caus. s. अक) ingratus. HIT. 105.1., v. कृतप्ल.

कृतम् (Acc. τοῦ कृत) particula prohibitiiva, c. instrumentali substantivorum abstractorum. apage, aufer, absit; e. c. UR. 84.8.: कृतम् परिहासेन; RAGH. 11.41.: कृतद् गिरा.

कृतश्चम् (e कृत et अम lassitudo) laboriosus, operosus, studiosus. MAH. 1.852.

कृताञ्जलि (BAH. e कृत et अञ्जलि q.v.) factam manuum conjunctionem, implicationem habens. BH. 11.14.

कृतान्त m. (BAH. e कृत et अन्त finis) 1) sors, fatum. 2) cognomen Yami, dei mortis. HIT. 9.5. 3) conclusio demonstrata, Wils. «a demonstrated conclusion, proved or established doctrine». BH. 18.13.

कृतार्थ (factam rem habens, BAH. e कृत et अर्थ res) optatum consecutus, laetus, contentus. N. 16.10.18.21.

कृतावृ (facta arma habens, BAH. e कृत et अवृ telum) armorum gnarus. N. 12.86.

कृति f. (r. कृ s. ति) 1) actio, opus, opera. HIT. 97.7. 2) carmen. RAGH. 15.33. (Hib. *ceard* f., island. *gerdh*, Th. *gerdhi* f., lat. *ars*, v. r. कृ.)

कृतिन् (a कृत factam s. इन्) 1) factam rem, factum negotium habens. RAGH. 3.51. 2) habilis, dexter. RAGH. 11.29.

कृतिः f. (r. कृत s. ति) 1) actio findendi. 2) pellis. 3) cortex arboris भूजपत्र dictae. (Cf. hib. *cart* cortex, lat. *cortex*, quod ortum esse videtur e *corti* = कर्ति, adjecto c, sicut fem. suff. त्री apud Romanos sonat *tric*, e.c. *genitric* = जनित्री; fortasse etiam *cutis* hic pertinet, ita ut ortum sit e *curtis* = कर्ति)

कृतिका f. (a कृति actio findendi s. कृ in fem.) 1) pl. sex nymphae, Kārtikēyi nutrices. RAGH. 14.22. 2) tertia constellatio lunaris, sex stellas complectens.

कृतिवासन् m. (e कृति pellis et वासन् vestis) cognomen dei Sivi. AM.; MAH. 2. 1642.

कृत्य (r. कृ s. य inserto त्, gr. 626.) 1) faciendus. 2) infensus, hostilis, v. sq. 3) Subst. n. negotium, officium.

कृत्यका f. (a praec. s. कृ vel अक in *fem.*) vexatrix. N. 13.29.

कृत्यवत् (a कृत्य s. वत्) officiosus, officii colendi studiosus. DR. 7.6.

कृत्रिम (r. कृ s. त्रिम) artificiosus. RAGH. 13.75. 19.37. (v. कृ et कृति).

कृत्त्वं (ut videtur, a r. कृ) totus, omnis, universus. BR. 1.17. N. 24.23. BH. 3.29.

1. कृप् 1. 4.: कल्पे pro कर्पे (fortasse a कृ i.e. कार्, adjecto प्, sicut saepe in formis caus. v. gr. 521. et cf. rad. कृप्, quod idem est ac कृप्, quum utrumque transeat in कल्प्) misereri. (Cf. gr. ἔλπω.)

2. कृप् 10. p.: कल्पयामि, v. praec. (दोर्वल्ये) debilem esse.

कृपण (r. कृप् s. अन् v. euph. r. 94².) miserandus, miser. BR. 3.12. N. 12.31. BH. 2.49.

कृपा f. (r. कृप् s. अ) miseratio, misericordia. BR. 1.5.

कृमि m. (fortasse a r. कृप्) insectum, vermis. RAGH. 16. 20.: तिरस्कियन्ते कृमितन्तुजातैः ... गवाक्षाः (Schol. Calc. कृमि explicat per उर्णनाम); BHAR. 1.63.: कृमि-कुलशातावृतन्: ... आ. (कृमि correptum est e कर्मि, v. कृ. Lith. *kirminis*, *kirmēlē*, russ. червь *ceroj*, mutato *m* in *v*; heb. *cruimh*, cambo-bret. *pryo*; goth. *vaurms*, Th. *vaurmi*, e *hvaurmī*, v. gr. comp. 388.; lat. *vermi-s* e *quermi-s*; fortasse gr. ἔλμιος e ἔρμιος, cf. lith. *kirminis*.)

कृमिल (a praec. s. ल्ल) verminosus.

कृम् 4. p. attenuare, श्रोककर्षिति moerore attenuatus, emaceratus. N. 12.28. 16.33. 20.31. (Fortasse lat. *parco*, *parcus*, *parum*, *parvus*, *paucus*, gr. παῦρος, goth. *favai* pauci, angl. few, *huc pertinent*, mutatā gutturali in labiale, v. sq.)

कृग्र (r. कृग्र s. अ) macer, tenuis. N. 16.9. (Hib. *creas* «narrow, straight», *caile* «narrow ness, small» = काश्य q. v., mutato *r* in *l*; lat. *parcus*, *parvus*; v. r. कृग्र.)

कृग्रान् m. ignis. RAGH. 2.49. 7.21.

1. कृप् 1. p. 1) trahere, abstrahere, rapere, abripere. DR.

5. 25.: ना कृप्यमाणा रथम् आरोहः; H. 4.23.: लताश् चकृपतन् ततःः 4.11.: कृप्यमाणम् मया 'सकृत... सिंहेने 'व महाद्विषम्; 7.14.: दुःखेन कर्पिता. 2) elevare. N. 9.11.: फलमूलानि कर्पयन्. - Caus. कर्पयामि vexare. MAN. 7.111.: राजा स्वराष्ट्रं यः कर्पयत्य अनवेचया; N. 16.32.: श्रोककर्पिता. (Lith. *karszū* pectino linum, lanam, et mutatā gutturali in labiale et *r* in *l*: *plēszu* 1) rumpo, 2) aro; *plēszau* ultro citroque traho; russ. чешу́ *c'eshu* pectino, ejecto *r*; latinum *verro*, ut mihi videtur, e *querro* abjecto *q*, sicut e.c. *vermis* e *quermis* - v. कृमि - et assimilato *s* antecedenti litterae; gr. νόρος scopae, v. Pott. p. 229.; etiam *vello*, quod cum sg. 2. convenient, huc traxerim; fortasse gr. ἔλκω, ita ut *x* respondeat sanscrito प्, quod cum कृ cognatum est, gr. 99.)

c. अप् abstrahere, abripere, detrahere, tollere, exuere. N. 9.33. 17.11.33.

c. अप् praef. विः व्यपकर्पामि. id. N. 24.41.

c. अव् abstrahere, abripere, retrahere. N. 10.28.: अव-कृष्ट् तु कलिना मोहितः प्राद्रवन् नलःः 10.26.: स कृप्यमाणः कलिना सौच्छदेना 'वकृप्यते.

c. आ attrahere, detrahere, deducere, protrahere. N. 10.26.

c. आ praef. अप्: अपाकर्पामि abstrahere, amovere. RAGH. 12.17.: तम् अशक्यम् अपाकृष्टम्.

c. उत् sursum trahere, levare, elevate. RAGH. 6.14.: विस्त्रात् अंसात्... प्रालम्बम् उत्कृप्य.

c. नि praef. सम्, v. सन्निकर्प, सन्निकृष्ट.

c. निस् extrahere, educere. SA. 5.16.

c. परि trahere circum. DR. 5.21.

c. प्र protrahere, extendere. प्रकृष्ट् protractus, longus. N. 12.111.: गत्वा प्रकृष्टम् अध्वानम्. - c. प्र praef. वि� removere. RAGH. 17.45.: वास्त्वाः शत्रवो विप्रकृष्टाः.

c. वि 1) abstrahere, abripere. DR. 5.22. H. 4.21.22. 2) विकृष्टन् धनुः, चापम् intendere arcum. SA. 3.22.: विकृप्य बलवद् धनुः; RAM.I.62.4.38.: विकर्प चापं सन्धाय वाणीना नेन.

c. सम् abstrahere, abripere. SA. 5.64.

2. कृप् 6. p. a. (विलेखने क. विलेखे v.) 1) radere, scabere, delineare, pingere (v. लिख् praef. वि). Huc traxerim निकृप्, cuius Pass. invenitur in MAH. I. 2616., ubi significare videtur quendam desodiendi, sepeliendi modum, minus profundum quam is qui per निखन् exprimitur, einscharren: यः संस्थितो दक्षते वा निखन्ते वा 'पि निकृप्यते वा. 2) arare. R. Schl. I. 66. 14.: मे कृपतः क्षेत्रम्, v. कृपि. (Fortasse goth. *FALH* abscondere, sepelire, *filha*, *falh*, *fulhum*, mutata gutturali in lab. et प् in gutturalem, v. gr. 99.)

कृपि f. (r. कृप् s. ह) aratio, agricultura. BH. 18. 44.

कृपिन् m. (r. कृप् s. इन्) arator. SU. 2. 24.

कृष्ण 1) niger, violaceus. 2) m. *nom. propri.* Krischnus, deus Wischnus humanā formā indutus. *Dual.* कृष्णी Krischnus et Arg'unus. (Russ. черный *c'er nyi* niger ejectā sibilante.)

कृष्णावत्मन् m. (*nigram viam habens*, *BAH.* e praec. et वत्मन् via) ignis.

कृष्णासर्प m. (e कृष्ण et सर्प) serpens niger. HIT. 67. 7.

कृष्णासार (BAH. e कृष्ण et सार q.v.) 1) niger. N. 24. 16. 2) m. dorcas, antilope niger. AM.

कृष्णा f. nomen Pāndavorum uxoris.

कृष्णाय् (*Denom.* a कृष्ण, gr. 585.) nigrare. HIT. 22. 74.: अङ्गारः शोतः कृष्णायते करम्. (Russ. чернио *c'ernju* nigro).

1. कृ 6. p. किरामि (gr. 334.) conjicere, spargere, perfundere, obruere, implere. GIT. Gov. 4. 14.: किरिति सजलकणजालम्; DR. 8. 6.: शक्तितोमरनारचैः ... कोर्यमाणः. (Gr. *κεράω*, *κεράννυμι*, *κίρνημι*, quorum ultimum formā cum कृष्णामि cl. 9. convenit, cf. प्, quod ex कृ mutatā gutturali in labialem ortum esse videatur.)

c. अनु implere. MAH. I. 4340.: वर्णिभश्चा न्वकोर्यन्त नगराणि. - अनुकोर्ण impletus. DR. 6. 2. 8. 4s. A. 7. 2.

c. अभि implere. R. Schl. II. 14. 53.: अभ्यकोर्यत शोकेन.

c. अव 1) i. q. *simpl.* A. 3. 32.: अख्यपूर्णे भूतम् अवाकितम्. अवकोर्ण impletus, plenus. MAH. I. 7840. 2) de-

serere, relinquere. MAH. I. 3057.: अवकोर्यच मां याता परात्मजम् इवा 'सतो. 3) *Pass.* deserere, se dispendere, dilatare. R. Schl. I. 38. 14.: समन्ताद् अवकोर्यत (omisso augmento) समन्ततस्तु तान् देवोम् अभ्यपिञ्चत पावकः.

c. अव praef. सम् i. q. *simpl.* A. 3. 25.: तम्... शरवर्पेण समवाकिरम्.

c. आ implere. आकोर्ण impletus, plenus. N. 12. 2. 113. A. 6. 7. (Cf. lat. *acervus*.)

c. आ praef. अप vacuafacere, ex inanire; MAH. I. 2851.: ना 'पुष्पः पादपः कथित् पद्धपदैर् ना 'प्य अपाकोर्णः.

c. आ praef. सम् implere. समाकोर्ण. N. 12. 38.

c. उत् 1) superfundere. UR. 37. 5.: उत्कोर्णी इव वास्याटिषु निशा निदालत्ता वर्हिणः. 2) perforare? RAGH. 4. 59.: मत्तेभरदनोत्कोर्ण; v. sq.

c. उत् praef. सम् id. RAGH. 1. 4.: मणी वद्रसमुत्कोर्ण (Schol. Calc. = हरिण चिक्किद्रिते).

c. परि 1) circumfundere, undique implere. RAGH. ed. Calc. 8. 35.: भ्रमरैः ... परिकोर्णी (Schol. परितः सर्वतः कोर्णी व्याप्ता). 2) committere, tradere. RAGH. 18. 32.: महोम् महेच्छः परिकोर्य सूनौ.)

c. प्र se dissipare, se disspergere. RAM. I. 9. 20.: सर्वतः प्रकिरन्ति स्म ललमाना वराङ्गनाः; - प्रकोर्ण expansus, elatus. A. 6. 2.: फेनवत्यः प्रकोर्णीश्च ... ऊर्मयः; 10. 63.: प्रकोर्णकेशो. (Cf. lat. *procérus*, quod etiam ad कृप् trahi potest, unde प्रकृष्ट longus.)

c. वि spargere, expandere. HIT. 9.: तण्डुलकणान् विकोर्य; MAN. I. 1. 196.: विकिरेत् यवसं गवाम्; A. 9. 18.: विकोर्णे इव पर्वतैः - आसान् विकिरितुम् suspiria ducere. GIT. Gov. 5. 16.

c. सम् 1) confundere, miscere. MAH. I. 3479.: सङ्कोर्णीचार्धर्म; 2) implere. IN. 1. 28.: अस्तरेगणसङ्कोर्णी; SU. 2. 24.: अस्तिकङ्गालसङ्कोर्णी.

2. कृ 9. p.: कृष्णामि (= *κεράω*), v. कृ cl. 6., हिंसायाम् क. हिंसे v.) offendere, laedere, ferire, vexare, occidere. (Cf. चिरि, चोर्ण, चूण्.)

3. कृ 10. A.: कारये (विज्ञाने v.) noscere. (Gr. *νοίω*, lat. *cerno*, quae formā cum कृणामि cl. 9. cohaerent, v. gr. comp. 109^a). 5. 496.).
- कृत् 10. P. कीर्तयामि (ut mili videtur, *Denom.* a कीर्ति gloria, quod ipsum a कृ, quocum fortasse lat. *CEL* vocis *celeber* cohaeret, mutato *r* in *l*) 1) dicere, eloqui, enuntiare, memorare. MAN. 3.36.: सर्वं शृणुत तम् विप्राः सम्यक् कीर्तयतो मम; 10.123.: विप्रसेवै 'व शूद्रस्य विशिष्टङ् कर्म कीर्त्यते. 2) laudare, celebrare. N. 20.36.: येच त्वाम् मनुष्या लोके कीर्तयिष्यन्त्य अतन्दिताः; Bh. 9.14.: सततङ् कीर्तयन्तो माम्.
- c. उत्, अनु, परि, प्र, सम् + प्र, सम् *id*. RAGH. 10.33.: महिमानम् ... उत्कीर्त्य तव; R. Schl. I. 14.22.: अवश्याय ... मानुपान् ना 'न्वकीर्तयत; MAN. 2.122.: स्वन् नाम परिकीर्तयत; M. 56. परिकीर्तित celebratus; MAN. 3.27.: ब्राह्मो धर्मः प्रकीर्तितः; Bh. 18.4.: त्यगो हि ... त्रिविधः सम्प्रकीर्तितः; N. 5.10.: सङ्कीर्त्यमानेषु राजान् नामसु.
1. कृप् 1. A., secundam grammaticos etiam P. (ut videtur, a r. कृ adjecto प्, sicut saepe in formis caus. - gr. 519. sq. - mutato प् in ल्, vel, in formis gunatis, अर् in अल्; plerumque enim haec radix कल्प् sonat, unde Praes. कल्पामि, कल्प्ये, v. कृप्) fieri, *praesertim* participem fieri *alcs rei*, vel causam fieri *alcs rei*, esse alicui rei, converti in *alqd*, afferre *alqd*, c. dat. rei, plerumque substantivorum abstractorum. Bh. 2.15.: सोऽमृतत्वाय कल्पते is immortalitatis particeps fit; RAGH. 18.32.: अद्वन्मने अकल्पत liberationis a nativitate particeps factus est. - कृप् factus, constitutus. MAN. 3.69.: पञ्च कृप्ता महायज्ञाः. (Huc traxerim nostrum *helse*, goth. *hilpa*, praet. et radix *halp*, quod accuratissime cum कल्प् convenit, mutatā initiali tenui in aspiratam, ex generali lege, et servatā tenui finali, sicut in *slépa* dormio = स्वप्, v. gr. comp. 89.; lith. *gélbmi* juvo, v. कृप् cl. 10.)
- c. उप i.q. simpl. MAN. 3.202.: वार्य अपि अद्यया दत्तम् अक्षयायि 'पकल्पते (Schol. अक्षयसुखहेतुः सम्पर्यते). - उपकृप् factus, praeparatus, apportatus (v. कृप् cl. 10. prae. उप). MAN. 3.208.: आत्मेषु 'पकल्पते ... विप्रांस् तान् उपवेशयेत् (Schol. उपकृप्तेषु explicat per विन्यस्तेषु i. e. collocatis); 8.333.: यस् त्वा एतान्यु उपकृप्तानि द्रव्याणि स्तेनयेत् (Schol. उपभोगार्थम् कृतसंस्काराणि).
- c. वि haesitare, dubitare. HIT. 53.10.: आदिष्ठो न विकल्पेत्.
2. कृप् 10. P. कल्पयामि. 1) facere, efficere, creare. RAGH. 8.46.: मम भाग्यविप्लवाद् अशनिः कल्पित एष वेधसा; R. Schl. I. 35.1.: पौत्रोम् इष्टिम् अकल्पयत्; RAGH. 1.94.: कल्पयामास वन्याम् एवा 'स्य संविधाम् (Schol. Calc. = सम्पाद्यामास). 2) dare, impertire. RAM. I. 53.10.: भागान् न कल्पयथ मे सुराः; MAN. 11.231.: कल्पयित्वा 'स्य वृत्तिम्; MAH. Ex. 58.: आत्मनङ् कल्पयामास.
- c. उप praeparare, apportare. RAM. I. 11.55.: यज्ञे यद्यु उपकल्पितम्; III. 65.17.: शश्या त्वदर्थम् उपकल्पिता; N. 23.11.: तस्य प्रक्षालनार्थाय कुम्भास् तत्रो 'प कल्पिताः.
- c. परि 1) facere, parare. RAGH. 4.6.: परिकल्पितसान्निधा ... सरस्वती; 11.23.: आससाद् मुनिर् आत्मनस् ततः शिष्यवर्गपरिकल्पितार्हणम् ... तपीवनम्; MAN. 9.152.: सर्वम् वा रिक्थजातन् तु दशधा परिकल्पयच (Schol. दशधा कृत्वा). 2) constituere, definire. UP. 35.: तस्या 'पि ... तया निशि सङ्केतकन् द्वितीयस्मिन् प्रहरे पर्यकल्पयत्.
- c. प्र 1) facere. दाउम् प्रकल्पितुम् punire, castigare. MAN. 8.324. 2) dare, impertire. MAN. 11.22.: वृत्तिन् धर्म्याम् प्रकल्पयेत्, v. *simpl. sgf.* 3.
- c. सम् cogitare. BHAR. 3.63.: अतोतम् अपि न स्मरन् अपिच भाव्यसङ्कल्पयन्. (Schol. भवितव्यन् न सङ्कल्पयन्.)
- केका f. pavonum clamor. RAGH. 1.39.
- केकिन् m. (a praec. s. इन्) pavo. AM.
- केत् 10. P. advicare, invitare; consilium dare (*proprie* facere ut aliquis sciat, Caus. radicis कित् scire).
- केत m. (r. कित् s. अ) 1) domus, habitatio. 2) *in dial.*

- Vēdicā mens.* Ros. L. 14. दिव्यो गन्धर्वो केतपूः के-
तन् नः पुनात्.
- केतक *m.* कैतकी *f.* (r. कित् *s.* म्रक) planta quaedam,
Pandanus odoratissimus. RAGH. 13. 16.
- केतन *n.* (r. कित् *s.* मन) 1) signum, insigne. MAH. 1.
8188. 2) vexillum. 3) habitatio. R. SCHL. I. 75. 8.
- केतु *m.* (r. कित् *s.* उ) vexillum. N. 12. 38.
- केप् 1. *a.* (गत्याम् *k.* गत्याज् चाले *v.*) ire, se movere,
vacillare. (Cf. कम्प्, गेप्.)
- केयूर *n.* armilla. RAGH. 6. 68.; *m.* BHAR. 2. 16.
- केल् 1. *p.* (गतौ *k.* चालगत्योः *v.*) ire, se movere, vacil-
lare; cf. चल्.
- केलि *m.f.* (r. किल् *s.* इ) lusus, *praesertim* amatorius. HIT.
50. 1. (Hib. *cal* «a joke», *v.* किल्.)
- केव् 1. *a.* (सेवने *k.* सेवे *v.*) colere, venerari (Cf. सेव्,
quod ex केव् ortum esse potest, quum gutturales fa-
cile in sibilantes transeant.).
- केवर्त *m.* (e के, locat. vocis का aqua, et वर्त iens) pisca-
tor, *v.* कैवर्त.
- केवल 1) omnis, universus, totus. BH. 5. 11. A. 9. 7. DR. 4.
17. 2) unus, solus. RAGH. 2. 63. (Goth. *hail sanus?*)
- केवलम् *Adv.* (a praec. signo *accus.* म्) solum. HIT. 4. 11.
- केश *m.* (ut equidem puto, e locat. के in capite et श cor-
rupto e शय, quod etiam in aliis hujusmodi compositis
invenitur, e. c. बलेशय piscis; केश est igitur quod in
capite jacet, sicut शिरोहृ quod in capite cre-
scit, *v.* गिरिश) coma, caesaries. (Lat. *caesaries* formā
magis cum केशर convenient, quocum etiam nostrum
Haar, anglosax. *haer*, contulerim, ita ut media syllaba
vocis केशर ejecta sit, sicut कुमार apud Graecos sonat
κόρος, *κούρος*. Cum priore compositi केश parte i. e.
cum का caput conferri potest lat. *ca* vocis *ca-pillus*, quasi
capitis pilus, nec non syllaba *co*, *no* vocum *co-ma*, *no-*
mu-)
- केशर *m.* (a praec. *s.* र) 1) juba leonis. Lass. 62. 20. 2) *i. q.*
केसर (*v.* केश).
- केशरिन् (a praec. *s.* इन्) 1) jubatus, *de leone.* MAH. 1.
8286.: सिंहाः केशरिणः. 2) *m.* leo. AM.
- केशव (a केश *s.* व) 1) comam multam vel pulchram ha-
bens. 2) *m.* cognomen Krischni.
- केशहस्त *m.* (e केश et हस्त capillorum abundantia) coma
multa vel ornata. AM. IN. 5. 6.
- केशिन् *m.* (a केश *s.* इन्) 1) comā pulchrā praeditus.
2) *m.* leo. 3) *m.* nomen Daityi, quem Krischnus inter-
fecit. BIU. 18. 1.
- केशिनो *f.* (a praec. signo *fem.* रु) *n.pr.* N. 22. 1.
- केसर *m.n.* (ut videtur, e केशर, mutato श्रू in स्) fibra,
filum plantae. RAGH. 4. 67. 9. 34.
- कै 1. *p.*: कायामि (शब्दे) sonare. (Hib. *cail* «a voice, a
name», *caillhe* «a mouth».)
- कैकय *m.* (a कैकय *s.* म्र) a Kēkayo descendens. DR. 5.
16.
- कैतव *n.* (a कितव *m.* lusor, *s.* म्र) lusus. N. 26. 10.
- कैरव *n.* nymphaea alba esculenta. AM.
- कैरात *Adj.* (a किरात *q.v.* suff. म्र) cirāticus. A. 3. 20.
- कैलास *m.* mons sic dictus, ad Himālayicos montes per-
tinens, Dei Kuvēri sedes.
- कैवर्त *m.* (a केवर्त *s.* म्र) piscator. AM.; HIT. 114. 1.
- कोकिल *m.* cuculus niger vel indicus.
- कोटर 1) nudus. SAK. 7. 7. 2) *m.n.* cavum arboris. AM.
- कोटि *f.* 1) extremitas, cuspis, cacumen. RAGH. 6. 14.:
अङ्गदकोटि; 7. 43.: श्येननाखाग्रकोटि; 9. 12.: शित-
कोटिणा कुलिशेन; 11. 31.: भूमिनिहितैककोटि तत-
कामुकम्. 2) numerus 10,000,000.
- कोटिक *m. n.pr.* DR. 1. 16.
- कोटिकाश्य *m.* id. DR. 1. 17.
- कोटिशस् (a कोटि *s.* शस्). *Hoc adverbium cum primitivo*
कोटि *eandem rationem habet, quam Latinorum cater-
vatim cum caterva.* SU. 3. 14.
- कोण *m.* (r. कुण् *s.* म्र) plectrum. Wils. «a bow of a
lute, a fiddle stick etc.» RAM. III. 55. 26.
- कोदण्ड *m.n.* (ut videtur, e दण्ड praefixo को) arcus. HIT.
35. 11.

कोद्व *n.* frumentum quoddam, quo egeni vescuntur, *p-a-*
spalum frumentaceum. BHAR. 2.98.

कोय *m.* (r. कृष्_{s.} ऋ) ira, iracundia.

कोयन (r. कृष्_{s.} ऋन) 1) iracundus. MAH. 1.1354. 2) ira-
tus. UR 60.1s.

कोमल (fortasse cum कुमार cohaeret sicut कुमाल् q.v.
cum कुमार्) 1) tener, debilis. Lass. 92.9.: कोमलः
पाणिर ऋस्याः; HIT. 15.9.: ऋह्न ऋत्पश्चिम दन्ताश्च
मे कोमलाः; RAGH. 9.45. 2) lenis, mollis, placidus *de-*
sono. BHAR. 1.97. 3) gratus, jucundus, amoenus. Lass.
52.17.: वृक्षान्... सुकोमलान्.

कोर्का *m.n.* gemma floris. AM.

कोल *m.* aper. (Lith. *kuilys* id., *kiaulė* porca; hib. *cullach*
aper; gr. γυῖρος.)

कोलाह्ल *m.* tumultus, strepitus, fremitus. HIT. 106.11.
SAK. 27.2. inf.

कोविद् (ut videtur, e को, nomin. m. interr. et विद् a r.
विद् scire s. ऋ) gnarus. N. 1.1.

कोश *m.* (r. कृष्_{s.} ऋ) 1) gemma floris. RAGH. 3.8.13.29.
2) vagina. N. 10.18. 3) aurum *factum et rude*, gaza,
thesaurus. DR. 4.11. (Scribitur etiam कोय, hib. *gucog*
«a bud, sprout».)

कोशल *m.pl.* nomen regionis. N. 9.23.

कोप *m.* i.q. कोश. N. 26.19.

कोण्ठ (ex का q.v. et उण्ठ calidus) tepidus. RAGH. 1.84.

कान्तियक *m.* (a कुचि venter s. एयक) ensis, gladius.
AM.

कौतुक *n.* (a कृतुक s. ऋ) 1) magna laetitia, eximia vo-
luptas. P. 21. BHAR. 3.15. 2) curiositas, cupiditas et stu-
dium novarum rerum. HIT. 80.4.123.15. UP. 80. 3) ma-
trimonium, nuptiae. RAGH. 11.53.: कनयातनयकौ-
तुकक्रियाम्... वितेनतुः (Schol. Calc. कौतुकक्रि-
याम् = विवाहेत्सवम्).

कौतूह्ल *n.* (a कृतूह्ल s. ऋ) 1) voluptas. SA. 4.26. 2) cu-
riositas c. loc. rei. MAH. 1.2284.: विस्तरश्वरणे ज्ञातङ्

कौतूह्लम् ऋतीव मे.

कौन्तेय *m.* (a कृन्तो s. एय) Kuntiā natus.

कौमार (a कुमार puer s. ऋ) 1) puerilis, juvenilis. SA. 6.11.
2) *n.* pueritia.

कौमुद *m.* (a कुमुद q.v. s. ऋ) luna; cf. कुमुदिनोनायक.
कौमुदो *f.* (a praec. signo fem. हि) 1) lumen lunae. 2) fc-
stum.

कौरव्य *m.* (a कुरु s. य, v.gr. 650.) Kurūs progenies, a Kuru
descendens. II. 1.19.

कौश (*Fem.* कौशी, a कुश s. ऋ) e gramine *kusa* dicto con-
fuctus. SA. 3.4.

कौशल *n.* (a कुशल q.v. s. ऋ) 1) felicitas. 2) dexteritas.
BH. 2.50.

कौशिक (a कुश s. हक) 1) i.q. कौश. DR. 3.1. 2) ulula.
HIT. 119.14.

क्रंसू 1. et 10. *A.*: क्रंसे, क्रंसये (भासने, scribitur क्रन्, gr.
110^c) splendere.

क्रथ् 1. et 10. *P.* (हिंसायाम् क. वधे व.) laedere, occidere.
(Cf. क्रथ् et क्लथ्, ratione habitā, litteras liquidas fa-
cile inter se permutari. Fortasse huc pertinet gr. KΤΕΝ,
ita ut litteris transpositis ortum sit e KΝΕΤ.)

क्रस् 4. *P.* (हूवृतिभासनयोः) inflexum esse; splendere.

क्रु 9. *P.A.* id.

क्रूर् 1. *A.* (शब्दे क. डुग्निधे आर्दत्वे शब्दे व.) sonare;
foetere; madidum esse. (Cf. पूर् �foetere.)

कर् 1. *P.* (हूर्क्ने क. कौटिल्ये व.) inflexum esse.

क्रकच *m.n.* serra. AM.

क्रतु *m.* (pro कर्तु, a r. कृ s. तु) 1) sacrificium. N. 5.46.
2) in dial. वेदिका a) perfector. RIGV. p. 26.2. b) poten-
tia. RIGV. p. 28.1. (Cf. gr. κράτος.)

क्रथ् 1. et 10. *P.* क्रथामि, क्राथयामि (हिंसायाम् क. वधे व.)
occidere; v. क्रथ्.

क्रथन *n.* (r. क्रथ् s. ऋन) caedes. AM.

क्रद् 1. *A.* i.q. क्रन्द्.

क्रन्द् 1. *P.A.* clamare, flere, lamentari, ejulare. RAGH. 14.
68.: सा ... चक्रन्द् विग्ना कुरो 'व भूयः; 15.42.:

दारे चक्रन्द मूपतेः N. 11.20.: ताङ् क्रन्दमानाम् अत्यर्थम् कुरुम् इव वाशतोम्; RAM. I. 2.17.: निशम्य क्रौञ्चीङ् क्रन्दन्तोम्. - क्रन्दितुं शरणम् auxilium maximū voce petere. UR. 2.6. (Goth. grēta ploro, cum ē (= a, v. gr. comp. 69.) pro an, sicut in tēka = tango et flēka = plango; cf. लान्द्, quod e क्रन्द्, mutato रू in ल्, ortum esse puto.)

c. आ id. N. 11.26.: आक्रन्दमानां मंश्रुत्य.

क्रन्दन् n. (r. क्रन्द् s. आन) lamentatio, lugubris clamor. HIT. 98.19.21.

क्रप् 1. p. (ex कर्प् transposito ar in ra) i. q. कृप्.

1. क्रम् 1. p. interdum a. (vocalis radicalis in temporibus specialibus *Parasmaipadi*, nec non in part. in त् et gerund. in त्वा producitur, in *Atmanepado*, quod in compositione cum अति, आ, प्र et वि invenitur, vocalis brevis retinetur; *Caus.* क्रमयामि, gr. 517.) ire, incedere, ambulare, pervenire. RAGH. 1.14.: उर्वोङ् क्रान्त्वा in terram profectus. (Schol. Cale. = पृथिवीम् आक्रम्य.) *Intens.* चड्क्रम्य (gr. 569.) id. MAII. 1.716.: ततः सो ऽन्योऽपि चड्क्रम्यमाणः कूपे पपात् (Fortasse lat. *gra-dus*, *gra-dior* huc pertinent, mutata tenui in medium et ejectā nasali; etiam *gran-dis* huc trahi posset, cf. उत्क्रम् surgere, et विक्रान्ति fortis. Huc etiam trahi posset goth. *hlaupa* curro, germ. vet. *hlaufu*, *hloufu*, et abjectā initiali, *laufu*, *loufu*, mutata labiali nasali in mutam ejusdem organi, sicut lith. *dewyni* novem convenit cum नवन्, et gr. Βροτός cum मृत् mortuus (gr. comp. 317.); respiciatur etiam germ. vet. *fist*, Th. *fusti*, pugnus, quod Graffius apte confert cum मुष्टि; v. क्रम.)

c. अति transgredi, praeterire. N. 21.25.: ग्रामान् वह्न् अतिक्रम्य; BR. 1.1.: अतिचक्राम सुमहान् कालः; RAM. III. 52.34.: तवैः व वचनम् वयम्। ना तिक्रमामहे सर्वे वेलाम् प्राये व सागः. - C. ablat. egredi, prodire. RAM I. 9.11.: अतिचक्राम आश्रमात्; MAN. 9.78.: स हि स्वाम्याद् अतिक्रमेत्. - अतिक्रान्तम् वयस् progressa aetas, grandis aetas. SA. 1.4.

c. अति praeſ. अभि id. MAII. 1.199.: अभ्यतिक्रम्य धर्मम्; RAM. III. 54.26.: स्ववेशमाभ्यतिक्रम्य.

c. अति praeſ. वि id. काले बड़तिथे व्यतिक्रान्ते; RAM. Schl II. 14.29.: व्यतिचक्राम तज् जनम्.

c. अति praeſ. सम् id. N. 9.21.: अवन्तोम् ऋक्षवन्तस्त्र समतिक्रन्य पर्वतम्; 2.21.: दूषेण समतिक्रान्ता सर्वयोपितः.

c. अधि occupare, e. c. sedem (cf. क्रम् c. आ praeſ. सम्).

IN. 2.22.: पार्थः शक्रासनङ् गतः। अध्यक्रामद् अभेयात्मा द्वितीय इव वासवः.

c. अप् discedere. N. 11.1. DR. 4.22. - Cum अप् praeſ. वि id. RAM. III. 65.56.: व्यपाक्रामत् स लक्षणः.

c. अभि accedere. IN. 1.41. - Praef. सम् (समभिक्रम्) id. N. 11.27.

c. आ p. a. 1) aggredi, accedere, pervenire. HIT. 94.13.: विजिगोपवो यथा परभूमिम् आक्रामन्ति तत् कथय; RAM. III. 71.12.: स्वेहेना "क्रान्तलृदयः"; IN. 1.30.: ऊर्ध्वम् आचक्रमे; SU. 2.16.: ना "क्रमन्त यदा शापा वाणा मुक्ताः शिलास्व॑ इव; RAGH. 5.71.: यावत् तापनिधिर् आक्रमते न भानुः.

c. आ praeſ. सम् + उप id. RAM. I. 33.21.: समुपाक्रान्ता दिशम् सोमवतीम्.

c. आ praeſ. निर् egredi, procedere. RAGH. 6.81.

c. आ praeſ. सम् occupare (cf. क्रम् praeſ. अधि). RAGH. 4.4.: समाक्रान्तम् तेन सिंहासनम् पित्र्यम् अखिलच्छा रिमण्डलम्.

c. उत् surgere, surgendo discedere, *praesertim de spiritu, animā, e corpore discedente*. MAN. 1.55.: तदो त्क्रामति मूर्तिः; 2.120.: ऊर्ध्वम् प्राणा च्युत्क्रामन्ति; RAGH. 7.50.: परस्परेण क्षतयोः प्रहर्त्रीर् उत्क्रान्तवाय्वोः समकालम् एव. *De colore a vultu discedente*, RAGH. 16.17.

c. उत् praeſ. वि relinquere. RAGH. 13.72.: व्युत्क्रम्य लक्षणम्.

c. उप a. incipere. IN. 1.21.: तम् आप्रष्टम् उपचक्रमे; H. 1.23.: गमनायो पचक्रमे. - Praef. सम् a. id. RAM. III. 56.38.: प्रष्टं समुपचक्रमे.

- c. निस्: निष्क्रामामि (gr. 79.) egredi, prodire. RAM. I. 9.22.: निश्चक्रामा "अमात्. — अभिनिष्क्रम्, उपनिष्क्रम् id. MAN. 6.41. RAM. III. 68.4. N. 13.36.
- c. परा superare, vincere. DR. 8.57.: पराक्रान्त, v. पराक्रम.
- c. परि ambulare. Lass. 74.6. - अनुपरिक्रम् circumgredi. MAN. 7.122.: स तान् अनुपरिक्रम्य सर्वान्. - सम्परिक्रम् id. MAH. Ex. 12. ब्रह्मनि सम्परिक्रम्य तोर्थानि.
- c. प्र p. A. incipere. M. 55.: प्रदृश् प्रचक्रमे; DEV. 2.48.: देवीङ् खड़प्रहरैस् तु ते तां हन्तुम् प्रचक्रमुः.
- c. प्रति recedere, gradum referre. DR. 6.24.
- c. वि i. q. simpl. H. 1.9.: तेन विक्रममाणेन. - विक्रान्त fortis, validus. N. 12.54.21.12.
- c. सम् ire, ingredi. RAGH. 5.10.: कालो त्वं अयं सङ्क्रमितुन् द्वितीयम् ... आश्रमम्. - Caus. RAGH. 13.3.: सन्क्रमिते तुरङ्गे; 9.52.
2. क्रम् 4. p. A.: क्राम्यामि, क्राम्ये (gr. 331^a). i. q. क्रम् cl. 1.
- क्रम m. (r. क्रम् s. अ) 1) gradus, passus. RAM. I. 27.24.: त्रिभिः क्रमस् तथा लोकान् आगहार त्रिविक्रमः. 2) ordo, series, successio. N. 12.49.: क्रमप्राप्तं रायम्. — क्रमेण, क्रमात् ex ordine, deinceps. N. 16.31.: पर्यपृच्छत तान् सर्वान् क्रमेण सुख्दः स्वकान्; RAGH. 3.30.: क्रमाच् चतसः ... ततार विद्याः. 3) modus, ratio, vitae ratio. HIT. 8.15.: प्रस्तावक्रमेण स पण्डितो व्रवोत्; 68.21.: अमात्यानाम् एषः क्रमः; UP. 68.: कष्टो त्वं अविनयः क्रमः. — In fine compositorum interdum redundare videtur; e. c. HIT. 39.4.: दिग्विनयक्रमेण i. q. दिग्विनयेन i. e. post regionum superationem. (Huc retulerim scot. et hib. ceum, céim passus, ejecto r.)

क्रमशस् (a क्रम s. शस्) 1) gradatim, paulatim. HIT. 46. 11. 2) ex ordine, deinceps. RAGH. 12.47.

क्रय m. (r. क्री s. अ) emtio. HIT. 32.1.

क्रय (r. क्री s. य v. gr. 629.) emptione comparandus. AM.

क्रव्य n. caro. (Lith. *krauja-s* sanguis, russ. кровь *krovj*

id., hib. *cru id.*, germ. vet. *hrēo* (genit. *hrēwe-s*, Th. *hrēwa*) cadaver; gr. *κρέας*, lat. *cruor, cruentus, crūdus, caro.*)

क्री 9. p. A. क्रीणामि, क्रीणे emere. RAM. I. 48.9.: अन्यम् वा य् आनय क्रीत्वा; HIT. 32.1.: क्रयक्रीतस्य मैथुनम्. (Hib. *creanaim* «I buy, purchase» tam radice quam adjectâ syllabâ egregie cum क्रीणामि convenit; graec. *πρίαμαι*, *πέρηνη-μι*, quorum posterius litteris transpositis ex *πρέ-νη-μι* pro *πρि-νη-μι* ortum esse videtur, mutatâ gutturali in labiale, quâ in re cum cambo-brit. *pyrnu* emere convenit; itaque origine alienum est *περάω* vendo a *περάω* transeo, in posteriore enim verbo, quod cum scr. पार्यामि cognatum est, labialis littera est genuina. Fortasse etiam lith. *prēkis* emtio, *perkù* emo, lat. *preium* et angl. *hire* hic pertinent.)

c. उप id. HIT. 115.3.4.

c. वि vendere. RAM. I. 46.18.: न विक्रेयाम् अहम् पुत्रम्; HIT. 87.2.

c. सम् emere. MAH. 1.6219.: न च मे विद्यते वित्तं सङ्क्रेतुम् पुरुषङ् व्याचित्.

क्रीड़ 1. p. delectari, jocari, ludere. H. 4.47.: मा क्रीड़ जहि रक्षा विभीषणम्; HIT.: मृतस्य क्रीडनित दौरैरु अपि धनैरु अपि.

c. सम् p. A. id. SU. 1.34.: तैस् तैरु विहारैः ... सङ्क्रीडतान् तेषाम्; RAM. I. 9.55.: चित्रं सङ्क्रीडमानात् ताः क्रीडनैरु विविधैस् तदा.

क्रीड़ m. (r. क्रीड़ s. अ) oblectatio, jocus, ludus. AM.

क्रीडन n. (r. क्रीड़ s. अन) id. RAM. I. 9.15., v. क्रीड़ prae. सम्.

क्रीडा f. (r. क्रीड़ s. अ) id. AM.

क्रुञ्च् 1. p. (कौञ्चल्याल्पोभावयोः क. गत्याम् v.) inflexum esse, exiguum esse, ire. (Pictetius huc trahit hib. *cruinn* rotundus.)

क्रुञ्च v. क्रुञ्च, gr. 83^a.

क्रुधू 4. p. irasci. N. 18.9.: न क्रुध्यन्ति वरस्त्रियः; H. 3.15.: पुस्त्कामां शङ्कमानश्च चुक्रोध पुरुपादकः; c. gen. N. 22.28.: आधिभिरु दत्त्वमानस्य श्यामा न क्रो-

छम् अर्हति; c. उपरि. HIT. 66. 17.: पुत्रस्यो 'परि क्रुद्धः. (Lith. *rus-tus* iratus, *rus-tybē* ira, quorum s. ante t. e generali euphoniae lege explicari potest e d, cf. gr. comp. 102.; slav. *сръдъ* *srdj* ira, furor, mutatā gutturali in sibilantem, sicut e. c. in *сръдъче* cor; fortasse etiam *huc* pertinet lat. *crudelis* - v. क्रूर् - nisi cohaeret cum *crādus*, de quo v. क्रव्यः; gr. *κότος* corruptum esse posset e *κρότος* et hoc e *κρόστος*; nostrum *Groll*, mutato d. in l? hib. *corruidie* «anger, wrath, motion»; *corruih* «fury, resentment».)

c. अभिनि i. q. simpl. c. acc. UR. 36. 1.: न ताम् अभिक्रुद्धे मुनिः.

c. परि id. RAM. III. 76. 45.

c. प्रति iram rependere. MAN. 6. 4.: क्रुध्यन्तन् न प्रति क्रुध्यत्.

c. सम् i. q. simpl. सद्ग्रुद्ध iratus. H. 3. 4.

क्रुध् f. (r. क्रूध्) ira.

क्रुधा f. (r. क्रूध् s. आ) id. AM.

क्रुन्य् 9. p. क्रुयामि (शिलायि, त्तिशि) amplecti, vexare. (Cf. कून्थ्, क्रथ्, क्रूर्.)

क्रुश् 1. p. clamare. RAM. I. 9. 61.: चुक्रोश कृष्यशृङ्गे 'ति. (Lith. *klykiū* clamo, *de infantibus*, *kryksztauju* vociferor; hib. *cruisigh* «music, song»; fortasse lat. *crocio*, *crocito*; gr. *κρώσις*, *κρώνης*; goth. *hrukja* crocito.)

c. आ conviciari, maledicere. R. Schl. II. 12. 77.: तन् तु मात्र॒ जीवलोको यन् नूनम् आक्रोष्टम् अर्हति; MAN. 6. 48. 8. 267.

c. उत् conclamare, exclamare. A. 7. 2.: निवातकवचाः सर्वे ... अभ्यद्रवन् माम् ... उत्क्रोशन्तो महारथाः: - उत्क्रष्ट sonans. SU. 1. 33.: महानादेन् उत्क्रष्टतलनादितैः:

c. प्र 1) i. q. simpl. SU. 1. 15.: ब्राह्मी 'ति प्रचुक्रुशुः; N. 11. 2. 23. 23. 24. 43. A. 19. 21. 2) acclamare, inclamare, c. acc. DR. 5. 23.: भोता धीम्यम् प्रचुक्रोश पुरोहितं सा; 6. 29.

c. वि id. RAM. III. 44. 11.: हा रमे 'ति विचुक्रुशुः; c. acc. pers. DR. 6. 26.

c. सम् prae. अभि id. III. 72. 39.: आर्ये 'त्य् एवा 'भि- सद्ग्रुद्धयः.

कूर् (fortasse mutilatum e क्रुध्, a r. क्रूध्, productâ vocali ad compensandum omissum ध्, cf. lat. *crudelis* et v. r. क्रूध्) Adj. crudelis, saevus, ferus, terribilis, horrificus, horrendus. H. 2. 2. SU. 1. 3. H. 1. 17. 4. 31. - कूरम् Adv. teribilem in modum. DR. 6. 3.

कूरबुद्धि (BAH. e कूर् et बुद्धि mens, intellectus) crudelem mentem habens. H. 4. 31.

कूरमानस (BAH. e कूर् et मानस n. mens) i. q. prae.

कूरोपसंहित (TATP. e कूर्, quod hoc in composit. neutrum est substantive positum, crudele, crudelitas, et उ- पसंहित conjunctus, a r. धा s. त) cum crudelitate conjunctus. H. 2. 20.

क्रोणि m. (r. क्रो s. नि, v. euphon. r. 94^a) emtio. AM.

क्रोड n. क्रोडा f. 1) pectus. AM. 2) gremium. HIT. 80. 14.: नोडक्रोडे पक्षिणः सुखम् वर्पासु निवसन्ति.

क्रोध m. (r. क्रूध् irasci, s. आ) ira, iracundia. N. 6. 5.

क्रोधन (r. क्रूध् s. अन) iracundus. HIT. 13. 3.

क्रोश m. (r. कूश् s. आ) mensura distantiae (Wils. a league, a Cōs' containing 4000 cubits). DR. 8. 53.

क्रोष्ट m. (Nom. क्रोष्टा a th. क्रोष्ट, gr. 181.) canis aureus, anglice jackal. DR. 1. 17.

क्रोष्ट v. क्रोष्ट et gr. 181.

क्रोञ्च m. nomen avis, ardeae species; Wils. «a Kind of heron or curlew». R. Schl. I. 2. 12.

क्रौञ्ची Fem. prae. R. Schl. L 2. 14.

लाय् 1. p. (हिंसायाम् क. वधे v.) laedere, occidere. (Cf. इलय्, क्रय्, क्रथ्, वद्, lat. *clades*.)

लाद् 1. a. (वैलाये क. रुदि v.) dolore affici, flere. (Cf. लान्द्, क्रद्, क्रन्द्)

लान्द् 1. p. (आह्वानरोदनयोः; grammatici scribunt लाद्, gr. 110^a) clamare, ejulare, flere. (Cf. लाद्, क्रद्, क्रन्द्; hib. *glaodiuaim* «I call, bawl, roar, shout».)

लाप् 10. p. लापयामि (अव्यक्तायाम् वाचि) indistincte loqui. (Cf. जल्प्, et lith. *kalpù* loquor, praet. *kalpējau*, fut. *kalpēsu*, gr. comp. 506.)

क्लाम् 4. p. क्लाम्यामि (gr. 332.) defatigari, confici. क्लान्त
defatigatus. N. 21.27. (Cum hac radice cohaeret
idem valens अम्, cuius अ॒ �ортुम् est e क्ल; gr. *κάμψω*
ex utraque forma explicari potest, ejecto / vel r, nisi,
quod Pottius suspicatur, ortum est e क्लम्, ejjectā sibi-
lante; lat. *len-tus* e *clen-tus?* = क्लान्त; fortasse *clau-*
dus e *clan-dus*, nisi pertinet ad खोड़, q.v.; nostrum
lahm, germ. vet. *lam*, lith. *lūmas*, abjectā gutturali.)
c. परि *i. q. simpl.* UP. 19.: प्रश्नपापरिक्लान्तं siti confectus.

क्लाम् m. (r. क्लाम् s. अ) fatigatio, lassitudo, languor, conse-
ctio. A. 4.47.: न शोतोणेनच क्लामः

क्लाव् 1. 4. (भये) timere, v. वैक्लाव्य.

क्लिद् 4. p. humectari. HIT. 29.4.: क्लिद्यति. - क्लिन्न ir-
rigatus. RAM. III. 61.24.: अशुक्लिन्न. - Caus. क्लोद-
यामि humectare. BH. 2.23.: नचै'नङ्गु क्लोदयन्त्य आ-
पः. (Pottius p.243. consert gr. ΚΑΥΩΔ, *κλιδίω*, quod
consonantibus egregie cum क्लिद् convenit, vocali autem
et sensu ad formam causalem क्लोदयामि pertinet, ita
ut posterius diphthongi ए elementum omissum et a in v
attenuatum sit; lith. *sklys-ti* e *sklyd-ti* fluere, praet.
sklyd-av, cuius s e praepos. su cum = सम्, स, σύ,
explicari potest, nisi est additamentum euphonicum, pro-
pter adamatam litterarum s et k conjunctionem; angl.
wet humidus, anglo-sax. *hwet*, *hwæt* id., mutato / in ω,
v. gr. comp. 20.)

c. परि *i. q. simpl.* परिक्लिन्न irrigatus. RAM. III. 61.24.:
वर्पतोयपरिक्लिन्न.

c. सम् *id.* सङ्क्लिन्न irrigatus. MR. 177. s.

क्लिन्द् 1. p. A. (परिवेदने क.; grammatici scribunt क्लिद्,
gr. 110^a.) lugere. (Cf. क्लान्द्, unde क्लिन्द् atte-
nuatā vocali ortam esse censeo.)

क्लिन्न v. क्लिद्, gr. 607.

क्लिग् 4. p. A. 9. p.: क्लिश्यामि, क्लिश्ये, क्लिश्नामि do-
lore afficere, vexare. RAGH. 13.73.: क्लिश्यन् इवा
'स्य मुद्रमध्यम् उरःस्थलेन; 11.58.: मरुतः प्रतीयगा:
... चिलिष्युर् भृशतया वत्तथिनोम्. - Pass. N. 13.50.:
जनेन क्लिश्यते ब्राता; H. 4.41.: राजसेन तदा भोमङ्

क्लिश्यमानन् निरोद्ध्य तु; RAM. I. 29.1.: अक्लिष्टब्रत
qui vota non violat; I. 31.37.: वचनम् अक्लिष्टम् ver-
bum non violatum. (Cambo-brit. *gloesi* «to pain, to
cause a pang, to suffer a pang».)

c. परि *i. q. simpl.* UP. 19.: प्रश्नपापरिक्लिन्द्; MAH. 1.2288.:
परिक्लिश्यन् = परिक्लिश्यमान, v. gr. 597.

क्लीव् 1. 4. (आधार्ये क.; scribitur etiam क्लीव्) impoten-
tem esse; v. क्लीव, क्लीव्य.

क्लीव (r. क्लीव् s. अ) 1) debilis, impotens; piger, iners.
HIT. 32.19.: क्लीववचन. 2) m. eunuchus. N. 21.14.
(Scribitur etiam क्लीव; cf. hib. *cailltean* «eunuch»,
caill-te «castrated», *caillim* «I geld, castrate, I loose,
destroy», *cailleadh* «emasulation».)

क्लोद n. (r. क्लिद् s. अ) humor, liquor. RAGH. 7.24.15.32.
क्लोदन् m. (r. क्लिद् s. अन्) luna.

क्लोडु m. (r. क्लिद् s. उ) *id.*

क्लोप् 1. 4. (वाधने क. वधे v.; grammatici perperum क्लोप्
pro radice habent, quia verbum क्लोप्शे ex 1^{mae} classis
lege venit a क्लिश्) vexare, occidere.

क्लोश m. (r. क्लिश् s. अ) molestia, aerumna. H. 1.44. BR.
3.18.

क्लीव्य n. (a क्लीव s. अ) debilitas, debilitatio, demissio ani-
mi, mollitia. BH. 2.3.

वा ubi? SA. 6.9.; quo? Lass. 24.11.: वा गच्छसि. Noten-
tur locutiones veluti वा ते क्लियबलङ् वा च ब्रह्म-
बलम् महत् ubi tua eschatriyica potentia? ubi brahma-
nica potentia magna? i.e. quantum interest inter illam
et hanc. R. Schl. I. 56.4. - Exempla, ubi res vel persona
superior in priore loco posita est, sunt: RAGH. 1.2.: वा
सूर्यप्रभवो वंशः वा चा ल्पविष्या मतिः: MAH. 1.
3065.: वा महर्पि: सचै'वा"ग्यः सा 'प्सराः वा च मे-
नका। - वा 'पि alicubi. N. 16.6.

वाचित् (a praec. s. चित्) alicubi. N. 15.15. - Repetitum,
ubique. IN. 3.10.

वाण् 1. p. sonare. HIT. 58. 21.: डिएडमो हस्तिपका-
हतः वाणन्; - वाणित sonans, susurrans. UR. 68.

1.: पदम् अनतःवाणितपद्म. (Cf. कण्, कुण्,

चण्, स्वन्, ratione habitâ, gutturales facile in sibilantes degenerare; lat. *cano*, goth. *hana gallus*.)

क्षण m. (r. क्षण् s. म्र) sonus. AM.

क्षणन n. (r. क्षण् s. म्रन) id. AM.

क्षणित n. (r. क्षण् s. त) sonitus. RAGH. 7.38.: विजङ्गे विलोलघण्टाक्षणितेन नागः-

घायू 1. p. coquere. MAN. 6.20.: अशनीयादू यवागूडु क्षणिताम्.

क्षण m. (r. क्षण् s. म्र) i. q. क्षण. AM.

घोल् 1. p. (गतौ क. चालगत्योः v.) ire, se movere. v. (Cf. केल् et घ्वेल्.)

क्षज् 1. a. (दानगत्योः) dare; ire.

1. क्षज् 1. p. (grammatici scribunt क्षज्, gr. 110^a.) id.

2. क्षज् 10. p. (तङ्के; grammatici scribunt क्षज्, gr. 110^a.) id.

क्षण् 8. p. a. क्षणेभि, क्षणवे (हिंसायाम् क. वधे v.) vulnerare, ferire, occidere. Lass. 33.19.: अक्षतशरोर्. (Cf. क्षिण् et क्षि cl. 5.; gr. *naívw*, *nav̄*; *naívutai* = क्षणुते; *énaiw*; fortasse *stívopai* e *éniwopai*.)

c. परि id. UR. 8.3.infr.: अपरिक्षतशरोर्; RAM. I. 47.24.: गुरुशापपरिक्षत्.

c. वि id. A. 11.1.: शरविक्षत; 10.30.: विक्षतम्भा "यसैर् वाणैः ... महोम् अभ्यपतद् राजन् प्रभग्नम् पुरम्."

क्षण m. 1) pars temporis definita, Wils. «equal to thirty Calas or four minutes». 2) momentum. - Acc. क्षणम्. Adv. per momentum. BIAR. suppl. 7. Lass. 2.7. Instr. क्षणेन statim. H. 4.10. N. 2.3. (Pottius recte, ut mihi videtur, hoc vocabulum explicat ex इक्षण, abjecto इ; respicias nostrum *Augenblick*.)

क्षणदा f. (e praec. et द् dans, in fem.) nox. RAGH. 8.73.

क्षणदाचर m. (e praec. et चर् iens) cognomen Râkschadorasum, significans noctu iens. DR. 2.3.

क्षणिक (a क्षण s. इक) per momentum temporis durans. HIT. 20.6.

क्षणिका f. (Fem. praec.) fulmen. HEM.

क्षत (r. क्षण् s. त) 1) vulneratus, occisus. 2) n. vulnus. RAGH. 2.53.

क्षतज (e praec. et द् natus) sanguis. RAGH. 7.40.

क्षति f. (r. क्षण् s. ति) eversio, extinctio, vastatio. SAK. 32.16. HIT. 28.18.

क्षत्र m. (ut mihi videtur, e क्षम् terra, abjecto म्, vel क्षा id correpto मा, et त्र servans, a r. त्रा, igitur esset = महोपाल terrae custos; scribitur etiam क्षत्र et deduci solet a क्षत vulnus et त्र servans, v. RAGH. 2.53.) Kschatur i. e. vir secundi vel militaris et regii ordinis.

क्षत्रिय vel क्षत्रिय (a praec. s. द्य) id. DR. 7.1.

क्षप् 10. p.: क्षपयामि (प्रेरणे क. क्षेये v.) 1) sternere, prosterne, dejicere, excidere, destruere. MAH. I. 4128.:

अक्षतः क्षपयित्वा रीन् सङ्क्षये ऽसङ्क्षयेयविक्रमः: RAGH. 8.46.: तरुर् न पातितः क्षपिता तद्विषयाश्रिता लटा; RAM. II. 12.69.: वैदेही वत मे प्राणान् शोचन्तो क्षपयिष्यति; IN. 5.57.: तत्र तं (शायं) क्षपयेत्यसि. 2) lavare, purgare. MAN. 5.157.: कामन् तु क्षपयेद् देहम्; 5.69.: क्षपेयुस् त्र्यहम्. Schol. शोचङ्ग कुर्याः. (Cf. क्षिप्; fortasse huc pertinet goth. *skapa* creo, transpositis litteris *ks* in *sk*, et servatā in fine radicis tenui labiali, sicut in *slēpa* = स्वप्. Quod ad sensum attinet, rationem habeas, verba movendi facile significationem faciendi assumere; v. e. c. चर्, सृज्.)

क्षपस् n. (r. क्षप् s. म्रस्) nox, in dial. वेद., v. Ros. Sp. 18.

5. apud Lass. p. 100. (Lat. *crepus-culum*, mutatâ sibilante in *r*, sicut in gr. *έπιτω* pro *κρίπτω* = क्षिप्, *κραιπνός* = क्षिप्र, q. v., *κρείων* = क्षयन्, v. क्षि; etiam *κνέφος*, *κνέφας* ad क्षपस् et *crepus-culum* traxerim, mutatis liquidis *ρ* et *ν*, et *ψέφας*, *ψέφος*, mutatâ gutturali in labialem.)

क्षपा f. (r. क्षप् s. म्रा) nox. SA. 5.80.; v. क्षपस्.

क्षपाकर् m. (e praec. et कर् faciens) luna. AM.

1. क्षम् 1. a. interdum p. tolerare, perferre, pati. N. 7.8.: न चक्षमे ततो राजन् समाह्वानम्; BR. 1.8.: रो-

रुद्धमानांस् तान् दद्वा ... कारुण्यात् साधुभावाच्च कुन्ती राजन् न चक्षमे; HIT.: म्राशाभङ्गकरान् राजा न क्ष-

मेत्. 2) ignoscere, condonare, indulgere. N. 3. s.: तत् ज्ञानं महेश्वरः; 25. 12.: यदि ... मया कृतान्य् अकार्याणि तानि त्वं कृन्तु म् अर्हसि. - *Caus.* ज्ञानयामि veniam petere *ab aliquo*, orare *alqm* ut ignoscat, se excusare *alicui*, c. acc. pers. N. 25. 9.: तत् आनाय नलो राजा ज्ञानयामास पार्थिवम्। सच तन् ज्ञानयामास हे-तुभिः. (Fortasse goth. *hramja* crucifigo proprie significat vexare, ita ut nitatur formâ causali ज्ञानयामि facio ut alqs patiatur, mutatâ sibilante in *r* (v. ज्ञप्त्, ज्ञध्); anglo-sax. *hremman* «to hinder, disquiet»; v. ज्ञम्.)

2. **ज्ञम्** 4. p.: ज्ञान्यामि *id.*

3. **ज्ञन्** (r. ज्ञम्) terra, *in dial. véd.* RIGV. p. 41. 18.: ज्ञमि in terra; 203. 15.: ज्ञमस् terrae, v. ज्ञमा, et ज्ञमा. ज्ञम (r. ज्ञन् s. ऋ) *Adj.* 1) tolerans, perferens, perpetiens. DR. 6. 4.: त्वोश्चन्नम्. 2) capax, potens, c. loc. *vel infinit.* RAGH. 11. 5.: सा हि रचणविधी तयोः ज्ञमा; 8. 59.: दृद्यन् न त्वं अवलम्बितुङ् ज्ञमाः. 3) aptus, idoneus, conveniens. RAGH. 9. 50.: मुग्नवनोपगमक्षमवे-पभृत्; R. SCHL. I. 1. 49.: न विरोधो बलवता ज्ञमो रा-वण तेन ते; SAK. 2. 9.: उभमोगज्ञमङ् ग्रीष्मसमयम् आन्तित्य. - *Subst. n.* 1) patientia, toleratio. BR. 3. 2.: क्रियताङ् ज्ञमम्. 2) facultas, vis. BR. 1. 35.: न तु मे ज्ञोवितुङ् ज्ञमम्. (Cum sgn. 2. cf. hib. *cam* «strong, stout, mighty», subst. «power, might», *cama* «brave», abjectâ sibilante.)

ज्ञमा f. (r. ज्ञन् s. ऋ) 1) patientia, toleratio. RAGH. 18. s. R. SCHL. I. 34. 33. sq. 2) terra. (Cf. ज्ञम् et ज्ञमा; gr. ΧΑΜΑ, unde χαμαι, χαμαι-ξε, χαμαι-ξεν; conferatur etiam χαμαιλέσ, inserto ξ, sicut in χθέσ = द्यन्.)

ज्ञमावत् (e praec. s. वत्) patientia praeditus, patiens, tolerans. IN. 4. 8.

ज्ञमिन् (a ज्ञम vel ज्ञमा patientia, s. इन्) patientia praeditus. BH. 12. 13.

ज्ञम्य् 10. p. (कान्ती क. शक्ती v.; scribunt ज्ञप्, gr. 110^a.) lucere; posse.

ज्ञय m. (r. ज्ञि s. ऋ) 1) occasus, interitus, exitium. H. 4. 4s. BR. 2. 20. N. 26. 12. 2) domus, domicilium, sedes, *praesertim deorum.* H. 1. 47. M. 1. 2510.: निर्गाम ज्ञ-यान् नरायणस्य; R. SCHL. II. 6. 27.: इन्द्रक्षयत्वनिभम् पुरम्. (Hib. *caī* domus.)

ज्ञयिन् (r. ज्ञि s. इन्) periens, evanescens, decrescens. RAGH. 17. 71.

ज्ञर् 1. p. 1) stillare, effundere. MAH. 1. 797.: ज्ञरन्त इव दीमूताः; 5471.: ज्ञरन्तो सुधिरम् बज्जम्; RAGH. 13. 74.: ज्ञरत्सु (गजेषु) बज्जदा मदवारिधाराः. 2) diffluere, dilabi, dissolvi, evanescere. MAN. 2. 99.: इन्द्रियाणान् तु सर्वेषां यद्यैकज्ञ ज्ञरतो 'निद्रयम्। तेना 'स्य ज्ञ-रति प्रज्ञा दृते: पात्रादू इवो 'दक्षम्. 4. 237.: यद्योऽन्-तेन ज्ञरति तपः ज्ञरति विस्मयात्. - *Caus.* calumniari, falso accusare, c. loc. *vel instr.* rei. MAH. 2. 238.: कञ्चिदू आर्यो विषुद्धात्मा ज्ञारितश्चौरकर्मणि; RAM. III. 72. 87.: कञ्चिदू आर्यो एवि शुद्धात्मा ज्ञारितश्चा 'पकर्मणा. (Fortasse lat. *scaeo* cum hac radice cohaeret, ita ut in *sca-teo* dissolvendum et ortum sit e perdito quodam nomine, cuius suffixum a त incepit; *sca pro scar* igitur litteris transpositis ortum esset e *csar*; v. ज्ञर.)

c. ऋ *Caus.* आकार्यामि conviciari, maledicere. MAN. 8. 275.: मातरम् ... आकारयन्.

ज्ञर (r. ज्ञर् s. ऋ) *Adj.* caducus, fragilis, mortalis. BH. 8. 4. 15. 16. - *Subst.* 1) m. nubes. 2) n. aqua. MED. (Hib. *suir* «water, a river», nisi hoc pertinet ad सरस् *vel* स-रित्.)

1. **ज्ञल्** 1. p. (चलने क. चाले चये र.) se mouere; colligere. (Cf. ज्ञल्, शल्, सल्.)

2. **ज्ञल्** 10. p. ज्ञालयामि, lavare, abluerre. HIT. 123. 8.: ज्ञालयम् आपि वृक्षाङ्गोन् नदीवेगो निकृन्त-ति. (Lith. *skalauju* eluo, *skalbu* lavo, *skalbju* lavo, transposito *ks* in *sk*; huc etiam traxerim nostrum *spüle*, mutatâ gutturali in labialem.)

c. प्र *id.* N. 11. 29.: प्रज्ञाल्य सत्तिलेनच; 23. 23.: प्रज्ञा-ल्यच मुखम्.

क्षा f. (ut mihi videtur, e रूमा, ejecto म्) terra in dial. vēd.
RIGV. 196. 10.

क्षात्र (a क्षत्र s. म्) *eschatricus*, militaris, regius. BH. 18. 43.
क्षान्त (r. क्षम् s. त, gr. 616.) 1) tolerans, patiens. RAGH.

18. 8. 2) n. patientia. R. SCHL. I. 34. 32.

क्षान्ति f. (r. क्षम् s. ति) patientia. BH. 18. 42.

क्षाम (r. क्षी s. म pro त vel न) 1) emaciatus, macer. BHAR.
1. 63.: कुधाक्षाम्. UP. 27. 2) tenuis, gracilis. BHAR. 1.
92. 3) debilis. LASS. 11. 14.

क्षार m. (r. क्षर् s. म्) vitrum. AM.

1. क्षि 1. p. a. 1) perire. *Caus.* destruere, perdere, delere.

BH. 4. 30.: यज्ञक्षयितकल्मप (Schol. नाशित);
RAM. III. 60. 47.: कृत्वे वै क्षयिते पुण्ये (क्षयित pro
क्षायित, sicut चयित pro चायित, gr. 521.) 2) regere,
dominari, unde क्षित्, q. v., et in dialecto वेदिका क्षय do-
minans, in composito उरुक्षय = εὐρυκρείων, v. Ros. ad
Rigo. p. 11.; *simpli* क्षय respondet zend. ॥११॥ अस्याहुऽ
साह्या, gr. comp. 48. (Ad क्षयामि rego, dominor Ros-
enius l. c. apte trahit gr. ορείων, ita ut comp. εὐρυकρείων
utraque compositi parte cum उरुक्षय convenient; ए
enim antecedente क्ष saepius in r transiit, v. क्षपस्.)

2. क्षि 5. et 9. p.: क्षिणामि, क्षिणामि laedere, vexare, oc-
cidere. UR. 18. 16.: मनो मे पञ्चवाणः क्षिणाति.

MAN. 2. 100.: अक्षिणवन् योगतस् तनुम् (Schol. अपो-
उयन्); 8. 196.: अक्षिणवन् न्यासधारणिम्. - *Pass.*
क्षीये perdi, deleri, destrui, perire. MAN. 7. 112.: राज्ञाम्
प्राणाः क्षीयन्ते; HIT. कायः क्षीयमाणे लक्ष्यते. (Lau-
datae passivae formae etiam ad cognatam radicem क्षी
trahi possent, a quā e gramm. r. 495. *Pass.* τοῦ क्षि non
differt. Cf. क्षिण्, नाण्.)

c. सम् in *Pass.* id. DEV. 3.: सङ्क्षीयमाणे स्वसैन्ये.

3. क्षि 6. 4.: क्षियामि habitare, v. क्षय.

क्षिण् 8. p.: क्षिणामि (हिंसायाम् ^{K.} वधे ^{r.}) laedere, oc-
cidere. (Cf. क्षण् unde क्षिण् attenuato अ in इ or-
tum esse videtur, nisi verbum क्षिणामि re verā idem est
ac क्षि cl. 5.)

क्षित् m. (r. क्षि s. त् gr. 643.) dominus, imperator, in fine
compp. N. 2. 20. 5. 4. ·

क्षिति f. (r. क्षि habitare s. ति) 1) habitatio, domicilium.
2) terra. BHAR. 3. 5.

क्षिद् v. क्षिवद्.

1. क्षिप् 6. p. 1) jacere, conjicere, mittere, *cum locat. loci*,
quo alqd. conjicitur. RAM. I. 28. 22. 23.: अस्त्रम् ...

चिक्षेप परमक्रुद्धो मारीचीरसि रघवः; BH. 16. 19.:

तान् क्षिपामि आस्तुरीषु योनिषु; HIT. 79. 10.: भृत्ये
दोपान् क्षिपति; BHAR. 1. 93.: अमो ... दृष्टिपाताः किञ्च
क्षिप्यन्ते. - दारुणाया वाचा क्षेष्ट्रं acriter increpare
alqm. MAN. 8. 270. 2) prosternere, dejicere. LASS. 53. 5.:

क्षेष्ट्रं तपस् तस्य महात्मनः 3) dimittere. UP. 34.:

तेन क्षिप्ता. (Cf. क्षप्, unde fortasse क्षिप्, attenuato अ
in इ; lat. *sipo*, *dissipo*, e *xipo*, abjectā gutturali; graecum

χίπτω e ριγίπτω explicaverim, abjectā gutturali, et mu-
tatā sibilante in ग, v. क्षपस्; cambo-brit. *hipia* «to
cast or dash suddenly», cuius *h*, ut saepius, respondet san-
scritae sibilanti, abjectā gutturali, sicut in gr. χίπτω;
fortasse etiam nostrum *werfe*, goth. *vairpa* pro *virpa* -
gr. comp. 82. - huc pertinet, transpositis litteris e *virpa*
pro *hriipa*, cum *hv* pro क्ष, sicut *hvas* quis = कस्, gr.
comp. 388.).

c. अधि spernere, contemnere. HIT. 83. 16.: एष उष्टो
देवपादान् अधिक्षिपति; v. क्षिप् praef. आ.

c. अव praef. सम् prosternere, dejicere. DR. 5. 24.: तं
समवाक्षिपत् सा.

c. आ 1) *id. Caus.* आक्षेपयामि facere ut alqs prosternat.
DR. 8. 18.: रथम् आक्षेपयामास गडेन गजयानवित्.

2) spernere, contemnere. DR. 4. 23.: अवमत्या स्य तद्व
वाक्यम् आक्षिप्यच; N. 3. 13.: आक्षिपन्तीम् इव प्र-
भाम् शशिनः स्वेन तेजासा.

c. आ praef. सम् *sicut praec.* 1) prosternere, projicere.
DR. 5. 24.: तया समाक्षिपतनुः स पापः पपात.

2) spernere. MAH. 1. 1253.: समाक्षिपन् भानुमतः प्रभाम्.

c. उत् extollere, levare. H. 4. 49.: उत्क्षिप्या भ्रामयद्

देहम्; RAGH. 15. 83.

- c. नि 1) dejicere, deponere. Lass. 12.9.: लङ्घुकाम् एकां श्रुतो ऽग्ने निक्षिप्तवती. - निक्षिप्ताक्त् dejectos oculos habens, c. loc. loci. GITA Gov. 12.1.: श्रयने निक्षिप्ताक्तम् उवाच हरिः प्रियाम्; - वर्णान् निक्षिप्तम् litteras dejicere, i. e. scribere (cf. UR. 24.15.: भूर्जपत्रगतो ऽयम् अन्तर्विन्यासः); *Caus.* facere ut aliquis scribat vel inscribat. RAGH. 7.62.: तशेनितैत् तेन शिलोमुखाग्रैर् निक्षेपिताः केतुषु पर्यवानाम् ... वर्णाः (Schol. Calc. निक्षेपिताः = अन्यैर् निवेशिताः); H. 1. 24.: तत्र निक्षिप्य तान् सर्वान्. 2) tradere, c. loc. pers. N. 8.20.: मम शातुषु निक्षिप्य दारकौ; MAN. 8.179.: आर्यं निक्षेपन् निक्षिपेद् ब्रुधः.
- c. परि circumjicere, circumspergere, circumfundere. RAM. III. 60. 100.: अन्नास्तरणकं राज्ञः समन्तात् परिचक्षिपुः; MAH. 1. 1306.: काननञ्च मनोरमं सागराम्बुपरिनिष्ठम्.
- c. प्र projicere. SU. 2. 14.: अग्निहोत्राणि प्रक्षिपन्त्य अप्तुः; M. 15.
- c. वि e. c. बाहू brachia jactare, dispergere. RAM. III. 56. 15.
- c. तन् contrahere, corripere. MAX. 7.34.: सङ्क्षिप्यते यशो लोके (Schol. सङ्क्षेप्यम् इति); N. 4.9.

2. क्षिप् 4. p. id.

क्षिप्र (r. क्षिप् s. r.) celer. क्षिप्रम् *Adv.* cito. IN. 5.51. (Cf. οὐαπτ-νέσ, v. क्षप्तम्.)

क्षिव् 1. et 4. p.: क्षेवामि, क्षीव्यामि, gr. 332. (निरसने k. निवासे v.) ejicere; habitare (क्षिव् ex क्षिप् ortum esse videtur, attenuato त् in व्, sicut पिवामि bibo dicitur pro पिपामि, v. पा.)

क्षी 1. p. perdere, extinguere, delere. *Part. pass.* क्षीण perditus, deletus. HIT.: क्षीणेषु वित्तेषु. क्षीणायाः (Haec radix cohaeret cum क्षि et क्षी.)

1. क्षीव् 1. p. i. q. क्षिव्, unde productā vocali ortum est.

2. क्षीव् vel क्षीव् 1. a. (मदे k. दर्पे v.) ebrium esse; superbum esse. (Hib. siobhas «rage, madness».)

क्षार n. (ut mihi videtur e क्षार, a r. क्षट् s. श्र, attenuato आ in ह्, cf. gr. 308.) 1) aqua. 2) lac.

कु 2. p.: क्षौमि (शब्दे k. कुते v.) sonum edere, sternare. (Huc retulerim lith. cz'audmi sternuto = क्षौमि, adjecto d (cf. कुत्) et mutato कु in cz' = चू.)

कुम् v. कुद्, gr. 607.

कुत् f. (r. कु, adjecto त्, sicut in fine compp. gr. 643.) sternutamentum. AM.

कुत् m. et कुता f. (r. कु s. त) id. AM.

कुद् 7. p. a. कुणाद्यि, कुन्दे contundere, conterere. *Part. pass.* कुम्. DEV. 3.24.: खुरकुम्महोतलः; 9.35.: दं-द्वाकुम्माशिरोधर. (Fortasse huc pertinet gr. ξεύω, ξεώ pro ξεύω, adjecto Gunae incremento; si ita est, sibilans in formis ξυτ-τός, ξετ-τός ad radicem pertinet, mutato, ex generali euphoniae lege, δ in σ. Lith. skaus-ti dolet, e skaud-ti, skaudējimas dolor; pra-skunda dolere incipit, nu-skaudinu noceo, transposito ks in sk.)

c. वि id. DEV. 3.25.: वेगभ्रमणविकुम्मा महो.

c. सम् id. RAM. III. 63.10.: ब्रवन्धुर् बन्धनीयांश्च क्षोधान् सञ्चकुडस् तथा.

कुद् (r. कुद् s. र) 1) parvus, debilis. M. 6. 2) trop. vilis, abjectus, humili. IN. 2.6. DR. 9.21. (Cf. lith. kūdikis infans, pers. कुदेक kūdek parvus, puer.)

1. कुध् 4. p. esurire. कुधित् esuriens. N. 11.12.18.12. (Goth. grēdōn esurire, mutatā sibilante in r, sicut in lat. crepusculum = क्षपस्, in gr. ἀπίτω = क्षिप्, v. क्षम्.)

2. कुध् f. (a praec.) fames. SU. 1.8.

कुधा f. (r. कुध् s. आ) fames.

कुप् m. frutex. H. 1.18.

कुब्ध v. कुम्.

कुब्धता f. (a praec. s. ता) agitatio. BHAR. 3.94.: अब्धे: कुब्धता.

कुभू 1. a. 4. p. क्षोभे, कुभ्यामि commoveri, agitari, conturbari. *Part. pass.* कुब्ध vel कुभित्. RAM. I. 52.14.:

कुभिताः सागराः सर्वे; III. 79.20.: उण्णाकुब्धसतिलः; I. 52.14.: यत् तेजः कुभितं क्ष्व अव्य तद् धरा धारयिष्यति.

Caus. et cl. 9. p.: क्षोभ्यामि, कुभ्नामि agitare. M. 42.: क्षोभ्यमाणा महावातैः सा नौत् तस्मिन् महो-

दैधी; RAM. I. 16.27.: कोभयेयुश्च वेगेन समुद्रम्.
(Cambo-brit. *hubiau* «to make a sudden push», abjecto
कृ, et प् mutato in h, v. Pictet p. 76.; Pottius apte con-
fert gr. *καῦθος*, ejecto प्; huc etiam trahimus nostrum
schiebe, cuius radix in germ. vet. sonat *scub* vel *scup*,
transpositis कृ + प् in sc.)

c. प्र i.q. *simpl.* MAN. 9.254.: तस्य प्रकृम्यते राष्ट्रम्. —
c. प्र praef. सम् *id.* RAM. I. 52. 15.: सम्प्रकृमितमानस्.
c. वि *Caus.* *id.* DR. 7. 19.: सेनान् तवे 'मम् ... विक्षा-
भितान् द्रव्यसि.

c. सम् *id.* DEV. 2.35.: दृष्टा समस्तं सङ्कुल्धनं त्रैलो-
क्यम्.

कुर् 6. p. (कैदने क. विलेखे खनने v.) findere, radere,
scalpere, fodere; v. कुर् et cf. खुर्. (Gr. ἔυρ-όν, v.
कुर्.)

कुर् m. (r. कुर् s. अ) 1) culter tonsorius. DR. 8.24., ubi
ensem vel sagittam significare videtur; RAGH. 7. 43.

2) ungula, cf. खुर्. (Gr. ἔυρόν, v. कुर्.)

कुरप्र m. (e कुर् ungula et प्र, quae fortasse est praepositio
in compositi fine posita) sagitta, cuius cuspis soleae fer-
reae formam habet. RAGH. 9.62. 11.29.

कुरिन् m. (a कुर s. इन्) tonsor. AM.

कुरी f. (a कुर signo fem. इ) culter.

क्षेत्र n. (r. क्षि s. त्र) 1) campus. BH. 1. 1. (Goth. *haithi*,
Th. *haithjō* ager, nostrum *Heide*, ejecto प्). 2) corpus.
BH. 13. 1. 3) uxori. MAH. 1. 4661.

क्षेत्रज्ञ m. (e praec. et ज्ञ qui novit) anima. MAH. 1. 3018.

क्षेप m. (r. क्षिप् s. अ) contemcio. MAH. 1. 555.

क्षेपणीय n. (r. क्षिप् s. अनोय) jaculum, missile. RAGH.
4.77.

क्षेपिष्ठ *Superl.* τοῦ क्षिप्र v. gr. 251.

क्षेपोयस् *Compar.* τοῦ क्षिप्र, v. gr. 251.

क्षेम 1) bonus, felix, faustus. SA. 5.97. 2) m.n. felicitas.
H. 4.51. BR. 1.20.

क्षेमङ्कर m. (e क्षेम in accus. et कर faciens) n.pr. DR. 2. 7.

क्षेमिन् (a क्षेम s. इन्) felix. N. 12. 121.

क्षौ 1. p. क्षायामि (क्षये) perire, interire; cf. क्षि et क्षी.

क्षाणि f. terra.

क्षाणि f. id. AM.

क्षाभ m. (r. क्षुभ् s. अ) agitatio, permotio, perturbatio. SU.
1.16.

क्षाद्र् n. (a क्षुद्रा apis s. अ) mel. R. Schl. II. 14. 33.

क्षाम (Fem. क्षीमी) linteus. R. Schl. I. 74. 3.

क्षार n. (a क्षुर s. अ) actio barbam tondendi. HIT. 101. 6.:
क्षारङ् कृत्वा.

1. क्षाण् 2. p. क्षणीमि (तिजने) acuere.

2. क्षाण् 2. A.: क्षणुवे (अपनयने) abducere, auferre.

क्षमा f. (e क्षमा ejecto अ) terra. RAGH. 18. 8.

क्षाय् 1. A. (विधूनने; ut videtur, Denominativum a क्षम
vel क्षमा, ejecto अ) agitare, concutere, quassare.

क्षमोल् 1. p. (निमेषणे क. निमेषे v.) oculos dejicere, ni-
ctari (क्षमोल् compositeum esse censeo ex कृ, mu-
tilato ex अन्ति vel अक्ष oculus, et मोल्, quod idem va-
let ac क्षमोल्.)

1. क्षिद् 1. p. (प्रव्यक्ते शब्दे क. वृत्तने v.; scribitur etiam
क्षिद्) sonare.

2. क्षिद् 1. A. (मीले स्नेहे; scribitur etiam क्षिद्) liberare;
amare.

3. क्षिद् 4. p. (मीचने; scribitur etiam क्षिद्) liberare.

द्वेल् 1. p. (गतौ क. चाल्गात्योः v.) ire, se mouere. (For-
tasse hoc pertinet germ. vet. *suillu* turgeo, rad. et
praet. *sual* vel *suall*, suppresso posteriore diphthongi
ए elemento.)

ख

ख n. aér, coelum. N. 12.53. (Cf. gr. *χάος* et lat. *ha-* *lare.*)

खक्ख 1. p. (हाते) ridere. (Cf. कक्खा, काखू, काखू, praeter verba cum कक्ख comparata, goth. *hlaha* rideo, quod e कक्ख explicaverim, mutatis secundum generalem regulam tenuibus in aspiratas, et insertâ liquidâ, sicut e. c. in *hlei-thra* casa, tentorium, quod ad radicem प्रो, *nei-mui*, referimus; nostrum *lache* initiale gutturale abjecit.)

खग (e ख aér et ग iens) 1) in aëre iens, se movens. A. 10.61. 2) m. avis.

खगम m. (e ख et गम iens) avis. N. 1.24.

1. **खचू** 6. p. (भूतिपूत्योरुत्पन्ना) felicem, potentem fieri; purum fieri.

2. **खचू** 10. p.: खचयामि (बन्धने) ligare, nectere, connectere, contexere, conserere. Schol. ad C'aur. 19.; Lass. 73.13.

c. **उत्** id. RAGH. 13.54.: माला सितपङ्कजानाम् इन्दो-वर्त् उत्खचितान्तरा (Schol. Calc. सहयथितमध्या).

खचर (e ख aér et चर iens) in aëre iens. A. 10.26.

खदू 1. a. (मन्थने क. मन्थे v.) commovere, agitare.

खडक m. (r. खजू s. अक) instrumentum, quo lactis flos agitatur ad butyrum conficiendum, «churning stick». HEM.

खजू 1. p. (scribitur खजू, gr. 110^a.) claudicare, v. sq. (Huc traxerim nostrum *hinke*, germ. med. *hinke*, cuius rad. et praet. sonat *hanc*, v. gr. comp. 109^a.1); consonantes nituntur formâ कज्जू, mutatâ tenui in aspiratam et mediâ in tenuem, v. gr. comp. 87.)

खजू (r. खजू s. अ) claudus. BHAR. 1.63. (Germ. med. *hanc.*)

खञ्जखेल m. (e खञ्ज et खेल iens, v. खेल) motacilla.

खञ्जन m. (r. खञ्ज s. अन) id. AM.

खदू 1. p. (काङ्गल्ये क. काङ्गि v.) desiderare.

खदू 10. p. (वृत्ती) tegere; cf. खुड़, गुण्ड.

खद्वा f. (r. खदू, abjecto alterutro टू, s. ख in fem.) lectus. HIT. 86.6.8.

खडू 10. p. खाडयामि findere, frangere, rumpere, dividere, divellere, laxare, v. sq. et cf. खुड़, खुण्ड.

खड़ m. 1) rhinoceros. RAGH. 9.62. 2) rhinocerotis cornu. 3) ensis. N. 10.18.

खएटू 1. p. a. (scribitur खड़, gr. 110^a.) 1) i. q. खड़. HIT. 64.10.: रजनीचयनाथेन खण्डिते तिभिरः 73.7.: स्वीभिः कस्य न खण्डितम् भुवि मनः; UR. 12.16.: खण्डिताग्रात् ... मृणालात्. 2) deserere, relinquere. RAGH. 5.67.: अबला निशि खण्डिता. (Cf. खुण्डू, खुड़, खदू. Lith. *kándu* mordeo.)

खएट m.n. (r. खएटू s. अ) pars, portio, sectio, fragmentum, frustum; tomus. HIT. 111.10.27.15. A. 8.1. BHAR. 2.98. SA. 5.108. — खण्डोकृ in frusta dissecare, frangere. RAGH. 16.51.

खण्डन n. (r. खएटू s. अन) 1) actio frangendi, rumpendi, destruendi. HIT. 54.3. 112.21. RAGH. 9.35. 2) perfidia. RAGH. 19.21.

1. **खदू** 1. p. occidere. DEV. 8.37.: पतितांस् तांश् च खा-दा 'थ सा तदा. (Cf. कृथू, क्ताथू, lat. *clades.*)

2. **खदू** 10. p.: खादयामि edere, vorare, de animalibus. N. 12.35.: माझू खाद्य; M. 7.: डुर्बलम् बलवन्तो हि मत्स्या मत्स्यम् ... खाद्यनित; v. खादू.

खदिर m. nomen arboris, Wils. «Khayar or catechu, Mimosa catechu». N. 12.4.

खनू 1. p. fodere, perfodere. HIT. 30.1.: मम विवर्घ-खनित्वा; RAM. I.32.52.: पुष्टिवी सर्वा खन्यते. - Part. pass. खात, gr. 616.; Gerund. in य, खन्य vel खाय;

Pass. खन्ये vel खाये. (Gr. *χαίνω*, *χαῦω*, germ. vet. *ginēm*, *ginōm* hio, nostrum *gähne*, anglo-sax. *cina* rima, *cinan* hiare; lat. *cuniculus*, *canalis*; v. खनि, खा-नि.)

c. **उत्** effodere. BHAR. 3.5.: उत्खातन् निधिशङ्क्या जि-

तितलम्; evellere, eruere. RAGH. 4. 36.: वङ्गान् उत्थाय ... नीसाधनोद्धतान्। निचखान जयस्थ-
भान् गङ्गशेताऽन्तरेषु सः, ubi उत्खन् effodere *opponitur verbo निखन्* infodere, defodere, *hic* infodiendo
erigere; *Schol. Calc.* उत्थाय *explicat* per उत्पाद्य.
c. उत् praef. प्र *id.* RAM. I. 32. 40.: प्रोत्खनन्त एकैक-
योजनम् भूमे:

c. नि infodere, defodere. HIT. 124. 16.: निखन्यन्ते हृ-
दये शोकशङ्कवः; RAGH. 4. 36.; v. खन् praef. उत्.
खनक *m.* (r. खन् s. ऋक) fossor. R. SCHL. I. 12. 7.
खनन *n.* (r. खन् s. ऋन) actio fodiendi. BHAR. 3. 76.
खनि *f.* (r. खन् s. हृ) fodina, cuniculus. RAGH. 17. 66. 18.
21. (Lat. *cuni-culus.*)

खनित् *m.* (r. खन् s. तृ) fossor. HIT. 52. 8.

खनित्र *n.* (r. खन् s. त्र) ligo. HIT. 30. 1.

खम्ब् 1. p. (गत्ता) ire; cf. गम्ब्, घम्ब्, चम्ब्.

खर् *Adj.* 1) calidus, fervidus. 2) acer, vehementis, austerus.
RAGH. 8. 9.: न खरो न भूयसा मृदुः; *de voce*, R. SCHL.
II. 20. 42. - *Subst.* 1) *m.n.* calor. AM. 2) *m.* asinus.

खर्ज् 1. p. (मार्जने क. व्यथामृजोः *v.*) purificare, absterner-
gere; vexare, v. कर्ज्. (Hib. *cairtim vel cartaim* pu-
rifico.)

खर्तूर् *m.* palma. Wils. «Phoenix or Elate sylve-
stris». N. 12. 5.

खद् 1. p. (दणने) mordere. (Cf. खण्ड, खड्, lith. *kandu*
mordeo.)

खर्व् 1. p. (गत्ता) ire. (Cf. गर्ब्, घर्व्, चर्व्; germ. vet.
HWARB, *HWARP* reverti, *hwirbu*, *hwarb*, *hwur-
bumēs*; goth. *bi-hairba* circumeo.)

खर्व n. billio. MAH. 2. 1749.

खर्व् 1. p. (दर्पे क. गर्वे *v.*) superbum esse; v. कर्व् et
गर्व्.

खल् 1. p. (चलने क. चाले चये *v.*) se mouere; colligere;
cf. चल्.

खल malus, vilis, improbus. HIT. 52. 3. 70. 19.

खल् 1) sane, profecto, *ad orationis vim augendam ponitur*,

praesertim post voces negativas vel interrogativas. SAK.
5. 15. 16.: भो रातान् ऋशममृगः खल्व् ऋयम्। न खलु
न खलु वाणः सन्निपात्योऽयम् ऋस्मिन् ja nicht! ja
nicht!; RAGH. 9. 28.: न खलु तावत् ऋषेष्म् ऋपोहि-
तुम् रविर् ऋलम् विरलम् कृतवान् हिमम्; Lass.
1. 3.: प्रास्यते न खलु विश्वभयेन नोचैः; N. 16. 22.:
कदा नु खलु दुःखस्य पारं यास्यति वै श्रुमा *wann
doch?*; SAK. 23. 15.: किञ्च खलु; 44. 2. *infr.:* क्व खलु;
59. 14.: कथम् ... खलु. 2) enim, *praesertim antecedente*
न. SAK. 26. 5.: मन्दौत्सुख्योऽस्मि नगरागमनम् प्रति
... न खलु शक्तोऽस्मि शकुन्तलादर्शनव्यापाशद् ऋ-
त्मानम् निवर्तयितुम्; RAGH. 3. 51.: गृहाण शख्म् ...
न खल्व् ऋनिर्दित्य रघुङ् कृतो भवान्. 3) खल्व्
अपि sed etiam, *antecedente* न केवलम्. RAGH. 18. 48.

खलुज् *m.* (N. खलुक्, ut videtur, e ख् et लुज्, a r. लुज् lae-
dere, occidere) obscuritas, caligo. (Cf. lat. *caligo*.)

खलिट calvus.

खछोट *id.*

खल्वाट *id.* BILAR. 2. 86., v. Bohlen ad h.l. (Cf. lat. *cal-
vus*, nostrum *kahl*, germ. vet. *chalawan* capillo nudare.)

खव् 9. p. खव्वामि vel ख्वानामि vel खुनामि (भूतिप्रा-
उर्मावे क. भूतिपूत्योर् उत्पन्नौ *v.*) potentem, felici-
cem fieri; purificari.

खप् 1. p. (वधे) occidere, ferire; cf. कष्, चप्, क्षप्,
जप्, शुप्, रुप्, लूप्.

खाएउवप्रस्थ *m.* nomen urbis. MAH. 1. 2264.

खान्त *n.* (r. खन् q. v. s. त) fossa. HIT. 90. 14.

खाद् 1. p. edere, *praesertim de animalibus.* HIT. 11. 6.:
व्याग्रो मानुपङ्क खादति; *etiam de hominibus.* HIT.
86. 13.: किञ्च खादितवान् कथम् वा प्रस्तप्तः. - *Caus.*

खादयामि. MAN. 8. 371.: तां श्वभिः खादयेद् रजा.
(Scot. *cuid* cibus; hib. *caithim*edo.)

खानि *m.f.* (r. खन् s. हृ) cuniculus, specus subfossus; v.
खनि.

खिट् 1. p. (भयभीपयोः) timere, terrere. (V. ऋखेट, खेट
et cf. खिद्.)

1. खिदू 6. p. dolore afficere, moestitiam inferre, conturbare; v. sq.

2. खिदू 4. et 7. A.: खिये, खिन्दे (खिये etiam pro Pass. praecedentis haberi potest) dolore, moestitia affecti, conturbari. HIT. 71.4.: स पुरुषो यः खियते ने 'न्द्रयैः. - Part. pass. खिन्न 1) dolore affectus, conturbatus. GITA Gov. 3.7.: खिन्नम् असूयया छृदयन् तवा "कलयामि; 3.2.: अनङ्गवाणत्रणखिन्नमानसः; UP. 19. 2) fessus, fatigatus, languidus, confectus, exhaustus. MAN. 7.141. BHAR. 1.47. (Lith. *z'e idz'iù* laedo, offendō? gr. *κῆδος* fortasse pro *κῆδος* ex *κειδος*, ejecto et productā vocali antecedente; v. खेद.)

खिन्न v. खिदू, gr. 607.

खिल् 1) inanis, खिलोकृत vastatus, vacuus, deletus. RAGH. 11.14.87. 2) m. n. et fem. खिला ager incultus. AM.

खु 1. A. sonare, v. कु.

खुदू 1. P. (स्तेयकरणे क. स्तेये v.) furari. (Fortasse lith. *wagiù* furor, ita ut mutilatum sit e *kwagiù*, abjecta gutturali et relicto *ω* euphonico, sicut e. c. in lat. *vermis* e *quermis* et goth. *vaurms* e *hvaurms* = कृमि q. v. Res si ita se habet, vocalis *α* verbi *wagiù* formis *gunatis* radicis खुदू respondet, e. c. Caus. खोजयामि, abjecto उ radicali. Posset tamen *ωα* etiam litteris transpositis ex *au* explicari.)

1. खुदू 1. P. (भेदे) i. q. खट्, unde खुदू ortum esse videtur attenuato म्र in उ (v. gr. comp. 490.)

2. खुदू 6. P. (सम्बरणे) tegere. (Hib. *cuidighim* protego «I aid, assist, succour».)

1. खुएङ् 1. P. (भेदे, scribitur खुडू, gr. 110^a.) i. q. खएङ्, unde खुएङ् attenuato म्र in उ; v. खुडू.

2. खुएङ् 1. A. (खज्जो) claudicare.

खुर् 6. P. (क्रेदने) findere. (Cf. कुर्, चुर् et कृत्, ratione habitā, plures voces, quas cum कृत् comparavimus, etiam e खुर् explicari posse.)

खुर् m. (r. खुर् s. म्र) 1) culter tonsorius. 2) ungula. DR. 6.26. (Cf. चुर्.)

खुदू 1. A. (क्रीडायान्, scribitur etiam खूदू) ludere; cf. कुर्दू, खूदू, गुर्दू, गुदू.

खुलाक humilis, vilis. AM.

खेचर (TATP. e LOC. खे in aëre, v. gr. 673., et चर iens) in aëre iens. SU. 2.7.

1. खेट् 1. p. (उत्त्रासने क.) terrere. (Cf. खिट्, unde खेट् adjecto *gunae* incremento.)

2. खेट् (भक्षणे क.) edere.

खेद m. (r. खिदू s. म्र) 1) dolor, moestitia, tristitia. UP. 43. 2) lassitude, languor. UR. 78.2. RAGH. 18.44. (Cf. gr. *κῆδος*, v. खिदू.)

खेल् 1. P. vacillare; v. खेल् et cf. केल्, घोल्, च्वेल्, चेल्, चल्.

खेल् (r. खेल् s. म्र) vacillans. UR. 66.5.78.17. MAH. 1. 7042.

खिव् 1. A. (सेवने) ministrare, colere, venerari. (Cf. cognatas et idem valentes radices केव्, गेव्, ग्लेव्, सेव्.)

खि 1. P. (स्थिर्ये खननहिंसयोः क. v. खेदने क.) firmum esse, fodere, laedere, occidere; dolore, moestitia affecti, desatigari. Cf. क्षै, खन्, झल्लै, डै.

खोट् 1. P. (जत्याधाते) claudicare. Cf. कुट् cl.6., खोट्, खुपट्, खोर्, खोल्.

1. खोट् 1. P. (जतिप्रतीघाते क. खोटने v.) claudicare, v. खोट्. Huc trahi posset *claudus* insertā liquidā, nisi pertinet ad लाम् q. v.)

2. खोट् 10. P. (क्षेये) jacere, conhicere.

खोड् (r. खोट् s. म्र) claudus. AM. (V. 1. खोट्.)

खोर् 1. P. (जतिप्रतीघाते) i. q. खोट्, unde ortum est, mutato ट् in र्; ex खोर् autem factum est खोल्, mutato र् in ल्.

खोल् 1. P. (जतिप्रतीघाते क. खोटने v.) i. q. खोर्. (Cf. gr. *χωλός*.)

ख्या 2. F. dicere, praedicare, celebrare, appellare. N. 17.

42.: ख्यातः प्राज्ञः कुलोनश्च; DHRIT. 42.: ख्यातत्रूपः:

- Caus. ख्याययामि (gr. 519.), MAN. 7.201.: अभयानि

व्यापयेत्; interdum i. q. primit. e. c. DR. 2. 14.: व्यापयनः ... कस्या 'सि भार्या. (Lat. *in-quam* pro *in-quiam*, quod ex *in-quiaunt* = व्यानित, *in-quias*, *inquiebam* etc. exspectaveris. In *inquis*, *inquit* etc. solum य् radicis व्या relictum est, omissâ vocali, quâ in re hoc verbum cum correptione convenit, quam character 4^{tae} cl. य् in formis latinis veluti *cupis*, *cupit*, contra *cupiunt*, *cupiam*, *cupiebam*, subit (gr. comp. 500.). Quod ad compositionem verbi latini cum praep. *in* attinet, conferatur gr. ἐν-έπω, quod tamen radice ab *inquam* plane alienum est (v. Pott. I. p. 180.). Ad scr. व्या autem lat. *hīa-re* etiam trahi possit, quod sensu os aperire cum notione dicendi cohaeret.)

c. आ dicere, indicare, memorare, nuntiare, narrare, ex-

- ponere. N. 9. 34. 23. 6. SA. 6. 37. 42. DR. 7. 5. M. 56. BH. 18. 63. (Fortasse lat. *ajo* ejectâ gutturali, v. अहू.)
c. आ praeſ. प्रति (प्रत्याव्या) depellere, repellere, repudiare. N. 4. 4. 13. 42. SA. 3. 11.
c. आ praeſ. वि (व्याव्या) laudare, celebrare. RAM. III. 76. 69.
c. आ praeſ. सम् 1) narrare. A. 1. 13. 2) numerare. A. 5. 11.
c. य् id. IN. 4. 7. N. 16. 8.
c. वि i. q. simpl. IN. 5. 50. N. 12. 84.
c. सम् numerare. N. 20. 15. 40.
c. सम् praeſ. परि (परिसङ्गव्या) id. MAN. 1. 71.
व्याति f. (r. व्या s. ति) gloria. SA. 5. 56.
व्याप् v. व्या.

ग

ग (r. गा s. अ, gr. 645.) iens, *in fine compōss.* BH. 12. 3.

गणा n. (fortasse forma redupl. a r. गा) aér, coelum.

गञ्घ् 1. p. (हसने) ridere. (Cf. कक्कृ, कक्कृ, खक्कृ, घञ्घृ.)

गङ्गा f. (ut videtur, pro गङ्गमा, a r. गम्, cum syllabâ redupl. गङ् ए गम्, cf. Intens. डङ्गम्, gr. 569.) flumen Ganges.

गङ्गाद्वारा n. (e praec. et द्वारा n. porta) nomen loci. DR. 9. 24.

गङ् 1. p. गच्छामि, v. euph. r. 88.; *in tempp. specialibus* solum usurpatur, loco rad. गम् q. v.

गङ् 1. p. (शब्दे क. मदे स्वने v.) sonare; ebrium esse.

गज् m. (ut videtur, a r. गन् ebrium esse, s. अ) elephantus.

गण् p. interdum A. 1) numerare. N. 14. 11. 20. 13. 22. SA. 4. 3. 2) putare, existimare. RAGH. 11. 75.: पावकस्य

महिमा स गण्यते; 8. 68. 3) respicere, rationem habere, dignari, aestimare. UR. 64. 8.: प्रणयम् अगणयित्वा मम.

c. वि reputare, considerare, animo volvere. N. 10. 29. 21. 23.

गण m. (r. गण् s. अ, nisi गण् est Denom. a गण्) turba,

grex, caterva, multitudo. M. 45. N. 12. 65. (Lith. *ganà* adv. satis; *ganau* pasco greges.)

गणक m. (r. गण् s. अक) astrologus. AM.

गणना f. (r. गण् s. अन) actio numerandi. HIT. 4. 20.

गणनाथ m. (e गण et नाथ dominus) cognomen Ganësi. Lass. 1. 2.

गणशस् (a गण s. शस्) catervatim. A. 9. 23.

गणि f. (r. गण् s. ह) agmen, turba. RAGH. 9. 53.

गणिका f. (r. गण् s. इका) meretrix. HIT. 94. 2.

गणेश m. (e गण et रुश dominus) Ganësus, deus sapientiae, Sivo et Pârvatiâ natus.

गण्ड m. gena, mala, totum faciei latus complectens. (Lith. *'zandas* maxilla; (*) fortasse etiam huc referenda sunt goth. *kinnus* mentum, per assimil. e *kindus*, nostrum

(*) Lith. *z'* pronunciatur fere sicut त्, et sicut hoc cognatione conjunctum est cum gutturalibus litteris, praesertim cum *g*.

Kinn, gr. γένος, lat. *gena*, nisi pertinent ad हनु, quod ipsum cum गण्ड cognatum esse possit, mutatā gutturali mediā in aspiratam medium ejusdem organi.)

गत (r. गम् s. त, gr. 616.) 1) qui ivit, abiit. 2) n. incessus. UR. 66.6.

गतव्यय (profectum moerorem habens. BAH. e praec. et व्यया f. moeror, sollicitudo) moeroris, sollicitudinis expers. IN. 1.23. SU. 4.1.

गतसज्जा (profectam mentem, profectam conscientiam habens. BAH. e गत et सज्जा conscientia, intellectus) mentis non compos. IN. 5.21.

गतासु (profectos spiritus, profectam vitam habens. BAH. e गत et असु q.v.) exanimis, mortuus. BH. 2.11.

गति f. (r. गम् s. ति, gr. 616.) 1) itio, itus, iter. BR. 1.35. 2.22. BH. 4.17. 6.45. 8.26. 2) perfugium, refugium. BR. 1.25. (Hib. *gaeth* ventus, v. सदागति, सततग.)

गत्य (r. गम् s. य) v. gr. 637.

गत्वा (a r. गम् s. त्वा) v. gr. 632. 616.

1. गद् 1. p. dicere, loqui. N. 15.9.: श्लोकम् एकज् जगद्; DR. 9.10.: हेतुम् मे गदतः शृणु. (Cf. कथू; lith. *gádijos* appellor, v. gr. comp. 476.506.; *z'adas* lingua, oratio, *z'odis* verbum (*), *giedmi* cano, v. गौ canere; polon. *gadac'* loqui; hib. *gadh* vox.)

c. नि i.q. simpl. HIT.: एवम् अस्तु इति निगय; RAGH. 2.33.: भूपालसिंहन् निजगाद सिंहः; 11.70.: राघवो ... निजगदे युयुत्सुना; R. Schl. I. 51.16.: तन् मे निगदतः शृणु.

2. गद् 10. p. (मेघशब्दे क्र. अभ्रध्वनौ v.) tonare.

गद m. (r. गद् s. अ) 1) dictum, sermo. MAII. 1.1787. 2) (fortasse alias originis) morbus. RAGH. 9.4. (Hib. *gadhi* vox, lith. *z'adas* lingua, oratio.)

गदा f. clava. SU. 4.17.

गदिन् (a praec. s. इन्) claviger. BH. 11.17.

गद्धद (r. गद् repet. s. अ, cf. Intens. डागद्) 1) lallans,

balbutiens. A. 3.2.: हर्पगद्धदया वाचा; BHAR. 3.22. 2) m. actio balbutiendi. BH. 11.35.: आह कृष्णं सगद्धदम् भीतभीतः प्रणाम्य; RAGH. 8.43.

गन्धू 10. 4. (अर्दने क्र. दुहि v.) vexare, odisse, infestare. (Lith. *gandinu* terreo.)

गन्ध m. (fortasse primitive odor malus, a r. गन्धू s. अ) 1) odor. N. 5.39. 2) suavis, jucundus odor. IN. 5.2.

गन्धर्व m. nomen Geniorum ordinis, qui musicam tractant, in Indri coelo habitantes.

गन्धवह m. (e गन्ध et वह vehens) ventus. AM.

गन्धवहा f. (e गन्ध et वह vehens in fem.) nasus. AM.

गन्धाश्मन् m. (e गन्ध et अश्मन् lapis) sulphur. AM.

गमस्ति m.f. (ut videtur, e ग pro गो q.v., et भस्ति, a भस् splendere s. ति) luminis radius. AM.

गमस्तिमत् m. (a praec. s. मत्) sol. RAGH. 3.37.

गमोर् profundus. HIT. 111.4., v. गम्भोर्.

1. गम् 1. p. interdum a. (in temp. spec. substituit गद्ध, gr. 328., praet. redupl. डागाम, pl. डागिमम् gr. 453., praet. mltf. अगमम् gr. 417., fut. part. गन्तास्मि, fut. aux. गमिष्यामि, part. pass. गत gr. 616., inf. गन्तुम्) 1) ire, adire, abire, proficisci, praeterire, *de tempore, in forma caus.* degere; c. acc., nonnunquam c. dat. loci. IN. 5.6.: ललना डागामा 'थ विराजतो; HIT.: न नौर् गच्छति स्थले; IN. 1.1.: गतेषु लोकपालेषु; SA. 5.27. 32.: निवर्त गच्छस्व; N. 20.39.: गतज्वर् remotam difficultatem habens, liber a difficultate; 16.30.: गतसत्त्व; v. गतव्यय etc.; HIT.: एपाम् मांसैर् मासत्रयं सुखेन गमिष्यति; RAGH. 8.24.: काश्चिद् गमित्वा समाः; SU. 4.20.: पातालन् अगमन् सर्वाः; DR. 9.24.: डागाम गङ्गाद्वाराय; RAGH. 2.15.: निलयाय गन्तुम् प्रचक्रमे. Pass. BH. 5.5.: यत् साङ्ख्यैः प्रायते स्थानन् तद् यैगौर् अपि गन्यते. Nota locutiones: दोपेण गन्तुङ्क कञ्चित् delictum alicui imputare. MAII. 1.7455.: त्वां लोको दोपेण गच्छति; अशैर् गन्तुम् aurigare, equos agere. N. 24.30. De locutionibus ut हर्पङ्ग गन्तुम्, भयङ्ग गन्तुम् v. r. इ. (Cf. गा, goth. *QVAM* venire, *qvima* venio, nostrum *komme*, *kam*, gr. comp.

(*) De *z'* pro *g* v. s.v. गण्ड.

109^a). 1. Huc etiam trahimus goth. *gagga* eo, servatā initiali mediā, v. gr. comp. 92. et abjecto *m* finali, ita ut *gagga*, ad quod pertinet nostrum *Gang*, conveniat cum formā intensivā डङ्गम् - v. gr. 569. - ad quam etiam lith. *z'engū* incedo pertinet, cum *z'* pro *g* vel ज् (v. p. 99. not. et mox गम् terra). De lith. *kankū* v. कङ्कू, et de hib. et scot. *ceum*, *ceim* v. क्रम्. E lingua lat. cum Pottio I. p. 260. huc traxerim *venio*, ita ut hoc ortum sit e *guemio*, abjectā gutturali, sicut e. c. *in vivo* = जीवामि, *vermis* e *quermis* = कृमि q.v., et, nisi fallor, in *vates*, quod non ad φη-μι, *fari*, sed ad कथ्, goth. *QVATH* traxerim.)

- c. अति praef. वि praeterire, *de tempore*. A. 3.3.: कथम् अर्जुनं कालोऽयं स्वर्गे व्यतिगतत्वं तव.
- c. अधि 1) adire, advenire, pervenire, adipisci. N. 19.30.: अध्यगच्छत् कृशान् अश्यान्; MAN. 2. 218.: खनन् वार्य अधिगच्छति. Pass. inveniri, es gibt. M. 50.: मत् परन् ना 'धिगम्यते. 2) legere. HIT. 4.12.: पुत्राणाम् अनधिगतशस्त्राणाम्; cf. इ praef. अधि. 3) praeterire, praetermittere, omittere, negligere, *solum in constructione cum* न. N. 17.49.: ते पुराणि सराद्धाणि अन्वेषन्ते नलं राजन् ना 'धिगम्युः; H. 1.30.: शयनेषु परार्थेषु... ना 'धिगम्यतदा निद्राम्; R. Schl. I. 7.17.: ना 'ध्यगच्छद् विशिष्टम् वा तुल्यम् वा शत्रुम् आत्मनः.
- c. अधि praef. सम् obtainere. RAGH. 9.1.: उत्तरकोशलान् समधिगम्य (Schol. Calc. समधिगम्य = प्राप्य).
- c. अन् sequi. N. 13.48.
- c. अन्तर् 1) intro ire, intro abire, intus recondi. HIT.: नेत्रवक्त्रविकारभ्याज् ज्ञायते ऽन्तर्गतम् मनः. 2) interire, perire. BH. 7.28.: येपाम् अन्तर्गतम् पापम्.
- c. अप् abire. Lass. 48.23. - C. अप् praef. वि id. IN. 5. 62.
- c. अभि adire, aggredi. IN. 2.19. SU. 1.17. 4.6.
- c. अव् scire, nosse; putare. BH. 10.41.: यदू यदू विभूतिम् सञ्चवम्... तत् तदू एवा 'वगच्छ त्वम् मम तेजों शसम्भवम्; N. 12.84.: तस्य माम् अवगच्छध्वम्

- भायोम्; RAGH. 8.87.: अवगच्छति मूळचेतनः प्रियनाशं वृद्धि शत्यम् अर्पितम्. (Cf. इ praef. अव्.)
- c. आ adire, accedere, advenire. IN. 1.2.3.6. SU. 4.21. - आगत n. casus, eventus. N. 13.24.
- c. आ praef. अभि id. - अभ्यागत m. advena, hospes. HIT.: पतिर् एको ग्रुः स्त्रीणां सर्वत्रा भ्यागतो ग्रुः.
- c. आ praef. उप id. N. 16.27.19.11. SU. 4.2. - c. उप praef. सम् id. MAH. 2.768. c. loc.: दरासन्धस्य निधने कालोऽयं समुपागतः.
- c. आ praef. परि circumgredi. MAH. 1.4567.: विधिपर्यागतान् अर्थान्.
- c. आ praef. प्रति 1) redire, reverti. IN. 5.51. DR. 8.50. 2) ad se redire, animum recipere. UR. 6.9.: उर्वशी प्रत्यागच्छति.
- c. आ praef. सम् 1) adire, aggredi, advenire, c. acc. IN. 2.15.: तान् सर्वान् स समागम्य; N. 21.21. 2) congregari, convenire, c. instr. DR. 5.22.; ad pugnandum H. 4.4. BH. 1.23.
- c. उत् 1) provenire, exire. RAGH. 7.16.: उद्गताः पैत॒वधूषु वैभ्यः अृणवन् कथाः. 2) crescere, adolescere; उद्गत adultus. H. 2.18.: शालपोतम् इवो 'द्वतम्; RAGH. 18.19.: उद्गतनामधेय excelsum, praeclarum nomen habens.
- c. उत् praef. प्रति obviam ire. RAGH. 2.20.: प्रत्युद्गता ... पल्या.
- c. उत् praef. सम् prodire. Lass. 61.9.: समुद्रतस्वेदचिताङ्गसन्धि.
- c. उप adire, accedere. N. 21.11. IN. 3.10. Part. praet. redupl. उपज्ञामिवस्. SU. 1.29. SA. 1.4. - स्त्रियम् उपगन्तुम् concubere cum feminā. MAN. 4.40.
- c. नि subire, शान्तिम् tranquillitatem. BH. 9.31. 18.36.
- c. निस् (निर्गम्) exire. IN. 5.5. H. 1.1. - Praef. अभि (अभिनिर्गम्) id. R. Schl. I. 9.13. - Praef. वि (विनिर्गम्) id. MAH. 1.13.41.
- c. परि 1) circumgredi. N. 12.108. SA. 6.3.; ह्रीयसिगत pudore circumfusus. HIT. 2) cognoscere. RAGH. 7.68.: परिगतार्थ (Schol. Calc. ज्ञातो ऽयो येन).

c. प्रति redire. N. 5.40.

c. विं abire, discedere. SU. 4.17. BH. 11.1.; विगतभी
expers timoris. BH. 6.14.

c. सम् 1) congregri. A.3.1.; ad pugnandum H. 4.7. ATM.
- Caus. facere ut alqs congregriatur, conjungere. RAGH.

9.77.: इदम् म्रायुधज् डयया सङ्गमय्य सशाम् विकृ-
व्यताम्. Connubio jungere. RAGH. 7.17.: वधूवौरै
सङ्गमयास्त्वकार.

2. गन् terra, in dialecto Vēd., unde genitivus गमस् ejecto म्र.
Ros. 41.20. (Huc nunc traxerim zend. ፩፭ zēm, contra eam, quam alibi de hac voce dixi sententiam; lith. z'ēmiē, slav. ЗЕМЛЯ Žemlja (*), russ. земля Žemlja cum l epentheticō, radice ad eandem vocem pertinent, derivatione autem cum cognato Vēdico जमा convenientiunt, quod e जमा ejecto a ortum est.)

गम (r. गम् s. म्र) iens, in fine comp.

गमन n. (r. गम् s. मन्) actio eundi, veniendi. N. 20.26.
H. 1.23. 4.27.

गम्भोर profundus, transl. ad sonum N.12.57.21.4. RAGH.
1.36. (V. गम्भोर et cf. lith. gillybē, gelmē, gylē altitudo,
profunditas, gillus profundus, liquidis m et l inter se
mutatis, sicut in lat. fla-re = scr. धमा, gr. comp. 20.;
slav. glubok profundus, glubina profunditas.)

गम्भोरवेदिन् (e praec. et वेदिन् a r. विद्, nisi a वेद्, s.
इन्) pertinax, contumax, obstinatus, de elephantis.
RAGH. 4.29.

गर् m.n. (r. गृ deglutire, s. म्र) venenum. R. Schl. I.70.30.

गरल् n. (a praec. s. ल्) id. AM.

गरिष्ठ (Superl. τοῦ गुरु, gr. 251.) gravissimus.

गरोयन् (Compar. a गुरु s. इयस्, gr. 251.) gravior, valde
gravis, melior, carior, valde bonus, valde carus. RAGH.
14.35. DR. 7.14. BH. 11.43.

गरुड़ m. Garudus, avis fabulosa, in quā Vischnus vehitur.

गरुत् m. ala. AM.

गरुत्मत् m. (alatus, e praec. s. मत्) avis. N. 1.23.

(*) V. Kopitar. Glagol. p.73, de lith. z' pro g v. p.100. not.

1. गर्ज्

1. p. a. clamare, strepere, crepare, increpare. H. 4.
36. M. 41.; part. pass. गर्जित् n. clamor, strepitus.
H. 4.13. (Cf. गृ, गिर्, गर्द्; lat. *garrio* assimilatione e
gargio explicari possit; fortasse etiam *gurges* huc perti-
net, ita ut ab aquae strepiti dictus sit, sicut M. 41. de mari
legitur: गर्जितम् इवा भूमसा; germ. vet. *kurran*
garrire, strepere, stridere, (nostrum *quarren*, *girren*),
krago (e *kargo*) gula, *kragil* garrulus, *krachón* crepare;
mutatis rr in ll: *gellan* tinnire, *ar-gellan* insonare, *kal-*
lón, *challón* clamare, effari, *challónte* garriens, *kallari*
verbosus (Graff III. 178. 383.); gr. ἀγγέλλω, quod
Thierschius ex ἀναγέλλω explicat.)

c. आभि acclamare. M. 1.1184.: परस्परम् भृशम् आभि-
गर्जिताम्.

c. प्रति reclamare, repugnare. RAGH. 9.9.: निदेशम् आ-
लङ्घयताम् अभृत् सुच्छद्, अयोह्वदयः प्रतिगर्जिताम्.

2. गर्ज्

10. p. i. q. गर्ज् 1.

गर्जन् n. (r. गर्ज् s. मन्) strepitus, fragor. HIT. 34.20.

गर्जित् v. गर्ज्.

गर्त् m. caverna. AM.; MAH. 1.1034.

गर्द् 1. et 10. a. (शब्दे क् खे v.) sonare; cf. गर्ज्.

गर्दम् m. (ut videtur, a r. गर्द्) asinus. HIT. 49.21.

गर्ध् 10. p. desiderare, v. गृध्.

गर्व् 1. p. (इती) ire, v. खर्व्.

गर्भ m. (ut videtur, a ग्रभ् sumere, transpotis litteris, s. म्र)

1) uterus. HIT. 6.4.7.4. 2) florū calyx. UR. 60.10. N.
13.63. 3) pars interior, e.c. domūs. HIT. 100.s.115.
9. 4) foetus. BH. 3.38. SA. 1.18. 5) proles, natus, in
fine comp. H. 2.28. (Hib. cilfin «the belly»; anglo-sax.
hriſ venter, uterus; fortasse nostrum *Kalb*, mutato r in
l; gr. δελφός, mutatā gutturali mediā in lingua ē, sicut
in Δημήτηρ pro Γημήτηρ; cf. Pott. p.281.)

गर्व् 1. p. 10. a. superbū esse; v. गर्वित्, गर्व.

गर्व् m. (r. गर्व् s. म्र) superbia. (Lith. *garbē* honor, glo-
ria; germ. vet. *gelban* gloriari, *gelf* jactantia.)

गर्वित (a r. गर्व् s. त्, nisi a गर्व् s. इत्) superbus. DEV. 8.

24. R. Schl. I. 7. 6. RAGH. 9. 55. 19. 20.

गर्ह् 1. 10. p. A. vituperare, maledicere, conviciari. MAN.

11. 229.: उज्जृतङ् कर्म गर्हति; H. 4. 6.: नै नाड् गर्हितुम् अर्हसि; RAM. III. 59. 23.: कस्माद् अग्रानन्तङ् गर्हसे; BR. 1. 33.: नृशंसो गर्हितो छुद्धैः; HIT. 109. 13.: विषमां हि दशाम् प्राप्य दैवङ् गर्ह्यते नरः. (Haec radix e ग्रह् sumere orta esse videtur, transposito *ra* in *ar*; quod ad significationem attinet, respicias lat. *reprehendo*. E गर्ह् mutato र् in ल् ortum est गल्ह् q.v.)

c. परि *id.* RAM. III. 75. 43.: तातन् न परिगर्हेऽहम्.

c. वि *id.* R. Schl. II. 17. 10.: स्वात्मा 'प्य एनम् विगर्हते; MAN. 11. 232.: कर्म विगर्हितम्.

गर्हि f. (r. गर्ह् s. आ) vituperatio, reprehensio, objurgatio.

MAH. 1. 6056.

गल् 1. p. 10. A. (आवे) defluere, delabi, decidere, excidere. RAGH. 19. 22.: गलिताश्चविन्दु; 16. 58.: गलिताङ्गराग; BHAR. 1. 89.: गलत्कुष्ठाभिभूत; HIT. 10. 22.: गलितनखदन्त; RAGH. 7. 10.: गलन्ती कस्याश्चिद् आसीद् रसना. - गलितवयस् elapsam juvenitatem habens, senex, decrepitus. RAGH. 3. 70. (Primitiva hujus radicis significatio *fluere* esse videtur, quam ob rem germ. vet. *QUALL* scaturire, - *quillu*, *qual*, *quullumēs* - huc traxerim, unde *quella* fons; cf. जल् aqua.)

c. आ praeft. सम् *id.* MAH. 1. 1409.: समागलितपादपः.

c. निस् *id.* RAGH. 5. 17.: निर्गलिताम्बुगर्भं शरद्येघन् ना दर्ति चातको 'पि.

c. वि *id.* CAUR. 28.: विगलदश्चउलाकुलाक्षी; UR. 62. 10.; RAGH. 9. 67.: रतिविगलितबन्धः केशपाशः; GIT. Gov. I. 3. 31.: विगलितलड्जित्.

गल् m. collum. H. 2. 4. (Fortasse a r. गृ, e गर्, devorare, mutato र् in ल्, v. Wils. et cf. गङ्गा, cui formâ responderet vldetur lat. *collum*, mutatâ mediâ in tenuem; germ. *Hals*, cuius initialis aspirata nititur lat. *collum*, gr. comp. 87.; cf. etiam lat. *gula* et nostrum *Kehle*.)

गलहस्त m. (e गल् et हस्त manus) actio collum tor-

quendi. UP. 66.: अनिच्छन् गलहस्तेन ताभिर् निर्वासितस् ततः.

गल्भ् 1. A. (आधार्ये क् धृष्टत्वे व.) fortem, audacem, strenuum esse. (Hib. *galba* «rigour, hardness».)

गङ्गा m. gena. HEM., v. गल्.

गल्ह् 1. A. i. q. गर्ह् *unde ortum est mutato* र् in ल्.

गवय m. (ut videtur, a गो s. अय) bovis species «the Gyal». DR. 4. 15.

गवाक्ष m. (bovis oculus, e तत् गो ए अक्ष) fenestra rotunda. RAGH. 7. 7.

गविष् 10. P. (ut mihi videtur, e गव, a गो, et इष् desiderare, v. gr. 652. suff. गोयुग, गोष्ठ) quaerere, venari.

गव्य (a गो s. य) bubulus, bovinus. AM.

गह् 10. P. densum, impervium esse; cf. गाह्.

गहन (r. गह् s. अन) 1) densus, spissus, impervius. H. 1. 4. 5. 2. 26. BH. 4. 17. 2) n. silva. UR. 57. 7. infr.

गह्वर (r. गह् s. वर) 1) m. caverna. RAGH. 2. 26. 46. 2) n. silva. AM.

गा 3. P. (grammatici radicem गा p. A. ire perperam ad 1^{mas} classem referunt, et praeterea radicem गा 3. P. admittunt, quam per स्तुतीः इन्मनि, laudare, generare, explicant) ire. RAGH. 11. 73.: अन्यदा इगाति राम इत्यु अर्यं शब्दं उच्चरित एव माम् अगात्; NALOD. Schol. 4. 4.: भीमगृहम् अगात्; RIGV. Ros. 2. 3.: वायो तव प्रपृष्ठतो धेना इगाति दाशुषे «Vayus! tua approbans vox adit cultorem». (Hujus radicis, tam simplicis quam compositae, huc usque in lingua classicâ fere solum praeteritum multiforme inveni. Praeteritum redupl. Atmanepadi occurrit in अधिगम् legere, q.v. Supra laudata forma vedaica इगाति, nisi cum Skandasvâmi-bhâschyo इगाति est legendum, v. Ros. p. IX., anomala est pro इगाति, mutato अ syllabae reduplicative in इ, quâ in re analogiam sequitur verborum तिष्ठामि et इग्रामि, gr. min. 295., et accurate convenit cum gr. Βίβημι, quod ortum esse censeo, e γίγνημι, mutatâ gutturali me-

dià in labialem, sicut in *βεῦς* = गात् gr. comp. 123. Aoristus *εβηγ* respondet praeterito mltf. अगान्. Germ. vet. *gām eo, gās is, gāt it*, praecclare convenit cum sanscrito द्वागामि etc., omissâ syllabâ reduplicativâ; goth. *ga-tvō* platea; angl. *I go*; nostrum *ich gehe*; lett. *gaju eo*. De goth. *gagga eo*, *nostro ich gieng*, *Gang* et lith. *žengiu* v. r. गन्.)

- c. अति praeterire, *de tempore*, c. acc. pers. Br. 3. 16.: मा त्वाङ् कालोऽत्यगाद् अयम्. - Praef. वि (व्यतिगम्) praeterire, c. acc. rei. RAGH. 6. 52.: नृपन् तम् ... सा व्यत्यगाद् अन्यवधूर् भवित्रो. (*)
- c. अधि 1) adire. N. 10. 16.: अध्यगाद् राजा वस्त्रार्थस्या 'वकर्तनम्. 2) 4. legere. MAH. 1. 1928.: वेदांश्च धिजगे; 4001.: वेदान् अधिजगे; 5106. et 6332.: अध्यगोष्ट (***) स वेदांश्च वेदाङ्गानिच सर्वशः.
- c. अनु sequi. N. 9. 11.: दमयन्तो तम् अन्वगात्; RAGH. 8. 49.: द्ययिताम् ... अन्वगात्.
- c. अभि adire. IN. 4. 4.: अस्त्रसम् अभ्यगाद् उर्वशीम्; RAGH. 11. 35.: अभ्यगात्.
- c. परि circumgredi. MAH. 1. 3467.: जरा बलीच मान् तात पलितानिच पर्यग्नः.

गाठ (r. गहूं s. त gr. 102.) 1) gravis. RAGH. 16. 60.: गाठाङ्गदैर व्राङ्गभिः. 2) vehemens. Lass. 11. 12.: गाठलिङ्गन्.

गाठम् *Adv.* (a praec. signo acc.) graviter, valde. C' AUR. 6. गाण्डिक न. nomen Arg' uni arcus.

गात्र n. (r. गा s. त्र) 1) membrum. H. 4. 9. N. 5. 9. 2) corpus. SU. 3. 14. 16. 30.

गात्रक n. (a praec. s. क) corpus. UR. 48. 18.

गाया f. (r. गै canere, s. या) cantus. IN. 2. 28. N. 24. 27.

(*) Notetur forma *b'avitrī* cum sensu participii futuri „alius uxor futura”.

(**) Notetur forma *ad'yagis̄ta* quippe quea a grammaticae regulis recedat, e quibus exspectaveris aut *ad'yagita* aut *adyagasta*. Formam *ad'yagis̄ta*, si lectio vera est, explicaverim ex *ad'yagasta*, attenuato à in ī, eadem ratione, quā e. c. *ayunāt* in ATN. sonat *ayunita*. Forma *agasta* invenitur apud Forsterum p. 335. s. r. i.

गाध् 1. 4. (प्रतिष्ठालिङ्गयोः क. प्रतिष्ठाग्रन्थयोः लिङ्गे व.) stare; desiderare; componere, serere.

गाध (r. गाध् s. अ) vadosus, non profundus. RAGH. 4. 24.: सरितः कुर्वतो गाधाः.

गान्धर्व (a गन्धर्व s. अ) 1) *Adj.* gandharicus. IN. 3. 10. 2) n. ars, scientia gandharica. A. 4. 5s.

गान्धार m. nomen regionis, *Candahar*.

गान्धारी f. (nom. pr. a praec.) Duryodhani mater.

गामिन् (r. गम् s. इन्) iens, *in fine comp.* A. 4. 52.; RAGH. 2. 30.: द्वितीयगामी शब्दः in alium cadens appellatio.

गामीर्य n. (a गमीर s. य) altitudo, profunditas. RAGH. 3. 32.

गायत्री f. (r. गै canere s. तृ *in fem.* servato charactere 1^{mae} cl.) nomen sanctissimi Vēdorum cantū.

गायन m. (r. गै s. अन्) cantor.

गारुड m. (a गरुड s. अ) smaragdus. RAGH. 13. 53.

गाहूः 1. 4. (part. pass. गाहूः gr. 102.) immergi, submergi, ingredi. RAGH. 9. 72.: तपस्त्विगाहां तमसाम् प्राप नदीम्; 2. 14.: वनहू गोप्तरि गाहमाने; HIT. 26. 6.: सिंहो वनहू गाहते.

c. अनु submergi. RAM. III. 53. 31.: तैलम् एवा 'न्वगाहतः.

c. अव *id.* RAM. I. 2. 7.: अस्मिन् एवा 'वगाहिव्ये तीर्थे; III. 46. 30. 61. 28.: अवगाहः सुदुष्पारं शोकसागरम्.

c. अव praef. वि (व्यवगाह) adire, advenire, *de tempore*. SA. 5. 72.: रजनी व्यवगाहते; v. sq.

c. वि adire, advenire. DR. 6. 22.: अगालो मलिनोम् विगाहते; RAGH. 13. 4.: पदम् विमानैन विगाहमानः; 14. 30.: पश्यन् विगात्यमानं शरयूञ्च नौभिः; *de tempore*, RAGH. 16. 53.: तस्मिन् समये विगाहे; SA. 5. 66.: विगालम् पश्य शर्वरीम्; 5. 73.: विगाला शर्वरी; IN. 5. 5.: विगाहे रजनीमुखे; cf. अव *praef.* वि.

गि pro नि in formis redupl.

गिर् f. (r. गृ sonare) vox. N. 1. 26. 8. 12. 12. 101. DR. 6. 2. (Hib. *gair* "an outcry, shout"; v. r. गृ.)

गिरि m. mons. H. 2. 30. (गिरि ortum est e गारि, mutato अ in र्, per vim assimilationis र् finalis, sicut गुरु, q. v., e

गरू; cf. zend. *g̑airi*, quod ex *g̑ar* *i*, unde gen. *g̑arōi* *g̑arōis*, abl. *g̑arōi* *g̑arōis*; v. gr. comp. 41. 180.; slav. *gora*; fortasse etiam gr. *ցօթօս* e *γόρος*.)

गिरिजा *f.* (monte nata, e गिरि et जा, v. ज) cognomen deae Durgae.

गिरिश *m.* (in monte dormiens, vel jacens, e गिरि et श्र pro श्राय, a r. श्री, v. Wils. et cf. केश. Posset tamen गिरिश etiam e गिरोश q. v. explicari, correpto इ) cognomen dei Sivi. RAGH. 2. 41.

गिरोश *m.* (e गिरि et ईश dominus) cognomen dei Sivi. MED.

गिलित (pro गिरित, a r. गृ s. त) voratus.

गीत v. गृ.

गीणि v. गृ.

गीणि *f.* (r. गृ s. नि pro ति) actio vorandi AM.

1. गृ 1. *A.* (शब्दे क. ध्वनी *v.*) sonare, in *dial. vēd.* laudare.

RIGV. Ros. p. 124. 14.: उपो वेनस्य द्वोगुवान आ-
णिम् «dilecti Indri iterum iterumque laudans levamen»;
cf. कृ, खु, घु.

2. गृ 6. *P.* (विष्टोत्सर्गं) cacare.

1. गुड़ 1. *P.* (कूजने) sonare, *praesertim de avibus*, v. sq. et
f. कूज, गुड़.

2. गुड़ 6. *P.* (शब्दे क. ध्वनी *v.*) sonare.

गुञ्ज 1. *P.* (scribitur गुड़, gr. 110^a.) susurrare. Lass. 69.
7.: विकसितनवमष्टोकुञ्जगुञ्जद्विरेफः; v. sq. et
cf. कुञ्ज.

गुञ्जकृत *m.* (e गुञ्ज susurrus et कृत faciens) apis magna nigra.

गुटिका *f.* parvus globus, pila, cf. गुड़.

गुड़ 6. *P.* (क्षायाम् क. रक्ते व्याघ्राते *v.*) servare, sustentare; arcere.

गुड़ *m.* globus. IN. 1. 5.

गुड़ *f.* nomen plantae (euphorbia).

गुड़केश *m.* (BAH. e praec. et केश capillus) cognomen Arg'uni.

गुण 10. *P.* (आमत्रणे क. मत्रे *v.*) salutare, consulere; cf. गण et गुण *sgf.* 4. unde colligi possit, radicem गुण
ortam esse e गण्, attenuato अ in उ, et primitive significasse numerare.

गुण *m.* (r. गुण q. v. s. अ nisi गुणयामि est Denominatum a गुण) 1) qualitas, *praesertim* bona qualitas, virtus. BH. 4. 13. 13. 19. 14. 5. 21. BR. 2. 15. IN. 4. 17. 2) arcus nervus. RAGH. 9. 54. 3) sertum. RAGH. 6. 83. 4) in compositione cum numeralibus format multiplicativa, e. c. द्विगुण duplex, त्रिगुण triplex, शतगुण centuplex. UP. 12.: द्विगुणोभूतताप duplicatum ardorem habens (de द्विगुणोभूत v. gr. 653.); RAGH. 2. 25.: सप्त त्रिगुणानि दिनानि septem triplices dies (Schol. एकविंशति दिनानि). Notetur constructio cum ablativo, quā in re hujusmodi voces cum comparativis conveniunt, e. c. MAH. 1. 1449.: इन्द्राच्च इतगुणः शौर्ये in comparatione cum Indro (accuratius, ab Indro incipienti) centuplex in fortitudine, i. e. Indro centies fortior. (Hib. gaoine «goodness, honesty».)

गुणतस *Adv.* (a praec. s. तस्) secundum qualitates. BH. 18. 19.

गुणत्व *n.* (a गुण arcus nervus s. त्व) arcus nervi status, conditio. HIT. 20. 5.

गुणमय (a गुण s. मय) qualitatibus praeditus. BH. 7. 13. 14.

गुणवत् (a गुण s. वत्) virtute praeditus. N. 1. 31.

गुणिन् (a गुण s. इन्) bonis qualitatibus praeditus. HIT. p. 5. l. 21.

गुणद् 10. *P.* (scribitur गुड़, gr. 110^a.) tegere. N. 10. 6.
DR. 9. 13.; cf. गुड़, गुणद्, गुह्य et boruss. vet. *pōkuntu* custodio, protego, *kuns-t* custodire; fortasse lat. *cus-tos* e *cut-tos* vel *cud-tos* (gr. comp. 99.); v. गुणद्, गुध्, गुह्य.

c. अव *id.* MAN. 4. 49.

गुणद् 1. et 10. *P.* (वेष्टने क. रक्ते वेष्टे चूणोकिरणे *v.*) tegere, servare; conterere; cf. गुणद्.

गुद् 1. *P.* (क्रोडायाम् क. खेले *v.*) ludere. (Cf. गुध्, कुद्, व्हाद्.)

गुद *n.* anus. AM.

1. गुध् 1. *A.* (क्रोडे) ludere, v. गुद्.

2. गुध् 4. *P.* (परिवेष्टने क. वेष्टे *v.*) tegere, cf. गुण्ठ, गुण्ठ, गुह्य, शूद्; gr. *νεύσω*, nostrum *Haut*, germ. vet. *hūt*, Th. *hūti*, anglo-sax. *hyde*, *hyd*; lat. *cutis*, nisi pertinet ad कृत्ति, littcrā t melius convenit cum कुण्ठ q.v.; gcrm. vet. *cozo lacerna, umbi-chuzi amictus.*)

3. गुध् 9. *P.* (रोपे क. रुपे *v.*) irasci; cf. कुध्.

गुन्ध् 10. *P.* (कुन्धे *v.*) mentiri, cf. कुन्ध्.

1. गुप् 1. *P.A.* 10. *P.* custodire, tueri, servare. N. 17.22.:

गुप्तम् बलेन महता; H. 4.43.: नकुलः सहदेवश्च मातरङ् गोपयित्ततः. (*) — *Desid.* गुगुप्त् 1) latere velle, abscondere. RAM. III. 53.42.: गुगुप्तत्वं इव अत्मानम्; III. 75.42.: कर्म गुगुप्तितम् facinus celandum. 2) spernere, vituperare. MAN. 11.189.: कृतनिष्ठानांश्च 'पि न गुगुप्तेत कर्हितित् (Schol. निन्देत्); 3.209.: विप्रान् अगुगुप्तितान् (Schol. अनिन्दितान्). (Haec radix explicari possit ex गो + पा, correpto ग्री in उ, gr. 33. annot., et abjecto आ radicis पा; v. quod supra de गवेत् diximus.)

c. ग्रभि *id.* DR. 2.14.: मरुदण्डे इन्द्र इवा भिगुप्तः.

2. गुप् 4. *P.* (व्याकुलत्वे) perturbare.

गुप्तक (a गुप्त s. क) *n.pr.* DR. 2.11.

गुप्ति *f.* (r. गुप् s. ति) cancer. MED.

गुफ् 6. *P.* (ग्रन्थे) componere, serere, nectere; *v. sq.*

गुम्फ् 6. *P. id.* MR. 4.13.: सुमनसः गुम्फाति.

गुर् 1. et 6. *P.* गोरामि, गुरामि (उधमे) tollere, sublevare; cf. गुर्व, ग्रह.

c. ग्रव 6. *P.* invadere, impetum facere in alqm., c. loc. MAN. 4.169.: न कदाचिद् दिग्भे तस्माद् विद्वान् ग्रव-गुर्द ग्रयि; 11.206.208.: ग्रवगूर्य, v. gr. 635.5. (Schol. ग्रवगूर् per दण्डायुधमने explicat.)

गुरु 1) *Adj.* (f. गुर्वा) gravis, transl. eximius, venerandus.

(*) Grammatici *gup* 10. explicit per बासार्टे बासि i.e. loqui, lucere.

BH. 6.22. A. 5.7. Br. 2.6. IN. 5.41. 2) *Suōst.* magister et quaevis utriusque sexūs persona propinquae cognationis causā imprimis veneranda. BH. 2.5. IN. 4.9.5.19. 41. SU. 4.15. — *Dual.* गुह्य parents. SA. 4.22. (गुरु ortum est e गरु mutato अ in उ, ut videtur, per vim assimilationis litterae finalis, sicut supra गिरि e गारि; ab obsoleto गरु venit compar. गरीयत्, superl. गरिष्ठ et gr. *βαρύς*, mutatā gutturali in labiale, sicut in *βίθημι* et *βοῦς*, v. गा, गी; lat. *gravis* per metathesin ortum est e *garvis*, e *garuis*, adjecto *i*, sicut in aliis, qui primitive in *u* desinunt, adjectivis; e.c. *tenuis* = तनु, *ταῦν*; goth. *kauriths* gravatus; lith. *giéras* bonus.)

गुरुतल्प *m.* (BAH. e praec. et तल्प lectus) qui incestum fecit, qui *Gurūs* uxorem incestavit. IN. 2.6.

गुर्द् 1. *A.* 10. *P.* (निकेतने क्रोडायाम् क. निकेतने कुर्दे *v.*) habitare; ludere; cf. कुर्द्, वूर्द्, गुद्.

गुर्व् 1. *P.* (vocalis radicalis producitur, e.c. गूर्वामि, गुर्वा गूर्व) i.q. गुरु.

गुर्लफ *m.n.* talus *pedis.* IN. 5.12.

गुर्लम *m.* frutex. H. 1.12. N. 13.12.

गुह् 1. *P.A.* (haec radix in formis, quae Gunam postulant, vocalem उ producit, e.c. गूहति, गूहते, गुगृह, pro गोहति etc.) tegere, abscondere. MAN. 7.105.: गूहेत् वूर्म इवा डानि. Part. pass. गूठ, gr. 102^a). IN. 5.12.: गूठगुल्फधर, N. 22.15.: गूठ occultus. (गुह्य ortum est ex idem valente गुध्, relictā solā aspiratione litterae ध्, v. gr. comp. 23. Cum गुध् cognatum est गुण्ठ et gr. *νεύσω*, mutatā mediā in aspiratam; de उ pro ध् v. gr. comp. 16. Huc etiam trahi possit gr. *δύω*, lat. *en-duo*, mutatā gutturali mediā in lingualem, sicut in *Δημήτηρ* pro *Γημήτηρ*, *δῆμος* pro *γῆμος*, v. जन; *διδάस्तु* pro *γιγάστα*, v. ज्ञा.

c. उप amplecti. RAGH. 18.46.: तन्... उपगुह्य लक्ष्मीः; R. Schl. I. 26.9.: ग्रयोध्याम् उपगृहते सरःप्रवृत्ता सरयूः; RAGH. 6.13.: कराम्याम् उपगृहनालम्... भ्रमयाच्चकार; SA. 5.70.

c. उप praeſ. सम् *id.* C' AUR. 6.: ग्रञ्जेरु ग्रहं समुपगृह्य.

c. नि i. q. *simpl.* R. Schl. II. 9.6 : किन् न स्मरसि कैके-
यि स्मरन्ती वा निग्रहसे.

गुह m. (r. गुह s. ग्र) cognomen Kārtikēyi. AM.

गुहा f. (r. गुह s. ग्रा) caverna, spelunca.

गुच्छ (r. गुह s. घ) *Adj.* tegendus, abscondendus, secretus.

Subst. n. mysterium, arcanum, secretum. BH. 9. 2. 10. 38.
18. 63.

गुच्छक m. nomen Geniorum, qui Dei Kuvēri ministri et
divitiarum ejus custodes sunt.

गू 6. p. गुवामि (पुरोपोत्सर्गं क. विद्युत्ज्ञा v.) cacare; cf.
गुः

गूठ v. गुहः.

गूथ m. (r. गू s. घ) excrementum, stercus.

1. गूर् 4. A. (हिंसायाम्) laedere, occidere; cf. गुर्.

2. गूर् 10. A. (भक्षणे क. उद्धमे v.) edere; tollere, suble-
vare; v. गुर्.

गूर्द् 1. A. 10. P. i. q. गूर्द्.

गृ 1. p. (सेचने क. सेचे v.) humectare, irrigare, consper-
gere.

गृद् 1. p. i. q. गर्द्, unde ortum est, correpto मर् in रू.

गृज् 1. p. (scribitur, गुड् gr. 110^a). id.

गृध् 4. p. desiderare, appetere. Yag'urv. ap. Carey gr.
p. 309.: मा गृधः कस्यचिद् धनम्; गृधः desidera-
tus. MAH. 1.26.12. (गृध् e गर्ध्, v. रू; huc trahimus
germ. vet. *gir*, *kir* cupido, nostrum *Gier*, servatā primi-
tivā mediā, gr. comp. 92., et abjecto ध् finali; fortasse
etiam angl. *greedy* ad hanc radicem pertinet; goth. *grē-
dags* famelicus, *gaurs* moestus; hib. *greadaim* «I burn»,
greadhnach «joyful, glad», *gradh* m. «love, charity, *Adj.*
dear, affectionate», *graidehog* «a beloved female», *graide-
heoir* «a lover», *gradhuighim* amo; lith. *godūs* avidus,
ejecto r; v. Ruhig s. v. *gierig*; *gedū* lugeo, moereo;
slav. *glad* fames, cf. कांच् desiderare, unde nostrum
Hunger; sl. *schelajū* cupio; v. sq.)

गृधन् (r. गृध् s. नु) avidus, desiderio incensus. (Goth.

gairns, Th. *gairna*, cupidus, quod suffixum *na* exhibet
pro नु; *gairnja* desidero; lith. *godūs* avidus.)

गृध् (r. गृध् s. रे 1) i. q. praec. 2) m. vultur. DR. 8. 31.
(Germ. vet. *gir* id., nostrum *Geier*.)

गृष्टि f. vacca, quae semel vitulum peperit. RAGH. 2. 18.

गृह् 10. A. i. q. ग्रह्, unde ortum est correpto रे in रू.

गृह् m. (r. ग्रह् s. अ) 1) domus. SU. 1. 32. 2) plur. uxor.
AM.; cf. दार्. (गृह e ग्रह (v. रू), quo fortasse nititur
nostrum *Kirche*, germ. vet. *kiricha*, island. *kyrkia*, anglo-
sax. *circ*, inserto *i*, pro *circ*; v. Graff III. 481.)

गृहमेधिन् m. (e गृह et मेधिन् intelligens) pater familias.
DR. 5. 3.

गृहस्थ m. (e गृह et स्थ stans) pater familias.

गृहिन् m. (a गृह s. हन्) id. AM.

गृहिणी f. (a praec. signo fem. रे) 1) hera, mater familias.
HIT. 110. 22. 2) uxor. RAGH. 2. 24. 8. 66.

गृहीत v. ग्रह्.

गृहीतात्र॑ Adj. (BAH. e praec. et अत्रत्र॑ telum) capta arma
habens, qui arma cepit, accepit. IN. 3. 5.

1. गृ 6. p. गिरामि, et, mutato रे in ल्, गिलामि, gr. 334.
(proprius गर् - v. रू - unde गिरामि, attenuato म्र in
रे, et mutato रे in ल्: गिलामि; गिरामि cum praet. re-
dupl. जगर् s. जगार् eandem rationem habet ac praesent.
goth. ut *lisa* cum praet. ut *las*, gr. comp. 109^a). 1.; part.
pass. गोर्ण, v. gr. 609.) deglutire. (Lith. *gerrù* bibo,
praet. *gērau*, *girtoju* perpoto; lat. *glu-tio*, *gula*, v. गल्,
gurgulio per reduplic. pro *gurguria*, *voro*, ut videtur, e
guoro, v. कूमि; slav. *gr-lo* guttur, russ. *жопа schòra*
homo edax, abdomini natus; cf. Pott. p. 227.)

c. नि id. MAH. 1. 8239.: तस्य पूर्व शिरो ग्रस्तम् पुच्छम्
अस्य निगीर्यते.

2. गृ 9. p. गृणामि (gr. 334.) sonare, mussare. BH. 11. 21.:
केचिद् भोताः प्राञ्चलयो गृणन्ति; RAGH. 10. 64.:
ब्रह्मार्पिभिः परम् ब्रह्म गृणाद्विर उपतस्थिते. In dial.
ved. laudare, celebrare. RIGV. Ros. 21. 2.: गृणन्ति विप्र
ते यिः «canunt, sapiens! tua facinora». Schol. त्व-
दीयानि कर्माणि कथयन्ति. (V. गिर् et cf. hib. *goi-*

rim(*) clamo; gr. γηρύω, γλῶτσα, zacon. γροῦσσα, v. «Vocalismus» p. 173. Huc etiam germ. vet. *QUAR* ger-
mere, *quir*, *quar*, *quár*; boruss. vet. *gerbu* dico, loquor,
trahi possent, adjecto *b*; ita lat. *verbum* e *guerbun*, sicut
vivo e *guivo* = जीव्; etiam nostrum *Wor-t*, goth.
vaur-ds abjectā gutturali ad r. गर् reduci possint. Cum
formā गिलामि e गलामि conferatur anglo-sax. *gale*
cano, nostrum *gal* in *Nachtigal*, germ. vet. *nahti-gala*
luscinia; lat. *gallus*, a canendo dictus, sicut goth. *hana*,
nostrum *Hahn* convenit cum lat. *cano*, et lith. *gaidys* id.
cum ग्रेड्नि cano. Sed liquida / vocum laudatarum etiam
a दू radicis गदू deduci posset, sicut lith. *gaidys* gallus
apud Lettos sonat *gailis*. Ita etiam scr. गु, i. e. गर्, cum
गदू cohaerere videtur. Lat. *gallus* etiam ad गर्त् referri
potest. In dialecto वेद. etiam दृ॒ cl. 1. १. pro गु॑ १. प. in-
venitur, quum gutturales facile in palatales transeant; v.
RIGV. Ros. p. 2.)

c. अभि in *dial. vēd.* affari, alloqui, laudare, celebrare.
RIGV. Ros. p. 14. ४.: एहि स्तोमां (**) अभिस्वरा 'भि-
गृणीक्ष् अरुव «Veni, hymnos comproba, affare, allo-
quere»; 95. 14.: सा नः स्तोमां अभिगृणीहि «Tu no-
stras preces comproba».

c. उत् effari, enuntiare. RAGH. 14. 53.: महोपते: शास-
नम् उड्डागार्.

गेप् १. ४. (गतिचालयोः क. गत्याज् चाले व.) ire, se mo-
vere. (Cf. गा, unde गेप् ortum esse videtur adjecto
प्, sicut in formis caus., et anomale mutato आ in ए.)

गेय n. (r. गै॒ canere, s. य, v. gr. 626.) cantus. IN. 5. 27.

गेव् १. ४. (सेवने) venerari, colere. (Cf. केव्, ग्लेव् एत
सेव्.)

गेप् १. ४. (अन्वेषायाम् क. अन्वेषे व.) quaerere. (Cf.
गवेष्, unde fortasse गेप् ejecto अव्, nisi गेप् e गो,
correpto आ in अ, et इप् desiderare.)

(*) *goirim* nititur formā primitivā *garāmi* mutato *a* in *o* et inserto *i* ex *vi* attractionis *i* sequentis, v. librum meum „Die Celtschen Sprachen” p. 11.

(**) De scriptione *stōmān'* pro *stōmān* v. Ros. p. iv.

गेह n. domus, habitatio. N. 17. 16. BH. 6. 41. (Cf. गृह, quod ipsum e गर्ह (v. ऋ), unde गेह ejecto र् et mutato अ in ए ortum esse videtur; respicias formas prācritas ut गेह्न्तु pro गृह्णातु, et v. Höfer p. 35.)

गेहिन् m. (a गेह s. इन्) i. q. गृहिन्.

गेहिनी f. (a praec. signo fem. र्ह) uxor. RAGH. 8. 72.

गी १. प. A. canere. IN. 2. 28.: गाया गायन्ति; N. 15. 15.; SU. 1. 32.: पीयताङ् गौयताङ्घ, v. gr. 501.; गीत n. cantus. IN. 3. 6. (Cf. कौ॒; fortasse lith. z'āidziu «ich spiele scherzend oder auf Saitenspielen», praet. z'āida॒, ad-
jecto *d*, v. gr. comp. 109^b). १); de z' pro *g* v. s. v. गण्ड; de *giedmi* cano v. गदू.)

c. अधि decantare, recitare. MAN. 1. 59.: एतदू धि मत्तो अधिजागे.

c. अनु cantum alicujus sequi. GITA Gov. 1. 8.

c. अभि i. q. simpl. RAM. I. 4. 77.: रामायणम् अभ्यगाय-
ताम्.

c. उत् id. RAGH. 2. 12.: श्रुत्राव कुञ्जेषु यशः स्वम्
उच्चैरु उद्दीयमानम्.

c. उप id. RAGH. 10. 22.: सप्तसामोपगोतन् त्वाम् ...
आचाष्युः.

गैरिक n. (a गिरि s. कं vel इक) aurum. RAGH. 5. 72.

गो (nom. गौस्, fortasse a r. गा) १) m. f. bos masc. et fem., taurus, vacca. २) f. terra. RAGH. 1. 26.; locus, spatium, sedes. SA. 3. 6. ३) m. coelum. ४) m. luminis radius. R. Schl. I. 7. 18.: तेजोमयैरु गोभिरु इवो 'दितो इर्कः.

५) f. oculus. ६) f. oratio, sermo. RAGH. 5. 12.: रघोरु उदाराम् अपि गान् निशन्य. (Cum गो bos, vacca, cf. gr. ΓΑ τΟΥ ΓΑ-ΛΑΚΤ, quod primitive lac vaccinum significaverit, et cuius pars posterior convenit cum lat. *LACT* et, nisi fallor, cum scr. दुध pro तुक्ता, mutato *d* in *t*; भौ॒, mutatā gutturali in labiale; lat. *bos*, *bo-
vis*, gr. comp. 123.; germ. vet. *chuo*, Th. et genit. *chuoi*, quod adjecto *i* propius accedit ad गव्य, unde explicari possit, ita ut अ finale abjectum et *chuoi* per metathesin e *choui* ortum sit; angl. *cow*, nostrum *Kuh*; lett. *gohw* (= *gōw*) vacca; lith. *oerzvin-ga* vacca praegnans, cuius

pars prior accus. est vocis *werszis* vitulus, cf. वृष �taurus; slav. *govjado* pecus bubulum. Cum गो terra cf. gr. γαῖα, γῆ et goth. *gavi*, Th. *gauja*, e *gavja*, regio (nominum *Gau*), quod formâ accuratissime cum derivato गव्य q.v. convenit, ad cuius femininum gr. γαῖα traxerim, ita ut hoc ortum sit e γαῖα, ejecto F.)

गोकुल n. (e गो et कुल familia, genus) boum grex. R. Schl. I. 9.61.

गोचर m. (e गो et चर iens) quod sensibus percipitur, *ut sonus, forma* etc. BH. 13.5.: वाणगोचर teli jactus, quae sagittâ attingi potest distantia. DR. 8. 28.

गोत्र n. (e गो et त्र servans, tuens, a त्रा vel त्रे s. अ, cf. तनुत्र) 1) familia. HIT. 8. 3. 2) nomen, appellatio. RAGH. 19.24.

गोत्रभिद् m. (e praec. et भिद् findens) cognomen Indri. RAGH. 6.73.

गोदा f. (e गो et द् dans in *sem.*) Gôdâvarî flumen. RAGH. 13.35.

गोदावरी f. (e praec. et वरी; fem. τοῦ वर) id. RAGH. 13.33.

गोधा f. (r. गुध् s. अ in *sem.*) tegmen scorteum, quod sagittarii in brachio laevo gerunt, ne arcus nervo laedatur. R. Schl. I. 24.9.

गोधि m. (fortasse a r. गुध् s. ह) frons. AM.

गोप m. (e गो et प servans) 1) bubulcus. 2) dominus, princeps, rex.

गोपाय् (*Denominativum a praec. s. य्*, v. gr. 585.) custodire. N. 18.8. 22.25. (*)

गोपाल m. (e गो et पाल servans, tuens) i. q. गोप.

गोपुच्छ m. (e गो et पुच्छ cauda) simiarum genus. R. Schl. I. 16.19.

गोपुर n. (r. गुप् s. उर) porta, *praesertim urbis*. A. 10.3.

(*) Forsterus *gôpây* radicibus primitivis adscribit; Wilkinsius, in libro suo, *The Radicals etc.* perperam deducit *gôpâyâmi* a *gup* cl. 1. quod *gôpâmi*, *gôpasi* etc. formare debet.

गोमृत m. (a r. गुप् s. त्) custos, servator, gubernator. BH. 11.18. N. 12.47.

गोमाय् m. canis aureus (angl. jackall). H. 4.9. DR. 6.7.

गोमुख m. (e गो bos et मुख os) musicum instrumentum (Wils. *a sort of horn, or trumpet?*). BH. 1. 13.

गोरक्ष m. (e गो et रक्ष servans) bubulcus.

गोरेचना f. (e गो et रोचना, a r. रुच splendere s. अन in *sem.*) pigmentum flavum, splendidum. (*) UR. 6.7. 2. infr. 91.20.

गोर्द n. cerebrum. AM.

गोलाङ्गुल m. (e गो et लाङ्गुल cauda) i. q. गोपुच्छ. MAH. 1. 2628.

गोवर्धन m. (e गो et वर्धन) mons quidam prope Mathuram situs. RAGH. 6.51.

गोवृष m. (e गो bos et वृष taurus) taurus.

गोवृषधवज m. (BAU. e praec. et धवज vexillum) taurum in vexillo habens, cognomen Sivi. A. 3.54.

गोट् 1. 4. (सङ्घधाते; ut mihi videtur, Denominativum a गोष्ठ vel गोष्ठे q. v.) colligere.

गोष्ठ m. n. (a गो et स्थ stans, gr. 109.) bubble, *in fine compositorum* quodvis stabulum vel ferarum specus (v. gr. 652. suff. गोष्ठ). DR. 4.9.

गोष्ठी f. (a praec. signo *sem.* हि) 1) concio. 2) colloquium. BHAR. 1. 35.

गोप्यद् n. (e गो et पद्, adjectâ sibilante, quam ex nominati signo explicaverim, ita ut गोस् correptum sit in गोस्, mutato स् in य्, propter antecedens श्री, v. gr. 79.) vaccae vestigium. MAH. 1. 1444.

गोर (sem. -रा et -रो, fortasse a गो s. र) flavus. RAGH. 2. 35.: गोरम् वृपम्; Lass. 65.6.: कनकगौर. (Huc traxerim lat. *gil-vus* cum *l* pro *r*, ejecto *u* diphthongi आ, et

(*) Wils. „A bright yellow pigment prepared from the urine of a cow or vomited in the shape of a scibulae by the animal; it is employed in painting and dyeing and is of especial virtue in marking the foreheads of the Hindus with the Tilaca or sectarian mark; it is also used in medicine.”

attenuato *ā* in *i*; lith. *geltónas* gilvus, *gielē* icterus; russ. **ЖИЛЫЙ** *schillyi*, nostrum *gelb*; de nostro *Gold* v. ज्वलितः lat. *aurum* fortasse e *gaurum* mutilatum est, sicut *amo* e *camo*, *ars* e *cars*.)

गौरी f. (a गौर् signo fem.) 1) puella octo annos nata. AM.; *etiam* quaevis puella adhuc libera a menstruis. 2) cognomen Pàrvatiae. RAGH. 2.26. (Fortasse angl. *girl*, quasi गारिला.)

गौरव n. (a गुरु s. अ, v. gr. 650.) gravitas. N. 20. 28. RAGH. 14. 18.

ग्रथ् 1. A. (कॉटिल्ये K.) incurvatum, inflexum esse.

1. **ग्रन्थ्** 1. A. (कॉटिल्ये K. डौह्ये V., scribitur ग्रथ्, gr. 110^{a)}) *id.*

2. **ग्रन्थ्** 1. 9. 10. P.: ग्रन्थामि, ग्रथामि, gr. 387., ग्रन्थयामि, part. pass. ग्रथित (gr. 615.) jungere, nectere, serere, componere. RAGH. 8.69.: करुणार्थग्रथितम् (Schol. ग्रथितम् = युताम्); कुसुमैर् ग्रथिताम् अपार्थिवैः स्त्रजम्... ग्रहत्; 16.43.: रत्नग्रथितोत्तरोयः MAH. 1. 82.: तच्छ्वलोककुठम् अद्या 'पि ग्रथितं सुदृढम् सुनेन भेद्यम् शक्यते. (Fortasse lat. *glut-en* mutato *r* in *l*; *rete* e *grete*?)

c. उत् *id.* RAGH. 2. 8.: लताप्रतानोद्यग्रथितैः स केषैः-

ग्रन्थ m. (r. ग्रन्थ् s. ह) liber, codex. HIT. 4.4.

ग्रन्थन n. (r. ग्रन्थ् s. अन) conjunctio, nexus. Lass. 4.4.: पुष्पग्रन्थन्.

ग्रन्थि m. (r. ग्रन्थ् s. ह) 1) conjunctio, contextus, nexus. MAH. 1.8. 2) nodus, articulus. BHAR. 3.17.)

ग्रस् 1. P. A. 10. P. ग्रसामि, ग्रसे, ग्रासयामि vorare, glutire, deglutire. MAN. 3.133. N. 4.9.: ग्रसते; 16.14.:

राज्यग्रस्तनिशाकरः BH. 11.30.: ग्रसमानः समन्तालूलोकान्; capere. N. 11.22.23. (Cf. गृ i. e. ग्र, unde ग्रन् transposito ग्रर् in र, et adjecto स्, sicut e. c. in दात् भात् a दा, भा. E ग्रन् ortum est जलस् mutato र् in ल्. Fortasse huc pertinent lat. *gra-men* et nostrum *Gras*, ita ut proprie *pabulum* significant, sicut scr. घास् q. v., et *gra-men* mutilatum sit e *gras-men*; gr. γράω.)

ग्रसिण् (fem. ण, a r. ग्रस् s. ह inserto इ, v. gr. 645. s. चु) vorax. BH. 13. 16.

ग्रह् 1. 10. P. praesertim 9. P. A. ग्रहामि, ग्रहयामि, गृह्णामि, गृह्णे. (Haec radix in iis, quae *Gunam* non assumunt, formis, syllabam र in क्ष corripit et vocalem intermedium इ in ई producit, unde part. in त गृहीत, gerund. गृहीत्वा, गृह्य, praet. mltf. अग्रहितम्; Pass. गृह्ये; Desid. निवृक्षः(*), gr. 102.d.) 1) capere, sumere, accipere, prehendere, tollere. BHAG. 2.22.: वासांसि नवानि गृह्णाति; IN. 1.27.: पीत्वा पाणीयम् तेपाम् अर्थेन जग्राह; RAGH. 1.18.: बलिम् अग्रहीत्; MAN. 5.157.: त नामा 'पि गृह्णीयात् परस्य; RAGH. 5.59.: अग्रहमन्तु जग्राह तस्मात्; IN. 2. 20.: पाणी गृहीत्वै 'नम्; N. 1.49.: तेपाम् एकज्ञजग्राह पञ्चिणम्; 20.: पठे निपतिते तदा ग्रहीत्यामी(**) 'ति तं राजा नलम् आह. 2) captare. N. 1.24.: ग्रहोतुङ्ग खगमांस् त्वरमाणा 'पचक्रमे. 3) percipere, audire. RAGH. 11.15.: इयानिनादम् अथ गृह्णतो तयोः. - Caus. facere ut aliquis capiat etc. RAGH. 15.ss.: अतीत्यङ्ग ग्राहयामास समत्याजयद् आयुधम्; HIT. 7.21.: नोतिविद्याङ्ग ग्राहयितुं शक्यन्ते. (Primitiva huius radicis forma est ग्रभ्, unde ग्रह्, relictâ solâ aspiratione litterae भ्; v. gr. comp. 23.; forma ग्रभ् servata est in dialecto वेद., quae item syllabam र, ubi grammaticae leges *Gunam* non postulant, in क्ष corripit; in lingua zend. haec radix sonat ग्रेरे ग्रेरॅप ante त, et ग्रेरॅप गेरॅप ante vocales, v. gram. comp. 109^b). 2. Cf. goth. *greipa*, nostrum *greife*, lith. *grēbjū* prehendo, *pagrēbjū* abripi, slav. *grabljū* rapio, cum l euphonico; hib. *grabaim* «I devour; I stop, interrupt, disturb»; v. विग्रह् pugnare; *gabhaim* «I take, receive, conceive» ejecto r; fortasse eodem modo nostrum *gebe*, a rad. *gab*, goth. *giba*, *gaf*, गेबम्, huc per-

(*) Nonuunquam etiam in formis *gunandis* r pro ra invenitur, ut videtur, propter productam intermedium vocalem; ita in HIT. 13.6. legitur *anugṛhitum* pro *anugrahitum*; RAM. III. 56.12. *gr̄hīṣyé* pro *grahīṣyé*.

(**) Sic legendum pro *grahīṣyāmi*.

tinet, ita quidem ut sensu respondeat formae caus. ग्र-भयामि. Etiam nostrum *Gabel*, germ. vet. *gabala* surca tanquam instrumentum sumendo inserviens huc traxerim (cf. gr. *κρεάγρα*). E graecâ lingua huc retulerim γρῖφος, γρῖπος, recte, ita ut a capiendo sint nominata. Fortasse ἀγρέω, ἀγρέω dissolvenda sunt in ἀ-γρέω, ἀ-γρέω, abjectâ radicis consonante finali, ita ut ἀ respondeat præpositioni αρι vel ορθ. Lat. *prehendo* e *prehendo* ortum esse possit, mutatâ gutturali in labiale et mediâ in tenuem, sicut in gr. *κλέπτω*. Adjectum *end* referri potest ad ἄνα Imperativi गृहण, vel, quod ad idem redit, ad ना τε॒ गृल्लामि etc., adjecto *d* post *n*, sicut c. c. in *tendo* = तन् et nostro *Hund* = अन्, शुन्स्, निव॑व, निव॑व. Fortasse *gra-tus* sicut nostrum *angenehm* et idem valens *acceptus* ab accipiendo est dictum, abjectâ consonante finali; v. etiam ग्रहृ praef. अन्. Lat. *rapio* et gr. ἀρπάζω e *grapio*, γραπάζω mutilata esse possent, sicut *nascor* e *gnascor*, *nosco* e *gnosco*, νοῦς e य्य॑व॑व; respiciatur etiam scr. लम्, quod fortasse ante linguarum separationem e ग्रभ॑ वे॒ लम् mutilatum est, quum antiquitas formae लम् cognato graeco ΛΑΒ et heb. *lamb* manus confirmetur.

c. अन् 1) favere, fortunare, beare, adjuvare, c. acc. pers. et instr. rei. HIT. 17.6.: माम् मैत्रेणा 'नुगृहीतुम् अर्हसि; 33.12.: अनेन मित्रेणा 'हं स्त्रेहानुवृक्ष्या 'नुगृहीतः; RAGH. 8.85.: कुदुम्बिनोम् अनुगृह्णोष निवापदत्तिभिः; UR. 75.8.: अनुगृहीतो इहम् अमुनो 'पदेष्टेन; RAM. I.11.13.: अनुगृह्णन्तु माम् अत्र भवन्तः शरणागतम्.

c. उप tollere. HIT. 45.12.: अव्यवसायिनम् अलसम् ... प्रमदे 'व हि कृद्धपतिन् ने 'हत्य उपगृहीतुं लक्ष्मीः; RAM. III.51.2.: उपगृह्य शिरो राज्ञः.

c. नि 1) deorsum sumere, deorsum tencre. H. 4.18.19.: वेगेन प्रहितम् बाह्यन् निजग्राह लक्ष्म इव। निगृह्य तम् etc. 2) deprimere, supprimere, devincere, cohære. N. 22.24.: निगृह्या "तमनो दुःखम्; MAN. 11.32.: स्वेनै॒ व वीर्येणा निगृह्णीयाद् अर्थिन्; HIT. 72.10.67.13.

- 3) retinere, inhibere, sustinere, sistere, e. c. *equos*. N. 20. 4.: निगृह्णोष ... हयान् इतान्.
- c. नि præf. वि id. A. 9.9.: विनिगृह्य हयांशा 'थ रथ-स्व मम.
- c. नि præf. सम् jaculari, sagittas conjicere, telis petere. DR. 7.21.: रथानोकं शरवर्पान्धकारज् चक्रः क्रुद्धाः सर्वतः सन्निगृह्य; cf. प्रतिग्रहृ et निग्रहृ.
- c. परि 1) amplecti. SA. 5.101.: पतिम् उत्थापयामास बाह्यन्याम् परिगृह्य वै. 2) accipere. DR. 4.14.: पद्मम् परिगृहाणे 'दम् आसनस्त्र. 3) inhibere. Lass. 85.9.: वागर्थम् परिगृह्य मोक्षपदवीन् ध्यायनित निर्मत्सराः.
- c. प्र tollere, levare, sublevare, protendere. H. 4.17.: बाह्यम् प्रगृह्य ... अभ्यद्रवत ... भोमसेनम्; DR. 8.4.: गदाम् प्रगृह्या 'भ्यद्रवत्; 5.25. A. 5.25.6.16.7.11.
- c. प्रति 1) prehendere. IN. 2.19.: सचै नम् वृत्तपोनाम्याम् बाह्यन्याम् प्रत्यगृह्णत. (*) RAM. III.56.3.: प्रतिजग्राह इनन्याश्च चरणा. 2) accipere. A. 6.24. N. 25.4.18.: वाक्यम्, वचनम्, आशाम् प्रतिग्रहोतुम् sermonem, jussum *alicujus* accipere, excipere. R. SCHL. I.1.22.: शिल्पस् तु तस्य ब्रुवतो मुनेर वाक्यम् अनुत्तमम्। तथे 'ति प्रतिजग्राह; 11.18.: तथे 'तिच नृपस्या "ज्ञाम् मत्तिणः प्रतिगृह्य ते. 3) recipere, excipere *hospitio*. N. 21.20.: तम् भीमः प्रतिजग्राह पूजाया परया. — अस्त्रैः प्रतिग्रहोतुम् sagittis petere. A. 10.28. — *Caus.* facere ut aliquis capiat. IN. 3.2.: पाद्यन् आचमनीयस्त्र प्रतिग्राह्य नृपात्मगम्.
- c. वि 1) capere, prehendere. A. 9.8.: अन्तर्भुमिगताश्चा 'न्ये हयानाम् चरणान्य् अथ। व्यगृह्णन्. 2) pugnare c. aliquo. HIT. 67.13.: कथम् अनेन बलवता सार्थम् भवान् विग्रहीतुं समर्थः; 118.9.: इतैः सन्धिन् न कुर्वीत विगृह्णीयात् तु केवलम्; A. 10.29.: ततो श-

(*) Notetur forma *pratyagrh.nata* pro *pratyag.rh.nita*, correpto charactere ना ante terminationem gravem in *na* pro *ni*, in analogia linguae graecae, ubi e. c. ἐδάμνωτο opponitur formae activae ἐδάμνη; v. gr. comp. 485.

- त्रालेन ... व्यगृहं (*) सह दैतेयैःः v. विग्रहः.
- सम् 1) capere, sumere, prehendere. SU. 4.17.: गदे
भीमे सङ्गृहीताम् उभौ तदा (omisso augmento).
2) colligere, continere, zusammennehmen, e. c. vestem.
DR. 3.: सङ्गृहीतो कौशिकम् उत्तरोयम् 3) flectere,
moderari, regere, currum, equos. A.1.2.: स (इन्द्रवाहः)
... मातलितङ्गृहीतः; 8.19.: वृत्रस्य वधे सङ्गृहीता
ह्या मम; 29.: सुतङ्गृहीतेऽवरिभः.
- ग्रह m. (r. ग्रह s. ऋ) 1) actio prehendendi. RAGH. 10.48.
2) solis et lunae eclipsis (v. राज्ञः). 3) cognomen Rāhūs.
RAGH. 12.28. 4) planeta. SU.2.25. N. 13.24.
- ग्रहण n. (r. ग्रह s. ऋन्, v. euphon. r. 94^a) actio capiendi,
prehendendi. IN. 2.25.; नामग्रहण nominis pronuncia-
tio. RAGH. 7.38.
- ग्राम m. (ut mihi videtur, e ग्राम्य, ejecto ह्, a r. ग्रह s. म,
cf. गृह) 1) pagus, vicus. H. 1.39. 2) turba. N. 4.10.
BH. 6.24. BHAR. 3.23. (Fortasse lith. *kiēma-s* vicus,
ejecto *r* et mutatā mediā in tenuem; hib. *gramaisg* «the
mub», *gramasgar* «a flock, company».)
- ग्रामिन् m. (a praec. s. इन्) vicanus. N. 13.48.
- ग्रामोण Adj. (a ग्राम s. इन्) rusticus. BHAR. 1.89.
- ग्राम्य (a ग्राम vicus, s. य) cicur, mansuetus. N. 13.8.
- ग्रावन् m. (fortasse a r. ग्रह s. वन्, ejecto ह्) lapis, sa-
xum, rupes. BHAR. 3.29.79. HIT. 43.11. (Lith. *riewa*
rupes, abjecto *g*, hib. *creag* id. mutato *v* in *g*, v. gr.
comp. 19.)
- ग्राह m. (r. ग्रह s. ऋ) 1) prehensio. 2) *ut videtur*, serpens
aquaticus (Wils.: *a shark*; according to some, the *gan-
tic alligator*, according to others, the *water elephant*, the
hippopotamus? Aar. 3. any large fish or marine animal.).
N. 11.21.22.23. cf. N. 11.27.
- ग्राहिन् (r. ग्रह s. इन्) sumens, prehendens, tenens, *in fine*
compp. BHAR. 3.67.
- ग्रोवा f. (ut videtur, e ग्रीवा, quod ipsum e ग्रीवा sive गावा,

a r. गृ s. वा) collum, cervix. (Lith. *galvà* caput, mu-
tato *r* in *l*, v. गृ; russ. *glavà* et *golovà* id.)

ग्रीष्म Adj. calidus, fervidus. Subst. m. 1) calor, aestas.
2) fervidum anni tempus. RAGH. 16.54. Lass. 50.7.
(Hib. *gris* ignis, *griosgaim* «I fry, broil», *griosach* «burn-
ing embers»; lith. *karsz-tas* calidus, *karsz-tis* calor,
karszty-métis fervidum anni tempus.)

ग्रुच् 1. F. (चौर्य) furari, cf. ग्लुच्, ग्लूह, ग्रहः.

ग्रैव n. (a ग्रीवा s. ऋ) collare, catena collaris, praesertim
elephantorum. RAGH. 4.48.: करिणाङ् ग्रैवम्, v. sq.

ग्रैवेय n. (a ग्रीवा s. एय) id. RAGH. 4.75.: मातङ्गग्रैवेयः;
R. Schl. I. 53.17.: हिरण्यकश्चग्रैवेयान् ... ददामि कुञ्ज-
राणान् ते सहस्राणि चतुर्दश (*).

ग्लस् 1. A. i. q. ग्रस्.

ग्लाह् 1. A. i. q. ग्रह्, unde ortum est mutato *r* in *l*. (Hib.
glacain «I accept, receive, take, seize, feel, apprehend».)

ग्लाह m. (r. ग्लाह् s. ऋ) ludus talarius. MAH. 2.1968.

ग्लान् v. ग्लै.

ग्लानि f. (a r. ग्लै s. नि pro ति, gr. 645.) 1) fatigatio, la-
situdo, languor. SA. 5.27. BH. 4.7. 2) tristitia. BHAR.

1.45.: मुद्द्य ग्लानिष्व कथयति पथिषु.

ग्लास्त् (r. ग्लै s. स्त्, fem. स्त्) fessus, defessus, lassus, fati-
gatus. AM. (Cf. lat. *lassus*, quod fortasse e *glassus*, sicut
natus e *gnatus*; *glassus* vero per assimilationem ortum
esse potest e *glasnus*, quod sanscrite ग्लास्त् sonaret.)

1. ग्लुच् 1. P. i. q. ग्रुच्.

2. ग्लुच् 1. P. (ग्रीता) ire, v. sq.

ग्लूच् 1. P. id.

ग्लेप् 1. A. (दैन्ये क. दैन्ये गत्याज् चाले r.) miserum
esse; ire, se mouere; cf. गेप्, ग्लै.

(*) Notetur, Adjectivum supra laudatum solo casu conve-
nire cum substantivo, ad quod pertinet, genere autem cum
illo, ad quod sensu refertur; sic sl. 18.

(*) De formâ *vyag.rh.nam* pro *vyag.rh.nām* v. gr.
324.: gr. min. 293.

ग्लेव् 1. a. (सेवने) colere, venerari; cf. गेव्, केव्, खेव्, सेव्.

ग्लेप् 1. a. i. q. गेष् et गवेष् q. v.

ग्लै 1. p. (part. pass. ग्लान, gr. 611.) 1) fatigare, defatigare. 2) contristare, dolore afficere. *Pass.* ग्लाये. SA. 3. 23.: सावित्र्या ग्लायमानायास् तिष्ठन्त्याश्च दिवानिशम्. - *Caus.* ग्लायपयामि et ग्लपयामि (gr. 519. 520.) facere ut aljs defatigetur, contristetur. RAGH. 16. 38.: निदाघग्लपिताम् इवो 'र्वीम्. (V. ग्लानि, ग्ला-

स्तु et cf. lat. *labor* quod a fatigatione nominatum esse potest et formâ cum *Caus.* ग्लायपयामि convenit, mutatâ tenui in medianam et abjectâ initiali gutturali, sicut in *lassus*, si hoc cum ग्लास्तु q. v. cohaeret.)

c. परि i. q. *simpl.* परिग्लान languore confectus, exhaustus. N. 11. 25.: आन्तस्य ते बुधार्तस्य परिग्लानस्य. c. परि praef. अभि id. MAH. 1. 4489.: बुच्छमाभिपरिग्लान.

ग्लौ m. luna.

घ

घंप् 1. a. (क्षेरे, scribitur घ्) stillare, effundere.

घंस् 1. a. (क्षरणे, scribitur घ्, gr. 110^a.) id.

घम्घ् 1. p. (हसने) ridere; cf. idem valentes formas गङ्घ्, काख्, कक्ख्, खक्ख्, कक्कृ et lat. *cachinnari*, gr. *nayχάξω*, *nayχάξω*, goth. *hlaha*, v. खक्ख्.

घट् 1. a. (चेष्टायाम् x. चेष्टे r.) 1) ire, pervenire. Lass. 18. 8.: यदि मम हस्ते पुस्तकोऽयद्ग्लघटति (घटते?) तदा 'हन् ताम् प्रियाज्ञ जीवापयामि; c. ablat. exire. Lass. 36. 7.: तेन हस्ताद्ग्लघटितो रथो दर्शितः. 2) conjugere, conglutinare. UR. 49. 9. *infr.*: वग्नलेपघटितम् इव मे हस्तयुग्लन् न समर्था 'हम् अपनेतुम्. 3) facere, conficere. C' AUR. 22.: स्नैहैकपात्रघटिताम् अवनोशपुत्रोम् (Schol. editionis Serampur. घटिताम् explicat per निर्मिताम्).

c. उत् 10. p. (उद्घाटयामि) 1) aperire. BHAR. 1. 62.: नियनग्रद्वारम् उद्घाटयन्तो; MAH. 1. 4504.: उद्घाटनोयान्य् एतानि कुण्डानि; UP. 78.: सदस्य उद्घाटिता तत्र मञ्जुषा. 2) erigere, levare, sublevare (v. उद्घाटिन् et apud Wils. उद्घाटन, उद्घाटित. उद्घाटिन् fortasse non ab उद्घाट sed a substantivo उद्घाट elevatio descendit). HIT. 109. 11.: कार्यम् उद्घाटितम्.

c. वि 1. a. dissolvi, perire. HIT. 109. 11.: कार्यम् उद्घाटितम् वा 'पि मध्ये विघटते यतः (Ed. Ser. कार्य

स्तुघटितङ्ग्ल वा 'पि दैवयोगाद् विनश्यति). MR. 66. 4. *infr.*: चारुदत्तस्य विभवे विघटिते.

c. सम् excitare. RAM. III. 55. 26.: भेरोमृदाङ्ग्लवीणानाङ्ग्ल कोणासङ्ग्लघटितः ... शब्दः; v. घट्ट praef. वि.

घट् m. (ut videtur, a r. घट् s. अ) magna hydria fictilis.

घटना f. (r. घट् s. अन in fem.) caterva elephantorum bellicorum. AM.

घट्ट 1. a. 10. p. (चलने x. चाले r.) movere, commovere, वीणाम् विघटितुम् lyram pulsare. MR. 20. 3. Cf. घट्.

c. वि 1) movere, commovere. BHAR. 3. 36.: वायुविघटिताम्रपट्टी. 2) aperire. MAH. 2. 1674.: द्वारम् ... विघटयन् कराभ्याम्.

c. सम् terere, conterere, fricare. RAGH. 6. 73.: सङ्घट्टयन् अङ्गदम् अङ्गदेन (Schol. तप्तयन्).

घट्टन n. (r. घट्ट s. अन) tactio, ictus. RAGH. 11. 71.: सप्तसर्प इव दण्डघट्टनाद् रोपितोऽस्मि (Schol. संयोगात्); v. घट्.

घण् 8. p. (दोस्ती) fulgere; cf. घण्ट, कन्.

घण्ट 10. p. (भाषार्थं x. धूती r.; scribitur घट्, gr. 110^a.) loqui, splendere; v. घण्.

घण्टा f. (r. घण्ट s. आ) tintinnabulum. A. 2. 3.

घन (ut videtur, a हन् s. अ, mutato हृ in घ्, v. gr. 357.)

1) crassus, pinguis, turgidus. Lass. 6. 8.: घनैर् वृक्षैः;

C'AUR. 15.: घनोरुदेशे; GITA Gov. 10. 6.: घनजघन-
मण्डले. 2) impervius, impenetrabilis. RAGH. 8. 90.: व्र-
चः ... ग्रलब्धपदं वृदि शोकघने प्रतियातम् (Schol.
निविडे); 11. 18.: चकार विवरं शिलाघने ताउकोर-
सि स रामसायकः (Schol. निविडे). 3) Subst. m. nu-
bes. RAM. I. 29. 14.

घम्बू 1. p. (गती) ire; cf. idem valentes radices गम्,
खम्ब्, चम्ब्, बम्ब्, घर्ब्, गर्ब्, चर्ब्.

घर्वू 1. p. (गती) ire, v. घम्बू.

घर्म m. (secundum Wils. a r. घृ s. म, ita ut घर्म proprie
significet id quo sudore conspergit; cf. घृण्) 1) calor,
aestus. 2) fervidum anni tempus, aestas. RAGH. 16. 43.
3) sudor. (Hib. *garaim* «I warm, heat», *garamhuil*
«warm, snug»; nostrum *warm*, goth. *varmjia* calefacio,
abjectâ initiali gutturali, cui v se adjunxerat, sicut saepe;
v. कृमि; russ. ГОРЮ gorjú uro, ЖАР schar aestus; gr.
Σέρω, Σέρουσ, Σέρυη, mutato aspiratae organo; hue
etiam traxerim lat. *serveo*, cuius v ex m ortum esse vide-
tur; quod ad f pro द attinet, eandem hic habemus ra-
tionem, quam in *fumus contra धूम*, Σύω.)

घस् 1. p. edere. (Ex hac radice ortum esse censeo जङ्क्,
quod corruptum est e जघस्, expulso म्र, v. gr. 354.;
cf. lat. *gus-tus*, *gusto*, *vescor*, quod explicaverim e *gues-*
cor, abjectâ gutturali, sicut in *vivo* e *guivo*, *vermis* e *quer-*
mis, v. कृमि; gr. γαστ-τήρ; huc etiam traxerim nostrum
Gast, goth. *gasts*, Th. *gas-ti*; lat. *hos-tis*, *hos-pes*, *hos-*
pit-is, tanquam is qui edere vel cibum petit, qui esum it;
Pottius I. 278. apte confert गान्ना, e *gas-nea*; lith. *gas-*
padà hospitium, tanquam locus cdendi, v. पद्; *gaszlüs*
libidinosus.)

घासि m. (r. घस् s. इ) cibus. HEM.

घस्मर (r. घस् s. मर) edax, vorax.

घाटा f. (r. घट् conjungere, s. म्रा) cervix. AM. (Etiam
lat. *cervix* a conjungendo nominatum esse videtur, ita
ut in *cer-vix* dissolvendum sit, cuius pars prior cohaeret
cum शिरस् caput, et posterior cum *vincio*; v. कन्धर et
शिरोधि cervix.)

घात m. (a घातय् s. म्र) eversio, vastatio, excidium. A. 10.
70.

घातय् forma caus. r. हन्, gr. 524. 4.

घातिन् m. (a praec. s. इन्) occisor, in fine compp. N. 12.
33.

घास m. (r. घस् s. म्र) gramen. AM. (Germ. vet. *ωισα* pra-
tum, nostrum *Wiese*, v. कृमि et Graff. I. 1977.)

घि v. हि, gr. 443. 544.

घिण् 1. a. (ग्रहणे) capere, prehendere; cf. घुण्.

घु 1. a. (शब्दे क. ध्वनी v.) sonare, cf. गु, कु, खु.

1. घुट् 1. a. (परिवर्तने क. परिवर्ते v.) redire.

2. घुट् 6. p. (प्रतिघाते क. प्रतिहती v.) repellere, repulsare,
arcere.

घुटिका f. (r. घुट् s. इका) talus *pedis*. AM.

1. घुण् 6. p. 1. a. (भ्रमणे) currere, vagare, circumerrare.

2. घुण् 1. a. (ग्रहणे) capere, prehendere; cf. घिण्.

1. घुर् 6. p. (भीमार्तिशब्दे क. ध्वनी भीमार्थे v.) prae ti-
more, terrore clamare. (Goth. *gaurs* tristis, *gaurida*
tristitia; v. घोर.)

2. घुर् 4. a. घूर्ये (हिंसाऽयान्यो:) laedere, occidere; senes-
cere; scribitur etiam घूर्, cf. गूर्.

घुप् 1. 10. p. proclaimare, pronuntiare. N. 9. 8.: घोपयामास
वै पुरे; RAGH. 9. 10.: जयम् अघोपयद् अस्य ... चमूः;
GITA Gov. 10. 16.: घोपयतु मन्मथनिदेशम्. (Cf. घु;
hib. *gioscan* «the grating noise made by the turning of
a wheel or hinge that wants grease or oil»; *gioscanach*
«gnashing, grating»; *gusgar* «roaring, making lamenta-
tion».)

c. उत् clamare, clamitare. उद्घुष्ट n. clamor, strepitus.

MR. 85. 10. infr.: अत्रा न्तरे उद्घुष्टज् जनेन; R.
Schl. I. 73. 36.: तूर्योद्घुष्ट.

c. उत् praef. ग्र sonare, personare. N. 12. 113.: ह्रदि-
नीम् प्रोद्घुष्टाङ् क्रीञ्चकरैः.

c. उप id. DR. 6. 2.: महावनन् तद् विहघोपघुष्टम्.

c. परि praef. सम् circumsonare. N. 12. 6.: निकुञ्जान्
परिसङ्घुष्टान्.

घूर्ण् 6. a. 1) commoveri, vacillare. M.: सा नौस् तस्मिन् महोदधै घूर्णते चपले व्र स्त्रो. 2) flare, spirare. A. 6.6.: वायुश्च घूर्णते भोमः. (Huc trahi posset lat. *volvo*, quod in priore hujus libri editione p. 206. cum कृ tegere contulimus, ad quod sensu *in-volvo* quadrat. Si autem ad घूर्ण pertinet, mutilatum est e *guolvo*, mutato *r* in *t*. Conferatur etiam goth. *valoja* volvo, nostrum *wälze*, *Welle*, germ. vet. *wella* unda, fluctus, lith. *wilnis* id., quod formā propius ad घूर्ण accedit.)
c. आ *id.* DEV. 12. 26.: अग्निर्णितो वातेन. - C. आ prae. वि *id.* HID. 1. 10.: ऊर्वेगसमीरितम् वनम् व्याघूर्णितम् इवा भवत्.
c. वि *p. se* volutare. R. III. 48. 79.: विघूर्णते विचेष्टस्य वेपमानस्य भूतले; ed. Schl. I. 32. 18.: विचेतनम् विघूर्णन्तं शितेषु बलपीडितम्.

घूर्ण (r. घूर्ण s. आ) se movens, se volvens. C' AUR. 45.: घूर्णनेत्र.

1. घृ 1. a. (सेके *v.*) conspergere, humectare.

2. घृ 3. p. जिधर्मि (क्षरणदोह्योः k. भासि सेके *v.*) stillare, effundere, conspergere, humectare; splendere.

3. घृ 10. p. घार्यामि (क्षरणदोह्योः k. सेके क्षादने *v.*) stillare, effundere, conspergere, humectare; splendere; tegere.

c. आ prae. वि conspergere, humectare. MR. 121. 3. *infr.:* व्याघारितन् तैलघृतैः.

घृण् 8. p. a. घृणामि, घृणवे (दीप्ती) splendere, v. घृणि et cf. घर्म.

घृणा f. miseratio, misericordia. RAGH. 9. 81. 11. 65. 11. 17.

घृणि m. (r. घृण् s. इ) radius.

घृणिन् (a घृणा s. इन्) misericors. DR. 9. 8. 20.

घृष्म् 1. a. घृष्मे (ग्रहणे; scribitur घृण्; gr. 110^a.) capere, prehendere; cf. ग्रह, गृज्ञामि.

घृत n. (r. घृ s. त) butyrum liquefactum. BHAR. 1. 65. 3. 97.

घृताचो f. (e घृत et अचो a r. अञ्ज s. आ, in *fem.*) n. pr. Apsarasis. IN. 2. 29.

घृष् 1. p. fricare, terere, conterere. C' AUR. 12.: कनककु-

एउलघृष्टगण्ड; MR. 140. 9. *infr.:* घृष्यन्ते वैद्यर्याः; 7. *infr.:* घृष्यते चन्दनरसः. (Huc referri posset lat. *verro* pro *guerro*, nisi pertinet ad कृष्; v. hanc radicem et vocem घृष्टि, cui *verres* respondet.)

c. उत् *id.* RAGH. 17. 28.: चूडामणिभिर् उद्घृष्टपादपीठ.

c. सम् 1) i. q. *simpl.* सङ्घृष्यत् contritus (v. gr. 597.). MAH. 1. 1134.: सङ्घृष्यन्तः परस्परम् न्यपतन्... पर्वताग्रान् महादुमाः 2) certare, aemulari. RAGH. 19. 36.: प्रयोक्तृभिः सङ्घर्षं सह (Schol. सङ्घर्षः पराभिवेपा).

घृष्टि (r. घृष् s. ति) Fem. 1) frictio, tritus. 2) aemulatio, certatio. Masc. porcus, sus. (Lat. *verres* e *guerres* pro *guerves*, sicut vivo pro *guivo* = ज्ञोत्.)

घोटक m. equus. AM.

घोणा f. (ut videtur, a r. घा s. अना, ejecto र् et mutato आ in आ, sicut in सोङ्गम्, घोडश, v. gr. 468. 40. et cf. प्राच्र. घोण pro scr. घोण) nasus. DR. 7. 7.

घोणिन् (a praec. s. इन्) porcus, sus. AM.

घोर (r. घुर् s. आ) terribilis, terrificus, atrox. IN. 5. 62. H. 1. 17. BR. 1. 3. (Goth. *gaurs*, Th. *gaura* tristis, nisi pertinet ad गृध्; hib. *gorg* «fierce, cruel».)

घोरदर्शन (BAH. e praec. et दर्शन n. visus, conspectus) terribilem speciem habens, terribilis visu. H. 2. 5.

घोप m. (r. घुप् s. आ) 1) proclaimatio, pronuntiatio. MAH. 1. 5333.: स्थापुण्याहघोप. 2) sonus, strepitus. N. 2. 11. 19. 25. 21. 2. DR. 6. 7. 3) pastoralis sedes. N. 17. 49.

घोपणा f. (r. घुप् s. आ in *fem.*) proclamation. AM.; RAGH. 12. 72.: डायघोपण.

घ्न (f. घ्नो, r. हन् s. आ, v. gr. 645.) occidens, in fine comp. N. 12. 18. 13. 28.

घ्रा 1. p. जिग्रामि (propriæ cl. 3. correpto आ in आ, et in syllabâ reduplic. attenuato आ in र्, ob duas sequentes consonantes, sicut in तिष्ठामि pro तस्थामि, a r. स्था) odo-rari. RAM. I. 12. 42.: घूमगन्धङ्ग जिग्रति; HIT.: जिग्रन् आपि मुगङ्गमो हन्ति. (Pottius ingeniose confert lat. *fra-gra-re*, ita ut *fra* sit syllaba reduplicativa pro ग्रा;

hib. *gros* «a snout»; nisi hoc pertinet ad ग्रस्; fortasse nostrum *riechen*, cuius radix est *ruch*, germ. vet. *riuhu*, *rouh*, *ruhumēs*, litteris transpositis ortum est e *HRU*, attenuato अ in u; huc etiam traxerim lith. *kwēpju* oleo, *kwāpas* odor, quae convenient cum formâ caus. घ्रापयामि, cum k pro g et ω pro r. Pottius apte consert gr. ἀρωμα, ita ut ad आग्रा pertineat, ejectâ gutturali, sicut in गीस, गीव-॒॒, quod cum घ्राण convenit.)

- c. अक्र 1) *id.* MAN. 3.218.: अवगिप्रेत्वं तान् पिण्डान्.
2) osculari. R. Schl. II. 20. 21.: अवग्रातश्च मूर्धनि.
 - c. आ *id.* H. 2.8.: आग्राय मानुषङ् गन्धम्.
 - c. आ prae. उप osculari. IN. 2.21.: मूर्धिचै नम् उपाग्राय.
- घ्राण n. (r. घ्रा s. अन) 1) odoratus, odoratio. 2) nasus. H. 2.12. (Gr. ὁγκός, abjectâ gutturali, attenuato अ in i.)

ड

डु 1. 4. (ध्वनी) sonare.

च

च् Haec littera orta est e क्, et in comparandis linguis cognatis non aliter accipienda est, ac si क् in ejus loco inveniretur; v. gr. comp. 14.

च Partic. enclit. (a stirpe interr. क्, mutato क् in च्, v. gr. comp. 398.) 1) et, que, *saepissime*; *repetitum* et - et, tum - quum. N. 24.50. 26.5. 2) enim. N. 10.14. 3) si. DR. 9.10. 4) tamen. N. 21.32. 5) vero, autem. N. 23.28. HIT. 43.10. 6) *expletive sive ad vim orationis augendam*. H. 1.26. BR. 3.20. 22. — *Cum sequente अष्टि* 1) et etiam. H. 2.24. 2) vero, autem. DR. 8.52. BR. 2.26. — *Cum sequente एव* 1) et etiam. BR. 2.26.; *repetitum* et - et, tum - quum. BR. 2.25. 2) vero. H. 4.33. (Lat. *que*, gr. οὐ, τε (gr. comp. 401.); goth. *uh*, *h*, e. c. *quēthunuh* dixeruntque, *hvazuh quisque*, *nih neque* (Grimm III.23.); slav. *XE sche*, gr. comp. 402.)

चक् 1. p. A. terrere. चकित territus, timens. BHAR. 3.10.: मरणोपायचकित; RAGH. 10.74.: पैलस्त्यचकिते-श्वर (secundum κ. दोस्ती lucere); v. चकक्.

चक्क् 10. p. (व्यसने κ. आत्मा ν.) dolore afficere, vexare; v. चक्, चिक्क्, चुक्क्.

चकास् 2. p. (दोस्ती) splendere; v. कास्, unde reduplicazione oritur चकास्.

चकोर m. (ut videtur, a r. कुरू sonare, cum syllabâ redupl. s. अ, sic etiam Lass.; cf. कुरर) perdix rufa. Lass. 52.20. (Lith. *kurrapkà* perdix.)

चक्र m. (ut videtur, forma redupl. a r. क्रम् se movere, abjecto म्; secundum ν. a r. क्) 1) rota. A. 9.8. 2) orbis, circulus. Lass. 63.8. 3) discus, telum missile circulare. IN. 1.5. 4) regio, provincia. 5) exercitus. (Ut videtur, gr. κύκλος pro κύκρος, attenuato α in u.)

चक्रधर m. (e praec. et धर tenens) cognomen Vischnūs. RAGH. 16.55.

चक्रपाणि m. (e चक्र et पाणि manus) *id.* AM.

चक्रवर्तिन् m. (e चक्र et वर्तिन्) rex supremus, terrae dominus. AM.

चक्रवाक् m. (e चक्र et वाक् sermo) anseris genus. Wils. «the ruddy goose or Brahmani goose, *Anas casarea*». N. 12.113.

चक्रवाल m. (e चक्र et वाल, a r. कल् circumdare) horizon. AM.

चक्रिन् m. (a चक्र s. इन्) disco praeditus. BH. 11.17.

चक्र् 2. A. (v. gr. 362.) dicere, loqui, narrare, indicare. (Hanc radicem equidem ad कास् splendere reduxerim, ejecto अ, sicut जक् e घस् explicavimus. Quod ad

significationem attinet, respiciatur, graecum φημί origine idem esse ac sanscritum भासि splendeo.)

c. आ *id.* H. 4.28.: आचक्षव मानृतत् सर्वम्; N.11.31.: सर्वम् एतत्... आचक्षे इस्य; 16.39.: आचष्टे दमयन्त्याः; DR. 2.5.: आचक्षव बन्धूंश पतिङ् कुलस्थ-

c. आ praef. प्रति repudiare. MAN. Schol. 4.250. *ubi* निर्णदित् *explicatur per* प्रत्याचक्षीत्.

c. आ praef. सम् i. q. आचक्ष्. DR. 4.5.: तां समाचक्षव यदि स्याच् कैव्य मानुषीः.

c. परि nominare. MAN. 2.171.: वेदप्रदानाद् आचार्यम् पितरम् परिचक्षते; BH. 17.13.17.

c. प्र 1) dicere, profiteri, declarare. RAGH. 8.85.: स्वज्ञनाश्च ... दहति प्रेतम् इति प्रचक्षते. 2) nominare. MAN. 2.17.: तन् देवनिर्मितन् देशम् ब्रह्मावर्तम् प्रचक्षते.

c. वि dicere. YAG'URV. Carey 904.: ये नस् तद् विचक्षिते.

चक्रमत् (a चक्रस् s. मत्, v. *euph.* r. 101^a) oculos i.e. oculorum usum habens, videns. SA. 7.8.

चक्रमत्ता f. (a praec. s. ता) *Abstractum praecedentis, visus, videndi facultas.* RAGH. 4.13.

चक्रुष्य (a चक्रस् य) speciosus, pulcher, amoenus. (Hib. *cais* «agreeable, pleasant» v. चक्रुस्.)

चक्रस् n. (r. चक्र s. उस्) oculus. IN. 4.1. N.5.8. (Hib. *cais* oculus, abjectâ penultimâ gutturali radicis चक्, quâ in re cum anomalis formis ut चष्टे dicit convenient, gr. 362.)

चड्कुर् m.n. (ut mihi videtur, a forma intensiva r. चर् i.e. a चञ्चुर्, servatâ primitivâ radicis gutturali). (Cf. *currus* et v. चर्.)

चञ्च् 1. p. vacillare, tremere. Lass. 4.20.: चञ्चचिताग्नितिति; GITA Gov. 4.8.: रोदिति चञ्चति. (Cf. चर् et चल्, quorum Intensiva sonant चञ्चुर्, चञ्चल्, unde चञ्च explicaverim abjecto उर् vel अल्; hib. *ceangtha* «they go, travel», *ceangastair* «walking, pacing»; fortasse lat. *cunctari*, a lento progressu dictum.)

चञ्चत्का (a चञ्चत् part. praes. radicis चञ्च् s. क) se movens, tremens.

चञ्चल् *Intens. radicis* चल्, gr. 569. (V. sq. et cf. gall. *chanceler.*)

चञ्चल (a praec. s. अ) se movens, vacillans, mobilis. BH. 6. 26.34. RAGH. 9.51. R. SCHL. I. 44.23.

चञ्चलत्वं n. (a praec. s. त्व) mobilitas. BH. 6.33.

चञ्चु f. (ut mihi videtur, a चञ्चम्, Intens. radicis चम् edere, abjecto म्) rostrum. C'AUR. 8. (Hib. *caoinse* «the face».)

चञ्चू f. *id.*

चट् 1. 10. p. (चटामि चाटयामि) findere, rumpere, frangere. (Cf. idem valens पट्, ratione habitâ gutturalium et, quod ad idem redit, palatalium cum labialibus frequentissimae permutationis; cf. etiam चुट्, चुण्, चण्.)

c. उत् 10. p. *id.* BHAR. 4.1.: मोहतिमिरप्राभास् उच्चाटयन् (Schol. दूरोक्तवर्न्).

चटक् m. (r. चट् s. अक) passer. AM.; cf. चातक.

चटुल se movens, tremens. RAGH. 9.58.: चटुलैः... नेत्रैः.

1. चण् 1. p. (शब्दे) sonare. (Cf. चन्, कण्, कुण्, घाण्, स्वन्, lat. *cano*, goth. *hana gallus.*)

2. चण् 1. p. (हिंसागत्योः दाने) laedere, ferire, abscindere (*), ire; cf. चुण्, चट्, चुट्.

चण्ड् 1. 10. a. चण्डे, चण्डयामि (कोपे क् रोपे व्; scribunt चट्, gr. 110^a) irasci; cf. चन्द्.

चण्ड (r. चण्ड् s. अ, fem. चण्डा et चण्डी) 1) iratus, iracundus. RAGH. 2.49.; 12.5.: चण्डो; UR. 75.18.: चण्डो. BHAR. 2.47. DEV. 8.37. 2) n. ira. (Huc referri posset goth. *hata* odi, angl. *I hate*, nostrum *hasse*, mutatâ secundum generalem legem tenui in aspiratam et mediâ in tenuem, gr. comp. 87.; lat. *odi*, si huc pertinet, initiale gutturale perdidit, sicut *amo* e *camo*, v. कम्.)

चण्डाल् m. Tschandâlus, homo abjectissimae conditionis, ad nullum quatuor legitimorum ordinum pertinens, natus Sûdrico patre et Brahmanicâ matre.

चण्डी f. (a चण्ड signo fem. रु) 1) irata; v. चण्ड. 2) cognomen Durgae.

(*) Vocem *dâna* non a *dâ* dare sed a *dô* abscondere derivandum esse censeo.

चत् 1. *p.* (याचने क. याचे *v.*) poscere, petere, orare, supplicare. (Gr. *χατέω*, *χατίζω*, mutatā tenui in aspiratam; cf. चद्.)

चतस् *v.* चतुर्, gr. 255.

चतुःशाला *f.* (e चतुर् et शाला) locus quadratus quatuor dominibus inclusus. AM., v. चत्वार.

1. **चतुर्** (in casibus fortibus चत्वार्, unde चतुर् ejecto आ; *sem.* चतस्, gr. 255.) quatuor. (Cum nom. masc. चत्वारस् conferatur gr. *τέσταρες*, *τέτταρες*, per assimilationem e *τέτταρες*, sicut प्राच्र. चत्तरि e चत्वारि; aeol. *πίσυρες*, mutatā gutturali in labiale, quā in re cum goth. *fidvōr* et cambo-brit. *pedwar* masc., *pédaire* fem. convenit; lat. *quatuor*, lith. *keturi*, slav. *ЧЕТЫРЬ*; *cetylje*; hib. *ceathair* masc., *ceteora* fem. = चतस्; v. gr. comp. 312., Pictet p. 145.)

2. **चतुर्** *Adv.* (pro चतुर्स्, unde per metathesin zend. मुर्यान् *cáthrus*) quater. (Lat. *quater*.)

चतुर् 1) aptus, idoneus; dexter, versutus, callidus. Lass. 20.17. RAGH. 9.47.68.18.14. UR. 48.11. 2) pulcher. RAGH. 8.94.

चतुर्थ (a चतुर् *s.* थ pro थम vel तम, v. gr. comp. 321.) quartus. (Lith. *ketwirtas*, slav. *ЧЕТВЕРТЫЙ* *c'etverti*, fem. *ЧЕТВЕРТАЯ* *c'etverta-ja*, gr. *τέτ(F)αρτος*, lat. *qua(tu)rtus*, goth. *fidvōrda*, nisi *fidurda*, nostrum *vierter*.)

चतुर्दन्त (*BAH.* चतुर् et दन्त dens) quatuor dentes habens. IN. 1.40.

चतुर्दश (f. ई, gr. 259.) decimus quartus. IN. 2.27.

चतुर्दशन् (चतुर् + दशन्) quatuordecim. (Lat. *quatuordecim*, lith. *keturólika*, mutato *d* in *l*, v. gr. comp. 318. not.)

चतुर्द्धा *s.* चतुर्धा *Adv.* (v. gr. 262.) in quatuor partes. MAH. 1.7160. (Hib. *ceathardha*, gr. *τέτραχα* e *τέτραχι*, v. Pictet p. 145., gr. comp. 325.)

चतुर्भुज (*BAH.* e चतुर् et भुजा) 1) quatuor manus habens. 2) *m.* cognomen Vischnūs.

चतुर्मुख (*BAH.* e चतुर् et मुख os, facies) quatuor facies habens. SU. 3.28.

चतुष्टय *n.* (a चतुर् *s.* तय, gr. 652. *s.* तय) quaternionio, *τετράς*. HIT. 4.11.

चत्वर *n.* (ut mihi videtur, a चतुर् vel potius pleniore et primitivā formā चत्वार्, correpto आ, suff. आ) aulea. MR. 11.14.

चत्वार् *v.* चतुर्.

चत्वारिंशत् (e चत्वारि nom. acc. neut. *τετρά* चतुर् et शत्, quod ex दशत् a दशन् decem mutilatum esse censeo, insertā nasalī, v. gr. min. 229. not. 3.) quadraginta. (Lat. *quadraginta* pro *quadra(de)cinta*, gr. *τεσσαρά-δεκαντα*; v. gr. comp. 320. not.)

चद् 1. *p.A.* (याचने क. याचे *v.*) poscere, petere, orare, supplicari; cf. चत्.

2. **चन्** 1. *p.* (हिंसायाम् *क.* हिंसे *v.*) laedere, ferire, occidere. (Cf. चण्, हन्; fortasse goth. *han-dus* manus, nostrum *Hand* huc pertinet.)

2. **चन्** 1. *p.* (शब्दे) sonare. (Cf. चण्, कण्, छान्, स्वन्, lat. *cano*, goth. *hana* gallus.)

चन् (ut mihi videtur, e stirpe interrogativa क, adjecto न). Particula enclitica, quae vocibus interrogativis adjuncta sensum interrogativum in indefinitum convertit. (Goth. *hun*, v. gr. comp. 398.)

चन्द् 1. *p.* (आङ्गादने दोस्तौ *क.* छादे दोस्तौ *v.*; scribunt चद्, gr. 110^a.) exhilarare, lucere; *v.* चन्द्, चन्द्र. (Cf. कन् splendere et voces cum hac radice comparatas, quorum *candeo*, *candela* melius ad चन्द्र referuntur; ad कन् autem reduxerim goth. *skeina* luceo, rad. *SKIN*, attenuato आ in *i* et praefixo *s*, sicut e.c. in *stauta* verbero, nostrum *stosse* = तुद्, *tundo*; cum चन्द्र vel, quod ad idem reddit, cum कन्, conferatur etiam bret. *sked* splendor; v. Pict. p. 43.)

चन्द्र *m.* (r. चन्द्र *s.* आ) luna. (V. tritiorem formam चन्द्र et cf. hib. *cann* «full moon» per assimilationem e *cand*, quod etiam e चन्द्र abjecto रु ortum esse potest.)

- चन्द्रन् *m.n.* (r. चन्द्र् s. ऋन्) santalum. IN. 5. 8.
 चन्द्र *m.* (r. चन्द्र् s. रु) luna. SU. 2.25.; v. चन्द्र्.
 चन्द्रकान्त (e praec. et कान्त splendens, a r. कम्.) 1) si-
 cut luna splendens. BHAR. 1.20. 2) *m.* gemma quaedam
 fabulosa, quae radiis lunae congelatis nasci creditur.
 Lass. 92. 7.
 चन्द्रचूड *m.* (lunam in vertice gerens, BAH. e चन्द्र्
 et चूडा vertex) cognomen Sivi. BHAR. 1.97.; v. चन्द्र-
 शेखर.
 चन्द्रमस् *m.* (e चन्द्र् et मस् luna, quod simplex non in-
 venitur et ex मास् correptum esse videtur) luna. N. 17.6.
 Lass. 60. 3.
 चन्द्रमौलि *m.* (BAH. e चन्द्र् et मौलि q.v.) cognomen
 Sivi. RAGH. 6.34.
 चन्द्रशाला *f.* (e चन्द्र् et शाला) conclave in superiore do-
 minis parte. RAGH. 13.43.
 चन्द्रशेखर (BAH. e चन्द्र् et शेखर) cognomen Sivi. AM.
 चन्द्रिका *f.* (a चन्द्र् s. इक् in fem.) lunae lumen. RAGH.
 19. 39.
 1. चप् 1. *p.* (सान्तवने *k.* सान्तवे *v.*) consolari, blandiri.
 2. चप् 1. *p.* se movere, vacillare; v. चपल et cf. चुप्,
 कम्प्; bib. *tap* «quick, swift», *tapadh* «haste, ac-
 tivity»; v. Pict. p. 41.
 3. चप् 10. *p.* चयामि (कल्के) conterere. (Cum voce
 कल्के, quā radix चप् a grammaticis explicatur, con-
 feratur lat. *calcare*; v. चल्.)
 चपल (r. चप् s. अल) 1) tremens, vacillans. M. 42. RAGH.
 11.8. 2) celer, citus, alacer. SAK. 56.3. *infr.* 3) vagus,
 mobilis, levis, inconstans. HIT. 24. 1. Cf. चम्प् et
 कम्प्.
 चपलता *f.* (a praec. s. ता) levitas, mobilitas animi. HIT.
 49. 15.
 चम् 1. 5. *p.* चमामि, चम्नोमि, *part. pass.* चान्त (अदने
 के भक्ते *v.*) edere, vesci; v. चाम्य. (Cf. इम्, रम्,
 डिम्; bib. *toimhil* «eatings» - v. Pictet p. 41. - *toimhlim*
 «I eat, waste, spend, consume».)

- c. आ *productā vocali radicali in tempp. spec.* 1) os aquā
 eluere. MAN. 2.51.: ऋश्नोयाद् आचम्य; 5.144.: आ-
 चामेद् एव भुक्ता; v. आचमनीय. 2) se lavare, puri-
 ficare *in universum*. MAN. 2. 222. 3.217.: आचम्य; 5.
 143.: आचान्तः शुचिताम् इयात्. - *Caus.* आचामया-
 मि; MAN. 5.142.: स्पृशन्ति विन्दवः पादौ य आचा-
 मयतः परान् (Schol. ऋन्येपाम् आचमनार्थं जलन्
 ददतो ये विन्दवो पादौ स्पृशन्ति.)
 चमर (r. चम्?) bos grunniens. Wils.
 चमस *m.* (r. चम् s. ऋस) patera sacrificialis. R. SCHL. I.
 32.10.
 चमू *f.* (ut videtur, a r. चम् s. ऊ) 1) exercitus. RAGH. 4.
 30. 2) pars exercitū. MAH. 1.292.
 चम्प् 1. *p.* ire, se movere; v. चपल et cf. चम्ब्, कम्प्.
 चम्पक *m.* arbor quaedam gilvis, fragrantibus floribus,
 Michelia C'ampaka. C'AUR. 1.
 चम्ब् 1. *p.* (जत्याम्) ire; cf. खम्ब्, गम्ब्, घम्ब्.
 चय् 1. *a.* (गती) ire. (Cf. शै, श्यै, nec non चर्, cum se-
 mivocales facile inter se mutentur; gr. *níw*, *nívew*,
 lat. *cio*, *cio*, *citus*; bib. *cai* «a way, a road»; lith. *kòja*
 pes, *kettur-kójus* quadrupes.)
 चय *m.* (r. चि colligere, s. ऋ) cumulus, multitudo. (Cam-
 bro-brit. *cai* collectio; bib. *sceo* «plenty, abundance».)
 चयन *n.* (r. चि colligere, s. ऋन) strues lignorum, rogus.
 DR. 2.7.
 1. चर् 1. *p.* 1) ire, incedere, ambulare. N. 24.34.: ऋयज्
 चरति लोके इस्मिन् भूतसाक्षो सदागतिः; 33.34.;
 SA. 5.74.b.: मृगाणाम् चरताम् वने; IN. 1.23.: स्वर्गम्
 प्राप्ताम् चरन्ति स्म देवैः सह; ATM. ut videtur metri
 causā, SA. 5.74.: नक्तञ्चराम् चरन्ते ते. 2) permeare,
 peragrare. N. 19.32.: प्रचक्षन्ना हि महात्मानश् चरन्ति
 पृथिवीम् इमान्; 24.23.: द्रूताम् चरन्ति पृथिवीइ
 कृतस्त्राम्; SU. 4.24. 3) facere, agere, committere. BR.
 2.31.: धर्मश्च चरितो मया; N. 24.31.: यथा ना सत्
 कृतङ् किञ्चिन् मनसा पि चराम् ऋहम्; BH. 3.36.:
 पापाम् चरति; मृगयाम् चरितुम् venari. DR. 6. 9. -

- चरित *n.* actio, factum vitae ratio. N. 6.8. 23.2.5. -
 Intens. चञ्चुर्, चञ्चूर्य् (v. gr. 570.). MAH. 1.7910.: या-
 नेष्ट् चञ्चूर्यन्ते vehiculis invehuntur, ils vont en voiture,
 cf. चञ्चुर् currus et चल्. (Lat. *curro, currus*, at-
 nuato *a* in *u*, sicut in Intensivo चञ्चुर् et चञ्चुर् cur-
 rus: fortasse etiam *pro-perus* *huc* pertinet, mutatā gut-
 turali in labiale; hib. *cara* «a leg or haunch», *cara-*
chadh «moving», *carachd* «motion, movement»; gr.
 $\kappa\upsilon\omega$, $\kappa\upsilon\rho\epsilon\omega$; goth. *fara* proficiscor, *nostrum fahre*,
 mutatā gutturali in labiale, sicut in *fidvör* = चत्वा-
 रस् et *simf* = पञ्चन्; germ. vet. *hor-sc* celer, anglo-
 sax. et angl. *hor-s*, *hor-se* equus; lith. *kieláju* proficis-
 cor, mutato *r* in *l*, sicut in scerto चल्, *kielias* via,
kielónē iter.)
- c. अति *p. A.* transgredi, peccare. N. 19.; c. *acc. pers.*
quam peccando offendimus. DR. 5.21.: ना 'तिचरे क-
 यच्चित् पतोन् महार्हन् मनसा पि जातुः
- c. अनु percurrere. RAM. I. 46.20.: लोकान् अनुचरन्तु;
 III. 64.50.: ते कीर्तिर् लोकान् अनुचरिष्यति. *Caus.*
 MAN. 9.266.: देशान् चारैः ... अनुचारयेत्
- c. अनु *praef.* सम् ambulare, migrare. MAH. 1.3606.: पृ-
 थिव्याम् अनुसञ्चरन्ति
- c. अभि 1) adire, visitare, frequentare. R. Schl. 34.10.:
 मागधी ... पूर्वाभिचरिता. 2) offendere. MAN. 5.165.:
 पतिं या ना 'भिचरति मनोवागदेहसंयता (Schol. व्य-
 भिचरति).
- c. अभि *praef.* वि *id. sgnf. 2.* MAH. 1.3234.: अब्राह्मण्डु
 कर्तुम् रच्छन्ति शैदास् ते मां यथा व्यभिचरन्ति नि-
 त्यम्
- c. आ 1) adire, frequentare. N. 15.19.: श्वापदाचरिते नि-
 त्यम् वने. 2) facere, agere, peragere, committere. N.
 4.7.; विप्रियं व्यु आचरन् मर्यो देवानाम्; UR. 7.15.
 86.8. *infr.* BR. 2.4.
- c. आ *praef.* सम् *id. sgnf. 2.* MAN. 10.111.: इमन् धर्म
 समाचरेत्; H. 2.29. BH. 3.9.19.
- c. उत् 1) provenire, *praesertim de sono*. RAGH. 9.73.: उ-
 च्चार निनदो अभिसि; 11.73.: राम इत्यु अयं शब्द

- उच्चरितः: 2) alvum evacuare. MAN. 4.49.: उच्चरेत्
 (Schol. मूत्रपुरोषोत्सर्गङ् कुर्यात्).
 c. उत् *praef.* वि offendere, laedere, *praesertim adulterio*.
 MAH. 1.4732.: व्युच्चरन्त्याः पतिन् नार्याः; 4733.: भार्याङ्
 तथा व्युच्चरतः; ATM. 4720.: तासाम् व्युच्चरमाणानाम्
 ... पतीनः; v. चर् *praef.* अभि, व्यभि.
 c. उप ministrare, servire, curare. RAM. I. 9.71.: स्वयम्
 उपचर्चारै 'नम्; N. 21.30.: स मोचयित्वा तान् अ-
 श्वान् उपचर्यच शाश्वतः; SAK. 43.11.: यत्नाद् उप-
 चर्यताम्; c. *instr. rei* RAGH. 14.17.: स्युग्रोविभोष-
 णादोन् उपाचरत् कृत्रिमसम्बिधाभिः; MAH. 1.769.: न
 युक्ताम् भवता 'हम् अनृतेनो 'पचरितुम्. (*)
 c. निस् egredi. BH. 6.26.: निश्चरति मनः.
 c. परि circumgredi. N. 10.17.; *reverentiae causā*. RAM.
 III. 47.6.: लक्ष्मणश्च 'पि रामस्य पादौ परिचरन् वने.
 c. प्र 1) progredi, proficisci, ambulare, migrare. RAM. I.
 2.42.: रामायणकथा लोकेषु प्रचरिष्यति. 2) facere,
 agere, peragere. MAN. 10.100.: कर्मभिः प्रचरितैः.
 c. वि ambulare, migrare, peragrare. IN. 5.50.: षाउवद्
 विचरिष्यसि; H. 2.31.4.32.; SU. 4.24.: आदित्यचरिताँ
 शोकान् विचरिष्यसि; MAN. 9.20.
 c. सम् *id. Lass. 74.4. infr.*: इतस्ततः सञ्चरत्; *Caus.*
 सञ्चारयामि commovere. RAGH. 6.8.: सञ्चारिते ... धूपे.
 2. चर् 10. *p.* comperire, certiorem fieri, *erfahren*. R. Schl.
 I. 9.13.: चारियित्वा तु तम् ऋषिम् आश्रमाद् अ-
 भिनिर्गतिम्. (Huc trahi posset lat. *peritus, com-perio,*
ex-perior, mutatā gutturali in labiale, nisi *perio* com-
 positum est *ex per et eo*.)
 c. वि secum volvere, perpendere, cogitare, deliberare,
 considerare, dubitare, haesitare. N. 5.15.: सा विनिश्चि-
 त्य बङ्गधा विचार्यच पुनः पुनः; 19.35.: एवम् वि-
 चार्य बङ्गशस्; SA. 5.107.: मा विचारय non haesita. -

(*) Notatu dignissimus est supra laudatus locus propter
 passivam Infinitivi vim sine ullo verbo auxiliari, quo vulgo
 passiva forma, quae Infinitivo deest, suppletur, in sententiis
 ut *g'etun s'akyatē*.

विचारित् *n.* dubitatio, hascitatio. SA. 3. 13.; *v.* म्रविचारितम्.

चर् (r. चर् s. स्र) 1) iens, mobilis, agens, *in fine comp. et in initio comp.* DVANDV. चराचर् *n.* (चर् + म्रचर्) mobile et immobile. BN. 9. 10. 10. 39. 2) *m.* explorator. HIT. 92. 22.)

चरण *n.* (r. चर् s. म्रन्, v. gr. 9^{1a}) 1) actio, effectio, perfunctio. N. 12. 77. 2) pes. A. 9. 8. (Huc traxerim gr. et lat. πέρνα, *perna*, mutatā gutturali in labiale; goth. fairzna calx, insertā sibilante, nisi z pertinet ad suffixum, cf. scr. suff. ल्लु; nostrum *Ferse*; lith. kul-nis calx, mutato r in l, v. चल्; gr. πτέρνα, adjecto τ, sicut in πτόλις pro πόλις = पुरो; de lat. *calx* v. चल्; hib. cairine crura; etiam lat. *crus* radice cum चरण cohaerere videtur, ejecto a radicali.)

चरम (ut videtur, a r. चर्) 1) ultimus. चरमम् *Adv.* ultimo. MAH. 1. 3628. 2) *m.* occidens, occasus. (Hib. iar «the end, every thing last, the west», abjectā litterā initiali, v. Pict. p. 45.)

चरित् *v.* 1. चर्.

चरित्र *n.* (r. चर् s. त्र, inserto इ) agendi ratio. Lass. 26. 18. 27. 1.

चरु *m.* (ut videtur, a चर्वृ edere) cibus, *praesertim* sacrificalis, e lacte et butyro paratus. RAGH. 10. 52. पयश्चरु (Schol. पयसा दुधेन पत्ताम् चरुम् ग्रन्तम्.)

1. चर्वृ 1. 10. *p. A.* (परिभाषणतर्फनयोः कृ. उत्ती भर्त्ये इती वृ; videtur esse forma redupl. pro चर्चर्, v. चञ्चु) reprehendere, minari, dicere, ire; cf. डर्वृ, गर्वृ, तर्वृ.

2. चर्वृ 10. *p. A.* (ग्राध्ययने कृ.) legere.

चर्चा *f.* (r. चर्चृ s. म्रा) 1) consideratio, cogitatio. HIT. 49. 19. 125. 20. (v. 2. चर् praef. वि). 2) unctio. AM.; v. sg.

चर्चित (a चर्चा s. इत्, nisi part. pass. a r. चर्चृ s. त्) unctus, pollitus. DEV. 11. 28.: ग्रस्तुरासृग्वसापद्मचर्चित; Lass. 26. 7.: रुधिरचर्चितसर्वाङ्गी.

चर्वृ 1. *p.* (गती) ire; cf. चर्, खर्वृ, गर्वृ, घर्वृ.

चर्मकार् *m.* (e चर्मन् et कार् faciens) sutor. AM.

चर्मन् *n.* (r. चर् s. मन्) 1) cutis. HIT. 82. 10.: द्वोपि- चर्मपरिच्छन्न. 2) corium. HIT. 125. 14.: चर्मवन्ध. 3) scutum. DR. 8. 19. (Lat. *corium* radicali syllabā accurate cum *car-man* convenit; fortasse *cal-ceus*, mutato r in l (v. चर्मकार् sutor); hib. *croi-cionn* «a skin, hide» per metathesis e *coir-cionn* ortum esse videtur; gr. ΠΕΛΜΑΤ solea, calceus, etiam suffixo cum चर्मन् cohaeret, mutatā nasalī in tenuem ejusdem organi, sicut e. c. in 'ONOMAT = नामन्, nomen etc.)

चर्या (r. चर् s. या) 1) actio eundi, ambulandi, migrandi. R. SCHL. I. 19. 19.: श्ययचर्या vectio, vectura. 2) perfunctio, effectio, exsecutio. R. SCHL. I. 9. 40.: व्रतचर्या. 3) servitium, munus, officium. I. C. 40. 6.: ग्राम्यचर्या. 4) agendi ratio. BHAR. 2. 59.

चर्वृ 1. *p.* mandere, manducare. DEV. 7. 10.: निक्षिप्य च- त्रो दशनैश्च चर्वति. (Hib. *carbad* «the jaw»; *carbal* «the palate of the mouth»; *creimim* «I gnaw», *creim* «corrosion, exusion, arrosion, mordication», mutato v in m, v. gr. comp. 12¹. Pict. p. 58. sq.; lith. *kramtau* mando; conferatur etiam russ. Жевать *schevati* mandere, ratione habitā, litteram Ж cum g cognatam esse atque saepe cum scr. ज् convenire. Fortasse क्रव्य caro ad hanc radicem, quae e कर्वृ orta est, pertinet.)

चर्वण *n.* (r. चर्वृ s. मन्) actio mandandi.

1. चल् 1. *p.* 1) se movere, vacillare. N. 5. 9.: दृष्टिरु म- हात्मनाश् च चाल. 2) ire, abire, decedere, recedere. HIT. 26. 9.: चलत्य् एकेन पादेन तिष्ठत्य् एकेन ब्रह्मान्; BH. 6. 21. 37.: चलति तत्त्वतः; MAN. 7. 15.: स्वधर्मान् न चलन्ति; HIT. 9. 8.: व्याकुलश् च लितः; Lass. 42. 19.: स्वागारम् विहाय यावच् चलति; ATM. 30. 15.: धावते चलते तथा. - *Caus.* चालयानि commovere. R. III. 76. 47.: न त्वं ग्रहन् ते तु वचनैः ... त्वया चालयितुं शक्यो वातैरु इव महोधरः. (Cf. केल्, बोल्, खल्, चर्, unde चल्, mutato र in ल् ortum esse censeo. E cognatis linguis hue, sive, quod ad idem reddit, ad चर् traxerim gr. κέλω, κέλλω, δέ-κέλλω, quae sensu ad formam caus. pertinent; κέλης; lat. *celer*,

*pro-cello, ex-cello, prae-cello; calco, calc-s, fortasse sunt formae reduplicative, sicut चल्ल्, q. v.; etiam *calcar*, quod ad eundum stimulat, huc sive ad चर् pertinet, ita ut reduplicatione ortum sit e *calcal* vel *carcar*; lith. *kieláju* proficiscor jam sub r. चर् laudavimus; respiciatur etiam *kielos* surgo, v. चल् praef. उत् et gr. comp. 476., *kielu* levo, expergefacio; bib. *caill* «a path». Mutatā gutturali in labiale, sicut in goth. *fara* = चर-मि, huc trahi posset nostrum *falle*, germ. vet. *vallu*, praet. *vi(v)al* = चचाल; v. चल् praef. प्र; nec non πάλλω, πέλω, lat. *pello*; cf. Pott s. r. कृ p. 227.; de *vacillo* v. चल् praef. वि.)*

c. उत् surgere. RAGH. 2.6.: स्थितः स्थिताम् उच्चलितः प्रयातान् निपेडुपीम् आसनबन्धोरः … शाये 'व ताम् भूपतिर् अन्वगच्छत्; 12.27.: काननं सा चकारा 'झरणे पुष्पोचलितपद्मपदम्.

c. प्र 1) ire, progredi, proficisci, abire. HIT. 46.14.: काश्मीरम् प्रचलितः; 60.70.: पशून् हन्तुम् प्रचलितः 2) cadere. RAM. I. 18.23.: व्यथितमनाः प्रचालचा "सनात्.

c. वि 1) dimovere. N. 14.7.: न शक्तो इस्म पदाद् विचलितुम् पदम्; A. 9.6. 2) se movere, vacillare. विचलन् प्रथमोत्पाते हयानाम्. - *Caus.* RAM. I. 16.27.: विचालयेयुः शैलेन्द्रान्; MAN. 7. 14.: तन् धर्मन् न विचालयेत्. - *Caus. Pass.* BR. 2. 13.: विचालयमाना वै प्रार्थमाना दुरात्मभिः; BH. 6.22.: दुःखेन विचालयते. (Lat. *vacillo* huc melius quadrat quam ad कक्ष् ire, q. v.; esset igitur *va-cillo* vocalibus transpositis ortum e *vicallo*; syllabā वा etiam ad praep. अव referri (अवचल्) vel e syllabā redupl. explicari posset, ita ut *vacillo* pro *vacallo* mutilatum sit e *quacallo*.)

c. वि praef. प्र dimovere. BHAR. 2.81.: न्याय्यात् पथः प्रविचलनित पदन् न धोरःः.

c. सम् 1) ire, *Caus.* movere. SAK. 57.7.: सञ्चालयामि नलिनोदलतालवृत्तम्. 2) surgere. R. I. 66.47.: सञ्चाला "सनात् तूर्णम्.

2. चल् 6. p. (विलसने क. विलासे व.) ludere, jocari, nu-

gari, to dally, praesertim de mulieribus cum marito ludentibus et jocantibus. क.: चलति भर्त्री नारी. (Cf. चुछू, किल्, कोलि, bib. *cal* «a joke», *cail* «desire, longing, appetite».)

3. चल् 10. p. (भृत्याम् क. भृतौ व.) sustentare, nutrire. (Hib. *cail* «protection, keeping».)

चल (r. चल् s. म्र) mobilis, vacillans. N. 19.6. BH. 6.35.

1. चप् 1. p. a. (भक्षणे क. भक्षे व.) edere, comedere; v. चपक् et cf. चूष्.

2. चप् 1. p. (वधे) occidere; cf. कप्.

चपक् (r. 1. चप् s. अक) poculum. RAGH. 7.46.

चहू 1. 10. p. (परिकल्कने क. शाहूये व.) conterere, laedere, fallere, decipere. (Hib. *cagnaim* «I chew, gnaw».)

चाठ m. (r. चढ़ s. म्र) deceptor. MR. 154.2. inf.

चाहु m.n. (r. चढ़ convincere? s. उ) gratus sermo, blandimentum, blanditiae. BH. 2.26. C' AUR. 24.

चाणडाल m. i. q. चणडाल. Lass.

चातक m. (r. चत् s. अक, nisi a पत् volare, mutatā labiali in gutturale, deinde in palatalem) cuculus melanoleucus. GHAT. 10. (Cum radice hujus vocis convenit lat. *coturnix*, cuius pars altera graeco ὄρνις, ὄρνιχ-ος respondet.)

चातुर्वर्ण्य n. (*Collectivum* a चतुर्वर्ण s. य) quatuor tribus. N. 12.44.

चान्द्रमस (f. ई, a चन्द्रमस् s. म्र) lunaris. BH. 8.25. RAGH. 2.39.

चान्द्रायण n. (a चन्द्र luna s. म्रयन) quaedam observantia religiosa, quā per obscurum mensis dimidium quovis die diuturnus cibus buceā deminuatur et simili modo per clarum mensis dimidium augeatur. HIT. 19. 1.

चाप m. (r. चप् s. म्र) arcus. DR. 6.19. (Hib. *tabhal* «a sling out of which darts and stones were cast», *taiseid* «a bowstring»; fortasse etiam gr. τόξον radice cum चाप cohaeret, mutatā labiali in gutturale et initiali gutturali, quam pro चृ exspectaveris, in lingualem, sicut in τέσταρ्पες = चत्वारस्, πέντε = पञ्च.)

चापल *n.* (a चपल s. म्र) 1) mobilitas, instabilitas. 2) festinatio. RAGH. 3.16. (Cf. heb. *tup* «quick, swift».)

चामर *n.* (a चमर s. म्र) flabellum e cauda bovis grunniens factum.

चामोकर *n.* (a चमोकर cuniculus, s. म्र) aurum. N. 21.11.

चाम्य *n.* (r. चम् s. य) cibus.

चायू 1. p. a. (पूजानिशामनयोः क. निशामे इर्चे व.) honore, venerari, colere; animadvertere, videre, audire.

चार *m.* (r. चर् s. म्र) 1) actio eundi. 2) explorator, emissarius. HIT. 88.11. 3) carcer. (Cf. lat. *carcer*.)

चारण *m.* (r. चर् in forma caus. s. म्रन) 1) saltator. 2) Generum ordo, Wils.: «a panegyrist of the gods». IN. 2.1.

चारित्र *n.* (r. चर् s. त्र, inserto ह) vitae ratio, bona vitae ratio. N. 18.9. R. SCHL. I. 1.3.

चारिन् *(r. चर् s. इन्)* iens, ambulans, in fine comp. IN. 1.31. H. 1.25. RAGH. 19.33.

चारु (f. वी, ut videtur, a r. चर् s. उ) pulcher. IN. 2.17. DR. 6.19. (Cf. angl. *fair*, v. चर्; bret. *kaer* pulcher.)

चारुलोचन (e praec. et लोचन n. oculus) pulchros oculos habens. H. 2.36.

चारुसर्वाङ्गदर्शन (BAH. e चारु et comp. तत्र. significans, omnium membrorum visus, e सर्वं omnis, म्रङ्गं membrum et दर्शनं visus) pulchram omnium membrorum speciem habens. N. 12.26.

चालन् *n.* (r. चल् in forma caus. s. म्रन) motio, agitatio. HIT. 51.16.

1. चि 5. p. a. चिनोमि, चिन्वे (*Caus.* चापयामि, gr. 521.)

1) colligere, cumulare. SU. 4.9.: वने पुष्पाणि चिन्वतो; RAGH. 9.24.: चितविक्रम. 2) tegere, obruere.

A. 9.9.: सर्वतो माम् म्रचिन्वन्त सरथन् धरणीधरैः. 3) quaerere. N. 16.6.: चिन्वन्तो नैपदं सह भार्यया.

(Cambro-brit. *ca* collectio, lat. *cu-mulus*, cuius u aut e *Gunae vocali* म्र explicaverim aut ex म्र formae caus.

चापयामि, ad quam Pottius p. 204. apte, ut mihi videtur, refert polon. *kupa* cumulus, et nostrum *Haufen*; forma russ.

куча *kúč'a* nititur eo, quod palatales facile in gutturales et haē in palatales transeunt.)

c. म्रप deminuere, attenuare. SAK. 31.15.: म्रपचितङ्ग गात्रम्.

c. म्रव colligere. SA. 5.107.: फलान्यु म्रवाचितानि.

c. म्रा tegere. MAH. 1.3993.: शैरैरु म्राचित; RAGH. 7.10.: म्रद्धाचिता रसना (Schol. म्रद्धा मणिभिरु गुणिता).

c. म्रा praef. सम् id. N. 17.8.: मलसमाचित.

c. उप id. SU. 1.9.: मलोपचित; A. 3.35.a.: वाणैः सो 'पचोयत (omisso augmento); 35.b.; 9.10.: उपचोयत part. pass., v. gr. 597.

c. नि tegere. GAT. 1.: निचितङ्ग छम् उपेत्य नोरदैः.

c. निस् decernere. N. 19.9.: इति निश्चित्य मनसा; v. gr. 635. निश्चित decretus, certus. BH. 18.6.: इति मे निश्चितम् मतम्; R.I. 19.11.

c. निस् praef. वि 1) id. BH. 13.4.: विनिश्चित; cf. वि-निश्चय SU. 3.10. 2) considerare, deliberare, perpendere. N. 5.15.: सा विनिश्चित्य बङ्गधा विचार्यच पुनः पुनः; 10.13.: स विनिश्चित्य बङ्गधा. 3) perficere. BAHAR. 2.72.: विनिश्चितार्थाद् विरमन्ति धोराः.

c. परि 1) colligere, cumulare, augere. RAGH. 3.24.: तत् तयोः (प्रेम) परस्परस्यो 'परि पर्यचोयत; 8.18.: परिचेतुन् धारणाम्; 9.29.: म्रभिनयान् परिचेतुम् इवो 'यता. 2) detegere, patefacere, notum facere. HIT. 92.7.: यथा 'यम् परिचोयते तथा कुरुत; UR. 86.1. infr.: म्राश्चमम् परितः परिचिता एतस्य शाखामृगाः.

c. प्र colligere. SU. 4.10.: नदीतोरेषु जातान् सा कर्णिकारान् प्रचिन्वतो; N. 20.11. *trop.* se recolligere, vires recuperare, reficere, recreare. RAGH. 3.7.: प्रचोयमानावयवा राज सा.

c. वि 1) quaerere. SA. 5.83.: विचिनोति हि मे माता; RAGH. 12.61.: दृष्टा विचिन्वता तेन ... जानकी.

2) perquirere, perscrutari. N. 16.7.: चेदिपुरोम् ... विचिन्वानो इथ वैदर्मीन् म्रपश्यत्; SA. 6.3.: म्राश्चमान् नदीयै 'व ... विचिन्वन्तो.

c. सम् colligere, coacervare. HIT. 30.1.: चिरसन्धितन् धनम्. SA. 6.11.

2. चि 10. p. i. q. चि 5.

चिकित्सा Desid. radicis कित.

चिकित्सक *m.* (a praec. s. म्रक्) medicus. AM.

चिकित्सा *f.* (a चिकित्स् s. आ) morborum curatio. MAH. 1.67.

चिकीर्प् (Desid. rad. कृ facere, gr. 543.) BR. 2.25. चिको-
र्पित *n.* consilium, propositum. N. 17.47.

चिकोर्धा *f.* (a praec. s. आ) desiderium faciendi, peragendi.
R. Schl. I.34.3.

चिकोर्ष (a चिकोर्प् s. उ) faciendi cupidus. BH. 1.23.3.25.

चिकुर् *m.* (ut videtur, forma redupl. a quapiam in रु vel,
quod ad idem redit, in रु, रु desinente radice; fortasse
a चर् e कर्, ita ut crinis a mobilitate sit nominatus; cf.
चञ्चुर्, चञ्चकुर्; sive a कृ) crinis. (Cf. gr. οὐρίωνες,
quod assimilatione e οὐρίοντι explicari posset; lat. cinc-
cinnus, quod syllabā redupl. cum scr. चञ्चुर् convenit;
cirus.)

चिक्कू 1. *p. i. q.* चक्कू, unde ortum est attenuato अ in
इ; cf. चुक्कू.

चिक्कण adiposus, unctus, oleo imbutus. SAK. 36. 4. *infr.:*

इङ्गुदोत्तेलचिक्कण.

चिद् 1. 10. *p.* (प्रेये) mittere, ablegare; *v.* चेट, चेटक.

1. चित् 1. *p. 10. A.* चेतामि, चेतये noscere, animadver-
tere, cogitare. RIGV. Ros. p. 3.2.: वायवृङ्नदश्य

चेतयः स्तानाम् वाजिनोवस् «Vayus et Indra! ani-
madvertite parata libamina apud sacrificia commoran-
tes». (V. चेतस्, चेतन et cf. चिन्त्, कित्, quod ex
कि adjecto त् explicavimus, ita चित् a चि colligere deduci potest, v.gr. comp. 109^b). 1. et cf. Pott. s. rad. चि;
lith. kettu consilium capio alcjs rei, statuo, decerno;
lett. sch-keetu opinor.)

2. चित् (r. चि s. त्) *Nomen agentis radicis चि in fine
compp.*

चिता *f.* (part. pass. r. चि s. त in fem.) 1) cumulus. 2) ro-
gus. RAGH. 8. 56.

चिति *f.* (r. चि s. ति) *id.*

चित्र *n.* (r. चित् s. त) mens, animus, cogitatio. IN. 2.31.
5.4. N. 10.s. BH. 4.21.10.16.15.16.18.57.

चित्रयोनि *m.* (ex animo originem ducens; e praec.
et योनि) amor. RAGH. 19.46.

चित्र् 10. *p.* चित्रयामि (चित्रोकारणे क.; ut mihi videtur,
Denom. a चित्र) pingere.

चित्र (r. चि cumulare, tegere, s. त्र) 1) varius, versicolor.
N. 4.s. A. 7.14. 2) admirabilis, mirandus. BHAR. 3.39.
3) dexter, habilis, agilis, callidus, exercitatus. A. 10.36.
(Lith. κύτρας callidus, astutus.) 4) *n.* tabula picta. RAGH.
2.31.

चित्रकर *m.* (e चित्र tabula picta et कर faciens) pictor.
AM.

चित्रगत (e चित्र et गत qui ivit) pictus. HIT. 62.11.

चित्रभानु *m.* (BAH. e चित्र et भानु lumen) 1) ignis. MAH.
1.2036. 2) sol.

चित्रफलक *m.* (e चित्र et फलक scutum) pictura, imago.
UR. 23.3. *infr.* (Cum फलक cf. gr. πλάξ et πίναξ.)

चित्रथ *m.* (e चित्र et रथ currus) 1) sol. 2) n. pr. Gan-
dharvi.

चित्रलेखा *f.* (BAH. e चित्र et लेखा) n. pr. Apsarasis. IN. 2.
30.

चित्रसेन *m.* (BAH. e चित्र et सेना exercitus) n. pr. Gan-
dharvi. IN. 3.8.

चित्रा *f.* (Fem. a चित्र) stella, Virginis Spica. RAGH. 1.46.

चित्रित (a चित्र s. इत) vario colore praeditus. HIT. 37.2.

चित् 10. *p. A.* चिन्तयामि, चिन्तये (scribitur चित्, v.gr.
110^a.) cogitare, considerare, meditari, c. acc. rei.

IN. 1.1.: चिन्तयामास ... देवराजारथागतिम्; 2.: चि-
न्तयमानस्य गुडाकेशस्य; SU.3.12.: चिन्तयित्वा पु-
नः पुनः; N. 9.26.: तत्र पार्थिव सङ्कल्पज् चिन्तय-
न्त्याः; 13.18.: चिन्तयध्वं सकातराः; N. 9.28.: चिन्त-
यानस्य तत् सुखम् (v. gr. 598.). — Ex cogitare. N.

19.4.: अस्मदर्थे भवेद् वा यम् उपायश्च चिन्तितो
महान्. (Cf. चित्, कित्; goth. thagkja cogito, quod
per metathesis explicaverim e kanthja, cuius a pro scr.
i adjecto gunae incremento ortum esse posset, ita ut
thagkja correptum sit e thaikja; fortasse lat. censeo, mu-
tato t in s, et sentio, mutatâ initiali gutturali in sibilantem.)

१. अनु *id.* N. 15.9.: वैदर्भीम् अनुचिन्तयन्; RAM. III.
51.11.: वैदेहोम् अनुचिन्तयन्; BH. 18.8.
२. परि *id.* BH. 10.17.: सदा परिचिन्तयन्.
३. प्र *id.* A. 10.3.5.: प्रचिन्तय तत्.
४. वि १) *id.* IN. 5.59.: न शापम् व्यचिन्तयत्; N. 10.
17.: विचिन्तयै 'वम्'. २) oblivisci. MAH. 1.4855.: तम्
विचिन्तयतः शापम् प्रहर्षः समजायत.
५. सम् *i.q. simpl.* N. 21.24.: मनसा समचिन्तयत्; SU.
3.10.; SA. 4.3.

चिन्तन *n.* (r. चिन्त् s. अन) deliberatio. MAH. 2.242.

चिन्ता *f.* (r. चिन्त् s. आ) cogitatio. BH. 16.11. N. 2.2.

चिन्तापर *Adj.* (BAH. e praec. et पर n. praecipuum, eximum, optimum, v. gr. 666.) cogitationem tanquam excellentissimum habens, in cogitatione defixus, cogitatione absorptus. N. 2.2. RAM. I.34.34.

चिर (ut videtur, a r. चि s. र) longus, *de tempore*; hinc *Adverbia* चिरम्, quod in initio comp. चिर sonat (gr. 686.), चिरस्य, चिरात्, चिरेण, q. v. (Hib. sir longus.)

चिरम् *Adv.* (Acc. neut. a चिर) diu, *in initio comp.* चिर (gr. 686.). IN. 5.35.: माचिरम् statim (v. मा). H. 4.13.

चिरात्राय *Adv.* (Dat. a चिरात्र, e चिर et रात्र nox in fine comp. v. gr. 681.) per longum tempus, diu. SA. 7.7.

चिरस्य *Adv.* (Gen. a चिर) post longum tempus, tandem, denique. H. 2.8.9.

चिरात् *Adv.* (Ablat. a चिर) *id.* RAGH. 11.63. (Schol. बङ्ग-कालेन); 12.87.

चिराय (Denominat. a चिर s. य्, v. gr. 585.) tardare, cunctari. H. 4.34.

चिराय *Adv.* (Dat. a चिर) diu. HIT. 51.19.

चिरि ५. p. चिरिणामि (हिंसे v.) offendere, ferire, laedere, occidere; cf. कृ, कृणामि, चोर्ण, कृ, जृ, डिरि.

चिरेण *Adv.* (Instr. a चिर) post longum tempus, sero, tarde. RAGH. 5.64.

चिल् ६. p. (वसने क. वासे v.) vestire. (V. चेल् et cf. heb. *ceilim* «I conceal, hide, cover», *caille* «a veil or cowl»; lat. *celare*, fortasse etiam *velum*, *velare*, quae e *quelum*, *quelare* explicaverim, sicut *vermis* e *quermis*, v.

कृमि; germ. vet. *hilu* celo, a rad. *HAL*, quod nititur formā gunatā चेल्, abjecto i; *helm* galea, *helium* velo, *heli* velamentum; goth. *hulja* occulo; lat. *oculo*.

चिद्ध् १. p. (शैथिल्ये क. शैथिल्ये हावकृतौ v.) १) relaxari, solvi, mitigate. क.: चिद्धाति साधुर् दयया.

२) i. q. २. चल् et चुद्ध्.

चिकुक् *n.* mentum. AM.

चिङ्ग *n.* १) nota, signum, macula. IN. 2.25. N. 17.7. २) vexillum.

चीक् १. et 10. p. (अमर्षणे क. मर्षे v.) tolerare, patientem esse; tangere.

चीत्कार् *m.* (e चोत्, quod vocabulum a sono factum, et कार faciens) clamor, ruditus, rugitus. HIT. 49.21. de asino; v. sq. et cf. चुक्कार्.

चीत्कारवत् (a praec. s. वत्) clamore praeditus. LATI-MADH. 1.8.

चीन *m.* १) capreae genus. २) vexillum; cf. चिङ्ग. ३) nomen terrae, Sina.

चीभ् १. १. (कत्थने क. कत्थे v.) laudare, extollere, gloriarri, se jactare.

चीब् १. १. (आदानसम्बरणयोः क.) sumere, capere, tegere. (Cf. चोब्; heb. *cib* manus; cambro-brit. *cibaw* sumere.)

चीय् १. p. १. (सम्बृत्यादानयोः) tegere, sumere, capere; cf. चि tegere et १. चीब्.

चोर् *n.* (ut videtur, a r. चि tegere s. र, vel a चिल् q. v., mutato ल् in र) १) vestis. २) cortex. ३) vestis e cortice. M. 5. R. Schl. II. 11.23.

चोर्ण scissus, divisus, *trop.* impletus, solutus, *de votis* (a r. चू descendere videtur, non tamen haec syllaba a grammaticis inter radices recepta est). RAM. I. 18.5.; SA. 6. 12.41. (lege चोर्णानि, चोर्ण. - Cf. चिरि, चूर्ण, कृ, जृ.)

१. चीब् १. १. (ग्रहसम्बृत्योः) sumere, capere, tegere; cf. चि, चोय्, चीब्.

२. चीब् १0. p. (भाषार्थं क. दीप्ति v.) loqui, lucere.

चीवर *n.* vestis pannosa. RAGH. 11.16.

चुक्कू 10. p. (व्यसने क. ग्रातीं v.; e चक्कू attenuato अ in उ) i. q. चक्कू et चिक्कू, quae tres radices eandem inter se habent rationem, quam gothicae formae, ut *band* ligavi, *bundum* ligavimus, *binda* ligo.

चुक्कार m. (e चुक्कू et कार faciens, v. चोत्कार) leonis rugitus.

चुचुक m.n. (e चूप bibere?) papilla. (Hib. *cioch* mamma.)

1. **चुद्** 1. p. (अल्पीभावे क. तुच्छने v.) parvum, debilem esse; cf. चुद्दू, चुण्डू.

2. **चुद्** 6. 10. p. चुटामि, चोटयामि. i.q. चद्, unde चुद् attenuato अ in उ.

चुद्दू 10. p. चुद्दूयामि. i.q. 1. चुद्; cf. चुण्डू.

चुड्डू 1. p. (हावकरणे क.) i. q. 2. चल्, चिल् et चुछू; respiciatur, *lingualēm* झ fere ut रू pronunciari, रू autem facile in लू converti.

चुण् 6. p. (हेदे क. शिदि v.; mutilatum esse videtur e चुण्डू vel चुण्डू) findere. (Hib. *guinim* «I wound, prick, sting», *guinneach* «sharp-pointed», *gun-ta* «wounded».)

1. **चुण्डू** 1. p. चुण्टामि (e चुद् insertā nasali; scribitur चुद्, v. gr. 110^a). i.q. 1. चुद्.

2. **चुण्डू** 10. p. चुण्टयामि. i.q. चद् et 2. चुद्.

1. **चुण्डू** 1. p. (अल्पीभावे क. तौक्कूये v.; scribitur चुद्, gr. 110^a). i.q. 1. चुद् et 1. चुण्डू.

2. **चुण्डू** 1. 10. p. (हेदने क. शिदि v., scribitur चुद्, v. gr. 110^a). i.q. चद्, 2. चुद् et 2. चुण्डू.

चुत् 1. p. (आसेचने क. त्तरे v.) stillare, fundere, effundere. (Cf. च्यूत्, goth. *GUT* - *giuta*, *gaut*, *gutum* - pro quo e generali consonantium permundarum lege *HUTH* exspectaveris, gr. comp. 87.; gr. ΧΥ, χεύω, χύσις, abjectā litterā finali et mutatā tenui in aspiratam.)

चुद् 10. p. 1) mittere, impellere, incitare, stimulare. IN. 5. 2.: शैरू मन्मथयादितैः; H. 4.4.: चादितै धा त्तू अनङ्गेन; SU. 3.9.: पितामहम् अचोदयन्; DR. 8.1.: विपरिधावत इति स्म ... चोदयामास तान् नृपान्; MAH. 1.1916.: तत्सूत्वा हम् अचूदम्; A. 9.30. - AT. R. I. 11.51.: चोदयस्व नृपर्भान्. 2) instituere,

imperare, praecipere. MAN. 2.165.: त्रैश्च विधिचोदितैः. (Huc trahi posset lat. *cūdo* et, mutatā gutt. in labiale, *re-pudio*; gr. σπεύδω, praefixo σ.)

c. अभि 1) i.q. *simpl.* R. I. 34.6.: राज्ञाभिचोदितैः; 15.45.: अब्रवीत् प्रसृतम् वाक्यं राज्ञा यद् अभिचोदितम्.

2) interrogare, percunctari de alquā re, e. acc. rei. MAH. 1.2913.: कृष्णिदू इहा "गम्य मम जन्मा भ्यचोदयत्.

c. परि i.q. *simpl.* MAN. 3.233.: गुणीश्च परिचोदयेत्.

c. प्र 1) i.q. *simpl.* IN. 5.3.: मन्मथेन प्रचोदिता; DR. 8.6.: नाराचैर् वीरबाह्यप्रचोदितैः; A. 8.2. 2) pronunciare, proclaimare. MAN. 3.228.: गुणान् सर्वान् प्रचोदयन् (Schol. कथयन्).

c. प्र praef. अभि id. MAH. 1.575.: दैवेना भिप्रचोदितैः.

c. प्र praef. सम् id. A. 7.7.: हयास् ते सम्प्रचोदिताः.

c. सम् id. SA. 2.6.: पित्रा सञ्चोदिता.

चुन्दू 1. p. A. (निशाने क., scribitur चुद्, gr. 110^a). acuere.

चुप् 1. p. se movere (explicatur per मन्दायाङ् गतौ क. शनैर् गतौ v.; i.e. lente ire). MAH. 3.10648. 10649.: किं स्वित् स्वप्नङ् न निमिषति किं स्विन् जातन् न चोपति। कस्य स्विद् धृदयन् ना 'स्ति किं स्विद् वेगेन वर्द्धते ॥ मत्स्यः सुप्तो न निमिषत्य् अण्डज् जातन् न चोपति। अशमनो छृदयन् ना 'स्ति नदी वेगेन वर्द्धते ॥. (Cf. चूप् se movere, vacillare, unde चुप्, attenuato अ in उ; conferatur etiam कुप् irasci, quod a motione animi dictum esse censeo; huc trahi posset lith. *kópu* scando, nostrum *häpfen*, angl. to hop.)

चुम्ब् 1. 10. p. (scribitur चुब्, gr. 110^a). osculari. HIT. 27. 20.: चुम्बति पतिन् निर्दयम् आलिङ्गय. (Goth. *kukja* oscular, servatā initiali tenui contra regulam, gr. comp. 87. et mutatā finali labiali in gutturalem, positā tenui pro mediā, e generali lege, gr. comp. 87.; bib. *pogaim* oscular, mutatā gutturali in labiale et vice versa; etiam lith. *buc'ioju* id. transpositum esse videtur, e *'ubioju*; lett. *sz-kúpstīt* osculari.)

c. परि id. C'AUR. 14.: मुत्ताकलापपरिचुम्बितचूचुका-
ग्रा; cf. l. c. sl. 17.

चुम्बिन् (r. चुम्ब् s. इन्) osculans, *in fine comp.* C'AUR.
17.

1. चुर् 4. 1.: चूर्ये (*) (दाहे) urere. (Lith. *kurrù calefacio cubiculum*, per assimil. e *kurju*, v. gr. comp. 501., praet. *kuriau*; *sukurrù ugnin'* ignem accendo; goth. *hauri* et gr. KAT, *naú-σω*, *naú-μα*, abjecto r finali, nituntur formā Vriddhi auctā कौर्.

2. चुर् 1. 10. p. चोरामि, चोर्यामि furari. MAN. 8.331.: यस् त्वं अग्निज् चोरयेद् गृहात्. (Vide चौर् et cf. lat. *für*, gr. φῶρ, mutatā gutturali in labiale et tenui in aspiratum; gr. ω ntititur formā Vriddhi auctā चौर्, abjecto तु; hib. *COIR* «false, deceitfull» in initio comp.; *coire* «trespass, offence», *coireach* «criminal, a malefactor», *cuireat* «the knave at cards», *cuireadach* «knavish».)

चुल् 10. p. (निमङ्गने) submergere.

चुलुम् 1. p. (लोपे) findere, rumpere, absindere; cf. लुप्, लुम्पामि, लुम्पे, unde चुलुम् quodam reduplicationis modo ortum esse videtur.

चुष् 1. p. (हावकरने क. हावकृती व.) i.q. 2. चल्, unde चुष् attenuato म् in तु, et reduplicato ल्. क.: चुष-
ति प्रियेण नारो.

चुचुक m.n. (etiam चुचुक, forma reduplicata, ut videtur, a चूप् bibere, sicut gr. Σηλή, τίτη, τιτθός, nec non nostrum *Zitze*, cum धे bibere (cf. Σητθαι) cohaerent, et lat. *papilla* tanquam forma redupl. ad पातुम्, *po-tum*, reduci posset) papilla. UR. 84.1. C'AUR. 14. (Hib. *cioch* mamma, fortasse etiam *coicht* «children» *huc pertinet*.)

चूडा f. 1) vertex, culmen, cacumen, *praesertim capitinis ver-*
tex. RAGH. 17.28. HIT. 55.19. 2) cincinnus singulus
in vertice. RAGH. 18.50. 3) crista. 4) caput. Wils.
(Cf. कूट et hib. *cuit* caput.)

(*) Radix *c'ur* in tempp. special. vocalem suam producit, in analogiâ cum Passivis radicum in *ir* vel *ur* desinentium (gr. 495.). Wils. et Forsterus hanc rad. scribunt *c'ur*.

चूण् 10. p. (सङ्कोचे) curvare, inflectere; cf. कूण्.

चूत् m. arbor, *Mangifera Indica*. RAGH. 7.18.

चूण् 10. p. (पेपणे क. पेपे व., ut videtur *Denom.* a चूण् q.v.) frangere, conterere. DEV. 3.35.: तान् (भृथ-
रान्) प्रहितांस् तेन चूण्यन्तो शरोत्करैः; 9.12.: सु-
षिपातेन देवो तच्चा प्य अचूण्यत् (अूलम्); A.8.2.:
तद् (अश्मवर्षम्) अचूण्यम् वेगवद्धि शरैः; 3.: चू-
ण्यमाने अश्मवर्षे तु. (Cf. चोण, चिरि, 2. कृ, श्रृ, शृ,
जूर्; hib. *coirneach* «a part», *crinim* «I knew, bite».)

चूर्ण m. (ut videtur, part. pass. ab obsoletâ rad. चू, unde supra चोण deduximus; forma चूणि convenit cum formâ, quam झू vulgo post labiales assumit; e.c. पूर्ण a पू) pul-
vis. A.8.3.

चूप् 1. p. sugere, चोल्य sugendus. MAH. 2.316.: लेल्यज्
चोल्यञ्च पेयञ्च. (Fortasse चूप् e चुक्, ejecto कृ, mu-
tilatum est, cf. चुचुक, चूचुक; चुक् autem e quadam
simpliciore radice in gutturalem vel palatalem desinente
deducendum esset, sicut धिक् accendere a दह्, भक्
edere a भज्, vel भज्, cf. φάγω et मुक्; res si ita se
habet, cum चूप्, e चुक्, et चुचुक papilla contulerim
lat. *sugo* et *succus*, mutatâ initiali gutturali in sibilan-
tem, nostrum *saugen*, gr. ὑγρός.)

1. चूत् 6. p. (हिंसायाम् क. हिंसे ग्रन्थे व.) offendere, lae-
dere, occidere; cf. कूत्.

2. चूत् 1. 10. p. (सन्दोपने) collustrare, illustrare, cele-
brare.

c. वि id. RIGV. p. 137.4.: वि ये चूतनित (अग्निम्) «qui
Agnim hymnis canunt».

चेट m. (r. चिद् mittere, nisi चेद्, ejecto प्, s. म्र) servus,
famulus. HEM.

चेटक m. (r. चिद्, nisi चेद्, s. म्रक) id. HIT. 65.16. BH.1.
91.

चेटिका f. (Fem. praecedentis, v. gr. 645. s. इक) ancilla.
UP.49.

चेटो f. (a चेट signo fem. र्ह) id. UP.38.41.

चेत् Conj. (ut equidem puto, e च et इत् q.v.) si, postponi-
tur. BR. 2.17. N. 17.29. R. SCHL. II. 8.34. - Cum antece-

dente यदि 1) *si quidem.* R. Schl. II. S. 34. b.: यदि चेद्
भृतो धर्मात् पित्र्यं राज्यम् अवाप्स्यति. 2) *etsi,*
etiamsi. MAH. I. 4203.: यस्य आस्ति चेद् धनं सर्वम्
वृथाभेगा भवन्तु ताः. (Gr. *zai*.)

चेतना (r. चित् s. अना) *animus sui compos, Besinnung, Bewußtsein.* UR. 76. 14. RAGH. 17. 1. BH. 13. 6. — *In fine comp. possess.* N. 2. 3. 7. 14. 9. 20. 10. 19. 13. 60.

चेत्स् n. (r. चित् s. अस्) mens, animus. IN. 2. 32. RAGH. 14. 60. N. 9. 33. 21. 8. — *In fine comp. possess.* BH. 4. 23. 5. 26. 8. 14.

चेदि m. nomen regionis. N. 12. 132.

चेल् 1. p. (जतौ क. चालगत्योः v.) se movere, ire; scri-
bitur etiam चेल्; cf. चल्, *praet. redupl. pl.* चेलिम्.

चेल m.n. (r. चिल् s. अ) vestis. BH. 6. 11.; Schol. चेलम्
वस्त्रम्. (Lat. *velum*, v. sq. et rad. चिल्.)

चेलो f. (a praec. signo *fem.* है) *id.* (Hib. *caille* fem. «a
veil or cowl», v. r. चिल्.)

चेष्ट 1. a. (चेष्टायाम् क. है v.) 1) se movere. MAN. 1. 52.
यदा स देवो जागर्ति तदे 'दव् चेष्टते जागत्; R.
Schl. I. 2. 14.: तं शोणितपरोताङ्गज् चेष्टमानम् मही-
तले दद्वा; M. 22.: गङ्गायान् न हि शक्नोमि वृहन्वाच्
चेष्टितुन्. 2) ire, adire, frequentare. RAGH. 6. 51.: सूर-
चेष्टित भूमिषु. 3) *niti*, tendere, operam dare. RAM.
III. 47. 51.: दशा कृतान्तोपहते 'यम् आविला किम्
अत्र शक्यम् पुरुषेण चेष्टितुन्; c. *acc. rei.* BH. 3. 33.:
सदृशज् चेष्टते स्वस्याः प्रकृतेन् ज्ञानवान् अपि. चे-
ष्टित n. *nitus, opera, factum.* N. 23. 18. RAGH. 4. 68. —
Part. praes. PAR. R. Schl. I. 34. 25. — *Caus. commo-
vere, agitare.* MAN. 12. 15.: भूतानि सततज् चेष्टयति.
(Cf. है व् *ire, desiderare, अन्विष् त् quaerere, इष् deside-
ratus, unde चेष्ट् praefixo च ortum esse videtur; lat.
QUAES, quaero, quaesivi; cambo - brit. *cais* contentio,
labor.)*

c. अति ultra modum se movere, ultra modum *niti*, ope-
ram dare. HIT. 36. 21.: वृत्त्यर्थन् ना 'तिचेष्टेत् सा हि
धात्रै 'व निर्मिता.

c. वि 1) *niti, operam dare, agere.* MAN. 8. 331.: येन येन

... अङ्गेन स्तेनो नृषु विचेष्टते. - विचेष्टित n. *nitus, contentio, actio.* N. 23. 3. RAM. III. 65. 12. 2) *reniti, obniti, reluctari.* DR. 9. 13. *part. praes. PAR.*: तत एनम् विचेष्टन्तम् बध्वा. 3) *ultra citroque se movere, se volutare.* RAM. III. 62. 19.: शत्रुघ्नभरताव् उभौ धरायां स्म व्यचेष्टेताम् भग्नशृङ्खाव् इवा 'र्पन्मै; III. 51. 23.: ता वाष्पेण च सम्बोताः ... व्यचेष्टन्त निरानन्दाः. c. सम् *niti, operam dare, agere.* N. 23. 3.: सञ्चेष्टमानस्य लक्ष्यन्तो विचेष्टितम्.

चेष्टा f. (r. चेष्ट् s. अ) *nitus, actio.* HIT. 110. 22. RAGH. 6. 12.

चेष्टित v. चेष्ट्.

चैतन्य n. (a चेतन s. य) *anima.* RAGH. 5. 4.

चैत्य (ut videtur, a चिता vel चिति s. य) 1) n. locus sa-
crificii. 2) n. monumentum sepulcrale. Lass. 17. 3) m.
arbor sacra, ficus religiosa, in vici vicinitate. H. 1. 40.

चैत्र m. (a चित्र vel चित्रा s. अ) *mensis Caitrus, Mar-
tius-Aprilis.* BHAR. 1. 35.

चैत्ररथ m. (a चित्ररथ *Gandharvus, qui Kuvéri horti custos
est, s. अ*) *Kuvéri hortus.* RAGH. 5. 60.

चोदना f. (r. चुद् *impellere, s. अन in fem.*) *impulsus, in-
citatio.* BH. 18. 18.

चौर m. (r. चुर् s. अ) *fur, v. चौर.*

चोप m. (r. चूप् s. अ) *actio sugendi.*

चोपणा n. (r. चूप् s. अन) *id.*

चोप्य v. चूप्.

चौर m. (r. चुर् s. अ) *fur.* Lass. 23. 10. 25. 5. (v. 2. चुर.)

चौर्य n. (a praec. s. य) *furtum.* (Hib. *coire* «trespass, of-
fence».)

चौल n. (pro चौडा, a चूडा, s. अ) *tonsurā capitis.* RAGH.
3. 28.

1. चु 1. p. a. *cadere, labi, elabi, trop. egredi* (cf. अंश्).
SU. 4. 19.: दाव् इवा 'की नभश्यतौ; BH. 9. 24.: न
तु माम् अभिजानन्ति तत्वेना 'तश् च्यवन्ति ते;
MAN. 12. 96.: उत्पतन्ति च्यवन्तेच (Schol. नश्यन्ति);
SA. 3. 9.: च्युताः स्म राज्यात् वनवासम् आश्रिताः; 5.
26.: च्युतः स्वराज्यात्; RAM. III. 56. 7.: अद्य मे सप्तमी

रात्रिश् च्युतस्या "यक्वेशमनः; MAN. 12. 72.: चैला-
शकश्च भवति शूद्रो धर्मात् स्वकाच् च्युतः. — *Caus.*
facere ut alqs cadat. RAM. III. 60. 48.: गतन् ना 'र्हसि

तं स्वर्गात् पुनश्च च्यावयितुम्. In dialecto *Vēd.* ex-
citare. RIGV. Ros. p. 72. 12.: जनां (pro जनान्) अचु-
च्यवीतन मिरिंर् (*) अचुच्यवीतन «homines excitate,
nubes excitate». (Cf. इयु, क्लूयु, झु, कु; scot. siab «motu
celere transiens»; hib. seabhaís «wandering, strolling,
straying»; seabhasach «fatigued, weary».)

c. परि परिच्युत pauper, miser. N. 10. 2.

c. प्र *i. q. simpl.* N. 9. 18.: येषान् प्रकोपाद् एश्वर्यात् प्र-
च्युतो ऽहम्; MAN. 12. 116. — *Caus.* A. 9. 28.: निवा-
तकवचैर् इतः प्रच्याविताः स्त्रा..

2. च्यु 10. *P.* (हाससहनयोः *k.* हासे सहने *v.*) ridere; su-
stinere. (Hib. *tibhim* «I laugh, joke».)

च्युत् 1. *P.* *i. q.* च्युत्. (Hib. *cioth* «a peal, a hawy shower»;
ciothmhar «showery».)

च्युति *f.* (*r.* च्यु *s.* ति) lapsus. HIT. 7. 4.

च्युस् 10. *P.* (हानी) relinquere.

छ

कृ Haec littera, ubi in initio vocabulorum invenitur, e स्कृ
vel स्खृ orta esse videtur, atque hoc loco in cognatis lin-
guis fere semper sibilanti cum gutturali conjunctae re-
spondet.

कृ *m.* caper, capra. HEM. *v.* कृग. (Fortasse nostrum

(*) Notatu dignissima est forma *girinr* et alii hujusmodi
Accusativi pl. in dialecto vēdicā, ubi Masculina in *i* et *u* de-
sinentia in accus. pl. formant *i'nr* et *u'nr*, siquidem sequens
vocabulum *a* vocali vel *y* incipit. Sine dubio forma *n'r* ex
n's orta est, cuius *s* ex euphoniae lege 75. propter sequentem
sonoram litteram in *r* transiit. Conveniunt igitur laudatae
vēdicāe formae cum gothicis accusativis in *ns*, ut *gasti-ns*,
sunu-ns, et cum zendico *n'eran's* viros, unde jam alibi col-
legimus, omnes, qui in classicā linguā sanscr. in *n* desinunt
accusativos, primitive in *n's* exiisse, quam sententiam nunc
novo et forti arguento confirmatam video Vēdicis formis
in *n'r* (*v. gr. comp.* 236. 239.). Rosenius in egregio li-
bro suo „Rigvēda-Sanhita” p. XXXIX. duas diversas termina-
tionis *n'r* proponit explicationes, quae parum mihi plau-
sibilis videntur. — Cum accusativis in *n'r* desinentibus origine
cohaerent, nt equidem puto, formae Accus. pl. in *nt* exeu-
tes, quae ante voces ab *s* incipientes in dialecto vēdicā in-
veniuntur, et quorum *t* eodem modo ex *s* ortum esse censeo
quā e. c. radix *vas* in futuro format *vat-syāmi* (*gr.* 100.); ita RIGV. p. 13. 6.: *asmānt su tatra c'ōdaya* „nos
bene ibi dirige”. Ita etiam *t* finale primitivum, antecedente
n et sequente voce ab *s* incipiente, servatur in tertīā pers.
pl. temporum secundariorum, e. c. RIGV. p. 99. 2.: *ab'i "m
avāvant svab'iśtim* „illum colebant fauste aggredien-
tem”.

Bock, anglo-sax. *bucca*, germ. *vet. boch, poch, pog* *huc*
pertinent, — *v.* Graff. III. 30. — mutatā initiali gutturali in
labiale et abjectā sibilante, quam ex कृ = *sk* exspecta-
veris; lat. *caper*, Th. *capru*, quod cum कृगल vel कृगल
contulerim, in secundā syllabā gutturalem in labiale et
mediam in tenuem convertit; etiam *hircus* ad कृगल
trahi possit, ita ut litteris transpositis *e hircus* ortum
sit.)

कृगल *m.* (a praec. *s.* ल) caper. (Lat. *caper*, Th. *capru*,
capro, *v.* कृग.)

कृगला *f.* (Fcm. praec.) capra. (Lat. *capra*, *v.* कृग.)
कृगली *f.* (a कृग signo fem. रु) capra. (Hib. *gabhar*, gen.
gabhair, *v.* कृग.)

कृष्ण *f.* lux, splendor. Lass. 67. 18.

कृत्र *n.* (pro कृत्र, *r.* कृद् *s.* त्र) umbrella. RAGH. 3. 16. *v.*
कृद्

1. कृद् 1. *P. A.* (*Part.pass.* कृत्वा, gr. 607.) tegere. N. 17. 6.:
कृत्वा ऽभ्रेणै व चन्द्रमाः. (Cf. स्फु तेगे; hib.
scailim «I shade, shelter» = कृदामि, mutato *d* in *t*;
scailein «a fan, umbrella» *v.* कृत्र; *scail* «a shadow»,
scailleachd «darkness», *scath* «shadow, shade, protec-
tion, a veil, covering», mutato *d* radicis in *th*, nisi *th* ad
suffixum derivationis pertinet, abjecto *d* radicali, sicut
in scr. कृया umbra *q.v.*; gr. *σκιά*, *σκοτός*; etiam in

goth. *sca-dus* umbra syllaba *du* ad derivationis suffixum trahenda esse videtur; lith. *skyda* scutum, *skidēlē* parvum scutum; nostrum *Schil-d* e *scil-d*, mutato *d* in *l*; goth. *skal-ja* tegula; germ. med. *schal* cutis, cortex, putamen, nostrum *Schale*; lat. *squā-ma*, abjectā radicis consonante finali, sicut saepissime, v. हृमन्; *spolium*, mutatā gutturali in labiale, et *d* in *l*.)

c. परि i. q. simpl. HIT. 81. 10.: द्वोपिचर्मपिच्छन्नः

c. प्र id. प्रच्छन्न occultus. N. 19. 32.; HIT. 9. 14.

c. प्रति id. RAM. I. 9. 5.: मुनिवेशप्रतिच्छन्नः

2. हृद् 10. p. A. हादयामि tegere. DEV. 7. 17.: शरवर्यिः ... हादयामास; GAT. 6.: हादिते दिनकरस्य भावने.

c. म्रा 1) id. DEV. 10. 10.: ततः शशतैर् देवोम् आद्धाद्यत सोऽस्तुःः 2) abscondere. HIT. 22. 1.: तत्समोपे आत्मानम् आद्धाद्य स्थितःः

c. प्र id. R. SCHL. II. 8. 36.: प्रच्छाद्यमानं रमेण भारतन् त्रातुम् अर्हति.

3. हृद् 10. p. हृदयामि (ऊर्जने (*)) educare, nutrire liberos. K.: हृदयति पुत्रङ् धृतेन पिता.

हृद् m. (r. हृद् s. म्रा) 1) folium. A. 4. 50. 2) ala. N. 9. 12. (Hib. *sgiaθ̄* ala.)

हृदिस् n. (r. हृद् s. इन्) tectum domūs. AM.

हृमन् n. (r. हृद् s. मन्) occultatio, alienae formae assumptio. RAGH. 12. 2.; v. sq. (Cf. nostrum *Schir-m*, germ. vet. *scer-m*, Th. *scer-ma* scutum, mutato *d* in *r*; v. हृद्.)

हृग्निन् (a praec. s. इन्, v. gr. 651.) alienā formā indutus. N. 25. 8.

हृन् n. (r. हृद्, insertā nasali, s. म्र, nisi ab इह् pro इप् desiderare, abjecto इ, suff. म्रन् pro म्रन्त) desiderium. N. 23. 15.; स्वच्छन्न in initio comp. suā sponte HIT. 20. 9.: स्वच्छन्दवनजातेन शाकेन. — स्वच्छन्दम् Ado. id. UR. 63. 20.: वने स्वच्छन्दन् भ्रमन्तो. (Huc

refero lat. *spon-s*, *spon-te*, pro *spond-te*, mutatā gutturali in labiale, v. sq.)

हृन्दय् (Denom. a हृन्द vel हृन्दस्, v. gr. 587.) donare, augere, mactare, c. instr. rei. SU. 1. 18.: वरेण च्छन्दयामास; 4. 22.; MAH. 1. 2166.: वरेण् हृन्दयामाने रशा; 6365.: हृन्दयन् कामैः. (Cf. *spondeo* et v. हृन्द.)

हृन्दस् n. (r. हृद्, insertā nasalī, s. म्रस्, nisi a हृन्द adjecto स्) 1) desiderium. R. SCHL. II. 9. 7.: मयो च्यमानं यदि ते श्रोतुव् हृन्दः. 2) rhythmus, metrum, *praesertim Vēdorūm*. BH. 10. 35. 13. 4. 3) scriptum sacrum, *Vēdus*. RAGH. 1. 11.: हृन्दसाम् (Schol. वेदानाम्).

हृन् v. हृद्.

हृम् 1. p. (म्रदने) edere; cf. चम्, डम्, जिम्, कम्.

हृम्प् 10. p. (गती क. सर्वे व.; scribitur हृप्, gr. 110^a). ire. (Huc trahi posset goth. *skapa* creo, servatā tenui finali, sicut in *slēpa* dormio = स्वप्; respiciatur, verba movendi plerumque etiam agere, facere significare, v. e. c. चर्; fortasse etiam gr. σκηπτω, σκημπτω, quae formā egregie ad हृम्प् quadrant, a motione dicta sunt.)

हृद् 10. p. (वमने) vomere. (Hib. *sceithim* «I vomit, spew»; lat. *scroo*.)

हृद्दन् n. (r. हृद् s. म्रन्) vomitus.

हृदिं f. (r. हृद् s. इ) id.

हृल् n. (ut mihi videtur, a हृद् tegere, abscondere, mutato द् in ल्, suff. म्र) alienae formae assumptio, dissimulatio; dolum, fraus. HIT. 4. 2. RAGH. 6. 54. 16. 28. HIT. 4. 2. RAGH. 7. 27.; v. हृमन्, हृग्निन्. (Cf. lat. *scelus*.)

हृलय् (Denom. a praec. s. म्रय्) decipere, fraudare. RAGH. 16. 61.: शिरोपप्रसवावतंसा: ... शैवावलोलांश् हृलयन्ति मीनान्; BH. 16. 36.: यूतज् हृलयताम् म्रास्मि, तेगस् तेगस्त्विनाम् म्रहम्.

हृषि f. (ut mihi videtur, a r. हृद् tegere, mutato द् in ल्, s. लि) cutis, pellis, cortex. (Germ. med. *schalm* *schale* f. id.; lat. *pellis*, pro *scellis*? abjectā sibilante et mutatā gutturali in lab.)

हृषी f. id.

(*) Sic legimus pro *úrg'ganē* apud Wilkins., quod ex *úrg'ganē* corruptum esse censeo; *úrg'ana* autem hoc loco ad *Caus. úrg'ayāmi* facio ut alqs fortis fiat, pertinet.

क्षवि f. 1) splendor. UR. 31. 4. infr.; RAGH. 9. 34. 2) pulchritudo. (Germ. vet. *scieri* lucidus, mutato *v* in *r*, sicut e. c. in *birumēs* sumus = भवामस्, gr. comp. 20.; bib. *sceimh* «beauty, bloom», *sceimheuch* «handsome, bloomy», v. Pictet p. 60.)

छप् 1. p. (वधे) occidere; cf. कप्, खप्, चप्, जप्, रूप्, ग्रूप्.

क्षग् m. caper, capra. HIT. 120. 20. (v. क्षग् et voces ibi comparatas.)

क्षाय v. sq.

क्षाया f. (ut mihi videtur, e क्षाया, a r. क्षद् tegere s. या, ejecto द् et productâ antecedente vocali) umbra. N. 5. 26. 13. 57. — **क्षाय** n. id. RAGH. 4. 20. (v. not.); 7. 4. 12. 50. (Gr. σκιά, v. r. क्षद्.)

क्षिति Part. pass. rad. क्षो q.v.

1. **छिद्** 7. F. A. (क्षिन्द्वि, क्षिन्दे, praet. multf. अच्छेत्सम्

MAII. 2. 1942., अच्छदम् A. 7. 21., part. pass. क्षिन्व-

gr. 607.) scindere, abscindere. DEV. 10. 14.: क्षिन्वधन्वन्; 15.: चिक्षेदा "पततस् तस्य मुद्ररन् निश्चितैः श्रौतैः; BH. 2. 23.: नै 'नज् क्षिन्दन्ति शश्वाणि; N. 17.

37.: क्षित्वा वस्त्रार्थम्; 26. 17.: इयेष स शिरश्चेत्तुङ्ग खड़ेन; DEV. 7. 19.: शित्सु तेना 'सिना 'किनत्. Note: locutiones: संशयज् क्षेत्रम् dubitationem exi-

mere. BH. 6. 39.; तृणाज् क्षेत्रम् situm extinguere. HIT. ed. Lond. 37. 8. — *Caus.* abscindi jubere. MAN. 8. 283.: हस्तो छेदयेत्. (Cf. क्षुद्, क्षूरः; lat. *scindo*, *scidi*; gr. ΣΧΙΔ, σχίσω, σχίδη, σχεδη, σχινδαλός, σκινδαλός, σκιδηνήμι; fortasse etiam σχίσω huc pertinet, cujus α e formâ gunatâ क्षेद् q.v. explicari potest, abjectâ vocali radicali; etiam goth. *skaida* separo, nostrum *scheide* nituntur formâ gunatâ, servatâ contra regulam primitivâ mediâ; etiam goth. *dis-skreita* dissindo lucrare, insertâ liquidâ, nisi, quod minus mihi arridet, deducendum est e क्षत्, praefixo *s* et servatâ contra regulam finali tenui; germ. med. *schite* findo, praet. *scheit*, *schüten*; *shinde* glubo, praet. *schant*, *schunden*, cujus *a*, sicut in gr. σχίσω, nititur gunatâ formâ; sic etiam no-

strum *spalte*, germ. vet. *spaltu* findo, mutatâ gutturali in labiale, sicut in *spüle*, v. क्षल्, et conversâ nasali in *l*, sicut in goth. *aljis* alias, v. अन्य; respiciatur etiam subst. *spān* ramentum, assula, cuius *n* aut ad radicem pertinet - क्षिन्द्, *scind*, σκινδό - aut ad derivationem, cf. क्षिति; germ. vet. *splitar*, nostrum *Splitter*, transposito *il* in *li*; germ. med. *splice* scintilla; fortasse etiam gr. σπινθήρ sicut lat. scintilla notione scindendi nititur; nec non σπιλάς, sicut lat. *rupes a rumpo*; σπιλάς igitur esset pro σκιδάς; lith. *skedra* ramentum, assula, *skaldau* findo, *skirru* separo; bib. *scāthim* «I cut off, lop»; mutatâ gutt. in lab. et *d* in *l*: *spialaim* «I dilacerate, dilaniate»; servatâ gutt. et mutatâ *d* in *l* vel *r* (v. क्षुरः): *scoailim* «I loose, untie, scatter, disperse», *scairim* «I disperse, scatter»; servatâ nasali formae क्षिन्द्, *scind*, et abjecto *d* vel mutato per assimilationem in *n*, sicut in *cann* luna = क्षन्दः: *scainim* dirumpor «I burst», *scinnim* «I spring, start, burst out».)

c. अक्ष abscindere, dividere. BHAR. 2. 1.: दिक्कालानव-क्षिति.

c. आ 1) scindere. HIT. 10.: आक्षिय धमनोम्. 2) separate. RAM. III. 44. 22.: आक्षिय पुत्रे निर्याते कौशल्या यत्र जीवति.

c. आ praef. अक्ष abscindere, avellere, eripere. UR. 10. 14.: दैत्यहस्ताद् अवाक्षिय.

c. उत् 1) i. q. simpl. MAN. 7. 139.: नो 'च्छिन्द्याद् आत्मनो मूलम् परेपाच्चा 'तितृष्णाया । उच्छिन्दनत्वा आत्मनो मूलम् आत्मानन् तांश्च पोडयेत्. 2) evertere, extinguere, destruere, delere. RAGH. 2. 23.: उच्छिन्नरिपुः; 5. 71.: किम् वा रिपूस् तथ गुरुः स्वयम् उच्छिन्नति. 3) detrahere, subtrahere, subducere, derogare, Pass. desiderari. HIT. 19. 9.: तृणानि भूमिरु उदकम्... एतान्यु अपि सताङ्ग गेहे नो 'च्छिन्नते कदाचन; v. sq.

c. उत् praef. वि id. BR. 3. 8. गते स्वर्गे विनष्टेच ममा 'नुदो पिण्डः पितृणाम् व्युच्छियेत् (de passiv. formâ व्युच्छियेत् v. gr. 493.)

c. परि 1) abscindere. N. 13. 62.: वाससो ऽर्धम् परि-
चक्षय. 2) terminare, terminis sepire, definire. RAGH.
6.77.: यस्य नचा 'नुबन्धि यशः परिच्छेत्तुम् इयत्थया
'लम् cujus adjuncta gloria definiri quantitate nequit;
10.29.: अपरिच्छेयो ... महिमा तव. 3) statuere, de-
cernere. RAGH. 15.51.: तम् अघावहं शीर्षच्छेयम् प-
रिचक्षय (Schol. शिरश्केदाहन् निश्चित्य) नियन्ता श-
स्त्रम् आददे; UR. 48.21. 4) perpendere, considerare.
RAGH. 17.59.: परात्मनोः (Schol. शत्रोर् आत्मनश्च)
परिचक्षय शक्त्यादीनाम् बलाबलम्.

c. वि disjungere, separare. RAGH. 16.20.: विच्छिन्नधूम-
प्रसारा गवाक्षाः; SAK. 5.5.

c. सम् i. q., simpl. BH. 4.41.: ज्ञानसञ्ज्ञनसंशयः.

2. हिंदू 10. p. केदयामि. Grammatici radicem hujus verbi
scribunt केदू, q.v.

हिंदू 10. p. हिंदुयामि (विभेदे क. भेदे v.; Denom. a हिंदु)
findere, dissecare.

हिंदू n. (r. हिंदू s. र) 1) cavum, cavitas. 2) vitium, in cor-
pore. SA. 2.8.; in sacrificio. R. Schl. I. 11.16.; ed. Ser. I.
32.34.

किन्न v. हिंदू.

हुदू 6.10. p. (केदे क. संहतौ v.) findere; coacervare. (Cf.
कुदू, चुदू, चुण्डू, खडू, खुडू, हिंदू, कुरू, जदू, जदू;
hib. sgoth «a cut», sgothan «a small flock».)

हुप् 6. p. (स्पर्शे) tangere.

हुर् 6. p. (केदे क. लोपे v.) findere, abscindere. (Cf. खुरू,
कृत्, हिंदू; hib. scuirim vel sgurim «I cease, desist»
= कुरामि; ita lat. finis - pro fidnis? - cum findo cohae-
rere videtur; v. केदै cessatio, finis; huc etiam trahi pos-
sent scaoilim, scairim et spialaim, quae supra cum हिंदू
comparavimus; germ. vet. SCAR tondere, secare, sciru,
scar, scārumēs, nostrum Schere, quae nituntur formā
कुरू, unde fortasse कुरू attenuato a in u; SCAR etiam
e हिंदू explicari posset, ejecto posteriore diphthongi ए
elemento, et mutato d in r.)

c. वि perfundere, diffundere, spargere, dispergere. C' AUR.

12.: आस्यम् ... अमजलस्फुटसान्द्रविन्दुमुक्तापलप्र-
करविच्छुरितम् (Schol. व्याप्तम्); UR. 78.9.: स्फुरता
विच्छुरितम् इदं (ते मुखम्) रगेण मणेर् ललाट-
निहितस्य.

कुरिका f. (r. कुरू s. इक in fem.) culter. AM.

कुरो f. (r. कुरू s. अ in fem.) id. (Cf. germ. vet. scāri for-
sex, et v. कुरू; etiam lat. for- compositi for-sex ad rad.
कुरू vel ad cognatam खुरू vel ad कृत्, e कर्त्, trahi
possit, mutatā gutturali in lab.)

1. हूदू 7. p. a. हृणामि, हृन्दे (देवनयुतिवमनेषु) ludere,
splendere, vomere, v. sq. et हृदू. (Cum हृन्दू, quod
ortum est e स्कन्दू वे स्कन्दू, conferri possit lat. splen-
deo, mutatā gutturali in labiale et r in l; lith. spindžiu
splendeo, spindulys splendor, solis lumen; skais-tus,
skais-tas clarus, splendidus; huc etiam trahi posset no-
strum Glanz, germ. med. glanz splendidus, glenze splen-
deo, abjectā sibilante; etiam glize splendeo, praet. gleiz,
nostrum gleisze, Gleisner.)

2. हूदू 1. 10. p. हृदामि, हृदयामि (सन्दोपने) splendere.
केक cicur, mansuetus, de bestiis. AM.

हैत्तु m. (r. हिंदू s. तु) scissor. HIT. 13. 17.: हैत्तारः संश-
यानाम्; 19.6.: हैत्तुः पार्श्वगताज् शायान् नो 'पसंह-
रते दुमःः.

हेदू 10. p. (हैधीकरणे क. केदे v.; a हिंदू, v. 2. हिंदू) divide-
re. (Lith. skeldeju rumor, dirumpor, v. 1. हिंदू.)

केद m. (r. हिंदू s. अ) 1) scissio, scissura. 2) cessatio, in-
termisso, finis. UR. 59.15.: घमकेद. 3) fragmentum,
pars. UR. 82.8.

केदिन् (r. हिंदू s. इन्) findens, frangens, rumpens, in fine
compp. RAGH. 4.48.

हो 4. p. हूयामि v. gr. 330. (हैदने क. लूनौ v.) findere,
abscindere; cf. कुरू, unde fortasse हो abjecto र् et
adjecto Gunae incremento.

शु 1. p. a. (गतौ क. गत्याम् v.) ire; cf. च्यु, ज्यु, शु, झु.

ଜ

ଜ୍ଞ Haec littera orta est e ଜ୍ଞ et in cognatis linguis ei respondent *g* et litterae, quae sicut scr. ଜ୍ଞ originem traxerunt a gutturali mediâ; ita nonnunquam in lith. *z'* (= *dsch*) in slav. ଖ and in gaëlicis dialectis *d*, quod ante *e* et *i* in dialecto scot. fere ut ଜ୍ଞ sonat, locum tenent sanscriti ଜ୍ଞ vel ଜ୍ଞ.

ଜା (r. ଜନ୍ମ s. ଅ, v. gr. 645. s. ଅ) natus, ortus, progerminatus, *in fine comp. H. 1.42.*

ଜାନ୍ତୁ 10. p. (ରଜଣୀ କ. ରକ୍ତ ରୁ; scribitur ଜାନ୍ତୁ, gr. 110^a.) servare, tueri.

ଜାନ୍ତ୍ର 2. p. ଜାନ୍ତିମି (ut mihi videtur, forma redupl. pro ଜାନ୍ତୁ ଘସ୍, ejecto ଅ, a r. ଘସ୍ v. gr. 354. not.) edere.

ଜଗତ୍ (Part. praes. neut. radicis ଜାଗିରେ) se movens, mobilis. AM. - *Subst. n.* 1) ventus. 2) mundus. Lass. 91. 16. (Hib. *diogg* «a breath, life»; respiciatur syllaba redupl. verborum *dioghalaim* «I revenge», *diogan* «revengefull, fierce, cruel», quae convenient cum scr. ହନ୍ୟ caedere, occidere, quod secundum tertiam cl. formaret ଜାହନ୍ମି.)

ଜଗତୀ f. (*Fem. praec.*) terra. HIT. 69. 18.: ଜଗତୀପାଳ; R. Schl. I. 12. 36.: ଜଗତୀପତି.

ଜଗନ୍ନାୟ m. (e ଜଗତ୍ et ନାୟ) mundi dominus, cognomen Vischnûs.

ଜଧନ (forma redupl. a r. ହନ୍ୟ, quae praef. ସମ୍ଭୁବିନ୍ଦ୍ରିୟାଃ significat) 1) lumbi. UR. 73. 4. infr. ଜଧନଭରତସା; SAK. 45. 11.: ଜଧନଗୌରବାତ୍; IN. 5. 11.; RAGH. 9. 28. 60.; v. sq. 2) muliebria. AM.

ଜଧନ୍ୟ (a ଜଧନ s. ଯ) ultimus, postremus. BH. 14. 18. DR. 5. 8. (Hib. *deaghanach* «late, last».)

ଜଧନ୍ୟତ (e praec. et ଜା natus) natu minimus. DR. 7. 16.

ଜଙ୍ଗମ Intens. rad. ଜମ୍ଭୁରେ, v. gr. 569. (Goth. *gagga*, abjecto *m*, nostrum *gieng*, *Gang*; lith. *pér-z' éngimas* transgressio, *uz-z' engimmas* ascensio, *nu-z' engimmas* descensio, *z' engiu eo*, abjecto *m*, sicut in goth. *gagga*.)

ଜଙ୍ଗମ (a praec. s. ଅ) se movens, mobilis. SU. 1. 25.

ଜଙ୍ଗଧା f. (ut mihi videtur, pro ଜଙ୍ଗା, a ଜା vel ଜମ୍ଭୁରେ ire cum

syllabâ redupl.) crus. (Cf. nostrum *Schenkel*, germ. vet. *scinkel*, quod initio melius cum କୁଙ୍ଗଧା et fine cum sq. conveniret.

ଜଙ୍ଗଧାତ m. (ut videtur, forma redupl. a rad. ଜା vel ଜମ୍ଭୁରେ pro ଜା) viator agilis, velox; v. ଜଙ୍ଗଧା.

ଜାଗ୍ର 1. p. (ଯୁଦ୍ଧ କ. ଯୁଧି ର.) pugnare, v. sq. (Fortasse hib. *fighim* «I fight», nostrum *fechte*, germ. vet. *vihlu*, lat. *pugno*, mutatâ gutturali in lab., v. ଜାଜାଗ୍ର.)

ଜାଶିକ୍ଷତ Part. praet. redupl. radicum ଜାନ୍ମ et ଶା.

ଜାଜ୍ଞ 1. p. (a ଜାଗ୍ର insertâ nasali, scribitur ଜାଜ୍ଞ, gr. 110^a.) pugnare. (Lith. *z'incz'iju* «ich streite mich, drohe»: v. ଜାଜ୍ଞ.)

ଜାଦୁ 1. p. (ସଂହତୀ) coacervare, cf. ରାଦୁ.

ଜାଟା f. (r. ଜାଦୁ s. ଆ) coma implicata, involuta (*). SU. 1. s.

ଜାଟାୟ et **ଜାଟାୟସ୍** m. (e ଜାଟ accumulatus et ଆୟୁର୍ ଵେ ଆୟୁର୍ ଵିତା) n. pr. vulturis fabulosi, Aruni, solis aurigae, filii, quem Râvanus occidit. R. Schl. I. 1. 51.: ଗୁପ୍ତଃ ହତ୍ଵା ଜାଟାୟସ୍.

ଜାଟିଲ (a ଜାଟା s. ଇଲ) implicata comam habens.

ଜାତୁଲ m. (r. ଜାଦୁ s. ଉଲ) macula, nota *in corpore*. AM.: = ପିଙ୍ଗୁ.

ଜଠର m. venter. H. 2. 3. (Goth. *qwithrs*, Th. *qwithra* in comp. *lausqwithrs* inanem ventrem habens, *quithus* uterus; fortasse lat. *venter* e *guenter*, insertâ nasali.)

ଜଡ 1) frigidus. 2) hebetatus, obtusus, conturbatus, mente captus, stolidus, stupidus. UR. 7. 9. RAGH. 8. 74. BHAR. 3. 59. (Cf. hib. *fiod* f. frigus, *fuar* frigidus, quae, si hoc pertinent, gutturalem in labiale converterunt.)

ଜନ୍ମ n. os collare, clavicularia. R. Schl. I. 1. 12.: ଗୁଡ଼ଜନ୍ମ.

1. **ଜାନ୍ମ** 3. p. ଜାନ୍ତିମି gignere, generare. *Participia* ଜାନିତ

(*) Wils.: *The hair matted as worn by the god Siwa, and by ascetics; the long hairs occasionally clotted together, and brought over the head, so as to project like a horn from the forehead, at other times allowed to fall carelessly over the back and shoulders.*

et जात usi ita distingui videntur, ut illud passivam, hoc, ubi non ad जन् cl. 4. pertinet, activam significationem habeat, sicut प्रकृत् posse format शक्तिं cum sensu pass.
et शक्ति potens, capax; e. c. MAH. 1.3036.: भार्यायाज् जनितम् पुत्रम् आदर्शेष्व् इव चा "ननम्। द्वादते जनिता प्रेक्ष्य स्वर्गम् प्राप्ये'व पुण्यकृत्; प्रजाता quae peperit. MAH. 1.3046. (Gr. ΓΕΝ, γένυνος; lat. GEN, gigno, genui, (g)nascor, gnatus; heb. genim «I beget, generate»; lith. gemū nascor, gaminu gigno, gim-minē genus, cuius suffixum convenit c. scr. मान, gr. μενος; gen-tis cognatus; goth. KIN germinare, keina, kain, kinum; kuni, Th. kunja, genus; nostrum keime, Kin-d i. e. genitus; v. जन, जनी.)

c. अधि id. RAGH. 18.23.: ईश्वरेण तेन क्षितेर् विश्वसहे धित्रज्ञे.
 c. प्र parere. प्रजाता quae peperit. MAH. 1.3046.: प्रजाता हम्... इमङ् कुमारम्.

2. जन् 4. 4. जाये (v. gr. 332.) 1) nasci. HIT. 4. 19.: मृतों को वा न जायते; c. loc. matris et ablat. patris: MAN. 10.64.: श्रुद्यायाम् ब्राह्मणात् जातः; MAH. 1.371.: शकुन्तलायान् उपन्तादू भरतश्च 'पि जाग्निवान्. 2) oriri. RAM. I.35.15.: सप्त सोतांसि जाग्निरे; 48.5.: यद्यम् मतिर् प्रजायत; III.55.19.: शब्दो जायते तु मुलः. 3) fieri. NALOD. 1.42.: आयतया वोक्य दृशा तं स्मरातुरा 'जयत; MAH. 1.6625.: लुधाती जाग्निरे जनाः - Caus. जनयामि, Praet. mltf. अग्निजनम् (gr. 526.) facere ut aliquis nascatur, oriatur, gignere, procreare, parere, c. loc. feminae ex quā aliquis liberum gignit. N. 5. 47.: जनयामानच नलो दमयन्त्याम्... इन्द्रसेनं सुतस्त्रा 'पि इन्द्रसेनास्त्र कन्यकाम्; A.6.13.: स तु शब्दः... प्रतिशब्दम् अग्निजनतः; R. I. 15.83.: कोशल्या 'जनयद् रामम्.

c. अनु postea nasci. MAN. 9.134.: यदि पुत्रो ऽनुजायते. c. अभि nasci, oriri. BH. 2.62.: कामात् क्रोधो ऽभिजायते; 16.5.: सम्पदन् दैवोम् अभिजातो ऽसि ad divinam sortem natus es.

c. उप id. HIT. 8.3.: अस्मिन् न निर्गुणङ् गोत्रे अप-

त्यम् उपजायते; BH. 2.62.: सङ्गते पुष् 'पजायते propensio erga eas (res sensuales) oritur; 14.2.: सर्गं ऽपि नो 'पजायन्ते.

c. प्र id. MAH. 1.4660.: इह तस्मात् प्रजाहेतोः प्रजायन्ते नरोत्तमाः. De प्रजाता quae peperit v. जन् cl. 3.

c. वि� active parere. R. Schl. I. 27.8.: यद्दो पुत्रम् व्यजायत.

c. सम् 1) nasci. R.I. 57.20.: तस्माद् मरीचिः सञ्ज्ञे; 40.49.: अष्टी सञ्ज्ञिरे पुत्राः. 2) oriri. H. 1.14.: पाण्डुपुत्राणाम् मूर्खं 'व समजायत; SA. 5.2.

जन m. (r. जन् s. अ) 1) vir, homo, persona, praesertim in plur. DR. 3.5. BR. 2.12. N. 13.35.49.14.14. — Sing. praecedente pronomine demonstrativo interdum pronominis 1^{mae} personae utriusque generis loco fungitur; e.c. UR. 24.6.: तस्मिन् जने mihi (regi); 28.2.infr.: परवशो ऽयज् जनः ego (Urvasia); 19.: अयज् जनः ego (rex); RAGH. 8.80. 2) Collect. homines, die Leute. N. 10.10.13.50.; SA. 7.5.; in fine comp. turba. N. 17.24.: बन्धुजनः; RAGH. 14.13.60.: श्वशूजन. (Hib. duine «man either male or female»; gr. ἀνήρ; vocis जन फortasse Fem. जना mulier exstitit, cui responderet goth. qvinō, Th. qvinōn, mulier, adjecto n, v. gr. comp. 142.; slav. ЖЕНА schenā.)

जनक (r. जन् s. अक) Adj. generans. Lass. 83.14. Subst. m. 1) genitor, pater. 2) n. pr. regis Mithilae. RAGH. 11.38. (Nostrum König, germ. vet. cuning, chuning rex; v. जनी mulier, angl. queen; fortasse vocis जनक exstitit Fem. जनका vel जनकी, cum quo conveniret gr. ΓΥΝΑΙΚ quod e ΓΥΝΑΚΙ, regresso i finali in antecedentem syllabam, explicaverim; lith. žmogas homo e žamogus corruptum esse videtur, mutato radicis n in m, sicut in gamū; v. जन्.)

जननी f. (r. जन् s. अन in fem.) genitrix. IN. 5.40. (Lith. žmona mulier, quod e žamonā corruptum esse puto, nittitur formā जनना, v. जन् et जम्.)

जनपद n. (e जन et पद n. locus) regio, terra, rus. N. 12. 132. 26.33.

जनान्तिकम् *Adv.* (e जन् et अन्तिक् propinquitas in accus.) *in lingua scenicā*, ad personam aliquam secreto loquens. UR. 31. 17.

जनार्दन *m.* (hominum vexator, e जन् et आर्दन् vexator) cognomen Krischni.

जनि *v.* जनी.

जानितु *m.* (r. जन् s. तु) genitor, pater. (Lat. *genitor*, gr. γενέτωρ, γενετήρ; hib. *genteoir* «a begetter, sower, planter».)

जानित्री *f.* (*Fem. praecedentis*) genitrix, mater. N. 16. 34. (Lat. *genitri-x*, gr. γενέτειρα, v. gr. comp. 119.)

जनी correptum जनि *f.* (a जन् vir signo fem. हुँ, correptum हुँ) mulier; cf. जानि. (Hib. *gean* «a woman»; goth. *qvens*, Th. *qvenī* *uxor*, *qveins*, Th. *qveini* id., angl. *queen*; de goth. *qvinō* et slav. ЖЕНА *schena* v. जन.)

जानिमन् *n.* (r. जन् s. मन्, inserto हुँ) nativitas, natales, ortus. AM.; v. जन्मन्. (Hib. *geineamhuin* «birth, conception».)

जन्तु *m.* (r. जन् s. तु) animal, animans, creatura. RAGH. 8. 86. BHAR. 2. 9. 3. 45. BH. 5. 15.

जन्मन् *n.* (r. जन् s. मन्) nativitas, natales, origo. N. 1. 29. BH. 4. 5. (Formā respondet lat. *ger-men*, quod jam Vossius a *geno* deduxit, mutato *n* in *r*, sicut in *ger-mā-nus*, cf. जायमान; hib. *geanamhuin* «engendering».)

1. **जन्य** *m.* (fortasse a जनी s. य; Schol. ad RAGH. ed. Calc. 6. 30. जन्यान् explicat per: जनीम् वधूम् वहन्ति) nymphagogus, Brautführer, v. जन्या; secundum AM. sponsi amicus: जन्याः स्त्रिया वरस्य ये. MAH. 1. 7203.

2. **जन्य** *n.* (fortasse a हन् occidere, mutatā gutturali in palat., sicut in syllabā redupl. रो॒ जयान्) proelium. RAGH. 4. 27.

जन्या *f.* (*Fem. रो॒ जन्य m.*) paranympha, Brautführerin. RAGH. 6. 30. (in ed. Calc. legitur जन्या).

जप् 1. *p.* submissā voce dicere, *praesertim preces*. R. Schl. I. 2. 10.: जप्त्वा जप्त्वा वायतः; IN. 1. 20.: जपाय जप्त्वा; R. Schl. I. 25. 3.: जेपतुः परमज् जप्त्वा; Lass. 18. 6.: एकम् मन्त्रज् जपित्वा; GITA Gov. 4. 16.: ह-

रिर् इति जपति त्वकामम्; cf. जल्प्, unde fortasse जप् *ejectā liquidā*.

c. उप 1) submissā voce loqui. RAM. Schl. I. 9. 38.: शोत्र-मूलेचो पजेपुः. 2) sibi conciliare. MAN. 7. 197.: उप-जप्यान् उपजपेत्.

जप *m.* (r. जप् s. अ) submissā voce dictae preces. R. Schl. I. 25. 3.

1. **जम्** 1. *p.* (यमने क. जामने *v.*) refraenare, cohibere.

2. **जम्** 1. *a.* (गात्रविनामे क. जृम्भे *v.*) oscitare; cf. 2. जम्भ्, जृम्भ्. (Lith. *is-si-z'oju* os aperio, *z'ó-tis* rima, fissura, *z'épsa* patet, *z'opsnu* os apertum habeo, *z'oplys* os apertum.)

1. **जम्** 1. *p.* (अदने क. भक्ते *v.*) edere. (Cf. चम्, कम्, डिम्; hib. *diamann* «food, sustenance», v. जमनः *gion* «the mouth»; germ. vet. *gouma*, *kouma* coena, prandium, convivium, pastus; *gaumo* palatum, faux, guttur. *gaumian*, *gaumón*, epulari.)

2. **जम्** *Indecl.* *uxor in comp.* जम्पती *uxor et conjux.* (जम् e जन् ortum esse videtur, e vi euphon. sequentis labialis; cf. hib. *gamh* «a woman», gr. γαμέω, ἄγαμος, γαμέτις.)

जमदग्निन् nom. pr. (BAN. e जमत् edens et अग्निन् ignis) Sanctus quidam, Parashurāmi pater. MAH. 1. 2611.

जमन *n.* (r. जम् s. अन्) 1) actio edendi. 2) cibus. (Hib. *diamann* «food, sustenance».)

जम्बाल *m.n.* lutum, argilla. AM.

जम्बु *f.* nomen arboris (Wils.: *The rose apple* - Eugenia Jambu). N. 12. 4.

जम्बुक *m.* canis aureus. AM.

जम्बुद्वीप *m.* (e जम्बु et द्वीप *m.* insula, paeninsula) India (*). N. 26. 37.

(*) Wils.: Jambu Dwipa, said to be so named from the preceding plant abounding in it, and implying according to the Purana's, the central division of the world or the known world: according to the Buddha's it is confined to India.

१. जम् १. p. (यमने क. जमने v.; scribitur जम्, gr. 110^a)
refraenare, cohære; v. जम्.

२. जम् १. a. (गात्रविनामे क. जुम्भे v.; scribitur जम्, gr. 110^a) oscitari. (Cf. जुम्भ्, २. जम्, जम्; gr. γαμφυλαι'; v. sq.)

जम्भ m. (r. जम्भ् s. म्र) १) cibus. २) mentum. (Cf. gr. γαμφυλαι')

जय m. (r. त्रि vincere s. म्र) Adj. vincens, in fine comp. N. 19.28. Subst. m. १) cognomen Arg'uni, victor. DR. 3.7. २) victoria.

जयिन् (r. त्रि s. इन्) vincens. Subst. m. victor. RAGH. 4. 34.

जरठ durus, solidus. (Nostrum *hart*, goth. *hardus*, mutatā initiali mediā in aspiratam pro tenui, sicut in *hōrs* = जार् q. v.)

जरत् (N. जरन्, जरतो, जरत्; Part. praes. r. जू) senex, infirmus. AM. (Gr. γέρων, hib. *gearait* «a saint, a holy, a wise, a prudent, a learned»; fortasse nostrum *krank*, germ. med. *kranc* debilis, adjectā gutturali, sicut in *jung* = युवन्, यून्, gr. 225.)

जस्त् f. (r. जू s. म्रस्) Nomen defectivum, quod Nomin. et eos obliquos casus, quorum suffixum a consonante incipit, format e जरा) senectus, infirmitas. (Gr. γῆρας, cuius ε ad thema pertinet, v. gr. comp. 128.)

जरा f. (r. जू s. म्रा v. gr. 159.) senectus, infirmitas. A. 4.47.

जरायु m. uterus. AM.

जारित (a जरा s. इत) senectute confectus. R. Schl. II. 2.5.

जर्च् ६. p. (परिभाषणतर्जनियोः) reprehendere, minari; cf. चर्च्, रुच्, जर्क्, रुक्, लर्ज्, जर्ज्, जर्क्, जर्त्स्, भर्त्, गर्ज्, तर्ज्.)

जर्क् ६. p. id.

जर्ज् ६. p. id.

जर्जर (forma redupl. a r. जू s. म्र) १) laceratus, dilaceratus. HIT. 107.18. २) infirmus, confectus, fractus. Lass. 7.9.

जर्क् ६. p. id.

जर्त्स् ६. p. id.

जल् १. 10. p. जलामि, जलयामि (अपवारणे क. धान्ये, पिधाने v.) tegere. (Cf. lat. *galea* et r. चिल्.)

जल (ut videtur, partim a r. जल्, partim a गल् fluere, s. म्र) Adj. १) frigidus. २) mente captus, turbatus, stupidus, stultus, cf. जड़. - Subst. n. १) frigus. २) (a r. गल् fluere?) aqua, saepissime. (Cf. lat. *gelu*, goth. *kalds* frigidus; lith. *szála* gelascit, *su-szalá* frigore necor, *szaltas* frigidus; russ. ХОЛОДНЫЙ *cholodnyi* id.; hib. *gil* aqua.)

जलज n. (in aquâ natum, e जल et ज) १) lotus flos. २) concha. RAGH. 7.60. 10.61.

जलद m. (aquam dans, e जल et द dans) nubes. GHAT. 3.4.

जलधर m. (aquam gerens, e जल et धर q. v.) nubes.

जलाधि m. (aquam tenens, e जल et धि, a r. धा s. इ) mare, oceanus. Lass. 77.1.

जलनिधि m. (e जल et निधि receptaculum) id. BHAR. 2. 78.

जलमुच् m. (aquam fundens, e जल et मुच्) nubes. Lass. 96.9.

जलाय् (Denom. a जल) in aquam converti. BHAR. 2.78.: वस्त्रिसूतस्य जलायते जलनिधिः कुल्यायते.

जलेश्य m. (in aquâ jacens, dormiens, e locat. जले et शय) piscis.

जलौकस् f. (BAH. e जल et म्रोकस् domus) erinaceus. AM. (Hib. *dallog* id.)

जल्प् १. p. dicere, loqui. HIT.: दृतः सर्वं हि जल्पति; BHAR. 1.81.: जल्पन्ति सार्वम् अन्येन. जल्पित n. sermo. R. III. 44.20.: स्वीराण् प्रश्नाव जल्पितम्. (Cf. जप्, जू, गिर्; lith. *kalbù* loquor, *kalbà* sermo; hib. *gaill* «speech», *ad gaill* «he spoke».)

c. उप id. R. III. 47.15.: इदम् एव स्मराम् अस्याः स-हसै 'वो' पजल्पितम्.

c. प्र id. H. 1.22.: तच्च क्लृत्वा ... प्रजल्पितम्.

c. सन् id. H. 3.12.: तथा सञ्जल्पितस् तस्य; R. I. 61.27.: सर्वे सञ्जल्पुर ऋथो मिथ्यः.

जल्प m. (r. जल्प् s. म्र) sermo. R. III. 47. 15. (Lith. *kalbā* id.; hib. *gaill* id.)

जल्पक (r. जल्प् s. म्रक) loquax, garrulus. BHAR. 2. 48.

जव्र m. (r. जृ s. म्र) celeritas. N. 19. 19. DR. 6. 27. (Hib. *deibheadh* «haste, speed»?)

जवन (r. जृ s. म्रन्) 1) n. celeritas. AM. 2) Adj. celer. AM. (Lith. *szaunas* celer; v. जल्प.)

जाप् 1. p. (हिंसायाम् क. वधे व.) laedere, occidere. (Cf. जस्, जप्, जूप्, झूप्, कप्, खप्, चप्; hib. *gus mors.*)

1. जस् 4. p. (मोक्षणे क. मोक्षे व.) dimittere, liberare. क.: जस्यति वत्सङ् गोपः-

2. जस् 10. p. जास्यामि (हिंसायाम् क. वधे म्रनादरे व.) laedere, occidere, spernere. (V. उद्जासन, जस्तु, et cf. जाप् etc.; goth. *fra-qvistja, us-qvistja* deleo, vasto, *fra-qvistna* perdon; fortasse lat. *vasto* e *guasto*.)

जस्तुरि m. (r. जस् s. उरि) Indri fulmen.

जाहि v. हन् gr. 357.

जहून् m. (ut videtur, forma redupl. a r. हन् s. उ) rex quidam sanctus, Kurūs filius. R. Schl. I. 44. 35.; v. sq.

जहूनुतनया f. (G'ahnūs filia) cognomen Gangae; v. R. Schl. I. 44. 35. sq.

जागर m. (r. जाग् s. म्र) vigiliae, pervigilatio. C'AUR. 5. RAGH. 19. 34.; v. जाग्.

जागरा f. (Fem. praecedentis) id. AM.

जागरिन् (r. जाग् s. इन्, nisi a जागर s. इन्) vigil.

जागर्त्तक (r. जाग् s. ऊक) vigilans. RAGH. 10. 25.

जाग् 2. p. (forma redupl., quae Intensivorum speciem prae se fert; v. gr. 108.) vigilare. II. 1. 51.; BH. 2. 69.: या

निशा सर्वभूतानान् तस्याज् जागर्ति सम्यनो । यस्याज् जाग्रति भूताने सा निशा पश्यतो सुनेः; c. loc. vel accus. rei cuius causā alq's vigilat vel a quā sibi cavet, quam custodit. RAGH. 8. 23.: शत्रुपुचे 'न्द्रियेपुच ... जाग्रतौ; C'AUR. 35.: न खेपदं स्तनमण्डले यदू दत्तम् ... जागर्ति रक्षति विलोकयति. - Caus. expergefacere. HIT. 50. 4.: कथं स्वामिनन् न जागरयसि. (Gr. (γ)εγίειρω; lat. *vigil*, *vigilo*, e *guigil*, *guigilo?* mutato

r in l et abjectā initiali gutturali, sicut in *vivo* pro *guivo* = जीवामि; sic etiam germ. vet. *wachar* vigil e *quachar* vel *huachar* explicandum esse censeo; *wachal* id., mutato r in l, sicut in lat. *vigil*; abjectā finali radicis syllabā: *wachēm* vigilo, goth. *waka*; fortasse etiam hib. *mosgalaim* vigilo huc pertinet, ita ut in *mos-galaim* dissolendum sit; nescio tamen, unde deduci possit syllaba *mos*.)

जाड़य n. (a जड s. य) 1) frigus. 2) stultitia. BHAR. 2. 12.

जात (Part. pass. r. जन् s. त) 1) natus. 2) n. species, genus, classis, tribus. RAGH. 5. 1. 11. 71. (Huc trahimus nostrum *Kin-d*, ratione habitā, scr. जात mutilatum esse e जन्त; lith. *gentis* cognatus, attenuato a in i.)

जातपुत्र (BAH. e praec. et पुत्र filius) natos filios habens, in fem. quae filios peperit. BR. 2. 32.

जातमन्मथ (BAH. e जात et मन्मथ m. amor) natum amorem habens, amore captus, amans, c. loc. rei. IN. 4. 17.

जातत्त्वप् n. (natam formam, pulchritudinem habens. BAH. e जात et त्वप्) aurum. R. SCHL. I. 38. 22.

जातवेदस् m. (natos Vēdos habens, qui Vēdos genuit, e जात et वेदस् Collect. Vēdi) 1) cognomen dei Agnis. (*) 2) ignis. MAH. 1. 883. RAGH. 12. 104. 15. 72.

जातन्त्रह (BAH. e जात et त्रह amor, desiderium) natum amorem, desiderium habens, desiderio captus, desiderans c. loc. BR. 1. 18.

जाति f. (r. जन् s. ति अ. जात) 1) nativitas, natales, origo. R. SCHL. I. 59. 18. 2) familia, stirps, genus, species, tribus, classis. N. 13. 25. 55. DR. 4. 16. SU. 2. 8. (Lat. *gens* e *gen-ti-s*, servatā nasali, quam scr. जाति, e जान्ति, expulit; lith. *pri-gentis* f. natura.)

जातोय (a praec. s. ईय) gentilicus. R. SCHL. II. 15. 13.

जातु (fortasse a stirpe interr. क्ष, mutatā tenui gutt. in medium palat.; cf. चित्) Adv. unquam, *praecipue in constructione cum न occurrit, ad exprimendum nunquam*. H. 2. 20. 4. 44.

(*) Wils.: One legend makes the Vēdas to have issued from the mouth of Agni.

ज्ञात्य (a ज्ञाति s. य) generosus, nobilis, excellens, praestans. RAGH. 17.4. R. Schl. II. 9.40.

ज्ञानपद m. (a ज्ञनपद s. म्र) rusticus. N. 26.32.

ज्ञानि f. (ut mihi videtur, a ज्ञन vir, productâ vocali म्र, si cut in नारी a नर्, adjecto signo fem. हृ, quod correptum est in हृ) uxor. RAGH. 15.61. PAN.V. 4.134. (Hoc vocabulum accuratius quam ज्ञानि cum goth. *qēns*, Th. *qēni*, uxor convenient, quum goth. ए praeter ए respondeat scerto म्रा; v. gr. comp. 69.)

ज्ञानु n. genu. N. 19.21. ज्ञानु दातुम् genu imponere alicui. DR. 9.5.: तस्य ज्ञानु ददौ. (Lat. *genu*, gr. γόνυ, goth. *kniu*, Th. *kniva*, nostrum *Knie*; fortasse etiam hib. *gluni*, insertâ liquidâ; slav. КОЛЕНО *koljeno*, lith. *kiélis*.)

ज्ञापय् Caus. radicis जिं, gr. 521.)

ज्ञामातृ m. (ut mibi videtur, e ज्ञा pro ज्ञाया et मातृ mater, qui uxoris matrem tanquam matrem suam habet) gener. (Lat. *gener*, nisi directe venit a rad. *GEN*, ita ut genitorem significet, separari possit in *ge-ner* = ज्ञानर् uxoris (i. e. filiae) vir, correpto म्रा in एः; etiam gr. γά-μωσ ad ज्ञानर् reduxerim, mutatâ dentali nasalî in labiale, quam ab rem ए euphonicum, quod in अव्योग्योस etc. videmus, transierit in म; cf. μεσημ्बρία.)

ज्ञामि f. 1) soror. 2) casta mulier. AM. cf. ज्ञम्.

ज्ञाया f. (r. ज्ञन s. य in *fem.*) uxor. RAGH. 2.1.7.68.; v. ज्ञामातृ. (Cf. lat. *Gāja*, v. «Vocalismus» p. 207.)

ज्ञान्बूनद n. aurum. (Wils.: ए ज्ञान्बूनदी (*) a river flowing from mount Sumēru, the Indian Pactolus, and म्र aff.) DR. 7.7. A. 2.5. Ejus originis mythus exponitur RAM.I.31.49.

ज्ञायु m. medicamentum. AM.

ज्ञार m. (fortasse e ज्ञा pro ज्ञाया, v. ज्ञामातृ, et ए a r. रम्, abjecto म्र) adulter, amasius adulterinus. (Goth. *hōrs*, Th. *hōra* moechor, nostrum *Hure*.)

(*) Potius *g'ambūnadi*, scribitur enim quoque *g'ambū* pro *g'ambu*.

ज्ञाल n. (r. जल् tegere) 1) rete. HIT. 9.14.; transl. turba, multitudo, copia. A. 10.29. RAGH. 9.27.10.62. 2) fenestra. RAGH. 6.43. 3) flos non aperta.

ज्ञालक n. (a praec. s. क) id. RAGH. 9.43.68. Lass. 63.17.

ज्ञालम m. (ut videtur, a r. जल् s. म) 1) crudelis, severus, ferox, durus. 2) homo vilis, abjectus, nebulo. MR. 251. 13. (Hib. *galmha* «hardness, hardibood, rigour, valour».)

ज्ञाङ्कवी f. (a जह्नन् s. म्र in *fem.*) cognomen Gange, v. जह्ननृतनया.

ज्ञाङ्कवीय (a praec. s. इय) ad Gangem pertinens. RAGH. 10.27.

जि 1. p. ज्ञायामि, praet. redupl. जिगय, जिगाय, gr. 443.)

1) vincere, expugnare. BH. 2.6.: न चै तद् विद्धः कतरन् नो गरेयो यद् वा जयेम यदि वा नो जयेयुः; 11.34.: जेतासि रणे सप्तान्; N. 7.5.: अक्षयूते नलज् जेता भवान्; SU. 2.9.: सर्वम् महोज् जेतुम्. 2) ludendo auferre ab alquo, eludere aliquem aliquid, c. acc. pers. et rei; Pass. c. nom. pers. et accus. rei. N. 3.5.: जित्वा राज्यन् नलन् नृपम्; 12.83.: जितो राज्यम् वसुनिच; cf. Stenzler. ad *Kunāra Sambh.* p. 111. - Caus. ज्ञापयामि (v. gr. 521.) vincere jubere. SAK. 29.4. inf., pass.: न मे हस्तः प्रसरति वाङ्मात्रेण ज्ञाप्यसे. - Desid. जिगीपामि; BH. 10.38.: नीतिरु अस्मि जिगीषताम्. (Fortasse lith. *galu* possum, *galybē* protestas, *ap-galu*, *per-galu* supero, vinco, *pergalē* victoria, quorum ए य तो ज्ञायामि deduci potest - v. gr. comp. 20. - sicut in nostro *Leber* = यकृत् jecur, निराग, et pracr. लद्धटो = scr. यष्टि (Lass. gr. pracr. 195.), et sicut ए pro य invenitur in hib. *treigim* relinquo = त्यजामि; hib. *gar* «profit, advantage, gain, good.»)

c. म्रव recuperare. MAH. 1.7765.: अवजित्यच तद् धनम्.

c. नि i. q. simpl. SU. 2.7.: तावृ इन्द्रलोकन् निनित्य यक्षरक्षोगणांस् ततः.

c. निस् id. RAM.I.50.28.: कामक्रोधावृ अनिर्जित्य; N. 12.47.: निर्जिताग्निण; 13.58.: यूते स निर्जितः; victo-

rià acquirere. MAH. 1.152.: यदा श्रौपम् द्वैपदं रङ्ग-
मध्ये लक्ष्यम् भिन्वा निर्गिताम् ऋग्नेन.

c. निस् praeſ. वि id. MAN. 11.205.: विवादे विनिर्जि-
त्य.

c. परा id. DEV. 2.2.: अस्तैर महावीर्ये देवसैन्यम्
परागितम्; N. 26.19.: एकपाणेन वीरेण नलेन स
परागित. Praet. multf. ATM. MAH. 1.6378.: द्रोणः प-
राजेष्ट मां स सखिविग्रहे (पराजेष्ट?).

c. वि P.A. id. SU. 2.8.: सर्वा म्लेच्छगातीर् विजियतुः;
MAH. 1.2268.: दक्षिणां सहदेवस् तु विजिये; RAGH.
12.104.

जिगीष् Desid. r. जि, v. gr. 544.

जिगीषु (a praec. s. उ, gr. 645.) vincendi cupidus. RAM.I.
36.16.

जिघत्सु (a जिघत्स् Desid. r. घस्, s. उ) famelicus. AM.

जिघांस् Desid. r. हन्, v. gr. 551.

जिघांसा f. (a praec. s. आ) necandi cupidus. RAGH. 15.19.

जिघृक् Desid. r. ग्रह्, v. gr. 102.d. 551.

जिघृक् f. (a praec. s. आ) prehendendi cupidus. RAGH. 9.
46.

जिज्ञासा f. (a जिज्ञास् Desid. r. ज्ञा, s. आ) exploratio. HIT.
20.13.72.14.

जिज्ञासु (a जिज्ञास् Desid. r. ज्ञा, s. उ) cognoscendi, explo-
randi cupidus. BH. 6.44.

जित् (r. जि s. त्, gr. 643.) vincens, expugnans; in fine
compp. DR. 9.11.

जितक्रोध (BAH. c जित et क्रोध iracundia) victam iracun-
diam habens, expers iracundiae. SA. 3.2.

जितक्तम् (BAH. e जित et क्तम् lassitudo) victam lassitudi-
nem habens, lassitudinis expers. H. 1.52.

जितात्मन् (BAH. e जित et आत्मन् q.v.) victam, domitam
animam habens, victum semetipsum habens, qui animi
affectiones vicit. SU. 2.2.

जितेन्द्रिय (BAH. e जित et इन्द्रिय n. sensus) victos, do-
mitos sensus habens. SU. 3.2. SA. 1.2.

जिन्व् 1. p. (प्रोणने, scribitur जिव्, gr. 110^a.) exilia-
rare.

जिम् 1. p. (अदने क. भक्षे v.) edere; cf. जान्, चम् et v.
जेमन्.

जिरि 5. p. जिरिणामि (हिंसायाम्) offendere, ferire, lae-
dere, occidere; cf. चिरि, झृ, झूर्व्, झृ. (Hib. gea-
rain «I sharpen, whet, cut, bite, knew».)

जिष् 1. p. (सेचने क. सेके v.) humectare, irrigare, con-
spergere.

जिषण् (fem. -षण्, r. जि s. स्त्र; v. gr. 645. s. स्त्र) 1) Adj. vin-
cens, Victoriosus. RAGH. 4.85. 10.18. 2) cognomen Ar-
g'uni.

जिहोर्प् Desid. r. छृ, v. gr. 543.

जिहोर्षु (a praec. s. उ) capiendi, rapiendi cupidus. N.
9.16.

जिक्ष्म् (ut videtur, forma redupl. a r. हा s. म, cf. gr. 370.)
1) curvus, flexus. A. 7.6. 2) transl. pravus. N. 12.83.

(Hib. giomh «a lock of hair; a fault».)

जिक्ष्माग् (e praec. et जि iens) serpens. MAH. 982.

जिक्ष्मा f. (fortasse forma redupl. a r. छै वocare, v. Pott.
p. 230.; sec. Wils. a r. लिहू lingere, mutato ल् in ल्, s.
वा) lingua. H. 2.9. (Si जिक्ष्मा descendit a लिहू, huc
trahenda sint lith. liez'uvis, cf. laiz'u lingo, lat. lingua.
Goth. tuggð, nostrum Zunge et hib. teanga, si huc perti-
nent, ita e जिक्ष्मा explicari possunt, ut soni ज् = dsch
solum prius elementum relictum sit; zend. ॥^एगु^एल
hizva autem sibilantem solam, mutato s in h, servavit;
v. gr. comp. 53.)

जीन m. (r. इया s. न v. gr. 608.) senex. AM.

जीमूत m. nubes. N. 12.57.

जीर्ण् v. जृ.

जीव् 1. p. a. vivere. N. 11.17.: जीवत्वं असुखजीवि-
काम्; H. 1.39.: स जीवेत सुखं लोके. — न जी-
वितुम् mori. SA. 5.99.: पुरा मातुः पितुर् वा 'पि यदि
पश्यामि विप्रियम्। न जीविष्ये. — Caus. facere ut
alq's reviviscat, vitam recipiat. MAH. 1.1994.: वृक्तम्
जीवयामास; 1995.: पार्थिवज् जीवयिष्यति. (*) —

(*) In recentioribus libris invenitur forma caus. anomala

- Desid.* जिजीविपामि. BII. 2.6.: यान् एव हत्वा न जिजीविपामस् ते च स्थिताः प्रमुखे. (Lith. *gywénu vivo*, *gywas vivus*, slav. ЖИВЫЙ *schívú vivo*; goth. *qeivs vivus*, germ. vet. *queh*, anglo-sax. *weic vivus*, mutato *v* in gutturalem, sicut in lat. *vic-si*, *vic-tum*, gr. comp. 19.; nostrum *queck* in *Quecksilber*, *er-quicke* recreo; lat. *vivo* e *guivo*, abjectā gutturali, servato *v* euphonico, cui respondet Β τοῦ Βίος, Βίω, cf. जया *nervus arcūs*, cum quo convenit Βίος; ζάω corruptum esse videtur e ζεfάω tanquam Denominativum, cui responderet scr. जीवयामि a जीव vita.)
- c. अनु vivendo sequi *alqm.* SA. 5.94.: जीवन्ताव् अनु-जीवामि; RAGH. 19.15.: अन्वजीवद् अमरालकेश्वरौ (Ed. Calc. अत्यजीवद्; quod Schol. explicat per अतिक्रम्य जीवितवान् ततो च पूर्वत्कृष्टजीवित आसीत्.)
- c. उप 1) obsequi, obedire c. acc. pers. MAH. 9.105.: शेषपात् तम् उपजीवेयुः; MAH. 2.1625.: ब्रान्धवास् त्वो 'पजीवन्तु सहस्राक्षम् इवा' मरा: Pass. RAM. III. 76.58.: स्त्रीवं नित्यशस् तेन यः पैरै उपजीव्यते. 2) c. acc. rei exequi, perficere, observare. MAH. 10.74.: तेसम्यग् उपजीवेयुः पद् कर्माणि. 3) c. ablat. dependere ab *alquo*. RAM. III. 76.58.: तेन तु उर्जीवं यः पराद् उपजीवति.
- c. उप praeſ. प्रति reviviscere, vitam recipere. Mr. 122. 3. *infr.*: प्रत्युपजीविता 'स्मि.
- c. वि id. MAH. 1.2002.: द्विग्रामावाद् रजेन्द्र व्यजीवत् स वनस्पतिः.
- c. सम् i. q. *simpl.* N. 26.25.: सञ्जीव शरदां शतम्; DR. 9.4.: पुनः सञ्जीवमानस्य. - *Caus.* facere ut alqs reviviscat, in vitam revocare. RAGH. 12.74.: सीताम्... समजीवयत्. - *Desid.* formae causalis MAH. 1.2012.: सञ्जीवयिषु in vitam revocandi cupidus.
- जीव (r. जीव् s. अ) 1) *Adj.* vivus. DR. 7.20. 2) *Subst. m.*

g'ivápayámi (Lass. XVIII. 6. 9.14.16.), cujus analogiam sequuntur Prâcritae formae ut *mōdābēhi* (UR. XX. 12.), quod sanscrite sonaret *mōc'āpayā*; cf. Lass. Institut. linguae Prâcr. p. 360.

vita. (Lith. *gywas vivus*; goth. *qeivs*, Th. *qeiva*, lat. *vivus*; gr. Ζή(ν)ειν; hib. *beo* «living, alive».)

1. जीवन् n. (r. जीव् s. अन) vita. BII. 7.9.
2. जीवन् (a जीवय् Caus. r. जीव्, s. अन) vivificus. A. 4. 51.

जीवल m. (r. जीव् s. अल) n.pr. N. 15.7.

जीविका f. (r. जीव् s. इक in fem.) vita. N. 11.17.

जीवित n. (r. जीव् s. त) vita. DR. 9.11. BR. 1.27. (Lith. *gywata*; slav. ЖИВОТЬ *schivot*; lat. *vita* e *vivita*.)

जु 1. p. a. जवामि, जवे ire, festinare, v. जव. (Cf इयु, झु, lith. z'iuu venio fut. z'u-su.)

जुगुस् Desid. r. जुप् q. v.

जुगुस्ता f. (a praec. s. आ) vituperatio. MR. 15.5.

जुङ् 1. p. (त्यागे, scribitur जुङ्, gr. 110^a). videtur esse forma redupl. pro जङ्ग्, v. जङ्गम्) relinquere.

1. जुङ् 6. p. (बन्धे) ligare.

2. जुङ् 6. p. (गतौ) ire.

3. जुङ् 10. p. (प्रेरणे क. नोदे v.; Caus. praecedentis) mittere.

जुत् 1. a. (भासने क. दृश्याम् v.) lucere, fulgere; cf. इयुत्, युत्, दिव्.

जुन् 6. p. (गतौ) ire.

1. जुप् 1. 10. p. जोपामि, जोपयामि (परितर्कणे क. तर्के तृस्ती v.) investigare, exhilarare.

2. जुप् 6. a. (प्रोतिसेवनयोः क. मुदि सेवे v.) amare, desiderare; colere. BH. 2.2.: अनार्यजुष्ट; N. 12.65.: अनमण्डलन् नानामृगणजुष्टम्; MAH. 1. 3569.: अमराजजुष्टात् पुण्याल् लोकात् पतमार्ण यथाति सम्प्रेक्ष्य. In dial. Vēd. benevole accipere. ROS. RIGV. SP. 12.2.: जुपस्व गिरिम् मम; 13. not.: जुपस्व नः समिधम्. Caus. जोपयामि facere ut alqs colat, peragat. BH. 3.26.: जोपयेत् सर्वकर्माणि. (Cf. zend. *اهماهیس* *zaōśa* voluntas gr. comp. 58.; hib. *gus* «a desire, inclination»; goth. *KUS* eligere, *kiusu*, *kaus*, *kusum*, nostrum *kiese*, lat. *gus-tus*, nisi hoc pertinet ad घस्; gr. γεύωμαι, v. POTT p. 277.)

जुह्वत् v. झः.

ज्ञाति *s.* (r. ज्ञु s. ति productâ radicis vocali) celeritas. AM.
ज्ञूर् 1. *p.* (जीर्णा क. ज्यानी वधे *v.*) contritum esse, se-
nescere, occidere, cf. ज्ञूर्व, गूर्, जू i.e. डर्, unde
ज्ञूर्, mutato म्र in ऊ.

ज्ञूर्ति *s.* (r. ज्वर् s. ति) febris. AM. (Hib. *gurt* «pain,
trouble, fierceness».)

ज्ञूर्व् 1. *p.* (वधे) occidere. (Hib. *gearbaim* «I grieve, hurt,
wound».)

ज्ञूप् 1. *p.A.* (हिंसायाम् क. वधे *v.*) laedere, occidere, cf.
ज्ञप्, झूप्, जन्, जप्, झूप्.

जू 1. *p.* (न्यक्कारि) humilius, brevius reddere. (Cf. no-
strum *kur-z*, scot. *gearr*, *goirid* brevis.)

ज्ञूम् 1. *A.* ज्ञार्मि hiare, aperire, expandere, os diducere, osci-
tare; *v. sq.* et cf. ज्ञम्, ज्ञम्. (Germ. vet. *CHLUP*
findere, *chlupu* findo, attenuato म्र *tauñ* ज्ञार्मि in *u*; germ.
med. *KLUB* hiare, separari; *transfindere*; nostrum *klasse*,
Klust; huc etiam *traxerim* goth. *graba* fodio, nostrum
grabe, gr. γράφω; hib. *grabhaim* «I carve, grave, in-
sculp», *graſaim* «I write, inscribe, scrape, grub», *gra-
fan* «a grubbing-ax».)

ज्ञूम् 1. *A.* (scribitur ज्ञूम्, gr. 110^a.) 1) *id.* H. 2.6.: ज्ञूम्-
माण; *PAN.* BHAR. 3.4.: तृष्णे ज्ञूम्भति पापकर्मनि-
रते ना धा 'पि सन्तुष्यति. 2) laxare *arcum*. R. Schl.
I. 75.17.: तदा तु ज्ञूम्भितं शैवन् धनुर् ... छङ्कारेण;
19.: ज्ञूम्भितन् तदू धनुर् दङ्का. *V.* ज्ञूम्, ज्ञूमण.
c. उत् hiare, aperire, se expandere. Lass. 69.5.: वसन्तः
सनतोऽज्ञूम्भितानङ्गशृङ्गारः.

c. उत् *praef.* सम् conari, contendere. BHAR. 2.6.: व्या-
लम् बालमृणालतन्तुभिर् असौ रोष्म् उद्ज्ञूम्भते.
c. वि hiare, se expandere; diffundi, dispergi. UR. रज-
न्याम् विज्ञूम्भते मदनवाधा; RAGH. 3.19.: सुखश्ववा-
मङ्गलतूर्यनिस्त्वनाः ... व्यज्ञूम्भन्त.

ज्ञूमण *n.* (r. ज्ञूम् s. अन) actio aperiendi, expandendi,
efflorescendi. BHAR. 1.24.: मालती शिरसि ज्ञूमणो-
न्मुखो.

जू 1.4.9.10. *p.* जारामि, जीर्णामि (gr. 330.), ज्ञानामि (gr.
385.), जार्यामि. 1) conteri, consumi, confici, *praeser-*

*tim aetate. K.: ज्ञानाति जार्या जनः; Part. pass. जीर्ण
senex, vetus, decrepitus. BH. 2.22.: वासांसि जीर्णानिः
R. Schl. II. 2.6.: जीर्णस्या 'स्य शरीरस्य विश्वानितम्
अभिरिचये. 2) concoquere, digerere. HIT. 5.14.: अज्ञोर्ण
भोजनम् विषम्. - Caus. जार्यामि et जार्यामि conco-
quere, digerere. MAH. 1.2240.: जार्यामास तदू (वि-
षम्) वोरः सहा त्रेन. (V. जारत्, जारा, जारित et cf. कृ,
जूर्, ज्ञी, जिरि, चूर्ण, गूर्, 2.कृ, यू; hib. *crionaim* «I
dry, wither, fade, dwindle», *criona* «old, ancient, pru-
dent, sage» = जीर्ण; v. जारत्; fortasse lat. *aeger* huc
pertinet, ita ut *ae* sit praepositio, quam ad अधि q.v. vel
अति retulerim, ejectâ consonante; slav. Зрѣю *zrjeju*
maturesco, russ. зерно *zerno* granum a conterendo
dictum et formâ cum part. जीर्ण cohaerere videtur; lat.
grānum fortasse per metathesin e गार्नम् = जीर्ण, quod
ipsum e ज्ञार्ण, attenuato म्रा in र्ण, v. gr. 308., Vocalismus
p. 214.; goth. *kaurn*, Th. *kaurna* pro *kurna* (gr. comp.
519.) e *karna*; nostrum *Korn*; lith. *girna* lapis molae
manuariae, *girnōs* pl. mola manuaria; russ. ЖЕРНОВЪ
schernov lapis molaris; goth. *qvarnus* mola, germ. med.
 quirn, *kurn*, id.; cf. Pott. p. 228.)*

ज्ञेतृ *m.* (r. जि s. तु) victor. AM.

ज्ञेमन *n.* (r. जिम् edere s. अन) cibus, victus. AM. (Hib.
diamann «food, sustenance», v. ज्ञम्.)

ज्ञेप् 1. *A.* (जती क. गत्याम् *v.*) ire.

ज्ञेह् 1. *A.* (यत्ने. Fortasse forma redupl. a r. हि, abjecto रु)
operam dare, niti.

ज्ञै 1. *p.* (ज्ञये) perire; cf. ज्ञै.

ज्ञेत्र *Adj.* (Fem. ज्ञी, ut videtur, a perduto primitivo जित्र, a
r. जि s. त्र, sicut चित्र a चि) victor, victorious. RAGH.
4.16.12.85.

ज्ञा (r. ज्ञा s. म्र) sciens, noscens, *in fine compp.* N. 2.17.

ज्ञप् *Haec a grammaticis tanquam radix proposita syllaba
nil aliud est quam Caus. radicis ज्ञा, cuius Caus. vulgo
sonat ज्ञापय् (gr. 519.), unde ज्ञप् correpto म्रा in म्र, quam
correptam formam ibi tantum adhibitam videmus, ubi*

suff. त part. pass. proxime cum radice conjungitur, ita ut praeter ज्ञापित inveniatur ज्ञास्, quae forma ejecto इ convenit cum तास् pro तापित, v. तप्. Exempla formae ज्ञास् praeft. आ et वि v. DEV. 6.5.: तेना "ज्ञास् ab hoc jussus; HIT. 67.19.: सर्वैः पश्युभिर् मिलित्वा सिंहो विज्ञास्: ab omnibus animalibus conjunctis leoni dictum est; HIT. ed. Ser. 87.16.: गरुत्मता प्रभुर् भगवान् नारायणः ... विज्ञास्: (ed. Bonn. विज्ञापितः).

ज्ञा 9. p. 4. ज्ञानामि, ज्ञाने (gr. 386.). 1) scire, nosse, cognoscere, intelligere. N. 12.13.: ज्ञानाति वार्ष्णेयः ज्ञानु राजा नलो गतः; SA. 6.35.: त्वम् अत्र हेतुज् ज्ञानो-ये; N. 20.8.: सर्वः सर्वन् न ज्ञानीते सर्वज्ञो ना 'स्ति कश्चन. C. accus. rei, de qua scimus. N. 12.14.: तै 'प ज्ञानाति नैपथ्यम्; H. 1.6.: तस्य पापन् न ज्ञानीमो यदि दधः पुरोचनः; sub intellecto verbo substantivo in constructionibus, quae latino Infin. cum accus. respondent: N. 12.77.: तस्य मान् तनयां सर्वं ज्ञानीत hujus me filiam esse cuncti scite; 17.46.: यथाच वो न ज्ञानोयाद् ब्रुवतो मम शास्त्रात् ne sciat, vos dicentes esse jussu meo. C. nomin. participii pass. in त, R. Schl. II. 7.23.: न ज्ञानीये तेनै 'वम् अतिसन्धिता nescis ab illo sic decepta (te deceptam esse). Cum Infinit., BH. 1.39.: कथन् न ज्ञेयम् अस्माभिः पापाद् अस्मान् निवर्तितुम्. 2) sciscitari, percontari, exquirere. N. 17.44.: स नलः सर्वथा ज्ञेयः कश्चा 'सौ ब्राच वर्तते; H. 2.11.: गच्छ ज्ञानीहि के न्व एते शेरते वनम् आश्रिताः; DR. 1.14.: गच्छ ज्ञानीहि सौम्ये 'नाद् कस्य वा 'त्र कुतो ऽपि वा; 1.16. N. 22.1. - *Caus.* ज्ञापयामि (gr. 519.) part. pass. ज्ञापित et ज्ञास् (v. ज्ञप्) 1) facere ut alqs sciatis, nunciare. MAH. 1.5864. c. gen. pers. et acc. rei: ततस् ते ज्ञापयामास्तु धृतराष्ट्रस्य नागराः। पाण्डवान् अग्निना दग्धान्; 2.558.: तम् ... अज्ञापयत् त्वम् प्रयोजनम्. 2) jubere. HIT. 98.21.: यद् आज्ञापयति देवः. - Desid. atm. sciendi, cognoscendi, scientandi, explorandi cupidum esse; explorare. N. 19.12.: अश्वान् जिज्ञासमानो विचार्यच पुनः पुनः; R. Schl. II. 12.15.: अथ जिज्ञाससे मान् त्वम् भरतस्य प्रियाप्रिये;

RAGH. 2.26.: आत्मानुचरस्य भावत् जिज्ञासमाना; v. जिज्ञासा. (Lat. GNA, GNO, gnā-rus, (g)nosco, co-gnoscō, i-gnōro; fortasse glōria e gnōria, sicut aliis = अन्यः; gr. ΓΝΩ, γνῶθι, ἔγνων, γνῶστις etc., (γ)νοέω, (γ)νοῦς etc.; γιγνώσκω formā convenit cum Desid. जिज्ञासे, ita lat. nosco, co-gnoscō; etiam διδάσκω huc trahimus, mutatis gutturalibus in lingua, sicut in persico dā-nem scio = ज्ञानामि; δαῆναι Denominativum esse videtur a ज्ञाने, ejctis nasalibus; lat. disco corruptum esse censeo e didasco, et doceo explicari possit e caus. ज्ञापयामि, mutatā labiali in gutturale; etiam δι-ζημι tanquam formam redupl. sensu desid. ad ज्ञा traxerim, mutatā gutt. in ζ, quod in syllaba redupl. transiit in δ, v. Desid. जिज्ञास् explorare. Germ. vet. CHNA nosse, unde praet. chnāta et subst. chnāt cognition; angl. I know; goth. kann novi, germ. vet. chan id., pl. chunnumēs, nostrum kann, kenne, quae aut ita explicari possunt, ut nasales finales origine ex intermedia syllaba τοῦ ज्ञा-नामि ortae sint, sicut in persico dānem scio, aut ita ut per metathesin e ज्ञा ortum sit kann (*), reduplicatā nasalī, nisi separandum est kan-n et altera nasalī ad radicem primitivam altera ad derivationem pertinet. Lith. ž' innaù scio, ž' innē scientia, saz' innē conscientia; quae duplice nasalī cum germ. cann convenient; slav. ЗНАЮ žnajú novi primitivam radicis formam accuratius servavit. Hib. gnia «knowledge», gnic id., gno «ingenious», gnas «custom, use».)

c. अनु 1) permittere. MAH. Exord. 136.: अन्वज्ञानात् ततो धूतम्; N. 24.5.: अन्वज्ञानात् स पार्थिकः. 2) frequentissime dimittere, proficisciendi veniam dare. H. 1.26.: अनुज्ञातः स गच्छेति भ्रात्रा द्येष्ठेन; BR. 2.28.: अनुज्ञानीहि माम् आर्यः; A. 4.54. N. 17.19.18.5. 24.4. - *Caus.* facere ut alqs permittat sive dimittat, veniam proficisciendi petere. MAH. 1.2414.: स मातरम् अनुज्ञाय

(*) Respicias scr. d'mā flare, quod in specialibus tempp. transponitur in d'am.

- तपस्यै एव मनो दधे. (Pottius apte, ut mihi videtur, confert gr. ἀνώγω; v. sq.)
- c. अनु praef. अभि 1) mandare, jubere. IN. 4.14.: तव शक्राभ्यनुज्ञातः पादाव् अघ प्रपञ्चताम्; 5.49.: तव पित्रा 'भ्यनुज्ञाताम् ... यस्मान् मान् ना 'भिनन्देयाः 2) dimittere. IN. 5.29.: तव पित्रा 'भ्यनुज्ञाता गताः स्वं स्वद्भुग्हं सुराः: - Caus. 35.: जग्मतुश्च यथाकामम् अनुज्ञाप्य परस्परम्.
- c. अनु praef. सम् 1) permittere. N. 6.7.: अस्माभिः समनुज्ञाते दमयन्त्या नलो वृतः: 2) mandare, jubere. IN. 5.31.: ततो इहं समनुज्ञाता तेन पित्राच ते इन्धः 3) dimittere. SU. 2.2.: सुख्खद्धिः समनुज्ञातीः.
- c. अभि 1) i.q. simpl. N. 20.14.: अहं हि ना 'भिजानामि भवेद् एवन् न वे 'ति वा; 21.21.: ना 'भिज्ञे स नृपतिर उहित्र्ये समागतम्; N. 5.11.: ना भ्यजानान् नलन् नृपम्; 13.73.: सैरन्द्रीम् अभिज्ञानोघ्सः.
- c. अभि praef. सम् agnoscere, cognoscere, erkennen. N. 23.24.: इन्द्रसेनां सह भ्रात्रा समभिज्ञाय.
- c. अव spernere. BR. 2.19.: अवज्ञाताच लोकेषु; BH. 9.11.: अवज्ञानन्ति मान् मूडा मानुषीन् तनुम् अवितम्.
- c. आ percipere, cognoscere. IN. 3.1.: शक्रस्य मतम् आज्ञाय; H. 2.16.: भ्रातुर वचनम् आज्ञाय. - Caus. jubere. IN. 5.20.: किम् आज्ञापयसि देवि. SU. 2.1.
- c. आ praef. सम् Caus. jubere, c. acc. pers. et loc. rei. RAGH. 16.75.: समज्ञापयद् आशु सर्वान् आनायिनस् तद्विचये.
- c. परि cognoscere, animadvertere, observare. HIT. 18.21.: व्यवहारम् परिज्ञाय वध्यः पूर्यो इथ वा भवेत्; 20.14.: तद् परिज्ञाय मार्दीरः ... पलायितः; MAN. 8.126.
- c. प्र cognoscere, animadvertere, cernere, discernere. R. III.52.33.: अहो तम इवे 'दं स्यान् न प्रज्ञायेत किञ्चन। रजा चेन् न भवेल् लोके; N. 17.3.: दमयन्त्या गतः सार्जन् (नलः) न प्राज्ञायत कर्हिचित्; BH. 11.31.: न प्रजानामि तव प्रवृत्तिम्; 18.31.: धर्मम् अधर्मस्त्वं ... अयथावत् प्रजानाति. - स्त्रियम् प्रज्ञातुम् cum feminâ concubere. MAH. 1.2471.: न च स्त्रियम् प्रजानाति कश्चिद् अप्राप्त्यैवनः.
- c. प्रति 1) p. consentire, assentire. N. 19.10.: प्रतिज्ञानामि ते वाक्यद्भुग्मिश्चामि नराधिपः; SU. 3.22.: सा तथे 'ति प्रतिज्ञाय. 2) p. praestare alqd. spondere de aliquid re. R. Schl. I. 55.13.: ब्रह्मन् न प्रतिज्ञानीमो नास्तिको जायते ज्ञानः. 3) a. polliceri. A. 5.8.: प्रतिज्ञानोघ्स तद् (गुर्वर्थम्) कर्तुम्; BH. 18.65.: मान् एवै 'व्यसि सत्यन् ते प्रतिज्ञाने; MAH. 1.7234.: प्रतिज्ञेच रजयाय द्रुपदो वदताम् वरः; R. Schl. I. 1.61.: प्रतिज्ञातस्मि रामेण तदा बालिवधम् प्रति. 4) a. confiteri. BH. 3.31.: कौन्तेय प्रतिज्ञानीहि न मे भक्तः प्रणश्यति.
- c. वि scire, cognoscere, intelligere, percipere, dignoscere. N. 12.75.124.: मानुषीम् माम् विज्ञानीतः; BH. 2.19.: य एनम् वेति हन्तारं यश्च 'नम् मन्यते हतम्। उभौ तौ न विज्ञानीतः; 4.4.: कथम् एतद् विज्ञानीयाम् «quomodo istud intelligam»; IN. 4.1.: पार्थस्य चक्षुर उर्वश्यां सक्तान् विज्ञाय; N. 8.6.: विज्ञाय नलशासनम्; H. 1.3.: विज्ञाय निशि पन्थानम्; 6.: दिशश्च न विज्ञानीमः. - Caus. facere ut sciatur, cognoscat alqs, nuntiare. RAGH. 5.20.: समाप्तविवेन मया महर्षिरु विज्ञापितो इभूद् गुरुदक्षिणायै; 14.60.
- ज्ञाति m. (r. ज्ञा s. ति) cognatus, propinquus (*). H. 1.39. 41. N. 9.35.16.37. (Goth. knô-ds, Th. knô-di f., genus.)
- ज्ञान n. (r. ज्ञा s. अन) 1) scientia. N. 20.8. BH. 3.3.41.8. 2. 2) mens, intellectus. N. 10.25. A.8.16.
- ज्ञानवत् (a praec. s. वत्) scientiâ praeditus. BH. 10.38.
- ज्ञानिन् (a ज्ञान s. इन्) id. BH. 3.39.6.46.
- ज्या 9. p. जिनामि, gr. 386. (जरायाम्) tabescere, senescere; cf. ज्यै.
- ज्या f. nervus arcus. (Cf. gr. Βιός, v. ज्योवत्.)
- ज्यायस् (gr. 251.) 1) natu major. 2) melior. BH. 3.1.8. 3) peregregius, optimus. RAGH. 18.33.
- ज्यु 1. a. (जत्याम्) ire; cf. ज्यु, कु.
- ज्युत् 1. p. a. lucere, fulgere. IN. 1.32.: ज्योतते पावकः -

(*) Wils.: A distant Kinsman, one who does not participate in the oblations of food or water offered to deceased ancestors.

Caus. IN. 1. 30.: इयोतयन् इव भास्करः. Cf. ग्रुत्, युत्.

इयेष्ट (gr. 251.) 1) natu maximus. H. 1. 26. 2. 32. 2) optimus. R. Schl. I. 62. 2. (Hib. *gast* «an old woman»; *giostaireas* «an active old man», *giostaireas* «old age».)

इयैष्ट m. (a इयेष्ट constellatio quaedam s. अ) nomen mensis, Maius - Junius. AM.

इयोतिस् n. (r. इयुत् s. इस्) 1) lumen, splendor. BH. 5. 24. 13. 17. 2) stella, sidus. BH. 10. 21.

इयोत्स्ना f. (ut videtur, a इयोतिस् s. न in fem., ejecto इ) lumen lunae. SA. 5. 106.

श्रि 1. p. (अभिभवे) superare, vincere; cf. श्रि.

श्री 9. 1. 10. p. श्रिणामि, श्रयामि, श्राययामि (इयाने) senescere; cf. श्रृं, इया.

इवर् 1. p. (रेगे) aegrotare, febrire. C' AUR. 6.: दोर्घीविरह-इवरिताङ्ग्याष्टि; ubi Schol. इवरित per पीडित expli- cat. (V. श्रूति, इवर् et cf. श्रृं, श्रूर्, lat. *ae-ger*, v. श्रृं; hib. *gurt* «pain, trouble, fierceness», v. श्रूति; fortasse *huc pertinet nostrum schwer*, germ. vet. *swär* et *swári* gravis, germ. med. *swär*, *sware* gravis, molestus, tristis, aeger animi, mutatā gutturali in sibilantem, vel abjectā gutturali et deinde praefixo *s* euphonico, sicut nostrum *schwätze*, germ. med. *swaze* garrio cum वद् dicere cohaerere videtur; cf. germ. vet. *var-wázu* maledico. Huc etiam referri possit nostrum *Qual*, *quälen*, mutato *r* in *l*.)

इवर् m. (a praec. s. अ) aegritudo, transl. molestia, difficultas, labor, dolor. BR. 1. 15. N. 20. 39. BH. 3. 30. RAGH. 8. 83.

इवल् 1. p. flammare, flagrare. IN. 1. 6.: इवलितास्य; H. 1. 48.: रोपद्वलन्. - *Caus.* accendere. SA. 5. 78.: ततो इग्निम् आनयित्वे ह इवालयिष्यामि पावकम्. (Hib. *guallain* «I blacken, burn», *gual* «coal, coals,

fire»; *huc etiam nunc traxerim nostrum Kohle*, germ. vet. *colo*, angl. *coal*, quae supra minus apte cum अङ्गार comparata sunt; fortasse lith. *swelù* amburo, ustulo, mutatā gutturali in sibilantem; germ. vet. *wallu* serveo, aestuo, bullio, *walm* fervor (aestatis), *wáli* tepor, abjectā initiali gutturali, sicut in *warm*, v. घर्म; fortasse etiam lat. *bullio* hinc pertinet, mutato *v* in *b*, sicut in *bis* = द्विस्.)

c. प्र P. A. id. IN. 5. 26.: प्रजडवलमानेषु अग्निषु; N. 23. 13.: अय प्रजडवलितस् तत्र सहसा हव्यवाहनः; DR. 6. 28.: क्रोधः प्रजडवालः. - प्रजडवलित flammans. A. 13. 38. - *Caus.* accendere. HIT.: दोषम् प्रजडवाल्य.

c. वि praef. अभि id. BH. 11. 28.: वक्त्राण्यु अभिविज्वलन्ति.

c. सम् *Caus.* accendere. SA. 6. 25.: अग्निन् तत्र सज्ज-इवाल्य.

इवल (r. इवल् s. अ) flagrans. H. 2. 7. BHAR. 1. 95.

इवलन (r. इवल् s. अन) 1) Adj. flammans, flagrans. A. 10. 43. 2) Subst. n. flamma. BH. 11. 29.

इवलानन (BAH. e praec. et आनन् n. *vultus*) flagrantem vultum habens. H. 2. 7.

इवलित (r. इवल् s. त) 1) flagrans, flammans, v. इवल्. 2) n. splendor. RAGH. 8. 83. (Aut *huc aut ad गौर्* flavus trahi posset nostrum *Gold*, ita ut aut a flavo colore aut a splendore dictum sit, servatā initiali mediā (gr. comp. 92.), quae in voce *Kohle* secundum generalem legem in tenuem se convertit; v. कनक a कन् splendere.)

इवलितास्य (BAH. e praec. et आस्य *vultus*) flagrantem vultum habens. IN. 1. 6.

इवाल m. (r. इवल् s. अ) flamma. AM.; v. sq. (Hib. *gual* m. «coal, coals, fire»; v. इवल्.)

इवाला f. (Fem. praec.) id. RAGH. 15. 16.

क

काङ्क्षार *m.* (e sono कार् et कार faciens, v. चोत्कार) sonus quidam lenis, susurrus, bombus; *e. c. apium* (v. UR. 72. 2.). BHAR. 1.8.; UR. 73.6.

काटु 1. *p.* (सङ्घवाते क. संहती *v.*) *i. q.* डाल्.

काटिति *Adv.* celeriter, subito. BHAR. 1.69.

कम् 1. *p.* edere; *v.* डाम्.

कम्प *m.* saltus, *Sprung, a jump.* HIT. 63.15. (Cf. चुप्, कृप्, कम्प्, angl. *jump.*)

कर् *m.* (ut videtur, a r. क् s. क्र) catarrhacta. AM.; *v.* निर्कर्.

कर्च् 6. *p.* *i. q.* डार्च्.

कर्ह् 6. *p.* *id.*

कर्ग् 6. *p.* *id.*

कर्ण् 6. *p.* *id.*

कला *f.* 1) lux solis, lux splendida, splendor. 2) filia. MED. (Cf. इवल्, hib. *gal m.* «heat», *galla f.* «fairness, brightness, beauty», *gallad* «a lass, a young girl»; sic

ser. युवन् a splendore dictum esse videtur, ita ut e युवन् mutilatum sit, cf. युवन् sol a दिव् splendere.)

कष्टि *m.* gladiator «a prize fighter». MAII. 2.102.

1. कप् 1. *p. A.* (ग्रहे पिधाने) capere, tegere.

2. कप् 1. *p.* (हिंसायाम् क. वधे *v.*) laedere, occidere; *cf.* कप्, कूप्, जप्, ग्रूप्, कृप्.

कप *m.* (ut videtur, a r. कप् capere, tegere) piscis. BI. 10.

31. (Fortasse lib. *iasg* id. abjectâ consonante initiali; de *sg* = क् *v.* Pictet p.65. Huc etiam referri potest lith. *z'uvvis* piscis, abjecto क् et attenuato *a* in *u*, cui euphoniae causâ *w* additum sit.)

किलि *f.* (a sono dictum) gryllus. (Cf. *gryllus*, nostrum *Grille.*)

किलिका *f.* (a praec. *s.* क in *fem.*) *id.* N. 12.1.

कु 1. *A.* (गती क. गत्याम् *v.*) ire; *cf.* डु, डयु, कूयु.

कूप् 1. *p.* *i. q.* कप्.

कृ 4. *p.* कोर्यामि (वयोहानौ क. डयानौ *v.*) senescere; *v.* डु.

ट

टक् 10. *p.* (बन्धे, scribitur टक्, gr. 110^a.) ligare.

टक् *m. n.* 1) scalprum. RAGH. 12.80. 2) pondus quoddam (Wils. «equal to 4 mashas»). HIT. 98.11.; Lass. 29.5.

टल् 1. *p.* (विक्षेपे) commotum, perturbatum, perterritum esse; *v.* इवल्.

टिक् 1. *A.* (गत्याम्) ire; *cf.* टोक्, टौक्, ठौक्, तड़क्, तड़ग्, तिक्, तौक्, त्रड़क्, त्रौक्, त्रड़ग्, त्वड़ग्, तञ्ज्, त्वञ्ज्, तज्ज्.

टिट्रिटम् *m.* avis quaedam (Wils. «*Parra jacana or goensis*»). HIT. 72.5.

टिट्रिटमी *f.* (a praec. signo *fem.* इ) *Fem. praecedentis.* HIT. 72.7.

टिप् 10. *p.* (क्षेपे क. नुदि *v.*) conjicere, mittere; *cf.* डिप्, डिम्ब्, डम्ब्, दिम्, दम्ब्.

टीक् 1. *A.* (गत्याम्) ire; *v.* टिक्.

टौक् et टोक् 1. *A.* ire, accedere, appropinquare. BHAT. 2.23.: कृतयातयना यान्तं वने रात्रिचरो उठौके; 14. 71.: उठौकिरे पुनर् लङ्घाम्; SAK. 63.14.: व्यवसितो वक्त्रण् ठौकते. (*V.* टिक् et *cf.* germ. vet. *TUH aquam subire*, nostrum *tauchen*; *cf.* Graff 5.367.).

टूल् 1. *p.* *i. q.* टल्.

उ

- उप्** 10. p. A. उपयामि, उपये (संहतौ) coacervare. Cf. उम्प्, उप्, उम्प्, उम्प्, उम्प्, उम्प्, उम्प्, उम्प्, उम्प्, उम्प्.
- उम्प्** 10. p. A. (scribitur उप्; gr. 110^a.) id.
- उम्प्** 10. p. (scribitur उप्; gr. 110^a.) i. q. उप्.
- c. विं imitari. RAGH. 4. 17.: तम् ... स्तुर् विउम्ब्रया-
मास न पुनः प्राप तच्छ्रयम्; 13. 29.; BHAR. 1. 21.
- उम्प्** 10. p. A. i. q. उप् (scribitur उम्, gr. 110^a.)
- उम्प् *m.* tympanum parvum. HIT. 58. 21.
1. **उप्** 4. 6. 10. p. उप्यामि, उपामि, उपयामि (क्षेपे क.
नुदि v.) conjicere, mittere; v. उप्.
2. **उप्** 10. A. (संहतौ) coacervare; v. उप्.
- उम्प्** 10. A. (scribitur उप्, gr. 110^a.) id; v. उप्.
- उम्प्** 10. p. (क्षेपे क. नोदि v.; scribitur उम्, gr. 110^a.) conjicere, mittere; v. उप्.
- उम्प्** 10. p. A. (सङ्घाते क. सङ्घे v.; scribitur उम्, gr. 110^a.) coacervare; v. उप्.
- उम्प् *m.* pullus, catulus.
- उम्प् 1. et 4. A. उपे, उम्पे volare.
- c. उत् 4. A. उडोये (gr. 61.) evolare, alis se levare.
HIT. 38. 11.: उडोयमानः काको वृक्षम् आवृष्टः.
- उन् *n.* (r. उ s. न) volatus.
- उम्प्** 10. A. (सङ्घाते क. सङ्घे v.; scribitur उम्, gr. 110^a.) coacervare; v. उप्.

उ

- उक्का *f.* tympanum magnum.
- ठाल् *m.* id.

ौक्

1. A. v. औक्.

ए

De radicibus, quae apud grammaticos a linguali nasalii ए incipiunt v. gr. 109.

त

- त v. तत्, gr. 267.
- तंस्** 1. et 10. p. (ग्रलङ्गोरे क. ग्रलङ्गकृतौ v.; scribitur तस्, gr. 110^a.) ornare; v. ग्रवतंस्. (Boruss. vet. teisint honorare, teisi honor.)
- तक्** 1. p. (सहनहास्योः क. सहने हासे v.) sustinere, perferrere; ridere.
- तक्** 1. et 5. p. 1) frangere, dissecare, findere. MAH. 3. 1585.: शैत्स् ततक्षाते परस्परम्; 4. 1883.: ग्रन्यो-
न्यन् ततक्षुर् इपुभिः. 2) in dial. Vēd. facere, fabricari. RIGV. 32. 2.: त्वष्टा 'स्मै वद्रं स्वर्यन् ततक् «Tvashtris ei telum laude dignum paravit»; 20. 2.; 52. 7.; 61. 6.; 111. 1. (Lith. taszau dolo, ascio; russ. tesatj dolare; polon. cies'la faber lignarius, v. sq.; lat. tig-num, cf. Pott. I. 270.; boruss. vet. tikint facere, tikinnimai facimus, teikusna creatio, creatura; gr. TEK, τίντω, τέκνον, τεύχω.)
- तक्कन् *m.* (r. तक् s. अन्) faber lignarius, v. तक्.
1. **तङ्क्** 1. A. (गतौ क. scribitur तक्, gr. 110^a.) ire. (V. टिक् et cf. lib. teicheamh «a going, passage», tochamhlaim «I march», tochar «a causeway, pavement», toichim «going, departing»; lith. tekù curro, tákas semita, tekúnas cursor; slav. tekú cursor.)

२. तद्ध १. p. (कृच्छ्रोवने क. दौफ्ये v.; scribitur तद्, gr. 110^a.) in miseriā vivere; v. आतद्ध.

तद्ध १. p. (स्वलने क. कम्पे गते v.; scribitur तद्, gr. 110^a.) vacillare, ire. (V. टिक् et cf. hib. *tagaidh* «come ye on, advance», *tigim* «I come, go, consent».)

१. तद्ध १. p. (गतौ क. इतौ v.) ire.

२. तद्ध ७. p. तनचिम (सङ्कुचि) curvare, inflectere; v. sg.

तद्ध ७. p. तनचिम (सङ्कुचे) id.

१. तद् १. p. (उच्छ्राये क. उच्छ्रये v.) surgere; extollere, sublevare. (Fortasse lith. *tēsiū* levo, erigo, mutato t in s.)

२. तद् १०. p. ताटयामि (आहतौ) percutere, ferire; cf. तद्, तुद्, तुद्.

तट m. n. (r. तद् surgere s. अ) १) ripa. HIT. 126.9.
2) montis planities. UR. 41.5. 3) clunis. IN. 2.32.

तठिनी f. (a praec. s. इन् in fem.) fluvius.

तड् १०. p. pulsare, ferire, percutere, tundere. MAN. 4.164.: शिष्ठार्थन् ताडयेत् तु तौ; ८. 299.: ताडया: स्यू रुवा; MAN. 1.2368.5302.: तम् पदा 'ताडयत्'; DR. 9. 3.: शिरो गृहोत्वा राजानन् ताडयामास्त; A. 3.21.: अ-ताडयं शरणा 'थ तद् भूतम्; २७.: तानिचा 'स्य शरीरा-णि शैरूर अहम् अताडयम्. (V. तण्ड्, तुद्, तुएङ्, तुद् et cf. hib. *tathaim* «I kill, destroy», *tathog* «a clash, a slap».)

c. वि i. q. simpl. MAH. 1.8273.: देवान् व्यताडयेतां शैरैः.
तडाग n. piscina, lacus. N. 12.8.; 13.2.

तडित् f. (r. तद् s. इत्) fulmen.

तडित्वत् (a praec. s. वत्) fulmine praeditus. UR. 9.18.

तएङ् १. a. (scribitur तद्, gr. 110^a.) i. q. तद्.

तएङ्ल m. (r. तएङ् s. उल्) frumenti granum, *praincipue oryzae*. HIT. 14.31.

१. तत् (Them. त, Nom. m. स, सो, सः, f. सा, n. तत्, v. gr. 267.) is, hic, ille; *repetitum*, hic et ille. SA. 6.20.:

तांस् तान् विगणयन् अर्थान्. — Ad respondendum ad *repetitum relativum* (यो यः quicunque) etiam demon-

strativum repetitur, e. c. N. 5.12.: यं यं हि दद्येते पान् तन् तम् मेने नलन् नृपम्; BN. 3.21.: यद् यद् आ-चरति श्रेष्ठस् तत् तद् एवे 'तो इनः. — Interdum ad orationis vim augendam in constructione cum aliis pronominibus ponitur, tam tertiae quam secundae vel primae personae; e. c. सा 'हङ् कमलगार्भीभम् अपश्य-न्तो छ्विदि प्रियम्। न विन्दामि. Interdum ad personam non separatim expressam, sed verbi terminatione indicatam refertur; e. c. N. 12.85.: सा वनानि गिरिञ्चै 'व ... विचरामि. De adverbiali hujus pronominis usu v. p. 39. s. v. इतस्. — Interdum तत् in initio compositorum, quae cum alio antecedente vocabulo conjuncta sunt, redundat; e. c. Lass. 32.12.: भर्तृतद्वत्मानसा = भर्तृ-गतमानसा, nam तत् h. l., ut recte observat Lassenius, nil aliud valet, quam भर्तृ; v. तत्पर. (Lith. *tas* hic, *tā* haec; goth. *THA* (Them. articuli masc. et neut.), Nom. masc. *sa* = स, fem. *sō* = सा; gr. TO, TA, ἔ, ἄ, τό; slav. *TO, TA*, nom. *t'* hic, *ta* haec, *to* hoc; lat. *is-te*, *is-ta*, *is-tud*, *tam*, *tum*, *tunc*. Hib. *so* hic = स. *Sé* is, er; *si* ea, *sie*, et *ti* is, is qui ad स्य, त्य pertinere videntur; v. त्यत् et gramm. comp. §§. 343. sq. 353. sq.)

२. तत् (Acc. neut. praec.) १) ideo. N. 17.43. २) in recentioribus scriptis sicut nostrum so ad particulam conditionalem respondet. Lass. 43.8.

तत् v. तन्.

ततस् Adv. (a stirpe त, gr. 267., s. तस्) १) inde, ab hoc tempore. N. 20.34., sequente पश्चात् postea, H. 4.16. Hinc frequentissime tum, deinde. H. 4.26. N. 1.20. २) in constructione cum comparativo ablative तस्मात् substantive positi locum tenet. H. 1.37. BR. 1.8.18. ३) cum vi accusat. illuc. BR. 1.20. — Post इतस् q.v. vel accusativi vel locativi vim habet, illuc, illic. N. 10.4. DR. 8. 25. ४) repetitum, iterum iterumque. N. 11.19. ५) in apodosi respondet ad यदि. Lass. 45.2.77.14. (Gr. τότε, slav. *ot-tādū*; v. gr. comp. §. 421.)

तत्काणात् Adv. (e तत् et ablat. क्षणात्) eodem momento, statim. N. 23.21.

तत्त्व vel तत्त्व *n.* cf. gr. 633. (a pronom. neut. तत् id, hoc, illud, s. त्व) 1) वरिता. DR. 2.5. N. 16.38. BH. 3. 28. 2) नाता, वरा नाता. N. 19.2. 28. A. 4. 37. BH. 18.1.

तत्त्वतस् *Adv.* (a praec. s. तत्) secundum वरिताम्, वे-राम् नाताम्; accurate, penitus. BH. 4.9.

तत्पर (hunc, hanc, hoc, hos etc. tanquam prae-
cipuum habens. BAH. e तत् et पर् *n.*, v. gr. §. 666.)
plane addictus, plane deditus, *in fine comp.* उबि तत् re-
dundat, e.c. N. 16.26.: ध्यानतत्पर = ध्यानपर me-
ditationi addictus.

तत्परता *f.* (a praec. s. ता) *Abstractum praec.* HIT. 128.21.

तत्र (a stirpe pronominali त s. त्र) 1) ibi, hic, illie. IN. 1.
6. — *Pro locat.* तस्मिन्. BR. 1.22. (तत्र वासे i.e. त-
स्मिन् वासे in hac habitatione, cf. एकत्र). तत्र
तत्र hic et illic, ubique. IN. 2.31. SU. 1.33. N. 17.36.
2) illuc, in illum locum. II. 2.16. BR. 2.3. (Cf. goth.
thaþrō inde, v. gr. comp. §. 420.)

तत्रत्य (a praec. s. त्य) qui illic est, *dortig.* HIT. 88.12.

तत्रभवत् *m.* (e तत्र illic et भवत्) *in lingua scenedā ex-*
cellens, praeclarus, dominus, de persona absente, (ita
अत्रभवत् de persona praesente «der Vortreffliche
hier»). UR. 15.12. *inf.*

तत्रभवतो *Fem. praec.* UR. 15.11. *inf.*

तत्व v. तत्त्व.

तथा (e stirpe pronom. त, s. था) *sic, ita.* DR. 4.1.; tam.
H. 3.3. A. 7.13. — *Particula assentiendi ita, vero, sane.*
H. 4.59. SU. 3.22. *Repetitum respondeat ad* यथा यथा
(quomodo cunque). N. 8.14. — तथा 'यि nihilominus,
tamen. HIT. 11.5. 15.10.

तथ्य (a praec. s. थ) *Adj.* verus. *Subst. n.* verum. N. 5.23.

तद् v. तत्.

तदनन्तर (*TATP.* e तत् et अनन्तर intervalli expers, pro-
ximus) ejus proximus. N. 22.16.

तदा *Adv.* (a stirpe pronom. त s. दा) illo tempore, tunc.
II. 1.15. — *Respondeat ad* यदा quando. BH. 2.52. 4.7.
DR. 5.18. — *Saepe redundat, ubi in narrationibus eventus*
tempus definit, quod jam aliis temporis adverbii suffi-

cienter indicatum est. H. 1.30. N. 20.3. — In *apodosi*
post यदि valet nostrum s.o. Lass. 7.13.: यदृ एपा मम
भार्या भवति तदा जीवामि.
तदानीम् (v. gr. 652. s. दानीम् et cf. इदानीम्) tunc.
DR. 6.10.

तदोय (a तत् s. ईय, v. gr. 288.) 1) qui ejus, hujus, illius,
eorum, earum est. RAGH. 2.28. 2) *i.q. primitivum* तत्,
e.c. RAGH. 1.81.: सुतान् तदोयां सुरभेः कृत्वा प्रति-
निधिम् «filiam hanc»; P. 2.: तदोयम् अस्ति तौ
धनम्.

तद्धत् (e तत् *hoc et वत् sicut*) ita, sic. Lass. 24.7.

1. तन् 8. p. 4. तनोमि, तन्वे extendere, expandere, face-
re, perficere, creare. RAGH. 3.25.: वितुर् मुदन्
ततानः NALOD. 1.20.: गतिम् इह नलो इतनोद् या-
नेन (Schol. अकरोत्). — *Pass.* तन्ये et ताये (gr. 504.);
part. pass. तत. BH. 2.17. 8.22.: येन सर्वम् इदन्
ततम्. (Gr. τάνυμαι, τείνω; lat. *tendo*, adjecto *d*, *te-
nuius*, *tener*; goth. *thanja* *tendo*; russ. *tonju* *tenuo*; lith.
tempju *tendo*, adjecto *p*; heb. *tana* «thin, slender, lean»,
tanaighim «I make thin» = *Caus.* तानयामि; cambro-
brit. *taenu* «to spread, to expand».)

c. अनु *i.q. simpl.* MAII. 3.12681.: धर्मम् एवा 'नुतन्वतो.

c. अव tegere. R. SCHL. I. 17. 14.: यानङ् कम्बलावत-
तम्; II. 93.4.: अवतता वारणैर् भूः.

c. वि *i.q. simpl.* NALOD. 1. 54.: व्यतनोत् सुर्योगम्
(Schol. देवार्चनम् अकरोत्); BHAG. 4.32.: एवम् ब-
ज्ञविधा यज्ञा वितता ब्रह्मणो मुखे; MAN. 3.28.: वि-
तते यज्ञे.

c. सम् *praef.* अनु extendere, expandere. BHAG. 15.2.:
अधश्य मूलान्य् अनुसन्ततानि.

2. तन् 1 et 10. p. तनोमि, तनयामि (अद्वेष्टतापयोः *k.*)
credere; vexare.

तनय *m.* (r. तन् s. अय, cf. सन्तान) filius. N. 13.34.

तनया *f.* (fem. *praec.*) filia. N. 12.12.

तनु (r. तन् s. उ) 1) *Adj.* (fem. तनु, तनू, तन्वी) tenuis.
DR. 7.7. 2) *Subst. f.n.* corpus. DR. 6.20. IN. 1.33. (Gr.
ταῦ in initio comp.; lat. *tenuis*, adjecto *i*, v. गुरुः germ.

vet. *dunni* — Them. *dunnja* — nostrum *dūn*; hib. *tana*; russ. *tonkū*; v. 1. तन्. Cum तनु corpus cf. slav. त्वालौ *tjelo*.)

तनुत्र n. (e तनु et त्र servans, v. sq.) lorica, thorax.

तनुत्राण n. (e तनु corpus, et त्राण servans, a r. त्रा s. अन) lorica, thorax. A. 11.4.

तनुस् n. (r. तन् s. उत्) corpus. (v. तनु sgn. 2.)

तनू f. (v. तनु) corpus.

तनूनयन् n. butirum purificatum.

तनूनापद् m. (e praec. et अद् edens) ignis. HIT. 55.10. (cf. छतभुज्, छताशन्.)

तनूरुह m.n. (e तनू vel तनुस् secundum euph. r. 75. et सह crescens, a r. रुह s. अ) pilus corporis. N. 26.32.

तनित m. (r. तन् s. ति) textor.

तन्तु m. (r. तन् s. तु) filum. HIT. 24.20.

तन्तुक m. (a praec. s. क) id. BHAR. 1.95.

तत्त्व् 10. A. (scribitur तत्र, gr. 110^a) sed videtur esse De-nom. a तत्त्वं, quod a तन् extendere) sustentare, *praesertim familiam*. SAK. 91.13.: प्रजाः प्रजाः स्वा इव तत्त्वयित्वा.

तत्त्वं (r. तन् s. त्र) I. m. textor (cf. तनित). II. n. 1) filum (cf. तन्तु). 2) sustentatio familiae. 3) nomen librorum, qui precum formulas mysticas et sacros ritus tractant.

तन्द्रा f. 1) lassitudo. N. 24.53. 2) pigritia, segnitia.

तन्वङ्ग् (f. ई, वा. e तनु et अङ्ग् corpus) tenue, gracile corpus habens. H. 2.37.

तप् 1. P. calefacere, urere. A. 4.47.: न तत्र नूर्यन् तप-ति; BII. 11.19.: पश्यामि त्वां स्वतेजसा विश्वम् इदन् तपन्तम्; HIT. 24.6.: सुतस्मृ पानीयम्. — *Intrans.* ardere, uri. MAH. 1.2037.: तपन्ति वङ्गी. — *Transl.* dolore afficere, vexare. H. 1.23.: कारुण्येन म-नम् तप्तम्; BR. 2.31.: न मान् तप्त्यत्य् अग्नीवि-तम्; R. SCHL. I. 8.1.: सुतार्थन् तप्यमानस्य ना "सीद् वंशकरः सुतः. — *Intrans.* dolere, moerere. BR. 1.32.: आत्मानम् अपिचो 'त्सृद्य तप्त्यामि परलोकगः. — *Caus.* vel cl. 10. F. A. 1) calefacere, urere. HIT. 23.22.: न हि तापयितुं शक्यं सागराभ्यस् तृष्णोलक्या; MAH.

3. 14785.: तापयन् ... रेषमवान् इव तेजसा; — ताप्त pro तापित splendens IN. 1.9. 2) cruciare, vexare. MAH. 1.1571.: त्वन् तीव्रेण तप्यसा प्रजास् तापयते; GITA-Gov. 11.22.: तापितः कन्दर्येण. 3) se ipsum castigare, corpus suum vexare. MAH. 3.8199.: यः स्नातस् तापयेत् तत्र. — Cl. 4. A. *interdum* P. तप्ये, त-प्यामि se ipsum castigare, corpus suum vexare. R. SCHL. I. 57.11.: पुत्रान् ददृशे तप्यमानान्. — *Plerumque adjecto substant.* तपस्, e. c. M. 4.: सो ऽतप्यत तपो धोरम्; BII. 17.5.: धोरन् तप्यन्ते ये तपो डनाः; SU. 1.7.: तत्रो 'यन् तेपतुन् तपः; MAH. 1.4619.: तप्त्यावो विपुलन् तपः; 4781.: तप्ये महत् तपः. (Cf. lat. *tempo*; gr. *τέφρα*, ΤΑΦ, Σάπτω, quod primitive cremare significat; fortasse ἀπτω accendo e τάπτω, abjecto τ, vel primum mutato τ in σ, deinde in spir. asp.; russ. *tepl* calidus, *teplota* calor; hib. *tebhot* «intense heat»; german. vet. *damf*. Ad hanc radicem etiam traxerim lat. *tempus*, quod primitive fervidum anni tempus significaverit, deinde tempus in universum, sicut sanscr. वर्ष (pluvia) et अब्द् (aquam dans) pro pluvio anni tempore annum ipsum significant. Quod ad suffixum attinet, *tempus* cum तपस् convenit.)

c. अनु *Pass.* uri, dolore affici, dolere, moerere. R. SCHL. II. 42.11.: स्वृद्धा 'ग्निम् इव पाणिना। अन्वतप्यत धर्मात्मा पुत्रं सञ्चिन्त्य तापसम्; MAH. 3.992.: यस् त्वान् ... वनम् प्रस्थाप्य ना 'न्वतप्यत डुर्मितिः; 13720.: अनुतप्ये भृशन् तात तव वेरिण कर्मणा. — *Caus.* dolore afficere, moerorem afferre. RAGII. 8. ss.

c. अनु *praeft.* प्रति *Pass.* dolore affici, poenitentiā vexari. R. SCHL. II. 12.36.: यदि दक्ष्वा वैरौ राजन् पुनः प्रत्य-नुतप्यते.

c. अभि i. q. *simpl.* RAGII. 8.43.: अभितप्तम् अयः calens ferrum; *transl.* R. SCHL. II. 62.5.: द्वाभ्याम् अपि महा-रजः शोकाभ्याम् अभितप्यते (cf. SI. 6.: दक्ष्यमानस् तु शोखाभ्याम्).

c. उप *id.* R. SCHL. II. 59.9.: उपतप्तोदका नयः; MAH. 3.71.: दुःखेन शरीरम् उपतप्यते. — *Caus.* *id.* MAH.

3. 10708.: स समिदे महत्यु अङ्गौ शरीरम् उपतापयन्.
- c. उप praef. सम् id. MAH. 2. 856.: मनः समुपतप्यते.
- c. नित् (mutato स् in प् et त् in द्) exurere, comburere. MAH. 1. 8215.: दग्धैकदेशा बहवो निष्टप्तात् तथा परे.
- c. परि urere, torrere. MAH. 1. 4784.: सूर्येण स ह धर्मात्मा पर्यतप्यत भारत. — *Transl. Pass.* dolore affici, dolere, moerere. MAH. 1. 1747.: पर्यतप्यत तत् पापद्वृक्त्वा; 8441.: यदर्थम् परितप्यसे. — *Act. id.* R. Schl. II. 66.7.: रामं विवासितं सभार्यज् जनको श्रुत्वा परितप्यत् अहम् इव. — *Caus.* dolore afficere. HIT. 103. s.: कं स्वोकृता न विपयाः परितापयन्ति.
- c. प्र 1) urere, comburere, exurere. BH. 11. 30.: डगत् समग्रम् भासत् तवो ग्राः प्रतपन्ति; MAH. 3. 13086.: पद्धिर् अन्यश्च सहितो भास्करः प्रतिप्यति. 2) dole-re, moerere. R. Schl. II. 12. 1.: चिन्ताम् अभिनमापेदे मुहृत्म् प्रततापच. — *Caus.* calefacere, urere. SU. 1. 10.: तयोत् तपः प्रभावेन दोर्घकालम् प्रतापितः। धूमम् प्रभुमुचे विन्धयः.
- c. सम् 1) urere. R. Schl. II. 85. 17.: वनदाहाग्निसन्तप्तम् पादपम्; IN. 5. 44.: छृच्छयेन सन्तप्तः. 2) *Pass.* dolore affici, moerere. SA. 5. 83.: दिवा पि मयि निष्ठान्ते सन्तप्यते गुरुम् मम. — *Cl. 4. A.* se castigare, corpus sum vexare. MAH. 1. 4639.: शतशुङ्गे महाराजा तापसः समतप्यत. — *Caus.* 1) urere. R. Schl. II. 85. 17.: अन्तर्दहेन दहनः सन्तापयति राघवम्. — *Transl.* vexare, dolore afficere. HIT. 103. 7.: सन्तापयन्ति कम् अपथ्यभुजन् न रोगाः. 3) collustrare, illumina-re. MAH. 3. 11970.: ततः सन्तापिता लोका मत्प्रसूतेन तेजसा.
- तप (r. तप् s. अ) urens, vexans, *in comp. cum* पर्, v. पर-न्तप qui hostem vexat.
- तपत् n. (r. तप् s. अत्) 1) calor, fervor. Lass. 5. 7.: ग्रीष्मे पञ्चतपा भूत्वा. 2) fervidum anni tempus. 3) nomen mensis. 4) corporis cruciatus; castimonia, devotio. IN. 5. 43. N. 2 4. 20. BHAG. 4. 10. 28. (Lat. *tempus*, v. r. तप्.)

- तपस्य *Denomin.* (a praec. s. य्, gr. 585.) se ipsum castigare, corpus suum vexare. M. 5. BN. 9. 27.
- तपस्य *Adj.* (a praec. s. अ, nisi a तपस् s. य) qui corpus suum vexat, qui vitam austera, tormentuosam, castam agit. BH. 18. 67.
- तपस्त्रिन् *Adj.* (a praec. s. विन्) i. q. *praec.* SU. 3. 5. BH. 6. 45. 7. 9.
- तपोधन (BH. e तपस् et धन divitiae) castigationis, castimoniae, devotionis dives. SU. 2. 15.
- तम् 4. p. ताम्यामि dolore affici, moerere, languescere, tabescere, confici. R. Schl. II. 52. 25.: ताम्यति शोकेन; 106. 31.: भरतेन ताम्यता. — *Caus.* तम्यामि vexare; MAH. Ros. पुनर् युद्धाय सञ्चागमुस् तम्यन्तः परस्परम्. (Fortasse lat. *tabo* *huc* pertinet, mutata nasalī in medium ejusdem organi, sicut in gr. Βροτός, in lith. *dewyni* novem; russ. *tomlju* fatigo, vexo.)
- c. आ i. q. *simpl.* R. Schl. II. 63. 50. in ATM. तस्य त्वं आताम्यमानस्य तं वाणम् अहम् उद्धरम्.
- c. नि *Part. pass.* नितान्त multus, immodicus, immoderatus. RAGH. 3. 8 et 35. 14. 43. UR. 24. 4. 74. 8. RITU-S. 1. 5.
- c. प्र i. q. *simpl.* R. Schl. II. 12. 105.: प्रताम्य वा प्रदवल वा प्रणश्य वा.
- c. सम् id. GITA-Gov. 4. 21.: चिन्तासु सन्ताम्यति.
- तमत् n. (r. तम् s. अत्) caligo, obscuritas, tenebrae. SA. 5. 76. (Lith. *tamsa* caligo, *tamsas* obscurus; russ. *temnyi* obscurus, *temno-ta* caligo; heb. *teim* «dark, obscure», *teimhen* «darkness», *teimheal* «an eclipse, darkness»; germ. vet. *demar* crepusculum, mutato s in r, nisi *demar* pertinet ad तमिस्त्र; sax. vet. *thim* obscurus, attenuato a in i; anglo-sax. *dim* id.; lat. *tenebrae* ad तमिस्त्र vel तिमिर trahi posset, ita ut ortum sit e *tenebrae*, inserto b euphonico, sicut in gr. μετημβρία, ἀμβροσία; cf. Pott. 1. 260.)
- तमस्त्रिनो f. (a praec. s. विन् in fem.) nox. AM.
- तमिस्त्र n. (a तमत् s. र् attenuato penultimo अ in द्) i. q. तमस्. AM.

तमिक्षा f. (sem. praec.) nox obscura. AM.

तमोनुद् m. (e तमस् et नुद् mittens) 1) ignis. 2) sol.
3) luna. AM.

तमोमय (a तमस् s. मय) caliginosus, obscurus. SA. 6.43.

तम्ब् 1. p. (गतौ) ire, se movere; cf. तर्व्.

तय् 1. 4. (गतिरक्षयोः) ire, se movere; tueri, servare; cf.
त्रै.

तरङ्ग m. canis hyaena. AM.

तरङ्ग m. (r. तू s. अङ्ग) fluctus, unda. AM.

तरङ्गिणी f. (a praec. s. इन् in fem.) flumen.

तरण n. (r. तू s. अन) trajectio, trajectus. HIT. 75.4.

तरल (r. तू s. अल) tremens, tremulus. SAK. 20.11.

तरस् n. (r. तू s. अस्) velocitas. HEM.

तरस् n. caro. AM.

तरस्विन् (a तरस् s. विन्) celer, velox. AM.

तरु m. (a r. तू s. उ, nisi a दृह् crescere, sicut द्रुम् q.v. a
दृह् crescere, वृक्ष a वृह् id.) arbor.

तरुण (sem. -एा et -एी, r. तू s. उन्, v. तरु) 1) Adj. adol-
escens, juvenis. HIT. 28.11.: तरुणी भायी. — तरुणी
subst. HIT. 5.15. (Germ. vet. *diorna* virgo, *puella*, fa-
mula; island. vet. *therna* famula, serva.)

तर्क् 10. p. 1) intueri, spectare. N. 11.36.: दुर्धर्षीन् तर्क-
यामास्. 2) cogitare, considerare, reputare, perpen-
dere, explorare. N. 16.9.: तां समीक्ष्य ... तर्क्यामास्
भैमो 'ति; 5.14.: श्रुतानि देवलिङ्गानि तर्क्यामास्;
21.35.: एवन् तर्क्यित्वा. 3) putare. M. 1.6540.: स
हि तान् तर्क्यामास् द्रूपतो नृपतिः श्रियम्। पुनः
सन्तर्क्यामास् रवेर् भ्रष्टाम् इव प्रभाम्. (Huc trahi
posset goth. *thagkja* (= *thankja*) cogito, mutatis liqui-
dis r et n, nisi litteris transpositis ortum est e चिन्त्
q.v.; fortasse lith. *tikiu* credo e *tirkiu*.)

c. अनु i.q. simpl. IN. 1.9.: देवम् अन्वतर्क्यित्.

c. प्र id. MAN. 1.5.12.29.: अवितर्क्यम् अविशेष्यम्.

c. वि id. MAN. 1.3571.: किन् स्विद् एतत् पतती 'ति
सर्वे वितर्क्यन्तः परिमोहिताः स्मः.

c. सम् putare. MAN. 1.6540. (v. तर्क् sgn. 3.)

तर्ड् 1. p. 1) minari. RAM. II. 70.25.: तर्डिन्द्रि इव वा-
नरैः. 2) reprehendere, conviciari. BHATT. 14. 80.:

तन् तर्ड्. — Cl. 10. p. 4. 1) minari c. acc. pers. et
instr. rei RAGH. 4.28.: अहितान् अनिलोदूतैस् तर्ड-
यन् इव केतुभिः; 12.41.: अद्भुशाकारया 'इग्लया
ताव् अतर्डयत्; MAN. 4.567.: इति व्रवाणा वाक्यानि
सा मान् नित्यम् अतर्डयत्. 2) reprehendere, con-
viciari. RAM. II. 58.24. परैर्पैर् वाक्यैन् तेन तर्डिता-
(Fortasse hoc pertinet germ. vet. *TRUG*, *DRUK*, *tri-
gu*, *driuku* fallo.)

c. अभि 10. 4. i.q. simpl. MAN. 3.11716.: अभितर्डयमा-
नाश्च स्वन्तश्च महारवान्.

c. सम् id. RAGH. 15.19.: इति सन्तर्ड्य शत्रुघ्नम्.

तर्डनी f. (r. तर्ड् s. अन adjecto fem. signo ह) digitus in-
dex. AM.

तर्ण m. vitulus. HEM.

तर्णकि m. (a praec. s. क) id. AM.

तर्द् 1. p. ferire, occidere, vexare, offendere, laedere. (Cf.
तर्द्; goth. *us-THRUT* molestiam facere, *us-thriuta*,
us-thraut, *us-thrutum*, attenuato a in u.)

तर्व् 1. p. (गतौ) ire, se movere; cf. तम्ब्.

तर्मन् n. (r. तू s. मन्) cacumen pali sacrificialis. AM. (Gr.
τέρμη; lat. *ter-minus*; v. तूः)

तर्प m. (r. तृप् s. अ) sitis. AM. (v. तृप्.)

तर्हि (a stirpe pronom. त s. हि, v. कर्हि, एतहि) nunc,
jam. HIT. 89.1. Lass. 9.3.18.14.32.18.36.15.44.7.

तल् 1. et 10. p. (प्रतिष्ठायाम् क् प्रतिष्ठितौ र.) condere.
क्: तलति (तालयति) देवालयं राजा.

तल् n. (r. तल् s. अ) 1) solum, fundus. (AM. = अधस्)

Loc. तले sub. HIT. 58.15.: तरुतले; RITU-s.1.13.: मयू-
स्य तले; 18.: भोगिनः फणातपत्रस्य तले. 2) planta

pedis. SU. 1.33. 3) palma manus. HIT. 36.4. A.3.40.
4) superficies rei, ut terrae: IN. 5.57. SU. 4.19. H. 1.35.

38.; *rupis*: N. 12.12.; *domus*: N. 13.51. — नभस्तल
(*Lufstraum*) N. 2.30. (Hib. *talamb* «the world, the earth,
land, ground, soil, a country, nation»; lat. *tellus*).

तलत्र *n.* (e praec. et त्र servans, v. तनुत्र) tegumentum manuum. DR. 5. 19. (MAH. 3. 15657.)

तलाङ्गुलि *f.* (e रात्र्. तल et अङ्गुलि) pedis digitus. IN. 12.

तल्य *m.n.* lectus, cubile.

तट *m.* (r. तक् s. तृ) faber lignarius.

तस् *4. p.* (उत्केपणे क. उत्केपे r.) levare, allevare. क.: तस्यति मष्टो मष्टम्. Cf. दस्.

तस्कर *m.* fur. N. 12. 2.

तस्मात् *Adv.* (*Ablat.* pronom. तत्) eo, ideo, propterea. BR. 2. 21.

तात *m.* amicus, carus, dilectus (in *vocativo* solum invenitur). IN. 5. 55. BR. 1. 8. 3. 12. BH. 6. 40. M. 18.

ताट्य *m.f.n.* (v. gr. 287.) talis. N. 1. 13. 13. 50. (v. sq.)

ताट्या *f.* (fem. -ष्टी, v. gr. 287.) id. (Prākr. तारिस्, dor. τατήλικος, slav. *tolik*, lat. *talis*; v. कोटुश et gr. comp. 415-419.)

ताप *m.* (r. तप् s. ऋ) calor, fervor, aestus; *transl.* dolor, moeror, sollicitudo. DR. 5. 20. (V. तप्.)

तापस्त *m.* (a तपस् s. ऋ) qui corpus suum vexat, qui vitam austera, tormentuosam, castam agit; asceticus. N. 12. 61. 62. 98.

तापस्ती *f.* (a praec. signo *fem.* रू) fem. *praec.* UR. 84. 11.

तामर *n.* aqua.

तामरस् *n.* (ut videtur, a praec. s. स) *nymphaea*, lotus. AM.

ताम्बूल *n.* 1) nux areca. 2) piper betel.

ताम्र *n.* cuprum. RAM. I. 31. 50. — *Adj.* (fem. ताम्री) colore cuprino. IN. 5. 12. N. 26. 17. (Hib. *umha* cuprum.)

ताय् *1. a.* (सन्ताने पालने क. पालनसन्तयोः r.) 1) servare, tueri (cf. तय् et त्रै unde त्राये servo, ex hoc vero ताये, ejecto रू, *ortum esse videtur*). 2) extendi (nihil aliud quam *Pass.* radicis तन्).

तारा *f.* (ut mihi videtur, e स्तारा q.v. abjecto स्त्र) stella SU. 2. 25. IN. 33. (V. स्तृ stella et cf. zend एऽस्त्राय় *stārē* pro जायाय় *stār*, v. gr. comp. 30.; gr. ἀστρίρ, ἀστρον, prefixo α; goth. *stairnō* fem.; lat. *aster*, *astrum*,

stella, quod e sterna ortum esse videtur, mutato *r* in *l*, cui se assimilaverit sequens. n.)

तारायति *m.* (e praec. et पति dominus) luna. SA. 1. 19.

ताराद्वय *(BAH.* ए तारा et द्वय n. forma) stellae formam habens. IN. 1. 33.

ताराण्य *n.* (a तरण s. य) juventus, adolescentia. AM.

तार्द्वय *m.* cognomen *Garudi* (v. गरुड़).

ताल *m.* (a तल s. ऋ) 1) palma manus. 2) plausus manus, quo numerus musicus notatur. H. 2. 15. Lass. 39. 10. 3) genus palmae, borassus flabelliformis.

तालवृन्त *m.* (e praec. et वृन्त) flabellum. SAK. 57. 7.

तालवृन्तक *n.* (a praec. s. क) id. AM.

तालु *n.* palatum. AM.

1. तावत् (तावान्, तावतो, तावत्, v. gr. 283.) 1) tantus, tam magnus. SA. 5. 41. 2) tantum, tot. N. 20. 24. — Neut. तावत् c. acc. temporis: तावत् कालम् tantum temporis, tam diu. SA. 6. 31. (Lat. *tantus* correptum e *tavantu-s*, adjecto *u*; de gr. τέταρτος v. gr. comp. 412.)

2. तावत् *Adv.* (neut. praec.) 1) nunc, hoc tempore. H. 4. 15. 53. N. 12. 41. HIT. 10. 17. — In apodosi post यावत्, e.c. HIT. 43.: यावद् एवा यं व्याधो वनान् न निःसरति तावन् मन्थरम् मोचयितुं यतः क्रियताम्; 43. 22.: प्रत्यावृत्य यावद् ऋसी लुध्यकस् तरुतलम् आयाति तावत् कूर्मम् ऋषयन् ऋचिन्तयत्. 2) tam diu. N. 5. 23. (Huc traxerim gr. τῆμας, mutato *v* in *μ* sicut e.c. in ΔPEΜΩ = द्रवामि, *t* in *s* sicut in *τετυφός* e *τετυφωτ*, v. gr. comp. 352.)

1. तिक् *1. a.* (गत्ती क. गत्याम् r.) ire, se mouere. Cf. तक्, तौक्, टिक्, टोक्, ठौक्, ठौक्, त्रक्, त्रौक्, तग्, त्रग्.

2. तिक् *5. p.* (दिघांसायाम् क. आस्कन्दे वधे r.) adoriri, oppugnare; occidere velle; laedere, occidere. Cf. तिग्.

तिग् *5. p. id.*

तिग्म *(r. तिक् s. म)* calidus, servidus, urens, acer. A. 7. 20. — *Subst. n.* calor. (Hib. *time* «heat, warmth».)

तिमांशु *m.* (e praec. et मंशु radius) sol.

तिक्षुद् *m.* nomen plantae. N. 12. 3.

तिक्^० 1. *A.* (निशाने क्वायाच्च *x.* क्वान्तौ शिते *v.*)
1) acuere. 2) perferre, tolerare. — तिक्त 1) amarus. 2) suave olens. MEGH. 20. — *Desid.* तितिक्^० perferre, sustinere. MAH. 3. 1393.: लोशांस् तितिक्से; MAN 6.47.: अतिवादांस् तितिक्षेत; BI. 2. 14. — *Cl.* 10. *vel Caus.* *P.* तेजयामि acuere. (Lith. *tékinu* cote acuo, *tékēlis* cos magna; russ. *точу* cote acuo, *точило* cos; gr. Σίγηως, fortasse etiam Σιγγάνως, ἔσιγος; lat. *tango*; goth. *téka* tango; *v.* तेजस् splendor et cf. cambro-brit. *teg* «clear, fair; beautifull, pretty, bland».)

तितिक्^० (a *Desid.* तितिक्^०- *v.* तिक्^०- *s.* उ) patiens. AM.

तितिरि *m.* perdix, «the francoline partridge». AM.

तिथि *m.f.* dies lunaris. N. 5. 1. SA. 3. 2.

तिडुक *m.* nomen arboris, *Diospyros glutinosa*. Lass. 52.

तिनितड *m.* nomen arboris, *Tamarindus Indica*. AM.

तिनितडा *f.* *id.*

तिप्^० 1. et 10. *A.* (क्वरणे *x.*) stillare. *x.:* तेपते डलङ्ग घ-
टात्. Cf. तिम्.

तिम्^० 4. *P.* humidum esse, madefieri. HIT. SER. 97. 5.: वा-
नरांस् तिम्यतः शोतार्त्कम्पमानान् अवलोक्य. -
तिमित humidus, madidus. AM. Cf. तिप्^०.

तिमि *m.* piscis fabulosus, qui centum *Yōg'anorum* longitu-
dinem habere dicitur. A. 6. 3.

तिमिद्रिल *m.* ingens piscis fabulosus. A. 6. 3.

तिमिर *n.* (ut videtur, e तमिर vel तमर, *v.* तमस्) obscu-
ritas.

तिरस्^० *v.* तिर्यच्.

तिरस्^० (*r.* तृ *i.e.* तर्, तीर् *s.* अस्) 1) Praep. *in dialecto védica*, trans, per (*v.* Lass. p. 34.) *e.c.* तिरः पुरुचिद्
अश्विना रङांसि ... एह यातम् «per tenebras multas hue
venite, As'vini!» य ईङ्ग्यन्ति पर्वतान् तिरः समु-
द्रम् अर्णवम् «qui trans mare undosum nubes propellunt». 2) *Adv.* flexuose, tortuose. (Ad तिरस्^० trans,
per, referri possunt lat. *trans*, goth. *thairh*, nostrum
dur-ch, bib. *tar*, *tair* «beyond, over, across, through,
above», *tri* «through, by»; lith. *ties* e regione, ex ad-

verso; zend. *tarō* trans (Burnouf Yaçna Note LXVI.)
nititur formā primitivā तरस्. Ad तिरस्^० tortuose tra-
xerim bib. *tar* «bad»; *v.* तृ.)

तिरस्करिन्^० *m.* (*r.* कृ praef. तिरस्^० s. इन्) aulaeum. R.
Schl. II. 15. 20.

तिरस्करिणी *f.* (*sem. praec.*) 1) *i.q. praec.* 2) velum. UR.
22. 4. *infr.*

तिरस्कार *m.* (a squ. s. अ) convictum, maledictio, contu-
melia. HIT. 13. 14. 11. 4. 20.

तिरस्कृ (*r.* कृ *q.v.* praef. तिरस्) 1) obtegere. RAGH. 16.
20.: तिरस्क्रियन्ते कुमितन्तुग्रालैः ... गवाक्षाः; R.
Schl. II. 12. 89.: कालरात्रिर मे नूनम् भार्यान्तृपतिर-
स्कृता त्वम् राजपुत्रि. 2) superare. RAGH. 3. 8.: तदो-
यम् अनोलमुखं स्तनद्ययम्। तिरस्कार ... सुग्रातयोः
पङ्कजकोशयोः श्रियम्; HIT. 8. 1. 8.: स तिरस्क्रियते एरि-
भिः. 3) conviciari, contumeliam dicere. HIT. 13. 11.: तं
सर्वे तिरस्कृर्वन्ति.

तिरोधा *v.* धा praef. तिरस्.

तिरोहित *v.* धा praef. तिरस्.

तिर्यक् *Adv.* (*Acc. neut. sequentis*) flexuose, tortuose, ob-
lique, ex obliquo. UR. 65. 16.: तिर्यग् अवलोक्य.

तिर्यच्^० (e तिरि pro तिरस् et अच्^० pro अञ्च्^० ire, in casib.
fortibus तिर्यच्^०, in debilissimis तिरश्^०, quod e तिरस् et
च्^० pro अच्^०; *Nom.m.* तिर्यङ्, *f.* तिरश्ची, *n.* तिर्यक्.)
1) *Adj.* curvus, flexuosus, tortuosus, obliquus. MEGH.
52. 58. 2) *Subst. m.* animal, quadrupes. HIT. 53. 19.

1. तिल्^० 6. et 10. *P.* तिलामि, तेलयामि unctum, oleosum
esse; *v.* तिल, तैल.

2. तिल्^० 1. *P.* (गती) ire, se mouere (cf. तिल्^०, तृ *i.e.* तर्,
unde तिल्^० ortum esse videtur, attenuato अ in इ
et mutato र in ल्).

तिल *m.* (*r.* 1. तिल्^० *s.* अ) 1) nomen plantae, cuius semen
oleum praebet, *Sesamum orientale*. 2) nota, ma-
cula, quae sesami semini comparatur. SU. 3. 18.

तिलक 1) *m.n.* macula in fronte, unguento aut terrâ co-
loratâ facta. RAGH. 9. 40. 2) arbor quaedam. ibd.

तिलोत्तमा *f.* (e तिल et उत्तमा) *n.pr.* SU. 3. 18.

तिष्ठृ 1. *p.* (गतौ) ire, se movere; *v.* 2. **तिल्.**

तिसू (*Nom.* तिस्तू, ut videtur, forma reduplic. pro तितृ, mutato त् in स् sicut in pers. & sih, tres, correptâ syllabâ रि in स्, sicut in तृतीय tertius.) *Fem.* τοῦ त्रि q.v.

तीक् 1. *A.* *i. q.* 1. **तिक्.**

तोद्धन्द (r. तिद्_{s.} स्त्र) calidus, acer, acutus. *SU.* 2.9. *H.* 2.7.9.; *N.* 20.30.

तोद्धणदंड़ (*BAH.* e praec. et दंडा *f.* dens) acutos dentes habens. *H.* 2.7.

तीम् 4. *P.* *i. q.* **तिम्.**

तीर् 10. *P.* (समाप्तौ क. कर्मणां समाप्तौ च; ut mihi videtur, *Denom.* a तीर्, sicut idem valens पार् a पार्) finire.

तीर् *m.* (r. तृ i.e. तर्, तीर्, s. अ) ripa. *M.* 5.

तोर्ण *v.* तृ.

तोर्थ *m.n.* (r. तृ s. थ) 1) locus sacer, lavationi destinatus.

S.A. 1.38.2.2. 2) magister. *RAGH.* 17.88.

तीव्र् 1. *P.* (स्थोल्ये) magnum, crassum, corpulentum, turbidum esse.

तीव्र (r. तीव्र्_{s.} र) magnus, violentus, vehemens, acer. *N.* 11.13.; 24.8.: **तीव्रशोक;** *M.* 3.: **तीव्रन् तपः;** *SU.* 2.7.: **तीव्रविक्रमः;** *Lass.* 58.17.: क्रोधतीव्रेण वक्षिना.

1. **तु** 2. *P.* तौमि et तवीमि (*PAN.* VII. 3.95.) crescere. *RIG.-V.* 94.2.: यस्मै त्वम् श्रायदसे ... स तूताव «cui tu sacra perficis, is crescit». (Cambro-brit. *tyo-u* crescere; pers. तुवान् *tuván* potestas, तुवानम् *tuvánum* possum; zend. *tao* posse, v. gr. comp. §.538.)

2. **तु** (fortasse a stirpe demonstrat. त, attenuato अ in तु, sicut in interrog. क्तु e क) 1) vero, autem. *IN.* 3.5.4.7. *BR.* 1.17.3.18. *N.* 23.9. 2) et, etiam. *N.* 25.14. *BR.* 3.22. *A.* 3.23. *DR.* 5.17. 3) post pron. interrog. किम् valet nostrum *doch.* *BR.* 1.7.35.13.17. 4) in apodosi post चेत् valet nostrum *so.* *BR.* 2.17.: तज् चेद् अहन् न दित्सेयम् ... प्रमथ्यै 'नां हेयुस् तु. — *Enunciationem nunquam incipit.*

तुङ्ग (r. तुञ्ज्_{s.} अ) 1) *Adj.* altus. *RAGH.* 6.3. 2) *Subst.m.*

arbor quaedam, *Rottleria tinctoria*. (Cf. lat. *turgo*, liquidis *n* et *r* inter se mutatis, *tu-mulus*, *tu-mor*, *tu-meo*; gr. τύ-λος; lith. *tunkù* pinguesco; russ. *tučnyi* pinguis, cf. Benfey II. 235. I. 591.; hib. *tonngó* «a billowy sea», *tonnghail*, *tonnta* «waved», *tonnaim* «I undulate, dip in water», nisi haec pertinent ad तरङ्गः fluctus.)

तुच्छ inanis, vacuus. *AM.* (Lith. *tuszcias* id.)

तुञ्ज् 1. *P.* (in dial. vēd. 6. P.A.) 1) ferire, vulnerare, occidere. *RIG.-V.* 61.6.: वृत्रस्य मर्म तुञ्जन् वश्रेण तु-जता. 2) tremere. *RIG.-V.* 61.14.: अस्य भिया घावाच भूमा तुञ्जेते. 3) festinare, properare. *RIG.-V.* 3.5.61.12.: तृतुञ्जान properans.

1. **तुञ्ज्** 1. *P.* (हिंसाबलवेषनप्राणनेषु क. प्राणे बले च; scribitur तुञ्, gr. 110^a.) offendere, laedere, ferire, occidere; robustum esse; vestire; vivere (V. तुङ्ग).

2. **तुञ्ज्** 10. *P.* (भापद्धार्थः; scribitur तुञ् gr. 110^a.) loqui; superare, occidere, ferire.

तुद् 6. *P.* (कलहकर्मणि क. कलहे च.) rixari, altercari, contendere.

तुद् 1. 6. *P.* frangere, rumpere, lacerare, findere; occidere. Cf. तुण्ड, तुद्.

तुड्ड 1. *P.* (अनादरे) contemnere, spernere. Cf. तूड़, तोड़.

तुण् 6. *P.* (कौटिल्ये क. दौक्ष्ये च.) curvum, inflexum esse.

तुण्ड 1. *A.* (scribitur तुड़, gr. 110^a.) id.

तुण्ड *m.* rostrum. *M.* 1.1474.

तुत्य 10. *P.* (स्तूतौ क.) sternere, obtegere.

तुद् 6. *P.* 1. tundere, ferire, pungere. *BHATT.* 14.81.: तु-तोद गद्या रिम्; 15.4.: अतौत्सुः शूलैः; *DR.* 8.52.: अश्यांस् तुदन्तीः; *MAH.* 3.335.: प्रतोदेन तुधमान; 2.2530.: तुदसि मर्मणि वाक्शरैः. — *Part. pass.* तुन्न *R.Schl.* II. 14.23.: तुन्न इव तोद्धेन प्रतोदेनः. (Lat. *TUD*, *tundo*; goth. *STAUT*, *stauta*; *nostrum stosse*, praefixo *s*; fortasse *e* सन्तुद्.)

c. अ ।. q. *simpl.* *MAH.* 1.195.: धनुः कोद्यातुध वीरम्.

c. वि *id.* *MAH.* 1.3559.: वाक्कण्टकैर वितुदन् मानु-पान्.

तुन्द 1. p. (चेष्टायाम् *k.*; scribitur तुद्, gr. 110^a.) se mouere, ire; operam dare, anniti. *k.*: तुन्दति सुखाय. Cf. ब्रन्द.

c. नि discedere? RIG-V.58.1.: सहोजा अमृतो नितुन्द-ते «robore genitus immortalis discedit».

तुन्द n. venter. AM.

तुपू 1. 6. p. pulsare, ferire, occidere. (Cf. तुम्प्, तुरु, तुम्फ्, तुम्ब्, तुम्व्, तुम्प्, तुम्भ्, तुम्व्; gr. ΤΥΠΙ, τύπτω.)

तुफ् 6. p. id.

तुभ् 1. a. 4. et 9. p. तोभे, तुभ्यामि, तुभ्नामि. id.

तुम्बुल Adj. 1) turbatus, perturbatus, confusus. A. 6.22. RAGH.5.49. (Schol. = सद्गुल.) 2) tumultuosus. BH. 1.13.19. A. 2.2. (Cf. lat. *tumultus*.)

तुम्प् 1. p. et 10. p. (तुम्प् 10. scribitur तुप्, gr. 110^a.) i. q. तुप्.

तुम्फ् 6. p. id.

तुम्ब् 1. et 10. p. (अर्दने *k.* अर्दे *v.*; scribitur तुब्, gr. 110^a.) vexare. Cf. तुप्.

तुम्बृष्ट m. nom. pr. *Gandharvi*. IN. 2.28.

तुर् 3. p. तुतोमि properare (*v.* त्वर्, unde तुर् ejecto अ. Cf. दुः).

तुरग m. (celeriter iens e तुर्, quod seorsim non inventur, et ग) equus. RAGH. 1.42.

तुरङ्गम m. (e तुर् in acc. et गम) id. A. 7.11.

तुरासाहू m. (Nom. तुरापाद्, e तुरा i. q. त्वरा et साहू perferens a r. सहू) cognomen Indri. RAGH. 15.40.

तुरोय (a चतुर्, abjectâ syllabâ initiali, s. ईय pro तीय, cf. द्वितीय, तृतीय) quartus.

तुर्य (e praec. ejecto ई) id.

तुर्व् 1. p. तुर्वामि (हिंसायाम् *k.* हिंसे *v.*) ferire, laedere, occidere; Cf. युर्व्, उर्व्, धुर्व्, जूर्व्.

तुल् 1. et 10. p. tollere, sublevare. RAM. I. 54.15.: ध- नुभ् तोलायिव्यामि पाणिना. — Part. pass. तुलित sublevatus. RAGH. 4.80.: पैलस्त्यतुलितस्या द्वे: 12. 89.: तुलितवैलाश. (Cf. डुल्, lat. *tollo, tuli*; gr.

τλάω, τελάμων, τάλαντον (v. तुला); goth. *thula* tollero; nostrum *dulde*; lith. *turrù* habeo, *ap-turru* adipiscor.)

c. आ id. RAM I. 48.42.: न शेकुर् आतोलयितुम्.

तुलय् (*Denom. a* तुला) ponderare. MAH. 3.10583.: उत्कृत्य स्वयम् मांसन् तुलयामास कपोतेन समम्.

तुला f. (r. तुल् s. अ in fem.) 1) libra. HIT. 133.1. 2) similitudo. RAGH. 5.68.; cum instr. ibd. 8.15.

तुल्य (a praec. s. अ) aequalis, similis, c. instr. N. 4.6. DR. 6.12.

तुप् 4. p. gaudere, contentum esse. MAH. 3.1109.: तुप्य

मा क्रुधः; 2.149.: तुतोप पूजाम् प्राप्य; A. 4.49.: नित्यन् तुष्टाय ते राजन् प्राणिनः सुर्वेशमनि. C. instr. MAH. 12.37.: येन तुप्यतिचा "त्मा 'स्य. C. gen. MAH. 1.3017: कर्मसाक्षो ज्ञेत्रज्ञो यस्य तुप्यति; न तु तुप्यति यस्यै 'प पुरुषस्य. C. loc. HIT. 40.7.: यस्याम् भर्ती न तुप्यति. C. acc. MAH. 1.4198.: न तुतोप पतिन् तदा. — Caus. exhilarare. N. 1.7.: तं स भोमः ... तोपयामा-स ... सत्करिण; MAH. 3.9943.: तन् तोपय तपसा. (Cf. तूप्; lith. *tiesziju* recreo, reficio.)

c. परि i. q. simpl. R. SCHL.II. 2.33.: उत्सवेषु परितुप्य-ति. — Caus. SA. 3.21.: भर्तीरम् पर्यतोपयत्.

c. सम् id. BH. 3.17.: आत्मनि सन्तुष्टः; 12.14.19. — Caus. MAH. 3.13685.: गुरुं सन्तोपयेत्; HIT. 25.16.: भा-डनविशेषैर् वायसन् सन्तोप्य.

तुप m. folliculus, gluma *oryzae* etc. DR. 6.21. (cf. त्वच् tegere, त्वच् cutis, cortex.)

तुपार् m. pruina, nix, gelu. RAGH. 9.68.14.84.; R. SCHL.I. 49.17.

तुष्टि f. (r. तुप् s. ति) gaudium, satisfactio. IN. 5.13. SA. 1.7.

तुस् 1. p. (शब्दे *k.* ध्वाने *v.*) sonare. (Fortasse lat. *tus-sis* ex *tus-tis*.)

तुस्त n. pulvis. (Cf. angl. et anglo-sax. *dust*.)

तुद् 1. p. (अर्दने) vexare. Cf. 2. डुहू.

तुहिन n. pruina, nix, gelu. AM. (Hib. *deigh* «ice».)

तुहिनादि *m.* (Schneeberg e praec. et अदि) *i.q.* हि-
मालय. RAGH. 8.53.

1. तृण् *10. p.* (सङ्केचे) curvare, inflectere.

2. तृण् *10. A.* (पूरणो) implere.

तृण् *m.* pharetra. RAGH. 7.54. (Slav. **TOУЛЪ** *tul id.*, mu-tato *n* in *l*; v. अन्य = *alius* etc.)

तृणी *f.* (a praec. adjecto signo *fem.* इ) *id.* RAGH. 9.56.

तृणेर् *m.* (a praec. s. एर्, vel र mutato अ finali in ए) *id.* AM.

तृर् *4. A.* festinare. **तृण्** celer. **तृणम्** *Adv.* celeriter. H. 1.2.; 2.14.; 4.18. (*V.* तृर्, त्वर् et cf. cum तृण्
hib. *tonn* «quick».)

तृण् *v.* तृर्.

तृष्णी *n.* quodvis instrumentum musicale. A. 4.60.

तूल *m.n.* 1) morus Indica. 2) lana arborea. MAH. 1.6740.

तूप् *1. p. i.q.* तुप्.

तूणीक (a तूणीम्, vel potius ab ejus themate तूणी, s. क) taciturnus. (Fortasse hoc pertinet lith. *tykas* silens.)

तूणीम् *Adv.* (ut videtur, a perdito *part. pass.* तूणा, *fem.* तूणी, a r. तूप् s. न) tacite. DR. 9.24. BH. 2.9. (Russ. *tiš inā* silentium, *tranquillitas*, *tichii* silens, *tranquillus*; lith. *tylu* silentium, *tylu* sileo, quorum *l* ex *n* ortum esse videtur, ejecto *s*; hib. *tosd* «silence, taciturnity, quietness», *tosdadh* «silencing, confutation», *tosdaighim* «I confute».)

1. तृंह् *6. p.* (हिंतायाम् *k.* हिंसे *v.*) ferire, occidere, laedere.

2. तृंक् *1. p.* (वृक्षी *k.*; scribitur तृह्, gr. 110^a.) crescere. (*Cf.* दंह्, दह्, gr. TPIX, Τρίξ, τέργχυσ; v. Ben-sley 1.95.)

तृक् *1. p.* (गता *k.* इत्याम् *v.*) ire, se mouere. (*Cf.* स्तृक्, quod fortasse e सन्तृक्; gr. τρέχω; goth. *thragsja* curro, *treiha* urgeo, trudo; hib. *teilg* «go», *teilgin* «a shock, rencounter».)

तृण् *8. p.* (अदने *k.* भक्ते *v.*) edere.

तृण् *n.* (r. तृण् *s.* अ nisi, quod Benseyus putat, तृण् cor-

ruptum e तृक्, ita ut ad 2. तृह् crescere pertineat)

1) gramen. 2) arundo? *v. sq.* BR. 3.23. N. 13.28. (Cum तृण e तार्फ cf. goth. *thaurnu-s* euphonice pro *thurnus* (gr. comp. 82.), utroque a attenuato in *u*; nostrum Dorn; russ. *tern* id.; hib. *dreas, dris* «a briar, bramble».)

तृणकेतु *m.* (e praec. et केतु vexillum) arundo Bambo s. Wils.

तृतीय (a त्रि, correpto रि in त्रि, suff. तोय) tertius. (Zend. *thri-tya*; lith. *tré-čia-s* e *trétias*; lat. *ter-tius*; goth. *thri-dja* (Them. *thri-djan*); slav. *tre-tiū*; scot. *tri-teamh*; hib. *triugha*.)

तृद् *7. p. A.* ferire, occidere, destruere. BHATT. 6.38.: भू-

तिन् तृणमि यक्षाणां हिनस्मो 'न्द्रस्य विक्रमम्।—
Quae gunam assumunt formae tam ad तृद् quam ad
तृद् referri possunt, e.c. BHATT. 14.108.: रथाश्वांश्च रि-
योस् ततर्द शाखिनाः 33.: रामश्च बहून् (राजसान्)
ततर्द. (*V.* तृद् et cf. तृह्, quod fortasse e तृध्.)

c. अनु in dialecto Vēd. findere, dividere. RIG.-V. 32.1.:
अन्व अपस् ततर्द (Rosenius vertit «aqua effudit»);
VV. 82.3. (v. Westerg.): अन्व अपाङ् खान्यू अत-
न्दम् श्रीजसा.

c. वि discindere, dirumpere, dilacerare. BHATT. 16.15.:
रणे कात्स्यति गात्राणि मर्माणि वितत्स्यति.

तृप् *1. p.* exhilarare, satiare. — Cl. 4. P. A. 5. P. 6. P. 1) gau-
dere. HIT. 76.14.: को न तृप्यति वित्तेन. 2) satiare.

SA. 7.2.: ना 'तृप्यन् कथयन्तः पुनः पुनः; IN. 2.26.:
गुडाकेशम् प्रेक्षमाणः ... नचा 'तृप्यत वृत्रहा; MAH. 3.
2247.: अतृप्यन् हतानाम् मांसशोनितैः C. gen. HIT.

66.8.: ना 'निस् तृप्यति काषानान् ना 'पगानाम्
महोदधिः — Caus. exhilarare, delectare, satiare. H.

2.12.: मानुष्यो गन्धो ध्राणान् तर्पयतो 'व मे; N. 17.
27.: अतर्पयत् मुदेवञ्च गोसहस्रेण; MAH. 1.6803.: तन्

धनेन तर्पयामास; IN. 1.21.: वितृन् यथान्यायन् तर्प-
यित्वा; MAH. 1.8126.: आद्यधाराभिन् तर्पयते उन-
लम्. (*Cf.* तृम्, तृफ्, तृम्; gr. τέρπω, τρέφω; bo-
russ.vet. *en-terpo* prodest; lith. *tarpstu* incrementa capio,

augesco, praet. *tarpaū*; *tarpa* incrementum; huc etiam

traxerim nostrum *darbe*, *be-darf*, ita ut sensus primitivus in oppositum transierit; goth. *tharbs egenus*, *tharf egeo*, *thaurba* id.; russ. *щерплю*¹ *terplju* patior, tolero; fortasse lat. *sa-tur* e *sa-turp*, *san-turp* = सन्तर्प्, abjecta radicis litterā finali; itaque *sat* e *satur*, non vice versa; hib. *tropadh* «heavy, weighty, grave», *trom* id. mutato *p* in nasalem ejusdem organi, nisi *trom* e *tromp*, inserto *m*, abjecto *p*, cf. तृम्भ्; *tromaighm* = तर्पयामि «I aggravate, load, burden, make heavy», *tromaim* id.; *tormach* «increase, augmentation»; *torp* «bulk»; *tormad* «pregnant growing, big».)

c. परि Caus. saturare. MAH. 3.8537.: देवा हविपा परितर्पिताः.

c. सम् saturari. RIG.-V. 110.1.: स्वाहाकृतस्य सम् उत्तृम्भुत «rite effusi libaminis potu nunc satiamini». — Caus. saturare, exhilarare, delectare, satiare. MAH. 1.4470.: सुहृदः ... धनेन समतर्पयत्; RAGH. 13.45.: सन्तर्प्य समिद्धिर अग्निम्; MAH. 3.946.: तान् मूलफलैः सन्तर्पयामास.

तृप्ति f. (r. तृप् s. ति) satietas. BH. 10.18. (Gr. τέρψις.)

तृफ् 6. p. i.q. तृप्.

तृम् 6. p. satiari. RIG.-V. 23.7.: सद्गूर्णणेन तृम्पतु; v.

तृप्

तृम्फ् 6. p. i.q. तृप्.

तृप् 4. p. sitire. तृपित् sitiens. N. 11.12. (तृप् e तर्प्;

cf. goth. *THARS* arefieri, *thairsa*, *thars*, *thaursum*; *thaursus* siccus, *thaursja* sitio, nostrum *Durs-t* sitis; lith. *tróksztu* sitio, praet. *trószkau*; *trószkulys* sitis; hib. *tart* (*tar-t*) «thirst, drought», *tart-mhar* «thirsty, dry»; gr. τέρπομαι; lat. *torreo* e *torseo*, *tos-tum* e *tors-tum*.)

तृप् f. (r. तृप्) sitis. RIT.-S. 1.11.

तृपा f. (r. तृप् s. आ) id. N. 9.27.

तृष्णा f. (r. तृप् s. ना in *sem.*, v. gr. 94^a.) id. H. 1.19.

तृह् 6. p. 7. p. तुहामि, तृणेत्वि (v. gr. 380.) occidere.

BHATT. 1.19.: रक्षास्ति तृणेत्; 17.15.: अतृणेद् श्रव्वन्.

त् 1. p. interdum 4. (Praet. redupl. ततार, तेरिम, gr. 4/8.; part. pass. तोर्प) transgredi, trajicere. RAM. II. 53.17.: तेरुर् इक्षुमतोन् नदोम्; BH. 18.58.: सर्वदुर्गाणि ... तरियसि; R. SCHL.I. 25.16.: श्वर् तरियामहे वयम्; BR. 3.4.: तरधम् प्रववन् मया; NALOD. 3.34.: स्वरोपदलाधिन् तरन्. प्रतिज्ञान् तर्तुम् fidem exsolvere, promissum servare. R. SCHL.I. 68.9. — Caus. (तारयामि) 1) facere ut alqs transgrediatur, trajicere, transverere. MAH. 1.5853.: तारयामास ... गङ्गान् नावा नर्पभान्; 4230.: तार्यमाणो यमुनाम्. 2) servare, liberare, facere ut alqs trajiciat periculum, infortunium, dolorem etc. (cf. तर्तुम् आपदम् BR. 1.34.) BR. 3.4.: इह वा तारयेद् डुर्गाद् उत वा प्रेत्य तारयेत्; SA. 7.15.: तारयिष्यति व: सर्वान्. (Vera radicis forma est तर्; cf. lat. *ter-minus*, v. gr. comp. 478., *trans*, *in-trare*, *pene-trare*, *tero*, *ter-e-bra*; gr. τέρ-μα, τέρ-θρον, τερέω, τέρ-ε-τρον, τορεύω, τιτράω, τιτραινω, τιτρώσκω; τέρ-γας, quod naturam transgreditur, cf. अत्रुत; τηρέω = तारयामि; goth. *thair-kō* foramen, *thair-h* per, v. ति-रस्; lith. *triniū* tero; slav. *trū* id.; hib. *tar*, *tair*, *tri*, v. तिरस् ex तरस्; *toir* «a pursuit, diligent search, pursuers, aid, help»; *tór* «a pursuer»; *tóramh* «pursuit»; *toras* «a journey»; *teirin* «a descent» (v. तरण et तृ praef. अव); *tearnadh* «descending», *tearanaim* «I descend»; *tarradh* «protection»; *tur* «a journey, a tour, a search»; *tarthaiglum* «I assist, defend, protect»; *tartha-doir* «a saviour»; v. त्रै, त्रा. Mutato *r* in *l*: gr. τέλεσ, τέλλω, τηλοῦ; lat. *telum*, a penetrando dictum; lith. *til-tas* pons, *tolūs* longinquus, distans; v. तिल्.

c. अति i.q. simpl. BH. 13.25.: अतितरन्ति मृत्युम्.

c. अति praef. वि id. BH. 2.52.

c. अव descendere. IN. 2.16.: अवतीर्य रथोत्तमात्; H. 3.1. N. 21.18. MAH. 3.1889.: नरनारायणी ... अवतीर्णी तौ पृथ्वीम्. — Caus. facere ut alqus descendat; demere, tollere, auferre. MAH. 3.9917.: गङ्गान् अवतारयामास; DR. 8.33.: द्रौपदोम् अवतार्य (रथात्); MAH. 4.164.: इयापाशन् धनुपत् तस्य भीमसेनो वता-

- रथत्. Avertere oculos. RAGH. 6.30.: अङ्गराजाद् अव-
तार्य चक्षुः.
- c. उत् 1) transgredi, trajicere. N. 12.112.: उत्तरन्तन्
(sic legendum pro उत्तरन् तन्) नदां स्म्याम्; RAGH.
12.71.: तेनो त्रीर्य पथा लङ्घाम्. 2) egredi, emerge-
re. RAGH. 2.17.: पल्वलोत्तोर्णविराहयूथ; MAH. 3.
211.: डालादू उत्तीर्थ. — Caus. 1) servare. MAH. 8306.:
उत्तारयति सन्तत्या दश पूर्वान् दशा परान्. 2) evo-
mtere. MAN. 11.160.: अश्वानभुतान् तू तार्यम्.
- c. उत् praef. प्रति c. ablat. egredi; descendere. R. Schl.
II. 103.31.: प्रत्युत्तीर्य नदोत्तात्.
- c. उत् praef. सम् 1) transgredi. BHATT. 6.59.: समुत्त-
रन्ताव् अव्यय्यै नदान्. 2) c. ablat. egredi. MAH. 1.
3283.: डालात् समुत्तीर्य कन्यास् ताः.
- c. नित् 1) transgredi. RAGH. 3.7.: निस्तीर्यच दोहद-
व्ययाम्; HIT. 68.4.: स निस्तरति उगीणि. — Caus.
servare, liberare. MAN. 3.98.: निस्तारयति उगीच म-
हतद्या पि किल्वपात्.
- c. प्र extendere, dilatare. MAH. 3.8149.: प्रतरेच्च कुलम्
पुण्यम्; RIG.-V. 25.12.: प्र ए आयूषि तारिपत् «no-
stras vitas longas faciat»; 33.13.: प्र स्वाम् मतिम् अ-
तिरत् (= अतरत्). — ATM. crescere. RIG.-V. 104.
4.: प्र पूर्वाभिस् तिरते राष्टि शूरः «implentibus eum
aquis crescit et splendet heros. — Caus. extendere.
MAN. 3.8647.: एषा भागोरथो पुण्या ... प्रतार्यमाणा कृ-
देषु. 2) decipere. MR. 161.10.: किम् माम् प्रतार्यसि.
- c. वि concedere, dare. N. 26.24.: स्वम् अंशम् वितर-
मि ते; 28.: यो मे वितरति प्राणान्. MAH. 1.4498. A.
3.47.
- c. सम् i.q. simpl. H. 1.14.: सन्तीर्य इरपारम् भुजप्लवैः;
MAN. 9.161.: सन्तरन् डालम्; BH. 4.36. — Caus.
1) traducere. R. Schl. II. 89.8.: गङ्गाम् ... सन्तारयन्तु-
नः. 2) ferre, portare, vehere. MAH. 3.10857.: मादो-
नन्दनकाव् उमी उर्गे सन्तारियामि यत्रा शत्रौ
भवियतः. 3) servare. MAN. 9.139.: दैहित्रो यपि व्य-
अभुत्रे नं सन्तारयति.
- तेजस् n. (r. तिज् s. अस्) 1) splendor. BH. 7.9. SU. 4.24.
2) vis, robur. IN. 4.8. N. 19.13. 3) semen virile. RAM.
I. 31.18.42. (Hib. *teas* «warmth, fervor».)
- तेजस्विन् (a praec. s. विन्) splendore, vi, robore prea-
ditus. SU. 1.2. BH. 10.36. N. 20.41.
- तेजोमय (a तेजस् s. मय) splendidus. SU. 4.22. BH. 11.47.
- तेम m. (r. तिम् s. अ) humor, mador, vapor. AM.
- तेव् 1. A. (देवने) ludere. Cf. दिव्.
- तेल n. (a तिल s. अ) oleum sesami. RAGH. 8.38.
- तेक m. proles. AM.
- तोड् 1. p. i.q. तूड्.
- तोत्र n. (pro तोत्र, r. तुद् s. त्र) baculus aculeatus, quo
elephantis concitatur.
- तोमर m.n. vectis ferreus. DR. S.6.
- तोय n. aqua. RAGH. 8.94. (Slav. *taja-ti* liquare.)
- तोयद m. (aquam dans, e praec. et द् dans) nubes.
RAGH. 6.65.
- तोयधर m. (aquam tenens, e तोय aqua et धर tenens)
nubes.
- तोरण m.n. (ab intrando dictum, r. तुर् s. अन) porta; ar-
cus portae ornamenti instructus. N. 5.3. RAGH. 1.41.
7.4. (Cf. ढार् et rad. त्वर्)
- तोलन n. (r. तुल् s. अन) levatio. R. Schl. I. 66.19.
- तोय m. (r. तुष् s. अ) gaudium. HIT. 74.5.
- त्यक्ता v. त्यज्.
- त्यज् 1. p. interdum A. deserere, relinquere. N. 9.31.: न चा
हन् त्यक्तामस् त्वाम्; 33.: न तु मान् त्यक्तम्
अर्हसि; ibd.: मान् त्यजेयाः; BH. 4.9.: त्यक्ता देहम् पु-
नर्जन्म नै ति. Renuntiare, cedere, dimittere, abjicere.
BR. 3.15.: त्यक्तव्याम् मात्र सन्त्यजः; N. 2.17.: त्यक्त-
त्रीवितयोधिनः; BH. 1.9.: शूरा मदर्थे त्यक्तात्रीविताः
(Hib. *treigim* «I leave, forsake», *treigthe* «forsaken» =
त्यक्ता; *treigean* subst. «leaving, forsaking, abandonment» =
त्यजनः; *treigtheoir* «a deserter, forsaker» =
त्यक्तु, acc. त्यक्तारम्, mutatis semivocalibus य et र, v.
gr. comp. 20.)
- c. परि i.q. simpl. H. 1.3.: नावम् परित्यज्य; BR. 1.27.28.

c. सम् *id. Br. 3.15.*: त्यक्ताव्याम् मास्त्र सन्त्यड़ा.
 त्यत् (ut mihi videtur, e stirpe demonstrat. त्, abjecto अ॒, et
 relat. य्, *Nom.m.* स्यः, स्य, *f.* स्या, *n.* त्यत्) is, hic,
 ille, *in dial. Vēd.* (Huc trahimus germ. vet. dēr e diar,
f. diu, *acc. dia* = त्याम्, *N. pl. m. die* = त्ये, *f. dio* =
 त्यास्, *n. diu* = त्यानि, v. gr. comp. 355. 356.; ad स्या
 pertinet germ. vet. siu, acc. sia; de nostro *dieser* (*die-*
ser) v. gr. comp. 357.; de lith. et slav. szis, sj hic =
 स्यः, szsi, si haec = स्या v. gr. comp. 358.)

त्याग *m.* (r. त्यज् *s. अ॒*) 1) relictio, renuntiatio. *Br. 1.33.*
Bh. 12.11. 18.1.2.4. 2) actio dandi, donandi, largiendi.
RAGH. 1.7.22. HIT. 34.14.

त्यागिता *f.* (a sq. s. ता) munificentia. *HIT. 24.21.*

त्यागिन् (a त्याग *s. इन्*) munificus.

त्रंस् 1. et 10. *p.* (भाषार्थे क् भासि च.) loqui; lucere.

त्रख् 1. *p.* ire; *v. sq.*

त्रझ् 1. *a.* (गर्ता॑; scribitur त्रक्, gr. 110^a.) ire; cf. तझ्क्,
 तिक्, तौक्, त्रौक्, त्रझख्, त्रिझख्, त्रझग्.

त्रझख् 1. *p.* (scribitur त्रख्, gr. 110^a.) *id.*

त्रझ् 1. *p.* (scribitur त्रग्) *id.* (Hib. tairgim «I escape, get
 away»; tairgeadh «a going, passing».)

त्रन्द् 1. *p.* (scribitur त्रद्, gr. 110^a.) *i.q.* तुन्द्, quod e
 त्रन्द् ortum esse videtur ejecto र् et attenuato अ॒ in उ.

त्रप् 1. *a.* pudere, *praesertim c. praef.* अ॒प्. (Fortasse pri-
 mitive convertere, converti; cf. gr. τρέπω, ἐντρέπω
 pudore afficio; lith. trópiju ico; slav. trepet tremor; lat.
 trepido.)

c. अ॒प् *i.q. simpl.* *MAH. 3.110.*: येना 'पत्रपते साधुर् अ॒-
 साधुस् तेन तुव्यति; 5.262.: क्लूरेण ना 'पत्रपसे कथं
 शक्रे॑ ह कर्मणा. (Cf. gr. ἀποτρέπω.)

c. अ॒प् *praef. वि id. MAH. 2.1433.*: विभोपकाभिर् ब-
 ह्व्वभिर् भीपयन् सर्वपार्थिवान् न व्यपत्रपसे क-
 स्मात्; *R. Schl. II. 37.10.*: सा व्यपत्रपमाने 'व-
 पान् *ibid. II. 57.28.*: अथे 'मम् अनयङ् कृत्वा व्यपत्र-
 पसि राघव; *c. gen. MAH. 1.4585.*: व्यपत्रपन् मनुव्या-
 णाम्.

त्रप *m.* (r. त्रप् *s. अ॒*) pudor. *AM.*

त्रपु *n.* stannum. *HIT. 55.21. R. Schl. I. 38.20.*

त्रय *n.* (a त्रि *s. अ॒*, ut द्वय par, a द्वि) trium numerus, tri-
 tas, τριάς. *Bh. 11.20.43.*

त्रयो *f.* (a praec. signo *sem. हृ*) tres *Vēdi*, (*Ric'*, *Yag'us* et
Sāman). *Bh. 9.21.*

त्रयोदशा (*f. हृ*, gr. 259.) decimus tertius.

त्रयोदशन् (*Comp. anom. pro त्रिदशन्*; e त्रयस्, *Nom.pl.*
m. τροῦ त्रिं, et दशन्, v. gr. 254.) tredecim. (Lat. *trede-*
cim, lith. *trylika* e *trydika*, v. gr. comp. 319. annot.)

त्रस् 1. et 4. *p.* 1) tremere; *praesertim timore*. *MAH. 3.*
3080.: भयात् त्रस्यति; *DEV. 9.21.*: तैः शब्दैर् असु-
 रस् त्रेसुः. — त्रस्त tremens. *MAH. 3.841.*: गन्धर्वा-
 णाम् भयत्रस्ताः. 2) timere *c. ablat. vel gen.* *BHATT.*
 15.58.: राक्षसस्य ना 'त्रासीत्. — *Caus.* terrere. *A.*
 9.22.: त्रासयन् रथयोपेण निवातकवचस्त्रियः; *ibd.*
 24.; *DR. 5.10.* (Russ. *trjasu* quasso, agito = *Caus.* त्रा-
 सयामि, *trjasu-sj* tremo; lett. *trifseht* tremere; gr. τρέ-
 (σ)ω, τρέ-μω; lat. *tris-tis* = त्रस्त, *tre-mo*, *terreo* ex
 terseo pro *treseō* = *Caus.* त्रासयामि, v. gr. comp. 109^a.
 6.; hib. *tor* «fear, dread».)

c. वि *i.q. simpl.* *R. Schl. II. 103.41.*: वराहमृगाश्च ...
 वित्रेसुः; *A. 6.13.*: वित्रेसुश्च विलित्युश्च भूतानि. वि-
 त्रस्त perterritus. *H. 3.3. SU. 1.14.* — *Caus.* terrere.
MAN. 7.196.: वित्रासयेत्; *N. 16.15.*: वित्रासितवि-
 लङ्गम्.

c. सम् *id. सत्वस्त* perterritus. *N. 11.1.13.19. A. 8.16.*

त्रस (r. त्रस् *s. अ॒*) mobilis. *M. 29.*

त्रा 2. *p.* (in imperat. supponitur radici त्रे, a qua त्रा in
 formis generalibus distingui nequit; a grammaticis त्रा in
 radices non receptum est) servare, liberare. *BR. 3.3.*:

त्राहि सर्वम् मयै॑ क्या; *SU. 1.15.*: त्राहो॑ 'ति प्रचुक्त्र-
 शुः; *MAH. 3.15931.*: ततो नस् त्रातु भगवान्. (*V. त्रे.*)

1. त्राण *v. त्रे.*

2. त्राण *n.* (r. त्रे *s. अ॒*) 1) servatio, tutela. *DEV. 11.47.*;
RAGH. 15.3. 2) lorica. *A. 6.14.* (cf. तनुत्राण); शिर-
 त्राण galea. *RAGH. 4.64.* (Hib. *troiath* «a helmet»).

त्रात् *m.* (r. त्रै s. तृ) servator. MAH. 3. 15931.

त्रास् *m.* (r. त्रस् s. अ) metus, terror. RAGH. 9. 58.

त्रि (*N.m.* त्रयत्, *f.* तिस्रस् pro तिसरस् a stirpe तिस्, *n.* त्रीणि) tres. (Gr. lat. lith. slav. hib. *TRI*, nom. m. f.: gr. τρεῖς, lat. *tres*, lith. *trys*, hib. *tri*, slav. masc. त्रीः, fem. त्रीः *tri*; goth. *THRI*, nom. m. f. *threis*. Ad fem. तिस्रस् referuntur hib. vet. *teora*, cambro-brit. fem. *tair*, armor. *teir*; v. Pictet p. 145., gr. comp. §. 310.)

त्रिशत् (ut mihi videtur, pro त्रिदशत् mutata mediā in nasalement, sicut vice versā lith. et slav. *d* vocum *dewyni*, *dejavatj* novem ortum est ex *n*; v. gramm. comp. 317.) triginta. (Lat. *triginta*, gr. τριάκοντα, hib. *triochat*.)

त्रिक् *n.* spinae pars inferior. RAGH. 6. 16.

त्रिगर्त् *m.* nomen regionis (Wils.: *A country in the north-west division of India, apparently part of Lahore.*) DR. 2. 7.

त्रिद्वय् 1. *p.* (scribitur त्रिध्वय्, gr. 110^a.) ire; *v.* त्रद्वक्.

त्रितय् *n.* (e त्रि s. तय) trium numerus, trinitas. BR. 2. 21. (Hib. *treidhe* «three things, three parts».)

त्रिदश *m. pl.* (ut mihi videtur, a त्रयोदशन् *tredecim*, quod pro त्रिदशन्) Dii, exceptis Brahmā, Vischnu et Sivo. N. 4. 31.; Lass. 15. 8.

त्रिदशत्व *n.* (a praec. s. त्व) divinitas. RAGH. 16. 30.

त्रिदशालय (e त्रिदश et आलय domus, habitatio) 1) त्रात्. deorum habitatio. IN. 5. 36. 2) बाहु. deorum habitatio- nem habens i. e. Deus. IN. 1. 12.

त्रिदिव *n.* (प्रविक्षु. gr. 674. e त्रि et दिव coelum, tres coeli) *Indri* coelum. IN. 4. 6. cf. त्रिपिष्ठप.

त्रिधा (e त्रि s. धा) trifariam. BH. 18. 19. (Gr. τριψίχα, dor. τριψίδα; v. gr. comp. 325.)

त्रिनेत्र *m.* (tres oculos habens, बाहु. e त्रि et नेत्र oculus) cognomen *Sivi*.

त्रिपथ *n.* (प्रविक्षु. e त्रि et पथ) trivium. HEM.

त्रिपथगा *f.* (e praec. et जां iens in fem.) nomen Gangis. UP. 28.

त्रिपिष्ठप *n.* (प्रविक्षु. gr. 674. e त्रि et पिष्ठप mundus, tres mundi) *Indri* coelum, *v.* त्रिदिव.

त्रिपुर *(e त्रि et पुर n. urbs)* 1) *n.* nomen regionis (Wils.: the modern *Tipperah*). 2) *m.* nomen unius *Asurorum*, *Tripuri regis*.

त्रिपुरम् *m.* (e praec. et मध्य q.v. occidens) cognomen *Sivi*.

त्रित्रा *n.* (प्रविक्षु. gr. 674., e त्रि et रात्र pro रात्रि, gr. 681.) tres noctes. N. 9. 7. 10.

त्रिविक्रम *m.* (बाहु. e त्रि et विक्रम passus) nomen Vischnūs. AM.

त्रिविष्ठप *n.* (e त्रि et विष्ठप i. q. पिष्ठप) i. q. त्रिपिष्ठप. RAGH. 6. 78.

त्रियामा *f.* (बाहु. e त्रि et याम vigilia) nox. UP. 57.

त्रिस् *(a त्रि s. स्) ter.* (Gr. τρούς, lat. *ter*.)

त्रुद् 4. et 6. *p.* 10. *A.* (क्षेदने *x.* क्षिदि *v.*) findi, rumpi. HIT. 15. 10.: यावन् मे दन्ता न त्रुद्यन्ति तावद् भवतः पाशब् क्षिनद्विः; BHAR. 1. 95.: अनङ्गकलह- क्रीडात्रुटत्तन्तुकम् मुक्ताजालम्. (Cf. gr. τρούω.)

त्रुटि *f.* (r. त्रुद् s. इ) parvum momentum. MAH. 1. 1292. त्रुटो *f. id.*

त्रुप् 1. *p.* (वधे) ferire, occidere. (V. तुप् et cf. gr. ΤΡΥΨΙ, Σρύπτω, τρύφος, lith. *truppù* frior, minutatim conteror, *truppinu* frio, *trumpa-s* brevis, *trumpinu* in brevius contraho.)

त्रुफ् 1. *p. id.*

त्रुम्प् 1. *p. id.*

त्रुम्प् 1. *p. id.*

त्रै 1. *A.* (ortum esse videtur ex तारय् i.e. तृ in formâ caus.) servare, liberare. MAN. 9. 138.: नरकात् त्रायते पितरं सुतः; R. SCHL. I. 62. 12.: त्रायते इन्यसुतान्. Pass. BH. 2. 40.: त्रायते महतो भयात्. Se servare. N. 13. 16.: त्रायध्वन् धावत्. — Part. pass. त्रात् et त्राण. (V. त्रा et तृ in form. caus.)

c. परि i. q. simpl. BR. 3. 6.: तान् स्वयं वै परित्रास्ये.

c. सम् id. MAH. 1. 6819.: सत्वातुम् अर्हसि.

त्रिगुण्य *n.* (a त्रिगुण *n.* tres qualitates, gr. 674., s. य) Abstractum vocis त्रिगुण. BH. 2. 45.

त्रैलोक्य *n.* (e त्रिलोको tres mundi - gr. 674. - s. य) tres mundi. SU. 1.7.24. 4.1. N. 13.16.

त्रिविष्य (a त्रिविष्य *n.* - gr. 674. - tres scientiae, tres libri sacri - *Vēdi* - s. य) trium *Vēdorum* peritus. BH. 9.20.

त्रोषक *n.* (r. त्रुद् s. अक्त) genus fabulae (Wils. «*a minor drama, such as the Vikramōvāsi*»).

त्रौक् 1. *A.* (गतौ क. गत्याम् *v.*) ire; *v.* ठिक्, ठौक्.

त्र्यक्त *m.* (tres oculos habens e त्रि et अक्त) nomen *Sivi*. MAH. 1.7315.

त्र्यम्बक *m.* (e त्रि et अम्बक) *id.* A.3.50.

1. त्वन् 1. *P.* *i.q.* तक्.

2. त्वन् 1. *P.* (त्वचो ग्राहे) cutem accipere. Cf. त्वच्.

त्वच् 6. *P.* (संवरणे क. वृत्याम् *v.*) tegere. (Fortasse *huc* pertinent lat. *tego*, *mutatā tenui in medium*; german. *vet. dekiu*; lith. *dengiù*; v. Graff. 5.99.)

त्वच् *f.* (a praec.) 1) cutis. RAGH. 3.26. 2) cortex.

त्वच *n.* (r. त्वच् s. अ) *id.*

त्वच् 1. *P.* (गतौ क. इती *v.*) ire; *v.* तक्ष्, ठिक्.

त्वत् *Ablat. sg. pron. 2^{dae} pers., qui in initio comp. thematis vice fungitur; v. gr. 265. et 679.*

त्वत्तस् (a praec. s. तस्) *i.q.* त्वत्.

त्वद्गुणाकृष्टचित्त *Adj.* (BAH. e TATP. त्वद्गुण - त्वत् + गुण *tui virtutes* - et BAH. आकृष्टचित्त, आकृष्ट + चित्त, attractam mentem habens) tuis virtutibus attractam mentem habens. IN. 5.35.

त्वम् (gr. 265.) tu. (Lat. *tu*, lith. *tu*, gen. *tauvēs*, hib. *tu*, goth. *thu*, slav. *ty*, gr. *τούν*, *τύ*, *σύ*.)

यद् 6. *P.* (संवृतौ) tegere, operire. (Cambro-brit. *tuzaw* id.)

द (r. दा s. अ) dans, *in fine comp. ut* डाल्ड.

1. दंश् 1. *P.* (in temp. special. *nasalem ejicit*) mordere. N.

त्वर् 1. *A. interdum p.* festinare. H. 4.47.: त्वरस्व भीम; N. 20.17.: त्वरते भवान्; IN. 5.52. H. 2.16.: त्वरमाण; SA. 1.33.: भर्तुर् अन्वेषणे त्वर; MAH. 1.7539.: द्रष्टव्य तान् त्वरन्ति. — त्वरित festinans. N. 2.26. 23.21. — *Caus.* त्वरयामि incitare. R. SCHL. II. 64.63.: दृता वैवस्वतस्यै ते कौशल्ये त्वरयन्ति माम्; N. 19.12.: स त्वर्यमाणो बङ्गशः. (V. तुर्, तूर्, त्, i.e. तर्, et cf. slav. *tvorjū* facio, *tvartj* creatura, ratione habitā, radicem चर् q.v. et ire et facere significare; hib. *tuairim* «I go round, encompass, draw a circle».)

त्वरा *f.* (r. त्वर् s. आ) festinatio.

त्वष्ट् *m.* (r. त्वक् s. त्) 1) faber lignarius. 2) *Visvakarmanus*, *deorum artifex*. RAGH. 6.32. (v. तष्ट्).

1. त्विप् 1. *P. A.* 1) lucere, splendere. BHATT. 14.70.: तित्विपुः; RIG-V.52.6.: तित्विप. 2) *in dial. Vēd.* collustrare, ornare. RIG-V.102.7.: अमात्रन् त्वा धिपणा तित्विपे महो «immensum te hymnus ornavit magnus».)

2. त्विप् *f.* (a praec.) splendor, lumen. RAGH. 3.15.4.75.; *v.* त्विपाम्पति.

त्विपा *f.* (r. त्विप् s. आ) *id.*

त्विपाम्पति *m.* (luminum dominus e त्विप् *in gen. pl.* et पति) sol. AM.

त्सर् 1. *P.* (कृमगतौ) clam, occulto ire. (Cf. सृ *i.e.* सर्.) c. अव *in dial. Vēd.* aufugere. RIG-V.71.5.: अवत्सरत् पृशण्यः «aufugit pugnax hostis».

य

युर्व् 1. *P.* (हिंसायाम् क. वधे *v.*) laedere, ferire, occidere. (Cf. तुर्व्, डर्व्, धुर्व्, ग्रुर्व्.)

द

14.12.: अदशद् दशमे पदे; R. SCHL.I. 45.20.: ददंशुर् दशनैः; SAK.133.8.: बिम्बाधरन् दशसि चेद् भ्रमर

प्रियायाः; MAH. 1. 518.: नागैरु म्रदशयत्. — *Part. pass.*
दृष्ट N. 14. 12. (gr. 615.). — *Caus.* MAH. 1. 2243.: सर्वे रु
एनम् म्रदशयत्. (Cf. दंस्, gr. δάκνω, fortasse δα-
νέως; v. दंशित, दंश् praeſ. सम्; goth. *tahja lacero*; lat.
lacero, mutato *d* in *l*, *densus*; cambro-brit. *danhezu* mor-
dere; hib. *dan-t* «a morsel, portion, share»; russ. *desnà*
gingiva; v. दंस्त्रा.)

c. वि mordere, edere. MAH. 1. 3362.: विदशन्त्यः फला-
नि.

c. सम् collidere *dentes*, *labra*, arcte adjungere, applicare.
M. 2. 1485.: दन्तान् सन्दशत् तस्य; DR. 7. 9.: सन्द-
द्वैष्ट; RAGH. 16. 65.: सन्दृष्टवस्त्रेषु म्रदशानितम्बेषु.

2. दंश् 10. 4. (दंशने क्. दर्शदंशने व.) scribitur दंश्, gr.
110^a.) mordere; videre (दंश् videre ortum esse
censeo e दंश् - v. दंश् - mutato *r* in *n*; sic. Prâcr. *Caus.*
दंसेमि = दश्यामि).

3. दंश् 10. p. (भापार्थं क्. तिवापि व.; scribitur दंश्, gr.
110^a.) loqui; splendere.

दंश् m. (r. दंश् s. अ) 1) morsus, actio mordendi. 2) ves-
pa, asilus. RAGH. 2. 5. 3) lorica.

दंशन् n. (r. दंश् s. अन) lorica. MAH. 1. 564.

दंशित (a दंश् s. इत) 1) loricatus. A. 6. 14. 10. 19. (DR.
6. 19. (lege दंशनानि pro दंशितानि.)

दंस्त्रा f. (r. दंश् s. त्र in fem.) dens magnus, prominens, ex-
stans. H. 2. 3. 9. (Russ. *desnà gingiva* radice cum hoc
vocabulo convenit, nisi cum दन्त cohaeret, ita ut s ex-
t ortum sit.)

दंस्त्राकारालवदन् (BAH. e दंस्त्राकाराल - v. काराल - et
वदन् os, vultus) exsertis dentibus os habens. H. 2. 3.

दंस्त्रिन् (a दंस्त्रा s. इन्) Adj. exstantes dentes habens. Subst.
m. aper. N. 14. 18.

1. दंस् 10. 4. (scribitur दंस्, gr. 110^a.) i. q. 2. दंश्.

2. दंस् 10. p. (scribitur दंस्) i. q. 3. दंश्.

दंह् 10. p. (दोष्टी दाहे, scribitur दंह्, gr. 110^a.) lucere,
urere. (V. दंह्, unde दंह् insertâ nasali.)

1. दंक् 1. 4. (वृक्षी क्. स्यन्दे वृक्षी व.) crescere; se move-

re. (Huc trahi posset goth. THIH crescere - nostrum
ge-deihen - nisi pertinet ad तृह्.)

2. दंक् 1. 4. (हिंसायाम् क्. हन्त्यर्थं व.) laedere, ferire, oc-
cidere.

दंक् (ut videtur, a r. दंक् s. अ) 1) aptus, idoneus, habi-
lis, dexter. BHAR. 1. 58. N. 11. 5. 2) rectus, probus, ho-
nestus. BH. 12. 16. SA. 1. 3. (Primitive dexter, v. दक्षि-
ण.)

दक्षिण (v. gr. 279.; ut videtur, a r. दंक् s. इन्) 1) dexter.
SU. 4. 12. 2) meridionalis, quia meridionalis plaga ei qui
ad orientem se convertit, a dexterâ est. H. 1. 3. SU. 3. 25.
3) humanus, urbanus, comis. UR. 33. 9. inf., v. दक्षिणय.
दक्षिणेन Adv. ad meridiem. SU. 3. 23. (Gr. δεξιός, δε-
ξι-τερός; lat. dex-ter, dex-timus; hib. deas dexter, me-
ridionalis; lith. dëszinė f. dextera manus = दक्षिणा;
goth. *taihsvó* f. id.; germ. vet. *zeso* dexter, *zesawa* subst.
f. dextera manus; fortasse russ. ЮГЬ *jug* meridionalis
plaga; ЮЖНЫЙ *juschnyj* meridionalis, abjecto *d*, sicut
lat. *Jupiter*, *Jovis* e *Diupiter*, *Diovis*, gr. comp. 122.)

1. दक्षिणा f. (fem. praec.) 1) meridionalis plaga. DR. 3. 7.
2) merces, pretium educationis; RAGH. 5. 20.; *peracti sa-
crificii*, BH. 17. 13. RAGH. 4. 86. *in fine comp.*

2. दक्षिणा Adv. (a दक्षिण s. अ) meridiem versus.

दक्षिणापथ् m. (e praec. et पथ् via *in fine comp.*) meri-
dionalis regio Indiae. N. 9. 23.

दक्षिणावत् (a दक्षिण s. वत्) pretio sacrificali praedi-
tus. N. 12. 45.

दध् v. दह्.

दध् 5. p. (घातने) ferire, occidere; cf. तिघ्.

दहूध् 1. p. (scribitur दहूध्, gr. 110^a.) id.

दण्ड् 10. p. (ut videtur, *Denom.* a दण्ड, quod fortasse ip-
sum a दम् s. उ, nisi a तड्, mutato त् in ड्; cf.
Lass.) percutere, punire. N. 13. 69. RAGH. 1. 25.

दण्ड m. (v. praec.) 1) baculus, sceptrum; poena. N. 4. 10.
DR. 6. 20. 2) plantae caulis. RAGH. 16. 46.

दण्डगौरी f. (e praec. et गौरी) n. pr. *Apsarasae*. IN. 2. 29.

दण्डधारणा *n.* (TATP. e दण्ड baculus et धारणा actio ferrendi) supplicium. N. 6.6.

दण्डाधिपति *m.* (e दण्ड et अधिपति) judex. UP. 56.

दत् *m.* (in fine compp. tantum usurpari videtur, e.c. सुदृत्) pulchros dentes habens, in declinatione analogiam part. prae. sequitur; itaque nom. दन्, acc. दन्तम्; fortasse primitive edens, ita ut mutilatum sit ex अदत् ar. अदृ � dens. (Gr. ΟΔΟΝΤ; lat. DENT; v. दन्त.)

दत्त datus (v. दा, gr. 608.)

दत्ति *f.* (pro ददाति, abjecto अ, servatā reduplicatione) donum. RAGH. 8.85. (Gr. δό-σις, lat. do-s, quod e do-tis correptum esse videtur; hib. dath «a gift».)

दद् 1. p. a. (proprie दद्, forma reduplicata a rad. दा, correpto अ in अ, quod characteris 1^{mae} vel 6^{tae} classis analogiam sequitur, sicut a स्या venit तिष्ठति pro तिष्ठाति, a ग्रा गिग्राति pro-ग्राति, v. gr. min. 295.) dare. MAII. 1. 3482.: यैवनं स्वन् ददस्वः 3. 10836.: शार्म ददस्वः 2. 1880.: शतानि चत्वार्य अदद्दू धयानाम्; 3. 10207.: वेदोऽन्ना यू अदद्दू धीमोऽु कशयायाः.

दध् 1. a. (proprie दध्, a rad. धा, correpto अ in अ, v. दद्) i. q. धा.

दधि *n.* (fortasse a धे bibere, cum redupl.) lac coagulatum. (V. धे et cf. goth. daddja lacto.)

दन्त *m.* (ut mihi videtur, a r. अदृ s. अन्त, ita ut mutilatum sit ex अदन्त) dens. H. 3.20. (Lith. dantis, goth. tunthus; germ. vet. zant, zand, zan; cambro-brit. dant; hib. déad; de lat. dens et gr. ὀδούς v. दत्; de russ. desnà gingiva v. दंप्टा.)

दन्तचक्रद् *m.* (e praec. et छद् tegens) labium. C' AUR. 13.

दन्तिन् *m.* (a दन्त s. इन्, dentatus) elephantus.

दन्ध् 1. p. (पालने क., scribitur दध्; equidem दन्ध् vel potius दन्ध् reduplicatione explicaverim e धा, correpto अ in अ et inserta nasalis; v. दद्, दध्) sustentare, nutrire.

दन्व् 1. p. (वज्रः; scribitur दन्व्; gr. 110^a) ire; cf. तु, धन्व्, धाव्; gr. δονέω = Caus. दन्वयामि.

दम् 1) 10. p. दमयामि (नोदे क.) mittere. 2) 1. p. in dial.

Vēd. laedere, occidere, v. दम् cl. 5. RIG-V. 84.20.: मा त उत्यो वसो इस्मान् कदाचना दमन् «non tua auxilia, domicilii largitor! nos unquam perire sinant»; VV. 32. 12. (v. Westerg. s. r. दम्): न तन् दमन्ति रिपः (hostes). — Desid. in dial. Vēd. दिप्त् (e दि-धत्त् ejectā syllabā ध) laedendi, occidendi cupidum esse. RIG-V. 25.14.: न यन् दिप्सन्ति दिप्सवः «quem deum non caedere affectant caedendi cupidi»; VV. (v. Westerg. s. r. दम्): यो नो दिवा दिप्सति यश्च न-ताम्.

1. दम् 4. p. दम्यामि domare. BNATT. 18.20.: यमो दा-म्यति राज्ञान्. Part. pass. दान्त domitus, manus tuus. BR. 1.25. SU. 2.17. — Caus. दम्यामि i. q. pri-mit. MAH. 1.2995.: सर्वन् दमयत् अस्ती; ibd. 5537.: सौवीरम् अदमयच् छैः. (Goth. TAM decere, ga-ti-mith, ga-tam; germ. vet. zimit decet, zam decuit; fortasse lat. damnum. Ad Caus. दम्यामि referimus gr. δα-μάω, δαμάζω, lat. domo, goth. tamja, nostrum zähme, zahm, v. gr. comp. 19. 109^a). 6.)

2. दम् Indecl. (r. दम्) uxor in comp. दम्पती uxor et maritus. SA. 6.3. (V. 2. इम् et cf. gr. δάμαρ.)

दम् *m.* (r. दम् s. अ) 1) domitus, refrenatio, sedatio per-turbationum animi. IN. 4.7. N. 6.10. BH. 10.4.16.1. 2) poena, mulcta. MAN. 8.59. 3) in fine compp. domans, domitor. 4) nom. pr. N. 1.9. (Gr. -δαμος, ἵπποδαμος sicut scr. अरिन्दम्.)

दमन् *m.* (r. दम् s. अन) domitor; nom. pr. N. 1.9.

दमयन्ती *f.* (part. prae. Causativi दम्यामि, v. दम्) quae domat; nom. pr. N. 1.9.

दम्पती v. 2. दम्.

1. दम् 10. p. (नोदे, scribitur दम्, gr. 110^a.) mittere; v. रिपः.

2. दम् 5. p. दम्नोमि. 1) fallere, decipere, e.c. दम्नोति धूर्तः क. 2) laedere, occidere, prae-sertim in dial.

Vēd. NIGH. 2.19. (v. Westerg.) दम्नोति (वधः);

RIG-V. 24.10.: अदब्धानि वरुणस्य व्रतानि; 41.1.:

यं रक्षन्ति प्रवेतसो वरुणो मित्रो अर्यमा। नूचित स

दम्यते जनः «quem protegunt dii Varunus, Mitrus, Ar-yamanus, non sane laeditur ille vir (नूचित् = नै व, v. Westerg.); YAG'URV. 1.31. (Westerg.): अद्वयेन त्वा चक्षुपा 'वपश्यामि (दन्तीति, दब्ध, दम्यते etiam ad दम्भ referri possunt. Cf. तुभ् et v. दल्भ). दम्भ m. (r. दम्भ् s. म्र) fraus, simulatio; superbia. BH. 16. 4. IN. 5.62. MAH. 2.877. (V. दल्भ.)

दम्य m. (r. दम् s. य) taurus juvencus. RAGH. 6.78.

दध् 1. a. (गती दाने हिंसायाम् आदाने क. ग्रहणे गती वधे, दाने अवने v.) ire, dare, laedere, occidere, sumere, tueri. दधित् amatus. IN. 1.7. 3.4. N.16.28. (Cf. दे, heb. *deidh* f. «desire, longing», *deidh* m. «a protector, defender», *deide* «obedience, submission».)

दया f. (r. दध् s. म्र) misericordia.

दयालु m.f.n. (a praec. s. म्रालु) misericors, ad misericordiam propensus. HIT. 77.20.

दर m.n. (r. दृ findere s. म्र) caverna, specus.

दरिद्र् (r. दरिद्रा s. म्र) pauper.

दरिद्रता f. (a praec. s. ता) paupertas.

दरिद्रा 2. p. (forma redupl. a r. द्रा, v. gr. 108.) pauperem esse, fieri. HIT. 45.10.: उपर्यु उपरि पश्यन्तो सर्वं एव दरिद्रति.

दरो f. (a दर् signo fem. दृ) id. RAGH. 13.46.

दर्ढ़ m. (forma redupl. incerti orig.) 1) rana. 2) nubes. 3) mons quidam. 4) instrumentum musicum.

दर्प m. (r. दृप् i.e. दर्प् s. म्र) superbia. BH. 16.4.

दर्पण m. (r. दृप् in Caus. superbum reddere, s. म्रन्) speculum. RAGH. 10.10.14.37.

दर्म m. (r. दम् s. म्र) i. q. कृशा sgn. 1. RAGH. 1.31.

दर्श m. (r. दृश् in caus. s. म्र) novilunii dies. RAGH. 14.80. 18.34.

दर्शक (r. दृश् in caus. s. म्रक) 1) Adj. monstrans. HIT. ed. Ser. 2.8. 2) Subst. m. janitor. AM.

दर्शन n. (r. दृश् s. म्रन्) 1) visus, conspectus; aspectus, species. A. 2.11. H. 2.5. N. 17.14. 2) respectus, ratio. RAGH. 8.71. 3) consilium, propositum, institutum. R.

Schl. I. 58.18. — *A formâ caus.* 1) monstratio. Lass. 87.3. 2) speculum.

दर्शनीय (r. दृश् s. म्रनोय) spectandus, spectatu dignus. SU. 3.13. DR. 2.9.

दर्शिन् (r. दृश् s. इन्) cernens, perspiciens. N. 92.91. BH. 4.34.

दल् 1. p. findi. BHATT. 14.20.99.: ददाल मूः; GITA-Gov. 7.35.: दलति सा व्यदि विरहमरेण. — *Caus.* vel cl. 10. दलयामि et दालयामि findere. BATT.: मुष्टिना 'दालयत् तस्य मूर्द्धानम्'; BHAR. 2.36.: हेतिदलिता नागः. (Cf. दृ॒ i.e. दू॒, unde दल् mutato रू॒ in लू॒; lith. *dalis* pars v. दल्, *dallykas* pars, fragmentum, *daliju* divido; goth. *dails* pars; germ. vet. *tail*, *teil*; *tilō* deleo, *tiligō* id. = दलयामि, mutato डू॒ in गू॒ (gr. comp. 109^a).6); lat. *dolo*; heb. *dail* «a share, portion», *dailim* «I give, deal out» (nisi haec pertinent ad दा, ददामि, unde *dailim* mutato दू॒ in लू॒ ortum esse posset), *duil* «partition, distribution», *duillecan* «a spear», *duillean* «a pin, thorn».)

c. वि findi, diffindi. NAIS^c. 4.88.: त्वदिपुभिर व्यदलिप्यदू वद्वा ऽपि.

c. वि praef. अन्तर् *Caus.* vel cl. 10. diffindere, dilacerare. BHAR. 2.77.: कठिनदृपदन्तर्विदलितः.

दल (r. दल् s. म्र) 1) n. pars, portio, fragmentum. 2) m.n. folium, ab erumpendo, emergendo dictum. RAGH. 4.42. (Hib. *duille* folium; quae ad दल pars spectant voces v. s. r. दल्.)

दलन n. (r. दल् s. म्रन्) actio findendi, fissio. BHAR. 1.58. a. et d.

दल्भ m. (ut mihi videtur, e दम्भ, mutato मू॒ in लू॒, v. gr. comp. 20.) i.q. दम्भ. (Hib. *dalbh* «a lye, contrivance».)

दव m. (fortasse e दह्व् ejecto हृ॒, v. दह्व्, nisi e देव् abjecto हृ॒ diphthongi हृ॒ = म्र + हृ॒; v. दिव्) 1) calor. 2) ignis. 3) ardens sylva, sylvae conflagratio. 4) sylva. (Cambro-brit. *daiv* combustio.)

दवानि m. (e praec. et म्रनिन् ignis) sylvae incendium. RAGH. 2.14.

दशन् (v. gr. 256.) decem. (Graec. δέκα, lat. *decem* - pro-

prie a दशम decimus - goth. *taihun* pro *tihun* (gr. comp. 82.) e *tahun*; armor. *dek*; hib. *déagh*, *deich*; lith. *deszim-tis*, *deszim-ts*, *deszim-t*; slav. *desja-tj*; v. gr. comp. 318.)

दशन m.n. (r. दंश् ल॒ ejectā nasali, s. अन) dens. BN. 11.27.

RAGH. 10.38.

दशम (f. मो a दशन् s. म) decimus. N. 14.12. (Cf. lat. *decimus*, scot. *deicheamh*, hib. *deachmad*.)

दशा f. status, conditio, vitae spatium, aetas, *ut juventus*.

दशानन m. (BAH. e दशन् ल॒ et आनन) cognomen *Rāvani*.

RAGH. 10.76.

दशापि m. in Plur. nomen regionis (Wils.: *A country, part of central Hindostan, lying on the south-east of the Vindhya mountains*). N. 17.15.

दष् v. दंश्.

दस् 4. p. (उत्तेषे) i.q. तस्. (Cf. angl. *toss*, cum *tenui* pro mediā secundum generalem regulam, gr. comp. 87.)

c. उप *in dial. Vēd.* diminui. RIG-V.62.12.: तव रयो गमस्तौ न क्षीयन्ते नो 'पदस्यन्ति «tuā in manu divitiae non pereunt, non diminuuntur».

c. वि *in dial. Vēd.* diminui, interire. RIG-V.11.3.: पूर्वीर् इन्द्रस्य रातयो न विदस्यन्ति «larga Indri dona non minuuntur»; 121.15.: मा सा ते अस्मत् सुमतिर् वि-

दस्त् (praet. mtf.) «ne ille tuas nobis favor intereat».

दस्यु m. (ut mihi videtur, a r. दास् laedere, occidere, cor-
repto आ in अ, s. यु) 1) hostis. MAH. 1.3153. 2) latro.

RAGH. 9.53. (V. 2. दास्.)

दस्त्र m. i.q. अधिनौ, v. अधिन्.

1. दह् 1. p. दहामि, अधाक्षिपम् (gr. 103.b.), धक्यामि vel दहिष्यमि, दग्धुम् (gr. 103.a.) urere; comburere, ex-
urere. BN. 2.23.: नै 'नन् दहति पावकः; MAH. 2.1140.: ते दक्ष्यन्ते स्म वक्षिना; N. 11.39.: अग्निदग्ध इव द्रुमः; MAH. 1.1058.: जनमेशयस्य वा यज्ञे धक्यत्य् अग्निलासारथिः; DR. 6.4.: मनो मे दृयते दक्ष्यतेच; N. 15.15.: दक्ष्यमानः स शोकेन; GITA-GOV. 10.19.2.: मदनानलो दहति मे मानसम्. — *Notetur Potent. Futuri* धक्यत्, MAH. 1.8383.: कथम् अग्निर् न तो

धक्येत्. — *Caus. comburendum curare.* MAH. 1.8309.; वनं वीरौ दाहयामासतुन् तदा; MAN. 8.372.: पुमां-सन् दाहयेत् पापं शयने तस्मै. — *Desid. दिधक्.* R. SCHL. II. 97. 17.: दिधन्तव् इव तां सेनां रुपितः पाप को यथा. (Hib. *daghaim* «I singe, burn», *daighim* id.; *dachte* «singed, burned» = दग्ध; *daighim* «I burn»; lith. *degū* ardeo, *deginu* uro; germ. vet. *tāh-t*, *dāh-t* ellychnium ad Caus. दाहयामि pertinere videtur, ita gr. *daiw*, *da-iw*, ejecto हूँ; fortasse goth. *dag-s*, Them. *daga*, dies a lucendo dictum, sicut scrt. दिवस् et अहन् q.v.; lat. *lig-num*, mutato *d* in *l*, sicut scrt. इधम् lignum ab इन्दू flagrare (v. Pott. p. 282.); eādem mutatione nititur gr. λιγνύσις.)

c. अनु comburere. R. SCHL. II. 63.41.: न त्वाम् अनुद-हेत् क्रुद्धो वनम् अग्निर् इवै 'धितः.

c. उप *id.* सुप्तान् उपाधाक्षीदू बालकान् वारणावते.

c. नि *id.* MAH. 1.4454.: पाण्डुपावकम् आताय न्यद-क्ष्यन्त नराधिपाः.

c. निस् *id.* MAN. 11.246.: एधस् तेजसा वक्षिर् निर्द-हति.

c. निस् *praeferendum* वि *id.* A. 3.52.: जगद् विनिर्दहेत् (अ-स्वम्).

c. परि *id.* BN. 1.30.: त्वक्त्वै व परिदक्ष्यते.

c. प्र *id.* MAH. 1.8362.: प्रदहन् खाण्डवन् दावम्; 1.2120.: न पावकस् त्वाम् प्रदहिष्यति; R. SCHL. II. 94.15.: न मां शोकः प्रधक्षयति.

c. प्र *praeferendum* सम् *id.* MAH. 1.5796.: नस् तत्र झताशः सम्प्रधक्षयति.

c. वि विदग्ध doctus, eruditus, aptus, habilis. UR. 11.12. BHAR. 1.52.97.

c. सम् comburere. BHAR. 2.32.: सन्दक्ष्यतां वक्षिना. — *Caus. comburendum curare.* MAH. 1.4954.: घृतावसित्तं राजानं समदहयन्.

2. दह् 4. p. ardere, flagrare. N. 14.1.: ददर्श दावन् द-क्ष्यन्तम्; SA. 5.3.: अङ्गानिचै 'व सावित्रि दृद-यन् दक्ष्यतो 'वच; MAH. 1.2061.: दक्ष्यन्त्य् अङ्गानि मे.

- c. परि praef. सम् i.q. *simpl.* MAH. 3.10067.: गात्रम् मे सम्परिदृष्ट्यतो व.
- c. प्र id. MAH. 3.2394.: वृक्षस्य प्रदृष्ट्यतः.
1. दा 3. P. A. (anom. v. gr. 694.) dare c. acc. *rei et dat. vel gen. vel loc. pers.* N. 5.37.: लोकान् आत्मप्रभांश्चैव ददौ तस्मै ज्ञाताशनः; BH. 3.12.: इष्टान् भोगान् हि वो देवा दास्यन्ते; MAN. 3.95.: गान् दत्वा विधिवद् गुरोः; R. II. 79.15.: यस् त्वम् इयेष्ठे नृपसुते पृथिवीन् दातुम् इच्छति. — In matrimonium dare. R. Schl. I. 66.27.: सोतान् दद्यान् दाशरथेः. — *Notentur locutiones:* जानु दातुम् genu imponere, DR. 9.5.; अर्गलिन् दातुम् «obdere pessulum», UP. 58.; द्वारन् दातुन् portam aperire, MR. 94.6. *infr.;* पन्थानन् दातुम् dare viam alicui, decedere alicui de via, MAH. 1.6703.; भयम् vel भयानि दातुम् metum injicere alicui, UP. 60.; परिम्भणन् दातुम् amplecti, GITA-Gov. III. 7.8.; गम्यन् दातुम् saltare, HIT. 63.15. — *Cum Infin.*
1) jubere. MAH. 1.1188.: ददौच तन् निधिम् अमृतस्य रक्तिन् किरीटिने. 2) permittere, sinere. 1528.: न दास्यामि समादातुं सोमङ् कस्मीचिद् अथ अहम् (cf. II. I. 338.: ἔτιγε κοίρην καὶ σφῶν δος ἄγειν). पुनर् दातुम् reddere, MAH. 3483. — *Pass.* दोये (gr. 494.), *Caus.* दापयामि 1) facere ut alqs. det c. 2. acc. MAN. 7.127.: वाणिजो दापयेत् करान्; 8.59.: तौ नृपेण त्यु अधर्मज्ञो दाप्यौ तद्विद्गुणान् दमन्. 2) dandum curare. R. Schl. II. 70.4.: इमानि वस्त्राणि मातुलस्य दापय. — *Desid.* दित्स् e दिदास् ejecto अ. BR. 17.: ताज् चेद् अहन् न दित्स्येन्; DR. 4.17.: सर्वम् मे दित्सितन् त्वया. (V. दास्, रा, ला et cf. gr. διδωμι = ददामि; lith. dūmi do pro dūdumi, dūs-ti dat e dūd-ti, gr. comp. 457., dūs-te datis e dūd-te; slav. damj e dadmj, gr. comp. 436.; lat. da-re; bib. daighim «I give»; dailim «I give», e daidim, nisi pertinet ad दल् q.v.; cambro-brit. dodi dare.)
- c. अभि� dare. MAH. 3.13309.: अभ्यदात्.
- c. आ 1. *interdum* P. sumere, capere, tollere, levare, abripare, demere, accipere (proprie sibi dare). BR. 3.23.:

- तृणम् आदाय; H. 1.9.: आदाय कुन्तोम् भ्रातृंश्च (cf. sl. 7.); SU. 4.2.: देवगन्धर्वयक्षाणाम्... आदाय सर्वरक्षानि; RAM. I. 19.27.: वोर्यवतां वोर्यम् आदत्ते युधिः; RAGH. 8.18.: आसनम् आददे; MAH. 1.3483.: स्वस्त्रा दास्यामि भूयः पाप्मानन् जरया सह; RAGH. 3.14.: ज्ञातम् अग्निरु आददे. — पद्धतिम् आदातुम् viam ingredi, inire. RAGH. 3.46.: वचनम् आदातुम् dicere, loqui. A. 3.4s.: अहम्... वचनम् आददे. — *Part. pass.* आत् (ex आदात् ejecto आ mutato द् in त्) captus, arreptus. RAGH. 15.46.: आतशस्त्र.
- c. आ praef. उप 1. id. H. 1.7. N. 13.75. 23.16. 25.19. — *par.* dare. R. Schl. II. 96.36.: उपाददादू भ्रात्रोरु मधुमांसञ्च.
- c. आ praef. सम् + उप (समुपादा) 1. i.q. आदा. MAH. 3.11876.: तेजांसि समुपादत्ते.
- c. आ praef. प्रति 1. zurücknehmen, retractare, revocare, rescindere. MAH. 1.785.: न च हं शक्ताः शापम् प्रत्यादातुम्.
- c. आ praef. वि aperire, *praesertim* os. *Part. pass.* व्यात्ते व्यादात् ejecto आ, et व्यादित, *sicut* स्थित a स्था. N. 12.20.: व्यात्तास्य; BH. 12.24.: व्यात्तानन्; MAH. 2.946.3.11115.: व्यादितास्य. — व्याददान् os suum aperiens, *omisso* अस्य. M.3.11502.
- c. आ praef. सम् 1. i.q. आदा. DEV. 9.31.: स च शूलं समाददे. IN. 3.1. N. 23.13.20. MAH. 3.11395.
- c. परा in dial. Vēd. 1) prodere. RIG-V. 104.s.: मा नो वधोरु इन्द्र मा परादाः. 2) dare. RIG-V. 81.6.: यो अर्यो मतभीजनम् पराददाति दाण्ये «qui dominus mortali idoneum cibum largitur sacrificanti».
- c. परि dare. MAN. 9.326.: वैश्याय परिददे पश्चन्; MAH. 3.17039.: पृथ्याम् परिददौ द्विजाय.
- c. प्र 1) id. IN. 3.8. N. 5.37.38. DR. 4.16. — In matrimonium dare. SA. 2.26.: सकृत् कन्या प्रदोयते. 2) prodere. MAH. 1.6219.: सुख्तजनम् प्रदातुन् न शक्ष्यामि. 3) divulgate, narrare. MAH. 1.6306.: प्रवृत्तिम् प्रदडः पुरे. — *Part. pass.* प्रत्त ex प्रदात् *ejecto* आ.
- c. प्र praef. सम् dare. MAH. 2.148.3.8531. — *Caus.* dan-

dum curare. R. Schl. II. 32. 16.: तस्य वस्त्राणि सम्प्रदापय.

१. प्रति १) reddere. उत्ताम् वचनम् प्रतिदातुम् ad dictum sermonem respondere. C' AUR. 36. 2) dare. MAH. 1. 6721.: निवृत्तो प्रतिदास्यामि भोजनन् ते यथेत्सितम्.

२. दा २. p. (लवने κ. लूने v.) desecare, abscindere, decider. (Cf. दो, दल्; gr. δαιομαι, δαις, δαιω, nisi pertinent ad दा dare; cambro-brit. *de* «to part, to separate»; *Adj.* «separate, parted, divided»; *dead* «a parting, separation».)

दाक्षिणात्य (a दक्षिणा ad meridiem s. त्य) १) meridionalis. २) e meridionali Indiae regione oriundus. MAH. 2. 1914.

दाक्षिणय n. (a दक्षिण s. य) comitas, humanitas, benignitas, urbanitas. UR. 18. 5. BHAR. 2. 19. HIT. 130. 9. —

अदाक्षिणय inhumanitas. UR. 14. 5. *infr.*

दाक्ष्य n. (a दक्ष रेक्टस, probus, s. य) probitas, integritas. IN. 4. 10. N. 6. 10. BH. 18. 43.

दातु m. (r. दा s. त्) dator. (Them. primit. दातार्, gr. δοτήρ, lat. *datōr*.) SA. 1. 3. N. 6. 10.

दान n. (ut videtur, obsoletum part. pass. a rad. दा s. न, v. gr. 607.) donum. (Lat. *donum*.)

दानतस् Adv. (a praec. s. तस्) pro *Ablat.* दानात्. SA. 2. 17.

१. दानव m. (a दनु *Danus*, *Dakschi* filia, uxor *Kasyapi* et *Asurorum* mater, s. अ) i. q. असुर् q. v.

२. दानव *Adj.* (f. वो, a praec. s. अ) ad *Dānavos* spectans, *dānavicus*. A. 10. 24.

दानत v. दन्.

दामन् n. (fortasse a r. दम् s. अन्, nisi a २. दा vel दो s. मन्) funis; taenia, insula. UR. 5. 9. H. 3. 13. (Cf. gr. δέω, δια-δη-μα; hib. *damhnadh* «a band or tye».)

दाय् १. *A.* (ut videtur cl. 4. radicis दा) dare. (Huc referri posset hib. *daighim* do, mutato घ in gh.)

दाय n. (r. दा s. य) donum; portio. R. Schl. I. 29. 4.

दायाद् m. (e praec. et आद् sumens, accipiens) १) filius.

MAH. 1. 871. २) oriundus *ab aliquo*, proles, prognatus. R. Schl. I. 60. 2.

दायिन् (r. दा s. इन्, inserto घ) dans. BHAR. 1. 30.

दार m. plur. uxor. N. 14. 23. IN. 5. 37. — *In comp. DVANDV.* (gr. 660.). BR. 1. 19.

दारक m. (ut videtur, a praec. s. क वे अक) puer. BR. 2. 35. N. 8. 20. ubi *Dual.* दारकी pueri, parvuli, puerum et puellam exprimit.

दारिका f. (a praec.) puella. UR. 45. 2. *infr.*

दारिद्र् n. (a दरिद्र् s. अ) paupertas. HIT. 31. 11.

दारु m. n. (ut videtur, a r. दु s. उ) lignum. AM. (Gr. δέρυ, russ. дёрево, drova, hib. *doireach* «woody». Russ. *drova* et *derevo* etiam e द्रुम् arbor explicari possent, mutato म in v.)

दारुण (r. दु s. उन) horridus, horribilis. H. 1. 17. SU. 1. 3.

दारुणाकृति (_{BAH.} e praec. et आकृति f. forma, species) horridam speciem habens. H. 2. 2.

दाव m. i. q. दव्. N. 14. 1. (V. दव्.)

दावाग्नि m. i. q. दवाग्नि. H. 4. 39.

दाश् १) cl. 1. p. A. dare (cf. दा, दास् dare). २) cl. 5. p. (हिंसने) laedere, ferire, occidere (cf. दंश् mordere).

दाश m. piscator. MAH. 1. 2397.

दास् १) cl. 1. p. A. dare (a r. दा adjecto सू sicut मास् a मा, भास् a भा). २) cl. 5. p. laedere, ferire, occidere. (Cf.

दाश् cl. 5., दंश्, दंस् mordere, दस्यु praedo. Fortasse hue pertinent gr. ληπτί, ληπτίς, ληπτίομαι, ληπτίστης; mutato *d* in *I*, sicut in scr. ला sumere, secundum κ. etiam dare, quod sicut ग dare e दा ortum esse censeo; cf. gr. λάτρος, λά-τροις, lat. *la-tro.*)

दास m. (r. दास् dare s. अ) famulus. H. 1. 2. (Sic gr. δεῦλος a dando, porrigoendo nominatum esse videtur.)

दासत्व n. (a praec. s. त्व) servitudo. N. 26. 21.

दासी f. (a दास signo fem. ई) serva. N. 1. 11.

दास्य n. (a दास s. य) servitudo.

दाह (r. दह् s. अ) १) actio urendi. RAGH. 11. 42. २) exustio, conflagratio. H. 1. 44.

दिक्, दिग् v. दिश्.

दिग्ध v. दिहूः.

दिवासस् (plagas pro veste habens, *BAH.* e दिश् et वासस् n. vestis) nudus. N. 9. 15.

दिति f. una *Kasyapi* uxorum, *Asurorum* mater. RAM. I. 37. 1.

दित्सु *Desid. radicis* दा.

दित्सु (a praec. s. उ) dandi cupidus, dare volens. SU. 4. 23.

दिदूक् *Desid. radicis* दश्.

दिदूक्षा f. (a praec. s. आ) cupidus videndi. N. 21. 16. SA. 6. 8.

दिदूक्षु (a दिदूक् s. उ) videndi cupidus, videre desiderans, c. acc. SA. 5. 109.

दिन m. n. (a Lassenio apte e दिवन् ejectâ syllabâ व् explicatur, v. दिवन्) dies. RAM. I. 28. 8. GHAT. 21. (Lith. *diëna* f. dies, slav. *denj* m. id.; cf. lat. *peren-dinus*, *peren-dinatio*, quorum pars prior ad पर् pertinet. Cum Pottio (II. 148.) huc trahimus goth. *sin-teins*, Them. *sinteina* quotidianus; *sin* = सम्.)

दिनान्त m. (e praec. et मन्त्र finis) vesper. RITU-S. 1. 1. दिनावसान n. (e दिन et मवसान finis) id. RAGH. 2. 45.

दिन्व् 1. p. (प्रीती; scribitur दिव्, gr. 110^a.) diligere, gaudere, exhilarare; cf. निन्व्.

1. दिम् 10. p. (नोदे, scribitur दिम्, gr. 110^a). mittere; cf. दम् et 1. दम्.

2. दिम् 10. a. (सङ्घाते) coacervare.

1. दिव् 4. p. दोव्यामि (gr. 332.), Part. pass. द्यूत, *praet.* *mlsf.* मदेविपन् 1) splendere (v. 3. दिव्, दिव, दिवन्, दिवन् et cf. दोप्). 2) ludere. N. 7. 4.: एहि

दोव्य नलेन वै. C. instr. rei, de qua luditur, RAM. 2. 261.: एतद् राजन् मम धनन् तेन दोव्याम् अहन् त्वया. C. dat. rei, RAM. 1. 1192.: एहि सार्वम् मया

दोव्य दासोभावाय भासिनि; 2. 2468.: पुनर् दोव्याम् भद्रन् ते वनवासाय पाण्डवैः। — Part. praes. a. N. 7. 10.: दोव्यमानम् अरिन्दमम्। — वाणान् देवितुम् tela emittere. BHATT. 5. 81. (Huc trahi posset lat.

lu-do, mutato *d* in *l*, cf. द्यूत ludus; Pottius confert *jocus* quod e *djo-cus* explicari potest sicut *Jupiter*, *Jovis* e *Djupiter*, *Djoevis* (v. gr. comp. 122.); lith. *jūkas* jocus, *jūkoju* jocor. Quae ad दिव् splendere referenda sunt voces v. s. दिव, दिवस, द्यु, द्यो. Fortasse etiam lith. *'ibbu* splendeo hoc pertinet.)

c. परि Part. pass. परियून moestus, tristis. MAH. 3. 306. 12433. R. Schl. II. 47. 2. 72. 50. Cf. देव्.

c. प्रति ludere cum aliquo, c. acc. pers. MAH. 3. 1356.: माझ कितवः प्रत्यदेवीत्। — ATM. MAH. 2. 2057.: येन मान त्वम् महाराज धनेन प्रतिदोव्यसे.

c. वि lusu perdere. MAH. 2. 2384.: इमां सभामध्ये यो व्यदेवोद्गलहेपुः

2. दिव् 10. p. देवयामि (proprie *Caus.* praec.) vexare; queri, lamentari. Cf. देव्.

3. दिव् f. (Nom. द्योत् a Them. द्यो, gr. 208.; r. दिव् splendere) coelum. N. 12. 37. Lass. 39. 1. (v. दिव, द्यो.)

दिव n. (r. दिव् splendere, s. आ) id. (Lat. *divum*, *sub diu*; sic nostrum *Himmel*, goth. *himins* coelum cum कम् splendere, et lith. *dangùs* id. cum दहूः, *degu* cohaerere videtur, mutato in germanicâ voce, e generali regulâ, *k* in *h*.)

दिवन् m. (r. दिव् splendere s. मन्) dies; v. दिन.

दिवस m. n. (r. दिव् splendere s. मस) dies. SA. 4. 2. (De lat. *dies* v. द्यो; cambro-brit. *dieo* et lib. *dia* dies tam huc quam ad दिवन् trahi possunt, nisi pertinent ad part. praes. दोव्यत् splendens, unde armor. *diez* explicaverim.)

दिवसमुख n. (TATP. e praec. et मुख os) mane, tempus matutinum.

दिवा Adv. die (ut videtur, *instrum.* vocis दिव्, cf. द्यु)

दिवाकर m. (diem faciens, e दिवा dies, quod separatim non invenitur, et कर faciens) sol. RAGH. 6. 66.

दिवानिश n. (DVANDV. e दिवा dies, v. praec. et निशा nox. v. gr. 660.) dies et nox. N. 13. 62.

दिवारत्र n. (DVANDV. e दिवा dies et रात्र pro रात्रि, gr. 681. nox) dies et nox. N. 15. 14., cf. praec.

दिविपद् *m.* (*e locat.* दिवि et सद् sedens, commorans; mutato स् in प् propter antecedens द्) coelicola, deus. Lass. 66.3.

दिविस्पृश् (*e दिवि* in coelo et स्पृश् tangens, v. gr. 673.) coelum tangens. N. 12.37.

दिवीकस् *m.* (coelum tanquam domicilium habens, बाह्य. e दिवि coelum et आकस् domus, domicilium) coelicola, deus. IN. 5.29. SU. 2.25.

दिव्य (*a दिव्* vel दिवि s. य, v. gr. 650.) coelestis. N. 14. 25. IN. 2.17.

दिव्यप्रभाव (*बाह्य. e दिव्य* et प्रभाव majestas, potentia, vis) coelestem potentiam habens. IN. 1.4.

दिश् *6. p. a.* दिशामि, दिशे, अदिक्षम्, अदिक्षि, देष्टास्मि, देष्टाहे, देष्ट्यामि, देष्ट्ये. 1) monstrare, ostendere. MAN. 8.57.: साक्षिणः सन्ति मे 'त्यु' (*) उक्ता दिशे 'त्यु' उक्तो दिशेन् न यः. 2) decernere. A. 9. 31.: दिष्टम् अत्रे 'ति. 3) dare, largiri. RAGH. 16.72.: यत् (जीवाभरणम्) ... रामः कुशाय राज्येन समन् दिदेश (Schol. दक्षत्वान्). (Gr. δείκνυμι, δίκη, δοκέω = Caus. देशयामि, abjecto i diphthongi ए; fortasse εἴκω e δείκω sicut scrt. अश्रु q.v. e दश्रु = δάκρυ; lat. dico, decet = देशयति (v. आदिश् jubere), decus; licet, mutato d in l; goth. TIIH, ga-teiha dico, narro, nuntio (gataih, ga-tihum); taikns signum, taiknja monstro; germ. vet. zihu, zeigōm; nostrum zeihe, zeige; fortasse lith. ženklas signum hoc pertinet, sicut z ibbu ad दिव्.)

c. अप् 1) monstrare, indicare. MAN. 8.54.: अपदिश्या 'पदेश्यम्. 2) simulare, practexere. RAGH. 19.31.: मित्रकृत्यम् अपदिश्य; ibd. 54.: रोगशान्तिम् अपदिश्य.

c. अप praef. वि 1) falso, simulate indicare. R. Schl. I. 9.41.: स्वम् आश्रमपदन् तस्य व्यपदिश्या 'विद्वरतः. 2) appellare, nominare (v. व्यपदेश apud Wils.). MAH. 3.16189.: भ्रातरम् ... धनेश्वरम् व्यपदिशन् कथन् न लड्जसे.

c. आ 1) docere. IN. 3.9.: गीतवादित्रनृत्यानि भूय

एवा "दिदेश ह. 2) jubere. N. 17.21.: शोघ्रम् मे यानम् आदिशः HIT. 40.9.: यद् यद् आदिशति प्राणेश्वरं तद् तद् एवा 'हम् आविचारितद् करोमि. 3) collineare, dirigere telum *ad alqd.*, telo petere. DR. 8.35.: विद्वत् सैन्यम् ... आदिशया "दिश्य नाराचैर् आशयान; A.3.34.: ब्रह्माखम् अहम् आदिशम्.

c. आ praef. उप assignare, dare *in matrimonium*. MAH. 1. 7239.: तस्य कृष्णाम् उपादिश.

c. आ praef. प्रति 1) renarrare, c. acc. pers. MAH. 3.14717.: यत् कथयेत् पतिस् ते परिक्षितव्यम्; काचित् सप्तकी तव तम् प्रत्यादिशेत्. 2) revocare. HIT. 71.14. 3) rejcere, repellere, zurückweisen. RAGH. 1.61. 6.25. 39. Supervacaneum reddere, superare. RAGH. 10.69.: तेना 'प्रतिमतेजसा रक्षागृह्णतदोयाः प्रत्यादिष्टा इवा 'भवन्.

c. आ praef. वि jubere, c. acc. pers. SU. 3.11. RAGH. 11. 43. R. Schl. I. 12.27.

c. आ praef. सम् 1) id. SU. 2.12. N. 17.38. 2) monstrare. N. 20.22.

c. उत् 1) monstrare. N. 9.24. 2) respicere, rationem habere. BH. 17.21.: फलम् उद्दिश्य. 3) scopum petere, zielen. HIT. 23.12.: तम् उद्दिश्य केत्रपतिना लगुडः प्रक्षिप्तः. 4) decernere. SA. 4.3.: व्रतन् त्रिरात्रम् उद्दिश्य.

c. उत् praef. सम् 1) explicare, docere. MAH. 12.82. 2) decernere. MAH. 3.10.: तयोर् वर्वं समुद्दिश्य.

c. उप monstrare, docere. N. 14.7. A.8.8. SA. 4.16. MAN. 12.107.

c. उप praef. सम् monstrare. N. 9.32.

c. निस् (निर्दिश्) 1) demonstrare, explicare. BH. 12.3. MAN. 11.143. 2) decernere. A. 10.15.: मानुषो मृत्युर् एतेपान् निर्दिष्टो ब्रह्मणा पुरा.

c. निस् praef. वि 1) monstrare, indicare. N. 21.28. 2) decernere. MAH. 5.413.

c. प्र 1) monstrare, ostendere. N. 5.19.20.21. 2) dare. MAH. 3.1700.: इदन् दिव्यम् (अस्त्रम्) ते प्रदिशामि; NALOD. 1.52. — Caus. incitare. N. 17.34.: तया प्र-

(*) contra regulam pro न इत्यः

देशितो राजा व्राक्षणान् वशवर्तिनः प्रास्यापयत्.
c. सम् 1) docere, edocere. N. 14. 26. 2) mandare, jubere,
c. acc. pers. N. 16. 2. IN. 5. 31. 3) dare. BHATT. 6. 141.:

भ्रात्रे रात्र्यं सन्दिश्य-

2. दिश् f. (r. दिश्) plaga, regio coeli. II. 1. 18.

दिष्ट n. (r. दिश् s. त) fatum. MAH. 1. 358.4.

दिष्टि f. (r. दिश् s. ति) voluptas, felicitas.

दिष्ट्या (instrum. praec.) exclamatio gaudii, macte! proh felicitatem! N. 13. 72. 25. 11. SA. 6. 23.

दिह् 2. p. a.: oblinere, polluere. N. 24. 46.: मलदिग्धाङ्गीम्; RAGH. 16. 15.: अस्त्रदिग्ध. Ungere. BH. 17. 54.: अदिहंश्चन्दनैः श्रम्भैः. (Lat. pol-lingo, mutato d in l, li-no, li-tum, abjecta gutturali; fortasse tingo mutata mediā in tenuem, sicut e. c. sanscrit. दृह् et तृह् idem valent; germ. vet. zehōm tingo nititur formā caus. देहयामि; ita lith. daz' au intingo, coloro. (*)

c. प्र i. q. simpl. BH. 2. 5.: तृधित्प्रदिग्ध-

c. सम्, सन्दिश् 1) pollutus. UR. 37. 6. 2) oppressus, suffocatus, de voce. N. 12. 100.: वाप्ससन्दिश्यया गिरः 22. 24.: वाप्ससन्दिश्यया वाचा; MAH. 1. 6565.: सन्दिश्याच्चरया गिरः. 3) dubius, incertus (cf. सन्देह). HIT. 116. 1.: सन्धिम् इच्छेत् समेना 'पि सन्दिशो विजयो युधि. — सन्देहयामि (ut mihi videtur, Denom. vocis सन्देह dubium) dubium, incertum reddere, confundere. MAH. 1. 5183.: तन् मे सन्देहयद् दिशः. — ATM. dubitare. R. SCHL. II. 65. 15.

दी 4. a. perire, evanescere. दीन (gr. 607.) consternatus, perturbatus, miser, moestus, tristis. SU. 3. 6. N. 12. 100. (Cf. 2. दा, दो, उ.)

दीक् 1. a. 1) sacrificare. 2) consecrare, initiare, caerimonias sacrificii praevias facere. BHATT. 20. 14.: दोक्षस्व तुरगाध्वे; RAGH. 4. 5.: सांत्यदीक्षितः; R. SCHL. I. 42. 24.: राजानन् दीक्षितम्; MAN. 2. 128. 4. 130. 210. C. dat. rei ad quam alq's consecratur, RAGH. 8. 74.: स्व-

नाय दीक्षितः. — Caus. MAH. 2. 12417.: तन् दोक्षया-ञ्चक्रिरे विप्रा राजसूयाय.

दोक्षा f. (r. दीक् s. आ) sacrificium; consecratio, sacrificii caerimonia initialis. RAGH. 3. 33. 65. SU. 1. 7.

दोक्षापय् (Denom. a praec.) consecrare. MAH. 2. 1224.: दोक्षापय गोविन्द त्वम् आत्मानम्.

दोधिति f. (r. दोधी correpto ई, s. ति) luminis radius. RAGH. 3. 22. 8. 30.

दीधी 2. a. (forma reduplicata) splendere, lucere, in dial.

Ved. (v. Westerg.). RIG-V.: उपसो दीध्यानाः. — Etiam दीदी. Ros. RIG-V. Spec. p. 18. 8.: क्षप उस्त्रश्च दोदिहि (pro दिदीहि) «noctu luceque flagra». (V. praec. et दिव्, दीप्.)

दीन v. दो.

दीनक (a praec. s. क वल अक्ष) miserabilis.

दीनकम् Adv. (a praec. signo accus.) miserabiliter. A. 10. : 64.

दीनमनस् (BAH. e दीन et मनस् n. mens) tristem, afflictam mentem habens. II. 1. 49.

दीनमानस (BAH. e दीन et मानस n. mens) i. q. praec. H. 1. 49.

दीप् 4. a. fulgere, splendere, flagrare. HIT. 8. 9. 10.: यथो द्यगिरो द्रव्यं सत्रिकर्णेण दीप्यते। तथा सत्सन्निधानेन होनवर्णो ऽपि दीप्यते; RAGH. 5. 47.: पुनरदिदीपे मददुर्दिनश्रीः (नागस्य); MAN. 2. 232.: दीप्यमानः स्वव्रपुषा. — दीप्ति flagrans. BH. 11. 17.: दीप्तानलार्क्युतिः; N. 11. 36.; DR. 2. 10. — Caus. 1) collustrare. GITA-GOV. 7. 1.: वृन्दावनान्तरम् अदीपयद् इन्दुः. 2) accendere. MAH. 1. 5828.: जतुगृहकारन् दीपयामास पाण्डवः. — Intens. N. 3. 12.: देदीप्यमाना 'मिनशिखे 'व नक्ताम्. (Cf. तप्, दिव्, दीधी; lith. *z'ibbu* splendeo; gr. λάμπω (α = ई i.e. α + i, abjecto i, mutato d in l; lat. *limpidus*.)

c. आ Caus. incendere, inflammare. MAH. 1. 5822.: आयुधागरम् आदीप्य; R. SCHL. I. 65. 8.: त्रैतोक्यम् आदीपितम् इवा 'भवत्; — आदीप्ति pro आदीपित. MAH.

(*) Cf. Pott I. p. 282. Ag. Benary *Römische Lautlehre* p. 200.

1.5829.: तद् गृहं सर्वम् आदोप्तम् (cf. ताप्त pro ता-
पित p. 149. b.).

c. उत् *Caus.* accendere. MAH. 1.2724.

c. उप *Caus.* *id.* MAH. 1.5828. 3.10230.

c. प्र प्रदोप्त flagrans. N. 11.13. BH. 11.29. — *Caus.* ac-
cendere. MAH. 1.5600.

c. प्र praef. सम् सन्प्रदोप्त flagrans. MAH. 6587.

c. वि *Caus.* collustrare. A. 3.36.

c. सम् सन्दोप्त flagrans. II. 1.48.: क्रोधसन्दोप्तमान-
स. — *Caus.* accendere. MAH. 1.8366.: आग्निरुद्गत
सन्दोप्यन्.

दीप m. (r. दीप् s. अ) lucerna. IN. 1.34. BH. 6.19. (Gr.
λαμπάς.)

दीपक (r. दीप् s. अक) *Adj.* fulgens, flagrans. *Subst. m.* lu-
cerna.

दीपिका f. (*Fem.* praec. mutato penult. अ in ह) lucerna.
UR. 37.8.11. RAGH. 4.75.

दीप्ति f. (r. दीप् s. ति) lux, splendor.

दीप्तिमत् (a praec. s. मत्) splendore praeditus, lucidus,
splendidus. BH. 11.17. IN. 1.34.

दीर्घ (r. दृह् crescere s. अ, mutato ह् in ध् sicut in मेघ a
भिह्; cf. Pott. Lass. et Benfey 1.98.) longus, de spatio
et tempore. SA. 2.27. UR. 37.18. (Fortasse e दार्घ् atte-
nuato आ in ह्; Zend. *daregha* (v. Vocalismus p. 186.);
gr. δολεψός, mutato ρ in λ, inserta vocali auxiliari, εγ-
δελεψός; russ. *dolog* longus, *dolgà longa* = दीर्घी, *dol-*
go n.; lith. *ilga-s*, abjecto *d*, *isz-drykenis*, *isz-drykēlis*
«lang-gewachsen», v. Ruhig s. v. *lang*; fortasse
etiam lat. *longus* et nostrum *lang* huc pertinent, abiecta
syllabā initiali; Benfeyus l. c. *huc refert lat. in-dulgeo.*)

दीर्घसूत्र (longum filum habens. BAH. e praec. et सूत्र
filum) tardus, cunctans, segnis.

दीर्घसूत्रिन् (a दीर्घसूत्र longum filum s. इन्) *id.* BH. 18.
28.

दीर्घ् v. ह्.

1. दुः 5. p. 1) vexare, dolore afficere, contristare. RAGH.
8. 54.: मुख्न तव विश्रान्तकथन् उनोति माम्;

19.21.: प्रणयिनोः सोऽुनोत्; MAH. 3.16192.: अङ्गा-
नि मे उनोतु मकरध्वः; 2) *intrans.* vexari, dolore af-
ficci, dolere. MAH. 3.10069.: उनोति चित्तं यदि तन् न
पश्य; GITA-Gov. 3.: मन्मथेन उनोमि. (Lith. *dowiu*
vexo pertinet ad formam caus. दावयामि; gr. ὁ-δύνη,
ὁ-δυνώω; de δύω v. 2. दु; fortasse lat. *doleo* e *doveo*, v.
gr. comp. 20.; heb. *leirim* «I pain, torment» aut *huc*, i.e.
ad *Caus.* दावयामि, aut ad दरामि - v. दु - pertinere
videtur.)

c. आ 4. vexari, angi, dolore affici. MAH. 1.3289.: आधुन्व-
स्व, विदुन्वस्व pro आडुनुष्ट, विडुनुष्ट, adjecto char-
actere 1^{mae} classis, sicut saepe in lingua zend. (gr. comp.
519.)

c. वि 4. *id. v. praec.*

2. दु 1. p. (गतो) ire. (Cf. दन्व्, दु; gr. δύω, δονέω; v.
दन्व्.)

दुःख 10. p. (Denom. a sq.) dolore afficere.

दुःख n. (BAH. e उस् q.v. et ख् aér) dolor. SA. 4.4.; cf. सुख
— *Acc.* दुःखम् *Adv.* difficulter. BH. 5.6. — *Scribitur*
quoque दुष्ख, v. euph. gr. 79. (Hib. *diuic* «pain, sor-
row, grief»; fortasse *doilge* «sore, hard, troublesome»,
mutato r in l, v. उस्, उर्; *doilgeas* «sorrow, mourn-
ing, affliction».)

दुःखतर Compar. (a praec. s. तर्) dolentior, molestior,
acerbior. H. 1.35. — *Scribitur quoque दुष्खतर*; v. euph.
gr. 79.

दुःखपरीताङ् (BAH. e दुःखपरीत dolore circumdatus - v.
ह् praef. परि - et अङ्ग् corpus, membrum) dolore cir-
cumdata membra habens. BR. 3.1.

दुःखित (a दुःख s. इत्) tristis, moestus, afflictus. BR. 3.1.
N. 24.18.

दुःप्राप (e उस् et प्राप, a r. आप् praef. प्र adipisci, s. अ)
difficilis ad adipiscendum (v. gr. 645. s. अ). BH. 6.36.

दुःशला f. (BAH. e उस् et शला) n. pr. DR. 9.6.

दुःशासन m. (BAH. e उस् et शासन) nom. pr. IN. 3.9.

दुःसह (e उस् et सह, a r. सह perferre, s. अ) difficilis ad
perferendum, difficilis sustentu (v. gr. 645. s. अ) N. 13.9.

दुकूल *n.* 1) sericum textum. AM. 2) vestis serica. BHAR. 3.54.
दुर्ध n. (*Part. pass.* a r. दुर्हृ s. त) lac. BHAR. 2. 15. (Lat.

LACT, cuius a respondet scito स्रा = α + υ, abjecto υ; e. c. in infin. दोऽधम्; gr. ΓΑ-ΛΑΚΤ v. गो.)

दुन्दुभि *m.* tympanum.

दुर् *v.* दुस्.

दुर्त्यय (e दुस् et अत्यय a r. इ praeſ. अति transgredi, s. अ) difficilis transgressu (v. gr. 645. s. अ). BH. 7. 14.

दुरात्मन् (BAH. e दुस् et आत्मन् anima, animus) pravam animam habens. IN. 2.6. BR. 2.13.

दुरासद (e दुस् et आसद्, a r. सद् praeſ. आ adire, s. अ) difficilis aditu (v. gr. 645. s. अ). DR. 8.37. A. 3.55.

दुरित *n.* (KARM. e दुस् et इत a r. इ ire) peccatum, scelus. HIT. 31.20. RAGH. S.2. 17.74.

दुर्ग (e दुस् et ग a r. गा ire, s. अ) *Adj.* difficilis accessu, impervius. N. 12.88. *Subst. n.* 1) locus difficilis accessu, impervius. H. 2.30. 2) urbs munita, arx. 3) difficultas, labor, aerumna. BR. 3.5.

दुर्गति (e दुस् et गत a r. गम्) pauper, egens, inops. HIT. 11.17.

दुर्गति *f.* (KARM. e दुस् et गति f. itio, iter) malum iter, Tartarus (AM.). BH. 6.40.

दुर्णीति *n.* (KARM. e दुस् et नोति a r. नो, cf. gr. 94^b) malefactum. HIT. 17.1.

दुर्दिन *n.* (KARM. e दुस् et दिन dies) imber, procella, tempestas. RAGH. 4.41.82.

दुर्घर्ष (e दुस् et धर्ष a r. धृप् opprimere, vincere, s. अ) difficilis oppressu, victu (v. gr. 645. s. अ). A. 10.10.

दुर्बल (BAH. e दुस् et वल vis, robur) debilis. DR. 5.13.

दुर्बुद्धि *m.* (BAH. e दुस् et बुद्धि mens, intellectus) pravam, stultam mentem habens. H. 1.45.

दुर्भिक्त *n.* (BAH. e दुस् et भिक्ता fames) fames, *Hungersnoth.* HIT. 102.5.

दुर्मति (BAH. e दुस् et मति f.) pravam intelligentiam habens, stultus. H. 1.46.3.17.

दुर्मद (BAH. pravam ebrietatem habens, e दुस् et मद ebrietas) ebrius, furiosus. A. 8.11.

दुर्मध (BAH. e दुस् et मेधा mens, intellectus) pravum intellectum habens, stultus. BR. 1.21.

दुर्लभ (e दुस् et लभ a r. लभ् s. अ) difficilis ad adipiscendum (v. gr. 645. s. अ). IN. 1.15. BH. 6.42.

दुर्व् 1. *P.* (हिंसायाम् क. वधे v.) laedere, ferire, occidere. (Cf. तुर्व्, युर्व्; lith. *durru* pungo; heb. *durb* «a disease».)

दुर्वत् (BAH. e दुस् et वृत् n. factum, vitae ratio) pravam vitae ratione habens. H. 4.4.

दुल् 10. *P.* tollere, jacere, conjicere. अक्षान् दोलितुम् talos jacere. BHAR. 3.43.

दुष् 4. *P.* 1) peccare. MAN. 5.32.: खादन् मांसन् न दुष्यति; 8.349.: म्बन् धर्मेन न दुष्यति. दुष्ट improbus. N. 11.35. H. 2.27. 2) vitiari, contaminari. MAH. 3.7802.: धर्मो न दुष्यति. ATM. MAH. 1.2405.: त्वत्संयोगाच दुष्येत कन्याभावो ममा नघ. — *Caus.* (दूषयामि gr. 52^b.) 1) corrumpere, vitiare, foedare, dedecorare. HIT. 96.1.: दूषयेद्या स्य सततं यवसान्नोदकेन्धनम्; MAN. 8.364.: यो इकामान् दूषयेत् कन्याम्; H. 4.5.: नै पा दूषयते कुलम्; HIT. 55.4.: साध्यसद्ध-पितॄद्य; R. Schl. 59.17.; MAH. 2.21331. 2) offendere, offensionem alicui afferre, injuriam inferre. R. Schl. II. 74.3.: किन्तु ते दूषयद् राजा रामो वा भृशधार्मिकः. (Cf. दुस्, द्विष्.)

c. अभि *Caus.* laedere, ferire. DEV. 8.37.: असुराः शिव-द्वयभिद्विपिताः पेतुः पृथिव्याम्.

c. प्र 1) peccare. MAH. 3.13815. 2) vitiari, corrupti stupro. MAN. 11.177. BH. 1.41.

c. प्र praef. वि *id. sgnf.* 2. MAN. 11.176.

c. प्र praef. सम् peccare, crimen contaminari. MAN. 2.2397.

c. प्राति *Caus.* corrumpere, contaminare. MAN. 4.65.

दुर्कर (e दुष् pro दुस् (euph. r. 101^b.) et कर a r. कृ s. अ) difficilis factu. BR. 1.10. N. 15.4.17.

दुर्जृत् (e दुस् et जृत् faciens, v. euph. r. 101^b.) maleficus, sceleratus. BH. 4.8.

दुष्कृत *n.* (κακόν. e दुस्‌ et कृत *n.* factum, *euph.* r. 101^b.) malefactum, peccatum. BH. 2. 50. N. 13. 37.

दुष्कृतिन् (a praec. s. इन्) malefacta, peccata habens, i. e. qui malefacta commisit. BH. 7. 15.

दुष्यत् v. दुःखः.

दुष्प्रवतर् v. दुःखतरः.

दुष्ट v. दुष्.

दुष्टभाव (*BAH.* e praec. et भाव अनिमा) improbum animum habens. H. 2. 27.

दुष्टात्मन् *Adj.* (*BAH.* e दुष्ट et आत्मन् anima, animus) i. q. praec. H. 3. 4. 4. 6.

दुष्पूर् (e दुस्‌ et पूर् a r. पूर् implere, s. अ, v. *euph.* r. 79^a.) difficultis impletu, satiatu. BH. 3. 39.

दुष्प्रसाह (e दुस्‌ et प्रसाह a r. सह praef. प्र perferre, sustinere, v. *euph.* r. 101^b.) difficultis sustentu (v. gr. 645. s. अ). A. 3. 55.

दुष्प्रेक्ष्य (*KALM.* e दुस्‌ et प्रेक्ष्य videndus, intuendus, a r. ईक् praef. प्र s. य) difficulter intuendus, horribili specie. SU. 2. 25.

दुस्‌, दुर् *Praef.* 1) malus, pravus. 2) difficultis. (Cf. दुष्‌, द्विष्‌; gr. δύσ-; hib. do, cum vi aspirationis, e. c. do-dhaill «bad luck», do-dhuine «a bad man», do-dheanta «hard to be done», do-bhasuighe «immortal»; huc etiam trahi posset particula hib. do vel dos, dus (etiam, ro, ros, mutato 'd in r) quae praeteritis anteponitur, sicut scr. augmentum अ coharet cum अ privativo, v. gr. comp. 537. sq.; lith. durnas stultus, demens, durnys-tē stultitia ad scr. दुर्मनस् pravam mentem habens - gr. δυσμενής - referri possent, ejectā syllabā ma.)

1. दुह् 2. p. a. mulgere, extrahere, emulgere, c. 2. acc. BHATT. 12. 73.: पथो गान् दुहन्ति; MAN. 8. 231.: गान् दुख्यात्; RAGH. 1. 26.: उदोह गां यज्ञाय; MAH. 1. 6657.: कामधुक् कामान् दुख्यते सदा. — *Caus.* emulgere, extrahere. MAN. 2. 77.: वेदेभ्यः पादम् पादम् अदुहत्. (Hib. diugaim «I drink off», diughailfainn «sucking»; scot. deonghail mammas sugere; goth. TUH trahere (*tiuha*, *tauh*, *tuhum*); nostrum ziehe; lat. duco?)

c. निस्‌ emulgere, extrahere. MAN. 2. 76.: अकारम्... वेदत्रयान् निरुहत्.

2. दुह् 1. p. (अद्वने) vexare.

दुहितृ f. (r. दुह् s. तु inserto ह) filia. N. 21. 23. (Gr. Συγάτη, goth. dauhtar, lith. dukte, genit. dukterēs, russ. дочь, hib. dear.)

दृ 4. a. (proprie *Pass.* rad. दु) agitari, perturbari, vexari, dolore, moerore affici. DR. 6. 4.: मनो हि मे दृयते दृच्यतेच; RAGH. 1. 70.: तथा हीनां विधातर् माङ कथम् पश्यन् न दृयसे; GITA-GOV. 7. 30.: त्वन् दृति किन् दृयसे. — *Etiam cum terminationibus PAN.* (v. gr. 493.) e. c. MAH. 1. 8369.: छद्यन् दृयतो 'व मे; 4. 591.: दृयामि. — *Part. pass.* दृन्. UR. 57. 11. *infr.*: चिन्ताद्वन्मनसिका.

c. परि i. q. *simpl.* MAH. 3. 1136.: मनो मे परिदृयते.

c. वि *id.* MAH. 3. 9922.: छद्येन विद्यता.

दृत m. (r. दृ s. त) nuntius. N. 2. 31.

दृतो f. (a praec. signo fem. हि) nuntia. N. 21. 57.

दृर् (ut videtur, a r. दृ vel दु s. र) longinquus, distans, remotus. H. 4. 38. — *Neutr. c. gen.* SA. 5. 38. 45.: दृम् पथो गतन् त्वया. — दृतात् longe. HIT. 37. 7.

दृतस् (a praec. s. तत्) procul, e longinquo. HIT. 48. 21.

दृपार m. (ulteriore ripam remotam habens, i.e. latus, *BAH.* e praec. et पार ulterior ripa) cognomen Gangis fluminis. H. 1. 14.

दृष् v. दुष्.

दृ 6. a. praef. अ respicere, curare, colere, aestimare. R. SCHL. I. 75. 10.: अनादृत्य तु तद्वाक्यन्. — *Pass.* HIT. 4. 9.: द्वितीया "द्वियते सदा; MAN. 2. 234.: सर्वे तस्य "दृता धर्मी यस्यै 'ते त्रय आदृताः। अनादृतात् तु यस्यै 'ते सर्वात् तस्या 'फलाः क्रियाः. — आदृत *etiam sensu activo* respiciens, curans, curam habens. MAN. 11. 225.: सर्वेषै एव व्रतेषै एवम् प्रायश्चित्तार्थम् आदृतः (Schol. यज्ञवान् प्रायश्चित्तार्थम् अनुतिष्ठेत्); MAN. 7. 150.: तस्मात् तत्रा "दृतो भवेत् (Schol. तदपसारणे यज्ञवान् स्यात्). Cf. दृश्.

दृक् 1. (scribitur दृश्, gr. 110^a.) *In dial. Vēd. PAR.* firma-re, firmum reddere. YAG'.-V.: पृथिवीन् दंहः — पृ-थिवीम् उपरेणा दृश्मोः — *ATM.* firmum esse. YAG'.-V. दृहस्त्र (Schol. दृष्टिभव); दृहन्तान् दुर्या (domicilia) पृथिव्यान्. (V. Westerg. et cf. दृश्.)

दृष्ट v. दृश् (gr. 102. a.).

दृष्टिक्रम (*BAH.* e praec. et विक्रम fortitudo) magnam fortitudinem habens. SU. 1. 18.

दृष्टव्रत (*BAH.* e दृष्ट et व्रत votum) firma vota habens. SU. 1. 10.

दृष्टि m. (r. दृष्ट s. ति) corium. MAN. 2.99.

1. **दृष्टि** 4. p. 1) gaudere. BHATT. 1.4. 106. praef. अति: विद्यये तां सेनाम् ... अतिदर्पयच. 2) superbire.

MAH. 1.162.: वरदानाद् दृष्टाः — *Caus.* superbum reddere. HIT. 103.7.: कं शोर न दर्पयति. (Cf. तृष्ण.)

2. **दृष्टि** 1. et 10. p. (सन्दोधने) illuminare, illustrare. (Cf. दोष.)

3. **दृष्टि** 6. p. (वाधने) vexare. (V. sq. et cf. hib. *drip* «affliction».)

दृष्टि 6. p. i.q. *praec.*

दृष्टि 1. p. A. i.q. दृष्टि.

दृष्टि 6. p. i.q. दृष्टि.

दृष्टि 6. p. *interdum* A. (in tempp. special. substituitur पश्चि- cl. 4. q. v.) videre, conspicere. N. 12.96.: पतिन् द्रृ-

क्ष्यसि; SA. 5.30.: सा वनानि विचित्राणि ... ददर्श; N. 12.8.: सरितो निर्करञ्चैव ददर्श; MAH. 1.2830.: द-

दृशे धीमान् नन्दनप्रतिमम् वनम्; ibd. 7888.: ददर्शा-ते अन्योऽन्यन् ती; 4972.: मा द्राक्षीन् त्वद् कुल-

स्या त्य घोरं सङ्खयम्; R. SCHL. I. 20.8.: प्रत्युष्यौ मु-निन् दृष्टम्. — *Etiam* auditu percipere. BR. 1.4.: त-रुप्यमानांत् तान् दृश. — *Pass.* DR. 8.10.: ददृशे नक्तु-लन् तत्र. Cum. term. PAR. (gr. 493.) M. 2.2345.: सा 'हम् अय दृश्यानि जनसंसदि. — *Caus.* p. A. ostende-re, monstrare. N. 20.20.: यदि सूर्यन् दर्शयितासि मे; BH. 11.: तद् एव मे दर्शय देव वृपम्; MAH. 3.2369.: दर्शया "त्मानम्" ostende te, appare, 1.175.: आत्मा-

नन् दर्शयानः se ostendens; 3. 9960.: दर्शयस्व मार्गम्; 3.1026.: यो न दर्शयते तेऽः. — *C. acc. pers.* R. SCHL.II. 97.1.: तान् तथा दर्शयित्वा तु मैथिलोन् गिरिनिम्बगाम्. — *ATM.* se ostendere, apparere. A. 4. 20.: अहन् वै त्वान् दर्शये; MAH. 2.220.: कच्चिद् दर्शयने मनुष्यान् समलङ्घतः; SA. 1.8.: दर्शयामात् (v. gr. 458.) तन् नृपम्. (Gr. δέρκω; boruss. vet. *en-deirit* intueri, abjecta gutturali; lith. *dairau-s* circumspicio, *ap-dairu-s* provideo, *zerkolas* speculum, v. दर्शन, आ-दर्श; russ. *zerkolo* id.; hib. *dearcaim* «I see, behold», *dreach* «form, figure, image, a looking-glass», *deicsin* «seeing»; mutato *d* in *t*: *leir* «sight, perception».)

c. अनु 1) videre, conspicere. A. 6.18.: ना 'न्वपश्यन् तदा किञ्चित्; BH. 1.31. 13.30. 15.10. 2) respicere, rationem habere. MAH. 3.1082.: न कार्यन् न च मार्यादाङ् क्रुदो नुपश्यति. — *Caus.* ostendere. R. SCHL.I. 1.25.

c. अनु praef. सम् putare. MAH. 1.5037.: स्वेना 'नुमानेन परं साधुं समनुपश्यति.

c. अभि� videre, conspicere, aspicere. MAH. 3.9982. MAN. 9.308. — *Caus.* ostendere. MAH. 1.7740.

c. अा *Caus.* ostendere. RAGH. 4.38.

c. उत् exspectare. RAGH. 2.60.: उत्पश्यन् सिंहनिपातम्.

c. उप conspicere, intueri. MAH. 1.8440. — *Caus.* ostendere. HIT. 83.15.

c. नि *Caus.* monstrare. RAGH. 6.31.

c. परि videre, conspicere. MAH. 3.224.: शेषस्य परिपश्याम्य उपायम्.

c. प्र videre, conspicere. BR. 1.19.2.6. N. 16.6. BN. 1.39.

c. प्र praef. सम् id. R. SCHL.I. 3.4.II. 69.18. MAH. 3.8445.

c. प्रति id. MAH. 3.12005.: दक्षिणस्यान् दिशि यमम् प्रत्यपश्यम्. — *Pass.* iterum conspicere, denuo appa-re. A. 10.37.: प्रत्यदृश्यन्त सङ्ग्रामे. — *Caus.* ostendere. MAH. 3.16425.

c. वि videre. R. SCHL.II. 20.36. — *Pass.* videri, appa-

- rere. MAH. 3.405.: कालकल्पो व्यदृश्यत् — *Caus.*
ostendere. MAH. 2.2633.
- c. सन् 1) videre, conspicere, spectare. R. SCHL. I. 1.53.;
MAN. 12.118.7.143.; BH. 3.20. — *Pass.* A. 1.3. 2) considerare. R. SCHL. II. 9.3.: इदं सम्पश्य केनो 'पायेन
त प्राप्तुयाद् राज्यम्.
- दृश् f. (r. दृश्) oculus. AM.
- दृशद् f. lapis, saxum; v. दृपद्.
- दृपद् f. lapis, saxum; v. दृशद्. RAGH. 4.74.
- दृष्टि v. दृश्.
- दृष्टपूर्व (v. gr. 680.) visus antea. N. 1.14.30.
- दृष्टि f. (r. दृश् s. ति) visus, aspectus. SU. 3.16. SA. 6.1.
RAGH. 6.80.
- दृष्टि 1. p. (वृद्धौ) crescere. Part. pass. दृहित qui crevit,
et दृष्टि (gr. 618.) extensus, multus, firmus, solidus. SU.
1.10.18. N. 6.10. M. 30. — दृष्टम् Adv. valde. N. 23.8.
A. 8.1. (V. दृष्टि, दोर्धि, 2. तृष्टि et cf. hib. daingean
«strong, secure, close»; daingne «strength, stability»;
Pottius apte huc trahit anglosax. *tēlg* planta, virgultum,
et goth. *tuljan* firmare, robore, *Etym. Försch.* I. 251.;
gr. δριάω, δριστις, v. Benf. I. 96.)
1. दृष्टि 9. p. दृणामि, part. pass. दोर्ण (gr. 385.609.) lacerare,
dilacerare, dissecare, rumpere, findere. MAH. 3.16426.:
ब्रह्मास्त्रेण ददारा द्रिम्; H. 4.8.: शिरो राक्षस दोर्य-
ताम्; N. 21.15.: छद्यन् दोर्यते इदं शोकात्. —
Caus. findere, proprie facere ut alqđ findatur. R. SCHL. I.
16.24.: दास्येयुः लितिम् पञ्चाम्; MAH. 1.795.: वग्रन्
तदू विलम् ग्रदारयत्. (Vera rad. forma est दृष्टि, unde
दल् q.v.; cf. gr. δέρω; slav. derū excorio; russ. dra-tj
rumpere, scindere, dratj koschu detrahere pellem; goth.
ga-TAR (ga-taira, ga-tar) dirumpere, scindere; angl.
tear; germ. vet. ZAR (ziru, zar); nostrum zehre, zerre.)
- c. अव i.q. simpl. MAH. 3.17300.: छद्यम् अवदोर्यते
मे. — *Caus.* findere. RAGH. 13.3.: उर्वीम् अवदारय-
द्वि.
- c. अव praeſ. वि id. R. SCHL. II. 72.28.: व्यवदोर्णम् म-
नो मनः.
- c. वि id. MAH. 1.1477.: प्रहरीर् देवान् विददार; 3.673.:
जालं विदोर्य; N. 9.4.: मन्युना व्यदोर्यते 'व छद्यम्;
19.3. — *Caus.* id. BHAG. 1.19.: स धोयो ... छद्यानि
व्यदारयत्.
2. दृष्टि 1. p. et 9. p. दरामि, दृणामि (भये क. भियि v.) timere.
- दे 1. a. (पालने) tueri; cf. दय्.
- देदोप् Intens. rad. दोप्.
- देव् 1. a. (a दिव् adjectā *gundā*) 1) ludere. BHATT. 17.102.:
अदेवत शायकैः 2) queri, lamentari. (Lith. *dejoju*
ejulor, lamentor; fortasse lat. *lā-mentum* e *dai-mentum*,
mutato *d* in *l*; v. दिव्.)
- c. परि *Caus.* p. queri, lamentari. N. 13.30.: आत्मानम्
पर्यद्वियत्; BR. 1.4.: रोहयमानांस् तान् दृष्टि परिदे-
वयतश्च सा. — परिदेवित n. planctus, querimonia.
BR. 3.20. N. 24.25.
- देव m. (r. दिव् splendere s. ऋ) Adj. splendidens, in dial.
Vēd.; v. Rosenii Rig-Vedae Sp. p.13. — Subst. m.
1) deus. SU. 3.4. 2) rex. HIT. 7.21. (Lith. *diewa-s* deus;
lat. *deus*; gr. θεός; hib. *dia* deus.)
- देवता f. (a praec. s. ता) dea. H. 4.28. N. 12.74.75.
- देवत्वा n. (a देव s. त्वा) divinitas.
- देवदत्त m. (e देव et दत्त datus) Arg'uni concha. A. 5.24.
- देवन n. (r. दिव् ludere, s. ऋन) lusus. N. 8.1.12.83.
- देवर m. levir, praeſertim mariti frater junior. MAH. 1.
4181. (Lith. *dēweris*; lat. *lēvir*, Them. *lēvīru*, e *dēvir*;
slav. *dever*; anglo-sax. *tacur*, *tacor*; germ. vet. *zeihur*,
mutato *v* in gutturalem, v. gr. comp. 19.; gr. δανήρ per-
tinet ad देवृ i.e. देवर.)
- देवत्वयिन् (a देवत्वा - देव + त्वयि - deorum forma, s.
इन्) divinā formā praeditus. H. 2.24.
- देवर्पि m. (TATP. e देव deus et ऋषि sapiens, sanctus) di-
vinus sapiens. BH. 10.13.
- देवो f. (a देव signo fem. देवी) 1) dea. IN. 5.20. 2) regina.
N. 7.12.
- देवृ m. i.q. देवर. (Gr. δανήρ, v. देवर)
- देश m. (r. दिश् s. ऋ) regio, locus. H. 4.19.; DR. 5.8.

देह *m. n.* (r. दिहू s. म्र) corpus. (Goth. *leik* *n.*, Them. *leika*, corpus, cadaver, caro; gcrm. vet. *lih* *id.*; nostrum *Leiche*.)

देहमृत् *m.* (e praec. et भृत् ferens) corpus gerens, vivus, homo. BH. 14. 14.

देहवत् (a देह s. वत्) corporeus, corporalis. BH. 12. 5.

देहिन् *m.* (corpoere praeditus, corpore inclusus, a देह s. इन्) 1) homo, mortalis. BN. 2.59. 17. 2. 2) anima. BN. 2. 13. 22. 5. 13. Cf. शरीरिन्. BH. 2. 18.

दै 1. *p.* (शोधने) purificare.

देतेय (*Diti natus a दिति q. v. s. एय*) nomen *Asurorum*. A. 10. 19.

देतेयो *f.* (a praec. adjecto signo *sem. हृ*) *sem. praec.* A. 10. 7.

देत्य *m.* (a दिति q. v. s. य) i. q. देतेय. SU. 1. 2.

दैन्य *n.* (a दोन s. य) animi demissio, tristitia, animus afflicatus, demissus. A. 4. 48.

दैव (a देव s. म्र) 1) *Adj.* (*sem. हृ*) divinus. BH. 9. 13. 16. 3. 2) *Subst. n.* fatum. N. 13. 15. BH. 18. 14.

दैवज्ञ *m.* (fati gnarus e देव et ज्ञ) astrologus. Lass. 2.

दैवत (a देवता s. म्र) 1) *Adj.* divinus. 2) *Subst. m. n.* deus. A. 10. 14. N. 12. 80.

दो 4. *p.* घामि, gr. 330. (अवाखण्डने क. क्षद् र.) abscindere. दात् abscissus. AM.

दोष्टी *f.* (a दोष्टू qui mulget - r. दुहू s. तृ - adjecto signo *sem. हृ*) vacca. RAGH. 2. 23.

दोधू *Intens. rad.* धू.

दोल *m.* (r. दुल् s. म्र) oscillum.

दोला *f.* (*sem. praec.*) *id.* N. 10. 27.

दोलायू (*Denom.* a दोल vel दोला) agitare. HIT. 121. 6.: दोलायमानमति; 8.: मतिक् दोलायते सताम् अपि छलात्तिभिः.

दोप *m.* (r. दुप् s. म्र) delictum, peccatum. H. 4. 6. N. 4. 21. 24. 26.

दोपतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) delicti causâ. N. 23. 29.

1. **दोपा** *f.* (ut videtur, a r. दुप् s. म्र) nox. Wils.

2. **दोपा** *Adv.* noctu.

दोपाकर *m.* (e दोपा nox et कर् faciens) luna; cf. निशाकर.

दोपातन (*sem. नो*, a दोपा *Adv.* noctu s. तन, v. gr. 652. s. तन) nocturnus. RAGH. 13. 76.

दोस् *m. n.* (gr. 233.) brachium. RAGH. 10. 52.: दोम्यीन् मादधानः पयद्यन्; 15. 23.: उद्यम्य दक्षिण् दोर् निशाचरः.

दोह *m.* (r. दुहू s. म्र) lac.

दोहद *m.* (e praec. et द् dans) 1) graviditas. RAGH. 3. 1. 6. UR. 83. 20. 2) desiderium. RAGH. 14. 45.

दोहन *n.* (r. दुहू s. म्रन्) 1) mulctus. 2) vas ad lac recipiendum.

दोत्य *n.* (a दृत् nuntius, s. य) nuntii munus.

दौडन्य *n.* (a दुडन् homo pravus, s. य) pravitas. HIT. 85. 9.

दौबल्य *n.* (a दुबल् debilis, s. य) infirmitas, debilitas. BH. 2. 3.

दौवारिक *m.* (a द्वार् s. इक्, v. gr. 649.) janitor. SAK. 31. 5.

दौहित्र *m.* (a दुहितृ s. म्र) filiae natus, progenies. BR. 1. 29. MAN. 9. 139.

द्यावापृथिव्यौ *f.* (*DVANDV.* e द्यावा, dual. *Vēd.* τοῦ द्या, et पृथिव्यौ a पृथिवो, v. gramm. min. 589. annot.) coelum et terra.

द्यु 2. *p.* घामि (अभिगमने क. अभिसर्पणे र.) aggredi. BHATT. 6. 18.: सिंहो मृगन् द्युवन् (cf. द्यु, unde द्यु ortum esse videtur mutatā semivocali द् in द्यु; v. gr. comp. §. 20.). — द्यु splendere *in dial. Vēd.* ortum est e दिव् mutato द् in उ.

द्यु *n.* (r. दिव् mutato द् in उ) 1) dies. 2) coelum, aër. (Lat. *nu-dius*, Abl. *diu*; *Ju-piter* e *Dju-piter*, coeli pater; v. द्यो.)

द्युत् 1. *A.* (ut mihi videtur, a r. दिव् mutato द् in उ, adjecto उ) splendere. MAH. 3. 1744.: द्योतते पावकः.

— *Caus.* collustrare. MAH. 3. 1743.: द्योतयन् इव भास्करः; R. SCHL. I. 51. 2.: तपसा द्योतितप्रभः. (Cf. द्युत् quod e द्युत् ortum esse videtur, mutato द् in द्यु.)

2. *C. उत्* *Caus.* collustrare. RAGH. 10. 81.

c. यि i.q. *simpl.* MAII. 3. 180.: वियोतन्ते प्रावृषि तव
रश्मयः: — *Caus.* collustrare. N. 13. 50.

युति f. (a r. युत् s. इ, nisi potius a r. दिव् s. ति, mutato
व् in उ) lumen, splendor. N. 12. 72.

युमत्सेन (BAH. e युमत् - a यु s. मत् - splendidus? et से-
ना) n. pr. SA. 2. 18.

यूत m.n. (r. दिव् ludere, mutato व् in ऊ, s. त) lusus.
N. 7. 5.

यो f. (r. दिव् splendere, mutato व् in ऊ, adjectā *Gundā*)
coelum. M. 43. (Cf. दिव्, यु; lat. *Jov-is* e *Djov-is*; gr.
Zεύς, cuius Z respondet sanscrito यू, sicut e. c. in
ऽऽ्युनिम् = युनिम् *jungo*, *Διός* pro *Διरός* = दि-
वस्; v. gr. comp. 122.)

दम् 1. p. (गती) ire. (Cf. दु, द्रवामि, unde fortasse द्रु-
मामि, mutato व् in म्, sicut in gr. ΔΡΕΜΩ, ἐδρα-
μον, v. gr. comp. §. 109^b. 1.)

द्रव (r. दु s. द्र) fluens, liquidus, liquefactus. RAGH. 7. 7.

द्रवत्वं n. (a praec. s. त्व) liquiditas, fusura. HIT. 24.

द्रविण n. (r. दु s. द्वन्, cf. द्रव्य) res, divitiae, opes. N. 13.
17. 17. 27.

द्रव्य n. (r. दु s. य, v. gr. 626.) opes, divitiae. BR. 2. 26.
BH. 4. 28. N. 8. 5.

द्रव्यमय (a praec. s. मय) divitiis oriundus. BH. 4. 33.

द्रष्टुकाम (BAH. e द्रष्टुम् videre, v. gr. 667, et काम् cupidio,
desiderium) videndi cupidinem habens. SU. 3. 25.

द्रष्टुशक्य (KARM. e द्रष्टुम् videre, v. gr. 667, et शक्य part.
fut. pass. r. शक्य posse, s. य) quod cerni, conspici pot-
est. IN. 2. 6. .

द्रा 2. p. fugere. (Gr. διδράσκω, ἐδρᾶν; cf. दु.)

द्राक् Adv. (r. द्रा s. क्ष) cito. AM.

द्राक्ता f. uva. RAGH. 4. 65. (Fortasse germ. vet. *drūbo*;
nostrum *Traube*, mutatā gutturali in labiale; hib. *dearc*
bacca; gr. 'ΠΑΓ abjecto δ; lat. *racemus*.)

द्राख् 1. p. arescere. κ.: द्राखति हिमेन वृक्षः. (Cf.
द्राख्, तृप्; germ. vet. *trukan*; anglo-sax. *drig*,
drigg aridus; island. vet. *thurka* exsiccare.

द्राघ 1. 4. (आयासे κ. अमायामशक्तिपु व.) operam dare,
admiti; defatigari; longum esse; valere. — *Caus.* ex-
tendere, augere. BHATT. 18. 33.: द्राघयन्ति मे शोकं
स्मर्यमाणा गुणास् तव. (Cf. दीघ, comp. द्राघीयस्,
superl. द्राघिष्ठ.)

द्राङ्क् 1. p. (धारवाशिते κ. काङ्क्षे धोरते व.; scribitur
द्राङ्क्, gr. 110^e.) horrendum sonum edere, *de avibus*;
desiderare. (Cf. द्राङ्क्ष.)

द्रात् 1. 4. (विशरणे κ. श्रीर्णवे व.) frangi, findi, destrui,
perire, tabescere, marcescere. κ.: द्रातते पुष्पम्.
(Cf. द्रात्, दृ.)

द्रात् 1. 4. (जागरे κ. जागरे निक्षेपे व.) vigilare; dejicere,
deponere.

1. दु 1. p. 1) currere, fugere. SU. 2. 17.: तयोर् भयाद् डु-
द्रुवुस् ते; BH. 11. 36.: रक्षांसि भीतानि दिशो द्रव-
न्ति. द्रुतम् *Adv.* celeriter. N. 23. 15. 2) fluere. BH.
11. 28.: नदीनाम् बहवो एम्ब्रुवेगाः समुद्रम् ... द्र-
वन्ति. द्रुत fluens, BHATT. 2. 12.: सलिलन् द्रुतम्;
circumfusus, MEGH. 100.: अश्वद्रुतम् (Schol. वाष्पपु-
तम्); v. द्रव. (Gr. ΔΡΕΜΩ, ἐδραμον = अद्रवम्
mutato व् in μ, cf. दम्; goth. *DRIB* pellere (*us-dreiba* expello = द्रवामि, attenuato α in i, mutato ο in b)
sensu convenit cum *Caus.* द्रावयामि; germ. vet. *TRIB*
pellere, *TRUF* stillare (*triusu*, *trauf*, *trufumēs*); anglo-
sax. *driope* stillo; lith. *drebu* tremo, *drimba* vehementer
stillat, *pa-dribba* lippitudo; hib. *drigaim* «I trickle,
drop, distil»; *drabb* currus. Fortasse etiam nostrum
Thau, germ. vet. *tau*, gen. *touwes* ros hoc pertinet, ita
ut *tau* mutilatum sit e *trau*. Denique huc traxerim no-
men fluminis *Dravi*, *dravu-s* = द्रवस् fluens.)

c. अनु sequi. RAGH. 3. 38.: तं राजसुत्तेर अनुद्रुतम्; 16.
25.: अनुद्रुतो वायुर् इवा भ्रवृन्दैः सैन्यैः.

c. अभि accurrere, incursare. N. 23. 24.: इन्द्रसेनाम् ...
अभिद्रुत्य; DR. 5. 20.: गदाहस्तम् भीमम् अभिद्रव-
न्तम्; SA. 6. 43.: व्यसनैर अभिद्रुतङ् कुलम्. —
ATM. H. 4. 17.: अभ्यद्रवत सङ्कुञ्छः.

c. अभि praeſ. सम् id. MAH. 1. 6287. 3. 10990.

c. आ id. NALQD. 3. 15.: नला "द्रव."

c. आ praeſ. प्र aufugere. MAH. 1. 2843.: भीता: प्रादृवन्ति.

c. आ praeſ. सम् accurrere, incursare. R. SCHL. I. 18. 14.: समाद्रवत्. ATM. N. 13. 8.: समाद्रवन्त.

c. उप id. MAH. 2. 1091. 3. 1299.

सप्

c. उप praeſ. प्र id. N. 1. 25.

c. प्र procurrere, profugere, aufugere. BR. 1. 19.: प्रदृवेयम् अनामयम्; N. 10. 19.: सुप्तान् उत्सृज्य वैदर्भीम् प्रादृवद् गतचेतसः; 12. 116. 13. 30. 22. 11. DR. 8. 56. A. 6. 8. Incursare. MAH. 1. 8269.

c. प्र praeſ. वि� diffugere, aufugere. MAH. 3. 861.: दिशः सर्वे विप्रदृवुः; R. SCHL. I. 55. 22.: विप्रदृता भीता मुनयः शतशो दिशः; MAH. 1. 8323.: निवेशनाद् विप्रादृवन्.

c. प्र praeſ. सम् procurrere, profugere, aufugere. MAH. 3. 239. 571. 888.

c. वि� discurrere, diffugere, aufugere. N. 13. 18.: विद्रवन्ति भयात् तदः; SA. 7. 4. DR. 8. 25. 35. 40. — ATM. SU. 2. 16.: व्यद्रवन्त.

2. हु 5. p. (अनुतापे) poenitere. (Germ. vet. DRUZ, v. gr. comp. 109^b). 1., ga-driuzit, ar-driuzit piget.)

हुड् 1. p. 6. p. (मट्ठने) mergi, submergi.

हुण् 6. p. (गतौ क्. जीव्ये गतौ वधे व.) ire; curvum, flexuose esse; occidere.

हुम् m. (ut videtur pro हुत्या, a r. हुह् crescere, s. म्, sicut jam in priore hujus libri editione रोमन्, pro रोक्षन्, a r. हुह् crescere deduximus, cf. Benfey I. 96.) arbor. N. 11. 39. (Cf. gr. δέρνεις, goth. triu arbor, nisi pertinent ad दारु, q. v., ejecto आ; gr. δένδρος, forma redupl., v. gr. 570.)

हुमायू 4. (Denom. a हुम् s. यू, v. gr. 585.) arborem aequare, arborem haberri, videri. HIT. 20. 22.

हुह् 4. p. interdum 4. 1) nocere, infestare, inimicum, infensum esse alicui, offendere, laedere alqm, cum dat.

vel. loc. vel acc. pers. HIT. 70. 14.: तत् कथन् द्रुत्यति; R. SCHL. II. 25. 17.: महाद्विपाश्च सिंहाश्च ... न ते द्रुत्यन्तु पुत्रक; II. 75. 22.: तस्मै स द्रुत्यताम् पापो यस्या "यो जनुमते गतः; MAH. 3. 11471.: द्रोधव्यन् न च मित्रेषु; 2. 2107.: पाण्डवान् मा द्रुहः; MAH. 2. 144.: तन् न द्रुत्यात् कदाचन्. 2) rem malam, perniciosam moliri, c. acc. rei. HIT. 69. 14.: स नृपतेः प्राणान्तिकन् द्रुत्यति. (Cf. हूः; heb. driuch «fretfulness, anger», droch «bad, evil»; subst. m. «death»; germ. vet. TRUG fallere, fraudare, (triugu, troug, trugumēs); draavian minari; lett. drau-deht minari (deht facere); lat. trux, atrox, आद्रुहु?)

c. अभि i. q. simpl. MAH. 3. 10102.: मा परत्वम् अभिद्रुग्धाः; c. gen. RIGV. 5. 10.: मा नो मर्ता अभिद्रुहन् तनुनाम् «ne nostra mortales laedant corpora».

हूः 9. p. a. (हिंसायाम् क्. वधे गतौ व.) ferire, laedere, occidere; ire. Cf. द्रुहः.

द्रेक् 1. a. (शब्दोत्साहयोः क्. स्वनोत्साहे व.) sonare; posse.

द्रै 1. p. dormire; v. निद्रा. (Lat. dor-mio; gr. δαρμάνω; sax. vet. dróm somnium; nostrum Traum; slav. drjemati dormitare.

द्रैण् m. nom. pr. A. 11. 3.

द्रोह् m. (r. हुह् s. आ) offensio, laesio. BH. 1. 38.

द्रैपदो f. (a द्रैपद्, quod a द्रुपद् s. आ, v. gr. 648.) n. pr. DR. 1. 5.

द्रृ v. द्रि.

द्रन्द् n. par animalium, v. sq.

द्रन्द् n. (forma redupl. a द्रृ inserta nasalis) 1) duplicitas. BH. 2. 45. 2) par animalium. AM. 3) rixa, lis, alteratio, certamen. HIT. 87. 20. 4) compositum copulativum (gr. 655.). BH. 10. 33.

द्वादश (fem. -ष्टी, gr. 259.) duodecimus. N. 17. 2.

द्वादशन् (e द्रृ producto आ et दशन्) duodecim. (Gr. δώδεκα; lat. duodecim; heb. dadeug; hindost. bā-reh, mutato d in r; lith. davy-likā, mutato d in l; ita goth. twa-lifcum gutturali pro labiali, nostrum zwölf; v. gr. comp. 319. annot.)

द्वार f. (fortasse e त्वार्, cf. तीरण) janua, porta. N. 25.7.
Dr. 1.8. (v. sq.)

द्वार n. id. (Russ. *doerj*; goth. *daur* n. id., Them. *daura*,
ejecto मा, mutato *v* in *u*, praefixo *a* secundum genera-
lem regulam, v. gr. comp. §2.; lith. *durrys* fem. pl. fores
valvatae, *wartai* m. pl. porta cohortalis; hib. *dor*, *doras*
«a door, gate, boundary»; gr. θύρα; lat. *foris*, cuius *f*
respondet gr. θ; fortasse etiam πύλη et *porta* *huc* per-
tinent, abjecto *d*, mutato *v* in *p* sicut e. c. in zend.
अल्पः *aspa* equus = मश्य, gr. ἵππος.)

द्वारस्थ m. (e praec. et स्थ stans) janitor. IN. 5.17.

द्वि duo in *initio* compp. (Thema primitivum est द्वि, cf. slav.
dva nom. masc. dual.; lith. *du*; goth. *twa* nom. m. pl.; gr.
δύω, δύο; lat. *duo*; hib. *da*, *do*, *di*; cum द्वि in *initio*
compp. cf. gr. δι-, lat. *bi*, ita zend. *bi*, v. gr. comp. 309.)

द्विज m. (bis natus, e praec. et जन्म natus) 1) avis. N. 12.7.
2) dens. N. 12.66. 3) *Brāhmanus*. Br. 2.13.

द्विजाति f. (BAH. e द्वि et जाति natales, origo) Brāhmanus.
SU. 2.16.

द्वितय n. (a द्वि s. तय) par. (Hib. *deidhe* «two things, a
double proportion, a pair or couple».)

द्वितीय (a द्वि s. तोय) secundus. — द्वितीयम् Ado. iterum.
N. 8.7.

द्विदत् (-दन्, -दतो, -दत्), BAH. e द्वि et दत् (q. v.) bidens.
HEM. (Lat. *bidens*.)

द्विध Adj. (a द्वि s. ध) bipartitus. SU. 1.6.

द्विधा Adv. vel Adj. indecl. bipartito, bifarium, bipartitus. N.
10.27. SA. 4.33. (Cf. gr. δίχα, δίχισ.)

द्विष्य m. (bis bibens, e द्वि pro द्विस् et प bibens) ele-
phantus.

द्विपद् m. (bipes, BAH. e द्वि et पद् pes) homo. N. 5.42.
(Lat. *bipes*, gr. δίπεις.)

द्विरद् m. (bidens, BAH. e द्वि et रद्) elephantus.

1. द्विष् 2. p. A, odisse, infestum esse, c. acc. vel dat. BH.

2.57.: ना 'भिनन्दति न द्वेष्टि; 18.10.: न द्वेष्ट
अकुशलङ् कर्म कुशलन् ना 'नुपद्गते; MAN. 2.1935.:
अद्विपन्तङ् कथन् द्विष्यात् त्वादशः; RIGV. 50.13.:
द्विपन्तम् मत्यम्; BHATT. 18.9.: द्वेष्टि प्रायो गुणिभ्यो
उषि नच स्त्रियाति कस्यचित्. — द्विपत् m. (part.
praes.) inimicus. N. 12.95. SA. 7.4. BH. 16.19. (द्विष्
fortasse e द्वि duo ortum est, cf. दुस्; Ewaldius, huc
trahit gr. μισέω, abjecto *d*, sicut in lat. et zend. *bis* =
द्विस्, mutato *v* in *μ*, sicut in lat. *mare* = वारि, v. gr.
comp. §.63.; μισέω autem, si re verâ *huc* pertinet, nitit
natur formâ caus. द्वेष्यामि, abjecto priore diphthongi ए
elemento, et producto posteriore, sicut e. c. in lat. *ce-
cidi* a *caedo*. Etiam praefixum nostrum *mis* *huc* vel
ad द्विस् pertinere videtur; goth. *missa* in *missa-déths*,
missa-quiss, *missa-leiks*; v. Graff. II. 862.)

c. प्र i. q. simpl. BH. 16.18.: मान् प्रद्विपन्तः.

c. वि� id. MAN. 2.57.: स्त्रोकविद्विष्टम्.

2. द्विष् m. (nom. द्विस्, r. द्विष्) inimicus. SU. 2.11.

द्विष्यत् v. द्विष्.

द्विस् (a द्वि s. स्) bis. (Gr. δίσ, lat. et zend. *bis*; etiam
lat. praefixum *dis-* (*discedo*, *discerpo*) *huc* pertinere vi-
detur.)

द्वीप m. (secundum Wils. e द्वि et आप् aqua abjecto मा et
producto ह; cf. समोप, प्रतीप) insula. N. 12.113.

द्वीपिन् m. (a praec. s. इन्) tigris, pardus, *a maculosā*
pellī. N. 12.2.129.

द्वीप्य m. (r. द्विष् s. मा) odium. IN. 5.62.

द्वेष् m. (r. द्विष् s. तृ) osor, inimicus. BH. 12.13.

द्वेष्य (r. द्विष् s. य) odiendus, odiosus, invisus. BH. 6.9.9.
29.

द्वैध n. (a द्विध bipartitus, s. मा) duplicitas. BH. 5.25.

द्वैरथ n. (a द्विरथ -pl. द्विरथास् - duo heroes, duo pugnat-
ores, s. मा) singulare certamen, duorum inter se certa-
men. N. 26.8.

ध

धक्कू 10. p. (नाशने) destruere, occidere; cf. नक्कू.

धण् 1. p. (ध्वने) sonare; cf. धन्, धृण्, ध्रण्, धन्, स्वन्, कण्, कृण्, चण्, चन्.

1. **धन्** 3. p. (धान्ये) fruges ferre, parere. κ.: दधनित शालिम् भूमिः:

2. **धन्** 1. p. (रवे) sonare; v. धण्.

धन n. (r. 1. धन् s. ऋ) divitiae, opes. SU. 4. 12.

धनञ्जय m. (divitias vincens ex acc. धनम् et जय vincens) nomen Arg' uni.

धनिन् (a धन s. इन्) dives.

धनुर्धर् m. (e धनुस् et धर्) arcitenens, sagittarius.

धनुष्मत् (a धनुस् s. मत् v. euph. r. 101^a) arcu praeditus, arcitenens, sagittarius. DR. 2. 8.

धनुस् n. (a धन्, formâ primitivâ radicis हन्, q.v., s. उस्) arcus; v. धन्व, धन्वन्.

धन्य (a धन s. य) dives, fortunatus, felix. IN. 4. 16.

धन्व् 1. p. (ब्रदो; scribitur धव्, gr. 110^a) ire; cf. धाव्.

धन्व n. (a धन् s. व; v. धनुस्) arcus.

धन्वन् m.n. (a धन् s. वन्, v. धनुस्) arcus. DR. 5. 19. in fine comp. BAH.

धन्विन् m. (a धन्व vel धन्वन्, v. gr. 651., s. इन्) arcitenens, sagittarius. N. 1. 4.

धम् v. धमा.

धमनो f. (r. धम् = धमा s. ऋन् in fem.) vena. H. 2. 10.

धर् (r. धृ s. ऋ) ferens, tenens, gerens, in fine comp. IN. 5. 11. A. 6. 10.

धरणी f. (quae fert, r. धृ s. ऋन् in fem.) terra. H. 1. 2s. DR. 6. 11.

धरणीधर m. (terram ferens, e praec. et धर्) mons.

धरा f. (sem. τεῦ धर्) terra. (Cambo-brit. daiar id.; armor. duar; v. Pictet p. 46.; fortasse etiam lat. terra hue pertinet.)

धरभृत् m. (terram ferens, e praec. et भृत् ferens) mons. A. 7. 27.

धारित्री f. (quae fert, r. धृ s. तृ adjecto fem. signo त्) terra. AM.

धर्म m. (r. धृ s. म) 1) jus, justitia, officium. N. 4. 10. 17. 5. 27. 38. 45. 6. 8. 7. 13. 10. 24. 2) nomen dei Yami. H. 1. 34.

धर्मतत् Adv. (e praec. s. तत्) ex jure, juste. BR. 3. 3. N. 6. 9.

धर्मराज् m. (nom. -राज्, e धर्म et राज् regens, justitiam regens, justitiae rex) nomen Yudhischt̄hiri. DR. 8. 13.

धर्मराज m. (juris, justitiae rex, e धर्म et राज rex, regens). 1) nomen dei Yami. 2) nomen Yudhischt̄hiri. H. 1. 8.

धर्मराजता f. (a praec. s. ता) Abstr. praec., nominatum esse Dharmarādscha. SA. 5. 40. cf. यमत्वं.

धर्मविद् (BAH. e धर्म et विद् f. scientia) juris, officiorum scientiam habens. H. 1. 36.

धर्मशील (BAH. e धर्म et शील natura, indoles) in jure versantem indolem habens. IN. 1. 22.

धर्मात्मन् (BAH. e धर्म et आत्मन् animus) justum animum, in jure versantem animum habens. H. 1. 4s.

धर्मिन् (a धर्म s. इन्) juri, officio deditus. SU. 2. 3.

धर्म्य (a धर्म s. य) justus, legitimus. BH. 9. 2.

धर्ष v. दुर्धर्षि.

धर्षणी n. (r. धृप् s. ऋन्) oppressio, actio inferendi vim in aliquem. DR. 6. 28.

धव m. 1) vir. 2) maritus. AM. (V. विधवा vidua, et cf. bib. dea, dae «a man, a person» v. Pictet p. 29.)

धवल (r. धाव् purificare, correpto आ, s. ऋल्) albus.

धा 3. p. A. (anom. v. gr. 694.) 1) ponere. BN. 14. 3.: तस्मिन् गर्नन् दधाम्य ऋहम्; HIT. 76. 9.: निःशङ्कन् धीयते लोकैः पश्य भस्मचये पदम्; — मनो धातुम्, मतिन् धातुम् animum intendere, convertere ad alqd, constituere; c. dat. vel locativo. N. 13. 4.: निवेशाय मनो दधुः; R. Schl. I. 9. 40.: गमनाय मतिन् दधुः; MAN. 12. 23.: धर्मे दयान् मनः; — Cum insin. R. Schl.

I. 11.1.: राजा यद्गम् मनो दधे. *Cum अत् fides* (अद्धा), fidem ponere, credere, c. acc. interdum cum dat. vel gen. MAH. 1. 3060.: कस् ते अद्धास्यते वचः; 2. 217.: कविन् न अद्धासि स्त्रीणाम्; YAG'UR-V. (v. Westrg.): अद् अस्मै वचसे दधातन; BH. 12. 20.: अद्धान. 2) dare, tribuere. N. 14. 11.: तत्र ते इहं श्रेयो धास्यामि; MAN. 1. 29.: यद् यस्य सो इदधात्. 3) *ATM.* sumere, assumere, accipere (proprie sibi dare, cf. दा praef. अ). HIT. 7. 16.: कचः काञ्चनसंसर्गाद् धत्वे मारकातोन् युतिम्. 4) tenere, ferre, gerere, habere. NALOD. 1. 17.: दधतो मारम् भाभिः; 2. 52.; RAGH. 9. 39.: युवतयः कुसुमन् दधुर् आहितम् तदलक्षे; BHATT. 4. 16.: दधाना बलिभम् मध्यम्. 5) sustentare. RAGH. 1. 26.: दधतुर् भुवनद्यम्. — *Part. pass.* हित (gr. 608.) 1) intentus. BH. 16. 9. 2) bonus. *Subst. n.* bonum, salus, felicitas. BR. 2. 4. 25. (Gr. *τιθην*; lat. *do* in compositis nonnullis (*condo, abdo, credo* = अद्धामि, v. gr. comp. 632.); lith. *demi, dedū pono, colloco*; goth. *dē-ths*, Them. *dēdi* factum, in *missadéths*; sax. vet. *dóm facio, dōs facis, dōt facit* = दधामि, दधासि, दधाति (v. धात्, धा praef. वि, zend. *dhā* facere, creare); germ. vet. *tōm, toam, tuam, tuon facio; nostrum thue;* *huc etiam pertinet syllaba te in praeteritis ut suchte, machte,* goth. *sókidédu* quaequivimus, *sokidédjau* quaererem; v. gr. comp. 620. sq.; slav. *dje-jū facio, dje-lo opus;* hib. *deanaim* «I do, make act, work», *dan* «work».)

c. अनु favere. RAGH. 17. 36.: अनुदध्युर् अनुवेयम्.

c. अन्तर् in se accipere. RAGH. 15. 81.: पृथिवि माम्. अन्तर्धातुन् अर्हसि. 2) tegere, occulere. MAH. 4. 1042.: इपुभिर् व्यतिसर्पद्विर् आदित्यो ऽन्तर्धीयत; 1683.: कर्णम् ... अन्तर्धीये धोरशौघवृद्धा; 1. 8713.: अन्तर्धीया "त्मानम्. Se occulere. (*ATM.*) BATT. 5. 32.: अन्तर्धत्त्वं रामात्. — *Pass.* invisibilem fieri, evanescere. SU. 1. 17.: ततः ख्यास् ता इज्जतन् तत् सर्वम्. अन्तर्धीयत; N. 12. 96.: तापसा ऽन्तर्हिताः सर्वः 14. 12. 26.; MAH. 1. 119.: अन्तर्हितानाम् भूतानान् निस्त्वनो भवत्; 1. 4710.: वाम् अन्तर्हिता ब्रवीत्.

c. अपि vel पि tegere, claudere. IN. 5. 36.: कर्णा हस्ता-भ्याम् पिधाय; A. 6. 11.: द्वारापि पिदधुः.

c. अभि 1) referre, narrare, exponere. N. 12. 76.: विस्तरेणा भिधास्यामि; 13. 18. BH. 18. 68. 2) nominare. BH. 13. 1.: क्षेत्रम् इत्युभिधीयते; 18. 11. 3) oppugnare, invadere. MAH.: मागधान् अभ्यधाद् बलो.

c. अव 1) ponere. MAH. 1. 4503.: कुण्डेपुर्गम्भान् अवदधे. 2) animum intendere. HIT. 83. 15.: देव अवधीयताम्; R. SCHL. II. 63. 4.: अवहित.

c. अव praef. अभि tegere. RAM. SCHL. II. 40. 33.: अश्रुभिः पतितैर् अभ्यवहितम् प्रशशाम महोराजः.

c. अव praef. वि id. RAGH. 9. 57.: हरिणस्य व्यवधाय देहम्.

c. आ 1) ponere, imponere, apponere, applicare. SA. 1. 18.: महियाङ् गर्भम् आदधे; N. 13. 69.: इति मे त्रतम् आहितम्; 24. 19.: अग्नाक् अग्निर् इवा "हितः; BH. 12. 8.: मय् एव मन आधत्स्व; BR. 2. 15.: कथं शक्यामि बाले इस्मिन् गुणान् आधातुम्; RAGH. 7. 17.: तम् आधाय विवाहसाद्ये. 2) dare, tribuere. SU. 4. 23.: इन्द्रे ब्रैलोक्यम् आधाय.

c. आ praef. अभि ponere, apponere. MAN. 8. 372.: अभ्यादध्युः काषानि तत्र.

c. आ praef. उप facere. R. SCHL. II. 35. 28.: मा त्वम् ... भर्तारं लोकभर्तारम् असद्भर्त्यु उपादधाः.

c. आ praef. सम् 1) id. N. 22. 10. 23. 12. SU. 1. 7. BH. 12. 9. 17. 11. 2) animum intendere. N. 22. 2. 5. SA. 6. 12.: समाहित. 3) animadvertere. HIT. 110. 14.: उत्पन्नाम् आपदं यस् तु समाधत्वे स बुद्धिमान्. 4) emendare, corrigere. HIT. 88. 22.: मन्त्रभेदे इपि ये दोपाः सम्भवन्ति महीयतेः। न शक्यास् ते समाधातुम्.

c. उप ponere, apponere, imponere, supponere, adhibere. R. SCHL. II. 42. 16.: अश्मानम् उपधाय शयिष्यते; II. 61. 7.: शेते भुजाम् उपधाय; RAGH. 8. 29.: क्रिया हि वस्तूपहिता प्रसीदति; 8. 76.: प्रणु ... तां (सरस्वतीम्) वृद्धिचै नाम् उपधातुम् अर्हसि.

c. तिरस् *Pass.* invisibilem fieri, evanescere. RAGH. 10.

- 48.: कृणेमेघसूतिरोदधे; 11.91.: ऋषिसूतिरोदधे; UR. 73.2.: यत्र मे नयनयोः सा तिरोहिता.
- c. नि 1) deponere. HIT. Ser. 40.: मृग्न् निधाय; RAGH. 3.50.: मा निधा: पदन् पदव्याम्; 4.1.: दिनान्ते निहितन् तेजः सवित्रा· क्रियान् निधातुम् operam convertere in alqm rem. HIT. 8. 1. 2) sepelire. MAN. 5.68.: उनदिवार्पिकम् प्रेतन् निदध्युर वान्धवा वहिः· — Caus. deponi, asservari jubere. MAN. 8.30.: प्रणाटस्वानिकं रिक्थं राजा त्र्यवदन् निधापयेत्.
- c. नि praef. उप deponere. MAN. 8.37.: पूर्वोपनिहितनिधिः.
- c. नि praef. प्र deponere, infigere. MAN. 55.21.: यदि मणिन् त्रपुणि प्रणिधायते· — कायम् प्रणिधातुम् corpus prostertere. BH. 11.44. मनो, बुद्धिम् प्रणिधातुम् animum, intellectum intendere, convertere ad alqd. BHATT. 6.142. R. Schl. II. 22.14.
- c. नि praef. सम् + प्र seponere, negligere. MAH. 3. 13194.: तवै 'वा "शां सम्प्रणिधाय.
- c. नि praef. वि deponere. MAH. 1.2984.: विनिधाय ततो भारं सन्निधाय फलानि च; GITA-Gov. 4.11.: स्तनविनिहितं हारम्.
- c. नि praef. सम् id. MAH. 1.482.: सन्निदधुसूतत्र ... आयुधानि; 1.2984.: सन्निधाय फलानि· — दृष्टिं सन्निधतुन् adspectum convertere aliquo, c. loc. RAGH. 13.44.: दृष्टिं सहस्रार्चिपि सन्निधत्ते· — सन्निहित propinquus. HIT. 22.5.; v. सन्निधि.
- c. यरि circumponere, induere. R. Schl. I. 2.10.: यरिधाय वर्लक्तम्.
- c. पुरस् 1) praeponere. MAH. 3.1973. 2) magni facere. RAGH. 12.43.
- c. वि 1) ponere, collocare. RAGH. 6.37.: ताम् अग्रतः ... अनुपत्तागत्य विधाय. 2) dare, tribuere. SU. 1.23.: युवर्यान् हेतुना नेन ना 'मर्त्यम् विधीयते; BH. 7.21. N. 17.21. 3) facere. N. 13.26.: तये 'यम् विहिता पूर्वम् नाया; HIT. 27.5.: अन्मे पूजान् विधेहि; N. 12.121. 4) ATM. accipere (sibi dâre). R. Schl. I. 8.27.: पुत्रान् विधात्यते महायशो. IX.4.3. 5) decernere, con-

- stituere. RAM. I. 40.4.: देशो विधीयतां यत्र वत्स्याम-हे; v. विधान, विधि.
- c. वि praef. अनु sequi; obsequi, obtemperare. R. Schl. II. 22.26.: त्वन् अत् अनुविधेय माम् प्रतिसंहार्य क्षिप्रम् आभिपेचनिकीङ् क्रियाम्. In Pass. id. MAH. 1. 4721.: तस्मै 'व धर्मम् ... अनुविधीयन्ते; BH. 2.67. (cf. MAH. 3.13945.)
- c. वि praef. प्रति facere, parare. R. Schl. II. 32.2.: चमूः प्रतिविधीयताम्.
- c. वि praef. सम् 1) ponere, imponere. MAH. 2.1510.: पुत्रन् दामोदरोत्सङ्गे देवो सम्ब्यद्धात्. 2) facere, efficere. RAGH. 1.72.: तस्मान् सुच्ये यथा ... तथा विधातुम् अर्हसि. 3) decernere, constituere. R. Schl. I. 38.4.: यद् अत्रा 'नन्तरङ् कार्यम् ... सम्बिधत्स्व; N. 24.4.: विदितम् वा 'थवा 'शातम् पितुर मे सम्बिधीयताम्; DR. 7.11.
- c. सम् 1) conjungere. R. Schl. I. 32.19.: मत्वसंहित. Reconciliare. MAH. 7.66.: दृत एव हि सन्धते भिनन्त्य् एव च संहतान्; HIT. 24.15.: सुजनस् तु कनकघटवद् दुर्भेद्यश्च "शु सन्धेयः. Se conjungere, societatem inire, pacem inire, cum instrum. HIT. 24.5.: शत्रुणा न हि सन्धयात्; 119.15.: सत्यधर्मव्यपेतेन न सन्धयात्. 2) imponere, praesertim sagittam arcui. RAGH. 3.53.: धनुष् अमोऽं समधत्त सायकम्; 11.28.: सन्धे धनुषि वायुदैवतम् (अन्त्रम्); MAH. 1.5280.: सन्धत्स्व वाणम्. 3) appropinquare. DR. 8.11.: सन्धाय रथेन (v. सन्निधा). — धनुः सन्धातुम् arcum intendere. RAM. I. 62.32.38.
- c. सम् praef. अनु investigate, explorare, exquirere. HIT. 90.21.: दुर्गम् अनुसन्धेहि; 87.21.; MAH. 12.106.; v. अनुसन्धान· — आत्मानम् अनुसन्धातुन् mentem colligere. HIT. 125.20.
- c. सम् praef. अभि vincere, superare. MAH. 7.159.: तान् सर्वान् अभिसन्ध्यात् सामादिभिर् उपक्रमैः (Schol. वशोकुर्यात्).
- c. सम् praef. सम् + अभि 1) imponere. MAH. 3.10452.: प्रदेशिनोन् ततो इत्या "स्ये शक्रः समभिसन्धधे-

- 2) facere. MAH. 3. 12714.: तपः समभिसन्धाय.
 c. सम् praeſ. उप conjugere. H. 2. 20.: वचः कूराभि-
 संहितम्.
 c. सम् praeſ. प्रति 1) conjugere. SU. 2. 4.: विजयसं-
 हित. 2) dirigere. c. acc. MAH. 3. 1926.: मन्युस् तस्य
 कथं शाम्येन् मात्रै व प्रतिसंहितः.
 धातु m. (ut videtur, a r. धा s. तु) 1) metallum. N. 1. 2.
 2) radix verbi. RAGH. 3. 21.

- धातु m. (r. धा s. तु) 1) creator. BU. 9. 17. 2) nomen dei
 Brahmae. BR. 1. 29.

- धात्रो f. (r. धा vel धे s. तु cum signo fem. द्वि) nutrix. N. 8.
 4. 13. 49.

- धात्रीयो f. (a praec. s. एय in fem.) collectanea.

- धात्रीयिका f. (a praec. s. इक in fem.) nutrix. DR. 6. 9. 10.
 17.

- धान्य n. (a धन s. य) frumentum. R. SCHL. I. 1. 90.

- धामन् n. (r. धा s. मन्) 1) domus, domicilium. BH. 8. 21.
 2) corpus. 3) splendor. RAGH. 6. 6. 18. 22. 4) robur.
 RAGH. 11. 85. (Cf. lat. *do-mus*, heb. *dai-m* «a church, a
 house, people».)

- धार (r. धृ s. अ) ferens, gerens, *in fin. comp.*
 धारण n. (r. धृ cl. 10. s. अन्) gestatio, portatio. N. 5. 24.

- धारणा f. (fem. praec.) servatio, conservatio, perseveran-
 tia. BH. 8. 12.

- धारा f. (fem. a धार) 1) gutta, stilla. A. 8. 4. 5. 6. 7. 2) acies
 ensis, securis. HIT. 94. 12. RAGH. 6. 42.

- धारसार m. (e praec. et सार) imber. UR. 59. 16.

- धारिन् (r. धृ s. इन्) ferens, gerens. IN. 5. 6. SU. 1. 8. 30.
 2. 3. A. 10. 52.

- धार्तराष्ट्र m. (a धृतराष्ट्र s. अ) Dhritarâschtri filius. H. 1. 15.

- धार्मिक Adj. (a धर्म s. इक) juri, officio deditus, probus,

honestus. SA. 1. 2.

- धाव् 1. p. A. 1) currere, accurrere. N. 11. 19.: इतश्चेत् तश्च
 धावति; 8. 12.: वनगुल्मांश्च धावन्तः; SA. 6. 5.:
 उन्मत्ताव् इव धावतः; MAH. 3. 12929.: सततन् धाव-
 मानः. 2) lavare, abluerre. BHATT. 14. 50.: दधावा
 द्विग्रं चक्षुस् तस्य. Part. pass. धौत. RAGH. 11. 80.:

वृष्टिधौत; 16. 49.; 19. 10. — *Caus.* lavare. MAN. 4. 65.:
 न पादौ धावयेत् कांस्ये भाद्राने. (Gr. Θέω ε Θέω,
 Θεύ-σημαι; lib. *deifir* «haste, speed, quickness»; lat.
lavo, mutato ध् in ल, nisi pertinet ad ध्, *Caus.* प्रावयामि,
 abjecto p. Ad *Caus.* धावयामि etiam trahi posset goth.
daupja; sax. vet. *dōpju* baptizo; mutato व in प (v. द्वु);
 nostrum *taufe*. Cf. धृ, धू.)

c. अन् 1) cursu celeriter sequi. MAH. 3. 13171. 2) accur-
 rere. N. 11. 23.: मास्... किमर्थन् ना नुधावति.

c. अप् abire, decidere, recedere. MAN. 8. 54.

c. अभि accurrere. N. 14. 2. DR. 6. 10. 27. A. 3. 24.

c. आ accurrere, currere. N. 13. 13.: भयाद् आधावमा-
 नाः.

c. उप accurrere. DR. 8. 33.

c. उप praeſ. सम् id. N. 1. 23. 26.

c. निस् निर्धात् ablutus. RAGH. 5. 70.

c. परि circumcurrere, circumerrare. BR. 3. 17. N. 10. 18.
 13. 66.

c. परि praeſ. वि circumvenire, cingere *hostem*. DR. 8. 1.

c. प्र procurrere, aufugere. N. 13. 17. SA. 5. 39. Progre-
 di, exire. MAN. 4. 38.: न प्रधावेच्च वर्षति. — *Caus.*

1) lavare jubere. MAH. 4. 275.: यो मे न दयाद् उच्छ-
 वन् न च पादौ प्रधावयेत्. 2) lavare. MAH. 3. 14024.:
 पादौ प्रधावये.

c. प्रति contra aliquem currere. MAH. 3. 431.

c. सम् concurrere. MAH. 3. 8873.: सङ्क्रुद्धाः समधा-
 वन्तः.

धावन् n. (r. धाव् s. अन्) lavatio. N. 13. 68. R. SCHL. I. 9.
 58.

धि 6. p. धियामि (धारणे क. धृतौ व.; ut mihi videtur e धा,
 attenuato आ in इ) tenere, ferre.

धिक् Interj. (fortasse a r. दिह् regressâ aspiratione, v. gr.
 81².) exclamatio aversationis, detestationis, c. acc. H.
 3. 18. BR. 1. 14. 35.

धिक् 1. 4. (सन्दीपने जीवने क्लेशने क. सन्दीपे क्लेशे
 जीवे व.) flagrare; vivere; languescere. क.: सन्धि-
 ते वज्ञिः काष्ठेन. (Cf. दह्व, unde धिक् ortum esse

censeo, adjectā sibilante et regressā reduplicatione in radicis litteram initialem, sicut in *Desid.* दिधक्; v. धुक्.)

धिन्क् 5. p. (प्रोणने क्. प्रोतिगती र्., scribitur धिव्, gr. 110^a); tempora specialia format e धि, inde धिनोमि) exhilarare; ire. क्.: धिनोति द्रव्येन हिरण्यरेतसम्.

धिप् 3. p. (शब्दे क्. रवे र्.) sonare.

धिण्य n. locus, regio. IN. 1. 34. RAGH. 15. 59.

1. **धी** 4. A. (अनादरे क्. आगधे अनादरे र्.) spernere; co-lere, venerari, exhilarare.

2. **धो** f. (a r. ध्यै cogitare, abjecto दे et mutato य् in ह्) mens, intellectus. BH. 2. 54.

धोति f. (r. धे s. ति) sitis. HEM.

धीमत् (r. धी s. मत्) mente, intellectu praeditus, sapiens. IN. 1. 31. N. 17. 2.

धीर (a r. धृ i.e. धर्, mutato अ in ह्, suff. अ) 1) firmus, solidus, constans, fortis. 2) profundus. RAGH. 18. 3.; de sono RAGH. 3. 43. 3) (ut videtur, a धो intellectus s. र्) sapiens. BH. 2. 13. RAGH. 3. 10.

धीरता f. (a praec. s. ता) fortitudo. RAGH. 8. 43.

धीरत्व n. (a धीर s. त्वं) id. HIT. 89. 19.

धीवर् m. piscator. HIT. 110. 2.

धु 5. p. A. agitare, commovere, concutere. II. 2. 6.: धुन्वन् तृक्षान् शिरोरुद्धान्; MAH. 2. 2704.: गदान् धुन्वानः. Pass. धूये et Intens. दोधूयू tam a धु quam a धु derivari possunt; v. gr. 495. (V. धू et cf. gr. Σύω, Σύνω, Σύ-ελλα; Σών-ια, a motione animi; heb. doineann «in-lement weather, a tempest», doineannach, doineannta «stormy, tempestuous»; nisi in his vocabulis *do* est particula privativa.)

c. वि i. q. simpl. R. Schl. II. 23. 4.: अग्रहस्तम् वि-धुन्वन्; MAH. 1. 7035.: विधुन्वन्तो ऽग्निनानि.

धुक् 1. A. (ut mihi videtur, a r. दहू, attenuato अ in उ, v. धिक्) i. q. धिक्.

c. सम् ardere, flagrare. BHATT. 14. 109.: सन्दुधुक्ते तयोः कोपः. Caus. accendere. BHATT. 2. 28.: शराग्निः सन्धु-क्यताम्; MAH. 1. 5628.: अग्निस्तोकम् इवा "त्मां

यः सन्धुक्यति नरः. Recreare. MAH. 1. 2344.: कृशान् सन्धुक्यन्ति; GITA-Gov. 3. 12.

धुर् f. (Nom. धूर्, धूः, gr. 73^a), a r. धृ, i.e. धर्, attenuato अ in उ, v. कृ, unde करोमि, कुर्मत्) 1) temo. DR. 8. 18.; transl. frons, primus locus. RAGH. 1. 91. 2. 2. 2) onus. RAGH. 1. 34.

धुरीण m. (ut videtur, forma anom. part. praes. ATM. radicis धृ, mutato suffixo आन in ईन, cf. आसीन, gr. 599.) jumentum. HIT. 27. 6.

धुर्य (a धुर् s. य) jumentum, equus. RAGH. 6. 78. 1. 54.

1. **धू** 5. p. A. धूनोमि, धून्वे (Part. pass. धूत et धून) agitare, commovere, concutere, quatere. RAGH. 4. 67.: दु-धुवुर् वाडिनः स्कन्धान्; N. 17. 40.: वायुना धूयमानः पावकः; RAM. I. 35. 32.: धूतपाप excussum peccatum habens, i.e. peccato solutus. Intens. DR. 2. 1.: अग्निश्चिष्ठे 'व दोधूयमाना पवनेन. (उधुवुः, Pass. धूये et Intens. दोधूये etiam ad धु, q.v., referri possunt.) c. अव excutere, abjicere. MAH. 3. 2032.: अवधूय पापम्; RAGH. 3. 61.: अवधूय तद्व्यथाम्; 9. 20.: अवधूतभयाः. Concutere. MAN. 5. 125.: अवधूतम्. Repellere, rejicere. UR. 75. 19.: माम् अवधूय पादपतितम्. Caus. धावयामि vel धूनयामि (gr. 523.) concutere. MAN. 3. 229.: नै तद् (अन्तम्) अवधूनयेत्.

c. अव praef. वि excutere, abjicere. R. Schl. II. 60. 5.: व्यवधूय सन्तापम्.

c. आ i. q. simpl. RAGH. 14. 11. BHATT. 8. 54. MAH. 2. 2240.

c. आ praef. वि id. MAH. 3. 15588.: सा व्याधूयमाना पवनेन; UR. 59. 14.

c. आ praef. सम् id. R. Schl. I. 32. 15.

c. उत् id. DR. 6. 4.: समन्युर् उद्धयते प्राणपतिः शरीरिः Excitare, de pulvere. DR. 6. 26.: अपश्यस् तस्य सैन्यस्य रेणुम् उद्धतम्; R. Schl. I. 28. 14.: उद्धन्वाना रजो धोरम्; MAH. 3. 13538.: वातेन रज उद्धयते.

c. उत् praef. सम् id. MAH. 1. 1336.: रजः समुद्धय.

c. निस् excutere. BH. 5. 17.: ज्ञाननिर्धूतकल्पयाः. Concutere. R. Schl. II. 35. 1.: निर्धूय शिरः — निर्धवि-

- तुन् दण्डम् *supplicium sumere de aliquo*. MAN. 8.318.:
राजनिर्धूतदण्डाः.
- c. वि removere, abjicere, relinquere. RAM. II. 47. 21.: विधूय शोकम्; RAGH. ed. Calc. 9. 72.: विधूतनिन्द्रः Agitare. IN. 2. 17.: व्यजनेन विधूयता; MAN. 3. 11703.: वायुना विधूयमानाः पताका..
2. धू 6. p. et 9. p. धुवामि, धुनामि (gr. 385.) i. q. धू cl. 5.
1. धूप 1. p. धूपायामि PAN. III. 1. 28. (ut videtur, *Denom.*
a धूप, v. gr. 585.) 1) suffire. DEV. 4. 28.: दिव्यैर् धूपैस् तु धूपिता; R. Schl. I. 10. 30.: क्रियताम् पुरन् धूपितम्. 2) fumare. MR. 166. 17.: नोलैः सान्द्रम् इवा 'हिभिरु डालधैरु धूपायतो 'वा 'म्बरम्. (Gr. τῦφω, transposita aspiratione e θύπω, v. Pott. I. 257.)
- c. अव suffire. RAM. II. 60. 83.: दिव्यधूपावधूपितः.
2. धूप 10. p. (भापार्थं क. दीस्ति v.) loqui; lucere.
- धूप m. (ut videtur, a r. धू adjecto धू s. अ, cf. rr. छः et धु) thus, suffimentum. (Gr. τῦφος, v. 1. धूप.)
- धूम m. (r. धू s. म) fumus. H. 4. 39. (Lith. dūmai m. pl. fumus; slav. *dym*; germ. vet. *daum*, *toum* vapor; hib. *dluimh* «a cloud, darkness, smoke», v. Pictet p. 46.; lat. *fumus*; gr. Σῆμός.)
- धूमकेतु m. (e praec. et केतु) cometa.
- धूर् 4. p. (हिंसायाम् क. वधे गतौ v.) ferire, laedere, occidere; ire. (Cf. धू, धुर्व.)
- धूर्जाटि m. (e धूर् onus, v. *euph.* r. 73^a). et डाटि i. q. जटा q. v.) cognomen *Sivi*. HIT. 3. 1.
- धूर्त (ut videtur, a r. धूर् vel धुर्व् vel धृत् s. त) fraudulentus. HIT. 76. 15.
- धूलि m. f. (r. धू s. लि) pulvis. AM.
- धूम्, धूप्, धूस् 10. p. splendidum, pulebrum reddere.
- धूपर, धूसर (fem. री) canus, pallidus. HIT. 81. 13.: धूपरः RAGH. 5. 42. 16. 17.: धूसरः.
1. धृ 1. p. A. 1) tenere, ferre, gerere. HIT. 68. 13.: कन्तु कसूत्रञ्च च व्याधूत्वा; N. 15. 5.: शोग्याने सदा बचिरु ध्रियते मे; MAN. 2. 81.: दधार परमम् वपुः; RAGH. 10. 59.: ताभिरु गर्भः प्रजाभूत्यै दधे देवांश-

- सम्भवः. 2) detinere. HIT. 90. 9.: तदृष्टः ... तावदूध्रियतां यावद् उर्ग सद्गीक्रियते; 58. 8.: स्वकन्दरे धृतः. 3) sustentare, servare. Lass. 24. 12.: की मान् धर्तुं समर्थः. PASS. superstitem esse, vivere. N. 26. 13.: दिष्याच ध्रियसे राजन्; SA. 6. 13. MAN. 3. 220. Cum terminationibus PAR. (gr. 493.) MAN. 1. 7173.: कच्चित् तस्य ध्रियन्ति पुत्राः; 3. 16580.: यावद् भूमिरु धरिष्यति; N. 5. 33.: यावच्च मे धरिष्यन्ति प्राणा देहे. — Caus. 1) ferre, tenere, sustentare, conservare, perferre. N. 1. 18. 3. 14. 16. 18. 18. 9. 24. 35. A. 7. 13. 10. 26. BH. 15. 13. 18. 34. 2) putare, *dafürhalten*. BH. 5. 9.: इन्द्रियाणो निद्रियर्थपु वर्तन्त इति धारयन्. (Cf. भृ, unde fortasse धृ mutata labiali aspiratā in dentalem; respicias gr. θύρη, φύρε, lat. *fera*, quae fortasse a portando dicta, ita ut primitive jumentum onerarium significaverint, sicut ser. धुरेण.)
- c. अभि *Caus.* sustinere, conservare. MAN. 3. 16221.
- c. अव *Caus.* intelligere. MR. 162. 10.: न सम्यग् अवधारयामि; MAN. 1. 1749.: अनुक्रोशात्मतान् तस्या 'वधार्यः; 3. 11210.: मद्राक्यम् अवधार्यः.
- c. उप *Caus.* scire, intelligere. BH. 9. 6.: यथा "काशस्थितो नित्यन् वायुः ... तथा सर्वाणि भूतानि मत्स्यानो 'त्यु उपधार्यः; 7. 6.; MAN. 1. 7805. MAN. 12. 27. 29.
- c. परि *Caus.* ferre. MAN. 3. 10907.
- c. प्र *Caus.* considerare, perpendere. MAN. 1. 3581.: एवम् प्रधार्यः.
- c. प्र praef. सम् *Caus.* 1) tradere. MAN. 3. 11741.: द्वौपदीम् आर्षिपेणाय सम्प्रधार्यः; 3. 8772.: समुद्रस्य क्ये बुद्धिः सम्प्रधार्यताम्. 2) considerare, perpendere. MAN. 2. 1652.: सम्प्रधार्य यत् क्षेमम्; RAM. 2. 96. 54. 3) comparare, c. acc. MAN. 10. 73.: अनार्यम् आर्यकर्मणम् आर्यज्ञा 'नार्यकर्मिणं सम्प्रधार्यः.
- c. वि 1) tenere, retinere. BHAR. 3. 58. 2) ferre, gerere. RAGH. 13. 40.: विधूतासि: (Schol. धूताखङ्गः). *Caus.* 1) retinere, sistere. MAN. 3. 676.: वेगम् वेगवतो विधारयन्. 2) denegare, abnuere. R. SCHL. II. 13. 3.: ममचै 'नम् वरङ्ग कस्माद् विधारयितुम् इच्छासि.

3) ordinare, instituere. MAH. 1. 5549.: सर्वकार्याणि दण्डेनै विधारयेत्.
 c. सम् Caus. 1) tenere, gerere, habere. MAH. 1. 6383.: ब्राह्मं सन्धारयत् तेऽस्. 2) sustentare, conservare. MAH. 3. 168.: त्वया सन्धार्यते लोकः. 3) perficere, pati. R. Schl. II. 63. 38.: तौ ... कष्टान् तृष्णां सन्धारयिष्यतः. 4) retinere, cohære, reprimere. MAH. 1. 3323.: यः सन्धारयते मन्यम्.

2. धृ 1. 4. (अवधृंसे) decidere, delabi.

धृक् ferens, gerens *in fine comp.* DR. 8.10.: खड़धृक्; A.3. 5.: पिनाकधृक्. Quum hoc vocabulum hucusque solum in nomin. invenerim, dubium mihi est de verâ ejus thematis formâ et origine; nominativus enim धृक् ortus esse potest e thematis धृक्, धृच्, धृज्, धृप्; nec non e दृह्, regressâ aspiratione secundum euphoniae r. 84^a.

धृज् 1. p. (गती) ire; v. धृज्, धृज्, त्रिज्.

धृज् 1. p. (scribitur धृज्, gr. 110^a). id.

धृतराष्ट्र m. (BAH. e धृत et राष्ट्र) n. pr.

धृति f. (r. धृ s. ति) constantia. N. 6. 10. BH. 18. 33. 34.

1. धृप् 5. p. 1) audere. MAH. 1. 35. 73.: न त्वान् धृष्णुमः प्रष्ठन्. Part. pass. धृष्ट audax. BHAR. 3. 48. R. Schl. II. 96. 43. 2) sustinere, resistere. MAH. 6. 453.: वयं हि शक्तिसम्पन्ना अकाले त्वाम् अधृष्णुम्. (V.

2. धृप् et cf. gr. Θάρσος, Θάρσεω, Θάρσος, Θάρσυς; lith. drasus audax, drystu audeo, praet. drysau; goth. ga-DARS audere, ga-dars audeo, audet, ga-daursum audemus (praet. cum signif. prae.); germ. vet. TARR, DARR per assimil. e TARS, DARS, ge-tars-t audes, v. Graff. 5. 441.; hib. dasachd «fierceness, boldness», dasidh «furious, mischievous», donaighim «I dare, defy, adventure».)

2. धृप् 1. et 10. p. laedere, violare, opprimere, superare. N. 3. 15.: तेऽसा तस्य धर्षिताः; R. Schl. I. 24. 13.: न सुप्तन् धर्षयिष्यन्ति नैर्कृताः; I. 25. 11.: तपस्यन्तम् इह स्थाणुम् ... अधर्षयद् उर्मेधाः; MAH. 1. 3454.: जारा त्वान् अचिराद् धर्षयिष्यति; 1. 1677.: न हि तं

राजशार्द्दलम् अधर्षयन्. — धर्षयितुं त्रियम् feminam violare, stuprare. R. Schl. I. 49. 6.: क्षमिपत्नीन् धर्षयित्वा; N. 10. 14.: न चै पा तेऽसा शक्या कैश्चिद् धर्षयितुम् पथि.

c. प्र i. q. simpl. R. Schl. I. 97. 9. 34. 27. A. 5. 3. N. 11. 36.

c. वि id. MAH. 1. 1421.: रांसि मुकुटान्यै एपाम् उत्तितानि व्यधर्षयन्.

धृ 9. p. धृणामि senescere. Cf. जृ.

धृ 1. p. bibere. MAN. 4. 59.: न वारयेद् गान् धयन्तोम्; MAH. 3. 10452.: धास्यति किम्; 10453.: मान् अयन् धास्यति; NALOD. 2. 11.: मधु नानाविधम् अधयत्. (Cf. दृष्टि; slav. dojú mulgeo; lith. dē-lē sanguisuga; goth. daddja lacto, mammam praebeo; gr. Θήσαι, Θησέαι, Θηλή, Θηλυς, τίτθη, Θοίνη; germ. vet. tutta, tutta mamma (nostrum Zitze), cuius syllaba reduplicativa respondet sanscrito दृ in praet. redupl. दृधै (a धा, v. gr. min. 353.), attenuato अ॒ in उ; hib. daif f. «drink» fortasse forma redupl. cum f pro धृ sicut e. c. in lat. fumus = धूम, v. gr. comp. 11.).

धेनु f. (r. धे s. नु) vacca lactaria.

धैर्यं n. (a धोर firmus, s. य) firmitas, constantia. IN. 5. 55. SU. 3. 24. N. 3. 17.

धोर् 1. p. (गतिचातुर्ये) ire, currere; habilem, dexterum esse. (Cf. तुर्, तूर्, त्वर्.)

धीत v. धात्र्.

धौम्य m. (a धूम s. य) n. pr.

ध्मा 1. (in tempp. special. धम्) flare, inflare, sufflare, flando excitare ignem. BH. 1. 12.: शङ्खन् दध्मौ; SA. 5. 77.: वायुना धम्यमानः ... अग्निः; MAH. 2. 2483.:

धमेच् छान्तम् पावकम्. TROP. धमात inflatus. (Lat. flare, cum f pro धृ sicut in fumus = धूम mutatis liquidis m, l; v. gr. comp. 20.; germ. vet. dun-s-t, tun-s-t procella, cum s euphon., v. gr. comp. 95.; blájan, bláhan, blásan flare; gr. σμώ-vη, σμώ-s, σμ pro Θμ, sicut e. c. in πέπεισ-μαι pro -Θμαι, cf. Pott. I. 187.)

- c. ग्रा *id.* HIT. 68. 9.: दर्पीधमात्.
- c. ग्रा praef. सम् *id.* MAH. 2. 1925.: शङ्खान् समादधमुः.
- c. उप *id.* MAH. 3. 11706.: शङ्खम् उपाधमासोत्; MAN. 4. 53.: ना गिनम् मुखेनो पधमेत्.
- c. प्र *id.* A. 6. 12.: शङ्खम् उपादाय ... प्राधमन् तम्; BH. 1. 14.: दिव्यौ शङ्खौ प्रदधमतुः.
- c. वि difflare, dispellere, discutere. A. 3. 28.: (ubi cum ed. Calc. व्यधमम् pro न्यधमम् legendum) शरोराणि एकोभूतानि ... तान्यु अहम् व्यधमम् पुनः; 7. 24.: तान् (वाणान्) व्यधमं श्रैः; 8. 10.: ततो अहम् अग्निं व्यधमं सलिलाञ्चेण; MAH. 1. 5462.: व्यधमदू अनोकानि क्षणात्; R. SCHL. II. 80. 8.: अपे वीरणस्तम्बान् ... व्यधमन्ति स्म दुर्गाणि स्थलानिच.
- ध्माङ्कू** 1. p. (धारवासिते क. काङ्क्षे धोरुते व.; scribitur धमाक्, v. gr. 110^a.) i. q. द्राङ्कू. V. ध्राङ्कू, द्राङ्कू, ध्राङ्कू.
- ध्या v. ध्यै.
- ध्यान n. (r. ध्यै s. अन) contemplatio, meditatio. BH. 12. 12. N. 2. 3.
- ध्यै 1. p. interdum 4., etiam ध्या 2. meditari, cogitare. R. SCHL. I. 1. 71.: ध्यायन्तीन् ददर्श; 9. 43.: ध्यायमानश्च तन् दृष्टा; N. 12. 100.: ध्यात्वा चिरम्. Cum acc. rei. MAN. 9. 21.: ध्यायत्यु अनिष्टज् चेत्सा; BH. 2. 62. 12. 6.: ध्यायन् विषयान्; MAH. 3. 13209.: शिवेन ध्याहि सपुत्रबान्धवम्. (Gr. θέα, θεάσμαι; respiciatur sanscritum विद् scire in latinâ, बृहू scire in zendicâ lingâ significare videre; respiciatur etiam εἴδω, οἶδα; cf. Pott. I. 231.)
- c. अप et समप् devovere, execrari; mala precari alicui. MAH. 3. 13652-56.: ताम् अवेद्य ततः क्रुद्धः समप् ध्यायत द्विः; अपध्याताच विषेण न्यपतद् धरणी-तले.
- c. अभि *i. q. simpl.* MAN. 1. 8. MAH. 3. 11238.
- c. अव spernere. R. SCHL. I. 25. 12.: अवध्यात् (cf. अवधीरु, अवमन्).
- c. उप *i. q. simpl.* MAH. 1. 3848.: सो 'पध्याता भगवता.
- c. नि *id.* BHATT. 14. 65.: तन् निदध्यौ.

- c. नि praef. अभि *id.* R. SCHL. I. 28. 7.
- c. प्र *id.* N. 19. 3.: प्रदध्यौच महामनाः; MAH. 1. 1783.: प्रदध्यौ राजानम् प्रति. Putare, credere, habere. MAH. 1. 7013.: दद्वा तु तान् ... भस्मावृतान् इव हव्यवाहान् कृणः प्रदध्यौ.
- c. प्र praef. सम् *i. q. simpl.* MAH. 3. 1411.
- c. सम् *id.* M. 2. 8.
- धन्** 1. p. (गतौ) ire. Cf. धृत्, धञ्जल्, धिन्, धृत्, धञ्जल्.
- धञ्जल्** 1. p. (scribitur धन्, gr. 110^a.) *id.*
- धण्, धण्, ध्रण् (धाने) sonare. V. धण्, धन्, स्वन्.
- ध्रस्, उध्रस् (ut videtur, pro उद्ध्रस् i. e. ध्रस् praef. उत्) 9. p. 10. p. ध्रस्तामि, उध्रस्तामि, ध्रासयामि, उध्रासयामि (उत्क्लेपे क. उत्क्लेपे उच्छ्वे व.) extollere, levare; spicas colliger. (Cf. धुंस्.)
- ध्राव्** 1. p. *i. q. द्राव्.*
- ध्राघ्** 1. 4. (शक्ती) posse. Cf. द्राघ्.
- ध्राङ्कू** 1. p. (scribitur ध्राक्, gr. 110^a.) *i. q. द्राङ्कू.* V. धमाङ्कू, ध्राङ्कू.
- ध्रात्** 1. 4. *i. q. द्रात्.*
- ध्रिज्** 1. p. *i. q. ध्रज्.*
- ध्रु** 1. p. et 6. p. ध्रवामि, ध्रुवामि (स्थैर्ये सर्पणे) 1) fixum esse. 2) ire. (V. ध्रुव, ध्रु, ध्रु �et cf. lith. drūtas firmus, solidus, robustus; goth. traui confido, nostrum traue.)
- ध्रुव (a praec. s. अ) certus. BR. 1. 15. N. 6. 11. 26. 41. — ध्रुवम् Ado. certe. H. 1. 26. BR. 1. 9. N. 13. 27. (Hib. dearbh «sure, certain, true, fixed»; germ. vet. triu, triuwī, ga-triu, ga-triuwi, ga-triwi fidelis; nostrum treu, getreu.)
- ध्रेक्** 1. 4. *i. q. द्रेक्.*
- धंस्** 1. A. decidere, labi. MAH. 1. 3596.: नन्दने स्थितम् माम् अव्रवोदू धंसे ति. Trop. perire. BHATT. 14. 55.: प्राणा दध्यंसिरे; R. SCHL. II. 34. 24.: लियतान् धंसताम् वे यम्. — पांशुधृस्त pulvare obrutus. N. 12. 115.; रुस्ता धृस्त *id.* R. SCHL. II. 58. 3. Caus. caedere.

BHATT. 15. 94.: मूर्धनम् अदध्यंसन् नरदिपः. *TROP.*
interrumpere. R. Schl. II. 60. 15.: धृसयित्वा तद्वाक्यम्.
(Cf. धृंस् cum भ्रंस् sicut supra धृ cum भृ. Ad धृंस् tra-
himus goth. *DRUS* cadere - *driusa, draus, drusum* -
mutatā semivocali *v* in *r*, attenuato *a* in *u*; v. gr. comp.
20. *Caus.* *drausja* praecipito = धृतयामि; germ. vet.
trōriu fundo, v. Graff. 5. 545. sq. Ad धृंस् etiam hib.
tuitim cado referri posset, mutato *s* in *t*, vel ut *Denom.*
a धृस्त् lapsus, ejecto *s*.)

c. अप् rejicere, repudiare, repellere. MAH. 1. 5596.: न च
'य अन्यम् अपधृंसेत् कोपसंयुतः; MR. 235. 8.: मूर्ख
अपधृस्तोऽसि.

c. उत् praef. सम् तमुद्धृस्त् obrutus. R. Schl. II. 42.
10.: रेणुसमुद्धृस्त्.

c. परि *i. q. simpl.* R. Schl. II. 33. 18.: परिधृस्ताजिराणि ...
वेशमानि.

c. वि 1) labi. N. 16. 15.: विधृस्तपणः; SU. 2. 24.: विधृ-
स्तनगतश्चम; A. 10. 62.: विधृस्ते पुरे. 2) *Transit.*
caedere, profligare. MAH. 1. 7765.: शैरेत् विधृस्य चौ-
रान्; R. Schl. I. 66. 9.: विधृस्य त्रिदशान्. *Caus.* cae-
dere, profligare. MAH. 1. 4455. 8282. 3. 16501.

धृत् 1. p. (गती) ire, se movere; v. धृत्.

धृत् m. (r. धृत् s. अ) vexillum. IN. 1. 8.

धृतिन् (a praec. s. इन्) vexillo praeditus, vexillifer. DR.
2. 10.

धृतिनो f. (a praec. signo *fem.* हृ) exercitus. DR. 5. 15.

धृत् 1. p. (scribitur धृत्, gr. 110^a.) v. धृत्.

धृण् 1. p. v. धृण्.

धृन् 1. p. 10. p. धृनामि, धृनयामि sonare. GITA-Gov.
5. 4.: धृनति मधुपसमूहे murmurante apum turbâ.
V. धृण्.

धृनि m. (r. धृन् s. हृ) sonus. RAGH. 4. 56.

धृस्त् v. धृंस्.

धृाङ्क् 1. p. (scribitur धृाङ्क्, gr. 110^a.) i. q. द्राङ्क्,
ध्राङ्क्. Cf. धृन्.

धृाङ् m. (a praec. s. अ) cornix. BR. 2. 17. (Hib. *dūis* «a
crow».)

धृान्त् m. obscuritas. AM.

धृ 1. p. (वर्णे कौटिल्ये व.) colorare; curvare. (Cf. हृव्.)

धृण् 1. p. v. धृण्.

न

न (ut mihi videtur, a stirpe demonstrativā न, quae in fine
pronominum comp. अन्, एन् invenitur, in lingua Pali-
cā etiam simplex usurpatur; v. gr. comp. 369. 370. 371.)
non. H. 2. 35. 36. In dial. *Vēd.* etiam sicut. RIGV. 66. 5.
(Cf. lat. *ne*, *non*; gr. νη- (*νη-κερδής*, *νη-κιθής*); lith. *ne*;
slav. НЕ; goth. *ni*; hib. *ni*.)

नकुल् m. 1) viverra ichneumon. MAH. 1. 5582. 2) nomen
unius quinque *Pāndavorum*.

नकूक् 10. p. (नाशने) necare, destruere, perdere. (Cf.
नश् e नकू)

नताच्चर् m. (noctu iens, e नताम् q. v. et चर् iens) cog-
nomen *Rākschasorum* (cf. चाणदाचर). SA. 5. 74.

नताम् *Adv.* noctu (ut videtur, accus. τεव नता, quod in
nonnullis compositis solum occurrit; v. apud Wils. न-

ताचारिन्, नताभेदन, नतामाल, नतामुखा. N. 2. 4.
(Cf. lith. *nakti-s* nox; goth. *naht-s*, them. *nahti*; lat.
noctu, *NOCT*; gr. ΝΥΚΤ; hib. *nochd*; russ. *noc'j*.)

नतामाल m. (e नता nox et माला) nomen arboris (Gale-
duba arborea, Rox.). RAGH. 5. 42.

नक्र n. crocodilus. RAGH. 7. 27.

नक् 1. p. A. (गती) in dial. *Vēd.* 1) ire, adire. RIGV. 30. 20.:
कन् नक्से विभावरि “quemnam visitas potentissi-
ma?”; 66. 5.: अस्तन् न गावो नक्से “stabulum si-
cute vaccae adeunt”. 2) obtainere, adipisci. RIGV. v.
Westerg.: नक्से कामम्. (Lat. *NAC*, *nancisor*, *nac-
tum*; de नक् praef. अभि, आ, प्रा, व्या, उत्, प्र in dial.
Vēd. v. Westerg.)

नक्त्रत्र n. (ut videtur, a r. नक् s. त्र servatā vocali interme-

dià classis 1^{mae}) stella; constellatio lunaris. IN. 2. 12. BH.
10.21.

नक्षत्रेश *m.* (*TATP.* e praec. et इश् dominus) nomen lunae.
AM.

नख् 1. *P.* (गतौ) ire, se movere.

नख् *m. n.* unguis. (Lith. *nága-s* id.; russ. *nogotj*; gr. 'ΟΝΤΧ, praefixo ο; lat. *unguis*; hib. *ionga* fortasse littoris transpositis e *nioga*; de nostro *Nagel* v. sq.)

नखर् *m.* (a praec. s. रु) unguis. AM. (Germ. vet. *nagal*, them. *nagala*, cum / pro r; lat. *ungula*.)

नखिन् (a नख् s. हन्) unguibus, ungelis praeditus. HIT.
12. 11.

नग *m.* (non iens, e न et ग) 1) arbor. N. 12. 99. 2) mons.
नगर् *n.* urbs. H. 1. 1.

नगरी *f.* (a praec. signo fem. ह) *id.*

नगन् (*Part. pass.* a r. नज्, q. v., s. न) nudus. N. 13. 60.
(Lith. *noga-s* id., russ. *nagü*, goth. *naqvaths*, island. vet. *naktr-r*, germ. vet. *nachat*, nostrum *nackt*, hib. *nochd.*)

नगन्तव् *n.* (a praec. s. त्व) nuditas. HIT. 6. 6.

नचिरात् *Adv.* (e न non et *ablat.* चिरात्) mox, brevi. N.
2. 22. 17. 24.

नचिरेण *Adv.* (e न non et *instr.* चिरेण, v. चिर) mox, brevi.
BH. 5. 6.

नज् 1. *A.* (हिये क. हियि व.) pudere. (V. नगन् et cf.
लज्, लज्ज्, ratione habitâ, litteras liquidas facile in-
ter se mutari; v. gr. comp. 20.)

नद् 1. et 10. *P.* नठामि, नाठयामि (secundum Lassen.
prâcritice depravatum e नृत्; prâcr. नद्धटति =
नंतीति) gestibüs indicare, gesticulari. UR. 8. 16.: रथा-
वतारकोभन् नाठयन्ति.

नठ *m.* (r. नद् s. ऋ) histrio. BHAR. 3. 51.

नड् 10. *P.* नाठयामि (भ्रंशे) cadere, decidere.

नड *m.* (r. नद् s. ऋ) arundinis species, arundo tibialis.
(Lith. *néndré* arundo.)

नदूवत् (a praec. abjecto ऋ, s. वत्) arundinosus.

नदूवल (a नड abjecto ऋ s. वल) *id.* RAGH. 18. 4.

नत् v. नम्.

1. नद् 1. *P.* sonum edere, sonare, strepere, clamare, vociferari. H. 4. 55.: ननाद् विपुलं स्वनम्; R. Schl.

I. 19. 10.: उन्डुमयो नेडुः; MAH. 4. 2363.: शङ्खा भेर्यश्च
नेडुः; RAGH. 1. 78.: नदति श्रोतसि; N. 21. 4.: मेघस्य
नदतः; R. Schl. II. 66. 10.: नदताम् मृगयक्षिणाम्.
Caus. sonare facere. N. 21. 2.: नादयन् रथघोषणा
सर्वाः सविदिशो दिशः; A. 8. 11.: शङ्खुडुन्डुभिनादि-
तम्. ATW. MAH. 3. 12378.: पर्वताग्राणि मृदूनन् ना-
दयानश्च. (Cf. वद्, नद्; cambro-brit. *nadu* clamare.)

c. अन् *i. q. simpl. Part. pass.* formae *Caus.* अनुनादित.
N. 12. 39. 102. IN. 1. 28.

c. अनु *praef. वि* *id. Caus.* BH. 1. 19.: नभश्च पृथिवीञ्च
व्यनुनादयन्.

c. अभि *id. Caus.* R. Schl. II. 16. 30.

c. आ *id. Caus.* MAH. 1. 5468.

c. उत् *id. MAH.* 3. 8812.

c. नि *id. R. Schl. II. 65. 2. RAGH. 5. 75. Caus.* R. Schl. I.
5. 19.

c. प्र प्रणादामि (v. gr. 94^b.) *id. N. 11. 7.*

c. प्रति *id. Caus.* MAH. 3. 14057.

c. वि *id. H. 4. 20. DR. 8. 22. Caus. pass.* GHAT. 10. IN.
2. 7.

c. वि *praef. अनु id. R. Schl. II. 103. 48.*

c. सम् *id. Caus.* R. Schl. 65. 26.

2. नद् 10. *P.* नादयामि (भाषार्थं क. भासि व.) loqui; lu-
cere.

नद् *m.* (r. नद् s. ऋ) fluvius. MAH. 1. 3730.

नदो *f.* (a praec. signo fem. ह) *id.* MAH. 2. 751.

नदोण (e नदो et स्त्र a r. स्त्रा, s. ऋ, mutato स्त्र in णण
propter antecedens ह) in fluvio se lavans. RAGH. 16.
75.

नद्व v. नहूः.

नध् v. नहूः.

नन्द् 1. *P.* (scribitur नद्, gr. 110^e) gaudere. A. 1. 6.:
तान् प्रेक्ष्य किरामालो ननन्द; MAH. 3. 11636.:
मानितास् त्वया नन्दन्ति साधवः. *Caus.* exhilarare.

- R. Schl. II. 34. 24.: नन्दयित्यनित मां साम्ना. (Lat. *ludo*, quod supra cum शूत comparavimus, etiam *huc referri posset*, mutatis liquidis *n* et *l*, attenuato *a* in *u*; v. नन्दि ludus.)
- c. अभि 1) *i. q. simpl.* BH. 2. 57.: ना 'भिनन्दति न द्वेष्टि. C. *acc. rei.* MAN. 6. 45.: ना 'भिनन्देत मरणन् ना 'भिनन्देत द्रीवितम्; A. 1. 9.: तान् अप्य असौ मातलिर् अभ्यनन्दत्. 2) *rationem habere, curare.* IN. 5. 49.: यस्मान् मान् ना 'भिनन्देथाः कामवाणवशङ् गताम्; SU. 3. 12.: तद्वाक्यम् अभिनन्द्य; N. 8. 16. 17. 3) *salutare, gratulari.* R. Schl. II. 59. 13.: प्रविशन्तन् न कश्चिद् अभिनन्दति; RAGH. 7. 66.: वाग्मिः सखोनाम् प्रियम् अभ्यनन्दत्; N. 25. 10.: दिद्या समेतो दरैः स्वैरु भवान् इत्य अभ्यनन्दत्. 4) *agnoscere.* MAN. 8. 54.: सन्यक् प्रणिहितञ्चा 'र्थम् पृष्ठः सन् ना 'भिनन्दति. — *Caus. exhilarare.* N. 5. 34.: दमयन्तीन् तथा वाग्मिर् अभिनन्द्य.
- c. अभि *praef. प्रति* *Caus. salutare.* SAK. 108. 1.: ततः प्रत्यभिनन्द्य शुद्धान्तम् एनाम् प्रवेशयिष्यामि.
- c. *प्रति p. 4.* 1) *gaudere, c. acc. rei.* MAH. 4. 1134.: प्रतिनन्दाम ते वाक्यम्. 2) *rationem habere, curare.* N. 8. 7.: न्यवेदयद् भीमसुता न स तत् प्रत्यनन्दत्; 8.: वाक्यम् अप्रतिनन्दन्तम् भर्तारम्. 3) *salutare.* RAGH. 1. 57.: तौ गुरुर् गुरुपत्रोच प्रोत्या प्रतिनन्दतुः; N. 24. 44.: स्वसुतीचा 'पि यथावत् प्रत्यनन्दत्. *Caus. exhilarare.* MAH. 3. 16444.: छृत्वा शत्रून् प्रतिनन्दय माम्.
- c. वि 4. *gaudere.* MAH. 3. 2607.: सा तत्र पूज्यमाना व्यनन्दत्.
- नन्दन** (r. नन्द् s. अन) 1) *m. exhilarator.* H. 1. 42. — *In fine compositorum saepissime ad significandum filium, progeniem usurpatur, ut H. 1. 4.* 2) *n. nomen horti vel nemoris voluptuarii dei Indri.* IN. 2. 3. (Hib. *naoidhin* «an infant».)
- नन्दि** *m. n.* (r. नन्द् s. इ) 1) *gandium.* 2) *ludus, lusus.* (V. नन्द् et cf. lat. *ludus*.)
- नन्दिनी** *f.* (a नन्दिन्) *exhilarans - r. नन्द् s. इन् - signo fem. इ) filia, in fine comp. N. 12. 9. 60.*
- नम्** *m. nepos.* IN. 5. 43. (Lat. *NEPOT*, germ. *vet. nefo*, anglo-sax. *nefa*, v. sq.)
- नपूत्री** *f.* (a praec. signo fem. इ) *neptis.* (Lat. *neptis e neptris*, germ. *vet. nest.*)
- नम्** 1. *A. 4. p. 9. p.* नमे, नम्यामि, नभूनामि (हिंसायाम्^K. हिंसे व.) *ferire, laedere, occidere.*
- नमश्वर** *m.* (e नमस् et चर iens) *deus.* RAGH. 18. 5.
- नमस्** *n.* (ut videtur, e न et भस् pro भास्, ita ut proprie significet non splendens, sicut nubes dicitur नमात्, cf. A. Benary p. 229.) *n. aér, coelum.* IN. 1. 3. H. 3. 6. SU. 6. 19. BH. 11. 24. (Slav. *nebo* id., them. *nebes*, gen. *nebes-e*, v. gr. comp. 264.; gr. νέφες, νέφε(σ)-ες, v. gr. comp. 128.; lat. *nubes*, *nebula*; germ. *vet. nibul* *nebula*; lith. *dėbesis* *nubes*, mutatā *nasali* in *mediā ejusdem organi* si-*cut in dewyni novem*, gr. comp. 317.; hib. *neamh* «heaven»; cambro-brit. *nev.*)
- नमस्त्रत्** *m.* (*nom. -वान्, a नमस् s. वत्*) *ventus.* RAGH. 4. 8.
- नमात्** *m.* (*nom. -भ्रात्, e न et भ्रात्* *splendens*) *nubes.* HEM.
- नम्** 1. *p. 4. inclinare, curvare, flectere, praesertim reverentiae causā se inclinare, c. acc. dat. gen. pers.* NALOD. 4. 44.: ननाम नलस्य प्रणतो इड्यो; MAH. 3. 1200.: नमस्वै 'नम्; 3. 977.: समुद्रनेमिर् नमते तस्मै; 3. 1036.: सर्वभूतानिचा 'प्य अस्य न नमन्ते. *Part. pass.* नत *inclinatus.* DR. 5. 1.: नतोन्नतभ्रुवा. *Caus.* नामयामि *et* नमयामि *inclinare, inclinare facere.* IN. 5. 9.: स्तनोद्धरनसङ्गेभान् नाम्यमाना पदे पदे; N. 26. 10.: नाम्यतान् धनुः; HIT. 70. 16.: श्वपुच्छम् इव नामितम्; RAGH. 9. 18.: नमयति स्म स केवलम् उत्तम् वनमुचे नमुचेर् अर्थे शिरः; 8. 9. (Cf. यम्, unde Pottius deducit नम्, ita ut compositum sit e praep. नि + यम्, ergo नम् *e* नियम्, *ejecto* इय्, *sicut* lat. *nolo pro nevolo, ejecto ev.*)
- c. अभि *i. q. simpl.* IN. 2. 19.: शिरसा 'भ्यनमद् बली.
- c. अव *id.* MAH. 1. 5336.: कीचिद् भयाच् किरास्य अव-

- नमामिरे (contra regulam pro नेमिरे). अवनत inclinatus. IN. 2.21. N. 12.68. *Caus.* inclinare. MAH. 3.10043.
 c. अव praef. अभि id. *Caus.* MAH. 3.10062.: अभ्यवनाम्य वक्त्राम्.
 c. आ id. MAH. 7088.: धनुरु आनम्य. *Caus.* MAH. 1.5561.: आनाम्य शाखाम्.
 c. उत् extollere, sublevare, se erigere, surgere. DR. 5.1.: नतोन्नतध्ववा; HIT. 78.6.: उन्नतचरण; MR. 166.11.: उन्नमति ... मेघः — उन्नत altus. IN. 5.10.: नितम्बोन्नतपीवरम्; 12.: वूर्मपृष्ठोन्नतः. *Caus.* उन्नामित sublevatus. HIT. 100.2.: उन्नामितखङ्ग.
 c. उत् praeft. सम् id. HIT. 76.6.: समुन्नततलाङ्गुलः.
 c. उप 1) inclinare. RAGH. 8.80.: उपनन्तम् inclinatum.
 2) appropinquare, transl. facere, commitere. (V. चर्.) RAGH. 10.40.: अकामोपनन्तम् इनः invite commissum peccatum.
 c. परि 1) inclinare. MEGH. 2.: परिणात (gr. 94^b). 2) convertere, mutare, c. instr. UR. 55.11. infr.: लताभावेन परिणातम् अस्या दृपम्; 71.16.: नदीभावेने यम् परिणाता. — परिणात maturus. MEGH. 18.
 c. प्र प्रणमामि, प्रणमे (gr. 94^b) i. q. simpl. N. 12.43.: प्रणमे त्वा भिगम्या हम्; 17.17.; BH. 11.14.44.; MAH. 3.8681.: प्राणमद् विष्णुतेजसम्. — प्रणत inclinatus. SA. 3.11.
 c. प्र praef. अभि id. R. SCHL. II. 58.12. MAH. 3.15306.
 c. वि id. N. 23.9.: विनत inclinatus. BR. 1.13. GHAT. 18. *Caus.* DR. 2.: विनाम्य शाखाम्.
 c. सम् id. MAH. 3.1374.: तस्मै शत्रवः सन्नमन्ते. — सन्नत inclinatus. IN. 1.10.
 नमस् n. indecl. (r. नम् s. अस्) inclinatio, adoratio. न-मस्कर्तुम् adorare (v. gr. 653.). SU. 3.12.19. (Cf. hib. naomh m. «a saint», Adj. «sacred, holy», naomhachd «holyness, sanctity»; nisi sicut lat. *nu-men* pertinent ad नु adorare, unde etiam नमस् derivari posset, ita ut ortum sit e नवस्, mutato क् in म्.)
 नमस्य (Denom. a नमस् s. य्, gr. 585.) adorare. BH. 9.14. 11.36.

- नमुचि m. nomen asuri, quem *Indrus* occidit.
 नम्ब् 1. p. (गतौ) ire, se mouere. Cf. नर्व्.
 नम् (r. नम् s. र) inclinatus. RAGH. 3.25.11.4.
 नय् 1. a. (रक्षणे क. गतिरक्षयोः v.) tueri, servare; ire.
 नयन् n. (r. नी ducere s. अन) oculus. N. 11.32.
 नर् m. vir, homo. BR. 1.30. H. 4.7. (V. नृ et cf. hib. *naoi* «a man, a person».)
 नरक् m. tartarus. N. 6.13.
 नर्पम् m. (TATP. e नर् et ऋषभ q.v.) virorum, hominum princeps.
 नरवाहिन् (a नरवाह - नर + वाह equus - suff. इन्) viros equorum loco habens, a viris vectus. N. 17.23.
 नर्तन् m. (r. नृत् s. अन) saltator. IN. 5.50.
 नद् 1. p. interdum A. sonum edere, mugire, rugire. R. SCHL. I. 16.25.: कपयो नर्दमाना नादेन; MAH. 1.4114.: वृपाव् इव नर्दन्तौ; RAM. II. 74.31.: शब्दः सिंहानान् नर्दताम् इव. Cantare, de avibus. RAM. I. 16.29.: नर्दमानांश्च नादेन पातयेयुर विहङ्गमान्. — नर्दित n. mugitus. HIT. 47.18. (Cf. नद्; *huc referri potest hib. nuailim «I roar, howl», nuail «roaring, howling», abjecto d vel r, mutato d vel r in l.»)
 c. वि mugire, rugire. MAH. 3.11108.: विनर्दमानो गतिभूशं सविशुद्ध इव तोयदः.
 नर्व् 1. p. (गतौ) ire, se mouere; cf. नम्ब्.
 नर्मन् n. (fortasse a नृत् s. मन्, ita ut mutilatum sit e नर्मन्) ludus, jocus. RAGH. 19.28.
 नल् 1. p. (बन्धे) ligare.
 नल् m. 1) arundo. DR. 5.9. 2) nomen regis *Nischadhorum*. (Cf. नड.)
 नलिन् n. lotus, nymphaea. RAGH. 18.4.
 नलिनी f. (a praec. signo fem. द्वि) 1) nymphaea. 2) caulis nymphaeae. MEGH. 40. 3) nympharum multitudo vel locus nymphaeis abundans. RAGH. 6.44. DR. 6.22.
 नव (r. नु laudare s. अ, nisi, quod Pottius putat, a praep. अनु post, abjecto अ) novus, recens. UR. 1.9. H. 2.11. MEGH. 66. (Lat. *novus*; slav. *novo*; gr. νέος*

e *vífos*; hib. *nua, nuadh*; de lith. *nauja-s*; goth. *niuji-s*
v. नव्य.)

नवन् novem. (Lat. *novem* - proprie a नवम् nonus; goth. *niun*; lith. *dewyni* e *newyni*; slav. *devyatj*; gr. ἐννέα, praefixo ε, reduplicato ν; cambro-brit. *naw*; hib. *naoi*; v. gr. comp. 317.)

नवति f. nonaginta. (V. gr. comp. 320. annot.)

नवम् (f. मो, a नवन् s. म e तम) nonus. (V. gr. comp. 321.)

नवीन (a नव s. ईन्) novus. AM.

नवोता f. (e नव et ऊठ in fem., a r. ऊहू) nova nupta. HIT. 44. 11.

नव्य (r. नु s. य, ergo proprie laudandus, nisi a praep. अन् s. य, v. नव) novus, recens, juvenis. AM. (Lith. *nauja-s*, goth. *niuji-s*.)

नग् 4. p. interdum A. (fut. part. नशितास्मि et नष्टास्मि, fut. aux. नशित्यामि et नङ्गद्यामि, gerund. नशित्वा et नङ्गा) perire, mori. BR. 1.s.: कृतं यस्मिन् न नश्यति; MAH. 3. 10701.: पुत्रो नेश्यत मुनेः; 7014.: अशुभङ्ग कृतन् नश्यते तत्र स्नातमात्रस्य. — नष्ट perditus. N. 10. 29.: नष्टात्मन्; 13. 10.: मार्गा नष्टाः; 22. 15.: नष्टन्तपः. Caus. p. A. delere, extinguere. N. 9. 28.: आन्तस्य ते ... नाशयियाम्य अहङ्कारम्; BII. 10. 11.: तेपाम् अशानजन् तमः: ... नाशयामि; R. Schl. II. 62. 15.: शोको नाशयते धैर्यम्. Praet. mltf. अनीनशम्. MAH. 3. 2027.: धर्म्यान् मा नीनशः पथः. (Cf. lat. *NEC, nex*; ratione habitū, sanscritum अ॒ ऽर्तुम् esse e k; necare et nocere convenient cum Caus. नाशयामि, v. gr. comp. 109^a. 6.; *vinco* trahi posset ad नग् prae. विं, ejjectā radicis vocali; sic *vincio* retulerim ad नक्त् prae. विं; gr. *vénus, vengós*; fortasse *vóτος*, mutato ο in σ, fortasse *vínáw* = नाशयामि; attenuato ḍ in τ; hib. *nas* «death»; goth. *nau-s* mortuus, gen. *navi-s*, Them. *navi* e *nahvi*, ejecto h, sicut nostrum *wer* = goth. *hva-s* e has pro *kas*, adjecto v; v. gr. comp. 388.)

c. प्र प्रणश्यामि (gr. 9^b); ubi tamen finalem radicis literam consonans muta vel sibilans sequitur, primitivum न्

servatur, unde part. pass. प्रनष्ट, fut. प्रनङ्गद्यामि vel प्रणश्यामि, v. Pân. VIII. 4.36.; non raro autem in libris editis et manuscriptis contra hanc regulam inveniatur ए pro न्, e. c. SU. 2. 22.: प्रणष्टनृपतिदिग्जा, sic etiam in edit. Calc. 1. 7673.; N. 24. 17.: सम रङ्गयम् प्रणष्टम्, in ed. Calc. प्रनष्टम्) i. q. simpl. BH. 1. 40.: प्रणश्यन्ति कुलधर्माः.

c. प्र praef. सम् id. सम्प्रनष्ट qui evanuit. N. 20. 40.: सम्प्रनष्टे कल्ला (sic cum ed. Calc. legendum pro सम्प्र-एष्टे).

c. वि id. BR. 2. 20. 21. 3. 7. 8. BN. 8. 20.; MAH. 3. 2861.: विनङ्गद्यामि न संशयः. Caus. necare, perdere. MAH. 1. 4169.; मा नः सर्वान् व्यनीनशः. R. Schl. I. 55. 27. RAGH. 2. 56.

1. नस् 1. A. (कौटिल्ये क. हृवृत्ता v.) curvum, flexuosum esse.

2. नस् f. (nom. नास्) nasus, praesertim in fine compositorum. DR. 6. 22.: सुनस्. (V. नासा.)

नक्त् 4. p. A. नश्यामि, नश्ये (बन्धने क. बन्धे v. Formae, quae consonantem mutam vel sibilantem proxime cum radice conjungunt, derivantur a नक्त्, quae primitiva radicis forma esse videtur; unde e. c. praet. multif. अनात्सम्, fut. aux. नत्स्यामि, part. pass. नक्त्) ligare, nectere, praesertim thorace se induere. MAH. 4. 1016.: योत्स्यमाना अनश्वन्त. — नक्त् conjunctus, indutus, praeditus. N. 12. 6.: नानाधातुशतैरु नक्तः. (Lat. *nec-to, neo*; fortasse *vi-ncio* = विनश्यामि, ejjectā radicis vocali, v. नग्; gr. *véw, v̄iθw*; goth. *nēhwa* prope; germ. vet. *nah* prope, post; *nāhan, nāvan* nere, sarcire; *ga-nah* sufficit, praet. sensu praes. (v. Graff. II. 1005.); *nōg*, anglo-sax. *nōth* satis, *ge-nug*; hib. *nasgaim* «I bind, tye, chain», *nas* «a band, tie», v. Pictet p. 67.)

c. अप् exuere. MAH. 3. 13309.: अपनश्ये वासम्.

c. अपि vel पि induere. BHATT. 3. 47.: कवचम् पिनश्य; MAH. 1. 759.: कुण्डले ... तस्य क्षत्रियया पिनदे; SAK. 10. 3. inf.: पिनद्वनै तेन वल्कलेन प्रियम्बद्या दृ-चन् पीडिता स्त्रिः; 10. 10.: कुसुमम् इव पिनदम्.

- पाण्डुपत्रोदरेण; 146.8-12.: मम ... मन्दारमाला हरि-
णा पिनदा.
- c. अव induere, tegere. MAN. 6.76.: चर्मावनदूम् (Schol.
चर्माक्षादितम्).
- c. उत् id. RAGH. 17.23.: मुक्तागुणोन्नदूम् गौलिम्. Cum
ablat. se exuere, liberare aliquā re. सलिलाद् उत्तरम्
ex aquā se emergere. MAH. 3.10116.: ततः प्रसन्ना पृथि-
वी ... पुनर् उत्तरम् सलिलात्.
- c. सम् induere, cum loc. pers. SAK. 11.15.: कुमुमम् इव
लोभनीयं यैवनम् अङ्गेषु सत्त्रदूम्. Sibi induere. DR.
6.19.: सत्त्रदूम् सर्वे एवे 'न्द्रकल्या महानित चात्रपि-
च देशनानि (sic cum ed. Calc. legendum pro दंशिता-
नि); M.3.14958.: समनद्यन्त कवचानि. Cum instr. se
induere. BHATT. 17.4.: समनद्यंश वर्मिभिः. Armare.
BHATT. 15.11.: समनात्सोत् सैन्यम्. Absol. MAH. 2.
894.: समनद्यज् जरासन्धः लात्रन् धर्मम् अनुस्मरन्.
सत्त्रदूम् loricatus, armatus. MEGH. 8.: त्वयि सत्त्रदूम्
(Schol. सङ्गोभूते उदिते वा उपस्थिते वा).
- c. सम् praef. अभि id. अभिसत्त्रदूम् armatus. MAH. 3.14883.
नदूप m. nom. propri. regis.
- नाक् m. coelum. RAGH. 1.5.15.96.
- नाग् m. (a नग् mons s. अ) 1) serpens (Wils.: *A serpent
in general, or especially the Spectacle snake, or Cobra
Capella (Coluber Naga).*) SU. 2.8. BH. 10.29. 2) ele-
phantus. N. 13.10.
- नागरिक् m. (a नगर् s. इका) oppidanus, civis. UR. 82.11.
- नाद्रय n. (a नट् s. य) repraesentatio, actio scenica. UR. 4.17.
- नाडी f. 1) caulis. 2) fistula. 3) vena. 4) intestinum.
- नाय् 1. p. 1) rogare, petere. NAIS. 3.25.: नायन्ति के
नाम न लोकानायम् (Schol. याचन्ते). 2) ATM. ap-
petere, optare, c. gen. rei. PAN. II. 3.55.: मधुनो नायते;
BHATT. 8.120.: धृत्या नायस्व. 3) aegrotum esse. YA-
GUR-V. (v. Westerg.): अवतान् (अवतात्) मा नाय-
तात्. 4) dominari, imperare; v. नाय. (Cf. नाध्. Huc
vel ad नाय् traxerim germ. vet. *nōt* «necessitas, tribula-
tio, angor»; anglosax. *nead, neod*; goth. *nauthjan* coge-
re, *naudi-band* necessitatis vinculum.)

- नायथ् m. (r. नाय् s. अ nisi anom. a r. नो s. य, v. नोय) dominus, tutor.
- नायवत् (a praec. s. वत्) domino, tutore praeditus. DR.
6.15.
- नाद् m. (r. नद् sonum edere, s. अ) strepitus. N. 21.5.
SU. 1.33.
- नाध् 1. p. A. i. q. नाय्. RIGV. 118.10.: नाधमाना: «*opes
desiderantes*»; 110.5.: उपमन् नाधमाना: «*suffi-
cientem sibi cibum optantes*»; 109.3.: इति नाधमाना:
«*sic precantes*». (V. नाय्.)
- नाना Indecl. (ut videtur, reduplicatio stirpis demonstr. न,
quae invenitur in fine pron. comp. अन्, एन्, producto
अ) multus, varius. H. 1.19. BH. 11.5.
- नान्दो f. (r. नन्द् s. ई) benedictio, a qua incipit prologus
dramatum. UR. 1.
- नापय् v. नो.
- नापित m. tonsor. HIT. 63.6.
- नाभि f. 1) modiolus rotae. 2) umbilicus. MEGH. 29.; 80.
3) moschus. (Germ. vet. *naba* f. modiolus rotae, *nabalo*
m. umbilicus; gr. ὄμφαλός litteris transpositis e νεφαλος,
mutato *v* in *μ* propter sequentem labialem, nisi ex ο-να-
फαλος, ejecto *α*, praefixo *ο*, sicut in ὄνυξ, ὄφρύς, ὀδούς,
ὄνομα; ita lat. *umbilicus* e *nubilicus* vel *u-nabilicus*, sicut
unguis ex *u-naguis*, v. नाभि.)
- नाम (accus. τοῦ नामन्) 1) Adv. nomine. H. 2.1. SU. 1.
2. N. 1.1.18.5. DR. 7.9.12. 2) particula interrog. N.
11.4.; 12.19.: ननु नाम; SAK. 51.2. inf. et HIT. 75.2.:
की नाम; N. 24.10.
- नामतस् Adv. (a नामन् s. तस्) nomine. N. 18.5.
- नामधेय m. (e नामन् nomen et धेय, a धा ponere, s. य,
ponendus) nomen. HIT. 4.5.
- नामन् n. (ut videtur, a r. ज्ञा s. मन्), abjectâ radicis litterâ
initiali, sicut in lat. *nosco* e *gnosco*, gr. νοέω e γνοέω, v.
ज्ञा) nomen. SU. 3.18. (Lat. *nomen*; goth. *NAMAN*,
nom. *namð*, gen. *namin-s*, attenuato *a* in *i*, v. gr. comp.
140.; gr. O-NOMAT, praefixo *ο*, mutato *n* in *tenuem*
ejusdem organi, sicut in *universum* gr. suff. ματ re-

spondet sanscrito मन्, ita tamen, ut primitivum *v* saepe in fine compositorum servatum sit, e. c. ἀπράγμαν, πολυπράγμαν, ἀτέρμαν; slav. *imja*, Them. *imen* e *nimen*, gen. *imen-e*, abjectā finali in nom. et acc. sicut in scr. नाम्, in goth. *namō*; scot. *ainm*; cambro-brit. *env.*) नाम्य (a नामन् s. ए) *ut videtur*, clarus, celeber, magni nominis, *namhaft*. DR. 4.12.

नायक *m.* (a r. नी, s. अक) dux. BH. 1.7.

नार् *n.* (fortasse a r. न्ता abjecto *s* sicut in lat. *natura*) aqua. (Gr. νηρός madidus; neogr. νηρόν aqua; lith. *naras* urinator, *nardau* demergor, submergor.)

नारद् *m. nom. pr.* divini sapientis, dei Brahme filii. BH. 10.26. IN. 2.14.

नारच *m.* sagitta ferrea. DR. 8.6. A. 10.20.

नारयण *m.* (e नार् et अयन, mutato न् in ए vi euphon. antecedentis र्) cognomen dei *Wischnus*.

नारिकोर *m. -री f.* nux Indica, *Cocosnuss*.

नारी *f.* (a नर् vir, productā mediā vocali et adjecto signo *sem. ई*) femina.

नाल *m.n.* caulis, *praesertim* loti. RAGH. 6.13. 15.52. (V. नाली et cf. नाडी.)

नालिकोर *m. i.q.* नारिकोर. RAGH. 4.42.

नाली *f.* (a नाल signo *fem. ई*) *i.q.* नाल.

नाल्सीक *m.* 1) sagitta. 2) jaculum, missile, pilum.

नाव्य (a नौ s. य) navigabilis. RAGH. 4.31.

नाश *m.* (r. नश् perire, s. अ) occasus, interitus, mors. BH. 2.63. RAGH. 8.87.

नाशन (a *Caus.* radicis नश् suff. अन) delens, extingueens. BH. 16.21. N. 12.95.

नाशिन् (r. नश् perire, s. इन्) periens. BH. 2.18. *in composit. cum अ priro.*

नास् 1. 4. (शब्दे क. धाने v.) sonare.

नासत्य *m.* Du. नासत्या *Asvini*, v. अस्थिन्. MAH. 1.445.

नासा *f.* (fortasse a r. न्ता abjecto *s*, cf. नौ; ita Vossius lat. *nasus* deducit a *vāw*, «quia per eum fluit humor») nasus. (Germ. vet. *nasa* f. id.; lith. *nosis* f.; lat. *nasus*; *naris* e *nasis*; slav. *nos* m.; fortasse gr. νήστος *huc perti-*

net, ita ut insula a similitudine nisi appellata sit, sicut hibern. *sron* et *nasum* et promontorium significat. *Sron* autem cum *sroth*, *sruθ* flumen, *srothadh* «sneezing» ad rad. स्रु fluere retulerim, unde स्रुत् fluens, fluidus, स्रातस् flumen; ad नासा autem trahi posset hib. *neas* «a hill, a promontory».)

नासिका *f.* (a praec. s. इक् in *fem.*) nasus. BH. 6.13.

नास्तिक *m.* (e नास्ति - न + अस्ति - non est, substantive positio, s. क) qui vitam futuram esse negat, qui brahmanicae religioni non addictus est. RAM. I. 52. 15.: नास्तिको जायते दानः.

नि *Praep. insep.* deorsum, sub, de. (V. gr. ινι. et cf. nostrum *nie-der*, germ. vet. *ni-dar*, quod suffixo compar. cum latinis *praepp.* *praे-ter*, *prop-ter*, *sub-ter*, *in-ter*, cum scr. *an-tar*, zend. *nis-tare* extra - a निस् q. v. - convenit; v. gr. comp. 293. 294.)

निंस् 2. 4. (चुम्बने क. चुम्बे *v.*; scribitur निस्, gr. 110^a.) osculari.

निः *v.* निस्.

निःशब्द (BH. e निस् et शब्द strepitus) strepitū expers, silens. N. 13.6.

निःशेष (reliqui expers, BH. e निस् et शेष n. reliquum, residuum) totus, integer, universus. RAGH. 5.1.

निःश्रेयस *n.* (melioris expers, quod ipsum optimum est, BH. irregularē e निस् et श्रेयस् n. melius, adjecto अ) beatitudo. BH. 5.2.

निःश्वास *m.* (r. श्वस् praef. निस् s. अ) 1) spiritus, halitus. RAGH. 1.43. 16.43. 2) gemitus. N. 2.2.

निःसंशय (BH. e निस् ex et संशय m. dubium) dubii expers. BR. 2.30.

निःसप्तन् (BH. e निस् ex et सप्तन् m. inimicus) inimicorum expers.. SU. 2.26.

निःसार *m.* (r. सृ praef. निस् s. अ) exitio, egressus. HIT. 124.19.

निकट (a नि s. कट, cf. उत्कट) propinquus. AM.

निकार *m.* (r. कृ praef. नि s. अ) copia, multitudo. MAH. 1. 1496. BHAR. 1.37. UR. 59.2. inf.

निकाय *m.* (r. कृष् praef. नि s. म्र) lapis Lydius. AM.

निकाय *m.* (ut videtur, a r. चि, servatā primitivā gutturali, s. म्र; cf. gr. 544.) 1) conventus, coetus, turba, multitudo. 2) domus, habitatio.

निकुञ्ज *m. n.* (e कुञ्ज q.v. praef. नि) virgultum. N. 12.6.

निकुम्म *m. nom. pr. asuri.* S. 1.1.

निकृत *v. कृ.*

निकृत्तन *m.* (r. कृन्त् praef. नि s. म्रन) qui findit. A. 3. 55.

निकोत *m.* (r. कित् habitare, praef. नि s. म्र) domus, habitatio. BH. 12.19. RAGH. 8.33. 14.58.

निकू *1. p. (चुम्बने x. चुम्बे v.) osculari.*

c. प्र (ad arbitrium प्रणिकू वेल प्रनिकू) *id.* BHATT. 9.106.: प्रणिक्षियति नो भूपः.

निक्षेप *m.* (r. क्षिप् praef. नि dejicere, deponere, s. म्र) depositum, pignus, hypotheca. N. 20.29. MAN. 8.179.

निखिल (*BAH.* e नि et खिल *n.* vacuum, inane; fortasse नि hujus compositi ortum est e न non, attenuato म्र in इ, cf. म्रखिल) totus, integer. R. SCHL. I. 5.4. — *Instr.* निखिलेन *Adv.* omnino, plane. R. SCHL. I. 37.4.

निगड *m.* (r. गड् praef. नि s. म्र) vinculum, compes. SAK. 60.2.

निगम *m.* (r. गम् praef. नि s. म्र) 1) urbs. 2) forum. 3) mercatura, mercatus, v. नैगम.

निघर्ह *m.* (a r. ग्रह् praef. नि cohibere, refrenare, s. म्र) coercitio, refrenatio, oppressio. BH. 6.34. RAGH. 11.55. 12.52.

निघातिन् *Adj.* (a Caus. radicis हन् praef. नि - निघातयामि, gr. 524. n. 4. - suff. इन्) sternens, prosternens, caedens, occidens, diruens. A. 7.26.

निघ्न (r. हन् praef. नि s. म्र, v. gr. 645.) alias arbitrio subjectus. RAGH. 14.58.

निघ्नत् *Part. prae. radicis हन् praef. नि q.v.* DR. 5.15.

निचय *m.* (r. चि colligere, s. म्र) acervus. N. 26.19.

निचुल *m.* (ut videtur, a r. चुल् praef. नि s. म्र) arboris genus (Wils. Barringtonia acutangula). UR. 59.14.

निज् 3. p. A. (शोचे x. पोषे शुद्धी v.) purificare, lavare; nutritre. (V. निज्ज् et cf. heb. *nighim* «I wash», *nighe* «washed» = निता; lat. *ninguis*, *nix* e *nig-s*, *nivis* e *niguis*, *ninguo*, *ningo*; graec. *νίζω*, *νίψω*; *νιπτω*, XEP-NIB, mutatā gutturali in labialem.)

c. निस् lavare, abluere, purificare, lustrare. MAN. 5.127.: अद्विर् निषिक्ताम्; RAGH. 17.22.: तोयनिषिक्तापाणयः; MAN. 11.189.: एनस्विभिर् अनिषिक्तैः.

निज (r. जन् praef. नि s. म्र, v. gr. 645.) 1) innatus. RAGH. 3.15. 2) indigena. HIT. 21.1. 3) proprius; *in recentioribus scriptis pronominum possessivorum vice fungitur*: meus, tuus, suus, noster etc. UP. 3. et 87.: निजाम् suum; RAGH. 18.27.: निजे in suo.

निज् 2. A. (scribitur निज्, gr. 110²⁾) i. q. निज्.

नितम्ब्र *m.* (r. तम्ब् praef. नि s. म्र; fortasse नि in hoc comp. ortum est e न, attenuato म्र in इ, ita ut नितम्ब्र propriè significet non se movens; cf. नग् mons et v. निखिल) 1) collis. N. 12.110. 2) nates, clunes. IN. 5. 10. RAGH. 4.52. 6.17.

नितम्ब्रिनी *f.* (a praec. s. इन् in fem.) pulchris clunibus praedita femina, *καλλίπυγος*. RITU-S. 1.5.

नितराम् *Adv.* (a नि s. तराम् acc. fem. suff. comp. तर, v. gr. 652. suff. तम्, तर) semper, in perpetuum. MR. 267. 5. C' AUR. 42. RAGH. 1.95. Lass. 58.20. — Cf. नित्य.

नितान्त *v. तम् praef. नि.*

नित्य (a *praepos.* नि s. त्य, v. gr. 652. et cf. नितराम्) sempiternus. — *Acc.* नित्यम् *Adv.* semper. IN. 3. 10.5.

61. H. 4. 10. BR. 3.6. SU. 1.31., v. gr. 652.

नित्यत्व *n.* (a नित्य s. त्व) aeternitas, perennitas, constantia, perseverantia. BH. 13.11.

नित्यदा (a नित्य s. दा) semper.

नित्यशस् (a नित्य s. शस्) semper. N. 26.14.16.

निद् 1. p. A. (कुत्सायाम् x. सन्निधौ कुत्सने v.) 1) i. q. निन्द्. 2) propinquum, prope esse. (V. निन्द् et cf. gr. *οὐειδος*, praef. ο; goth. *ga-naitja* contumeliam afficio; germ. vet. *nid* invidia.)

निदर्शन *n.* (a *Caus.* r. दृश् s. अन) exemplum. RAGH. 8. 45.

निदाघ *m.* (r. दृह् praef. नि s. अ, mutato हृ in घ् vel servato primitivo घ्; cf. hib. *daghaim uro*) 1) aestus, calor. RAGH. 10.5. 2) aestas. RAGH. 10.84. RITU-S. 1.1. et 65.

निदान *n.* (r. दा vel दो s. न vel अन) causa principalis. RAGH. 3.1.

निदेश *m.* (r. दिश् s. अ) jussus, praeceptum, imperium, auctoritas. M. 19.

निद्रा *f.* (a r. द्वै dormire, praef. नि, mutato दे in आ) somnus. H. 1.4.

निधन *m.* (r. हन्, cuius forma primitiva est धन् = gr. ΘΑΝ, s. अ; v. gr. 104.) mors, exitium. BR. 2.2. N.2.17. BH. 3.35. (Hib. *nidh*, *nith* «manslaughter, homicide, a battle»; v. r. हन्.)

निधान *n.* (r. धा praef. नि deponere, s. अन) thesaurus, gaza. BH. 9.18. 11.38.

निधि *m.* (r. धा praef. नि s. ह्, nisi potius sine suffixo, attenuato आ in ह्) receptaculum, thesaurus, gaza. A. 6.6. N.24.37.

निनाद *m.* (r. नद् praef. नि s. अ) sonus, stridor, strepitus. RAGH. 11.15. RITU-S. 1.25.

निन्दा 1. *P. interdum A.* (scribitur निद्, gr. 110^a.) 1) reprehendere, vituperare. RAM. II.76.92.: निन्दाम् अहङ् कर्म कृतम् पितुस् तत्; MAN. 8.19.: निन्दाहीं यत्र निन्द्यते; MAH. 3.15229.: अनिन्द्यन् निन्दते यो हि. 2) spernere. BH. 2.36.: निन्दन्तस् तव सामर्थ्यम्. — आनिन्दित non spretus. N. 12.120. IN. 4.15. (V. निद्.)

c. प्रति reprehendere, vituperare. DR. 5.18.: स्वबुद्धिम् प्रतिनिन्दिताति.

c. वि *id.* MAH. 3.13700.: विनिन्दन् स्वम् आत्मानम्. निन्दा *f.* (r. निन्द् s. आ) vituperium. BH. 12.19.

निन्व् 1. *P.* (सेके; scribitur निव्, gr. 110^a.) irrigare.

नियात *m.* (r. पत् s. अ) 1) actio decidendi, delabendi. A. 8.6. 2) impetus. RAGH. 2.60.

नियातन *n.* (a *Caus.* r. पत् praef. नि s. अन) actio caedendi, occidendi. RAGH. 9.49.

नियातिन् *(r. पत् praef. नि s. इन्)* 1) decidens. UR. 87. 8. RAGH. 9.40. 2) (a *Caus.*) cadere faciens, caedens, occidens. RAGH. 11.21. N. 12.93.

नियुण (r. युण् praef. नि s. अ) aptus, idoneus, habilis, peritus, doctus; v. नैयुण, नैयुण्य.

निबन्ध *m.* (r. बन्ध् s. अ) actio ligandi, constringendi. BH. 16.5.

निबन्धन *n.* (r. बन्ध् praef. नि s. अन) causa. RAGH. 8. 51. UP. 11.

निम (r. भा splendere, praef. नि s. अ) similis, *in fine comp.* H. 3.9. *V. सत्त्विम्.*

निमत्सन *n.* (r. भत्स् praef. नि s. अन) imminatio, comminatio. DR. 6.20.

निमित्त *n.* (fortasse e निमित्त reduplicato त्, a r. मा vel मि praef. नि s. त) 1) causa. *Accus. adverb.* (निमित्तम्) *praepositionis loco fungitur, ad exprimendum causā, propter* (gr. 691.). N. 9.34. 2) signum. N. 23.5.8. BH. 1.31. N. 13.20.16.26. 3) vestigium. HIT. 24.16.

निमेष *m.* (r. मिष् s. अ) nictatio. N. 5.26. DR. 8.9. — निमेपात् momento temporis. RAGH. 9.63.

निमेपमात्र *n.* (*TATP.* e praec. et मात्र *n.* mensura) momentum. DR. 8.9.

निम्ब (r. म्बा praef. नि s. अ) profundus. MAH. 2.784.

निम्बगा *f.* (e praec. et ग iens in fem.) fluvius. RAGH. 8.8. 16.61. (Cf. nomen fluminis Nemeni.)

नियत *v. यम्.*

नियन्त *m.* (r. यन् praef. नि s. त्) auriga. RAGH. 1.17.

नियम *m.* (r. यन् s. अ) actio cohibenii, coercendi, domandi, sedandi; votum. BR. 2.24. SU. 2.16. R. SCHL. I.8. 14. RAGH. 5.8. UR. 43.6. infr.

नियुत *m.n.* (r. यु praef. नि s. त) decem milliones. Cf. अयुत.

नियुद्ध *n.* (r. युध् praef. नि s. त) singulare certamen. Lass. 48.8.

नियोक्ता *m.* (r. युक् praef. नि s. त्) qui jubet, dominus. RAGH. 2.56.; v. sq.

नियोग *m.* (r. युज्‌ s. अ, v. gr. 645. s. अ) jussus, praecep-tum. IN. 2. 22. 3. 5. 4. 17. H. 4. 5.

नियोगतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) jussu, propter jussum.

नियोगिन् *m.* (a नियोग s. इन्) imperio alcjs subjectus, famulus, minister. HIT. 61. 13. 62. 3. 6. 7.

निर् *v.* **निस्**.

निरत् *v.* **रम्**.

निरन्तरम् *Adv.* (AVR., gr. 675., e निस् et अन्तर् intervallum, spatium interjectum) sine intervallo, simul, una. SU. 1. 4. *De tempore statim, protinus.* Lass. 9. 2.

निरपाय (BAH. e निस् et अपाय q.v.) diverticuli expers, non devius, infallibilis. N. 4. 19.

निरय *m.* (BAH. e निस् et अय felicitas) tartarus. MAH. 1. 1825.

निरवधा *f.* (fem. a निरवध non humilis, non vilis, pulcher - BAH. e निस् et अवध n. q.v.) pulchritudo. IN. 5. 11.

निराबाध vel **निरावाध** *m.* (BAH. e निस् et आबाध vel आवाध vexatio, turbatio, perturbatio) vacuus a vexatione, turbatione; securus. H. 4. 12.

निरामय (BAH. e निस् et आमय *m.* morbus) vacuus a morbo, incolumis, salvus, felix. IN. 3. 8. H. 1. 41.

निराशिस् (BAH. e निस् et आशिस् spes, v. gr. 192. et 210.) vacuus a spe. BH. 3. 30. 4. 21.

निरास्वाद (BAH. e निस् e आस्वाद *m.* sapor) saporis expers, non amoenus, insuavis, injucundus. H. 1. 20.

निरीह (BAH. e निस् et इहा) vacuus a desiderio, a nisu, ab appetitu. HIT. 10. 25.

निरीहता *f.* (a praec. s. ता) *Abstract. praecedentis.* HIT. 37.

निरयोग (BAH. e निस् et उयोग *m.* negotium, opera, la-

bor) negotiorum, laborum expers. SU. 4. 3.

निरुद्धिन् *v.* विद्‌ praef. उत्‌ praef. निस्.

निरूपण *n.* (r. दृष्‌ praef. नि s. अन, v. gr. 94^a) explora-tio, investigatio. HIT. 48. 1.

निर्कृति *f.* (e निस् et कृति felicitas) infortunium, calami-tas. MAH. 1. 3559.

निर्घण्ण *n.* (r. घृष्‌ praef. निस् s. अन) frictio, tritus.

निर्घण्णक (a praec. s. क) fricans, terens. HIT. 55. 6.

निर्धात *n.* (Caus. r. हन्‌ praef. निस् - निर्धातयामि gr. 524. - suff. अ) impetus venti. IN. 1. 5.

निर्धाप *m.* (r. घृष्‌ praef. निस् s. अ) strepitus. N. 21. 3. 8.

निर्कर्त *m.* (fortasse a r. गृ, mutato गृ in गृ, praef. निस् s. अ) catarrhacta. N. 12. 8.

निर्णय *m.* (r. नो praef. निस् s. अ) inquisitio, investigatio, exploratio. MR. 294. 6. HIT. 72. 4.

निर्णिजन *n.* (r. निड्‌ praef. निस् s. अन) purificatio, lu-stratio, expiatio. MAN. 3. 209.

निर्दय (BAH. e निस् et दया) immisericors, crudelis, vehe-mens. RAGH. 19. 32. **निर्दयम्** *Adv.* crudeliter, vehe-menter. RAGH. 11. 84. HIT. 27. 21.

निर्देश *m.* (r. दिष्‌ praef. निस् s. अ) designatio, descrip-tio. BH. 17. 23.

निर्नाथ *Adj.* (BAH. e निस् et नाथ dominus, tutor) domini, tutoris expers.

निर्नाथता *f.* (a praec. s. ता) ejus, qui domini, tutoris ex-pers est, status. N. 13. 35.

निर्बन्ध *m.* (e निस् et बन्ध) pertinacia, importunitas. RAGH. 5. 21. 14. 32. SAK. 48. 4. infr.

निर्भर (BAH. e निस् et भर q.v.) immodicus. **निर्भरम्** *Adv.* ultra modum. HIT. 29. 13.: **निर्भरम् आलिङ्गयः** 50. 2.:

निर्भरम् प्रसूप्तः:

निर्भम (BAH. e निस् et मम mei, gen. pron. primae pers., qui hac in comp. substantivi vim habet, sensu cupiditas, aviditas) liber a sui cupiditate, aviditate. BH. 2. 71. RAGH. 15. 28.

निर्मल (vacuus a luto, a sordibus, BAH. e निस् et मल lutm, sordes) purus, mundus. IN. 5. 18.

निर्मलत्व *n.* (a praec. s. त्व) puritas. BH. 14. 6.

निर्मान *n.* (r. मा praef. निस् s. अन) effectio, creatio. R. Schl. I. 26. 17.

निर्माक *m.* (r. मुच्‌ praef. निस् s. अ) anguina pellis. RAGH. 16. 17.

निर्यास *m.* (r. यस्‌ praef. निस् s. अ, nisi या adjecto स् suff. अ) resina. RAGH. 1. 38.

निर्वाण (r. वा praef. निस्) 1) (suff. न) Part. pass. v. 2. वा praef. निस्. 2) (suff. मन्) extinctio. HIT. 62. 6. 31.5.; BH. 2.72.5.24.: ब्रह्मनिर्वाणम् extinctio in summo numine, quā quis coalescit cum nurnine supremo. 3) delectatio, oblectatio. SAK. 45.13.: लब्धन् नेत्रनि-र्वाणम्.

निर्वायन n. (Caus. r. वा praef. निस् s. मन्) 1) extinctio. SAK. 51.2. infr. 2) refrigeratio. SAK. 43.11.

निर्विष v. विद् praef. निस्.

निर्वृति f. (r. वृ praef. निस् s. ति) 1) laetitia, voluptas. N. 22.3. RAGH. 9.37. 2) temeritas, audacia. HIT. 110. 20.

निर्वेद m. 1) (a r. विद् praef. नि s. म्र) humilitas. Lass. 71.2.; modestia, pudor, sui contemptus. UP. 24. R. Schl. I.55.10.; v. विद् praef. निस्. 2) (BAH. e निस् et वेद scientia) ignorantia. BH. 2.52.

निल् 1. p. (गहने) densum, impervium esse.

निलय m. (r. लो praef. नि s. म्र) domus, habitatio. RAGH. 2.15. Cf. मालय.

निवर्हन vel **निबर्हण** m. (r. बर्ह् vel बर्ह् cl. 10. ferire, occidere, s. मन्) feritor, occisor, extinxitor, in fine comp. IN. 1.1. A. 10.55.

निवसन n. (r. वस् praef. वि s. मन्) vestis. RAGH. 19. 41.

निवह m. (r. बह् praef. नि s. म्र) multitudo, copia. BHAR. 3.42.

निवात (e नि sub et वात ventus) qui sub vento est, ideo vento non expositus, non ventosus, quietus, tranquillus. BH. 6.19. 2) securus, firmus; v. sg.

निवातकवच m. (securam loricam habens, bene loricatus BAH. e praec. et कवच lorica) nomen *Dānavorum* stirpis. A. 5.10.

निवाप m. (r. वप् praef. नि s. म्र) donum sacrificale, quod Manibus datur, libatio Manibus facta. RAGH. 5.8.8.61. et ss. 16.91.

निवारण (r. वृ cl. 10. praef. नि s. मन्) 1) qui arcet, in fine comp. A. 10.70. 2) n. actio arcendi. N. 7.10.

निवास m. (r. वस् habitare, s. म्र) domus, habitatio. II. 4. 29. BH. 11.25.37.

निवित (ut videtur, intervallum non habens, e नि pro न non - v. निखिल - et वित् pro विल्, v. Wils.) spissus, densus, arctus. RAGH. 9.58. 11.15. 19.44.

निवृत् v. वृत् praef. नि.

निवृत्तकृपिंगारक्त (BAH. e निवृत् evanidus et comp. DVANDV. e कृपिन् arator et गोरक्तु bubulcus) evanidos aratores et bubulcos habens. SU. 2.24.

निवृत्तदेवकार्य (BAH. e निवृत् evanidus et देवकार्य n. - देव deus et कार्य n. faciendum, officium) evanidum deorum cultum, evanidas res divinas vel sacras ceremonias habens. SU. 2.23.

निवृत्तविपणापण (BAH. e निवृत् evanidus et DVANDV. e विपण venditio et आपण forum) evanidas venditiones et fora habens. SU. 2.23.

निवृत्तयज्ञस्वाध्याय (BAH. e निवृत् evanidus et DVANDV. e यज्ञ sacrifice et स्वाध्याय q. v.) evanida sacrificia et Vēdorum lectiones habens. SU. 2.22.

निवृति f. (r. वृत् praef. नि interire, s. ति) interitus, occasus, cessatio. BH. 16.7.

निवेश m. (r. विश् intrare, praef. नि s. म्र) 1) introitus, ingressio. SU. 2.26. 2) castra. RAGH. 5.49.

निवेशन n. (r. विश् praef. नि s. मन्) 1) introitus, ingressio. 2) domus, domicilium, sedes. IN. 3.2. BR. 1.3.

निग्र् 1. p. (समाधी क. शोलि v.) cogitare, meditari.

2. **निश्** f. (Nom. निक्, ut videtur, a शो dormire praef. नि, abjecto ई; v. निशोय) nox. IN. 5.18. H. 1.3.

निशा f. (v. निश्, निशोय) id. N. 13.61. BH. 2.69.

निशाकर m. (noctem faciens, e निशा et कर faciens) luna. N. 16.14.

निशाचर m. (nocte iens, e निशा et चर iens) nomen Rākschasorum.

निशान्त n. (r. शम् praef. नि s. त) domus. RAGH. 16.40.

निशापति m. (noctis dominus, e निशा et पति) luna.

AM.

निशित v. शो praef. नि.

निशीय *m.* (r. शी praef. नि s. थ) nox. MAH. 1.4275.

निश्चय *m.* (r. चि praef. निस् s. अ) 1) decisio, judicium, dijunctio. BR. 2.27.29. BH. 18.4. 2) consilium, decreatum, institutum, sententia. SA. 7.6. BH. 2.37. 3) certum, veritas. N. 19.s. — *Instr.* निश्चयेन *Adv.* certe.

निश्चल (*KARM.* e निस् et चल se movens) immotus. BH. 2.53.

निश्चित *v.* चि praef. निस्.

निश्चेष्ट (*BAH.* e निस् et चेष्ट) motionis, nisus expers, immobilis, immotus. — *Acc.* निश्चेष्टम् *Adv.* A. 3.40.

निपङ्क् *m.* (r. सञ्ज् praef. नि s. अ) pharetra. RAGH. 2.30.

निपङ्किन् *m.* (a praec. s. इन्) pharetrâ instructus. RAGH. 7.53.

निपध *m. pl.* *Nischadhi*, nomen regionis (Wils. a country in the south-east division of India). N. 1.3.27.

निपाद *m.* (r. सद् praef. नि s. अ) i.q. किरात. RAGH. 14. 52. et 70.

निपादिन् *(r. सद् praef. नि s. इन्)* sedens. RAGH. 1.52. 4.20.

निपूदन् *n.* (r. सद् occidere, praef. नि - v. gr. 80. - suff. अन्) occisor, *in fine comp.* N. 2.23.

निष्क् 10. *A.* (परिमाणे क. माने *v.* *Denom.* esse videtur, a sq.) pendere, metiri.

निष्क *m. n.* (fortasse a praep. निस् suff. क, cf. उत्क) 1) pondus quoddam auri. HIT. 104.9. 2) pectoris ornamentum. R. SCHL. I. 6.9.

निष्काय *m.* (r. क्रो प्राef. निस् s. अ) pretium. RAGH. 2.55. 5.22. 15.55.

निष्ठा *f.* (r. स्था प्राef. नि, v. gr. 80.) 1) sedes, habitatio (cf. परिषिष्ठा). BH. 18.50. 2) status, conditio, agendi, vivendi ratio. BH. 3.3.5.17.17.1. 3) finis, extremum; interitus, *v.* नैष्ठिक.

निष्ठोवन् *n.* (r. ष्ठोव् प्राef. नि s. अन्) actio spuendi, ex-spuendi. BHAR. 1.91.

निष्ठुर *(r. स्था प्राef. नि s. उर्)* durus, asper, atrox. RAGH. 3.62. 8.64. HIT. 100.14.

निष्ठूयूत *v.* ष्ठिव्, ष्ठोव् प्राef. नि.

निष्णात *v.* स्त्रा प्राef. नि.

निष्पन्द् (ut mihi videtur, *BAH.* e निस् et obsoleto subst. स्पन्द्), abjectâ praepositionis sibilante et mutato radicis स् in ष्, quanquam vulgo haec radix litteram स् immutatam retinet. Scribitur etiam निस्पन्द्, quod Wils. sicut निष्पन्द् a rad. पद् praefixo निस् deducit; निस् + पद् autem proprie e gredi significaret et r. पद् insertam nasalem non admittit) immotus. RAGH. 6.40. 15. 37. R. SCHL. I. 55. 15.

निष्पन्न *v.* पद् प्राef. निस्.

निष्पिष्ट *v.* पिष् प्राef. नि.

निस् *Praep. insep. ex.* (Cf. hib. particulas negativas *nis*, *nios*, *nir*, *nior* et v. composita ut निःशब्दः)

निसर्ग *m.* (r. सृज् प्राef. नि s. अ) 1) natura, indoles. RAGH. 3.35. 6.29. 2) jussus. SA. 1.15.

निस्तार *m.* (r. त् प्राef. निस् s. अ) actio gratiam referendi, reprendendi. HIT. 99.18.

निस्वन् *m.* (r. स्वन् प्राef. नि s. अ) sonitus, strepitus. IN. 2.11. N. 21.34.

निहत *v.* हन् प्राef. नि.

निहन्त् *m.* (r. हन् प्राef. नि s. त्) occisor. A. 1.7.

निहित *v.* धा प्राef. नि.

नी 1. *P. A.* 1) ducere. H. 4.7.: न यिष्यामि त्वाम् अथ यमसादनम्; Lass. 45.8.: ताम् ... स्वगृहन् निन्ये; SU. 2.20. R. SCHL. I. 42.20. Secum ducere. R. SCHL. II. 30.19.: माम् वनन् न चेन् न यिष्यासि विषम् पास्यामि. — नेतुम् वशम् in potestatem redigere. RAGH. 8. 19.: अनयत् ... वशम् एको नृपतीन् अनन्तरान्. 2) abducere. R. SCHL. I. 22.4.: न रामन् नेतुम् ग्रहस्ति. 3) ferre, portare. M. 14.: उदृत्या लिङ्गरात् ... तम् मत्स्यम् अनयद् वापोम् महतोम्; *ild.* 18. 20. 22. 23. 24.; H. 3.5.: ग्रान्ते 'माम् मम श्रोणीन् नेत्यामि त्वाम् विहायसा. 4) *de tempore* traducere, transigere. RAGH. 1.33.: कालं स निनाय; 1.95.: कुशशयने निशान् निनाय. *Caus.* portandum curare. MAN. 5.104.: न विप्रम् ... मृतं ग्रुदेण नापयेत् (नापयेत् pro नापयेत् si-cut e.c. मापयामि a मी, gr. 521.). (Cf. gr. νέομαι,

- vīśemai, vī-somai; lith. nesu; slav. nesū fero, adjectā sibilante, cf. fut. नेत्योमि.)*
- c. अन् 1) propitiare, reconciliare, placare. RAGH. 5.54.: क्रुद्धो मया 'नुनोतः प्रणतेनः 19.38.: पराङ्मुखोर ना 'नुनेतुम् अबलाः स तत्वे; 19.43.: अन्वनैपुर अवधूतविग्रहास् तन् उत्स्वियोगम् अङ्गना; Lass. 45.: तां सुकोमलवचनैरु अनुनोय. — अनुनोत jucundus, gratus. UR. 51.7. 2) rogare, supplicare. R. Schl. I. 8. 20.: न गच्छेम क्षेपेर भीता अनुनेत्यनित तन् नृपम्. 3) suadere. MAH. 1.3528.: भवतो ऽनुनयाम्य एवम् पुन्ह रात्ये ऽभिपिच्यताम्; RAM. II. 47.46.: अनुनोता ऽस्मि रामेण. 4) dare, tradere. MAH. 1.6481.: अनुनेत्याम्य अहम् विद्यां स्वयन् तुभ्यम्.
- c. अन् praef. प्रति recusare, c. acc. pers. MAH. 1.776.: एतत् प्रत्यनुनये भवन्ताव् आश्विनो.
- c. अप abducere, removere. H. 4.33.: अपनेतुञ्च यतितो नचै व शकितो मया; R. Schl. II. 83.9.: दृष्ट एव हि नः शोकम् अपनेष्यति राघवः. Abficere. RAGH. 4.64.: अपनोतशित्खाणाः शोपास् तं शरणं ययुः.
- c. अप praef. वि id. MAH. 1.6017. R. Schl. II. 10.37.
- c. अभि adducere. RIGV. 42.8.: अभि सूयवसन् (सूयवसम्) नय (नः) «bono gramine insignem ad locum duc nos»; MAN. 3.769.: शरो इयाम् अभिनोयमानः.
- c. आ 1) adducere. H. 2.12. N. 16.3. 2) afferre, apportare. N. 20.4.: एनन् मे पठन् आनयताम् इह; SA. 5.78.: अग्निम् आनयित्वे ह (pro आनोय). Caus. addendum curare. IN. 5.54.: आनाय्य तनयम्; N. 8. 11.: सूतम् आनाययामास पुरुषैर् आप्तकारिभिः. R. Schl. I. 4.25. RAGH. 12.12. MAH. 1.2974. — आनायितुम् pro आनाययितुम्, R. Schl. II. 14. 21. (v. simpl.)
- c. आ praef. सम् + अभि adducere. MAH. 3.10656.: वनिदं समन्यानय मत्सकाशम्.
- c. आ praef. उप afferre, apportare. R. Schl. I. 19.22.: अन्वम् उपानोतम्; M. 10.
- c. आ praef. सम् + उप adducere, congregare. MAH. 1.7460.: मत्वाय समुपानोतास् ते.
- c. आ praef. परि circumducere. MAH. 2.2685.: को नु ताम्... सभामध्ये पर्यानयेत्.
- c. आ praef. प्रति reducere. MAH. 2.2475.: तृणम् प्रत्यानयस्त्रै 'तान्.
- c. आ praef. सम् 1) adducere. SA. 6.6. N. 18.17. 2) afferre, apportare. SU. 4.7.: समानोतेषु तत्र वै वरास-नेषु. 3) congregare. SU. 3.13. et 18.
- c. उत् sursum ducere. MAH. 1.3103.: पुत्र उत्त्वयति यम-क्षयात्.
- c. उप 1) adducere. N. 26.35.: दमयन्तीम् उपानयत् (nisi hoc compositum ex उप + आ + अनयत्. 2) afferre, offerre. MAN. 3.228.: उपनोय तु तत् सर्वम्; MR. 275.20.: आर्यस्या "सनम् उपनय; RAGH. 10.53.: उपनोतन् तद् अन्वम् प्रत्यग्रहोन् नृपः; R. Schl. II. 54.: उपानयत धर्मात्मा गाम् अर्द्धम् उद्कन् तथा. 3) अत्. sacro filo cingere. MAN. 2.69.: उपनोय गुरुः शिष्यम्; 2.140.: उपुनोय तु यः शिष्यम् वेदम् अध्यायेद् द्वितीयः; RAGH. 3.29.: उपनोतम्... विनिन्युर् एनाङ्गुरुवो गुरुप्रियम्.
- c. निस् 1) educere. HIT. 73.22.: किम् वा उडनिचेष्टितन् न वा इत्य् एतद् व्यवहारान् निर्णेतुन् न शक्यते. 2) exquirere, invenire, explorare, cognoscere, herausbringen (v. निर्णय). HIT. 101.16.: पुरावृत्तकथोदारैः कथन् निर्णीयते परः; 94.9.: निर्णीय शुभल-ग्नम्.
- c. परा abducere, asportare, auferre. MR. 315. 1. inf.: पराण्यामि एतं लघुम्.
- c. परि 1) circumducere. अग्निम् परिषेतुम् circum ignem ducere al quam matrimonii causā. R. Schl. II. 42.8.: अग्नेणां यज्ञ ते पाणिम् अग्निम् पर्यणयन्न यत्. 2) uxorem ducere in matrimonium. BR. 1.26.: मत्ववत् परिषीय; HIT. 63.1.: एनाङ्गुर्वर्विवाहेन परिणयतु भवान्. 3) explorare, cognoscere. MAN. 7.122.: तेपाम् वृत्तम् परिषेयेत् सम्यग् राष्ट्रेषु तच्चैः. (एवं निर्णीय.)
- c. प्र 1) producere, proferre, afferre. RAGH. 14.67.: धर्मो मनुना प्रणीतः. — दण्डम् प्रणेतुम् punire, castigare,

- c. loc. vel gen. MAN. 7. 20.: यदि न प्रणयेद् राजा दण्डम् दण्डयेषु; 8.238.: न तत्र प्रणयेद् दण्डन् नृपतिः पश्चरक्षिणाम्; 7.31.: प्रणोतुं शक्वते दण्डम्. 2) aniare, favere. N. 4.2.: प्रणयस्व (v. प्रणय).
- c. प्र praef. सम् id. sgf. 1. MAH. 2.2126.: यशः सम्प्रणीतम्; MAN. 7.16.: तम् (दण्डम्) ... यथार्हतः सम्प्रणयेन् नरेषु.
- c. प्रति reducere. R. Schl. II.98.22.: नौ ... गृहाय प्रतिषेध्यति.
- c. वि 1) abducere, amovere. R. Schl. II.69.3.: आयासम् विनयिष्यन्तः; RAGH. 2.49.: शक्यो ऽस्य मन्युर भवता विनेतुम्; 5.72. et 9.71.: विनोतनिद्. 2) educate, instruere. RAGH. 3.29.: विनिन्युर एन्डु गुरवः; MAH. 3.12585.: शूरान् अब्बेषु ... विनयेत्. — विनोत submissus, modestus. N. 26.30.: विनोतैः परिचारकैः; RAGH. 10.13.: उपस्थितम् प्राञ्जलिना विनोतेन गृहत्मता; domitus de bestiis. MAN. 4.67.: ना 'विनोतैरु व्रजेद् धूर्यैः; 68.: विनोतैस् तु व्रजेत् (धूर्यैः); RAGH. 14.75.: तपस्त्विसंसर्गविनोतसत्वे तपोवने.
- नीच** (sem. -ची, correptum e न्यच्, न्यचो; a rad. अञ्ज praef. नि suff. ऋ, v. न्यच्) humilis; transl. vilis, pravus. N. 21.14.: रहोऽनीचानुवर्ती; Lass. 1.3.: प्रारम्भते नखलु विघ्नभयेन नीचैः.
- नीचग** (e praec. et ग iens) humiliter iens, *de flumine, tenui aquâ fluens.*
- नीड** m. n. nidus. (Lat. *nidus*, hib. *nead*, cambro-brit. *nyth*, germ. et anglo-sax. *nest*.)
- नीति** f. (r. नी s. ति) 1) ductus, ductio. 2) vitae ratio, mores. 3) doctrina de moribus, Ethica. HIT. 3.4.
- नीथ** m. (r. नी s. थ) dux. V. नाथ.
- नीप** m. nomen arboris (*Nauclea cadamba*).
- नीर** n. (ut videtur, e नार् attenuato ऋ in ह्) aqua.
- नीरजस्क** (BAH. e निस् et रजस् adjecto suff. क, v. gr. 665.) liber a pulvere. R. Schl. I.24.4.
- नीरव** (BAH. e निस् et रव) soni expers. RAGH. 8.57.
- नीरस** (BAH. e निस् et रस) saporis expers, insipidus. UR. 24.6.
- नीराजन** n. (r. रजः praef. निस् s. ऋन) lustratio; v. sq. नीराजना f. (fem. praec.) id. RAGH. 4.25.17.12.
- नील्** 1. p. nigrum, violaceum, caeruleum, lividum esse; colore nigro etc. afficere. V. sq.
- नील** (r. नोल् s. ऋ, nisi potius नोल् Denom. a नोल्, hoc autem a निष् nox suff. ल्, abjecto ऋ et producto ह्; cf. lat. *niger*, Them. *nigru*, quod e *nic-ru* explicari potest, mutatā tenui in medium; v. Benfey. II.57.) niger, caeruleus, violaceus; lividus. H. 1.37.4.29. N. 16.17.
- नीलकण्ठ** m. (nigrum vel violaceum collum habens, BAH. e praec. et कण्ठ collum) 1) pavo. UR. 59.15. 2) nomen dei *Sivi*.
- नीलमणि** m. (BAH. e नील et मणि) sapphirus.
- नीलिनी** f. (a नील s. इन्, adjecto signo fem. ह्) Indigofera tinctoria.
- नीली** f. (a नील signo fem. ह्) id.
- नीव्** 1. p. (स्थौल्ये) magnum, crassum, corpulentum, turgidum esse.
- नीवर** m. *oryza sylvestris*. RAGH. 1.50.
- नीवी** f. vestimentum, quo seminarum medium corpus tegitur, feminalia. RAGH. 7.9. MEGH. 69.
- नीहार** m. (ut videtur, a r. छृ praef. नि, producto ह्, s. ऋ) pruina. H. 4.40. R. Schl. I.55.25. RAGH. 7.57.
1. **नु** 2. p. नीमि vel नवीमि (gr. 350.) laudare. NALOD. 1.30.: इन्द्रियातनुतः; BHATT. 14.112.: नीलन् नुनाव. (Cf. lat. *nu-men*.)
2. **नु** particula interrogativa, quae praeципue invenitur post किम् ejusque derivata, et post negationem न. H. 2.32. N. 12.28.29.98. 19.26. 22.13.11.4. (Lat. *num*, v. gr. comp. 370.)
- नुद्** 6. p. A. नुदामि, नुदे, part. pass. नुन् 1) mittere, agere, impellere, incitare. DR. 8.24.: सूतस्य नुदते वाहान्. 2) depellere, removere, repellere. RAGH. 6.68.: सशयम् अस्य ... नुनोद; MAH. 3.1341.: एनो राजा नुदते यद्यैः. — Caus. agere, pellere, incitare, e. c. equos. A. 6.17.: तान् व्यान् अनोदयत्; N. 19.23.: ते नोद्यमानाः ... व्योत्तमाः.

- c. अप depellere, repellere, removere. BH. 2.8.: न हि प्रपश्यामि ममा 'पनुधाद् यच् छेकम्.
- c. अप praef. वि id. MAH. 3.10695.: अलक्ष्मीम् व्यपनोत्स्यय.
- c. आ praef. अप id. MAN. 11.102.: पापम् ब्रतैर् एभिर् अपानुदेत्; MAH. 3.16973.: पुरन्दरस्य ब्रह्म एताम् व्यपानुद्.
- c. आ praef. वि id. MAH. 4.1319.
- c. निस् निर्णदामि, निर्णदि (gr. 94^b). 1) id. R. Schl. I. 13.40.: निर्णदन् पापम् आत्मनः. 2) repudiare, fastidire, rejicere. MAN. 4.250.: पयो मांसं शाकस्यै 'व न निर्णदित्.
- c. प्र प्रणुदामि, प्रणुदे (gr. 94^b). i. q. simpl. A. 6.18.: तेन तेपाम् प्रणुन्नानाम् (ह्यानाम्); 10. 56.: गाण्डिवा-ख्यप्रणुन्नांत् तान् गतासून् ... दृष्ट्वा.
- c. प्र praef. सम् id. MAH. 3.377.
- c. वि Caus. abigere, pellere, depellere. GITA-Gov. 10. 13.: तापम् विनोदय. 2) exhilarare, animum relaxare. UR. 16. 12.: केने 'दानीम् आत्मानन् विनोदयामि; RAGH. 14.77.: विनोदयिष्यन्ति ... मुनिकन्यकास् त्वाम्; MAH. 3. 46.: रजानन् तु ते हंसमधुरस्वराः आश्चासयन्तो; विप्राग्याः क्षपां सर्वाम् व्यनोदयन्.
- c. सम् Caus. agere, pellere, impellere. N. 20.42.: हयोत्तमान् ... नलः सत्रोदयामात्.

नुव्र v. नुद्.

नू 6. p. नुवामि i. q. नु-

नूतन (a नव correpto in नू s. तन) novus, recens, juvenis. HIT. 77.7.

नूनम् fortasse, forsitan; sane, certe. N. 8.17.13.22.33.38. 21.33. H. 1.45.

नूपुर m.n. ornamentum, quod feminae in pedibus gerunt. UR. 30.7. infr.

नृ m. vir, homo. BR. 2.34. IN. 3.7. (Proprium Them. est नर् - gr. min. 124. - cui respondet gr. ANEP, praefixo a. V. नर्)

नृत् 4. p. interdum A. saltare. IN. 2.31.: एताश्च 'न्याश्च न-

नृतुस् तत्र. MAH. 1.5187.: ननर्त तन् दृष्ट्वा नृत्य-मानम्.

c. आ Caus. agitare, commovere. RAGH. 5.42.: मरुद्विर नर्तितनतामाले.

c. उप coram aliquo saltare, c. acc. R. Schl. II. 91.45.: उपानृत्यस् तु भरतम्.

c. परि circum aliquem saltare. MAH. 2.2532.: दुःशासनस् तम् परिनृत्यति.

नृत् n. (r. नृत् s. त) saltatio. Lass. 39.11.

नृत्य n. (r. नृत् s. य) id. IN. 3.6. SU. 4.8.

नृप m. (viro, homines regens, e नृ et प) princeps, rex. IN. 2.14.

नृपति m. (e नृ et पति dominus) 1) virorum dominus. 2) dominus, rex in universum. N. 12.35.

नृलोक m. (तत्र. e नृ et लोक mundus) hominum mundus, i. e. terra. IN. 3.7.

नृशंस (homines vulnerans, occidens, e नृ et शंस a rad. शंस् vulnerare, occidere, suff. अ) 1) Adj. improbus, scelestus. BR. 1.24. HIT. 123.17. 2) m. scelus. BR. 1.33. N. 29.3.

नेतृ m. (r. नो s. त्) dux. N. 12.128.

नेत्र n. (r. नो ducere, s. त्र) oculus. Cf. नयन.

नेत्रमुष् Adj. (e praec. et मुष् furans) oculos furans, rapiens. IN. 1.7. cf. N. 5.7.

नेद् 1. p. v. निद्.

नेदिष्ठ, नेदोयस् v. gr. 251.

नेपथ्य n. 1) vestis splendida, pretiosa. RAGH. 6.6.14.9. 2) postscenium.

नेमि f. rotae orbis. RAGH. 1.17.

नेप् 1. A. (जतौ) ire, se mouere.

नैक (e न non et एक unus) varius, multus. N. 12.37.

नैगम m. (a निगम s. अ) mercator. UR. 59.16., v. append. p.22.

नैपुण n. (a निपुण s. अ) dexteritas, habilitas, ingenium; peritia, cognitio, doctrina, disciplina. N. 15.3.

नैपुण्य n. (a निपुण s. य) id. SA. 3.21.

नैराश्य *n.* (a निराश vacuous a spe - निस् + आशा - suff. य) vacuitas a spe. HIT. 32. 17.

नैर्कृत (a निर्कृति, quod nom. pr. esse dicitur, s. अ) I. subst. m. 1) daemon, malus genius. 2) Nom. pr. Genii, qui plagae ad Africum sitae praest. AM. II. Adj. *nirriticus*. A. 4. 30.

नैर्कृतो *f.* (a praec. adjecto signo *fem.* हृ) plaga ad Afri-
cum sita.

नैश (*f.* -शी, a निश् vel निशा *s.* अ) nocturnus. UR. 6. 13.

नैषध (a निषध *s.* अ) *Nischadhensis, Nischadhis* natus,
cognomen Nali.

नैष्कर्म्य *n.* (a निष्कर्मन् actionis expers - BAH. e निस् ex
et कर्मन् actio, opus, *euph.* r. 79. - suff. य) vacuitas ab
actione, otium. BH. 3. 4. 18. 49.

नैष्कृतिक (a निष्कृत vacuus ab opere *s.* हृक) operum
expers, otiosus. BH. 18. 28.

नैष्ठिक (*f.* हृ, a निष्ठा finis, extremum, *s.* हृक) extremus,
ultimus, supremus. BH. 5. 12. RAGH. 8. 25.

नैरुर्य *n.* (a निरुर् *s.* य) duritia, animus durus. HIT. 25. 8.

नो (e न et उ q.v.) non. HIT. 108. 12. Lass. 41. 15. 77. 2.

Praesertim sequente चेत्. HIT. 18. 18. UP. 76. Lass.
7. 13.

नौ *f.* (fortasse a r. स्ना abjecto सू) navis. H. 1. 3. (Gr.
ναῦς; lat. *navis*; anglo-sax. *naca*; germ. *vet. nacho*, mu-
tato o formarum नावम्, नावा etc. in gutturalem, v.
gr. comp. §§. 19. 124.; heb. *naoi, noi* a lat. *navis* deduci
potest.)

नौका *f.* (a praec. *s.* कृ in *fem.*) navis. M. 36.

नौबन्धन *n.* (e नौ navis et बन्धन ligatio) nomen Him-
vantis montis cacuminis. M. 49.

न्यग्रोध *m.* *Ficus indica.* H. 1. 24.

न्यङ्कु *m.* capreae species. DR. 4. 15.

न्यच् (न्यङ्क, नोचेः, न्यक्, r. अञ्च् praef. नि; v. gr. 196.)
brevis, humilis, vilis; v. नोच.

न्याय *m.* (r. हृ ire, praef. नि *s.* अ - नि + ए + अ) de-
centia, convenientia, decorum, apta ratio. N. 12. 69. APPY.

न्याय्य (a praec. *s.* य) conveniens, justus, meritus. N. 6. 6.

न्यास *m.* (r. अस् deponere praef. नि suff. अ) 1) actio de-
ponendi, exuendi. SA. 2. 23. 2) depositum. BR. 1. 29.
UP. 70.

प

प *Adj.* in fine comp. (r. या *s.* अ) 1) bibens. IN. 2. 6. 2) re-
gens, e. c. नृप, अधिप.

पंश्, पंस् 10. *p.* (scribitur पश्, पस्, gr. 110^a.) destrue-
re, perdere.

पक्ष् 1. et 10. *p.* (पत्तिग्रहे) amplecti, capere, accipere. (Huc
trahi posset goth. *faha* capio, nostrum *fange.*)

पक्ष् *m.* 1) latus. BH. 14. 25. 2) *etiam neut.* ala. RAGH. 12.
102. 3) dimidia pars mensis. HIT. 23. 14. 4) *in compos.*
cum vocibus, quae comam significant, copia, multitudo.
5) amicus, assecla. UR. 10. 17. (V. पक्षिन् एt cf. lith.
pauksz-tis avis; goth. *fug-ls* id.; nostrum *Vogel*; fortasse
lat. *passer* e *paxer.*)

पक्षिन् *m.* (alas habens, a praec. *s.* हृन्) avis. N. 1. 19.
(V. पक्ष्.)

पक्षमन् *n.* (ut videtur, a r. पक्ष् *s.* मन्) 1) pilus. DR. 5. 6.
2) cilium. N. 11. 33. 3) floris fibra.

पद्म *m. n.* (r. पञ्च् *s.* अ) 1) lutum. 2) pulvis. RITU-S. 1. 6.
(Goth. *fani* lutum.)

पद्मज *m.* (in luto natus, तत्प्र. e praec. et त्र) nymphaea,
lotus.

पद्मिता *f.* (r. पञ्च् *s.* ति) linea, series, turba. A. 7. 23.

1. पच् 1. *p.* 2. coquere. BH. 15. 14.: पचाम्य् अन्नज् च-
तुविधम्; MAH. 3. 13234.: शाकम् पचते; 3. 10501.:
स नरके पद्मयमानः: — *Pass.* maturescere. RAGH. 11.
50.: सुकृतां हि पच्यते कल्पद्रुमफलधमि काङ्क्षितम्.
Caus. coquendum curare. MAH. 3. 104.: आत्मने पाच-
येन् ना 'नम्. (Gr. ΠΕΠ pro ΠΕΚ mutatā gutt. in
lab., πέστω, πεπτός, ὁπτός, ὀπτάω, abjectā initiali,

६४८; lat. *coquo*, mutatā initiali labiali in gutt.; *coctus* = पक्तस्, *coctum* = पक्तुम्; fortasse *pā-nis* e *pac-nis*, abjectā gutturali, sicut in *lū-na*, *lū-men* pro *luc-na*, *luc-men*, nisi *pō-nis* cohaeret cum *pa-sco*, *pā-bulum*, (*πάσμα*) et scr. 2. पा; serb. *pećem* asso; russ. *pećj* fornax, *pećenj* coctus; *kipjetj* bullare, fervere, mutatā lab. in gutt., gutt. in lab.; lith. *pecz'ēnka* caro assa, *pečius* furnus, *kēppū* asso, fut. *kep-su*, infin. *kep-ti*; nostrum *koche*, germ. vet. *cocho* fortasse a lat. *coquo*; de nostro *backe* v. भृत्.)

2. पच् 1. A. (व्यक्तिकरणे) explicare.

1. पच् 1. A. (scribitur पच्, gr. 110^a.) id.

2. पच् 10. P. (विस्तारे क. तत्त्वे व.; scribitur पच्) expandere, extendere.

पञ्चत्व n. (a पञ्चन् s. त्व) πεντάς, praesertim quinque elementorum, inde पञ्चत्वङ् गन्तुम् mori, a dissoluzione corporis in quinque elementa. HIT. 35. 13. 101. 14. Lass. 21. 18. 31. 3.

पञ्चन् quinque. (Lith. *penki* masc.; slav. *pjatj*; gr. πέντε, πέμπε; armor. *pémp*; cambro-brit. *pump*; goth. *fimf*; lat. *quinque*; hib. *craig*.)

पञ्चम (a praec. s. म) quintus.

पञ्चशर m. (quinque sagittas habens, BAH. e पञ्चन् et शार) cognomen *Anangi*, dei amoris. AM.

पञ्चशाख m. (e पञ्चन् et शाखा ramus) manus. AM.

पञ्चाशत् (ut mihi videtur, e पञ्चदशत्, ejecto दू) quinquaginta. (Gr. πεντήκοντα; lat. *quinquaginta*; hib. *caogat*; v. gr. comp. 320. annot.)

पञ्चर n. cavea *avium*. UR. 34. 5.

1. पद् 1. P. ire. Caus. findere. SA. 5. 1.: काषान्य् अपार्थयत्; N. 11. 28.: मुखतः पाठ्यामास शान्तेण; DEV. 6. 13.: पाठ्यामास नखैः कोषानि केशरी; IN. 1. 3.: डलदान् पाठ्यन् द्रवं (V. चद्)

c. उत् Caus. evelgere. MAH. 1. 7076.: उत्पाद्य दोर्यान् द्रुमम्; RAGH. 15. 19.: प्रांशुम् उत्पाठ्यामास ... द्रुमम्.

c. उत् praeſ. सम् Caus. eximere, promere, extrahere. DEV. 2. 20. et 21.

c. विद् discerpere, divellere. RAGH. 6. 17.: कोतकवर्हम् ... विपाठ्यामास युवा नखायैः.

2. पद् 10. P. पाठ्यामि (भाषायाम् क. त्विपि व.) dicere; splendere. BR. 1. 20.: पठितम् वै मया पूर्वम् ... यतो ज्ञेमन् ततो गन्तुम् (pro पठितम् exspectaveris पाठितम्; in ed. Calc. legitur यतितम्; cf. पुद्, पठ). 3. पद् 10. P. पठ्यामि (ग्रन्थे क. वेष्टने व.) ligare, circumdare, vestire. (Cf. पुद्)

पट m. (r. 3. पद् s. अ) 1) pannus. UR. 4. 12. HIT. 80. 15. 2) vestis. N. 20. 3. et 4.

पटल n. (r. पद् s. अल्ल) cumulus, copia, multitudo. HIT. 80. 15.: डालपटल; RAGH. 4. 63.: क्लादपटल; v. sq.

पटली f. (fem. praec.) id. BHAR. 3. 36.: अभ्रपटली.

पदु m. f. n. (r. पद् s. उ) 1) acer de sono. RITU-S. 1. 22. et 25. 2) aptus, habilis, dexter, peritus, eruditus. HIT. 75. 1.: मायापदु; v. sq.

पदुत्व n. (a praec. s. त्व) dexteritas, habilitas, peritia, prudentia, ingenium. HIT. 25. 11.

पदुर् m. 1) fascia. RAGH. 16. 17. 18. 43. 2) sedes. UR. 19. 4. inf.

पद्मिष्ठश m. teli genus. SU. 2. 3.

पद् 1. P. interdum A. recitare, legere. R. SCHL. I. 1. 94.: यः पठेद् रामचरितम्; MAH. 3. 8172.: जायत्रीम् पठते यः; 8173.: सावित्रीम् पठन्; SA. 1. 31.: श्रुतं हि धर्मशास्त्रेषु पठ्यमानन् (sic legendum pro पठ्यमानं) द्विजातिभिः; MAH. 1. 1438.: एतद् इच्छाम्य अहं श्रोतुम् पुराणे यदे पठ्यते. — Caus. facere ut aliquis loquatur, loqui docere aliquem. HIT. 8. 2.: न शुकवत् पाठ्यते वक्तः. Facere ut aliquis legat, ad legendum exhortari, instruere: पिता वैरो येन बालो न पाठ्यते. (Cf. 2. पद्, कथ्.)

c. अति celebrare, nominare. MAH. 3. 12313.

c. परि id. MAH. 1. 2020.

c. सम् i. q. simpl. MAN. 4. 98.

पण् 1. A. interdum P. 1) ludere, tesseris, c. gen. rei quâ

luditur. N. 26.6.: प्राणयोश्च पणावहे; 26.6.: पणावः 2) in lusum ponere, in aleam dare. MAH. 2.2172.: पण-स्व कृष्णाम् पाञ्चालीन् तया "त्मानम् पुनर् जय; 2254.: द्रौपदी पण्यते. 3) lucrifacere. N. 26.19.: स रत्नकोपविचयैः पाणेन पणितो ऽपिच. 4) vendere. पण्य vendendus, venalis, v. पणयस्त्री. (Cf. lith. *pantias* pignus; germ. vet. *phant* id.; lat. *veneo*, *vendo*; v. व-पिण्ड.)

c. वि i.q. *simpl.* MAH. 1.1191.

पण m. (r. पण् s. अ) 1) ludus. N. 7.8.9.3. 2) pretium. HIT. 131.16.18.

1. पण्ड् 1. a. (गतौ) ire.

2. पण्ड् 10. p. (संहतौ) coacervare, accumulare, colligere. (Cf. विष्णुः)

पण्डा f. (r. पण्ड् s. अ) scientia.

पण्डित m. (a praec. s. इत) doctus, sapiens. HIT. 7.12.13.

पण्यस्त्री f. (e पण्य venalis et स्त्री femina) meretrix. HIT. 48.11.

1. पत् 1. p. *interdum A.* 1) cadere, c. loc. loci. BII. 16.16.: पतनित नर्के; DR. 5.4.: पातालमुखे पतन्तम्; 24.: पपात शाखो 'वा निकृत्तमूलः; MAH. 1.3569.: पुण्यतोकात् पतमानः. TROP. peccare. MAN. 9.200.: भजमानाः पतनित (Schol. पायिनो भवनित). 2) volare. RIGV. 46.3.: यदू वां रथो विभिष् पतात्; 48.6.: वयः पस्त्रिवांसः; BHATT. 5.100.: पक्षी पपात खम्. — *Caus.* facere ut aliquis cadat. H.4.43.: पातयिष्यामि राक्षसम्; DR. 8.11. Facere ut volet, *de sagittis*. R. SCHL. II. 63.22.: शरन्... अपातयम्. (Cf. पथ्, पद्; gr. ΠΕΤ, πίπτω c. redupl., aor. dor. ἔπειτον; πέτουμαι; ἔπιταμαι, ut videtur cum redupl. ex πίπταμαι abjecto π; lat. peto, impeto; penna, ut videtur, per assimil. e petna, sicut e. c. scr. पन्न a पद्; v. पतत्र; hib. ite «feather, a wing, a fin» e pite? iteach «winged», itealadh «flying, volitation», itealaighim «I fly», faoth, faodh «a fall, falling»; cambro-brit. pydu cadere, nisi haec pertinent ad पद् q.v.)

c. म्रभि advolare, irruere, accurrere. MAH. 1.1383.: खगो द्रुतम् अभिपत्यः II.3.20.: वधाया 'भिपतौ' नामः; R. II.34.18.: तं रमो अभ्यपतत् किप्रम्.

c. अा id. NALOD. 1.21.: पततः कांशिद् अपश्यत् हिताया "पततः; II.3.3.: तम् (राक्षसेश्वरम्) आपतन्तन् दृढ़वा; 3.4.: आपतत्य् एष दुष्टात्मा; 3.21. N. 13.9. c. अा praef. म्रभि exsilire. MAH. 4.807.: अभ्यापतद् भीमः शयनात्.

c. अा praef. सम् adire. MAH. 1.7213.: हर्यं समापेतुः Coire cum femina. MAH. 1.2461.

c. उत् evolare, auffliegen. MAH. 1.1335.: वितत्य पक्षी नभ उत्पात. Exsilire. N. 11.14.: मुङ्गर् उत्पतित बाला मुङ्गर् पतति विह्वला; II.4.37.: उत्पात युधिष्ठिरः. — उत्पतित qui evolavit, exsiluit; de sono, clarus. BR. 1.3.: शब्दम् भृशम् उत्पतितं श्रुत्राव.

c. उत् praef. सम् id. N. 1.22.: हंसाः समुत्पत्य; 3.15.: आसनेभ्यः समुत्पेतुः.

c. नि 1) cadere, decidere, decumbere, procumbere. N. 13.14.: नियेतुर् धरणीतले; SA. 2.26.: सकृद् अंशो निपतति. 2) devolare, niederfliegen. N. 1.23.: नियेतुस् ते गरुत्मन्तः; 3) accidere. HIT. 9.13.: मरणव्याधिशोकानाङ् किम् अद्य निपतिष्यति. Caus. निपातयामि prosternere, dejicere. H.4.52.: शोश्रम् एष निपात्यताम्; HIT. 52.6.: निपात्यते क्षणेन 'धः (शिला).

c. नि praef. प्र procumbere, se prosternere reverentiae causa, c. acc. pers. A. 2.9.: धनञ्जयश्च तेजस्वी प्रणिपत्य पुरन्दरम्.

c. नि praef. वि i.q. निपत्. Caus. MAH. 1.5279.: शिरो ऽस्य विनिपात्यताम्; MAN. 11.127.: राजन्यम् विनिपात्य (Schol. निहत्य).

c. नि praef. सन् concurrere. MAH. 2.2003.3.14899. — Caus. congregare, convocare. N. 4.3.

c. निस् (निष्पत्, gr. 79.) excidere, evolare, excurrere, effugere, se ejicere, se proruere, egredi. MAN. 12.15.; A.10.62.

c. निस् praef. वि id. MAN. 7.106. MAH. 5.268.

c. परि 1) cadere, procumbere. N. 19.20.: पर्यपतन् भू-

मौ ग्रानुभिस् ते हयोत्तमाःः 2) cingere, circumvenire, circumsedere, c. loc. pers. A. 8. 30.: पर्यपतन् ... मयि.
c. प्र 1) cadere. A. 8. 15.: हस्तात् ... प्रतोदः प्रापतद् भुवि. 2) volare, advolare. MAH. 4. 1893.: सहस्राणि शरणाम् प्रापतं स् तत्र द्वेष्ट्य रथम् अनिकात्. Caus. प्रपातयामि cadere facio. SU. 1. 14.

c. वि Caus. facere ut volet, *de sagittis*, jaculari. MAH. 4. 1862.: व्यपातयच् छरान्.

c. सम् convenire, congreedi. N. 18. 23. 23. 29. IN. 1. 36.

2. पत् 4. a. dominari. RIGV. (v. Westerg.) पृथिवीम् पत्यमानःः. (Cf. पा, unde पत् ortum esse videtur, correpto आ, sicut in पति, adjecto त्, v. gr. comp. 109^b.)

पतग् m. (volatu iens, e पत् volatus, in initio compositorum tantum usurpato, et ज् iens) 1) avis. 2) sol. RAGH. 2. 15.

पतक् m. (ut equidem puto, ex Accus. vocis पत् volatus et ज् iens, v. gr. 646.) avis. DR. 5. 18.

पतत् m. (volans, a पत् suff. Part. praes. अत्) avis. RAGH. 13. 19.

पतत्र n. (secundum Wils. a r. पत् suff. unād. अत्र; verisimiliter autem descendit, tanquam instrumentum volandi, a पत् volare suff. krit. त्र, servato chartere 1^{mae} classis) ala. AM. (Cf. gr. πτερόν, quod fortasse e πτετρόν, germ. vet. *fedara* f.; anglo-sax. *fether* penna; lith. *pá-talas* culcita plumea; russ. *pero* penna; v. पत्.)

पतत्रिन् m. (alas habens, a praec. s. इन्) avis. N. 12. 39.

पताका f. (r. पत् s. आक् in fem.) vexillum N. 25. 6.

पताकिन् m. (a praec. s. इन्) vexillarius. UR. 38. 15.

पताकिनो f. (a पताका s. इन् in fem.) exercitus. RAGH. 4. 82.

पति m. (ut videtur, a r. पा regere, correpto आ, s. ति) 1) dominus. N. 1. 2. 2) conjux, maritus. BR. 2. 12. (Lith. *pati-s* dominus in comp. *więsz-pati*s «Landesherr, ein grosser Herr» = Vēd. विश्वति; *pat-s* pro *pati-s*, conjux, maritus; slav. *gos-podj*; russ. *gospodin* dominus;

goth. *FADI*, nom. *faths* dominus, dux, in fine comp. ut *hunda-faths*, *bruth-faths*; gr. πότις e πότις; lat. *potis*.)

पतित्व n. (a praec. s. त्व) Abstractum praecedentis, conjugium feminae cum conjugie. N. 3. 6.

पत्तन् n. (r. पद् s. तन) urbs. HIT. 63. 16. (Sensu et radice convenit lat. *oppidum*, *ob-pidum*; v. पद्.)

पत्ति m. (r. पद् *ire* s. ति) pedes. HIT. 95. 8.

पत्नी f. (a पति abjecto द् s. नी, cf. formas velut इन्द्राणी, v. gr. min. 218.) uxor. N. 12. 174. (Cf. gr. πότνια, lith. *pati* uxor.)

पत्र n. (etiam पत्रत्र, r. पत् s. त्र) 1) ala. 2) folium. 3) (r. पद्) currus. RAGH. 15. 48. (Gr. πέταλον, πτίλον.)

पत्रिन् m. (a praec. s. इन्) 1) avis. RAGH. 11. 29. 2) sagitta. RAGH. 3. 53.

1. पथ् 1. p. ire. (Cf. पद् et पथिन्.)

2. पथ् v. पथ, पथिन्.

पथ m. (r. पथ् s. अ) via, regio, *in fine comp.* IN. 1. 31. (V. पथिन् et cf. gr. πάτος; germ. vet. *pad*, *fad*, *phat*, *pflat*, Them. *padi* etc. via, semita; anglo-sax. *padh*, *paedh*; heb. *fath* «a district, a field, a green, a lawn», *fatha* «a plain». V. पथिन्.)

पथिक m. (r. पथ् s. इक) viator.

पथिन् m. (in casibus fort. पन्थन्, Nom. पन्थात् e पन्थंस् v. gr. min. 198. not., in casibus debilissimis पथ्, v. gr. 223.) via. (V. पथ = πάτος; cum पन्थन् conferatur lat. *PONT*, *pons*; slav. *pátj* via e *pontj*, v. gr. comp. 255.g.; heb. *fathan* «journey».)

पथ्य (a पथ् *ire*, nisi a पथिन् vel पथ via, s. य, v. gr. 651.) conveniens, aptus.

1. पद् 4. a. (Part. pass. पत्र, Praet. mlfs. अपत्सि, in tercia pers. अपादि ad analogiam Pass.; v. Pan. III. 1. 60.) *ire*, adire. MAH. 1. 4288.: महपिस् ताम् अपथत्. (V. पद् pes et cf. पत्, पथ्, पल्, lat. *cado*, *cedo*, mutata lab. in gutt. sicut e. c. in *coquo* = पच्; *pello*, nisi pertinet ad चल् q. v., per assimilationem explicari posset ex *peljo* pro *pedjo*, mutato *d* in *l*; gr. πηδάω convenit cum

- Caus. पादयामि, fortasse πάλλω e πάδιω, v. अन्य = ἄλλος; russ. *padaju cado* = Caus. पादयामि; *hib. faoidhim* «I go, depart, send», *faidh* «departure, going».
- c. अनु *A. interdum P.* 1) sequi. MAH. 1.7962. 2) intrare. MAH. 3.239.: अन्वयदृ अन्तर्वेशम्; 3.12714.: वनम् एवा न्वयत्. — अक्षान् अनुपत्तुम् talos jacere, talis ludere. MAH. 2.2185.: तान् अक्षान् अन्वयत्; 3.1356.: अक्षान् अन्वयम्.
- c. अभि adire, accedere. MAH. 1.8130.: कृतिविदो ना भय-पयन्तः R. Schl. II.63.16.: स्नाताः पादपान् अभिपेदिरे.
- c. अभि praef. सम् accedere, venire. MAH. 3.12539.: प्रावृद्ध समभिपयत्, *omisso augmento, ita* MAH. 1.5515.: द्रेणः समभिपयत् et 3.10441.: युवनास्यः ... समभि-पयत्.
- c. आ 1) adire, aggredi. N. 21.5.: परम् विस्मयम् आ-पन्ना; Br. 1.34.: कुच्छ्रम् अहम् आपन्नः; MAH. 1.5305.: पञ्चत्वम् आपेदे; BHATT. 15.89.: एष रावणिरु आ-पादि वानराणाम् भयङ्करः; 2) in calamitatem incurrere, calamitatem obrui, (v. आपद्, आपत्ति). R. Schl. II. 53.13.: यः कामम् अनुवर्तते। एवम् आपयते किंप्रं रा-जा दशरथो यथा. आपन्न infelix. — *Caus.* 1) adducere. MAH. 1.1832.; R. Schl. II. 54.5. 2) perdere, calamitatem alicui inferre. UR. 32.11.: क्लाद् अपराधिनम् मान् आपादयसि.
- c. आ praef. वि *Caus.* interficere. HIT. 24.12.: अनाहरे-णा "त्मानम् भवद्वारि व्यापादयिष्यामि; 111.21.
- c. आ praef. सम् adire, aggredi. MAH. 1.6747.
- c. आ praef. सम् + अभि *id.* R. Schl. II. 12.1.: चिन्तां समभ्यापेदे.
- c. उत् oriri, nasci. RAM. I. 57.23.: कुक्षेऽविकुक्तिः उ-दपयत्; MAH. 10.66.: अनर्यायां समुत्पन्नो ब्राह्मणात्; MAH. 3.379.: युद्धम् उत्पत्त्यते महत्; 2.2395.: अन-यो भरतेषु दपादि. — *Caus.* producere, generare. Br. 1.30.: स्वयम् उत्पाद्य ताम् ब्रालाम्; MAH. 3.8634.: उत्पाद्य मस्यम् अपत्यम्; R. Schl. I. 19.25.: तुष्टिम् उत्पादयाञ्चकुः पितुः. Profundere, *de sanguine*. MAH. 4.167.: उत्पाद्य ब्राह्मणस्या चृग् अङ्गतः.
- c. उत् praef. सम् *id.* oriri, nasci. MAN. 10.66.; MAH. 3.15278.
- c. उप 1) adire, aggredi. MAH. 3.3078.: अर्थात् तस्यो यपत्त्यन्ते; 3081.: उपयद्यस्व कौन्तेय; c. dat. BH.13.18.: मद्वावायो यपयते. Pass. invcniri, es gibl. BH.6.39.: त्वद् अन्यः संशयस्या स्य च्छेता न त्वं उपय-यते (cf. गम् praef. अधि). उपपत्र *act.* aggressus. II. 2.8.: उपपत्रश्च चिरस्या य भक्तो यम्; pass. praeditus. N. 1.1.: उपपत्रो गुणीरु इष्टः. 2) accidere, evenire, fieri. MAH. 2.777.: यथा वदसि गोविन्द सर्वन् तद् उपयते. 3) convenire, decere; c. loc. BH. 2.3.: नै तत् त्वय् उपयते; MAH. 3.15179. — *Caus.* 1) asserre, apportare. MAH. 2.6271.: तद् अन्वम् उपपा-दयन्; RAGH. 14.8.: रक्षकपीनद्वैरु उपपादितानि ... डालानि. 2) dare. MAN. 3.96.: भिक्षाम् ... ब्राह्मणायो यपादयेत्; 9.72.; 11.76. Cum acc. pers. et instr. rei. MAH. 6724.: तम् अन्वेनो यपादय. 3) facere, perficere, peragere. RAGH. 11.91.: देवकार्यन् उपपादयिष्यतः. 4) colligere, concludere. N. 16.9.: तर्क्यामास भैमी ति कारणैरु उपपादयन्.
- c. उप praef. सम् accidere, evenire, fieri, perfici. MAH. 2.779.: किंप्रम् एव यथा त्वं एतत् कार्यं समुपयते ... तथा कुरु.
- c. निष्ठ् oriri, nasci. MAN. 9.247.: निष्पयन्ते शस्यानि यथो स्नानि; R. Schl. I. 6.23.: अक्षनाद् अपि निष्प-न्नैरु वमनाद् अपिच द्वितीयः; HIT. 15.18.
- c. प्र 1) ire, adire, proficisci. DR. 6.13.: यद्यु एव देवी ... दिवम् प्रपन्ना; N. 20.18.: शरणन् त्वाम् प्रपन्नो इस्मि; R. Schl. I. 8.17.: चिन्तान् प्रपत्त्यते. 2) se inclinare. IN. 4.14.: तव पादाव् अव्य प्रपयताम्; 5.47.: मूर्खी प्रपन्नो इस्मि पादौ ते; MAH. 1.8217.: पुनरु अ-न्नै प्रपेदिरे. — प्रपन्न inclinus, pronus, propensus, propitius. A. 4.14.: प्रपन्नस् त्वान् धनञ्जयः.
- c. प्र praep. अनु sequi. SA. 5.24. BH. 9.21.
- c. प्रति 1) adire, aggredi, pervenire. H. 1.4.: वनं राजन् गहनम् प्रतिपेदिरे; IN. 2.11.: प्रतिपेदे ... नक्षत्रमार्गम्; R. Schl. I. 23.7.: स्वधर्मम् प्रतिपयस्व. 2) nancisci,

obtinere. MAN. 7.40.: बनस्था अपि राज्यानि विनायात् प्रतिपेदिरे. 3) comperire, cognoscere. N. 18.16.: न नृपतिर् भीमः प्रतिपद्येत मे मतिम्. 4) recuperare, recipere. SA. 5.32.: स्वन् एव राज्यम् प्रतिपत्स्यते चिरात्. 5) reddere, restituere. MAN. 8.183.: स यदि प्रतिपद्येत यथा न्यूनतम्. 6) respondere. R. Schl. I.10.15.: तच् क्रूत्वा तथे 'ति प्रत्यपद्यत. 7) promittere. UP.77.: सर्वम् बनिक्त तत् प्रत्यपद्यत; Lass. 4.5.24.2.44.9. 8) facere. MAH. 2.1420.: यत् प्रतिपत्त्वयन् तन् मे ब्रूहि; 4.705.: मे समयम् प्रतिपद्यत्व; c. 2. accus. RAGH. 11.79.: तद्दनुर्ग्रहणम् एव राघवः प्रत्यपद्यत समर्थम् उच्चरम्. — Caus. 1) face-re ut alqs aggrediatur, perveniat, obtineat. R. Schl. II. 74.6.: अयशो दोवलोके त्वया 'हम् प्रतिपादितः. 2) dare, tradere. MAN. 11.6.: धनानि विप्रेषु प्रतिपद्येत्; MAH. 1.5213.: गृहन् तस्य प्रत्यपादयत. c. प्रति praef. वि averti. BH. 2.53.: श्रुतिविप्रतिपन्ना ... बुद्धिः. c. प्रति praef. सम् Caus. dare, tradere. M. 13.; मे यदा 'न्यत् स्थानं सम्प्रतिपादय. c. वि perire. HIT. 4.46.: बद्धशत्रुर् विपद्यते; R. Schl. II. 64.6s. — विपन्न calamitate afflictus. HIT. 13.15. c. सम् 1) adire, aggredi, pervenire. BH. 13.30.: ब्रह्म सम्पद्येत सः. 2) oriri, nasci. MAN. 1.3143.: पुरुषा इलायां समपद्यत; 1.2995.: स सर्वदमनो नाम कुमारः समपद्यत. 3) fieri, effici. A. 9.10.: स देशः ... गुरुं व समपद्यत; MAH. 2.942.: समपद्यन्त विस्मिताः; N. 16.3.: अस्तिन् कर्मणि सम्पन्ने; HIT. 10.4.2.: कथम् अमुना स्वल्पबलेनै तत् सम्पत्स्यते. 4) obtingere, obvenire. UR. 41.9.: सम्पद्यते पुनर् भवतः. — सम्पन्न praeditus. BR. 1.27.: शीलसम्पन्ना. — Caus. facere, perficere, explere. RAGH. 7.26.: स्वसुः ... सम्पाद्य पाणिग्रहणं स राजा; MAH. 3.15278.: मम स्पृहां सम्पादय; UR. 47.4.infr.: सम्पादितम् प्रियप्रसादनत्रतन्. c. सम् praef. उप उपसम्पन्न act. aggressus. MAN. 5.81.; pass. praeditus. N. 12.26. — Caus. afferre. R.

Schl. II. 25. 26.: समिधश्चो 'पसम्पादयामास. 2. पद् 10. 4. पदये ire. 3. पद् 1. p. (स्थैर्ये) firmum esse. Cf. बद्. 4. पद् m. (r. पद् ire) pes. SA. 3.3. N. 13.12. (Gr. ΠΟΔ, πούς, lat. PED, pes; v. पद्, पाद्.) पद् n. (r. पद् ire s. अ) 1) pes. A.9.6. 2) gradus, gressus, passus. IN.5.9. 3) versuum sectio, articulus. BH. 13.4. 4) locus, regio, provincia. SA. 7.7. BH. 15.5. (Gr. πεδον.) पदवी f. via. DR. 6.19. पदाति m. (e पद् et आति vel आति a r. अत् ire) pedes, miles pedester. N. 26.2.; v. sq. पदातिन् m. (e पद् et आतिन् a r. अत् ire s. इन्) id. DR. 2.12. पद्धति f. (ut videtur, e पद् pes et धति pro धाति, a r. धा-ponere) via. RAGH. 3.46. पद्म m. n. 1) lotus flos (Wils. Nelumbium specio-sum). 2) magnus numerus, decem billiones. पद्मराग m. (loti colorem habens. BH. e praec. et राग color) rubinus. HIT. 8.3. पद्मलोचन (BH. e पद्म lotus et लोचन oculus) loto similes oculos habens. IN. 2.31. पद्मा f. (fem. रो॒ पद्म) cognomen deae Laks'miae. HIT. 57.13. पद्मिनी f. (a पद्म s. इन् in fem.) nymphacarum multitudo, lacus nymphaeis abundans. N. 13.10. 16. 15. पन् p. 4. (पनायामि, पनाये, PAN. III. 1.28.; refertur ad 1^{माम्} classem, quanquam analogiam classis 10^{मात्रे} sequitur, producto अ initiali characteris अय्; in dialecto Vēd. tamen haec productio omittitur) laudare, celebrare. RIGV. 20.6. not.: तत् पनयद् वचोवः «illud comprobavit sermonem vestrum»; 87.3.: स्वयम् महित्वम् पनयन्त धूतयः «ipsi potentiam suam declarant quassatores». पन्य् 10. p. (scribitur पथ्, gr. 110^a.) ire. v. पथ्, पन्थन्, पथिन्.

पत्र v. 1. पद् (gr. 607.).

पत्रंग m. (pedibus non iens e पद् pes, न non, et न iens, v. euph. r. 58.) serpens (cf. उरा).

पत्र् 1. p. (गती) ire, se movere. (V. कम्प् et cf. वर्क्, बम्ब्, वर्क्, मम्ब्, मर्क्, नम्ब्, नर्क्, खम्ब्, खर्क्, गम्ब्, गर्क्, घम्ब्, घर्क्, चम्ब्, चर्क्, तम्ब्, तर्क्.

पय् 1. p. A. (गती) ire.

c. वि sternere. (in dial. Vēd., nisi विपयामि cohaeret cum rad. वृ॒, attenuato अ in इ). RIGV. (v. Westerg.) विपयन्ति वहिः. (Schol. स्तृणन्ति.)

पय् Suffixum, v. कतिपय्.

पयस् n. (r. पो bibere s. अस्) 1) aqua. MEGH. 23. 25. 41.
2) lac.

पयोद् m. (e praec. et द् dans) nubes. MEGH. 7.

पयोधर् m. (e पयस् et धर् tenens) 1) nubes. AM. 2) mamma. IN. 2. 32.

पयोधि m. (e पयस् et धि tenens, a r. धा) mare. Lass. p. 77.

पयोमुच् m. (e पयस् et मुच् dimittens) nubes. UR. 78. 18.

पयोलणी f. (ut videtur, e पयस् et स्न se baignant in fem., a r. स्ना s. अ) nomen fluminis. N. 9. 22.

पर (ut videtur, ex अपर abjecto अ initiali) 1) alias. II. 4. 3.

2) remotior, ulterior, posterior. DR. 2. 8. (v. परम्).

3) eximus, praecipuus, altus, altissimus, summus. H. 4.

22. N. 21. 20. BH. 5. 16. — In construct. cum ablat.

Comparativi vim habet. M. 50. BH. 3. 42. De पर n. exi-

mium, praecipuum in fine compositorum v. gr. 666.

N. 2. 2. 3. 12. 78. 80. BH. 18. 52. 4) hostis. IN. 5. 59. N.

12. 30. DR. 6. 29. (Cum accus. परम् convenit lat. pe-

ren in vocibus peren-die, peren-dinus, peren-dinatio;

huc etiam cum Pottio, II. 230., traxerim par aequalis,

quasi alter; germ. vet. fer procul (v. पार et पारदेश्य);

angl. far; goth. fairra id., fortasse per assimil. e fairna

quod ab Adv. परम् deduci posset, mutato m in n, adjecto

a sicut in acc. pronom. (ut thana = तम्, τόν); fairnjas,

Them. fairnja vetus; nostrum fern; germ. vet. furiro

prior, furist primus; lat. prior ejectā vocali mediā; pri-

mus = परम q.v.; gr. πρώτη, dor. πρωτά.) Huc etiam
trahi posset slav. praep. insep. Игѣ pre trans, e. c. pre-
idiū transibo, pre-coditi traducere. V. पार, पुरस्, पूर्व,
प्र.

परतस् Adv. (a पर s. तस्) ultra. BH. 3. 42.

परत्र (a पर s. त्र) alibi, praesertim in illo, futuro mundo,
opp. तथा इह (cf. अमुत्र). III. 32. 7.

परन्तप Adj. vel Subst. m. (e पर hostis in Acc. v. gr. 645.
suff. अ, et तप qui urit, vexat) qui hostem urit, hostium
vexator. II. 3. 6. BH. 4. 2.

परपुष्ट m. (ab alio nutritus, e पर et पुष्ट a r. पुष्) i. q.
कोकिल i. e. cuculus indicus. Fem. परपुष्टा. UR. 63. 5.
infr.

परभूत m. (e पर et भूत sustentatus) id. Fem. -भूता. UR.
63. 8. infr.

परम् Adv. (acc. neut. vocis पर) 1) ultra, ulterius, post,
deinde. Lass. 13. 1. Antecedente अतस् ad tempus vel
locum relato. BH. 12. 8.; N. 9. 23.; antecedente अस्मात्
MEGN. 98. — परम् सुदृतीत् post temporis momen-
tum, statim. UR. 39. 12. 2) sed, verum. Lass. 40. 10.;
43. 7.; परन्तु id. Lass. 41. 17. 44. 8. (V. अपर et cf.
nostrum aber.)

परम् (a पर s. म) eximus, altissimus, summus. IN. 5. 23.
BH. 13. 31. In fine compositi BAH. (v. gr. 666.). BH. 16.
11. (Cf. lith. pirma-s primus; lat. primus, v. पर; goth.
fruma, Them. fruman, prior, primus; frumōza prior,
frumists primus.)

परमार्थि m. (KARM. e praec. et कृषि) summus Rischis. IN.
2. 10. SU. 3. 1.

परमार्थ m. (e परम् et अर्थ) veritas. SAK. 41. 15.

परमार्थितस् Adv. (a praec. s. तस्) re vera. UR. 37. 24. (v.
not. LX.); 72. 15. Penitus, accurate. SAK. 47. 4. infr.

परमिक (a परम s. इक् omissa वृद्धि) i. q. परम्. IN. 5.
59. BR. 1. 16. 25.

परमेष्ठिन् m. (e Loc. परमे in altissimo et स्थिन्, qui est,
mutato स् in त् ad analogiam r. 80., v. etiam euph. r.
101^a.) nomen dei Brahme.

परम्पर (e पर् alius in *Acc.* et पर्) *successivus, ab alio ad alium progrediens.*

परम्परा f. (*Abstractum praecedentis*) *successio, progressio ab alio ad aliud, e. c. a patre ad filium.* BH. 4. 2.

परलोक m. (e पर् et लोक) *alius, futurus mundus, coelum.* HIT. 73. 17.

परवत् (-वान्, -वती, -वत्, a पर s. वत्) *alius potestati obnoxius.* SAK. 36. 2. 43. 16.

परवत्ता f. (a *praec.* s. ता) *Abstractum praec.* UR. 91. 3.

परशु m. *securis, ascia.* SA. 4. 18. (Gr. πέλεκυς.)

परस्तात् *Adv.* (a पर् *ulterior, s. स्तात्*) *ultra, cum abl.* BH. 8. 9.

परस्पर (e परस् - nom. sing. masc. *hac in compositione*

Fem. et Neut. vice etiam fungente, servato स्त्रे ante पूर् secundum r. 79. - et पर्, quod hac in compositione in obliquis sing. casibus solnū usurpatur) i. q. मन्योन्य q. v. H. 4. 36. SU. 4. 15. N. 13. 14. BH. 3. 11. 10. 9. M. 35.

परा (*fortasse a पर् alias sicut दक्षिणा a दक्षिण*) *Praep. insep. retro.* (Cf. gr. παρά; lith. par (praep. insep.) *retro, e. c. par-wadīnu revoco, par-eīni redeo;* hib. *frea-, far-* e. c. *freagaram «I answer», far-bhuille «a back-blow»*, v. Pictet p. 89. Fortasse etiam lat. *re-, osset.* *ra-* *huc pertinent, abjectā syllabā initiali.* E goth. *linguā fair-* *huc retulerim, attenuato a in i, praefixo a, v. gr. comp. 82.; germ. vet. far, fir; nostrum ver, v. Grimm III. 256. 4.c.; etiam faur pro e परा ortum esse potest, abjecto मात्रा finali, attenuato a medio in u; germ. vet. furi; nostrum für; island. vet. fyri, attenuato मात्रा in i; v. परि.)*

पराक्रम m. (r. क्रम् *ire praef. परा s. मात्रा*) *vis, robur, fortitudo.* H. 2. 36.

पराक्रान्त v. क्रम् *praef. परा.*

पराग m. (e परा et ग iens) *pulvis.* RAGH. 4. 30.

पराङ्मुख (BAH. e पराकृ - secundum r. 59. pro पराच् aversus, mutato कृ in उँ secundum r. 58. - et मुख् os, vul- tus) *aversum os habens.* IN. 2. 4. N. 8. 9.

पराच् *Adj.* (r. मुख् *praef. परा, v. gr. 196.) aversus.*

पराडय m. (r. त्रि *praef. परा s. मात्रा*) 1) *clades, strages.* 2) *separatio.* N. 13. 34.

पराजित v. त्रि *praef. परा.*

पराधीन *Adj.* (TATP. e पर् alias et मधीन q. v.) *alii subjec- tūs, aliis potestati obnoxius.* BR. 1. 14.

परामार्द m. (r. भू *praef. परा s. मात्रा*) *clades, destructio.* A. 10. 45.

परायण (e पर् et मध्यन itio) *in fine compositorum BAH. ae- quat vocem पर् (v. gr. 666.); e. c. शोकपरायण moero- rem tanquam praecipuum habens, moerori deditus, in moerore defixus.* N. 12. 83. 23. 1. BH. 5. 17.

परार्ध vel **परार्द्ध** (a परार्ध - पर + मध्य - *praecipuum di- midium, s. य*) *eximus, excellens.* H. 1. 30.

परावर n. (DVANDV. ex पर् *remotus et मध्यवर् posterior*) *re- motum et posterius, i.e., ut equidem puto, praeteri- tum et futurum.* SA. 6. 34.

परानु (BAH. ex पर् *remotus et मध्यसु q. v.*) *remotos vitales spiritus habens, mortuus.* N. 11. 38.

पराह्न n. (ex पर् et मध्य pro मध्यन् dies) *pomeridianum tempus, posterior diei pars (cf. पूर्वोह्न).* A. 4. 7.

परि *Praep. insep. circum; in comp. cum adjectivis valde, v. परिलघु, परिशुक्त.* (Gr. περί; hib. *faoi* «about, around» *ejecto r; germ. vet. furi, island. fyri, nostrum für* *huc referri possent, nisi उँ finale in linguis germanicis ubique evanisset, quam ob rem vocalem i hujus praepositionis ab a formae परा deduxerim, quod primum in a breve, deinde, quod saepissime accidit, in i se attenuaverit. De lat. et lith. per v. पार.)*

परिक्लान्त v. ल्लाम्.

परिक्लेष्ट m. (r. क्लिअ॒ वेखरे *praefer. परि s. तृ*) *vexator.* DR. 9. 7.

परिखा f. (r. खन् *fodere praef. परि, abjecto मात्रा, suff. मात्रा in fem.) fossa quae urbem cingit.*

परिग्रह m. (r. ग्रह् *praef. परि s. मात्रा*) 1) *amplexus.* Lass. 85. 2. inf. 2) *comitatus, familia.* BH. 6. 10. *in comp. c. मात्रा.* 3) *uxor.* UR. 70. 14.

परिघ m. (r. हन् *ferire, praef. परि, हूँ mutato in उँ, cf.*

- gr. 367., abjecto मन् ante suffixum म) 1) clava. 2) pes-sulus. SAK. 38.9.
- परिचय** *m.* (r. चि s. म्र) exercitatio, experientia. RAGH. 9.49.
- परिचार** (r. चर् praef. परि s. म्र) *ut videtur*, officiosus, studiosus alicujus rei. SA. 3.19.
- परिचारक** *m.* (r. चर् praef. परि s. म्रक) servus, famulus. N. 26.30.
- परिचारिका** *f.* (fem. praec. v. gr. 645. suff. इक) serva, formula, ancilla. N. 8.4.
- परिच्छद्** *m.* (r. कृद् tegere praef. परि, s. म्र) comitatus. (Wils. court, train, attendants, retinue). SA. 3.16. N. 17.23. *in fine comp. BAH.*
- परिच्छेद्** *m.* (r. क्षिद् praef. परि s. म्र) distinctio, discretio. HIT. 33.2.
- परिजन** *m.* (KARM. e परि et जन) comitatus, famuli, famulae, ancillae. SU. 1.14. UR. 39.9.
- परिज्ञातृ** *m.* (r. ज्ञा praef. परि s. तृ) cognitor. BH. 18.18.
- परिज्ञान** *n.* (r. ज्ञा praef. परि s. मन) cognitio. SAK. 15.16.
- परिणत** *v.* नम् praef. परि.
- परिणाति** *f.* (r. नम् praef. परि s. ति, v. gr. 94^b) 1) inclinatio. 2) maturitas. MEGH. 24.
- परिणाम** *m.* (r. नम् praef. परि s. म्र, v. gr. 94^b) 1) mutatio, conversio, transfiguratio, vicissitudo. UR. 55.9. infr. 70.6. HIT. 70.8. A.9.33. 2) finis, extremum. BH. 18. 37.38. Lass. 57.6. 3) ultima aetas. RAGH. 8.11.
- परिणाह्** *m.* (r. नह् praef. परि s. म्र) amplitudo, latitudo. AM.; v. sq.
- परिणाहवत्** (a praec. s. म्र) amplus, latus. UR. 6.3.
- परिणिष्ठा** *f.* (r. स्था praef. परि + नि, v. euph. r. 94^b) sedes, domicilium. N. 20.8.
- परितस्** (a परि s. तस्) circum, c. acc. UR. 86.1. infr.
- परिताप** *m.* (r. तप् praef. परि s. म्र) 1) calor, aestus. SAK. 53.6. 2) sollicitudo; v. परोताप.
- परित्याग** *m.* (r. त्यज् relinquere praef. परि s. म्र) relatio, renunciatio. HIT. 37.22.
- परित्यागिन्** (a praec. s. इन्) qui relinquit, renunciat. BH. 12.16.17.
- परित्राण** *n.* (r. त्रा vel त्रे praef. परि s. मन) servatio. BH. 4.8.
- परिदेवन** *n.* (r. देव् praef. परि s. मन) lamentatio.
- परिदेवना** *f.* (fem. praec.) id. BH. 2.28.
- परिदेवित** *v.* देव्.
- परिधान** *n.* (r. धा praef. परि s. मन) tunica interior. N. 9.14.
- परिध्वंस** *m.* (r. धूंस् cadere praef. परि s. म्र) 1) actio dela-bendi, ruina. HIT. 68.20. 2) actio circumerrandi, circumcurrenti. N. 10.9.
- परिपन्थिन्** *m.* (r. पन्थ् ire praef. परि s. इन्) adversarius, hostis. BH. 3.34.
- परिप्रश्न** *m.* (r. प्रछू praef. परि s. न, v. euph. r. 87. e.) per-cunctatio. BH. 4.34.
- परिग्रेसु** (ab इस् q. v. praef. परि s. उ) adipiscendi cupi-dus. N. 18.11.
- परिभव** *m.* (r. भू praef. परि s. म्र) 1) contemtio. UR 74.4. 2) clades. HIT. 81.6.
- परिष्ट्रष्ट** *v.* भ्रंश्.
- परिमल** *m.* (r. मल् praef. परि s. म्र) suaveolentia. MEGH. 26.
- परिम्भ** *m.* (r. रम् praef. परि s. म्र) amplexus. UR. 85.2.
- परिलघु** (e परि et लघु) perlevis, peregrinus. MEGH. 13.
- परिवर्त** *m.* (r. वृत् praef. परि s. म्र) commutatio, permu-tatio; v. परोवर्त.
- परिवर्तिन्** (r. वृत् ire praef. परि s. इन्) circumiens, cir-cumgrediens. N. 11.21. SU. 3.26.
- परिवर्ह** *m.* (r. वृह् praef. परि s. म्र) comitatus. DR. 1.7.
- परिवार** *v.* परोवार.
- परिवारित** *v.* वृ.
- परित्राजक** *m.* (r. त्रज् praef. परि s. म्रक) mendicans, men-dicandi voto addictus. HIT. 27.11.
- परिशुष्क** (e परि et शुष्क) valde siccus. RITU-S. 1.11.
- परिश्रम** *m.* (r. श्रम् praef. परि s. म्र) lassitudo. SA. 4. 21.
- परिश्रान्त** *v.* श्रम्.
- परिपद्** *f.* (r. सद् ire praef. परि) coetus. SAK. 2.1.

परिपोडश (ex परि et पोडश sextus decimus) *ut videtur i.q.*
पोडशन् i.e. sedecim. N. 26. 2.

परिष्कृत (Part. pass. a कृ praef. परि inserto त् euphonico,
suff. त् (v. gr. min. 111. not. 2.) ornatus. A. 2. 5.

परिघङ्ग m. (r. स्वज्ञ प्राफ. परि s. अ) amplexus. UR. 75.
20.

परिस्तर m. (r. सु प्राफ. परि s. अ) circuitus, ambitus. UR.
73. 5. MEGH. 68.

परिस्वन्द m. (r. स्वन्द् ire praef. परि s. अ) vis, robur? H.
3. s.

परिस्वव (r. सु प्राफ. परि s. अ) circumfluens, fluens. N.
24. 16.

परिहस्त m. (r. हस् ridere praef. परि s. अ) jocus. N. 11. s.
परोक्षण n. (r. इक्ष् praef. परि s. अन) spectatio, inspectio,
exploratio. HIT. 62. 3.; v. sq.

परोक्ता f. (r. इक्ष् videre praef. परि s. अ) id. N. 19. 11.
23. 2. A. 4. 2s.

परोताप m. (r. तप् praef. परि producto इ, v. gr. 111. not.,
s. अ) i. q. परिताप. HIT. 15. 5.

परोवर्त m. i. q. परिवर्त. HIT. 62. 1.

परोवार m. (r. वृ praef. परि circumdare, producto इ - gr.
111. annot. - suff. अ) famulus, comitatus. N. 26. 1. 21.
scribitur etiam परिवार. HIT. 73. 19.

परोवाह m. (r. वह् praef. परि, producto इ, s. अ) deflu-
xus, decursus aquae. HIT. 33. 22.

परूप 1) Adj. a) asper, horridus. MEGH. 62. ss. RITU-S.
1. 22. A. 8. 14. b) maledicens, convicians. 2) Subst. n.
sermo contumeliosus, probrum. DR. 6. 24.

परेण Praep. (*Instr.* τεῦ पर्) super, c. *Acc.* N. 24. 33. MAH.
1. 8414.

परेखुत् Adv. (e परे loc. τεῦ पर् et खुत्, v. अपरेखुत्) po-
stero die. AM. (Cf. perendie, v. पर.)

परेक्ष (ut mihi videtur, ex praepositione परस् ultra, se-
orsum non conservatā - cf. पर, परस्तात् et analogam
formam पुरस् ante - et अक्ष oculus, v. *euph.* r. 76^b). प-
रेक्ष esset igitur, quod est ultra oculos) invisibilis,
non visus. N. 20. 12. RAGH. 7. 13.

परोक्तता f. (a praec. s. ता) invisibilitas. N. 20. 13.

पर्कटो f. nomen arboris. Wils. «the waved leaf fig tree,
Ficus infectiosa». HIT. 18. 5.

पर्डन्य m. 1) nubes. BN. 3. 14. 2) nomen dei *Indri*.

पर्ण 10. p. (हरितभावे क. हारित्ये v.; fortasse *Denom.* a
पर्ण) viridem esse, virescere.

पर्ण n. (r. पर्ण s. अ, nisi पर्ण *Denom.* a पर्ण) frons, *praesertim delapsa.* II. 1. 18. SA. 5. 74. MEGH. 30. RITU-S. 1.
22. (Fortasse lat. *FROND* adjecto d.)

पर्द 1. 4. (कृत्स्तते शब्दे क. अपानोत्सर्गं v.) pedere. (Gr.
πέρδω; lith. *pérdz'iu* id., *pirdis* m. *pirdà* f. πορθή; russ.
perditj pedere; germ. vet. *firzo* pedo; lat. *pedo*.)

पर्दटो f. placenta. (Wils. a thin crisp cake made of any
sort of pulse.)

पर्व 1. p. ire, se movere; v. पम्ब.

पर्यङ्ग m. (ut videtur, e परि et अङ्ग) lectus, cubile. HIT.
42. 8.

पर्यन्त m. n. (e परि et अन्त) finis, terminus. HIT. 116. 20.
BN. 8. 17.

पर्यय m. (r. इ praef. परि s. अ) negligentia, temporis jac-
tura. R. SCHL. I. 26. 3.

पर्यवसान n. (e परि et अवसान) finis. HIT. 116. 20.

पर्यश्चु (BAN. e परि et अशु) lacrymis circumfusus. RAGH.
13. 70.

पर्याप्त (Part. pass. r. आप् praef. परि s. त) sufficiens, ap-
tus, idoneus. MAN. 7. 76. 11. 7. BN. 1. 10. N. 11. s. (v.
annot. ad hunc locum.)

पर्याय m. (r. इ cum *Vridddhi* praef. परि s. अ) 1) circuitus,
ordo, orbis. UR. 54. 12. infr. 2) decursus temporis. LASS.
21. 18.

पर्युपित v. वस् praef. परि.

पर्व 1. p. (पूरणे क. पूर्ती v.) implere. (Cf. पुर्व, पूर्, पृ.)

पर्वत m. (ut videtur, a r. पर्व suff. अत vel त inserto अ)
mons. UR. 70. 15. (Serb. *brdo* id.; fortasse goth. *fair-*
guni mons hoc pertinent, mutato *v* in gutturalem, v.
gr. comp. 19.)

पर्वन् *n.* (r. पर्वं s. अन्) Wilsonus explicat: 1) a knot, a joint in a cane or body etc. 2) a name given to certain days in the lunar month, as the full and change of the moon and the 6th, 8th and 10th of each half month. 3) Particular periods of the year, as the equinox, solstice etc. 4) the moment of the sun's entering a new sign. 5) a festival, a holiday. 6) Opportunity, occasion. MED. 7) a chapter, a book, the division of a work. OR. D. 8) a moment, an instant. SABD. CH. SA. 1.25. UR. 70.15.

पर्पृ 1. *p. A.* (स्नेहने क. स्नेहे *v.*) amare. RIGV. 86.7.: यस्य प्रयांसि (Ros. «cibos») पर्पथ.

1. पल् 1. *p.* (जाती, ut mihi videtur, e पद् mutato इ in ल्, v. Delii Radd. Pracr. p. 3.) ire. (V. पद्)

2. पल् 10. पलयामि (रक्षणे क. रक्षे *v.*) servare, tueri; v. पाल्, पा.

पल् 1) *n.* caro. AM. 2) *m.* stramen. (Hib. *feol, feoil* caro; anglo-sax. *flesc, flæsc, flee*; germ. vet. *fleisk* id.; lat. *palea*; gall. *paille*.)

पलल् *n.* 1) id. 2) limus, lutum. (Hib. *poll* mire, dirt; gr. παλλός.)

पलाय् (pro परय् a r. अय् i. e. इ cl. 1. praef. परा, mutato इ in ल्. PAN.VIII. 2.19.) fugere. DR. 5.6.: पलायमानः 8.36.: पलायन्तज् जायद्रथम्; 8.59.: पलायसे.

पलायन् *n.* (r. अय् i. e. इ cl. 1. praef. पला pro परा s. अन्) fuga. DR. 8.32.58.

पलाश् *n.* 1) folium. 2) nomen arboris rubros ferentis flores (*Butea frondosa*).

पलित *Adj.* canis capillis praeditus. *Subst. n. pl.* पलितानि cani capilli. MAH. 1.3467. HIT. 28.7. (Cf. lat. *palidus*; gr. παλιός; slav. *plaw* flavus; lith. *balta-s* albus, *palwa-s* flavus; germ. vet. *falo* flavus, Them. *falawa*, gen. *falawe-s*.)

पल्युत्, पल्यूल् 10. *p.* (लूनिपूत्याम् क. लूनिपूत्योः *v.*; ut mihi videtur, e परि + लू, mutato इ in ल्, transposito लू in ऊल्) findere, abscondere, evellere; purificare.

पष्ट् 1. *p. i. q.* 1. पल्.

पष्टव् *m. n.* gemma arboris; surculus. N. 12.102. Lass. 59. 9.10.

पल्वल् *m. n.* palus, lacus, stagnum. N. 12.8.85. (Cf. lat. *palus, palid-is.*)

पवन् (r. पू s. अन्) 1) *n.* purificatio. HIT. 108.13. 2) *m.* ventus. N. 24.40. (De cambro-brit. *fwn*, quod Pictetius hue trahit, v. प्राण.)

पवमान् *m.* (purificans, Part. *praes.* ATM. rad. पू) ventus. AM.

पवित्र (r. पू s. त्र inserto इ) 1) *Adj.* purus, purificatus. BH. 4.38. 2) *n.* aqua. (Hib. *beathra* «water», *fothragain* «I bathe, cleanse», *fothragadh* «a bath, well of purification».)

1. पश् 1. *p. A.* 10. *p.* (पश्यामि, पश्ये, पाशयामि) ligare. (V. पाश et cf. पष्, स्पश्; cambro-brit. *fasgu* «to bind, or tie in a bundle», *fasgiad* «a ligation, a tying in a bundle»; gr. πήγυνει; lat. *pango, fascia*, fortasse etiam *fas* hoc pertinet sicut *jus* a Pottio apte ad यु ligare refertur; russ. *pojas* cingulum, nisi *po* est praep.; v. Pott. 1.267.)

2. पश् 4. *p.* (in tempp. specialibus tantum usurpatur et a grammaticis Indicis in radices non receptum est) videre, v. दृश्. (Hib. *faicim* «I see», *feachaim* «I look, view», *faochog* «oculus»; lat. *specio*, praefixo *s*, fortasse e praep. सम्, nisi पश् corruptum e स्पश्, v. 1. पश्; germ. vet. *spēho* speculator; gr. σκέπτω, mutatā lab. in gutt. et vice versa, v. Pott. p.267.)

पश् *m.* (ut videtur, a r. पश् ligare s. उ, sicut fortasse lat. *bestia* a बन्ध् ligare, mutato इ in *s* sicut in zendico *bašta* ligatus, v. gr. comp. 102.) animal, pecus. HIT. 5. 21.22. H. 4.54. (Lat. *pecus*, boruss. vet. *pecku*, germ. vet. *fihu*, nostrum *Vieh*.)

पश्चात् *Adv.* (Ablat. ab inusitatō पश्च, a quo etiam पश्चिम descendit) 1) pone, a tergo. MEGH. 37. (Schol. पृष्ठदेशी). 2) occidentem versus. MEGH. 16. 3) retro. SAK. 26.7. UR. 60.15. 4) postea, in posterum, deinde. N. 18.7.21.28.; — ततः पश्चात् inde, ab hoc, ab illo tem-

pore in posterum, deinde, postea. H. 4.16. N. 18.18. (Cf. lith. *paskuy* postea, *paskuttinnis*, *paskiausas* ultimus; boruss. vet. *pans-dan* postea, quod suffixo convenit cum *pirsdan* antea. Fortasse etiam lith. *pas* prope et lat. *post* hue pertinent. Hib. *feasd*, *feasda* «hereafter, hence-forward, forthwith» fortasse a lat. *post*, *postea*.)

पश्चात्कृ (e पश्चात् ए कृ facere) superare. RAGH. 17.18. पश्चात्ताप m. (e पश्चात् ए ताप) poenitentia. AM.; HIT. 33. 19.

पश्चिम *Adj.* (a पश्च - v. पश्चात् - suff. हम) 1) posticus, posterior. 2) occidentalis. SU. 3.26. N. 13.5.

1. पा 1. *p.* (पिवामि in dial. Vēd. पिवामि e पिपामि, v. gr. min. 295.; gerund. पीत्वा; *Pass.* पीये; *part.* पीत) bibere. MAN. 11.8.: सोमम् पिवति; H. 1.52.: पास्यन्तो 'मे डलम्; RAGH. 2.19.: तम् पूयौ सा लोचनाभ्याम्; H. 1.27.: पीत्वा पानोयम्; 4.16.; DR. 6.5.: पीतसश्च कुम्भः; HIT. 6.8.: अयम् अगदः किन् न पीयते. — *Caus.* पाययामि pro पापयामि (gr. 519.) bibere dare, potionem dare. MAH. 1.192.: हयान् पायथित्वा. (Gr. ΠΩ, πέπωκα, πῶθι, ἐπόθην; attenuato मा in i: πίνω, πίστι, cf. पीत, पीये et v. पी; lat. *Pō*, *pō-tum* = पातुम्, *pō-turus* = पातृ, *po-culum*, *bibo* = पिवामि; lith. *pēnas* lac, v. पान; boruss. vet. *pou-ton* bibere; russ. *pi-tj* id., *pivo* cerevisia; germ. vet. *bier*; anglo-sax. *beor* id.; hib. *pótaim* «I drink», nisi hoc a lat. *poto*.)

c. म्रान् i.q. simpl. RAGH. 8.67.

c. म्रा *id.* MAH. 2.2302.: आपिवेयन् तस्य रुधिरं युधि. (Pottius apte hic trahit vocem म्रप् aqua, in casibus fortibus म्राप्.)

c. प्र *id.* H. 2.11.

2. पा 2. *p.* (रक्षणे; *Pass.* पाये, *Caus.* पात्तयामि) servare, tueri, sustentare. RAM. I. 13.18.: नः पाहि रक्षतात्; GHAT. 12.: श्रोकसागरे इय पातितान् त्वद्गुणस्मरणम् एव पाति ताम्; RAGH. 2.48.: उपप्रवेभ्यः प्रदाः पासि. (v. प, पति, पल्, पाल्, पात्र et cf. lat. *Pā* in *pā-vi*, *pā-bulum*; gr. (*πάσματι*) ἐπασάμην,

πέπάμαι; πατέσμαι tam hoc quam ad पा bibere trahi potest, correpto मा, adjecto τ, v. gr. comp. 109^b). 1.; पात्वा, πάθνη, φάθνη; δεσ-πό-της, cuius prima syllaba ad scr. दिश् trahi posset; fortasse अव्याप्तिः primitive significat viros regens, ita ut conveniat cum नृप q.v. et अव्याप्तिः sit pro अव्योप्तिः producto o et mutato δ in द; lith. *po-nas* dominus, *pē-nas* pabulum, pastus, cibus; *pēnū* pasco, cibo; russ. *pitáju* id.; goth. *fóda* id., *fódeins* cibus; nostrum *Futter*.)

c. परि i.q. simpl. DEV. 11.32.: त्वम् परिपासि विश्वम्. पांशु m. pulvis. N. 13.28. (V. पांसु et cf. cambro-brit. *pain* «bloom, fine powder, or dust»; v. Pict. p.15.; lat. *pulvis* pro *pulcvis*, mutato n in l, adjecto i, sicut e.c. in *levis* pro *leguis* = लभु, v. Ag. Benary *Römische Lautlehre* p.209.; lith. *pēska* arena.)

पांसन् vilis, abjectus, contemnedus. H. 1.39.4.12.

पांसु m. pulvis. DR. 9.13.; v. पांशु.

पाक m. (r. पच् coquere suff. म्र) maturitas. UR. 64.10.

पाकशासन m. (maturitatis dominator, e praec. et शासन) nomen *Indri*.

पाटल ex rubro pallens. UR. 19.5.

पाटव n. (a पटु dexter, aptus, suff. म्र) dexteritas, habilitas, peritia. HIT. 3.4.

पाठ m. (r. पठ् s. म्र) lectio.

पाण m. (r. पण् s. म्र) ludus. N. 26.19. a. et b.

पाणि m. manus. IN. 2.20.

पाण्डुव m. (a पाण्डु nom. pr. suff. म्र, v. gr. 650.) a *Pāndu* oriundus.

पाण्डु 1) *Adj.* m. f. n. pallidus, flavescente albo colore (Wils.: pale or yellowish white). N. 2.3. 2) m. n. pr. regis *Hastināpuri*, *Judhischthiri* ejusque quatuor fratribus patris nominalis. (Hib. *buidhe* «yellow».)

पाण्डुर (a praec. s. र) i.q. पाण्डु sgf. 1. H. 2.17.

पात m. (r. पत् s. म्र) 1) lapsus, casus. HIT. 36.18. 2) volatus.

पातक n. (a पातय् *Caus.* rad. पत् cadere) peccatum, crimen. BH. 1.38. HIT. 20.10.

पाताल *n.* (fortasse a r. पत्_॒ vel a subst. पात) infernum, tartarus. SU. 4.20.

पाति *m.* (r. पा s. ति) i. q. पति. MEGH. 10.

पात्र *n.* (r. 2. पा servare s. त्र) 1) vas. HIT. 27.17. τηρο_π. HIT. 143.9. (cf. भाडन l.c. 34.2.68.19.77.3.). Dignum vas i. e. homo dignus qui accipiat. BH. 17. 20. 2) actor, histrio. UR. 1.10. (Goth. fódr, Them. fódra vagina; lat. patera; hib. putraice «a vessel, a pot».)

पाय I. *n.* (a पा bibere s. घ) aqua. MED. II. *m.* (a 2. पा servare, sustentare) 1) sol. 2) ignis. (Hib. bot ignis, bath «the sea»; cf. scr. पायिस्_॒ mare; gr. πόντος; lat. pontus; cf. etiam πόταμος.)

पायस् *n.* (r. पा s. घस्) aqua. AM.; v. पाय.

पायेय *n.* (a पथिन्_॒ via s. घय) viaticum. UR. 65.13.

पाद *m.* (r. पद्_॒ ire s. ग्र) 1) pes. 2) radix arboris. 3) radius. UR. 41.1. infsr. (V. पद्_॒ pes et cf. lith. páda-s planta pedis, pēda-s vestigium; goth. fótū-s pes, attenuato ग्र in u; de ḍ pro ग्रा v. gr. comp. 69. Cum पाद radius cohaeret fortasse hib. fadadh «kindling, lighting», fadaidhim «I kindle, excite, provoke», v. Pictet p.48.)

पादप *m.* (radice bibens, तात्प. e praec. et घ) arbor.

पादरक्ष *m.* (e पाद pes et रक्ष servans, tuens, a r. रक्ष s. ग्र) pedes. DR. 8.10.

पादाङ्गुष्ठ *m.* (ex पाद pes et अङ्गुष्ठ pollex) hallex. SU. 1.9.

पादुका *f.* (a पाद s. क correpto ऊ, nisi a पद्_॒ ire vel a पाद pes suff. ऊक, in fem.) calceus. HIT. 113.2.

पाद् *f.* (a पद्_॒ ire, nisi a पाद vel पद्_॒ pes s. ऊ) id. AM.

पाय *m.n.* (a पाद s. य) aqua ad pedes lavandos. IN. 3.2.

पान *n.* (r. पा bibere s. ग्रन) potus. (Lith. péna-s lac.)

पानोय *n.* (bibendum a r. पा s. ग्रनोय) aqua. H. 1.25.

पान्थ *m.* (a पन्थन् - v. पथिन - s. ग्र, v. gr. 223.) viator. HIT. 10.10.

पाप 1) *Adj.* improbus, scelestus. H. 1.6. 2) *n.* peccatum, crimen. BH. 2.33. (Cf. lat. peccare; gr. κάκος, mutatis labb. in gutturales; lith. pykiù iratus sum, paika-s, pikata-s iracundus, iratus.)

पापक (a पाप s. क) improbus. IN. 5.61.

पापकृत *n.* (कर्म ex पाप improbus et कृत n. factum) improbum factum, peccatum. N. 13.40.

पापाचार (वाह. ex पाप et आचार actio, vivendi ratio, mores) scelestani vivendi rationem habens, scelestam vitam agens, improbus. H. 1.48.

पापात्मन् *Adj.* (वाह. ex पाप et आत्मन्) scelestam animam habens, improbus. H. 2.26.

पापमन् *m.* peccatum. MAH. 1.3483.

पार्^१ 10. *p. A.* (Fortasse Denom. a पार् sicut idem valens तोर् q.v. a तोर्, nisi पार् est Caus. radicis घ) finire, absolvere, perficere, praesertim votum. SA. 4.6.: पार्-यित्यान्य अहन् तपः; 7.: व्रतम् पारितन् त्वया. In dialecto Prākritā nec non in recentiore Sanscr. posse, v. Hoefer «Vom Infinitiv» p. 82. (Cf. पार् एt gr. περιών.)

पार्^२ *m.* (fortasse a पर् alias s. ग्र cum Vriddhi, nisi a घ् trahicere) ripa opposita, ulterior. (V. पर्, पार् et cf. gr. πόρος, πέρα, πέραν, πέρασ, πέρανω, πείρω etc.; lat. per; lith. per trans, ultra, per; slav. pere v. पर्.)

पारक्ष (a परक्, quod ipsum a पर् alius, alienus, hostis, suff. य) hostilis, inimicus. HIT. 109.6.

पारग (e पार् et ग iens) ad ripam ulteriorem iens, transiens, translat. perlegens. N. 12.81.13.44.

पारद *m.* argentum vivum. AM.

पारदेश्य *m.* (a परदेश alia regio s. य) peregrinator, peregrinus. (Cf. priorem partem lat. per-egrinus, v. पार्.)

पारावत *m.* columba. UR. 37.6.

पारिपद *m.* (a परिपद् coetus s. ग्र) unus e coetu, e multitudine. N. 18.4.

पारुप्य *n.* (a परुप् s. य) 1) asperitas, severitas. HIT. 102. 22. 2) sermo contumeliosus. BH. 16.4.

पार्थ *m.* (a पृथा s. ग्र) a Prithā oriundus, Prithā natus, cognomen Pándavorum, praecipue Arg'uni.

पार्थिव (a पृथिवी terra s. ग्र) 1) *Adj.* (fem. घ) terrenus, terrestre. SA. 6.13. 2) *m.* princeps, rex. H. 4.39.

पार्वतीय (a पर्वत mons s. र्य) montanus. DR. 8.8.

पार्थि *m.n.* latus. SU. 3.26. N. 19.16. (Fortasse gr. πλευρά,

πλευρόν quasi पार्वर्, ejecto आ et अ॒, mutato र् in λ; L. Diefenbach apte hoc trahit lith. *pussē* dimidium, per assimil. e *purse*.)

पार्वतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) ad latus, a latere. SU. 3. 25. 27.

पार्टिंग *m.f.* calx. (Goth. *fairzna* pro *firzna* - v. gr. comp. 82. - attenuato आ in i; et germ. vet. *fersna* nituntur formā पार्टिंग; ita gr. πτέρων adjecto τ; cf. पृष्ठ dorsum, tergum.)

पाल् 10. *P.* *interdum A.* (रक्षणे क. रक्षे व.) 1) servare, tueri. R. Schl. I. 45. 29.: पालया अस्मान्; MAH. 1.

844.: ऋषीन् अस्मान् बालकान् पालयस्व. 2) regere. R. Schl. I. 5. 11.: ताम् पुरोम् पालयामास; DEV. 1. 11. 12. (V. या unde पाल्, quod etiam pro *Caus.* radicis या habetur, adjecto ल्; cf. heb. *sal* «guarding, tending cattle», *salaim* «I hedge, inclose»; v. पाल.)

c. अनु i. q. *simpl.* sens. 1. MAN. 1. 27. R. Schl. I. 1. 24.: प्रतिशाम्; II. 34. 43.: निदेशम्.

c. अभि *id.* MAH. 3. 8472.

c. परि 1) i. q. *simpl.* BR. 2. 28. N. 5. 44. 2) exspectare. R. Schl. II. 70. 13.: मुहूर्तम् परिपालयताम्.

c. प्रति 1) i. q. *simpl.* MAH. 1. 3521. 4080. 2) exspectare. UR. 37. 14.: एनम् अवलोकमार्गं परिपालयामि; SAK. 8. 13.: यावद् एताः ... प्रतिपालयामि. *Intrans.* MAH. 3. 8793.: यावद् अगमनम् मस्यन् तावत् त्वम् प्रतिपालय.

c. सम् servare. MAH. 3. 15249.: प्रतिशाम्.

पाल *m.* (r. पाल् s. अ॒) servator, custos, dominus, rex, *in fine comp.* N. 2. 8. 21. 17. BH. 11. 26. IX. 1. 1. (Heb. *sal* «a king, privileged person».)

पालन *n.* (r. पाल् s. अ॒) servatio, tuitio. HIT. 96. 9.

पावक *m.* (r. पू॒ purificare s. अ॒क) ignis. (Conferantur, quod ad syllabam radicalem attinet, gr. πῦρ, germ. vet. *fur.* Goth. *fón*, Them. *fóna* ignis formā convenit cum पवन et पावन, quae ejecto व् coalescerent in पान, quod gothice sonaret *fóna*. Fortasse lat. *focus* e *pocus*, *foveo* e *poveo* sicut *fluo* e *pluo* = प्रवामि a r. पू॒.)

पावन (r. पू॒ s. अ॒न) 1) *n.* purificatio, lustramen. BN. 18. 5. 2) *Adj.* (sem. ह॑) *purus.* RAGH. 15. 101.

पाश्च *m.* (r. पञ् ligare s. अ॒) funis. SA. 5. 16. (V. r. 1. पञ्.)

पाशव (a पञ् s. अ॒, v. gr. 650.) pecuinus. N. 23. 11.

पाशुपत *m.* (a पशुपति - animalium dominus, nomen *Sivi* - suff. अ॒) sagitta miraculosa *Sivi.* A. 3. 51.

पापाण *m.* lapis. HIT. 57. 4.: निकपपापाण «lapis Lydius». (Cf. r. भारतवर्ष.)

1. पि 6. *P.* पियामि (गतौ) ire. In dial. *Vēd.* opimare, secundum reddere, augere; secundum fieri, augeri. (V. Westerg. et cf. वैय, पोन.)

2. पि *Praep. insep.* pro आपि; v. gr. 111.

पिंस् 1. et 10. *P.* (भापर्थं त्विपि; scribitur पिन्) loqui; lucere.

पिक *m.* (fem. विकी) cuculus Indicus. NALOD. 2. 12. (Cf. lat. *pīca*.)

पिङ्ग (r. पिङ्ग॒ लिंगे, colorare) nigricans e gilvo (Wils. *tawny*). H. 2. 2.

पिङ्गल (r. पिङ्ग॒ s. अला) *id.* RAGH. 12. 71.

पिङ्गल (BAH. e पिङ्ग॒ et अला, v. gr. 681.) e gilvo nigricantes oculos habens. H. 2. 2.

पिञ्च 10. *P.* (कुद्रुठने क. क्षेदे व.) scindere, abscindere.

पिच्छ *n.* cauda pavonis. Cf. पुच्छ.

पिछू 6. *P.* पिच्छामि (बाधे) vexare. Cf. मिछू.

1. पिङ्ग॒ 2. *A.* (वर्णं क. वर्णपूङ्गयोः सम्पर्के व.; scribitur पिङ्ग॒, gr. 110^a.) pingere, honorare, conjungere.

(V. पिङ्ग॒, पूङ्ग॒, पूङ्ग॒ i. e. पर्ज॒, quod fortasse e पञ् mutatā liquidā r in n; cf. lat. *pingo*.)

2. पिङ्ग॒ 10. *P.* (व.; scribitur पिङ्ग॒, gr. 110^a). secundum क. i. q. हिंस्; secundum व. i. q. भा et सद्गू (भापद्गू दार्ढी).

पिंदू 1. *P.* (संहतौ क. संहतौ धूनौ व.) coacervare, sonare. (Cf. पिण्डू.)

पिण्डू 1. 4. 10. *P.* coacervare, colligere. MAH. 1. 298.: अ॒क्षीहिण्यः ... पिण्डिता एषैदशः; RAM. I. 26. 5. (Cf. 2. पण्डू, unde पिण्डू attenuato अ॒ in ह॑.)

पिण्ड *m.* (r. पिण्डू s. ऋ) 1) frustum. RAGH. 2.59. 2) libum, popanum, quod majoribus offertur. BR. 3.8. 3) corpus. RAGH. 2.57.

पितामह *m.* (e पिता pro पितृ - vel potius e पितर् abjecto र् et producto ऋ, v. gr. 179. - et मह् v. gr. 681.) 1) avus paternus, in Plur. majores. BR. 3.6. 2) deus *Brahma* tanquam primitivus pater. SU. 1.17.18.3.2.

पितृ *m.* (ut equidem puto, e पतृ, attenuato ऋ in इ, पतृ autem pro पातृ a r. पा servare, nutrire, suff. तृ) pater. SA. 5.93. — *Dual.* पितृरौ parentes. SA. 5.99. — *Plur.* पितस् majores, patres. BR. 3.8.19. (Zend. *patare*, nom. *pata*, acc. *pathrēm* pro *patarem*, v. gr. comp. p. 324.; gr. πατήρ; lat. *pater*; germ. vet. *fatar, fater*; goth. *fadrin* parentes; hib. *athair* pater pro *pathair*.)

पितृपैतामह *Adj.* (e पितृ pater et पैतामह avitus a पिता-मह suff. ऋ) paternus et avitus. BR. 2.14. SA. 7.7.

पितृराज् *m.* (majorum rex, e पितृ et राज् rex in fine comp.) nomen dei *Yami*. SA. 5.14.

पितृव्य *m.* (a पितृ s. व्य) patruus. AM. (Fortasse lat. *patruus*, ita ut suff. *uu* = व्य, ejecto य्, mutato *v* in *u*.)

पित्रि *n.* bilis.

पित्रि (a पितृ s. य) paternus. MAN. 10.59.

पित्स् (e पिपत्स्, ejectā syllabā ट्) *Desid.* radicis पत्.

पित्सत् *m.* (volare volens, part. praes. praec.; nom. पित्सन्) avis. AM. (Cf. *psittacus*.)

पिधान *n.* (r. धा praef. पि pro ऋषि s. ऋन) tegumentum. (Cambro-brit. *fedon* «a skreen».)

पिनद् *v.* नहूः.

पिनाक् *m.n.* 1) *Sivi arcus*. A. 3.5. 2) tridens. AM.

पिनाकिन् *m.* (a praec. s. इन्) nomen dei *Sivi*.

पिन्व् *1. p.* (scribitur पिव्, gr. 110².) 1) effundere. RIGV.

64.6.: पिन्वन्त्य ऋषो मरुतः; 34.4.: त्रिः पृक्तो ऋस्मे ऋक्ते व (ऋक्तरा इव) पिन्वतम् «ter cibum nobis, aquarum instar, effundite (Asvini!)». 2) conspergere, irrigare. RIGV. 64.5.: भूमिम् पिन्वन्ति प-यसा. 3) implere. RIGV. (v. Westerg.) पिन्वतम् ऋ-पितः (Schol. इलरहिता नदी:) पिन्वतन् धियः *ATM.*

impleri, turgere. RIGV. 8.7.: यः कुक्किः ... समुद्र इव पिन्वते. (Fortasse पिन्व् reduplicatione ortum est e 1. पा bibere - cf. पिवान्ति - ita ut sensu caus. primitive significet bibere facere; cf. मिन्व्.)

पिपासा *f.* (a पिपास् *DESID.* rad. पा bibere suff. ऋ) bibendi desiderium, sitis. H. 1.4. SU. 1.8. (Fortasse gr. δίψα e βίψα pro πίψα.)

पिपासित (a praec. s. इत्, v. gr. 652.) sitiens. SA. 5.36. पिप्पलि, पिप्पलो *f.* piper. (Gr. πίπερι, πέπερι; lat. *piper*.)

पिप्पलीमूल *n.* (e praec. et मूल) radix arboris piperis. AM.

पिप्पु *m.* (fortasse forma redupl., nisi e praep. पि et rad. पु) nota, macula, naevus. N. 17.5.

पिल् *10. p.* (क्लेपे क् नुदि व.) jacere, conjicere, mittere.

पिव् *v.* 1. पा.

पिश् *6. p.* पिंशामि, v. gr. 335. (अवयवे) *in dial. Vēd.* induere, vestire? RIGV. 68.5.: पिपेश नाकं स्तृभिः Ros. «decoravit coelum stellis»; *Vēd. apud Mādh.* (v. Westerg.): नक्षत्रेभ्यः पितरो याम् ऋपिंशन्; त्वष्टा त्रूपाणि पिंशतु; RIGV.V.: वाचम् पिपिशुर् वदन्तः. (Cf. पश् ligare, unde पिश् ortum esse videtur attenuato ऋ in इ. Westerg. radicem पिश् explicat per formare, figurare, decorare. Fortasse hoc pertinet lat. *fingo*, mutatā tenui (श् = क्) in medium.)

c. ऋ *i.q. simpl.* RIGV. 5. (v. Westerg.): ऋ रोदसी पिशानाः.

c. निस् *id.* RIGV. 110.8.: निश् चर्मण कर्मवी गाम् ऋपिंशत् «Ribhues! cute vaccam induistis».

पिशाच *m.* *Pisāc'us*, nomen malorum daemonum. N.12. 7.

पिशाची *f.* Fem. praecedentis.

पिशित *n.* caro. H. 2.10.

पिशितेषु *Adj.* (*TATP.* e praec. et इष्टु q.v.) carnis cupidus. H. 2.3.

1. पिष् *7. p.* *interdum* अ. pinsere, terere, conterere. MAH.

4.632.: पिनम्य ऋहज् चन्दनम्; 4.261.: पिंषे

- विलेपनम्; BHATT. 16.38.: वेच्याम्यूम्रोन्. — *Caus.*
id. MAH. 1.3223.: पुनस् तम् पेपयित्वा. (Lat. *pinso*;
lith. *pes-tà pistrinum*, *Stampfmühle*; gr. πίνσω *pro*
πίνσω, πίνυσσον.)
- c. उत् *i. q. simpl.* MAH. 3.457.
- c. निस् (*निषिप्*, gr. 79.) *id.* H. 4.54.: निषियल्लै 'नम्
बलाद् भूमौ; DR. 9.3.: तम् भीमो निषिपयेष महीत-
ले; MAH. 4.465.: दन्तैर् दन्तान् निषिपयेष.
- c. निस् *praef.* वि *id.* H. 4.35. Fricare. RAM. Schl. II.
35.1.: पाणिम् पाणी विनिषिप्य.
- c. प्रति *id.* प्रत्यपिंपत् *pro* प्रत्यपिनद्. MAH. 1.2004.4.
361.
- c. सम् *id.* RAM. Schl. I. 45.48.
2. पिप् 10. *p.* (हिंसायान् *x.*) laedere, ferire, occidere.
3. पिप् 1. *p.* (जत्ता *x.*) ire, se movere. Cf. पिस्.
1. पिस् 1. *p.* (जत्याम्) ire, se movere.
2. पिस् 10. *p.* (निकेतनहिंसाबलदानेषु) habitare; laede-
re, ferire; robustum esse; dare.
- पी 4. 4. (e पा, attenuato आ in रु) bibere. MAH. 3.13611.:
सोऽपोयत वारि. (V. पा.)
- पीठ *m.n.* 1) sella, sedile. RAGH. 17.10. 2) scabellum.
RAGH. 4.84.6.15.
- पीठा *f. id.*
- पीट् 10. *p.* 1) premere. R. Schl. II. 50.27.: भुजाम्याम्
वृत्तपोनाम्याम् पीडयन्; HIT. 62.8.: असकृत् पो-
उतं ज्ञानवस्त्रम् मुच्छेद् बहू दक्षम्. 2) ferire,
percutere, icere. A. 10.39.: शरवैर्पत् तान् ... ना शक्त-
नुवम् पीडयितुम्. 3) vexare, contristare, dolore af-
ficere. BR. 3.14.: पीडिता हम् भविष्यामि; N. 9.11.:
क्षुधया पीडयमानः; MAH. 5.50.: व्याधिभिद्य न पी-
डयन्ते. (Cf. पिठु.)
- c. अभि vexare. N. 12.90.: भर्तुशोकाभिपीडिता.
- c. अव premere, tundere. MAH. 1.6292.: ततो इस्य जा-
नुना पृष्ठम् अवपीड्य बलात्.
- c. आ vexare. HIT. ed. Ser. p.116.: आपोडयन् बलं शत्रोः.
— आपीडित coronatus (N. 12.102.) ab आपोड *s.* इत.
- c. उप 1) vexare. MAN. 8.67.: बुत्तृणोपपीडितः. 2) vas-
tare. MAN. 7.195.: राष्ट्रञ्चा 'स्यो 'पपीडयेत् (Schol.
उत्सादयेत्).
- c. नि 1) premere. R. Schl. I. 44.1.: अङ्गुष्ठाग्रनिपीडि-
तङ् कृत्वा महीतलम्; RAGH. 2.23.: गुरोः सदास्य
निपीड्य पादौ. 2) vexare. MAH. 2.6106.; MAN. 7.23.
- c. नि *praef.* आभि *id.* MAH. 3.14759.: कारङ् करेणा 'भि-
निपीड्य; 1.7009.: कन्दर्घवाणाभिनिपीडिताङ्गाः.
- c. नि *praef.* उप pulsare, percutere, icere. τροπ. दैविनो-
पनिपीडितः MAH. 2.2498.
- c. परि 1) amplecti. HIT. 65.13.: बाङ्गभ्याम् परिपीडितः.
2) ferire, percutere, icere. A. 10.39.: ते तु माम् पर्य-
पोडयन् (शरैः). 3) vexare. R. Schl. II. 10.38.
- c. प्र vexare. H. 1.19.: अमेण ... तुपणायाच प्रपीडितः.
- c. सम् ferire, percutere, icere. MAH. 3.12121.
- पीडा *f.* (r. पीडू *s.* आ) tormentum, cruciatus. BH. 17.19.
- पीत *v.* पा.
- पीन *v.* ए.
- पील् 1. *p.* (प्रतिष्ठम्भे *x.* रोधे *v.*) stabilire, immobilem
reddere; arcere.
- पीलु *m.* elephantus. AM. (Pers. پیل pil.)
- पीव् 1. *p.* (स्थौल्ये) magnum, crassum, pinguem esse. Cf.
एव, मीव्.
- पीवर् (r. एव *s.* वर) crassus, turgidus. IN. 5.10. (V. एव et
cf. πιαρός.)
- पुंश्ली *f.* (e पुंस् mas et चल iens in fem.) meretrix.
1. पुंस् 10. *p.* (मर्दे) conterere. Cf. 1. पिप्.
2. पुंच् (casus fortes, vocativo sing. पुमन् excepto, format
e पुमांस्, unde nom. पुमान्, acc. पुमांसम्, v. gr.
238.) mas, vir. BN. 2.62.71. (Huc traxerim lat. *mas*,
mar-is pro *masis*, *mas-culus*, abjectâ syllabâ initiali *pu*,
ad quam lat. *pu* τὸν *pu-bes* referri posset, quod fortasse
e *pumes*, mutato *m* in medium ejusdem organi, sicut in
gr. θρότος e μρότος; fortasse etiam nostrum *Mann*;
germ. vet. *man*, gen. *mannes*, quod per assimil. e *man-*
ses explicari posset, cum पुमांस् cohaeret, nisi pertinet
ad मानव.)

पुंस्काम (BAH. e praec. et काम desiderium) maris desiderium habens, maris cupidus. H. 3.15.

पुक्कश, पुक्कप, पुक्कस्त m. i. q. चण्डालः अम. पुक्कक्षस् Adj. (fem. हृ) vilis, abjectus. HEM.

पुङ्ग m. pars pennata sagittae. अम.

पुङ्गव m. (e पुङ्ग et गव bos, in compositis solum usurpatum, a गो suff. अ; vid. गवराज apud Wils.) 1) taurus. 2) in fine compositorum optimus, princeps (cf. ऋषभः).

पुङ्ग 1. p. (प्रमादे) negligentem, socordem esse. Cf. मुङ्ग, युङ्गः.

पुच्छ m. n. cauda. DR. 5.8. Cf. पिच्छः.

1. पुद् 6. p. (संश्लेषणे क. श्लेषे v.) amplecti.

2. पुद् 10. p. वोट्यामि (भापार्थे क. चूर्णभासि v.) loqui; lucere; conterere. Cf. पढ़, पठ, पुथ, सुप्तः.

3. पुद् 10. p. पुट्यामि (संसर्गे) conjungere, ligare, nectere.

पुद्ध 10. p. (अल्पोभावे क. तौक्षये v.) exiguum esse; vacuum esse.

पुण् 6. p. (शुभे क. धर्मे v.) purum fieri; justum, honestum esse vel fieri. कःः पुणति स्नानेन जनःः (Cf. पू cl. 9. पुनामि)

पुण्ड्र 1. p. (मर्दे; scribitur पुड्र, gr. 110^a.) conterere. Cf. 2. पुद्, पुंस्, सुप्तः, सुद्.

पुण्ड्रोका n. alba lotus; v. sq.

पुण्ड्रोकोदरप्रम (BAH. e पुण्ड्रोकोदर - पुण्ड्रोक + उदर albae loti venter - et प्रमा splendor) albae loti ventris splendorem habens. H. 1.32.

पुण्य (r. पुण् s. य) 1) Adj. purus, justus, bonus, pulcher. N. 12.37. IN. 2.1.9.23. BH. 7.9. 2) n. Subst. virtus. N. 15.17. Lass. 34.7. IN. 2.4.

पुण्यकर्तृ m. (e praec. et कर्तृ) qui virtutem exercet, justus, probus, sanctus. IN. 2.4.

पुण्यकर्मन् (BAH. ex पुण्य et कर्मन् factum) bona, justa facta habens i.e. agens. IN. 1.22.

पुण्यकृत् (ex पुण्य et कृत् q.v. faciens) i. q. पुण्यकर्तृ. BH. 6.41.

पुण्यगन्ध (BAH. ex पुण्य et गन्ध odor) suavem odorem habens, bene olens. IN. 2.23.

पुण्यगन्धिन् (a पुण्यगन्ध suavis odor suff. हन्) suavi ordore praeditus. IN. 2.2.

पुण्यवत् (a पुण्य s. वत्) 1) virtute praeditus, bonus, justus, probus. 2) felix, fortunatus. अम.

पुण्याह n. (e पुण्य et अह dies, v. gr. 681.) dies festus (Wilson: A holy day).

पुत्र m. filius. In Plur. et ubi in initio comp. pluralem habet sensum, 1) filii, 2) liberi, tam masculini quam feminini. BR. 1.19. Scribitur etiam पुत्रत्र. (Armor. paotr puer; pers. pusr filius, puer; lat. puer; v. पुत्रोः)

पुत्रक m. (a praec. s. क) filius. Lass. 2.15.

पुत्रदार n. (DVANDV. e पुत्र et दार, v. gr. 660.) liberi et uxoris. BR. 1.19.

पुत्रपैत्रिन् (ex comp. DVANDV. पुत्रपैत्र suff. हन्) filios et filiorum filios habens vel liberos et liberorum liberos habens. SA. 5.57.

पुत्रिका (Fem. τοῦ पुत्रक, mutato penultimo अ in ह) filia. N. 16.6.

पुत्रिन् (a पुत्र s. हन्) liberos habens. N. 24.13.

पुत्री f. (a पुत्र signo fem. हृ) filia. SA. 1.29. (Hib. piuthar «a sister»)

पुत्रीय (a पुत्र s. हृय) ad filium, ad filios, ad liberos spectans. RAGH. 10.4.

पुय् 4. p. praeſertim 10. p. पुय्यामि, पोय्यामि conterere. DR. 8.22.: गजः ... पतन् अवाकिशरि भूमौ हस्त्योरे-हान् अपोययत्; MAH. 4.643.: तस्य पोय्यामि पदा शिरः; 3.11106.: महावृक्षान् पोययन्; 5.5021.: पोय्यामास तान् सर्वान्; 3.545.: सर्वान् सर्वान् अपोययत्. (Cf. पुन्य्, पुण्ड्र, 2. पुद्, मथ्, मन्य्, सुद्, सुप्तः, कुन्य्, lat. quatio, concutio, mutatā labiali in gutturalem, sicut e. c. in quinque = पञ्च; v. कुन्य्.)

c. वि id. DEV. 2.57.: विपोयिता निपातेन गदया भुवि श्रेते; MAH. 4.1105.: अश्वान् अस्य व्यपोययत्.

पुनर् Adv. 1) iterum, denuo, rursus. N. 8. 8. 15. 16. Sacpe repetitur. N. 7.16. 2) retro. पुनर् इव्यति redibit. DR. 28*

6. 16. 3) adhuc. DR. 9.4. 4) autem, vero. UR. 47.9.
- 58.8. - किम् पुनर् v. किम्.
- पुनर्गता (e पुनर् et उत्ता dictus) 1) repetitus, v. sq. 2) superfluous, supervacuous. UR. 39.10.89.9.
- पुनर्जन्मन् (e पुनर् et जन्मन्) 1) KARM. n. regeneratio, nova nativitas. BH. 8.15. 2) BAH. m. (repetitam, alteram nativitatem habens) Brāhmaṇa, v. द्विजः, द्विजाति.
- पुनर्लाभ m. (ex पुनर् et लाभ adeptio) recuperatio. N. 16.23.
- पुन्य 1. p. (हिंसायां सञ्चलोशे क. कुन्थे v.; scribitur पुयू, gr. 110^a) vexare, occidere. V. पुयू.
- पुन्नाग m. nomen arboris (Wils. Rottleria tinctoria). N. 12.40.
- पुमांस् v. पुंस्.
1. पुर् 6. p. (अग्रगमने क. अग्रगत्याम् v.) praecedere, ire. Cf. पर्.
2. पुर् f. (Nom. पूर्, पूः) urbs. RAGH. 16.23. v. sq.
- पुर् n. (ut videtur, a rad. पू वel पूर् implere, v. Lass.) urbs. V. पुरो.
- पुरःसर् m. (e पुरस् q.v. et सर् a rad. स् suff. अ) antecedens, dux.
- पुरतस् Adv. (a पुरस् abjecto स् suff. तस्) coram. Vaivarata-Pur. Stenzl. 2. 70.
- पुरन्दर m. (urbem findens, urbium destructor, e पुर् in Acc. et दर् a rad. द् suff. अ, v. gr. 645.) nomen Indri. IN. 3.2.
- पुरस् Praep. 1) ante, in initio comp.; v. धा, पुरःसर्, पुरोगम etc. 2) coram, c. gen. MEGH.3. (Cf. पर्, goth. faur ante pro fur, v. gr. comp. 82.; germ. vet. fora, for, nostrum vor; fortasse lat. coram e poram, palam e param; boruss. vet. pirs-dan ante, coram.)
- पुरस्कृ (e पुरस् et कृ facere) primo loco ponere. SU. 3. 9.
- पुरस्तात् (a पुरस् s. स्तात्, v. gr. 652.) coram, c.gen. A.4. 10. Absol. in fronte. BH. 11.40.
- पुरा Adv. 1) antea, olim. H. 1.30.4.10. N. 10.8. 2) prius-

- quam, antequam. DR. 6.20.21.; cum ablat. A. 4.20. SA. 5.99. (Cf. पुरस् et v. पर्)
- पुराण (a पुरा 1) Adj. (fem. माएति इं) antiquus, priscus. M. 56. BH. 2.20.15.4. 2) n. nomen carminum mythologicorum, octodecim numero.
- पुरातन Adj. (fem. इं, a पुरा suff. तन) antiquus, pristinus. SU. 1.1. N. 24.49. BH. 4.3.
- पुरी f. (a पुर् n. urbs, signo fem. इं) urbs. IN. 1.42. N. 13. 47. (Gr. πόλις; fortasse lat. urbs, litteris transpositis.)
- पुरोय n. faeces, excrementum. HIT. 85.9.
- पुरु 1) Adj. m.f.n. (r. पू i.e. पर् implere s. उ) multus. AM. 2) m. nom. pr. regis. (Cf. पुल्, पुल, पूर्, पूर्ण; gr. πολύς, goth. filu, germ. vet. filu, silo, vilo, nostrum viel, lat. plus quasi पुरोयस्, plurimus e plusinus; fortasse hib. mor «great, big, bulky, many, noble», moradh «augmentation» mutatā labiali mutatā in nasalem ejusdem organi; ita lat. mul-tus; v. पूर्, पूर्ण)
- पुरुष m. 1) vir, mas, homo. IN. 4.2. H. 2.30. BR. 1.8. 2) famulus, minister. N. 13.65. 18.5.11.18. SA. 5.15. 3) anima, animus, spiritus. BH. 8.10.22.13.19.etc. 15. 16. etc. 4) nomen arboris. SA. 6.5.
- पुरोगम m. (ex पुरस् et गम iens) praeiens, dux. N.12.123.
- पुरोडाश m. butyrum purificatum sacrificum. DR. 6.23.
- पुरोधस् m. (ex पुरस् ante et धस् a धा ponere suff. अस्) sacerdos. BH. 10.24. cf. पुरोहित.
- पुरोहित m. (antepositus ex पुरस् et हित) id.
- पुव् 1. p. (पूरणे क. पूर्ती v.) implere. Cf. पर्व, पूर्, पूः.
1. पुल् 1. et 6. p. योत्तामि, पुल्तामि (महत्वे) magnum esse vel fieri. (ल् pro र्, cf. पुरु.)
2. पुल् 10. p. (सञ्चापते क. उच्चिकृतौ v.) coacervare; eminere, altum, magnum esse; v. 1. पुल्.
- पुल (r. पुल् s. अ) 1) Adj. magnus, amplus. 2) Subst. m. erectio pilorum. (Cf. lat. pilum, v.sq.)
- पुलक m. (r. पुल् s. अक) erectio pilorum. (Cf. lith. plau-ka-s coma, quod etiam a पुल volare derivari potest.)
- पुलिन n. (r. पुल् s. इन) 1) insula. MEGH.42. 2) ripa. RAGH. 14.52.

पुलोमन् *m.* nom. pr. *Asuri.* A. 10. 7.

1. पुष् 1. 9. 10. *p.* पोपामि, पुष्णामि, पोपयामि. Nutrire. BH. 15. 13.: पुष्णामिचौ 'पधोः सर्वाः; MAH. 3.

1963.: सुतान् इव पुषोप तान्; 13639.: पुत्रान् नार्यः पुष्णान्ति; HIT. ed. Ser. p. 37.: किम् अहम् परपिण्डेना "त्मानम् पोपयामि; H. 4. 50.: मांसैः पुष्टः — *Caus.* nutritendum curare. SAK. 107. 7.: स्वम् अपत्यज्ञातम् अन्यदिनैः परभूताः पोपयन्ति.

c. पारि 10. nutritre, sustentare. BHAR. 2. 38.: तस्मिंश्च (लोके) परिपोष्यमाणे.

c. सम् 9. augeri, crescere. BHAR. 2. 13.

2. पुष् 4. *p.* 1) nutritre. BHATT. 17. 32.: देहम् इहा पुष्यः सुरामिषैः. 2) frui, possidere. R. SCHL. 94. 10.: अथ यम् पुष्यत्य अयद् गिरिः; RAGH. 16. 58.: वर्णम् पुष्यत्य अनेकं सरयूप्रवाहः; 18. 31. 3) adipisci. RAGH. 3. 22.: दिने दिने पुषोप वृद्धिम् (Schol. लेभे).

पुष्कर् *m.* 1) piscina, lacus. 2) lotus flos (Wils. *Nelumbium speciosum* or *Nymphaea nelumbo*). 3) *n.* pr. regis, fratris *Nali*.

पुष्कराक्ष (BAH. ex praec. et अक्ष oculus) loto similes oculos habens. H. 2. 19.

पुष्करिणी *f.* (a पुष्कर् s. इन् in fem., v. euph. r. 94^a.) lotorum lacus, lacus in universum. A. 4. 50.

पुष्कल excellens, eximus. SU. 4. 4. BH. 11. 21.

पुष्टि *f.* (r. पुष् s. ति) incrementum; prosperitas. RAGH. 18. 32.

पुष्य् 4. *p.* (ut videtur, Denom. a पुष्य) florere. V. पुष्यित.

पुष्य *m.* (ut videtur, a r. पुष्) flos.

पुष्पलिङ्ग *m.* (nom. -लिङ्ग, e पुष्य et लिङ्ग lambens) apis. AM.

पुष्पवत् (a पुष्य s. वत्) 1) floribus praeditus. 2) *m. Du.* पुष्पवन्तौ sol et luna. AM.

पुष्पवतो *f.* (fem. praec.) mulier menstrualis. AM.

पुष्पित (a पुष्य s. इत्, v. gr. 652. et cf. कुसुमित SA. 4. 26.) flores habens, floridus, florens. H. 1. 11. N. 12. 102. SA. 4. 31. *trop.* BH. 2. 42.

पुस्त् 10. *p.* (ग्रादरानादरयोः क. वन्धे अनादत्यादत्योः व.) venerari; spernere; ligare. (Cf. पूज्, वस्त्.)

पुस्तक *n.* (r. पुस्त् s. अक) liber, codex.

पू 9. *p. A.* et 1. *A.* पुनामि, पुने (gr. 385.), पवे. Purificare, lustrare. R. SCHL. prooem. 3.: पुनाति भुवनम् पुण्या रामायणमहानदी; MAH. 3. 6030.; MAN. 11. 248.: भ्रूणहणम् ... पुनान्ति; MAH. 3. 7081.: कुलम् पुनोते; BHATT. 6. 61.: पवसे हविः; 1. *p.* BH. 10. 31.: पवनः पवताम् अत्मि. — *Pass.* MAN. 2. 62.: छद्माभिः (अद्विः) पूयते विप्रः. पूत् lustratus. BH. 4. 10. 9. 10. *Caus.* facere ut algs lustretur, lustrare. MAH. 5. 414.: पावयिष्यामि व-द्विणम्. (Cf. lat. *pū-rus*, *pu-tare*; lith. *pūs-tas* deservitus, vastus (e *put-tas?* v. gr. comp. 102.), *pus-tau* acuo, v. तिज्, तेजस्; germ. vet. *bar* purus, nudus, inanis fortasse a *Caus.* पावयामि mutato *v* in *r* sicut in *birumēs sumus* = भवामस्, gr. comp. 20. V. पावक, पवित्र.)

c. पारि i. q. simpl. MAN. 8. 330. 331.

c. वि id. MAH. 2. 1150.

पूग *m.* acervus, multitudo, turba. A. 3. 32. (Cf. idem valentia पुङ् *m.*, पुङ्ग *m.*)

पूज् 10. *p. interdum A.* honorare, colere, venerari. H. 4. 57.: अपूजयन् नरव्याग्रम्; SU. 4. 21.: पूजायिष्यन्ते तिलोत्तमाम्; N. 2. 14.: सुपूजितौ; 13. 22.; MAH. 1. 4117.: अपूजयन्त वाग्भर नरव्याग्रम्; HIT. 71. 13.: बध्योयात् पूजयेत वा. — पूजित ornatus. H. 1. 31.: कुन्तीं सर्वलक्षणपूजिताम्.

c. अभि i. q. simpl. N. 3. 16.: मनोभिस् त्वं अन्यपूजयन्. R. SCHL. II. 76. 12.: तथे 'ति वाक्यन् तस्या भिपूजय-

c. प्रति id. MAN. 1. 1.: प्रतिपूज्य यथान्यायम् (मनुम्); R. SCHL. I. 26. 4.: तान् क्षपोन् प्रतिपूज्य; I. 11. 10.: साधू इति तदाक्यम् प्रत्यपूजयन्.

c. सम् id. IN. 2. 10. 3. 3. 5. 47.

पूजा *f.* (r. पूज् s. अ) honor, reverentia, veneratio, cultus. N. 21. 20. IN. 5. 19.

पूण् 10. *p.* (सङ्घाते) coacervare. (Cf. पूण् plenus, unde पूण् ortum esse videtur ejecto र.)

पूति *f.* 1) (a r. पू॒ सं ति) purificatio. 2) (a r. पू॒यु॑ foetere abjecto यु॒ सं ति) foetor, odor malus. BH. 17. 10.

पूप्य *m.* placenta. AM.

पूयु॑ 1. *a.* (विश्वरणे दुर्गन्धे क. दुर्गन्धशीर्ण्याः च.) dissolvi, putrescere; foetere. (Cf. lith. *pūwū* putresco, fut. *pū-su*; gr. πύειν, v. पूय, πύεσ, πύεω; lat. *pūteo* denomin. esse videtur a perduto nom. substant. vel adject., v. पूति; *puter, putresco; foeteo* mutatā tenui in aspir. sicut e. c. in *fluo* = पू; goth. *fūls* putridus; hib. *putar* «putrid, stinking».)

पूय *n.* (r. पूय॑ सं) pus. (Gr. πύειν; lat. *pus*.)

पूर् 10. *P.* interdum *A.* 1) implere (*Part. pass.* पूरितः; पूर्णं pertinet ad पू). SA. 5. 1.: कठिनम् पूर्यामास; N. 2. 11.: घोपेण पूर्यन्तो वसुन्धराम्; HIT. 46. 11.: जल-विन्दुनियातेन क्रमशः पूर्यते घटः; MAH. 3. 8819.: पूर्यस्व समुद्रम्; RAGH. 9. 63.: शरपूरितवक्तारन्धान्; R. Schl. I. 75. 3.: पूर्यस्व धनुः शरेण; inde 2) tendere arcum. R. Schl. I. 67. 8.: धनु राजाभिर अशक्यम् पूरितुम्. 3) satisfacere, respondere. HIT. 49. 2.: पूर्यन्ति मनोरथान्; MAH. 1. 6489.: कामम् पूर्यियन्ति मे ह्याः. (V. पू, पुर्, पूर्ण, पुल् et cf. lat. *pleo* = पूर्यामि - v. gr. comp. 109^a). 6. - ejectā vocali, mutato *r* in *l*; de gr. πύεται/μι v. पू, पिपर्मि; hib. *furain* «plenty, abundance, excess», *furthanach* «plentiful», *furthain* «satiety, sufficiency».)

c. अनु॑ explere, satisfacere. GITA-Gov. 1. 25.: अनुपूर्यतु प्रियम् चः.

c. अभि॑ praeſ. सम् *i. q. simpl.* MAH. 3. 10723.: बालुकाभिः ... गङ्गां समभिपूर्यन्.

c. आ *id.* BH. 11. 30.: तेजाभिर आपूर्य जगत्; DEV. 2. 32.: नादेन घोरेण कृत्स्नन् आपूरितज् जगत्; MAH. 1. 1302.

c. आ praeſ. सम् 1) implere. MAH. 1. 2473. 2) tendere arcum. RAM. I. 28. 41.: तन् न देवाः समापूर्यितुं श्रक्ताः.

c. प्र implere. HIT. 20. 9.: प्रपूर्यते (उदरः).

c. प्र *id.* II. 1. 3.: दिशः सम्पूर्यन् नादः:

पूरुप् *m.* vir, mas. HIT. 28. 17.

पूर्णं *v.* पू.

पूर्व (de declin. v. gr. 279.) 1) prior. BR. 2. 34. H. 3. 18. BH. 4. 15. 2) orientalis. SU. 2. 12. *De पूर्व in fine compp. v. gr. 680.* (Cf. पर, पुरस्, पुरा, प्रयम्; zend. պահածական *paθirya* primus; russ. *pereyti* id.; hib. *foirfe* «old, ancient, perfect, worthy».)

पूर्वचित्ति *f.* (e पूर्व et चित्ति, quod seorsim non invenitur) nom. pr. *Apsarasae.* IN. 2. 29.

पूर्वतरम् *Adv.* (Acc. neut. a पूर्वतर prior a पूर्व suff. तर) prius, antea. BH. 4. 15.

पूर्वतस् *Adv.* (a पूर्व s. तस्) orientem versus. RAGH. 3. 42.

पूर्वम् *Adv.* (Acc. neut. तस् पूर्व) 1) prius. SU. 4. 18. 2) antea, olim. IN. 1. 41. BR. 1. 20. SA. 3. 13.

पूर्वाङ्ग *m.* (कार्य. e पूर्व et अङ्ग dies in fine compp.) prior pars diei, tempus antemeridianum.

पूल् 1. et 10. *P.* (सङ्घाते क. संहतौ च.) coacervare. (Cf. पूल्, unde पूल् mutato ल in ल).

पूप् 1. *P. i. q.* पूप्.

पूपन् *m.* (r. पूप् सं अन्) sol. AM.

1. **पू॒** 5. *P.* पृष्ठोमि (प्रीतौ) exhilarare. Cf. प्री, पृङ्.

2. **पू॒** 6. *A.* प्रिये (व्यायामे) laborare, operam dare, occupatum esse.

c. आ praeſ. वि *id.* व्यापृत occupatus. MAH. 2. 2126.: मा व्यापृतः परकार्येषु भूः; 1. 7281.: वैवस्वतो व्यापृतः संत्रहेतोः; 4. 597.: व्यापृतो गोपु; R. Schl. II. 39. 14.: व्यापृतम् वित्तसञ्चये. — *Caus.* occupare, occupatum tenere. RAGH. 2. 38.: वनद्विपानान् त्रासार्थम् आस्मिन् अहम् वनकुचौ व्यापारितः शूलभूताः; 7. 54.: स दक्षिणान् तूणमुखेन वामम् व्यापारयन् हस्तम्; 6. 19.: एकम् व्यापारयामास कर्तुं किरीटे. (Cf. पू, पूर् implere; पृत् occupatus proprie oneratus, charge.)

3. **पू॒** 10. *P.* पार्यामि (पूरणे क. पालने पूर्ती च.) implere; nutrire, sustentare. Cf. पू, पूर्.

1. **पृच्** 7. *P.* पृणच्चि. 1) miscere, conjungere. RAGH. 2. 13.: पृतास् तुपरौः पवनः; BHATT. 6. 39.: अपृणाम् धनु-

पा शर्म्. — *De आपृच्, उपपृच्, प्रपृच् in dial. Vēd.*
v. Westerg. (Cf. पृज्, पृज्ञा, वृच्; Graffius - III.769. -
 apte hoc refert gr. πλέκω, ut videtur e πέρινω cum λ
 pro ο, quod in πόρκης, πόρκος servatum est; lat. plico,
 plecto; germ. vet. FLAHT, flīhtu, flāht, flūhtumēs.)

१. सम् conjugere. सम्पृत्ता conjunctus. MAN. 9.322. 12.
 14.19.; R. Schl. II. 65. 8. RAGH. 1.1.

२. पृच् १. et 10. p. 2. A. i. q. पृच् cl. 7.

पृच्छा f. (r. प्रक्षू correptā syllabā र in क्ष, suff. मा) interrogatio, quaestio. AM.

पृक् v. प्रक्.

पृज् २. A. i. q. पृच्.

पृच् २. A. (scribitur पृच्, gr. 110^a). id.

पृज् २. p. A. (scribitur पृज्, gr. 110^a). id.

पृद् ६. p. (सुखे क. मुदि v.) voluptate frui, gaudere, laetari. (Cf. मृद्, मुद्, पृ.)

पृण् ६. p. in dial. Vēd. implere. (V. Westerg. et cf. पृ, पृ, पूर्, पूण्.) *De अभिपृण्, आपृण्, उपपृण् in dial. Vēd.* v. Westerg.

पृय् १०. p. (प्रक्षेपे) jacere, projicere, extendere. (V. प्रथ्, unde पृय्, ejecto मा.)

पृयक् Adv. separatim, seorsum, singulatim. DR. 6.1. A. 2.
 3. BH. 5.4.13.4. *Repetitum. BH. 1.18.* — पृयक्कर्तुम् abscindere. DEV. 3.15. (Ag. Benary hic trahit lat. prius, ita ut mutilatum sit e prith-vus, «Römische Lautlehre» p. 293.)

पृयक् n. (a पृयक् s. त्व) specialitas. BH. 9.15.

पृयङ्गन् m. (KALM. e पृयक् et ङ्गन्) homo inferioris ordinis, plebejus, de plebe. H. 1.50.

पृयमाव् m. (KALM. ex पृयक् et माव् existentia) i. q. पृयक्. BH. 13.30.

पृया f. cognomen Kuntiae. IN. ५.५५.

पृयिवी f. (v. पृयवी) terra.

पृयिवीपति m. (terrae dominator e praec. et पति dominus, dominator) rex.

पृयिवीक्षित् m. (e पृयिवी et क्षित् q.v.) terrae dominator, rex. N. ५.४.

पृयु (sem. पृयु et पृयवी, compar. प्रयोयस्, superl. प्रयिष्ठ, r. प्रय् s. त्) latus, amplus, magnus. N. 19.13. IN. ५.५.
 27. (Gr. πλατύς; lith. platus id; anglo-sax. brād; goth. braid-s; nostrum breit; heb. farsaing «wide, ample» mutato य् in s, farsneachd «width», farsnighim «I widen»; lat. latus e platus?)

पृयुल (a praec. s. ल्) id. AM.

पृयुलोचन् Adj. (BAM. ex पृयु et लोचन् oculus) magnos oculos habens. IN. ५.२७.

पृयुओणी f. (e पृयु et ओणी lumbus, femur, clunis) lata, turgida femora habens. IN. ५.५.

पृयवी f. (magna, lata, sem. a पृयु) terra, cf. मही; usitatus est पृयिवी, quod e पृयवी inserto इ ortum esse censeo. (*) (Cambro-brit. priz «mould or earth».)

पृप् १. p. (संके) inspergere, adspergere, irrigare. Cf. वृप्.

पृपत् (Part. praes. rad. पृप्) inspergens, adspergens, irrigans. — Subst. 1) n. gutta. AM. 2) m. (nom. पृपन्) nomen animalis, Wils. «the porcine deer». AM. Fem. पृपती. RAGH. 8.58.

पृपत् m. (r. पृप् s. मत्) 1) gutta. RAGH. 3.3. 2) nomen animalis (v. praec.). DR. 4.15.

पृष्ट v. प्रक्.

पृष्ट n. (fortasse e praep. प्र et स्थ stans, nisi, quod sensu magis congruit, e परा correpto मरा in क्ष, et स्थ, v. त्-पस्थ) dorsum, tergum. H. 1.16.

पृष्टतन् Adv. (a praec. s. तन्) a tergo. SU. 3.26.27. BH. 11.40.

पृ॑ ३. et 9. p. पिपर्मि, पृणामि (v. gr. 385.) १) implere. RIGV.V. (v. Westerg.): यः समुद्रान् पिपर्ति. Part. pass. पृण् (gr. 607.) impletus, plenus. MAH. 3. 16625.:

पृणे वर्णे. Etiam पृत्. PAN. VIII. 2. 57. 2) satiare. RIGV. (v. Westerg.): पिपृतन् नो भरेमभिः: (= भरिमभिः):

(*) Wilsonus deducit पृयवी a पृयु nomine regis, प्रियिवी vero a rad. प्रय् celebrem esse.

- 3) largiri. RIGV.33.21.: पृष्ठोत भेपदान्. 4) servare, tutari, custodire. RIGV.V. (v.Westerg.): ता अंहसः पि- पृष्ठः. 5) trajicere, traducere. ibd.: पारं नः ... पर्वन्; v. अतिपृष्ठ, तिरःपृष्ठ. (V. पृ, पूर्ण, पूल्, पृण्, पूण् et cf. gr. πάππαλημι cum पियमि; cum part.pass. पूर्ण impletus, plenus cf. lith. pilna-s, lat. plenus, goth. fulls, Them. fulla per assimil. e fulna; cum formā पूर्ति cf. lib. paitl «abundant, plentiful, copious», lith. pri-pulta-s plenus.)
- c. अति trajicere, traducere. RIGV.97.s.: स नः स्तिन्धुम् इव नावया तिपर्याः (= अतिपर्य, imper. praet. mtf.); 99.1.: स नः पर्वद्य अति दुःखानि.
- c. अभि� implere. अभिपूर्ण impletus, plenus. DR. 4. 19.
- c. तिर्स्त् trajicere, traducere. RIGV.V. (v.Westerg.): दुर्गा पिपृतन् तिर्ति नः.
- c. परि परिपूर्ण impletus, plenus. N. 13. 64.
- पेट m. (r. पिट् s. अ) corbis, canistrum. AM. व. sq.
- पेटक m.n. (r. पिट् s. अक) id. UR. 86. 3.
- पेण् 1. p. (पेपगतिश्लेषेणु) conterere, ire, amplexi.
- पेल् 1. p. (गतौ क्र. चाले गतौ व., proprie पिल् q. v.) ire, se movere, vacillare. (Cf. चल् e कल्.)
- पेलव tener, tenuis, subtilis. AM.
- पेव् 1. A. (सेवने क्र. सेवे व.) servire, colere, venerari. Cf. नेव्, म्लेव्, प्लेव्, सेव्.
- पेशल (r. पिश् s. अल) 1) pulcher, gratus, suavis, amoenus. MEGH.75. (Schol. मनोहर). 2) ut videtur, indutus, conjunctus, praeditus. SA. 5. 35.: शक्तिपेशल; UP. 3.: प्रीतिपेशल.
- पैतामह (a पितामह avus paternus) avitus, ad avum paternum spectans.
- पैतृक (a पितृ s. क) paternus. MAN. 9. 104.
- पैशुन n. (a पिशुन crudelis, vilis) crudelitas, improbitas.
1. पोता m. (fem. पोतो, fortasse a r. पुष् abjecto पु, nisi potius पोता pro पात, a r. पा nutrire, ita ut अत्तenuatum sit in उ, unde अत्रा adjecto gunae incremento; v. पोत्र et cf. Pott. I. 193.) pullus, catulus. H. 2. 18. (Cf. lith. paula-s ovum; gr. πωλεός; lat. pullus, pūsus; goth. fula pullus, Them. fulan; germ. vet. folo m., fuli n.; v. r. पाल्.)
2. पोता m. (ut videtur, a r. पू s. त) navicula, scapha. 75.4.
- पोत्र n. (ut videtur, pro पोत्र a r. पा s. त्र, v. पोता) rostrum suis. RITU-S.1.17. (Hib. bus «a mouth, a lip, a snout», pus «a lip».)
- पोत्रिन् m. (a praec. s. इन्) sus. AM.
- पोपण n. (r. पुष् s. अन) actio alendi, nutriendi. BR. 2. s.
- पोत्र m. (a पुत्र s. अ) filii filius, nepos.
- पौर m. (a पुर urbs s. अ) oppidanus. N. 25. 7.
- पौरव (a पुरु s. अ, v. gr. 650.) ad Purum pertinens, Purūs proprius, a Puru oriundus. IN. 5. 40.
- पौरुष n. (a पुरुष s. अ) 1) virilitas. 2) actio hominum. HIT. 6. 14. 3) semen virile.
- पौर्णमास (fem. हृ, a पूर्णमास plenilunium suff. अ) ad plenilunium pertinens, plenilunium habens, e. c. पौर्णमासी निशा plenilunii nox. N. 16. 14.
- पौर्वदेहिक (a पूर्वदेह prius corpus suff. इक) ad prius corpus pertinens, prioris corporis proprius. BH. 6. 43.
- पौर्वाङ्गिक (a पूर्वाङ्ग q. v. s. इक) antemeridianus. SA. 4. 10. 7. 1.
- पौलोम (a पुलोमन् s. अ) a Pulōmano oriundus. A. 10. 2.
- पौलोमो f. (Pulōmani filia, a praec. signo fem. हृ) cognomen *Saciae, Indri uxor*. UR. 49. 4.
- प्याय् 1. A. i. q. घै.
1. प्युप् 4. p. (भागे दहि) dividere, distribuere; urere. (Cf. उप्, unde प्युप् urere praef. पि.)
2. प्युप् 10. p. (उत्सृज् क्र. उत्सृजि व.) dimittere. Cf. व्युप्.
- घै 1. A. (वृद्धा) pinguescere, crescere. Part. pass. पोन pinguis, corpulentus, crassus, turgidus. N. 5. 6. Etiam व्यान. PAN. VI. 1. 28. (V. पोवर् et cf. gr. πιαρός, πιασ, πιων, πιμελή; lat. pinguis; island. vet. feit-r pinguis; anglo-sax. faett; germ. vet. feist; nostrum feist, fett; v. Graff. III. 738.)
- c. आ 1) pinguescere, crescere. RIGV.91. 16.: आव्याय-

स्व. — आयान pinguis, turgidus. BHATT. 5. 16. 9. 2.
2) augere, corroborare. MAH. 5. 508.: अप्यायधन् तप-

सा तेजसा माम्. — Caus. 1) pinguefacere, augere,
amplificare. MAH. 3. 13542.: तेजसा तव तेजो विष्णुर्
आयायिष्यति; R. SCHL. I. 28. 30.: तपेयोगबलेनै
'नम् आयाययितुम् अर्हति. 2) exhilarare, oblectare.

MEGH. 45.: आयाययेत् तम् मयूरम्. १. आयायित.
c. आ praef. सम् id. BHATT. 14. 62.: मन्युर् अस्य समा-
प्ये. — Caus. MAH. 3. 8725.: स समायायितो वि-
ष्णुना बलवान् समपद्यतः

प्र (fortasse e पर q.v.) Praep. insep. v. gr. 111. (Gr. προ, lat. pro; lith. pra, pri, pro; slav. pro, pri; goth. fra, fri; germ. vet. fra, far; hib. fur, for, foir, v. Pictet p. 90.;
huc etiam traxerim hib. fri «with, by, through, on».)

प्रकार m. (r. कृ praef. प्र s. अ) acervus, multitudo. A. 8. 3.

प्रकर्प m. (r. कृप् praef. प्र s. अ) excellentia, praestantia.
HIT. 121. 2.

प्रकामतस् Ado. (a प्रकाम voluptas s. तस्) voluptarie,
cum voluptate. H. 2. 14.

प्रकार् n. (r. कृ praef. प्र s. अ) modulus. N. 13. 23.

प्रकाश (r. काश् praef. प्र s. अ) 1) clarus, lucidus, collu-
stratus. BH. 14. 11. 2) manifestus. BH. 7. 25. — प्रका-
शम् Adv. clare, clarâ voce. HIT. 10. 15. — प्रकाश m.
lumen, lux. UR. 70. 5.

प्रकाशक (r. काश् praef. प्र s. अक) clarus, lucidus. BH.
14. 6.

प्रकाशता f. (a प्रकाश s. ता) claritas, celebritas. N. 26. 37.

प्रकोर्ति f. (r. कृ praef. प्र s. ति; v. कृत्, कोर्ति) gloria.
BH. 11. 36.

प्रकृति f. (r. कृ facere praef. प्र s. ति) 1) natura. BH. 3. 5.
33. 7. 4. 9. 7. 8. 10. 2) plur. प्रकृतयस् subditi. N. 7. 13.

प्रकृष्टत्व (a प्रकृष्ट excellens, praestans - v. कृप् praef. प्र-
suff. त्व) excellentia, praestantia. HIT. 131. 5.

प्रकोप m. (r. कृप् praef. प्र s. अ) irritatio, actio iratum
reddendi. HIT. 80. 10.

प्रक्षय m. (r. क्षि perire praef. प्र s. अ) interitus, exitium,
ruina. DR. 4. 19. A. 7. 16.

प्रक्षालन n. (r. क्षल् cl. 10. praef. प्र s. अन) lavatio, ablu-
tio. N. 23. 11.

प्रख्य (r. ख्या dicere praef. प्र s. अ, v. gr. 645.) similis. N.
13. 63. 21. 11.

प्रगल्भ (r. गल्भ् praef. प्र s. अ) fortis, audax, strenuus.
HIT. 48. 20. 84. 12. 100. 14.

प्रचण्ड (r. चण्ड् praef. प्र s. अ) Adj. calidus, fervidus,
aestuosus, ardens; transl. iracundus, irâ incensus. RITU-
S. 1. 1. Lass. 85. 1. DR. 7. 7. — Subst. m. nomen plan-
tae, Wils. «a sort of Nerium with white flowers».

प्रचुर Adj. (r. चुर् praef. प्र s. अ) multus. HIT. 50. 21. 77.
20. Lass. 44. 3.

प्रचक्षन् v. छढ़ा.

प्रचादन् Adj. (r. छढ़् cl. 10. praef. प्र s. अन) tegens. N.
17. 10.

प्रह् 6. p. a. (पृच्छामि, पृच्छे, v. gr. 336.) interrogare. BH.
2. 7.: पृच्छामि त्वां यच् क्षेयः; IN. 1. 37.: प्रप्रच्छ मा-
तलिम्. Cum acc. rei. N. 2. 15.: तौ ... कुशलम् अव्य-
यम् प्रप्रच्छ; A. 1. 8.: सर्वान् ... दिवीकसश्च पृच्छुर्
एनन्. (Goth. FRAH, praes. friala e friha pro fraha,
gr. comp. 82.; nostrum frage; lat. proco, precor; posco
ejecto r; ut videtur, rogo e progo; lith. perszu procus
sum, uxorem mihi deposco; prasau rogo, precor; russ.
pros' u id.; hib. siafrach «inquisitive», siafraighe «a que-
stion», siafruighim «I inquire, ask», ut videtur per re-
dupl.; fortasse etiam friscim «I hope», friscart «an an-
swer». — Pottius apte explicat प्रह् e praep. प्र et rad.
इक्ष् desiderare, et confert gr. προστέλλω, ad quod
etiam Passow refert lat. precor, proco.)

c. अन् i. q. simpl.; c. 2. acc. R. SCHL. II. 57. 29.: रामम् अ-
नुपृच्छति सारथिम्.

c. अन् praef. id. MAH. 2. 2142.

c. अभि id. MAH. 3. 13339.

c. आ valedicere. IN. 1. 21.: शैलराजन् तम् आप्रहम् उ-
पचक्रमे; M. 33.: आपृष्ठो इसि गच्छाम्य अहम्; MAH.
1. 3270.: आपृच्छे त्वाम्; 2. 1602.: आपृच्छामि नर-
व्याग्रम्.

- c. परि i. q. *simpl.* N. 3.1.: एतान् परिप्रचक्. C. acc. p. et r. N. 16. 31. DR. 4. 13.
- c. प्रति id. R. Schl. I. 8. 18.: अमात्यान् समाहृय प्रतिप्रक्षयति निश्चयम्.
- c. सम् id. MAH. 3. 11364.
- प्रज्ञा f. (r. जन् praef. प्र, abjecto अन्, suff. अ in *fem.*, v. gr. 645. suff. अ) 1) progenies. N. 1. 5. 2) creatura. 3) *Plur.* प्रज्ञात् subditi. N. 5. 45. SA. 1. 17.
- प्रज्ञागर m. (r. जागृ praef. प्र s. अ) vigiliae, pervaigilatio. HIT. 102. 9.
- प्रज्ञागरा f. (r. जागृ praef. प्र s. अ in *fem.*) nom. pr. *Apsarasae.* IX. 2. 30.
- प्रज्ञापति m. (TATP. c प्रज्ञा et पति) cognomen dei *Brahmae.* M. 1.
- प्रज्ञायिनी f. (r. जन् praef. प्र abjecto न् et producto अ, suff. इन् in *fem.*, inserto य् euphonico, v. gr. min. 49^a.) genitrix.
- प्रज्ञावत् (a प्रज्ञा s. वत्) progeniem, liberum *vel* liberos habens. HIT. 40. 5.
- प्रज्ञा f. (a r. ज्ञा praef. प्र) intellectus, intelligentia, sapientia. BH. 2. 11. N. 15. 12. *in fine comp. BAH.*
- प्रज्ञाचक्षुस् Adj. (intellectus oculos habens, BAH. ex praec. et चक्षुस् oculus) coecus. SA. 5. 92.
- प्रज्ञावत् (a प्रज्ञा s. वत्) intellectu praeditus, intelligens, sapiens. HIT. 52. 12.
- प्रणय m. (a r. नी praef. प्र s. अ, v. gr. 94^a.) affectio, benevolentia, amor. SA. 5. 41. DR. 9. 17. *in fine comp. BAH.*
- प्रणयिन् (a praec. s. इन्) 1) *Adj.* appetens, desiderans. MEGH. 3. 10. UR. 46. 4. *infr.* 2) *Subst. m.* amator, amasius, amatus. MEGH. 40. 64. 95.
- प्रणव m. (a r. नु laudare praef. प्र s. अ, v. gr. 94^b.) syllaba mystica ओम् q. v. BH. 7. 8.
- प्रणष्ठ v. नश्.
- प्रणाश m. (r. नश् praef. प्र s. अ, v. gr. 94^b.) occasus, interitus, ruina. BR. 1. 23.
- प्रणिधान n. (r. धा praef. प्र + नि s. अन) meditatio. UR. 54. 9. *infr.*
- प्रणिधि m. (r. धा praef. प्र + नि s. द्) explorator, emissarius. HIT. 88. s.
- प्रणिपात् m. (r. पत् c. नि praef. प्र, v. gr. 94^b.) actio procumbendi. BH. 4. 34.
- प्रणुन् v. नुद् praef. प्र.
- प्रतान m. (r. तन् praef. प्र s. अ) planta repens. RAGH. 2. s.
- प्रताप m. (r. तप् praef. प्र s. अ) 1) calor, aestus, ardor. MED. 2) majestas. 3) *nom. pr.* DR. 2. 11.
- प्रतापवत् Adj. (a praec. s. वत्) majestate praeditus, augustus, excelsus. M. 1. SA. 5. 40. BH. 1. 12.
- प्रति (ut videtur, a प्र s. ति) Praep. insep. et separ. (v. gr. 111.) contra, e regione, erga, versus, retro, ad. C. Acc. IX. 5. 5. II. 3. 6. DR. 8. 30. Circa, quod attinet ad. N. 19. 32. (Gr. προτί, ποτί, πρός e προτ; hib. frith, frioth, e. c. in frithbeart «I object, oppose», frithbhuelle «a back stroke», frithshearc «a return of love, mutual regard», friothchuirim «I oppose, obstruct», friothbharamhuil «a paradoxe»; bohem. proti; russ. protiv, v. प्रतीय; lett. pretti; lith. prięsz; lat. *prae* = *pri* e प्रति; e *pot* = ποτί per assimil. orta esse videntur *por*, *pol*, *pos* in formis ut *por-rigo*, *pol-liceor*, *pol-luo*, *pos-sideo*; cf. Pott. I. 92. Ag. Benary 185.)
- प्रतिकूल (BAH. e प्रति et कूल n. ripa, littus) adversus, ini quis. SAK. 6. 16.
- प्रतिकृत v. कृ praef. प्रति.
- प्रतिकृति f. (r. कृ praef. प्रति s. ति) imago, effigies, *portrait.* UR. 23. 3. *infr.*
- प्रतिक्रिया f. (r. कृ facere praef. प्रति s. या mutato कृ in रि, cf. gr. 498.) 1) officium mutuum. 2) actio resistendi, repugnandi; defensio. HIT. 130. 13.
- प्रतिक्षणम् Adv. (ARY. e प्रति et क्षण momentum) 1) momento, statim. HIT. 97. 15. 2) quovis momento, perpetuo. HIT. 59. 17. Cf. अनुक्षणम्.
- प्रतिग्रह m. (r. ग्रह् praef. प्रति s. अ) donum. SAK. 23. 5.
- प्रतिवात् m. (a घातय् Caus. r. हन् ferire - v. gr. 524. 4. - praef. प्रति s. अ) actio arcendi, avertendi, defendendi.

A.5.7. (*Schol. TSCHATURBH* प्रतिघातः परप्रयुक्तास्वनिवारणम्). A.3.53.

प्रतिघातन (a प्रतिघातय् - *Caus. r. हन्* praef. °ति - s. अन्) *ut videtur, i. q. praece., v. sq.*

प्रतिनिशम् *Adv. (AVY. e °ति et निशा)* quâvis nocte. P.24.

प्रतिदिनम् *Adv. (AVY. e °ति et दिन)* quotidie. Lass. 28.

12. *V. प्रत्यहम्, प्रतिनिशम्.*

प्रतिध्वान *m. (KARM. e °ति et ध्वान)* echo, vox repercussa. AM.

प्रतिपक्ष *m. (BAH. e °ति et पक्ष latus)* hostis. UR.21.6. *infr.*

प्रतिपत्ति *f. (r. पद् praef. °ति s. ति)* 1) *imperatio, adep-*
tio. RAGH. 1.1. 2) *reverentia. RAGH. 14.22. 3) actio*
accipendi hospitem, cibus potusque, quo aliquis excipi-
tur, Bewirthung. RAGH. 15.12. 4) intellectus, intelli-
gentia, comprehensio. RAGH. 8.64.

प्रतिपद् *f. (a r. पद् ire praef. °ति)* mensis lunaris dimi-
diati primus dies; lunae crescentis vel decrescentis pri-
mus dies. N. 17.7.

प्रतिपदम् *Adv. (AVY. e °ति et पद)* quovis gradu.

प्रतिपाण *m. (e प्रति et पाण् quod ponitur in ludo)* 1) lu-
dus contrarius, mutuus. N. 26.7. 2) quod contra ponit-
tur in ludo. N. 9.2.

प्रतिपादन *n. (a प्रतिपादय् - *Caus. r. पद्* praef. °ति - s. अन्) i. q. प्रतिघात. A. 10.74.*

प्रतिबन्ध *n. (r. बन्ध् ligare praef. °ति s. अन्)* impedimentum. N. 23.4.

प्रतिबल (*BAH. ex प्रति et बल् vis*) capax, potens, par. H.
3.8.

प्रतिबिम्ब *vel °विम्ब n. (e °ति et बिम्ब vel विम्ब ima-*

go) imago quae ex aquâ repercutitur. HIT. 68.9.83.10.

प्रतिभय (*BAH. ex °ति et भय timor*) timendus, terribilis.

SU. 2.25.

प्रतिभयाकार (*BAH. ex praec. et आकार् forma*) terriblem
formam habens. SU.2.25.

प्रतिभा *f. (a r. भा praef. °ति)* 1) *splendor. 2) intellectus.*
3) *animus, fortitudo, audacia.*

प्रतिभान *n. (r. भा praef. प्रति s. अन्) ut videtur, i. q.*
praece., v. sq.

प्रतिभानवत् (a praec. suff. वत्) *Videtur significare:*

- 1) *splendidus. 2) intellectu praeditus, intelligens, pru-*
dens, sapiens. 3) animosus, fortis, audax. IN. 4.8. (v.
annot.).

प्रतिभावत् (a प्रतिभा s. वत्) *intellectu praeditus, intel-*
ligens, sapiens, prudens. UP. 30.

प्रतिभा *f. (r. भा metiri praef. °ति) similitudo.*

प्रतियोद्धु *m. (r. युध् pugnare praef. °ति s. तृ)* qui repug-
nat, defensor. SU. 4.3.

प्रतिरात्रम् *Adv. (AVY. e °ति et रात्र् pro रात्रि)* quâvis nocte;
v. प्रतिनिशम्.

प्रतिवचस् *n. (KARM. ex °ति et वचस् sermo)* responsio,
responsum.

प्रतिवाक्य *n. (KARM. ex °ति et वाक्य sermo)* id. N. 22.4.

प्रतिशब्द *m. (KARM. ex °ति et शब्द् sonitus)* sonitus,
clamor repercussus. A. 6.13.

प्रतिश्रय *m. (r. श्रि ire praef. °ति s. अ) domus, habitatio,*
sedes. N. 24.6. *In fine comp. N. 13.56.*

प्रतिपेधन (r. सिध् praef. °ति s. अन्) arcens. A. 3.54.

प्रतिष्ठा *f. (a r. स्था stare, esse praef. प्रति, v. gr. 80.) 1) ha-*
bitatio, sedes, domus. BH. 14.27. 2.70. *In fine comp.*
BAH. BH. 6.38. (Schol. अप्रतिष्ठा explicat per निराशय).
2) gloria. N. 12.66. *in fine comp. BAH.*

प्रतिहस्त *m. (e °ति et हस्त manus) vicarius, v. sq.*

प्रतिहस्तक *m. (a praec. s. क्) id. HIT. 50.12.*

प्रतीकार *m. (r. कृ facere praef. °ति - producto इ, v. ann.*
ad gr. 111. - s. अ) actio resistendi, repugnandi, defen-
dendi. HIT. 13.19.39.10. — BH. 1.46. *in fine BAH.*

प्रतीकाश (r. काश् lucere, apparere praef. °ति producto
इ - v. annot. ad gr. 111. - s. अ) similis. H.4.11.

प्रतीक्षिन् (r. इक्ष् videre praef. °ति s. इन्) exspectans.
N. 17.28.

प्रतीची *f. (a प्रत्यच् q. v. signo fem. इ, v. gr. 198.) occi-*
dentalis regio, orienti opposita. DR. 3.7.

प्रतीत v. इ praef. प्रति.

प्रतीप (ut videtur, e °ति et आप aqua, abjecto आ, v. द्वीप, समीप) adversus, contrarius; repugnans. UR. 18. 12. HIT. 77. 18. (Cf. russ. *protiv* contra, *protivnyi* contrarius.)

प्रतीहार m. (r. वै praef. °ति producto इ, s. अ) janitor. HIT. 89. 2. Lass. 28. 10.

प्रतीद m. (r. तुद् praef. प्र s. अ) baculus aculeatus (Wils. a goad). A. 8. 15. v. तुद्.

प्रत्ति v. दा praef. प्र.

प्रत्यक्ष (BAN. ex प्रति et अक्ष oculus) visibilis. N. 5. 36. 20. 13.

प्रत्यक्षम् Praep. (AVR. - v. gr. 675. - ex °ति et अक्ष) eoram, in conspectu, ante oculos. C. gen. N. 20. 14.

प्रत्यग् (e °ति et अग्र) recens, de floribus. MEGH. ed. Wils. 4.

प्रत्यच् (in easib. fortibus प्रत्यक्ष, Nom. m. प्रत्यङ्, f. प्रतीची, n. प्रत्यक्ष; a r. अञ्ज praef. प्रति; v. gr. 196. 198.) occidentalis.

प्रत्यनोक m. (KARM. ex °ति et अनोक exercitus) adversus exercitus. BN. 11. 32.

प्रत्यय m. (r. इ praef. °ति s. अ) fiducia. HIT. 122. 21.

प्रत्यवयव (BAN. e °ति et अवयव membrum) quodvis membrum spectans; integer, plenus. UR. 17.

प्रत्यवाय m. (r. इ praef. °ति + अव) detrimentum? BN. 2. 40.

प्रत्यहन् Adv. (AVR. e प्रति et अह) quotidie. HIT. 20. 12.

प्रत्यागत v. गम् c. आ praef. °ति.

प्रत्यादेश m. (r. दिश् praef. प्रति s. अ) actio rejiciendi, repellendi. UR. 3. 3. infr.

प्रत्याशा f. (e °ति et आशा) fiducia. UR. 40. 7.

प्रत्यक्तर n. (e °ति et उत्तर) responsum. HIT. 92. 21.

प्रत्युपकार m. (r. कृ e. उप praef. प्रति, s. अ) officium mutuum. BN. 17. 21.

प्रत्युप m. (e °ति et उप) tempus matutinum.

प्रत्युपन् n. (e °ति et उपस्) id.

प्रत्युप m. (e °ति et उप i. q. उप) id. MEGH. 31.

प्रत्युपन् n. (e °ति et उपस् i. q. उप, उप, उपस्) id.

Lass. 57. 9.

प्रत्यूह m. (ut mihi videtur, a. r. वह correpto व in उ, praef. °ति s. अ) obstaculum. HIT. 89. 20.

प्रत्येकम् Adv. (AVR. ex °ति et एक) singulatim. RAGH. 7. 31. 12. 3.

प्रथ् 1. 4. 1) extendi, expandi. RIGV. V. (v. Westerg.): अर्णांसि पप्रथाना aquae extensae. TROP. divulgari. R. Schl. II. 61. 2.: त्रिपु लोकेषु प्रथितन् ते यशः; MAN. 11. 45.: यशो इस्य प्रथते. 2) laudari, celebrari. BN. 15. 18.: अतो इस्मि लोके वेदेच प्रथितः पुरुषोऽप्तमः; R. Schl. I. 8. 9.: लोकेषु प्रथितन् तपस् तस्य भविष्यति; RAGH. 15. 101.: तदाख्यया तीर्थम् पावनम् भूति पप्रथे. - प्रथित celeber. DR. 3. 4. - Caus. प्रथयामि, praet. mltf. अपप्रथम्. 1) extendere. RIGV. 103. 2.: धारयत् पृथिवीम् पप्रथच; MAN. 1. 4794.: एष यशस् ते प्रथयिष्यति. 2) divulgare, celebrare. R. Schl. I. 4. 1.: को न्व एतल् लोके इस्मन् प्रथयेत् (काव्यम्). (V. पृष्ठ.)

c. वि extendi, expandi; in dial. Vēd. c. ablat. Majorem, amplioram, latiorem esse. RIGV. 55. 1.: दिवश्चिद् अस्य वरिमा विप्रथे «coelo quoque illius amplitudo major est». Divulgari. MAN. 2. 2667.: दृष्ट्युमनो द्रोणमृत्युर् इति विप्रथितम् वचः — Caus. 1) expandere. RIGV. 62. 5. 2) celebrare. MAN. 3. 10277.

प्रथम् (ut mihi videtur, a प्र suff. यम् = superl. suff. तम्; mutata tenui in asp.) primus, prior. MEGH. 2. 17. — प्रथमम् Adv. primum, prius. N. 13. 23. 22. 17. UR. 18. 16.

प्रथिमन् m. (a पृष्ठ, quod e प्रथ, suff. इमन्) latitudo, amplitudo, magnitudo. RAGH. 18. 48.

प्रद (r. दा praef. प्र s. अ) dans. BN. 2. 43.

प्रदक्षिण (e प्र et दक्षिण dexter) 1) Adj. dextrorsus, praesertim de salutatione. SU. 3. 22. 24. 2) Subst. n. honificae salutatio, quae praestatur circumgrediendo aliquem, ita ut dexterum latus ei advertatur). A. 1. 7.

प्रदात् m. (r. दा praef. प्र s. त्) dator, praecipue filiae in matrimonium. SA. 1. 32., in comp. c. अ privativo.

प्रदान n. (r. दा praef. प्र s. अन) actio dandi, SU. 4. 13.;

praesertim filiam in matrimonium, connubium. SA. 1.
29. 2. 30. 32. 3. 1.

प्रदिश् *f.* (c प्र et दिश् plaga coeli) plaga intermedia. M.
43.

प्रदोष *m.* (r. दोष् praef. प्र s. म्र) lampas. HIT. 36. 4.

प्रदेश *m.* (e प्र et देश) locus, regio. UR. 22. 9. *infr.*

प्रदेशिनो *f.* (r. दिश् praef. प्र s. इन् in *sem.*) digitus index. MAH. 3. 10452.

प्रदोष *m.* (e प्र et दोष) vespera. UR. 51. 3. *infr.*

प्रधान *n.* (r. धा s. अन्) praecipuum, praestans, primarium, summum, supremum. SA. 5. 24. *In initio comp.* primus, summus. HIT. 49. 18. 112. 19: प्रधानमत्तिन्. — अप्रधान *Adj.* inferior. HIT. 51. 22.

प्रपञ्च *m.* (r. पञ्च् praef. प्र s. म्र) 1) latitudo, anfractus, ambages, prolixitas. HIT. 130. 5. 2) actio decipiendi, fallendi. HIT. 125. 17.

प्रपद *m.* (*KARM.* ex प्र et पद् pes) pedis cacumen. DR. 5. 7.

प्रपत्र *v.* पद् c. प्र.

प्रपात *m.* (r. पत् praef. प्र s. म्र) ripa. RAGH. 2. 26.

प्रपितामह *m.* (*KARM.* ex प्र et पितामह avus paternus) proavus. BH. 11. 39.

प्रबल (*BAH.* ex प्र et बल् vis, robur) praecipuam vim habens, praevalidus. H. 4. 46.

प्रबाल *m. n.* german, surculus. BH. 15. 2. *in fine comp.* BAH.

प्रबृद्ध *v.* ब्रृद् praef. प्र.

प्रबन्ध *m.* (r. बन्ध् praef. प्र s. म्र) perseveratio, continuatio. HIT. 21. 13. RAGH. 6. 23.

प्रभव *m.* (r. भू esse, fieri, praef. प्र s. म्र) 1) origo. BH. 7. 6.
18. 41. 2) stirps, familia. DR. 2. 5.

प्रभवत् *v.* भूत् praef. प्र.

प्रभविष्णु (r. भू praef. प्र s. स्तु) eximus, praeclarus, excelsus, augustus. BH. 13. 16.

प्रभा *f.* (r. भा praef. प्र) splendor. IX. 1. 33.

प्रभात *v.* भा praef. प्र.

प्रभाव *m.* (r. भू praef. प्र s. म्र, nisi *KARM.* ex प्र et भाव existentia) potestas, praepotentia. N. 3. 24. 13. 42. A. 4.

44. 8. 24. *In fine comp.* BAH. IN. 1. 4. BH. 11. 43. *Adj.* praepollens, praevalidus, excelsus. A. 1. 3.

प्रभावत् (a प्रभा s. वत्) lucidus, splendidus. IN. 1. 34.

प्रभापित *v.* भाव् praef. प्र.

प्रभिन्न *v.* भिन् praef. प्र.

प्रभिन्नकरण *Adj.* (*BAH.* ex praec. et करण elephanti gena) fissas genas habens, dicitur de elephantis, quibus ardoris coēundi tempore succus मद् dictus ex temporibus effluit. SU. 2. 20.

प्रभु *m.* (a r. भू praef. प्र et correpto भू, v. not. ad gr. 49.) dominus, excelsus, augustus. H. 1. 25. SU. 1. 19. 2. 6. BH. 5. 14. — *Cum insin.* qui par, idoneus est alicui rei efficiendae. RAGH. 2. 62. (Fortasse goth. *frauja* dominus e frabuja; germ. vet. *frō* dominus, *frowa* domina; nostrum *Frau.*)

प्रभुत्व *n.* (a praec. s. त्व) imperium. RAGH. 18. 6.

प्रभृति *Adv.* (Acc. neut. τοῦ प्रभृति *f.* a r. भू praef. प्र s. ति) in posterum, c. antecedente ablatt. vel formā in तस् वेल compositi membro ablativi vice fungente; e. c. वाल्यात् प्रभृति ab infantia in posterum, inde ab infantia, ततःप्रभृति abhinc in posterum, inde ab hoc tempore. N. 2. 1. यतःप्रभृति ex quo tempore. SA. 4. 27. जन्मप्रभृति inde a natalibus. RAM. अव्याप्रभृति inde ab hodierno die. SA. 2. 23. *In fine compositorum DVANDV. declinationem plur. assumit;* e. c. विश्वावसुप्रभृतयो गन्धर्वाः *Visvāvasus* et posteri (ceteri) *Gandharvi.* IN. 2. 18.

प्रमदा *f.* (r. मद् praef. प्र s. म्र in *sem.*) femina. SU. 3. 11.

प्रमदावन *n.* (ex praec. et वन् sylva) nemus voluptarium regium. N. 1. 25.

प्रमाण *n.* (r. मा metiri praef. प्र s. मन्, v. gr. min. 94^b). annot.) 1) mensura, modus. RAGH. 18. 37. 41. 2) diadicatio, arbitrium, auctoritas. BH. 3. 21. 16. 24. SA. 2. 28. N. 4. 31. 18. 13. 19. 32. 33. — *Plur. masc. id.* DR. 9. 17.

प्रमाय *m.* (r. मय् praef. प्र s. म्र) actio commovendi, agitandi, perturbandi, vexandi, *praecipue* feminae rap-

- tus; ita Mahābhārati quoddam episodium inscribitur द्वौ-पदोप्रमाय Draupadiae raptus.* DR. 5.13.
- प्रमायिन् (a r. मथ् praef. प्र s. इन्) qui agitat, commovet, tremefacit. BH. 2.60. (*Schol.* प्रमायोनि प्रमयन-शीलानि नोभकानि), 6.34. DR. 7.13.
- प्रमाद् m. (r. मद् mente captum esse, praef. प्र s. अ) negligentia, incuria, error. SA. 4.28. (comp. c. अ neg.); BH. 11.41. 14.17.
- प्रमादिन् (r. मद् praef. प्र s. इन्) negligens, incuriosus. HIT. 77.18.
- प्रमुख (ex प्र et मुख os, vultus) praecipuuś, eximius, optimus. N. 26.33. *In fine comp. BAH.* IN. 2.14. *Loc.* प्रमुखे in conspectu, coram. BH. 2.6.
- प्रमुखतस् Adv. (a praec. s. तस्) in conspectu, coram.
- प्रमृष्ट v. मृद् praef. प्र.
- प्रमोक्ष m. (r. मोक्ष् praef. प्र s. अ) liberatio. BR. 2.26.
- प्रमोद् m. (r. मुद् praef. प्र s. अ) laetitia, gaudium. HIT. 133.13.
- प्रमोह m. (r. मुह् stupescere praef. प्र s. अ) stupor. DR. 6.20.
- प्रयत्न m. (r. यत् niti praef. प्र s. न) contentio, nisus, studium. SU. 3.15. SA. 2.22. BH. 6.45.
- प्रयाण n. (r. या praef. प्र s. अन् mutato न् in ए, v. gr. min. 94^b). annot.) 1) itio, iter, gressus. HIT. 125.16. 2) obitus, mors. BH. 7.30. 3) pars corporis (tergum?). N. 19.17.
- प्रयोक्त्र m. (r. युद् praef. प्र s. त्) actor, histrio. RAGH. 19.36.
- प्रयोग m. (r. युद् praef. प्र s. अ) 1) actio; actio scenica. RAGH. 19.36.; v. प्रयोक्त्र. 2) usus, usurpatio. HIT. 93.1. *Adv.* प्रयोगतस्. 3) actio tela mittendi. A. 5.6.
- प्रयोजन n. (r. युद् praef. प्र s. अन्) 1) negotium. N. 24. 21. 2) usus, utilitas, commodum; c. instr. rei. HIT. 93. 5. Lass. 23.3.33.16. 3) causa. UR. 92.10.
- प्रयोह m. (r. रुह् praef. प्र s. अ) germen, surculus. UR. 91. 3.23.
- प्रलय m. (r. लो solvere praef. प्र s. अ) dissolutio, extinc-tio, mors. BH. 14.15. M. 27.
- प्रलाप m. (r. लप् loqui praef. प्र s. अ) querela, querimonia, lamentum. N. 13.43.
- प्रलोभन n. (a Caus. r. लुभ् cupere praef. प्र s. अन्) actio pellicendi. SU. 3.20.
- प्रवण (e प्र et वण incertae originis, nisi प्रवण e प्रपञ्च inclinatus, mutato व् in व् sicut in विवामि pro विवा-मि) 1) declivis. 2) propensus, deditus, addictus. P. 9. (Fortasse lat. *prónus e provonus.*)
- प्रवर Adj. (KARM. ex प्र et वर् eximus) praclarus, praeci-puus, eximus, optimus, excellentissimus. IN. 5.20. DR. 2.13. 3.1. A. 5.23.
- प्रवयस् m. (BAH. e प्र et वयस् aetas) senex. RAGH. 8.18.
- प्रवाद् m. (r. वद् praef. प्र s. अ) dictum, proverbium. HIT. 11.6.
- प्रवास m. (r. वस् praef. प्र s. अ) habitatio extra patriam, peregrinatio, exilium. RAGH. 16.4.
- प्रवाह m. (r. वह् praef. प्र s. अ) fluxio, fluxus, flumen. UR. 39.17.
- प्रवीर m. (KARM. ex प्र et वीर् heros) 1) eximus heros. 2) princeps, dominus. DR. 5.22.
- प्रवृत्ति v. वृद् praef. प्र.
- प्रवृत्ति v. वृत् praef. प्र.
- प्रवृत्ति f. (r. वृत् ire praef. प्र s. ति) 1) actio prodeundi, procedendi, progrediendi, *oppos. voci* निवृत्ति. BH. 16. 7. 2) origo. BH. 18.46. 3) actio. BH. 14.12. SA. 6.18. 4) nuntius, *Nachricht.* UR. 61.4.65.14.
- प्रवेश m. (r. विश् praef. प्र s. अ) introitus. HIT. 90.17.
- प्रवेशक m. (a Caus. r. विश् s. अक) qui personas intran-tes annuntiat histrio. UR. 15.15.
- प्रशाखिका f. (ex प्र et शाखिका a शाखा ramus s. इक) ramulus. N. 20.11.
- प्रशास्ति m. (r. शास् praef. प्र s. त् inserto ह्) dominator, moderator. N. 12.51.
- प्रश्न m. (r. प्रङ् s. न) interrogatio, quaestio. HIT. 74.22. 123.14.
- प्रश्न्य m. (r. श्नि ire praef. प्र s. अ) modestia. IN. 2.21. SA. 3.19.

प्रस् 1. *a.* (विस्तरि, प्रसवे *κ.* प्रसवे तत्तै *v.*) extendere, expandere; procreare. (*Cf.* प्रथ्.)

प्रसङ्ग *m.* (r. सञ्ज्) adhaerere praef. प्र *s. म्र*) amor, studium, appetitus, desiderium. HIT. 27. 14. SAK. 18. 9. UR. 36. 2. *infr.*

प्रसन्न *v.* सद् praef. प्र.

प्रसभम् *Adv.* vi, violenter. SU. 2. 13. A. 3. 34. BH. 2. 60. 11. 41.

प्रसर *m.* (r. सृ praef. प्र *s. म्र*) aditus. HIT. 37. 17.

प्रसव *m.* (r. सु vel सू praef. प्र *s. म्र*) 1) partus, partura, puerperium. HIT. 72. 7. *bis.* 2) proles, progenies, suboles. RAGH. 1. 22. 10. 85. BR. 3. 15.

प्रसाद् *m.* (r. सद् ire praef. प्र *s. म्र*) 1) favor, gratia, be-nevolentia *c. Loc.* SA. 5. 21. 49. 2) serenitas *animi.* BH. 2. 64. 65. UR. 84. 18.

प्रसादन् *v.* (a प्रसादय् *Caus.* r. सद् praef. प्र) actio conciliandi *sibi aliquem.* IN. 2. 31.

प्रसाधन *n.* (r. साध् praef. प्र *s. म्रन्*) vestis splendida, pretiosa. UR. 17. 11.

प्रसिद्धि *f.* (r. सिध् praef. प्र *s. ति*) laus, gloria, celebritas, fama. HIT. 83. 8.

प्रसृति *f.* (r. सृ praef. प्र *s. ति*) 1) partus, partura. UR. 83. 21. 2) progenies. BR. 1. 31. 2. 31.

प्रस्ताव *m.* (r. स्तु praef. प्र *s. म्र*) occasio, opportunitas, tempus idoneum. HIT. 52. 16. 17. 54. 8.

प्रस्तावना *f.* (r. स्तु praef. प्र *s. म्रन्* in *fem.*) prologus fabulae scenicae. UR. 1. 1.

प्रस्थ *m.* (*KARM.* ex प्र et स्थ stans) planities in vertice montis. SU. 4. 6.

प्रस्थान *n.* (r. स्था *s. म्रन्*) profectio, iter, abitus, discessus. MEGH. 42. UR. 29. 9.

प्रस्थानिक (a praec. *s.* इक् omissā *Vridddhi*) *id.* SU. 2. 2.

प्रस्वव *m.* (r. सु praef. प्र *s. म्र*) flumen, cursus. UR. 87. 10.

प्रस्ववण *n.* (r. सु praef. प्र *s. म्रन्*, v. gr. 9^{4a)}) 1) profluviūm, effluvium. N. 13. 7. 2) flumen, nisi fortasse rivus. IN. 1. 25. 27.

प्रहर *m.* (r. हृ praef. प्र *s. म्र*) i. q. याम *i.e.* vigilia, tertia noctis pars. UP. 33.

प्रहरण *n.* (r. हृ praef. प्र pugnare *s. म्रन्*) telum. A. 7. 22.

प्रहर्तु *m.* (r. हृ praef. प्र *s. तु*) pugnator. UR. 83. 13.

प्रहर्प *m.* (r. हृप् praef. प्र *s. म्र*) gaudium. A. 1. 6. SU. 1. 29.

प्रहसन् *n.* (r. हस् praef. प्र *s. म्रन्*) irrisio, illusio. HIT. 28. 49.

प्रहार *m.* (r. हृ praef. प्र pugnare *s. म्र*) 1) pugnator. DR. 9. 5. 2) ictus, percussio, vulneratio. UR. 23. 13.

प्रहारिन् *m.* (a r. हृ praef. प्र *s. हन्*) *id.* DR. 8. 9. A. 7. 5.

प्रहित *v.* हि praef. प्र.

प्रहृष्ट *v.* हृप् praef. प्र.

प्रहृष्टद *m.* (r. हृद् praef. प्र *s. म्र*) 1) laetitia, gaudium. 2) n. pr. *Asuri.* A. 8. 20.

प्रहृष्टादन *m.* (a *Caus.* r. हृद् praef. प्र *s. म्रन्*) nom. propr. *Asuri.* A. 8. 20.

प्रहृष्ट (e प्र et हृ, quod corruptum esse videtur e हृ a r. हृव् curvum esse; v. Benfey II. 320.) inclinatus. A. 2. 5. (Pottius I. 265. confert lat. *pravus.*)

प्रांशु (*BH.* e प्र et मंशु) altus, magnus. RAGH. 15. 19. SAK. 38. 9.

प्राक् *Adv.* (pro प्राच्, v. *euph.* r. 59.) priusquam, ante, de tempore. BH. 5. 23. c. *Ablat.* 2) ad orientem.

प्राकार *m.* (a r. कृ nisi कृ praef. प्र + मा) vallum. HIT. 52. 8.

प्राकृत *m.* (a प्रकृति *s. म्र*, v. gr. 648. et 650.) homo vilis. BR. 2. 1. BH. 18. 28.

प्राकृतन (*fem.* हि, a प्राकृ *s. तन्*) prior. HIT. 15. 1.

प्राङ्गण *n.* (r. म्राङ् *s. म्रन्*) area domus, aulea. HIT. 50. 2.

प्राङ्गमुख (orientem versus vultum habens, e प्राकृ pro प्राच् et मुख os, v. *euph.* r. 58.) qui orientem versus est. SU. 3. 23.

प्राच् (quod coram, ex adverso est, ex प्र et म्रू वि, v. gr. 197.) orientalis.

प्राचो *f.* (a praec. signo *fem.* हि) orientalis plaga. DR. 3. 7.

प्राज्ञ (a प्रज्ञा sapientia *s. म्र*) sapiens, doctus. DR. 4. 19. N. 17. 42. BH. 17. 14.

प्राञ्जलि (*BAH.* ex प्र et अञ्जलि q.v.) implicatas manus habens. SU. 1.19.

प्राण m. (r. अन् spirare praef. प्र s. अ, mutato न् in ए, v. ann. ad gr. min. 94^b) 1) halitus, spiritus. BH.4.2s. 2) plur., et sing. in *initio comp.* vita. BR.2.4. N.18.9.13.63.

(Cf. gr. φρήν, v. प्राणपति; fortasse ὁπλοφραινεῖν, os = उत्; v. Benfey I.120.; cambro-brit. fion «the breath or respiration, a puff of breath expelled; a sigh», ejecto r.)

प्राणपति m. (vitae dominus, ex प्राण et पति) cor. DR. 6.4.

प्राणभृत् (e प्राण et भृत् ferens, gerens) vivus. HIT.28.10.

प्राणिन् (a प्राण s. इन्) qui vitam habet, animans. BH.15. 14.

प्रातर् Adv. (ut mihi videtur, a praep. प्र producto अ s. तर्, ut latinum *subter a sub, inter ab in* etc., v. gr. comp. 293.) mane. (Cf. gr. πρωΐ; germ. vet. frō, fruo; nostrum *frühe*.)

प्रातराश m. (e praec. et आश cibus) jentaculum. DR.4.17.

प्रातुस् *Adv.* *insep.* palam, manifesto. *Componitur cum radd. अस् et भू esse, q.v., ad exprimendum apparere, in conspectum venire, oriri.* (Cambo-brit. *fedus* «apparent, manifest, plain».)

प्रान्त m. (e प्र et अन्त) finis, margo. UR.4.10. RITU-S. 1.25.

प्राप्ति v. आप् praef. प्र.

प्राप्ति f. (r. आप् adipisci praef. प्र s. ति) impetratio, adep-tio. BR.1.17. BH.2.13.

प्राय (r. इ praef. प्र s. अ) 1) m. multitud, abundantia. Lass.79.15. 2) *in fine comp.* similis. HIT.96.12. Lass. 74.2. *Instr.* प्रायेण. *Adv.* 1) plerumque, vulgo. MEGH. 85. 2) verisimiliter. HIT.10.3.

प्रायशस् *Adv.* (a प्राय s. शस्) plerumque, vulgo. MEGH. 10.

प्रायश्चित्त n. (e प्रायस् et चित्त) piaculum. R.Schl.I.61.s.

प्रायस् *Adv.* (ut videtur, acc. perditu subst. a r. इ praef. प्र s. अस्) i. q. praec. SA.5.35. MEGH.72. et 91.

प्रार्थना *n.* (r. अर्थ् praef. प्र s. अ) actio appetendi, concu-piscendi. IN.5.1.

प्रार्थना f. (r. अर्थ् praef. प्र s. अन् in fem.) 1) precatio, rogatio, petitio. SAK.58.7. 2) desiderium, amor. SAK. 41.10.

प्रार्थनोय (*Part. fut. pass.* a r. अर्थ् praef. प्र s. अनोय) desiderandus, appetendus. SU.3.11.

प्रार्थयितु (r. अर्थ् praef. प्र s. तु) concupiscent, appetens. HIT.29.1.

प्रालोय *n.* (r. लो c. आ praef. प्र s. अ) pruina. MEGH.40.

प्रावृद् *v. sq.*

प्रावृप् *f.* (nom. -द्, a r. कृप् pluere c. आ praef. प्र) plu-viosum anni tempus, duos complectens menses, qui fere Julio et Augusto respondent. II.2.1.

प्रावृपा *f.* (r. कृप् c. आ praef. प्र s. आ) *id.* MEGH.113.

प्रावृपेण्य (a प्रावृप् s. एन्य) ad pluviosum anni tempus pertinens. UR.10.11.

प्रास m. (r. अस् conjectere praef. प्र s. अ) jaculum uncina-tum. IN.1.4.

प्रासाद m. (r. सद् ire c. आ praef. प्र s. अ) palatium. H. 1.34. N.13.49.21.6.22.5.

प्राक्षः m. (*KARMA*. ex प्र et अक्षः dies in fine comp.) dies an-temeridianus.

प्रिय (r. प्री diligere s. अ) amatus, dilectus, carus, gratus. IN.5.32. H.2.34. BA.5.20.7.17. N.18.16. SA.5.95.

— *Subst. m.* 1) amasius. MEGH.29. Lass.25.13. 2) ma-ritus. AM. (Cambo-brit. *priawd* «a maried person, a spouse».)

प्रियंवद् vel **प्रियम्बद्** (ex प्रिय in acc. et वद् dicens, v. gr. 645. s. अ) gratum dicens, dulciloquus, suaviloquus. IN.4.11. SU.1.5.

प्रियकाम (*BAH.* ex प्रिय et काम desiderium, amor) grati-desiderium habens, benevolus. BR.2.23.

प्रियकार (ex प्रिय et कार faciens) gratum faciens. SU.1.5.

प्रियातिथि (dilectos hospites habens, *BAH.* ex प्रिय et अतिथि) hospitalis. DR.3.8.

प्रियाल m. nomen arboris (Wils.: A tree, commonly Piyal,

Buchanalia latifolia, Roxburgh's catalogue, but the name is applied to different trees).

1. प्री 9. p. A. (तर्पणे क. कान्तौ तर्पणे v.) प्रोणामि, प्रीणे.
1) exhilarare. MAH. 3.4007.: तन् मे प्रोणाति वृद्धयम्; BHAR. 2.58.: प्रोणाति यः सुचरितैः पितरं स पुत्रः — प्रोत exhilaratus. IN. 4.15. SU. 1.20. 2) amare. BH. 10.1.: यत् ते इहम् प्रोयमाणाय वृद्ध्यामि हितकाम्यया (amato?). (Goth. *frijōd* amo, *frijōnd*s amans, amicus, *fria-thwa* fem. amor, quasi प्रियत्व, quod e प्रिय formari posset; *faihu-freiks* pecuniam amans, avarus; germ. vet. *friunt* amicus, *fri-du* m. *fri-da* f. pax, *friudil*, *fri-del*, *fre-del* amasius, quod cum lith. *priē-telus* amicus, russ. *prijatelj* ad comparat. प्रियतर traxerim, mutato *r* in *t*; *frao*, *fraw*, *frō* laetus; *frawl* laetitia; unde denomin. *frawón*, *frōón* laetari, *frawjan* exhilarare; gr. φίλος, φιλέω, ut videtur, litteris transpositis ΦΙΛ e ΦΑΙ, cum λ pro *g*; πρωτός, πρώτος; fortasse lat. *pla-ceo*, *pla-co* nituntur formā gunatā प्रे = *pri*, abjecto *i*; fortasse *pious* e *prius* = प्रिय; *lae-tus* e *plae-tus* explicari potest, sicut *latus* e *platus*, v. पूर्यु; fortasse *filius*, nisi est e *fidius*, primitive significat amatus, ita ut sit = प्रिय; de cambro-brit. *priawd* v. प्रिय; de hib. *frith* v. प्रोति.)
2. प्री 4. A. gaudere, laetari (proprie Pass. praec.) MAH. 1. 1070.: प्रोयामहे भृशन् तात; 2173.: प्रोयताम् अयम्; 4.275.: प्रोयेन्स् तेन वासेन; RAGH. 15.30.: पश्यन् यमुनाम् ... पिप्रिये. — Cum acc. R. Schl. I. 52. 11.: प्रोयेतान् तौ परस्परम् alter altero (प्रोयेताम् omisso augmentatione pro अप्रोयेताम्). Cum terminatione PAR. MAH. 3.15025.: प्रोयामो दर्शनेन वः. — Caus. प्रोणामि, प्रोणये (v. gr. 523.) facere ut quis laetetur, exhilarare. MAH. 1.6414.: वनानि प्रोणयन्ति नः; 1.5047.: प्रोणयते चक्षुस् तस्य सः.
- c. सम् i. q. simpl. R. Schl. II. 48.18.: को न्व अनेन ... सम्प्रोयेता 'मनोद्देशं वासेन.
3. प्री 1. p. A. प्रयामि, प्रये i. q. प्री cl. 9.

4. प्री 10. p. A. प्राययामि, प्रायये (proprie Caus. reg. pro anom. प्रोणयामि, v. 2. प्री) exhilarare.
- प्रोति f. (r. प्री s. ति) 1) gaudium, voluptas. IN. 1.37.3.10. II. 2.31. SU. 4.8. 2) amor, amicitia. HIT. 17.10. et 11. 22.19. (Hib. *frith* f. «service, attendance».)
- प्रु 1. A. (जता क. सर्पणे v.) ire. Cf. पु.
1. प्रुप् 1. p. (दाहे क. दहि v.; ut mihi videtur, e praep. प्र abjecto अ et उप्) urere, ardere. RIGV. 58.2.: प्रुपित flagrans. (Cf. पुप्, germ. vet. *FRUS* frigere, v. Graff. III.828., nostrum *frieren*, Frost.)
2. प्रुप् 9. p. प्रुपामि (स्नेहनमोचनपूरणे पु क. तेकपूर्योः क्षेहे v.) amare, dimittere, implere, conspergere, effundere. Cf. पुप्, पूर्.
- प्रेक्षणीय Adj. (Part. *ut. pass.* a r. इक्ष् praef. प्र s. अनीय, v. *euph.* r. 94^a.) spectandus, spectatu dignus. IN. 5.13. in Comparativo.
- प्रेत v. इ praef. प्र.
- प्रेत्य Adv. v. इ praef. प्र.
- प्रेष्यु (a DESID. इक्ष् q.v. praef. प्र s. उ) adipiscendi cupidus, captans. BH. 18.23. N.5.2. DR. 8.33.
- प्रेमन् n. (r. प्री s. मन्) gaudium, voluptas, amor. IN. 2.23. MEGH. 45.
- प्रेरणा f. (r. इर् praef. प्र s. अन् in fem.) missio.
- प्रेष् v. इप् praef. प्र.
- प्रेष्य m. (mittendus ex प्रेष्य - Caus. rad. इप् praef. प्र - s. य) servus, famulus, minister. IN. 5.20. N. 17.33.21. 30.
- प्रेष्यता f. (a praec. s. ता) servitudo. N. 16.1.
- प्रेष्यवधू f. (KARM. ex प्रेष्य et वधू femina) famula, serva. DR. 6.9.
- प्रोत v. के praef. प्र.
- प्रोथ m.n. nasus animalis, ut equi, apri. N. 19.13. A. 3.19.
- प्रौढ v. वहू praef. प्र.
- प्लक्क 1. p. A. (भक्षणे) edere. Cf. भक्क.
- प्लक्क m. nomen arboris (Wils.: 1) *The waved leaf fig tree*, *ficus infectoria*. 2) *Another tree*, *Hibiscus po-*

pulneoides. 3) *The holy fig, Ficus religiosa*). N. 12. 4.

प्रवृ 1. A. (गती) ire. Cf. पृ, unde प्रवृ adjecto Gunae incremento.

प्रवृ m. (r. पृ natare s. अ) 1) saltus. 2) natatio, natatus. 3) navis. BR. 3. 4. H. 1. 14. BH. 4. 36. (Gr. πλάστης, πλανῆς; hib. falc «a flood» e flac, quod e flao? v. पृ.)

प्रवर्ग m. (e प्रवृ saltus et ग iens) 1) simia. RAGH. 12. 70. 2) rana. MED.

प्रवर्ड्ध m. (e प्रवृ in acc. et ग iens) simia. AM.

प्रवर्ड्धम् (e प्रवृ in acc. et गम iens) id. AM.

प्रविन् m. (r. पृ s. इन्) avis.

प्रिहृ 1. A. (गती क. गत्याम् v.) ire, se movere.

प्रिहन् m. (ut videtur, a r. प्रिहृ s. अन्) lien. (Gr. σπλάγχνη praefixo σ, nisi प्रिहन् e स्प्रिहन्; lat. *lien* abjecto *p.*)

प्री 9. p. प्रोणामि ire. Cf. पृ, लो.

पृ 1. A. interdum p. 1) natare. MAII. 2. 2196.: शिलाः प्रवन्ते ... अभासि; A. 6. 5.: तत्र रक्षसङ्घाः प्रवन्ति; R. Schl. II. 69. 9.: प्रवमानश्च हृदे. *Intens.* R. Schl. II. 95. 10.: योज्यमानान् अपरान् पश्य त्वज् जलमध्यगान् (पुष्पसञ्चयान्). 2) navigare, navi proficisci. M. 36.: सागरम् पुपुवे तदा नौकया; MAII. 1. 4207.: प्रवमानः यद्यच्छ्या इगाम सुबहृन् देशान् अन्धस् तेनो 'तुपेन ह. 3) volare (in aere navigare). MAII. 3. 11767.: प्रवमाना विहायसा गन्धमादनम् आजग्मुः (यक्षाः); 2. 386.: सभा ... गृह्यकैर उत्थमाना सा खे ... प्रवमाने 'व दृश्यते; v. प्राविन् avis. 3) transsilire. R. Schl. I. 1. 70.: शतयोजनविस्तोर्णम् पुपुवे लवणार्पवन्; MAII. 3. 11227.: प्रवतः (transilientis); 16255.: पुपुवे इहम् महार्णवं शतयोजनविस्तोर्णम्. 4) flare. MAII. 3. 11070.: प्रवमानो वायुः. — *Caus.* alluere, perfundere. R. Schl. I. 42. 19.: भश्मरशोकुतान् एतान् प्रावयेल् लोकपावनो (गङ्गा); 44. 43.: अथ गङ्गाम्भसा तत्र प्राविता: सागरात्मजाः; MAII. 3. 12885.: इलदा धोराः ... सर्वतः प्रावयन्ति ... वसुन्धराम्. — *atm.*

se lavare. R. Schl. I. 44. 56.: प्रावयस्व त्वम् आत्मानम् ... सदो चिते सलिले. (Cf. पृ; lat. *PLU*, *pluit*; *fluo*; mutata tenui in asp.; fortasse *fundo* e *flundo* adjecto *d* sicut in lith. *plus-tu* e *phid-tu*, et sicut *t* adjectum est in island. vet. *FLUT*; inserta nasali sicut e. c. in *tundo* = तुदामि; *luo* e *pluo?* fortasse *phu-ma* a volando dictum sicut *penna* et *nostrum Feder* a पत्, q. v.; gr. πλέω e πλέεω = प्रवामि, πλεύ-σομαι = प्रोष्यε; πλεύνω; mutata tenui in aspir. vel medium: φλέω, θλέω; abjecto π: λούω? russ. *plyuu* et *plouu* nato, navingo, fluo; lith. *PLUD*, *plus-tu*, nato supra aquam, praet. *plūdau*; scot. *plucas* «a flux, ventris fluxio»; hib. *plod* «a fleet», *plodaim* «I float»; fortasse *luu*, scot. *lu aqua*, e *plua*, *plu*; scot. *luaineas* «motion, as of a stream»; cf. प्रवन; hib. *luathaim* «I hasten, I move», *luan* «a woman's breast», cf. प्रोधर; island. vet. *FLUT* fluere, adjecto *t*, v. gr. comp. 109^b; germ. vet. *FLUZ* id.; fortasse *FLUG* volare e *FLUW*, v. gr. comp. 19. et Graff. III. 760. — Ad Caus. प्रावयामि pertinent: lith. *plauju* eluo, abluo, praet. *plōwjaū* = अप्रावयम्; *plauk-iu* nato, cuius *k* e अ ortum esse videtur sicut lat. *fluc-si*, *fluc-tus* e *fluv-si*, *fluv-tus*; cf. पृवृ र्त्वं पुपुवे; russ. *plivaju* nato; lat. *plōro* e *plōeo* sicut germ. vet. *birumēs sumus* = भवामस्, v. gr. comp. 20.; *fleo* = प्रावयामि ejecto अ, -eo = अव्यामि, -ēs = अयसि, v. gr. comp. 109^a. 6.; *lavo*, λούω e *plavo*, πλούω, nisi, quod minus mihi arredit, pertinent ad धाव्; germ. vet. *flewiu* lavo, *flewitin* lavarent, *ar-flawēm* eluo; v. Graff. III. 740.; hib. *falcaim* «I bathe» e *flacaim* pro *flavaim?* mutato *v* in *c*, v. gr. comp. 19.)

c. अभि persundere, obruere. MAN. 4. 41.: इसा भिपुतान् नारीम् menstruis pollutam mulierem.

c. अभि praef. सम् id. MAN. 4. 42.: इसा समभिपुतान् (नारीम्). *tnop.* MAII. 3. 2016.: सर्वान् शोकः समभि-पुपुवे.

c. अव desilire. DR. 6. 10.: र्यादू अवपुत्य.

c. आ 1) natare. A. 6. 20.: आप्रवन्त गतैः सञ्चैः म-

- त्स्याः शतसहस्रशः २) submergere, lavare. MAH. 3. 8514.: आपुत्य गात्राणि. Se submergere, se lavare. MAN. 11. 202.: सचेलः ... आपुत्य. — आपुत् qui se submersit, se lavavit. IN. 1. 20.: गङ्गायाम् आपुतः; २.५.: अनापुतैर् तीर्थेषु. TROP. N. 18. १२. २२. २९.: व्यसनापुत् in calamitate submersus. — Cum acc. loci se immergere. MAN. ५. ७७.: सवासा गलम् आपुत्य. — Caus. १) facere ut alqs se lavet. MAH. 1. ७३३४.: कृष्णाम् आप्लाव्य. २) humectare. MAN. ३. २४४.: अन्नाद्यम् ... आप्लाव्य वारिणा. TROP. ११. ९७. ३) transsilire (v. पु sens. ३). R. SCHL. I. १६. २४.: आप्लावेयुर महार्णवान् (वानरः).
 c. आ praef. सम् irrigare. N. ४. १३.: समापुतान्यान् नेत्रान्यां शोकडेना 'य वारिणा.
 c. उत् subsilire. HIT. २७. १३. १११. ४. RITU-S. १. १८.
 c. उप perfundere, obruere; invadere, irruere. R. SCHL. II. ७. १३.: उपपुतम् अधीघेन; MAN. ४. ११८.: चैरैरु उपपुते ग्रामे; RAGH. १०.५.: देवाः पौलस्त्योपपुताः (Schol. रावणेनोपद्रुताः); १४. ६४.
 c. परि circumfluere. MAH. ३. १२८८४.: पृथिवी ... सलिलौघपरिपुता; N. २. ४. ७.: अश्रुपरिपुतः; २४. ४६.: शोकपरिपुतः.
 c. परि praef. अभि id. M. ९.
 c. वि १) circumagi. HIT. ७९. १०.: अकर्णधारा गलधौ विप्रवेते 'ह नौर् इव. २) confundi. MAH. २. १४२९.: विप्र-

ताचा 'स्य ... बृद्धिः १४३०.: तस्य विप्रवते बृद्धिः ३) concubere cum aliquā, विप्रुत् qui concubuit. MAN. ८. २७.: ब्राह्मण्या गुस्या सह विप्रुता (वैश्यपार्थीवौ); २. २४९.: अविप्रुतः: — Caus. divulgare, profanare arcanum. MAN. ११. १९४.: वेदम् विप्राव्य (Schol. अनध्यायं वेदम् अध्याय).
 c. सम् १) confluere. BH. २. ४६.: उद्याने सर्वतः सम्पुतोदके. २) perfundere, obruere, implere. A. २. १२.: हर्षसम्पुतम्. — Caus. inundare. R. SCHL. I. ४४. ३४.: गङ्गा सम्प्रावयामास यज्ञवर्टम्.

१. पुष्प १. et ४. p. urere. RAM. II. ७९. २०.: अग्निपुष्प. V. पुष्प et cf. पुस्.
 c. उत् comburere. RITU-S. (Lass.) १. २२.: वनदाहेत्पुष्टशस्प्रेरहाः ... वनान्ताः.

२. पुष्प १. p. १) i. q. पुष्प cl. १. २) urere. BHATT. २०. ३४.: यापम् पुष्णातु वा 'नलः; २०. ३७.: मा पुषाण वस्ते. पुस् ४. p. (दाहविभागयोः क. दाहविभागे v.) urere, distribuere. V. पुष्प.

- पेव् १. १. (सेवने क. सेवे v.) servire, ministrare, colere, venerari. Cf. पेव्, मेव्.

- प्ता २. p. (भक्त्यो) edere. BHATT. १५. ६.: मांसम् अस्ता-सीत्. (Cf. भस्, unde in dialecto vēd. forma replicata वस्त्, v. Westerg.; germ. vet. spisa cibus.)

- प्तान् n. (r. प्ता s. अन) cibus. AM.

फ

फक्कू १. p. (नोचैर्गती क. असद्ब्रव्यवहारे शनीर्गती v.) repere, tarde incedere, improbe agere.

फण् १. p. (गती) ire, se movere. — Caus. १) फण्यामि facere ut alqs se moveat. २) फाण्यामि pingue lactis auferre. K.: फाण्यति दुधम् «he skims the milk».

फण m. n. (r. फण् s. अ) crista expansa in collo serpentis Cobra di Capella dicti. RAGH. १०. ७. १२. ९८. RITU-S. १. १३.

फणा f. (fem. praec.) id.

फणिन् m. (अफण vel फणा s. इन्) serpens. RITU-S. १. १३. १८.

१. फल् १. p. findi, dirumpi, dissilire. R. SCHL. II. ६१. ९.: छृदयम् मे ... फलतो दं सहस्राः; ६४. २१.: फलेन् मूर्ढाच ते रजन् सद्यः शतसहस्रधाः DEV. ३. ७.: तस्याः खङ्गा भुजाम् प्राप्य पफाल. — Part. pass. फुटा (PAN. VIII. २. ५५.) per assimil. e फुलून्, attenuato अ in उ, cf. फुटा.

- c. उत् उत्फुटा expansus, late apertus; e. c. उत्फुटालोचन. IN. २. २६. BR. ३. २१. — Caus. distendere, diducere, late aperire, e. c. oculos. H. ३. १६.: उत्पाल्य विपुले नेत्रे.

८. प्र प्रफुष्टा floridus. MAH. 5. 436.: पद्मानि प्रफुष्टानि.
९. पुष्ट्.

२. फल् १. p. proferre, producere *fructum*, fructum edere.
HIT. 70. 20.: फलन्त्य् अमृतसेके जपि न पथ्या-

नि विषदुमाः: TROP. MAN. 4. 172.: ना 'धर्मश्च चरितो
लोके सद्यः फलाति गौर् इव; MAH. 1. 3275.: अध्याप-
यिष्यामि तु यन् तस्य विद्या फलिष्यति; HIT. 58.
18.: विरुद्धन् ते फलिष्यति. — Pass. imps. HIT. 21.
13.: फलितन् तावद् अस्माकड् कपटप्रबन्धेन.
(Cambro-brit. *pál* «a spread», *palad* «a spreading or
shooting out», *paladu* «to spread or shoot out».)

फल n. (r. २. फल् s. ऋ) १) fructus. N. 20. 9. TROP. N. 13.
22. (v. २. फल्). २) cuspis sagittae; v. फलिन्.

फलक n. scutum, parma. AM.

फलवत् (a फल s. वत्) fructibus praeditus. N. 20. 6.
RAGH. 4. 44.

फलसंस्थ (TATP. ex फल et संस्थ qui stat cum aliquo) cum
fructu conjunctus, scopum consecutus. BR. 3. 13.

फलित (a फल s. इत्, v. gr. 652.) fructibus praeditus. H. 1. 11.
फलिन् (a फल s. इन्) १) id. Lass. 52. 17. २) cuspide
praeditus. RAGH. 7. 42.

फलगुन n. cognomen *Arg'uni*.

फाल m. (r. १. फल् s. ऋ) vomer. MED.

फुष्ट् १. p. (ut videtur, Denom. a फुष्टा, v. १. फल्) se ex-
pandere, de floribus; florescere. (Cf. gr. φύλλον =
फुष्टा, v. १. फल्; lat. *solum*; *flōs*, *flōris* e *flōv-is*, a *flu* per
metath. e *ful?* sicut *plōro* = प्रावयामि a पु त्र. v.; an-
glo-sax. *blōvan* florere; germ. vet. *bluón*, *pluón* id.; *blō-
mo*, Them. *blō-mon*; goth. *blō-ma*, Them. *flos*, suff. *man* = मान, gr. μένος, part. *praes. med.*)

फुष्टा v. फल्.

फेन m. spuma. HIT. 3. 2. (Slav. *pjena* id.)

फेनवत् (a praec. s. वत्) spumosus. A. 6. 2.

फेनिन् (a फेन s. इन्) spumans, spumosus. H. 2. 11.

फेनिल (a फेन s. इल्) id. RAGH. 13. 2.

फेल् १. p. i. q. पेल्.

व

वंहू vel वंहू १. A. (वृद्धी क.; scribitur बहू, वहू, gr. 110^a).)
crescere. (Cf. वृहू, quod e वृध्, ita बंहू, वंहू e
बन्धु, बन्धु cum न् pro र्; v. बज्जः = *Baδi's* et cf.
βέγιος, *βάδιος*.)

वंहिष्ठ Superl. a बज्जल, v. gr. 251.

वंहीयस् Compar. a बज्जल, v. gr. 251.

वद् v. वह्.

वद् v. वह्.

वण् १. p. (शब्दे) sonare. Cf. भण्, धण्, धण्, धन्,
स्वन्.

वणिज् vel वणिज् m. (nom.-क्, r. पण् mutato ष् in ब् vel
व्, s. इज्) mercator. N. 12. 131.

वण् v. वणद्.

वद् १. p. (स्थैर्ये) firmum esse. Cf. ३. यद्.

वद् v. वन्ध्.

१. वध् १. A. (बन्धने क. निन्दे बन्धे v.) ligare, vitupera-
re, spernere. V. बन्ध्.

२. वध् १०. p. बाधयामि (संयमने क. बन्धे v.) ligare. V.
बन्ध्.

३. वध् v. वध्.

बध् v. वध्.

बधिर् (ut videtur, a r. बन्ध् s. इर्) surdus. AM. (Hib.
bodhar, cambro-brit. *bazar*, armor. *bazar* id.)

बधीपिन् v. वधीपिन्.

बध् v. वध्.

बन् v. वन्.

१. वन्ध् १. A. (बन्धामि, बध्वे, v. gr. 387.) Pass.
बध्ये (gr. 503.), part. बद्ध. १) ligare, alligare, re-
ligare. SA. 5. 17.: यमत् तु तम्... बद्धा; M. 47.: हिम-
वतः शृङ्गे नावम् बधीत; A. 5. 13.: बबन्धचै व मे

- मूदिर्धं किरोटम्; R. Schl. II. 74. 29.: रुज्जुम् ब्रह्मा थ-
वा कएठे; MAH. 3. 10727.: ब्रन्धये सेतुना गङ्गाम्;
BII. 4. 14.: कर्मभिः स न ब्रध्यते; M. 48.: सा (नौ:)
ब्रह्मा तत्र. Figere, defigere, e. c. *animum, oculos.* RAGH.
6. 36.: तस्मिन्... ब्रबन्ध सा न ... भावम्; 3. 4.: ब्र-
ब्रन्ध मनः; SAK. 43. 7.: लक्ष्म् ब्रह्मा. 2) capere, pre-
hendere. HIT. 16. 22.: ब्रध्यन्ते निपुणैरु अग्राधसलि-
लान् मत्स्याः समुद्रात्. 3) producere. RAGN. 12. 69.:
काले खलु समारब्धाः पलम् ब्रग्नित नोतयः (Schol.
जनयन्ति). — *Caus.* ligandum curare. RAGU. 12. 70.:
स सेतुम् ब्रन्धयामास प्लवग्नैः. (Cf. ब्रुन्ध्, goth.
BAND ligare, *binda*, *band*, *bundum*; fortasse anglo-sax.
fas-t, *faes-t*; island. vet. *fas-t*; nostrum *fes-t* firmus,
fixus = ब्रह्म; zend. *bas-ta* ligatus, v. gr. comp. 102.;
gr. ΠΙΘ, mutatā mediā in tenuem sicut in ΠΑΘ =
ब्रध्, ब्राध्, attenuato α in i sicut in goth. *binda*; πεῖ-
σ-μα, πεῖσ्व; lat. *fid-lum* pro *fid-lum*, *fid-nis* pro *fud-
nis*, *fid-es*, *fid-o* pro *feido* = πεῖσ्व, *foed-us* = *soidus*,
regressā aspiratione, v. gr. comp. 104., Ag. Benary «Rö-
mische Lautlehre p. 190.», cf. Pott. I. 251.; lith. *banda*
pecus, a ligando dictum sicut पशु a पश्; slav. *vjažati*
ligare. V. ब्रन्ध, ब्रन्धन, ब्रन्धु.)
c. अन् 1) ligare, alligare. R. Schl. I. 72. 8. DEV. 1. 22.
2) adhaerere. HIT. 24. 20.: भङ्गे इपि मृणालानाम् अ-
नुब्रह्मन्त तन्तवः. 3) durare. N. 13. 31.: ना नुब्रध्म-
ति कुशलम्.
c. आ illigare. R. Schl. II. 96. 31. MEGH. 9.
c. नि 1) ligare, adstringere. BH. 9. 9. 14. 7. N. 16. 8.
MAH. 4. 982.
c. परि *id. TROP.* R. Schl. II. 58. 11.: वाचा ... वाष्पयरि-
ब्रह्या.
c. प्रति *id. TROP.* RAGH. 1. 79.: प्रतिब्रधाति हि श्रेयः पू-
ड्यपूजाव्यतिक्रमः.
c. सम् *id. A. 8. 7.* — *Caus.* alligandum curare. R. Schl.
I. 62. 24.
2. बन्ध 10. p. ligare. R. Schl. II. 84. 4.: ब्रन्धयिष्यतिवा
पाशैरु अथवा 'स्मान् ब्रधिष्यति.

- बन्ध *m.* (r. बन्ध् s. स्र) nexus, vinculum. BII. 2. 39. 18. 30.
RAGH. 6. 81. (Cf. hib. *bad* «a bunch, bush, cluster, tuft,
thicket»; armor. *bód* «touffe, buisson, troussau».)
बन्धकी *f.* (a बन्धक, quod a r. बन्ध् s. स्रक) femina im-
pudica, adultera, meretrix. HIT. 86. 4.
बन्धन *n.* (r. बन्ध् s. अन) 1) alligatio. M. 49. 2) vincu-
lum. RAGH. 3. 30. 12. 76. (Goth. *bindan* ligare; hib. *ba-
dan* «a tuft of trees, a tuft of hair».)
बन्धु *m.* (r. बन्ध् s. उ) 1) affinis, cognatus. BR. 1. 23. N.
16. 18. 30. 2) amicus. BII. 6. 5. 9. (Cf. hib. *badh* «love,
friendship».)
बन्धुकाम (*BAH.* e बन्धु et काम, amor, desiderium) erga
propinquos amorem habens. BR. 1. 23.
बन्धुर (r. बन्ध् s. उर) iniquus, undatus, undulatus. RAGH.
13. 47.
बन्ध्य (r. बन्ध् s. य) sterilis. RAGH. 1. 70. HIT. 4. 21.
वध् एव वध् 1. p. (गतौ x. गत्याम् v.; ut videtur, forma
redupl.; cf. भ्रम्) ire, errare. HIT. 82. 13.: व-
यम्... अन्धा इव बधामः.
बधु 1) (fem. उ एव ऊ) flavus, rutilus. RAGH. 15. 16. 19.
25. 2) m. ichneumon. Lass. 46. 3.
वर्व् 1. p. (गत्याम्) ire, se mouere. V. पम्ब्.
बवर् stultus, stupidus, baro. HIT. 50. 8. (Cf. lat. *baro*.)
1. वर्ह् vel वर्ह् 1. et 10. p. (वधे दोष्टै) ferire, occidere,
lucere. Cf. वृह्, बल्ह्.
c. नि in dial. *Vēd.* prosternere. RIGV. 100. 18.: दस्यून...
हत्वा पृथिव्यां शरा निबर्होत् «hostes feriendo humili-
tela prostravit».
2. वर्ह् vel वर्ह् 1. p. (स्मृतिहिंसादानवाक्) meminisse;
ferire, laedere, occidere; dare; loqui. Cf. वृह्,
बल्ह्.
3. वर्ह् vel वर्ह् 1. 4. (अद्वेष्ट) excellere. Cf. बल्ह्.
1. वल् 1. p. (धान्यावरोधे x. धान्यावरोधे जीवने v.)
opulentiam, fortunam alejs impedire, perturbare;
vivere.
2. वल् 1. 4. (दानवधनित्तपेषु) abscindere (दान a दो?);

- ferire, occidere; explorare, investigare. Cf. भल् १. ४., विल्, भिल्.
३. वल् १०. p. ब्रालयामि (भृती x.) sustentare, nutrire. K.: ब्रालयति ब्रालम् पिता. (Cf. भृ i. e. भर्.)
४. वल् १०. p. ब्रलयामि (निरूपणे x. निरूपे v.) explo-
rare, investigare. V. २. बल्.
- ब्रल (r. बल् s. म्र) १) n. vis, robur. IN. ४. ८. H. ४. १४. २) n. ex-
ercitus. N. २. ११. १७. २२. ३) m. nom. pr. *Daiyi*, quem *Indrus*
occidit. (Cf. lat. *valor*, *validus*, *valeo*, cum praep. *de*:
debilis.)
- ब्रलवत् (a praec. s. वत्) १) Adj. vi, robore praeditus,
robustus, fortis. H. १. ८. ५२. २. १२. २) Adv. valde. A. ७. २४.
- ब्रलाका v. ब्रलाका.
- ब्रलाहक् m. nom. pr. DR. २. १३.
१. ब्रलि m. (r. बल् s. ह) १) nutrimentum, cibus. RAGH.
२. २४. २) tributum. RAGH. १. १८. ३) sacrificium. ४) nom.
pr. *Daiyi*. A. ५. १६.
२. ब्रलि f. (r. बल् s. ह) ruga.
- ब्रलिन् (a बल s. इन्) vi, robore praeditus, fortis, robu-
stus. H. ४. १४.
- ब्रलिभ (a बलि s. भ) rugosus.
- ब्रलिष्ट *Superl.* a ब्रलवत् vel ब्रलिन्. *Etiam sensu Com-*
par. (v. gr. min. २२७.). RAGH. १७. ५९: ब्रलिष्टश्चेत्
परस्मात्.
- ब्रलो f. i. q. ब्रलि f. MAH. १. ३४६७.
- ब्रलोयस् (Compar. a ब्रलवत् vel ब्रलिन्, v. gr. min. २२७.)
valde fortis. H. ४. ८.
१. ब्रल्ल् vel ब्रल्ल् १. ४. i. q. २. ब्रह्म् et ३. ब्रह्म्.
२. ब्रल्ल् vel ब्रल्ल् १०. p. (त्विपि) splendere. Cf. १. ब्रह्म्.
- ब्रह्म् v. ब्रह्म्.
- ब्रह्म (sem. व्रो vel उ, scribitur etiam ब्रह्म, r. बंह्म् vel बंह्म्
ejecta nasali suff. उ) multus. SA. १. ११. — *Adv.* multum.
N. १३. ६४. (Gr. *Baθύς*, cf. lat. *pro-fundus*, v. ब्रह्म् et
Benfey II. ६७.)
- ब्रह्मतिय (e praec. s. तिय) multus, *de tempore*. N. १३. २. ६१.
SA. ४. १.
- ब्रज्जपत्रीकृत् (multas uxores faciens e ब्रज्जपत्री -
ब्रज्ज et पत्री uxori - et कृत् faciens) multas uxores in
matrimonium ducens. BR. २. ३४.
- ब्रज्जधा (a ब्रज्ज s. धा) multipliciter. N. १०. १३. BH. ९. १५.
१३. ४.
- ब्रज्जमान् m. (r. मन् praef. ब्रज्ज magnificare - v. gr. ६५३. -
suff. म्र) observantia, cultus. A. ४. ५६.
- ब्रज्जल (a ब्रज्ज s. ल) १) multus. N. १३. १३. २) niger, ob-
scurus. RAGH. ११. १५.
- ब्रज्जविध (BAH. ex ब्रज्ज et विध vel विधा genus, species,
modus) multimodus, multifarius, varius. BR. ३. २०. BH.
४. ३२.
- ब्रज्जशस् *Adv.* (a ब्रज्ज s. शस्) multum, saepe. N. १८. ७.
२३. २२. SA. ५. ८४.
- ब्रज्जाश्वर्य (BAH. e ब्रज्ज et आश्वर्य miraculum) multa mira-
cula, multa mirabilia habens. IN. ५. १४.
- ब्राद् vel ब्राद् १. ४. (आप्लावे) lavare, se lavare, *se baigner*.
२. ब्राडते (ब्राडते) गङ्गायाम् मुनिः. (Germ. vet.
bad balneum, *badōn* se lavare; lat. *bal-neum* cum *l* pro
d; gr. *βαλανεῖον*.)
- ब्राण v. ब्राण.
- ब्राध् v. ब्राध्.
- ब्राधा v. ब्राधा.
- ब्रान्धव m. (a ब्रन्धु s. म्र, v. gr. ६४८. et ६५०.) affinis, cognat-
us. H. १. ४२. BR. २. २३.
- ब्राल m. (r. ३. बल् nutritre s. म्र) १) puer, parvulus, infans.
Collective, in Plur. vel *initio compos.* pueri, parvuli, in-
fantes *utriusque sexus*. BR. १. २८. ३. ७. N. १२. १२३. SA. २.
८. २) pilus. ३) cauda. RAGH. ९. ६६. MEGH. ५४. — *Adj.*
infans, aetate parvus, juvenis, novus, novellus, recens.
UR. ७५. १३.: ब्रालम् इवे न्द्रम्; RAGH. ३. २२.: ब्राल-
चन्द्रमाः; SAK. ८. ९.: ब्रालविटपिभ्यः. (Lith. *wála-s*
pilus caudae equi. V. sq.)
- ब्रालक (a praec. s. क) puer, parvulus. N. ९. २३. (Hib.
ballach «a boy».)
- ब्रालखिल्य m. Geniorum genus pollicis magnitudinem ae-
quans (Wils.: *A divine personage of the size of the thumb;*

sixty thousand of whom were produced from the hair of Brahma's body). SU.3.5.

बालपुत्र (e बाल et पुत्र) parvulos liberos habens. BR. 2.
10. SA. 2. 8.

बालभाव m. (e बाल et भाव existentia, natura) infantia,
pueritia, puerilis aetas. N. 13. 40.

बाला f. (fem. vocis बाल) 1) puella, parvula. BR. 1. 30.
2. 14. 2) femina. H. 4. 4. BR. 1. 30.

बालातप m. (e बाल novus, recens et आतप solis ardor)
sol novus, sol oriens. RAGH. 6. 60.: बालातपरक्तासानुः:
*Sic etiam cum Mēdhātithi hoc vocabulum intelligimus
apud MAN. 4. 69. (V. sq. et cf. Holzmann Thierkreis
p. 10. sq.)*

बालाक्ष m. (e बाल et अर्क्ष sol) id. R. Schl. II. 96. 19.

बालिश (ut videtur, a बाल s. इश्वर, quod fortasse ex इक्ष)
imperitus, rudis, stultus, stolidus. DR. 9. 8.

बालुका f. arena, glarea. MAH. 3. 10723.

बाल्य n. (a बाल s. य) infantia, pueritia. N. 24. 12. *Trop.*
insania, stultitia. DR. 5. 6.

वाहू v. वाहू.

बाङ्ग vel बाङ्ग m. (si बाङ्ग primitiva esset forma, deducendum esset a r. वहू vehere, ferre; forma बाङ्ग autem sustentatur zendico बाङ्ग bāzu, gr. βραχίων, lat. brachium. IN. 2. 24. (Gr. πηγής, mutatā mediā in tenuem, βραχίων, lat. brachium insertā liquidā sicut in frango, ब्रियुमि, goth. BRAK = भज्ज, nisi formae certae बाङ्ग, भज्ज, mutilatae sunt e बाङ्ग, भज्ज.)

विद् v. विद्.

विन्द् 1. p. (अंशे; scribitur विद्, gr. 110^a.) dividere, findere. Cf. भिद्, विल्.

विभक्षयिष् Desid. a r. भक्ष.

विल् 1. et 10. p. (भेदने) findere. Cf. भिल्, विन्द्, भिद्.

विस् 4. p. (क्षेपे) jacere, conhicere, mittere.

बोभत्त् Desid. a rad. वध्, v. gr. 553.

बोभत्त् (a praec. s. उ) cognomen Arg'uni. A.3.1. (ubi
भीभत्त्सुर् pro बि- legendum); MAH. 3. 551.

वुक्क् 1. et 10. p. (श्वस्वनौ क. श्वादिशब्दे v.) latrare.

वुद् 1. et 10. p. (हिंसे) ferire, occidere, laedere.

वुड् 6. p. (सम्वरणे क. उत्सर्गसम्बृती v.) tegere, emittere, relinquere. Cf. बद्, भुण्ड्, चुड्.

वुद् 1. p. A. (निशामने) audire. Cf. बुन्द्, बन्ध्, बध्.

बुद् v. बुध्.

बुद्धि f. (r. बुध् s. ति) 1) animus, mens, intellectus. N. 5.

12. 24. 15. 5. SA. 2. 29. BI. 2. 41. 44. 53. 3. 40. 42. (मन-
स्त् तु परा बुद्धिः). 2) sententia, consilium. N. 3. 25.
26. 10. 25. 12.

बुद्धिमत् (a praec. s. मत्) mente, intellectu praeditus, sapiens. SA. 2. 14. BH. 4. 18.

बुध् 4. p. A. etiam 1. p. A. 1) cognoscere, percipere. N.

22. 4.: प्रतिवाक्यम् ... बुध्येयाः; MAH. 2. 2506.: बु-
द्धा बुध्येन् नवा बुध्येद् अयम्; 3. 557.: ताम् अबुध्यद्
अमेयात्मा बलवान् ... पर्यपृच्छत ताम् भीमः. 2) sci-
re. H. 4. 42.: न त्वाम् बुध्यामहे वयं समेतम् भीम-
वृप्येण रक्षसा; DR. 6. 15.: न बुध्यते नाथवतीम् इहा
'य वहिश्चरं व्यदयम् पाण्डवानाम्; 8. 25.: न बुवोध
हतं सूतं स राजा बाङ्गशालिना. — बुद् doctus, sapiens. BR. 2. 27. 3) nosse. MAH. 1. 5148.: ना बुध्य-
न्तच तज्जनाः. 4) putare. RAM. I. 50. 13.: तानि
वर्पाण्य अतोतानि बुवोधै 'कम् अहर् यथा. 5) (ATM.)
expergisci. R. Schl. I. 46. 19.: ततो दितिर् अबुध्यतः;
N. 10. 17.: न च बुध्येत मे प्रिया; 13. 19.: दमयन्तोच
बुवोधै. — Caus. 1) certiorem facere, docere, nuntiare.
M. 28.: बोधयाम्य अय यत् ते हितम् अनुत्तमम्; BI.
10. 9.: बोधयन्तः परस्परम्. 2) expergescere. H. 2.
35.: सुखसुतान् ... न भयाद् बोधयिष्यामि. (Cf. बुद्,
बुन्द्, बन्ध् audire; zend. बूध budh videre, बूडूबूडू
बूड्ड्यें video, बूडूबूडूबूडूबूडू बूड्ड्योमाईद्धेवि-
deamus (gr. comp. 41. 472); lith. bundu vigilo, budrūs
vigil, vigilans, nu-bundū expergiscor, praet. nu-buddau;
pa-budinu expergesfacio; russ. bdju vigilo, bodryi vigil;
slav. бу́дит expergesfacit = Caus. बोधयति, v. gr. comp.
562.; goth. BUD jubere, mandare, viuda, bauth, budum

(nostrum biete, ge-biete), ana-bus-ns, ana-buz-ns mandatum, v. बुध् praeſ. प्रति Caus. jubere; ita a इा scire अभ्यनुजा mandare; gr. ΠΥΘ, πυψάνομαι, ἐπυψίσθιν् mutatā mediā in tenuem, v. बन्ध्; fortasse lat. *puto e podo*.)

c. अन् 4. a. 1) comperire, cognoscere. MAH. 14799.: अनुबुध्येत नृपो अस्माकम् चिकोर्पितम्. 2) recordari. MAH. 1.4874.: स तु कामपरीतात्मा तं शापम् ना'न्वबुध्यत. 3) expergisci. MAH. 1.5024.: दृष्टा अन्वबुध्यत.

c. अव 4. a. 1) sentire, percipere, animadvertere. MAH. 1.5051.: सुस्वाव रेतो अस्य सच तन् ना'वबुध्यत. 2) scire. R. Schl. II. 74. 10.: किन् ना'वबुध्यसे क्लै नियतम् बन्धुन्यन्ययम् ज्येष्ठम् पितृसमं रामम्. 3) cognoscere. MAH. 2.1371.: धर्मम् अवबुध्येत; 3.1363.: त्वाम् चेत् श्रुत्वा तात तथा चरन्तम् अवभोत्स्यन्ते भरतानाम् चराः. 4) expergisci. RAM. II. 72. 50.: कद्यित् काले अवबुध्यसे. — *Caus.* certiorem facere. MAH. 1.5811.: अस्मान् अवबोधयत्.

c. अव praeſ. सम् 4. a. intelligere. R. Schl. II. 9. 31.: ना'हं समवबुध्येय ... राग्नम् चिकोर्पितम्.

c. नि 1. p. interdum 4. 1) comperire, percipere, cognoscere, praesertim in 2. p. Imper. N. 22. 6.: दमयन्त्या वचः ... निवोध; SA. 5. 28.: वचो निवोध मे; 6. 13.: सत्यम् इतन् निवोध त्वम्; MAN. 1. 119.: इदम् मत्सकाशान् निवोधत; MAH. 1. 1353.: निवोधस्व. 2) scire. N. 12. 43.: रजपुत्रोन् निवोध मान्.

c. प्र 1. a. expergefacer. MAH. 3.10653.: व्याघ्रं शयानम् प्रति मा प्रवोध. 2) 4. a. expergisci. HIT. 107. 13.: सूर्योदये प्रबुध्यते. — *Caus.* 1) certiorem facere. RAGH. 3.68. 2) expergefacer. II. 2.34.3.6.4.2.

c. प्रति 4. a. expergisci. R. Schl. II. 14. 50. *Etiam Par.* MAH. 1.5053.: तन् दृष्ट्वा प्रतिबुध्यन्तम्. — *Caus.* 1) certiorem facere. RAGH. 1.74. 2) mandare, jubere. R. Schl. II. 52. 35.: रामेण सुमत्वः प्रतिबोधितः. 3) expergefacer. R. Schl. II. 65. 12.: भर्तारम् प्रत्यबोधयन्. c. वि 4. a. expergisci. MAH. 2.162.: कद्यित् काले वि-

बुध्यसे; H. 4.24.: तयोः शब्देन महता विबुद्धास् ते. c. सम् 4. a. p. 1) nosse. MAH. 2.1498.: कस्मान् न सम्बुध्येत ... सनुरासुरलोकानाम् अशेषेण मनोगतम्. 2) intelligere, sapere. MAH. 2.2187.: न मन्द् सम्बुध्यसे. — *Caus.* monere. MAH. 1.1427.: युज्मान् सम्बोधयाम्य एष यथा न स हेद् बलात्.

c. सम् praeſ. प्रति resipiscere. MAH. 12519.: सो अहम् ऐश्वर्यमोहेन ... पतितः प्रतिसम्बुद्धः.

बुध् (r. बुध् s. अ) 1) sciens, sapiens, doctus. BR. 3.5. 2) nom. pr. UR. 93. 12.

बुन्द् 1. p. a. (निशामने) audire. Cf. बुद्ध, बुध्, बुन्ध्.

1. बुन्ध् 1. p. a. id.

2. बुन्ध् 10. p. (वन्धे) ligare. (Cf. बन्ध्, unde बुन्ध् attenuato अ in उ sicut in lingua goth. *bundum ligavimus a band ligavi.*)

बुभुक्षा f. (a Desid. r. भुज् edere s. आ) fames. HIT. 35.11.

बुल् 10. p. (मज्जने) mergi, submergi.

बुस् 4. p. (उत्सर्गे) dimittere. Cf. व्युत्, व्युस्.

बुस्त् 10. p. 1) venerari. 2) spernere. Cf. पुस्त्.

बृ v. बृ.

बोधन n. (r. बुध् s. अन) notio, cognition, scientia. RAGH. 9.49.

ब्युस् 4. p. (हाने) relinquere. Cf. बुस्, व्युस्.

ब्रह्मचर्य n. (e ब्रह्मन् et चर्य, quod seorsum non invenitur et vitae rationem significare videtur, a चर् ire, facere suff. य) castimoniae vel coelibatus votum, castimonia. IN. 4. 10.

ब्रह्मचारिन् m. (e ब्रह्मन् et चारिन् iens, agens) coelibatus voto obstrictus. SA. 1. 5. A. 2. 17. BH. 6. 14.

ब्रह्मण्य (a ब्रह्मन् s. य) Brahmae deo addictus, Brahmae cultor, pius. SA. 1. 2. N. 1. 3.

ब्रह्मन् (secundum Wils. a r. बृहू crescere, mutato बृ in ब्र, s. मन्) 1) m. Deus *Brahma*. SU. 1.22. 2) Brahmanus, homo primi i. e. sacerdotalis ordinis. 3) n. summum incorporeum numen, causa primitiva. BH. 4.24. 14.3.4.

ब्रह्मपि *m.* (e ब्रह्मन् et श्वपि, v. gr. 67.) *Brahmanicus sapiens.* IN. 2.13. SU. 3.3.

ब्रह्मलोक *m.* (e ब्रह्मन् et लोक mundus) *Brahmae coelum.* SU. 4.25.

ब्राह्मा (*fem.* हृ, a ब्रह्मन् *s. अः*, v. gr. 651.) *brahmicus, ad deum Brahman pertinens.* BH. 2.72.

ब्राह्मण *m.* (a ब्रह्मन् *s. अः*) *i. q. ब्रह्मन् sens. 2.*

ब्राह्मणी *f.* (a praec. signo *fem.* हृ) *femina primi vel sacerdotalis ordinis.*

ब्रू *2. p. A.* ब्रवीमि, ब्रुवे (in temp. specialibus solum usurpatur, v. gr. 352.) dicere, loqui, *c. acc. rei et pers.*

IN. 1.10.: वाक्यम् अर्जुनम् अब्रवीत्. *Cum dat. vel gen. pers.* BH. 10.13.: स्वयच्चै 'व ब्रवीषि मे; N.22.

6.: कृशलन् ते ब्रवोम्य अहम्.

c. अति conviciari. DR. 5.2.: महारथान् अतिब्रुवन् मूळ न लङ्घसे कथम्. (Cf. रु; boruss. vet. *billa dico; lith.*

bilōju id.; lib. *bri* «a word», *bruidheann* «talk, speech», *bruideanaim* «I content, dispute»; scot. *bruidhean* «speaking, speech, talk; noise of talk, tumult», *bruidhmeach* «talkative, loquacious»; cambro-brit. *brud* «a chronicler, a report of events, also a prophecy», *brudiwr* «a chronicler, a divulger of events, a prophet»; huc trahimus etiam gr. ΡΕΩ, ἐγῆμα, ἐγέτωρ, abjectā litterā initiali sicut ḥέω fluo e σρέω, σρέφω = स्वामि; fortasse etiam hoc pertinet germ. vet. *SPRAH* loqui = ब्रव् रौव ब्रवीमि, mutato ν in gutturalem, v. gr. comp. 19., praefixo *s.*, v. Graff. 6.369., nostrum *spreche, sprach.*)

c. अन् *i. q. simpl.* MAH. 176.

c. प्र *id.* SA. 2.21. MAN. 10.1. et 2.

c. प्रति respondere. N. 17.44.

c. वि *i. q. simpl.* N. 24.35. MAN. 8.75.390.

भ

भक्ति *v.* भद्र्.

भक्ति *f.* (r. भद्र् *s. ति*) 1) cultus, amor. SA. 1.9.5.21.50. BH. 7.17.8.10.9.26. 2) divisio, partitio. SAK. 52.4.infr.

भक्तिमत् (a praec. s. मत्) colens. BH. 12.17.

भक्ता *m.* (r. भद्र् *s. तु*) cultor.

भक्तात्वं *n.* (a praec. s. त्व) cultus.

भद्र् *1. p. A. 10. p. interdum A.* edere, vorare. II. 2.14.: ए-

पाम् उत्कृत्य मांसानि ... भद्रयिष्यावः सहितौ; 4.

10.: त्वया भज्यता नरान्; N. 12.20.: भद्रयत्य एष

मां रैद्रः; IN. 1.26.: फलानिच सुगन्धीनि भक्तिनि;

MAH. 3.409.: वः सर्वान् भद्रयिष्ये; R. Schl. I. 9.34.:

फलान्य आश्रमजातानि भक्तयस्व. — भक्ति *n.* ci-

bus. HIT. 50.20. — *Desid.* बिभक्तयिषामि (gr. 554.).

H. 2.27.: भ्रात्रा ... विभक्तयिषता मांसं युमाकम्.

(Cf. भल्क्, प्लक्, भुक्. — भद्र् *ortum esse videtur e* भद्र् - primitive भद्र् - unde भुक् attenuato अ in उ; cf. gr. ΦΑΓ, ἐφαγον, φάσηλος et φακός nituntur formा

भद्र्, abjectā gutturali vel sibilante; ita goth. *basi* n.

bacca (nostrum *Beere*) them. *basja* = भक्त्य q.v.; lat. *bacca* per assimil. e *bacsia*; fortasse etiam *bucca*, nisi pertinet ad मुख, ab edendo nominatum est, attenuato *a* in *u* sicut in scr. भुक्; *maxilla* e *baxilla* explicari posset, mutatā mediā in nasalem ejusdem organi; *fauc-s* aut hoc aut ad भुक् referri potest; Ag. Benary, *Röm. Lautlehre* p. 155., *fa-mes* et *fa-ba* huc trahit, ita ut multilata sint e *fag-mes*, *fag-ba*; cf. Pott. p. 271.; de lib. *maise* «food, victuals» v. मांस.)

c. सम् *i. q. simpl.* MAH. 3.422.

भक्ति *m.* (r. भद्र् *s. अः*) edens, vescens *in fine comp.* N.12. 63. (Gr. φάγος.)

भक्तक् *m.* (r. भद्र् *s. अक्*) edens. HIT. 75.8.

भक्त्य (r. भद्र् *s. य*) 1) *Adj.* edendus. 2) *m. cibus.* H. 2.8. N. 9.13. (Goth. *basi*, them. *basja* n. *bacca*.)

भग *m.* (r. भद्र् *s. अः*) 1) portio. 2) bona fortuna, felicitas, beatitudo. 3) vulva. AM. (Huc vel ad भाग traxerim goth. *ga-bigs* dives, ita ut proprie significet qui cum

divitiis est, them. *ga-biga* = सभग; cf. etiam lith. *nabagas* homo miser, pauper, *na* = scr. न non; *bago-tas* dives; russ. *u-bogii* pauper, *bogatyi* dives; cf. Pott. pp. 235. 236.)

भगवत् (a भग s. वत्) felix, beatus, excelsus, excellens, praclarus, venerabilis. SU. 3.24. 4.23. BH. 10.14. RAGH. 8.80. (Cf. slav. *bog* deus.)

भगिनी f. (a भग s. इन् in fem.) soror.

भज्न v. भज्.

भज्न m. (r. भज् s. ऋ) 1) fractio, fractura. RAGH. 16.14. — पुण्यभज्न florum contritio. N. 25.7. (Schol. Nil. पुण्यसम्मर्दः). TROP. repudiatio. RAGH. 13.78. 2) fragmentum. UR. 69.4. 3) unda, fluctus, v. sq. (Lith. *bang-ga* unda, fluctus; gr. ἀγνή, v. भज्.)

भाङ्गि f. (r. भज् s. ह) 1) fractio, fractura. 2) unda, fluctus. RAGH. 16.63. 3) fraus, fallacia, dolus. UP. 50.

भद्रगुर (r. भज् s. उर) fragilis. HIT. 43.5.

1. **भज्** 1. p. a. 1) dividere. MAN. 9.104.: भ्रातरः समम् भजेरन् पैतृकं रिक्यन्; 9.200.: पत्यौ जोवति यः त्वीभिर् ग्रलङ्घारे धृतो भवेत्। न तम् भजेरन् दायादा भजमानाः पतन्ति ते; 9.119.209. 2) colere, venerari, deditum esse, amare. (सेवायाम् क.) BH. 4.11.: ये यथा माम् प्रपञ्चन्ते तांस् तथै 'व भजाम्य ग्रहम्; 6.31.: सर्वभूतस्थितं यो माम् भजति; 7.16.: चतुर्विधा भजन्ते माज् जनाः; II. 2.29.: कामोपहतचिन्ताङ्गोम् भजमानान् भजस्व माम्; N. 5.32.: यत् त्वम् भजसि ... पुमांसन् देवसन्निधी; MAN. 8.365.: कन्याम् भजन्तीन् उत्कृष्टम्. — भक्त colens, deditus, devoutus, amaus. IN. 5.44.: वृच्छयेनच सन्तप्ताम् भत्ताच्च भजः N. 10.14.: मद्भक्ताः 13.57. SA. 5.95. BH. 4.3.7.21.23. 3) c. acc. loci petere, ire, proficisci. R. SCHL. I. 16.28.: नानाविधान् शैलान् काननानिच भेदिरे; BHATT. 6.72.: वनानि भेदतुर् वीरौ; MAN. 3.11113.: शुकाः पुंस्कोकिलाः क्रीडा विसज्ज्ञा भेदिरे दिशः. Considerate. MAN. 1.5.: निर्दिष्टम् आसनाम् भेदो; 1.3867.: राजर्पिः ... ऊरुम् भेदो शुभानाना. 4) adipisci, obtinere. R. SCHL. I. 27.11.: रक्षसत्वम् भजस्व; 72.11.: कुशाध्वजसुते इमे

पल्यौ भेदोतां सहितौ शत्रुघ्नभरताव् उमौ; MAN. 10.59. 5) exercere, facere, exequi. MAN. 4.204.: नियमान् केवलान् भजन्. (Cf. भाज्, भज्, भुज्; lib. *fuighim* «I get, obtain», *fuigheall* «profit, gain», «relique, remainder», *faghail* «getting, finding, obtaining»; Pottius apte hoc trahit goth. *and-bah-ts* servus, minister; Ag. Benary confert lat. *fa-mulus*, quod etiam ad *FAC* referri potest, ita ut mutilatum sit e *fac-mulus*. V. भग.)

c. निस् secernere, segregare, excludere. MAN. 9.207.: स निर्भाड्यः स्वकादू अंशात्.

c. वि 1) dividere. MAH. 3.1020S. MAN. 9.164. 210.216. 2) distinguere, discernere. MAN. 1.65.: ग्रहेतरत्रे विभजते सूर्यः. R. SCHL. II. 67.31.: विभजन् साध्वसाध्युनो. 3) distribuere. MAN. 2.2053.: ते द्वन्दशः पृथक्चै व... सिंहासनानि ... विभेदिरे; RAGH. 10.55.: स तेऽग्ने वैष्णवम् पल्योर् विभेदे; 11.29.: तद् ज्ञरप्रशकलो-कृतङ्ग कुतो पत्रिणां व्यभजतः.

c. वि prae. प्र id. MAH. 3.16140. MAN. 8.166. 9.268. BH. 11.13. 18.41.

2. **भज्** 10. p. भजयामि (विश्राणने क. पाके v.) dare, largiri (?) (*), coquere. (Cf. भज्, भृत्, germ. vet. *BACH*, *PACH*, *BAKK* torrere, coquere, nostrum *backen*.)

1. **भज्** 7. p. भनदिम, *praet. mtf.* ग्रभाङ्गम्, *fut.* भद्रक्ष्यामि, *pass.* भद्रये, *part.* भजन (gr. 607.615.) frangere. H. 1.12.: वने भजन् महादूमान्; 4.23.: बभज्जतुस् तदा वृक्षान्. TROP. MAH. 1.6868.: ग्रस्य मा भद्रम् प्रतिशाम्. (Fortasse भज् mutilatum est e भज्, cf. lat. *frango*, goth. *BRAK*, *ga-brika*, *ga-brak*, *ga-bré-kum*; gr. ἀγγυψυμि et abjectā initiali, ἄγυψυμि; lett. *braks* fragilis; lib. *brisim* «I break, dismember, disunite», *brit* «fraction», *breadach* «broken».)

c. ग्रव i. q. simpl. MAH. 1.7081.3.10043.

c. निस् prae. वि id. MAH. 3.12447.: वातविनिर्भग्नाद्वामाः.

(*) Fortasse pro विश्राणने a r. ग्रण dare legendum est विश्राणे a r. ग्रा coquere.

c. प्र id. MAH. 3. 11121.

२. भद्र् १०. ४. (भाषार्थं क. भाषे व.; scribitur भद्र्, gr. 110^a.)
loqui, dicere, lucere. (Hib. *faighim* «I speak, talk»,
faighle, faighleadh «words, talk, conversation», *faigh*
«a prophet».)

१. भद्र् १. प. (भृती) nutrire, sustentare; mercede condu-
cere.

२. भद्र् १. प. (परिभाषणे क. भाषणे व.) loqui, dicere.

भट् m. (r. १. भद्र् s. ऋ) miles. HIT. 104. 17.

भद्रार् (forma Prâcr. a भर्तु, in casibus fort. भर्तीर्, suff.
ऋ, mutato त् in ट् cui se assimilavit antecedens र्; v.
भद्रिटणो et cf. Lass. s. vv. भद्रट् et भद्रारक) venera-
bilis, sanctus.

भद्रारक (a praec. s. ऋ) id. HIT. 21. 21.

भद्रिटणो f. vox Prâcrit. = scr. भर्त्री. UR. 43. 13.

भण् १. प. loqui, dicere, in recentioribus scriptis, *praeser-
tim in dial. Prâcrit.* (v. Delii Radices Prâcr. p. 19.).

Lass. 3. 2.: रश्चा ... भणितम्; BHATT. 14. 46.: ब्रभाण;
15. 15.: अभणित्. (Cf. भाषु.)

भण्ट् १. प. (प्रतारणे क. scribitur भद्र्, gr. 110^a.) fallere, de-
cipere.

१. भण्ट् १. ४. (परिहासे क. वाचि व.; scribitur भद्र्, gr.
110^a.) irridere; loqui.

२. भण्ट् १. et १०. प. (शिवे; scribitur भद्र्, gr. 110^a.) felicem esse. Cf. भन्दू.

भद्र् (r. भन्दू ejecto न् suff. र्) १) Adj. laetus, felix, excellens, optimus, *praesertim in Vocab. fem.* SU. 3. 20. N. 22. 2. २) *Subst. n.* salus, felicitas, *praesertim in saluta-
tionibus vel benedictionibus.* N. 15. 5. SA. 2. 32. (Goth.
batiza melior, *batista* optimus; germ. vet. *baz* melius,
beziro melior, felicior, *bezisto* optimus; hib. *feodhas*
«better», *badhach* «famous, great, noble»; fortasse *maith*,
cambro-brit. *mad* «good, excellent», mutato म् in m, si-
cut e.c. in *mais* = भास् q. v.; lat. *fau-s-tus* e *fau-d-tus*
et hoc e *fand-tus*, mutato n in u?)

भन्दू १. ४. १०. प. gaudere, felicem esse, praestantem esse.
V. भद्र्.

भय् n. (r. भो s. ऋ) timor. H. 1. 7. 2. 13. (v. भो.)

भयङ्कर् (timorem faciens ex Accus. vocis भय् et कर
faciens, v. gr. 6/5. suff. ऋ) १) timendus, terribilis. २) m.
nom. pr. DR. 2. 11.

भयानक् (r. भो s. आनक, nisi e भय् et ग्रनक a r. ग्रन्
s. ऋक) timendus, terribilis. II. 3. 2. BH. 11. 27.

भयावह् (e भय् et आवह् afferens a r. वह् praeſ. आ s.
ऋ) timorem afferens, timendus, terribilis. SA. 5. 8.

भर् m. (r. भृ s. ऋ) onus. (v. Lass.)

भरण् n. (r. भृ s. ऋन) sustentatio, nutritio. RAGH. 1. 24.

भरतर्पम् m. (e भरत, v. gr. 647., et कृष्णम् q. v.) *Bharatida-
rum* princeps. H. 2. 16.

भर्तु m. (r. भृ s. त्) १) qui sustentat, altor, nutritor. BH.
9. 18. 13. 16. २) dominus. MEGH. 1. 34. ३) maritus. H.
11. 19.

भत्स् १०. प. १) minari, terrere. H. 3. 21.: तम् आपतन्तम्
... भत्स्यामास तेजस्वो तिष्ठ तिष्ठे 'ति; MAH. 4.
357.: शब्देन महता भत्स्यन्तौ परस्परम्. २) deri-
dere. MAH. 2. 434.: भत्स्यन्तौ 'व भास्करम्.

c. अभि minari, terrere. R. Schl. I. 28. 13.

c. अव् id. MAH. 3. 15096.

c. नित् १) id. MAH. 1. 4190. २) deridere. HIT. 64. 22.

c. नित् praeſ. अभि minari, terrere. R. Schl. II. 78. 19.

c. परि id. MAH. 3. 16008. Cl. 1. MAH. 3. 16141.: परिभ-
त्स्यन्तौ.

c. सम् reprehendere. R. Schl. II. 75. 16.: वाक्ये: कूर्वे:
सम्भर्त्स्यतः.

भर्त् १. प. (हिंसायाम् क. हिंसे व.) laedere, ferire, occidere.
V. sq.

भव् १. प. id.

१. भल् १. ४. i. q. २. बल् (scribitur etiam भद्र्).

२. भल् १०. ४. (नित्यपे) explorare, investigare.

भद्र् v. १. भल्.

भद्रा m. (r. भद्र् s. ऋ) sagittae genus. A. 10. 20.

भव् m. (r. भृ s. ऋ) १) existentia. SA. 3. 10. २) ortus, ori-
go. RAGH. 3. 14. 9. 73. 8. 94.

भवत् 1) (nom. masc. भवन्, part. praes. a r. भू s. भ्रत्) qui est. 2) (nom. भवान्, a भा splendor, correpto आ s. वत्, cf. भाविन्) splendens, excellens, praeclarus; reverentiae causā ponitur pro pronom. 2^{dae} pers. cum tertia verbi personā. IN. 1.11. SU. 1.24.

भवन n. (r. भू s. भ्रन) domus, palatium. IN. 3.3.5.5. SU. 1.28.

भवाद्य (e भवत् abjecto त् producto अ, et दृश् a r. दृश् videre; v. gr. 287.) tibi vel vobis similis. HIT. 38.10.

भवानो f. (a भव nomen *Sivi* s. आनो) nomen Durgae.

भवितव्य (r. भू s. तव्य) esse debens.

भवितव्यता f. (a praec. s. ता) Abstractum praecedentis, fatum. UR. 55.15. *infr.*

भवितु (fem. -त्री, r. भू s. तु) futurus. RAGH. 6.52. (Lat. *futurus*.)

भविष्य (r. भू cum chartere Futuri auxil. स्य inserto ह) futurus. BH. 7.26.

भव्य (r. भू s. य, v. gr. 626.) esse debens, futurus. SA. 5.47.

भस् 3. p. बभस्मि (भत्सनदोऽयोः क्षुत्ती भत्से व.) lucere, splendere; minari, terrere. (V. भास् et cf. भत्स्.)

भस्मि f. (r. भस् s. त्र in fem.) follis. HIT. 43.6.

भस्मन् n. (r. भस् s. मन्) cinis.

भस्मसात् *Adv.* (a praec. s. सात्) in cinerem, ut भस्म-सात् कर्तुम् in cinerem vertere. BH. 4.37.

भा 2. p. A. 1) splendere, fulgere. N. 12.103.: अयम् अग-मः ... आपेउर् बङ्गभिन् भाति; 13.52.: भासि वि-क्षुद् इवा भ्रेषु; 17.8. 2) apparere, videri. H. 1.10.: डाङ्-घावाति वैमाचा 'स्य शुचिशुक्रागमे यथा. (Cf. भास्, भत्, भाष्; gr. φίέω, φαινώ, φημί; φοῖβος, forma anomale redupl. sicut φείβομαι a भी, विभीमि; lat. *fūri*.)

c. अति valde splendere. RAM. II. 46.11.

c. अभि splendere. GHAT. 10.

c. आ 1) *id.* R. SCHL. I. 15.19. 2) videri, apparere. RAGH. 13.14.

c. उत् apparere. MAN. 1.7.: स्वयम् उद्भवमै.

c. निस् elucere, exoriri. MAN. 5.113.: अपाम् अग्नेश्च सं-योगाद् धेमं दृष्यत्वं निर्बन्मै.

c. प्र i. q. *simpl.* MAH. 3.10054. — प्रभात् n. ortus lucis, diluculum. Loc. प्रभाते diluculo, ad primam auroram. SA. 5.80.

c. प्रति 1) splendere. GHAT. 15. 2) apparere, c. gen. R. SCHL. I. 55.17.: यानि देवेषुचा 'खाणि ... प्रतिभान्तु मम; c. acc. MAH. 3.10169.: तन् तु कृत्स्नो धनुर्वेदो प्रत्यभात्. 3) videri. DR. 4.4. A. 4.39.

c. प्रति praef. सम् videri. MAH. 1.8095.

c. वि splendere. R. SCHL. II. 72.20. RAGH. 5.72.

c. सम् praef. प्र apparere, videri. MAH. 3.10055.

भाग m. (r. भज् vel भाज् s. अ) 1) pars, portio. RAGH. 5.9. 7.42. et 57. 10.46. 2) bona fortuna, felicitas.

भागधेय (e भाग et धेय ponendus a r. धा s. य) 1) m. heres. 2) n. fatum, sors. N. 8.6.

भागिरथी f. (fem. τοῦ भागिरथ a भगिरथ nom. pr. regis, suff. अ) nomen Gangis fluminis.

भाग्य n. (a भग vel भाग s. य) sors, fatum; fortuna secunda. N. 17.42. RAGH. 3.13. UR. 67.18.

भाङ्गासुरि m. nom. pr. regis. N. 19.11.

1. **भाज्** 10. p. (पृथक्कर्मणि) dividere, distribuere. Cf. भज्.

2. **भाज्** f. (r. भज्) 1) veneratio, cultus. BH. 9.30. *in fine comp.* BH. 2) i. q. भाग. II. 1.29. *in fine comp.* BH. (Ad भाज् sgf. 2. vel ad भाग sgf. 2. traxerim lat. *fē* vocis *fē-līx*, v. gr. comp. 419.)

भाजन n. (r. भज् s. अन) vas. (Wils. «any vessel, as a pot, or cup, a plate».) HIT. 34.2. RAGH. 5.22.

भाण्ड n. vas, supellex, utensilia. SA. 3.1. HIT. 64.19.

भानु m. (r. भा s. नु) 1) lumen. 2) sol.

भानुमत् (a praec. s. मत्) lucidus, splendidus. DR. 7.2.

भाम् 1. A. 10. p. (क्रोधे; ut videtur, Denom. a sq.) irasci. भामित् iratus (nisi hoc a भाम् *ira* s. इत). RIGV. 114.8.

भाम m. (r. भा s. म) 1) lumen, splendor. 2) sol. MED. 3) *ira*, furor. (Fortasse lat. *furo*, *furor* radice cum hoc

voçabulo cohaerent, ita ut ad भा vel potius ad भस् vel भास् referenda sint.)

भागिन् (ut videtur, a भाग् ira s. इन्) iracundus. *Fem.* भा-
गिनी. RAGH. 8.28.

भार् *m.* (r. भू ferre s. ऋ) onus. H. 4.52. SA. 5.104.

भारत *m.* (a भरत nom. pr. s. ऋ) *Bharati* proles. II. 1.7.

भारती *f.* 1) (a praec. signo *fem.* ई) dea sermonis. 2) ser-
mo. N. 12.21.

भार्गवि *m.* (a भृगु s. ऋ) a *Bhrigu* oriundus.

भार्या *f.* (sustentanda, nutrienda, a r. भू s. य in *fem.*)
uxor (cf. भर्तु maritus). N. 12.22.

भाव *m.* (r. भू s. ऋ) 1) existentia. N. 5.39. BH. 2.16. 2) sub-
stantia. BH. 4.10.8.5. 3) status, conditio. HIT. 6.5.
4) natura, indoles. N. 10.15. BH. 7.12.13.24.9.11. 5) pro-
prietas. BH. 10.5. 6) animus. M. 11. H. 4.32.

भावन *m.* (a भावय् *Caus.* r. भू s. ऋन्) qui facit ut *aliquis*
existat, auctor, effector, creator, servator. SU. 3.32. BH.
9.5. SA. 1.11.

भावना *f.* (a *Caus.* r. भू s. ऋन् in *fem.*) cogitatio, medita-
tio. BH. 2.66.

भावितात्मन् (e भावित *Part. pass.* formae *Caus.* radicis
भू et आत्मन् anima, mens) effectam mentem habens,
meditabundus. SU. 2.14. Cf. ज्ञातसङ्कल्प्य. N. 3.8.

1. भाविन् (r. भू s. इन्) existens. BR. 2.2. HIT. 6.5.7.

2. भाविन् (a भा splendor s. विन्) splendidus. *Fem.* भा-
विनी *transl.* praeclara, excellens *femina*. IN. 5.37. H.
4.30. SU. 4.24.

भाष् 1. *A. interdum p.* loqui, dicere, *c. acc. pers. et rei.* SU.
4.16.: इति सुन्दे इप्य अभापत; BH. 2.11.: प्रज्ञावा-
दांश्च भापसे; MAH. 1.7186.: यथा भापन्ति परस्परम्;
R. SCHL. II. 78.19.: कैकेयोम् ... ब्रभापे पूरुषम् वचः;
MAN. 4.255. — *Pass. c. nom. pers.* BHATT. 2.37.: व-
चश्च भूयो ब्रभापे मुनिना कुमारः; N. 18.4.: भाष्यमा-
णो मया 'सकृत्. (V. भा et cf. scot. *beas* «a speech,
dialect».)

3. अनु *i. q. simpl.* MAN. 3.30. Confiteri. MAN. 11.228.

4. अभि 1) alloqui. BR. 3.1.: कन्या ताव् अभ्यभापत;

SA. 5.11. 2) loqui, dicere. MAN. 4.57.: नो 'द्वयया
'भिभापेत; MAH. 3. 2549.: एवम् एवा 'भिभापन्तः
Confiteri. MAN. 11.103.: ग्रन्भिभाव्ये 'नः

c. अभि praef. सम् loqui. MAH. 3. 12697.: उच्चैः समभि-
भापन्ता.

c. ऋ 1) alloqui. N. 18.22. 2) loqui, dicere. DEV. 2.36.:
ऋः किम् एतद् इति क्रोधाद् ऋभाष्य.

c. ऋ praef. वि loqui, dicere. MAH. 15169.: व्यभापमा-
णा अन्योन्यन् न मे शोकन् विमोक्षसे.

c. ऋ praef. सम् *id.* MAH. 1.4198.: इत्य् अन्योन्यं समा-
भाष्य.

c. परि persuadere. MAH. 1.4287.: पुनर् एव तु सा दे-
वो परिभाष्य स्तुपाम्.

c. प्र *i. q. simpl.* SA. 2.12. N. 13.68. — प्रभापित *n.* dic-
tum, sermo. N. 8.11.

c. प्रति 1) respondere. N. 12.25.: ग्रन्भिभापे त्वाद् किम्
मान् न प्रतिभापसे. 2) *i. q. simpl.* MAH. 1.5294.: तम्
पुनः प्रत्यभापत.

c. सम् *i. q. simpl.* SA. 4.18. MAN. 8.55.

भापिन् (r. भाष् s. इन्). MAN. 11.33.

1. भास् 1. *A. interdum p.* 1) lucere, splendere. MAH. 3.
12299.: न ब्रभासे सहस्रांशुः 2) videri. RAM. II.
51.28.: पुरो ब्रास रहिता. — *Caus.* collustrare. BH.
15.6.: न तद् भासयते सूर्यः; 6.12. (V. भा et cf. bib.
beosach «bright, glittering», *boisgim* fulgeo, «to flash»,
nisi hoc mutilatum est e *boillsg* (v. scot. *boillsg*), quod
cum lat. *fulgeo* ad भास् referri potest; *mais* «sparkling,
shining, brilliancy», mutato भू in nasalem ejusdem or-
gani; lat. *fēs-tra*, *fēnes-tra*, insertā nasali, adjectā vo-
cali sicut in verbis scr. cl. 7.; *fas-tus*, quod Schellerius a
gr. *φέω* deducit; *fes-tus*.)

c. अव् lucere, splendere. R. SCHL. I. 35.16. — *Caus.*
collustrare. MAH. 3.1674.

c. उत् *Caus.* collustrare. RAGH. 7.16.

c. प्र lucere, splendere. MAH. 3.5005.: यथा सोमः प्रभास-
ते; 3.17090.: प्रभासन्तम् भानुमन्तम्. — *Caus.* col-
lustrare. MAH. 1.6532.

- c. वि lucere, splendere. R. Schl. II. 13. 10.
2. भास् s. (r. भात्) splendor. BH. 10. 12.
- भासुर् (r. भात् s. उर्) lucidus, splendidus. RAGH. 5. 30.
- भास्कर् m. (lucem faciens e भास् et कर्) sol. IN. 1. 29.
- भास्वत् (a भान् s. वत्) luminosus. BH. 10. 12.
- भास्वर् (r. भास् s. वर्) id. A. 10. 2.
- भिक्** 1. A. mendicare. MAN. 2. 184.: गुरोः कुले न भिक्षेत्.
C. acc. pers. et rei. MAN. 2. 50.: मातरम् भिक्षेत भिक्षाम्; c. ablat. pers. MAN. 1. 124.: न धर्न शूद्राद् विप्रो भिक्षेत्. (Fortasse भिक् e Desid. बिभिक् *ejectā mediā syllabā et regressā aspiratione*, cf. e. c. शिक् pro शिशक्, लिस् pro लिलप्स्, v. gr. 552.)
- भिक्षा f. (r. भिक् s. आ) eleemosyna. HIT. 27. 12.
- भिक्षु m. (r. भिक् s. उ) mendicus.
- भिद्** 1. p. A. भिनाक्षि, भिन्दे findere, perforare. R. Schl. II. 80. 10.: विभिदुर् भेदनोयांश्च तांस् तान् देशान्; MAH. 1. 1490.: तान् पक्षनाथतुण्डायैर् अभिनत्; HIT. 89. 21.: अतिशीतलम् अप्य अभ्यः किम् भिनत्वं न भूमृतः. — *Trop.* rumpere, violare. SA. 4. 7.: व्रतम् भिन्दो तिव हुन् त्वान् ना 'स्म श्रताः; RAGH. 15. 94.: समयम् अभिनत्. — *Pass.* 1) findi, perforari. R. Schl. I. 28. 9.: भिद्येन् दर्शनाद् अस्या भोहृणां छृदयानि. 2) differre, diversum esse. RAGH. 5. 37.: न कारणात् (a patre) स्वाद् विभिदे कुमारः. भिन्न (gr. 607.) 1) fissus, perforatus. 2) diversus. RAGH. 2. 50. — *Caus.* 1) findere. R. Schl. I. 16. 23.: भेदयेयुर् द्वुमान्; HIT. ed. Ser. 80. 8.: अनयोर् महान् ... स्तेहः कथम् भेदयितुं शक्यः. 2) dissociare, abalienare, disjungere, discordes reddere. MAH. 1. 7399.: कुशलैर् विप्रैः ... कुन्तोपुत्रान् भेदयामः. 3) vincere. R. Schl. I. 64. 7.: दृपम् बड्डगुणाद् कृत्वा ... तम् शपिङ् कौशिकं रम्मे भेदयस्व तपस्त्विनम्; MAH. 1. 5592.: भयेन भेदयेद् भीरुं शूरम् अज्ञालिकर्मणा, लुठधम् अर्थप्रदानेन. (Lat. *findo*; *si-nis* e *fid-nis?* goth. *BIT* mordere, *beita*, *bait*, *bitum*; germ. vet. *BIZ* id.; huc etiam *traxerim* goth. *maita* abscindo, mutatā labiali mediā in nasalem ejusdem organi sicut e. c. in zend. *mrū* = scr. व्रू dice-
- re; Pottius apte confert gr. φειδομαι. E linguis celticis *huc referri possent* bib. *birin* «a little pin», mutato *d* in *r*, cf. भिल्, *bior* «a sharp point», *bioradh* «a piercing, pricking», *biorach* «sharp pointed» etc.; *fi* «piercing, wounding, fastning».)
- c. अनु dissolvere. MAH. 2. 2483.: बद्धं सेतुम् को इनुभिन्याद् धमेच् इन्नान्तस्य पावकम्.
- c. उत् erumpere. RAGH. 13. 21.: उद्दिनवियुद्धलयो घनः.
- c. उत् praef. प्र *id.* SAK. 128. 18.: व्रोद्धिन्.
- c. नित् 1) effodere, e. c. oculos. MAH. 3. 10328.: कण्ठकेन ... निर्विभेदा 'स्य लोचने. 2) i. q. simpl. R. Schl. I. 40. 15.: एकैकं योग्नानम् भूमेर् निर्भिन्दन्तः; II. 35. 4.: वाक्यवत्रैर् अनुपमैर् निर्भिन्दन्तैव ... कैकेयाः सर्वमर्माणि; HIT. 69. 12.: मदालस्येन निर्भिधते.
- c. नित् praef. वि i. q. simpl. MAH. 3. 8551.
- c. प्र *id.* प्रभिन्न ebrius, *de elephanto, tempore, quo coitum appetit* (v. प्रभिन्नकर्ट). DR. 5. 5.
- c. प्रति i. q. simpl. DR. 6. 15.: कस्य कायम् प्रतिभिय घोरा महोम् प्रवेद्यनित शिताः शरण्याः. — *Trop.* RAGH. 19. 22.: प्रत्यभैत्सुर् अवदन्त्य एव तम् ... अश्रुभिः.
- c. वि *id.* MAH. 3. 709.: तस्य मर्म विभिय स वाणः. — *Caus.* disjungere, alienare. R. Schl. II. 7. 18.: कैकेयीं ... रामाद् विभेदयिष्यन्तो.
- भिन्न v. भिद् (gr. 607.).
- भिल्** 10. p. findere. (Cf. भिद्, unde भिल् mutato द्वा in ल्; germ. vet. *billi*, anglo-sax. *bill*, sax. vet. *bil* en-sis, v. Graff. 3. 95.)
- भिपद् m. medicus. N. 9. 29.
1. भी 3. p. विभेमि (in formis puris temp. specialium ह ante conson. corripi potest, PAN. VI. 4. 115.; e. c. MAN. 4. 191.: विभियात् *pro* विभीयात्) timere, c. ablat. H. 3. 17.: न विभेपि हिदिम्बे किम् मत् कोपात्; MAH. 3. 11479.: मा मैष्ट राज्ञसान् भूठात्. — मा मैष् *pro* मा भैपोत्, H. 3. 7. N. 14. 3. — Etiam मा भैपोत्, R. Schl. I. 59. 2. 64. 5. — C. gen. R. Schl. I. 1. 4.: कस्य विभ्यति देवाः; N. 12. 11.: न 'विभ्यत् ... कस्यचित्

(अविभ्यत् videtur esse 7^{ma} forma praet. mtf., nam भी in praet. augm. 1. format अविभेत्). — भीत timens. N. 11. 3. BH. 11. 36. — Caus. भायय्^{P.}, भायय्^{A.}, भी-पय्^{P. A.} terrere. MAH. 1. 185.: ग्रस्मान् श्वापदा भी-पन्ति; 1480.: भूतानि भीपयन्; 8285.: शैलनिपातेन भीपिताः; 2. 1433.: विभोषिकाभिर् भीपयन् पार्थिवान्. (Lith. *bija* timeo, *báime* timor, v. भीम unde भैम्; *bai-dau* terreo; *baisi-s* terribilis fortasse ad Caus. भीपय् pertinet; *bjaurūs* foedus, deformis, cf. भीरु; slav. *bojú-sja* timeo (*sja* se) cf. भय timor; fortasse goth. *fia* odi pro *bia*, stands inimicus, nostrum *Feind*; gr. φέβομαι, ut videtur forma reduplic. anom. pro πέφομαι, nisi pertinet ad Caus. भायय्; fortasse etiam huc pertinet hib. *fi* «fretting, anger, indignation». E lat. lingua cum Pottio *huc traxerim foe-dus*.)

2. भी f. (r. भी) timor.

भीम (r. भी s. म) 1) Adj. timendus, terribilis. IN. 1. 4. SU. 4. 17. 2) m. nom. pr.

भीमपराक्रम (BH. ex praec. et पराक्रम vis, fortitudo) terribilem fortitudinem habens. H. 4. 18.

भीमदृप (e भीम et दृप forma) terribilem formam habens. भीरु (sem. भीरु vel भीत्, a r. भी s. रु) timidus. MAH. 1. 5592.

भीरुक (r. भी s. रुक) id. HIT. 118. 2.

भीत् f. (Fem. τοῦ भीरु) timida femina, saepissime in Vocat. H. 3. 7.

भीलु (f. °लु, r. भी s. लु) i. q. भीरु.

भीलुक (r. भी s. लुक) id. HIT. 118. 2.

भीष् v. भी Caus.

भीष्म (a praec. s. म) 1) Adj. terribilis. 2) m. nom. pr., avus *Pándavorum*. A. 11. 3.

भुता v. भुज् Cl. 7.

भुग्न v. भुज् Cl. 6.

1. भुज् 6. p. भुजामि, part. pass. भुग्न (gr. 607.) flectere, curvare. (Cf. भज्ज़ि; goth. *BUG* id, *biuga*, *baug*, *bugum*, v. gr. comp. 489.; part. pass. *bug-a-ns*, them. *bug-a-na* = भुग्न; nostrum *biege*, *bog*, *Bug*; cum Caus.

e भोडयामि convenit goth. *baugja*, *us-baugja* verro, nostrum *beuge*, v. gr. comp. 109^a). 6. Ilib. *bogaim* «I move, put in motion, wag, shake, toss, stir», *bogha* «bow», *boghaighim* «I bend, arch, camerate», *boghadoir* «archer»; fortasse gr. ΦΥΓ, φεύγω, lat. *FUG*, *fugio* a vertendo dicta; fortasse πυγών ε φυγών.)

c. अव i. q. simpl. अवभुग्न inflexus. H. 1. 19.

2. भुज् 7. p. A. भुन्डिम, भुज्जो, part. pass. भुत्ता. 1) edere, vesci. SU. 1. 5.: विना 'न्योन्यन् न भुज्जाते; BH. 2. 5.: भोक्तुम् भैक्यम्; 3. 12.: तैर् दत्तान् (भोगान्) न प्रदायै 'भ्यो यो भुज्जते; R. SCHL. I. 13. 17.: ब्रभुजिरे उत्तानि; 18.: अन्तपानानि तत्रा 'भुज्जत; N. 13. 68.: उच्छिष्टन् नै 'व भुज्जोयाम् (sic etiam in ed. Calc. pro भुज्जोय). 2) frui, gaudere, uti, possidere. N. 4. 8.: विर-जांसिच वासांसि दिव्याश्च चित्राः स्वश्रूतथा ... भुज्ज-क्षवः; MAH. 1. 3901.: आसाय शान्तनुस् ताच्च भुज्जो कामतो वशाम्; RAGH. 8. 7.: ब्रभुजो महाभुजः ... मेदिनीन् नवपाणिग्रहणाम् वधूम् इव; 12. 8.: तस्य राज्यन् न्यासम् इवा 'भुनक्; BH. 2. 37.: हतो वा प्राप्त्यसे स्वर्गज् दित्वा वा भोक्यसे महीम्; R. SCHL. I. 46. 14.: त्रैलोक्यविजयम् पुत्रं स ह भोक्यसि. — Pass. absol. BR. 2. 31.: भुत्ताम् ... मया. — Caus. 1) cibare, cibos porrigere. MAN. 3. 106.: न वै स्वयन् अश्नोयाद् अतिथिं यन् न भोडयेत्; 113.: इतरान् अपि ... अन्तम् ... भोडयेत्. Cum instr. rei. MAH. 3. 1007.: भ्रातृन् ... अभोडयन्त मृष्टान्तैः सूदाः. 2) fruendum, possidendum dare. BHATT. 8. 83. — Desid. 1) edere, velle, esurire. MAH. 1. 887.: ना 'हम् अन्तम् ब्रभुज्जते. — ब्रभुज्जित esuriens. MAN. 10. 105. 2) frui, possidere velle. MAH. 1. 5667.: स राज्यम् ब्रभुज्जति. (Cf. भक्त्, lat. *fungor*, *fruor* e *frugor*, inserto *r*, *fruges*, *fructus*, *faux*; island. vet. *bráka* uti; germ. vet. *brúchan*, *prúchan* id.)

c. अधि frui, possidere. HIT. 130.: राज्यम्.

c. अनु frui. MAN. 4. 240.

c. उप 1) edere, vesci, bibere. R. SCHL. II. 30. 16.: फलानि; RAGH. 1. 67.: पयः. 2) frui, gaudere, uti, possidere. MAH. 1. 8343. HIT. 28. 12. MAN. 12. 8.

c. सम् *Caus. cibare, c. instr. rei.* MAH. 3. 12672.

3. भूत् (r. 2. भूत्) edens, vescens, *in fine compos.* BH. 4. 31.
भूत् m. (r. 1. भूत् s. अ) 1) brachium. 2) manus. H. 1. 2.
3) elephanti proboscis. DR. 8. 21. (Fortasse lat. *pugnus* pro *fug-nus* = part. pass. भून्.)

भूता ग m. (*tortuose iens e भूत्*, quod hic flexum, incurvationem significat, e ज iens) serpens. N. 11. 28. V.
भूतङ्ग et cf. पतग, पतङ्ग.

भूतागी f. (a praec. signo fem. हृ) Fem. praec. HIT. 121. 19.

भूतङ्ग m. i. q. भूता (cf. पतङ्ग). UR. 91. 10.

भूतान्ध्य n. (e भूत् brachium et मध्य medium) pectus.
RAGH. 13. 73.

भूतान्तर n. (e भूत् et अन्तर) id. UR. 70. 14.

भूतिय् m. (ut videtur, a r. 1. भूत् s. स्य inserto हृ) servus,
famulus.

भूतिया f. (fem. praecedentis) serva, famula. N. 13. 55.

भूतन् n. (r. भू s. अन्, *omisso Gunaे incremento*, v. euph.
r. 51.) mundus. RAGH. 1. 26.: भूतनद्य mundorum par
i.e. coelum et terra; RAGH. 2. 53. N. 24. 33. MEGH. 6.

1. भू 1. p. A. (भवामि, भवेत्; अभूतव् (gr. 414.), अभवि-
पि; वभूव, वभूवे (gr. 445.); भवियामि, भविष्ये)
1) esse, existere. BH. 16. 13.: इदम् अपि मे भविष्यति
पुनर् धनम्; N. 10. 22.: कथम् वुद्धा भविष्यति. —
Cum antecedente न mori. II. 4. 50.: अय न भविष्यसि;
N. 21. 10.: न भविष्याम्य असंशयन्. 2) esse ut verb.
substant. BR. 3. 18.: भविष्यामि नुखान्विता; N. 1. 28.:
सफलन् ते भवेत् जन्म; BR. 3. 8.: तत् तेपाम् विप्रि-
यन् भवेत्; 12.: अनाथा कृपणा ... भविष्यामि. —
Cum dat. esse alicui rei, praeditum esse aliquā re. BR. 3.
19.: देवाश्च पितरश्च ... त्वया दक्षेन तोयेन भवि-
ष्यन्ति हिताय. Causam esse *alicujus rei.* MAH. 3.
12312.: त्रैलोक्यस्य ... भवन्ति स्म विनाशाय. — *Pass.*
impers. c. instrum. pers. et *praedic.* HIT. 17. 20.: अधुना
तवा 'नुचरण मया सर्वदा भवितव्यम्; UR. 38. 3.
inf.: प्रत्यात्मेन चन्द्रेण भवितव्यम्. 3) fieri, oriri.
BH. 14. 17.: प्रमादमोही तमसो भवतः; N. 23. 11.: ते
तेनावेक्षिताः कुम्भाः पूर्णा एवा 'भवन्ततः; A. 3. 27.:

तस्य तच् इताधा दृपम् अभवत्; MAH. 1. 1501.: भ-
स्मसाद् भवेत्. — *Part. pass.* भूत् 1) qui est, existit.
SU. 1. 25.: त्रिपु लोकेषु यद् भूतङ्ग किञ्चित् स्यावर-
जड़मम्. *In fine comp.* N. 12. 38.: ग्रस्या 'रण्यस्य म-
हतः कौतुभूतम् इत्वा 'च्छ्रतम् (शिलोच्यम्). 2) fac-
tus. A. 3. 28.: पुनर् तानि शरीराणि एकीभूतानि भा-
रत। अदृश्यन्त. — भूत subst. n. creature, animans,
res. H. 4. 32. SU. 2. 7. BH. 2. 69. N. 14. 2. BH. 7. 26. —
Caus. भावय् 1) facere ut alqs existat, sustentare, nu-
trire. MAH. 3. 8763.: ता (प्रजाः) भाविता भावयन्ति
हव्यकव्यैर् दिवौकसः; BH. 3. 11.: देवान् भावयता
'नेन ते देवाः भावयन्तु वः। परस्परम् भावयन्तः
श्रेयः परम् अवास्त्यय. 2) cogitare, meditari (secundum
gramm. Ind. भू cl. 10.). BH. 2. 66.: ना 'स्ति बुद्धिर् अ-
युक्तस्य न चा 'युक्तस्य भावना। न चा 'भावयतः शा-
न्तिः; R. SCHL. II. 67. 20.: भावयन् आत्मना "त्मानम्. —
Desid. 1. esse, existere velle. MAH. 4. 678.: न ति-
ष्टति स्म सन्मार्गे न च धर्मे बुभूपति. 2) eligere con-
jugem. MAH. 1. 7068.: यदि कन्या 'यन् न च कञ्चिद्
बुभूपति; 7969.: को बुभूपते ना 'र्द्धनम्. (Lat. *su-i,*
su-turus, fo-re, -bam (*ama-bam*) = अभूतम्, -bo, -bi-
mus = भविष्यामि, भविष्यामस्, v. gr. comp. 526.
662.; gr. *φύ-w, ἐφū-y, ἐφū-s, ἐφē* = अभूतव्, अ-
भूत्, अभूत्, v. gr. comp. 573.; lith. *bū-ti* esse, *bū-wai*
fui = अभूतम्, *bū-su* ero = भविष्यामि, v. gr. comp.
522. 652.; slav. *by-ti* esse, *bū-dū* ero; germ. vet. *bim* sum,
nostrum bin, bir-u-mēs sumus = भवामस्, mutato *v* in
r, v. gr. comp. 20.; hib. *fuilim* sum, *ba me vel budh me*
fui, proprie fuit ego, *ba* = अभवत्, *budh* = अभूत्.
Ad *Caus.* भावयामि traxerim lat. *facio* mutato *v* in *c*
sicut e.c. in *vic-si, vic-tum*, v. gr. comp. 19.; *fē-mina*,
quae procreat, gignit, suff. *mina* = माना, gr. *μενη*,
sicut *mini* formarum ut *ama-mini* = मानास्, *μενοι*,
v. gr. comp. 478.; *fē-tus, fe-tura*; goth. *baua* aedifico,
bauais aedificas, ubi *ai* = अय *τεῦ* भावयसि, v. gr.
comp. 109^a. 6. et cf. scr. भवन् domus.)

c. अनु 1) adesse, interesse. N. 5. 40.: अनुभूया 'स्य वि-

- वाहम्. 2) percipere, sentire, experiri, perpeti. RAGH. 1.21.: असत्तः सुखम् अन्वभूत्; 8.3.: अनुभूय ... अभियेचनम्; MAH. 3. 10789.: इदृशोम् आपदम् को इत्र द्वितीयो अनुभविष्यति.
- c. अनु praef. सम् id. RAGH. 9.48.: आत्मवम् उत्सवं समनुभूय.
- c. अन्तर् inesse. MAN. 12.87.
- c. अभि aggregi, accedere. MAH. 3. 10592.: एषा ते भास्वतो कोर्तिर् लोकान् अभिभविष्यति; BH. 1.40.: धर्मे नष्टे कुलङ्गु कृत्स्नम् अधर्मो भिभवति. Hostiliter aggredi, invadere. SAK. 15.3. *infr.*: परित्रायेथाम् माम् अनेन उष्टमधुकरेणा भिभूयमानाम्. 2) superare, vincere. A. 3.30.: यदा भिभवितुम् वाणैर् न च शक्नोमि तम्; 11.2.: न त्वा भिभवितुं शक्तो मानुषो भुवि कश्चन.
- c. उत् *Caus.* facere ut alqs existat, procreare. RAGH. 2.62.: मायाम् उद्गात्य.
- c. उत् praef. सम् oriri. GHAT. 5.: शोकः समुद्घवति.
- c. तिरस् evanescere. RAGH. 16.23.: पूर् अपि ... तिरावभूव. *Caus.* delere, everttere, frangere. R. Schl. I. 44.9.: तस्य इवलेपनम् ... तिराभावयितुम् बुद्धिरुचक्ते.
- c. पर perire. MAH. 1.4167.: यथा धर्मो न पराभवेत्.
- c. परि despicere, contemnere. HIT. 30.11.: शशिनस् तुल्यवंशो अपि निर्धनः परिभूयते; DR. 6.17.: पञ्चे 'न्द्रकल्पान् परिभूय; BR. 2.16.
- c. परि praef. सम् id. MAH. 3.13230.
- c. प्र 1) esse. BH. 16.9.: प्रभवन्त्यु उग्रकर्मणः. 2) fieri, prodire, oriri, nasci. BH. 8.18.: अव्यक्ताद् व्यक्तायः सर्वाः प्रभवन्त्यु अहरागमे; RAGH. 10.51.: पुरुषः प्रबभूवा 'नोः; HIT. 13.8.: लोभात् क्रोधः प्रभवति. 3) valere, praevalere, potentem, parem esse, c. dat. vel *infin.* HIT. 25.6.: प्रीत्यै (चेतसः) सङ्गनभापितम् प्रभवति; UR. 7.9.: कथम् ... निर्मातुम् प्रभवेन् मनोहरम् इदं दृप्तम् पुराणो मुनिः; RAGH. 8.44. R. Schl. II. 23.38. — *Cum gen. pers.* MAN. 5.2.: विप्राणां स्वधर्मम् अनुतिष्ठाङ्गु कथम् मृत्युर् प्रभवति; MAH. 3.

- 12669.: ना 'स्माकन् मृत्युर् प्रभवते. — *Absol.* HIT. 24.3.: विश्वासात् प्रभवन्त्यु एते विश्वासात् तत्र नोचितः. — प्रभवत् *praevalens, praepotens.* II. 2.32. 4) abundare. प्रभूत abundantans, multus, copiosus. N. 13.3.: प्रभूतयवसेन्धनम्; HIT. 45.6.: प्रभूते अपि विज्ञेति.
- c. वि *Caus. proprie* facere ut aliquid foras sit, inde 1) explorare, investigare, indagare. MAN. 8.25.: वात्यैर् विभावयेल् लिङ्गैर् भावम् अन्तर्गतन् नृणाम् (Schol. नित्यपैत्). 2) probare, demonstrare. MAN. 8.56.: उत्तम्भ न विभावयेत्. 3) observare, percipere, sentire. MAN. 7.147.: मत्वयेद् अविभावितः; RAGH. 11.10.: उत्तमान इव वाहनोचितः पादचारम् अपि न व्यभावयत्. — *Pass.* videri. MAH. 1.932.: सूर्यांशुभिः स्पृष्टं सर्वं शुचि विभाव्यते. HIT. 124.63.
- c. सम् 1) una esse, conjunctum esse. SU. 2.11.: तेपाम् ... सम्भूय सर्वैर् अस्माभिः कार्यः सर्वात्मना वधः Coire cum femina. MAH. 1.4398.: सम्बभूव तया सह. 2) fieri. SU. 1.30.: ततस्तौ तु जटा भिन्ना मौलिनी सम्बभूवतुः; 4.11.: दृढ़वै व ताम् वरारोहाम् व्ययितौ सम्बभूवतुः; MAH. 3.8843.: गर्भिण्यै सम्बभूवतुः; 3.16478.: तया समभवद्या 'पि यद् उवाच विभीषणः. 3) oriri. H. 1.17.: धारा समभवत् तन्ध्या; BR. 3.24.: हर्षः समभवद् महान्. 4) nasci, c. ablat. patris et loc. matris. MAH. 1.8028.: सान्त्वत्याम् अतिरथः सम्बभूव धनञ्जयात्. 5) esse posse, sufficiens spatium habere in aliquo loco, valere. M. 12.: अलिङ्गे यदाचै व ना 'स्ती समभवत्. — *Caus.* 1) facere ut alqs existat, sustentare, servare. MAN. 2.142.: यः ... सम्भावयतिचा न्वेन; MAH. 1.1343.: सम्भावया "त्मानम् अदीर्णम् मम तेऽस्ता. 2) facere. MAH. 3.13316.: स्वस्तिवाचनम् सम्भावयम्; 13317.: स्वस्तिवाचनानि सुष्टु सम्भावितानि. 3) committere. MAH. 1.2088.: सम्भावय ... मयि सर्वम्. 4) convenire, congregari, adire. MAH. 3.1982.: काम्यके पार्थान् सम्भावयद् अच्युतः; UR. 9.6. *infr.* 5) cogitare. RAGH. 7.6.: सम्भावितः (Schol. चिन्तितः). 6) putare, existimare. RAGH. 6.42.: धारां शितां रामपरम्पराधस्य सम्भावयत्यु

उत्पलपत्रताम्. 7) magni aestimare, honorare. BH. 2.34.: सम्भावितस्य (Schol. बद्धमतस्य); RAGH. 10. 56.: सम्भावितान् ताम्यां सुमित्राम्; 5.11.: प्राप्ते इसि सम्भावयेतुम् वनान् माम्. Cum instr. honestare, dignari, colere, ornare *aliquā re*. RAGH. 16.40.: अन्यैर् अनुग्रोविलोकं सम्भावयामात् गृहैः (Schol. सत्कृतवान्); 7.8.: विलोचनन् दक्षिणम् अज्ञनेन सम्भाव्य (Schol. अलङ्कृत्य).

2. भू f. (a r. भू) terra. H. 2.18. SU. 2.24. (V. भूमि)

भूतपूर्व (e भूत qui fuit et पूर्व prior, loco Adverbii पूर्वम् prius, antea, v.gr. 680.) prior. BR. 1.22.

भूति f. (r. भू s. ति) 1) existentia. DR. 5.9. 2) felicitas, prosperitas, salus. RAGH. 1.18.10.59. 3) succus, qui ex elephantorum temporibus fluit. MEGH. 19. (Gr. φύσις e φύτις.)

भूधर m. (terram ferens e भू et धर) mons. IN. 5.10.

भूमृत m. (terram ferens, sustinens e भू et भूत) 1) mons. MED. 2) rex. UP. 79. RAGH. 11.81.

भूमि f. (r. भू s. मि) 1) terra. IN. 1.31. 2) locus. RAGH. 4.42.6.31. (Cf. lat. *humus*, hib. *uim* «the earth, a country».)

भूमिका f. (a praec. s. कि in fem.) in lingua scenicā partes, Rolle. UR. 35.4. *inf.*

भूय n. (r. भू s. य) substantia. BH. 14.26.18.53.

भूयन् (Compar. τοῦ बद्ध, ejecto अ, correpto ब्र + हृ in भू, suff. यन् pro इयन्, v. gr. 251. annot. et 234.)

1) Adj. πλείων. BR. 2.6. N. 18.19. 2) Adv. a) plus. N. 8.14. b) iterum, denuo. BR. 1.11. N. 23.2.24.2.25.5.

BH. 2.20.: ना यम् भूत्वा भविता वा न भूयः «non ille extitit, existetque non iterum». — Instr. भूयसा nimis. RAGH. 8.9. (Hib. *bhus* «a sign of the comparative degree, and has always *ni* before it, as *ni bhus* airde higher».)

भूयिष्ठ (Superl. τοῦ बद्ध v. praec. et gr. 251. annot.) plurimus, permultus. H. 1.19. — भूयिष्ठम् Adv. 1) valde, admodum; prorsus, plane, omnino. RAGH. 13.14. DR. 8. 40.

भूरि multus, *praesertim in initio comp. e. c.* भूरितेऽस्त् magnum splendorem, magnam vim habens. MAH. 1.3849.; v. sq. (Huc traxerim gr. μῆρίος, mutato भू in nasalem ejusdem organi; huc etiam trahi possent hib. *mor* et lat. *mul-tus*, nisi pertinent ad पुरु q.v.)

भूरिदक्षिण (BAH. e भूरि et दक्षिणा q. v.) multa dona sacrificalia habens vel praebens. N. 12.14. IN. 1.16. A. 2.8.

भूर्ज m. nomen arboris (Wils. «*The Bhōj or Bhōjpatr, a tree growing in the snowy mountains, and called by travellers a kind of birch; the bark is used for writing on*»). RAGH. 4.73. UR. 24.15.

भूपू 1. et 10. p. ornare. R. SCHL. II. 39. 17.: भूपयामास गात्राणि तैर् ... विभूपणैः; I. 48.5.: भूपयन्तावृहन् देशज् चन्द्रसूर्यावृहवा भवस्त्; H. 2.23.: दिव्याभरणभूषिता. (Hib. *beosaighim* «I ornament, deck out, beautify» = भूपयामि; huc, vel ad भूपण q.v., trahi potest lat. *orno* abjectā initiali; respicias formam *osnamentum* apud Varr. et *ornamentum* pro *fornamentum* in *inscript.* apud Gruter.)

c. वि i. q. simpl. IN. 1.9.: हेमविभूषितम्.

भूपण n. (r. भूपू s. अन्, v. euph. r. 9^{1st}.) ornamentum. N. 9.5.

भू 1. et 3. p. a. (भरामि, भरे, विभर्मि, विभ्रेत्; *praet. redupl.* वभार, वभ्रे vel विभरञ्चकार, -चक्रे) 1) Cl. 3. ferre, gestare, gerere. A. 1.3.: नवान्यं आभरणानि विभ्रतः; RAGH. 18.44.: धुरम् धरित्र्या विभराम्बभूव; BH. 15.17.: यो लोकत्रयम् आविश्य विभर्त्य अव्यय इश्वरः; H. 3.14.: ताम् ... मानुपद्मपूर्वम् विभ्रतीन्; N. 13.52.: विभर्यि परमम् वपुः; MAH. 2.157.: नाम विभ्रति. 2) Cl. 1. et 3. sustentare, nutrire. N. 17.41.: भर्तव्या ... पक्षो हि पतिना; HIT. 1.13.: दरिद्रान् भर; MAH. 1.3042.: अण्डानि विभ्रति स्वानि पिपीलिकाः; न भरेद्याः कथन् तु स्वम् आत्मगम्. 3) Cl. 1. a. mercede conducere alqm. (v. भूति, भूत्य). N. 15.4.: भरस्व माम्. (Gr. φέρω; lat. *fero*, *fer-s*, *fer-t*, *fer-tis* = भिभर्यि, विभर्मि, विभूय, abjectā syllabā redupl.; *for-tis*; fortasse *por-to* e *for-to*; etiam *pario*, nisi pertinet ad कृ, huc trahi

posset, mutatā aspiratā in tennem; fortasse *vi-bro* = भृ praef. विः; goth. *BAA* ferre, *bar* tulī, tulit, *baira* fero; germ. vet. *bēro* pario, *bur-di* onus; fortasse etiam goth. *BRAH* asserre (*brigga*, *brah-ta*, nostrum *bringe*) *huc pertinet*, adjectā gutturali, ita *bairga* oculo, cf. निभृत occultus; v. Graff. 3. 139.; fortasse goth. *bairg* mons a ferendo dictum est sicut ser. भूधर, भूभृत्, महोधर et aliae quae tam terram sustentans quam mons significant voces; lib. *beirim* «I bear, carry»; slav. *brjemja* onus.)

c. नि निभृत occultus. N. 17. 91.: निभृतो इनिः; RAGH. 8. 15.: नमसा निभृतेन्दुना; HIT. 21. 8.: त्रम्बुकेन सु- निभृतम् उत्ताम्.

c. सन् 1) comportare. R. Schl. I. 11. 13.: सम्बियन्तां सम्भाराः; II. 56. 8.: मधूनि मधुकारिभिः सम्भृतानि नगे नगे. — सम्भृत composite. HIT. 124. 13.: पञ्चभिः सम्भृते देहे. 2) sustentare. R. Schl. I. 52. 8.: क-चित् ते सम्भृता भृत्याः. 3) perficere, peragere. RAGH. 11. 32.: सम्भृतकर्तुः (Schol. मायादितयव्वोवकरणः). Parare. UR. 93. 3.: उपनीयताम् मत्वेण सम्भृतः कु- मारस्या 'भिपेकः' — *Caus.* comportari jubere. R. Schl. I. 11. 3.

भृकुटि et भृकुटो f. (e भृ supercilium, correpto त्रू in कृ, et कृष्टि, कृष्टो a rad. कृद् flectere, curvare) supercilio- rum contractio. DR. 7. 9. *Dicitur etiam भृकुटि, भृकुटो.*

भृकुटोमुख (BAH. e भृकुटो et मुख vultus) superciliorum contractione praeditum vultum habens. SU. 4. 14.

भृङ्ग m. apis nigra. RAGH. 8. 52.

भृत् 1. a. assare, frigere, torrere. (V. भ्रद्ग्.)

भृत् (r. भृ s. त्, v. gr. 643.) ferens, gerens, sustinens *in fine comp.* BH. 8. 4. N. 12. 93.

भृति f. (r. भृ s. ति) 1) actio sustentandi, nutriendi. 2) mer- cies, operaie pretium. N. 8. 25.

भृत्य m. (nutriendus, r. भृ s. य inserto त्, v. gr. 629.) servus, famulus. A. 2. 9.

भृत्यत्व n. (a praec. s. त्व) servitus, ministerium. HIT. 51. 7.

भृश् 4. p. i. q. भ्रंश्.

भृश multus. — भृशम् *Adv.* multum, valde. IN. 5. 36. In initio comp. भृश (gr. 686.). BR. 2. 36.

भृशता f. (a praec. s. ता) vehementia. RAGH. 11. 58.

भेक m. rana. RITU-S. 1. 18.

भेड़ m. aries. MED.

भेद m. (r. भिद् s. अ) 1) fissio, divisio. 2) separatio. HIT. 4. 3. 3) rima. UR. 74. 8. 4) decisio, discrimen. N. 19. 32. 5) diversitas. BH. 18. 29.

भेदतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) secundum diversitatem, pro discrimine. BH. 18. 19.

भेरी f. tympanum (Wils.: *A kettle drum*). BH. 1. 13.

भेप् 1. p. a. (भये) timere. (Cf. भी et ejus Caus. भीप्.)

भेपड़ n. medicamentum. N. 9. 30.

भैक्त n. (a भिक्षा eleemosyna, stipis, quae datur vel accipi- tur, s. अ) 1) mendicatio. 2) Collect. mendicata. BR. 1. 2.

भैख्य n. (a भिक्षा eleemosyna, stipis suff. य) cibus emendi- catus (cf. भैक्त). BH. 2. 5.

भैमी f. (a भैम, patronym. a भीम, signo fem. र्दि) nomen Damayantide. (Cf. lith. baimē timor.)

भैख्य (a भी॒न॒ timidus s. अ, v. gr. 650.) terribilis, horrendus.

भैपड़y n. (a भेपड़ s. य) medicamentum. HIT. 28. 8.

भैस् (pro भैपोस्, v. भी). H. 3. 7.

भौ Interj. heus! IN. 1. 11.

भौत्काम (BAH. e भौत्काम् edere a भुज् - v. gr. 667. - et का- म desiderium, cupiditas) edendi cupiditatem habens. H. 3. 17.

भौत्तु m. (r. भुज् s. तु) qui edit, fruitur, consumptor. BH. 5. 29. 9. 24.

भौत्तृत्व n. (a praec. s. त्व). BH. 13. 20. Abstractum pre- cedentis. BH. 12. 20.

1. भौग m. (r. भुज् edere s. अ) 1) fructus, perceptio, voluptas. BH. 5. 22. N. 16. 18. 2) cibus. BH. 2. 5.

2. भौग m. (r. भुज् flectere s. अ) serpens.

भौगपति m. (e 1. भौग et पति dominus) praeses, praefec- tus, praepositus. HIT. 39. 19.

भोगवती *f.* (a भोग serpens s. वृत् in fem.) nomen urbis a serpentibus inhabitatae in tartaro. N. 5.5.

भोगिन् (a 1. भोग s. इन्) 1) *Adj.* fructibus, perceptionibus, voluptatibus, cibis praeditus. Bh. 16.14. 2) *Subst.* m. dominus, rex.

भोजन *n.* (r. भुज् s. ऋन) 1) actio edendi, fruendi. SA. 4. 18. 2) cibus. N. 18.6.22.12.

भोजनीय (r. भुज् s. ऋनीय) 1) edendus, friendus. 2) *n.* cibus. N. 23.10.

भोज्य (r. भुज् s. य) *i. q. praec.* SU. 4.4.

भौम (a भूमि terra s. म्र) terrenus, terrester. M. 27.

भ्रंश् 4. *p. A. 1. A.* (भ्रश्यामि, भ्रश्ये, भ्रंशो) cadere, elabi. N. 20.2.: उत्तरोयम् ऋधो ऽपश्यद् भ्रष्टम्; SU. 1.15.: भ्रष्टाभरणकेशान्ताः. *Adhibetur praesertim ad indicandam separationem vel privationem, cum ablat. rei; e. c.* N. 16.37.: भ्रष्टा ज्ञातिभ्यः; M. 7.111.: भ्रश्यते राज्यान् ज्ञोविताच्च; R. Schl. II. 74.2.: राज्याद् भ्रंशस्त्वः 75.34.: सतां लोकात् सताङ् कीर्त्याः … भ्रश्यतु. — *Caus.* dejicere, ejicere, privare. N. 6.15.: भ्रंशयिष्यामि तं राज्यात्. (V. भ्रंश् et cf. संस्, धूंश् - gr. comp. 19. - germ. vet. *RIS* cadere, etiam *HRIS*, attenuato a in i, v. Graff. 2.536.; *ur-RIS* surgere, sicut scr. पत् praef. उत्; *reisa* iter, *reisón* proficiisci.)

c. परि *i. q. simpl.* N. 16.23.: राज्यप्रिभ्रष्टः; 18.10.: परि-भ्रष्टसुखेन.

c. प्र *id.* RAGH. 14.54.: प्रब्रश्यमानाभरणप्रसूना. *Cum instr. rei, quā alq̄s privatur.* MR. 14.12.: प्रब्रश्यते तेजसा (cf. युज् praef. वि). — *Caus.* dejicere, privare. RAGH. 13.36.: पदान् मधोनः प्रब्रंशयां यो नघुपञ्चकारः; MAH. 3.601.: राज्यात् प्रभ्रंशितः.

c. वि *id.* MAH. 3.3.: राज्यविभ्रष्टः.

भ्रंश *m.* (r. भ्रंश् s. म्र) lapsus, exitium, ruina. BH. 2.63.

भ्रंस् 1. *A. i. q. भ्रंश्.*

भ्रद्ग् 6. *p. A.* (scribitur भ्रस्त्, gr. 110^b., भुज्डामि, भुज्डो, gr. 336.) assare, frigere, coquere. BHATT. 14.86.:

बभ्रद्ग शोको रावणम् अग्निवत्. (V. भुज् et 2.भज् et cf. gr. φρύγω, φώγω; lat. frigo; heb. bruighim «I

boil, seeth»; island.vet. *BAK*; germ.vet. *BACH, BAKK*; nostrum *BACK* coquere; v. पच्.)

भ्राण् 1. *p.* (शब्दे) sonare. Cf. ध्रण्, ध्वण्, ध्वन्, स्वन्.

भ्रम् 1. et 4. *p.* भ्रमामि, भ्राम्यामि etiam भ्रम्यामि (P. III. 1.70.) vagari, circumerrare, peregrinari. N. 15.14.: विप्रयुताः स मन्दात्मा भ्रमति; MAH. 3.12892.: लोके ऽस्मिन् भ्रमाम्य एको इहम्; 14377.: ब्रह्मा तत्र तत्र वै; BHATT. 12.72.: भ्राम्यन्त् अभीताः परितः पुरन् नः; BH. 1.30.: भ्रमतो 'व च मे मनः; MAH. 1.2062.: दृष्टिरु भ्राम्यति मे. — *Pass. impers.* R. SCHL. II. 96.8.: बद्धशो ऽभ्रामि ते. — *Cum acc.* peragrare. N. 16.30.: अन्वेष्टो व्रात्याणां भ्रमनित शतशो महोम्; MAH. 1.5184.: ते देशम् बद्धशो ऽभ्रमन्. — *Pass. impers. c. acc. loci.* BHAR. 3.4.: भ्रान्तन् देशम् अनेकदुर्गविषमम्. भ्रान्त *act. currens.* A. 4.38.: तथा भ्रान्ते रथे. — *Caus.* 1) circumvolvere, vibrare, rotare, agitare, quassare. MAH. 2.762.: भ्रामयित्वा शतगुणम् … गदा क्षिप्ता बलवता; 3.117.: भ्राम्यमाणे ऽय चक्रवत्; BHATT. 15.53.: शक्तिम् अविभ्रमत्; II. 4.49.: उत्कृष्ट्या भ्रामयद् देहन् तूर्णं शतगुणाधिकम्. 2) *i. q. primit.* R. SCHL. I. 44.12.: तत्रै 'वा 'विभ्रमद् देवी संवत्सरगणान् ब्रह्मन्. (Cf. क्रम्, gr. ἔρμηw.)

c. उत् exsilire. DR. 8.19.: रथात् … उद्भ्रम्य. — उद्भ्रान्त commotus, agitatus, perturbatus. GITA-GOV. 4.1.: प्रेमभरोद्भ्रान्तम् माधवम्; HIT. 107.7.: भवे ऽस्मिन् पवनोद्भ्रान्तवीचिविभ्रमभङ्गरे.

c. परि circumerrare. A. 10.31.: पर्यभ्रमन्त … असुराः.

c. वि circumerrare, peragrare, pervagari. NALOD. 3.26.: विभ्रान्तम् वनेच देव्या; N. 15.16.: स विभ्रमन् महीं सर्वाम्. — विभ्रान्त commotus, perturbatus. BH. 16.16.: अनेकचित्तविभ्रान्ताः.

c. सम्, सम्भ्रान्त commotus, perturbatus. A. 6.10.: सर्वे सम्भ्रान्तमनसः; N. 13.15.

भ्रमर *m.* apis (Wils.: *A large black bee*).

भ्रष्ट (a r. भ्रंश्, v. gr. 515.) v. भ्रंश्.

भ्रष्टाभरणकेशान्त (*BAH.* e भ्रष्ट elapsus et *DVANDV.*

आभरणकेशान्त, आभरण + केशान्त, केश et

अन्त(*) elapsa ornamenta et capillos habens. SU. 1.15.

भ्रम् v. भ्रंश्.

भ्राज् 1. p. A. lucere, splendere. II. 4.40.: ब्राजतुर् यथा

शैली नोहरिणा 'भिसम्वृतौ; N. 2.29.: भ्राजमनं यथा रविम्. (Cf. राज्; gr. φλέγω, φέγγω; lat. fulgeo, flam-ma e flag-ma, flagro; goth. BAIRH, unde bairh-tei lux et Denom. bairh-tja manifesto; anglo-sax. blican splendere; angl. bright; germ. vet. blich, blic, blig fulmen, lumen, bleih pallidus (nostrum bleich), blanch candidus, blinchan lucere; lith. blizgù scintillo, radio; russ. bles'cu splendeo; scot. boillsg «splendor, fulgor», boillsg-each «coruscus, emicans, fulgidus, splendeus».)

c. विः i. q. simpliciter. DR. 1.9.: विभ्राजमानाम् वपुषा.

भ्रातृ m. (rad. incerta, suff. तृ, v. gr. 178. annot.) frater. (Goth. bróðar; lat. fráter; gr. φράτηρ, φράτωρ; hib. brathair; russ. brat; lith. brolis mutilatum esse videtur e brotris, ejecto t, mutato r in t.)

भ्रान्ति f. (r. भ्रम् s. ति) circumactus. UR. 4. 10.: चक्रभ्रान्तः.

भ्राप् 1. et 4. A. splendere, lucere. RIGV. 66. 3.: चित्रो यद् अभ्राद् «versicolor quum splendet». (Cf. भ्राज्, म्लाश्.)

भ्री 9. P. (भरणे क. भृत्याम् भीत्याम् v.) sustentare, timere. (Cf. भृ, भी.)

भ्रुकुटि, भ्रुकुटी v. भ्रुकुटि.

भ्रुव् supercilium, *in fine compositorum possessivorum* (v. gr. 681.). N. 5.7.

भ्रु f. supercilium. DR. 1.14. (Gr. ὁφρός, praefixo ο; russ. бровь f. id.; germ. vet. brüwa f. Etiam hib. fabhar «the eye-brow, eye-lid, eye» nisi descendit a lat. *palpebra*, *huc referri posset, ita ut fa significet oculum;* v. पश्.)

भ्रुक्षेप m. (तत्त्व. e praec. et क्षेप conjectio, jactus, a rad. क्षिप् s. भ्रु) superciliorum jactus, oculorum lusus, nictatio. IN. 5.7.

भ्रुक्षेपालाय m. (e praec. et आलाय sermo, loquela, a rad. लप् praef. आ s. भ्रु) oculorum loquela, nictationis loquela. IN. 5.7.

भ्रुक्षेपालायमाधुर्य (भान्. e praec. et माधुर्य dulcedo) oculorum loquelae dulcedinem habens. IN. 5.7.

भ्रुण् 10. A. (आशायाम् क. आशाविशाङ्कयोः v.) sperare, timerē.

भ्रुण् m. (fortasse forma anomala a r. भ्रु) fetus utero matris inclusus, εμβρυον.

भ्रेज् 1. A. lucere, splendere, fulgere. Cf. भ्राज्.

भ्रेष् 1. A. (चले भये) 1) ire, se mouere, vacillare. BHATT. 14.87.: स विभ्रेष (Schol. चलितः). 2) timere; cf. भेष्.

म्लक् 1. p. A. i. q. भक्.

म्लाश् 1. et 4. A. i. q. भ्राप्.

म्लेष् 1. p. A. i. q. भ्रेष्.

म

1. मंह् 1. A. (वृद्धौ scribitur मह्, gr. 110^a.) crescere. (V.

महत् magnus, महिमन् magnitudo et cf. मह्, माह्, वृह्, वक्; goth. MAG posse, mag possum, mah-ta potui, mah-ts potestas, ma-iza major, mag-us puer, mag-atḥ virgo, mikiṣ magnus; slav. mogū possum; lith. mac-

nus potens, macis, mācē potestas; gr. μέγας, μέγεσ-θος, μῆκος, μακρός; lat. mag-nus, mac-tus; fortasse etiam मातुरुस a crescendo dictum, sicut scr. वृद्ध se-nex a वृद्धौ crescere; cf. Ag. Benary *Römische Lautlehre* p. 258.; hib. mochd «promotion, Adj. great», mead «increase, bigness, bulk, size», v. महत्; meadhaighim «I encrease, enlarge»; moid «bulk, hight».)

2. मंह् 10. P. (तिवर्णि) lucere.

(*) केशान्त idem significare videtur ac केश, cf. सुभ्रूनासा-क्षिकेशान्त. H. 3. 14.

मंहिष *Superl. τεῖ μέγιστος* in dialecto *Vēd.* RIGV. 51.1. (Gr. μέγιστος; goth. maists maximus.)

मकर m. nomen piscis immani magnitudine (Wils.: 1) *A marine monster, confounded usually with the crocodile and shark, but properly a fabulous animal; as a fish it might be conjectured to be the horned shark or the unicorn fish, with the head and fore legs of an antelope, and the body and tail of a fish; it is the emblem of the god of love.* 2) *One of the signs of zodiac corresponding with capricorne and like the Greek representation of that sign being an animal in the fore parts, and ending in the tail of a fish.* DR. 7. 19. A. 6. 4. BH. 10. 31.

मकरकेतु m. (BAH. e praec. et केतु vexillum) nomen *Anangī*, dei amoris. UR. 16. 4.

मकरध्वज m. (BAH. e मकर et ध्वज vexillum) id. AM.

मक्कू 1. A. (गती) ire, se mouvere. Cf. मख्, मङ्गक् etc.

मक्कू 1. P. (नङ्गायाते क. रोपे सङ्गायाते व.) coacervare, irasci. Cf. ब्रक्त्, मृद्धः.

मक्किका f. (ut videtur, a r. मक्कू s. रक in fem.) musca. (Lat. *musca*; germ. vet. *mucca culex*; russ. *muchā*; lith. *mussė*, per assim. e *mukse*; gr. *μυῖα*.)

मख् 1. P. (सर्पणे) ire, se mouvere.

मख m. (cf. मह् colere, venerari) sacrificium. DR. 2. 10.

मनध m. nomen regionis «South Behar», Wils.

मन्न v. मङ्ग्.

मघ m. (r. मह् colere, venerari, s. मृ) beatitudo.

मघवन् (a praec. quod etiam sacrificium significare videatur, s. वत्, v. मख) 1) *Adj. in dial. Vēd.* sacrificans. Lass. 148. 2) m. nomen dei *Indri*. N. 2. 15. A. 11. 4.

मघा f. plur. (fem. τεῖ मघ) decimum astrum lunare (Wils.: *The tenth lunar asterism, containing five stars figured by a house, apparently α, γ, δ, η and ν Leonis*). SU. 2. 2.

मघान् v. मघवन्.

मङ्ग् 1. A. (मण्डने गती क. भूपे गती व. scribitur मक्कू)

ornare; ire, se mouvere. Cf. मक्कू, मख्, मङ्गक्, मङ्गध् etc.

मङ्गध् 1. P. (गती क. सर्पणे व.) ire, se mouvere. Cf. मक्कू, मख्, मङ्गक् etc.

मङ्ग् 1. P. (सर्पणे; scribitur मग्) ire, se mouvere. Cf. मक्कू, मङ्गक्, मङ्गध्, मङ्गल्, मङ्ग.

मङ्गल् (ut videtur, a r. मङ्गल् s. ग्रल) I. *Adj. salutaris, felix.* SU. 2. 4. II. *Subst.* 1) n. fortuna, felicitas. N. 18. 17. 2) m. nomen plantae, Wils. «*a bent grass (Panicum dactylon) with white blossomis*». UR. 44. 3.

1. मङ्गध् 1. A. (कैतवे क. कैतवगती निन्दारम्भजवेषु व.; scribitur मग्) ludere; ire, properare; vituperare; incipere. Cf. मङ्गल्, मङ्गध्, मख्, मक्कू, मर्च्.

2. मङ्गध् 1. P. (भूपे) ornare. Cf. मङ्गक्.

मच् 1. A. (कल्कने क. कल्कने दम्मे शाल्ये व.) decipere, fallere; gloriari.

मङ्ग् 6. P. *interdum A.* (scribitur मग्, gr. 110^b) mergi, submergi, aquâ hauriri, c. loc. vel acc. N. 6. 13.: कृच्छ्रे स नर्के मङ्गोद्ध अगाधि विपुले हृदे; R. Schl. I. 1. 89.: ना 'सु मङ्गान्ति इन्तवः; MAN. 4. 81.: तमः ... मङ्गान्ति; MAH. 2. 605.: यमुनामस्य अमङ्गतः 2203.: मा मङ्गोः शोकसागरे; M. 8.: भयोधान् महतो मङ्गान्तम् माम् ... त्राहि. — मङ्ग submersus. A. 6. 4.: इले मङ्गा इवा 'द्रयः. — *Caus.* mergere, immergere. II. 2. 10.: अर्द्धा दंष्ट्रा देहेषु मङ्गायिष्यामि. (मङ्ग per assimil. e मर्ज् ortum esse videtur; cf. मृद् i.e. मर्ज्, मार्ज्, मङ्ग, मुद्, मुज्; lat. *mergo*; lith. *merkiu* *macero*, *mazgójū* *lavo* = *Caus.* मङ्गयामि.)

c. उत् emergi, emergere. MAH. 3. 13163.: वापीन् न्यमङ्गान् पुनर् उदमङ्गात्. — *Caus.* MAN. 8. 115.

c. नि submergi, submerge, aquâ hauriri. HIT. ed. Ser. 126. 16.: कार्याभौमै स निमङ्गान्ति; SA. 6. 43.: निमङ्गामानम् ... तमोमये हृदे; MAH. 1. 6747.: अम्भासि निमङ्गेयम्; BHATT. 3. 20.: शोके न्यमाङ्गोत्. — *Trans.* demergere. MAH. 1. 4156.: मा निमङ्गोः पितामहान्. — *Caus.* submergi jubere. MAN. 8. 114.: असुचै 'नन् निमङ्गयेत्.

मङ्गलन् *m.* (r. मङ्गल् s. अन्) medulla. (Germ. vet. *marag*, anglo-sax. *mearg*, *merg* id., v. sq. et r. मङ्गले मर्द्.)

मङ्गला *f.* (r. मङ्गल् s. अ) *id.*

1. मञ्च् 1. *a.* (धारणे क. उच्छ्रायधृत्यर्चामाःसु व.; scribitur मच्) tenere, altum esse *vel* fieri, venerari, splendere.

2. मञ्च् 1. *p.* (गत्याम्) ire, se movere. Cf. मञ्चक् *sq.*

मञ्च *m.* (r. 1. मञ्च् s. अ) lectus, cubile. AM.

मञ्ज् 10. *p.* (मृजाध्वनयोः क. मृजाध्वन्योः व.) abstergere, purificare; sonare. (Cf. मुज्, मुज्ज्, मार्ज्, मृज् i.e. मर्ज्, unde मञ्ज् ortum esse videtur, mutatis liquidis; v. मञ्ज्.)

मञ्जरि *i. q. sq.*

मञ्जरो *f.* (r. मञ्ज् s. अर् in *fem.* cf. suff. अल) 1) surculus. UR. 59. 14. 2) unio, margarita. (Cf. gr. μάργαρος, μαργαρίτης, lat. *margarita*; v. radd. मञ्ज्, मञ्ज् e मर्ज्.)

मञ्जु *Adj. m. f. n.* (r. मञ्ज् s. उ) pulcher, gratus, amoenus. UR. 64. 11.

मञ्जूपा *f.* corbis, canistrum. UP. 46.

मठ् 1. *p.* (निवासे क. वासमर्दने व.) habitare, conterere.

मणि *m. f.* 1) gemma. 2) margarita. (Cf. gr. μάργαρος, μαρ्गαρίτης, lat. *monile*.)

मणिभद्र *m.* (e praec. et भद्र) nomen *Kuvéri*, dei divitiarum. N. 12. 130.

मण्ड् 1. *a.* (शोके क. आध्याने व.; scribitur मद्) lugere, meditari.

1. मण्ड् 10. *p.* (सुखे क. मोदे व.; scribitur मद्, gr. 110^a) gaudere, exhilarare. (Cf. मन्द्, मद्, मृद्, मुद्.)

2. मण्ड् 1. *p. a.* 10. *t.* (scribitur मद्, gr. 110^a) ornare. N. 16. 17.: मण्डनार्हाम् अमण्डिताम्. *Etiam* 10. *a.*

MAH. 1. 7572.: मण्डयाञ्चक्रिरे तद् वै पुरं स्वर्गवित्. (Lat. *mundus, mundo*.)

मण्ड *m.* (r. मण्ड् s. अ) ornamentum.

मण्डन *n.* (r. मण्ड् s. अन्) *id.* N. 16. 17.

मण्डप *m. n.* (e मण्ड et प) umbraculum. SAK. 45. 9. MEGH.

76.

मण्डल *m. n.* orbis, circuitus. SU. 3. 22. 24. N. 12. 64. 13.

15. — सूर्यमण्डल discus solis. SA. 7. 1.

मण्डुक *m.* rana. AM.

मण्डूर *m. n.* rubigo, ferrugo.

मत् Ablat. pronominis primae personae, qui in initio compositorum thematis vice fungitur, cum significacione Singularis (v. gr. 264. et 679.). II. 2. 33. 3. 17.

मत् *v.* मन्.

मतङ्ग *m.* (ut videtur, pro मतङ्ग, a. र. मद्; व. मद्, मदकल) elephantus. H. 1. 13.

मति *f.* (r. मन् cogitare s. ति) 1) animus, mens. N. 11. 36. 22. 21. *in fine compos. BAH.* 2) opinio. H. 1. 26. N. 19. 32. BH. 18. 78. 3) consilium, propositum. SU. 2. 12. N. 18. 16. *In fine comp. BAH.* BH. 12. 19. 18. 64. (Gr. μῆνις; goth. ga-mun-ds, Them. ga-mun-di memoria; lat. *mentis, mens.*)

मतिमत् (a मति sgf. 1. s. मत्) mente praeditus, sapiens. DR. 7. 16.

मत् *v.* मद्.

मत्तस् *v.* gr. 652. suff. तस्.

मत्सर *m.* invidia (ut mihi videtur, e pronomine 1. pers. मत् q.v. et सर् iens a rad. सु s. अ). BH. 4. 22. *in fine compos. BAH.*

मत्स्य *m.* piscis. M. 5. (Hib. meas «a fish», measach «fishy».)

मत्स्यक *m.* (a praec. s. क) *id.* M. 35.

मथ् 1. *p. v.* मन्थ्.

मथन *n.* (r. मथ् s. अन) agitatio. R. Schl. I. 45. 19.

1. मद् 4. *p.* माद्यामि ebrium esse, mente captum esse, laetari, gaudere. MAH. 1. 4688. et 3. 8331.: अमाद्यद्य इन्द्रः सोमेन दक्षिणाभिरुद्धितातयः — मत् ebrius, inebriatus. H. 4. 23.: मत्तावृहव ... वारणी; SU. 2. 20.: मतौ भूत्वा कुञ्जरत्तिपिणी; 4. 13.: वरप्रदानमतौ; 14.: सर्वैरु एतैरु मदैरु मत्तौ. — Caus. माद्यामि 1) inebriare. RIGV. V. (v. Westerg.): ते त्वा मदा इन्द्र माद्यन्तु. 2) exhilarare. MAH. 3. 10678.: त्वां स्तुतयो माद्यन्ति. (Cf. मुद्, मन्द्, मण्ड, angl. *mad*; fortasse goth. wōds furiosus e mōds, servatā primitivā mediā;

germ. vet. *wuot* insaniens, *wuoti* insania, *wuotag* furiosus; hib. *misge* «drunkenness» cf. pers. مَسْـتَ mes-t ebrius e *med-t*, v. gr. comp. 102.; de *oin-mhid*, *on-mhith* v. मद् praeſ. उत्.)

c. उत् उन्माद्यामि (v. euphon. r. 58.) insanire. MAH. 3. 14503.: यः पश्यति नरो देवान् उन्माद्यति स लिप्रम्. उन्मत् insaniens, demens. N. 2. 3. 8. 1. SA. 6. 5. (Huc referri possunt hib. *oin-nihid* «a fool, an idged, a mutc», *oin-mhideachd* «folly», *on-mhith* «a fool, an idle» (v. Pictet p. 87.) nisi *mhid*, *mith* pertinent ad मति q. v. ad quod Pictet. trahit hib. *amad* «a madman, a fool», quod etiam in praep. आ et rad. मद् dissolvi potest; cambro-brit. *ynwid* «furious, frantick, mad, foolish».)

c. प्र aberrare, negligentem, socordem esse, c. ablat. vel loc. rei. BHATT. 18. 8.: स्वहिताच्च प्रमाद्यति (Schol. हितादू भ्रष्टा भवति); MAH. 3. 1291.: धर्मार्थयोरु नित्यन् न प्रमाद्यन्ति यणिताः. — प्रमत्तं socors, negligens. A. 5. 4.

c. प्र praef. सम् id. सम्प्रमत्तं socors, negligens. MAH. 2. 1467.

c. सम् i. q. simpl. SU. 4. 12.: उभौच कामसम्मती; 4. 17.: तस्या त्रप्येण सम्मती.

2. मद् 10. p. मद्यामि 1) exhilararc. RAGH. 9. 29.: अमद् यत् सहकारलता मनःः 2) laetari, gaudere. MAH. 1. 4736.: मद्यन्ती; 6910.: मद्यन्त्या.

मद् m. (r. मद् s. अ) 1) ebrietas, dementia. SU. 4. 14. BN. 18. 35. 2) succus, qui elephantis, tempore quo coitum appetunt, e temporibus effluit. N. 13. 7.

मद्कल m. (e praec. et कल) elephantus. UR. 69. 13.; cf. मत्तङ्गः.

मदन m. (qui inebriat a r. मद् s. अन) 1) potus fervidus, inebrians. IN. 5. 13. 2) amor, deus amoris. UR. 41. 11.

मदिता f. (r. मद् s. दर् in *fem.*) potus inebrians, vinum. मदितेक्षणा inebriantes oculos habens scmina. UR. 25. 17.

मदोय Pron. poss. (v. gr. 289.) meus. N. 14. 15. A. 3. 50.

मध्य n. (r. मद् s. य) potus inebrians.

मद् m. pl. nomen regionis. SA. 1. 2.

मदिध (BAH. e मत् q. v. et विध vel विधा species, genus) mei genus, speciem, naturam, indolem habens, mihi aequalis. H. 2. 33.

मधु (fortasse a r. मद्, mutato द् in ध्) I. n. 1) mel. 2) potus inebrians, vinum. RAGH. 4. 60. II. m. ver. (Gr. μέλι, μέλιτ, mutato ο vel δ in λ; lat. *mel*, *mellis* fortasse per assim. e *melvis* pro *medvis*; lith. *medū-s* mel; slav. *med* id.; anglo-sax. *medu*, *medo*; germ. vet. *meto* mulsum; hib. *mil*, gen. *meala* mel.)

मधुकर m. (e praec. et कर faciens) apis. UR. 68. 8.

मधुपत् m. (e मधु et प bibens) id. AM.

मधुर (a मधु s. रु) dulcis, suavis. H. 4. 26. — मधुरम् Adv. dulce, suaviter. H. 1. 25.

मधुलिहू m. (nom. -हू, e मधु et लिहू lambens) apis.

मध्य Adj. medius. Subst. m. n. 1) medium. SA. 2. 1. 2) medium corpus (Anglis *waist*). IN. 5. 9. (Lat. *medius*, *medium*; goth. *MIDJA*, nom. m. *midji-s*, v. gr. comp. 287. annot. 7.; hib. *meadhon* «the middle, midst, centre»; gr. μέστος per assim. e μεστος pro μεδος; lith. *widdurus* medium, mutato *m* in *ω*, *widdū naktis* media nox; serv. *medju*; slav. **МЕДУДО** *meschdjus* inter.)

मध्यतस् Adv. (a praec. s. तस्) in medio. H. 1. 21.

मध्यम 1) Adj. medius. 2) Subst. m. n. medium corpus, the waist. N. 1. 10. (Goth. *MIDUMA*, *midums* medius.)

मध्यमलोक m. (e pracc. et लोक) medius mundus i. e. terra, quippe quae inter coelum et infernum. UR. 92. 2. (Cf. goth. *midjun-gards* id., ad literam: media domus, medius hortus.)

1. मन् 4. et s. 4. मन्ये, मन्वे, praet. mlts. अमंति, fut. aux. मंस्ये. 1) cogitare. N. 1. 21.: यथा त्वद्भ अन्यम् पुरुपन् न सा मंस्यति कर्हिचित् (ubi PAR. metri causā). 2) putare, credere, opinari. N. 5. 12.: यं यं हि दद्यशे तेपान् तन् तम् मेने नलन् नृपम्; 16.: शरणम् प्रति देवानाम् प्राप्तकालम् अमन्यत; 19. 18.: यान् अन्यान् मन्यसे ब्रूहि तान्; 19.: यान् मन्यसे समर्थान् त्वम्; H. 4. 19.: बलिनम् मन्यसे यच्च आ-

त्मानम्; GITA-GOV. 4. 11.: स्तनविनिहितम् अपि
हारम् उदारं सा मनुते कृशतनुर् इव भासम्; A. 5.
17.: मन्वाना देवसाम् माम्. Absol. HIT. 75. 7.: म-
न्ये उर्बनचित्रिवृत्तिहरणे धाता 'पि भूनोयमः. No-
tetur formula यदि मन्यसे si putas, si ita tibi videtur, si
tibi libuerit, e. c. N. 5. 3.: दमयन्त्याः पणः साधु वर्त-
तां यदि मन्यसे; 16. 34.: ताम् वेत्य यदि मन्यसे.
3) aestimare. Lass. 12. 15.: जीवस्त्र पुरुषविशेषांश्च
सोमनितन्यस् तृणम् इव मन्यन्ते. — Part. pass.
मत n. cogitatum, cogitatio, opinio. IN. 3. 1. BR. 2. 26.
(Cf. स्त्रा, quod litteris transpositis e मन्, productā vo-
cali; goth. MAN putare, man puto, pl. munum, Praes.
cum formā Praet.; ga-munan meminisse, v. मति; lat.
memini, com-miniscor, moneo nūtūrū formā caus. मान-
यामि, prācr. माणेमि, ita germ. vet. manōm, manēm,
v. gr. comp. 109^a). 6.; fortasse mando adjecto d sicut in
goth. hunds canis = शून्, v. शून्, KMN; v. शा praef.
आ in formā caus.; gr. μένος = मनत्, μῆτις = मति,
cf. मत pro मन्त; fortasse μέλλω e μέν्यω sicut ἄλ-
λως = अन्य, μαίνομαι, μῆνις, v. मन्य, μάν्त्रिः; lith.
menū recordor, pri-manūs prudens, intelligens; russ.
mnju opinor; bib. muinim «I teach, instruct»; fortasse
smuaínim «I think, imagine, devise, consider» e मन्
praef. सम्, nisi pertinet ad स्मृ i. e. स्मरू mutatā li-
quidā r in n.)

c. अनु 1) consentire, assentire, comprobare. MAN. 9. 97.:
यदि कन्या 'नुमन्यते; R. Schl. II. 2. 13.: यद् इदम्...
मया साधु सुमत्रितम् भवन्तो मे 'नुमन्यन्ताम्. c.
न rejecere, repudiare. RAGH. 16. 85.: इर्मा स्वसारम्
यवीयसीम् मे ... ना 'हसि ना 'नुमन्तुम्. 2) veniam
dare, c. acc. pers. R. Schl. II. 21. 45.: अनुमन्यस्व मान्
देवि गमिष्यन्तम् इतो वनम्. — Caus. facere ut
alq's assentiatur, comprobet. R. Schl. II. 2.

c. अभि 1) opinari, credere. BHATT. 5. 71.: अभिमन्ये
हेन् त्वां हेन्तीं श्रियं श्रियः. 2) assentiri, permit-
tere. MAH. 1. 5743.: अधर्म्यम् इदम् अत्यन्तङ्ग कथम्.
भोजो 'नुमन्यते विवास्यमानान् अस्थाने नगे ये

अभिमन्यते. 3) appetere, desiderare. R. Schl. II. 72. 45.:
कच्चिन् न परदारान् वा रात्रपुत्रो अभिमन्यते; MAN.
10. 95.: न ड्यायसीं वृत्तिम् अभिमन्यते.
c. अबृ̄ spernere. II. 3. 10.: मा 'वमस्थाः पृथुञ्चेषि म-
त्वा माम् इह मानुपम्; MAN. 4. 135. 8. 84. Pass. HIT.
56. 12.: स सर्वे अबृमन्यते.
c. अबृ̄ praef. अभि id. MAN. 4. 249.
c. वज्र magni aestimare (v. gr. 653.). IN. 4. 15.: सम्मा-
नम् बड़मन्यच; N. 15. 13.: बड़मता नारी; MAH. 3.
747.: न जीवितम् बड़मन्ये.
c. सम् 1) cogitare, putare. सम्मत n. assensus, consen-
sus. N. 13. 5. SA. 1. 23.: प्राप्ते 'यन् देवकन्ये 'ति दृष्ट-
वा समेनिरे जनाः. 2) magni aestimare, honorare.
सम्मत magni aestimatus, honoratus. IN. 1. 11. 4. 8. BR.
2. 25. DR. 4. 6. 3) respicere, rationem habere, obser-
vare, curare. R. Schl. II. 38. 15.: मया विहोनाम्... अ-
दृष्टपूर्वव्यसनाम् भूयः सम्मन्तुम् अर्हसि.

2. मन् 1. p. (अर्चे v.) honorare. Cf. मान्.

मनस् n. (r. मन् s. अस्) 1) animus, mens. N. 5. 16. 19. 35.
13. 32. 71. 16. 21. 21. 25. 26. SA. 2. 28. BH. 3. 40. 42.
2) cor. IN. 5. 3. SU. 3. 17. N. 5. 8. IN. 2. 32. (Gr. μένος,
cujus s ad thema pertinet, v. gr. comp. 128.)

मनसित्र m. (in corde natus e loc. मनसि et त्र) amor
et deus amoris. UR. 9. 2.

मनस्विन् (a मनस् s. विन्) mente praeditus, sapiens.
DR. 7. 16. SU. 1. 29.

मनाक् Adv. parum, paulum. AM. (Cf. lat. minor, goth.
minniza minor, minnists minimus, slav. mniniš minor,
bib. min «small, fine» etc., mion «small, little».)

मनोपा f. (a r. मन्) mens, intellectus.

मनोषिन् (a praec. s. इन्) mente, intellectu praeditus,
sapiens, intelligens. DR. 7. 13. BH. 2. 51.

मनु m. (r. मन् s. उ) nom. pr. regis. M. 1. sq.

मनुज m. (e praec. et त्र natus) a Manu oriundus, homo.
IN. 5. 22. N. 1. 2.

मनुष्य m. (a मन् Manus s. ल्य pro स्य, v. gr. 101^a) homo.

- SA. 5.35. (V. मानव et cf. germ. vet. *mannisco*, nostrum *Mensch*.)
- मनोज्ञ (e मनस् cor et ज्ञ noscens) pulcher, suavis, amoenus. Lass. 53. 2.
- मनोभव *m.* (in corde natus e मनस् et भव origo) amor. HIT. 64. 10. V. sq. et मनसित्रा, वृच्छय.
- मनोभू *m.* (e मनस् et भू existens) amor, deus amoris. P. 17.
- मनोरथ *m.* (e मनस् et रथ currus) gaudium, voluptas. IN. 5. 4. 35. BH. 16. 13.
- मनोरम (e मनस् et रम exhilarans) cor exhilarans, pulcher, suavis, amoenus. IN. 5. 27.
- मनोहर (e मनस् et हर capiens, rapiens) cor rapiens, pulcher, suavis, amoenus. IN. 5. 18.
- मनोहारिन् (e मनस् et हारिन् capiens, rapiens) i. q. *praec.* N. 13. 4.
- मन्त्र *10. p. 4.* (गुप्तभाषणे क. गुस्तीतौ च, ut videtur, Denom. a sq.) 1) dicere, loqui, *in recentiore lingua*. UR. 50. 1. *inf.*: ना 'स्ति मे वाचाविभवो ऽतोऽपरम् मन्त्र-यितुम्. Praesertim secreto, in occulto loqui, *inde consulere*, deliberare; c. *instr. pers. et acc. rei*. HIT. 64. 6.: स गोपः स्ववधून् दृत्या सह मन्त्रयन्तोम् अपश्यत्; R. SCHL. I. 34. 36.: तासाम् प्रदानम्... मन्त्रयामास म-त्रिभिः; MAN. 7. 146.: मन्त्रयेत् सह मन्त्रिभिः; MAH. 3. 290.: मन्त्रयधं हितम् मम. Cum acc. pers. MAH. 1. 8074.: मन्त्रयामासुर अन्याश्च रक्ष्यानि परस्परम्. (Goth. *mathlja loquor*.)
- c. अनु 1) benedicere, laeta precari, sacrare, consecrare. A. 9. 14.: गाण्डोवन् अनुमन्त्र्य; 3. 26.: श्रौरः ... अनु-मन्त्रितैः. 2) valedicere, dimittere. MAH. 3. 39.: तथा 'नु-मन्त्रितास् तेन धर्मराजेन ताः प्राजाः.
- c. अभि *id. sgf. 1.* DR. 8. 54.: श्रौरः अत्वाभिमन्त्रितैः; MAH. 1. 8248.: अत्वाम् अभिमन्त्र्य.
- c. आ 1) alloqui. R. SCHL. I. 1. 8.: श्रूयताम् इतिचा "मन्त्र्या 'ब्रवोत्. 2) salutare. N. 6. 5.: देवान् आमन्त्र्य तान् सर्वान् उवाचे 'दं वचः. Praesertim valedicere. IN. 1. 24.: गच्छाम्य् आमन्त्र्यित्वा त्वाम्; N. 8. 24. 26. 1.
- SA. 4.22. 3) advocate, invitare. MAH. 2. 1244.: आमन्त्र-यधं राष्ट्रेषु ब्राह्मणान् भूमिपान् अथ.
- c. आ praef. सम् alloqui, compellare. MAH. 2. 42.: तं स-मामन्त्र्य निवर्त्स्वे 'ति.
- c. उप 1) alloqui, compellare. MAH. 4. 531.: तेनो 'पम-न्त्र्यमाणायाः ... छृदयम् मे विदोर्यते. 2) invitare. RAM. I. 46. 12.: तवो 'पमन्त्रिताः सर्वे मुनयो ऽस्मा-भिरु आद्याया.
- c. नि advocate, invitare. R. SCHL. I. 12. 18.: निमन्त्रयस्व नृपतोन्.
- c. नि praef. सम् *id.* N. 2. 9.: स तत्रिमन्त्रयामास महो-पालान्.
- c. परि i. q. मन्त्र praef. अनु sgf. 1. A. 7. 18.: ब्रह्मास्त्रप-रिमन्त्रितैः ... शायकैः.
- c. सम् 1) deliberare, consulere. R. SCHL. I. 8. 3.: मन्त्रिभिः सह सम्मन्त्र्य. 2) salutare. MAH. 1. 5454.: पूर्वम् एव सम्मन्त्र्य द्रोणम् अब्रवोत्.
- मन्त्र *m.* (r. मन् s. त्र) 1) consilium. BR. 1. 26. 2) hymnus, carmen sacrum, *vel* precum formula. BH. 9. 16. (V. मन्त्र् et cf. zend. **ও** মন্ত্ৰ manthra sermo, goth. *mathlei* *id.*; munths, them. *muntha*, os.)
- मन्त्रिन् *m.* (a *praec. s. इन्*) consiliarius. N. 7. 11.
- मन्यू *9. p. interdum 4.* मन्त्राभि (v. gr. 387.), *Pass.* मष्ये, part. *praet. pass.* मष्यित (gr. 615.); *etiam* मष् et मन्यू *1. p.* Commovere, agitare, perturbare, disturbare, diruere. RAM. I. 36. 18.: क्षीरोदसागरं सर्वे मन्योमः; R. SCHL. I. 45. 19.: मन्यानम् मन्धरङ् कृत्वा मन्युः; MAH. 1. 1111.: मन्यधम् उदधिम्; 3330.: वाग्डुरुक्ताम् महाघोरम्... मम मन्याति छृदयम्; 6555.: माम् मन्या-ती 'व मन्ययः; BR. 1. 5.: मन्यमाने 'व दुःखेन; SU. 2. 18.: मन्यितैरु आश्रमैः. (Cf. मान्यू, मिथ्, मुन्यू, व्यथ्, पथ्, पन्थ्, पुथ्, पुन्थ्; goth. *withó* commoveo, agito; heb. *meadar* «a churn, a milk pail», *moidhe* *id.*)
- c. आ i. q. *simpl.* R. SCHL. II. 26. 2.: छृदयान्य् आमन्ये 'व जनस्य.
- c. उत् उन्मन्यू, उन्मन्थू (v. euphon. r. 58.) 1) i. q. *simpl.*

MAH. 3. 14327.: उन्ममन्थ महार्पिम्; N. 10.8.: शो-
केनो न्मयितचित्त. 2) abscindere. MAH. 3. 10267.: शिरः
शोत्रमैरु उन्मयितास्मि.

c. निस् i. q. simpl. MAH. 1. 1120.: अमृतस्या थं निर्मयि-
त्यामहे जलम्.

c. प्र 1) i. q. simpl. MAH. 1. 191.: नागबलैः सुदुःसहन्
द्रोणानीकम् ... प्रमथ्य; 3. 16435. 2) conterere. A. 7.8.:
हयात् ते ... प्रामथ्यन्त दितेः सुतान्; MAH. 3. 16435.:
महता ग्राव्वा ... प्रमायिनम् अभिद्रुत्य प्रममाथ्य. 3) vim
inferre. Br. 2. 17.: ताज् चेद् अहन् न दित्सेयम् ... प्र-
मथ्यै न हरेयुत् तु.

c. प्र praef. सम् i. q. simpl. MAH. 4876. 7143.

c. वि diruere, delere, e. c. urbem. A. 10.1.: पुरम् एतत् ...
त्वया विमयितम् वीर.

मन्य m. (r. मन्य् s. अ) agitatio. RAGH. 10.3.

मन्थर (r. मन्य् s. अर) tardus, lentus, segnis, languidus.
RAGH. 19.21. Cf. मन्द्.

मन्थान m. (r. मन्य् s. आन) rudis, ridicula. R. Schl. I.
45.19. (Hib. maide «a stick, wood, timber».)

मन्द् 1. a. (scribitur मद्, gr. 110^a.) in dial. Vēd. 1) gau-
dere. RIGV. 26.5.: अस्य तो मन्दस्व सख्यस्यच
«hoc nostro sacrificio gaude, consortioque»; 51.12.: ये-
षु मन्दसे «quibus gaudes». PAR. exhilarare. RIGV. V.
(v. Westerg.): सोमो मन्दतु त्वा. 2) laudari, cele-
brari. RIGV. 51.11.: मन्दिष्ट यद् उशने काव्ये सचा
इन्द्रः «cum laudaretur Indras ipsum desiderante car-
mine». 3) dormire. RIGV. V. (v. Westerg.): अग्ने त्वं
सुग्राहि वर्यं सुमन्दिषोमहि. — Caus. exhilarare.
RIGV. 4.7. (Cf. मण्ड्, मद्, मुद्, वन्द्; germ. vet.
menden gaudere e mandjan, praet. manta; mendi gau-
dium; heb. meadhrach «glad, joyful, merry», meadhradh
«mirth, song, melody», molaim «I praise».)

c. उत् exhilarare. RIGV. 8.6.: उत् त्वा सुतासो रमसा
अमन्दिषु: «te parata libamina cito inebriantia lactifi-
carunt».

मन्द् (r. मन्द् s. अ) 1) paucus. मन्दम् Adv. parum, pau-
lulum. N. 16.8. DR. 3.1. 2) tardus. 3) stultus, stolidus.

N. 15. 10.14. (Hib. mall «slow, dilatory, tardy, tedious,
prolix».)

मन्दभाय n. (KARM. e मन्द् et भाय fortuna, felicitas)
fortuna adversa. N. 13.38.

मन्दभात् (BAH. paululum felicitatis habens e praec.
et भात् fortuna, felicitas) infelix. H. 1.29.

मन्दाय (Denom. a मन्द् s. य्, v. gr. 585.) cunctari, tar-
dari. ATM. UR. 48.10.: मन्दायमाना.

मन्दार m. (r. मन्द् s. आर) 1) arbor, erythrina ful-
gens. UR. 6.2. 2) arborum coelestium genus. RAGH.
6.23. MEGH. 68.73.

मन्दिर n. (r. मन्द् dormire s. इर) domus. IN. 5.52.; cf.
मन्दुरा.

मन्दुरा f. (r. मन्द् dormire s. उर in fem.) stabulum.

मन्द् (r. मन्द् s. र) profundus, gravis, de sono. UR. 69.15.

मन्मथ m. (cor agitans e मन् pro मनस् cor et मथ
agitans, concutiens) amor, deus amoris. IN. 5.3.

मन्मय (e pronom. 1. pers. मत् q. v. s. मय) mihi devotus.
BH. 4.10.

मन्यु m. (r. मन् s. यु) 1) moeror, aegritudo. N. 9.4. 2) ira.
SU. 4.16. (Cf. gr. μῆνις, v. मन्.)

मयूक m. radius. RITU-S. 1.13. RAGH. 2.46.

मयूर m. pavo. Fem. मयूरी.

मरकत m. smaragdus. MEGH. 74. (Gr. σμάραγδος, lat.
smaragdus.)

मरण n. (r. मृ s. अन) mors. H. 4.50. N. 10.10.

मरिच n. piper. AM.

मरीचि m.f. luminis radius. RAGH. 9.13.13.4.

मरीचिय m. (e praec. et य bibens) nomen cujusdam Ge-
niorum ordinis. SU. 3.5.

मरु m. (ut videtur, a r. मृ s. उ) aquâ carens locus, deser-
tum. RAGH. 4.31. HIT. 8.7.

मरुत् m. 1) ventus. 2) ventorum Genius. IN. 2.13.

मरुत्वत् m. (ventis, ventorum Genii praeditus,
circumdatu) cognomen Indri. A. 4.12.

मर्कुट् m. simia. Lass. 2.10.

मर्च् 10. p. i. q. मार्ज्.

मर्त्य *m.* (r. मृ *s.* य inserto त्) mortalis, homo. IN. 1.31. N. 4.7. BH. 9.21.

मर्दन (r. मृद् *s.* अन्) 1) *n.* actio conterendi. 2) *n.* frictio, affrictus. UP. 55. 3) *m.* contritor. DR. 6.14.

मर्मन् *n.* (r. मृ *s.* मन्) 1) articulus corporis. BHATT. 16. 15. 2) sensus secretus, secretum. HIT. 84.13.

मर्मरे *m.* (a sono dictum) susurrum, murmur. RAGH. 6.57.: तीरेषु तालीवनमर्मरेषु. (Cf. lat. *murmur*, gr. μορμύρω, germ. vet. *murmurōn* *murmurare*.)

मर्या *f.* limes, finis, terminus.

मर्यादा *f.* (e praec. et द् dans vel आद् sumens, in *fem.*) *id.*

मव् *1. p.* (पूरणे क् पूर्ती गती व.) implere, ire. Cf. पूर् पूरः.

मल् *1. A. 10. P.* मले, मलयामि (धारणे क् धृती व.) tenere.

मल *m.n.* sordes, lutum. N. 16.13. 17.6.8. (Lett. *måls* lutum, argilla; lith. *môlis* *id.*; germ. vet. *mål*, *måli* in comp. *aug-måli* collyrium, *ana-måli* nota, stigma, cicatrix, macula, *wund-måli* cicatrix, *Wund-Mal*, *lich-mål* stigma, signum in corpore; nostrum *Mal*. Fortasse lat. *macula* e *malicula*.)

मलपङ्किन् *Adj.* (e DVANDV. मलपङ्क् sordes et pulvis suff. इन्) sordibus et pulvere obductus. N. 24.9.

मलय *m.* nomen montis. Wils.: «a mountain or mountainous range answering to the western Ghâts in the peninsula of India.» RAGH. 4.46.

मलिन (a मल *s.* इन्) sordidus, lutulentus. N. 10.6.12. 23. (Pottius apte hue trahit gr. μέλας, lith. *mélina's* caeruleus; v. sq.)

मलिनाम्बु *m.* (e praec. et अन्तु aqua) atramentum librarium. MED.

मलोमस (a मल) sordidus, turpis. RAGH. 2.53.3.46.

मष्ट् *1. A. i. q.* मल्.

मष्टा *m.* pugil.

मष्टि *f.* planta, *Jasminum Zambae*.

मष्टिका (a praec. *s.* क् in *fem.*) *id.* RAGH. 9.41.

मष्टी *f.* *id.* Lass. p.69.

मव् *1. p.* (नहि) ligare, vincire. BHATT. 9.90.: तम् मेवः शृङ्खलादिभिः V. मूर् मव्य.

मव्य् *1. p.* *id.*

मग्र् *1. p.* (शब्दे क् धनौ कोपि व.) sonare; irasci. Cf. मिश्र.

मशक *m.* culex.

मप् *1. p.* (हिंसायाम् क् वधे व.) ferire, occidere. Cf. मुप्.

मपि *f.* atramentum librarium.

मपो *f.* *id.* UP. 67.

मस् *1. p.* metiri. V. मा.

मस्ति *et* मस्तो *f.* *i. q.* मपि, मपो. AM.

मस्त *n.* caput. Lass. p. 70.

मस्तक *m.n.* (a praec. *s.* क्) *id.* HIT. 85.13.

मस्तिस्क *m.* (ut mihi videtur, a मस्त caput) cerebrum. (Cf. slav. *možgj.*)

मह् *1. et 10. p.* महामि मह्यामि (पूजायाम् क् पूजे व.) honorare (magni aestimare). MAH. 3.13326.: महित्वा; RAGH. 11.49.: प्राहिनोच महितम्... पुरोधसम्. — Praef. सम् in dial. Vēd. parare. RIGV. 94.1.: इमं स्तोमम् अर्हते जातवेदसे रथम् इव सम्महेमा मनोपया «huncce hymnum Agni venerabili, currum veluti faber, paramus mente»; 111.3. (V. मंह् et cf. hib. mogh, modh «respect, honour»; cambro-brit. *myged* *id.*, *mygaw* venerari; germ. vet. *machón*; anglo-sax. *macian* facere, formare, parare; gr. μῆχος, μῆχαν.)

मह *m.* (r. मंह् vel मह् crescere *s.* म्र) bos bubulus. HEM. (Cf. महिप, cambro-brit. *mohyn* taurus.)

महत् (*r.* मंह् *vel* मह् crescere *s.* अत्, in casibus fortibus, vocativo excepto, आन्त् pro अन्त्, v. gr. 220.) magnus, transl. gravis. N. 1.3.2.24.8.2. (V. मंह्.)

महत्व *n.* (a praec. *s.* त्व) magnitudo.

महर्षि *m.* (KARM. e महा *q.v.* et क्षमि sapiens, sanctus) magnus sapiens, magnus sanctus. IN. 5.25.

महा *in initio comp.* BAH. *et* KARM. *pro* महत्, *v.* gr.

महाकाय (*BAH.* e महा et काय corpus) magnum corpus habens.

महाकठितठश्रेणी *Adj. fem.* (*BAH.* e महा et कठि, तठ, श्रेणी) magnas coxas, clunes et magna femora habens. IN. 2.32.

महाघोर (*KARM.* e महा et घोर) valde terribilis. UP.22.

महात्मन् (*BAH.* e महा et आत्मन्) magnam animam, magnam mentem habens. H. 1.32.

महादेव *m.* (*KARM.* e महा et देव देव) magnus deus, *sic praesertim Sivus nominatur.*

महायुति (*BAH.* e महा et युति) magnum splendorem habens. H.3.2.

महानन (*BAH.* e महा et आनन os) magnum os habens. H.3.2.

महानस *m.n.* culina (ut videtur, e महा et अनस् cocta oryza adjecto अन). N. 23.20.

महानाद *m.* (*BAH.* e महा et नाद) magnum sonum habens. IN.3.4.

महापृष्ठगलस्कन्ध *Adj.* (*BAH.* e महा et पृष्ठ, गल et स्कन्ध) magnum dorsum, collum et magnos humeros habens. H.2.4.

महाबल (*BAH.* e महा et बल) magnam vim habens. H. 1.1.

महाबाहु (*e* महा et बाहु brachium) magna brachia habens.

महाभाग (*BAH.* e महा et भाग fortuna, felicitas) magnam felicitatem habens, praestans, excellens. IN. 1.16.

महाभाग्य *n.* (*KARM.* e महा et भाग्य n. felicitas) magna felicitas, praestantia, divinitas. SA. 1.1.7.

महाभुज (*BAH.* e महा et भुज) magna brachia *vel* magnas manus habens. IN.5.55.

महामेघस्वन (*BAH.* e महा मेघ magna nubes et स्वन sonus) magnae nubis sonum habens. IN. 1.5.

महामुख *m.* (magnum os habens e महा et मुख) nom. pr. DR. 8.16.

महायशस् *Adj.m.f.n.* (e महा et यशस् n. gloria) magnam gloriam habens. SU. 1.42.

महारथ *m.* (e महा et रथ currus, heros) 1) magnus currus. IN. 1.17. 2) *saepissime* magnus heros. II. 2.4.

महार्थवत् (a महार्थ - महा + अर्थ - suff. वत्) magna re *vel* magno fructu, magno commodo praeditus, gravissimus. SA. 5.50.

महार्ह (*KARM.* e महा et अर्ह dignus) valde dignus, praestans. H. 1.33. SU. 1.30.

महावक्त्र (*e* महा et वक्त्र) magnum os habens. H. 2.6.

महावीर्य (*e* महा et वीर्य vis, virtus, fortitudo) magnam fortitudinem habens. SU. 1.3.

महावीर्यपराक्रम *Adj.* (*e* महा et *DVANDV.* वीर्य + पराक्रम) magnam virtutem et fortitudinem habens. H. 2.2.

महाव्रत (*e* महा et व्रत votum) magnum votum habens *vel* voti studiosus, memor, voto fidus. SU. 1.13.

महाशय (*BAH.* e महा et आशय mens, animus) magnanimus. AM.; HIT. 120.5.

महासेन *m.* (*BAH.* e महा et सेना exercitus) nomen *Kārtikēyi.*

महिमन् *m.* (a महत् s. इमन्) magnitudo. BH. 11.41. UR. 5.13.

महिप *m.* (r. मंडू *vel* महू crescere suff. इप) bos bubulus. (V. मह.)

महिपो *f.* (a praec. signo *fem.* र्ह) 1) Femina bovis bubuli. 2) uxor regis. N. 1.7.12.95. SA. 1.18. DR. 4.6. M.18.

मही *f.* (ut mihi videtur, a मह pro महत् magnus, signo *fem.* र्ह, cf. पृथ्वी) terra. SU.2.9. (Hib. meag id.)

महोक्तित् *m.* (*TATP.* e praec. et क्तित् dominus, imperator) terrae dominus, rex (cf. पृथिवीक्तित्). N.2.20.

महोभृत् *m.* (terram sustinens e मही et भृत् q.v.) mons. N.12.73.

महेश्वर *m.* (magnus dominus *KARM.* महा et इश्वर) deus *Sivus.* SU. 3.23.

महोदधि *m.* (*KARM.* e महा et उदधि mare) magnum mare. SU. 2.12.

1. मा 2. p. 3. et 4. 4. मामि, मिमे (gr. 270.), माये. 1) metiri. मित mensuratus, *praesertim* modicus, paucus, exiguis. Sa.1.6. (cf. मिताशन, मितम्पच apud Wils.).

- 2) *in dial. Vēd.* dare. RIGV. 120.9.: रथेच नो मिमी-
तम् वाजवत्यै । इषेच नो मिमीतम् «opulentiaeque
nos date, vigore clarae, ciboque nos date». — *Caus.*
1) metandum curare. MAH. 1.2024.: तन् देशम् मापया-
मासुर यज्ञायतनकारणात्; 1.5319.: मापयामास मे-
दिनोम्. 2) metiri, transmeare. MAH. 1.5842.: पाण्डि-
वान् दृशे … मापयानान् नदोऽलम्. (V. मस्,
3. मी et cf. gr. μέτρον, μῆκος, μημέτραι; v. मा praef.
उप et सम्, ā-μετ्रोς, quasi अभितम् pro अभातम्;
lat. mé-tior, mo-dus, im-mā-nis; goth. MAT metiri, mi-
ta, mat, adjecto t, v. gr. comp. 109^b). 1.; lith. mattóju me-
tior, mās-tas euphon. pro māt-tas cubitus, mācius e-
matius modus, mensura, mē-tas annus, v. समा; russ.
mje-ra modus, mensura, mje-ritj mensurare; hib. mead
«a balance, a scale», meadaighim «I weigh, balance,
consider».)
- c. उप उपभित similis. BHAR. 3.17.
- c. निस् efficere, creare. SU.3.12.: निर्ममे योपितन् दि-
व्याम्; 18.: निर्मिता; MAN. 1.13.: दिवम् भूमिष्व निर्म-
मे. HIT. 21.20.: स्त्रयुनिर्मिता एते पाशाः.
- c. निस् praef. वि id. N. 17.7.: धात्रा विनिर्मितः.
- c. परि admitiri, transl. destinare. BHAR. 3.50.: आयुर्
वर्षशतन् नृणाम् परिभितम्. — परिभित modicus,
paucus, exiguis. SA. 1.5.
- c. प्र i. q. simpl. अप्रमेय non mensurabilis, immensus.
DR. 1.8. BH. 11.17.
- c. सम् सम्मित 1) similis. N.16.4.: ग्रामान् नगरसम्मि-
तान्. 2) consentaneus, congruens. SA.5.50.: यथा य-
था भावसि धर्मसम्मितम् मनोनुकृतम्.
2. मा 3. p. A. sonare. RIGV.38.8.: वाशे 'व विद्युन् मि-
माति «mugientis instar vaccae fulmen sonat».
3. मा ne, particula prohibitiva, quae construitur cum Imperativo vel temporibus, quae loco Imperativi ponuntur. H. 3.7. Imperativo subintellecto. DR. 4.23. (Gr. μή.)
- मांस n. caro. II. 2.2.7. (Slav. mjaso neut. id.; lith. mięsa
fem. id.; germ. vet. mōs neut., Them. mósa, cibus; no-
strum Mus, Ge-müse; hib. maise «food, victuals».)

माक्त m. (ut videtur, a मक्ता, quod etiam apem significare
videtur, suff. इक; secundum Wils. a मक्तिका apis) mel.
(Huc trahi posset germ. vet. wachs neut. cera; anglo-sax.
vāx, vex, veax; lith. waszka-s masc.; russ. vosk, mutato
m in v.)

माक्तजा n. (e praec. et इ नatus) cera.

माङ्कन् 1. p. (काङ्क्षायाम् क्ष. स्पृहि व.; scribitur माङ्क्) de-
siderare. Cf. काङ्क्षा.

मागध (f. ई, a मागध nomen regionis s. ऋ) magadhensis.
RAGH. 1.57.

माचिरम् Adv. (e मा et चिरम् diu) sine morâ, statim, c.
Imperativo vel ejus vice fungentibus temporibus. H. 4.13.
N.3.9. 18.17. M.47. SA.5.99.

मातङ्ग m. elephantus (cf. मतङ्ग). DR. 8.29.

मातलि m. Mātalīs, Indri auriga.

मातुल m. (fortasse e मातुर, a मातृ i.e. मातर, attenuato
अ in उ suff. ऋ) avunculus. BN. 1.26.

मातृ f. (ut mihi videtur, a r. मा s. तृ, v. मा praef. निस्)
mater. (Verum thema est मातर, v. gr. 179. et cf. lat.
máter; dor. ματηρ; germ. vet. muoter; slav. nom. mati
= माता, them. mater = मातर, gen. mater-e; lith.
moté uxor, genit. moter-s; hib. mathair mater.)

मातृपठ (BAH. e मातृ et पठ sextus, v. gr. 666.) matrem
tanquam sextam habens. H. 1.1.

मात्र n. (r. मा s. त्र) 1) mensura. A.8.1. 2) materies, ele-
mentum, res. BH.2.14. 3) in fine compositorum, ubi a
grammaticis pro suffixo Taddhitico habetur (v. gr.
652.) solus, solum, tantummodo. N.9.10.11.39. DR.5.
12.14. A.10.46. (Gr. μέτρον.)

मात्रक (a praec. s. क) mensura, modus. N.14.9.

मात्स्यक (a मत्स्य m. piscis s. क वे अक) ad piscem at-
tinens, piscarius. M.56. (Hib. messach «fishy», v. म-
त्स्य.)

मादृश् (v. gr. 687.) mei similis, mihi aequalis. Lass. 41.
17.

माद्रवती f. (a माद्र madrensis s. वत् in fem.) i.q. sq. DR.
8.17.

माद्रो *f.* (a माद्र *Madrensis signo fem.* इ) regis *Pāndus* uxor, *Nakuli et Sahadēvi* mater.

माधव *m.* (a मधु s. ऋ) 1) nomen mensis *Vais'ākhi*, Aprilis-Maii. 2) ver.

माधवी *f.* (a praec. signo *fem.* इ) planta repens (*Gaertnera racemosa*). MEGH. 76.

माधुर्य *n.* (a मधुर *dulcis* s. य) dulcedo. IN. 5. 7.

1. मान् 1. *p.* (पूजायाम् क. ऋचे व.) honorare, colere. — 1. *a.* (पूजायाम् क. विचारे ऋचे व.) honorare, cogitare, deliberare, perpendere; *Desid.* मीमांसि 1) pendere, considerare. MAN. 4.224.: मीमांसित्वो भयम्. 2) comperire. MAH. 1.3878.: तत् सर्वम् एव पुत्रस्ते न मीमांसेत. Cf. मन्.

2. मान् 10. *p.* (fortasse *Denom.* a मान् honor) honorare, colere. N. 12.24.: न मानयसि माम् आर्यं रुद्तीम्; MAH. 1.4467.: यथार्हम् मानयामास पैरज्ञानपदान् ऋषि; R. Schl. I.38.8.: शैलेन्द्रसुता मानयिष्यति तं सुतम्. — मान्य honourandus, venerandus. SA. 5.1. Cf. मन्.

c. सम् *i. q. simpl.* सम्मानित honoratus. DR. 3.8.

मान् *n.* (r. मान् vel मन् s. ऋ) honor. IN. 5.50. SA. 5.49. BH. 6.7.

मानद् *m.* (e praec. et द् qui dat) qui honorem tribuit, *in Vocabulo fere solum invenitur, ad venerationem erga aliquem exprimendam.* IN. 5.44. N. 4.4. SA. 5.51.

मानयित् *m.* (r. मान् Cl. 10. s. त्) honorator. IN. 4.9.

मानव *m.* (a *Manu oriundus*, e मन् s. ऋ, v. gr. 650.) homo. IN. 5.6. BR. 2.2. (Goth. *manna* id., them. *mannan*, quod fortasse per assimil. e *manwan*; nostrum *Mann.*)

मानस् *n.* (a मनस् s. ऋ) 1) animus, mens. N. 13.19. 19. 9. DR. 1.11. *in fine comp. BAH.* 2) lacus hujus nominis in *Himālayo*. MEGH. 11.

मानिन् (a मान् honor s. इन्) superbus. RAGH. 13.38.

मानुष (a मनु producto ऋ s. य pro स, v. gr. 10^{1^a}). 1) *m.* homo. H. 2.12.13. 2) *Adj.* (*fem.* इ) humanus. H. 2.8. BH. 4.12. N. 1.2. मानुषी *Subst.* N. 13.55.

मानुष्य (a मानुष s. य nisi a मनुष्य s. ऋ) humanus. H. 2. 12. N. 19.27.

मान्य् 1. *p.* (कुन्थे, scribitur माय्) i. q. कुन्थ्. Cf. मन्थ्.

मामक् *Pron. poss.* (*fem.* इ, v. gr. 289) meus. BH. 1.1.9.7.

माया *f.* (r. मा s. या) praestigiae, magia. H. 4.47. SU. 1.13.

20. BH. 4.6. N. 13.26.

मायामय् (a praec. s. मय्) magicus, magiā effectus, prae-
stigiis praeditus. IN. 1.7.

मायु *m.* bilis.

मारकत (f. इ, a मरकत s. ऋ) smaragdinus. HIT. 7.16.

मारिप् *m.* persona venerabilis, *in lingua scenica histrio pri-*
marius. Wils.: «the title of the manager, or principal
actor». UR. 1.7.

मारुत् *m.* (a मरुत् s. ऋ) aër, ventus. AM.

मार्काण्डेय *m.* sapiens, sanctus hujus nominis.

मार्ग् 1. *p. A. et 10. p.* quaerere. N. 12.125.: तम् मार्गाम्य्
अपराजितम्; 13.62.: तम् मार्गमाणा भर्तारम्. Cf.
मृग् i. e. मर्ग्.
c. परि *id.* BH. 15.4.

मार्ग् *m.* (r. मार्ग् s. ऋ) via. IN. 5.26. 2.12. N. 13.10.

मारणि *n.* (r. मार्ग् s. ऋन्) actio quaerendi. N. 17.33.

मारशीर्ष *m.* (a मृगशीर्ष - dorcadis caput habens,
nomen astri, in quo luna est plena - s. ऋ) nomen men-
sis, November-December. BH. 10.35.

मार्गी 10. *p.* (शब्दे क. मृजाध्वन्योः व.) sonare; abstergere,
purificare. N. 13.46.: अमार्गिताम्. व. मृज् i. e.
मर्ग्.

मार्गीर् *m.* (r. मृज् vel मार्ग् s. आर्) felis. AM.

मार्दव *n.* (a मृदु mitis, mansuetus s. ऋ) mansuetudo. BH.
16.2.

मालती *f.* planta, *Jasminum grandiflorum.* MEGH.
96.

माला *f.* sertum floreum.

माल्य *n.* (a माला s. य) *id.* SU. 4.4. N. 2.11.

मास् *m.* (r. मस्) 1) luna. 2) mensis. (Cf. gr. μήν, μη-
ν-ός e μηνσ-ός ejecto σ sicut e. c. in χήν = हंस an-
ser; russ. *mjesjaz* luna; lith. *mėnū* luna, mensis, a them.

MENES, genit. *menesio* a them. **MENESIA**, v. gr. comp. 147.; goth. *mēna*; germ. vet. *māno* luna; v. sq.)
मास m. (r. मत् metiri s. स्रु) mensis. (Lat. *mensi-s* insertâ nasali, attenuato a finali in *i*; hib. *mios* id.; cambro-brit. *mis*, v. मास्.)

मास्त् p. A. (माने) honorare. Cf. महूः.

मि 5. p. A. (प्रक्षेपणे क. क्षेपे V.) jacere, projicere, prostertere, dejicere. RIGV.V. (v. Westerg.): त्वा मारुतो मिनोतुः.

मिहूः 6. p. मिच्छामि (वाधे) vexare. Cf. पिहूः.

मित v. मा et मि.

मित्र (scribitur etiam मित्र॑त्र, a r. मिद॑ amare s. त्र) 1) n. amicus. H. 1.42. N. 9.30. 2) m. sol.

मित्रता f. (a मित्र s. ता) amicitia.

मिय॒ 1. p. A. (वधे क. वधे मेधायाम् V.) 1) ferire, laedere, occidere. RIGV.V. (v. Westerg.): सं यन् मही मिथ्यो स्वर्धमाने (Schol. महत्यो परस्परं हिंसन्त्यै सेने.) 2) intelligere. Cf. मेय॒, 1. मिद॑, मेद॑, मेध॑.

मियुन n. (r. मिय॒, v. मेय॒, suff. उन) par animantium diversi sexus, ut puer et puella. BR. 2.10. N. 5.39. 23. 24.

मिय्या Adv. falso, fallaciter, frustra. N. 12.14. 13.17. SA. 6.14. BH. 18.59.

1. **मिद॑** 1. p. A. i. q. मिथ॑.

2. **मिद॑** 1. A. 4. et 10. p. मेदे, मेद्यामि (gr. 332.), मेद्यामि (न्नेहने क. न्निहि V.) 1) pinguem, adiposum, unctum esse vel fieri. क.: अमेण कायो न मेद्याति. 2) amare. क.: मेदते पुत्रे पिता. — Part. pass. मित्र, मेदित्. (Cf. मिन्द॑, मन्द॑; lith. *myliu* amo, *mielas* carus, mutato d in l; russ. *milyi* comis, benignus.)

मिन्द॑ 10. p. (scribitur मिद॑, gr. 110^a.) i. q. 2. **मिद॑**. (Cf. मिद॑, मन्द॑; germ. vet. *minna*, *minni* amor, fortasse per assimil. e *mindā*, *mindī*.)

मिन्व॑ 1. p. मिन्वामि (सेको, scribitur मिव॑) irrigare. Cf. पिन्व॑, निन्व॑, मिहूः.

मिल् 6. p. A. obviam fieri, obviam venire, occurrere, con-

venire, societatem inire. HIT. 43.11.: येचा'न्ये सुहृदः समृद्धिसमये द्रव्याभिलापावृलाः ... ते सर्वत्र मिलान्ति: 67.19.: सर्वैः पशुभिर्, मिलित्वा, सिंहो विश्वस्तः; 38.9.: कदाचिच् चित्राङ्गनामा मृगः, केना प्रित्रासितस्, तत्रा गत्य मिलितः. (Fortasse मिल् e मिद॑ mutato द् in ल्, cf. मेष्, मियुन.)

मिश् 1. p. i. q. मश्.

मिश् 10. p. miscere (ut videtur, Denom. a मिश्). MAH. 1. 5724.: लाक्ष्याचा'यूऽनल्पया मृत्तिकाम् मिश्यित्वा; SAK. 24.1.: वाचन् न मिश्यति यद्युप्राप्ति मद्यचाभिः. (Cf. 1. मिष्; gr. *μιγγυμι*; lat. *misceo*; lith. *maiszau*; slav. *mjesťu*; germ. vet. *misku*; hib. *measgain* «I mix»; *measg* «among, amongst», cambro-brit. *ymnusuk*.)

मिश्र (ut videtur, a r. मिश्, cf. मिष्, suff. रु) mixtus. BH. 18.12. IN. 2.2.

1. **मिष्** 1. p. conspergere. मिष्ट 1) conspersus. 2) dulcis, suavis. मिष्ट n. cibus laetior, delicior. N. 18.6. Cf. मुष्.

2. **मिष्** 6. p. (स्वर्धीयाम् क. स्वर्धे V.) aemulari, certare. — Part. praes. in gen. absol. invito. MAH. 1.7179.: तौ पार्थिवानाम् मिष्टान् नरेन्द्र कृष्णाम् उपादाय गतौ नराश्यौ; 8159.: त्वन् धक्षयसे नव काण्डवन् दावम् अर्थे व मिष्टोऽस्य श्रचोपतेः; 2.2535.: धार्तराष्ट्रान् रणे हत्वा मिष्टां सर्वधन्वनाम् शमद् गन्तास्मि न चिरात्; 3.10464.: तेन द्वादशवार्षिक्याम् अनावृष्ट्याम् महात्मना वृष्टम्... मिष्टो व ब्रह्मपाणिनः. (V. prae. उत् et नि et cf. मोल्; russ. *migoju* et *mischu* nictor; lith. *mirkloju* id., *mēgmi* dormio; fortasse lat. *nico*, *nic-to* e *nimic-o*, *nunic-to* = निमिषामि. — Benfey hoc trahit lat. *micare*.)

c. उत् aperire oculos, proprie aufschlagen. BH. 5.9.: उन्मिपन् निमिपन् अपि.

c. नि claudere oculos, proprie niederschlagen. MAH. 3. 10649.: मत्स्यः बुट्टो न निमिपति.

मिद॑ 1. p. मेहामि, fut. aux. मेक्ष्यामि, part. pass. मोठ

(gr. 102.) Effundere, *praesertim* mingere. R. SCHL. II. 75.
21.: सूर्यम् प्रति मेहतु; MAN. 4.52.: प्रत्यं ग्रनिम् प्र-
ति सूर्यस्च ... मेहतःः (Cf. मिन्व्, lat. *mingo*, *mejo*; gr. ὁ-μιγέω, μοιγέως, μοιγάω; lith. *myz' u mingo*, *mēszlas* fimus, *mēz' u stercus egero*, *mig-la nebula*, v. मेघ; an-
glo-sax. *MIG* mingere, *mīge*, *māh*, *migon*; island. vet.
MIG id.; goth. *maths-tus* fimus, adjectā sibilante; no-
strum *Mist.*)

1. मी 9. p. a. मीनामि, मीने, *in dial. Vēd.* मिनामि, मिने
(हिंसायान् क. वधे v.) Ferire, occidere, delere.
RIGV. 7.1.10.: हृपञ्ज जारिमा मिनाति; 92.12.: ग्रमिन-
ती दैव्यानि व्रतानि; 117.3.: मिनन्ता (= मिनन्ती)
दस्योरु ग्रशिवस्य मायाः: — *Part. pass.* मीनः
c. ग्रा i. q. *simpl.* RIGV. 79.2.: ग्रा ते सुपर्णा ग्रमिनन्त
एवैः «tuae bene alatae luges feriunt nubem cum prope-
rantibus ventis». ATM. sibi mutuo *aliquid* delere. RIGV.
113.2.: यावा वण्डि चरत ग्रामिमाने «coelum per-
currunt (nox et aurora) suum mutuo colorem delentes».
c. प्र i. q. *simpl.* RIGV. 32.4.: मायिनाम् ग्रमिनाः प्रो 'त
मायाः: «praestigiatorum fregisti praestigias»; 25.1.92.
11.
2. मी 4. a. perire. RIGV. V. (v. Westerg.): दुर्मित्रासो मि-
माना डङ्गरु भोजना: — *Caus.* माययामि, v. gr.
521. (Cf. ग्रिये morior, unde fortasse मीये ejecto र
producto इ.)
c. प्र perire, mori. MAN. 9.247.: ब्रालाश्च न प्रमीयन्ते;
R. SCHL. II. 75.28.: ग्रनपत्यः प्रमीयताम्. प्रमोत mor-
tuus. MAN. 3.245. — *Caus.* occidere, delere. MAN. 1.
57.: इदं सवञ्च चराचरं सञ्चोवयतिचा 'जस्वम् प्रमाप-
यतिचा' व्ययः; 8.295.: स चेत् ... प्रमापयेत् प्राणभृतः;
11.89. 129. MAH. 3.13322.
3. मी 1. p. (गतौ) ire. (V. sq. et cf. मा sgf. 2.)
4. मी 10. p. (गतौ मत्यान्) ire; intelligere. (V. 3. मी et
cf. lat. *meare.*)

मीठ v. मिहूः

मीन m. piscis.

मीम् 1. p. (ut videtur, forma redupl. a r. 3. मी) ire; so-
nare.

मीमांसा v. मान्.

मील् 1. p. (निमेषणे क. निमेषे v.) nictari, connivere.
GITA-GOV. 10.16.: यत्र स्विद्यति, मीलति (Schol.
श्रीकृष्णे क्षणं स्विद्यति मीलति सति). Se claudere,
de oculis. BHATT. 14.51.: तस्या मिमीलतुरु नेत्रे. —
Caus. claudere, de oculis. MEGH. 109.: लोचने मीलयि-
त्वा.

c. उत् aperire oculos, aufschlagen. BHATT. 15.102.:
उद्मीलोल्लोचने; MAH. 3.11155.: ईपदू उन्मील्य(*)
लोचने. Se aperire, de oculis. BHATT. 16.8.: उन्मीलि-
यति चक्षुरु मे वृथा. — *Caus.* aperire oculos. UR. 5.
14.: एतदू उन्मील्य चक्षुरु ग्रायतम्.
c. नि 1) claudere oculos, niederschlagen. UR. 5.9.:
भयनिमीलिताक्षो. *Etiam omissā oculos exprimente*
voce. RAGH. 8.37.: निमिमील नरेत्तमप्रिया हृतचन्द्रा
तमसे 'व कौमुदो. निमीलित = निमीलिताक्ष clau-
sos oculos habens. RAGH. 1.68.: प्रजालोपनिमीलि-
तः (*). 2) dormire. MAN. 1.52.: यदा स्वप्निति धर्मा-
त्मा तदा सर्वन् निमीलिति; HRT. 107.13.: नरेष्वरे
जगत् सर्वन् निमीलिति निमीलिति. — *Caus.* clau-
dere oculos, expressā vel omissā oculos significante voce.
MAN. 3.400.: सत्त्वासान् न्यमीलयत लोचने; 1.4278.:
देवो न्यमीलयत्.

c. प्र i. q. *simpl.* GITA-GOV. 4.19.: प्रमीलति पतति.

c. सम् se claudere. SAK. 45.4.: सम्मीलनित न तावदू
बन्धनकोषास् तया 'वचितपुण्याः'

मीव् 1. p. i. q. गीव्, *unde ortum esse videtur mutato* प्
in nasalem ejusdem organi.

मुकुट n. crista, diadema, tiara. A. 10.38.

मुकुर m. speculum.

मुकुल m. n. gemma arboris. RAGH. 9.27. 15.99.

मुकुलित (a praec. s. इत) semiclausus, *gemmae arboris in-*
star. UR. 49.2.

(*) उन्मील्य et निमीलित etiam ad *Caus.* referri possunt.

मुक्ता f. (*Part. pass.* r. मुच् s. त in *fem.*) margarita. RAGH. 4.50.

मुक्ताफल n. (e praec. et फल) margarita. RAGH. 6.28.16. 67.

मुक्तावलो f. (e मुक्ता et आवलो) linea margaritarum. RAGH. 13.48.

मुख n. 1) os. N. 23.23. 2) vultus. IN. 2.23. SU. 3.25.26. 3) cuspis. A. 3.26. *in fine comp.* BAU. *Transl.* frons, e. c. exercitus. DR. 8.8.

मुखतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) in conspectu, coram. N. 11.28.

मुखर (a मुख s. र) 1) *Adj.* sonans, strepens, crepans. RAGH. 5.72.13.40. 2) *m.* dux, ductor, princeps. HIT. 13.13.

मुख्य (a मुख s. य) praecipuus, excellentissimus. N. 22.9. DR. 4.3. BH. 11.26.

मुख्यशस् *Adv.* (a praec. s. शस्) praecipue. N. 8.21.

मुख्य v. मुहूः

मुख्यत्व n. (a praec. s. त्व) Abstractum praecedentis. UR. 19.8.

1. **मुच्** 6. p. 4. मुञ्चामि, मुञ्चे (v. gr. 335.). Solvere, liberare, dimittere. DR. 9.17.: मुञ्चे मम्; 18.: दासो इयन् मुच्यताम्; 8.42.: न हि मे मोक्षयते द्रोवन्; N. 24.32.: एष मे मुञ्चतु प्राणान्; H. 1.44.: मुक्ता वयन् दाहात्; RAGH. 3.20.: मुमुचे (*pass.*) स बन्धनात्; MAH. 3.2613.: शापान् मोक्षयसि मत्कृतात् (*Pass. cum term. PAR.*) Etiam c. *instr.* MAN. 11.228.: त्वचे 'वा 'हित् तेना 'धर्मेण मुच्यते; (cf. युद् praef. वि c. *instr.*). वर्पन्, जलन्, वाप्यन् pluviam, aquam, lacrymas effundere. BR. 2.36.: मुमोच वाप्यन्; MAH. 1.8154.: जलसन्ततिम् मुमुचुः; 3.670.: वाणमयम् वर्पन् ... मुमोच. — शक्त, मूत्रम् stercus edere, urinam reddere. MAH. 3.11115.: शक्तन् मूत्रम् मुञ्चाना: (pro मुञ्चमानाः). — शब्दम् sonum emittere. N. 5.29.: हा हे 'ति ... मुक्तः शब्दो नराधिपैः. — *Cum vocibus, quae missilia exprimunt,* emittere, mittere, conjicere. SU. 2.16.: वाणा मुक्ताः शिलासुः; R. SCHL. I. 54.23.: म्रव्वाणि ... मुमोच. *Omissa missile exprimente voce,* MAH. 1.5296.:

मुञ्चस्वे 'त्य अब्रवीत् पार्थं स मुमोच 'विचारयन्. — आत्मानम् se dejicere. MAH. 1.6740.: मेरुद्वाटाद् आत्मानम् मुमोच. — देहम्, अङ्गम् corpus dimittere, abficere, deponere (cf. देहन्यासङ् कर्तुम् SA. 2.23.). HIT. 87.10.: चितौ ... या मुञ्चति देहम् आत्मनः; R. SCHL. I. 25.14.: यत्रा ऽङ्गं स मुमोच. — Relinquere. NALOD. 3.12.: ताम् अमुचद् इह स स्वपायाम् (Schol. अत्याक्षीत्); 4.7.: भोर् मुञ्चेत त्वाम् (Schol. त्यजेत). (Huc traxerim gr. ΜΥΚ, μύσω e μύνω, μύκος, μυκτήρ; mucus, mungo e munco = मुञ्चामि; russ. moća urina, moću humecto, moću-sj mingo (मूत्रम् मुञ्चामि); hib. mun urina, munaim mingo.)

c. **अव** i. q. *simpl.* — अश्वान् equos disjungere. N. 21.18. — वासांसि vestes deponere. MAH. 2.2520.

c. **आ** induere. RAGH. 12.86.: मातलिस् तस्य माहेन्द्रम् आमुमोच तनुच्छदम्; 13.21.17.25. MAH. 1.4095.

c. **उत्** solvere, liberare. R. SCHL. I. 1.74.: अव्वेणो 'न्मुच्यचा "त्मानम्. Exuere. BHATT. 3.22.: विभूषणान्य उन्मुचुः.

c. **निस्** i. q. *simpl.* BH. 7.28.

c. **निस्** praef. अभि अभिनिर्मुक्ता relictus. MAH. 2.221.

c. **निस्** praef. वि i. q. *simpl.* N. 13.21.

c. **प्र** 1) i. q. *simpl.* SU. 1.11. N. 13.11. 2) induere. R. SCHL. II. 9.39.: अत्र ते इहम् प्रमोक्ष्यामि मालाम्.

c. **प्र** praef. वि i. q. *simpl.* H. 1.7.: कथन् नु विप्रमुच्येम भयाद् अस्मात्.

c. **प्रति** 1) id. MAN. 10.118.: किल्विपात् प्रतिनुच्यते. 2) alligare. MAH. 2.2323.: पाशान् आत्मनि प्रतिमुञ्चति.

c. **वि** i. q. *simpl.* N. 13.14. 1.4.16. 20.32.44. A. 6.21. BH. 18.35. Exuere, deponere. MAH. 1.4095.: तेपाम् ... आभरणानि विमुञ्चताम्.

c. **वि** praef. **प्र** id. DR. 3.1.

c. **सम्** i. q. *simpl.* वारि समोक्तुम् aquam effundere. MAH. 3.10236.

2. **मुच्** 10. p. i. q. 1. **मुच्**. MAN. 3.37.: मोचयत्य एनसः पितॄन्; MAH. 1.5850.: इयम् (नौर) ... मोचयिष्यति वः सर्वान् अस्माद् देशात्.

मुहू 1. p. i. q. पुहूः.

मुजू 1. p. (मुजाध्यनयोः) abstergere, purificare; sonare.
(V. मुजू, मूजू, मजू, मार्जू, मर्जू et cf. lat. *mūgio*,
gr. *μυηάωμαι*.)

1. मुचू 1.4. (कल्कने क. मोक्षे व.; scribitur मुचू, gr. 110^a.)
decipere, fallere; liberare.

2. मुचू 1. p. (गत्याम्) ire.

मुजू 10. p. (scribitur मुजू) i. q. मुजूः.

1. मुदू 1. et 10. p. (सञ्चूर्णने क. कुदि व.) conterere. Cf.
मुण्डू, मुण्डू, मृदू, 2. पुदूः.

2. मुदू 6. p. (आक्रेपमर्दनयोः) prosternere, nisi contem-
nere; conterere. V. 1. मुदूः.

मुण् 6. p. (प्रतिज्ञाने) promittere, polliceri. Cf. मन्.

मुण्डू 1. p. (मर्दू) conterere. Cf. मुण्डू, मृदूः.

मुण्ठू 1. p. (पलायने क. पलाये व.; scribitur मुठू) aufugere.

1. मुण्ठू 1. p. (scribitur मुठू) 1) conterere. 2) tondere,
radere. Cf. मुदू, मुण्डू, पुण्डूः.

2. मुण्ठू 1. p. A. 1) purificari, purum esse. 2) sidere, sub-
mergi. (Cf. माण्डू, lat. *mundus*, *mundare*.)

मुण्ड (r. मुण्डू s. म्र) 1) Adj. calvus, nudo capite. 2) m.n.
caput.

मुण्डक m. (r. मुण्डू s. म्रक) tonsor. HEM.

मुण्डनू m. (r. मुण्डू s. इनू) id. AM.

1. मुदू 1. A. gaudere, laetari. SA. 3.17.: ताम् भार्यां लब्ध्य
... मुमुदे; N. 13.74.: एतया सह मोदस्व; H. 2.
21.: मोदिष्ये शास्त्रतोः समाः — मुदित laetus. N. 24.
49. (Cf. मदू, मन्दू, मण्डू, मृदू, lith. *muðrus* animo-
sus, alacer, promptus.)

c. ग्रनु concedere, permittere. MAH. 2.1787.: के वृत्तम्
ग्रन्वमोदन्त केचै 'नम् प्रत्यपेधयन्; 4.800.

c. ग्रनु prae. ग्रभि Caus. valedicere. MAH. 1.4447.: आ-
मह्यं प्रययौ राजा तैश्चै 'वा 'भ्यनुमेदितः.

c. प्र i. q. simpl. PAR. R. SCHL. I. 1.84.: कृतकृत्यः ... प्रम-
मोद; 44.61.: प्रनुमोदच लोकस् तन् नृपम् आसाय-

— प्रमुदित laetus. SU. 1.31.33. — *Caus.* exhilarare.
MAN. 3.61.

c. प्रति i. q. simpl. PAR. MAH. 1.6781.: तम् प्रजाः, प्रति-
मोदन्त्यः, सर्वाः प्रत्युद्रतास् तदा.

2. मुदू 10. p. (सम्पर्के) miscere.

3. मुदू f. (r. 1. मुदू) gaudium. IN. 5.59.

मुद्रा m. (e मुदू et गर् deglutiens) malleus bellicus (Wils.:
A mallet, a mace, a weapon like a carpenter's hammer).
SU. 2.3. A. 10.5.

मुद्रा f. sigillum.

मुद्रित (a praec. s. इत) obsignatus. UR. 43.8. inf.

मुधा Adv. frustra, incassum. HIT. 107.6.

मुनि m. (ut videtur, a r. मन्, attenuato अ in उ, suff. रु)
anachoreta, sanctus sapiens, vates. SU. 2.14. BH. 2.56.
10.37.

मुमुक्षु (a मुमुक्षु DESID. r. मुचू s. उ) emancipationem cu-
piens. BH. 4.15. — शरान् मुमुक्षु sagittas emittere cu-
piens. RAGH. 9.58.

मुमूष् DESID. r. मू, v. gr. 539. et 543.

मुमूष्य Adj. (a praec. s. उ) mori cupiens vel moriturus. DR.
7.5.

मुर् 6. p. (सम्बेषने क. वेषने व.) circumdare, vestire. क.:
मुरति कण्टकेन वाढोङ्कू कृपकः. (Cf. वृू i.e. वर;
lat. *murus*; lith. *mūras*; germ. vet. *mūra*; anglo-sax. et
island. vet. *mār* id.)

मुहू 1. p. (proprié मूहूः, vocalis brevis enim nusquam ap-
paret) 1) animo conturbari; deliquium animi pati, ani-
mo linqui. GITA-GOV. 4.19.: पतत्यू उव्याति मूर्खत्यू
अपि; BHATT. 15.55.: अमूर्खीदू असौ क्षतः; R. SCHL. II.
34.17.: पयात भुवि मूर्खितः; IN. 5.48.: क्रोधमूर्खिता.
2) implere, penetrare, occupare. RAGH. 6.9.: परितो
दिग्नानान् तूर्यस्वने मूर्खिति (Schol. व्याप्त्वावति स-
ति). 3) crescere. RAGH. 12.57.: मुमूर्ख सख्यं रामस्य
समानव्यसने हरौ (Schol. वृवृधे); 10.80.: स्वभा-
विकम् विनोतत्वन् तेपाम् विनयकमणा मुमूर्खे
(Schol. वृद्धिम् प्राप) सहजन् तेजो हविषे 'व ह-
विभुज्ञाम्. 4) valere, potentem esse. RAGH. 2.34.: न

- पादयोन्मूलनशति रहः शिलोच्चये मूर्खति मारुतस्य
 c. अभि i. q. *simpl.* sgf. 1. MAH. 1. 7794.: कन्दपेणा 'भि-
 मूर्खिता.
 c. सम् valere, magnum, potentem esse. RAGH. 16. 64.:
 श्रोत्रेषु सम्मूर्खति … वारिमृदङ्गवायम्.
मुर्व् 1. p. (बन्धने *x.* नहि *v.*) ligare, nectere.
 मुशल् v. मुपल.
 1. **मुष्** 9. p. furari, rapere. N. 5. 7.: मुत्पान्तो प्रभया रा-
 ज्ञात् चक्षूषिच मनांसिच; H. 42. 12.: महता भ-
 येन मुषितः. Cum acc. pers. RIGV. 93. 4.: अमुषणीतम्
 अवसम् पणिङ् गा: «eripuistis alimentum Pani, nempe
 vaccas.» — **मुष्** cl. 4. v. मुन्. (v. मूष्, मूष.)
 c. परि furtum alicui facere, c. acc. pers. MAH. 3. 13030.:
 अन्योन्यम् परिमुषण्टो हिंसयन्तश्च मानवाः.
 2. **मुष्** 1. p. (वधे) ferire, occidere, laedere. Cf. मष्.
 3. **मुष्** *Adj. in fine composs.* (r. 1. मुष्) furans.
 मुपल vel मुशल vel मुसल *m.* pistillum, teli genus. A. 10. 5.
 मुष्क *m.* testiculus. HIT. 34. 21. 49. 14.
 मुष्टी *m. f.* (ut videtur, a r. 2. मुष् s. ति) pugnus. (Huc tra-
 xerim germ. vet. *fūst* id., them. *fūsti*, mutatā labiali na-
 sali in mutam.)
मुह् 4. p. *interdum A.* Part. pass. मुध et मूठ, gerund.
 मुधा et मूळवा (v. euph. r. 102. a.). 1) animo contur-
 bari, mentis errore affici, mente capi. BH. 2. 13.: धीरस्
 तत्र न मुख्यति; 5. 15.: तेन मुख्यनित जन्तवः; MAH.
 4. 425.: जा मुख्यस्व. 2) deliquium animi pati, animo
 linqui. R. SCHL. I. 21. 21.: शोकेन महता "विष्णु च-
 चालच मुमोहच; MAH. 3. 709.: मुमोहच पपातच. —
 मूठ animo conturbatus, mente captus, stultus, amens.
 N. 6. 12. 18. 10. — मुध amore captus. RAGH. 9. 41. —
Intens. valde conturbari. MAH. 3. 402.: जोमुख्यमान. —
 Caus. conturbare, stupefacere. N. 19. 24.: रथिनम् मो-
 हयन् इव; DEV. 1. 66.: मोहयै 'तो ड्राघर्पाच् असौरा-
 — मोहित conturbatus, stupefactus, mentis suaे non
 compos, mente captus. N. 8. 16. 9. 4. 10. 28. SU. 4. 18.
 (Pottius *huc trahit gr. μῶ-ρος*, lat. *mō rus.*)

- c. आ praef. वि *Caus.* conturbare. MAH. 3. 12138.
 c. परि *Caus.* id. MAH. 1. 3571.
 c. प्र i. q. *simpl.* प्रमूठ animo conturbatus. M. 54. — *Caus.*
 conturbare. DR. 6. 21.
 c. प्र praef. वि *Caus.* conturbare. विप्रमोहित i. q. मो-
 हित. H. 3. 17.
 c. वि i. q. *simpl.* R. SCHL. I. 9. 39.: सुकुमारैश्च तैरु अङ्गैस्
 ताभिः स्पृष्टो व्यमुख्यत. BH. 2. 72. — विमुध contur-
 batus. HIT. ed. Ser. p. 49.: महता भयेन विमुधः
 विमूठ *id.* BH. 3. 27.: अहङ्कारविमूळात्मा. — विमूठ
 m. Geniorum ordo. SU. 3. 5. — *Caus.* conturbare. A.
 8. 7.: व्यमोहयन्त माम्; 10. 22.: व्यमोहयन्त तान्
 सर्वान् रथमर्गिष्य चरन् रणे.
 c. सम् i. q. *simpl.* BH. 3. 7.: धर्मसम्मूठचेताः; DR. 6. 29.:
 दिशः सम्मुज्जः परेपाम्. — *Caus.* conturbare. MAH.
 2. 1949.
 c. सम् praef. अभि अभिसम्मूठः conturbatus. A. 10. 22.
मुड्जस् *Adv.* identidem, iterum iterumque. N. 10. 26. *Saepe*
 bis ponitur (मुड्जमुड्जस्) IN. 2. 25. N. 15. 20.
 मुद्धर्त् *m. n.* 1) momentum. H. 2. 21. N. 17. 12. SA. 5. 6.
 2) hora (Wils.: *The thirtieth part of a day and night, or*
an hour of forty-eight minutes.) H. 4. 46.
मू 1. 4. (बन्धने *x.* बन्धि *v.*) ligare, vincere. मूत ligatus.
 AM. Cf. मव्.
 मूक mutus (ut mihi videtur, a r. मू ligare, sicut बधिर sur-
 dus a बन्धू ligerc; cf. lat. *ma-tus* = मूत ligatus.)
मूठ v. मुह्.
मूत्र 10. p. (ut videtur, Denom. a मूत्र) mingere.
 मूत्र n. (ut videtur, a r. मित्र mingere, correpto इत्र in ऊ
 suff. त्र) urina. N. 7. 3.
मूर्ख (ut videtur, a r. मुर्ख, i.e. मूर्ख, c. ख् pro छ्, suff. म्)
 stultus, stupidus.
मूर्ख v. मुर्ख.
 मूर्खा f. (r. मुर्ख i.e. मूर्ख s. आ) stupor. II. 1. 14.
 मूर्त् (a मूर्ति s. आ) corporeus. RAGH. 2. 69. P. 17.
 मूर्ति f. (ut videtur, a r. मू - cf. मुमूर्ख - s. ति) corpus.
 मूर्तिमत् (a praec. s. मत्) corporeus. N. 1. 15.

मूर्धन् vel मूर्धन् *m.* (e sq. et ज्ञ natus) capillus.

मूर्धन् vel मूर्धन् *m.* (v. gr. annot. ad r. 224.) caput. R. Schl. I. 44. 10. *Transl.* princeps locus, frons. N. 1. 2. HIT. 31. 7. Cacumen montis. MEGH. 17.

मूल् (ut videtur, Denom. a मूल् radix q. v.) Cl. 1. p. A. (प्रतिष्ठायाम् क् रोपणे व.) fixum esse; plantare. — Cl. 10. p. (रोहणे क् रोपणे व.) crescere, plantare.

c. उत् 10. p. eradicare, evellere. MAH. 3. 11106.: उन्नूलयन् महावृक्षान्.

c. उत् praef. सम् *id.* HIT. 90. 8.: समुन्मूलयितुम् वृक्षान्; 127. 15.

मूल् *n.* (ut videtur, a r. मंहु वेल महु crescere, abjecto हु, mutato अ in ऊ, cf. Pott. II. 108.) radix. N. 9. 11. *Transl.* origo. BR. 1. 40.

मूल्य *n.* pretium, merces. AM.

मूष् 1. p. furari. V. 1. मूष्.

मूष् *m.* (r. मूष् s. अ) mus. (Lat. *mūs*, *mār-is* e *mās-is*; gr. *μῦς*, *μυ-ος* e *μυστ-ός*; germ. vet. *mūs*, Them. *mūst*; russ. *мысъ*.)

मूषिक *m.* (r. मूष् s. इक) mus. HIT. 113. 6.

मृ 6. 4. *interdum p.* (nisi potius cl. 4., v. gramm. min. 299.) mori. BH. 2. 20.: न जायते म्रियते वा; N. 13. 38.: ना 'प्राप्तकाले म्रियते; BR. 1. 34.: मरिष्यन्ति मया विना; 2. 19.: मरिष्यामि; 3. 9.: म्रियेयम्. — मृत् mortuus. Subst. *n.* mors. BR. 1. 35. — *Caus.* occidere. MAH. 1. 7276.: ततो यमः ... ना 'मारयत् कश्चित्. (Lat. *mōrīor*, *mōrbus*; gr. Βροτός pro μροτός = मृत् e मर्त्, ἀ-μβροτία pro ἀ-μροτία, cf. अमृत्; lith. *mirsztu* morior, praet. *mirriau*, fut. *mir-su*, infin. *mir-ti*; s-mertis mors; russ. *u-miraju* morior, *mertyu* mortuus, *s-mer-tj* mors. Ad *Caus.* मारयामि trahimus hib. *marbhaim* «I kill, slay», *marbhan* «a corpse, dead body» etc.; goth. *maur-thr* caedes.)

मृक् 1. et 10. p. v. मृक्.

मृग् 10. A. *interdum p.* etiam 4. A. मृगयामि, मृगये (gr. 342.), मृग्ये. Quaerere. H. 1. 25.: पानीयम् मृगया-

मि; N. 12. 118.: किम् वा मृगयसे वने; 13. 65.: मृगयिष्यन्ति ते भद्रे भर्तारम्; 16. 2.: मृगयधन् नलम्. मृगयाण् quaerens (gr. 598.). N. 18. 2. — Perscrutari. MAH. 4. 865.: मृगयित्वा वहन् ग्रामान्. Cf. मार्ग्.

मृग *m.* (r. मृग् s. अ) 1) actio quaerendi. 2) venatio. DR. 6. 4. 3) quadrupes in universum et specialiter dorcas, antilope. (Wils.: 1) *A deer, an antelope.* 2) *an animal in general.*) N. 11. 25. SA. 5. 74. H. 1. 17. DR. 6. 3.

मृगातीवन् *m.* (venatione vitam habens BAU. e मृग et जीवन n. vita) venator. N. 11. 28. 38. 39.

मृगतृणा *f.* (e मृग et तृणा sitis) vapores supra desertorum arenam, aquae speciem habentes, quā animalia decipiuntur. UR. 15. 5. *infr.* 17. 3. *infr.*

मृगया *f.* (r. नृग् servato charactere 10^{mae} classis, suff. अ, cf. gr. 459. 3.) venatio. DR. 1. 3. 4. 3. 6.

मृगयाण् व. मृग्.

मृगलाङ्घन् *m.* (BAU. e मृग et लाङ्घन signum, nota) luna. UR. 43. 4. *infr.*

मृगाङ्क *m.* (BAU. e मृग et अङ्क signum, nota) *id.* AM.

मृगेन्द्रता *f.* (e मृगेन्द्र animalium princeps, dominus, suff. ता) imperium animalium. HIT. 47. 16.

मृद् 1. et 2. p. *interdum A.* cl. 1. (in omnibus formis auctis *Vriddhim* sumit loco *Gunae*, e. c. मार्दिम्, मृदमस्, मार्दीमि, मार्दीमस्, ममार्दि, ममृदिम्; in tertiiis personis pl. tempp. specialium et praet. redupl. tam formam auctam quam puram admittit) 1) abstergere, siccare, purificare. BHATT. 14. 22.: खड्डान् ममार्दुश्च ममृदुश्च परश्चाधान्; MAN. 8. 317.: अन्नादे व्रूणहा मार्दिष्ट ... किल्लिवप्स्; MAH. 4. 722.: अश्रु मम मार्दस्वि. — मृष्ट purificatus, purus, clarus; *de aquā*. N. 12. 36.: मृष्टसलिलाम् आपगान्. 2) mulcere. R. SCHL. I. 46. 7.: पाणिना स ममार्दा ताम्; v. *praef.* प्र. (Cf. मार्द्, मृश्, मृद्, मज्ज्, मुद्, मुज्ज्; lat. *mulgeo*, *mulceo*; gr. ἀ-μέλγω; germ. vet. *milchu* mulgeo; goth. *miluks* lac; lith. *mélz'* mulgeo; slav. *mlču* id.; fortasse hib. *breugaim* «I sooth, flatter, decoy, delude» e *mreugaim*, sicut gr. Βραδύς e *μραδύς* = मृदु; *bleaghaim* «I milk».)

- c. अप्र auferre. MAN. 2.27.: गार्भिकच्चै 'नो द्विजानाम्
अपमृद्यते.
- c. अव्र detrahere, demere. MAH. 1.5487.: धनुर्जीर्णम् अ-
वमृद्य.
- c. आ abstergere. M. 2.2224.: सा विवरणम् आमृद्य मु-
खङ्ग करेण.
- c. नि id. MAN. 3.216.: तेषु दर्भेषु तं हस्तन् निमृद्यात्.
- c. परि abstergere, siccare, purificare. R. Schl. II. 72.31.:
येन (पाणिना) मां रजसा धृस्तम् अभीक्षणम् परिमार्ज-
ति; MAH. 3.584.: चक्षुषो परिमार्जन्ति. Trop. RAGH.
14.35.: वाच्यं त्यगिन पत्व्याः परिमार्जम् ऐच्छत्.
- c. प्र 1) abstergere, purificare, abluer. BHATT. 17.55.:
खड्नान्; MAN. 2.60.: द्विः प्रमृद्यात् ततो मुखम्; RAGH.
3.41.: डालेन लोचने प्रमृद्य; N. 5.4.: प्रमृष्टमणिकुण्ठ-
ल. Trop. auferre, demere. RAGH. 6.41.: अयशः प्रमृ-
ष्टम्. 2) mulcere. IN. 2.24.: प्रमार्जमानः शनकैर ब्रा-
ह्मचा 'स्य; SA. 5.102.
- c. वि abstergere, purificare. SA. 5.96.: विमृद्या 'शूणि
नेत्राभ्याम्; DR. 6.17.: चारुमुखम् विमृद्य.
- c. सम् id. MAH. 2.2186.

मृद् 6. et 9. p. exhilarare. BHATT. 7.96.: अमृदित्वा सह-
स्राक्षम् (Schol. असुखिनङ्ग कृत्वा). In dial. Vēd.
मृद्, मूल् et मृक् 1) exhilarare, laetificare. RIGV. 36.
12.: स नो मूल महान् असि «tu nos exhilara: magnus
es»; 17.1.114.2.; YAG'URV. (v. Westerg.): न त्वद्
अन्यो मघवन् अस्ति मर्तिता. 2) cum dat. blandiri,
favere, propitium esse. RIGV. 114.6.: तनयाय मूल.
3) reficere, corriger. RIGV. V. (v. Westerg.): यद् आ-
ग्न॑ चक्रम तत् सु मृक्. 4) *intrans.* gaudere. RIGV. V.
(v. Westerg.): मृक् सुक्षत्र मृक्य. — Caus. c. dat. in
dial. Vēd. favere, propitium esse. RIGV. 12.9.: तस्मै
पावक मृक्य. (Cf. मण्ड, मद्, मन्द्, मुद्, पृद्, lat.
blandus.)

मृण् 6. p. (हिंसायाम् x. हिंसे v.) occidere, ferire, lae-
dere. Cf. मृ.

मृणाल् m. n. fibra in caule loti floris.

मृणाल्तो f. (a praec. signo fem.) id. N. 16.13.

मृतक् n. (a मृत mortuus s. क) corpus hominis mortui,
cadaver. Lass. 4.11.

मृति f. (r. मृत् s. ति) mors. HEM. (Lat. *mors e mor-ti-s.*)

मृतिका f. i. q. मृदृ f. MAH. 1.5724.

मृत्यु m. (a r. मृ �adjecto त् s. यु, cf. gr. 635.) mors. SU. 1.22.

मृद् 9. p. *interdum* a. 1) conterere. N. 13.11.: स तम्
ममर्द ... महोतले; 39.: मृदिता हस्तियूथेन; 23.
16.: पुलापायू उपादाय हस्तम्याम् मृदे; R. Schl. II.
27.7.: मृदूनन्तो कुशकण्ठकान्. 2) fricare. MAH. 4.
467.: हस्तेन मृदैचै 'व ललाटम्. — Caus. 1) con-
terere. R. Schl. I. 1.72.: मर्द्यामास तोरणम्. 2) fri-
care. UP. 52. (Cf. ब्रद्, रद् mordere; prācr. मल् e
मर्द्, mutato र् vel द् in ल्; lat. *mordeo* = Caus. मर्द-
यामि, v. gr. comp. 109^a). 6.; *mando*, *mutatā liquidā r* in
n; *molo*, *mola*, *malleus* e *mardeus*; gr. μύλη, μέλωδω,
ἀ-μαλδύνω, ἄ-μαλος, v. मृदु; goth. *maleja* contero,
mala molo, *malo* tinea; anglo-sax. *s-melte*, germ. vet.
smilzu liquefio = μέλωδω, praefixo *s*, quod ad praef.
सम् referri potest, v. Pott. 1.245.; anglo-sax. *smylt* se-
renus, placidus, tranquillus, tenuis, v. मृदु; lith. *malū*
molo, *mal-d-inu* et *mal-inu* molendum curo; russ. *melju*
communuo, molo, *molj* tinea; hib. *meilim* «I grind,
pound, bruise», *millim* «I spoil, ruin, marr.»).

c. अव्र 1) conterere. R. Schl. II. 93.8.; MAH. 3.16346.:
नगरदारम् अवामृदूनात्. 2) fricare. MAH. 4.468.

c. आ conterere. R. Schl. II. 96.20.

c. परि 1) fricare, abstergere. R. Schl. II. 77.26.: अशूणि
परिमृदूनन्तौ. 2) superare. MAH. 1.4979.: डावे लक्ष्या-
भिहरणे सर्वान् स परिमर्दति (cl. 1.).

c. प्र conterere, devastare. MAH. 1.4467.: प्रमृद्य पुरा-
द्वाणि.

c. वि id. MAN. 4.70.: न मृष्णोष्म् विमृदूनोयात्; MAH.
1.5504.: विमृद्य राष्ट्रम्. — Caus. id. R. Schl. II. 88.
2.: विमर्दित.

2. मृद् f. (r. मृत्) terra, humus, lutum, argilla. (v. मृदा.)

मृदङ्ग m. (ut mibi videtur, e perditō substant. मृद् in acc.
et ग iens, cf. पतङ्ग et v. gr. 646.) tympanum (Wils.:

1) *A tabour, a small drum.* 2) *A double drum.*). DR. 7.6.

मृदा *f.* (r. मृदू s. आ) *i.q.* 2. मृदू. (Goth. *mulda* *pulvis*.)

मृडु (*Fem.* वी, r. मृदू s. उ) tener, mollis, mitis, suavis.

IN. 5.6. N. 11.34.; AGH R. 9.57.: कृपामृदुमनस्. — Tardus, latus. SA. 4.32. 5.105.: मृदुगामिनो. (Gr. θλαδύς e μλαδύς sicut θρότος e μπρότος; lat. *mollis* per assimil. e *molvis* pro *modvis* vel *morvis*, mutato *d* vel *r* in *l*; nostrum *mild*; germ. *vet.* *milti*; anglo-sax. *mild*; hib. *meirbh* «slow, tedious, weak»; russ. *molodыj* *juvenis*.)

मृधू 1. *p. A.* (उन्दे क. त्रिति व.) humidum esse, humectari. — *In dial. Vēd.* occidere (v. Westerg.) RIGV. V. 73.4.: मा तो मर्धिष्ठम्; 25.4.: न मधोः. (V. मृधू et cf. मृ, मृदू.)

मृधू *n.* (r. मृधू s. आ) pugna. H. 4.9. N. 12.82.

मृन्मय (a मृदू *f.* suff. मय, v. *euph.* r. 85.) terreus, luteus, ex argilla confectus. SA. 2.13.

मृपू 6. *p.* 1) tangere. 2) considerare, reputare. *Saepe scripturā confunditur cum मृपू.* (V. मृपू et cf. lat. *mulcere*; fortasse hib. *mear* «a finger, a toe» a tangendo nominatum; *mearacht* «a fingering or the act of touching a musical instrument».)

c. मृनु considerare, reputare. R. Schl. II. 11.9.: हृदयम् म्रप्य एतद् मृनुमृश्यो हृस्व मे.

c. परा 1) tangere, attingere. MR. 166.20.: डलधर निर्ल-जत् त्वम् यन् माम्... स्तनितेन भीपयित्वा धारा-हस्तैः परामृश्सि; N. 16.15.: हस्तिहस्तपरामृष्टाम्... पद्मिनीम्; SAK. 125.3.: वयस्य कः पतित्रताम् म्र-न्यः परामृष्टम् उत्सहते. *Mulgere, permulgere.* RAGH. 3.68.: परामृशन् हर्पचलेन पाणिना तदोयम् म्रङ्गम्. — नारोम् stuprare. BHATT. 17.38.: नारोर् म्रन्यदो-याः परामृशन्; MAH. 3.16153.: शस्त्रो त्वं एष पुरा पा-यो वधूं रम्भाम् परामृशन् (sic legendum pro परामृ-यन्). 2) prehendere, capere. BHATT. 12.16.: शूलानि परामृशन्तः; MAH. 4.461.: प्रथावन्तोऽ केशपाशे प-रामृशत्.

c. परि 1) mulcere. R. Schl. II. 10.25.: स्नेहात् परिम-शर्त ताम्; 26.: परिमृश्यच पाणिम्याम्. 2) prehen-

dere. R. Schl. II. 23.5.: खङ्गम् परिमृशन् रोपात्.

3) considerare, reputare. R. Schl. I. 2.20.: वाक्यन् तत् परिमृश्य.

c. वि 1) mulcere. R. Schl. II. 20.32.: विममश्चि पाणि-ना. 2) considerare, reputare. SA. 1.30. BI. 18.63. Etiam 4. MAH. 3.15477.: वाक्यम् विममृशो (ed. Calc. विममृष्ये) धिया.

c. वि praef. प्र considerare, reputare. DR. 6.7.: तत् प्र-विमृश्य राजा प्रोवाच.

1. मृपू 1. 4. et 10. *p. A.* tolerare, sustinere, perferre. MAN. 4.217.: मृप्यन्ति येचो 'पपतिम्; R. Schl. I. 1.74.:

मर्मर्य रक्षसान् वीरो मत्तिण्णम् तान् यद्यच्छ्या; MAN. 8.313.: यः त्रिप्तो मर्पयत्य् आर्तिः; MAH. 5.416.: क-च्छित् कालम् इमन् देवा मर्पयध्मः; 2.1571.: उःखम् महन् मर्पयामि. — न मृपू non perferre = irasci (v. म्रमर्य, म्रमर्णा) c. acc. rei. MAH. 1.5135.: ना 'मृप्यत वचो व्यत्य तत्. Absol. MAH. 3.706.: स तैर् म्रभिहतः सङ्गात्ये ना 'मर्पयत. — Condonare. UR. 76.2. *infr.*: मर्पयतु महाराजाः. (Cf. भृ, unde fortasse मृपू, mutato भृ in nasalem ejusdem organi, additâ sibilante.)

c. वि *i. q. simpl.* MAH. 3.15441.

2. मृपू 1. *p.* (सेचने) conspergere, irrigare. Cf. वृपू.

मृपा *Adv.* falso. Lass. 57.9.

मृष्ट *v.* मृपू, मृश.

मृल् *v.* मृदू.

मृङ्ग *v.* मृदू.

मे 1. *A.* mutare, commutare. (Cf. मा; lith. *mai-nas* com-mutatio, *mainau* muto, commuto; russ. *mje-na* commutatio, *mjenaju* muto, commuto; lat. *mu-to*; gr. ἀ-μεί-θω.)

मेखला zona, cingulum *praesertim seminarum*. RAGH. 8. 63. 6.63.

मेघ *m.* (r. मिहू e मिघू s. आ) nubes. (Goth. *milh-ma* nu-bes, insertâ liquidâ; lith. *mig-la* nebula; gr. ὁ-μιχ-λη.)

मेघनिर्धीष (*BAH.* e praec. et निर्धीष *m.* strepitus) nubis strepitum habens. N. 21.11.

मेववर्ण (BAH. e मेघ et वर्ण m. color) nubis colorem habens. IN. 5. 15.

मेत्^१ 1. p. (उन्मादे) mente captum esse, insanire. Cf. स्नेह, म्लेह, मेत्, मेत्, म्लेह, मेत्, मद्.

मेत्^२ 1. p. id.

मेत् m. (r. मिहू s. त्र) 1) penis. 2) hircus.

मेयू^१ 1. p. (सङ्क्षे क. सङ्क्षे वये मेधायाम् v.) 1) adhaerere. In dial. Vēd. A. sibi obviam venire. RIGV. 113.3.:

न मेयेये न तस्थुः सुमेके नक्तोपासा «non sibi obviam veniunt (Rosen. «se laedunt», cf. Westerg.) non subsistunt grato rore stillantes Nox et Aurora». 2) laedere, occidere; in dial. Vēd. conviciari. RIGV. 42.10.:

न पूषणम् मेधामसि. 3) intelligere. (Cf. मिथ्, मेध्, 1. मिद्.)

मेदस्^२ n. (r. 2. मिद् s. अस्) medulla. A. 10.54. (Fortasse *medulla* per assimil. e *meduslu* vel *medurla*, v. मेदुर; gr. μεδέλος fortasse litteris transpositis e μεδύλος, ejecto δ, productā antecedente vocali.)

मेदिनी f. terra. N. 11.39.

मेदुर (r. 2. मिद् s. उर) adiposus, unctus. AM. (V. मेदस्.)

मेध्^१ 1. p. A. (सङ्क्षमे क. वधमेधसङ्क्षेषु v.) convenire; laedere, occidere; intelligere. (V. मेधस्, मेधा et cf.

मेयू, मिथ्, 1. मिद्; lat. *mediator*; gr. ΜΑΘ, μανθάνω, μήδομαι, μῆδος.)

मेधस्^२ n. (r. मेध् s. अस्) mens, intellectus. BH. 18.35. in fine comp. BAH. (Cf. gr. μῆδος, v. मेध्.)

मेधा f. (r. मेध् s. आ) mens, intellectus (cf. मेधस्). IN. 4. 9. BH. 10.34.

मेधाविन् (a praec. s. विन्) mente, intellectu praeditus. BH. 18.10.

मेनका f. nom. pr. *Apsarasae*.

मेप्^१ 1. A. (गत्याम्) ire; se movere. Cf. वेप्.

मेरु m. mons fabulosus.

मेल m. (r. मिल् s. आ) congregatio, conventus.

मेलक m. (a praec. s. क) id. HIT. 20.17.

मेव्^१ 1. A. (सेवने) servire, colere, venerari. Cf. म्लेव्, पेव्, सेव्.

मेष m. (fortasse e मेत् ejecto क्, मेत् autem deduci possit a r. मिहू in Des. मिमिक्, cf. मेह, मेह) hircus. AM.

मेह m. (r. मिहू s. आ) 1) urina. 2) hircus. (Cf. मेह, मेष, gr. μοιχός, v. मिहू.)

मैत्र (a मित्र amicus s. आ) 1) Adj. (fem. ह) benignus, benevolus. BH. 12.13. 2) n. amicitia.

मैत्री f. (a praec. signo fem. ह) amicitia. HIT. 131.2.

मैथुन n. (a मिथुन q.v. suff. आ) coitus. HIT. 5. 21.

मात्^१ 1. et 10. p. interdum A. solvere, liberare. H. 2.34.:

एतान्... मोक्षयित्वाम्यू अहङ् कामं रक्षात्; N. 11.29.: मोक्षयित्वा स ताम् व्याधः; MAH. 1.3917.: ज्ञातज्ञातम् मोक्षयित्वे जन्मतो मानुपात्. (Cf. मुच्, unde मोक्ष adjecta sibilante cum Gunा.)

c. वि i. q. simpl. MAH. 1.7880.)

मोक्ष m. (r. मोक्ष s. आ) solutio, liberatio. BH. 18.30. 7.29. praesertim animae liberatio a sensuum vinculis, a corporis gaudiis vel doloribus, aequanimitas. BR. 1.17. BH. 5.28.

मोघ (r. मुहू mutato ह in घ् - cf. gr. 357. - suff. आ) vanus, irritus. SA. 5.49. — मोघम् Ado. frustra. BH. 3.16.

मोदक (a Caus. r. मुद् s. अक) 1) Adj. exhilarans. 2) Subst. m.n. cupediarum genus. UR. 16.2. *infr.*

मोह m. (r. मुहू s. आ) 1) stultitia, mentis error. DR. 7.20. M. 53. BH. 4.35. 2) animi defectus, animi deliquium. UR. 6.14.

मोहन (fem. ह, a मोहय् Caus. r. मुहू s. अन) qui mentem abripit, stupefacit. BH. 14.8. मोहनो. A. 8.26.

मोहिन् (a मोहय् Caus. r. मुहू s. इन्) qui mentem abripit, stupefacit. BH. 9.12. (Schol. मोहिनी ब्रुद्धिभ्रंशकरो).

मैन n. (a मुनि anachoreta s. आ) silentium.

मैनिन् (a praec. s. इन्) taciturnus.

मैवर्वी f. (a मूर्वी nomine plantae repentis, e cuius fibris arcus nervi conficiuntur, suff. आ adjecto femin. signo ह) nervus arcuum. DR. 5.17.

मैल (fem. ह, a मूल s. आ) 1) radicalis. 2) generosâ stirpe oriundus, nobilis, generosus. HIT. 84.1.

मौलि *m.f.* (a मूल s. ह) 1) caput. HEM. 2) diadema, tiara.
SA. 5. 7.: वद्मौलि; v. चन्द्रमौलि. 3) cincinnus, coma
crispata. (Cf. germ. vet. *mūla* f., island. vet. *mūli* m. os,
nostrum *Maul*.)

मौलिन् (a praec. s. इन्) cincinnatus. SU. 1.30.

मौहर्तिकि *m.* (a मुहृत्त s. इका) astrologus. HIT. 9.4.9.

मान् 1. *p.* (in temp. special. मन्, quod vera radix est,
unde litteris transpositis et productâ vocali मा, sicut
e. c. graece dicitur Βέληη-να a ΒΑΛ, πεπτω-να a
ΠΕΤ) memorare, enunciare, laudare, celebrare. RIGV.
24. 1.: कस्य नूनङ्ग कतमस्या 'मृतानाम् मनामहे
चारु देवस्य नाम; 26.8. (V. मन् et cf. gr. μιμνή-
σω, fut. μνήσω = स्मास्यामि.)

c. मा *id.* BHATT. 17.30.: आमनन् मत्वन्.

1. **मक्ष्**, **मृक्ष्** 1. 10. *p.* ungere. V. मक्षण, मक्ष, मृग्.
c. नि poliri. RIGV. 64.4.: अंसेष्वू दषाम् मिमुक्षुरु क्ष-
ष्टयः «in humeris eorum polita sunt arma».

मक्षण *n.* (r. मक्ष s. मन) oleum. HEM.

मद् 1. *a.* conterere. Cf. मृद् i.e. मद्द, रद्.

मदिष्ट *Superl.* τοῦ मृदु, gr. 251. (Gr. Βράδιστος, v. मृदु.)

मदोयस् *Compar.* τοῦ मृदु, gr. 251. (Gr. Βραδίων, v.
मृदु.)

मुच् 1. *p.* (गत्याम्) ire. Cf. मुञ्च, 2. मञ्च, 2. मुञ्च,
म्लुच्, म्लुञ्च.

मुञ्च् 1. *p. id.*

मेद् 1. *p. i.q.* मेद्.

मेद् 1. *p. id.*

म्लान् *v.* म्लै.

म्लुच् 1. *p. i.q.* मुञ्च.

म्लुञ्च् 1. *p. i.q.* मुञ्च.

म्लेच्छ *m.* (r. म्लेच्छ s. अ, nisi potius म्लेच्छ est Denom. a
म्लेच्छ) barbarus, externus (Wils.: *The generic term for
a barbarian or foreigner; that is for one speaking any
language but sanscrit, and not subject to the usual Hindu
institutions.*). SU. 2.8.

म्लेह् 1. et 10. *p.* (अव्यतीयाम् वाचि κ. देश्योत्ती व.)
indistincte, non perspicue loqui, lingua terrae aliena-
cujus propriâ, barbarâ, vernacula uti. MAH. 2. 2040.:
नार्या म्लेहनित भाषाभिः.

म्लेद् 1. *p. i.q.* मेद्.

म्लेड् 1. *p. id.*

म्लै 1. *p.* म्लायामि. *Part. pass.* म्लान. 1) Flaccescere,
marcescere. MAH. 3. 15455.: म्लायनित सदाः; N.5.
26.: म्लानसक्तः; MAH. 3. 15683.: म्लानित वृद्धाः (pro
म्लायनित). 2) languescere, fatigari. RAGH. 11.9.: पथि
... म्लायनित वृद्धाः (Cf. मृ; gr. μαραινω; lat. *marc-esco*
adjectâ gutturali; fortasse *flacc-esco* mutatâ labiali nasali
in aspiratam; huc etiam referri posset germ. vet. *oelh*
marcidus, *welchēn* marcescere, mutato *m* in *w*, v. Graff.
I. 816.)

c. परि *i.q. simpl.* परिम्लान flaccidus. R. SCHL. II. 59.8.:
वृद्धाः परिम्लानाः

य

य *v. 3. यत्*.

यक्तन् *v. sq.*

यकृत् *n.* (in casibus debil. etiam यक्तन्, v. gr. 205.) jecur.

(Lat. *jecur*; gr. ἵπαρ(τ), ἵπαρ(ρ)τ-ος, mutatâ gutt. in
lab.; germ. vet. *lebara*, *lebera* f., mutatâ sem. यू in ल्,
v. gr. comp. 20., Graff. 2.80.; slav. *jatra* neut. pl.; hue for-

tasse etiam scot. *cruthan* pertinet, abjectâ syllabâ initiali.)

यद् 10. *a.* (पूजायाम् κ. महि व., ut mihi videtur, a यज्
adjectâ sibilante) honorare, colere, venerari.

यक्त *m.* *Yakschus*, nomen Geniorum, qui *Kuvēri*, Dei divi-
tiarum, sunt ministri ejusque horti divitiarumque custo-
des. IN. 5. 25. SU. 2.7.

यक्षराज् *m.* (Yaks'orum rex e praec. et राज्, nom. राज्) nomen Kuvēri.

यक्षी *f.* (a यक्ष signo fem. हृ) Yakschia. N. 12. 120.

यक्ष् *v.* यम्.

1. यज् *1. p. A.* (in formis puris, Precativo *A.* excepto, nec non in syllabâ repetitâ praet. redupl., syllaba य corripitur in हृ) 1) colere deos. BH. 9.23.: ये ऽप्यु अन्या देवता भक्ता यजन्ते ... ते ऽपि माम् एव ... यजन्ति. 2) sacrificare. MAH. 1.4687.: अस्मिंश्च यजमाने ... उपागमसंततो देवाः; R. Schl. I. 15. 14.: लप्यसे पुत्रान् यद्यथं यजसे. C. *instr.* sacrificii. SU. 2.13.: यज्ञैऽयज्ञन्ति ये केचिद् याजयन्ति ये द्विजाः; N. 5.45.: हं-द्रेचा 'प्यु अश्वमेधेन; 12.14.: अश्वमेधादिभिरु वीरं क्रतुभिः ... इष्टवाः; 36.33.: इडीच विविधैरु यज्ञैः. Etiam c. *acc.* sacrificii. R. Schl. I. 31.5.: यज्ञं यजमाने; 15.3.: अयजत् पुत्रोयाम् इष्टिम् पुत्रेषुः. C. *acc. pers.* R. Schl. I. 14.7.: इष्टवान् अश्वमेधेन भवतः: (cf. हृ c. *acc.*). 3) initiare, inaugurate. R. Schl. II. 56. 18. 21.: शालां यच्यामहे. 4) dare. BHATT. 8.49.: यजन्तीभिः स्व-विग्रहान् (Schol. ददतीभिः कामिभ्यः). — *Caus.* sacrificium alicujus peragere, *de sacerdote*. SU. 2.13.: R. Schl. I. 10.26.: पुत्रकामम् इमन् तात त्वं याजयितुम् अर्हसि. — *Desid.* sacrificare velle. MAH. 2.59.: यिय-क्षमाण. (Gr. ἄρω; ἄγιος = यज्य e यज्य, v. याग.)

2. यज् (*r.* यज् *s.* उस्) nomen unius quatuor *Vēdōrum*. BH. 9. 17.

यज्ञ *m.* (*r.* यज् *s.* न, *v.* euph. *r.* 93.) sacrificium. BR. 2.24. BH. 9. 15. 20.

यज्वन् *m.* (*r.* यज् *s.* वन्) sacrificator. IN. 1.16.

1. यत् *1. A. interdum p.* operam dare, niti, studere, *c. loc.* vel *insin.* N. 15.4.: सर्वं यतिष्ये तत् कर्तुम्; 17. 29.: नलस्या "नयने यतः 34.: यतध्वन् नलमार्गणि; H. 4.33.: अपनेतुञ्च यतितो नचै व शकितो मम. — *Absol.* II. 1.4.: यतमाना वनं राजन् गहनम् प्रतिपेदिरे. (Cf यत्, gr. θύτεω = *Caus.* vel cl. 10. यातया-

मि. Cum Pottio huc traxerim lat. *nitor* = नि + यत्, ejectâ syllabâ य, vel correpto या in *i*.)

2. आ निः, inniti *aliquā re*, pendere *ex aliquā re*. HIT. 52. 9.: स्वयत्नायतःः; 48.7.

c. आ *praef.* सम् *id.*, *cum loc.* MAH. 3.10484.: आसाम् प्राणः समायता ममचा 'त्रै 'कपुत्रको.

c. प्र *i. q. simpl.* N. 17.33.: प्रयतन्तु तव प्रेष्याः पुण्यश्लोकस्य मार्गणि; 18.16.

2. यत् *10. p.* (निकारिपस्कारयोः *k.* खेदोपस्करयोः *v.*) offendere, vexare; parare.

c. निस् 1) reddere, restituere. MAH. 3.16596.: तस्मै तद्भ भरतो राज्यम् ... निर्यातयामास; 13182. 2) condonare, ignoscere. MAH. 1.3018.: यमः ... तस्य निर्यातयति उप्कृतम्.

c. निस् *praef.* प्रति reddere. MAH. 3.13183.

c. प्रति removere, abficere, finire. MAH. 3.14728.: धार्त-राष्ट्रवधङ् कृत्वा वैराणि प्रतियात्यच.

c. वि non condonare, punire, *c. acc. pers. et rei.* M. 1. 3019.: तं यमः पापकर्माणम् वियातयति उप्कृतम्.

3. यत् (nom. यत्, या, यत्, gr. 272.) qui. DR. 2.5. 6.7. — Repetitum, quicunque. N. 5.12. BH. 3.21. — Antecedente vel sequente Relativo vi attractionis etiam notio aliquis per Relativum exprimitur (cf. locutiones ut कः कम् quis aliquem, v. किम्), *e. c.* HITOP. 20. 60.: यो ऽन्ति यस्य यदा मांसम् qui alicujus; 53.2.: यद् एव रोचते यस्मै quod alicui; 17.9.: यद् येन युद्यते quo aliquid. Repetitum, HIT. 53.3.: यस्य यस्य हि यो भावः quae alicujus est natura. — Cum sequente कश्यत् quicunque, *wer irgend.* SU. 2.13. — De constructionibus ut यत् त्वम् quia tu, यान् इमान् quia hos *v. p.* 39. *s. v.* दृद्धम्. (Gr. ὁς c. spir. asp. pro यू*si*-cut in अ॒ω, उ॒με॒ις, उ॒σμिव् = यज्, युष्मे dial. Vēd., युध्; lith. *jī-s* is pro *ja-s*, dat. *ja-m* = यस्मै, loc. *ja-me* = यस्मिन्; slav. *i eum*, *jū eam*, *i-sche* qui, *ja-sche* quae; goth. *ja-bai si*, *jau an*. Huc etiam pertinet particula enclitica *ei* = *i*, quod cum demonstrativo conjun-

gitur ad exprimendum Relativum, e. c. *saei* qui, *than-ei* quem. V. gr. comp. 282. sq.)

4. यत् *Conj.* (acc. neut. praec.) 1) quod, *dafs.* II. 1. 5. 29. 2. 4. BR. 3. 16. In recentioribus scriptis etiam sicut gr. ὅτι, pers. *keh* ad introducendam orationem directam adhibetur. Lass. 45. 5.: त्वम् ममा 'ग्र इति गल्पसि यत् त्वाम् विना ममा 'न्या वलभा ना 'स्ति (cf. यथा). 2) quam ob rem, quā de causā. N. 24. 18. 3) quia. H. 4. 14.

यत् v. यम्.

यतस् *Adv.* (a stirpe Relativi य, v. gr. 272. suff. तस्)

1) unde, relative. 2) ex quo, *de tempore*, seitdem. R. Schl. II. 7. 1.: यतो जाता ex quo nata. 3) ubi, relative. BR. 1. 20. 4) quo, quem in locum, relative. SA. 5. 28. 5) nam. HIT. 27. 5. SAK. 53. 16. (Gr. ὁ-Σεν, slav. *jūdū-sche*, v. gr. comp. 421.)

यति *m.* (r. यम् cohibere, refraenare suff. ति) cuius animi appetitus cohibiti sunt, temperans. BH. 4. 28.

यतिन् *m.* i. q. praec. (ut videtur, a यत् cohibitum, refraenatum, suff. रुन्). BH. 5. 26.

यत्र *m.* (r. यत् s. न) opera, nisus, studium. N. 1. 6. 4. 16. 9. 36. 20. 16.

यत्रतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) studiose, diligenter. HIT. 30. 22.

यत्र *Adv.* et *Conj.* (a stirpe Relativi य s. त्र) 1) ubi, relative H. 2. 16. *Interdum pro Locativo* यस्मिन् *ponitur*, e. c. यत्र काले. BH. 8. 23. 2) quia. N. 11. 7. 3) quod, *dafs.* N. 8. 17.

यत्रव्याचन *Adv.* (e यत्र et व्याचन alicubi - a व्या suff. चन) ubicunque, quoquo versus. BR. 3. 12.

यथा (a stirpe Relat. य s. या) 1) *Adv.* sicut. DR. 2. 7. *Repetitum*, utcunque, quomodounque. N. 18. 14. 2) *Conj.* ut. H. 4. 51. SU. 3. 21. N. 1. 21. 3) *in recentioribus scriptis* sicut यत् adhibetur ad introducendam orationem directam. UR. 13. 4. *infr.*

यथाकामम् *Adv.* (AVY. e यथा sicut et काम m. desiderium) ad arbitrium, ad libidinem, ex optato, ad voluntatem. IN. 4. 18.

यथातयम् *Adv.* (AVY. e यथा et तथा sic, quod hac in compositione Substantivi loco fungitur et veritatem significat, v. gr. 675.) secundum veritatem. IX. 5. 52. N. 3. 2. 16. 39. 21. 27.

यथान्यायम् *Adv.* (AVY. e यथा et न्याय m. convenientia, decentia, apta ratio) sicut convenientia, secundum convenientiam. IN. 1. 21. BR. 1. 26.

यथावत् *Adv.* (e यथा sicut et वत् sicut *in fine compos.*) apte, convenienter, congruenter. SA. 4. 16. SU. 1. 26. N. 6. 8. 8. 16. 24. 44. 25. 5.

यथाविधि *Adv.* (AVY. e यथा et विधि praeceptum, praeceptum, lex) secundum legem. IN. 1. 21.

यथावृत्तम् *Adv.* (AVY. e यथा et वृत्त n. quod fuit, accidit, evenit) sicut evenit, secundum veritatem. IN. 5. 52. N. 11. 31.

यथासुखम् *Adv.* (AVY. e यथा et सुख voluptas) ad voluptatem, ad libidinem. H. 4. 15.

यथेष्टित *Adj.* (KARM. e यथा et इष्टित optatus) sicut optatus. SU. 4. 5.

यदा *Adv.* (a stirpe Relativi य s. दा) quando, quo tempore. BH. 2. 52. यदा यदा quandocunque. BH. 4. 7.

यदि *Conj.* (ut mihi videtur, a stirpe Relat. य suff. दि proति, cf. इति, nisi a neutro यत् adjecto दि) 1) si. SA. 4. 22. 5. 97.; c. Potent. N. 17. 44. 2) an, num, germanice ob, e. c. H. 1. 6.: न जानीमो यदि दग्धः पुरोचनः (Fortasse gr. εἰ ex έδι).

यदिवा *Conj.* (e यदि et वा vel) 1) vel, sive. BH. 2. 6. 2) utrum *in antecedente et an in consequente orationis membro.* H. 4. 28. N. 17. 47.

यदृच्छा *f.* (e Relativo यत् et दृच्छा, quod hac in compositione solum invenitur, a r. दृक् इre s. अ in fem.) libera voluntas. BH. 4. 22. — यदृच्छा sponte, cum liberā voluntate, cum voluptate. BH. 2. 32. H. 2. 4. R. Schl. II. 7. 1. RAGH. 3. 40.

यदत् *Adv.* (e Relat. यत् et वत् sicut *in fine compos.*) sicut. BH. 2. 70.

यद्वा (e Relativo यत् et वा) vel, sive.

यन्त् *m.* (r. यम् refraenare s. त्) auriga. N. 20. 18.

यत्र *n.* (r. यम् s. त्र) machina, machinamentum, compages.

BH. 18.61.

१. यम् १. *P. interdum* *A.* (in tempp. special. यक्ष्, gr. 328.; praeft. mlf. अयस्तम्, fut. aux. यस्यामि, part. pass. यत्) refrenare, cohibere. रश्मीन् habenas. N. 20. 15.: रश्मीन् यच्छतु वागिनाम्. — हयान् flectere, moderari equos. IN. 1. 19.: हयान् येमेच रश्मभिः. — यम् currum flectere. A. 4. 32.: अपश्यं हरियुजं यम् ... यतम् मातलिना. 2) dare. HIT. 59. 2.: अभयवाचम् मे यच्छ; MAN. 2.55.: पूजितं क्ष्य अशनन् नित्यम् बलम् उर्जस्य यच्छति. 3) *A.* prehendere, sumere (sibi dare, v. दा praeft. आ). RIGV. 52. 8.: अयच्छथा वाह्नोर वग्रम् आयसम्. (Cf. gr. ζημία, ἡμέρος; lat. jējūnus ad Intens. यंयम् referri posset; Pottius apte hoc trahit *emo* proprie sumo, quod e *sub-imō*, *ex-imō*; *dēmo* e *de-imō*; fortasse *premo* ex *pra-imō* = प्रयम्; lith. *immu* sumo, per assimil. ex *inju*, v. gr. comp. 501., praeft. *ēmjau*, fut. *im-su*; slav. *imamj* habeo; russ. *imaju* capio, deprehendo; fortasse goth. *NAM* sumere (*nina*, *nam*, *nēnum*) ex praep. *in*, abjecto *i* et *AM* pro *JAM*; lib. 1) *iomainim* «I drive, toss, twirl», 2) *iomainim* «I force, compel, oblige»; scot. *iomain* «a driving, act of driving or urging».)

c. आ extendere, v. आयत longus. ATM. SAK. 73. 4.: स्वाङ्गम् आयच्छमानः. — धनुस् arcum intendere. MAH. 3. 8665.: धनुर आयच्छ.

c. आ praeft. निस् extendere. SAK. 4. 17.: निरायतपूर्वकायाः ... वागिनः.

c. आ praeft. वि extendere, व्यायत longus. RAGH. 3. 34. ATM. se extendere, vires contendere, niti, conniti. MAH. 3. 12740.: इदं श्रेयः परमम् मन्यमाना व्यायमन्ते मन्यः.

c. उत् १) tollere, extollere, sublevare. BH. 5. 20.: धनुर उद्यम्य; DR. 9. 1.: भ्रातराव् उद्यतायुधै; R. SCHL. I. 28. 2.: उद्यम्य बाहू. 2) offerre. R. SCHL. I. 52. 14.: सलिक्रियां हि भवान् एताम् प्रतोक्षतु मयो यताम्. 3) con-

tendere, operam dare, niti, studere. BH. 1. 45.: हन्तुं स्वजनम् उद्यताः; RAGH. 10. 50.: सुरकार्योद्यतम् ... विष्णुम्. — उद्यत festinans. N. 10. 25.: आतिष्ठदू उद्यतः (v. Subst. उद्यम). 4) luctari. UR. 18. 12.: स्नोत्से वो यामानस्य (= उद्यममानस्य).

c. उत् praeft. अभि १) tollere, sublevare, extollere. MR. 327. 5.: अभ्युद्यते शस्त्रे. २) offerre. MAN. 4. 247.: अन्नम् अभ्युद्यतम्.

c. उत् praeft. सम् १) tollere, sublevare, extollere. DR. 9. 3.: समुद्यम्य तम् भीमो निष्पिपेष महीतले; MAH. 1. 6278.: समुद्यम्य कराव् उभौ. २) contendere, operam dare, studere. R. SCHL. I. 14. 8.: इष्टिम् ... कर्तुं समुद्यतः. ३) *i. q. simpl.* sgf. १. N. 19. 23.: अश्वान् ... रश्मभिश्च समुद्यम्य.

c. उप १. *A.* capere, sumere (sibi dare). BHATT. 15. 21.: उपायस्त महाखाणि. Praesertim uxorem accipere, in matrimonium ducere. MAN. 3. 11.: नो यच्छेत् ताम् प्राज्ञः; MAH. 1. 1047.: भैक्ष्यवत् ताम् अहम् उपयस्ये विधानतः; 3765. 3791. 5181. Etiam PAR. MAN. 11. 172.: एतास् तिस्रस् तु भार्यथे नो यच्छेत्.

c. नि १) opprimere, coercere, cohibere. N. 20. 38.: न्ययच्छत् कोपम् आत्मनः; BH. 3. 7.: इन्द्रियाणि मनसा नियम्य; BH. 7. 20.: प्रकृत्या नियताः स्वया; RAGH. 3. 45. — अश्वान् equos refraenare, domare. MAH. 4. 1953.: ना हं शक्यामि ... नियन्तुन् ते हयोक्तमान्. — नियत demissus, submissus, humilis. SA. 3. 5. 4. 11. 2) ligare, constringere. R. SCHL. I. 13. 33.: पश्चनान् त्रिशत् त्वं आसीद् यूपेषु नियतम् (v. संयम्). TROP. नियत necessarius. BH. 3. 8.: नियतङ् कुरु कर्म त्वम्. — नियतम् *Adv.* necessario, utique. BH. 1. 44.: उत्सन्न-कुलधर्माणाम् ... नरके नियतम् वासः. ३) celare. MAN. 10. 59.: न कथञ्चन उर्यानि: प्रकृतिं स्वान् नियच्छति. ४) adipisci. MAN. 2. 93. et 12. 11.: ततः सिद्धिन् नियच्छति; 10. 93. ५) facere, perficere. MAN. 5. 44.: या वेदविहिता हिंसा नियता. c. नि praeft. सम् *id.* sgf. १. BH. 12. 4.: सत्रियम्ये नियतम्; MAN. 2. 93.

- c. प्र dare. A. 4. 27.: तानि दिव्यानि मे इत्वाणि प्रयच्छः 11.4.: इदम् मे तनुत्राणम् प्रायच्छत्; BH. 9. 26. MAN. 8. 158. Reddere. MAN. 8. 183.: यो निकेपन् निकेषुरून प्रयच्छति. — प्रयत् deditus, demissus, devotus. N. 25. 2. MAH. 3. 5001.
- c. प्र praef. सम् id. R. Schl. II. 7. 7.: धनंडु किन्तु जनेभ्यः सम्प्रयच्छति. Uxorem ducere. SA. 2. 4.: किमर्थं युवतीम् भर्ता नचै नां सम्प्रयच्छति.
- c. सम् 1) coērcere, cohībere, opprimere. इन्द्रियाणि sensus. BH. 2. 61. SA. 2. 19. कोपम् iram. N. 20. 33. हयान् equos regere. MAH. 3. 12110. द्वाराणि portas occludere. BH. 8. 12. 2) ligare, colligare. M. 40.: संयतस् तेन पाशेन; SA. 5. 101.: केशान् संयम्य.
2. यम् 10. p. यमयामि vel यामयामि 1) coērcere, refrenare. 2) dare.
- c. नि cohībere, refrenare. SAK. 12. 20.: नियमयसि विमार्गप्रस्थितान् आत्मदण्डः.
1. यम् m. (r. यम् refrenare, coērcere, domare suff. म्र) Yāmus, deus mortis et justitiae.
2. यम् (r. यम् ligare, conjungere s. म्र) 1) n. par. 2) m. du. gemini. DR. 6. 29.
- यमज् m. (e यम् par et ज् natus) Dual. gemini. DR. 3. 17.
- यमत्वं n. (a यम् Yāmus s. त्वं) Abstractum nominis यम् nominatum esse यम् (cf. धर्मराजता). SA. 5. 33.
- यमुना f. nomen fluminis (Jumna).
- ययाति m. nom. pr. regis. SA. 2. 17.
- यव् hordeum. RAGH. 9. 42. (Lith. jāwa-s frumentum, gr. δέα e ζέφα.)
- यवस् m. gramen. N. 13. 3. In dialecto Vēd. cibus.
- यविष्ठ Superl. τοῦ युवन् (v. sq. et cf. germ. vet. junghisto.)
- यवीयस् Comp. τοῦ युवन् (v. gr. 251. et cf. goth. juhiza junior.)
- यशस् n. (a perditā r. यश् s. म्रत्) 1) gloria. 2) splendor. Zend. 𠙴𠔻𠔻𠔻 ay̑es̑e celebro, per vim assimil. pro ā-yas̑e; cambro-brit. iesin «radian, glorious, fair, beautiful, gairish».)

- यशस्कर (e यशस् et कर faciens, vid. euph. r. 79.) gloriam faciens, praebens. BR. 2. 5.
- यशस्त्विन् (a यशस् s. विन्) gloriā praeditus, celeber.
- यशोहर (a यशस् et हर abripiens) gloriam abripiens, delens. II. 4. 4.
- यष्टि m. f. 1) baculum. SA. 5. 89. 2) pertica, e. c. caveae. UR. 37. 5.
- यष्टी f. id. SA. 5. 88.
- यट् m. (r. यट् s. त्) sacrificator. N. 12. 51.
- यस् 4. et 1. p. anniti, operam dare. Cf. यत्.
- c. म्रा 4. 1) id. R. Schl. II. 14. 62.: रामाभिषेकार्थम् इहा “यस्याति धर्मभाक्. 2) languescere, affligi, vexari. BHATT. 6. 69.: ना “यस्याति तपस्यन्तो; R. Schl. II. 20. 8.: भृशम् आयस्तः; 30. 22.: चुक्रोश … आयस्ता. — Caus. vexare. R. Schl. II. 96. 39.: तान् दर्दर्श भर्ता काकेना ”यासिताम्; UR. 15. 10. inf.
- या 2. p. a. ire, proficisci. N. 8. 19.: कुनिदनं यातुम् अर्हसि; 16. 22.: तुःखस्य पारं यास्यति; IN. 1. 31.: अदर्शनपथं यातः; R. Schl. I. 58. 18.: दिवं यायाम्; BH. 4. 35.: न पुनर् मोहम् एवं यास्यसि. Absol. N. 6. 1.: यान्तो ददशुर् आयान्तन् द्वापरम्. — Caus. facere ut eat, beat, removere. RAGH. 9. 27.: मदयापितलङ्गा. (Gr. ἵμι, ut mihi videtur forma redupl. pro ji(j)ἵμι, cum spir. asp. pro य्, sicut in ἄσω, ἵπαρ, ὀς etc. v. यट्, यकृत्, यत्; sensu caus. ἵμι convenit cum इत्यग्मि pro σित्यग्मि; fut. ἵ-σω = यास्यामि; Pottius apte लάπτω resert ad Caus. यापयामि, ita lat. jactio, mutata lab. in gutturalem; lith. jóju equo vehor, fut. jó-su = यास्यामि.)
- c. म्रति transire, transgredi, pergredi. R. Schl. II. 49. 3.: ग्रामान् ... वनानिच पश्यन् अतियौ.
- c. म्रति praef. सम् praeterire, de tempore. R. Schl. I. 19. 1.: क्षतूनां पद् समत्ययुः.
- c. मनु sequi. N. 9. 7. DR. 6. 18.
- c. म्रप् abire, aufugere. DR. 8. 35.
- c. म्रप् praef. वि id. MAH. 3. 775. De tempore, R. Schl. II. 49. 2.: व्यपायाद् रजनो.

- c. अभि adire, accedere. R. Schl. I. 25. 10. *ATM.* RAGH. 5.
30.: हेराशिं लङ्घद्धु कुवेरादू अभियास्यमानात्. —
अभियात iens. IN. 2. 8.
- c. आ adire, aggredi. NALOD. 3. 2. — Venire. MAH. 300.:
कुतो यम् आयाति.
- c. आ praef. अभि id. MAH. 3. 246.
- c. आ praef. प्रति redire. RAGH. 2. 67.: प्रत्याययाव् आ-
अमम्.
- c. आ praef. सम् advenire. N. 3. 5. a. et b.
- c. उत् surgere. GITA-Gov. 4. 19.
- c. उत् praef. प्रति obviam ire. R. Schl. I. 20. 8.: प्रत्युद्ध-
या मुनिन् दृष्टम्. *V.* गम् praef. प्रत्युत्.
- c. उप 1) adire. N. 18. 21.: गृहान् उपययौ; SU. 1. 16.:
ज्ञेभन् नो 'पयाति ना "तिम्. 2) advenire. RAGH.
ed. Calc. 9. 24.: उपययौ ... मधुः (= वसन्तः).
- c. नित् exire. R. Schl. II. 68. 7.
- c. प्र 1) progredi, ire. N. 20. 2. 41. DR. 6. 25. N. 14. 9.
15. 1. 2) praeterire, *de tempore*. UP. 21.: प्रयाताः सप्त
वासराः.
- c. सम् i. q. simpl. BH. 2. 22.: ग्रारोत्तर्ण्य अन्यानि संयाति
देही.
- c. सम् praef. अन् id. MAH. 3. 10094.: तीर्थान्य अन्यान्य
अनुसंयाहि.
- याग m. (r. यज्, primitive यग्, s. अ) sacrificium. RAGH.
8. 30.
- याच्** 1. p. a. poscere, rogare, petere. N. 23. 4.: याचते न
जलन् देयम्; SA. 1. 28.: यैवनस्थां तु तां दृष्टवा
... अयाच्यमानाच्च वैः. — *Cum acc. pers. et rei.* MAN.
3. 258.: याचते 'मान् वरान् पितृन्; R. Schl. II. 107.
5.: अयाचत नश्चेष्टन् द्वौ वैरो. *Etiam c. abl. pers.* BR.
3. 17.: याचमानाः पराद् अन्तम्. — Orare, supplicare.
DR. 8. 46.: भार्याविहर्ता वैरी यः ... याचमानोऽपि
सङ्ग्रामे न मोक्षायः.
- c. प्र i. q. simpl. MAII. 3. 8780.: प्रयाचामि वर्न त्वाम्.
- c. प्र praef. सम् id. MAH. 3. 8696.
- c. सम् supplicare, obsecrare. MAH. 3. 8837.: तम् ... पु-
त्रार्थं समयाचत.

- याचना f. (r. याच् s. अन् in fem.) precatio, obsecratio,
supplicatio, sollicitatio. R. 11. 78.
- याज्ञा f. (r. याच् s. ना, v. euph. r. 93.) *id.* HIT. 31. s.
- याजिन् (r. यज् s. इन्) colens, venerans. BH. 9. 34.
- याज्ञसेनी f. (patronym. a यज्ञसेन s. अ in fem.) nomen
Draupadiæ.
- यातना f. (a Caus. r. यत् s. अन् in fem.) tormentum, cru-
ciatus. MAN. 12. 17.
- यातयाम (BAH. e यात praeteritus et याम q.v. praeteri-
tam vigiliam, vel praeteritas vigilias habens)
vetustus, corruptus, *de cibo*. BH. 17. 10.
- यातु m. (a r. या s. und. तु) 1) viator. 2) Daemonum ge-
nus (Wils.: *A demon, a goblin, an imp or evil spirit*).
- यातुधान m. (e praec. et धान, quod seorsum non inveni-
tur, a r. धा s. अन्) i. q. praeac. sgnf. 2. A. 10. 52.
- यातृ f. (ut videtur, a r. यम्, abjecto म्, producto म्, suff.
तु, v. यम् praef. उप in matrimonium ducere) mariti
fratris uxor. AM. (Polon. *jatrew* (*jañtrew*) fratris
uxor.)
- यात्रा f. (r. या s. त्रि in fem.) 1) itus, iter. RAGH. 18. 15.
17. 56. 2) victus. N. 18. 11. BH. 3. 8.
- यायातय्य n. (a यथातयम् s. य) veritas. HIT. 130. 7.
- यायात्म्य n. (a यथात्मन् - यथा + आत्मन् - s. य) natura,
indoles. RAGH. 10. 25.
- यादस् n. bestia aquatilis. BH. 10. 29.
- यादश् m.f. n. (v. gr. 287.) qualis. BH. 13. 3. (Gr. ἄλικη,
v. gr. comp. 415.)
- यादश् (fem. दि, v. gr. 287.) *id.* MAH. 3. 1370. (Gr. ἄλικος,
v. gr. comp. 415.)
- यान् n. (r. या s. अन्) 1) itio, incessus, ingressus, cursus.
DR. 8. 18. N. 18. 6. 2) vehiculum, currus. N. 7. 9. 17.
21. 23. (Cf. lat. *janua*.)
- यापन् n. (a Caus. r. या s. अन्) actio faciendi ut eat, trans-
eat. कालयापन् temporis profusio. HIT. 54. 3.
- याम m. (r. यम् s. अ) vigilia, *quae tertiam noctis partem*
complecti videtur, appellatur enim nox त्रियामा *tres*
vigiliæ habens. UP. 44.

यामन *m.* (r. यम् *s.* अन) *Dual. gemini. H. 1.38. Cf. यम, यमजः.*

यामिक (a याम *s.* इक) vigilia spectans. यामिकः पुरुषः vigil nocturnus. P. 18.

यामिनो *f.* (a याम *s.* इन् *in fem.*) nox. RAGH. 15. 13.

यायिन् (r. या *s.* इन् *inserto य् euphonico*) iens. N. 22. 9.

1. यावत् *Adj.* (v. gr. 283.) quantus, quot. BH. 2.46. BR. 1. 8.

2. यावत् *Adv. et Conj.* (acc. neut. praecedentis) 1) quatenus. SA. 5. 19. 2) quam diu. N. 5.33. 14.16. SA. 5.87. 3) quoties. BH. 13.26. 4) dum, quo tempore, *anteecedente न, sequente तावत्*. HIT. 42.7.: एकस्य दुःखस्य न यावद् अन्तङ् गच्छामि … तावद् द्वितीयं समुपस्थितम् मे; 43.12. 5) quum, *de tempore, sequente तावत्*. HIT. 12.1.43.21. UP.34. Lass. 6.18.7.1.16. 2. 6) donec. N. 14.6. 7) nunc. SAK. 8.3.45.13. UR. 15.1. *infr.* 8) ut, *dass.* BH. 1.22. A. 10.17.

यियक्षु (a यियक्षु *Desid.* r. यज् *s.* उ) sacrificare cupiens. RAGH. 13.3.

1. यु 2. *p. et 9. p. A.* यौमि (gr. 343.), युनामि, युने. *Conjungere. युत conjunctus, praeditus. N. 12.2.: वनम् ... महिपर्क्षगणैर् युतम्;* 12.10.: लक्ष्म्या स्थित्याच पर्या युता. (Cf. युज्). Fortasse lat. *jūs, jūro* ab obligando; *huc etiam traxerim, juvare*, ita ut proprio significet *se adjungere alicui*; formā pertinere videtur ad Caus. यावयामि; lith. *jau-tis* bos tanquam jumentum, *jūs-mi* vel *jūs-u* cinctus sum; gr. ζωγγυ-μι, ζω'-σω (ζ = य्, v. gr. comp. 19., ω = औ abjecto उ); cf. Pott. 1. 213.; cambro-brit. *ieuad* «a putting in a team, a yoking», *ieuauth* «a yoked state», *ieuaw* «to put in a team, to yoke».)

c. आ *i. q. simpl.* N. 12.39.: वरहर्क्षमृगायुतम्; 65.: शाखामृगगणायुतम्.

c. प्र प्रयुत *n.* millio.

c. सम् *i. q. simpl.* SA. 5.33.: नियमेन संयुताः.

2. यु 10. *p. arcere.* RIGV. 5.10.: यवया (= यवय) वधम्; RIGV. 5. (v. Westerg.): विश्वा इस्मद् उरिता याव-

यन्तु. *In dial. Vēd. etiam cl. 3. p. YAG'URV. (v. Westerg.): युयोध्य अस्मज् बुज्जराणम् एनः.*

c. अप् *cl. 3. p. in dial. Vēd.* arcere, repellere (proprius disjungere). RIGV. 92.11.

c. वि *cl. 3. p. privare (disjungere) in dial. Vēd.* RIGV. 39.8.: वि तं युयोत् शवसा «eum private cibo».

युता *v. युज्.*

युग *n.* (r. युज् *jungere s. अ*) 1) par. N. 14.25. 2) mundi aetas. BH. 8. 17. (Lat. *jugum*; gr. ζυγόν, ζυγές; goth. *juk* n., them. *juka* *jugum*; lith. *junga-s* *jugum*; slav. *igo* n. id.)

युगपद् *Adv. simul, una.* BH. 11.12. A. 3.22. RAGH. 4.15. 5.68. (Cf. यौगपद्येन.)

युगमात्र (e praecc. et मात्र q. v.) *in initio comp. commodum, commodo, tantum quod, proxime.* SA. 4.10.: युगमात्रादिते सूर्ये.

युग्य (r. युज् *s.* य) 1) *m.* jumentum. RAGH. 5.49. 2) *n.* vehicle, currus. N. 17.9.

युझ् 1. *p.* (वर्जने) relinquere. Cf. बुझग्.

युझ् 1. *p. i. q. पुझ्, मुझ्.*

1. युज् 7. *p. A. 1)* jungere, conjungere. DR. 4.24.: वाक्यैर् वाक्यानि युज्जतो (sic cum ed. Calc. pro योजती cl. 1. legendum esse videtur); N. 12.89.: आत्मानं श्रेयसा योक्ष्ये. Jungere currum equis etc. vel jungere equos etc. curru. MAH. 3.11761.: युज्यताम् (रथः); 3.13035.: योक्ष्यन्ति धूरि धेनुकाः; RIGV. 14.12.: युज्जच्च व्यू अरुषी रथे «junge utique impigras currui equas». Se conjungere matrimonio cum aliquā (ATM.). MAH. 1.4421.: तया ... युयुडी. Instruere aliquem aliquā re. R. SCHL. I. 9.68.: भोगैर् एनं युयोजा; MAH. 1.7982.: ताम् आशीर्भिर् युज्जत. Alligare. A. 11.5.: किरोटम् मे स्वयम् इन्द्रो युयोजा. — युता junctus, de curru. N. 19.20. Praeditus. H. 4.8.: तेजसा युतः 2) injungere, adhibere, praeficere, c. loc. rei (v. praef. नि). MAH. 2.1290.: तान् सर्वान् ... युयोजा स यथायोगम् अधिकारेषु 3) emittere, coniugere, jaculari sagittas. MAH. 3.12309.:

मा युद्धत्वं दिव्यान्य् ग्रस्त्वाणि. 4) dirigere, attendere, intendere, applicare, colligere *cogitationem, mentem, animum* (aut expresso aut omisso animi nomine). Bh. 6. 10.: युज्जीत ... आत्मानम् (Schol. युज्जीत समाहितङ् कुर्यात्); 12.: योगं युज्यात् *cogitationem, animi collectionem* intendat; 15.: युज्जन् आत्मानम् *colligens, intendens animum* (Schol. समाहितङ् कुर्वन्). युक्ति intentus meditationi, defixus in meditatione. Bh. 6. 14. 5) cogitare. SA. 5.6.: तम् मुहूर्तं लग्नम् वेलान् दिवसस्य युयोज ह. — *Pass.* 1) jungi, conjungi, instrui; alligari (v. supra). 2) *cum loc.* convenire, congruere, aptum, idoneum esse *alicui rei*. Bn. 17. 26.: प्रशस्ते कर्मणि तथा सच् छब्दः पार्थ युज्यते; RAGH. 18. 41.: शब्दो महाराज इति ... तस्मिन् युयुजे; SA. 3. 10.: न मद्विधे युज्यति वाक्यम् इदृशम् (metri causā termin. p.). युक्ता conveniens, aptus, idoneus. SA. 3. 12. 4. 7. H. 2. 29. 3) *c. dat.* se dedere, applicare *alicui rei*. BH. 2. 38.: युज्जाय युज्यस्व; 50.: योगाय युज्यस्व. — *In dial. Vēd.* युज् etiam cl. 1^{ma} sequitur, e. c. RIGV. 82. 1. (Cf. यु; lat. *jungo, conjux, jugum*; gr. ΖΥΓΟΥΜΙ, ζυγόν, ζυγός; lith. *jungiu* *jugum impono, junga-s* *jugum*; slav. *igo*, v. युग. Huc etiam traxerim goth. *liuga* *nubeo*, *liugaith* *nubet* = योगयति (v. युज् cl. 10. et gr. comp. 109^a). 6.) mutata semivocali य् in I, v. यकृत्, servata mediā contra generalem legem, sicut e. c. in *BUG* = 1. भुज्.)

c. अनु 1) interrogare. MAN. 8. 79.: साक्षिणः ... अनुयज्ञीतः; 8. 259.: इमान् अप्य अनुयज्ञीत (साक्षिणः); RAGH. 5. 18.: किम् वस्तु विद्न गुरवे प्रदेयम् ... इति तम् अन्वयुज्ञता. 2) jubere. MAH. 4. 105.: यद् यद् भर्ता 'नुयज्ञीत तत् तद् एवा 'नुवर्तयेत्.

c. अभि 1) *i. q. simpl. sgl. 3.* अभियुक्ता in cogitatione defixus. BH. 9. 22. 2) aggredi, impugnare, offendere, turbare, perturbare. R. SCHL. II. 10. 27.: केना 'भियुक्ता 'सि केन वा 'सि विमानिता; MAN. 8. 50. 183. V. अभियोग, अभियोक्ता.

- c. आ *jungere equos*. MAH. 1. 7948.: तुरगान् केचिद् आयुज्जन्.
- c. आ *praef. सन् conjugere*. N. 25. 8.: दमयन्त्या समायुज्ञतम्.
- c. उत् उयुता excitatus. R. SCHL. I. 1.: सूर्पणखवाक्याद् उयुतान् सर्वराक्षसान्. — *Caus.* excitare. MAH. 5. 70.: वलान्य् उयोजयन्तु नः.
- c. उप *ATM.* 1) *jungere equos*. RIGV. 39. 6.: उपे रथे पृष्ठोर् अयुग्धम् (pro अयुद्धग्धम्) «vehiculis maculatis cervas junxitis». 2) *sibi adjungere alqm.* DR. 4. 19.: न वै प्राज्ञा गतश्चोकम् भर्तारम् उपयुज्ञते। युज्ञनम् उपयुज्ञीत न श्रियः प्रक्षये वसेत्. 3) *sibi assumere, suum facere alqd.* MAN. 8. 40.: दातव्यं सर्ववर्णे-भ्यो राजा चौरैर् छत्रन् धनम्। राजा तद् उपयुज्ञानश् चौरस्या "स्नाति किल्विषम्". 4) *adhibere, uti.* MAH. 3. 12739.: यच्चै व द्रव्यम् उपयुज्यते; RAGH. 8. 21.: गुणान् पद् उपयुज्ञता. उपयुक्ता utilis. HIT. 98. 14. 5) *convertere, impendere, collocare.* MAH. 2. 1223.: हच्छामि तत् सर्वम् (धनम्) ... उपयोक्तुन् दिजायेभ्यो हव्यवाहेच. 6) *consumere, edere.* MAH. 1. 702.: भैक्ष्यन् नो 'पयोक्ताव्यम्'; 709.: नै 'तन् न्यायम् पय उपयोक्तुम्; 3. 57.: अन्नानि उपयोक्त्यामहे वयम्. Etiam p. MAH. 3. 6221.: उपयोक्त्यामिति; 12410.: उपयोक्त्यामि.
- c. नि 1) *alligare.* R. SCHL. I. 13. 31.: नियुक्तास् तत्र पश्वः. 2) *coercere.* R. SCHL. I. 2. 92.: चतुर्वर्ण्यज्ञ लोके अस्मिन् स्वे स्वे धर्मे नियोक्त्याति. 3) *ponere, collocare.* IN. 5. 42.: गुरस्थाने न मास् वीर नियोक्तुन् त्वम् इहा 'र्हसि; BR. 2. 14.: कथम् ... इमाम् बालाम् अनागसन् पितृपैतामहे मार्गं नियोक्तुम् अहम् उत्सर्गे. 4) *adhibere, uti, praeficer, e. loc. rei.* MAN. 1. 28.: यन् तु कर्मणि यस्मिन् स न्ययुज्ञता प्रथमम् प्रमुः; 7. 62.: नियुज्ञीत शूरान् ... शुचीन् आकरकर्मान्ते भीवृन् अन्तर्निर्विशने; 8. 9.: नियुज्याद् ब्राह्मणम् विद्वांसङ् कार्यदर्शने; R. SCHL. I. 1. 92. 5) *mandare, jubere.* N. 18. 15.: नियोक्त्ये वै हं सुदेवम्. R. SCHL. I. 54.

- 16.: नियुद्धव माम्. — नियुता jussus. R. Schl. I. 14.
 34.35. *V.* नियोगः
 c. नि praef. वि mandare, jubere. MAH. 1. 4152.: कार्ये
 त्वाम् विनियोद्यामि
 c. नि praef. सन् *id.* II. 1.2500.
 c. निस् praef. वि emittere, conjicere, jaculari. R. Schl.
 II. 23.37.: विनिर्योद्याम्य अहम् वाणान् नृवाजिग-
 जमर्मसु
 c. प्र 1) jungere. R. Schl. I. 17. 14.: यानेन ... गोभिः श्वे-
 तैः प्रयुक्तोन् 2) adhibere, applicare. MAN. 2.159.: वाक्चै
 'व मधुरा श्लक्ष्णा प्रयोजया धर्मम् इच्छता; 8. 130.:
 एष सर्वम् अप्य् एतत् प्रयुज्ञीत चतुष्टयम् (दण्डम्).
 3) emittere, conjicere, jaculari *sagittas*. A. 4.26.: ना
 'हन् दिव्यान्य् अत्माणि ... मानुषेषु प्रयोद्यामि; RAGH.
 7.58.: प्रायुद्धता राजसु ... गान्धर्वम् अत्मम्; MAH. 1.
 6734.: शापः प्रयुक्तो ऽयम् मयि त्वया. 4) dare. RAGH.
 11. 5.: आशिपम् प्रयुज्ने न वाहिनीम् «benedictio-
 nem dedit, non exercitum»; R. Schl. I. 13. 38.: कौशल्या-
 या: ... प्रायुज्ञन्त तदा "शिषः. 5) jubere. BH. 3.36.:
 केन प्रयुक्तो ऽयम् पापञ् चरति. 6) facere. IN. 5. 19.:
 गुरुपूजाम् प्रयुक्तावान्; MAN. 2.248.: प्रयुज्ञानो ऽग्नि-
 शुश्रूपाम्
 c. प्र praef. वि disjungere, privare, c. instr. R. Schl. I. 22.
 8.: विप्रयुक्तो हि रमेण; II. 53.20.: मया ... विप्रायुज्य-
 त कौशल्या; N. 15.14.
 c. प्र praef. सम् conjungere. MAH. 1.4475.
 c. वि disjungere, privare, c. instr. vel abl. N. 15.13.: त-
 या मन्दो व्ययुज्यते ऽर्थधर्मा-
 भ्याम्; MAH. 3.10924.: एनम् ... वियुनिम देहात्.
 c. सम् conjungere. IN. 1.2. Instruere, c. instr. rei. R.
 Schl. I. 1.21.: रामम् ... यैवराज्येन संयोक्तुम् ऐच्छत्.
 c. सम् praef. वि disjungere, privare. MAN. 2. 80.
 2. युद् 10. p. 1) jungere *equos, currum*. N. 8. 19.: अश्वान्
 योजयित्वा मनोजावान्; 19.18.19.20.; R. Schl. II.
 82.31.: अयुयुजन् उद्घावरान् त्यांश्च नागान् हयांश्चै 'व.
 2) conjungere, instruere. MAN. 1.26.: दृन्दैर् अयोज-
 यच्चे 'माः सुखदुःखादिभिः प्रजाः; 7.218.: विषम्बैर् अ-

- गदैश्च 'स्य सर्वद्रव्याणि योजयेत्; MAH. 1.3582.: त-
 पसा योजय देहम्. Donare *alqm aliquā re*. MAH. 1.
 6477.: यो रिपुं योजयेत् प्राणैः. 3) adhibere, praeficere,
 c. loc. rei. MAH. 2.1290.: भद्र्यमोदयाधिकारिषु दुःशास-
 नम् अयोजयत्. 4) emittere, conjicere, jaculari *sagittas*. A. 10.35.: दिव्यान्य् अत्माण्य् अयोजयम्.
 c. आ praef. सम् conjungere, instruere. MAH. 1.7200.: न
 तद् धनुर् मन्दबलेन शक्यम् मौर्यी समयोजयि-
 तुम्.
 c. नि 1) mandare. R. Schl. I. 38.10.: अग्निन् नियोज-
 यामासुः पुत्रार्थम्. 2) ducere, dirigere, impellere. c.
 loc. rei. BR. 3.11.: मात्त्र धर्मे नियोजय; BH. 3.1.: कर्म-
 पि धेरि मान् नियोजयसि; 3.36.: बलाद् इव नियो-
 जितः.
 c. नि praef. वि 1) adhibere. HIT. 20.19.: तन् तत्र नि-
 योजयेत्. 2) imponere, committere *alicui negotium, c.*
 loc. pers. MAN. 7.226.: सर्वम् एतत् तु भृत्येषु विनि-
 योजयेत्.
 c. नि praef. सम् mandare, c. acc. pers. MAH. 2.1291. R.
 Schl. I. 38. 23.
 c. प्र facere, exercere. MAN. 3.112.: आनृशंस्यम् प्रयोज-
 यन्.
 c. प्र praef. सम् conjungere. MAH. 3.1153.: सम्प्रयोजय
 वियोजय.
 c. वि disjungere, privare c. instr. rei. RAGH. 9.66.: तान्
 (चमरान्) वियोजय सद्यः स्तितवालव्यजनैः. Sol-
 vere, resolvere. MAH. 1.6225.: प्राणान् वियोजयन् (v.
 मुच्).
 c. सम् 1) jungere, *equis currum*. MAH. 3.11762.: रथं सं-
 योजयामासुर गन्धर्वैः (= हयैः). 2) adjungere, annex-
 tere. A. 5.15.: डयाम् ... गाण्डोवे समयोजयत्. 3) in-
 struere, c. instr. rei. MAH. 1.6474.: गान्धर्वां मायये
 'क्षामि संयोजयितुम् अर्जुनम्. 4) emittere, conjicere,
 jaculari *sagittas*. MAH. 3.816.: प्रश्नात्मम् समयोजयम्.
 3. युद् 10. 4. (निन्दे) reprehendere, vituperare; spernere.
 4. युद् *Adj. (Nom. युक्)* junctus, conjunctus, *in fine compos.*
 A. 4.32. (Cf. lat. *con-jug, conjux.*)

युत् 1. *a.* (भासने *क.* दीप्ति *v.*) splendere. (*Cf.* युत्, युत्, जुत्; *hib.* *iudh* «a day», *an-iudh* «to-day», *an* = अन; *iodhna* subst. «brightness, purity»; adj. «clean, pure, undefiled».)

युद्ध *n.* (र. युध् *s.* त) pugna. IN. 2. 4.

1. **युध्** 4. *A.* *interdum p.* (fut. aux. योत्स्ये, praet. mtf. मयुत्सि) pugnare. BH. 11.34.: युध्यस्त्वः; DEV. 2.42.: अयुतानां शतैः पद्मिर् ... युयुधे रणे; 43.: युद्धे तस्मिन् अयुध्यत; MAH. 1.177.: न योत्स्ये; 3.15172.: योत्स्यन्ति ... शत्रुभिस्तव. *Cum acc.* impugnare. MAH. 3.15175.: योत्स्यते केशवाङ्गनौ. *Pass. impers.* HIT. 96. 13.: युध्यते भुवि मानवैः. *Caus.* योधयामि 1) pugnare jubeo. MAN. 7.193.: दोर्धालू लघूश्चैव नरान् अग्रानो-केषु योधयेत्. 2) impugno, *c. acc.* MAH. 1.3190.: योधयास्त्रक्रिरे सुरान्; 2.2120.: मा यूयुधो भारत पाण्डवेयान्. *Desid.* युयुत्से pugnare volo. MAH. 4.1252.: किमर्थन् न युयुत्से. (*Hib.* *iodhna* «spears, arms», *v.* आयुध; *iodnach* «valiant, warlike, martial»; *iodhlan* «a hero»; *gr.* ὑπό-μύνη, ὑπό-μήν e ὑπό- sicut e. c. πέπειστ-μαι e πέπεισ-μαι. Huc etiam trahi possent anglo-sax. *gudh* f., island. vet. *gudh-r*, *gunn-r* m., germ. vet. *gund* f. pugna, nisi pertinent ad हन्.)

c. **आ** *p. c. acc.* impugnare *alqm.* DR. 5.7.: क्राच्छन् आयोत्स्यसि जिष्णुम्. — *Caus. id.* MAH. 3.15054.: आयोधितास्तु गन्धर्वाः सुचिरं सोदरैरु मम.

c. प्र *Desid.* pugnare velle. DR. 5.8.: यः पाण्डवाभ्याम् ... प्रयुयुत्से त्वम्.

c. प्रति *p. A. c. acc.* impugnare *alqm.* BH. 2.4. MAH. 1.1703. — *Caus. id.* MAH. 1.7116.: क्वा उर्योधनं शत्राः प्रतियोधयितुम्.

c. सम् *A. c. acc.* impugnare. MAH. 1.5177. — *Caus. id.* MAH. 1.7098.

2. **युध्** *f.* (र. युध्) pugna. IN. 1.35. (V. r. युध्.)

युधिष्ठिर् *m.* (e loc. युधि et स्थिर firmus, *v.* euphon. r. 80. annot.) nom. pr. natu maximi *Pāndavorum.*

युध्म *m.* (र. युध् *s.* म) pugna.

युप् 4. *p.* (व्याकुलत्वे *क.* विमोहे *v.*) perturbare, violare. RIGV. V. (v. Westerg.): यत् तव धर्मा युयोपिम् (धर्मा = धर्म a धर्मन् *n.* i. q. धर्म; युयोपिम pro युयोपिम. Cf. रूप्.)

युयुत्सा (a युयुत्स् *Desid. r.* युध् *s.* आ) pugnandi desiderium. A. 5.25.

युयुत्सु (a युयुत्स् *Desid. r.* युध् *s.* उ) pugnandi cupidus. A. 10.33.

युव *Thema pronominis 2^{dae} pers. in Du.; v. gr. 265.*

युवती *f.* (ab obsoleto युवत् signo fem. ई, v. gr. 225.) femina juvenis, a decimo sexto usque ad tricesimum annum, virgo nubilis, virgo matura. SA. 2.4.

युवन् (ut videtur, pro युवन् abjecto दू, a r. दिव् vel यु splendere, sicut युत् = युत्; v. ओजस्. In casibus debilissimis यून्, *fem.* यूनो वै युवती, v. gr. 225.) juvenis. DR. 2.9. N. 12.123. (Lat. *juveni-s*, *adjecto i, jún-iор* = correptae formae यून्; lith. *jauna-s* juvenis; slav. *jún* juvenis, *jánostj* juvenus; anglo-sax. *iung, iong, geong* juvenis; goth. *juggs* i. e. *jung-s*, them. *jugga*, e यून् *adjecta syllabā ga*; cambro-brit. *ieuanc, ieuant* juvenis, *iau* junior, *ieuav* natu minimus.)

युवराज *m.* (juvenis rex e praec. et राज rex in fine compos.) princeps juventutis, heres regni.

युष्मत् (e युष्म, euphonice pro युस्म, et ablative signo त्) *pronominis 2^{dae} pers. ablat. plur., qui in initio compositorum Thematis loco fungitur et a grammaticis tanquam Thēma proponitur; scribunt tamen युष्मद्.* (Cf. aeol. ऊμες per assimil. ex ऊμες; goth. *IZVA*, correpto *ju* in *i* (nom. *jus*), mutato *m* in *v*, v. gr. 265. gr. comp. 167. 334.335.; v. sq.)

युष्मे *nom. pl. pronom. 2^{dae} pers. in. dial. Vēd.* (Zend. *yūs*, lith. *juš*, goth. *jus*, germ. vet. *ir*, correpto *ju* in *i*, mutato *s* in *r*; v. युष्मत् et gr. comp. 335.)

युक् *m.* pediculus.

युका *f. id.*

युय *n.* (ut videtur, a r. यु producto उ *s.* य) grex. N. 13.6. युयशस् *Adv.* (a praec. *s.* शस्) gregatim. N. 12.9.

यूथिका *f.* jasminum auriculatum. UR. 69. 13.

यून् *v.* युवन्.

यूप *m.* columna sacrificalis. RAGH. 1. 44. R. SCHL. I. 13. 33.

यूष् 1. *p.* (हिंसायाम् वधे) ferire, laedere, occidere. *V.* जूप्.

यूष *m.n.* jus pisinum; Wils. «pease soup, pease porridge, the water in which pulse of various kinds has been boiled». (Lat. *jūs, jūr-is* e *jūs-is*.)

यैन *Adv. et Conj. (Instrum. Relativi)* 1) ubi. DR. 8. 33. 56.

2) quo, quorsum. SU. 3. 29. 3) ut. N. 15. 6.

यैष् 1. *A.* (प्रयत्ने *x.* यत्ने *v.*) anniti, operam dare; cf. यस्.

योक्त्रा *n.* (r. युज् jungere s. त्र) vinculum, ligamen, *praecipue* lorum jugale.

योक्त्र्य् (*Denominat.* a *praec.* s. अय्, v. gr. 585.) amplexi, ब्राह्म्याम् brachiis. H. 4. 56.

योग *m.* (r. युज् s. अ) 1) junctio, junctura, conjunctio. SA. 3. 1.

2) meditatio, cogitatio intima, *in qua quis plane defixus est.* SA. 4. 13. BN. 6. 12. 3) remedium. BR. 1. 19.

4) negotium. N. 15. 6.

योगिन् *m.* (a *praec.* s. इन्) qui in intimâ cogitatione yोग a dictâ defixus est. BN. 6. 10.

योग्य (r. युज् s. य) aptus, conveniens. DR. 1. 7.

योजन *n.* (r. युज् s. अन) distantia aequans undecim millaria anglica, *secundum alios* quatuor vel quinque millaria anglica.

योजित् *m.* (r. युज् cl. 10. s. त्) qui jungit, conjungit. HIT. 55. 22.

योद्धृ *m.* (r. युध् s. त्) pugnator. N. 12. 51.

योध *m.* (r. युध् s. अ) pugnator, miles. DR. 8. 38.

योधिन् *m.* (r. युध् s. इन्) pugnans. A. 10. 36.

योनि *m.f.* uterus, vulva, *transl.* origo.

योपणा *f.* (fortasse a r. यु jungere adjectâ sibilante, suff. अन in *fem.*; ita योपा suff. आ, योषित् suff. इत्; cf. lat. *uxor* pro *juxor, con-jux*) mulier, femina, *in dial.* Vēd. Lass. 99. 8.

योपा *f.* (v. *praec.*) *id.* AM.

योषित् *f.* (v. योपणा) *id.* SU. 3. 12. RAGH. 3. 19.

यौगपद्येन *Adv.* (*Instrum. ab obsoleto Substant.* यौगपद्य a युगपद् s. य) i. q. युगपद् q. v. DR. 1. 4.

यौवन *n.* (a युवन् juvenis s. अ) juventus. BN. 2. 13.

यौवनस्य (e *praec.* et स्य qui est, stat) pubes. SA. 1. 22.

यौवराज्य *n.* (a युवराजन् q. v. suff. य) regni hereditas, regni successio. SA. 7. 12.

र

1. रंक् 1. *p.* (*scribitur रह्, gr. 110^a.*) currere, festinare. BHATT. 14. 38.: न रंहा 'श्चकञ्जरम्. — *Caus.*

concitare. RIGV. 85. 5.: वानो अदिम् मरुतो रंह्यन्तः «Marutes! cibi caussa nubem concitantes». (V. रहस् et cf. रह्, रघ्, रङ्ख्, 2. रण्, रङ्ग्, रङ्घ्, लङ्घ्.)

2. रंक् 10. *p.* *id.*

रंहस् *n.* (r. रंह् currere s. अस्) celeritas, velocitas.

रक् 10. *p.* राक्यामि (आस्वादने *x.* स्वादे आपने *v.*) gustare; adipisci. Cf. रग्, रघ्, लक्ष्, लग्, रस्.

रत्ता *v.* रज्जा.

रत्तान्त (*BAH.* e रत्ता ruber et अन्त finis, extremum) rubra

extrema, rubros angulos oculorum habens. SU. 2. 27.

रत्ताश्मशुशिरोरुह (*BAH.* e रत्ता ruber et *DVANDV.* श्मशुशि-रुह - श्मशु + शिरोरुह - barba et capilli) rubram barbam et rubros capillos habens. H. 3. 27.

रक्त् 1. *p. interdum A.* praet. mltf. अरक्तिम्. 1) servare. BR. 3. 6.: रक्तान्तो जीवितम् पितुः; MAN. 7. 213.: आ-

पदर्थन् धनं रक्तेद् दारान् रक्तेद् धनैर् अपि । आ-त्मानं सततं रक्तेद् धनैर् अपि दारैर् अपि; IN. 5. 47.: रक्त्यो ऽहम् पुत्रवत् त्वया; MAH. 2. 2186.: यशो रक्त-स्व. 2) custodire, tueri. N. 3. 10.: सुरक्षितानि वेशमानि; MAN. 7. 105.: रक्तेद् विवरम् आत्मनः; 9. 328.: न

रक्षयम् पश्यन्; MAH. 1. 698.: गा रक्षस्व. 3) regere, imperare. N. 5. 48.: रक्ष वसुन्मूर्यां वसुधाम्; R. Schl. II. 73. 12.: रात्र्यं रक्षितुम्. (Cf. रात्र् regere, unde रक्ष ortum esse videtur, correpto आ, adjectā sibilante. Fortasse gr. ἀρκέω, ἀρκεστις, lat. arceo litteris transpositis e रक्षेऽव्याख्या etc. nisi = आरक्ष् ejectā vocali radicali (v. praep. सम्), अलक्ष्य, अलेक्ष्य, mutato ग in λ; v. Pott. p. 271.)

c. अभिभि i. q. simpl. BH. 1. 11.: भोजम् अभिरक्षन्तु भवन्तः; 1. 10.: बलम् भोजाभिरक्षितम्.

c. परि id. BR. 3. 15.: आत्मानम् परिरक्षस्व; DR. 7. 14.: यम् पाण्डवाः परिरक्षन्ति सर्वे; MAH. 3. 14366.: महासेनम् पुत्रवत् पर्यरक्षत; UR. 91. 11.: भुवम् ... परिरक्षितुम्. — Reservare. R. Schl. II. 96. 38.: शिष्ठम् मांसम् ... सीता काकेभ्यः पर्यरक्षत.

c. सम् 1) servare, tueri. MAN. 7. 135.: संरक्षेत् सर्वतद्वै नम् पिता पुत्रम् इव. 2) regere. HIT. 79. 9.: प्रजां संरक्षति पिता. 3) arcere. R. Schl. I. 32. 2.: श्रोतुम् इरक्षावो यस्मिन् काले निशाचरौ संरक्षणीयौ.

रक्षक m. (r. रक्ष् s. अक्) custos. HIT. 79. 11.

रक्षण n. (r. रक्ष् s. अन्, v. euph. r. 94^a). 1) servatio, conservatio, custodia, tutela. BR. 2. 8. 2) rectio, gubernatio, imperium. HIT. 79. 12.

रक्षस् n. (r. रक्ष् s. अस्) nomen daemonum ingentis magnitudinis et roboris, hominibus inimicorum. SU. 1. 14.

रक्षा f. (r. रक्ष् s. आ) i. q. रक्षण. N. 14. 17. M. 26. HIT. 50. 6.

रक्षितृ m. (r. रक्ष् s. तृ) servator, tutor, dominator. N. 1. 4. SA. 1. 32. 5. 49. IN. 4. 10.

रख् 1. p. (गत्याम् x. सर्पणे v.) ire. Cf. रङ्ख, रङ्ह, रिख्, रिङ्ख, रङ्ग, रिङ्ग, रङ्घ, लाख्, लङ्ख, लिङ्ख, लङ्ग, लङ्घ.

1. रग् 1. p. (शङ्खायाम् x. शङ्खे v.) i. q. शङ्ख.

2. रग् 10. p. रागयामि i. q. रक्ष. (Lith. ragauju gusto.)

रघ् 10. p. राघयामि i. q. रक्ष.

रङ्ख 1. p. i. q. रख्.

रङ् 1. p. (गतौ) ire. V. रख्.

रङ् (r. रङ्ग् vel रङ्ग् s. अ) 1) m. scena, circus. N. 5. 3. 8. 2) n. stannum. AM.

1. रङ्घ् 1. a. (गमने x. गतौ v.) ire, currere. Etiam p. BHATT. 14. 15.: द्वारं रङ्घतुः. V. रख्.

2. रङ्घ् 10. p. (भासि) lucere, splendere.

रच् 10. p. रचयामि (प्रतियते x. कृत्याम् v.) facere, appare. R. Schl. II. 13. 12.: मया 'यं रचितो इङ्गलि; P. 33.: नगरम् मायारचितम्; GITA-Gov. 5. 10.: श्रावनं रचयति; 4. 23.: रचयति चिकुरे ... कुरुवककुसुमम्.

c. वि id. RAGH. 5. 75.: विरचितवाग्भिर् वन्दिपुत्रैः कुमारः सपदि विगतनिदृः; 5. 76.: कुशलविरचितानुवूलवेषः (Schol. कुशलौर् विरचितः कृतः); Lass. 15. 19.: शिवदासविरचितायाम् ... कथायाम्.

रज m.n. (r. रङ्ग् ejectā nasali s. अ) pulvis. HIT. 33. 16. V. रजस्.

रजक m. (r. रङ्ग् ejectā nasali s. अक्, v. रजत् «albus») lavator. HIT. 50. 1.

रजत् (r. रङ्ग् ejectā nasali vel रङ्ग् correpto आ, suff. अत) 1) Adj. albus. 2) n. argentum. (Cf. lat. argentum; gr. ἀργός, ἀργυρός; heb. airgiad argentum; ut videtur, litteris transpositis e ragentum etc.)

रजनो f. (r. रङ्ग् colorare, ejecto ज् s. अन् in fem.) nox. SA. 5. 73. (Hib. reag id.)

रजनोचयनाथ m. (noctis dominus e रजनोचय - रजनो + चय cumulus, ut videtur i. q. simpl. रजनो - et नाथ) luna. HIT. 64. 10. Cf. निशापति.

रजनोभुख n. (noctis os e praec. et सुख os) vespera.

रजन् n. (r. रङ्ग् ejecto ज् s. अस्) 1) pulvis. H. 4. 39. 2) menstrua. 3) affectuum impetus. BH. 3. 37. 6. 27. (V.

रजनो nox et cf. goth. riquis n., Them. riquisa tenebrae, caligo; v. रङोबल)

रजस्वला f. (a रजन् s. वल in fem.) femina menstruans. Lass. 10. 7.

रङोबल n. (e रजन् et वल vis) tenebrae, caligo. V. रजन्.

रञ्जु *m.* funis. N. 4. 4. *Etiam fem.* MAN. 8. 299. (Cf. lat. *ligare*; v. रञ्जुः.)

रञ्जु 1. et 4. p. 4. रञ्जामि, रञ्जो, रञ्यामि, रञ्ये (gr. 331^b). 1) tingere, colorare. रता ruber. II. 2. 3. 2) adhaerere, deditum, addictum esse (fortasse primitive *ligare*, cl. 4. 4. vel *Pass.* *ligari*, cf. रञ्जु funis et v. युक् *Pass.* sgf. 3.). *Caus.* tingere, collustrare. MAN. 1. 6772.: नृपस् तद्व वनम् महत् तेजसा रञ्जयामास सन्ध्याभ्रम् इव भास्करः. 2) deditum sibi facere, sibi conciliare. MAN. 7. 19.: सर्वी रञ्जयति प्रजाः (Schol. सानुरागाः करोति); MAN. 1. 4009.: पैरवान् शान्तनोः पुत्रः पितरञ्ज्ञ ... राष्ट्रञ्ज्ञ रञ्जयामास वृक्षेन; 6264.: प्रजा रञ्जयते. (Cf. राज्, gr. ῥέτω, ῥάγεύειν, ῥῆγος; cum रता ruber cf. hib. *rot*, gr. ῥόδος, ejecta gutturali, mutata tenui in medium sicut in ῥύδος pro ῥότος; de germ. *rot* v. रेहित, संधिः.)

c. अनु 4. p. 4. deditum, addictum esse. BH. 11. 36.: जगत् प्रहिष्यत्य अनुरञ्यतेच. C. loc. MAN. 3. 173.: भ्रातुर् मृतस्य भार्यायां यो अनुरञ्येत कामतःः — अनुरता deditus. N. 22. 18.: उत्सृज्य ... अनुरताम् प्रियाम्; R. Schl. I. 7. 2.: अनुरताश्च राज्यकार्येषु. C. acc. R. Schl. II. 21. 16.: अनुरतोऽस्मि भावेन भ्रातरम्. C. instr. R. Schl. II. 1. 10.: अनुरतः प्रजामिः (v. praeſ. अभिः). — *Caus.* deditum sibi facere, sibi conciliare. R. Schl. II. 1. 10.: प्रजाश्च 'वा 'नुरञ्जयन्; MAN. 1. 3504.: अतिथीन् अन्नपानैश्च विशश्च परिपालनैः ... धर्मेण प्रजाः सर्वा यथावद् अनुरञ्जयन्.

c. अभिं 4. 4. deditum, addictum, studiosum esse, c. instr. R. Schl. II. 67. 13.: कथाभिर् अभिरङ्यन्ते. — *Caus.* tingere, collustrare. R. Schl. I. 38. 21.: तेजोभिर् अभिरञ्जितम्.

c. उप उपरता obscuratus. R. Schl. I. 55. 9.: उपरता इवा "दित्यः"; II. 34. 3.: उपरताम् इवा "दित्यम् भश्मच्छव्यम् इवा 'नलम्'.

c. वि 4. 4. averti, alienum, alienatum fieri. MR. 45. 13.: चिरानुरतोऽपि विरञ्यते जनः; HIT. 24. 10.: यो वि-

श्वसिति शत्रुषु भार्यासु च विरक्तासु; 27. 16.: मम कथाविरतो अन्यासतो भवान्.

c. सम् *tingere, collustrare.* H. 4. 46. *Pass.*: पुरा संरडयते प्राचो; MAN. 1. 6443.: सन्ध्या संरडयते घोरा; 5. 273.: क्रोधसंरतानयनः.

c. सम् *praef.* अनु अनुसंरता deditus. R. Schl. I. 17. 16.: भर्ताम् अनुसंरता.

1. रद् 1. p. *vociferari, mugire, ululare.* BHATT. 14. 81.: पपात राक्षसो भूमी राठच भयझरम्; 14. 5.: सत्त्वस्ताः करभा रेषुः (Schol. करभा उद्धाः); 15. 27.: घोराशा 'राठिषुः शिवाः; MR. 297. 11.: रट्नतः ... वायसाः. V. sq. et रुः.

2. रद् 10. p. रट्यामि (परिभाषणे) loqui. V. sq.

रद् 1. p. (भाषणे) loqui. (V. 1. et 2. रद् et cf. germ. vet. *redion, redinón*; sax. vet. *rethjón, reihinón* loqui; goth. *raz-da* sermo, loquela, ut mihi videtur, e *rath-da*, mutato *th* in sibilantem sonoram, propter sequens *d*, v. gr. comp. 102.)

1. रण् 1. p. 1) sonare, clamare, inclamare. In dial. *Vēd.* cl. 4. RIGV. 38. 2.: क्वा वो गावो न रण्यन्ति «ubi vos, vaccae veluti, inclamat?»; 10. 5.: शक्रो यथा सुतेषु नो रारणात् «ut potens ille inter filios nostros resonet». (Intens. in dial. *Vēd.* रारण् pro रंरण् sicut रारम् a रम् q. v.). — रणित n. sonitus. UR. 67. 7. *infr.* 2) gaudere (cf. रम्). RIGV. 91. 14.: यः सोम साख्ये तव रारणाद् देव मर्त्यः «Lucide Soma! qui consortio tuo gaudet mortalis». (Cf. ध्रण्, भ्रण्, धृण्, hib. *ran* «a squeal, a roar», *ranach* «a squealing, roaring».)

2. रण् 1. p. ire. (Cf. goth. *RANN* currere, fluere; *rinna, rann, runnum*; nostrum *renne, rinne*.)

रण् m. n. (r. रण् s. अ) bellum, pugna. N. 12. 83.

रण्व् 1. p. (ब्रजो; *scribitur रव्*) ire. Cf. रण्, रिण्व्, रत् v. रम्.

रति f. (r. रम् gaudere s. ति) voluptas. BR. I. 22. 2) uxor dei *Anangi*; *dicitur etiam* रती. N. 16. 12.

रति v. रति.

रत्न n. gemma, margarita. SU. I. 12. 3. 14. A. 6. 5.

रत्नद्रुम m. (e रत्न et द्रुम arbor) corallium (cf. रत्नवृक्ष apud Wils.).

रत्नद्रुमय (e praec. s. मय) *videtur significare e coralliis factus, coralliis similis.* A. 10. 2.

रत्नसङ्घातमय (sem. ई, e रत्नसङ्घात gemmarum vel margaritarum cumulus, suff. मय) *quod e gemmarum vel margaritarum cumulo constat.* SU. 3. 14.

रथ m. (ut *videtur*, a r. कृ s. य) 1) currus. N. 19. 20. 2) heroes. DR. 3. 7. 7. 3. (Lith. *rātas* rota = nom. रथस्; lat. *rota*; germ. vet. *rad* n., Them. *rada* id.; hib. *roth* id.)

रथाङ्ग (e रथ et अङ्ग membrum) 1) n. rota. 2) nomen avis, *anas casarea, the ruddy goose.* UR. 67. 7.

रथिन् m. (a रथ s. इन्) curru praeditus, currus dominus, possessor, curru vectus. DR. 2. 12. N. 19. 23.

रथोपस्थ v. उपस्थ.

रद् 1. p. findere, fodere. — रद् dare, in dial. Vēd. *ortum esse videtur e दद्धु mutato द्ध in र.* RIGV. 116. 7. 117. 11. (V. रद्, रदन् dens et cf. ब्रद्, मृद्, lat. *rōdo, ros-trum.*)

रद् (r. रद् s. अ) 1) Adj. findens. GHAT. 1. 2) m. dens.

रदन् m. (r. रद् s. अन्) dens. AM.

रदनचक्षद् m. (e praec. et कृद् tegens) labium. AM.

रध् 4. p. रथ्यामि, praet. mtf. अरन्धम्, praet. redupl. रन्ध, fut. aux. रत्स्यामि et रथियामि. 1) occidi, perire. RIGV. V. (v. Westerg.): शत्रवः राध्युपृष्टे (= रन्धुस्तेते). 2) ferire, laedere, occidere. BHATT. 9. 29.: अक्षं रथितुम् आरेभे रथा लङ्कानिवासिनाम् (Schol. हिंसितुम्). — Caus. रन्धयामि ferire, laedere, vexare, occidere. R. SCHL. II. 81. 3.: भरतं शोकसन्तप्तम् भूयः शोकैरु अरन्धयत्; RIGV. 51. 6.: अरन्धयोऽतिथिग्राय शम्भरम् «necasti propter festum, hospitibus visitandum, Sambharam». (Cf. वाध्, वाधु; lat. *laedo*.)

रन्ध (fortasse a r. रध्, insertâ nasali, suff. र) n. cava, caverna, fissura. MEGH. 43. 58. P. 14.

रप् 1. p. 1) loqui. 2) in dial. Vēd. laudare. RIGV. 119. 9.:

उत स्या वाम् मधुमन्मक्षिका रपत् «etiam illa vos mellifica apis laudavit». (Cf. लप्.)

रफ् 1. p. (गत्याम्^K गत्याम् वधे r.) ire; occidere. Cf. रफ्, रफ्, रम्ब्, सृप् i.e. सर्प्; lat. *repo, serpo.*

रम् 1. a. (रमे, 3. per. sing. praet. mtf. Pass. अरम्भिम्; Caus. रम्यामि) c. आ incipere. R. SCHL. I. 12. 37.: कर्माण्य आरभेते; MAN. 9. 300.: आरभेतै व कर्माणि ... कर्माण्य आरभमाणि हि पुरुणं श्रीरु निषेवते; BH. 18. 25.: मोहाद् आरभ्यते कर्म; BHATT. 15. 58.: अक्रोधि कुर्म-कर्णेन पेष्टम् अरम्भिच क्षितौ. — Part. आरध्य tam active quam passive usurpatur. 1) qui incepit. SU. 2. 9. N. 14. 12. 2) coepitus. SA. 4. 5. N. 5. 21. (Simplex रम् primitive capere significare *videtur*, cf. लम्, λαμ-βάνω, lat. *rabies*, v. praef. सम्.)

c. आ praef. अन् capere, accipere, recipere. R. SCHL. II. 64. 60.: यदि मां संस्पृशेद् रामः सकृद् अन्वारभेत वा धनम् वा योवराज्यम् वा जीवेयम्.

c. आ praef. अभि incipere. MAH. 3. 10724.

c. आ praef. प्र id. BH. 18. 15.: कर्म प्रारभते.

c. आ praef. सम् id. R. SCHL. I. 45. 13.: आव्यातुन् तत् समर्हेते.

c. परि amplecti. GITA-GOV. 1. 38.: हरिम् परिम्य सरागम्; 2. 13. — Desid. amplecti cupere. RAGH. 13. 32.: परिप्रसामानः.

c. सम् संरघ्य 1) perturbatus. N. 13. 14. 2) iratus, furens. HIT. 4. 23. R. SCHL. II. 55. 30.

रम् 1. a. interdum p. praet. mtf. अरंसि, fut. aux. रंस्ये. 1) se delectare, voluptate frui, gaudere, oblectari. IN. 3. 8.: स तेन सह सङ्गम्य रेमे पार्थः; 5. 60.: चित्रसेनेन सहितः ... रेमे स स्वर्गसिद्धने; N. 5. 43.: अवाय नारीरबम् ... रेमे सह तथा; 15. 7.: एताभ्यां रंस्यसे सार्धम्; BH. 10. 9.: तुष्यन्तिच रमन्तिच. C. loc. rei. BH. 5. 22.: न तेषु रमते वृधः. — रत delectatus, laetus, gaudens, c. loc. N. 5. 32. BH. 2. 42. 12. 4. 2) ludere. BHATT. 6. 15.: मा रंस्या जीवितेन नः. — Caus. रम्यामि 1) exhilarare. IN. 5. 4.: रम्यन्तो व काल्पनम्; 5. 43.: तपसा रम्यन्त्य अस्मान्. 2) se delectare, gaudere, ob-

lectari. MAH. 3. 11371.: पिवन्ति रमयन्ति च. — *In-*
tens. रंम्, *in dial. Vēd.* राम्. RIGV. 91. 13.: रामन्धि
 नो हृदि. (Hib. *reamhain* “pleasure”; lith. *ramū* quietus, *tranquillus*, *rim-ti* quiescere, v. *praef.* आ, उप, वि;
 gr. ἡρέμα.)
 c. आभि *i. q. simpl.* IN. 5. 62.
 c. आ 1) *id.* MAN. 4. 175. 2) desinere, quiescere. MAN.
 2. 73.: विरामोऽस्त्वैतिचा ”रमेत्.
 c. आ *praef.* उप 1) *i. q. simpl.* MAH. 1. 4183. 3) requies-
 cere, desinere, desistere. H. 4. 53.: परिश्रान्तः साधु ता-
 वदू उपारम; RAGH. 16. 3.: तेपान् दानप्रवृत्तेर अनु-
 पारतानाम्.
 c. उप requiescere, desinere, cessare. BH. 2. 20.: यत्रो 'प-
 रमते चित्तम्; MAH. 1. 2174.: हलहलाशब्दः उपराम;
 R. SCHL. II. 3. 5.: राष्ट्रस्तू 'परते वाक्ये. *Cum ablat.* BH.
 2. 35.: रणादू उपरतः.
 c. नि *i. q. simpl.* N. 6. 10. MAN. 3. 45.
 c. वि 1) quiescere, desinere, desistere. MAH. 1. 8475.:
 पावकश्च तदा दावन् दग्ध्या ... अहानि पञ्चै कञ्च
 विराम. *Cum ablat.* UR. 32. 16.: विरम संरभात्;
 RAGH. 8. 22.: विराम कर्मणः; 2) silere. MAH. 1. 8112.:
 एतावदू उक्ता वचनम् विराम स पार्थिवः 2. 1401.
 R. SCHL. I. 21. 20.

रमण *m.* (r. रम् s. अन) amator. UR. 64. 3.

रमणीय (r. रम् s. अनीय, v. *euphon.* r. 94^a). amoenus. H.
 1. 24. N. 5. 45.

रमणीयता *f.* (a *praec.* s. ता) amoenitas, jucunditas, pul-
 chritudo. UR. 43. 3. *infr.*

रम्फः 1. *p.* *i. q.* रफः.

रम्बू 1. *p.* (गतौ *k.* गत्याम् *v.*; scribitur रबू) ire. Cf.
 रम्फः, रफः, रफः.

रम्भः 1. *A.* (शब्दे; scribitur रम्) sonare.

रम्भा *f.* (r. रम्भ् s. आ) nom. pr. *Apsarasae.*

रम्य (r. रम् s. य) amoenus. IN. 2. 1. DR. 1. 2.

रयू 1. *A.* (गतौ) ire, currere. Cf. लयू, वयू.

रप्पै 1. *p.* *i. q.* रफः.

रव *m.* (r. रु sonare s. अ) sonus. IN. 1. 3. H. 4. 20.
 रवि *m.* 1) sol. RAGH. 9. 25. 2) nom. pr. DR. 2. 21.
 रश्मि *m.* 1) radius luminis (cf. लस्, रुच् splendere). 2) ha-
 bena. IN. 1. 19. N. 19. 22.

1. रस् 1. *p.* sonare, strepere, vociferari, clamare, ululare.
 GITA-GOV. 10. 6.: रस्तु रसना; RAGH. 16. 78.: रु-
 दः ... करो 'व वन्यः परुपं रास; BHATT. 3. 26.: गो-
 मायुशारङ्गणाश्च ... अरासिपुः; 14. 9.: रेसुर ववल्गुश्च
 पदातयः. Etiam A. NALOD. 1. 22.: रसमानः स विहङ्ग-
 गणः; — रसित *n.* fragor. GHAT. 14.: गम्भोरमेघरसित.
 c. आ *i. q. simpl.* NALOD. 1. 11.: अजयदू द्विपताम् पङ्ग-
 तिम् आरसमानाम्; 3. 14.
 c. वि *id.* BHATT. 15. 42.

2. रस् 10. *p.* रसयामि (आस्वादे *k.* आस्वादे स्नेहे *v.*)
 gustare, amare.

रस *m.* (r. 2. रस् s. अ) 1) sapor, gustus. N. 5. 38. 2) suc-
 cus, liquidum, aqua. 3) animi affectus. UR. 28. 9. (Cf.
 lith. *rassū ros*; russ. *rosa* id.; lat. *ros*, *ror-is* e *ros-is*; gr.
 δρόσος praefixo δ, sicut in ἀνδρός etc.)

रसन *n.* (r. 2. रस् s. अन) sapor, gustus. BH. 15. 9.

रसना *f.* (r. 1. रस् s. अन *infem.*) cingulum, zona *feminarum.*

रसाल *m.* (ut videtur, a r. 2. रस्) arundo saccharifera. AM.
 रस्य (a रस s. य) sapidus. BH. 17. 8.

रहू 1. et 10. *p.* रहामि, रह्यामि. Relinquere, deserere.
 रहित relictus; N. 18. 9.: रहिता भर्तुभिश्च 'व न क्र-
 ध्यन्ति (कुलस्त्रियः). Privatus, orbatus. c. *instrum.* R.
 SCHL. I. 70. 35.: पतिना रहिता तस्मात् पुत्रन् देवी
 व्यजायत्; II. 47. 17.: रामेण नगरो रहिता ना तिशो-
 भते; N. 16. 19. (V. रहस् secretum et cf. gr. ΛΑΘ,
 λαυθάνω, λάθρη, v. gr. 104.; lat. *lateo*; lith. *lēidmi* vel
lēidz'iu linquo, *at-lēidz'iu* exsolvo, remitto; goth. LÉT;
 germ. vet. *LAAZ* (*láz*) sinere; cf. Benf. II. 24. sq.)

c. वि *i. q. simpl.* RAGH. ed. CALC. 9. 26.: विरहयन् मल-
 याद्विम्. — विरहित relictus, privatus. N. 10. 23.: क-
 थम् ... मया विरहिता शुभा चरिष्यति वने; BH. 17.
 13.: अद्वाविरहितो यज्ञः. Separatus, disjunctus. UR.
 92. 5.: अविरहिती द्व्यपती भूयास्ताम्.

रहस् (r. रहू s. अस्) 1) *Subst. n.* secretum, occultum, locus occultus. BH. 6. 10. 2) *Adv.* secreto, clam. IN. 4. 1. N. 1. 18. 18. 14. (V. r. रहूः)

रहस्य (a praec. s. य) *Adj.* secretus. *Subst. n.* secretum. SA. 6. 35.

रा 2. *p. A.* dare, in *dial. Vēd.* RIGV. 114. 6.: रास्वाच नो अमृत मर्तभीडनम्; 114. 9. 117. 23. *Adjectū sibilante:* रास् cl. 1. *p. A.* RIGV. 96. 8.: रासते दोर्घम् आयुः; RIGV. V. (v. Westerg.): ता नो रासन् वसूनि. *Etiam cl. 2.* RIGV. 46. 6.: ताम् अस्मे रासाथाम् इपम् «talem nobis date cibum (Asvinil!)». (Cf. दा, दास्, unde रा, रस् *orta esse censeo, mutato दू in र्.*)

राक्षस् m. (a रक्षस् q. v. s. ऋ) i. q. रक्षस्. H. 2. 29.

राक्षसी Fem. praeced. H. 2. 16.

राक्षू 1. *p.* (शोपणात्मर्थयोः) arescere, ornare. Cf. लाख्, श्रोख्.

राग m. (r. रज्जू, ejecto ज्, s. ऋ) 1) amor, cupido, studium, affectus. N. 5. 24. BH. 2. 56. 64. 3. 34. 7. 11. 8. 11. 2) rubor (cf. रक्ता a r. रज्जू tingere). DR. 5. 1. (V. रज्जू; et cf. gr. ὁργή, quod fortasse per metath. e ἡργή.)

रागिन् (a praec. s. इन्) affectus habens, affectibus commotus. BH. 18. 27.

राध् 1. *A.* (सामर्थ्यं क. शत्रौ व.) potentem, valentem esse. V. लाघ्.

1. **राज्** 1. *p. A.* 1) splendere. N. 1. 12.: तत्र स्म राजते भै-
मी ... वियुत् सौदामिनी यथा; IN. 5. 11.: सूक्ष्म-
वस्त्रधरं रेते जग्नन् निरवयया (रेते gr. 441); R.
Schl. I. 1. 32.: चित्रवृष्टो राजा. In *dial. Vēd.* etiam cl. 2.
RIGV. 104. 4.: राटि. 2) *c. gen. in dial. Vēd.* regere, imperare. RIGV. 25. 20.: त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च गम-
श्च राजसि «tu universi, sapiens! coelique terraeque im-
perium habes»; 36. 12. (V. राजन् et cf. रज्जू, भ्राज्;
lat. *rego*, *rex*; goth. *raginθ* *rego*, *impero*, *servatā mediā*
sicut in *BUG* = भ्रज्; *reiki*, them. *reikja* n. *imperium*
= राज्य, attenuato & in *ei i. e. t;* *reik-s* *princeps*; germ.
vet. *richi* *dives*.)

c. अभि splendere. MAH. 3. 10960.

c. वि *id.* MAH. 3. 8106.: विराजाति यथा सोमो मेघैरु मु-
क्ताः; IN. 5. 6. N. 12. 37. — *Caus.* facere ut alquis splen-
deat, collustrare. R. Schl. II. 26. 2.: विराजयन् राजसुतो
राजमार्गम्; II. 39. 18.: व्यराजयत ... वेशम तत्. —
विराजित collistratus, splendens, splendidus. N. 5. 3.

c. सम् *in dial. Vēd.* regere, imperare. RIGV. 27. 1.

2. **राज् m.** (*Nom.* राज्, a r. राज्) rex, *in fine compos.* (Lat.
rex.)

राजत (*sem.* ई, a रजात s. ऋ) argenteus.

राजन् m. (r. राज् s. ऋन्) rex. N. 1. 1.

राजमार्ग m. (e praec., v. *euph.* r. 67., et मार्ग via) regis via,
via regia, via praecipua. N. 25. 7.

राजार्पि m. (e राजन् et कृष्णि sapiens, sanctus, v. *euph.* r. 67.)
regius sapiens. IN. 5. 25. SU. 2. 10.

राजसूय n. (e राजन् et सूय quod seorsum non invenitur, a
r. सु vel सू s. य) sacrificium regium, quod rex victor
conficit, ita ut in eo reges subacti ministrent. IN. 1. 15.

राजहंस m. (e राजन् et हंस anser) anseris genus, Wils. «a
white goose with red legs and bill, or more properly per-
haps the flamingo». MEGH. 11.

राजि f. (r. राज् s. इ) linea, series.

राजो f. *id.*

राजोव n. (ut videtur, a r. राज् splendere) lotus flos.

राजोवलोचन (*Bah.* e praec. et लोचन oculus) loto simi-
les oculos habens. IN. 4. 41.

राज्ञी f. (a राजन् rex signo *fem.* रू, v. *euph.* r. 93. et r. 224.)
regina.

राज्य n. (a राजन् s. य) regnum. N. 6. 15. (Goth *reiki*,
them. *reikja* n. *imperium*.)

राहू v. 2. राहू.

रात्रि n. nox *in fine compos.* (v. gr. 681.). N. 13. 6. V. sq. et
चिररात्राय.

रात्रि f. (ut videtur, a r. रम् quiescere - v. रम् praeſ. आ,
उप + आ, उप, वि - abjecto म्, productâ vocali, suff.
त्र attenuato ऋ in इ) nox. SA. 5. 56. V. निश्, नि-
शीय.

राधू 4. et 5. p. 1) cl. 5., in dial. *Vēd.* cl. 1. facere, efficere, perficere. RIGV. 41.7.: कथा राधाम साखायः स्तोम मित्रस्य «quomodo efficiamus, amici! laudem Mitrae?» 2) 4. p. राध्यामि perfici.

c. अप् cl. 5. et 4. 1) offendere, injuriam facere, c. gen. MAH. 1. 1885.: कथन् ना ह्या पराध्याम्; 3. 11415.: पुरा स ना 'पराध्याति सिद्धनाम् ब्रह्मवादिनाम्; 3. 5988.: तव नै 'पा 'पराध्याति. 2) peccare. R. Schl. II. 18.11.: कञ्जिन् मया ना 'पराद्यम् अश्वानात्; MAH. 4. 1611.: कथन् धर्मे ऽपराध्युः; MR. 277.7.: यैवनम् अत्रा 'पराध्याति न चारित्र्यम्.

c. अभि *Caus.* propitiare, propitium facere, sibi conciliare. R. Schl. II. 30.33. et 34.: अभिराध्यते. V. sq.

c. आ *Caus.* 1) id. MAH. 1.6368.: आराधयिष्यन् द्वुपदः स तम् पर्यचरत् पुनः; RAGH. 10.86.: गुणैर् आराध्यामासु ते गुरुम्; R. Schl. I. 17.31.: धर्मेणा "राधय प्रजाः; A. 3.5. 2) colere, servire. MAN. 10.122.: स्वर्गीर्थम्... विप्रान् आराधयेत् तु सः (शूद्रः).

c. आ praeſ. उप *Caus.* servire. MAN. 10.121. b.

c. आ praeſ. सम् *Caus.* sibi conciliare. MAH. 3.10344.

राम (r. रम् s. अ) 1) *Adj.* amoenus, pulcher. UR. 71.7. 2) *m. nom. pr.*

रावण *m.* (*Caus.* r. रु s. अन) nom. pr. *Rākschasi*.

राम् 1. *A.* (शब्दे) sonare. *Vid.* रास्, रस्.

राशि *m.* cumulus. N. 13.17.

राष्ट्र *n.* (r. रात् s. अन्, v. euph. r. 89. b.) regnum. BR. 1.1.

रास् 1. *A.* (शब्दे) sonare. Cf. रस्, राम्.

रासम् *m.* (r. रास् s. अम्) asinus. AM.

राङ्ग *m.* Daemon, e *Daiyorum* stirpe, serpenti posticā corporis parte similis, a quo lunam et solem eclipsis tempore voratos mythologia fingit. N. 16.14.

1. **रि** 5. p. i. q. कृ cl. 5.

2. **रि** 6. p. रियामि (गतौ) ire. — In dial. *Vēd.* रि cl. 9. educere. RIGV. 56.6.: त्वं सुतस्य मदे अरिणा अपः «tu libaminis gaudio e nube elicuisti aquas».

c. सम् cl. 9. in dial. *Vēd.* sanare. RIGV. 117.19.: सामम् (vulnatum) ... संरिणीयः

रिक्ष्य *n.* (r. रिचू s. घ) facultates, bona, divitiae, opes. MAN. 9.104.

रिख् 1 p. ire. V. रख्.

रिद्धिख् 1. p. id. V. रख्.

रिङ् 1. p. id. V. रख्.

1. **रिचू** 7. p. A. रिणिचम्, रिचे disjungere, separare, liberare. RAGH. 14. 85.: राड्यं रजोरितामनाः शशासः; BHATT. 6.36.: रिनचिम जलघेस् (disjungo a mari) तोयम् विविनचिम दिवः सुरान्. (V. 2. रिचू et cf. lat. *LIC*, *linquo*; gr. ΛΙΠ, λείπω, mutatà gutt. in lab.; lith. *pa-lékmi* relinquō; goth. *af-lifnan* relinquī, superesse; *laibós* reliquiae cum mediā pro aspir.; island. vet. *leifar* reliquiae; germ. vet. *LIB*, *bi-libu* remaneo, *bi-leib*, *bi-liburnēs*, nostrum *bleibe*).

c. अति *Pass. proprie* disjungi, inde consipi, excellere, praecellere, praevalere, dominari; potiorem esse. HIT. 12.7.: स्वभाव एवा 'त्र तथा 'तिरिच्यते यथा प्रकृत्या मधुरङ् गवाम् पयः; 35.7.: दैवम् अत्रा 'तिरिच्यते; MAN. 12.25.: यो यदै "पाङ् गुणो देहे साकल्येना 'तिरिच्यते. C. acc. superare, excedere. MAN. 2.145.: सहस्रन् तु पितृन् माता गौर्वेणा 'तिरिच्यते. C. ablat. potiorem, meliorem, praestantiorē esse *aliquā re*, excedere *alqñ rem*. HIT. 133.2.: अश्वमेधसहस्राद् धि सत्यम् एवा 'तिरिच्यते; BH. 2.34.: अकोर्तिर् मरणाद् अतिरिच्यते «infamia ultra obitum porrigitur». Etiam c. instr. (cf. युक् praeſ. वि) MAH. 3.10588.: कपोतस् तु मांसेना 'त्यतिरिच्यते «columba vero carne regis multo gravior est». V. praeſ. प्र.

c. उत् *Pass.* id. MAH. 1.3070.: ममै 'वो 'द्विच्यते जन्म उत्प्यन्त तव जन्मनः (praestantior est).

c. प्र *Passiv.* c. ablat. excedere *aliquam rem*, porrigi *ultra aliquam rem*. RIGV. दिवश्चित् ते ... प्रारिचे महित्वम् «ultra coelum tua exorrecta est magnitudo»; 61.9.: अस्येद् (अस्य इत्) एव प्रारिचे महित्वन् दिवस्पृ-

यिव्या: «illius utique excedit magnitudo coelum et terram».

c. वि alvum exonerare. वित्तिः qui alvum exoneravit. MAN. 5.144.

2. रिच् 1. et 10. p. (वियोजनसम्पर्कनयोः क.) relinquere; conjungere. रेचित relictus. RAGH. 6.7.

रिश् 1. a. frigere, assare. Cf. भृश्, भ्रश्.

रिष् 1. p. (ब्रह्मे, scribitur रिक्, gr. 110^a) ire. V. रण्. रिषु m. hostis. N. 6.93. Cf. radd. रिष्, रिस्.

रिष्ट् v. रभ्.

रिष् 6. p. (कथनयुद्धनिन्दाहिंसादानेषु क.) gloriari; pugnare; reprehendere; laedere, occidere; dare. Cf. रिष्ण्, रष्ट्, रष्ट्व्.

रिष्म् 6. p. (वधे) ferire, occidere. V. रिष्.

रिष् 6. p. (हिंसायाम्) ferire, laedere, occidere. Cf. रिष्.

रिष् 1. et 4. p. laedere, vulnerare, occidere. Dr. 7.20.: अग्ने रिष्टदेहः — In dialecto Vēd. etiam cum productā vocali. RIGV. 36.15.: पाहि रेपतः: «serva nos ab occidente».

रिष् 1. p. in dialecto Vēd. 1) colere, laudare (cf. अर्हू). 2) rogare. 3) dare. V. Westerg. — In dialecto Vēd. etiam रिष् cl. 2. = लिष् q.v.

1. रो 4. a. fluere. RIGV. 85.3.: वर्त्माण्य एपाम् अनु रो-यते घृतम् «in tramite eorum post ipsos manat aqua». Cf. रि क्ष.

c. आ affluere, adire. RIGV. 30.2.

2. रो 9. p. रिणामि (gr. 385.) ire. V. 1. रो.

c. नि adoriri. RIGV. 61.13.: निरिणाति शत्रून्.

1. रु 2. p. रैमि, र्वोमि (v. gr. 343.350.) sonare, strepere, murmurare, susurrare, clamare, vociferari, ululare, ejulare. HIT. 23.2.: कर्णे कलाङ् किमपि रौति; H. 1.25.: एते रुवन्ति (sic legendum pro ब्रुवन्ति) सारसा जलचारिणः; MAH. 1.3022.: न खल्व अहम् इदं शून्ये रौमि; 3.11716.: रुवन्तश्च महारवान्... रक्षाः; 4.1463.: गोमायुर एष ... रुवन्; MAN. 4.115.: श्वरोष्ट्रेच रुव-

ति ... न पठेद् द्वितीयः — Part. pass. रुत personitus. MAH. 3.1535.: नदोः ... पुंस्कोकिलरुताः — रुत n. sonus, cantus avium, susurrus apum. Lass. 52.: पादपांचै व विहङ्गरुतद्वादितान्; Ritu-S. 1.5.: हंसरुतः; BHATT. 2.10.: रुतानि पदपदानाम् — Intens. MAH. 1.7806.: शरणम् अभ्येमि रोरवीमिच दुःखिता; 2.2308.: द्रौपदो ... रोरवीति त्वं अनायवत्. (Cf. रुद्; russ. revu rudo, rugio, Infin. revje-tj, ad Caus. रवयामि retulerim (v. gr. comp. 505.); fortasse etiam lith. lóju latro, fut. ló-su, et russ. laju latro, clamo (infin. la-ja-tj) ad Caus. radicis रु pertinent, mutato r in l; etiam lat. rúmor ad Caus. trahi potest, ita ut रु debilitatum sit in रु et रु mutatum in m, sicut in clamo = Caus. आवयामि radicis आ �q.v.; gr. ὁ-ρύ-ο-μαι cum Pottio ad रु praefer. आ retulerim.

c. अभि i.q. simpl. Part. pass. अभिरुत personitus, circumsonitus. MAH. 3.1535.: नदोः ... सारसाभिरुताः.

c. आ i.q. simpl. BHATT. 17.24.: वीरै राघवाव् आरुताम्.

c. वि id. SA. 5.75.: रुता घोरान् शिवा नादान् ... विरुवन्ति; UR. 67.14.; HIT. 55.22.

c. सम् id. BHATT. 17.71.: समरौद् इतरो जनः.

2. रु 1. a. (रेपि क. वधे गत्याम् व.) irasci; occidere; ire. रुक्म म. (ut videtur, a r. रुच् e रुक्म, servatā primitivā gutturali, sicut e.c. in वाक्य a वच् e वक्त्) aurum. HIT. 39.4.

रुद् i.q. रुद्.

1. रुच् 1. a. 1) lucere, splendere. RIGV. 6.1.: रोचन्ते रोचना दिवि «fulgent fulgores ejus in coelo; MAH. 1.6613.: रुचे सा धिकम् सुभूत् आपतन्तो नभस्तलात् सौदामिनो व. 2) placere. HIT. 53.2.: यद् एव रोचते यस्मै भवेत् तत् तस्य सुन्दरम्; MAH. 1.7442.: न रोचते विग्रहे मे. — रुचित n. libitum, gratum. SA. 5.80.: रुचित यदि ते; MAH. 1.7952.: यद् अस्य रुचितं कर्तुन् तत् कुरुध्यम्. 3) approbare, gaudere. MAH. 1.7444.: विग्रहं तैर् न रोचे. — Caus. p. a. 1) velle, cupere, appetere. MAN. 2.243.: यदि त्वं आत्यन्तिकं

वासं रोचयेत गुरा: कुल्ले (schol. इच्छेत्); R. Schl. I. 36.3.: गमनं रोचयामास्; MAII. 1.57.41.: न हि पापम् अपापात्मा रोचयिव्यति. (Cf. लोच्, लोक्, lat. *LUC*, *luc-s*; *lúceo* = Caus. रोचयामि - v. gr. comp. 109^a). 6. - gr. λευκός, λύχνος, goth. *liuh-ath* lumen, ubi *iu* respondeat sanscrito श्रो = श्र + उ, debilitato *gunae* incremento *a* in *u* - v. gr. comp. 27. - germ. vet. *liuh-tjan* lucere, nostrum *leuch-ten*; slav. ΛΟΥЧΑ *lúča* radius, ΛΟΥΗΛ *lú-na* luna; hib. *loiche*, *loichead* «a light, candle, lamp; lightning, flame, splendour», *logha* «splendid», *logh-mhar* «bright». Huc etiam trahi possunt hib. *leos* «light», *leosaim* «I light up, kindle»; *les* «light, illumination» mutatā gutturali in sibilantem, nisi pertinent ad लस्; v. लोक्.)

c. अति p. splendore vincere, überstrahlen. MAII. 3. 486.: अत्यरोचश्च भूतात्मन् भास्करं स्वेन तेजसा.
c. अनु Caus. i. q. Caus. simpl. MAII. 3. 12679.: वनम् एवा न्वरोचयत्.
c. अभि Caus. id. R. Schl. II. 30.27.: न देवि तव दुःखेन स्वर्गम् एवा नुरोचये. Cum infin. vel nomine actionis in अन R. Schl. II. 29.19.: ना भिरोचयसे नेतुन् त्वम् माझ कैनै 'व हेतुना; R. Schl. I. 36.2.: गमनाया भिरोचय (cf. गमनाया 'पचक्रमे p. 87.).

c. आ Caus. id. R. Schl. II. 30.28.

c. प्रति Caus. id. MAII. 3. 11546.: प्रस्थानम् प्रत्यरोचयन् sie beliebten fortzugehen.

c. वि splendere. N. 17.11.: पिपुल् तस्या व्यरोचत ... व्यधे नभसी 'व निशाकरः; IN. 1.40.

2. रुच् f. (r. रुच्) splendor. MEGH. 45. (Cf. lat. *luc-s*.) सुचि f. (r. रुच् s. इ) 1) id. MEGH. 15. 2) desiderium, appetitus. HIT. 19.15.

रुचिर (r. रुच् s. इ) splendens, pulcher, amoenus. N. 4.28. 5.3. A. 4.52.

1. रुद् 6. p. frangere. रुन fractus. MAII. 3.678.: वातरुन इव ... वनस्पतिः. — Cl. 10. (हिंसे) ferire, laedere, occidere. (V. रुडा, रेंग aegritudo et cf. lith. *lauz'* u frango, praet. *lauz'iau* = Caus. vel 10. cl. रोजयामि, mu-

tato *r* in *l*, *g'* i. e. *g* in *z'*, v. p. 99. not.; germ. vet. *LUCH* vellere, *ar-liuhhan* evellere, v. Graff. II. 137.; lat. *lúgeo* = Caus. vel cl. 10. रोजयामि (gr. comp. §. 109^a).6.); gr. λυγρός, ο-ΠΥΓ, θ-ρύστω, ζ-ρυγμα, θ-ρυκτή, θρυ-χή, praefixā vocali, sicut in ὄνομα, ζφρύς, ζ-λαχύς etc.)

c. अब i. q. simpl. IIID. 1.12.: अवरुद्य ... गुल्मान्.

c. आ 4. id. MAII. 2. 2113.: विपाणङ्ग गौरु इव मदात् स्वयम् आरुदते इत्मनः.

c. आ praeft. सम् id. MAII. 4. 1082.

c. वि diffringere. SAK. 24.16.: धर्मारण्यं विरुद्धति गदाः.

2. रुद् f. (N. रुद्, r. रुद्) morbus, aegritudo. UR. 42.4.

रुदा f. (r. रुद् s. आ) id. SA. 5.68.84.

1. रुद् 1. 4. (प्रतिवाते κ. दोषिप्रतिहतयोः ν.) arcere, avertere; splendere. Cf. 2. रुद्, 2. लुद्.

2. रुद् 10. p. (रुषि κ. रुषि युतौ ν.) irasci (cf. रुष्); splendere (cf. रुच्).

1. रुद् 1. p. (उपवाते) ferire, occidere, perturbare.

2. रुद् 1. 4. (प्रतिवाते) arcere, avertere. Cf. 1. रुद्.

रुण् 1. p. (स्त्रीये; scribitur रुद्, gr. 110^a.) furari. Cf. रुण्; लुण्, लुण्ड्.

रुण् 1. p. (गत्यालस्यस्तेयज्ञाटे) ire; pigrum esse; furari; claudicare.

रुण् 1. p. furari. V. रुण्.

रुद् 2. p. interdum 4. (anom. v. gr. 354.) Praet. mltf. अरो-

दिपम् et अरुदम्. Flere. N. 11.14.: क्रोशति रोदितः; 16.34.: रुदिते भृशम्; Br. 3.20.: रुरुद्सूत्रयः; MAII. 3.593.: मा रोदोः; R. Schl. I.46.20.: मा रुदो मा रुदः;

II.52.19.: रुरुदे. — Etiam cl. 6. p. 4. Br. 3.22.: मा पिता रुदः; MAII. 1.5597.: शोचेतच रुदेतच. — Trans. deflere, c. acc. BHATT. 5.5.: अरोदोत् सा भ्रातोः. — Intens. valde flere. Br. 3.2.: किम् रुवम् भृशुङ्गः खर्ता रोरुदेयाम्; 1.4.: रोरुद्यमानांस् तान् दद्वा. (Cf. रु, lat. *rudo*, germ. vet. *RUZ* flere, — *riuzu*, *röz*, *ruzumēs*; lith. *raudoju* lamentor et slav. *rydajū* fleo = Caus. रोदयामि, v. gr. comp. 505. 506.

- c. अनु i. q. *simpl.* RAM. II. 55. 21.: अनुरुद्धनित; NALOD. 3. 32.: अनुरोद्.
- c. प्र *id.* N. 17. 31. 22. 30.: प्रहृदित flens. BR. 3. 21.: प्रहृदितान् सर्वान् निशम्य.
- रुद् *m.* (r. रुद् s. र) 1) cognomen *Sivi.* 2) quidam ordo undecim Geniorum. IN. 5. 24. N. 10. 24.
1. रुद् 7. p. 4. रुणादिम् रुन्धे. 1) impeditre, praeccludere, retinere, obstruere. BH. 4. 29.: प्राणापानगतो रुद्धा; RAGH. 7. 32.: ताम् उद्धवन्तम् पथि मेऽकन्यां रुरोध राजन्यगणः; UR. 68. 1.: इदं रुणादि माम् पद्मम्. 2) arcere. R. Schl. I. 28. 22.: यज्ञीम् अश्मवर्पभिवर्पिणीम् ... रुरोध स सायकैः. 3) includere. MAN. 9. 12.: गृहे रुद्धाः Obsidere. MAH. 3. 638.: अरुन्धत् तां (पुरीं) सु-उष्टात्मा सर्वतः. (De formā अरुन्धत् pro अरुणात् v. gramm. min. ed. 2. §. 341^b). — *Caus.* includi jubere. RAGH. 12. 71.: लङ्कां रोधयामास पिङ्गलैः (वानरैः). — (Fortasse hib. *rundha* «secret, mysterious» a रुन्ध्, *sicut lat. arcanus ab arcendo; rundhachd* «secrecy», *ruindiamhar* «a mystery, a dark secret», *ruine* «secrecy» abjecto *d*; goth. *runa* mysterium. Germ. vet. *riñen* surreare - nostrum *raunen* - *rūnazjan* mussitare ad रु soñare referri possunt. Ag. Benary huc trahit lat. *rudens*, Röm. Lautlehre p. 223.
- c. अनु impeditre, retinere. SAK. 151. 1.: अयम् अनुरुद्ध-मानस् तापसोभ्याम् ... बालः.
- c. अभि perturbare. SAK. 33. 3.: यथाच सैनिकास् तपो-वनन् ना भिरुन्धनित.
- c. अव impeditre, cohibere, refrenare. R. Schl. II. 30. 9.: यस्यच्च थैं वरुद्धसे; MAN. 8. 236. — *Intens.* R. Schl. II. 58. 20.: मा स्मै नम् अवोरुद्धः.
- c. आ *id.* BHATT. 17. 49.: बन्धुता युचम् आरुणत्. — *Caus.* impeditre, incommodare, molestum esse, perturbare. R. Schl. II. 96. 40.: काकेना "रोध्यमानान् तां रामो वाहसत्.
- c. उप impeditre, incommodare, perturbare. MAN. 8. 348.: धर्मो यत्रो परुद्धयते; RAM. Schl. II. 36. 14.: अनार्ये कृत्यम् आरुब्धङ् किन् न पूर्वम् उपारुद्धः; MAN. 7. 125.:

- उपरुद्धा रिम्. Arcere, praeccludere. RAGH. 7. 36.: रेणुः ... उपरुरोध सूर्यम्.
- c. नि 1) impeditre, retinere. UP. 34.: यावत् किञ्चिद् गता तावन् निरुद्धा सा पुरोधस्ता. 2) praeccludere, obstruere, e. c. विम. BHATT. 17. 49. 3) coercere, refrenare, comprimere. HIT. 34. 1.: निजसौख्यन् निरुन्धानः; MAH. 3. 13633.: निरुद्धयचे न्द्रियग्रामम्. 4) includere. MAN. 11. 1176.: विप्रदुषां खियम् भर्ता निरुन्धयाद् एकवेशमनि.
- c. नि prae. सम् retinere, inhibere, sistere. MAN. 8. 83.: सा सद्यः सन्निरोद्धव्या.
- c. प्रति impeditre. MAN. 11. 11.
- c. वि impeditre, retinere, prohibere. MAH. 2. 227.: कवित् पैरान न ... विरुद्धयन्ते पैरैः क्रीताः; R. Schl. II. 36. 10.: स्वरस्या पि व्यरुद्धयत. — विरुद्ध impeditus, prohibitus, vetitus. R. Schl. I. 7. 8.: परस्परेण विरुद्धाः; MAN. 7. 152.: परस्परविरुद्धानाम्; BH. 7. 11.: धर्माविरुद्धो भूतेषु कामो इस्मि.
- c. सम् i. q. *simpl.* N. 13. 10.: मार्गं संरुद्ध्य; SA. 5. 82.: माता संरुणद्धि माम्; MAH. 3. 13633.: मनः संरुद्ध्य; MAN. 8. 235.: अजाविके तु संरुद्धे वृक्षैः (schol. परिवृते).
- c. अभि prae. सम् arcere. R. Schl. II. 14. 12.
2. रुद् 4. 4. *interdum p.* (primitive Pass. praecedentis, v. gr. 492. annot.)
- c. अनु amare. DR. 4. 18.: पार्थीन् ना नुरोड्धन् त्वम् अर्हसि; MAH. 3. 13891.: दोषन् ना नुरुद्धयते; N. 4. 10.: धर्मम् एवा नुरुद्धयन्ति; MAH. 4. 492.: भर्तारम् अनुरुद्धन्यत्यः.
- रुधिर n. (r. रुह् crescere - servato primitivo ध् pro ह्, v. gr. 315. et cf. रोहित ruber - suff. इर्) sanguis. H. 2. 11. (रुधिर n. a perduto *Adj.* रुधिर ruber, cf. रोहित e रोधित, gr. ἐ-ρυθρός, lat. *ruber*, cuius *b* pro *f* - v. gr. comp. 18. - respondet scerto ध्, graeco Ρ, sicut in *fumus* = धूम्, q.v.; radice etiam huc pertinent lat. *rufus*; lith. *raudà* color ruber, *raudónas* ruber, *ruddas* subruber, *rudis* rubigo, aerugo; slav. vet. *rd-je-ti* rubescere, *ryschedj* πυρέρος, *rschda* rubigo in segetibus (Miklosich p.75);

russ. **рыжий** *ryschiū* rufus, polon. *rusy* id.; island. vet. *raud-r* ruber, saxon. vet. *rod* id., german. vet. *rōt*, nostrum *roth*; hib. *ruadh* «red, reddish, Welsh rhydh»; *ruaid* id., *ruaidhim* «I reddens».)

रुप् 4. p. (व्याकुलत्वे क. विमोहे v.) perturbari, conturbari, mentis errore affici.

रुप् m. (ut videtur, a r. रु per redupl.) capreae genus (Wils : *A kind of a deer*). DR. 4. 15.

रुष् 6. p. (हिंसायाम् क. हिंसे v.) ferire, laedere, occidere, (cf. रुप्, रिश्) — सशत् *in dial. Vēd.* rutilans. RIGV. 58.4.62 s. 113. 2. (cf. रुच्).

1. **रुप्** 1. et 4. p. ferire, laedere, occidere. Cf. रुष्.

2. **रुप्** 4. et 10. p. irasci. रुष् iratus. SRINGARA-T. 7.; रुषित id. MAN. 9. 83.; रोषित id. H. 1. 12. (Cf. gr. λύσσα, λυσσάω, λυσσάινω.)

3. **रुप्** f. (Nom. रुद्र, r. रुप्) ira, furor. N. 11. 37.

रुक् 1. p. 1) prodire, nasci, crescere. MAN. 9. 36.: यादृ-शन् तू 'यते वीजम् केत्रे ... तादृ रोहति तत् त-स्मिन् वीजम्; MAH. 3. 12855.: नचा 'पि सर्ववीजानि सम्यग् रोहन्ति. 2) adire, adipisci (v. p. 36. rad. रु). RIGV. 110. 6.: क्षमवो वाजम् अरुहन् दिवो रजः «Ribus cibum nacti sunt coelstis mundi». — Caus. रोहयामि et रोपयामि (gr. 521. 6.) serere, plantare. MAH. 3. 13116.: प्रयन्ति सर्ववीजानि रोप्यमाणानि; R. Schl. II. 80. 7.: अवृक्षेषु च देशेषु केचिद् वृक्षान् अरोपयन्. (रुहु mutilatum est e रुध् sicut वृहु crescere ex idem valente वृधु; v. रुधिर et gr. 315. — Cum primitivā formā रुध् cf. रुध् i.e. अर्धु crescere; goth. *LUD* crescere, *liudith* crescit = रोहति pro रोधति, *iu* = आ i.e. अ + उ debilitato *gunae* incremento *a* in *i* (v. gramm. comp. 27. 109^a.) *lauths*, gen. *laudi-s* homo; germ. vet. *liut* populus, *liuti* homines (nostrum *Leute*), *sumarlota* virgulta, palmites (Grimm II. 21.), *ruota* pertica, *virga*, sax. vet. *ruoda*, anglo-sax. *rod* (Graff. II. 491.); slav. vet. *rod-i-ti* parere, generare = Caus. रोहयितुम् e रोधयितुम्, *na-rod* populus (Miklosich p. 74.); scot.

ros semen, *rosach* semine abundans; hib. *rosan* «a shrub»; *rud* «a wood, a forest»; *ruadh* «strength, power, value», Adj. «strong, valiant»; *romho* «very much, great», *romhoide* «greatness, excess»; *ruidh* «running, a race»; *roid* «a race»; *ruaidhneach* «hair» v. रोमन्. *Ladir* «strong, stout», *laidireacht*, *laidireas* «strength»; lat. *rōbb-ur*, ubi *b* = ध् sicut in *ruber* = रुधिर q.v. et gr. ῥώ-μη, ῥώνυμο aut hoc aut ad रुधु pertinent, cf. Pott. I. 250., Benary «Römische Lautlehre» p. 218. Fortasse lat. *rūs*, *rūr-is* a crescendo dictum, mutato *d* in *r* vel in *s* deinde in *r*. Cum रुहु adire (अधिरुहु, आरुहु उपरुहु adscendere) cf. hib. *roidhím* «I run», *ruidh* «runuing».)

c. अधि p. A. adscendere. R. Schl. II. 83. 2.: अधिरुत्य ... रथान्; MAH. 3. 4095.: विमानञ्चा 'धिरोहति; 14943.: अधिरोहद्यम् ... इमान् रथान्. *Intrans.* evolare, subvolare, alis se levare, sublime petere. R. Schl. II. 95. 11.: द्विजा अधिरोहन्ति. — *Caus.* tollere, levare, elevare. RAGH. 11. 81. (v. अरुहु *Caus.*)

c. अप praef. वि *Caus.* privare c. *ablat.* MAH. 3. 1579.: जीविताद् व्यपरोपितः; 10246.: पुत्रान् अपापान् व्यपरोप्य राज्यात्.

c. अभि adscendere. R. Schl. I. 44. 3.: हिमवतः शृङ्गम् अभिरुत्य.

c. अव descendere. A. 2. 6.: रथाद् अवरुहे; 1. 4. — *Caus.* p. 1) facere ut alqs descendat. RAGH. 1. 54.: ताम् अवरोपयत् पत्नीं रथाद् अवतारच. 2) deferre, deorsum ferre, tollere. MAH. 4. 1318.: अवरोपय वृक्षाग्राद् धनूपि. 3) facere ut quis perdat, privare. MAN. 1. 82.: इतरेष्व (युगेषु) आगमाद् धर्मः पादशस्त्वं अवरोपितः (schol. हीनः कृतः). — *Caus.* 1. अवरोपये descendere (me descendere facio). DR. 3. 8.: विमुच्य वाहान् अवरोहयद्यम्.

c. अव praef. प्रति *Caus.* privare. MAH. 4. 536.: प्रत्यवरोपितः privatus.

c. आ p. A. adscendere, c. acc. vel loc. IN. 1. 11.: आरोहतु भवान् ... रथम्; 14.: देवलोकम् ... आरोहस्व; N. 13. 14.: वृक्षेषु आरुहे माम् मम श्रोणोम्;

M. 30.: तत्र ... आरुहेयाः (*). Adire, adipisci. HIT. 10.
 16.: संशयम् पुनर् आरुत्थः; BH. 6.4.: योगारुदः: —
Caus. efficere ut quis adscendat; tollere, levare, collo-
 care *in aliquo loco*. N. 8.49. 13.52. IN. 2.21. SA. 5.62.
 DR. 8.34. 9.13. M. 31.

c. आ praef. अधि adscendere. MAH. 1.6395.. *Caus.* effi-
 cere ut quis adscendat. R. Schl. II. 55. 16.

c. आ praef. अनु post *aliquem* ascendere. MAH. 2. 36.:
 अन्वारोहचा 'प्य एनम्.

c. आ praef. अनु praef. सम् *id.* MAH. 1.3818.: तत्रै नज्
 चित्राग्निस्थम् माद्रो समन्वारोहः.

c. आ praef. उप ascendere. MAH. 2.37.: उपारुत्था 'र्जन-
 शा 'पि. Adire, adipisci. RAGH. 17.30.

c. आ praef. प्र *id.* MAH. 3.10594.

c. आ praef. सम् adscendere. N. 19.20. Adire, adipisci.
 RAGH. 8.15.

c. उप *id.* MAH. 2.37.

c. प्र prodire, crescere. HIT. 14.7.: तुपेणा 'पि परित्यक्ता
 न प्रोहनित तप्तुलाः.

c. प्रति *Caus.* facere ut quis iterum crescat. RAGH. 17.42.:
 शत्रून् उद्धृत्य प्रतिरोपयन् (schol. शत्रून् उद्धृत्य
 उत्थाय प्रतिरोपयन् पुनः स्थापयन्).

c. वि se dispendere, diffundere. BH. 15. 3.: अश्वत्थम्
 एनं सुविद्वच्छमूलम्... क्षित्वा; RAGH. 2.26.: विद्वच्छ-
 शष्यः.

c. सम् 1) crescere. BHATT. 11.5. 2) se colligere, ani-
 inum confirmare. संद्वच्छ confirmatus, animo promtus.
 A. 11.1. *Caus.* facere ut quis crescat, augeatur, proge-
 niem habeat. SAK. 130.1.: संरोपिते "त्मनि धर्मपत्नी
 मया त्यता.

रुह (r. रुह s. अ) crescens, *in fine comp.*, v. तनूरुह, शि-
 रोरुहः.

रुक्षन् m. (r. रुह s. वन्) arbor.

(*) आरुह est Imperat. et आरुहेयान् Potentialis praeter. multi formis formationis sextae respondentque formis graecis ut τύπε, τύποις; v. gramm. min. ed. 2. §. 381^b. et 374^b.

रुक्ष 10. p. (पारुख्ये; ut videtur, Denom. a रुक्ष q.v.) horri-
 dum, asperum, durum esse.

रुक्ष (ut videtur, a रुक्ष crescere) Adj. asper, horridus, im-
 mitis, durus, acerbus, austerus. H. 2.6. BH. 17.9. Subst.
 m. arbor. HEM. (Scribitur etiam रुक्षः. Cf. germ. vet.
 rūh, nostrum rauh, anglo-sax. ruh, rug, reoh, angl.
 rough.)

रुद्ध v. रुहु et gr. §. 107^b.

रूप 10. p. (ut videtur, Denom. a रूप forma) 1) formare.

2) gestibus exprimere, indicare, repraesentare, propo-
 nere, oculis subjicere. SAK. 7.2.: रथवेगं रूपयति (v.
 नद्); UR. 21.11.

c. नि 1) facere, perficere, peragere. MAN. 6. 38.: निरुप्ये
 'ष्टिम्. 2) percipere, videre, animadvertere. HIT. 23.3.:
 शिद्रुन् निरुप्ये. 3) considerare, reputare, perpendere.
 HIT. 10.3.: तन् निरुप्यताम्; 10.17.: तन् निरुपया-
 मि तावत्. 4) examinare, inquirere, explorare, investi-
 gare. HIT. 20.15.: पक्षिभिरु इतस् ततो निरुपयद्विस्
 तरुकोटरे शावकास्थोनि प्राप्तानि; 90.1.: अहम् अपि
 गत्वा किम् एतद् इति निरुपयामि. Pervestigare,
 perquirere, perscrutari. HIT. 68.14.: कोटरे निरुप्य-
 माणे. 5) eligere, ausersehen. HIT. 41.2.: अट्वोराज्ये
 अभियेकुम् भवान्... निरुपितः.

c. वि (Denom. a विरूप deformis) deformare. HIT. 65.1.
 R. Schl. I. 1.44.

रूप n. (ut videtur, a. r. रुह crescere, Caus. रोपयामि) 1) for-
 ma. H. 2.5. 2) pulchritudo. SA. 2.18. 3) natura, indole.

रूपतस् Adv. (a praec. s. तस्, v. gr. 652. suff. तस्) formâ.
 N. 19.32.

रूपवत् (a रूप s. वत्) formosus, pulcher. IN. 4.12.

रूपिन् (a रूप s. इन्) *id.* SA. 1.26.

रूप् 1. p. ornare. IN. 5.8.: दिव्यचक्षन्दनरूपितौ ... स्तनौ.
 रे Interj. vituperationis. HIT. 10.19.

रुक् 1. a. (शङ्कायाम्) suspicari; dubitare.

रेखा f. i. q. लेखा.

रेत् 1. *a.* (दोस्ती) 1) splendere (cf. रेत्). 2) *in dial. Vēd.* tremere. RIGV. 31.3.: अरेतों रेदसोः पृथिवी ... भिया ... रेताते; 80.14.: दागच्च रेताते.

c. प्र tremere. RIGV. 38.10.: अरेतनत प्र मानुपाः

रेद् 1. *p.* (परिभाषणे *k.* याचे वाचि *v.*) loqui; petere. (V. रेद्).

रेणु *m. f.* pulvis. H. 4.40.

रेतस् *n.* (r. रो s. तस्) vel, secundum grammaticos, suff. अस्, radice auctâ adjecto त्, v. स्वोतस्) semen virile. Cf.

रेत्रः

रेत्र *n.* (r. रो s. त्र) *id.*

रेप् 1. *a.* (शब्दे *k.* शब्दे गमने *v.*) sonare; ire. Cf. रेम्, रेव्.

रेफ 1) *Adj.* humilis, *TROP.* vilis, abjectus. AM. 2) *Subst. m.* nomen litterae र.

रेव् 1. *a. i. q.* रेव्.

रेम् 1. *a.* (शब्दे) sonare. *In dial. Vēd.* laudare. RIGV. 120.6.: अहस्तिदूधि तिरेभा "श्विना वाम्"; 105.9. Cf. रम्, रप्, लम्भ्, लप्.

रेव् 1. *a.* (प्रवे गती *k.* प्रृती ब्रृती *v.*) ire, natare. Cf. रिएव्.

रेप् 1. *a.* (अव्ययो शब्दे *k.* हेपायाम् *v.*) hinnire. Cf. हेप्, हेप्.

1. **रै** 1. *p.* latrare, allatrare, *c. acc.* RIGV. V. 55.3.: स्तेनं राय, सारमेय, स्तोतून् इन्द्रस्य रायसि किम्. (*v.* Westerg.)

2. **रै** *m.* res, divitiae, opes. RIGV. 36.12.: रायस् पूर्धि «opes, largire». (Nom. sg. रायस्, lat. *rēs*, v. gr. comp. 137.)

रोग *m.* (r. रुद् s. ऋ) morbus, aegritudo.

रोगिन् (a praec. s. इन्) aegrotus.

रोट् 1. *p.* (अनादरे) contemnere, spernere.

रेदन् *n.* (r. रुद् s. ऋन्) fletus. Lass. 30.7.

रेदस् *n.* 1) coelum. 2) terra. *Dual.* रेदसी coelum et terra. UR. 1.4.

रोधस् *n.* (r. रुध् impeditre s. ऋस्) ripa, litus.

रोधिन् (r. रुध् s. इन्) impediens. SAK. 21.5.

रोपय् *Caus.* r. रुड्, gr. 521.4.

रोमन् *n.* (ut milii videtur, a r. रुहु crescere, abjecto, हु suff. मन्, cf. शिररुह, तन्रुह) pilus corporis. (Cf. लोमन्, *hib. romach* «hairy», *romachad* «hairiness», *roinfaith* «hair-cloth»; *roin*, *roine* «hair fur», *roineach* «hairy, crinose».)

रोमन्य *m.* ruminatio. SAK. 32.15. (Cf. lat. *rumino*.)

रोरुध *Intens.* r. रुद्. BR. 1.4.3.2.

रोप *m.* (r. रुप् s. ऋ) ira. H. 4.48.

रोपित *v.* रुप्.

रोहिणी *f.* (r. रुहु s. इन् in fem.) astrum lunare (*), *in mythologia* una e *Dakshi* filii et dei *Tschandri* (lunae) conjugibus. N. 16.22.

रोहित (part. pass. *Caus.* rad. रुहु - e रुधु- suff. त) ruber. (V. रुधिर, लोहित.)

रौद्, रौट् 1. *p.* *i. q.* रेट्.

रौद्र (a रुद् *Sivus* s. ऋ) 1) ad *Sivum* pertinens, *Subst. neut.* nomen teli *Sivi*. A. 3.50. 10.42. 2) terribilis. H. 4.46. N. 12.20.

ल

लक् 10. *P.* लाक्यामि *i. q.* रक्.

लक्ष् 10. *P.* 1) videre, conspicere, animadvertere, observare. N. 3.21.: कथम् अस्ति न लक्षितः; 2. 7.: दुहिता मे य ना 'तिस्वस्थे' व लक्ष्यते; 21.34.; SA. 4.8.: तिष्ठन्तीचा 'पि सावित्री काष्ठभूते' व लक्ष्यते; N. 23.2.: चरितान्य् अस्य लक्ष्य; SA. 5.4.: अस्वस्थम्

इवचा "त्मानं लक्ष्येते; R. Schl. II. 63.45.: लक्ष्यामास् छ्वद्ये चिन्ताम्. 2) (Fortasse Denom. a लक्ष् nota, signum) notare. MAH. 3.14852.: अङ्कैरु लक्ष्यताः (गाः)

(*) Wilson: *The fourth lunar asterism figured by a wheeled carriage and containing five stars, probably, α, β, γ, δ, ε.*

- सर्वा लक्षयामास्. (Fortasse लक्ष् e दक्ष् pro दर्क् vel द्रक्ष्, cf. दृश्, fut. द्रक्ष्यामि.)
 c. आ i. q. simpl. sens. 1. A. 10.19.: ते माम् आलक्ष्य दै-
 तेयाः.
 c. आ praef. सम् id. MAH. 1. 5249.
 c. उप id. N. 4.27. SA. 5.27. A. 4.40.
 c. उप praef. सम् id. MAH. 2. 1557.
 c. वि id. H. 1. 51.
 c. सम् id. RAGH. 1.10.: हेम्भः संलक्ष्यते क्यु अग्नौ वि-
 शुचिः श्यामिका पि वा.
 लक्ष n. (r. लक्ष् s. अ) 1) nota, signum. MAH. 3.14852.
 2) numerus 100,000. HIT. 115.4.
 लक्षण n. (r. लक्ष् s. अन्, v. euph. r. 94^a.) nota, signum. N. 16.27. 19.13.
 लक्षमन्^{n.} (r. लक्ष् s. मन्) nota, signum. SAK. 10.14.
 लक्षमण m. (f. लक्षमणी) grus indica. A. 9.21.
 लक्ष्मी f. (ut videtur, a लक्ष् splendere, adjectā sibilante,
 suff. म in fem.) 1) *Lakschmia*, Dei *Wischnūs* uxor,
 abundantiae et felicitatis dea. 2) felicitas. 3) pulchritu-
 do, splendor. N. 12.10. A. 4.13. (Cf. lith. *laime* dea fe-
 licitatis.)
 लक्ष्य (r. लक्ष् s. य) 1) spectandus. 2) n. scopus.
 लख् 1. p. ire; v. रख्.
 1. लग् 1. p. (सङ्गे) adhaerere. लग्नः 1) adjunctus, ad-
 haerens. HIT. 4.: यन् नवे भाग्ने लग्नः संस्का-
 रो ना 'न्यथा भवेत्; 35.12.: कोदण्डाठनोलग्नं स्ता-
 युबन्धु खादामि. 2) secutus (v. लग् praef. अन्).
 Lass. 25.6.: पृष्ठतो लग्नः; — Subst. n. ortus signi Zo-
 diaci. Lass. 20.8.: शुभे लग्ने; HIT. 97.13. (Huc trahi
 potest lat. *ligare*, nisi pertinet ad रङ्गु.)
 c. अन् अनुलग्न secutus. Lass. 30.10.: शब्दानुलग्नः
 शमशानभूमिङ् गतः.
 2. लग् 10. p. लागयामि (स्वादापने) gustare, adipisci; v.
 रक्ष.
 लगुड m. fustis, baculus. HIT. 101.s.
 लान् v. 1. लग् et लङ्गः.

- लघय् Denom. (a लघु levis) levare. UR. 42.4.: मनसिन्ग-
 रुदं सा ... रहसि लघयेत्; RAGH. 3.35. 11.62.
 लघिमन्^{m.} (a लघु s. इमन्, v. gr. 652. suff. इमन्) le-
 vitas.
 लघिष्ठ Superl. τεῦ लघु (v. gr. min. ed. 2. 226.)
 लघोयस् Compar. τεῦ लघू (v. gr. min. ed. 2. 226.)
 लघु (fem. लघु et लघवी, r. लङ्घव् s. उ ejectā nasali) levis.
 N.14.8. (Gr. ἐλαχύς praefixā vocali; v. gr. comp. 326.;
 lat. *levis* e *leguis* ejecto *g*, adjecto *i*, v. p. 106. s. v. गुरु;
 lith. *lengwa-s*, adjecto *a*, russ. *legkiĭ*, adv. *legko*; germ.
 vet. *liht*, anglo-sax. *leohht*, *liht*; heb. *lag* «weak, feeble,
 faint», compar. *laige*; *lagudhadh* «diminution, wea-
 king», *laguighthē* «weakened, lessened»; *laghad* «few-
 ness, weakness», *lagaignim* «I weaken, diminish, lessen»
 v. लघय्; *laigdh*, *laigse*, *laigsinn* «weakness, debility,
 infirmity»; *lugh* «little, swift, active», *lughad* «little-
 ness».)
 लङ्घ् 1. p. (scribitur लङ्घ्, gr. 110^a.) ire. Cf. लख्,
 लिङ्घख्.
 लङ्ग् 1. p. (गतिवज्ञनयोः क. गतौ खञ्जने v.; scribitur
 लग्, gr. 110^a.) ire, claudicare. Cf. रङ्गु.
 1. लङ्घ् 1. p. (scribitur लङ्घ्, gr. 110^a) salire, insilire.
 BHATT. 15.32.: अन्ये (कपयः) शैलान् अल-
 िषुः (schol. आद्वाताः); v. 2. लङ्घ् et cf. रङ्ग्, रहू,
 goth. *laika* salio; fortasse graec. λαγ्यό sicut scrt. शश
 nostrum *Hase*, a saliendo dictum; v. Pott I. 232.)
 2. लङ्घ् 10. p. interdum a. transsilire, transgredi. MAH. 3.
 11173.: ना 'स्ति श्रातिर् ममो' त्यातुम् ... लङ्घ-
 यित्वा प्रयाहि माम्; 11174.: तम् ... न लङ्घये; 11178.:
 सागरः प्लवगेन्द्रेण क्रमेणै केन लङ्घितः tñop. UR.
 36.7. infr.: येन मम त्वयो पदेशो लङ्घितः; MAN.5.
 151.: तम् (पतिम्) शुश्रूपेत जीवनं संस्थितम् न
 लङ्घयेत् «mortuum non transgrediatur» (novo matrimo-
 nio), cf. BR. 2.34.; aliter Kullükabhattus hoc praecep-
 tum explicat: मृतम् ना 'तिक्रामेद् व्यभिचारेण तदो-
 यश्चाद्वर्त्यादिविरहितया पारलौकिककृत्यखण्डने-
 नच; MAN. 8.371.: भर्तारं लङ्घयेद् या तु स्त्री (schol.

या त्वी ... पतिम् पुरुपान्तरोपगमनाल् लङ्घयेत्).
c. अभि transsilire. MAN. 4.54.

c. अव कालम् अव° tempus transigere. GHAT. 7.

c. वि transgredi, peccare. RAGH. 9.741. Relinquere, abjicere. RAGH. 3.4.: अभिलापे ... तथाविधे मनो ब्रव-
न्था 'न्यरसान् विलङ्घ्य (schol. त्यक्ता).

लङ्घन n. (r. लङ्घव् s. अन) 1) transgressio. BR. 2.34.

2) contemtio, repudiatio, rejectio. UR. 33.15.

लङ् 1. p. लच्छामि (लक्षणे) notare; v. लाञ्छू.

1. लङ् 6. A. erubescere, pudere. V. लङ्गृ et cf. लङ्कू, रङ्.

2. लङ् 1. p. (भर्त्सने) minari; deridere. V. लङ्.

लङ्गृ 6. p. A. (scribitur लङ्गृ, gr. 110^b) erubescere, pudere. DR. 5.2.: महारथान् अतिवृवन् मूढ न ल-
ङ्गसे कथम्; MAN. 12.35.37.: लङ्गति; MAH. 3.13837.:
लङ्गनिति. — Part. pass. लङ्गन et लङ्गिता pudore af-
fectus, pudibundus. V. 1. लङ्.

c. वि id. MAH. 3.2217.: विलङ्गमाना.

c. सम् id. R. Schl. II. 55.16.: संलङ्गमाना.

लङ्गा f. (r. लङ्गव् s. आ) pudor. IN. 5.36.

लङ्गावत् (a praec. s. वत्) pudore affectus, pudibundus.
N. 3.18.

1. लङ् 1. p. (भर्त्सने, scribitur लङ्, gr. 110^a) i. q. 2. लङ्.

2. लङ् 10. p. (भानिकेतनहिंसाबलदानेषु क. भावद्धार्थे वृ; scribitur लङ्, gr. 110^a) splendere; habi-
tare; laedere, occidere; robustum esse; dare; loqui.

3. लङ् 10. p. (भासने) splendere.

लङ् 1. p. (ब्राल्ये क. ब्राल्योत्ती वृ.) puerilem esse; puerili-
ter, inepte loqui.

1. लङ् 1. p. (विलासे) ludere, jocari. Cf. लल्.

2. लङ् 10. p. लङ्गयामि (आक्षेपे क. ज्ञेपे वृ.) jacere, congi-
cere, dejicere, prosternere. V. लाङ्, लएङ्.

3. लङ् 10. p. लङ्गयामि (गिद्धेन्मथने क.) linguam exse-
rere.

4. लङ् 10. p. लाउयामि (उपसेवायाम् क. उपसेवने वृ.)
colere, venerari; ministrare. Cf. लल्.

5. लङ् 10. 4. लाउये (वोप्सायाम् क. वोप्से वृ.) desiderare,
optare.

1. लएङ् 1. et 10. 4. (उत्कैषे) extollere, in altum tollere.
V. श्रोलाणङ्.

2. लएङ् 1. et 10. p. (भाषणे क. भाषे वृ.) loqui.

लता f. planta repens. H. 4.23.

लप् 1. p. 1) loqui. GITA - G. 1.41.: लपितुङ् किम् अपि
श्रुतिमूले. 2) queri, lamentari. NALOD. 3.27.: ललाप
(schol. विललाप). — Intens. queri, lamentari. MAH. 3.
10200.: लालप्ये व सकरणम्; R. Schl. II. 75.45.: ला-
लप्यमानस्य ... मुड्डमुड्डर् निःश्वसतश्च धर्मं सा तस्य
शोकेन दग्गाम रात्रिः; MAH. 1.968.: लालप्यतस् तस्य
भावीर्यं दुःखितस्यच (लालप्यतस् pro लालप्यमानस्य,
v. gr. 597.); 1.4168.6557.8449. (Cf. रङ्, hib. labhrāim
«I say, speak», labhradh «speech, speaking, discourse»;
lat. loquor, mutato p in qu sicut e. c. in quinque = पञ्च;
lā-mentum, gr. λάλος, λαλέω per redupl., abjectā radici
letterā finali; lith. lēpju jubeo. Huc etiam pertinere
videntur nonnullae quae labium vel lambere significant
voces: lith. lupa labium, russ. ruba, pers. leb, lat. labium,
labrum, lambo; anglo-sax. lapie lambo, germ. vet. laffu
lambo, lefs labium; v. लपन्.)

c. अप recusare, denegare. R. Schl. II. 75.24.: यश्चादक्षि-
णाम्.

c. आ loqui, alloqui. DR. 3.3.: अरप्ये कथम् एकम् एका
त्वाम् आलप्येन.

c. प्र 1) loqui. BH. 5.9. 2) blaterare, garrire. SAK. 32.3.:
प्रलपत्य एव वैधेयः 3) lamentari. R. Schl. II. 64.1.
4) cum lamentatione alloqui aliquem, c. acc. MAH. 2.
2339.: ताम् ... प्रलपन्तीं स्म पाण्डवान् दुःशासनः
सभामध्ये विचकर्प.

c. वि queri, lamentari. H. 1.28.: शोकपरीतात्मा विल-
लाप. ATM. N. 21.16.: एवं विलपमाना. Trans. 1) cum
lamentatione eloqui aliquid. MAH. 2.2343.: पतिता वि-
ललापे दम्; N. 13.43.: एवमादीनि ... विलप्य व-

राङ्गना प्रलापानि. 2) lamentari, deplorare aliquem.
R. Schl. I. 1. 33.: विलपन् सुतम्.

लपन n. (r. लप् s. अन्) os, oris. AM.

लब्ध v. लभ् (gr. 83.).

लभ् 1. a. *interdum p.* adipisci, obtainere. BH. 4. 39.: ज्ञानं लभते; 11. 33.: यशो लभस्व; SA. 5. 31.: स्वम् एव राज्यं लभतां स पार्थिवः; IX. 3. 9.: ना 'लभच्' इर्म्; 5. 59.: सुदम् परमिकां लेभे; R. Schl. I. 10. 10.: लास्यतेच ततः कामम् क्षणिपुत्रात्; 15. 14.: तासु त्वम् लास्यसे पुत्रान्. Concipere गर्भम् foetum. MAH. 3. 10496.: सर्वाश्च गर्भान् अलभन्. — *Caus.* लम्भयामि (gr. min. ed. 2. 471. 5.) facere ut quis adipiscatur, dare, *inde* tradere, c. acc. pers. et rei. RAGH. 18. 8.: पुत्रम् ... क्षमां लम्भयित्वा; MAH. 2. 1529.: देहेनेदद्य लभितः. — *Desid.* लिप्त् (gr. 552.) obtainere cupere. MAN. 7. 99.: अलब्धस्यै 'व लिप्तेत लब्धं रक्षत्. (Cf. रम्, gr. ΔΑΒ, λαμβάνω, quod inserta nasalis convenit cum Caus. लम्भयामि et Pass. praet. multif. 3. p. अलाभ्मि; lith. *labas* bonus, *labis* «Hab' und Gut», boruss. vet. *labba-s* bonum, possessio = लाभ, Nom. लाभस्, *lab-s* bonus; *pal-lapsitwei*, *pal-laipsitwei* appetere, desiderare ad Desid. लिप्त् e लिलप्त् referri potest; slav. *lov-i-si* captare; heb. *lamh* manus, a sumendo dictum esse censeo, sicut gr. Χείρ convenit cum हृ i. e. हर् sumere; *mh* = म् sicut in *neamh* = नमस्, v. Pictet p. 50, 51.

c. अभि *Desid.* अभिलिप्तामि sumere, tollere cupio. MAH. 1. 2940.: सा 'गच्छत् त्वरिता भूमिं वासत् तद् अभिलिप्ततो.

c. आ 1) tangere. MAN. 11. 202.: गाम् आलभ्य विश्वध्यति. 2) occidere (?). SA. 5. 99.: न जीविये वररिह सत्येना "त्मानम् आलभे. V. आलम्भ.

c. आ praef. उप 1) adipisci, obtainere. SAK. 14. 13.: तन्त्रित एनाम् उपालस्ये. 2) vituperare, reprehendere. SA. 5. 84.: मात्रा पित्राच ... उपालब्धः सुब्रज्जशश्च चिरेणा "गच्छसो 'ति ह; RAGH. 7. 41.

c. आ praef. सम् tangere, mulcere. R. Schl. I. 29. 25. 41. 23. II. 25. 35.

c. उप 1) adipisci; concipere (utero). R. Schl. I. 15. 25.: गर्भान् उपलेभिरे श्रुभान्. 2) percipere, animadverte, videre, intelligere. N. 8. 3.: नलस्य वृत्तसर्वस्वम् उपलभ्य; 11. 35.

c. घ्र decipere. N. 14. 5. 13. 15.

c. घ्र praef. वि� 1) id. SAK. 107. 9. 2) violare. MAH. 3. 223.: स वै धर्मो विप्रलब्धः ... पापात्मभिः.

c. प्रति recuperare. MAH. 3. 712.: प्रतिलभ्यच चेतनाम्.

लम्ब् 1. a. *interdum p.* (scribitur लब्, gr. 110^a) labi, cadere, praecipitare, incidere. MAH. 1. 1038.: तेन लम्बामहे गर्ते; 2. 2187.: प्रपाते त्वं लम्बमानो न वेत्सि; 3. 8555.: गर्तम् एतम् अनुप्राप्ता लम्बामः; R. Schl. II. 40. 21.; DR. 6. 18.: वृक्षाश्च लम्बन्ति तथै 'व भग्नाः Occidere, de sole, R. Schl. I. 33. 20.: लम्बमाने दिवाकरे; 65. 34.: लम्बते रविमण्डलम्. — V. लम्बय्. (Cf. lat. *labor*, *labo*; lith. *rambus*, v. praef. विः de *remju*, *remjō-s* v. praef. अव्र.)

c. अव्र 1) i. q. simpl. MAH. 1. 1035.: अवलम्बन्ते गर्ते; 4. 1040.: क्षृये एवलम्बति. 2) inniti, c. acc. UR. 8. 16.: राजानम् अवलम्बते; R. Schl. II. 52. 51.: त्वया त्व इदानोम् ... राजत्वम् अवलम्ब्यताम्; HIT. 32. 17.: येन ... नैराश्यम् अवलम्बितम्. Prehendere. RAGH. 7. 9.: हस्तेन तस्थाव् अवलम्ब्य वासः (schol. गृहीत्वा). — *Caus.* fulcire, sustentare, sustainere. UR. 33. 3. infr. ब्रुमुक्तिस्य मे जोवितम् अवलम्बयतु भवान्. (Cf. lith. *remju* fulcio, *remjō-s* innitor, *ramtis*, *ramstis* fulcrum.)

c. अव्र praef. सम् fulcire. MAH. 3. 10988.: ब्राह्मन्याम् ... ऊर्ज्ज समवलम्बतः.

c. आ 1) fulcire. MAH. 3. 10989.: आलम्बमाना सहिताव् ऊर्ज्. 2) prehendere. BHATT. 14. 95.: आलम्बे महास्त्राणि (schol. G'. गृहीतवान्, BH. जग्राह).

c. आ praef. सम् 1) inniti, morari. HIT. 4. 4. 9.: इनपदे लक्ष्मो समालम्बताम्. 2) prehendere. BHATT. 11. 1.: समाललम्बे (Pass.) ... पद्मैः प्रहासः.

c. उत् उष्माभित erectus. MR. 68. 3.

c. उत् praef. सम् समुष्माभित id. MR. 68. 10.

c. वि cunctari. N. 20. 16.: ना यद्ग कालो विलम्बितुम्.
(Cf. lith. *rambus* piger.)

लम्ब (r. लम्ब् s. अ) amplus, magnus, longus, latus, turgidus. II. 2. 3.

लम्बवर्णठ (BAH. e praec. et ठठर् venter) turgidum ventrem habens. II. 2. 3.

लम्बयू (Denom. a लम्ब, v. gr. 589.) extendere. RAGH. 6. 75.: को लम्बयेद् आहरणाय हस्तम् (schol. लम्बद्ध कुर्यात्).

लम्बस्फिच् (BAH. e लम्ब et स्फिच् clunis) turgidas culnes habens. II. 2. 3.

लय् 1. 4. (गती) ire. Cf. र्य्, वय्.

लय m. (r. 2. लो s. अ) domus, habitatio. MED.

लल् 1. p. interdum a. lascivire, ludere, hilarem esse, voluptate frui. R. Schl. I. 9. 19.: ललमाना वरङ्गनाः; IX. 1. 27.: शिशुर् यथा पितुर् अङ्गे मुसुखं वर्तते ... तथा तवा 'ङ्गे ललितं शैलराज मया प्रभो. — ललित amoenus, gratis, suavis, venustus, pulcher. Lass. 65. 16. 70. 2. 91. 14. SAK. 34. 15. MEGH. 33. 65. Subst. n. venustas. R. Schl. I. 9. 16. — ललितम् Adv. pulchre, belle, suaviter. DEV. 10. 27.: गन्धर्वा ललितज् जग्नः. — Caus. exhilarare, gaudio afficere. R. Schl. II. 47. 6.: यो नः सदा लालयति पिता पुत्रान् इवौ "रसान्"; 43. 15.; MAH. 2. 1797.

ललन् lasciviens, ludens, *praesertim* fem. ललना. IX. 5. 6.

ललाट n. frons, frontis. N. 19. 16.

ललाम n. decus, ornamentum. SAK. 34. 7.

ललित v. लल्.

लब्ध m. (r. लू s. अ) frustillum, particula, res minuta, paullum quiddam, *praesertim* in fine comp. UR. 74. 10.: आमिपलब्धः; 72. 13.: अपराधलब्धः; MEGH. 21. 71, 91.

लब्धण n. (r. लू s. अन्, anomale mutato न् in ए) sal. V. sq. लब्धणम्भन् n. (aqua salsa, TATP. e लब्धण et अम्भन् aqua) mare salsum. M. 40.

लब्धणोद् m. (aqua salsa, TATP. e लब्धण et उद् aqua) id. AM.

लब्धलो f. nomen plantae repentis. UR. 84. 1.

लप्र् 10. p. v. 2. लस्.

1. लप्र् 1. et 4. p. a. desiderare, optare, appetere. (Cf. लस्, लालस्, gr. λῶ, λῆμα, λωῖων, λωῖτερος, λωῖστος, λιλαιόμαι, v. Pott. I. 271.)

c. अभि id. MAH. 1. 6580.: का ... कन्या ना 'भिलयेन् नाथम् भर्तारम्; IX. 5. 35.: चिराभिलयितो वार ममा 'प्य एष मनोरथः; SA. 3. 13.: पूर्वम् एवा 'भिलयितः सम्बन्धो मे त्वया सह.

2. लप्र् 10. p. v. 2. लस्.

1. लस् 1. p. (श्लेषणविलासयाः क. श्लिपिक्रोडे v.) 1) amplexi, ludere, jocari. *Ut videtur, primitive* se movere (v. *Caus.* et लस् praef. उत्). 2) radiare, luccere, splendere. MAH. 3. 15533.: लसत्कौस्तुभभूपणः; NALOD. 1. 34.: निप्तलसन्नालीकान् (schol. लसन्तो दोप्यमानाः); 46.: लसमानान् (schol. देदोप्यमानान्). — *Caus.* लालयामि ludere, jocari facio; agito. UR. 18. 4.: लताङ् कौन्दोञ्च लालयन् (वायुः). V. लालस et cf. लल्, lat. *lascivius, lascivire*.

c. उत् se movere; splendere. BHATT. 9. 86.: उत्तासत्कु-सुमाम् पुण्यां हेमरक्षलताम् इव (schol. G'. चलत्पु-प्याम्, BH. राजत्पुप्याम्). — *Caus.* exhilarare. उत्तासित exhilaratus. उत्तासितम् Adv. laete. HIT. 21. 15.: तन् द्वाहा 'त्तासितम् व्रूते.

c. वि ludere, jocari, se oblectare, *praesertim* ludo amatorio frui, c. instr. HIT. 42. 9.: निर्दयम् आलिङ्गय पर्यङ्गे तथा विललासि; GITA-G. 7. 13. 14. sq.: का 'पि मधु-रिपुणा विलसति युवतिः. C. loc. GITA-G. 1. 38. sq.: हरिर् इह मुधबधूनिकरे विलासिनि विलसति. Absol. l. c. 11. 14.: इह विलसि. 2) splendere. BHATT. 10. 68. — विलसित n. splendor. UR. 78. 15.: अचिर-प्रभाविलसितः.

2. लस्. लप्र्. लप्र् 10. p. लालयामि etc. (शिल्पयोगे) artem exercere, manu operari.

ला 2. p. (दाने आदाने क. ग्रहे v.) 1) dare. 2) sumere. BHATT. 14. 92.: ललुः खङ्गान्; 15. 53. (Cf. दा, रा.)

लाक्षा f. genus pigmenti rubri. RITU-S. 1. 5.

लाख् 1. p. (शोपणालमर्थयोः) arescere; ornare. Cf. राख्
p. 288, ubi राख् pro राक् legendum.

लाघ् 1. 4. i. q. रघ्.

लाघव n. (a लघु० levis s. अ०) levitas; trop. contemtus. BH.
2.35.

लाङ्गूल n. (ut videtur, a r. लङ्गू० s. उत्त०) cauda pilosa.
HIT. 26.5. 76.6.

लाङ्गूल n. id. HIT. 51.16.

लाज् 1. p. (भत्सने क० भत्सने भर्गं व०) minari, terrere;
frigere, assare, torrere.

लाज्जू 1. p. i. q. लक्ष्मूः.

लाज्जन n. (r. लाज्जू० s. अन) nota, signum.

लाज् 1. p. (scribitur लाज्० gr. 110^a) i. q. लाज्०

लाभ् 10. p. (प्रेरणे क०) mittere.

लाभ m. (r. लाभ० s. अ०) 1) adeptio, impetratio. HIT. 4.3.
2) lucrum. N. 12.132. BH. 2.38. (V. लभ०)

लालस (a लालस० - INTENS. rad. लस० - s. अ०) desiderans.
IN. 5.1. N. 12.84.124.13.1.

लाला f. saliva. RITU-S. 1.5.

लावण्य n. (a लवण० sal s. य०) 1) salsitudo. 2) pulchritudo, venustas. HIT. 31.20.63.15.

लिख् 1. 6. p. 1) scarificare, leviter incidere, radere, scalpare, (v. compp. c. उत्, प्र, वि). HIT. 43.15.: काकश्च तस्यो परि चह्वा किमपि लिखतु. Tangere. BHATT. 15.22.: मूर्धा० दिवम् इवा लेखोत् (schol. BH.
स्पृष्टवान्; v. praef. उत्). 2) scribere. HIT. 4.4.: मित्रलाभः ... लिख्यते. 3) delineare, pingere. MAH. 2.731.: यो मानू० भक्त्या लिखेत् कुडये. (Huc trahit posset lat. ri-ma, cf. रेखा pro लेखा.)

c. अभि scribere. UR. 24.12.: अभिलिख्य.

c. आ० delineare, pingere. SA. 2.13.: चित्रे अपिचा "लि-
खत्यू० अश्वान्.

c. उत् scarificare, radere. MAH. 3.374.: चरणेनो लिखनू०
महोन्. Tangere. N. 12.53.: खम् उलिखद्धिः ... शृङ्ग-
शैतीः.

c. प्र scarificare, radere. MAN. 4.55.: न ... प्रलिखेदू भूमिम्.

c. वि id. A. 3.19.: पृथिवीं विलिखन्यू० चरणौः; RAGH. 6.
15.: पादेन हैमं विलिलेख पोठम्.

लिङ्गू 1. p. (scribitur लिङ्० gr. 110^a) ire. V. रख्०

लिङ्गू 1. p. (गतौ० scribitur लिङ्० gr. 110^a) ire. V. रख्०

c. आ० amplexi. HIT. 42.9.: निर्दयम् आलिङ्गय. — ATM.
R. SCHL. II. 64.30.: किन् नु ना "लिङ्गसे".

c. आ० praef. प्रति vicissim amplexi. MR. 176.13.

c. आ० praef. सम्० amplexi. H. 4.20. BR. 2.36.

लिङ्गू 10. p. (चित्रोकरणे क० चित्रे व०; scribitur लिङ्०)
pingere. Cf. लिख्०.

लिङ्ग n. (r. लिङ्गू० s. अ०) 1) signum, indicium. N. 5.14.
BH. 14.21. 2) penis. 3) phallus.

लिप् 6. p. 4. लिम्पामि, लिम्पे (gr. 335.) ungere, oblineare, contaminare, polluere. BHATT. 19. 11.: र्म्बैर०
लिम्पेत (schol. विलेप्त्यय) वर्णकैः; HIT. 21.14.: मां-
तासु० लिलसान्यू० अस्थोनि०. trop. BH. 4.14.: न माङ्ग
कर्माणि लिम्पन्ति; 5.10.: लिप्यते न स पापेन. (Cf.
gr. λίπος, λιπάρω, ἀ-λείφω, lat. li-no, li-mus, de-libuo,
lith. pri-lip-ti adhaerere, ankeben, praes. pri-limpū =
प्रलिम्पामि; slav. ljepli-ti glutinare; heb. laib, laibe
«mire, dirt, clay»; germ. vet. līm gluten; Pottius I. 258.
huc trahit goth. salbón - sa-lbón - nostrum salben, ita
ut sa respondeat praep. सम्० vel स et ल० radici लिप्०.

c. अनु० i. q. simpl. HIT. 42.1.: रजपुत्रेण ल्लातानुलिप्तेन; N. 16.13.: मलपङ्कानुलिलसाङ्गोम्.

c. अव अवलिप्त �vanus, fastuosus, superbus. BR. 1.11.19.

c. आ० i. q. simpl. MAH. 2624.

c. उप id. MAH. 2.2625.: पांशुपलिलसर्वाङ्गः; BH. 13.32.
Caus. oblinendum curare. MAN. 3.206.

c. वि i. q. simpl. HIT. 128.12.

c. सम्० Caus. ungere. MAH. 1.4950.: चन्दनेन ... समले-
पयन्.

लिप्त Desid. rad. लभ० (gr. 552.).

1. **लिश्** 6. p. (गतौ० क० गत्याम् व०) ire.

2. **लिश्** 4. p. (अल्पोभावे क० तौक्षये व०) parvum, exiguum
esse. V. लेश. (Benfey huc trahit gr. ὁ-λίγος,

lith. *lēšas* macer; cf. boruss. vet. *likuts* parvus; v. लेशा.)

लिह् 2. p. a. lingere, lambere (लैठि, लोठि v. gr. 102.).

HIT. 28. 13.: अस्त्य निर्दशनः श्वे 'व डिल्ह्या ले-
ठि. — Intens. लेलिह्, लेलित्य. MAH. 3. 10394.: लेलि-
हृडिल्ह्याः; A. 10. 43.: लेलिहानैर् महानागीः; BH. 11.
30.: लेलित्यसे … लोकान् समग्रान् वदनैर् डवल-
द्धिः. — In dial. Vēd. रिह् pro लिह्, RIGV. 22. 14.: पयो
विप्रा रिहन्ति. (Cf. gr. ΑΙΧ, λείχω, λίχνεος, λιχα-
νός; hib. *lighim*, *im-lighim* «I lick»; lat. *lingo*; goth.
laigō lingo = Caus. लेह्यामि, v. gr. comp. 109^a). 6.;
lith. *laiz'au* lingo, *liēz'uavis* lingua; slav. *ob-lič-a-ti* lin-
gere.)

c. अव i. q. simpl. DR. 6. 21.: पुरा सोमो ऽधर्गो ऽवलि-
त्यते श्रुना; MAH. 1. 667.

c. आ id. RAGH. 2. 37.: सेनान्यम् आलोछम् इवा 'सुरा-
खैः.

c. परि circumlambere, part. pass. परिलोछ. R. SCHL. II.
61. 16.

c. सम् i. q. simpl. MAH. 3. 10653.

c. सम् praeſ. परि circumlambere. MAH. 3. 11500.: भीमः
सूक्कणी परिसंलिहन्.

1. ली 1. p. (द्रवोकरणे क. द्रावणे v.) liquefacere, solvere.
लोन solutus, dirutus, extinctus. R. ed. Ser. II. 46.
10.: लोनपुष्करपत्र. (Cf. 1. री, lith. *ly-ti* pluere, *ly-a*
pluit (*y* = *i*), *ly-tus* pluvia; slav. *li-ja-ti* fundere; hib.
leaghaim «I melt, thaw, dissolve» = लयामि cum *gh*
pro यू; *leaghan* «liquor»; lat. *liqueo*, *liquo*.)

c. आ Pass. dissolvi, tabescere. N. 11. 14.: मुञ्जर् आलो-
यते भीता.

c. प्र Pass. dissolvi, perire, evanescere, mori. BH. 8. 18.:
रात्र्यागमे प्रलयन्ते; MAH. 4. 240.: एकः प्रजायते ज-
न्तुर् एकः प्रलोयते (schol. म्रियते); प्रलोन् mortuus.
BH. 14. 15.

c. वि Pass. id. v. sq.

c. वि praeſ. प्र Pass. id. BH. 4. 23.: कर्म समग्रम् प्रवि-
लोयते; MAH. 1. 6462.: फेनवत् प्रविलोयते.

c. सम् v. 2. ली.

2. ली 9. p. 4. a. लिनामि (gr. 385.) adhaerere, inhaerere, in-
sidere (secundum κ. et ν. amplecti, श्लेषणे κ. शिल-
पि ν. cf. लिङ्गः) लीन adjunctus, adhaerens, inhae-
rens, insidens, morans. BHATT. 2. 19.: न पङ्कजन् तद्
यद् ऋलोनपद्यदम्; RAGH. 9. 65.: कुञ्जलीनान् …
सिंहान्; MAH. 1. 4310. 4314.: ददशुस् तत्र (आश्रमे)
लीनांस् तांश् चौरान्.

c. अभि incumbere, inniti, c. acc. MEGH. 37.: भुजतरुव-
नम् … अभिलोनः.

c. नि 1) considere, c. acc. vel loc. MAH. 3. 10560.: ऊरं
राज्ञः; समासाध्य, कपोतः श्येनजाद् भयात् … निलि-
ल्ये; BHATT. 14. 76.: निलिल्ये मूर्धि गृध्रा ऽस्य. नि-
लोन insidens. BHATT. 2. 5.: पुष्पैः … निलीनभृक्षैः;
Incessus, habitatus. R. SCHL. II. 46. 3.: अरण्यानि … नि-
लोनानि मृगदिङ्गैः. निलोयमान sedens. UR 86. 4.
infr.: आश्रमयादपशिष्वरे निलोयमानः. 2) procedere,
procumbere. MAH. 3. 11109.: निलिल्युर् वनवासिनः
समुत्पेतुः खगास् ब्रस्ताः; 10975.: भीता वायोर् नि-
लिल्ये; A. 6. 13.: वित्रेसुश्च निलिल्युय भूतानि (sic
legendum pro विलिल्युश्च).

c. नि praeſ. सम् sedere. MAH. 3. 13654.: उपरिष्टाच्च वृ-
क्षस्य वलाका सन्ध्यलोयतः.

c. सम् morari, versari. SU. 2. 20.: संलीनम् अपि उर्णेषु
निन्यतुर् यमसादनम्.

लोला f. 1) ludus, praesertim feminarum amore captarum.
MEGH. 36. 66. SRINGARA-T. 1. 8. 9. 2) derisus. R. SCHL.
I. 62. 13.

लुच् 1. p. evellere. BHATT. 14. 59.: केशान् लुलुच्. (Cf.
रूप, लुप्; slav. *luč-i-ti* separare; goth. *raupja* evello,
nostrum *raufe*.)

c. अव id. MAH. 3. 10760.: अवलुच्य जठाम् एकाम्;
10761.: अवलुच्य पराम्.

c. वि BHATT. 18. 38.

लुञ्ज् 10. p. (scribitur लुञ्; gr. 110^a.) i. q. 2. लञ्ज्.

1. लुह् 1. et 4. p. se volutare. BHATT. 3. 32.: लुद्यन् स-
शोको भुविः 18. 11.: भूमौ लुद्यन्ति. 2. लुह्.

2. लुद् 1. A. i. q. 1. रुद्.
3. लुद् 10. P. (भापार्थ क. भापे v.) loqui. Cf. 2. रुद्, रु.
1. लुह् 6. P. se volutare. III. 123.18.: पतितः पृथिवी-
तले लुलोठः; ५५.11.: मणिरु लुठति पादेषु. (V.
1. लुह् et cf. hib. *luth* «I move, I hasten».)
2. लुह् 1. P. (उपघाते क. प्रतीघाते v.) ferire, occidere,
perturbare; arcere, avertere. Cf. रुह्.
3. लुह् 1. A. (प्रतीघाते) arcere, avertere. Cf. रुह्.
4. लुह् 10. P. furari. Cf. लुण्ह, लुण्ह, लुण्ह.
1. लुड् 1. P. agitare, perturbare. Caus. id. MAH. 1.2833.:
तद् वनम् ... लोडयामास दुप्यन्तः; R. Schl. II.
95.18.: मृगयूथलोडिताम्. Cf. 1. लुह्, 1. लुह्, लुल्.
c. आ Caus. 1) agitare. MAH. 1.7921.: कामेना "लोइय-
ते मनः; 2) miscere. R. Schl. II. 48.24.: विषम् पिव-
ता "लोइय; MAH. 4.689.: विषम् आलोइय पात्यामि;
v. sq.
- c. आ praef. सन् Caus. miscere. MAH. 3.11477.: विषम्
एतत् समालोइय प्राशितन् त्वया.
2. लुड् 6. P. (संवृती क. शिलपि v.) tegere; amplecti.
1. लुण्ह 1. P. (स्तेये क. हूनुती v.; scribitur लुह्, gr. 110^a.)
furari. Cf. रुण्ह, लुण्ह, 4. लुह्.
2. लुण्ह 1. et 10. P. (स्तेये क. अवश्चार्ये v.) furari; sper-
nere, despicere. V. 1. लुण्ह.
- लुण्ह 1. P. (scribitur लुह्, gr. 110^a.) i. q. रुण्ह.
- लुण्ह 10. P. (चार्ये) furari. V. 1. लुण्ह.
- लुण्ह 1. P. हिंसासङ्क्लेशयोः; scribitur लुय्, gr. 110^a.)
ferire, laedere, occidere; dolore afficere.
1. लुप् 6. P. A. लुम्पामि, लुम्पे (gr. 335.). Findere, rum-
pere, interrumpere, irrumpere, conturbare, perde-
re, destruere. MAH. 1.5560.: लोकान् विश्वासयित्वै
'व ततो लुम्पेद् यथा वृकः; III. 113.3.: स्वामिनं
लोम्पुम् इच्छामि; MAH. 2.189.: तस्य व्रतन् न लुप्यते;
9.211.: तस्य भागो न लुप्यते; Br. 2.15.: ब्राले गस्मिन्
अनाधे ... सर्वतो लुम्पे; BH. 1.42. — Caus. laedere,

- violare, turbare. MAN. 8.16.: धर्मन् न लोपयेत्; R.
Schl. II.35.9. — Cum abl. avertere. RAGH. 12.9.: स-
त्याद् ग्रुम् अलोपयन्. (Cf. lat. *rumpo, ruptus* =
लुप्तस्; lith. *tuppù* glubo, cutem, pellem detraho; russ.
luplju id.; polon. *tup-a-c* scindere, *tupiez'* praeda, rapina
(v. लोपत्र); slav. *lom-i-ti* frangere; goth. *raubó* rapio,
raupja evello (v. लुच्) = Caus. रोपयामि; fortasse
etiam lat. *rapio* ad Caus. referendum est, abjecto poste-
riore diphthongi आ elemento; gr. λέπω; hib. *reubaim*
«I tear, lacerate», *reuban* «plundering, destroying, robbery»;
lomaim «I sheer, shave, make bare» = लुम्पामि
ejecto प.)
- c. अव irrumpere. MAN. 7.106.: वृकवचा 'वलुम्पेत-
- c. प्र disturbare, destruere. MAH. 1.7750.: ब्राल्मणस्य ...
हविर् धाह्वः प्रलुप्यते.
- c. प्र praef. वि perturbare, disturbare, destruere. MAN. 3.
225.: तद् (अन्नम्) विप्रलुम्पन्त्य असुराः.
- c. वि id. MAN. 3.204.: रुद्धासि हि विलुम्पन्ति आदम्
आरक्षवर्जितम्; R. Schl. I. 20.3.: तस्य यज्ञो हि रुद्धा-
मिस् तदा विलुलुप्ते; II. 64.63.: स्मृतिर् मम विलु-
प्यते. — Caus. id. MAH. 1.7752. Exstinguere. MAH. 1.
5233.: तेन (वायुना) तत्र प्रदोषः स दोष्यमानो वि-
लोपितः.
2. लुप् 4. P. i. q. रुप् 4. P.
- लुब्ध v. लुभ् (gr. 83.).
- लुब्धक m. (a praec. s. क) venator. N. 11.33.
1. लुभ् 4. P. cupere, desiderare. लुब्ध cupidus, avidus.
HIT. 10.2.: तण्डुलकण्ठलुब्धान् कपोतान्;
BH. 18.27. — Caus. pellicere, excitare. R. Schl. I. 64.s.:
लोभयामास ललिता विश्वामित्रम्; 12.: यन् माम्
लोभयसे रम्भे. (Cf. lith. *liubju* appeto, concupisco, *praesertim nuptias*; slav. *liub-i-ti* amare; germ. vet. *liubi* amo
= Caus. लोभयामि, *liub* carus, dilectus, *liubi* amor; lat.
lubet, *libet*, *libida*.)
- c. प्र i. q. simpl. MAN. 9.20.: प्रलुलुभे. Caus. pellicere.
SU. 1.12.: रुद्धैः प्रलोभयामासुः खोमिश्चो 'मौ-
- c. वि Caus. pellicere, excitare. RAGH. 19.10.: अङ्गनास्

तम् अधिकं व्यलोभयन्. Concitare in iram; DR. 4.
24.: विलोभामास परं वाक्यैर् वाक्यानि योजतो.
Delectare. R. Schl. II. 94. 1.: स्वस्त्र चित्रं विलोभ-
यन्.

2. लुभ् 6. p. perturbare. Part. pass. लुभित. Cf. लुप्.
c. वि id. BHATT. 9.40.: विलुभितं वातैः केशरम्.

लुभ्व् 1. et 10. p. (अर्दने; scribitur लुब्) vexare.

लुल् 1. p. agitare, perturbare. R. Schl. II. 42.29.: बभूव
लुलितम् मनः; 65.18.: शोकाश्रुलुलितानना. Cf.
लुड़्.

लुप् 1. p. (स्तेये v.) furari. (Cf. लूप्, मुप्.)

लुह् 1. p. (गाध्ये) desiderare, appetere. (Cf. 1. लुभ् et v.
gr. 104.)

लू 9. p. A. लुनामि, लुने (v. gr. 385.) findere, abscindere,
desecare, evellere. RAGH. 3.59.: पतत्रिणा शरात्न-
ज्याम् अलुनात्; DR. 5.6.: सिंहस्य पद्माणि मुखाल्
लुनाति. BHATT. 9.80.: नासाम् ... लुलाव. — Part.
pass. लून. R. Schl. I. 55.10.: लूनपञ्च इव द्विजः. (Cf.
लुप्, gr. λύω, lat. so-loo, so-lū-tum = संलू; goth. LUS
(fra-liusa perdo, laus, lusum) adjecta sibilante; lausja
solvo; lith. tāju desino, cesso = Caus. लावयामि; slav.
ro-a-ti evellere, runo, gen. runes-e vellus, v. Miklosich
p. 55.; rus'-i-ti everttere.)

लून v. लू-

लूप् 10. p. (वधे स्तेये v.) occidere; furari. (Cf. लुप्,
मुप्, लू-)

लेख n. (r. लिख् s. अ) epistola. UR. 24.5. inf.

लोखा f. (r. लिख् s. अ in fem.) linea, virga. IX. 5. 15.

लैप् 1. A. (गमनं) ire.

लैप m. (r. लिप् s. अ) unguentum.

लैपन n. (r. लिप् s. अन) id. Lass. 11.2.

लैश m. (r. लिश् s. अ) particula, res minuta, parva. AM.

(= लव् q. v.) in fine comp. MEGH. 105.: अश्रुलेशाः.
(v. लिश्.)

लोक् 1. A. videre. 10. p. (भाषार्थं क. दीप्ति v.) loqui;
splendere. (Cf. लोच्, रुच्, lith. laukiu exspecto;

lett. *lük-o-t* (*luhkoht*) videre; germ. vet. *lögēn*, *luogēn*
videre; angl. *look*; v. रुच्.)

c. अव 1. A. et 10. p. videre, conspicere, aspicere, intueri.
HIT. 10.1.: तांस्तं ताणुलाकणान् अवलोकयामास; 85.

15.: उर्ध्वम् अवलोकते; 22.2.: मृगम् अनागतम् अ-
वलोक्य; 120.16.: चक्रवाकसदृशश्च मत्वो न वा 'प्य
अवलोक्यते.

c. अव praef. सम् 10. p. inspicere, perlustrare. HIT. 106.
1.: योधान् समवलोकयेत्.

c. आ 1. A. et 10. p. intueri, aspicere, inspicere, conspicere,
spectare, contemplari. N. 9.5.: पुष्करम् आलोक्य;
DR. 1.14.: मास् एवा "लोक्य सुन्दरो भजेत्"; RAGH.
14.29.: आलोकयियन् मुदिताम् अयोध्याम् प्रासा-
दम् ... अर्लोह; BHATT. 2.24.: आलुलोके ... तपोव-
नम्; MAH. 3.11024.: वनान्यु उपवनानिच आलोक-
यन्तस् ते ग्राम्यः.

c. आ praef. सम् id. MAH. 2.775. 3.16850.

c. वि 1) videre, conspicere, spectare, contemplari. RAGH.
2.11.: अस्य ... विलोक्यन्त्यो वपुः ... हरिण्यः; 10. A.
R. Schl. I. 44.19.: व्यलोक्यन्त ते तत्र गगनाद् गाढ़्
गतान् नदीम्. 2) ultra aliquid prospicere. MAN. 8.
239.: वृतिन् तत्र प्रकुर्वीत याम् उद्धो न विलोक्येत्.

c. वि praef. प्र prospicere. R. Schl. I. 9.59.: सर्वतः प्रवि-
लोक्यन्.

लोक m. (r. लोक् s. अ) 1) mundus. IN. 1.14. H. 1.36. BR.
1.14. SU. 1.25. 2) in plur. vel initio comp. homines.
Lass. 1.2.12.13. (Cf. lat. locus, lith. laukas campus.)

लोच् 1. A. videre. 10. p. (भाषार्थं क. भासि v.) loqui; lu-
cere. (Cf. लोक् unde लोच् mutata gutturali in lab.)

c. आ 1) videre, conspicere. MAH. 2.617.: आलोच्य गि-
रिमुख्यन् तम्. 2) considerare, reputare, cogitare. HIT.
10.10.: लोभाकृष्टेन केनचित् पान्थेना "लोचितम्;
14.17. et 91.19.: इत्यु आलोच्य.

लोचन n. (r. लोच् s. अन) oculus. MEGH. 28. RAGH. 3.41.
II. 2.36.

लोद् 1. p. (उन्मादे) mente captum esse; v. लौड़्.

लोट् 1. p. i. q. लोट्.

लोध्र m. (pro रोध्र, a primitivā formā radicis रुह्न crescere q. v. suff. र) nomen arboris. N. 12. 4.

लोपत्र n. (r. लुप् s. त्र) raptum, rapina. MAH. 1. 4309.

लोभ m. (r. लुभ् cupere s. भ्र) cupiditas, aviditas. DR. 7. 13. A. 4. 49.

लोभनोय (r. लुभ् s. भ्रनोय) desiderandus, v. sq.

लोभनोयतमाकृति (BAH. e लोभनोयतम maxime desiderandus, amoenissimus et आकृति forma) amoenissimam formam habens. IN. 5. 14.

लोमन् n. (pro रोमन् q. v., रु mutato in ल्) corporis pilus.

लोमहर्पण (BAH. ex praec. et हर्पण erectio) corporis pilorum erectionem efficiens, terribilis. A. 3. 21.

लोल (r. लुल् s. भ्र) 1) tremulus. MEGH. 28. 2) cupidus.

MEGH. 101. c. infin.; v. लौल्य.

लोट् 1. a. (सज्जाते क् संहतौ व.; fortasse *Denom.* a लोष्ट coacervare.

लोष्ट m. n. (v. लोट्ट) gleba.

लोष्ट id.

लोह m. n. (pro रोह sicut लोहित pro राहित q. v.) ferrum (a colore).

लोहकार m. (e praec. et कार faciens, factor) faber ferrarius.

लोहित (pro रोहित q. v.) ruber. H. 3. 2.

लोहिताक्ष (BAH. ex praec. et अक्ष q. v. oculus) rubros oculos habens. H. 3. 2.

लोहिताङ्ग m. (BAH. e लोहित et अङ्ग) planetा Mercurius. AM.

लोहितेक्षण (BAH. e लोहित ruber et इक्षण q. v. oculus) i. q. लोहिताक्ष.

लौकिक (a लोक s. इक) 1) mundanus. 2) humanus.

लौट् 1. p. i. q. लोट् लोट्.

लौल्य n. (a लोल s. य) desiderium, cupiditas, aviditas. HIT. 113. 18.

ल्पी (ल्यो?) 9. p. i. q. लो 9. p.

व

वंश m. 1) arundo. IN. 1. 8. 2) turba, multitudo. DR. 8. 5.

3) stirps, gens, familia. IN. 5. 41. 43. (Cf. goth. *raus*, them. *rausa*, arundo, mutato *v* in *r*, *n* in *u* (v. gr. comp. §§. 20. 432.); germ. vet. *rór.*)

1. वंद् v. वंह्.

2. वंद् 10. p. (युतौ; scribitur वंह्, gr. 110^a.) splendere.

वक् m. grus.

वकुल m. nomen plantae (Wils.: *mimusops elengi*). N. 12. 40.

वक्कू 1. a. (गतौ) ire. Cf. वज्ज्, वस्क्, वङ्कू, वख्, वङ्खू, वङ्गू, वल्ग्.

वक्त् (r. वच् s. त्) Subst. orator. HIT. 70. 9. Adj. eloquens. IN. 4. 12. DR. 7. 17.

वक्त्र n. (r. वच् s. त्र) 1) os. 2) vultus. N. 21. 9. 24. 4. (Fortasse lat. *latrare* e *vactrare*, v. gr. comp. 20.)

वक्र (r. वङ्कू ejectā nasali, suff. र) curvus, flexuosus. MEGH. 28. (Cf. lat. *vārus*, hib. *fiar* «crooked, inclined»; «wicked, perverse»; *fiaras* «crookedness»; *fiařaim* «I incline, bend».)

वक्त् 1. p. crescere. RIGV. 114. 7.: मा न उक्तन्तम् मा न उक्तितम्... ब्रधोः ne nobis adolescentem, ne nobis adulturn occidas. — In praet. redupl. magnum, validum esse. RIGV. 81. 5.: अति विश्वं ववक्तिथ. — उक्तित qui eredit, magnus. RIGV. 85. 2. (V. Westerg. et cf. goth. *VĀHS*, zend. अ॒ष्ट्य॑ ucs crescere; gr. *αὐξένω*, *αὐξάνω*; hib. *fasaim* «I grow, increase», *fasamhuil* adj. «growing, increasing»; lat. *vas-tus* - de *augeo* v. ऊह - lith. *augu* cresco, *auksz-tas* altus; fortasse ऊसिस fraxinus a crescendo dictum, servatā sibilante, ejectā gutturali.)

वक्त्रस् n. (r. वक्त् s. अस्) pectus. (Hib. *uchd* «the breast,

bosom, lap»; fortasse lat. *pectus* cum *p* pro *v*, et *t* pro *s* sicut in gr. ἄρκτος = शक्ति-सू, ex अर्क्ति-सू, *ursu-s.*)

वाख्, वङ्ख् (scribitur वाख्, gr. 110^a.) 1. *P.* ire, sc. mouere. (Cf. लाख् etc., राख् etc., वक्कृ, वङ्खृ, वङ्गृ, वङ्खृ, वल्गृ, lat. *vacillo*, quod p. 62. minus apte tractum est ad कक्ष्; germ. vct. *wankón*, *wanchón* vacillare.)

वङ्ख् 1. *A.* (कौटिल्ये *K.* कौटिल्ये गतौ *v.*; scribitur वक्ष्) tortuose ire; incedere; ire. वङ्खृ tortuose incedens. RIGV. 114.4. (*V.* वङ्ख्, वक्ष् et cf. lith. *wingis* flexus fluminis, germ. vct. *winkel*, anglo-sax. *winkel* angulus, gr. ἀγκή, ἄγνος, ἄγνων. ἄγνυλος, ἄγνυρα; lat. *angulus*.)

वङ्कृ *m.* (r. वङ्खृ s. म्र) flexus fluminis. (Lith. *wingis* id., v. r. वङ्खृ.)

वङ्खृक्रि *m.* (r. वङ्खृ s. रि) costa. HEM.

वङ्ख् व. वाख्.

वङ्ख् 1. *P.* (गतौ *K.* घञ्जे *v.*) ire; claudicare. *V.* वाख्, वङ्.

वङ्ख् *n.* 1) plumbum. AM. 2) stannum. HEM. — वङ्ख् *m.* 1) Bengal. 2) Bengalensis. RAGH. 4. 36. (Hib. *ban* «copper».)

वङ्ख् ध् 1. *A.* (गतौ *K.* निन्दारम्भनवेषु; scribitur वध्) ire; reprehendere; incipere; properare. (*V.* वाख्.)

वच् 2. *P. interdum A.; secundum grammaticos etiam cl. 1. (anom. v. gr. 358. 420. 455. 481. 505.)* 1) dicere, loqui, *c. acc. pers. et rei.* MAII. 3.14025.: अनुकूलन् तथा वचिम्; UP. 75.: उपकोशा वक्ति स्म; II. 3.3.: उवाच भीमसेनम् इदं वचः; N. 9.25.: उवाच दमयन्तो तन् नैप-धङ् करुणं वचः; RAGH. 3.43.: अवोचद् एनम् (v. gr. min. 382. annot.); R. SCHL. II. 40.11.: मा राम वद्यसे. Pass. *c. acc. rei et nom. pers. cui dicitur, et instr. pers. a qua dicitur.* R. SCHL. II. 68.6.: त्यक्तशोकैर् इदं वाच्यः ... भरतः; MAII. 1. 7488.: निःसंशयं श्रेयो वाच्यस् त्वम् अस्ति बान्धवैः. Cum nom. rei. MAN. 8.61.: वाच्यम् ऋतञ्च तैः. 2) appellare. SA. 2.13.: चित्राश्च इतिचो च्यते. — *Caus.* 1) वाच्यामि efficio ut alqs di-

cat, proferat, *praesertim* स्वस्ति वाच्यामि efficio ut alqs precationem salutis proferat, fausta precetur. R. SCHL. II. 25.28. MAII. 1. 6947. 7936. *Etiam omissio* स्वस्ति *id.* BHATT. 17.1.: विप्रान् अवाचयन् (schol. स्वस्ति वाचनम् कारितवन्तः); SA. 1.25.: छत्वा 'ग्निं विधिवद् विप्रान् वाच्यामास; R. SCHL. II. 6.7.: वाच्यामास स द्विजान्. 2) legere (efficere ut litterae loquantur). UR. 25.5. SAK. 23.4. 3) वाच्य vituperandus. SA. 1.32. 4) *i. q. primit.* (secundum grammaticos वच् cl. 10.). BHATT. 6.46.: कथनोयम् अवोचत्. — Desid. विवक्ष् dicere velle. SAK. 53.16. (Cf. boruss. vct. *wack* praef. *en* invocare, *en-wackemai* invocamus, *en-wacke* invocant, *po-wackisna* proclamation; germ. vct. *gi-WAG* dicere, narrare, memorare, *giwah-t* mentio, *ga-wahtlih* memorabilis, celeber, *ga-wahanian* memorare; nostrum *er-wähnen*, v. Graff. I. 696. sq.; lat. *voco*, quod ntitur formā Caus. वाच्यामि, correptā vocali, v. gramm. comp. 109^a.6. et 504.; gr. ἘΠ e FEK, mutatā gutturali in labiale, εἰπον, ἐπος = वचस् *q. v.*; hib. *faighim* «I speak, talk», *faigh* «a prophet», *faighele, faigheleadh* «words, talk, conversation»; serb. *vik-a-ti* vociferari, 1. pers. praes. *vić-e-m*; slav. *rekū* dico, 2. pers. *reć-e-si* = वचसि *vać-a-si*, mutatā semivocali *v* in *r*, gr. comp. 20. et p. 648. annot. 6.; lith. *prá-rakas* propheta, *rekū* clamō, vociferor.)

c. अनु dicere, proferre, recitare. MAN. 11.191.: येषान् द्विजानां सावित्री ना 'नृच्यते.

c. अभि� dicere, loqui. MAII. 3.560.: भीमो अयुवाचै 'नाम् ... इदं वचः.

c. निस् edicere, effari, profiteri. SA. 6.35.: सत्यम् निरुच्यताम्.

c. प्र dicere, loqui, *c. dat. vel gen. pers.* IN. 5.22.: तत् ते सर्वम् प्रवक्ष्यामि; BR. 2.6.: यम् (धर्मम्) प्रवक्ष्याम्यु अहन् तव; N. 12.68.: स्वागतन् त इति प्रोक्ता तैः सर्वेषु तापसीश्च सा. Appellare. MAN. 1.10.: आपो नारा इति प्रोक्ताः.

c. प्र praeſ. सम् id. MAH. 2. 488.: तत् ते ऽहम् सम्प्रवद्यामि माहात्म्यम्.

c. प्रति respondere. N. 6.7.: प्रत्युचुस् ते दिवौकसः; R. Schl. II. 68.1.: प्रत्युवाच ह … ब्राह्मणांस् तान् इदं वचः.

c. सम् i. q. simpl. P. 3.: तम् समवोचताम्.

वचन n. (r. वच् s. अन्) 1) sermo. 2) jussus. N. 16.28.

वचस् n. (r. वच् s. अन्) sermo. N. 20.28. IN. 4.5. (Gr. ἔπος, cuius s ad thema pertinet; v. gr. comp. 128.)

1. वद् p. (गतौ) ire. (Cf. वद्गृ, lat. *vagor*.)

2. वद् 10. p. वाजयामि (संस्कृती गतौ v.) ornare; ire, se movere.

वद्र m.n. 1) fulmen. IN. 3.4. 2) adamas.

वद्रधर् m. (qui fulmen tenet, e वद्र fulmen et धर् qui tenet) cognomen *Indri*. IN. 2.25.

वद्रपाणि m. (fulmen in manu habens, BAH. e वद्र et पाणि manus) id.

वग्रिन् m. (a वद्र s. इन्) id. UR. 5.13.

1. वद्धै 1. p. ire, adire. BHATT. 14.74.: ववद्धुर आहवक्षितिम्. Transgredi. BHATT. 7.106.: वज्ञित्वा भवन् इरम् (schol. अतिक्रम्य). Cf. वद्गक्.

2. वद्धै 10. a. decipere, fallere. R. Schl. II. 37.21.: वज्ञयित्वा तु राजानम्; RAGH. 12.53.: रक्षसा मृगदृष्टेण वज्ञयित्वा स रघवौ; BHATT. 8.43.: अवज्ञयत मायाः स्वमायाभिर नरद्विपाम्; HIT. 120.20.: वज्ञयते धूर्तः. — Part. praeſ. PAR. MAH. 1.5794.: तज्ज पायं सुयोधनम् वज्ञयद्दिः. (Cf. वद्गक्, वक्र.)

c. परि i. q. simpl. HIT. 129.19.: परिवज्ञितः deceptus.

वज्ञक m. (r. वद्धै s. अक) fraudator. Lass. 87.11.

वज्ञन n. (r. वद्धै s. अन्) actio decipiendi. DR. 6.24.

1. वद् 1. p. (परिभाषणे क. उक्ता v.) loqui, dicere. Cf. वद्, 2. पद्, पहूः.

2. वद् 1. p. (वेष्टने क. वेष्टे v.) circumdare, sepire (v. वाट, वाटिका), vestire. V. sq. et cf. 3. पद्.

3. वद् 10. p. (ग्रन्थे विभाजने क. वेष्टे भागे v.) jungere,

nectere, serere; dividere, distribuere; circumdare, vestire. Cf. वाण्ड्र et 3. पद्.

वट m. ficus Indica.

वटारक m. funis genus. M.30. (MAH. 3. 12776.). Scribitur etiam वराटक et वटाकर (v. Colebr. AM. p. 244.).

वटारकमय Adj. (e praec. s. मय) वटारैकिस. M.39.

वट् 1. p. (स्थैर्ये) magnum, crassum esse (scribitur etiam बठ्).

वटभि f. contignatio tecti. UR. 37.6. MEGH. 39.

वटभो f. id.

वटवा f. equa. AM.

वण् 1. p. i. q. बण्.

वणिङ् v. बणिङ्.

वण्ट 1. et 10. p. dividere, distribuere. (Scribitur etiam वण्ट्.)

1. वण्ट् 1. a. (वेष्टने क. वेष्टे विभागे v.; scribitur वट्, gr. 110^a.) circumdare, vestire; dividere, distribuere. V. 2. et 3. वद्, वण्ट्.

2. वण्ट् 10. p. (विभागे; scribitur वट्; gr. 110^b.) dividere, distribuere. Cf. 3. वद्, वण्ट्.

वत् Adv. sicut, in fine compositorum. IN. 1.24.5.47. II.1. 36.

वत् Interj. heu! eheu! N. 11.10.19.5. SA. 2.11. fere semper sequitur Interjectionem महोः.

वत्स m. 1) proles, natus, filius. SA. 2.9. in fine comp. BAH. 2) vitulus, v. sq. 3) in allocutione carus, dilectus, amicus. Lass. 40.10.73.10.18. (Vid. वत्सल et cf. lat. *vitulus*.)

वत्सबन्धा Adj. f. (vituli nexum habens, e वत्स et बन्ध nexus, vinculum) magno vituli desiderio capta. BR. 1.12. (Cf. वत्सकामा apud Wils.)

वत्सर m. (fortasse e वत्, quod hac in compositione similiter significare videtur, et सर् iens, v. समा) annus.

AM. (Cf. lith. *wásara* aestas, pers. بہار behár ver; gr. έαρ e Φέταρ, έτος e Φεττός, lat. vēr, *vetus*; respiciatur scrt. indeclin. परत् anno praeterito - e पर् alius et उत्.

े वत् - cui respondet gr. πέριστος; v. Pott. L. 124. II. 266.)

वत्सल (a वत्स s. ल) amans, amicus, *praesertim in fine comp.* H. 1. 28.: भ्रातृवत्सल; SA. 2. 14.: पितृवृः N. 12. 78.: द्विजातिगनव०

वत्स्यामि v. euph. r. 100. a.

1. वद् 1. p. A. (de correptâ formâ उद्ध v. gr. 455. 505. 613.) dicere, loqui. IN. 5. 37.: यन् मां वदसि; N. 12. 74.: वद सत्यम्; 17. 39.: प्रतिवाक्यं वदस्व; BN. 2. 36.: वदिष्यन्ति; SA. 4. 7.: वचनं युक्ताम् अस्मद्धिघो वदेत्; MAN. 8. 9.; मा स्म ... अनृतम् वदोः (ut videatur, metri causâ pro वादोः v. gr. 408.); RAGH. 3. 25.: उदितं वचः (v. gr. 613.). 2) clamare, vociferari. DR. 6. 3.: मृगा द्विजाः कूरम् इमे वदन्ति 6. 7.: वदति ... शालवृक्षः — Caus. वाद्यामि, °ये sonare facio. MAN. 4. 64.: न वादित्राणि वादयेत्; DEV. 2. 54.: अवादयन्त पठहान् गणाः शङ्खांस् तथा 'परे मृदङ्गांश्च तथै 'वा 'न्ये; IN. 5. 27.: वोनासु वाय्यमानासु गन्धर्वैः (Lith. *wadīnu* voco; slav. *vad-i-ti* reprehendere; hib. *seadaim* «I relate, say»; fortasse *luadhaim* «I mention, speak, hint», *raidim* «I say, relate»; mutatis semivocalibus *v, r, l;* v. gr. comp. §. 20.; cambro-brit. *gwed* verbum; goth. *raz-da* sermo, nisi pertinet ad रुह q. v.; germ. vet. *var-wāzu* maledico; cum *z* pro *d*, v. gr. comp. §. 87.; gr. *ἰδω*, *ύδεω*, *ύδης* (cf. correptam formam उद्ध); fortasse lat. *vas*, *vad-is* a dicendo dictum; sicut nos dicimus *gut sagen*; fortasse etiam lith. *laidoju* «ich bürge, sage gut» huc pertinet, mutato *w* in *l*; fortasse lat. *suādeo* dissolvendum est in *s-vādeo* = सु + वाद्यामि cl. 10. vel Caus.; v. gr. comp. 109^a. 6.)

c. अनु imitari alicujus verba, vocem, *nachsprechen*. RAGH. 5. 74.: गिरन् नस् त्वद्प्रबोधप्रयुक्ताम् अनुवदति शुक्सृते.

c. अप्य maledicere, reprehendere, vituperare. MAN. 4. 236.: ना "तोऽप्य अपवदेद् विप्रान् (schol. निन्दयेत्). Caus. vel cl. 10. id. MAH. 3. 1036.: त्तमा ... पण्डितैरु अपवादिता.

c. अभि alloqui. DR. 6. 2.: भ्रातृंश्च तान् अभ्यवदद् यु- धिष्ठिरः; MAN. 8. 356.: — Caus. i. q. Caus. simpl. MAH. 3. 14386.: वादित्राण्य अभिवादयन्. — V. 2. वद्.

c. आ praef. सम् i. q. simpl. MAH. 3. 16148.: त्वदर्थे हि समावदत्.

c. उप अ. blandiri, c. acc. pers. BHATT. 8. 28.: न कञ्चिद् उपावदिष्ट (schol. G'. उपसानित्वतवान्; BN.: प्रलो-भनवाक्यम् भाषते स्म).

c. परि calumniari. MAH. 1. 3079.: परिवदन् अन्यांस् तु- ष्टो भवति उडन्तः; 3. 14686.: ना 'पि परिवदे शश्रूम्.

c. प्र i. q. simpl. N. 22. 21.: तस्यास् तत् प्रियम् आच्या- नम् प्रवदस्व. — Caus. i. q. Caus. simpl. MAH. 1. 5356. 5460.

c. वि altercari, litigare, c. instr. pers. et loc. rei. MAN. 9. 191.: द्वौ तु यौ विवदेयाताम् ... विया धने; HIT. 87. 19.: शतन् दयान् न विवदेत्.

c. सम् colloqui. HIT. 88. 16.: स्वचरैः सह संवदेत्.

c. सम् prael. वि pactum, fidem violare, promissis non stare. MAN. 8. 219.: यः ... कृत्वा सत्येन संविदम् वि- संवदेन् नरो लोभात्.

2. वद् 1. et 10. A. (भाषणे क. वाक्सन्देशयोः v.) dicere, jubere.

c. अभि 10. p. A. se inclinare reverentiae causâ, c. acc. IN. 5. 20.: अभिवाद्ये त्वां शिरसा; MAH. 3. 10909.: आका- शगङ्काम् पाण्डवास् ते अभ्यवादयन्; 10908.: अभि- वादत् (ut videtur, metri causâ pro अभिवादयत्); SA. 1. 27.: अभिवाद्य पितुः पादौ; A. 1. 4. N. 12. 68. 25. 2.

वद् (r. वद् s. अ) dicens, loquens, *in fine compositorum*, vid. प्रियंवद्.

वदन् n. (r. वद् s. अन) os, vultus. N. 2. 2. (Hib. *andann* «the face», *eudan* «the forehead»).

वदरी f. 1) nomen arboris (Wils. *jujube*). N. 12. 5. 2) silva (?). M. 3. MAH. 3. 1637. (scribitur etiam ब्र०).

वदान्य (r. वद् s. अन्य) 1) eloquens. 2) munificus, liberalis. HIT. 77. 20.

वध् p. interdum A. (caret temp. special., scribitur etiam ब्रध्) 1) pulsare, ferire, tundere. MAH. 4. 461.: अथे

'नाम् ... पातयित्वा पदा 'वधोत्. 2) occidere. R. Schl. I. 2.18.: क्रौञ्चमियुनादू एकम् अवधीः; MAH. 1. 4801.: श्राकाशया महाबाहुस् तान् वधियति; 3.626.: तं वधिये महीतले. (Cf. रथ्, व्यध्, वाध्, बाध्, lat. *laedo* (v. Benary p. 49.); hib. *faethaim* «I kill», *faethadh* «killing», *fesaim* «I kill, destroy», *feadh* «a battle».)

c. नि occidere. MAH. 1.4121.5472.

वध m. (r. वध् s. अ, scribitur etiam वध) caedes. H. 1. 46. 3.20. BR. 2.30.

वधू f. (scribitur etiam वधू, fortasse a r. बन्धू) 1) semi-na, etiam animalium semina. DR. 1.17. 2) nurus. SA. 4. 28.6.9. 3) femina affinis, fratria. SU.4.15. (Hib. *badhbh* «an ill-inclined woman; a witch, a fary woman».)

वधैषिन् (e वध caedes et एविन् cupidus) caedendi cupi-dus. SU.2.19.

वध्यता f. (a वध्य occidendum s. ता) status ejus, qui occi-dendus est. N.9.8.

1. वन् 1. p. (हिंसायाम् क.) ferire, laedere. (V. 3. वन् et cf. हन् e धन्, hib. *bana* «death»; gr. φένω, φόνος, φονεύειν; lat. *funis*; v. 4. वन्.)

2. वन् 1. p. (सम्भत्तौ क. सन्मतिशब्दयोः व.) colere, ve-nerari, deditum esse, amare; sonare (cf. स्वन्). — In dial. Vēd. 1) dare. RIGV. V.47.1.: इन्द्रपानं वा वनेम (v. Westerg.). Etiam cl. 2. A. RIGV. V.17.5.: वस्व वार्याणि. 2) accipere. RIGV. V.94.9.: यदू ईम-हि तदू वनेमहि; RIGV. 3.2.93.9.46.14. (V. वनि-ता et cf. lat. *veneror*, *Ven-us*; germ. vet. *wini* dilectus, amicus; *winia* dilecta, marita, uxor; *winna* gaudium, voluptas; fortasse *minna* amor e *winna*.)

3. वन् 8. p. A. (याचने) petere, cupere. — In dial. Vēd. 1) id. RIGV. 31.13.: मत्वम् मनसा वनोपि. 2) praeft. अभि colere (v. 2. वन्). RIGV. 51.2.: अभो "म् अवन्वन्त् स्वभिष्टिम् ऊतयः «illum colebant fau-ste aggredientem opitulatores». 3) occidere, perdere, (v. 1. वन्). RIGV. 121.9.: वन्वज् कुण्णाम् (वन्वन् श्रुं) अनन्तैः परियासि वधैः; 73.9.: नुभिर् नून् वी-रैर् वीरान् वनुयामा.

4. वन् 1. et 10. p. (वनामि, वानयामि (उपकृता क. उप-कृतौ अद्धावाते शब्दोपतापयोः व.) juvare; cre-dere; ferire; sonare; vexare. (V. 1. et 3. वन् et cf. 2. तन्; hib. *banaim* = वनामि, *banaighim* = वानयामि «to waste, to pillage, to plunder»; v. etiam *banadh*, *ba-naghadh* apud O'Reilly.)

वन् n. 1) silva. H. 1.3. 2) aqua. AM.

वनराजि et °राजो f. (e वन et राजि, राजो quae hac in compositione regionem significare videntur) silvae re-gio (?). DR. 1.2. SAK. 27.6. *infr.*

वनस्पति m. (e वन et पति dominus, inserto स् eupho-nico) arbor. H. 1.11.

वनिता f. (part. pass. rad. वन् amare) femina; uxor. UR. 37.10. MEGH. 8.33.59.65. (Germ. vet. *winia* dilecta, uxor, v. 2. वन्; hib. *ban* «a woman».)

वन्दू 1. A. *interdum* p. (scribitur वदू, gr. 110^a). 1) se in-clinare *reverentiae causā*, inclinato corpore salutare. DR. 9.19.: ववन्दे ... मुनिम्; A. 1.5.: वृकोदरस्या 'पि ववन्द पादौ; 2: युधिष्ठिरम् ... अवन्दत; MAH. 2.23.: ववन्दे चरणा मूर्धा ... पितृघसुः (v. 2. वदू praeft. अभि). 2) laudare, celebrare. R. Schl. II. 16.37.: रामम् ... वचोभिर् अग्नैः ... ववन्दिरे. (Fortasse lat. *laus*, *laud-is* mutato *v* in *l*, *n* in *u*, v. gr. comp. 20.255.9.)

c. अभि i. q. *simpl.* sgnf. 1. R. ed. Ser. I. 28.34.: राघवाव् अन्यवन्दताम्.

c. सम् id. MAH. 1.5420.: तम् ... शिरसा समवन्दत.

वन्दिं et वन्दो f. captivus; v. sq.

वन्दोकृ (e praec. et कृ, v. gr. 653.) capere, rapere. UR. 2. 5.: वन्दोकृता विश्रुथशत्रुभिः.

वन्दिन् m. (r. वन्दू s. इन्) laudator, praedicator, praeco. UR. 59.16.

वप् 1. p. A. (उप् gr. 455.481.505.613.632.) 1) spargere, *praesertim semen*, seminare. MAN. 3.142.: वीजम् उह्नवा; 9.36.: यादशन् तू'प्यते वीजम्; 9.40.: अन्यदू उसज् जातम् अन्यतः. — अक्षान् वस्तुम् talos jacere. MAH. 2.2033. 2) texere. (Cf. वा flare, वे texere et Causalia

sicut दापयामि ^a दा et दे; विष्; वेष्; germ. vet.
WAB texere (*wibu*, *wab*, *wābumēs*); gr. ὑφαίνω.)

c. श्रा spargere, objicere, offerre. MAH. 3.17341.: वर्षम्
आवपतां श्रेष्ठं, वोजन् निवपतां वर्षम्; 3.105.: श्व-
भ्यश्च ... वयोभ्यश्च "वर्षेद् भुवि (अन्नम्); v. praef.
नि, निस्.

c. उत् extollere, levare. RIGV. 116.11.

c. नि deponere, offerre. MAN. 3.216.: न्युय पिण्डान्.

c. निस् spargere, effundere, objicere, offerre. MAN. 3.
214.: निर्वर्षेद् उदकम् भुवि; 6.5.: एतान् एव महा-
यज्ञान् निर्वर्षेत्; 9.140.: मातुः प्रथमतः पिण्डन्
निर्वर्षेत्. Omissa cibum exprimente voce. MAN. 3.92.:
श्रुनाम्ब ... निर्वर्षेद् भुवि.

c. प्र i. q. simpl. DR. 8.10.: शिरांसि पादरक्षाणां वोजवत्
प्रवपन्.

c. प्रति obserere, conserere, TROP. ornare. RAGH. 17.23.:
मैलिन् प्रत्यूपुः पद्मरगेण.

वरा f. medulla. R. Schl. I.13.39.

वरुष्मत् (a वरुच् s. मत्, v. euph. r. 101^a). formosus, pul-
cher. SU. 3.17. SA. 5.7.

वरपुस् n. (r. वर् s. उस्) corpus, forma, species. N. 13.52.
19.28. 24.42. 26.30. H. 3.13.

वभ् v. बभ्.

वम् 1. p. vomere. R. Schl. I. 28.26.: ववाम रुधिरम् भू-
रि; DEV. 2.58.: वेमश्च केचिद् रुधिरम् (v. gr. 441.);
DR. 5.20.: क्रोधविपं वमन्ती. — वान्त qui vomuit.
MAN. 5.144. (Lat. *vomo*, lith. *ωémju* id., gr. ἐμέω,
germ. vet. *ωemniu* polluo.)

c. उत् evomere N. 20.30.: विपम् ... मुखात् सततम्
उद्धमन्.

वय् 1. a. (गती) ire.

वयम् nos (gr. 264.).

वयस् n. (r. वय् s. मस्) 1) aetas, *praesertim* florens, in-
tegra aetas, adolescentia, juventus. N. 1.11. SA. 1.4.
RAGH. 3.70. 2) avis (v. ति). NALOD. 1.27. schol. (Cam-
bro-brit. *aes* avis, nisi hoc a lat. *avis*, v. Pictet p.60.)

वयस्य m. (a praec. s. य) amicus. UR. 50.3. SAK. 53.3.
infr.

वर् 10. p. A. वर्यामि, °ये. 1) eligere. N. 4.30.: त्वां व-
र्यिष्यामि; SA. 1.24.: ताम् ... न कश्यद् वर्यामास्.
Cum 2. acc. R. Schl. I. 1.4s.: सहायं वर्यामास मारी-
चिम्. Cum locat. nominis abstracti. N. 2.61.: तेपाम्
अन्यतमन् देवम् पतित्वे वर्यस्व; cum dat. R. Schl.
I. 11.2.: तं वित्रं यज्ञाय वर्यामास्. 2) in matrimo-
nium petere aliquam ab aliquo, c. 2. acc. R. Schl. I. 36.
16.: इयेष्टाम् ... सुराः सर्वे शैलेन्द्रं वर्यामासुः; MAH.
3.8571.: वर्ये त्वाम् ... लोपामुद्राम् प्रयच्छ मे. (Huc
vel ad 2. वृ, quod correptum est e वर् (v. gr. min. 12.),
pertinent lat. *volo*, gr. *Βούλομαι*, ἔρω, ἔρωμαι. goth.
vil-ja volo, praet. *vil-da*, *ga-val-ja* eligo, *wähle*; lith.
wálež voluntas, *wéliju* malo, *wélijimas* desiderium; russ.
vólju volo, desidero, *vólja* voluntas, *volítelj* amator; *vy-
bir-a-tj* eligere, *ič-br-a-tj* id., *vy-bor* electio; fortasse
lith. *myliu* amo et russ. *miluju* misereor, mutato *v* in *m*
sicut in lat. *melior*, v. वरीयस्.)

वर् (r. वृ vel वर् suff. श्र) Adj. 1) eximus, egregius, prea-
clarus, excelleus, insignis. N. 3.18.: वराङ्गना: praeclarae
feminae (cf. 12.61.: परमाङ्गना); Lass. 53.15.: वरा-
स्तराः; IN. 5.45. SU. 4.11. 2) optimus, excellentissimus.
MAH. 3.17341. 3) melior c. abl. MAH. 1.4030.: त्वम्
एवै कः शताद् अपि वरः सुतः: Subst. n. melius, in
locutionibus ut वरम् मृत्युर् ना'कीर्तिः melius (est) mors
non infamia = melior est mors infamia (UP. 13.): वरम्
प्राणत्यागो नच पिशुनवादेष्व अभिरतिः. HIT. 31.9.
10.15. 16.17.18. — Subst. m. 1) electio. 2) beneficium,
donum, munus electum, a deo vel Brahmano impertitum
vel impertiendum. SU. 1.18. SA. 6.39.40. Etiam masc.
SU. 1.28. 3) vir (elector conjugis). SA. 1.28. (Hib. fear
Adj. «good», Subst. «a man, husband», lat. *vir*, goth.
vair id. (Them. *vaira*), debilitato *a* in *i*; praefixo *a* secun-
dum generalem regulam, v. gr. comp. 82.; lith. *ωyra-s*
id.)

वरवणिनी f. (a वरवण - वर + वण - suff. इन् cum

signo *fem.*) *femina insignis colore vel ordine; praecipua femina.* IN. 5. 32. 47. II. 4. 27.

वरारोहा *f.* (BAN. e वर् et अरिह) *femina insignis medio corpore.* IN. 5. 45. SU. 4. 11.

वराह *m.* aper. N. 12. 9. (Cf. lat. *porcus*, germ. *vet. farh, varh, farah* porcus, porcellus, nostrum *Ferkel*, lith. *parsza-s* porcellus, russ. *porosenok* id., hib. *uirchin* id.)

वरिष्ठ (*Superl. τοῦ θέριον* q.v.) *latissimus, maximus; optimus, excellentissimus.* DR. 2. 8. (Cf. वर्, lith. *wyrausas* nobilissimus, illustrissimus; natu maximus; gr. *ἄριστος*.)

वरोयस् (*Compar. τοῦ θέριον* e वर्ण) *latior, major; melior.* (Lith. *wyresnis* nobilior, illustrior; natu major; gr. *ἀρείων* e *μελιόων*, lat. *melior* mutato *v* in *m*, v. gr. comp. p. 124.)

वरुण *m.* *Varunus*, aquarum deus, occidentalis plaga custos. (Cf. वारि et hib. *burne* «water».)

वर्त्तय *n.* (r. वृत् tegere s. ऊऱ्य) lorica, thorax. MED.

वर्त्तयिनी *f.* (a praec. s. इन् in *fem.*) 1) exercitus. AM. 2) n. pr. Apsarasae. IN. 2. 29.

वरेण्य (a वर् s. एन्य; v. *euph.* r. 94^a.) *praecipuus, insignis, optimus.*

वर्ग *m.* (r. वृज् q.v. s. ऋ) *classis, ordo, turba, multitudo.* N. 16. 30.

वर्च् 1. *A.* (correptum esse videtur e रुच् praeſ. ऋच, sicut ऋच्, unde ऋचित्, e रुच् praeſ. ऋा, et ऋक् unde ऋक् e रुक्, primitivā formā radicis रुच्, praeſ. ऋा; v. Pott. I. p. 234.) *splendere v. sq.*

वर्चस् *n.* (r. वर्च् s. ऋन्) *splendor, v. sq.*

वर्चस्विन् (a praec. s. विन्) *splendidus.* IN. 4. s. N. 12. 66.

वर्णित *v.* वृज्.

वर्ण् 10. *P.* (ut videtur, Denom. a sq.) 1) *colorare, pingere.* 2) *describere.* DEV. 4. 5.: किं वर्ण्याम तव

द्रूपम् ऋचिन्त्यम्; HIT. 93. 19.: देशश्चा 'सौ ... कथं

वर्णयितुं शक्यते; N. 4. 28.: वर्ण्यमानेषु च मया भ-

वत्सु; MAH. 2. 1226: वर्णयन् गुणविस्तरम्. (V. वर्ण.)

2) *describere, memorare, narrare.* MAH. 4. 107.: तद्

ऋस्मै ना 'नुवर्णयेत्.

c. उप *id.* MAH. 3. 8732. HIT. 27. 8.

c. नित् *spectare, intueri.* SAK. 100. 13.: शकुन्तलान् निर्वाण्य; UR. 8. 11.

c. सम् *describere, memorare, narrare.* MAH. 4. 106.: प्रियम् हितम् एव च संवर्णयेत्.

वर्ण *m.* (fortasse a वृ � tegere s. न, v. gr. 607.) 1) *color.* 2) *classis, ordo, la caste.* BH. 1. 41. (Slav. *vran* niger, *corvus*, russ. *voronj* color caeruleus gladiorum, *vornoj* niger, *de equis*, *voron* corvus; lith. *warnas* corvus, vid. Miklosich p. 12.)

वर्णक *m. n.* (r. वर्ण s. ऋक) *pigmentum, unguentum.* BHATT. 19. 16. 3.

वर्णना *f.* (r. वर्ण s. ऋन in *fem.*) *descriptio.* UR. 17. 7.

वर्तक *m.* (r. वृत् s. ऋक) *corturnicis genus.* HIT. 85. 2.

वर्तन *n.* (Caus. r. वृत् s. ऋन) 1) *victus, alimentum.* HIT. 116. 3. 2) *merces.* HIT. 98. 10.

वर्तिन् (r. वृत् ire s. इन्) *iens, in fine comp.* N. 8. 15.

वर्तुल (r. वृत् s. उल) *rotundus.* Lass. 5. 10.

वर्त्मन् *n.* (r. वृत् ire suff. *unād.* मन्) *via.* DR. 6. 18.

वर्ध् 10. *P.* (पूर्तिचक्षदोः) 1) *implere (i. e. Caus. radicis वृध् crescere).* 2) *findere.*

1. वर्धन् *vel* वर्दन् *n.* (r. वृध् crescere s. ऋन) *incrementum.* BR. 2. 27.

2. वर्धन् *vel* वर्दन् *m.* (Caus. radicis वृध् s. ऋन) *qui augget.* N. 3. 20.

वर्प *m. n.* (r. वृप् s. ऋ) 1) *pluvia.* MAH. 3. 17341. R. SCHL. I. 20. 16. 2) *annus.* Lass. 55. 17. 58. 3. 3) *Pl. m. f. pars anni pluviosa.* Lass. 50. 7. 4) *terrae continentis sectio, quarum novem Indi statuunt.* (V. वृप् et cf. gr. ἐργαζει.)

वर्पण *n.* (r. वृप् s. ऋन) *pluvia.*

वर्पिन् (r. वृप् s. इन्) *pluens.* Lass. 96. 10. TROP. HIT. 100. 14.

वर्ह् *v.* बर्ह् et cf. hib. *fargaim* «I kill, destroy» v. Pictet p. 59.

वर्ह *m.* (r. वृह् crescere s. ऋ) *pavonis cauda.*

वर्हिण *m.* (a praec. s. इन्, v. *euph.* r. 94^a.) *pavo.*

वर्हिन् *m.* (a वर्ह s. इन्) *pavo.* DR. 8. 11.

वल् 1. *a.* 1) tegere, circumdare. 2) adhaerere, deditum esse, *c. loc.* NALOD. 3.5.: नले ... अवलत् (schol. अन्वरुद्यत); GITA-G. 7.40.: वृदयम् अदये तस्मिन् एवं वलते बलात्. (Cf. 1. वृ i. e. वर्; hib. *falaim* «I hedge, inclose».)

वलभि, वलभी *f. i. q.* वडभि, वडभी.

वलय *m. n.* (r. वल् s. अय) 1) quod circumdat, cingit, se pit, sepes, sepimentum. MEGH. 45. 2) armilla, brachiale. MEGH. 1.

वलाका *f. grus.* MEGH. 9. 22.

वल्क् 10. *p.* (भाषणे) loqui.

वल्क *n.* (r. वल् s. क) cortex, liber. AM.

वल्कल्ल *m. n.* (a praec. s. ल) 1) cortex, liber. 2) vestis anachoretarum e libro confecta. SU. 1.8.

वल्ग् 1. *p.* salire, exsilire, exsultare. MAH. 3. 16123.: उभौ मूर्मो निपेततुः । उभौ ववलगतुः; 8802.: समुद्रम् ... नृत्यन्तम् इवयो "मिभिर् वलगन्तम् इव वायुना; IN. 5.8.: गच्छन्त्याः ... स्तनौ तस्या ववलगतुः. (V. वाख् et cf. angl. *walk*.)

c. आ *a. i. q. simpl.* MAH. 4.342.: आवलगमानन् तं रङ्गे नो 'पतिष्ठत कश्यन्.

वल्गु *Adj. m. f. n.* (ut videtur a r. वल् s. उ) pulcher.

वल्म् 1. *a.* (भेदाने) edere, vesci.

वल्मोक् *m. n.* tumulus *praesertim formicarum.* HIT. 46.

वल्युल्, वल्यूल् 10. *p. i. q.* पल्युल्.

वल्ष् 1. *a. i. q.* वल्.

वष्टाभ *Adj. et Subst. m.* carus, dilectus, amatus. HIT. 62. 17. 70.2. Lass. 1. 11. Amasius. Lass. 24. 16.

वष्टाव *m.* pastor. NALOD. 1.2.

वल्ट् *v. बल्ल्.*

वप् 2. *p.* (उप् v. gr. 361. 455. 481. 505. 613. 632.) desiderare, exoptare. SAK. 154.13.: भवनेषु ... उशनित ये निवासम्; RIGV. 3.10.: यज्ञं वष्टु; 21.1.: तयोऽ इत् स्तोमम् उशमसि; 23.6.30.12. (Cf. वाङ्क्, वाञ्क्, gr. 'EK (FEK), ἐκών, ἐκητί, fortasse εὐχούσιαι = उप् ex उक्, v. Pott. 235.268.)

वश *m.* (r. वश् s. ऋ) voluntas, potestas, imperium. IN. 5. 35. 49. BR. 2.18.

वशिन् (a praec. s. इन्) voluntatem, potestatem, imperium habens, potens, praepotens. M. 20. BH. 5.13.

वशीक् (e वश et कृ, v. gr. 653.) in servitatem redigere, subigere. DR. 5.21.: वशीकृतन् त्वान् द्रष्टास्मि पर्यः-

वशानुग् (e वश et अनुग् sequens) voluntatem *alicujus* sequens, subjectus, obediens. Subst. *m.* servus *fem.* serva. II. 4.32.

वश्य (a वश s. य) subjectus, obediens. BH. 2.64. 6.36.

वप् 1. *p.* (हिंसायाम् ^{K.} वध् ^{V.}) ferire, laedere, occidere. Cf. 5. वन्.

वप्क् 1. *a.* (गती; scribitur etiam वस्क्) ire. Cf. वक्क.

1. **वस्** 1. *p. interdum a.* (उप् gr. 455. 481. 505. 613. 632.) habitare, commorari. IN. 3.3.: उवास भवने यित्रुः; 1.24.: सुखम् अस्म्यु उपितस् त्वयि; N. 2.12.: ते च वसन्त् तत्र; 5.42.: उप्य तत्र; 6.14.: नले वस्यामि (v. euphon. r. 100.a.); R. Schl. I. 25. s.: को न्व अस्मिन् (आश्रमे) वसते; II. 48.21.: रुद्ये ... वसेमहि. Cum loc. pers. apud quam quis habitat. N. 15.7.: वस मयि. Cum acc. वासम्. MAN. 2.242.: ना वास्याणे गुरै शिष्यो वासम् आत्यनितकं वसेत्. Degere, e.c. noctem. A. 3.11.: एकरत्रिपितः; R. Schl. I. 29.1.: तां रानोम् उप्य. Caus. वासयामि habitare facio. MAH. 1.5600.: चौरान् विषये स्वे न वासयेत्. (Goth. *VAS* manere, esse - *visa, vas, vēsam*, v. gr. comp. 109^a). 1. - *visam* manemus = वसामस्, *vas* eram, erat = उवास; germ. vet. *wisu* maneo, *was* eram, erat, *wārumēs* eramus; nostrum *war*, gewesen, Subst. *Wesen*; *an-wesend, ab-wesend*; germ. vet. *werēn* manere, permanere, durare (nostrum *währen*, v. Graff. 1.938. sq.), *werēt* = cl. 10. वसयति habitat, v. gr. comp. 109^a.6.; *wērig* perpetuus, *wērig* permanens (nostrum *wierig, langwierig*); *huc etiam retulerim goth. raz-n domus, cum z = franco-gall. z, propter sequentem liquidam, v. gr. comp. 86.5., mutato v in r, v. gr. comp. 19.; hib. *fosaim* «I stay, rest, lodge», *fosra* «a dwelling, abode»; *arasaim* habito =*

- आवसामि, *aras* «a dwelling-house» v. आवास; fortasse *fuirighim* «I stay, wait, tarry, delay» = वसयामि, v. 2. वस्; gr. ἄτ-τυ, *Fúσ-τυ*, ἔτ-τία, *Ἐστία*, lat. *Ves-ta*, *vesti-bulum*, *ver-na*, *Lases*, *Lares*, cum / pro v; fortasse etiam *vás*, *vásum* huc pertinent; v. Pott I. 279. Ag. Benary *Römische Lautlehre* p. 49.)
- c. अधि habitare, c. acc. loci. R. Schl. I. 34.46.: पुरोम् अध्यवसत्. Part. pass. N. 12.64.: तापसाध्युपितम्... आश्रमण्डलम्; A. 10.13.
- c. अनु habitare, c. loc. loci et acc. pers. *apud quam quis habitat*. R. Schl. II. 37.26.: वने वसन्तङ् काकुत्स्थम् अनुवत्स्यति; 88.25. MAH. 3.14758.
- c. आ habitare, c. acc. s. loc. loci. MAH. 3.8032.: लोकान् आवसते शुभान्; 2014.: आवसन्... काम्यके भर्तर्प-भाः — Caus. आवासयामि 1) habitare facio, excipio. R. Schl. II. 12.101. 2) habito. A. 9.27.: इदम् (नगरम्) ... कस्माद् देवा ना "वासयन्ति".
- c. आ praeſ. अधि i. q. आवन्. MAH. 1.5512.
- c. आ praeſ. सम् id. R. Schl. II. 54.41. Caus. habitare facio. कटकम् castra locanda curo. HIT. 39.5.
- c. उप jejunare. MAH. 2.220.: उपवसेद् दिनम्; MAH. 3.5092. v. उपवास.
- c. नि habitare. N. 14.15.16.
- c. नि praeſ. सम् commorari. SA. 5.29.
- c. नित् in exteris locis habitare. MAH. 3.12344.: दुर्गवासम् बड्डधा निरूप्य ... आसेद् अत्यर्थमनोरमन् ते तम् आश्रमम्. — Caus. in exilium agere, expellere. MAH. 2.2644.: राष्ट्रेन्यः पाण्डुदायादान्... निर्वासयन्ति ये. UP. 66. R. Schl. II. 21.4.39.11.
- c. परि पर्युपित vetus, corruptus. BH. 17.10.: पूतिपर्युपितम्... भेजनन्. TROP. vanus. N. 21.13.: पर्युपितं वाक्यम्.
- c. प्र in exteris locis habitare. R. Schl. II. 36.8.: प्रवत्स्यति सुखं वने; SA. 5.63.: प्रेत्या "गत इव. — Caus. in exteris locis habitare jubeo, in exilium ago. R. Schl. II. 49.6.: या पुत्रम्... प्रवासयति धार्मिकं वनवासे; MAH. 10.96.: तं राजा प्रवासयेत्.

- c. प्र praeſ. वि id. N. 17.19. MAH. 2.132. — Caus. in exilium agere, expellere. MAH. 8.219.: तं राष्ट्राद् विप्रवासयेत्.
- c. प्रति i. q. simpl. A. 5.11.
- c. वि habitare. R. Schl. II. 23.23.: अरण्ये ते विवत्स्यन्ति चतुर्दश समाः Degere, *praesertim noctem*. N. 17.28.: सा व्युष्टा रजनीन् तत्र; 25.1.: व्युषिता रात्रिन् नलः — व्युष्ट sens. pass. रजनो व्युष्टा. MAH. 1.1205. 3.11917. R. Schl. II. 54.37. — Caus. in exteris locis habitare jubeo, in exilium ago. MAH. 3.8277. H. 1.43. R. Schl. I. 1.23.
- c. सम् una habitare c. aliquo, c. acc. pers. MAH. 11.190.: स्वीहन्तंश्च न संवसेत्.
2. वस् 10. p. वसयामि habitare.
3. वस् 2. a. sibi induere. R. Schl. II. 37.7.: मुनिवस्त्राण्यु अवस्त; MAH. 2.41.: चर्माणि ... वसोरन्; 6.6.: वसोत चर्मचीरम्. (Goth. *vasja* vestio = Caus. वासयामि, v. gr. comp. 109^a).6.; *vas-ti* (Them. *vastjō*) pallium; fortasse germ. vet. *wāt* f. *vestis* (Them. *wāti*) e *was-ti*; lat. *ves-tis*; gr. ἔτ-έρης, ἐν-νυμι per assim. pro ἔτ-νυμι, fut. ἔτ-σω; cambro-brit. *gwisg*, armor. *gwisk* *vestitus*.)
- c. नि Caus. p. induere. N. 14.24.: वासये 'दन् निवासयेः.
- c. प्र i. q. simpl. R. Schl. II. 100.30.: मृगान्निने सो यम् इह प्रवस्ते.
- c. प्रति Caus. induere. MAH. 2.2502.: अग्निनैः प्रतिवासिताः.
- c. वि Caus. induere. — Pass. Caus. c. nom. pers. et acc. rei. MAH. 2.2420.: विवास्यन्तां रुचर्माणि सर्वे.
4. वस् 4. p. (स्तम्भे) stabilire, fulcire, immobilem reddere.
5. वस् 10. p. वासयामि (स्तेहनच्छेदनहननेषु क. स्तेह-च्छेदोः वधे v.) amare; findere, abscindere; occidere.
- वसति f. (r. 1. वस्. अति vel potius ति servato charactere primae classis) 1) habitatio, domus. HIT. 5.10. 2) nox. SA. 4.5. (Hib. *fosadh* «a delaying, staying, resting, cessation».)

- वसन *n.* (r. वस्_० induere s. म्रन्) vestis. N. 13. 58.
 वसन्त *m.* (r. वस्_० s. म्रन्त) ver. (Slav. *vesna* id.)
 वसा *f.* 1) medulla. 2) adeps. A. 10. 54.
 वसान *Part. praeſ.* 1. r. वस्_० cl. 2. q. v.
 वसु 1) *n.* (r. वस्_० s. उ) res, divitiae. N. 16. 2. 18. 19. 2) *m.* nomen cuiusdam Geniorum ordinis octo numero. IN. 5. 24.
 वसुधा *f.* (res vel divitias ferens, e वसु et ध in fem.) terra. N. 24. 42.
 वसुधाधर *m.* (terram sustinens e praec. et धर tenens, sustinens) mons.
 वसुन्धरा *f.* (e वसु res, divitiae, quod hic in compositione masculinorum normam sequitur - v. gr. 645. suff. म्र - et धर tenens, ferens in fem.) terra. N. 2. 11.
 वसुमतो *f.* (a वसु s. मत् in fem.) terra. UR. 60. 13. V. वसुधा.
 वस्क् 1. *A. i. q. वक्ष्.*
 वस्त् 10. *A.* (म्रदने x. वधे v.) vexare; occidere.
 वस्त *m.* caper.
 वस्ति *m. f.* (r. वस्_० s. ति) abdomen. AM.
 वस्तु *n.* (r. वस्_० तु) res. HIT. 13. 18. 14. 4.
 वस्त्र *n.* (r. वस्_० induere s. त्र) vestis. IN. 5. 11.
 वद् 1. *P. A.* (anom. v. gr. 694.) 1) trahere, vehere *currum.* IN. 1. 7.: दश वाजिसहस्राणि हरीणां वातरंहस्मा॑। वहनित ये ... रथम्; N. 19. 16.: कथम् अल्प-बलप्राणा वद्यन्तो 'मे हया मम. Pass. curru vehi. DR. 6. 6.: महाजैर् वाजिभिर् उद्यमानाः (cf. 6. 10.). 2) curru vehere alqm. A. 10. 18.: उवाह मान॑तः शो-द्रं हित्यपुरुम् अन्तिकात्। रथेन तेन ... मातलिः; MAH. 3. 13179.: सूतद्वो वाच शोग्रम् मां वहस्व. 3) vehere, ferre. H. 1. 16.: मातरम् ... अवहत् स तु पृ-ष्ठेन; MAH. 3. 11019.: कृष्णस्य यमद्वी तथा। एको इय् अहम् अलं वोकुम्; 11020.: अन्यैच ... सर्वान् वा ब्राह्मणैः सार्थं वद्यन्ति. 4) uxorem ducere. MAH. 1. 3377.: नाङ्गपाङ्ग वहस्व माम्; 3. 10482.: इदम् भार्याशतम् ... पुत्रार्थिना मया वोऽम् (nota formam वोऽ)

- pro ऊऽ); R. SCHL. I. 73. 36.: उद्गत् भार्याः. 5) manare, fluere. N. 23. 15.: कृन्देनचो दक्षन् तस्य वहति. 6) spirare, flare. GITA-GOV. 5. 2.: वहति मलयसर्मीरे. — *Caus.* वाहयामि, °ये. I. p. 1) facio ut vehant equi, aurigare. MAH. 4. 1832.: निप्रमृ उत्तर वाहय; MAH. 1. 4014. 2) advehendum, afferendum curare. RAGH. 5. 32.: उद्धवामोशतवाहितार्थम् प्रवेश्यत्. — पन्थानं वा-हयितुम् viam calcare, terere (facere ut via serat). RAGH. 16. 12.: वाह्यते राजपथः शिवाभिः. II. ATM. वाहये facio ut quis me curru vehat. R. SCHL. II. 92. 13.: दक्षिण मार्गेन ... वाहयस्व. — तरिं वाहये nave vehor, navigo (*proprie* facio ut navis me vehat). MAH. 1. 4014. (Lat. *veho, veda, vea, via*, ejecto h sicut in heb. *feon* currus = वाहन q.v.; gr. ἔχω, ὄχεις; lith. *wežiu* curru veho = वहामि, *waz'óju* navigo = वाहयामि; slav. BEZ^g *vežiu* veho; goth. *ga-VAG* movere (*ga-viga, -vag, -végum*) *vigs* via, *vagja* moveo = *Caus.* वाहयामि, v. gr. comp. 109^a. 6.); germ. vet. *WAG* movere (*wigu, wag, wágumēs*), *wegiu* moveo, *waga* commotio, *wág* m. gurges, vorago (unde nostrum *Woge*), *wagan* currus, vehiculum.) c. अति *Caus.* 1) perferre, tolerare. RAGH. 13. 28.: अति-वाहितानि मया कथञ्चिद् घनगर्जितानि. 2) transigere tempus. RAGH. 9. 70.: अतिवाहयाम्बभूव ... त्रियामान्; 19. 41.: कृतून् अत्यवाहयत्. c. अधि अध्यूता *semina*, cuius maritus aliam duxit uxorem; Wils. «a superseded wife» (cf. 2. विद् praeſ. अधि) MAH. 2. 2332. c. अप् auferre. MAH. 1. 2939.: अपोवाहच वासो इस्य मारुतः. — *Caus.* auferendum, avehendum curare. R. SCHL. I. 1. 51. II. 9. c. आ adducere, afferre. SA. 3. 19. c. आ praeſ. उत् trahere, vehere, *de equis*. DR. 7. 10. (MAH. 3. 15704.): आजानेया बलिनः साधुदान्ता महाबलाः शूरम् उदावहन्ति. — भार्याम् उदावोकुम् *uxorem ducre*. MAH. 1. 3829.: अर्जुनः ... भगिनीं वासुदेवस्य सु-भद्राम् भार्याम् उदावहत्; 3831.: नकुलः ... करेण-मतोन् नाम भार्याम् उदावहत्.

- c. उत् 1) vehere, ferre. MAH. 1.4272.: स हि राज्यधुरङ् गुर्वोम् उद्दल्यति कुलस्य नः; 3.335.: कुच्छाद् उद्ध-
हते भारम्; HIT. 127.1. 2) curru vehere. RAGH. 7.32.: तम् उद्दहन्तम् पथि भोजकन्यां स्तोध राजन्यगणः;
7.67.: उद्दवहद् मनवयाम्. 3) uxorem ducere. MAN.
3.4.10.11.7.77. — *Caus.* facere ut quis uxorem ducat.
MAH. 1.3801.: भीष्मः खलु पितुः प्रियचिकोर्पया स-
त्यवतीन् मातरम् उद्दवाहयत् (v. MAH. 1.4039 sq.)
- c. उत् praef. सम् 1) tollere, extollere, levare. MAH. 2.
718. 2) uxorem ducere. R. SCHL. II. 107.3.
- c. उप advehere. MAH. 2.2064.: राजरथो य इहा स्मान्
उपावहत्. 2) constituere. MAH. 2.2051.: उपोक्त्यमाने
यूते.
- c. उप praef. सम् समुपोष (quod etiam ad ऊहू referri
potest) 1) in ordinem redactus. R. SCHL. II. 75.29.: सङ्ग-
ग्रामे समुपोषे (v. ऊहू praef. वि). 2) coërcitus, refre-
natus. MAN. 6.41.: समुपोषेषु कामेषु.
- c. नि 1) ferre, vehere, sustentare. GITA-GOV. 1.16.:
ज्ञानं निवहते ... कृष्णाय तुभ्यन् नमः. 2) advehere,
apportare. RIGV. 116.1.: विमदाय जायाम् ... न्यूहतू
र्येन.
- c. नित् *Caus.* exequi, explere, e. c. promissum. HIT. 106.
4.: स्वप्रतिज्ञातम् अधुना निर्वाहय-
- c. प्र 1) trahere, vehere currum. R. SCHL. II. 52.43. 2) fer-
re, vehere. BHATT. 3.54. 3) auferre. RIGV. 23.22.:
इदम् आपः प्रवहत यत् किञ्चिद् उरितम् मयि. —
Part. pass. प्रौढ (pro प्रौढ e प्र + ऊढ) 1) adultus, al-
tus. MEGH. 26.77. 2) arrogans, insolens, superbus. LASS.
85.10. — *Subst. f.* प्रौढा nupta, sponsa. (Cf. goth.
bráith, germ. vet. brút, island. vet. brúða, nostrum *Braut*.)
- c. प्र praef. अनु hue illuc curru vehere alqm. MAH. 3.
13504.: स माम् अनुप्रावहत्.
- c. वि uxorem ducere. MAH. 1.3384. — व्यूठ latus. N.12.
13.: व्यूठोरस्क (v. etiam ऊहू praef. वि).
- c. वि praef. निन् evehere, exportare. MAH. 1.6257.
- c. सम् vehere, trahere. SCHL. I. 67.4.: नृणां शतानि प-
स्वाशत् ... मन्दूपाम् अष्टचक्रस्यां समूड़स् ते कथ-

स्वन; MAH. 3.13190.: चत्वारस् त्वां वा गर्द्भाः संव-
हन्तु.

वहू (r. वहू s. ऋ) 1) *Adj.* ferens, afferens. IN. 2.9. 2) *Subst.*
m. fluctus. SA. 4.31. in comp. BAH.

वहिश्चर *Adj.* (e वहिन् extra et चर iens) egrediens. DR.
6.15.

वहिष्कृत (extra-factus e वहिन् extra et कृत fac-
tus, v. euplu. r. 79.) privatus. IN. 2.5.

वहिस् vel बहिस् *Praep.* et *Adv.* extra, foras. LASS. 44.4.:
नगराद् बहिर् गते सति; HIT. 58.8.: मूषिको न ब-
हिर् निःसरति. (Cf. slav. БЕЗЬ bež absque, nisi hoc,
quod nunc magis mihi arridet, referendum est ad वि,
sicut οΝΤЬ niž deorsum ad नि.)

वाङ्गि m. (r. वहू s. unād. नि) ignis. MAH. 1.2037.

1. वा 2. p. flare, spirare, *de vento*. N. 24.40.: वर्वाच प-
वनः शुचिः; A. 4.51.: शोतन् तत्र वर्वा वायुः. —
वात m. ventus. A. 11.12.; deus venti. H. 1.34. (Cf.
वि; goth. VO flare, spirare (*vaia*, *vaivō* v. gr. comp. 617.),
vinda ventus; germ. vet. *wa-dal* flabellum,
wat, *wait*, *waiet*, *waliet* flat; slav. *vje-ja-ti* flare, *vje-tr*
ventus; lith. *wejas* ventus; gr. ἄνεμος, nt. videtur, ex ἀ-φένει
= वामि praef. आ, अ॒; αὐ॑ρα ex अ॑र्गा, ε॑र्गोς ex अ॑र्गोς;
de अ॑व v. वि; lat. *ventus*, *aer* aura; hib. *bad* ventus =
वात, pers. *bād*.)

c. नित् *extingui, de igne*. SAK. 91.11.: निर्वास्यतः प्रदो-
पस्य शिखा. V. निर्वाण. — *Caus.* extinguere ignem.
MAH. 1.1608.: समित्तज् ज्ञातवेदसं वर्षैर् निर्वाप-
यिष्यामो मेघा भूताः. — V. निर्वापन.

c. प्र i. q. simpl. R. SCHL. II. 71.25.: प्रवाति पवनः श्री-
मान्.

c. सम् id. MAH. 4.1288.

2. वा 10. p. (सुखास्पिग्निसेवान्) voluptate frui; ire;
colere.

3. वा *Adv.* 1) vel, *sicut Latinorum* ve postponitur. BR. 1.
19.: वा-वा sive-sive (*entweder-oder*). N. 26.10. Cum
antecedente ऋथ vel यादि saepe ita construitur ut haec
voce sensu vacent atque particulae वा solum ut fulerum

inserviant. 2) *sicut.* DR. 7. 15. *Interdum redundant, e. c.*
H. 4. 2. 52.

वाक्पदु (e वाच् et पदु) eloquens. HIT. 55. 4.

वाक्पदुता f. (a praec. s. ता) eloquentia, facundia. HIT. 13. 21.

वाक्य n. (r. वच् dicere s. य, v. gr. 628.) sermo. IN. 1. 10.

वाग्नुरा f. rete. HIT. 73. 9.

वाग्मिन् (a वाच् sermo s. मिन्) facundus, eloquens. N. 12. 50.

वाङ्क् 1. p. (काङ्क्षायाम् K. काङ्क्षे r.; scribitur काक्, gr. 110^o.) desiderare. (Cf. काङ्क्ष, वाञ्क्, वश्, cambro - brit. *gwanc* desiderium; fortasse heb. *miangas* «inclination, longing, desire, appetite» mutato *v* in *m*. *Mianuiglím* «I desire, long, wish, lust, will, intend», tam *huc quam ad वन् petere, cupere trahi potest.*)

वाङ्मय Adj. (a वाच् sermo s. मय) quod ad vocem referuntur, ad vocem spectat. BH. 17. 15.

वाच् f. (r. वच्) 1) sermo. BH. 2. 42. 2) vox. N. 19. 1. 23. 19. (Lat. *voc-s*, gr. *επι-ς*, v. r. वच्.)

वाचस्पति m. (e genit. vocis वाच् et पति) i. q. वृहस्पति.

वाचस्पत्य n. Abstractum praecedentis. HIT. 97. 9.

वाच्य v. वच् primit. et Caus.

वाच्यता (a praec. s. ता) vituperatio, reprehensio. HIT. 105. 4.

वादिन् m. (a वादः festinatio, celeritas suff. इन्, nisi a r. वद् s. इन् equus. IN. 1. 7.

वाज्ह् 1. p. *interdum* A. optare, desiderare. N. 5. 37.: अ-

धः; 26. 8.: नचेद् वाज्हसि त्वन् यूतम्; HIT. 37.

18.: यद् यद् एव हि वाज्हेत ततो वाज्हा प्रवर्तते. (Cf. वाङ्क्, वश्, germ. vet. *wunsc* optatio, *wunskian* optare, anglo - sax. *viscan* optare, angl. *wish*.)

c. अभि i. q. *simpl.* HIT. 35. 20.

वाज्हा f. (r. वाज्ह् s. आ) desiderium, optatio. HIT. 37. 18.

वाट m. n. (r. वद् s. अ) conceptum. R. SCHL. I. 44. 35.

वाटिका f. (a praec. s. इक् in *fem.*) id. SAK. 8. 7.: वृक्ष-वाटिका.

वाटो f. (a वाट signo fem. इ) id. AM.

वाट् v. वाट्.

वाठ (r. वह् s. त, cf. ऊठ quod correptum e वाठ, v. eu-phon. r. 102. a.) multus, abundans. वाठम् *Adv.* bene, ita, *ad assensum exprimendum.* N. 17. 22.

वाण m. (fortasse pro वान् a r. वन् occidere s. अ) sagitta. SU. 2. 16.

वाणिज्य vel वा° n. (a वाणिज्, ब° mercator s. य) mercatura. BH. 18. 44.

वाणिन् (a वाण s. इन्) sagittas habens. A. 5. 25.

वाणी vel वाणी f. (r. वण् s. इ) loquela, sermo. HIT. 25. 14.

वात् 10. p. (*Denom.* a वात् ventus) ventilare. K.: वात्-यति व्यानेन पतिम् पतिव्रता.

वात् v. r. वा.

वातरहस् (BAH. e वात् ventus et रहस् celeritas) venti celeritatem habens. IN. 1. 7.

वातापि m. nom. pr. *Asuri.* MAH. 3. 8619.

वातायन n. (e वात् ventus et अयन् via) fenestra. P. 16.

वात्सल्य n. (a वात्सल s. य) amor, caritas. HIT. 16. 12. 45. 13. UR. 84. 18.

वाद m. (r. वद् s. अ) 1) sermo. BH. 2. 11. 42. 2) controversia, disputatio. UP. 21. (Cambro - brit. *gwed* verbum.)

वादित्र n. (a वादय् Caus. rad. वद् q. v. suff. त्र, inserto इ) 1) instrumentum musicum. IN. 2. 11. 2) qui instrumentis musicis editur cantus (*Instrumental-Musik*). IN. 3. 7. 9.

वादिन् (r. वद् s. इन्) dicens. BH. 2. 42.

वाध्. वाध् 1. A. vexare, perturbare. A. 4. 47.: न वाधते तत्र रङ्गः; R. SCHL. I. 14. 13.: रावणो नाम रात्सः स-वीन् नो वाधते; DR. 6. 3.: महावनं शत्रुभिर् वाध्य-मानम्; HIT. 57. 5.: महति शङ्खा माम् वाधते; MAN. 9. 226. 10. 129. — Caus. p. id. R. SCHL. I. 14. 15.: स वाध-यति लोकांस् त्रीन्. (Cf. वध्, व्यध्; lith. *bēda* miseria, aerumna, *bednas* miser; russ. *bjeda* miseria; fortasse goth. *baloja* vexo e *badoja*; gr. ΠΑΘ, επαθείν)

ωδίεω, ἀπωδίεω, v. praef. οὐρα, fortasse hib. *buairim* «I vex, aggrieve, trouble» e *buaidim*.)

c. οὐρά i. q. *simpl.* MAH. 1.5693.: नचैकः स समर्थो च्मान् पाण्डवर्थं उधिबाधितुम्.

c. οὐρα in *dial. Véd.* abigere, removere, repellere. RIGV. 35.3.: οὐρα विश्वा दुरिता बाधमानः «omnia scelera removens»; 9.: οὐρा 'मीवाम् बाधते «dolorem repellit».

c. οὐρा i. q. *simpl.* SAK. 58.9.10.

c. परि id. MAH. 3.8743.

c. प्र 1) id. MAH. 1.5808. R. SCHL. II. 53.15. HIT. 59.5. 2) arcere, prohibere, cohibere. DR. 9.8.: त्वम् ... सदै वा च्मान् प्रबाधते; MAH. 2.1648.: कथन् तु दैवं शक्यते पौरुषेण प्रबाधितुम्.

c. प्रति repellere, arcere. SA. 1.24.: ताम् ... न कश्चिद् वरयामास तेजसा प्रतिबाधितः; R. SCHL. II. 52.46.; MAH. 3.1081.

वाधा, बाधा f. (r. वाध्, बाध् s. आ) tormentum, cruciatus. UR. 41.11. (Lith. *bēda* miseria, aerumna.)

वानप्रस्थ m. (a वनप्रस्थ ad silvam profectus, suff. οὐ, vid. gr. 648.) 1) Brāhmaṇus in silvā solitariam vitam degens, anachoreta. 2) Geniorum ordo. SU. 3.5.

वानर m. (e वा sicut et नर् homo) simia.

वापो f. lacus. N. 12.6.

वाम Adj. 1) laevus, sinister. SU. 4.13. 2) pulcher, *praesertim in compositione cum vocibus quae corporis quodpiam membrum significant*. N. 16.37. (Fortasse germ. vet. *winster, winister* laevus (Graff. I. 893.); anglo-sax. *vinstre* huc pertinent, cum suff. compar. *sicut* in lat. *sinister, dexter* et inserto *s* euphonico inter *n*, pro *m*, et *t*; v. gramm. comp. 95.; cambro-brit. *gwlymp* pulcher.)

वामन Adj. brevis. Subst. m. 1) pumilus, nanus. 2) non men elephanti plagae meridionalis.

वामी f. (a praec. signo fem. रु) equa. RAGH. 5.32.

वायव्य Adj. (a वायु ventus s. य, v. gr. 650.) quod ad ventum refertur. A. 3.30.

वायस्त m. (ut videtur, a वयस् s. οὐ) cornix. DR. 8.31.

वायु m. (r. वा s. *undād.* उ, inserto य् euphonico) ventus. H. 4.48.

वार् n. aqua. AM. V. वारि.

वार् m. (ut videtur, a r. व् s. οὐ) 1) multitudo, caterva. 2) tempus, dies. HIT. 21.21.: भद्रारवार्. 3) tempus opportunum, occasio, opportunitas. 4) vicis, *fois*, Mal. BHATT. 3. 32. schol.: बज्जवारान् compluries, *vielmal*, many times. — Acc. sing. *repetitum* वारं वारम् id. HIT. 85.14. (Hib. *uair* «an hour, time», *air uairibh* «sometimes»; cambro-brit. *aur*; island. vet. *var* in *tv̄is-var* bis (*tv̄is* = द्विस्), *thris-var* ter (*thris* = त्रिस्); germ. vet. *or*, *o* in *zuir-or*, *zuir-o* bis; pers. بار bār vicis, باری bāri semel, بار دیکر bār dīger iterum; fortasse *huc pertinet* lat. *ber* in September, October etc.; v. gr. comp. 309.)

वारण m. (r. व् arcere, impedire, s. οन्, v. gr. 94^a.) elephatus. H. 4.23.

वारविलासिनो f. (e वार tempus et विलासिनो q. v.) इतार्गा. HIT. 133.15. Lass. 73.2. infr.

वारणसी f. nomen urbis Benares. Lass. 5.20.

वारणावत nomen urbis. H. 1.

वारि n. aqua. N. 24.5. (Cf. वार्, वरुण, hib. *burn* aqua; *fairge* mare, *fual* «urine, water», mutato *r* in *l*; lat. *mare*, Them. *mari*, mutato *v* in *m*, v. gr. comp. 63.; lith. *mářės* (Plur. fem., gen. *mari-ū*); slav. *more* id. (neut. sg. a Thema *morjo*, v. gr. comp. 259.); germ. vet. *mari* m. et n. (Them. *marja*); hib. *muir*, cambro-brit. *mor* id. Cf. etiam lat. *urina*, correpto वा in *u*, *urceus*, *urna*; gr. ἐρός, εὐρόν, εὐρέω.)

वार्ति, वार्ता (r. वृत् s. οὐ) sanus. NALOD. 3.19. schol.

वार्ती, वार्ता f. (a वृत्ति s. οὐ in fem.) nuntius; historia. SRING. 11. HIT. 64.16.17. 79.15.16. 85.11.

वार्द्धक n. (a वृद्ध s. ορक) senectus, senium. HIT. 28.19.

वार्द्धक्षत्रि m. nom. pr. DR. 1.5.

वार्पिक (a वर्ष s. इक) pluviosus. DR. 8.17.

वार्षेय m. nom. pr. N. 9.1.

वाप्र् 1. et 4. 4. (scribitur etiam वात्) clamare, vociferari,

ululare. MAH. 2. 1547.: सा सततं वाशते; 1. 8433.: स-
न्तप्यमाना बहुधा वाशमाना प्रधावति. — Part.
praes. PAR. N. 11.20.: क्लूसोम् इव वाशतोम्; MAH.
3. 10437.: शकुनेर् इव वाशतः; 10493.: हा हताः स्मे
'ति वाशन्त्यः. (Cf. वच् e वक्, ita वाष् e वाक्.)
c. उत् deplorare, c. acc. BHATT. 3.32.: उद्धाशयमानः पि-
तरम्.

वाष्प m. lacryma, in Sing. solum usurpari videtur. BR. 2.
36. N. 17. 13. MEGH. 12.

वाष्पाय् (Denom. a praec.) lacrymare. UR. 84. 19.

वास् v. वाश् et वासय्.

वास m. (r. वस् s. म्र) 1) habitatio. 2) cavea avis. UR.
35.5. 3) i. q. अधिवास्. (Hib. *fos* «a delaying, staying,
resting, cessation».)

वासय् (Denom. a वास sgf. 3.) odoribus imbuere. अधि-
वासय् (Denom. ab अधिवास्) id. UR. 74.20.: मन्दार-
पुष्पैर् अधिवासितायाम् ... शिखायाम्.

वासर m. (fortasse e वा sicut, in hoc comp. similiter, et
सर iens, v. वत्सर) dies. UP. 21.

वासव m. (a वस् *Vasus* q. v. suff. म्र) *Vāsavas*, cogno-
men *Iudri*. IN. 2.22.

वासस् n. (r. वस् induere s. म्रस्) vestis. SU. 4.9. N. 9.
14.19.

वासिन् (r. वस् habitare s. इन्) *Adj.* habitans. *Subst.* m.
habitor, in fine comp. SU. 2.8. N. 7.17.

वासुकि m. *Vāsukis*, rex serpentum. BH. 10.28.

वास्तव्य (a वास्तु domus s. य) domum, domicilium ha-
bens, habitans. HIT. 34.17.

वास्य i. q. वाष्प.

वाह् 1. a. (प्रयत्ने क. यत्ने v.; scribitur etiam बाह्) ope-
ram dare, adniti. *Caus.* occupare, adhibere, uti.

MAN. 3. 68.: यास्तु (सूना:) वाहयन् (schol. स्वकार्ये
योजयन्); 4. 86.: दशनूनासहस्राणि यो वाहयति
(schol. स्वार्थे व्यापार्यति).

c. सम् fricare. MAH. 3. 11005.: पादौ ... कराभ्याङ् कि-
णजाताम्यां शनकैः संववाहतुः. — *Caus.* id. SAK. 95.
9. R. SCHL. II. 91.52.

वाह m. (r. वह् trahere, vehere) 1) equus. DR. 8. 12. A. 4.
12. 2) currus. A. 1.1.

वाहक m. (a Caus. r. वह् s. म्रक) rector, moderator cur-
rus etc. N. 22.1.

वाहन n. (a Caus. r. वह् trahere, vehere) 1) actio mode-
randi equos etc. N. 15.2. 2) currus. N. 2.26. in comp.
BAH. 3) equus. R. SCHL. I. 62. 1. 68. 1. in fine comp. BAH.
(Cf. वाह, germ. vet. *wagan*, Them. *wagana* currus;
hib. *feun* id.)

वाहिन् (r. वह् s. इन्) vehens, ferens, in fine comp. HIT.
16.42. 34.2.

वाहिनी f. (a वाह s. इन् in fem.) exercitus. RAGH. 7. 33.

वाङ् v. वाङ्.

वाङ्क (r. वह् s. उक) nom. pr. N. 15. 2.5.

वात्य (form. anom. a वहिस् extra suff. य) externus. BH.
5.21.87. DR. 7. 18.

वात्यतत् *Adv.* (a praec. s. तत्) extra, extrinsecus. N. 9.7.

1. वि *Praep.* *insep.* v. gr. 111. (Germ. vet. *wi-dar* contra,
adversum, cum suff. compar., v. gramm. comp. 294; pers.
بی bī sine, e. c. بیباک metu vacuus, intrepidus; fortasse
lat. *ve-* (*vecors*, *vesanus*); lith. *be* sine; slav. *beč* id. nisi
hoc pertinet ad वहिस् q. v.)

2. वि m. (fortasse a r. वय्, correpto म्रय् in इ, nisi a वो)
avis. NALOD. 1.28. (Cf. वयत् avis, lat. *avis*.)

विंश vigesimus (v. gr. 259.)

विंशति f. (ut mihi videtur, pro द्विदशति, e द्वि duo et द्वि-
शति a दशन् decem, ejecto म्र et mutato द् in nasalem,
v. त्रिंशत् et cf. lat. *viginti*, gr. *είκατι*, *είκοσι*, hib.
fishead, cambro-brit. *ugaint.*)

विकच (ut videtur, a r. कच् *praef.* वि s. म्र) expansus,
evolutus, apertus, *de floribus*. IN. 5. 8.

विकट (BAH. e वि et कट stragulum) expers straguli. N.
10.6.

विकथन n. (r. कत्थ् *praef.* वि s. म्रन्) jactatio, gloria-
tio. HIT. 100.13.

विकर्मन् n. (KARM. e वि et कर्मन् opus) recessio ab opere.
BH. 4. 17.

विकल (privatus parte, *BAH.* e वि et कला pars) 1) de-curtatus. 2) perturbatus. *Lass.* 54.7.72.12.

विकार *m.* (r. कृ praef. वि) 1) mutatio. *BH.* 13.6.19. 2) commotio animi. *N.* 22.31.23.26.

विकाल *m.* (*KARM.* e Praep. वि et काल tempus) crepus-culum. *SA.* 5.82.

विकाश *m.* (a Caus. r. काश् s. अ) manifestatio. *UR.* 34.7.

विकृति *f.* (r. कृ s. ति) commutatio, conversio. *AM.*

विक्रम *m.* (r. क्रम् praef. वि s. अ) 1) passus, (v. त्रिवि-क्रम) 2) vis, fortitudo. *N.* 21.12. *H.* 3.10.4.22.

विक्रान्त *v.* क्रम् praef. वि.

विक्रिया *f.* (r. कृ praef. वि s. या) i. q. विकृति. *AM.; HIT.* 12.19.

विक्लव (r. क्लू se movere praef. वि s. अ) agitatus, com-motus, perturbatus. *P.* 20.

विक्षत *v.* r. क्षण् praef. वि.

विक्षेप *m.* (r. क्षिप् praef. वि s. अ) actio disjiciendi, dis-jungendi. चरणविक्षेप actio pedes disjiciendi i.e. gres-sus, itio. *UR.* 64.13. — *Pro* रुस्यविक्षेप (*UR.* 16.6.) lege °निक्षेप. — दृष्टिविक्षेप adspectus obliquus, Wils. «a leer, a side glance». *SAK.* 16.1.

विगतज्ञेहसौहृद (*BAH.* e विगत qui abiit et ज्ञेहसौ-हृद् amor et amicitia) remotum amorem et amicitiam habens, vacuus ab amore et amicitia. *SU.* 4.17.

विगाढ़ *v.* गाह्.

विग्न *v.* r. विज् et gr. 607.

विग्रह (r. ग्रह् praef. वि s. अ) 1) *m.* corpus, forma. *UR.* 67.14. 2) *m. n.* bellum. *HIT.* 78.4.

विग्रहवत् (a praec. s. वत्) formosus, pulcher. *SU.* 3.17. *SA.* 1.21.

विघात *m. n.* (r. हन् in formā Caus. - v. gr. 524.4. - praef. वि suff. अ) impedimentum, interruptio, destructio. *SU.* 1.12.

विघ्न *n.* (r. हन् praef. वि s. अ, v. gr. 645. suff. अ) impedi-mentum. *SU.* 1.12. *H.* 3.17. *N.* 13.23.

विघ्नित (a praec. s. हत) impeditus. *UR.* 39.18.

विचृ 7. *p. a.* separare, *c. instr.* (v. युज् praef. वि). *BHATT.*

14. 103.: बहून् योधान् त्रीवितेन विवेच. (Germ. vet. *WICH* recedere - *wíchu*, *weich*, *wichumēs* - nostrum *weiche*, *wich*; gr. εἰνω; fortasse etiam ενας hue pertinet.)

c. वि 1) *i. q. simpl. c. abl.* *BHATT.* 6.36.: विविन्दिम दिवः सुरान्. — विविक्ता separatus, desertus, secre-tus, solitarius. *IN.* 5.54. *BH.* 13.10.18.52. 2) *in dial.* *Vēd.* evellere. *RIGV.* 39.5.: विविस्त्वन्ति वनस्पतीन्. 3) decernere. *MAH.* 2.2243.: न ... विवेकुं शक्तोमि ते प्रश्नम् इमम्. — *Caus.* distinguere. *MAN.* 1.26.: धर्मा-धर्मा व्यवेचयत्.

विचक्षण (r. चक् praef. वि s. अन) expertus, gnarus, sa-piens. *BH.* 18.2.

विचय *m.* (r. चि praef. वि s. अ) actio quaerendi, investi-gandi. *RAGH.* 16.75.

विचल (r. चल् praef. वि s. अ) vacillans. *UR.* 70.3. *infr.*

विचार *m.* (r. 2. चर् s. अ) 1) deliberatio. *HIT.* 12.22.92.

20. 2) distinctio. *HIT.* 51.20.

विचारणा *f.* (r. 2. चर् praef. वि s. अन in fem., v. euphon. r. 94^a) deliberatio, dubitatio, haesitatio. *IN.* 5.38. *N.* 13. 27.

विचारित *n. v. rad. 2. चर्* praef. वि.

विचित्र (*KARM.* e वि et चित्र varius) 1) varius. *N.* 2.11. *SA.* 4.30. *A.* 6.14. 2) admirabilis, stupendus. *A.* 4.39.

विचेतन (*BAH.* e वि et चेतन anima) examinis, mortuus. *HIT.* 87.10.

विचेष्टित *v. r. चेष्ट्.*

विच्छेद *m.* (r. क्षिद् praef. वि s. अ) actio abrumpendi, finem faciendi. *UR.* 64.5.: कथाविच्छेद.

विच्युति *f.* (r. च्यु cadere praef. वि s. ति) separatio. *N.* 13.34.

1. **विहृ** 6. *p. anom.* विच्छायामि (गतौ) ire, se movere (ut videtur, Denom. a perduto substantivo विच्छ).

2. **विहृ** 10. *p.* विच्छ्यामि (भाषार्थं κ. तिव्यि r.) loqui, lucere.

1. **विज्** 7. *p. 6.4.* विनजामि विजे (omittitur Guna in utro-que futuro et praet. mltf.) tremere, trepidare metu, timere. **विज्** agitatus, perturbatus, perterritus. *RAGH.*

- 14.88.: चक्रन्द विग्ना कुरो 'व. — *Intens.* RIGV. 18.
 14.: इन्द्रमन्यवे वेविद्यते भिया. — *Caus.* perterrere.
 RAGH. 8.39.: तुमुलेना "र्तरवेण वेजिताः। विहगाः...
 चुक्षुषुः. (*Cf.* वोज्.)
 c. आ आविग्नि i. q. विग्न. A. 6.9.
 c. उत् 6. A. *interdum p.* 1) tremere, trepidare *metu*, timere. C. *ablat.* N. 13.54.: नेम्यश्च नो 'द्विजसि; MAN. 2.162.: सम्मानाद् ब्राह्मणो नित्यम् उद्विग्नेत विपादू इव; BH. 12.15.: यस्मान् नो 'द्विजते लोको लोकान् नो 'द्विजतेच यः; MAII. 1.5549.: नित्यम् उद्यतद-एडाद् धि भृशम् उद्विग्नते जनः; 2.2211. 3.14660. *Etiam cum gen.* MAN. 7.103.: नित्यम् उद्यतदण्डस्य कृत्स्नम् उद्विजते जगत्; MAII. 1.2922.: तेजस्सु तपसश्च 'व कोपस्यच ... त्वम् उद्विजसे यस्य नो 'द्विजेयम् अहङ्कर्यम्. — उद्वेजनोय *timendus, terribilis.* MAII. 1.6731.: सक्तो मानुपमांसेषु ... उद्वेजनोये भूतानाम्. 2) moerere. BHAG. 5.20.: न प्रवृत्येत् प्रियम् प्राप्य नो 'द्विजेत् प्राप्यचा 'प्रियम्. 3) *Trans.* terrere. MAII. 2.178.: कद्मिन् नो 'ग्रेण दण्डेन भशम् उद्विजसे प्रजाः. — उद्विग्नि i. q. विग्न. BH. 2.56.: दुःखेषु अनुद्विग्नमनाः. — *Caus.* terrere. MAII. 1.8427.
 c. उत् *praef.* परि दुःखम् पर्युद्विजे dolorem patior. R. Schl. II. 66.9.: दुःखं वने पर्युद्विजित्यते.
 c. उत् *praef.* सम् समुद्विग्न i. q. विग्न, उद्विग्न. A. 7. 28.
 c. सम् तंविग्न *id.*
 2. विद् 3. P. A. i. q. विच्.
 विग्नन (BAH. e वि et जन homines) vacuus ab hominibus, desertus. H. 1.23. N. 11.23.
 विद्यय m. (r. द्वि *praef.* वि s. अ) victoria. SU. 2.4.
 विद्ययिन् (a *praec.* s. इन्) Victoriosus. IN. 1.39.
 विजिगोप्य (a द्विगोप् *Desid.* r. द्वि - v. gr. 544. - suff. उ) vincendi cupidus. HIT. 94.13.
 विज्ञ (r. ज्ञा *praef.* वि s. अ) sciens, intelligens. HIT. 74.12.
 विज्ञान n. (r. ज्ञा *praef.* वि s. अन) cognition, distinctio. SA. 5.22. BH. 3.41. 7.2.

- विद् 1. P. (शब्दे क. आक्रोशे स्वने v.) sonare.
 विटप् m. n. surculus. II. 28.10. UR. 19.16. RITU-S. 1.24.
 विटपिन् m. (a *praec.* s. इन्) arbor. AM.
 विद् vel विद् 1. P. (आक्रोशे क. क्रृशि v.) vociferari. V.
 विडाल *et cf.* विद्.
 विउम्बन् n. °ना f. (r. उम्ब् *praef.* वि s. अन) miseria. HIT. 99.18. 32.2.
 विडाल m. (r. विद् s. आल) feles. HIT. 58.7.
 विएद् 10. P. (क्षित्याम् क.; scribitur विद्, gr. 110^a.) perire. Cf. वृण्द.
 वितत् v. r. तन् *praef.* वि.
 वितथ (BAH. e वि et तथा sic tanquam Substantivo, cf. यथात्थम्, gr. 675.) falsus. A. 3.12. in comp. *cum* अ *prio.*
 वितर्क m. (r. तर्क् *praef.* वि s. अ) cogitatio, deliberatio. HIT. 128.21.
 वितान m. n. (r. तन् *praef.* वि s. अ) 1) sparsio, expansio. AM. 2) velum in sublime expansum, «a canopy, Baldachin». UR. 59.13. 3) sacrificium. AM.
 वितिभिर् (BAH. e वि et तिभिर् obscuritas) vacuus ab obscuritate, clarus. IN. 1.3.
 वित् 10. P. (त्यागे, ut videtur, *Denom.* a वित्) largiri, dare.
 वित् v. 2. विद्.
 वित्तवत् (a *praec.* s. वत्) dives, opulentus. N. 16.31.
 विय् 1. A. (याचने क. याचे v.) orare, supplicare.
 1. विद् 2. P. *interdum A.* वेद्वि, वेद् (v. gr. 356.) *praet.* multif. अवेदिपम्, fut. aux. वेदिप्यामि, etiam वेत्स्यामि (MAII. 3.1651.), part. pass. विदित. Ut videatur, primitive videre (v. बुध् *et cf.* lat. video, gr. εἴδω etc.) inde. 1) percipere, sentire. RAGH. 14.56.: सा लुप्तसज्जा न विवेद दुःखम्. 2) cognoscere, compere. MAII. 3. 16968.: तस्मान् ना "व्यामि ते गुच्छङ्कु काले वेत्स्यति तद् भवान्; 2. 1768.: तेन सङ्गम्य वेत्स्यामि कार्यस्या 'स्य विनिश्चयम्; II. 4.58.: शोग्रङ्ग गच्छामो न नो विद्यात् सुयोधनः; BH. 18.23.: सन्ध्यासस्य ... तन्वम् इच्छामि वेदितुम्. 3) scire.

MAN. 8.80.: यदू द्वयोरु मनयोरु वित्य कर्ये ऽस्मिन् चेष्टितम् भियः । तदू त्रूत्; BR. 2.22.: इति धर्मविदो विदुः; SA. 6.36.: एवम् एतदू यथा वेत्य; R. Schl. I. 57.5.: इति विद्वहे. *Cum accus., subintellecto verbo subst., in constructionibus quae lat. infin. cum acc. respondent* (cf. ज्ञा p.142.). MAH. 1.8395.: न विद्वहे वृत्तम् मातः श्येनेना "खुम्"; SA.5.11.: विद्धि मानूत्वं श्रुमे यमम्. *Cum infin.* R. Schl.II. 12.104.: न वेत्ति रामः परुपाणि भापितुम्. 4) nosse, notionem habere, dignoscere, cognoscere. N. 6.8.: यो वेद धर्मान् अधिलान्; 19.30.: यान् नलो वेद विद्याम्; 5.13.: कथं हि देवान् जानोयाङ् कथं विद्यान् नलम्; R. Schl. I. 74.14.: सर्वे ना वेदिषुरु दिशः. 5) putare, arbitrari. BH. 2.19.: य एनं वेत्ति हन्तारं यश्चै नम् मन्यते हतम्. *Caus. p. a.* 1) facere ut quis sciat, certiorem facere, nuntiare, indicare. MAN. 8.176.: यः साधयन्तज् छन्देन वेदयेद् धनिकन् नृपे; 12.31.: न त्राव्यणो वेदयेत् किञ्चिद् राजनि. 2) *a.* वेदये percipio, sentio (facio ut sciām). MAN. 12.13.: येन वेदयते सर्वं सुखन् दुःखम्; R. Schl.II. 64.67.: वेदये नच संयुक्तान् शब्दस्थर्पत्तान् अहम्. (Lat. *video*, gr. Ἰδω, εἰδέναι, εἴδομαι; *cīða* = वेद् scio; boruss. vet. *waidimai* scimus, *waiditi* scitis, scite, *widdai* vidit; lith. *weizdmi* video = वेद्धि; *weida-s* facies; slav. *vjemj* scio (pro *vjedmj*), *vjedjatj* sciunt = विद्वन्ति (v. gr. comp. 436.), *vid-je-ti* videre; goth. *vait* scio, scit = वेद् id., gr. *cīða*, *cīðe*, v. gr. comp. 491.; *wita* obseruo, praet. *witai-da* = Caus. vel cl. 10. वेदयामि, omisso gunae incremento, v. gr. comp. 109.6.; heb. *fēth* «science, knowledge, instruction»; cambro-brit. *gwyz* id. (v. Pictet p. 59.); fortasse *feidhim* «I manifest, relate» = Caus. वेदयामि, nisi pertinet ad वद् q.v.; *feidir* «power, habitly»; fortasse *aithnim* «I know», *aithnighim* id.; *aithne* «known», subst. f. «knowledge, acquaintance», abjectā cons. initiali sicut in *athair* pater, v. पितृः; fortasse *fios* «knowledge, art, science, understanding, vision, message», mutato *d* vel *t* in *s*, *fiosach* «knowing, expert».

- c. आ *Caus.* certiorem facere, nuntiare. N. 17.45.
- c. आ *praef.* सम् *Caus.* id. MAH. 2.14.
- c. नि *Caus.* id. c. acc. vel gen. vel dat. pers. SU.3.8. SA. 3.7. IN.5.17. N.3.5.
- c. नि *praef.* वि *Caus.* id. R. Schl. I. 1.72.
- c. नि *praef.* सम् *Caus.* id. MAH. 1.3224.
- c. प्रति *Caus.* id. N.21.1.25.5.
- c. प्रति *praef.* सम् *Caus.* id. MAH. 1.3627.
- 2. विद् 6. *p. a.* विन्दामि, विन्दे (gr. 335.), *Part. pass.* विदित, वित्त, विन्न. Invenire, adipisci. N. 3.4.: न शय्यासनभोगेषु गतिं विन्दति; 6.6.: देवानाम् मानुषम् मध्ये यत् सा पतिम् अविन्दत; 10.12.: विन्देता 'पि सुखङ् वाचित्. In matrimonium accipere. MAN. 9.69.: ताम् अनेन विधानेन निजो विन्देत देवरः (schol. परिणयेत्); MAH. 1.7192. — *Pass.* inveniri, esse, existere, extare. (secundum grammaticos विद् cl. 4. *a.* सत्त्वायाम् *x.* भावे *v.*) BR. 2.2.: न हि सन्तापकालो ऽयम् वैयस्य तव विद्यते; N. 9.29.: न च भार्यासमङ् किञ्चिद् विद्यते; 13.40.26.5. DR. 7.17. BH.3.17. — विदित impetratus, possessus. DR. 4.12. वित्त *n.* duitiae. N. 26.4. BH. 10.23.
- c. अधि vivente uxore aliam ducere uxorem. MAN. 9.80.: मध्यपा ... व्याधिता वा 'धिवेत्तव्या (schol. तस्यां सत्याम् अन्यो विवाहः कार्यः). अधिवित्ता semina, cuius maritus aliam duxit uxorem, Wils. «a superseded wife».
- c. अनु 1) invenire, adipisci. RIGV. 6.5.: अविन्द उस्ति-या अनु «reperiisti vaccas». In matrimonium accipere. MAH. 1.5114.: शारदतोन् ततो भार्याङ् कृपोन् द्रोणो ऽन्वविन्दत. 2) existimare, putare. GITAGOV. 4.2.: इन्दुकिरणम् अनुविन्दति वेदम् अधीरम्.
- c. अभि invenire, adipisci. MAH. 3.1933.
- c. आ *Caus.* tradere. SA. 3.6.: तस्या 'र्घम् आसनश्चै 'व गाम्ना "वेद्य.
- c. नि *Caus.* id. SA. 1.27.: शेषाः पूर्वन् निवेद्यच; MAN. 11.116.: सर्वस्वं वेदविद्या निवेदयेत्.
- c. परि 1) nubere viro, cujus frater major non maritus est.

MAN. 3. 172.: ययाच परिवेष्टते. 2) uxorem ducere, fratre maiore non marito, *unde uomen agentis* परिवेत्. MAN. 3. 171. — परिवित्र frater major, cuius frater minor uxorem duxit.

c. प्रति adipisci, accipere. MAN. 3. 8420.: विश्वावसोत् तु तनयाद् गोतन् नृत्यञ्च सामच ... प्रत्यविन्दत्. *Caus.* tradere. R. Schl. I. 2. 9.: वल्कलन् तस्मै गुरवे प्रत्यवेद्यत्.

3. विद् 7. A. existimare, putare, habere, censere. BHATT. 6.39.: लोकोऽयम् मां विन्ते निष्पराक्रमम्. 2) inventire, adipisci (v. 2. विद्). MAN. 3. 15388.: न सुखं विन्दते जनाः. *Etiam p.* MAN. 3. 8123.: विन्याद् बज्जुवरणकम्; 8153.: गोसहस्रफलं विन्यात्. c. प्रति p. obtinere, accipere. MAN. 3. 8420.

4. विद् 4. A. (v. 2. विद् Pass.)

c. निस् se ipsum contemnere (v. निर्वेद्). MAN. 3. 14792.: सुवाससो हि ते भारी वल्कलादिनसंवृताम्। पश्यन्तु दुःखिताद् कृपणां साच निर्विद्यताम् पुनःः — निर्विष्म se ipsum contemnens. HIT. 31. 13.

5. विद् 10. P. habitare.

6. विद् (r. 1. विद्) sciens, gnarus, *in fine comp.* DR. 8. 18.

विदध् v. 1. दह् prael. वि.

विदर्भ m. pl. nomen regionis (Wils. विदर्भ m. विदर्भा f.

«a district and city to the south-west of Bengal, the modern Bara-Nagpor or Berar proper») N. 1. 5.

2. 26. *Etiam sing.* N. 1. 32.

विदर्भनगरी f. (e praec. et नगरी urbs) nomen urbis (v. praec.). N. 1. 23.

विदारण n. (r. दृ prael. वि s. अन) actio lacerandi, dilacerandi, rumpendi, findendi.

विदाहिन् (r. दह् prael. वि s. इन्) urens. BH. 17. 9.

विदिश् f. (KARM. e वि et दिश् plaga, regio) intermedia plaga. N. 21. 2.

विद्युप् v. विदस्.

विद्युपक् m. (r. दुष् in formā Caus. - v. gr. 524. - suff. अक्) persona dramatis jocosa. UR. 13. 2. Lass. 87. 6.

विद् v. व्यध्.

विद्या f. (r. 1. विद् s. या) scientia. HIT. 3. 5. 7. 9. 11.

विद्याधर् m. (e prae. et धर्) nomen Geniorum ordinis. Lass. 50. 10.; v. sq.

विद्याधरी f. (a praec. signo fem. दृ) Fem. praecedentis. HIT. 63. 16.

विद्यावत् (a विद्या s. वत्) scientiā praeditus. IN. 4. 3.

विद्युत् f. (r. युत् fulgere q. v. prael. वि) fulgur. N. 13. 53.

विद्युत् (r. विद् s. वस्, v. gr. 235. et 605.) sapiens, gnarus. N. 12. 78. 24. 28.

विद्येपण n. (r. द्विप् odisse prael. वि s. अन) odium, inimicitia. N. 9. 9.

1. विध् 6. A. (ut videtur, e धा abjecto आ, prael. वि, विधाने क. विधौ r.) i. q. धा prael. वि.

2. विध् v. व्यध्.

विध m. विधा f. (r. धा prael. वि) genus, species, natura, indoles, proprietas, *praesertim in fine comp.* BAH. N. 1. 29. 12. 39. BH. 7. 16. 11. 53. 15. 14. SA. 3. 10. A. 7. 8. (Boruss. vet. *wida-s*, *wid-s*, fem. *wida*, in *sta-wida-s*, *sta-wids* talis, *ka-wid-s* qui, qualis, fem. *ka-wida*; *kitta-widin*, *kitte-widei* alio modo.)

विधन (BAH. e वि et धन divitiae) pauper.

विधनता f. (a praec. s. ता) paupertas. HIT. 31. 14.

विधवा f. (marito orbata BAH. e वि et धव maritus) vidua. BR. 2. 10. (Lat. *vidua*, boruss. vet. *widewin*, slav. *vdova*, goth. *viduwō*, Them. *viduvón*; hib. *feadhb.*)

विधा v. विध.

विधात् m. (r. धा prael. वि s. तु) cognomen dei *Brahmae*.

विधान n. (r. धा prael. वि s. अन) modus, norma, praeceptum. SU. 1. 22. 25. BH. 17. 24.

विधि m. (r. धा prael. वि s. दृ) 1) norma, praeceptum, *praesertim quod sacris libris prescribitur*. BH. 17. 1.

2) modus. N. 17. 26. 3) fatum, sors. N. 12. 98. 13. 31.

विधिवत् (e praec. et वत् sicut) sicut norma, praeceptum, ad normam, ex praecepto. IN. 2. 15.

विधु m. luna. Sring. 2.

विधुर् (e वि et धुर् quod simplex non invenitur, v. धुर्)

Adj. separatus, relictus, praesertim ab amato vel amatā.
NALOD. 3.50. **UR.** 67.17. *Subst. n.* 1) *separatio.* **AM.**
 2) *periculum.* **HIT.** 50.8.

विधूयत् v. धू praef. वि.

विधेय *Partic.* (r. धा praef. वि s. य) *tractabilis, sequax, obediens.* **BH.** 2.64. (Schol. विधेयो वशवर्तिन्).

विधुंसिन् (r. धुंस् praef. वि s. इन्) *labens, periens.* **HIT.** 16.10.76.4.

विधृस्तनगराश्म (*BAH.* e विधृस्त lapsus, vid. धुंत्, et न-
गराश्म - नगर urbs, आश्म eremitarum sedes) *lapsas
urbes et eremitarum sedes habens.* **SU.** 2.24.

विनतानन (*BAH.* e विनता inclinatus, v. नम्, et आनन
vultus) *inclinatum vultum habens.* **BR.** 1.13.

विनय *m.* (r. नो praef. वि s. ऋ) *modestia.* **N.** 12.68.5.18.
विनश्चर (r. नश् praef. वि s. वर) *mortalis, caducus.* **HIT.** 16.6.

विना *Praep.* (a वि s. ना) *sine.* c. *Instr. vel Acc.* **BR.** 1.34.
 2.10. **SA.** 5.25.

विनाकृत (e praec. et कृत factus) *privatus, orbatus.* **N.** 13.25.

विनान्योन्यम् *Adv.* (*AVY.* e विना et अन्योन्य q.v.) *alter
sine altero.* **SU.** 1.5.

विनाश *m.* (r. नश् praef. वि perire s. ऋ) *occasus, exi-
tium, ruina.* **BR.** 1.24. **BH.** 2.17.

विनाशन *m.* (a *Caus.* r. नश् praef. वि perire s. ऋन) *oc-
cisor, destructor.* **N.** 12.30.

विनाशिन् 1) (r. नश् perire praef. वि s. इन्) *periens,
caducus, mortalis.* **BH.** 2.17. 2) (*a formā caus.*) *occidens,
delens, extinguens.* **N.** 12.59.

विनिग्रह *m.* (r. ग्रह् sumere praef. वि + नि s. ऋ) *coēr-
citio.* **BH.** 13.7.

विनिद्र (*BAH.* e वि et निद्रा) *exsommnis.* **UR.** 76.8.

विनिपात *m.* (r. पत् praef. वि + नि s. ऋ) *casus adver-
sus, infortunium, calamitas.* **HIT.** 119.18.

विनियोग *m.* (r. युक् praef. वि + नि s. ऋ) 1) *relictio.*
HIT. 99.13. 2) *erogatio pecuniae.* **HIT.** 98.15.

विनिश्चय *m.* (r. चि colligere praef. वि + निस् s. ऋ) de-

cretum, consilium, propositum. **SU.** 2.19.3.10. **SA.** 3.
 10.

विनिश्चित v. चि c. निस् praef. वि.

विनोद *m.* (*Caus.* r. नुद् praef. वि s. ऋ) *oblectatio, delec-
tatio.* **HIT.** 8.16. **Lass.** 1.2. v. sq.

विनोदन *n.* (*Caus.* r. नुद् praef. वि s. ऋन) *id.* **UR.** 31.6.
विन्दु *m.* gutta. **MEGH.** 19.

विन्ध्य *m.* mons Vindius. **N.** 9.22.

विन्न v. 2. **विद्.**

विन्यास *m.* (r. 2. ऋस् praef. वि + नि s. ऋ) *actio depo-
nendi. अक्षरविन्यास* scriptura. **UR.** 24.15.

विप् 10. *p.* (ज्ञप्ते) *jacere, conjicere.*

विपक्ष *m.* (e वि et पक्ष) *hostis, inimicus.* **HIT.** 91.11.

विपण *m.* (r. पण् vendere praef. वि s. ऋ) *venditio.* **SU.**
 2.23.

विपत्ति *f.* (r. पद् praef. वि s. ति) *infortunium, calamitas.*
HIT. 13.13.17.11.37.4.

विपत्ति v. पद् praef. वि.

विपरीत v. रु c. परि praef. वि.

विपरीतता *f.* (a praec. s. ता) *contrarium, pars contraria.*
HIT. 52.4.

विपर्यय *m.* (r. रु c. परि praef. वि) *contrarium, adversitas,
repugnantia.* **N.** 8.15.19.34. **UR.** 67.18.74.4.

विपश्चित् *m.* vir doctus, sapiens, prudens. **BH.** 2.42. *In
comp. cum ऋ.* **BH.** 2.60.

विपाक *m.* (r. पच् praef. वि s. क) *maturitas (v. पाक).*
दुर्विपाक *durities.* **HIT.** 18.7.

विपाठ *m.* (fortasse pro विपाठ a पद् findere) *sagitta.* **DR.**
 8.17.

विपुल (r. पुल् praef. वि s. ऋ) *magnus.* **IN.** 2.12. **H.** 1.24.

विपुलता *f.* (a praec. s. ता) *magnitudo.* **SAK.** 5.4.

विप्र *m.* *Brāhmaṇus.*

विप्रकर्ष *m.* (r. कृप् c. प्र praef. वि s. ऋ) *distantia.* **UR.**
 70.18.

विप्रकृष्ट v. कृप् cum प्र praef. वि.

विप्रकृष्टत्व *n.* (a praec. s. त्व) *distantia, longinquitas.*

विप्रतिपन्न v. पद् c. प्रति praef. वि.

विप्रयोग *m.* (r. युज् jungere c. प्र praef. वि s. ऋ separatio. c. Instr. r. Br. 1. 16.18.

विप्रिय (*KARM.* e वि et प्रिय gratus, dilectus) ingratus. II. 3.19.

विप्रोपित *v.* वस् *c.* प्र praef. वि.

विष्वद् *v.* ब्रृध् praef. वि.

विष्वध *m.* (r. ब्रृध् scire praef. वि s. ऋ) deus. SU.3.22.

विमङ्ग *m.* (r. भञ्ज् praef. वि s. ऋ) fractura. HIT.38.7.

विमव *m.* (r. भू praef. वि s. ऋ) 1) potestas, facultas. UR. 28.3. *infr.* 2) divitiae, opes. HIT.31.9.

विमवतस् *Adv.* (a praec. s. तस्) dignitati, majestati convenienter. UR.30.4. SAK.92.8.

विभा *f.* (r. भा praef. वि) lumen, splendor.

विभाग *m.* (r. भाद् dividere praef. वि s. ऋ) pars, portio. BH.3.18. *v. seq.*

विभागशस् *Adv.* (a praec. s. शस्) secundum portiones. Bu.4.13.

विभावन *n.* (*Caus.* r. भू praef. वि s. ऋन) actio percipiendi, observandi, cognoscendi. UR.83.10.

विभावरो *f.* (r. भा praef. वि s. वर् in *sem.*) nox. R. Schl. II.8.4.18.

विभावस् *m.* (*TATP.* e विभा et वस्) 1) sol. 2) ignis.

विभो (*BAH.* e वि et भो) metu vacuus.

विभोतक *m.* (a विभोत - r. भो timere praef. वि s. त - s. क) nomen plantae (*Terminalia belerica*). N.12.5.

विभोपण (*Caus.* r. भो praef. वि s. ऋन) 1) *n.* actio timorem, terrorem injiciendi. DR.5.10. 2) *Adj.* terrificus, terribilis. H.2.4.

विभोपिका *f.* (*Caus.* r. भो s. इका) *i. q. praec. sgf. 1.* MAH. 2.1433.

विभु *m.* (r. भू praef. वि, correpto ऊ, v. n. ad r. 49.) excelsus, dominus. IN.1.38. N.2.15. BH.5.15.10.12.

विभूति *f.* (r. भू praef. वि s. ति) excellentia, eminentia, majestas, divinitas (*v. विभु*). N.17.7. BH.10.7.16. a. b. 18.40.

विभूतिमत् *(a praec. s. मत्)* excellentia, eminentia praeditus, eximius, excelsus. BH.10.41.

विभूषण *n.* (r. भूष् praef. वि s. ऋन) ornamentum. A.1. 10.5.14.

विमेद् *m.* (r. भिन् praef. वि s. ऋ) actio findendi, rumpendi, violandi. HIT.132.10.

विभ्रम *m.* (r. भ्रम् praef. वि s. ऋ) 1) motus, commotio, agitatio. SAK.15.5.: दृष्टिविभ्रम्. 2) perturbatio. BH. 2.6.3.

विभ्रान्त *v.* भ्रम् praef. वि.

विमनस् (*BAH.* e वि et मनस् mens) expers mentis. N.13.60.

विमर्द् *m.* (r. मद् praef. वि s. ऋ) disturbatio, vastatio, extinctio; turbatio. HIT.50.18.: निदाविमर्द्.

विमर्दिन् *(r. मद् praef. वि s. इन्)* disturbans, extinguis. SAK.57.6.

विमर्श *m.* (r. मृश् praef. वि s. ऋ) deliberatio, dubitatio. *Scribitur etiam विमर्श.* SAK.49.8.

विमर्प *v.* praec.

विमहत् (*KARM.* e वि et महत् magnus) permagnus, ingens. IN.1.33.

विमान *n.* (ut videtur, a r. मा metiri praef. वि s. ऋन) ve hiculum, currus. IN.1.33.

विमानता *f.* (a praec. s. ता) currūs status, conditio. UR. 78.17.

विमुख (*BAH.* e वि et मुख os, vultus) aversum vultum habens. DR.8.26.

विमूढ् *v.* मुहू॒ praef. वि.

विमोक्ष *m.* (r. मोक्ष् solve re praef. वि s. ऋ) liberatio. BH. 16.5.

विमोचन *n.* (r. मुच् solve re praef. वि s. ऋन) liberatio. BR.3.13.

विम्ब vel विम्ब *m. n.* 1) orbis, discus. RITU-S. 1.4.: नितम्बविम्ब; UR.67.7.: रथङ्गश्चेणिविम्बा (*BAH.*).

2) ruber *momordicae monadelphae* fructus. MEGH.80. 1.: पद्मविम्बाधौष्ठो; MAH.4.255.: विम्बोष्ठो.

वियत् *n.* (ut mihi videtur, a r. वी ire s. part. praes. ऋत्) aēr. HIT.10.1.

वियात (*r. यत्* praef. वि s. ऋ) audax, impudicus. AM.III. 1.24.: धृष्टे धृष्टाण् वियातश्च. *V.* वैयात्य.

वियोग *m.* (r. युद्धू jungere praef. वि s. अ) disjunctio. N. 13.34.42.

विरक्ता *v.* रक्षा praef. वि.

विरचन *n.* (r. रच् praef. वि s. अन) actio faciendi, apparandum. UR. 89. 9. (ubi विरचनम् pro विरचना legendum).

विरजस् (BAH. e वि et रजस् pulvis) expers pulveris. N. 4.8.

विरजस्क (a praec. s. क, v. gr. 665.) id. RAGH. 10.74.

विरल rarus, infrequens. SAK. 27. 6. infsr. Lass. 28. 2. —

विरलम् *Adv.* raro. HIT. ed Lond. 10.3. infsr.

विरह *m.* (r. रह्न् relinquere praef. वि s. अ) separatio, disjunctio. SA. 4.24. MEGH. 8. 12.30. etc.

विरात्र *n.* (KARM. e वि et रत्र nox, v. gr. 681.) serum noctis (?). SA. 6.28.32.

विच्छृङ् व. सहृ praef. वि.

विच्छृप् (BAH. e वि et रूप forma) deformis.

विच्छृपच्छृप् (BAH. e विच्छृप् deformis et रूप forma) deformem formam habens. H. 2.5.

विरोध *m.* (r. रुद् impeditre praef. वि s. अ) discordia, dissenso, inimicitia. SU. 3.21.

विरोधिन् (r. रुद् praef. वि impeditre s. इन्) repugnans. UR. 94.10. SAK. 17.4. infsr.

विरोप *m.* (r. रुप् irasci praef. वि s. अ) iratus. DR. 9.6.

विल् *6. p. i. q.* विल्.

विल *n.* caverna (cf. बिल् findere). HIT. 87.7.

विलक्ष (r. लक्ष् praef. वि s. अ) pudore confusus, perturbatus, conturbatus; *v.* वैलक्ष्य.

विलपन *n.* (r. लप् praef. वि s. अन) lamentatio. HIT. 65.20.

विलम्ब *m.* (r. लम्ब् praef. वि s. अ) cunctatio, mora. अविलम्बम् *AVY.* sine mora. UR. 84.12.

विलाप *m.* (r. लप् praef. वि s. अ) lamentatio.

विलासन *n.* (r. लस् ludere praef. वि s. अन) ludus, jocus, praesertim feminuarum amore captarum nugae, deliciae. IN. 5.13.

विलासिन् (r. लस् ludere praef. वि s. इन्) ludens, jocans, nugans, ineptius, ludicra agens, *de feminis amore captis.* IN. 5.14.

विलेपन *n.* (r. लिप् praef. वि s. अन) unguentum. MAH. 4.261.

विलोकन *n.* (r. लोक् praef. वि s. अन) actio videndi. HIT. 88.10.

विल्व *m.* nomen arboris (Wils.: Aegle marmelos). N. 12.5.

विवर *m.* (a वृ � tegere praef. वि) foramen, specus, spelunca. N. 23.10.

विवरण (BAH. e वि et वर्ण color) vacuus a colore, pallidus. N. 2.2.

विवर्तिन् (r. वृत् praef. वि s. इन्) se avertens *in pugnâ.* SA. 7.12.

विवर्द्धन vel विवर्धन *m.* (a formâ Caus. radicis वृध् crescere praef. वि s. अन) amplifier. N. 9.6.

विवस्त्वत् *m.* (Nom. -वान्) sol. SA. 2.15.

विवाद *m.* (r. वद् praef. वि s. अ) rixa, contradictio. Lass. 21.10.36.20. etc.

विवास *m.* (a Caus. r. वस् habitare praef. वि s. अ) exsiliun. N. 19.6.

विवाह *m.* (r. वह् praef. वि s. अ) conjugium, matrimonium. N. 5.40.

विविता *v.* rad. विच् praef. वि.

विविध (BAH. e वि et विध vel विधा species) varius. IN. 4.11.5.13.

विवृद्ध *v.* वृध् praef. वि.

विवेक *m.* (r. विच् praef. वि s. अ) distinctio. MAN. 1.26.

1. विश् *6. p. interdum 1. intrare, ingredi. N. 5.3.: विविशुन् ते नृपा रङ्गम्; BII. 11.21.: प्रदोषत्र॒ विलनम् पतङ्गा विशन्ति; 18.55.: ततो मान् ... विशते; MAH. 3.10689.: नदोम् ... इमां विशस्व; N. 2.14.: देवराजस्य भवनं विविशाते. (Gr. *īnw*; fortasse lat. *viscus*, *viscera* huc pertinet. Vid. वेश.)*

c. अनु intrando sequi alqm. MAH. 1. 796.: तम् उतङ्गो अनुविवेश.

c. आ 1) *i. q. simpl.* SU. 4. 16.: तौ मन्युर् आविशत्; R. Schl. II. 43.6.: वनम् आविशते; N. 2.3.: वृच्छ्याविष्ठयेतना. 2) appropinquare. MAH. 1.14507.: आवि-

- शान्तिच यं यक्षाः पुरुपम्. — *Caus.* आवेशयामि intrare facio. BH. S. 10.
- c. आ praef. अनु intrare. MAH. 1. 5389.: होश्च क्रोधश्च वो-
भत्सुम् ... अन्वाविवेश.
- c. आ praef. उप *id.* R. Schl. II. 85. 15. MAH. 1. 5389.
- c. आ praef. सम् *id.* N. 21. 30. SU. 4. 15. — *Caus.* समा-
वेशयामि intrare facio, impono, trado. MAH. 3. 9913.:
पैत्रे भारं समावेश्य.
- c. उप considere, sedem capere, *c. loc.* N. 21. 30.: रथोप-
स्थ उपाविशत्; SA. 5. 62.: भूमाव् उपविवेश. —
उपविष्ट qui consedit, sedens. N. 12. 27.: शयानम् उ-
पविष्टं वा स्थितं वा. — *Caus.* facere ut considat. IN.
2. 20.
- c. उप praef. उप (उपोपविष्ट) 1) considere apud alqm.
MAH. 3. 1177.: तन् आसीनम् ... उपोपविविषुर् य-
क्षाः; R. Schl. I. 4. 26.: उपोपविष्टः सचिवैः. 2) consi-
dere. उपोपविष्ट qui consedit, sedens. MAH. 1. 6959.:
उपोपविष्टा मञ्चेषु.
- c. उप praef. प्रति exadversus alqm considere. MAH. 2.
1156.
- c. उप praef. सम् considere. MAH. 1. 6970.
- c. नि *a. interdum p.* 1) intrare. MAH. 1. 7566. 2) consi-
dere, castra ponere. MAN. 7. 188. MAH. 1. 6960. 3. 661.
3) uxorem ducere. MAH. 1. 1852.: निवेद्ये इशंसयं स-
नाम्नां यद् अहङ् कन्याम् उपलप्ये कदाचन; 1860.:
निविशस्व. 4) adniti, operam dare, studere. MAN. 2.
8.: स्वधर्मे निविशेत. — निविष्ट intentus, studiosus.
MAH. 1. 171. — *Caus.* 1) निवेशयामि facio ut intret,
indroduco. R. Schl. II. 42. 28. DR. 3. 6. 2) considere
facio. RAGH. 5. 42. 3) morari, habitare facio. MAH. 1.
4424.: न्यवेशयत ताम् भार्याङ् कुन्तों स्वभवने प्रभुः.
4) pono, impono, adjungo, annexo, illigo. SA. 5. 105.:
वामे स्कन्धे ... भर्तुर् वाङ्म् निवेश्य; SU. 3. 14.: र-
त्नानि तस्या गत्रे न्यवेशयत्; M. 39.: पाशन् तस्मिन्
अङ्गे न्यवेशयत्. 5) facio ut uxorem ducat. MAH. 1. 7138.
- c. नि praef. वि *Caus.* facere ut considat, ponere, impo-
nere. GITA - G. 12. 5.

- c. नि praef. सम् considere. सन्निविष्ट qui consedit, se-
dens. BH. 15. 15.: सर्वस्यचा हं छुटि सन्निविष्टः.
Caus. 1) facere ut considat, castra ponat. MAH. 3. 665.
2) ponere, locare. RAGH. 12. 58.: हत्वा वलिनं वोरम्
तत्पदे ... मुग्रोवं सन्ध्यवेशयत्; MAN. 1. 16.
- c. निस् frui, vesci, edere, bibere. RAGH. 9. 35.: निर्विवि-
षुर् मधु (schol. प्रयुः); 4. 51.: निर्विश्य ... स्तनाव्
इव दिशन् तस्याः शैलौ मलयदुर्गैः.
- c. परि *Caus.* ministrare alicui cibos. MAH. 1. 7182.: ताञ्चि
'व वृद्धम् परिवेश्य तांश्च नरप्रवीरान् स्वयम् अप्य्
अभुद्भृतः; 3. 8619. (Vid. विष् praef. परि.)
- c. प्र intrare. N. 14. 3. 21. 2. — *Caus.* facere ut intret.
MAH. 1. 4427. Ponere *c. loc.* MAN. S. 38.: अर्द्धङ् कोपे
प्रवेशयेत्. — *Desid.* intrare cupere. MAH. 3. 10836.:
प्रविविक्तो इस्य शैलान् इमान्.
- c. प्र praef. अनु intrare. MAH. 1. 795. 7762. 3. 12178. Coire
cum feminā, *c. acc.* MAH. 1. 4275.: कीशल्ये देवस् ते
स्ति सो इद्य त्वा नुप्रवेद्यति.
- c. प्र praef. सम् intrare. MAH. 1. 3303. Coire cum feminā.
MAH. 1. 3024.: भार्याम् पतिः सम्प्रविश्य.
- c. सम् 1) intrare. MAH. 1. 6741. Coire cum feminā. MAN.
3. 48.: संविशेद् आर्तवे ख्वियम्. 2) appropinquare.
MAH. 3. 14505.: गन्धर्वाश्चा 'पि यन् दिव्याः संविश-
नित नरम् भुवि. 3) decumbere. MAH. 3. 13149.: पुत्र-
रिणीतोर् संविवेश ततः शयानो मधुरङ् गोतम् अ-
श्रृणोत्. 4) concubere *viro*, *c. सह*. MAH. 1. 4712.: व-
रीराहि ... संविशेया मया सह. — *Caus.* facere ut de-
cundbat. MAH. 1. 4274.
- c. सम् praef. अनु post aliquem decumbere. RAGH. 2. 24.:
सुप्ताम् अनुसंविवेश नुत्सात्यताम् प्रातर् अनूदति-
ष्टत्.
2. विष् *m.* (Nom. विद्, r. विष्) *Visus* i. e. vir tertii vel
agricolarum et mercatorum ordinis. In dialecto *Vēd.* Pl.
विशन् f. homines in universum. विश्यति hominum do-
minus, rex. (Vid. Rosenii Rigvedae Specimen p. 10. et
11., Lassen. Anthol. p. 143. et cf. lith. *wiész-patis* «ein
hoher Herr, ein Landesherr», *wiész-patenė* «eine hohe

Frau», *więsz-palauju* regno, impero, *palauju* = पाल-
यामि; v. पाल्.)

विशङ्का f. (r. शङ्कु timere praef. वि s. अ) suspicio, dubitatio. N. 24. 41. अविशङ्का dubitationis expers. N. 4. 12. विशद् albus, candidus. MEGH. 41. 52. 59. 64. 71.

विशाखा f. (BAH. e वि et शाखा) mansio lunaris XIVta.
UR. 8. 5. *infr.*

विशारद् peritus, gnarus. N. 12. 86. 20. 26.

विशाल् (r. शल् sternere praef. वि s. अ) magnus. N. 16. 9. BH. 9. 21.

विशिख m. (BAH. e वि et शिखा crista) sagitta. A. 9. 2. 10. 23.

विशिष्ट v. शिष् praef. वि.

विशिष्टता f. (a praec. s. ता) Abstractum praecedentis, honor, ornamentum, *Auszeichnung*. HIT. 7. 19.

विशीर्ण v. शृं प्राef. वि.

विशुद्ध v. शुद् प्राef. वि.

विशुद्धात्मन् (BAH. e praec. et आत्मन् anima) puram animam habens. SU. 4. 21.

विशुद्धि f. (r. शुद् purificari praef. वि s. ति) purificatio, lustratio. BH. 6. 12.

विशुष्क (KARM. e वि et शुष्क) valde siccus. RIT. S. 1. 15.

विशेष m. (r. शिष् distinguere praef. वि s. अ) 1) differentia, discriminis, distinctio. विशेषणं praecipue. IN. 5. 59. N. 2. 23. SA. 5. 41. 2) species, genus. BH. 11. 15.

विशेषपत्न् (a praec. s. तस्) praecipue, praesertim. N. 15. 3. 19. 7.

विशोधिन् (Caus. r. शुद् praef. वि s. इन्) purificans.

विशोधित्व n. (a praec. s. त्वा) purificatio. HIT. 96. 10.

विशोषण m. (Caus. r. शुष् siccare praef. वि s. अ) qui exsiccat. A. 8. 8.

विश्रव्य v. अम्.

विश्रम् m. (r. अम् praef. वि s. अ) 1) fiducia, confisio. 2) familiaritas. HIT. 21. 4. 25. 17. 29. 12. विश्रम्भालाप.

विश्राम् m. (r. अम् praef. वि s. अ) quies. HIT. 32. 4.

विश्रुत v. श्रृं praef. वि.

विश्व 1) omnis (v. gr. 278.). 2) Genitorum ordo. IN. 2. 13.

(Lith. *wissas* totus per assimil. e *wiswas*, pl. *wissai* omnes = विश्वे; russ. *vesj* omnis, totus.)

विश्वकर्मन् m. (omnia facta habens i. e. omnia faciens, e praec. et कर्मन् factum) *Visvakarmanus*, dei Brahmae filius, deorum artifex. SU. 3. 10.

विश्वकृत् m. (omnia faciens e विश्व omnis et कृत् faciens) id. SU. 3. 10.

विश्वस्त् v. श्वस् praef. वि.

विश्वावसुप्रभृति m. (e विश्वावसु *Visvāvasus* et प्रभृति q. v.) Nom. Plur. विश्वावसुप्रभृतयस् *Visvāvasus* et ceteri *Gandharvi*. IN. 2. 18.

विश्वास m. (r. श्वस् praef. वि s. अ) fiducia, confisio. SA. 5. 41.

1. विष् 1. p. (सेचने) conspergere. Cf. वृष्.

2. विष् 3. p. A. in dial. *Vēd.* 1) visitare. RIGV. 27. 10.: तद् विविद्धिं «illud sacrificium visita». 2) congregadi ad pugnam. RIGV. V. 18. 15.: इन्द्रेण ... वेविषाणः (schol. युद्धार्थं सङ्क्रताः). 3) comedere. RIGV. V. 3. 4.: यवम् ... विवेति (schol. भक्षयसि). V. Westerg.

c. परि Caus. i. q. परिवेशयामि. R. Schl. I. 13. 19.: स्वलङ्घकृताश्च पुरुषा ब्राह्मणान् पर्यवेपयन्; MAN. 3 228.

3. विष् 9. p. (विप्रयोगे) disjungere, separare. विषा f. sterlus; v. 4. विष्.

4. विष् f. (Nom. विद्, r. 3. विष्) sterlus. AM.

विष m.n. (r. 1. विष् s. अ) venenum. N. 4. 4. (Lat. *virus*, gr. *ίτις* e *φύσις*).

विषम् v. सद् praef. वि (gr. 607.).

विषम् (KARM. e वि et सम् similis, aequalis, ad analogiam r. 80.) 1) dissimilis. II. 1. 39. 2) iniquus, non aequus, asper. Subst. n. locus iniquus, asper. H. 1. 16. N. 13. 14. 3) Subst. n. difficultas, molestia, miseria, discrimen. N. 8. 13. 10. 1. BH. 2. 2.

विषय m. (r. सि praef. वि s. अ) 1) res sensibus obvia. BH. 2. 59. 2) regio. H. 2. 13. 3) terra. UR. 8. 17.

विषयिन् m. (e praec. s. इन्) mundanus. HIT. 9. 11.

विषाण *m. n.* (r. २. विष् s. part. praes. अन् आन) १) cornu bestiae. HIT. 108. 4. MAH. 2. 2113. २) rostrum, proboscis. ३) dens eminens, e. c. apri. DR. 8. 21.

विषाद् *m.* (r. सद् sidere, tabescere praef. वि s. अ) consternatio, conturbatio, terror. SU. 2. 25. 4. 20. DR. 8. 3. BH. 18. 35.

विषादिन् (a praec. s. इन्) conturbatus, animo consternatus. BH. 18. 23.

विषु *Adv.* १) multum. २) aequa.

विषुव्र *n.* (a praec. s. अ वल व) aequinoctium. HIT. 114. 22.

विषुवत् *n.* (a विषु s. वत्) *id.* AM.

विष्ट v. विश्, विष्.

विष्ट *m.* (r. स्त् praef. वि s. अ, nisi a विष्ट sedens - r. विश् - suff. र) sedes, sella. UR. 92. 8.

विष्टा *f.* v. ३. विष्.

विष्णु *m.* deus Vischnus.

विस *n.* fibra nymphaeae. MEGH. 11.

विसर्ग *m.* (r. सृज् praef. वि s. अ) emissio, creatio. BH. 8. 3.

विसर्गिन् *n.* (r. सृज् praef. वि s. अन) relictio. N. 10. 15.

विसर्विन् (r. सृप् praef. वि s. इन्) egrediens. UR. 10. 18.

विसूरण *n.* (r. सूर् praef. वि s. अन) moeror.

विस्तर *m.* (r. स्त् vel स्त् praef. वि s. अ) expansio, extensio, amplitudo, copiosa narratio. SU. 1. 1. SA. 2. 6. N. 12. 76. BH. 10. 19.

विस्तरशस् *Adv.* (a praec. s. शस्) fuse, copiose. BH. 11. 2.

विस्तोर्ण v. स्त् praef. वि.

विस्तोर्णता *f.* (a praec. s. ता) latitudo, magnitudo, amplitudo. HIT. 90. 16.

विस्पष्ट v. r. स्पश्.

विस्मय *m.* (r. स्मिन्द ridere praef. वि s. अ) admiratio, stupor.

विस्मित v. स्मि praef. वि.

विह, aër *solum in sequentibus compōss.* invenitur. (*Vid.* विहायस्.)

विहग *m.* (e praec. et ज iens) avis. DR. 6. 2. N. 12. 16.

विहङ्ग *m.* (e विह aër in Accus. et ज iens) avis.

विहङ्गम *m.* (ex Accus. vocis विह aër et जम iens) avis. Fem. विहङ्गमा. N. 16. 15.

विहर्तु *m.* (r. हृ capere, rapere, praef. वि s. तु) raptor. DR. 8. 46.

विहायस् (r. ह्यै ire praef. वि s. अस्) १) *n.* aëris. AM. २) *m.* avis. AM.

विहायसा *Adv.* (Instr. praec.) per aërem. H. 3. 5.

विहार *m.* (r. हृ capere praef. वि s. अ) १) ambulatio. BH. 11. 42. २) oblectatio, voluptas, gaudium. SU. 1. 34. 4. 6. ३) templum. HIT. 49. 10.

विहारिन् (r. हृ praef. वि s. इन्) peregrans, peragrans. HIT. 16. 21.

विहित v. धा praef. वि.

विहोन v. हा praef. वि.

विह्वल (r. ह्वल se movere praef. वि s. अ) agitatus, commotus.

वी २. p. १) ire, adire. RIGV. 35. 9.: वेति नूर्यम्. २) adipisci, accipere. RIGV. 76. 4.: वेषि हेत्रम्. ३) desiderare, amare. RIGV. 48. 6.: पदन् न वेति. ४) comedere. RIGV. V. 57. 6.: व्यन्तु हवीषि (v. Westerg. et cf. वोडा).

वीचि *m. f.* unda. HIT. 107. 7.

वीत्र १०. p. ventilare, afflare. R. Schl. II. 26. 11.: व्यजनाभ्यास ... वीत्रते नु तवा "ननम्; GHAT. 15.: वायुवीत्रित. (Cf. वित्र, lat. *vigeo*.)

c. अनु i. q. simpl. IN. 2. 9.: वायुभिन्ना 'नुवीत्रितः-

c. उत् id. IN. 2. 2.

c. उप id. MAH. 1. 1308.

वीज *n.* semen. DR. 8. 10.

वीणा *f.* cithara, lyra.

वीत v. हृ praef. वि, et r. व्ये.

वीतमत्सर (BAH. e वीत qui abiit, profectus, et मत्सर invidia) profectam invidiam habens, liber ab invidiā. IN. 4. 8.

वीतमन्यु (BAH. e वीत profectus et मन्यु moeror) profectum moerorem habens, liber a moerore. BR. 1. 6.

वीथी *f.* (ut videtur, a r. वी वे s. उन्द्र. अ in fem.) via. SAK. 45. 3. IN. 2. 12.

वीथि (r. इन्ध् praeſ. वि s. र ejectā nasalī) clarus, purus.
AM.

वीर 10. A. (विक्रान्तौ क. शैर्यं च; ut videtur, Denom. a वीर) fortem esse, fortitudinem, potentiam ostendere.
RIGV. 116.5.: तद् अवोर्येयाम् ... अश्विना «illud potentiae specimen dedistis, Asvini!»

वीर 1) m. (fortasse e वार a वृ cl. 10. वारयामि arceo) heros. DR. 2.7. 2) n. arundo.

वीरण n. gramen fragrans (*Andropogon muricatum*).
AM.

वीरिणी f. (a praec. s. इन् in fem.) nomen fluminis. M. 5.
वीरिध् f. (primitiva forma radicis सूहु crescere q.v. praef. वि, producto इ) planta repens. UR. 31.4.

वीर्य n. (a वीर s. य) vis, robur, fortitudo. IN. 4.8. H. 1.4.
वीर्यवत् (a praec. s. वत्) vi vel fortitudine praeditus.

वुक्ष 1. p. (त्यागे; scribitur वुग्, gr. 110^a) relinquere.

वुण्ट 10. p. (क्षित्याम् क.; scribitur वुद्, gr. 110^a) perire.
Cf. विण्ड, बुद्.

1. **वृ** 5. p. A. वृणामि वृण्वे. 1) tegere. A. 8.5.: नमसः प्रच्युता धारः ... अवाणवन् सर्वतो द्योमः 3.25.: अवृणोन् माम् महाशैरः: — वृत tectus. N. 12.112. 2) circumdare. N. 13.49.: द्रन्तेर् वृताम्; MAH. 1.5120. 3) eligere. MAH. 2.2698.: अवृणोत् ... पाण्डवानाम् अदासताम्; DEV. 11.36.: वरं यन् मनसे 'च्छय तं वृण्यधम्. — *Caus.* tegere. MAN. 8.239.: शिद्वन्न वार्येत् सर्वम्. Vid. 3. वृ. (Cum वृ i.e. वर् tegere, circumdare cf. वल्, lat. *vallum*, *vallis*, fortasse *velum*, nisi pertinet ad चेल् q.v.; *villus*, *ap-erio*, *op-erio*, v. praef. अप, अपि; lith. *at-aweru* aperio, *uz'-aweru*, *sù-aweru* clando; gr. ἀπί-νος, aeol. γρῖ-νος e φρῖ-νος cutis, ἀπί-νόν scutum - v. वर्मन् - εἴρι-ες, εἴρι-εव etc. lana; lith. *wil-na* id.; russ. *vólna* id.; goth. *vulla* id.; germ. vet. *wolla* id., *wil-tón* velare; (v. ऊर्णी); heb. *filim* «I fold, plait, lap, wrap, involve», *filead* «a fold, plait, a cloth», *falach* «a blanket, veil, covering», *olann* lana. De वृ eligere v. वर् p.309.)

- c. अप aperire. RIGV. 51.3. et 4.: अवृणोत् अप. (Huc, vel potius ad Caus. अपवारयामि trahi potest lat. *aperio*, ita ut correptum sit ex *apa-verio*, v. Pott. I. 225.)
- c. अपि abscondere. RIGV. 121.4.: अपोवृत्. (Lat. *operio* correptum ex *opi-verio* = Caus. अपिवारयामि, v. Pott. I. 225.)
- c. आ 1) tegere. MAH. 1. 1296.: नोलडोमूतसङ्घातैः सर्वम् अन्बरम् आवृणोत्; BH. 3.38.: धूमेना "व्रियते वक्षिः: 2) circumdare. N. 1.24.: सखोगणावृता.
- c. आ praef. अप aperire. BH. 2.32.: स्वर्गदारम् अपावृतम्.
- c. आ praef. प्र tegere. N. 12.23.: वस्त्रार्थप्रावृताम्. Induere, c. acc. *vestis*. N. 24.42.: वस्त्रम् अरजः प्रावृणोत्; MAH. 1. 2033.: प्रावृत्य कृष्णवासांसि.
- c. आ praef. वि arcere. MAH. 3.363.: व्यावृत्य राजानम्.
- c. आ praef. सम् 1) tegere. N. 9.14. BH. 16.16. 2) claudere. MAH. 1.8343.: त इमे प्रस्तवस्यार्थं तत्र लोकाः समावृताः 3) arcere, impedire. MAH. 3.10329.: श्राकृ-न्मूत्रे समावृणोत्.
- c. परि circumdare. IN. 1.13.: श्रकः परिवृतो देवैः.
- c. प्र 1) induere *vestem*. MAH. 3.2977.: वस्त्रम् प्रावृणोत्. 2) eligere. MAH. 3.17186.: प्रवृणुते वरम्.
- c. वि 1) aperire. MAH. 1.6275.: विवृत्य नयने; 12931.: निसृतः ... मुखात् तस्य विवृतात्; 1.2935.: मारुतस् तत्र वासः प्रक्रोडिताया विवृणोतुः — विवृत नुदुस. MAH. 1.2942.: अपश्यद् विवृताम्. *Trop.* detegere, patefacere, manifestum facere. MAH. 2.6952.: नचै तद् विवृणोति सः: 2) petcre. MAH. 1.4413.: तान् तु तेजस्विनोद् कन्याम् ... व्यवृणवन् पार्थिवाः केचित्.
- c. सम् tegere. N. 16.17. IN. 5.19.
- c. सम् praef. अभि id. H. 4.40.
- 2. **वृ** 9. p. A. वृणामि, वृणे. Eligere. N. 4.14.: वृणे त्वाम् अहम् भर्तारम्; SU. 1.22.: अन्यद् वृणोतम्; MAH. 1.3391.: वृण वरम् (v. gr. min. ed. 2. §. 345^b); 3.8567.: तां न वन्ने पुरुपः: 2) A. desiderare, optare. R. SCHL. II. 34.40.: अपक्रमणम् एवा 'थ सर्वकामैर् अहं वृणे.

3) *a.* petere alqd ab aliquo, *c. 2. acc.* R. Schl. I. 34. 29.: पितरन् नो वृणीघः MAH. 3. 13583.: वक्रे प्रभुम् अवध्यो भवेयम्. (*Vid.* वर्.)

c. आ eligere. IN. 5. 42.: अनावृताश्च (sic cum ed. Calc. 3. 1858. legendum) सर्वाः स्म. 2) optare, desiderare. RIGV. 17. 1.: इन्द्रवरुणयोर् अहम् ... अव आवृणे «Indrae Varunaeque ego ... auxilium desidero».

c. निस् निर्वृत् quietus, felix, laetus (electus). MAN. 1. 54. N. 26. 34.: R. Schl. III. 3. 24.

c. प्र eligere. MAH. 3. 17196.: प्रवृणीघ यथे 'च्छसि.

3. वृ 1. *p. A.* *i. q.* 2. वृ-

c. उत् exposcere. R. Schl. II. 11. 9.: छद्यम् अप्यैतत् ... उद्धरस्व मे.

4. वृ 10. *p. A.* वार्यामि, वार्ये arcere, impedire. N. 3. 24.: प्रविशन्तन् न माडु कश्यद् अपश्यन् ना 'प्य अवार्यत्; 13. 51.: जनं वार्यित्वा; MAN. 4. 59.; R. Schl. I. 1. 49. Cum ablat. SA. 2. 29.: नै 'पा वार्यितुं शक्या धर्माद् अस्मात्. (Goth. *varja* prohibeo = वार्यामि, v. gr. comp. 109^a). 6.; *nostrum* *wehre*; germ. vet. *weriu* 1) cohibeo, defendo, abigo. 2) vestio. - *v.* 1. वृ tegere, प्रवृ � induere; *ga-werida* vestitio, *wari*, *weri* propulsio, propugnaculum, clypeus etc. (v. Graff. 929. sq.), *werna* obstaculum, repugnantia, *warnón* monere, dehortari, *bi-warón* servare (*bewahren*).

c. आ tegere, oculere. R. Schl. I. 32. 11.: आवार्य गग-एम् मेघः; N. 12. 19.: आवार्य गुल्मैर् आत्मानम्.

c. नि *id.* N. 7. 11. SA. 4. 25.

c. नि *praef.* त्रि *id.* MAH. 1. 1756. 3. 11489.

c. परि circumdare. R. Schl. I. 5. 2.: पष्टिपुत्रसहस्राणि य यान्तम् पर्यार्यन्; 36. 10. — परिवारित 1) circumdatus. SU. 3. 3. N. 13. 75. 2) indutus. MAH. 3. 2057.: अतिनैः परिवारितम्.

c. परि *praef.* सम् circumdare. MAH. 3. 10234.

c. प्र 1) tegere. MAH. 3. 10476.: प्रवार्य जन्तुम्. 2) protegere, tueri, servare. R. Schl. II. 77. 15.: प्रवार्यसि न: सर्वान्.

c. प्रति arcere, repellere, averttere. A. 7. 17.: शर्वर्षः ... माम् महद्दिः प्रत्यवार्यन्; 10. 21.

c. सम् *id.* MAH. 3. 14994.: शर्वर्षाणि ... अवैः संवार्य-

1. वृक्ष् 1. *p.* (scribitur वृक्ष्, gr. 110^a.) 1) crescere 2) mugire, rugire, barrire. वृहित् *n.* baritus. AM. *Caus.* augere. MAH. 3. 11334.: वृहयिष्यामि स्वरवेण रवन् तव. (Cf. वृह, वृध्; cum *s.g.* rugire cf. gr. ῥέγχω, lat. *rugio*.)

c. उप *Caus.* augere. DEV. 8. 8.: घण्टास्वनेन तन् नादम् ... उपवृह्यत्. — उपवृहित् repletus, plenus, praeditus. BR. 2. 17.: त्वद्गुणैर् उपवृहिताः; DEV. 2. 53.: देवोशक्त्युपवृहिताः; MAH. 1. 19.: नानाशास्वोपवृहिताम्.

c. उप *praef.* सम् *Caus.* augere. MAH. 1. 260.

2. वृक्ष् 1. et 10. *p.* (भाषार्थं *κ.* त्रिविषि *v.*; scribitur वृक्ष्, gr. 110^a.) loqui, lucere.

वृक् 1. *A.* (आदाने) sumere.

वृक् *m.* lupus. (E वर्क् (v. gr. min. 12.) unde lith. *wilka-s*, debilitato *a* in *i*, mutato *r* in *l*, russ. *volk*, goth. *vulf-s*, Them. *vulfa*, mutatā gutt. in lab.; gr. *λύκος* per metath. ex *λύκος* pro *φαλκος*, correptā syllabā *f* in *v*, lat. *lupus* ex *ulpus* pro *ulcus*; hib. *breach*, *brech*; pers. *گرگ* *gurk*, mutato *v* in *g*.)

वृकोदर *m.* (BAH. e वृक् et उदर venter) cognomen *Bhīmi*.

वृक् 1. *A.* (वरणे *κ.* वृत्तौ *v.*) tegere. Cf. वृ, वृक्.

वृक्त *m.* (ut videtur, a r. वृहु crescere suff. *unād.* स) arbor.

वृच् 7. *p.* (वृत्तौ) tegere. Cf. वृ, वृक्.

1. वृक् 1. *p.* relinquere. (Vid. 2. वृक् et cf. व्रक्, वल्, lat. *vergo*, fortasse *vagor* e *vargor*; goth. *VRAK* persequi (*vrika*, *vrak*, *vrēkum*), *vraiqa-s* curvus, inflexus, obliquus, v. 2. वृक् *praef.* आ; germ. vet. *wreh* exul, *BAH.* *ulcisci*; anglo-sax. *vræc*, *vracu* vindicta; island. vet. *rækr* extorris, *raki* vindicta (v. Grimm II. 27. Graff I. 1131.); lith. *werz'u*, *ifz-werz'u* detralio, subtraho, *werz'io-s* urregeo, *in-si-werz'u* me intrudo, irrumpo; hib. *fagaim* «I leave, quit, desert, vacate», *fagal* «omission».)

- c. आ *in dial. Vēd.* dare, impertiri (*zuwenden*). RIGV. 33.
1.: कीतम् परम् आवर्तते नः «notitiam praeclaram impertitur nobis».
2. वृत् 10. *p. interdum A.* 1) relinquere. वर्जिति relictus, destitutus, privatus. IN. 2.5.: वेदश्रुतिवर्जितौः; 5.
50.: मानवर्जितौः; N. 13. 53.: भूपणैरु अपि वर्जितम्. 2) excipere, exceptare. R. Schl. I. 14. 40.: प्रददौ ... अभयं सर्वभूतेभ्यो वर्जयित्वा तु मानुपान्. 3) vitare, fugere. HIT. 22. 13.: वर्जयेत् तादृशम् भित्रं विषकूम्भम् पयोमुखम्; MAH. 3. 13882. Se abstinere. MAN. 2. 177.: वर्जयेन् मधु मांसञ्च; 9. 246.: यत्र वर्जयते (schol. न गृज्ञति) राजा पापकृद्यो धनागमम्; MAH. 1. 3959. Renuntiare *alicui rei*. MAH. 3. 10583.: येने 'मम् (पक्षिणम्) वर्जयेयाः'.
- c. अप solve *promissum*. R. Schl. I. 44. 49.: प्रतिशाम् अपवर्जय; 51.: प्रतिशा ना 'पवर्जिता'.
- c. आ 1) flectere, inclinare. H. 1. 11.: आवर्जितलतावृक्षम् मागच् चक्रैः; RAGH. 16. 19.: आवर्जय शाखाः (schol. आनय); 13. 24. 2) vertere, invertere. SAK. 12. 13.: कलसम् आवर्जयति. 3) invergere, infundere, libare. RAGH. 1. 62.: हविरु ... आवर्जितम् ... अग्निषु; 1. 67.: आवर्जितम् मया पयः. 4) offerre, dare (v.). 1. वृत् *praef.* आ). RAGH. 8. 26.: तनयावर्जितयिण्ठ (schol. आवर्जितं दत्तम्).
- c. परि relinquere, vitare, fugere. HIT. 26. 18.: यस्मिन् देशे न सन्मानम् ... तन् देशम् परिवर्जयेत्; MAN. 2. 57.: तस्मात् तत् (अतिभेदनम्) परिवर्जयेत्; 3. 6. 4. 73. — परिवर्जित relictus, destitutus, privatus. MAN. 5. 154.: गुणैः परिवर्जितः.
- c. वि 1) *id.* MAN. 4. 42. N. 14. 9. BH. 7. 11. SU. 2. 23. 2) dimittere. IN. 5. 30.: तव पित्रा विवर्जिताः.
3. वृत् 7. *p. वृण्डिम्* relinquere. Intens. *in dialecto Vēd.* dare. RIGV. 63. 7.: वरिवः «dedisti» (= अवरिवर् वर्) secundum euphon. legem pro अवरिवर् + स्, v. gr. 320. 562.).
- c. नि *in dial. Vēd.* 1) immergere. RIGV. V. 18. 12.: तम् असु निवृण् वव्रबाङ्गः (v. Westerg.). 2) refugare,

propulsare. RIGV. 53.: त्वम् एतान् जनराजः ... निवृणक् «tu illos pagorum reges ... propulsasti»; 101. 2.: य. श्रुणम् अशुपन् न्यावृणक् «qui Sushnam madidum extirpavit». 3) cohibere. RIGV. 54. 5.: नि यद् वृणक्षि ... वना «siquidem aquas cohibes».

4. वृत् 2. *A.* purificare. MAN. 9. 20.: यन् मे माता प्रलुलुमे ... तन् मे रेतः पिता वृत्काम् (schol. शोधयतु); RIGV. 3. 3. 83. 6.

वृग्निन् *n.* (r. वृत् s. इन) peccatum. AM.

वृत् 2. *A.* (scribitur वृत्) relinquere. (*Vid.* वृत्.)

- c. प्र purificare. RIGV. 116. 1.: नासत्यान्याम् वर्हिर् इव प्रवृक्षे. *Vid.* 4. वृत्.

वृण् *s. p.* (भक्ते *v.*) edere. Cf. ब्रण्.

1. वृत् 1. *A.* 1) ire. *Haec primitiva significatio fere solum in compositis invenitur. Cum sequente पुनर् redire.* BH. 8. 26.: वर्तते पुनः. 2) saepissime versari, esse, existere, morari, locum habere. IN. 1. 27. शिशुरु यथा पितृरु अङ्गे सुनुखं वर्तते; 5. 23.: वर्तमाने मनोरमे ... परमोत्सवे; SU. 1. 4.: निरन्तरम् अवर्ततां समसुखदुःखावृत्तमैः; N. 4. 6.: मनस् ते तेषु वर्तताम्; 9. 3.: दमयन्त्याः पणः ... वर्तताम्; BH. 3. 22.: वर्ते कर्मणि; BR. 1. 15.: जीविते वर्तमानस्य; SA. 4. 2.: तद् वाक्यन् नारदेनो 'त्वं वर्तते वृदि नित्यशः. *Etiam P.A.R.* A. 9. 10.: स देशो यत्र वर्तमः — वृत् quod fuit, praeteriit, evenit, accidit. SU. 2. 1.: उत्सवे वृत्तमात्रे; IN. 5. 53.: सर्वं यथावृत्तम् ... न्यवेदयत्. *Subst. n.* eventus, eventum, res quae accidit. IN. 5. 52.: रजनोवृत्तम्; 61.: वृत्तम् पाण्डुसुतस्य; SA. 6. 8.: बाल्यवृत्तानि पुत्रस्य. 3) vivere, subsistere. MAN. 3. 77.: यथा वायुं समाश्रित्य वर्तन्ते सर्वजनतवः (schol. जीवन्ति). — वृत् qui vixit, vitam finivit, *inde mortuus*. R. Schl. 73. 1.: शुत्रवाच पितरं वृत्तम्. 4) se gerere *adversus alqm*, c. loc. R. Schl. II. 52. 33.: यथा राजानि वर्तसे तथा मातृषु वर्तियाः सर्वासु; 73. 9.: त्वयि ... भगिन्याम् इव वर्तते. — वृत् qui se gessit. N. 8. 13. 5) uti, adhibere. R. Schl. II. 82. 18.: सर्वोपायस्त्र वर्तिष्ये विनिवर्तयितुं

वनात् (रामम्); II. 58. 18.: यथान्यायं वृतिं वर्तस्व मातृषु; 73. 8.: त्वयि वृत्तिम् अनुक्रमां वर्तते; MAH. 2. 152. *Etiām par.* MAH. 3. 14666.: वर्तान्य् अहन् तु यां वृत्तिम् पाण्डवेषु, 1. 4832.: अधिकां स्म ततो वृत्तिम् अवर्तन् पाण्डवान् प्रति. *PASS.* R. Schl. II. 58. 17.: कुमारे भरते वृत्तिर् वर्तितव्याच राजवत्. 6) वृत्ति rotundus (a convertendo, circumagendo, v. praef. नि, परि). — *Caus.* 1) facere ut quid eat, se moveat, commovere. RIGV. 39. 3.: वर्तयथा (= °य) गृहं — अशूणि वर्तयितुम् lacrymas effundere. R. Schl. II. 58. 21. MAH. 1. 4468. 2) facere ut quid sit, existat; facere. HIT. 102. 14.: न ... वर्तितव्यम् असाम्प्रतम्. MAH. 2. 2507.: घूतम् अवर्तयत्; RAGH. 19. 4.: सोऽधिकारम् ... काश्चन स्वयम् अवर्तयत् समाः. 3) degere tempus. MAH. 1. 7976.: पुष्करे तु ततः शेषद् कालं वर्तितवान्; R. Schl. II. 53. 4.: रात्रिङ् कथस्त्रिदू एवे 'मां सौमित्रे वर्तयावहै. 4) vivere. R. Schl. II. 51. 12.: अस्मिन् प्रवासिते राजा न चिरं वर्तयिष्यति; N. 9. 10.: इलमात्रेण वर्तयन्; MAH. 6. 21. 5) dicere, narrare (v. 2. वृत्). R. Schl. I. 5. 4.: तद् इदं वर्तयिष्यावः सर्वन् निखिलम् आदितः; MAH. 1. 4539. 3. 328. (Lat. *verto*, lith. *wartau*, *werciū* *verto*, *inverto* (vid. *umwenden*, *umkehren* apud Ruhig), *wartōju* utor aliquā re = Caus. वर्तयामि; *wirs-tu* (e *wirt-tu*, v. gr. comp. 457.) evertor, collabor cum curru; boruss. vet. *wartinna* verit, slav. *vrjt-je-ti* vertere; goth. *VARTH* fieri (*vairtha*, *varth*); nostrum *werde*, *ward*; goth. *vaurs-tv*, Them. *vaurs-tva* opus, v. gr. comp. 102.; pers. مُرْتَجْ gerdem vertor, fio, mutatio *v* in *g*, مُرْتَجْ gird rotundus, subst. circulus, cf. वृत्त.)

c. अति 1) transire, transgredi. R. Schl. II. 50. 10.: रथेन ... कोशलान् अत्यवर्तत. *TROP.* R. Schl. II. 21. 42.: न शब्द्यामि पुनर् नियोगम् अतिवर्तितुम्; MAH. 2. 2258.: भ्रातरन् धार्मिकज् इयेष्टद् को अतिवर्तितुम् अर्हति; MAH. 5. 161.: अपत्यलोभाद् या तु ह्यो भर्ती-रम् अतिवर्तते; SA. 2. 22. 2) superare. MAH. 3. 10169.: वैदस्या ध्ययनेन ... बहून् कृषीन् अत्यवर्तत. 3) pra-

- terire, *de tempore*. R. Schl. I. 32. 2.: ना 'तिवर्तेत तत् क्षणम्; II. 51. 20. MAN. 2. 38. (Vid. क्रम् et गा praef. अति.)
- c. अति praef. वि praeterire, *de tempore*. SA. 4. 9.: सा रात्रिर् व्यत्यवर्तत.
- c. अनु *p. A.* 1) sequi. DR. 6. 25.: प्रययुर् हि शोद्रवन् तान्य् एव वर्तमान्य् अनुवर्तमानाः; MAH. 3. 13109.: तच्छीलम् अनुवर्त्स्यनित मनुष्याः; 14683.: तान् (धर्मान्) सर्वान् अनुवर्तामि; 15940.; BH. 3. 21. 2) ire, adire. SA. 5. 46.: सद्यो भयन् ना 'नुवर्तन्ति सन्तः — *Caus.* 1) provolvere. BH. 3. 16.: एवम् प्रवर्तितज् चक्रन् ना 'नुवर्तयतो 'ह यः; 2) facere. MAH. 4. 105.: यद् यद् भर्ता 'नुयुज्ञोत तत् तद् एवा 'नुवर्तयेत्.
- c. अनु praef. सन् sequi. R. Schl. II. 14. 8. MAH. 3. 11231. 11233.
- c. अप se avertere, discedere. RAGH. 6. 58.: तस्माद् अपावर्तत. Declinare, deflectere, degredi *de viâ*. MAN. 8. 293.: यत्रा 'पवर्तते युगम्. 2) reverti. MAH. 1. 1784.: अपावर्तत काश्ययः.
- c. अभि se advertere. SU. 3. 29.: मुखानिचा 'भ्यवर्तन्त. 2) adire, aggredi, appropinquare. A. 9. 7.: निवातकवचाः ... अदृश्या क्षृ अभ्यवर्तन्त; R. Schl. II. 48. 26.: इनोचा 'भ्यवर्तत.
- c. अभि praef. सम् 1) *id*. MAH. 1. 7261. 2) praeterire, *de tempore*. MAH. I. 8. 10.: कालः समभिवर्त्स्यति.
- c. आ adire, aggredi, advenire. A. 10. 25.: मार्गम् आवृत्य देवानाम्; RAGH. 1. 82.: धेनुर् आववृते वनात् (schol. आगता). *Caus.* 1) facere ut adeat, adveniat; attrahere, allicere. MAH. 5. 117.: मनांसि तस्य योधानान् ध्रुवम् आवर्तयिष्यति. — अशूण्य् आवर्तयितुम् lacrymas effundere. MAH. 3. 336.: अशूण्य् आवर्तयन्तोच नेत्रान्याम्. 2) अत्. se vertere. DR. 6. 18.: आवर्तयद्वम् अनुयात शोद्रम्.
- c. आ praef. अप avertere. अपावृत्त aversus. MAH. 3. 4052. R. Schl. II. 12. 59.
- c. आ praef. उप 1) se advertere, adire, aggredi. MAH. 3. 4082.: प्रदक्षिणम् उपावृत्य इम्बूमार्गं समाविशेत्.

- 2) reverti. MAH. 2. 1046.: ने 'दन् त्वया शक्यम् पुरम् जेतुङ् कथञ्चन । उपावर्त्स्व कल्याण; R. Schl. II. 55. 11.: उपावृत्ते मुनौ तस्मिन्.
- c. आ praef. परि reverti. MAH. 3. 10074.: पर्यावृते ०५श्रमाय.
- c. आ praef. वि dilabi, dirimi, dividi (*auseinandergehen*). SA. 5. 108.: पन्था व्यावर्तते द्विधा. Dissolvi, perire. MAH. 3. 11259. 11260.: धर्मो व्यावर्तते पुनः । धर्मे व्यावर्तमाने तु लोको व्यावर्तते पुनः । लोके क्षीणे क्षयं यान्ति भावा लोकप्रवर्तकाः — *Caus.* evertere. MAH. 3. 12447.: धावतस् तस्य … उरुवातविनिर्भग्ना दुमा व्यावर्तिता इव. *Trop.* RAGH. 15. 7.: परम् … व्यावर्तयितुम् ईश्वरः; UR. 90. 10.
- c. आ praef. सम् 1) convenire. MAH. 3. 16282.: तेषु हरेन्द्रेषु समावृत्तेषु सर्वशः 2) ad finem perducere, perficere, absolvere. MAH. 1. 3256.: समावृत्तत्रत्तम्. — समावृत्त qui absoluto studio a praeceptore dimissus est. AM. 7. 10.: गुरोत् तु लब्धानुज्ञः समावृत्तः; MAN. 3. 4.
- c. उत् se erigere, extumescere. RAGH. ed Calc. 7. 56.: उद्धवृत्तम् इवा 'र्णवाम्भः (ed. Stenzl. उद्धृतम्). उद्धवृत्त *Trop.* effrenatus, dissolutus. MAH. 1. 1718.: उद्धवृत्तं सततं लोकं राजा दण्डेन शास्ति वै. — *Caus.* evertere, destruere. MAH. 3. 13608.: मुखज्ञेना 'जिनना क्रुद्धो लोकान् उद्धर्तयन् इव.
- c. उप adire, appropinquare. MAH. 1. 3850.: तम् एव मनसा ध्यायन्त्य उपावर्तत् सरिद्वारा. 2) reverti. MAH. 1. 7821.: अभ्यनुज्ञाय कौन्तेयम् उपावर्तन्त.
- c. नि p. a. 1) interire, occidere, evanescere, cessare, desinere. SA. 5. 73.: निवृत्तश्च दिवाकरः; 81.: शिरुद्वा निवृत्ता मे; SU. 2. 22. 24.: निवृत्यश्चस्वाध्याया प्रण-ष्टनृपतिद्विजा … निवृत्तकृपिगोरक्षा … भूर् बभूवो 'ग्रदर्शना; MAH. 1. 2137.: न निवर्तेत् क्रतुर् मम; MAN. 10. 77. 78. 5. 89. निवृत्त sinitus, transactus, praeteritus. N. 6. 4.: निवृत्तः स स्वयंवरः; R. Schl. II. 52. 28.: चतुर्दशसु वर्पेषु निवृत्तेषु. 2) reverti, redire. SA. 5. 19.: निवर्त गच्छ सावित्रि; 25. 27. 38.: निवर्त; N. 10. 20.: निवर्त्त

- स्वद्वयः पुनर् आगम्य; MAH. 3. 785.: ना 'हत्वा तन् निवर्तिष्ये पुरोद्धारवतोम् प्रति; DR. 8. 58.: निवर्त्स्व; 59.: न न्यवर्तत्. 3) se abstinere, c. abl. MAN. 5. 49.: निवर्तेत् सर्वमांसस्य भक्षणात्. *Absol.* MAH. 2. 1720.: धूतप्रियश्च … समाहृतो न शक्यति निवर्त्तुम्. 4) recedere, desistere, c. ablat. MAN. 1. 53.: स्वकर्मन्यो निवर्तन्ते; R. Schl. II. 78. 24.: न्यवर्तत तदा रोपात्. 5) versari, esse. N. 10. 15.: एवन् तस्य ब्रुद्धिर् दमयन्त्यान् न्यवर्तत. — *Caus.* 1) facere ut quis revertatur. SA. 5. 60.: निवर्तयित्वा सावित्रीन्; R. Schl. II. 73. 22.: निवर्तयियामि वनाद् भ्रातरम्. 2) avertere, arcere. SU. 2. 1.: निवर्त्य तपसः; MAH. 2. 1770.: निवर्तयियति त्वा 'सी; R. Schl. I. 58. 24.: दैवम् पुरुपकरिण निवर्तयितुम् अर्हसि. 3) ad finem perducere, perficere, conficere. R. Schl. I. 42. 25.: यज्ञन् निवर्तयामास.
- c. नि praef. प्रति reverti. MAH. 1. 6941. HIT. 19. 15.
- c. नि praef. वि 1) interire, occidere, cessare, desinere. BH. 15. 5.: विनिवृत्तकामाः. 2) reverti. MAH. 3. 8451. 3) se avertere, recedere, desistere. BH. 2. 59. — *Caus.* 1) facere ut quis revertatur. R. Schl. II. 82. 17. 18. 2) abolere, abrogare, dissolvere, irritum facere. MAN. 8. 165.: तत् सर्वं विनिवर्तयेत्.
- c. नि praef. सम् reverti. A. 10. 34.: ते युद्धे सन्वर्तन्त; R. Schl. II. 45. 2. — *Caus.* arcere. MAN. 4. 16.
- c. निन् exoriri, fieri, effici. MAN. 7. 61.: निर्वर्तेता 'स्य यावद्विर इतिकर्तव्यता नृभिः (schol. कर्म जातं सम्पद्यते); RAGH. 17. 18.: कर्मनिर्वर्त्तैः … फलैः; MAH. 1. 4067.: विवाहे निर्वर्त्ते. — *Caus.* 1) procreare, producere. MAN. 1. 31.: मुखवाहृपादतः । ब्राह्मणाङ् क्षत्रियं वैश्यं शूद्रञ्च निर्वर्तयत्. 2) perficere, peragere. RAGH. 14. 7.: अभियेकम् … निर्वर्तयामासुः; 3. 33. 11. 30. MAN. 3. 122.
- c. परा reverti. MAH. 3. 11721.: स तान् दद्वा परावृत्तान्.
- c. परि 1) circumagi, circumverti, circumversari, ambire, ambulare, huc illuc incedere. HIT. 36. 7.: चक्रवत् परि-वर्तन्ते सुखानिच दुःखानिच; A. 10. 33.: रथसहस्राणि

- पष्टिस् तेषाम् ... युयुत्सूनाम् मया सार्दम् पर्यवर्तन्तः R. Schl. I. 9. 42.: क्षत्यशृङ्गः ... तत्र दुःखार्थः परिवर्तते. 2) Versari, esse, morari. R. Schl. II. 96. 17.: अङ्के (प्रियस्य) तु परिवर्तन्तो सीता.
- c. परि praef. वि circumverti, circumvolvi. BH. 9. 10.: जगद् विपरिवर्तते; R. Schl. II. 72. 26.: स नदित्वा ... भूमौ विपरिवृत्यच; MAN. 6. 22.: भूमौ विपरिवर्तेत्.
- c. परि praef. सम् circumvolvi. MAH. 1. 5216.: कार्यम् मे काङ्क्षितङ् किञ्चिद् छहि सम्परिवर्तते; 3. 1436.: यत् ते भयम् अभित्रन्न छहि सम्परिवर्तते. — *Caus.* circumagere. R. Schl. II. 45. 33.: स्थाद् विमुच्य आन्तान् हयान् सन्परिवर्त्य शोधम्.
- c. प्र 1) procedere, progredi. RAM. ed. Srir. II. 46. 4.: मम त्वं अश्वा निवृत्य न प्रावर्तन्त वर्त्मनि. 2) ori- ri. BH. 10. s.: मत्तः सर्वम् प्रवर्तते; MAH. 1. 4871.: तस्य कामः प्रवृत्तते; HIT. 37. 18.: ततो वाञ्छा प्रवर्तते. 3) fieri. R. Schl. I. 35. s.: सा प्रवृत्ता महानदो. 4) incipere, c. *infin. vel acc.*, (cf. क्रम् praef. प्र). BHATT. 14. 95.: गन्तुम् प्रवृत्तते ततः; SAK. 108. 15.: बाह्यत- क्षेपं रोदितुम् प्रवृत्ता. Initium capere. BH. 17. 24.: अम् इत्य उदाहृत्य यज्ञदानतपःक्रियाः प्रवर्तन्ते ... ब्रह्मवादिनाम्; R. Schl. I. 60. s.: ततः प्रवृत्ते य- ज्ञः; DEV. 2. 39.: ततः प्रवृत्ते युद्धम्. 5) versari, esse, locum habere. N. 9. 2.: यूतम् प्रवर्तताम् भूयः; IN. 5. 61.: न तस्य कामः कामेषु पापकेषु प्रवर्तते. — प्रवृत्त qui versatur, est. IN. 5. 27.: मनोरमे गेये प्रवृत्तेः SU. 2. 11. — qui adest. IN. 5. 28.: सवाप्तरःसु मुख्यान् प्रवृत्तासु. 6) se gerere *adversus alqm. c. loc.* N. 12. 14.: मयि मिथ्या प्रवर्तसे. — *Caus.* 1) producere, procreare. MAH. 3. 13981.: प्रावर्तयद् भुवनानि सप्त. 2) facere. R. Schl. II. 21. 35.: ना हन् धर्मम् अपूर्वन् ते प्रतिक्लिम् प्रवर्तये.
- c. प्र praef. अभि 1) adire. R. Schl. II. 54. 2.: यत्र ... यज्ञां यमुना भिप्रवर्तते. 2) versari, esse. अभिप्रवृत्त qui est, versatur. BH. 4. 20.: कर्मण् अभिप्रवृत्तः.
- c. प्र praef. सम् 1) adire, aggredi. MAH. 3. 68.: दुःखज् चतुर्भिः शरीरङ् कारणैः सम्प्रवर्तते. 2) versari, esse.

प्रवृत्त 1) quod est, adest. BH. 14. 22.: न द्वैषि सम्प्रवृत्तानि न निवृत्तानि काङ्क्षते. 2) quod fuit, praeterit, evenit, accidit (vid. simpl. sgf. 2. SU. 5. 53.). N. 26. 35.: सम्प्रवृत्ते महोत्सवे.

c. वि se volutare. A. 3. 19.: सम्मार्दन् उठरेणो वीं विवर्तश्च मुड्मुडःः.

c. सम् 1) fieri. RAGH. 7. 19.: स्विन्नाङ्गगुलिः सववृते कुमारी; N. 17. 42.: ल्यातः ... सानुक्रोशो भवान् सदा संवृत्ता निरनुक्रोशः; 20. 41.: विभीतकश्च 'प्रशस्तः संवृत्तः कलिसंशयात्'; MAH. 1. 7280.: मत्या अमत्या: संवृत्ताः. 2) esse. MAH. 3. 14839.: मृगयास्त्रै व नो गन्तुम् इच्छा संवर्तते भृशम्. — *Caus.* perficere, peragere. R. Schl. I. 15. 17.

2. वृत् 4. a. (सम्मती वरणे) colere, amare, eligere.

3. वृत् 10. p. (भाषार्थं क. दोस्ती र.) loqui; lucere. (Vid. 1. वृत् *Caus.*)

वृत् v. वृत्.

वृत्तान्त m. (e praec. et अन्त finis) 1) casus, eventus, res, res gesta, historia. N. 4. 23. HIT. 72. 17. UR. 86. 4. infr. Lass. 9. 9. 31. 9. 2) status, conditio. UR. 37. 4. vid. sq.

वृत्ति f. (r. वृत् s. ति) 1) status, conditio, vitae ratio, versandi, agendi ratio. SA. 5. 46. BH. 14. 18. Lass. 39. 13. 40. 19. MEGH. 8. 91. 2) victus. HIT. 36. 21.

वृत्र m. *Vritrus*, nomen *Daityi*, quem *Indrus* occidit.

वृत्रशत्रु m. (*Vritri* inimicus e praec. et शत्रु inimicus) cognomen dei *Indri*. IN. 2. 23.

वृत्रहन् m. (*Vritri* occisor e वृत्र et हन् occidens) cognomen dei *Indri*. IN. 2. 26.

वृथा Adv. frustra, incassum. II. 4. 13. 50.

वृद्ध v. वृध्.

वृद्धि f. (r. वृध् crescere s. ति) actio crescendi, incrementum, successus, felicitas. M. 19. SA. 6. 22. 24.

वृध् 1. a. interdum p. crescere. M. 11.: स तत्र वृध्ये ... मत्स्यः; MAH. 1. 4865.: सर्वे वृधुर् अल्पेन कालेन; HIT. 133. 14.: सुकृतिनाङ् कौर्तिश् चिरं वर्धताम्. TROP. felicem esse, florere. MAH. 2. 1601.: दिद्या वर्धसि

धर्मज्ञ साम्राज्यम् प्राप्तवान् ग्रासि; 3.12286.: दिप्या
वर्धमहे पार्थी दिप्या 'सि पुनर् आगतःः 2) augere,
amplificare. MAH. 1.5540.: पराद्धाणि निर्दित्य स्वरा-
द्यं वृधुः पुरा; RIGV.52.7. — वृद्ध 1) adultus. H. 4.
50. 2) auctus, dives. N. 12.68. 3) senex. BR. 1.22. —
Caus. augere. SU. 2.10.: तेजो बलञ्च देवानां वर्धय-
न्ति. (Cf. ऋधु, वृह्ण, वृह्ण, रुह्ण, anglo-sax. *vridian*
crescere, goth. *vaur-ts* radix (v. ऋधु); fortasse *valda*
impero a crescendo, potestate dictum sicut *mah-ts* po-
testas, *mag* possum, praet. *mah-ta*, pertinent ad महू cres-
cere; slav. *vladú* impero (vid. Miklosich), *vlas* capillus
(vid. रोमन्), russ. *volos* id., hib. *solt* id., *fridh* «a fo-
rest, a park» fortasse *for-bair* «grow thou, increase»,
for-bairt «increase, profit, emolument» = वृधु prae-
f. प्र; slav. *rastú* cresco e *vradtú*, nisi pertinet ad ऋधु i.e.
अधु; russ. *vroschdaju* ingenero, ingigno = *Caus.* वर्ध-
यामि; gr. Βλαστός, Βλάστη, Βλαστάνω ε Βλαστός
vel Βλαδ-τός etc.; etiam ἐιδία propter aeol. Ερίζα
nunc potius hue quam ad ऋधु traxerim (v. Benfey I. 78.
79.). Huc etiam trahi posset lat. *grandis*, inserta nasalis,
sicut in वृह्ण, mutato ν in γ; anglo-sax. *great* magnus,
germ. vet. *grōz* id.).

c. अभि i.q. *simpl.* N. 8.14.: अस्य वै यूते भूयो रगो
अभिवर्धते.

c. प्र *id.* H. 1.20. DR. 5.7.

c. वि *id.* N. 1.17. SA. 1.19.6.23.

c. वि prae. सम् *id.* MAH. 1.4977.

c. सम् *id.* SA. 2.10. — *Caus.* 1) augere. MAH. 1.8279.
2) alere, nutrire, educare, *aufziehen*. HIT. 26.16.: सच
मत्स्याहारविशेषैर् मां संवर्धयिष्यति; 58.10.: मांसा-
हारदानेन तं विडालं संवर्धयति. Educare, educere. R.
Schl. I.39.18.: घृतपूर्णेषु कुम्भेषु धात्र्यत् तान् सम-
वर्धयन्; MAH. 1.4264.: तस्माद् गर्भं समाधत्त्व भी-
ष्मः संवर्धयिष्यति; 5087.: संवर्धयामास (मिथुनम्);
5089.: मया बालावृहमौ संवर्धितौ.

वृन्त n. petiolus, pediculus. AM.

वृन्द m.n. grex, caterva. RITU-S.1.23. Lass.45.10. MEGH.64.

वृश् 4. p. (वृत्याम्) eligere. Cf. वृ.

1. वृप् 1. p. *interdum* a. 1) pluere, pluviam demittere. R.
Schl. I. 9. 56.: वृवर्ष सहस्रा देवः; MAH. 1.6621.: न
वृवर्ष सहस्राक्षो राष्ट्रेचै 'वा 'स्य; 5464.: वृपमाणा घ-
नाः: Cum acc. pluere aliquid. MAH. 1.1419.: सो 'ष्य
अवर्पत शोणितम्; 3.796.: मय्य अवर्पत उर्ध्यः श-
रधाराः: Cum acc. et instr. irrigare, perfundere alqd ali-
quā re (*beregnen*). DR. 8.16.: नक्तलम् ... देमझरमहा-
मुखौ ... शरवर्षेर् अवर्पताम्; DEV. 3.2. — *Caus.* fa-
cere ut pluviam demittat. MAH. 3.9991.: तपसो यः प्र-
भावेण वृपयामास वासवम्. (Fortasse वृप् mutila-
tum e वृक्ष् et hoc ortum e वृक्ष् adjectā sibilante; cf. gr.
βρέχω, ἐργα, v. वृप्; fortasse *cūgavós* a pluendo dic-
tum, v. Benfey I. 324.; lat. *rigo*, goth. *rig-n* pluvia, *rig-neith* pluie; germ. vet. *regan* pluvia, *reganón* pluere, v.
Graff. 2.441. sq.; nisi pertinent ad सृज् effundere. Hib.
fras «a shower, hail»; lith. *rokia* pluvia tenuissima; *wers-*s*-inē*, *wers-mē* fons. Vid. वृप, वृपण.)

c. अभि 1) pluere, c. acc. vel instr. rei. R. Schl. I. 52.23.:
तत् सर्वङ्गं कामधुर् दिव्ये अभिवर्प कृते मम; MAH.
1.4062.: देवाः ... अभ्यवर्पन्त कुसुमैः 2) c. acc. et
instr. irrigare alqd aliquā re (*beregnen*). IN. 4.11.: सुष्टु-
दश्या न्रपानेन विविधेना भिवर्पति. PASS. A. 7.27.:
अभिवृष्टानि शुद्धाणि ... धराभृताम्.
c. प्र pluere, pluviam demittere. MAH. 1.6630.
c. प्र prae. अभि iü. MAN. 1.304.

2. वृप् 10. a. (शतिवन्धने x. प्रदनैश्ये v.) potentem esse,
ligare (ut mihi videtur, Denom. a sq.), generare, impe-
rare.

वृप् m. (r. वृप्) irrigare *semine* s. अ �taurus. (Primitive
mas in universum, v. वृपण. Ad rad. वृप् i.e. वर्ष nunc
etiam traxerim gr. ἄρσην, ἄργον, quod supra (p. 57.)
minus apte cum ऋप्तम comparavimus, quod ipsum e वृ-
प्तम mutilatum esse videtur; lat. *verres*, nisi pertinet ad
घृष्टि q.v., per assim. e *verses* explicaverim; fortasse *hir-*
cus e *circus* pro *varcus*, vid. r. वृप्; lith. *wersis* vitu-

lus; russ. *vol* taurus, cum *l* pro *r*; fortasse germ. vet. *far*, Them. *farri* taurus, mutato *v* in *f*, *rs* in *rr* per assimil.; hib. *braiche* «a stag, a buffalo», v. वृपम्)

वृपण m. (r. वृप् s. मन्) scrotum, testiculus. AM.: मुङ्को एउकोपो वृपणः. (Vid. वृप्, वृप् et cf. gr. ὄφης, vid. Benfey I. 329.; fortasse lat. *verētrum* mutilatum est e *versētrum* e perditō verbo *verseo* = Caus. वर्पयामि, - v. gr. comp. 109^a). 6. - ita ut proprie sit instrumentum irrigandi *semine*, cf. *verres* et v. वृप्.)

वृपन् m. (qui pluit, pluviam demittit, r. वृप् s. मन्) cognomen dei *Indri*. AM.

वृपध्नज् m. (qui taurum in vexillo gerit, BAH. e वृप् et ध्नज्) cognomen Sivi. AM.

वृपम् m. (a r. वृप् s. unād. मन्) taurus, bos. HIT. 46.13. (V. वृप् et cf. hib. *braicheamh* «a stag, a buffalo».)

वृपो f. anachoretarum e *Cusa* gramine confecta sedes. SA. 3.3.

वृष्टि f. (r. वृप् s. ति) pluvia. MEGH. 20.55.

वृष्णि m. (वृप् s. unād. नि) 1) aries. 2) nomen *Yadūs* prognatorum. BH. 10.37.

वृह् 1. et 6. p. crescere. (Vid. sq. et cf. वृंह्, वृध्, सृह्, सृध्, lat. *virga*; fortasse *largus* e *vargus*, vid. gr. comp. §.20.; slav. *vrjeh* vertex, v. Miklosich p.13.; fortasse gr. ὄφης, v. Pott. I. 150.)

c. उत् cl. 6. 1) extollere. BHATT. 14.8.: म्रतीन् उद्वृ-
ङ्गर् दोप्तान्; 17.9.: शक्तिष्ठो दवृहद् गुरुम्. 2) ex-
trahere, evellere. MAN. 1.7307.: केशो हरिर् उद्वर्हः.
MAN. 1.14.: उद्वर्हा "त्मनश्चै व मनः".

वृहत् (Nom. m. वृहन् Fem. वृहतो, Part. praes. r. वृह् crescere) magnus. H. 2.25. DR. 6.6. (Vid. महत्.)

वृहदश्य m. (magnos equos habens, BAH. e praec. et मन्) nom. pr. N. p. 3.

वृहस्पति m. (e वृहस्, quod seorsum non invenitur et magnitudinem significare videtur, a वृह् crescere suff. मन्, et पति dominus) *Vrihaspati*, *Angirasi* filius, deorum magister, etiam planeta Jupiter vel ejus dominator. SA. 2.15. BH. 10.24.

वृ 9. p. 4. (वृणामि, वृणे, gr. 385.; praet. mltf. ATM. म्रवृ-
र्धि, prec. वृर्यात्म्, वृर्योय, part. praet. pass. वृणि) eli-
gere. Vid. वृ cl. 9.

वे 1. p. 9. 4. (तन्तुसन्ताने क. स्यूतौ v.; anom., v. gr. 451.
473. 502. 519. 610.) texere, suere. RIGV. 61.8.: इन्द्राया
र्कम् अहिहत्य ऊवुः «Indrae hymnum propter Ahis
caedem texuerunt. (Cf. ऊय्, lat. *vīeo*, gr. οὐτριον, lith.
u-dis textura (= ऊति actio texendi), *āu-dz'* ī texo; hib.
siḡhim «I weave, plait, twist», *siḡ-te* «woven, context»
(*gh* = य् त॒ व्यामि), *fuaghaim* «I sew, stitch»;
germ. vet. *WAB* texere - *ωiba*, *ωab*, *ωabumes* - retule-
rim ad वाययामि, sicut sanscrite secundum generalem
regulam sonaret Caus., pro quo anomale वाययामि, v.
gr. 519.)

c. प्र assuere, affigere. BH. 7.7.: मयि सर्वम् इदम् प्रो-
तम् सूत्रे मणिगणा इव; MAN. 1.4316.: स रक्षिभिस्
तैर् म्रदातः श्रूले प्रेतो महातपाः. Transfigere. RAGH.
9.75.: शल्यप्रोतम् प्रेद्य ... मुनिपुत्रम् (schol. वाणा-
ग्रेण स्यूतम्).

वेग m. (r. विज् s. मन्) celeritas, impetus. H. 1.12. 4.18. N.
13.9.

वेगतस् Adv. (a praec. s. तस्) velociter.

वेगवत् (a वेग celeritas s. वत्) celer.

वेण् 1. p. 4. (ज्ञानचिन्तानिशामने क. निशामने वादि-
त्रादानगमनज्ञानचिन्तात् v.; scribitur etiam वेन्)
cognoscere, cogitare, audire, instrumentum musicum su-
mere, ire.

वेणि f. (ut videtur, a r. वे s. णि pro नि) plexus crinalis,
crines in nodum collecti, *praesertim* *viduarum vel uxo-
rum*, *quarum mariti absentes sunt*. NALOD. 3.27. MEGH.
18.30.80.97.

वेणु m. arundo Bambus.

वेतन n. stipendum, merces. N. 15.6.

वेतस m. arundinis species (Wils.: *Calamus rotang*).
N. 12.112. (Cf. वेत्र, lat. *vītex*, *vītis*, gr. ἴτεα, germ.
vet. *ωida* *salix*.)

वेताल *m.* nomen geniorum malorum, qui corpora mortuorum ingrediuntur eaque animant. Lass. 5. 13.

वेत्तृ *m.* (r. विदू scire s. तृ) sciens, gnarus. BH. 11. 38.

वेत्य *v.* gr. 356.

वेत्र *n.* (ut videtur, a r. वो s. त्र) arundo. N. 12. 5.

वेद *m.* (r. विदू scire s. मृ) scripta sacra, quattuor numero.

Tria antiquissima appellantur कृचू, यजुस्, सामन्.
Quartum est अथर्वन्.

वेदना *f.* (*Caus.* r. विदू s. मृn in *fem.*) dolor. SA. 5. 2. 6.
31. (lege वेदनया चिरम्).

वेदाङ्ग *m.* (e वेद् et अङ्गङ् membrum) scripta quae ad *Vēdos* spectant; agunt de pronunciatione, grammaticā et prosodiā, de obscuris vocabulis, de ritibus sacrīs et astrologiā.

वेदान्त *m.* (e वेद् et अन्त finis) doctrina theologica et philosophica, quae *Vēdis* innititur. BH. 15. 15.

वेदि, वेदी *f.* locus sacrificii, altare. NALOD. 1. 9. SAK. 43. 8.

वेध *m.* (r. व्यध् correpta in विध् cum gunā et suff. मृ, v. वेधन्, वेधिन् et gr. 332. 456^a). 506. 613. 632.) vulneratio, perforatio. AM.

वेधन *n.* (r. व्यध् correpta in विध् cum gunā et suff. मृn) id.

वेधस् *m.* (r. धा praeſ. वि cum gunā, abjecto आ, s. अत्, v. 1. विध्) 1) deus *Brahma*. AM. (v. विधात्). 2) *Sious*. A. 10. 57.

वेधिन् (r. व्यध् correpta in विध् c. gunā, suff. इन्, vid. वेध, वेधन) perforans. UR. 84. 2. *infr.*

वेप् 1. *A.* tremere. N. 5. 17.: वेपमाने दम् अववीत्; 14. 15. BH. 11. 35. — *Part. praes. PAR.* IN. 5. 48.: वेपन्तो. (Cf. विप्, वय्, germ. vet. *weibón*, *weipón* fluctuare, agitari; fortasse *bibén*, *pibén* tremere, mutato *v* in *b, p*, nisi pertinet ad भो, बिभेमि, gr. φέβομαι.)

c. उत् *i. q. simpl.* N. 9. 26.: उद्देपते मे वृद्यम्.

c. प्र *id.* R. Schl. II. 8. 8.: भयात् प्रवेपे. *Part. praes. PAR.* SA. 5. 9.: वृद्येन प्रवेपतो.

वेपयु *m.* (r. वेप् s. मृयु) tremor. BH. 1. 29.

वेर *m. n.* corpus.

1. **वेल्** 1. *P.* (गतौ क. चाले *v.*) se movere, vacillare.

2. **वेल्** 10. *P.* (कालोपदेशो; ut videtur, Denom. a वेला) tempus indicare.

वेला *f.* 1) (ut videtur, a r. विल् findere) finis, limes, ripa. N. 13. 5. MAH. 3. 12888. 2) (v. 2. वेल्) tempus. SA. 5. 6. 92. Lass. 44. 16. 79. 1. *infr.* SA. 5. 92. (Lith. *wēlay* sero, *wēlummas* serum.)

वेल् 1. *P. i. q. 1. वेल्.*

वेवी 2. *A.* (कानिंगतिव्याप्तिक्षेपप्रजनखादनेषु; forma reduplicata cum gunā in syllabā reduplicativā, cf. gr. 560.) desiderare, ire, occupare, implere, conjicere, generare, edere.

वेश *m.* (r. विश् s. मृ) 1) domus *v. sq.* 2) vestis. N. 13. 50. (Gr. *cīces*, lat. *vicus*, goth. *veihs* n. *vicus*, Them. *veihsa*, germ. vet. *wich* m. id., nostrum *Weich-Bild*; lith. *ūkis* aedes rusticae (Ruhig «die Wohnung auf einem Bauer-Erbe»), *ūkininkas* pater familias, *ūkininkė* mater familias, boruss. vet. *wais-pattin* heram, matrem familias, *Hausfrau*, polon. *wies'* *vicus*.)

वेश्मन् *n.* (r. विश् intrare s. मन्) domus. N. 21. 16. 30. IN. 5. 18.

वेश्या *f.* (r. विश् s. य in *fem.*) meretrix. MEGH. 36.

वेष *m.* (ut videtur, e वेश्, mutato य् in ष) vestis, ornamentum. IN. 5. 58.

वेट् 1. *P.* circumdare, circumvolvere, vestire. MAH. 1. 1800.: भेगेन ... अवेष्यत; MAH. 1. 49.: तमसा बज्जृपेण वेष्टिताः; HIT. 7. 10.: वस्त्रवेष्टितः — *Caus. id.* RAGH. 11. 52.: मिथिलां स वेष्यन् बलैः; MAH. 1. 1801.

c. उप *i. q. simpl.* MR. 218.

c. परि *id.* HIT. 17. 17.: रुद्धुभिः परिवेष्टितः; MAH. 1. 1802. — *Caus. id.* HIT. 53. 17. MAH. 3. 12403.

c. प्र *id.* MAH. 3. 10047.: प्रवेष्टिते रोमभिः.

c. सम् *Caus. id.* MAH. 3. 12889.: पर्योदा नमस्तलं संवेष्टित्वा.

वेस् 1. *P.* (गतौ) ire, se movere.

वेद् 1. *a.* (प्रयत्ने *s.* यत्ने *v.*) operam dare, adniti.

वेद्धु 1. *p. i. q.* वेष्ट् et 1. वेल्.

1. वै 1. *p.* (शोपणे *s.* शोपे *v.*) siccari. RIGV. V. 67. 8. (*v.* Westerg. *s. r.* वा): न वायन्ति वां तरणयः. (Cf. वा et vid. gr. min. §§. 353. 354.)

2. वै 1) quidem, nempe. N. 26. 5. 8. 23. 2) sane, vere, certe. N. 24. 35. 26. 13. 3) vero. N. 24. 6. 4) si. HIT. 48. 8.: ये पराधीनतां यातास् ते वै जीवन्ति मृताः के. 5. explet. SA. 5. 63.

वैल्लव्य *n.* (a विल्लव commotus, conturbatus *s. य*) commotio, conturbatio *animi*. N. 23. 23.

वैखानस *m.* anachoreta. SU. 3. 5.

वैचित्र्य *n.* (a विचित्र *s. य*) varietas. HIT. 3. 4.

वैजयन्त *m.* (a विजयत् vincens *s. ऋ*) vexillum, *praesertim Indri* vexillum. IN. 1. 8.

वैजयन्तिक *m.* (a praec. *s. इक्*) vexillarius. AM.

वैजयन्तिका *f.* (fem. praec., nisi a विजयत् vincens *s. इक्* in fem.) 1) nomen plantae, *Aeschynomene sesban*. AM. 2) vexillum.

वैतान (a वितान *s. ऋ*) sacrificalis. SAK. 43. 12.

वैतालिक *m.* (a विताल - ताल praef. वि - suff. इक्) praedicator, cantor. UR. 93. 10. Qui cantando e somno excitat regem. AM.: वैतालिका बोधकारा:

वैदर्भ (a विदर्भ *Vidarbha* regio suff. ऋ) *Vidarbhenesis*, वैदर्भी *f.* cognomen *Damayantiae*.

वैद्यर्य *n.* (a विद्यर secundum Wils. nomen montis vel urbis, suff. य) gemmae genus, lapis lazuli. MR. 140. 12. (ubi वैद्यर्याणि = prâcer. वैदुरिग्राह legendum).

वैद्य *m.* I. (a विद्या scientia *s. ऋ*) 1) vir doctus, eruditus, sciens, sapiens. BR. 2. 1. 2) medicus. II. (a वैद् *s. य*) *Vêdorum* gnarus, *Vêdorum* paecepta sequens.

वैद्युत (a विद्युत् *s. ऋ*) fulmineus. UR. 90. 11.

वैधव्य *n.* (a विधवा vidua *s. य*) viduitas. *V. ऋवैधव्य.*

वैधेय (a विधेय - *r.* धा praef. वि *s. य* - *s. ऋ*) stultus. AM.

वैनतेय (a nomine matris विनता *Câśyapi uxore*) cognomen *Garuḍi* (*v. गरुड़*). SU. 2. 17. BH. 10. 30.

वैयर्थ्य *n.* (a व्यर्थ् *s. य*, *v. gr. 649.*) inutilitas. UR. 29. 1. (ubi वैयर्थ्यम् legendum, *v. annot.*).

वैयात्य *n.* (a वियात् *s. य*) impudentia.

वैर *n.* (a वोर् heros *s. ऋ*) inimicitia. BH. 11. 55.

वैराग *n.* (a विराग vacuus ab affectibus, a cupidine, *s. ऋ*) libertas ab affectibus, a cupidine, a desiderio. BH. 6. 35.

वैरिन् (a वैर् *s. इन्*) inimicus.

वैत्रूप्य *n.* (a वित्रूप deformis *s. य*) deformitas.

वैत्रूप्यता *f.* (a praec. *s. ता*) id. N. 19. 33.

वैरोचनि *m.* (a विरोचन *Virôtschanus, Prahlâdi* filius, *s. इ*) *Vairôtschanis, Virôtschani* filius. A. 8. 19.

वैलक्ष्य *n.* (a विलक्ष् s. य) perturbatio, pudor. UR. 31. 15.: सवैलक्ष्यम्.

वैवस्वत *m.* (*Vivasvatis* filius a विवस्वत् *n. pr. s. ऋ*) *Vaivasvatus, cognomen Manûs et Yami.*

वैवाहिक (a विवाह nuptiae *s. इक्*) nuptialis, ad nuptias spectans vel ad nuptias necessarius. SA. 2. 33. 3. 1.

वैशम्पायन nom. pr. *Vaisampâyanus, Vyâsi* discipulus. MAH. 1. 97. 107.

वैशस *n.* (a विशस् - *r.* शस् praef. वि *s. ऋ* - *s. ऋ*) caedes, clades. N. 13. 20. 36.

वैश्य *m.* (a 2. विश् *s. य*) *i. q. विश्*.

वैश्वरं *m.* (secundum Wils. derivatum anomal. a विश्व वस् *Kuvêri* patre) *Kuvêrus*, divitiarum deus. N. 13. 23.

वैश्वानर (a विश्वानर - विश्व producto ऋ et नर - suff. ऋ) cognomen *Agnis*.

वैपम्य *n.* (a विपम difficultis *s. य*) difficultas, miseria. N. 9. 20.

वैष्णव (a विष्णु *s. ऋ*) ad *Vischnum* pertinens. A. 4. 30.

व्यक्ता (Part. pass. a *r.* ऋञ्च् praef. वि manifestare, *s. त*, *v. gr. 615.*) clarus, manifestus, visibilis. BH. 8. 20. व्यक्ताम् Adv. manifesto, certe. BR. 1. 33. SA. 5. 92.

व्यक्ति *f.* (*r.* ऋञ्च् praef. वि manifestare *s. ति*) manifestatio, visibilitas BH. 7. 23. 10. 14.

व्यग्र (BAH. e वि et ऋग्र) consternatus, perturbatus.

व्यजन *n.* (*r.* ऋञ्च् se mouere praef. वि *s. ऋन*) flabellum. IN. 2. 17.

व्यञ्जन *n.* (r. मञ्जुं praeſ. वि manifestare, s. मन) 1) conſonans littera. SA. 5. 25. 2) barba. BR. 1. 28.

व्यतिक्रम *m.* (r. क्रम् c. अति praeſ. वि transgredi, ſuff. अ) transgressio, peccatum. IN. 5. 43.

व्यथा 1. *A. interdum p.* (praeſ. redupl. विव्यथे, v. gr. 456^a). दुःखभयचलने) agitari, commoveri, perturbari dolore vel timore. N. 16. 21.: इमाम् ... दृद्धा ममा 'पि व्यथते मनः; 22. 23.: छृदयं व्यथितामा "सोत्; 12. 118.: त्वान् दृद्धा व्यथिताः स्मे 'ह; SA. 5. 46.: सन्तो न सोदन्ति न व्यथन्ते; A. 7. 12.: ततो मे व्यथितम् मनः; BH. 11. 34.: मा व्यथिष्ठा युध्यस्व; 14. 2.: प्रलये न व्यथन्ति; MAH. 3. 717.: वृष्णयो भग्नस्तङ्गलपा विव्ययुः (v. gr. 456^a). — *Caus.* agitare, commovere, perturbare. BH. 2. 15.: यं हि न व्यथयन्त्येते ... सोऽमृतत्वाय कल्पते. (Cf. मन्थ्, मथ्, ratione habitā, litteras *m* et *v* facile inter se mutari; goth. *withō* commoveo, agito; de lat. *quatio* v. पुथ्, कृन्थ्.)

c. प्र *i. q. simpl.* BH. 11. 45.: भयेन प्रव्यथितम् मनो मे; 11. 20. 23. 24. - R. Schl. II. 18. 41.: प्रविव्यथे राजा.

c. प्र praeſ. सम् *id.* R. Schl. I. 38. 16.

व्यथा *f.* (r. व्यथ् s. आ) permotio animi, perturbatio. BR. 2. 3. BH. 11. 49.

व्यथा 4. *p. interdum a.* विध्यामि (v. gr. 332. 456^a, 482. 506. 613. 632.) perforare, ferire, vulnerare, *praesertim sagittis*. MAH. 3. 709.: विव्याध छृदयम् पत्री; 1. 7004.: विध्यते य इदं लक्ष्यम्; 2. 948.: श्रव्यैश्चा 'पि न विध्यते; DR. 8. 13.: तम् ... वाणेन विव्याधो 'रसि; SA. 6. 5.: कुशकण्टकविद्याङ्गी. (Vid. व्याध venator et cf. वध्, वाध्; heb. *fiadhachd* «hunting», *fiadhach* «venison», *fiadhaighe* «a huntsman»; *fiadh* «a deer», *fiadhairt* «a wild», *fiadhanta* «fierce, savage, ferocious» cet.; anglo-sax. *vædhan* venari; germ.vet. *weidanón* venari, pacere, pasci; *weideman*, nostrum *Weidmann*; island. vet. *veidhi* venatio; fortasse lat. *venor* e *ved-nor*.)

c. मनु 1) perforare, ferire, vulnerare post alium. MAN. 9. 43.: नश्यतो 'घुः ... विद्धम् मनुविध्यतः; 2) diſtinguere, *besetzen*. RAGH. 13. 54.: इन्द्रनोलैर् मु-

क्तामयो यष्टिर् इवा 'नुविद्धा (schol. गुम्फता). c. म्रप abſicere, dejicere, projicere. DR. 6. 21.: पुरा शम-शाने स्वर् इवा 'पविध्यते (sic ed. Calc. pro 'वो 'प०); R. Schl. II. 94. 24.: मृदितामा 'पविद्धाश्च ... कमलस-त्रः; TROP. negligere. MAN. 11. 41.: म्रग्निहत्यै म्रप-विध्या 'ज्ञोन् ब्राह्मणः.

c. म्रप praeſ. वि dejicere, evertere. DR. 8. 48.: प्रविश्या "अमपदम् व्यपविद्धवृपोघटम्.

c. आ 1) *i. q. simpl.* GITA-Gov. 12. 11.: पाणिङ्गैर् आ-विद्धः; 2) jaculari. MAH. 3. 11511.: आविध्या "विध्य तौ वृक्षान्. Mittere *sagittam*. MAN. 9. 43.: इषुर् यथा विद्धः; 3) imponere. BHATT. 20. 41.: आविध्यच स-जम् (schol. G'AY. शिरस्य आक्षिय).

c. आ praeſ. वि vibrare. MAH. 3. 677.: गदाम् चिक्रेप त-रसा वोरो व्याविध्य.

c. आ praeſ. सम् *id.* RAGH. 16. 78.

c. पारि *i. q. simpl.* MAH. 1. 4102.

c. प्र projicere. R. Schl. II. 63. 34.: तापसम् ... प्रविद्ध-कलसोदकम्.

c. प्र praeſ. वि quassare, concutere. RAGH. 14. 54.: अनिलविप्रविद्धा.

c. प्रति *i. q. simpl.* A. 3. 26. 7. 22.

व्यप् 10. *p.* व्यापयामि (क्षये, ut videtur, *Caus.* radicis इ praeſ. वि, vid. इ praeſ. म्रधि *Caus.*; v. etiam r. व्यय् et Westerg. s. r. इ) deſtruere.

व्यपगत *v.* गम् c. म्रप praeſ. वि.

व्यपाश्रय *m.* (r. श्रि ire c. आ praeſ. वि + म्रप) abitio, discessus. BH. 18. 56. *in fine BAH.*

व्यभिचार *m.* (r. चर् c. म्रभि praeſ. वि) offendio, violatio, transgressio, peccatum. HIT. 82. 22.

व्यभिचारिन् (r. चर् c. म्रभि praeſ. वि s. इन्) offendens, violans, transgrediens, peccans. व्यभिचारिणी quae adulterio violat conjugem. HIT. 5. 12.

व्यभ्र (*BAH.* e वि et म्रभ्र nubes) vacuuſ a nubibus. N. 17. 11.

व्यप् 1. *p. A.* et 10. *p.* व्ययामि, व्यये, व्यययामि (जतौ; ut videtur, ex इ praeſ. वि, vid. म्रव्यय et व्यप्)

- erogare, expendere *pecuniam*. HIT. 61. 3.: लुदन् आ-
यम् अनालोच्य व्ययमानः स्ववाज्ञ्या; 60.10.: खा-
दितं व्ययितम् अवधोरितम् (मांसम्); 98.17.
c. अप negare. MAN. S. 60.: पृष्ठस् त्वं अपव्ययमानः.
- 2. व्यय्** 10. p. व्याययामि (क्षेपे x. नुदि v.; ut videtur,
Caus. r. हृ praef. वि, v. 1. व्यय् et व्यप्) conji-
cere, mittere.
- व्यय m. (r. 1. व्यय् s. म्र) 1) erogatio. HIT. 77.21. 98.17.
104.12. 2) perditio. HIT. 16.4. Lass. 59.1.
- व्यर्थ (BAH. e वि et अर्थ) inutilis. HIT. 31.1.
- व्यलोक n. (e वि et अलोक) tormentum, cruciatus. AM.
III. 4.12.: पोडार्थं एपि व्यलोकं स्यात्; HIT. 70.1.
- व्यवसाय m. (r. anom. सो c. अव praef. वि s. य) 1) con-
silium, decretum. BR. 2.32. SA. 4.6. 2) opera, labor,
studium. N. 24.20.
- व्यवसायिन् (a praec. s. इन्) consilio, decreto *vel* operâ,
labore, studio praeditus. BH. 45. 11. 46.15.
- व्यवसिष्यामि v. सो c. अव praef. वि.
- व्यवस्थिति f. (r. स्था stare, esse, c. अव praef. वि s. ति)
actio standi, manendi, persistendi *in alq. r.* BH. 16.1.
- व्यवहार m. (r. छृ c. अव praef. वि s. म्र) 1) vitae ratio,
vitae consuetudo, mores. HIT. 18.21. 73.22. 2) usus,
consuetudo, mos. HIT. 87.15.
- व्यसन n. (r. अस् conjicere s. म्र) 1) nequitia, vita dis-
soluta. HIT. 8.17. 36.10.; v. sq. 2) calamitas. N. 7.13.
HIT. 71.5. 3) attentio, intentio, animus attentus. HIT.
13.22.
- व्यसनिता f. (a sq. s. ता) *Abstractum sequentis.* HIT.
94.3.
- व्यसनिन् (a praec. s. इन्) 1) dissolutus, libidinosus, ne-
quam; (Wils. «addicted to evil practices, as to gaming,
drinking, wenching»). HIT. 62.14.; अव्यसनिन् HIT.
83.22. 2) infelix, infortunatus, calamitosus.
- व्यस्त (part. pass. r. अस् praef. वि) turbatus, perturbatus,
confusus. HIT. 102.7.
- व्यसु (BAH. e वि et असु spiritus vitalis, vita) vitae expers,
mortuus. N. 11.39.
- व्याकरण n. (r. कृ c. आ praef. वि s. म्र) grammatica.
UP. 20.
- व्याकुल (r. कुल् c. आ praef. वि s. म्र) i. q. आकुल. N.
16.15. DR. 8.44.
- व्याघ्रात m. (*Caus.* r. हन् c. आ praef. वि s. म्र) percussio,
perturbatio. IN. 5.11.
- व्याघ्र m. tigris. DR. 8.3. *In fine compositorum ponitur ad
indicandum optimum, praestantissimum.* H. 1.35.
4.57.
- व्याड m. (r. अड् vel अञ्च् c. आ praef. वि s. म्र) dissimu-
latio. Lass. 76.9.
- व्यात्र v. दा c. आ praef. वि.
- व्याध m. (r. व्यध् s. म्र) venator. N. 11.26.29. (V. व्यध्.)
- व्याधि m. (r. धा ponere c. आ praef. वि s. हृ) morbus.
BH. 13.8.
- व्याधित (a praec. s. इत) aegrotus. HIT. 41.11.
- व्यापद् f. (r. पद् c. आ praef. वि) infortunium, calamitas.
HIT. 44.5. (v. आपद्, आपत्ति).
- व्यापार m. (r. 2. पृ c. आ praef. वि s. म्र) 1) opera, labor,
occupatio, negotium. HIT. 8.2. 49.5.7. 2) vindiciae, po-
stulatio. UR. 49.10.: व्यापारं ब्रजसि मे शरीरे «cor-
pus meum tibi vindicas».
- व्यायत v. 1. यम् c. आ praef. वि.
- व्यामिश्र (r. मिश्र् miscere c. आ praef. वि s. म्र) confusus.
BH. 3.2.
- व्यायाम m. (r. 1. यम् c. आ praef. वि s. म्र) 1) lassitudo.
SA. 5.2. 2) opera, contentio, pugna. A. 3.40.
- व्याल m. serpens. A. 2.3. R. Schl. II. 59.10. Fem. व्यालो
MR. 19.4. (Cf. germ. vet. et anglo-sax. *dl* anguilla.)
- व्युपित v. वस् praef. वि.
- व्युष्ट v. वस् praef. वि.
- व्युष्टि f. (r. वस् praef. वि s. ति, v. gr. 645.) felicitas BR.
2.22.
- व्यूढ v. ऊह् et वह् praef. वि.
- व्यूह m. (r. ऊह् s. म्र) turba, multitudo. N. 12.30.
- व्ये 1. p. आ tegere. Part. pass. वोत्, v. gr. 610.
c. परि id. परिवोत tectus, indutus. RAGH. 15.77.

c. सम् *id.* संवीत tectus. N. 9.6. 13.46.

व्योमन् *n.* (fortasse a r. दिव् splendere, abjecto दू, praef. वि, suff. मन्, v. यो, यु, युत्, वियुत्) coelum. IN. 2. 27.5.15.

1. ब्रज् 1. *p. interdum A.* 1) ire, procedere. H. 1.7.: पुनर् अस्मान् उपादाय तथै 'व ब्रजः; N. 3.9.: ब्रज नै-
षध माचिरम्; 9.35.: शातोन् ब्रजेत्; MAH. 1. 2263.:
ब्रजध्यम्. 2) facere (v. चर्). UR. 49.10.: व्यापारं ब्र-
जसि मे शरीरे *du machst Anspruch.* V. वृज् i.e. ब्रज्.
c. अनु 1) sequi. N. 13.61. 2) *i.q. simpl.* MAH. 3. 8266.
MAN. 2.241.

c. अनु praef. सम् sequi. MAH. 2.1606.

c. आ adire. N. 8.6.

c. उत् praef. प्रति obviam ire. RAGH. 1. 90.; v. गम् c.
उत् praef. प्रति.

c. परि ambulare, oberrare, *huc illuc migrare.* MAN. 6.33.
41.

c. प्र progredi, abire, ire. MAH. 2. 2613.: वनाय प्रवत्रजुः.
— *Caus.* in exilium mittere. RAGH. 12.6.: रामम् प्रावा-
जयत्.

c. सम् praef. उप intrare. MAN. 6.51.: आगाम् उपसं-
ब्रजेत्.

2. ब्रज् 10. *p.* ब्राजयामि (संस्कृतौ त्यागे क. संस्कृतौ ग-
तौ व.) ornare, relinquere, ire. (*Vid.* 1. ब्रज्, वृज्,
वृज्जु.)

1. ब्रण् 1. *p.* (शब्दे क. रुतौ व.; scribitur etiam ब्रण्) so-
nare. (V. रण्, ध्रण्.)

2. ब्रण् 10. *p.* (ut videtur, Denom. a ब्रण्; scribitur etiam
ब्रण्) vulnerare. (V. ब्रण् et cf. lat. *vuln-us*, slav.
rana vulnus, lith. *róna* id., *in-roniju* vulnero; heb. *leon*
«affliction, a wound, a moth»; *leonaím* «I wound,
sprain»; fortasse etiam nostrum *Wun-de*, germ. *vet-*

wun-da, wun-ta huc pertinet, mutatis liquidis *r et n*, v.
Graff. I. 896.)

ब्रण् *m. n.* vulnus. (V. ब्रण् et cf. ब्रश्.)

ब्रत् *m.n.* (fortasse a r. वृ i.e. वर् eligere, transposito वर्
in ब्र, suff. त) votum, devotio, pietas. SA. 4.3.6. BH. 6.14.
N. 5.21.13.69. IN. 4.7. *Saepe in fine compos.* BAH. e.c.
पतिब्रता erga conjugem pietatem, devotionem habens,
conjugi devota, addicta. N. 10.14.13.43. देवब्रत दिस
addictus. BH. 9.25. दृष्टब्रता firma vota habens, votorum
tenax. BH. 7.28.9.14.

ब्रश् 6. *p.* (केदने क. केदे व.; in tempp. spec. corripitur in
ब्रश्; part. pass. वृकण) scindere, abscindere. BHATT.
14.77.: वत्रश्चुः; 9.41.: ब्रश्चित्वा ... अपातयत् तद्वन्.

c. अव *id.* RIGV. 51.7.: वृश्चा शत्रोर् अव विश्वानि वृश्चा
«frange inimici cunctas vires».

c. आ 4. *id.* RIGV. 27.13.: मा इयायसः शंसम् आवृक्षि
«nunquam optimi cujusque dei laudem interrumpam».

c. वि *id.* RIGV. 61.10.: विवृश्यद् वत्रेण वृत्रम् इन्द्रः;
32.5.: स्कन्धांसि 'व कुलिशेना विवृकणा «arbores
quasi securi caesae».

ब्रो 4. 4. et 9. *p.* (वरणे क. वृत्याम् व.) eligere. Cf. वृ-

ब्रोड् 4. *p.* pudore affici. ब्रोडित pudibundus. N. 7. 18.
SA. 1.35.

ब्रीस् 1. et 10. *p.* (वधे) pulsare, occidere. Cf. वृत्.

ब्रुद् 6. *p.* (संवृतिसंहतिमङ्गलनेषु) tegere, colligere, ac-
cumulare, mergi.

ब्रूम् 1. et 10. *p.* *i.q.* ब्रोस्.

ब्री 9. *p.* लिलाणामि (धरणे क. गत्यां वृत्याम् व.) tenere,
ire, eligere. Cf. ब्री.

ब्रैक् 10. *p.* (दृशि) videre.

श

श् Haec littera orta est e क् et respondet graeco ζ, lat. c,
lith. k et sz, slav. k et s, heb. c, ch et s; germ. h; v. gr.
comp. §§.21.87.

1. शंस् 1. *p. interdum A.* 1) dicere, indicare, narrare. N.
13.53.: शंस मे का 'सि कस्य वा; 12.35.: नलं
यदि न शंससि; 12.126.: यदि जानोय नृपतिङ् क्षिप्रं

शंसत मे प्रियम्; R. Schl. II. 68. 8.: माचा 'स्मै पित-
रम् मृतम् भवन्तः शंसिषुः; Su. 3. 11.: सुन्दोपसुन्द-
योः कर्म ... शशंस्ति॒ 2) laudare. BH. 5. 1.: पुनर् यो-
गच्छ शंससि॒ MAH. 2. 2298.: शशंसुर् द्रौपदीन् तत्र कु-
त्सन्तो धूतराष्ट्रजम्॑. (Cf. शास्त्. Fortasse lith. *sakau*
dico, loquor, litteris transpositis e *kasau*; ita etiam germ.
vet. *sagēn* dicere, anglo-sax. *sagan, s̄egan*, cum *g* pro
h, quod pro श्र् = कृ exspectaveris. Cf. etiam *SANG*
canere (v. Graff. 6. 91.). Pottius huc refert lat. *cano*
(v. व्लाण्), *Cas-menæ, Ca-menæ, car-men.* Cum शंस्
conferatur etiam pers. خواندن *kān-den* recitare, can-
tare, nisi pertinet ad व्लाण् vel स्वन्, v. gr. comp. 35.
De خواستن *kās-ten* cupere v. 2. शंस्.)

- c. अभि calumniari, conviciari, maledicere, objurgare, accusare, criminari; अभिशस्त् increpatus. MAH. 8. 116.: वत्सस्या भिशस्तस्य पुरा भ्रात्रा यवोयसा; AM. III.
1. 43.: आक्षारितः क्वारितो अभिशस्ते; MAH. 2. 185.: अ-
भिशस्तांस् तु वर्गयेत्; 3. 159.
c. आ 1) indicare. RAGH. 1. 86. 2) implorare. DR. 5. 12.:
आशंस ... सौवोराजस्य पुनः प्रसादम्.
c. प्र laudare, celebrare. N. 1. 16. 3. 16.
c. प्र praef. अभि id. A. 1. 6.

2. शंस् 1. A. interdum p. (इच्छायाम्^K. आशिषि॑ v.; scri-
bitur शास्त्, gr. 110^{a)}) cupere, desiderare, fausta
precari. (V. शास्त् praef. आ et cf. pers. خواستن *kās-ten* cupere, velle, rogare, خواه *kāh-em* cupio etc., hib.
sant «greediness, covetousness, cupidity, lust», *santai-*
ghim «I desire, covet, lust» v. Pictet p. 64.; lat. *censeo*,
v. praef. आ sgf. 3.)

- c. आ 1) cupere, desiderare. MAH. 1. 7148.: कुरुप्रवोरान्
आशंसमानः ... जगाम ताम् भार्विकर्मशालां यत्रा
"सते ते कुरुप्रवोराः; 3. 17171.: योद्धुम् आशंसते नि-
त्यम् फाल्गुनेन. 2) sperare. BR. 1. 29.: यथा दौहित्र-
जाँल् लोकान् आशंसे; MAH. 3. 13647.: आशंसते हि
पुत्रेषु पिता ... यशः. Cum dat. MAH. 1. 148.: ना "शंसे
विजयाय. Cum infin. R. Schl. II. 12. 70.: न ... चिरज्
जीवितुम् आशंसे. ATM. DR. 5. 5.: जेतुम् आशंसाति

धर्मराजाम्. 3) credere, putare, c. यदि. R. Schl. II. 51.
14.: कौशल्याचै 'व राजाच तर्थै 'व जननो मम ना
"शंसे यदि जीवन्ति; II. 86. 15.: ना "शंसे यदि ते
सर्वे जीवेयुः.
शंसिन् (r. शंन् s. इन्) dicens, indicans, nuntians. UR. 69.
15. SAK. 46. 15.

शंस्त् 2. p. (scribitur शस्त्) dormire. Vid. 2. श्रास्.

शक् 5. p. et 4. p. a. posse, valere. II. 1. 6.: गन्तुच्चै 'व
न शकनुमः; R. Schl. I. 20. 4.: न हि शकनोति ... स-
माप्तुङ् क्रतुम्; BR. 1. 24.: न हि शक्यामि किञ्चन प-
रित्यकुम् अहम् बन्धुम्; 27.: परित्यकुन् न शक्यामि
भार्याम्; 28.: कृत एव परित्यकुं सुतं शक्यामि; N. 11.
6.: शक्यसे ता गिरः सत्याः कर्तुम् मयि; A. 3. 31.: न-
चै 'नम् अशक्कं हन्तुम्. Cum locat. abstracti in अन
loco infin. R. Schl. I. 66. 19.: न शेकुरु ग्रहणे तस्य ध-
नुषः; N. 7. 10.: सुहृदान् न तु कश्यन निवारणे अ-
बच्चक्तो दीव्यमानम्. Participia in त sunt शक्ता et
शक्तित, quorum prius active cum sgf. potens, alterum
passive usurpatur. BR. 2. 8. N. 7. 10. H. 4. 33. — Pass.
impers. MAH. 1. 6678.: स्थोयतां यदि शक्यते. — No-
tetur Passivi usus in constructione cum Infin., quippe
qui passivā formā careat, ita ut passivam vim verbo au-
xiliari exprimere necesse sit. Dicitur e. c. ना "हर्तुं श-
क्यते (N. 20. 5.) quasi latine dicas afferre nequitur
ad exprimendum non afferri potest. Part. fut. pass.
शक्य saepissime in hujusmodi constructionibus inveni-
tur, e. c. IN. 1. 17. 2. 4. H. 1. 35. 47. Etiam part. praet.
शक्तित. H. 4. 33.: अपनेतुञ्च यतितो नचै 'व शक्तितो
मया. Dicitur etiam शक्य pro जेतुं शक्य qui vinci pot-
est, vincendus. DR. 5. 12. — Desid. शिक् correptum e
शिशक्, v. gr. 552. (V. शिक् et cf. hib. *ceach-t* «power,
eminence» = शक्ति, v. Pictet p. 63. Fortasse lat. *co-nā-ri* e *coc-na-ri*, ita ut ना respondeat characteri nonae
classis et graeco νη in verbis ut δάμι-νη-μι; queo; cf. ne-
qui-nont apud Fest. cum शक्-नुवन्ति; island. vet. *hag-r*
dexter, *hagna* prodesse, *hoegja* moderare (Grimm. II.

12. n. 96.); gr. *níxus*; v. Pott. I. 232. Benfey II. 160.)

शकट *m. n. currus.* HIT. 24. 8.: शकटम् (nom.).

शकटार *etiam शकटाल nom. pr.* (Wils. «the minister of Nanda). HIT. 61. 20.

शकल *m. n. pars, portio, frustum.* RAGH. 2. 46.: शकलानि.

शकन् *v. शक्त्.*

शकुन *m. (fortasse a r. शक् s. unād. उन) 1) avis species (Wils.: either the Indian vulture or the common kite - Falco cheela -; it is also applied to the Pondicherry eagle). N. 9. 12. 2) avis in universum.*

शकुनि 1) i. q. praec. MAH. 3. 10437. 2) nom. pr. IN. 1. 4. (Cf. lat. *ciconia.*)

शकृत् *n. (शकन् v. gr. 205.; fortasse forma redupl. cum श = क्, a r. कृत्) excrementum, stercus. (Fortasse gr. κόπρος e κόκκος, lat. *stercus, stercor-is* fortasse per metath. e *secort-is* = शकृतस् e शकर्तस्; hib. *seachraith* «filth, dirt», *cac* «animal excrement», *cacach* «dirty, filthy», *cacaim* «I go to stool», lat. *caco*, gr. κακνάω.)*

शक्ति *f. (r. शक् posse s. ति) 1) potestas, facultas, vis. SA. 2. 17. 5. 4. 2) lancea ferrea. IN. 1. 4. (Hib. *ceach-t*, v. r. शक्.)*

शकु *m. n. farina. (Wils.: According to some authorities only m. pl. (शक्तवः). The powder or flour of barley and other grain, first fried and then ground). HIT. 114.*

22.: शकुभूतः शारवः; 115. 2. 7.: शकुशारव.

शक्य (part. fut. pass. r. शक्) possibilis. V. शक्.

शक्र *m. (ut videtur, a r. शक् posse s. ति) cognomen Indri.*

शङ्क् 1. *a. (scribitur शक्, gr. 110^a.) 1) suspicari, opinari. N. 23. 1.: शङ्कमाना नलन् तम्; 23. 28.: त्वाज् जनः शङ्केत दोपतः; H. 3. 15.: ताम् ... पुस्त्कामां शङ्कमानः; 2) timere. N. 9. 31.: किमर्थम् भीरु शङ्कसे. — शङ्कित suspicans, timens. N. 12. 32. IN. 5. 18. (शङ्क् primitive possibile habere significaverit; a शक् posse inserta nasalis; cf. goth. *hugjan* cogitare, opinari, putare, germ. vet. *hugu* animus, intellectus, sensus, *hugjan* cogitare, recordari, considerare.)*

c. अभि dubitare. M. 34.: ना 'भिशङ्कयम् इदञ्चा' पि वचनम्.

c. आ *P. A. timere.* MAN. 7. 188.: यतश्च भयम् आशङ्केत् ततो विस्तारयेद् बलम्; R. Schl. I. 90. 15.: मत्तो न दोपम् आशङ्कोः; I. 1. 39.: आशङ्कमानश्च पुनः पैरजानपदागमम्; N. 13. 30.: आशङ्कमाना तत् पापम्. — आशङ्कित metutus. R. Schl. I. 65. 15.: यत् तद् आशङ्कितम् पापम्.

c. परि suspicari. N. 24. 26.: न माम् अर्हसि कल्यान दोषेण परिशङ्कितुम्.

c. वि dubitare. MAH. 1. 2966.: गान्धर्वराजसौ (विवाहै) क्षत्रे धर्म्यो तौ मा विशङ्कियाः (pro विशङ्कितास् praet. mltf. 3., sic. MAH. 3. 10356: पर्यशङ्कियाम् - sic legendum pro °था - pro °द्धाम्.)

c. सम् suspicari. MAH. 4. 568.

शङ्कर *m. cognomen Sivi.*

शङ्का *f. (r. शङ्क् s. आ) 1) suspicio, conjectura. N. 24. 3. SA. 6. 4. 2) dubitatio. N. 24. 39.*

शङ्कितमनस् (*BAH. e शङ्कित et मनस् mens*) timentem vel suspicantem mentem habens. IN. 5. 18.

शङ्किन् (*r. शङ्क् s. इन्*) suspicans. UR. 80. 1. *infra.*

शङ्कु *m. (r. शङ्क् s. उ) 1) timor. 2) acus. 3) palus, stipes. 4) jaculum, pilum. 6) piscis species (Wils.: the scate fish).*

शङ्कुकार्प (*BAH. e praec. et कार्प auris*) 1) *Adj.* jaculo vel palo similes aures habens. H. 2. 4. 2) *Subst.* *m. asinus.*

शङ्कू *m. n. concha. BH. 1. 12.: शङ्कम् acc., 13.: शङ्काः nom. pl. m. (Gr. κόγχος, κόγχη, lat. *concha*; fortasse hib. *slige, sligean* id. per metath. e *silge*, mutatis liquidis *n* et *t*, v. gr. comp. 20.)*

शच् 1. *a. (व्यक्तायां वाचि क् वाचि व.) loqui, distincte loqui. Cf. 1. शुच्.*

शची *f. Satschia, Indri uxor.*

शच् 1. *a. (गतौ; scribitur शच्) ire, se movere.*

1. शट् 1. *p. (रुदाविशरणगत्यवसादनेषु क् सादे शोर्णे गतौ रुद्धि व.) aegrotare, diffringi, ire, perire, considere, tabescere. Cf. श्राद्ध.*

२. शद् १०. ४. शाठये. (प्रत्याघे) laudare. Cf. ३. शाठु, शाठ्, ३. शल्.

१. शद् १. p. (कैतवे क. वधक्तोशकैतवे v.) fallere, decipere, laedere, occidere, vexare. v. शठ.

२. शद् १०. p. शाठयामि (संस्कारगत्योः क. ग्रालस्ये गत्यसंस्कृतसंस्कृते v.) ornatum esse, ire, pigrum esse, inornatum esse. Cf. शुठु.

३. शद् १०. ४. i. q. २. शद्.

शठ (r. १. शठु s. म्र) falsus, fallax, pravus. HIT. ६७. १०.: श्राठम् मित्रम्. (Hib. *sath* «evil», *saith* «vulgar, vile, despicable, ill».)

शण् १. p. (दाने) dare.

शण n. cannabis. (Cf. gr. *návvaθις*, lat. *cannabis*, lith. *kanápė*, russ. *konopla*, hib. *canaiib*, island. vet. *hanp*, anglo-sax. *hænep*, germ. vet. *hanaf*.)

शएट् १. ४. (रुदायाम् क. सञ्चरतोः v.; scribitur शद्, gr. ११०^{a)}) aegrotare, colligere, coacervare. Cf. १. शद्.

शएण् m. eunuchus. AM. *Scribitur etiam पण्ठ*.

शत n. (ut mihi videtur, mutilatum e दशत a दशन् decem, v. gr. comp. ३२०. annot.) centum. शत m. *nisi शता* f. N. १५. ५.: शतं शताः. (Lat. *centum*, gr. ἑκατόν - ē pro ēv unum -, lith. *szimta-s* masc., slav. *sto* neut., hib. *céat*, cambro-brit. *cant*, armor. *kant*.)

शतक्रतु m. (centum sacrificia habens BAH. e शत et क्रतु) cognomen *Indri*.

शतगुणाधिकम् Adv. (e शतगुण centies - e शत et गुण q. v. - et अधिकम् supra, plus) plus quam centies. H. ४. 49.

शतगुणित (a शतगुण centies - शत + गुण q. v. - suff. इत) centies repetitus. UR. ५१. 19.

शतघो f. (centenos occidens e शत centum et ग्री Fem. vocis ग्री occidens) teli species. A. ६. १६.

शतधा Adv. (a शत s. धा, v. gr. ६६२.) centupliciter, in centum frusta, in centum partes; e. c. शतधा क्षेत्रम् in centum partes findere. A. ७. २१. २९.

शतसङ्खशत् (e शतसङ्ख - शत + सङ्ख turba - centum com-

plexens turba, suff. शस्) centenatim. IN. १. ३५. A. १०. २३.

शतपत्र n. (centifolius BAH. e शत et पत्र folium) lotus flos. शतपुत्र (e शत et पुत्र filius, liber) centum filios vel liberos habens.

शतपुत्रता f. (a praec. s. ता) Abstractum praecedentis, i. e. centum filiorum possessio. SA. ५. ५३.

शतहृदा f. (BAH. e शत et हृद् radius luminis) fulmen. UR. ७०. ७.

शत्रु m. (fortasse a Caus. r. शद् - शातयामि caedo - suff. रु vel त्रु abjectâ radicis litterâ finali) hostis.

शत्रुज्य m. (hostem vincens e शत्रु in acc. et जय, v. gr. ६४५. suff. म्र) nom. pr. DR. २. ११.

शत्रुतत् Adv. (e शत्रु s. तस्) ab hoste vel hostibus (v. gr. ६५२.). N. १४. १८.

१. शद् १. p. (जर्ता; nonnisi cum आ occurrere dicitur) ire. Caus. dicere, popellere. PAN. VII. ३. ४२.: गः शाद्यति गोपालः. (Cf. पद्.)

२. शद् in tempp. spec. ४. in ceteris p. (a grammaticis refertur ad cl. १. et ६., sequitur autem normam classis ४., ita tamen ut anomale conson. fin. ante syllabam य abjiciatur et म्र producatur in ई, quod ex आ ortum esse censeo in analogiâ cum Passivis ut दायते datur pro दायते - v. gr. ४९. - ita शीयते pro शायते. Quod attinet ad omissam radicis litteram finalem, शीयते convenit cum जायते nascitur pro जन्यते, gr. ३३२. Verâ radicis forma शत् esse videtur, unde Caus. शातयामि e generali reg. explicari posset; cf. etiam nomen abstractum शातन् apud Wils., quod non a शो sed a शत् deduxerim; ita शात् quo radix शद् a Vop. explicatur) cadere, perire. BHATT. १७. ७७.: अशोयत नृमांसादाम् वर्लं सुयोववाधितम् (schol. G'AY. अवसन्नम्, BIAR. अवसादम् प्राप्तम्). — Caus. शातयामि (gr. ५२४.) facere ut alq. cadat, caedere. R. SCHL. I. ६६. १०.: वराङ्गानि महार्हाणि धनुषा शातयामि वः; II. ४३. १६. ९६. ५२. N. २०. १३.: शातयित्वा विभीतकम्; १४.: शातयिष्ये विभीतकम्; २३.: शातयामास तन् द्रुमम्. (Cf. पद्, पत्, lat. *cado*.)

- c. प्र *Caus.* facere ut alq. cadat. MAH. 1.5561.: ग्रानाम्य
फलितां शाखाम् पवाम् पवाम् प्रशातयेत्.
- c. वि *Caus.* discutere, disjicere. MAH. 3.11971.
- c. सम् *Caus.* facere ut alq. cadat. MAH. 3.865.: वद्रम्
उद्यम्य तान् तर्वान् पर्वतान् तमशातयम्.
- शनकैसू** *Adv.* (*Instr. pl.* ab inusitato शनक, quod derivatur a शन - v. शनैसू - suff. क) lente, tarde, paulatim, gradatim. N. 17.13.
- शनैसू** *Adv.* (*Instr. ab inusitato शन*) lente, tarde. IN. 2.24. H. 2.22.4.26. SU. 4.10.
- 1. शप्** 1. *p. a.* 1) *a.* jurare. MAN. 8.110.: वाशेष्टुश्चा पि
शपयं शेषे पैयवने नृपे (Loc. pro Dat.); R. Schl. II. 75. 40.: शपथैः कष्टैः शपमानम्... भरतम्... कौ-
शल्या वाक्यम् अब्रवीत्. *Cum instr. rei vel pers. per quam quis jurat.* GHAT. 22.; R. Schl. II. 21. 16.: सत्येन
धनुषाचैव दत्तेने एतेन ते शपे; II. 11.s.: तेन रमेण
कैकेयि शपे ते वचनक्रियाम्; 34.47.48.21. MAH. 1.
5178. 2) *p. a.* maledicere, execrari. IN. 5.48.: शशापा
'य धनञ्जयम्; N. 20.34.: कुपिता मा शपत्; MAH. 1.
4583.: तस्मात् त्वाम् अप्य अहं शपे; 3.351.: पुत्रन्
ते शप्स्यते. — *Absol.* R. Schl. I. 58.8.: शेषुः परम-
सङ्कुचाश्च चण्डालत्वद् गमिष्यसि. — *Caus.* शाप्या-
यामि jurare jubeo. MAN. 8.113. (Fortasse शप् primitive dicere, loqui significavit, cf. शब्द् sonus, quod fortasse e शप् + द् dans; heb. *cubhais* «an oath», *cubhas* «a word, a promise», *cab* «a mouth».)
- c. अभि maledicere, execrari. R. Schl. II. 49.48.: त्वाम्
अभिशप्त्ये इहं सुदुःखम् अतिदारुणम्.
- 2. शप्** 4. *p. a.* i. q. 1. शप्.
- शपय *m.* (r. शप् s. अप्य) jusjurandum.
- शफ** *n.* ungula *equi*. AM. (Germ. vet. *huof*, island. vet. et anglo-sax. *hōf*.)
- शफर *m.* शफरो *f.* piscis species. (Wils. *a sort of carp*, *Cyprinus chrysoparius*). AM.
- शब्द्** 10. *p.* शब्दयामि (ut videtur, Denom. a seq.) dicere. MAH. 3.14400.: पमान् तु प्रवरन् तस्य शोर्पिणाम्
इह शब्द्यते. — *Caus.* शब्दापयामि facio u: quis vo-
- cetur, advocetur, arcesso. R. Schl. II. 59.7.: यदि मां र-
मः पुनः शब्दापयेत्. (V. शप् et cf. *Caus.* r. दा, दा-
पयामि, cf. etiam शोर्पिणामि p. 140. annot.)
- c. अभि dicere. MAN. 6.82.: यद् एतद् अभिशब्दितम्.
Nominare. MAH. 1.3927.: दक्षस्य दुहिता या तु सुरभी
'त्य अभिशब्दिता.
- c. सम् dicere, loqui. MAH. 1.3215.: अयम् एतो 'ति सं-
शब्द्य.
- शब्द** *m.* sonus, clamor, strepitus. H. 4.21. BR. 1.3. SU. 1.
32. (*Vid.* शप्.)
- 1. शम्** 4. *p.* शाम्यामि (gr. 331^o) sedari, tranquillari, pla-
cari, extinguui. GITA-GOV. 7.41.: शाम्यतु देहदा-
हः; RAGH. 2.14.: शशाम वृष्या पि विना दवाग्निः;
MAN. 2.94.: न जातु कामः कामानाम् उपभेगेन
शाम्यति; MAH. 2.1936.: शाम्य मा शुचः; RAGH. 7.3.:
समत्सरो ऽपि शशाम तेन चितिपाललोकः — शान्त
1) sedatus, pacatus, tranquilus, placidus. H. 1.49.: शा-
न्तार्चिर् इव पावकः; HIT. 80.21.: शान्ते पानोय-
तोये; N. 12. 112.: सुशान्ततोयाम्... हृदिनीम्; 24.
53.: शान्तज्वरः; SA. 6.18.: शान्तायान् दिशि. 2) interfictus (v. *Caus.*). MAH. 1.7523.: दिष्या शान्तः पुरोच-
नः. — *Caus.* शमयामि 1) sedare, tranquillare, domare,
extinguere. MAH. 3.72.: मानसं (दुःखम्) शमयेत्
तस्माद् ज्ञानेना निम् इवा भ्रुना; HIT. 24.6.: सु-
तस्म म् श्रिय पानोयं शमयत्य इव पावकम्. 2) occi-
cidere, interficere. MAH. 3.14620.: सो ऽयन् त्वया म-
हाब्राहो शमितो देव कण्टकः. (Hib. *samh* «pleasant,
still, calm, tranquil»; lith. *kenčiu*, *kentėju* patior, tolero,
kancia dolor, *kantrūs* patiens, tolerans, *pa-kintu* patientiam adhibeo, v. शान्तित; fortasse nostrum *san-f-t*, inser-
to *f*, - v. gr. comp. 96. - mutata gutturali in sib.; germ. vet. *semft*, angl. *soft*, fortasse etiam germ. vet. *sūmjan*
tardare (nostrum *säumen*), *sūmig* negligens; island. vet. *sems* tardatio; gr. *κηλέω*. Cf. क्तम्.)
- c. उप *i. q. simpl.* MAH. 3.72. et 1008.: नो 'पशाम्यति मे
मनः. — *Caus.* उपशाम्यामि 1) sedare, tranquillare.
MAH. 1.6577.: पुण्यायुधम्... उपशामय कल्याणि आ-

- त्मदनेन. 2) occidere, interficere. MAH. 3. 85.41.: अग्रस्त्येने 'ह वातापि: किर्मर्थम् उपशामितः.
- c. नि Caus. निशामयमि 1) videre, conspicere. R. Schl. I. 2.6.: अकर्दमम् इदन् तोर्धन् निशामय. Gerund. निशाम्य et निशम्य (v. Caus. rad. simpl. शमयामि); R. Schl. I. 69.18.: राघवौ पुत्रौ निशाम्य; II. 46. 18.: प्रकृतोस्ता निशाम्य; MAH. 1.1137.: निशाम्य ते दुःखम् इदम्; N. 26. 6.: निशम्या 'थ ह्यज्ञस्य लिङ्गानि; A. 10.57. 58.: रैद्रात्मनिषिद्धान् ... निशम्य; R. Schl. II. 52. 14.: सरथम् मान् निशम्यै 'कम्. 2) audire. R. Schl. II. 57. 21.: तद् वाक्यं राजस्त्रोणान् निशामयन्. Gerund. निशम्य. BR. 3. 1.: तयोरु दुःखितयोरु वाक्यम् ... निशम्य; R. Schl. I. 2. 17. II. 44. 25. 52. 4. 66. 10. RAGH. 2. 61.
- c. नि praecl. वि Caus. audire. Gerund. विनिशम्य. IN. 5. 62.
- c. नि praecl. सम् Caus. id. MAH. 2. 1658. सत्त्विशम्य.
- c. परि Caus. परिशमयामि sedare. GITA-Gov. 7. 20.: परिशमितम्.
- c. प्र i. q. simpl. R. Schl. II. 40. 33.: पैरजनाश्चुभिरु अभ्यवहितम् प्रशशाम महोरजः; MAH. 2. 1944.: प्रशम्य भरतपर्भ. — प्रशान्त sedatus. N. 26. 34. A. 9. 34. — Caus. प्रशमयामि 1) sedare, tranquillare, extinguere. MAH. 3. 12978.: प्रविष्टो मानुषन् देहं सर्वम् प्रशमयम् अहम्; MAH. 1. 8156.: प्रशमितः खाण्डवे हृव्यवाहनः. Interficere, occidere. MAH. 3. 2031. Ex-pugnare. A. 9. 35.: प्रशम्य नगरम् (productā vocali, v. praecl. उप et नि).
- c. सम् i. q. simpl. R. Schl. II. 66. 1.: तन् अग्निम् इव संशान्तम्. Caus. sedare, tranquillare. R. Schl. II. 98. 1.: लक्षणाङ्गं क्रोधमूर्कितं रामः संशमयामास.
2. शम् 10. p. A. शामयामि, °ये (आलोचने κ. आलोचे r.; proprie Caus. r. 1. शम्, v. praecl. नि) videre, conspicere. (Cf. goth. *gaumja* obseruo, video.)

शम् m. (r. शम् s. अ) tranquillitas, praesertim animi, libertas ab animi commotionibus. N. 6. 10. BH. 10.4.

शम्बृ 1. p. (गती) ire, se mouere — 10. p. (सम्बन्धे) ligare, alligare. Cf. सम्बृ.

शम्बर m. *Sambarus Daitjus*.

शय (r. शो s. अ) jacens, dormiens, in fine comp. V. द्रुलेशय, वृच्छयः.

शयन n. (r. शो jacere, dormire) lectus. IN. 5. 3.

शयान v. शो (gr. 598.).

शय्या f. (r. शो s. या, v. gr. 629.) 1) actio jacendi vel dormiendo. N. 2. 4. BH. 11. 42. 2) cubile, lectus. HIT. 33.11.

शर (r. शृ findere, rumpere s. अ) 1) m. sagitta. DR. 5. 19. 8. 16. 2) n. aqua.

शरण n. (ut videtur, a perditā r. शृ ire, cf. सृ, श्रि et v. वेश, वेशमन्) 1) domus. UR. 35. 2. 2) refugium, perfugium, tutela, praesidium. N. 5. 15. 35. 12. 119.

शरण्य (a praec. s. य, v. gr. 650.) qui refugium, tutelam praebet. N. 12. 42. SA. 1. 2.

शरद् f. (ut mihi videtur, e शार् aqua et द्रू pro द्रू dans a r. दा abjectā vocali, sicut e. c. in दद्वत् damus pro ददामत्, v. sq. et वर्ष) 1) autumnus. A. 9. 21. 2) annus. N. 26. 25. A. 2. 17.

शरदा f. (ut mihi videtur, e शर् e द्रू dans in fem.) i. q. praecl.

शरधि m. (e शर् sagitta et धि tenens, v. इष्टुधि) pharetra.

शरम m. animalis species (*). DR. 4. 13.

शराव m. (e शार् aqua et श्रव् tuens, a r. श्रव् s. अ) 1) operculum. 2) patina. UR. 46.5.

शरासन n. (sagittarum conjectionem habens e शर् sagitta et श्रस्तन् conjectio) arcus. A. 5. 25.

शरोर n. (r. शृ s. द्रू) corpus.

शरोरिन् m. (corpus habens, i.e. inhabitans, a praec. s. इन्) anima. BH. 2. 18. (cf. देहिन्).

शर्करा f. 1) glareata. 2) saccharum; Wils.: «Clayed or candied sugar». (Cf. χάλιξ, σάκχαρος, σάκχαρον; lat. calx, calculus, saccharum.)

शर्करावत् (a praec. s. वत्) glareosus. AM.

(*) Wilson: 1) *A fabulous animal, supposed to have eight legs and to inhabit particularly the snowy mountains.*

AM. 2) *A young elephant.* 3) *A monkey in Rama's army.*

MED. 4) *A camel.* 5) *A grasshopper.* AM. 6) *A locust.* (V. श्रालम् et cf. gr. καύραβος.)

शर्व् 1. p. (हिंसे गतौ) ferire, laedere, occidere, ire. Cf. सर्व्, सृप्.

शर्मन् n. (ut videtur, a r. श्रू s. मन्) felicitas, gaudium. IN. 3. 9. 11. DR. 8. 23.

शर्व् 1. p. (हिंसे) ferire, laedere, occidere.

शव m. cognomen *Sivi*.

शर्वरो f. nox. SA. 5. 66.

शर्वाणी (a शर्व s. आन in fem.) *Sivi* uxor.

शल् 1. A. (चलने क. चलने स्तृती v.) ire, se movere, vacillare, sternere. Cf. चल्, सल्.

शल् 1. p. (गतौ, वेगे) ire, currere. V. 1. शल् et श्वल्.

शल् 10. A. शालये (श्लाघे) laudare. Cf. शाद्, 2. शद्, 3. शठ्.

शलभ m. locusta. A. 7. 24. V. शरभ.

शल्भ् 1. A. (कत्थने) gloriari.

शलय m. n. (r. शल् s. य) sagitta. UR. 4. 2. infr. (Hib. *cail* «a spear, javelin».)

शष्टकी f. arboris species. Wils. «*The gum alibanum tree, Boswellia thurifera*». UR. 69. 4.

शव m. n. cadaver. AM.

शवल varius, versicolor. AM.

शम् 1. p. salire. V. sq. (Lith. *szók-ti*, slav. *skak-a-ti* saltare.)

शश m. (r. शश् s. अ) lepus. (Germ. vet. *haso*, anglo-sax. *hara*, lith. *kiszkis*, *zuikis*, russ. *заяцъ* *ξaez.*)

शशक m. (a praec. s. क) id. HIT. 67.

शशधर m. (leporem gerens e शश् et धर्) luna. AM.

शशाङ्क m. (BAH. e शश् et अङ्क् nota, signum) luna. A. 1. 11. (cf. शशिन् et शशधर).

शशिन् m. (lepoire praeditus a शश् lepus suff. इन्) luna.

शश्त्र *Ado.* semper, perpetuo.

शप् 1. p. (वधे) ferire, laedere, occidere. Cf. शस्.

शष्प n. gramen recens. RAGH. 2. 26. (Cf. lat. *caespes*.)

शस् 1. p. ferire, occidere. MAH. 3. 1638.: दानवाः शस्तास्त्वया.

c. वि *id.* R. Schl. I. 13. 35.: विपाणीर् विशशासि 'नन् त्रिभिः. N. 11. 28.

शस् 2. p. (स्वप्ने) dormire. Cf. सत्, शंस्त्, संस्त्.

शस्त् part. pass. radd. शंस् et शस्.

शस्त्र n. (r. 1. शस् s. त्र) 1) telum in universum. 2) sagitta. BH. 1. 20. N. 11. 28.

शस्य n. (r. शंस् s. य) fructus. AM. Cf. सस्य.

शाक m. herba. HIT. 20. 9.

शाख् 1. p. (व्याप्तौ) occupare, complecti, implere. Cf. श्लाख्.

शाखा f. (ut videtur, a r. शाख् s. अ in fem.) ramus. DR. 2. 1. (Lith. *szakà* id., russ. *suk* id., hib. *géag* id.)

शाखामृग m. (e praec. et मृग animal) simia. N. 12. 65.

शाखिन् m. (a शाखा ramus s. इन्) arbor.

शाद् 1. p. (श्लाघायाम् क. श्लाघे v.) laudare. V. 3. शल्.

शाहूय n. (a शठ s. य) falsitas, pravitas.

शाण m. शाणी f. (ut videtur, a r. शो acuere s. न vel अन, mutato न् in ए, v. gramm. min. 353.) 1) cos. 2) lapis Lydius. AM. (Angl. *hone* cos, island. vet. *heinn*; anglo-sax. *hænan* lapidare.)

शातकुम्भ n. (secundum Wils. a शातकुम्भ, quod nomen montis esse dicitur, suff. अ) aurum.

शातकुम्भमय (a praec. s. अय) aureus. A. 9. 25.

शातय् *Caus.* r. शद्.

शाद् m. 1) gramen recens. AM. 2) lutum, coenum. AM. (Lith. *szuda-s* lutum, coenum; hib. *caidhe* «dirt, a blamish», *caidheach* «polluted».)

शादल (a praec. abjecto अ, suff. बल) gramine recenti praeditus. UR. 61. 3.

शान् p. A. शोशांतामि, शोशांसे (propriæ forma desid. pro शिशांतामि °से v. gr. 553.) acuere.

शान्त v. शम्.

शान्ति f. (r. शम् s. ति) placatio, tranquillitas. N. 26. 8. DR. 7. 11. BH. 2. 66.

शान्त्व् 10. p. (Denom. a sq.) i. q. सान्तव्.

शान्तव् m. (ut videtur, forma anom. a r. शम् s. त्व) blandimentum, consolatio. V. सान्तव्.

शाप *m.* (r. शप् *exsecrari s. म्र*) exsecratio, maledictio. IN. 5.53. SU. 2.15.

शायिन् *(r. शो jacere, dormire suff. इन्)* qui jacet vel dormit, jacere vel dormire assuevit, *in fine comp.* H. 1.34.

शारू *10. p.* (*दौर्बल्ये*) debilem esse. Cf. सारू.

शारङ् *v.* सारङ्.

शारद *(f. ई, a शरद् s. म्र)* 1) autumnalis. N. 13.44.: चन्द्रलेखा शारदो; Lass. 91. 15.: सम्पूर्णशारदकलानिधिकान्तवत्ता. 2) recens. 3) non sibi confidens, modestus, pudibundus. AM.

शारीर *(a शरीर् corpus s. म्र)* corporalis. BH. 17.14.

शार्ङ्ग *(a शृङ् g. s. म्र)* 1) corneus. 2) *n. arcus, praesertim Sivi arcus.*

शार्ङ्गिन् *m.* (a praec. s. इन्) cognomen *Sivi*. AM.

शार्हल *m.* tigris. N. 12.129. *In fine comp.* princeps, optimus. N. 13.44. Vid. कृष्णम्. (Fortasse gr. πάρδος, πάρδ-δαλις, lat. *pardus, pardalis*, lith. *pardas*, e κάρδος etc.)

शाल *m.* 1) nomen arboris. SU. 4.6. N. 12.3. 2) nomen piscis (Wils.: *a sort of gilt head, Sparus spilotus*). H. 2.18.

शाला *f.* 1) domus, casa, receptaculum. DR. 3.9. N. 21.29. 2) stabulum. N. 19.11.21.6.

शालि *n.* oryza.

शालिन् *(a शाला s. इन्)* praeditus, *in fine compos.* SA. 5.45.

शालिहेत्र *m.* (e शालि et हेत्र) nom. pr. N. 19.28.

शाल्मलि *m. f.* nomen arboris, Wils. «*the silk cotton tree, bombax heptaphyllum*». AM.

शाल्मली *f. id.* HIT. 9.4.

शाल्व *m. plur.* nomen regionis (Wils.: *The inhabitants of the central division of India*. HEM. 4.23.) SA. 2.7.7.3.

शाल्वय *m. plur.* nomen regionis. DR. 1.6.

1. शाव *Adj.* (a शव् corpus mortuum suff. म्र) mortuus. SA. 5.61.

2. शाव *m.* pullus, catulus.

शावक *m. id.* HIT. 18.10.

शास्त्र *(fem. ई, a शस्त्रं semper s. म्र)* sempiternus. H. 2.21.

1. शास् *2. p.* (*शिष् gr. 363. 420. 613. 632.; part. fut. pass.* शिष्य, etiam शास्य, *part. pass.* शिष्ट, gerund. शिष्टा et शासित्वा) 1) jubere. RAGH. 15.79.: कुरु निःसंशयं लोकम्... इत्यु अशात् (v. gr. 322.). Cum acc. pers. MAH. 1.97.: शशास शिष्यम्. 2) regere. N. 26.38.: पुनः शशास तद् राज्यम्; RAGH. 19.57.: राज्ञो राज्यं विधिवद् अशिष्यत्. 3) docere c. acc. pers. et rei. BH. 2.7.: शाधि मान्; BHATT. 6.10.: यत्र तापसान् धर्मं सुतोक्षणः शास्ति. 4) punire. MAN. 4.175.: शिष्याद् धर्मेण; 8. 191.: तावृ उमौ चौरवचू शास्त्रै; UR. 81.2. *infr.*: एषो व्य-राधो शासनोयः. 5) *A. in dial. Ved.* implorare. RIGV. 30.10.: तन् त्वा वयम्... शास्महे. — *Caus.* punire. HIT. 65.18.: कुट्रिठनोच शासिता; MAN. 4.175.: शास्येत्. (Cf. शंस्.)

c. अनु 1) jubere. R. SCHL. II. 15.26. 36.24. 81.11.; MAH. 4. 169.: अन्वशासन् नक्तलङ् कुन्तोपुत्रो युधिष्ठिरः (अन्वशासत् pro अन्वशात्, cf. gr. 354. 355.). 2) regere. MAH. 1.4124.: स्वराज्यम् अन्वशात्; 2.179.: राष्ट्रन् त्वा 'नुशासनित मत्विणः (pro °साति, v. gr. 363.). 3) docere. A. 1.9.: पिते 'व पुत्रान् अनुशिष्यचै' तान्; MAN. 6.86. 4) dicere, alloqui. MAH. 1.3884.: पुत्रम्... अन्वशात्; 4. 98.: नचा 'नुशिष्याद् राजानम् अपृच्छन्तम्. 5) punire. MAN. 11.99.

c. अनु *praef.* सम् regere. N. 12.49.

c. मा 1) jubere. BHATT. 6.4.: रक्षांसि रक्षितुम् सोताम् आशिष्यत्. 2) dicere, narrare. BHATT. 6.27.: आयोधं वृत्तं लक्षणाया "शिष्यन् महत्. — *Vid.* 2. शास् *praef.* मा.

c. प्र 1) jubere. MAH. 2.2433.: राजान् किङ् करवामस् ते प्रशाध्य अस्मान् त्वम् ईश्वरः; R. SCHL. I. 20. 18. 2) regere. N. 12.94. *Etiam cl. 1.* MAH. 3.1368.: महीम् प्रशासित्; 2024.: कुत्स्नाम् प्रशासिम् वसुन्धराम्; 10283.: पृथिवीं इकुत्स्नाम् प्रशासित्.

2. शास् *2. A. c. मा* fausta precari alicui. MAN. 3.80.: कृष्णयः पितरो देवाः ... आशासते कुष्मिवन्यस् तेभ्यः

Precari, optare *alicui aliquid*. MAH. 3. 12430.: मातरस्यै व शोचामि ... या 'स्माकन् नित्यम् आशास्ते महत्वम्; R. Schl. II. 6. 3.: आशास्या "त्मनः प्रियम्. Etiam Pān. A. 5. 19.: शिवम् आशास्त मे. — *Vid.* आशिन् et 2. शंस् praef. आ.

शासन n. (r. शास् s. अन) jussus, dictum, praeceptum. N. 2. 10. 26.9.

शास्ति m. (r. शास् s. तृ) dominator, imperator. SAK. 16. 4.

शास्त्र n. (r. शास् s. त्र) 1) praeceptum, dogma. BH. 15. 20. 2) liber, quo aliqua res, disciplina, ars traditur. N. 19. 31.

शि 5. p. a. acuere. In dial. Vēd. cl. 3. productā vocali. 1) acuere. RIGV. 55. 1.: शिशीते वद्रन् तेऽसे; 81. 7.: शिशीहि रय आम् «alacres redde nos, opes affer nobis». Part. pass. शित (निशित संशित) tam huc quam ad शो referri potest; a Pān. (VII. 4. 41.) refertur ad शो q.v. c. सम् In dial. Vēd. excitare, incitare. RIGV. 102. 10.: त्वाम् उग्रम् अवसे संशिशोमसि «te horrendum ad opem nobis ferendam excitamus».

शिन् 1. a. interdum p. (nihil aliud quam Desid. radicis शक्, v. gr. 552.) discere. MAN. 2. 20.: स्वं स्वज् चरित्रं शिक्षेन्; MAH. 1. 6326.: कथन् द्रोणात् ... सर्वां खाण्यु अशिक्षत; A. 4. 29.: शिक्ष मे भवनङ् गत्वा सर्वाण्यु अखाणि. Part. prae. a. शिक्षाण pro शिक्षमाण. A. 4. 57. (v. gramm. min. ed. 2. 533. n.). — Caus. docere c. 2. acc. MAH. 1. 5238.: द्रोणो ब्रुनिम् ... रण-शिक्षाम् अशिक्षयत्. Pass. c. acc. rei. IN. 3. 11.: स शिक्षितो नृत्यगुणान्. c. अन् Caus. docere. MAH. 1. 5761. c. अभि Caus. id. MAH. 1. 8033. c. उप discere. IN. 3. 3. N. 21. 33. A. 1. 12.

शिक्षा f. (a शिक् q. v. s. आ) doctrina, scientia, disciplina. MAH. 1. 5238.

शिखण्ड v. शिक्.

शिखण्ड m. pavonis cauda. AM.

शिखण्डक m. (a praec. s. क) 1) *id.* 2) cinnus in vertice. UR. 87. 7. infr.

शिखण्डन् m. (a शिखण्ड s. इन्) pavo.

शिखर m. n. cacumen. N. 12. 41.

शिखरिन् m. (a praec. s. इन्) mons. BH. 10. 23.

शिखा f. 1) cacumen, vertex. 2) crista, *praesertim* pavonis crista. 3) cinnus in vertice. MEGH. 89. 4) flamma. N. 11. 36. DR. 2. 1. (Cf. hib. *sigh* «a hill, hillock».)

शिखिन् m. (a praec. s. इन्) 1) pavo. UR. 88. 16. 2) ignis. UR. 25. 4. *infr.*

शिद्धू 1. p. (आप्नाए; scribitur शिघू, gr. 110^a.) odorari, olfacere.

c. उप (nisi आ praef. उप) osculari. BHATT. 17. 95.: मूर्धन्यू उपाशिद्धूत् (v. आ c. आ praef. उप).

शिङ् 2. a. (scribitur शिङ्, gr. 110^a.) tinnire. BHATT. 14. 4.: घण्ठाः शिप्पिङ्गिरे. — *Vid.* शिङ्गित.

शिङ्ग m. शिङ्गा f. (r. शिङ्ग s. अ fem. आ) tinnimentum.

शिङ्गित (a शिङ्ग vel शिङ्गा s. इत) 1) tinnitu praeditus, tinniens. RAGH. 9. 36. 2) n. tinnitus. UR. 65. s.

शिद् 1. p. (अनादरे) despicer, parvi aestimare. Cf. सिद्.

शित v. शि et शो.

शिति (ut videtur, a r. शि s. ति) 1) albus. 2) niger. AM. शितो धवलमेचकौ. *Vid.* sq.

शितिकण्ठ m. (nigrum collum habens, बाह. e शिति niger et कण्ठ) 1) pavo, v. नीलकण्ठ. 2) cognomen Sivi.

शितिकण्ठक (a praec. s. क) nigrum collum habens. UR. 88. 14.

शिथिल laxus, relaxus, solitus. MEGH. 69. Cf. अथू, इलथू, श्लथू.

शिर n. caput, v. sq.

शिरस् n. caput. IN. 2. 19. 5. 20. (Fortasse शिरस् e शरस्, debilitato अ in इ sicut in पितृ q.v.; cf. gr. κάρα, κέρας, κεραῖον; lat. cranium, cere-brum, quod capite fertur, mutato f in b, v. gr. comp. 18., cer-oix, v. शिरोधरा, शिरोधि; crinis, v. शिरसिङ् केशा; शिरोरुह, cornu, v. अङ्गङ्; fortasse crista primitive in capite stans, ita ut cri-sta = शिरःस्थ; fortasse calva e carva; goth.

hwairnei calva, haurn cornu; germ. vet. hirni cerebrum, horn cornu; lith. karcz'ei m. pl. juba equorum, szeraim. pl. setae; hib. ceann caput, fortasse per assimil. e cearn.
शिरसिङ्ग *m.* (in capite natus e loc. शिरसि et इ) capillus.

शिरोधरा *f.* (e शिरस् et धर ferens in fem.) cervix. HEM.;
v. sq. (Sic lat. *cervix* explicari potest e *cer* = शिरस् et *vic-s* a *vincio*, ejectâ nasali, sicut in *conjux* a *conjungo*.)
शिराधि *m.* (e शिरस् et धि tenens, sustentans, a r. धा s. इ) cervix. AM.; *v. praec.*

शिरोरुह *m.* (in capite crescens, e शिरस् et रुह crescens, *v. euph. r. 76^b.*) capillus. H. 2.6.

शिल् 6. *p.* (उज्ज्ञे) spicas colligere. *Vid. sq. et cf. सिल्.*
शिल *m.* (r. शिल् s. अ, nisi शिल् Denom. a शिल्) agri tonsi reliqua stipula, spica. MAN. 3.100. (schol. लूनके दाशेपधन्यानि शिलाः)

शिला *f.* lapis, saxum, petra. A. 9.24. (Cf. lat. *silex*, hib. *clach, cloch* lapis.)

शिलो *f.* (a शिल् signo fem. इ) sagitta. RAGH. 7.62.

शिलोचय *m.* (e शिला et उचय a r. चि colligere praef. उत् s. अ) mons. N. 12.37. A. 9.7.

शिलप *n.* opificium, ars. N. 15.4.

शिव *Adj.* prosper, faustus, secundus. N. 24.40. SA. 6.44. rectus de *via*. N. 20.17. शिव *Subst. n.* felicitas, prosperitas. A. 5.19. शिव *m.* deus *Siveus*.

शिवा *f.* 1) dea *Siva*, *Sivi* uxor. 2) canis aureus (shacal). SA. 5.75.

शिवि *m.* *Sivis*, nomen regis cuiusdam. SA. 2.17. Collective hujus regis posteri. DR. 8.3. (*v. gr. 647.*)

शिशिर (forma redupl., ut विदेतुर, a r. श्यै, cf. शीत) 1) *Adj.* frigidus. 2) *Subst. m.* frigus. MEGH. 81.

शिशिरांशु *m.* (frigidos radios habens, *BAH.* e शिशिर et अंशु) luna. UR. 92.12; *v. हिमांशु*.

शिशु *m.* (ut videtur, forma redupl. a r. श्यि crescere, abjecto इ, mutato व् in उ) 1) insans, parvulus, parvula. IN. 1.27. 2) pullus, catulus. UR. 91.10.

1. शिप् 1. *p.* (हिंसायाम् क. वये र.) ferire, laedere, occidere. Cf. शप्, शत् et शात् sgf. 4.

2. शिप् 7. *p.* relinquere. *Pass.* relinquere, reliquum esse, restare. MAH. 3.2070.: न तस्य (नलस्य) दासा न यो न भ्राता न च ब्रान्धवाः ... शिष्यन्ते स्म. — शिष्ट relictus, reliquus. N. 9.3.: शिष्टा ते दमयन्त्यै एका सर्वम् अन्यद् जितम् मया; 13.35. BH. 4.31. — युधि शिष्ये in pugna resto i.e. cado, pereo, *sicut germanice dicitur* im Kampfe bleiben. MAH. 2.1964.: अवास्थ्ये वा श्रियं हितां शिष्ये वा निहतो युधिः. — *Caus.* (secundum grammaticos cl. 10.) reliquum facere, relinquere. MAH. 3.14760.: गाण्डोवधन्वा वृकोदरश्च ... न शेषयेतां युधि शत्रुसेनाम्. — निःशेषित (*BAH.* e नित् et शेषित relictum, reliquiae) relicti, reliquiarum expers, non relictus. R. SCHL. I. 65.6.: निःशेषिते ऽन्ने.

c. अव *Pass.* relinquere, reliquum esse, restare. BH. 7.2. — अवशिष्ट relictus, reliquus. N. 8.5.

c. अव *praef. सम् Caus.* reliquum facere, relinquere. MAH. 1.6337.

c. उत् उच्छिष्ट relictus, reliquus. N. 13.68. MAN. 11.26.

c. नित् *v. simpl. Caus.*

c. परि *Caus.* reliquum facere. RAGH. 12.79.

c. वि� 1) discernere, distinguere. *Pass.* discerni, distingui. RAGH. 17.62.: तस्य दण्डवतो दण्डः (schol. सैन्यं) स्वदेहान् न विशिष्यत (schol. ना 'भिष्यत).

2) praeferre, meliorem habere, pluris aestimare, *c. acc.* et *instr.* MAH. 3.14735.: भानुप्रभृतिभित्तै तान् विशिनांष्टिच केशवः: *Pass.* melior haberi, majoris aestimari, *c. abl. vel instr.* BH. 5.2.: कर्मसन्ध्यासात् कर्मयोगो विशिष्यते; 12.12.: श्रेयो हि ज्ञानम् अभ्यासात् ज्ञानाद् ध्यानं विशिष्यते; BR. 2.24.: यज्ञस् तपोभिः ... विशिष्यते ख्यिया भर्तुर् नित्यम् प्रियहिते स्थितिः.

Absol. insigniri, insignitum, eximium esse. MAH. 1.2916.: गुणेर् अस्त्रसान् दिव्यैर् मेनके त्वं विशिष्यसे. — विशिष्ट insignitus, egregius, praestantissimus. N. 1.31.

Caus. superare. MAH. 3.16449.: रविष्टु यदा नै नं

विशेषयति सायकैः; MR. 19.4.: किन् त्वम् पदैरु म-
म पदानि विशेषयन्तो व्यालो 'व यासि पतगेन्द्र-
भयाभिमूता; 117.9.: मदनम् अपि गुर्जर् विशेष-
यन्तो.

c. वि praef. प्रति प्रतिविशिष्ट insignitus, egregius, prae-
stantissimus. C. abl. praestantior. MAH. 1.4684.

3. शिष् 10. p. v. 2. शिष् Caus.

4. शिष् v. शास्.

शिष् v. शिष् et शास्.

शिष्य (r. शास् s. य) Part. fut. pass. r. शास्. Subst. m.
discipulus.

शी 2. a. (anom. v. gr. 348. 496. 572.) 1) jacere. MAH. 4.

826.: पञ्चाधिकं शतन् तच्च निहतन् तत्र भारत ।
महावनम् इव चिक्कनं शिश्ये; R. Schl. II. 9.18.: शेष्या
'नन्तर्हितायान् त्वम् भूमौ; N. 12.27.: शयानम् उ-
पविष्ठं वा स्थितं वा; 14.3.: ददर्श नागराजानं शया-
नङ्ग कुण्डलोकृतम्. Etiam p. MAH. 5.63.: निहता वा
मया सर्वे शेष्यन्ति वसुधातले. Etiam cl. 1. p. MAH.

3.1215.: शयेत्. 2) dormire. H. 1.34.: से 'यम् भूमौ प-
रिश्वान्ता शेते; 1.36.37.; 2.11.: गच्छ जानोहि कै न्व्
एते शेरते वनम् आश्रिताः; 17.: ददर्श ... पाण्डवान्
पृथया सह शयानान् भोमसेनन् तु जायतम्. — श-
यित jacens, dormiens. MAH. 1.2949. — Caus. शाय-
यासि pono. R. Schl. II. 66.16.: तैलद्वेष्यान् तु स-
चिवैः शायितन् नराधियम्. (Gr. κείμαι, κεῖται =
शेषे, κεῖται = शेते, κοί-τη, κω-μα, κώ-μη; lat.
quies, quiesco; goth. hē-thjō cubiculum, hei-wa domus in
comp. heiwa frauja; island. vet. hei-mr domus; german.
vet. hei-m, hei-m; angl. home, v. Graff III.944. et 705.;
germ. vet. hi-wo conjux, maritus, hi-wa uxor, hijan, hijan
nubere, Graff III.1063. (cf. gr. ἀκοίτις, ἀκοίτης),
hī-rāt connubium, nostrum Heirath; lith. szē-tra tuguri-
rium, kiē-ma vicus.)

c. अति 1) dormiendo aliquem superare, antecellere, plus
quam aliis dormire, c. acc. MAH. 3.14686.: अहम् प-
तीन् ना 'तिशये ना 'त्यश्ने ना 'तिभूपये. 2) superare
in universum. RAGH. 5.14.: पूर्वान् महाभाग तया 'ति-

शेषे; BHATT. 8.1.: अत्यशेरत तदेगन् न सुपर्णार्कमारु-
ताः.

c. अधि 1) incubare, c. acc. loci. R. Schl. II. 88.12.: ईद्य-
शीं रघवः शय्याम् अधिशेते. 2) indormire, c. acc. loci.
RAGH. 5.28.: अधिशिश्ये ... प्रदोषे रथं रुहः.

c. प्रति exadversum cubare vel dormire. MAH. 3.16300.:
प्रतिशिश्ये जलनिधिन् विधिवत् कुशसंस्तरे. Etiam
p. MAH. 3.16398.: प्रतिशेष्यासि.

c. सम् dubitare. HIT. 116.2.: न हि संशयितुङ्ग कुर्यात्
(nisi legendum संशयितम्). Vid. संशय, संशयित.

शीक् 1. a. (सेचने क. सेके सर्पे व.) humectare, irrigare,
ire. Vid. सीक्, सेक् et cf. सिच्.

2. शीक् 1. et 10. p. (आमर्पे क. आमर्शे सेके व.) tolerare,
perferre, tangere, irrigare. Vid. 2. सीक् et cf. शुक्.

शीकर m. (r. शीक् s. अर्) pluvia tenuis. AM. — करशो-
कर aqua quae elephanti proboscide continetur. Etiam
omisso कर id. RITU-S. 1.15.: उद्गतशीकराम्भसो द-
न्तिनः.

शीघ्र celer, velox. N. 15.6. शीघ्रम् Adv. cito, celeriter. H.
4.58.

शीत (ut videtur, a r. श्यै q. v. suff. part. pass. त, cf. शिशिर)
1) frigidus. BH. 2.14. 2) n. frigus. HIT. 80.16.

शीतता f. (a शीत frigidus s. ता) frigus. HIT. 31.5.

शीतल (a शीत s. ल) frigidus. N. 13.4.

शीत्कार m. (e शीत et कार faciens, vid. चीत्कार) volupta-
tem exprimens murmuratio. UR. 68.2.

शीभ् 1. a. (कत्थने) gloriari.

शीर्ण v. श्.

शीर्प n. caput. N. 5.5. Cf. शिरस्.

1. **शील्** 1. p. (समाधी) meditari.

2. **शील्** 10. p. 1) ire, adire, visitare (cf. शेल्, सेल्).

GITA-Gov. 7.4.: निशि गहनम् अपि शीलितम्.

2) induere. I. c. 5.11.: शीलय नोलनिचोलम्. 3) co-
lere, venerari. MAH. 1.3207.: स शीलयन् देवयानोङ्ग
कन्यां सम्प्राप्तयैवनाम्. 4) facere, parare. GITA-Gov.
9.6.: नोलनिदलशीलितशयने (schol. शीलित = कृत)

शील *m. n.* natura, indoles. BH. 6.16. SA. 6.43. *praesertim* bona indoles, bona vitae ratio, boni mores, virtus. IN. 4. 7. BR. 2.27. N. 12.26. 16.24. 19.13.19. SA. 2.20. — *In fine comp. BAH.* studium, voluntas, libido; *e. c.* मृगया-
शील venandi voluptatem, venandi studium habens, ve-
nationi deditus. SAK. 27.8. *infr.* (Cf. slav. *sila vis.*)

शीलवत् (a praec. s. वत्) bonâ indole praeditus. RAGH.
10.71.

शुक्र *m.* psittacus.

शुक्र (r. शुच् s. रु) 1) *m.* Planeta Venus *vel* ejus modera-
tor, *Bhrigūs filius, Daityorum praceptor.* 2) *m.* nomen
mensis, Aprilis-Maius. H. 1.10. 3) *n.* semen virile. MAH.
1.2434.

शुक्ल (r. 2. शुच् s. ला) 1) albus. SA. 1.19. 2) *m.* mensis
dimidium, quo luna crescit. BH. 8.24.

1. शुच् 1. *p. interdum* *a.* dolere, moerere, lugere, miserari
(Praet. mltf. अशोचिपम् et अशुचम्). N. 12.73.:
समाश्वसिहि मा शुचः; BH. 16.5.: मा शुचः. C. acc.
N. 8.24.: शोचन् नलन् नृपम्; 11.11.: न शोचाम्य अ-
हम् आत्मानम् ... कथन् तु भवितास्य एक इति त्वान्
नृप शोचिमि (शोचिमि pro शोचामि, ut videtur, metri
causā, cf. रोदिमि etc. gr. 354.); 11.22.; 15.12.: काम्
एना शोचसे नित्यम्. — *Caus.* 1) moerore afficere.
MAH. 4.581.: शोचयति माम्. 2) *i. q. primit.* MAH. 1.
5649.: शोचयन् प्रेतकार्याणि चकार. (Cf. 2. कुच्, कु,
खु, gr. κωκνώ, lith. *kauk-iu* ululo; fortasse heb. *caoine*
“cry or lamentation for the dead, bewailing, mourning”
= शोचन.)

c. अनु lugere, miserari. N. 15.12. BH. 2.11.25. — *Caus.*
ia. MAH. 2.9524.

c. परि *i. q. simpl.* MAH. 1.4025. 3.13656.

c. प्र praef. अनु *id.* MAH. 1.3229.: मै वं शुचो मा सूद
देवयानि न त्वादशो मर्त्यम् अनुप्रशोचते.

2. शुच् 4. *p. a.* lucere. *In dial. Vēd.* cl. 1. RIGV. 36.9.:
शोचस्व ... अनो-

c. अप *in dial. Vēd. Intens.* extinguui. RIGV. 97.1.: अप
नः शोशुचद् अघम्.

c. आ *in dial. Vēd. collustrare.* RIGV. 97.1.: श्रुषुप्य आ
रयिम् (v. gr. min. ed. 2. 389^b).).

शुचि (r. 2. शुच् s. रु) 1) *purus, albus.* IN. 5.62. 2) *m.* pla-
neta Venus aut ejus moderator. 3) *m.* nomen mensis
(Maius-Junius). H. 1.10.

शुचिस्मित (*BAH.* e praec. et स्मित risus) *purum risum ha-
bens.* IN. 5.1.

1. शुद् 1. *p.* (विद्धने) claudicare. (Cf. शुण्ठ, कुण्ठ, खोद्ध,
2. शुण्ड, 1. विद्ध, विद्ध, विल्, gr. χωλός.)

2. शुद् 10. *p.* (आलस्ये) pigrum esse. Cf. 2. शान्.

3. शुण् 1. *p.* (शोपणे क. विद्धने v.; scribitur शुद्, gr.
110^a.) seccari (cf. शुष्); claudicare (cf. 1. शुद्).

2. शुण् 10. *p.* (शोपणे; scribitur शुद्) seccari. Cf. शुष्.

शुच v. शुध्.

शुद्धान्त *m.* (e शुद् et अन्त) i. q. अन्तःपुर्. SAK. 108.1.

शुद्धि *f.* (r. शुध् s. ति) puritas.

शुद् 4. *p. interdum* *a.* purificari, lustrari. MAN. 3.132.: न
हि हस्ताक् असृग्दिग्धौ सधिरेणौ व शुद्धयतः; 11.46.:
अकामतः कृतम् पापम् वेदाभ्यासेन शुद्धयति; HIT.
126.: न वारिणा शुद्धयतिचा न्तरात्मा; N. 8.18.: न हि
मे शुद्धते भावः. — *Part. pass.* शुद् (v. euphon. r.
83. d.) purificatus, purus. N. 19.14. DR. 7.7. — *Caus.*
purificare, lustrare. N. 17.10.: सुनन्दा शोधयामास पि-
पुप्रच्छादनम् मलम्. (Fortasse शुद् e शध्, debilitato
अ in उ, cf. शुन्ध्, चन्द्, श्रुम्, heb. *cuidh* «clean, pu-
re», gr. ναῦπισ, ναῦπιος, lith. *cz'ys-ta-s* purus =
शुद्धस् sicut zend. *βαστα* ligatus = बद्ध, v. gr.
comp. 102.; *cz'ystybe* puritas, castitas, *cz'ystiju* puriflico;
boruss. vet. *skys-tan* (acc.) purum, castum = शुद्धम्;
slav. *ЧИСТЬ* čis-t, lat. *cas-tus*. Vid. Pott. I. 252.)

c. परि *Caus.* purificare. R. Schl. II. 31.25.

c. वि *i. q. simpl.* MAN. 5.61. — विशुद्ध purificatus, pu-
rus. BH. 18.51. — *Caus.* purificare. MAH. 3.15979.

c. सम् *id.* संशुद्ध purificatus, purus. BH. 6.45. — *Caus.*
purificare. MAN. 7.185.

शुन् v. शून् (gr. 225.)

श्रुत्य् 1. et 10. p. A. in dial. Vēd. 1. et 10. p. purificare. 1. A. purificari. (Cf. श्रुत् एव v. Westerg.)

1. **श्रम्** 1. A. interdum p. splendere. N. 16. 19.: एषा हि रहितो तेन शोभमाना न शोभते; IN. 5. 12.: गृहगृहाधौ पादौ ... शोभेते किञ्चिणोकिनी; MAH. 1. 7137.: त्वयै 'व शोभिष्यति राजपुत्रो; 4. 498.: श्रुष्मे वदनन् तस्या रुदन्त्याः — Caus. 1) facere ut quid splendeat, collustrare. IN. 2. 27.: शोभयाच्चक्रतुः समां सूर्यचन्द्रमसौ व्योम ... इव. 2) ornare. N. 25. 6.: अशोभयन्त नगरम्; IN. 5. 9. 10. (Vid. श्रम्, सुम्, स्तिम् et cf. श्रुध्; gr. κομψός, κομ-μός, κομέω; germ. vet. *sūbar* *purus*, v. श्रुम्; lith. *z'ibbu* *luceo*, nisi pertinet ad दीप्.)

c. उप Caus. ornare. IN. 2. 1. N. 12. 40.

c. वि splendere. HIT. 55. 22.

2. **श्रम्** 6. p. splendere.

श्रम् (r. श्रम् s. श्र) 1) nitidus, pulcher. IN. 2. 24. 5. 39. 54. H. 4. 32. 2) faustus. N. 5. 1. BH. 2. 57. (Pers. خوب *kub* pulcher, vid. श्रम्.)

श्रम् (r. श्रम् s. र) 1) splendidus. IN. 5. 10. 2) albus. AM. (Germ. vet. *sūbar* *purus*, nostrum *sauber*, anglo-sax. *syfr.*)

श्रम् 6. p. lucere, splendere. (Vid. श्रम्.)

श्रुल्क् 10. p. (भाषणे क. सर्वने वर्दने भाषे v.) loqui, dimittere, creare, relinquere. Cf. श्वल्क्.

श्रुल्क m. n. (r. श्रुल्क् s. श्र) vectigal. AM.

श्रुल्व् 10. p. (सर्वने क. माने सर्गे v.) dimittere, creare, metiri.

श्रुल्व n. cuprum. AM.

श्रुल्वारि m. sulphur. HEM. (Cf. lat. *sulphur*.)

श्रुशूप् DESID. rad. श्रु audire.

श्रुशूपा f. (a praec. s. श्रा) obedientia. IN. 4. 9.

श्रुशूषु (a श्रुशूप् q. v. s. उ) obediens.

श्रूप् 4. p. arescere, siccari. A. 8. 8.: अस्त्रं विशेषणम् ... प्राहिणवङ् घोरम् अश्रुयत् तेन वै जलम्; DR. 6. 11.: किन् ते मुखं श्रुत्यति; MAH. 3. 591.: श्रुत्येत् तौयनि-

धिः: Etiam A. R. Schl. II. 96. 34.: श्रुत्यमानान्. — Caus. siccare. BH. 2. 23.: नचै नद्धु लोदयन्त्य आपो न शोपयति मारुतः; A. 8. 9. (श्रुष् non e कृप् - v. p. 340. - sed e सुष् ortum esse videtur, quā formā nituntur zend. शुष्मा इ *hus'ka* siccus, v. श्रुष्क, slav. *súch* siccus, v. gr. comp. 255. m., lith. *sáusa-s* id., gr. *σαυταρός*, *σαυταριτός*, lat. *siccus* per assim. e *sis-cus* = श्रुष्क q.v.; hib. *seacadh* «parched, dried, frozen, hard», *seacaighim* «I parch, dry, freeze», *sioc* «frost», *sican* id.)

c. उत् Caus. exsiccare. R. Schl. II. 64. 65.: शोक उच्छेपयति प्राणान् वारिस्तोकम् इवा "तपः"

c. उप Caus. id. MAH. 1. 4624.

c. परि i. q. simpl. BH. 1. 29.

c. वि Caus. siccare. MAH. 1. 1336. 3. 10767.

c. सम् A. siccari. MAH. 1. 8230.: धारः ... खे समश्रुत्यन्तः — Caus. siccare. RAGH. 6. 36.

श्रुष्क (r. श्रुष् s. क) siccus, exsiccatus. N. 16. 14. (Lat. *siccus*, v. श्रुष्.)

श्रुम् (r. श्रुष् s. म) Masc. 1) sol. 2) ignis. 3) aēr, ventus. Neut. 1) lumen, splendor. 2) vis, robur.

श्रुष्मन् m. (r. श्रुष् s. मन्) ignis. AM.

श्रुष्मिन् (a श्रुम् s. इन्) fortis, robustus. H. 1. 13.

श्रूकर् m. (e श्रू, a sono dictum, et कर् faciens) sus, porcus. (Cf. lat. *sus*, gr. *Ὥνος*, *Ὥνεις*, germ. vet. *su*, nostrum *Sau.*)

श्रूद् m. vir quarti Indorum ordinis, qui opifices comprehendit. BR. 2. 16. BH. 9. 32.

श्रून् part. pass. r. श्वि.

श्रूत्य् inanis, vacuus. SU. 2. 18. (Cf. gr. *κέννος*, *κένεός*; fortasse aeol. *κέννος* per assimil. e *κέννος* sicut prācr. अस्म, gr. *ἄλλος* ex अण्य, *ἄλλος* = अन्य q.v.)

1. **शूर्** 4. A. (स्तम्भे क. स्तम्भहिंसे v.) firmum, immobilem esse, ferire, occidere, laedere.

2. **शूर्** 10. A. (विक्रान्ती क. विक्रमे v.; fortasse Denom. a sq.) fortē esse, fortitudine praeditum esse.

शूर् m. (ut mihi videtur, a r. श्वि crescere q. v. correpto वि in ऊ, suff. र, sicut goth. *mag* possum, *mah-ts* potestas

cohaeret cum महू crescer) heros. (Cf. शुर in श्वशुर, gr. κύρος, κύριος.)

शूरता f. (a praec. s. ता) fortitudo, animus heroicus. HIT. 89.18.

शूर्प् 10. p. (माने) metiri.

शूल् 1. p. (रुदायाम्) i. q. रुद्.

शूल m. n. (ut videtur, a r. शूल् s. ऋ) hasta. SU. 1.14. 2.3. (Slav. *súliza* id.)

शूलमुक्तरहस्त (BAH. e शूलमुक्त्र hasta et clava, et हस्त manus) hastam et clavam in manu habens (vid. annot. ad r. 669.). SU. 2.3.

शूलहस्त (BAH. e शूल et हस्त) hastam in manu habens (vid. gr. 669. annot.). SU. 1.14.

शूष् 1. p. (प्रसवे) generare. Cf. सूष्, सू, सु.

शृ in specialibus Temp. ponitur pro शृ audire.

शृगाल m. canis aureus (shacal). DR. 6.22.

शृङ्खल m. n. शृङ्खला f. 1) catena. 2) cingulum *viri*. AM.

शृङ्ग n. (ut videtur, correptum e शिरङ्ग i. e. शिरम् acc. τοῦ शिर caput et η iens) 1) cornu. 2) cacumen montis. N. 12.37. 13.9. (Vid. शिरस् et cf. lith. *rágas*, slav. *rog*, abiecta cons. initiali.)

शृङ्गार m. amor.

शृङ्गिन् (a शृङ्ग s. इन्) cornutus. M. 32.

शृणि f. i. q. शृङ्गकृश.

1. शृध् 1. A. (शब्दकुत्सायाम् क. पदे r.) pedere. — *Caus.* vel cl. 10. praef. श्रव oppedere. MAN. 8.282. Cf. पद्.

2. शृध् 1. p. A. (उन्दे क. त्तोदने v.) madidum esse, humectari.

3. शृध् 10. p. (प्रहसने) irridere.

शृ 9. p. शृणामि (gr. 385. et 94^a.) rumpere, dirumpere, diffringere. Pass. शृीर्य (gr. 500.). MAH. 3.591.: पतेद्

द्यारु हिमवान् शृीर्यत् (c. term. पर. v. gr. 493.). Part. pass. शृणि. MAH. 1.6485.: ब्रह्म ... दशधा शतधाचै च तच् शृणि वृत्रमूर्धनि; N. 13.9.: नगायाद् इव शृणानाम् शृङ्गाणाम् पतताङ् क्षितौ; H. 1.18.: शृणि-

पर्णपलौ राजन् बडगुलम्कुपैर् दुमैः. Cf. 2. कृ, gr. κλάω; de κείω v. कृत्.

c. परि Pass. i. q. Pass. simpl. MAH. 1.8283.: नमसः परि-शृयतः (= °शीर्यमाणस्य, v. gr. 597.); 3.41141.: महा-गिरिः ... समन्तात् पर्यशृयत.

c. वि Pass. i. q. Pass. simpl. R. Schl. II. 78.17.: भाण्डम् पृथिव्यान् तद् व्यशृयत; I. 25.12.: व्यशृयन्त श-रीरात् स्वात् सर्वगात्राणि; DR. 7.19.: विशृयन्तीन् नावम् इवा एवान्ते (de part. विशृयत् v. gr. 597.); SU. 2.18.: विशृण्किलसैः. Dissolvi, destrui, everti, perire. MAH. 1.3726.: व्यशृयत ततो रात्रङ् क्षयैर् ना-नाविधैः; N. 13.17.: रबराशिर् विशृणो इयम्; HIT. 119.4.: देवव्राक्षणिन्दको विशृयते स्वयम्.

शेखर् m. sertum floreum in vertice (cf. शिखर). RITU-S.

1. 6. Vid. चन्द्रशेखर.

शेफ m. penis. Vid. sq.

शेफस् n. id. AM.

शेरते v. श्री (gr. 348.).

शेल् 1. p. (जतौ क. चालगतौ v.) ire, se movere. Vid. शल्.

शेप (r. शिष् s. ऋ) Adj. reliquus. MEGH. 18.31.85. Qui su- perest. DR. 7.4. Subst. m. reliquum, reliquiae. MEGH. 39.

शेपा f. pl. (Fem. praec.) flores qui deo vel idolo oblati sunt, deinde alicui traduntur. SA. 1.26.27.

शैथिल्य n. (a शियिल s. य) laxitas, tenuitas, paucitas. HIT. 62.22.

शैल (a शिला s. ऋ) 1) saxosus, petrosus. A. 8.10. 2) m. mons. H. 4.46.

शैलूष m. 1) i. q. विल्व. AM. 2) histrio, saltator, gesticulator scenicus. R. Schl. II. 30.8.

शैवल m. planta aquatica, Vallisneria. AM.

शैव्या f. (a शिव s. य in fem.) nom. prop. SA. 6.2.

शैशिर् m. (a शिशिर् frigidus s. ऋ) nomen montis. A. 3.10.

शो 4. p. श्यामि (gr. 330.) acuere. Part. pass. शित et शात (PAN. VII. 4.41.) acutus. (Vid. शि et cf. lat. cau-tes, cos, vid. शाण, cacus, cacu-men, gr. κώνος, anglo-

sax. *hwetan* acuere, v. gr. comp. 86. 1) et 109^{b)}. 1); island. *hwetia* id.; germ. vet. *hvezjan*, nostrum *wetzen*; hib. *geur* «sharp, sour, edged», *gear* id., *geire* «sharpness», *geirim* «I hwet, I grease». Cum शो praef. आ cf. lat. *acuo*, *acus*, gr. ἀκή, ἀκωκή, ἀκ-μή, ἀκός cet.; lith. *asz-trus* acutus, *asz-mū* acies; slav. *os-tr* acutus. Fortasse etiam scr. अशमन् lapis a शो praef. आ descendit, correpto आ, et abjecto आ sicut in श्यामि acuo. Etiam अग्रं huc trahi posset, ita ut sit pro आक्रं, servatā primitivā gutturali. Vid. Pott. 1.291.

c. नि *id.* BHATT. 17.4.: न्यश्यम् अश्वाणि. — निशित *accutus* (etiam निशात PAN. VII. 4.41.). DR. 8.27.

c. सम् संशित (PAN.VII. 4.41.) perfectus, peractus, *praesertim in comp.* c. ब्रत. BH. 4.28.: संशितब्रताः; A. 2. 17.: संशितब्रतः (sic nunc c. ed. Calc. III. 166. legendum esse censeo; ita etiam MAN. 1. 104. legerim संशित-ब्रत pro शंसित^o). Vid. शि et Wils. s. v. संशित.

शोक m. (r. शुच् moerere s. अ) moeror. BH. 1.47.

शोण् 1. p. rubere. V. sq.

शोण (r. शोण्, nisi hoc est Denom. a शोण) coccineus, Wils.: «crimson». (Cf. slav. *sinj* ऊनिवेस.)

शोणित n. (a praec. s. इत) sanguis.

शोधन n. (Caus. r. शुध् s. अ) purificatio. HIT. 97.15.

शोभन (r. शुभ् splendere s. अ) pulcher. N. 3.23.5.28. 19.27.

शोभा f. (r. शुभ् s. आ) splendor. AM.

शौच n. (a शुचि s. अ) puritas, purificatio. N. 6. 10. 7.3.

शौष्ठु (a शुष्टु potus inebrians) Adj. ebrius. Subst. m. elephantus ebrius. DR. 6.5.

शौर्य n. (a शूर् heros s. य) animus heroicus, fortitudo. BH. 18.43.

शृत् 1. p. effundere. RIGV. V. 110.4.: ब्रयः कोपासो (ubes) मध्यः (aquam) शोतन्ति. Vid. Westerg. et cf.

च्युत्, श्युत्.

c. उप *id.* RIGV. 87.2.

c. प्र *id.* BHATT. 14.79.: रक्तम् प्रचुश्युतः लुप्ताः.

श्युत् 1. p. stillare, fluere. BHATT. 14.40.: चुश्येत व्राणि-नां रक्तम्. C. acc. effundere. I. c. 15.51.: रक्तम् अश्यो-तिषुः लुप्ताः. Vid. श्युत्.

श्यू 1. p. in dial. *Vēd.* ferire, occidere. RIGV. 63.5.: श्य-यित्य अमित्रान् (श्यित्यहि ad analogiam formarum रुदिहि, श्यसिहि etc. v. gr. 354.); श्यित् «necator, nec-eans». RIGV. 53. 2. (Vid. कृनथ् et cf. श्यू, क्रथ्, श्लथ्, ल्लाथ्; goth. *SNITH* secare - *sneitha*, *snaith*, *snithum* -; germ. vet. *snīdu* seco; hib. *slethe* «cutting, striking».)

श्यमन् nom. indecl. os, vultus.

श्यमशान n. (fortasse श्यम pro श्यवं cadaver, ejecto अ et inuato व् in म्, v. gr. comp. 63., et श्यान e श्यान, v. Wils.) locus, in quo corpora mortua comburuntur vel sepeliuntur. DR. 6. 21.

श्यमश्युल (a श्यमश्यु s. ल) barbatus. RAGH. 4.63.

श्यमश्यु n. (e श्यमन् et श्यु, quod correptum esse videtur e श्यु वेल श्यूर् a r. श्यि crescere, v. श्यूर्, श्यश्युर्) barba. H. 2.3. (Hib. *smig* mentum.)

श्यमील् 1. p. (निमेषणे) nictare, connovere oculis. *Scribitur etiam स्मील्.*

श्याम niger, violaceus, lividus. H. 2.2.19.25. N. 12.50.18. 11. (Cf. श्याव, lith. *szēma-s* colore cinereo, hib. *ciar* «dark brown, black».)

श्याल m. uxor's frater. BH. 1.34.

श्याव fuscus. (Vid. श्याम et cf. russ. *sivoj* dunkel-grau.)

श्यामिका f. (a श्याम s. इक् in fem.) nigredo. SAK. 46. 17. RAGH. 1.10.

श्येत albus. AM. (Cf. श्येत.)

श्येन m. falco.

श्यै 1. a. (गतौ) ire. Part. pass. शोन coagulatus. शोत frigidus. PAN. VIII. 2.47.

c. आ siccari, arescere. RAGH. 17.37.: यावन् ना "श्याय-ते वेदिर् अभिवेकडलाप्ता. Part. pass. आश्यान sic-

catus. RAGH. 4.24.: सारितो कुर्वती गाधाः पथश्चा "श्यानकर्दमान्.

ऋङ्ग 1. A. (गती क. सर्पे v.) ire. *Vid. sq. et cf. श्लङ्कृ, स्वङ्कृ, श्वस्.*

ऋङ्ग 1. P. (त्रिग्रे; scribitur ऋग्) ire. Cf. श्लङ्गृ, श्वङ्गृ, अङ्गृकृ, श्लङ्कृ, श्वस्, germ. vet. *stlange* serpens, *stenga* funda.

ऋण् 1. et 10. P. ऋणामि, ऋणयामि (दाने) dare, largiri.

c. वि *id. R. Schl. II. 32.35.*: गवां सहस्रम् ऋस्त्य एकं यदू ऋविश्चाणितम् मया.

ऋत् *Indecl. fides. Invenitur in compositione cum rad. धा q.v.*

1. **ऋय्** 1. et 10. P. (बन्धने क. बन्धे मोक्षे वधे v.) ligare, nectere, solvere, occidere. Cf. ऋन्थू, अन्थू, श्लथू, श्वन्थू, lat. *crātes*, *rete*, *res-tis* e *ret-tis*, v. Ag. Benary p. 222. et 262.)

2. **ऋय्** 1. P. (वधे) ferire, occidere. *Vid. श्वन्थू.*

3. **ऋय्** 10. P. ऋथयामि (दौर्बल्ये) debilem, laxum, solutum esse. Cf. 1. ऋन्थू.

4. **ऋय्** 10. P. ऋथयामि (प्रतिहर्पे मोक्षयन्त्रयोः क. प्रतिहृषि यद्वे v.) exhilarare, niti, operam dare. — *In dial. Vēd.* solvere. RIGV. 24.14.: एनांसि शिश्रायः (praet. mltf. sensu Imper.) कृतानि. *Vid. 1. et 2. ऋन्थू.*

अच्छ (e ऋत् et ध पonens) fidem ponens, credens. BH. 17.3.

अच्छा f. (e ऋत् et धा positio, a r. धा) fides. BH. 6.37.

अच्छामय (a praec. s. मय) fide praeditus. BH. 17.3.

अच्छावत् (a ऋदा s. वत्) fide praeditus. BH. 3.31.4.29.

1. **ऋन्थू** 1. A. (शैयिल्ये; scribitur ऋयू) laxum, solutum esse. Cf. ऋथू.

2. **ऋन्थू** 1. et 10. P. (सन्दर्भे क. दर्भे वधे v.) jungere, nectere, serere; occidere. Cf. 2. ऋन्थू, 1. ऋयू.

3. **ऋन्थू** 9. P. ऋथामि (मोचनप्रतिहर्पयोः क. मोक्षे प्रतिहृषि v.) solvere, exhilarare.

ऋम् 4. P. ऋम्यामि (gr. 331^a), praet. mltf. ऋग्रमम्. Defatigari. BHATT. 14.48.: ना ऋमद् ऋन् प्रवङ्गमान्. —

आन्त (gr. 616.) defatigatus, defessus. II. 1.4.: आन्ताः पिपासार्ता निद्रान्धाः पाण्डुवाः; N. 15.10.: वा सा ... आन्ता शेते. *Vid. ल्लाम्.* (Huc vel ad ल्लाम् trahi posset germ. vet. *HLAD* onerare (*hladu*, *hlod*), abjecto m et addito d, v. gr. comp. 109^b). 1. et cf. gerund. scr. गत्य ा गम्, gr. 637.)

c. परि *id. परिश्चान्त* defatigatus, defessus. II. 1.34. SU. 1. 8. N. 13.4.

c. वि quiescere, requiescere. R. SCHL. I. 62.1.: आन्तवा-हनो व्यश्चाम्यत्; MAH. 1.5211.: विश्चाम ... कुरुवे-श्मनि. Etiam cl. 1. P. A. MAH. 3.3397.: विश्चमेद् यत्र आन्तः; II. 1.25.: विश्चमध्यम्. — *Pass. impers.* N. 21. 27.: विश्चाम्यताम् इत्युत्वाच ल्लान्ते ऽसि (विश्चाम्यताम् anomale pro विश्चम्यताम्, nisi pertinet ad Caus.). — विश्चान्त qui requievit, requietus, relaxatus. N. 17.28.18.18. SA. 5.66. — *Caus.* विश्चाम्यामि requiescere facio. MAH. 3.11004.: ऋग्निसंस्तरे पार्थी विश्चाम्यामासुर लब्धसञ्ज्ञाम्.

अम् m. "(r. ऋम् defatigari s. ऋ) lassitudo. H. 1.19. SA. 5. 3.27.

ऋम् 1. A. (विश्चासे; scribitur etiam स्वम्) confidere.

Nonnisi cum वि compositum invenitur. विश्चब्ध confidens. MAH. 3.12996.: त्वम् इह विश्चब्धश्चर्; R. SCHL. II. 19.5. HIT. 22.17. — *विश्चब्धम् Ado.* confidenter. N. 4.2.

अवण (r. श्रु s. ऋन) 1) n. auditio. MAH. 3.8300. 2) m. n. auris. AM.

अवस् n. (r. श्रु s. ऋन्) 1) *id. AM.* 2) *in dial. Vēd.* gloria. (Hib. *cluas auris.*)

श्रा 2. P. coquere. Part. pass. श्रित et श्राण, anom. शृत (in dial. Vēd. श्रात et श्रित). N. 23.20.: श्रितम् मांसम् (ed. Calc. 3.2941. शृतम्); R. SCHL. II. 56.24.: ऋयं सर्वः समस्ताङ्गः श्रितः कृष्णमृगो मया. — *Caus.* ऋपयामि (pro श्रापयामि) facio ut coquatur, coquo. R. SCHL. I. 13.39.: पतत्रिणस् तस्य वपाम् उत्खृत्य ... ऋपयामास; II. 56.21.: ऐणोयं ऋपयस्त्वः; MAH. 1.6392.: याजेन ऋपितं हव्यम्; 3.5038.: चरुम्भ ऋपयन्. (Vid.

श्रै et cf. श्रो, 1. चुर, slav. ՅՐԵՒԹԻ成熟的, maturescere, fortasse gr. ἀργ-τος e νάργ-τος per metath. e νρά-τος = part. pass. Vēd. श्रात्; नार्यगुस forma redupl. pro नार्यगुस (v. gr. 570.); goth. hauri pruna; fortasse lat. cul-inा, mutato r in l. Ad formam Caus. अपयामि trahi possunt hib. cramhaim «I concoct, digest», mh = v pro p, v. Pictet p. 60. et 69.; lat. cremenare, carbo, gr. ηριθάνει, ηριθάνη, ηράμβος; goth. hlaif-s, them. hlaiba, nostrum Laib, anglo-sax. hlaf; lith. isz-sirpstū muresco, gr. περικάσω; germ. vet. rīsi matus, nostrum reif, anglo-sax. ripe, abjectā gutturali, v. पद्धता matus a पच् coquere; fortasse gr. ναρπός et germ. vet. herpist autumnus, anglo-sax. hearfest a murescendo dicta sunt. Cf. Pott. I. 196. et Benfey II. 177.)

आद्व n. (a अद्वा s. श्र) donum sacrum quod Manibus offeratur. MAH. 3.204.

आन्त v. अम्.

आम् 10. p. (आमत्वणे क. मत्वे v.) loqui, alloqui, advocate, invitare.

श्रि 1. p. 4. ire, adire, inire, ingredi. HIT. 26.5.: यन् देशं अयते (वोरः) तम् एव कुरुते बाह्यप्रतापार्दितम्; RAGH. 3. 70.: मुनिवनतस्त्वायाम्... शिश्रिये; BH. 9. 12.: प्रकृतिम् सोहिनीं श्रिताः (Cf. चर्; germ. vet. hlei-tara scala, anglo-sax. hlæ-dre, hlæ-der, nostrum Leiter, v. Graff. IV. 1115.; goth. hlei-thira tabernaculum, hlija id., cf. श्राश्रय et vid. वेश domus a विश्र् intrare; lith. klē-tis cella in supremā parte aedium; slav. klje-tj cella; germ. vet. hlinian, hlinón, h̄linén se acclinare, inniti - v. श्रि praef. सम्-, oba-hlinén excellere, fora-hlinén praeminere; hli-ta declivitas, v. Graff IV. 1094. sq.; scritan gradī, v. gr. comp. 109^b). 1.; ga-scritan delabi; scrit, island. vet. skrid passus; lith. klejoju oberro, pervagor, klystu e klydtu, klydēju id.; gr. κλίνω, κλι-τύς, κλισία cet.; lat. cli-no, clivus, v. श्रि praef. उत्.

c. श्रधि praef. सम् adire, aggredi. N. 23.12.

c. श्रभि id. MAH. 1.8274.: भयाद् रणम् परित्यज्य शक्रम् एवा भिशश्रियुः

c. श्रा 1) id. N. 12.12.: शिलातलम् श्रथा "श्रिता; H. 2. 11.: वनम् श्राश्रिताः; MAH. 3. 13069.: श्राश्रयिष्यन्ति च नदोः पर्वतान् विषमाणिच. Pass. HIT. 70.7.: स ल-द्वया "श्रीयते जनः. 2) propendere, se convertere, ad-dictum, intentum esse. H. 1.41.: धर्मम् श्राश्रिता; 3.19.: यान् इमान् श्राश्रिता' कार्योर् विप्रियं सुमहन् मम; N. 6. 8.: काच सर्वगुणोपेतन् ना "श्रयेत नलम्; BH. 6.1.

c. श्रा praef. श्रन् adire. R. Schl. II. 84.7.

c. श्रा praef. श्रप id. MAH. 3.13238, 39. Adhibere. MAH. 1.651.: श्राहाम् श्रनपाश्रित्य न शरोत्स्य धारणम्.

c. श्रा praef. वि + श्रप id. BH. 9.32.

c. श्रा praef. उप id. H. 1.44. BH. 4.10.

c. श्रा praef. सम् id. H. 2.1.

c. उत् उच्छ्रू (v. euphon. r. 61.) extollere, sublevare. SA. 5.95.: उच्छ्रूत्य ब्राह्म. — उच्छ्रूते erectus, sublatus. N. 12.37.

c. उत् praef. श्रभि id. DR. 8.20.: गजवरम् श्रम्युच्छ्रूत-करम्.

c. उप adire, aggredi. MAH. 3. 10456.: शराः ... श्रमेवङ् कवचस्त्रै 'व सग्रहतम् उपशिश्रियुः.

c. निस् praef. वि egredi. SA. 6.14.: वक्राद् वाक्यं वि-निःश्रितम्.

c. प्र प्रश्रित modestus. IN. 1.10.: सत्त्रतः प्रश्रितो भूत्वा; R. Schl. I. 18.5.: प्रश्रितं वाक्यम्. Vid. प्रश्रय.

c. प्र praef. सम् सम्प्रश्रित i. q. प्रश्रित. R. Schl. II. 70.11.: ऊचुः सम्प्रश्रितं वाक्यम्.

c. सम् 1) i. q. simpl. MAH. 3. 13053.: तान् देशान् संश्र-यिष्यन्ति. 2) se acclinare in aliquid, nisi aliquā re, c. acc. R. Schl. II. 60.20.: ब्राह्म रामस्य संश्रिता; 66.10.: सत्त्रस्ता राघवं संश्रयिष्यति.

श्रित v. श्रि et श्रा.

श्रिप् 1. p. (दाहे) urere. (Cf. शिलप्, 1. श्रो, श्रा, श्रोष्म.)

1. श्री 9. p. 4. coquere. RIGV. 84.11.: सोमं श्रीणन्ति; 68. 1.: श्रीणन्. (Vid. श्रिप्.)

2. श्रो f. 1) dea Lakschmia, Vischnus uxoris. N. 1.13. 2) for-

tuna, felicitas. SU. 2.10. BH. 10.34. 3) pulchritudo, gratia, venustas. IN. 4.7. N. 3.11. 4) reverentiae causâ non-minibus personarum vel rerum venerandarum anteponitur, e. c. श्रीगणेश *quasi sanctus Ganēsus* vel summe venerandus *Ganēsus*, श्रीमहाभारत summe venerandum Mahā-Bhāratum.

श्रीकण्ठ *m.* (BAH. e श्री et कण्ठ collum) cognomen *Sivi*. HIT. 33.7.

श्रीमत् (a praec. s. मत्) felix, fortunatus.

श्रील (a श्री felicitas s. ल) felix. AM.

1. श्रु 5. *P. interdum A.* श्रृणोमि (gr. min. 3/2). *Praet. mlf.*

अश्रौपम्. 1) audire, auribus percipere. MAH. 3. 13489.: श्रृणु राजन् ... इदम् आव्यानम्; BR. 2. 3.: आर्तिगिम् महाशब्दम् ... कुन्तो श्रुथाव; MAH. 3. 3084.: अश्रौपोत् सव्यसाचिनं वर्तमानन् तपस्यू उग्रे; 1. 2285.: न हि तृप्यामि पूर्वेषां श्रृण्वानश्च चरित्रम् महत्; 3. 13490.: तच्च शृणुष्व महीयते. *Pass.* MAH. 4. 1788.: दिवम् आवृत्य शब्दस् तु निवृत्तः श्रुश्रुते पुनः. 2) auscultare, obedere. BH. 18.58.: अथयचेत् त्वम् ... न श्रोत्यसि विनद्ध्यसि. C. gen. MAH. 3. 10327.: साचा स्य न श्रृणोति वै. — *Caus.* आवयामि facere ut quis audiat, dicere: फल्गुनस्य वचः श्रुत्वा ... गन्धर्ववचनं सर्वं आवयामास. *Pass.* c. nom. pers. et acc. rei. MAH. 3. 2.: आविताः परुषा वाचः ... किम् अकुर्वत कौरव्याः; R. Schl. I. 17. 18.: आविता वनवासन्न भर्ता सा. — *Desid. A.* श्रुश्रूपे 1) audire velle. MAH. 3. 13248.: राजन्यमहाभाग्यम् इदानीं श्रुश्रूपामहे. 2) auscultare, obedere. IN. 5.34.: अहं समनुज्ञाता तेन पित्रा ... तवा नितिकम् अनुप्राप्ता श्रुश्रूपितम्. C. acc. pers. MAN. 5.155.: पतिं श्रुश्रूपेत; MAH. 3. 13722.: गुरु वृद्धौ श्रुश्रूपे इहम्. *Pass.* MAN. 10.100.: वैः श्रुश्रूप्यन्ते द्विजातयः. (Gr. οὐδέτερος = श्रुत, v. praef. वि; lat. *clu-tus, inclu-tus, cluo, aus-cul-to*; goth. *hlū-ma*, Them. *hlū-man*, auris, *cum debiliore gunae forma*, v. gramm. comp. 27. et 109^{b)}, p. 124.; germ. vet. *hlū-t* sonorus = श्रुत, productâ vocali (*nostrum laut*), *hlūti* f. sonus, unde *hlūtian* sonare, *hlūtum* fama, opinio (no-

strum *Leumund*), *hlō-dar* sonitus; hib. *cluinum* «I hear», *cluas* «ear» v. श्रवस्. Cum *Desid.* श्रुश्रूप conferantur: lith. *klausu* audio, russ. *slus'aju* ausculto, germ. vet. *hlōsen*, *hlōson*, *hlōsian*, *losēn* cet. audire; sax. vet. *hlus-t* auditus, anris; anglo-sax. *hlys-ton* audire, angl. *lis-ten*, hib. *clos* «hearing, report», *cloisim*, *cluisim* «I hear». Huc etiam trahi posset goth. *hausja* audio, ita ut mutilatum sit e *hlāsja*; germ. vet. *hōriu*, angl. *hear*, mutato *s* in *r*. Ad *Caus.* आवयामि pertinent lat. *clāmo*, mutato *v* in *m*, v. gr. comp. 109^{a)}.6. et 109^{b)}. p. 124.; lith. *szłowi* laudo, celebro, v. praef. वि; fortasse *klabu* loquor e *klawu*; russ. *slav-i-tj* celebrare, *stovo* verbum, sermo; slav. vet. *slovi* appellor, *stava* gloria; gr. οὐλαίω, οὐλάυσω, nisi pertinet ad *κραντύ* plorare, abjecto *a*, mutato *n* in *v*, sicut e. c. in 3. pers. pl. *τύπτουτι* e *τύπτοντι*, mutato *τ* in *σ*; οὐλέω per metath. e οὐλα(F)έω, οὐλείω e οὐλεΐώ; sax. vet. *hlamón* sonare, strepere, de fluctibus; germ. vet. *hlamón* crepitare, cum *m* pro *v* sicut in lat. *clamo*; *scriu* clamo, praet. *scriei*, pl. *scrir-u-mēs* e *scriw-u-mes* (?), sicut *birumēs* sumus = भवामस्, v. gr. comp. 20.)

c. अनु i. q. *simpl.* BH. 1.44. MAN. 9.100.: अनुश्रूपम्.

c. आ *Caus.* narrare. MAH. 3.15260.

c. उप i. q. *simpl.* MAH. 2.1244. Auscultare. R. Schl. II. 3.3.1.

c. परि *id.* MAH. 1.3754.

c. प्रति polliceri, c. gen. pers. N. 4.16.: प्रतिश्रुत्य देवतानाम्.

c. वि *Pass.* 1) audiri. R. Schl. I. 13.13.: व्यश्रुयतच शब्दो इयम्. 2) celebrari. HIT. 5.11.: वरम् एकः (पुत्रः) कुलात्मको यत्र विश्रुयते पिता. — विश्रुत inclutus. IN. 2.12. — *Caus.* विश्रावयामि sonare, resonare facio. MAH. 3. 16556.: अन्तर्क्षे वाग् आसीत् सर्वा विश्रावयन् दिशः. Clamare, exclamare, pronuntiare. MAH. 1.6287.: नाम विश्राव्य. Narrare. MAH. 3.12266.: कर्म विश्रावयामास यथाभूतम्.

c. सम् 1) audire. N. 11.26.: आक्रन्दमानां संश्रुत्य-

2) polliceri. N. 3. 9.: करिष्य इति संश्रृत्य. — *Caus.*
facere ut quis audiat, narrare, *c. 2. acc.* MAH. 5. 560.: उ-
पाख्यानम् इदम् ... संश्रावयामि त्वाम्.

2. श्रु 1. *p. vid.* स्रुः

श्रुति *f.* (*r. श्रु s. ति*) 1) auditio. IN. 2. 5. BR. 2. 16. 2) sen-
sus audiendi. 3) auditum, traditum, *praesertim e scrip-*
tis sacris. BH. 2. 53.

श्रुतिमत् (*a praec. s. मत्*) auditu praeditus. BH. 13. 13.

श्रुत् *n.* cochlear sacrificium.

श्रेणि *f.* (*ut videtur, a r. श्रि suff. unād. नि*) linea. MEGH.
22. 29. 36.

श्रेयस् (*ut mihi videtur, a श्रोत् vel श्रीमत्* felix, cum *guna*
vocalis इ, abjecto suffixo ल vel मत्, suff. यस् pro इ-
यस्, v. gr. min. ed. 2. §. 226. 3) et 227.; ita superl. श्रेष्ठ e
श्रे + ष्ठ pro इष्ठ) 1) *Adj.* melior. BR. 1. 35. 2) *Subst.*
n. salus, felicitas. IN. 3. 7. N. 12. 89. BH. 3. 8.

श्रेष्ठ (*v. praec.*) optimus. IN. 5. 17.

श्रै 1. *p. i. q.* श्रा. (*Vid. gr. min. 354.*)

श्रोण् 1. *p.* (*सज्जते*) coacevare. Cf. श्लोण्. (*Vid. श्रो-*
णि et cf. anglo-sax. *hlaw, hlaw* «a heap, barrow, a small
hill»; goth. *hlain* collis. *Vid. sq. et नितन्ब.*)

श्रोणि *f.* (*ut videtur, a r. श्रोण् s. इ*) nates, clunes. N. 11.
32. Lass. 50. 17.: पोनश्रोणिपयोधरा. *Vid. sq.* (*Cf. lat.*
clunis, gr. *κλόνις*, *hib. slias* «the thigh, the loins». *Vid.*
श्रोण्.)

श्रोणी *f.* *id.* H. 3. 5. IN. 4. 6. 5. 5. GITA-G. 12. 11. MEGH.
80.: श्रोणीभारद् अलसगमना (*cf. UR. 60. 15.*: पश्चान्
नता गुरुनितम्बतया). — सुश्रोणी *καλλίπυγος.*
IN. 4. 6. *Vid. श्रोणि.*

श्रोतस् *v. स्रोतस्.*

श्रोत् *m.* (*r. श्रु s. त्*) auditor, auscultator. HIT. 70. 3.

श्रोत्र *n.* (*r. श्रु s. त्र*) auris.

श्रोत्रिय *m.* (*a श्रोत्र sensu Vēdorūm, v. श्रुति, suff. इय*)
Vēdorūm gnarus Brāhmaṇus. HIT. 123. 16.

श्लक्षण *tenuis, mollis, lenis, suavis.* N. 5. 6. 8. 12. 19. 1.

श्लङ्क् 1. *A. i. q.* श्रङ्क्.

श्लङ्क् *id. Vid. श्रङ्क्.*

1. श्लय् 1. *p. i. q.* 2. श्रथ्.

श्लय् 10. *p. i. q.* 3. श्रथ्.

श्लथ (*r. 2. श्लय् s. म्र*) laxus, relaxus, solutus. RAGH. 9. 36.

श्लाख् 1. *p. i. q.* शाख्.

श्लाघ् 1. *A.* (fortasse *e आव्*) Them. Caus. *r. श्रु, mutato र् in*
ल् *sicut in श्लथ् = श्रथ्, व् in घ्*, v. gr. comp. 19. et cf.
Pott I. 233.) 1) superbire, se jactare, gloriari *aliquā re,*
c. instr. MAH. 2. 2121.: परेषाम् एव यशसा श्लाघसे
त्वं सदा; 4. 1160.: त्वया परिषदो मध्ये श्लाघते सः;
2) *c. dat.* adulare, blandiri. BHATT. 8. 72.: श्लाघमानः
परख्वीभ्यः: — *Caus.* laudare. HIT. 61. 6.: तद्वाक्यं श्ला-
घयित्वा. (Cf. hib. *sleigh* «adoration», *sleachd* *id.*,
sleachdaim «I kneel, stoop, adore».)

श्लाघा *f.* (*r. श्लाघ s. श्रा*) laus. UR. 60. 1.

1. श्लिप् 1. *p. i. q.* श्रिप्.

2. श्लिप् 4. *p.* *Praeter. multifor.* श्रिलिक्षम् et श्रिल-
पम्. 1) amplecti. GITA - Gov. 1. 44.: श्रिलिप्यति
काम् श्रापि चुम्बति काम् श्रापि. 2) applicare, adjungere,
conjugere. SAK. 62. 1.: ना तिश्लिष्टः सन्धिर्
श्रस्य मृणालबलयस्य; HIT. 24. 5.: सुश्लिष्टेन सन्धि-
ना. (Fortasse श्रिलप् e श्लुप्, debilitato *u* in *i*; cf. germ.
vet. *SLU-Z* claudere, lat. *clau-do, clav-is*, gr. *κλείω,*
κλεί-ς, κλει-δός, κλει-ός; hib. *crios* «belt, girdle, cinc-
gle, band».)

c. श्रा 1) amplecti. A. 4. 6.: माम् ... श्राश्लिप्यच पुनः
पुनः; 9. 16.: इतरेतरम् श्राश्लिप्य. — ATM. MAH. 1.
3040.: पितुर् श्राश्लिप्यते ऽङ्गानि. 2) appropinquare.
A. 6. 12.: पुरम् श्रासुरम् श्राश्लिप्य. Se applicare. R.
Schl. II. 96. 22.: सीता ... वित्रस्ता रामम् श्राश्लिपत्.

c. श्रा *praef. सम्* 1) amplecti. MAH. 3. 10043.: समाश्लि-
पचा 'सकृद् ऋष्यशृङ्गम्. 2) applicare, admovere. A.
6. 8.: रथन् तन् तु समाश्लिप्य.
c. सम् amplecti, applicare, conjungere, *c. instr.* उरसा
pressare *aliquem* ad pectus. R. Schl. I. 10. 28.: ताव्

अन्योन्याङ्गलिङ्गं कृत्वा स्नेहात् संश्लिष्यचो रसा. —
Caus. vel cl. 10. conjugere. MAH. 2.735.: तवे मे पुत्र-
शकले दृष्टवत्य् अस्मि धार्मिक । संश्लेषिते मया दै-
वात् कुमारः समपद्धतः.

c. उप Caus. cohibere, inhibere, sistere. UR. 9.7.: रथम्
उपश्लेषय.

3. श्विप् 10. p. (proprius Caus. praeced.) conjugere (v.
2. श्लिप् prael. सम्).

श्लोक् 1. a. (सङ्गते क. वर्दने सर्जने v.) conjungere, com-
ponere; relinquere, creare.

श्लोक् m. (r. श्लोक् s. श्र) stropha. N. 15.9.

श्लोण् 1. p. i. q. श्रोण्.

श्वङ्क् 1. a. i. q. अङ्गक्, श्लङ्कक्.

श्वच् 1. a. (scribitur श्वच्) id.

श्वठ् 10. p. श्वाठयामि i. q. 2. श्वठ्. Cf. स्वठ्.

श्वान् 10. p. (scribitur श्वठ्) id.

श्वन् m. (in casibus debilissimis श्वन्, v. gr. 225.) canis.
(Gr. κύων, κυνός = श्वन्; lat. canis-s, ejecto o vel u,
addito i, sed gen. pl. can-um a primitivo Them. in n, si-
cut juven-um a juven = युवन्; lith. nom. szū = श्वा,
gen. szun-s = श्वन्, v. gr. comp. 139.; hib. nom. cu,
gen. et pl. coin; goth. hund-s, Them. hunda, adjecto da;
russ. sobaka pro sbaka, cf. med. σπακα apud Herod.
«τὴν γὰρ κύνα παλέσθι τι σπάκα Μῆδοι», pers. گو-
seg, zend. nom. աղայ ՚pā, acc. եզրաղայ ՚pāne-m,
(v. gr. comp. 50.).)

श्वध् 10. p. (ut videtur, Denom. a sq.) perforare.

श्वभ् m. caverna, specus. HIT. 12.8.

श्वल्, श्वष् 1. p. (वेगे) currere.

श्वल्क् 10. p. (भाषे) loqui.

श्वश् m. (ut videtur, e स्वश्वर्, quâ formâ nituntur cognatae
linguae, e स्व suus et श्वर् vir, v. श्वर् et स्वजन cognatus,
स्वस् e स्वस्त्री soror, Pott I. 126., Benfey II. 175.
176.) socer. N. 25.2. (Goth. svaihra, Them. svaihran,
cum ai pro i ex a, v. gr. comp. 82.; germ. vet. suehur,

Them. suehura, slav. svekr, lith. szeszur-s pro szeszura-s
mariti pater; cambro-brit. ցւեգրաւ; lat. socer e suoer,
gr. ἑκύρος.)

श्वश् f. (ut videtur, a श्वश् abjecto श्र, transposito उत् in
रू. producto उ, sicut e. c. in भोत् f. a भोर्, v. gr. 244.)
socrus. SA. 3.20. (Vid. श्वश् et cf. lat. socrus, gr. ἑκυ-
ρα = श्वश्; goth. svaihrð(n), germ. vet. suigar, cam-
bro-brit. ցւեգր, slav. svekrov; fortasse lith. սշաւէ (uo-
szawē) mariti socrus e szuoszawē.)

1. श्वस् 2. p. श्वसिमि (v. gr. 354.) interduni 1. a. praet.
mltf. श्वशसिपम् et श्वशसम्. 1) spirare, spiritum
ducere. RIGV. 65.5.: श्वसित्य् श्वसु हनो न सोदनः;
BH. 5.8.: श्वसन्; HIT. 34.6.: श्वसन् श्रपि न जीवति;
MAH. 3. 12544.: श्वसमाना हवा "शुगाः". 2) suspirare,
gemere. IN. 5.51.: स्फुरदोषो स्वसन्तो; vid. praeſ. नि-
— Caus. recreare, reficere. R. Schl. II. 8 i. 18.: श्वासिता
सेना वत्स्यतो भां विभावरोम्. (Huc traxerim lat.
spiro cum p pro v, sicut semper in Zend. ՚p = श्व, de
r pro s vid. gr. comp. 22. Etiam queror, ques-tus huc
trahi posset, ita ut a gemendo dictum sit, v. Pott I. 280.)

c. श्रा respirare, se recolligere, se recipere ex timore, moe-
rore. BHATT. 4.38.: श्राश्वसिहि मा रुदः; MAH. 3. 690.:
श्राश्वसध्वम् मा भोः कार्या. — श्राश्वस्ति qui respiravit
etc. SA. 6.8.: तौ पुनर् श्राश्वस्तौ. — Caus. 1) facere
ut quis respiret, animum recipiat. MAH. 1. 5406.: कु-
न्तोम् श्राश्वसयामास प्रेष्याभिश् चन्दनोदकैः.
2) animum alicui facere, alcjs animum confirmare, con-
solari. BH. 11. 50.: श्राश्वसयामासच भीतम्; N. 11.
10.: विलपन्तों समागम्य ना "श्राश्वसि".

c. श्रा praeſ. प्रति id. R. Schl. II. 51.2.: प्रत्याश्वसिहि; 58.
1.: प्रत्याश्वस्तो यदा रजा मोहात्.

c. श्रा praeſ. सम् id. N. 11.29.: सा दृद्धे व समाश्वसत्;
73.: समाश्वसिहि मा श्रुचः. — Caus. i. q. श्राश्वसया-
मि. N. 11.29. R. Schl. I. 17.29.

c. उत् 1) spirare. MAN. 3.72.: उच्छृतन् न स जीवति;
R. Schl. I. 64.18.: ना च्छृसियामि नंवत्सरशतानि;
20.: अनुच्छृसन् अभुज्ञानः. 2) suspirare, gemere.

- BHATT. 14.55.: उच्छव्यास दोना; DR. 6.25.: मुड्र मु-
ड्र व्यालवद् उच्छ्रूसन्तः.
c. नि suspirare, gemere. BHATT. 6.34.: न्यश्वतीचा "य-
तम् मुडः"; MAH. 1.5901.; v. sq.
c. नि praeſ. वि id. N. 18.7.: विनिश्चस्य बङ्गशो रुदि-
त्वाच; MAH. 3.14759.
c. निस् id. H. 1.49.: निःश्वसन् दोनमानसः; R. SCHL. II.
23.2.
c. निस् praeſ. वि id. DR. 5.25.
c. परा concedere, committere. MAH. 3.17011.: त्वयि ...
पराश्वस्य ब्राह्मणस्या भिराधनम्.
c. वि confidere. HIT. 24.9.: यो विश्वसिति शत्रुघु; R. II.
Schl. 12.67. — Cl. 1. p. MAH. 3.17310.: कस् तस्य वि-
श्वसेत्; 5.453.: मयि विश्वसेः — विश्वस्त् confidens,
securus, liber a metu. H. 1.50.2.25. — Caus. confidere
facio, securum reddo. HIT. 79.5.121.9.
2. श्वस् cras. N. 28. 25. (Lat. *cras*, mutato *o* in *r*, v. gr.
comp. 20. 392.)

श्वसन् I. m. ventus. AM. II. n. 1) spiratio, respiratio.
2) gemitus.

श्वसन् (f. श्वस् s. स्रुति तन) crastinus. (Lat. *crastinus*.)
आपद् m. (ut mihi videtur, BAH. e श्वन् canis producto स्रुति
cf. श्वादन्त apud Wils. - et पद् pes) bestia rapax in universum. N. 15.18.

श्वस् m. (r. श्वस् s. स्रुति) spiritus, halitus. SA. 5.17.

श्वि 1. p. श्वयामि, praeſ. mlſſ. अश्वयिषम् (gr. 403.), स्रुतिम् (gr. 416.) et अश्विश्वियन् (gr. 423.), praeſ. redupl.
शिश्वय, शिश्वाय vel श्रुशाव, श्रुशाव, a correptā formā
श्रु (PAN. VI. 1. 30.), prec. श्रूयासम्; pass. श्रूये (gr.
426.), part. श्रून्. 1) crescere, accrescere, tumescere.
RIGV. V. 74.6. (v. Westerg.): ते स्वेन श्रवसा श्रूषुवुः,
producto ऊ in syll. redupl., ita श्रूषुवत् qui crevit, tur-

gidus, magnus. RIGV. 64.15.: श्रूषुवांसम्. — Caus.
facere ut crescat, augere. RIGV. 54.7.: श्रूषुवत्. (Lat.
crescere, mutato *o* in *r*, sicut in *cras* = श्वस्, v. gr. comp.
20.; cu-mulus, nisi pertinet ad चिः; gr. κύω, κύμα,
κύμα, κυῖσκω, κύτος, v. श्रून्य; fortasse κίων e κίων;
cf. Benfey II. 164. sq. Huc etiam traxerim germ. vet.
wi-t amplus, latus, vastus = श्वित, sicut regularis parti-
cipii pass. forma sonaret, abjectā consonante initiali, si-
cut in wiž albus, v. श्वेत. Cf. etiam hib. *cinneas* «growth,
increase», *cinneachdin* id. Fortasse lat. *coma*, gr. νό-μη
e *cu-ma*, κύ-μη a crescendo dicta (v. रेमन्, शिरोहृ,
वृद्ध), nisi pertinent ad क, v. केश.)
c. वि crescere, tumescere, se dilatare, extendere, diffun-
dere. RIGV. 92.12.: व्यश्वैत् (उपाः); 113.15.: प्रथमो
'पा व्यश्वैत्.

श्वित् 1. a. album esse. (Fortasse primitive splendere, v.
श्रुष्टि, रजत् et cf. lith. *szwēciu* - euphon. pro *szwētiu* -
luceo, infin. *szwēs-ti* e *szwēt-ti*; fortasse *swēta-s* m. mun-
dus a lucendo dictum sicut लोकः; slav. *svit-a-ti* illuces-
cere, *svjet* lux, mundus, κόσμος; lith. *kaičiu*, euphon.
pro *kaitiu*, ad ignem appono, *kaitinu* calefacio, *kais-tu*
calefio e *kait-tu*, praet. *kaitau*; v. श्वेत, श्विन्द्र.)

श्विन्द्र् 1. a. (scribitur श्विन्द्र्) i. q. श्वित्. (Cf. श्वित्, चन्द्र्.
Huc vel ad चन्द्र् trahi potest island. vet. *hita*, *hiti*
fervor, calor, *heit* fervidus, germ. vet. *hiza*, *heiz*, no-
strum *Hitze*, *heiss*. Ad चन्द्र् etiam trahi potest lat. *ca-
leo*, gr. κύλεος, mutato *d* in *t*.)

श्वेत् albus. (Vid. श्वित्, श्विन्द्र् et cf. goth. *hweit-s* albus,
Them. *hweita*; fortasse *hwaitei* triticum a colore dictum;
germ. vet. *huiz* albus, saepius *wiž*, sax. vet., anglo-sax.
et island. vet. *hoit*, nostrum *weiſs*; lith. *kwēty-s*, gen.
kwēcio triticum.)

प

पद् v. घष् (gr. 74. et 256.).

पद्मचरण m. (sex pedes habens, BAH. e पद् et चरण)
apis. SAK. 15.2. Vid. sq.

पद्मपद् m. (BAH. e पद् sex et पद् pes) id.

पद्मण m. eunuchus. IN. 5.50.

पष् (in initio comp. et nom. acc. पद्, v. gr. 74. et 256.)

sex. (पूर्वे क्षम् mutilatum esse videtur, cf. zend. **મુલ્લાસ્ત્ર** *cvas*, lat. *ser.*, gr. ἔξις, auglo-sax. *sex*, germ. *sehs* e *sihs*, goth. *saihs* pro *sihs*, lith. *szeszi* (n. m. pl., fem. *szezios*), slav. *s'es-tj* (subst. fem.), cambro-brit. *chwech*, armor. *chuech*, hib. *se* 6, *seas-gat* 60, v. gramm. 314., Pictet p. 141.)

पष्टि (a पूर्वे ति pro दशति, v. gr. comp. 320. annot.) sexaginta.

पष्टिवर्षिन् (a पष्टिवर्ष sexaginta anni suff. इन्) sexaginta annos habens. H. 1. 13.

पष्टिहायन (BAH. e पष्टि et हायन annus) id. H. 4. 23.

पष्टि (a पूर्वे था) sextus. (Zend. *estva* pro *cvesta*, lat. *sextus*, gr. ἕκτος, goth. *saihsta(n)*, lith. *szeszta-s*, slav. *s'estyli*; hib. *seiseadh*, v. gr. comp. 322.323.)

पाठ्गुण्ण *n.* (a पाठ्गुण् sex qualitates, proprietates, rationes, e पूर्वे गुण secundum Wils. «one of six expedients in government, as, peace, war» etc., suff. ग) *Abstractum τοῦ पाठ्गुण्*. HIT. 119.

पोउश (f. ई, v. gr. 259.) sextus decimus. A. 11. 3.

पोउशक *Adj.* (a पोउशन् s. क, cf. पञ्चक a पञ्चन् apud Wils.) sedecim generum, sechzehnartig. HIT. 130.20.

पोउशन् (v. gr. 354. ann. 1.) sedecim.

1. ठिव् 1. *p.* (in tempp. spec. vocalem producit; *part. pass.*

पूर्यूत्, gerund. द्वेवित्वा et पूर्यूत्वा) spuere. (Fortasse ठिव् pro स्थिव् e स्थिव् vel स्थिव्; cf. germ. vet. *SPIW*, *spiw-i-t* spuit = द्वोवति, lat. *spuo*, correpto *iv* in *u*; gr. πτύω per metath. e σπύω, mutato σ in τ sicut e. c. in ἄρντος, v. कृत्त; lith. *spjau-ju* spuo, fut. *spjau-su*.)

c. नि despuere. MAH. 3. 11797.: न्यद्वोवद् आकाशगतो महर्पत् तस्य मूर्धनि; BHATT. 14. 100.: रात्रसाम्य नितिठिवुः (रत्नम्). — *Part. pass.* निष्ठूर्यूत्. MAN. 4. 132. RAGH. 2. 75.

c. नि praeſ. अव् id. MAN. 8. 282.

2. ठिव् 4. *p.* द्वोव्यामि (v. gr. 331^a). i. q. 1. ठिव्.

द्वीव् 1. *p.* id.

c. नि despuere. MAN. 5. 145.: निष्ठोव्य.

स

स 1) Stirps nominat. sing. masc. pronominis तत् - v. gr. 266. - unde Fem. सा. 2) *in initio compositorum cum.* H. 1. 45. 46. (De pron. स v. p. 147. s. v. 1. तत्, cf. etiam lat. *sum eum, sam eam, sos eos, sapsa* = *sa ipsa*. Cf. etiam priorem partem graeci σημερον et σητεσ, v. gr. comp. 345. Ad stirpem pronom. स nunc retulerim etiam partem priorem vocis सम्प्रति nunc, hoc tempore, ita ut proprie *versus hunc* vel *hoc* significet; cf. lat. *sem* in *sem-per*, v. सदा. Cum praep. स cf. lith. praep. insep. *sa*, e. c. in *sa-darbininkas* socius operis, *συνεργός*, *sa-karawis* socius pugnae; *su* tam simpl. quam in comp. cum, nisi hoc sicut gr. *τύν* nititur cognatā formā सम् q. v.; slav. ए स' ad स, ए सु autem ad सम् retulerim, v. gr. comp. 255.ग; gr. *σα* in *σα-φής* (cf. φάος, φῶς), ए in comp. ut ए-λοχोς, ए-κεटिस, ए-κοίτης, ए-δελφोς, sicut scr. सोदर e स + उदर; fortasse goth. *ga-cum* -

nostrum *ge* - in comp. ut *ga-vaurstva* *συνεργός*, ortum est e स vel सम्, mutatā sibilante in gutturalem; v. Grimm II. 735. et 1018. Vid. सम्, सह.)

संयत v. यम् praeſ. सम्.

संयम m. (r. यम् praeſ. सम् coërcere s. अ) domitus, re-frenatio, sedatio. BH. 4. 27.

संयमन (r. यम् praeſ. सम् coërcere s. अन) 1) *n.* id. SA. 3.20. 2) *m.* domitor. SA. 5.65.

संयमिन् (a संयम s. इन्) sedatione *perturbationum animalium* praeeditus. BH. 2.69.

संयन्त्रित (a संयन्त्र vinculum - r. यम् praeſ. सम् s. त्र - s. इत) vinculis adstrictus. UR. 16. 4. *infr.*

संयुग m. (r. युज् conjungere praeſ. सम् s. अ) bellum. A. 10.60.

संयोग m. (r. युज् jungere praeſ. सम् s. अ) conjunctio. BH. 6.23.

संरभ *m.* (r. रम् praeſ. सम् irasci, inserto म् s. ऋ) ira. N. 13.31.

संवत्सर *m.* (e सम् et वत्सर q. v.) annus. SA. 2.23.

संवरण *n.* (r. कृ praeſ. सम् s. ऋन) occultatio. UR. 84.5.

संवर्धन *n.* (r. वृध् praeſ. सम् s. ऋन) incrementum, auctus, successus. UR. 60.8.

संवाद *m.* (r. वद् loqui praeſ. सम् s. ऋ) colloquium.

संवास *m.* (r. वस् praeſ. सम् s. ऋ) cohabitatio. HIT. 124.8.

संविद् *f.* (r. विद् praeſ. सम्) conventus, conuentum, pactum. MAN. 8.219.

संवीत *v. r.* व्ये praeſ. सम्.

संशय *m.* (r. शी praeſ. सम् s. ऋ) dubium. H. 10.15.16.

संशयित (a praec. s. इत) dubiosus. BR. 2.30.

संशुद्धि *f.* (r. शुध् praeſ. सम् s. ति) purificatio. BH. 16.1.

संश्रय *m.* (r. श्रि ire praeſ. सम् s. ऋ) 1) congressus, conuentus. N. 20.41. 2) refugium. IN. 1.22.

संसद् *f.* (r. सद् ire praeſ. सम्) coetus. N. 17.36.13.10.

संसर्ग *m.* (r. सृज् praeſ. सम् s. ऋ) congressio, conuentus, conuentio, consociatio, permixtio. HIT. 28.18.10.13.

संसार *m.* (r. स् ये ire praeſ. सम् s. ऋ) mundus, terra, mortallum habitatio. HIT. 4.19.33.14. BH. 16.19.

संसिद्धि *f.* (r. सिध् perficere praeſ. सम् s. ति) perfectio. BH. 3.20.6.37.

संसुप्त *v.* स्वप् c. सम्.

संस्कार *m.* (r. कृ praeſ. सम्, adjecto स् euphon., s. ऋ)

1) ornatus, ornamentum. HIT. 4.1. 2) consilium, propositum. HIT. 112.5.

संस्कृत *v.* कृ praeſ. सम्.

संस्त् 2. p. (स्वप्ने) dormire. *Vid.* सस्.

संस्तोष *v.* स्त् praeſ. सम्.

संस्थ (r. स्था stare, esse, praeſ. सम् s. ऋ) qui est unā cum aliquo, in praesentiā alicujus, conjunctus. BR. 3.13. DR. 8.42. BH. 6.15.

संस्था *f.* (r. स्था stare, esse, praeſ. सम्) 1) status. 2) forma, similitudo.

संस्थान *n.* (r. स्था praeſ. सम् s. ऋन) actio standi, versandi, morandi. HIT. 61.2.

संस्थापन *n.* (a स्थापय् Caus. r. स्था stare praeſ. सम् s. ऋन) actio stabiliendi, confirmatio. BH. 4.8.

संस्थित (a संस्था s. Taddh. इत, v. gr. 652.) formâ praeditus, in fine comp. e. c. वराहसंस्थित apri formâ praeditus. A. 3.18., कौरातसंस्थित Kairāti formâ praeditus. A. 3.20.

संस्थिति *f.* (r. स्था praeſ. सम् s. ति) actio standi, exstandi, consistendi. HIT. 15.16.

संस्पर्श *m.* (r. स्पृश् tangere praeſ. सम् s. ऋ) contactus. BH. 5.22.

संहत *v.* हन् c. सम्.

संहतत्व *n.* (a praec. s. त्व) conjunctio, copulatio. HIT. 117.9.

संहति *f.* (r. हन् praeſ. सम् s. ति) id. HIT. 14.6.

संहर्तृ *m.* (r. हर् praeſ. सम् s. तृ) evensor, subversor, extinctor. UR. 83.17.

संहार *m.* (r. हर् praeſ. सम् s. ऋ) deletio, extinctio, disolutio, eversio. A. 8.22. (ubi cum ed. Calc. संहारः pro सङ्घ्रामः legendum); IN. 3.3. *Vid.* संहर्तृ.

संहित *v.* धा praeſ. सम्.

सकल (BAH. e स cum et काला pars, portio) totus. M. 44. (Fortasse lith. *cz'ielas* totus, russ. ЦЕЛЫЙ *zielyi* id., slav. ЦЕЛЬ *ziel* sanus, v. Mikl. p. 104.; polon. *saly*, *salki* totus; fortasse goth. *hail-s*, Them. *haila* salvus, sanus, abiecta syllabâ initiali; island. vet. *heil*, anglo-sax. *hal*; ita lat. *salveus* convenit cum scr. सर्व q. v.)

सकातर (BAH. e स cum et कातर n. confusum, turbatum, perplexum) stultus. N. 13.18.

सकाम (BAH. e स cum et काम optatum) optati compos., felix, laetus. H. 1.45.

सकाश *m.* (e स cum et काश a r. काश् splendere s. ऋ) propinquitas, praesentia. N. 1.21.24.2.

सकृत *Adv.* (ut mihi videtur, e demonstr. स, quod hac in comp. unus significat, et कृत् faciens) semel. SA. 2.26.

(Cum priore hujus compositi parte cf. lat. *se*, *si*, *sim*

(cum signo acc. = सम् v. स), gr. ἀναντόνος *vocum se-mel, sim-plex, ἀ-πλεύσις*. Cum कृत् e कर्त् cf. lith. subst. *kartas* vicis, e. c. विनान् *kartan* (acc.) semel, dū *kartubis* (acc. du.), *tris kartus* (acc. pl.) ter, v. gr. comp. 325. 308. annot. et librum meum *Über die Verwandtschaft der malayisch-polynesischen Sprachen mit den indisch-europäischen* p. 9.)

सत्ता v. सङ्ग्, सञ्च.

सत्ति f. (r. सञ्च s. ति) i. q. सङ्ग्.

सत्तिमत् (a praec. s. मत्) i. q. सङ्गिन्. HIT. 118.3.

सकिंथ n. femur. AM.

सखि m. *in fine comp.* (v. sq. et gr. 681.) amicus. UR. 2.3. 86.16.

सखि nom. *vocis* सखि (ut videtur, pro सखात्, a Them. सखि, unde alii casus fortes, vocativo sing. excepto, derivantur, v. gr. min. ed. 2. §.168.)

सखि m. (anom. v. gr. min. ed. 2. §.168.; ut videtur, a r. द्या, correpto या in इ, praef. स pro सम्) amicus. IN. 3.6. *Etiam de feminis.* BR. 1.25.

सखी f. (a सखि signo fem. ई) amica, socia. N. 1.10. MEGH. 76.86.92.101.

सखै v. सखा.

सग् 1. p. (संवरणे क. संवृत्तौ r.) tegere. (Cf. gr. ΣΑΓ, σάττω, σάρξ, σάγη, σάγμα. σεσαγμένος.)

सगोत्र (e स et गोत्र) propinquus, cognatus. MAN. 9.190.

सघ् 5. p. (हिंसे) ferire, occidere. RIGV.31.3.: असन्नोर् भारम्, quod Ros. vertit «attulisti apparatus» Westerg. (s. r.) «occidisti hostem». (Fortasse सन्नोमि cohaeret cum हन् (unde e. c. घन्नित् occidunt), ita ut स sit pro सम् et न्नोमि pertineat ad cl. 8. Si vero असन्नोर् attulisti significat, conferendum est cum सह् ferre.). Nancisci (?). RIGV.57.4.: न त्वद् अन्यः … गिरः सघत् «non sane aliis praeter te cantilenas nanciscitur».

सङ्कुट angustus. AM.

सङ्कर m. (r. कृ प्राफ. सम् s. अ) permixtio, colluvies, *praesertim hominum ordinum* (वर्णनाम्). BH. 1.41.

सङ्कल्प m. (r. कृत् fieri प्राफ. सम् s. अ) 1) consilium, pro-

positum. N. 9.26. SA. 4.17. BH. 4.19. 6.2.4. 2) mens, animus. N. 24.50.

सङ्काश (r. काष्ठ splendere praef. सम् s. अ) similis. II.3. 9. A. 10.28.

सङ्कीर्ण v. कृ c. सम्.

सङ्कुल (r. कुल् implere, accumulare praef. सम् s. अ) 1) impletus, plenus. N. 12.111. 2) admixtus. N. 13.13.

सङ्केत m. (r. केत् praef. सम् s. अ) 1) constitutus congressus, conventus; conveniendi tempus dictum. UP. 44. v. sq. 2) cogitata signis expressa. Lass. 7.5.

सङ्केतक m. (a praec. s. क) id. sgnf. 1. UP. 35.37.

सङ्कोच m. (r. कुच् praef. सम् s. अ) curvatio, flexio, contractio. HIT. 90.5.

सङ्क्षय m. (r. क्षि perire praef. सम् s. अ) occasus, interitus, ruina. N. 17.42.13.9.

सङ्क्षय m. (r. क्षित् conjicere praef. सम् s. अ) actio in brevius contrahendi, breviandi, decurtandi, amputandi, e. c. narrationem.

सङ्क्षेपतस् Adv. (a praec. s. तस्) breviter. SA. 2.20. A. 1. 13.

सङ्क्षेप m. (r. क्षुभ् agitare s. अ) agitatio, quassatio. IN. 5.9.

सङ्क्षय n. (ut videtur, a r. द्या praef. सम् s. अ) pugna. AM. VIII. 2.73.

सङ्क्षया f. (r. द्या praef. सम्) 1) cogitatio, deliberatio, consideratio. AM. 2) numerus. HIT. 115. 4. *in fine comp. BAH.*

सङ्क्षयान n. (r. द्या dicere praef. सम् s. अन) numeratio. N. 20.26.

सङ्ग m. 1) (r. सञ्च s. अ) propensio, desiderium, cupiditas. IN. 4.3. BH. 2.47.48.62.14.6. 2) (r. गा प्राफ. सम् s. अ) conventus, congressus. AM. III.3.29.: मेलके सङ्ग-सङ्गमी; H.41.18.

सङ्गति f. (r. गम् ire प्राफ. सम् s. ति, v. euph. r. 95.) congressus, conventus. Instr. सङ्गत्या fortuito (?). BR. 1.2.

सङ्गम m. (r. गम् ire प्राफ. सम् s. अ) congressus, conventus. N. 1.31. SA. 5.46.

सङ्गमन n. (r. गम् प्राफ. सम् s. अन) congressus, conventus. 46*

सङ्गमनीय (a praec. s. ईय) ad congressum, conventum pertinens. UR. 75.5.: सङ्गमनीयो मणिः (l. 9. सङ्गम-मणिः).

सङ्ग्र m. (ut videtur, a सङ्ग s. र) 1) promissum. IN. 4.12. 2) pactum, conventum. 3) pugna. 4) infortunium. (AM. प्रतिशांगिसंविदापत्सुः)

सङ्गिन् (a सङ्ग q. v. s. इन्) propensus, cupidus, studiosus, addictus. BH. 3.26.

सङ्ग्रहम् m. (r. ग्रहू praeif. सम् s. अ) comprehensio, complexio. BH. 8.11.18.18. Collectio, accumulatio. HIT. 91.2.3.

सङ्ग्रहण n. (r. ग्रहू praeif. सम् s. अन) 1) actio circumcludendi, includendi, *Einfassung*. HIT. 55.21. 2) rectio equorum. N. 23.10.

सङ्ग्राम् 10. p. (ut videtur, Denom. a सङ्ग्राम q. v.) pugnare.

सङ्ग्राम m. (ut mihi videtur, a r. क्रम्, mutato क्र in ग्, praeif. सम्, s. अ, vid. समिति, समर) pugna. DR. 8.46.

सङ्ग m. (r. हन् praeif. सम्, mutato हू in ग्, abjecto अन्, suff. अ, sicut ज a इन्, v. gr. 645. suff. अ; v. संहति, सङ्गात) turba, gressus, caterva, multitudo. DR. 5.18. A. 9. 21. IN. 5.25.

सङ्गशस् (a praec. s. शस्) catervatim. Vid. शतसङ्गशस्.

सङ्गात m. (a घातय् Caus. r. हन् praeif. सम् s. अ) congeries, turba, multitudo. H. 2.7.

सच् 1. a. in dial. Vēd. etiam 3. p. cum इ pro अ in syllabā redupl. (cf. gr. 327.) 1) sequi. RIGV. 38.8.: वत्सन् न माता सिपत्ति «vitulum veluti mater, ita fulmen Marutes sequitur. 2) obsequi, obedire, c. acc. vel gen. RIGV. 59.6.: यम् पूर्वा वृत्रहणं चचन्ते «quem mortales Vritrae occisorem venerantur; 60.2.: अस्य शासुर उभयासः सचन्ते «hunc dominantem Agnim ambo collunt». 3) favere. RIGV. 1.9.: सचस्वा नः स्वस्तये (felicitatis causā); 18.2.: स नः सिपकु यस् तुरः (celer). (Cf. सञ्च, सप्, सञ्च, सेक्, सञ्च, सञ्ज्, lith. *seku* sequor, heb. *seichim* «I follow, pursue, attack», *seicin* «a pursuit, following»; lat. *sequor*, gr. ἔπομαι,

mutatā guttural. in labial. sicut in sanscr. सप् sequi.)

c. अभिः i. q. simpl. v. Westerg.

सचिव (ut videtur, a r. सच्) consiliarius. SA. 1.36.

सञ्च् v. सञ्च्.

सञ्ज् 1. a. interdum p. (a grammaticis scribitur पञ्ज्, v. gr. 109. 110^b.) सञ्जामि सञ्जे (fortasse per assim. e सञ्यामि, सञ्ये, ita ut proprie pertineat ad cl. 4. vel e Pass. radicis सञ्च् affigere ortum sit, v. gr. 493.503. et Westerg. s. r. सञ्च्) adhaerere, inhaerere, affixum, infixum esse. RAGH. ed. Calc. 4.47.: ससञ्जः ... मतेभक्टेषु फलरेणवः; SU. 3.16.: यत्र वा दृष्टिर न सञ्जाति दिवौकसाम्. TROP. deditum, addictum esse, c. loc. MAN. 6.55.: विषयेषु अपि सञ्जाति; MAH. 3.63.: न बज्जदेषु कर्मसु सञ्जान्ते बुद्धिमन्तः. Haerescere, haesitare, de voce. R. 2.58.11.: सञ्जामानया। उवाच वाचा रजानं स वाप्यपरिबद्धया; 60.4. — Caus. facere ut adhaereat, inde facere ut femina cum viro coeat. MAN. 8.362.: सञ्जयन्ति हि ते नारीः (schol. परपुरुषान् आनीय तैः स्वभार्याः संश्लेषयन्ते. (Vid. सञ्च् et cf. lat. *seg-nis*.)

c. अनु i. q. simpl. BH. 6.4.: न कर्मस्व अनुषड्जाते; 18.10.: न द्वेष्य अकुशलङ्कर्म कुशले ना नुषड्जाते.

c. प्र id. MAN. 3.125.: न प्रसञ्जेत विस्तरे (in plurimis eodd. प्रसञ्जेत; v. सञ्च् praeif. प्र et Haughtonii ann. ad h. l. et 6.55.).

c. सम् cohaerere. MAH. 2.917.: उभौ ब्राह्मिः समसञ्जेताम्. Adhaerere. MAH. 3.17228.: मृगस्य धर्षमाणस्य विपाणे समसञ्जात. Haerescere, haesitare, de voce. वाक् संसञ्जामाना. R. SCHL. II. 25.37.90.14.

सञ्ज (ut videtur, a r. सञ्ज् s. अ) paratus. SAK. 24.5.39. 2. infr.; HIT. 59.9.76.20.81.16.

सच् 1. a. (जटी) ire. Vid. सच्.

सञ्चय m. (r. चि colligere praeif. सम् s. अ) cumulus, acervus, multitudo. BH. 16.12.

सञ्चारक m. (Caus. r. चर् praeif. सम् s. अक) dux, ductor. HIT. 69.8.

- सज्ज** 1. p. (in comp. etiam सज्ज) figere, affigere. *Part. pass.* *praet.* सत्ता affixus. IN. 4. 1.: पार्थस्य चलुर उर्वश्यां
सत्ताम्. *Trop.* deditus, addictus. BH. 3. 25.: सत्ताः कर्म-
णि. *Vid.* सज्ज, सज्जिन्, सज्ज *et cf.* स्वज्ज.
c. अति praef. वि व्याप्तिपक्ता admixtus, commixtus, con-
junctus. MAN. 10. 25. (*vid.* व्याप्तिपङ्क apud Wils.).
c. अभि अभिपङ् maledicere, objurgare. MAH. 3. 1090.:
अभिषक्तो व्यु अभिपडेत्. *Vid.* अभिपङ्क apud Wils.
c. अव affigere. N. 5. 9.: तेपान् दृष्टिः ... तत्र तत्रा 'व-
सत्ता' भूत्. Suspendere. MAH. 3. 1692.: राजा ... अव-
सत्ता: पितुस् ते यद्य मृतः स्कन्धे भुजङ्गमः.
c. आ आसज्, आसज्ज affigere, imponere. MAH. 3. 16125.:
सुयोवस्य तदा मालाङ् हनुमान् कण्ठ आसजत्; R.
Schl. I. 74. 18.: स्कन्धेचा "सज्य परशुम्"; RAGH. 2. 74.:
भुजे ... भूयः स भूमेऽर धरम् आससज्ज; MAH. 1. 1955.:
अस्मास्व आसज्य रायकार्याणि. — आसत्ता affixus,
adhaerens, cohaerens. II. 4. 38.: ती ते दद्युरु आसत्तो.
Trop. deditus, addictus. BH. 7. 1.: मय् आसत्तामनाः. —
Caus. affigendum curare. RAGH. 6. 83.
c. आ praef. वि व्यासत्ता deditus, addictus, occupatus. UR.
64. 6.: स्वकार्ये व्यासत्ता.
c. आ praef. सम् affigere, suspendere, imponere. MAH. 1.
4418.: सज्जं राजा: स्कन्धे समासजत्; 1675.: तस्य
स्कन्धे मृतं सर्पङ् क्रुद्धो राजा समासजत्. *Trop.* tra-
dere. MAH. 3. 14702. MAN. 4. 257. समासत्ता deditus, addi-
ctus. R. Schl. II. 64. 9.: समासत्तास् त्वयि प्राणाः.
c. प्र *Pass.* addictum, deditum esse. MAN. 4. 16.: इन्द्रि-
यर्थेषु सर्वेषु न प्रसद्येत कामतः. *Vid.* सज्ज praef.
प्र.
c. वि suspendere. MAH. 2. 385.: गृह्यकैर उत्थमाना सा
(सभा) खे विषत्तो 'व शोभते.
सज्जा f. (r. शा nosse praef. सम्) 1) cognitio. BH. 1. 7.
2) animus sui conscious, mens sana. N. 21. 16. DR. 9. 13.
(in fine comp. बाह.). 3) nomen, appellatio. BH. 15. 5.
(in fine comp. बाह.).
सज्जित (a सज्जा nomen s. इत्, v. gr. 652.) nomine pra-
ditus, nominatus. BH. 8. 3.

- सद्** 1. p. (ग्रवयते क. ग्रंशके v.) pertinere *ad aliquid*,
partem esse *aliquius rei*.
सटा f. (r. सद् s. आ) critium fasciculus. DR. 9. 9.
सद्दृ 10. p. (निकेतनहिनावलदानेषु) habitare; ferire,
laedere, occidere; validum, potentem esse; dare.
सद् 10. p. साठयामि (शठार्य) i. q. 2. शद्.
सत् (fem. ई, Part. praes. r. अस् esse, v. gr. 365. et 594.)
1) qui est. II. 4. 3. BR. 3. 18. 2) bonus, probus, praeci-
pius. SA. 3. 12. BR. 2. 26. II. 1. 21. (Lat. *-sens*, *sentis* =
in *prae-sens*, *ab-sens*, acc. *-sentem* = सन्तम्, lith.
nom. m. *esaris*, f. *esanti*, acc. m. *esantin*; gr. ἔων, jon.
ἔών ex ἔστων, Them. ἔστοντ.)
सतत (ut videtur, multilatum e सन्तत part. pass. r. तन्
praef. सम्) aeternus. Acc. neut. सततम् Ado. semper,
aeterne. BH. 6. 10.
सततग m. (semper iens e सततम् semper et न iens,
v. gr. 686.) ventus (cf. सदागति). II. 1. 8.
सतोत्त्व n. (a सतो, fem. vocis सत्, suff. त्व) modestia,
pudor, castitas *feminae*. HIT. 29. 2.
सत्कार m. (r. कृ facere praef. सत् bonum s. अ) 1) hospi-
tium. N. 9. 9. 10. 2) curatio, cultus, veneratio; e. c. शरी-
रसत्कार corporis cultus. SA. 3. 20. a., देवसत्कार deo-
rum cultus. SA. 3. 20. b.
सतूत्र n. (ut videtur, a r. सद् s. त्र) sacrificium. *Scribitur*
etiam सत्र. UR. 83. 19.
सत्त्व n. (a सत् quod est, s. त्व) 1) mens, animus, animus
sui conscius. N. 16. 30. DR. 2. 13. 7. 15. 9. 22. A. 1. 7. 6.
20. BH. 2. 45. 10. 36. 2) animal. SAK. 24. 5.
सत्त्ववत् (a सत्त्व s. वत्) animans, animal. BH. 10. 36.
R. Schl. I. 41. 8.
सत्य (a सत् quod est suff. य, nisi potius a pron. स q. v.
suff. त्य, sicut तत्त्व a तत्) 1) Adj. verus. IN. 4. 12.
2) Subst. n. veritas. IN. 5. 45. (Cf. gr. ἔτεσις.)
सत्यता f. (a praec. s. ता) veritas, veriloquium, *Wahrhaftigkei*t. HIT. 24. 32.
सत्यवाच् (बाह. e सत्य verus et वाच् sermo) vernm ser-
monem habens, i. e. veridicus. IN. 4. 12.

सत्यसन्ध्य *Adj.* (*BAU.* e सत्य verus et सन्धा fides, promissum) qui vera promissa habet, qui stat promissis (*cf.* स्थिरसङ्कर). N. 12.56. SA. 1.2.

सत्र v. सत्रः.

१. **सद्** १. vel ६. *p.* (in tempp. special. substituit सोद्, part. pass. सन्न; in dial. Vēd. etiam cl. 2. unde सत्सि, v. praef. अा et cf. lith. *sēd-mi*) १) sidere, considere, *sincken*; *TROP.* tabescere, faticere, perire. MAN. 4.191.: पञ्चे गौर इव सोदति; N. 9.26.: सोदन्त्य अङ्गानि सर्वशः; 16.20.: न शोकेना 'पि सोदति; SA. 5.46.: सन्तो न सोदन्त; R. Schl. II. 41.8.: पुत्रशोकाभिनन्दनतप्तः स-साद गतचेतनः; MAH. 2.237.: राष्ट्रनन् सोदति; RAGH. 7.61.: सन्नशत्रुम्. २) considerare, sedem capere. RIGV. 13.9.: ब्रह्मिः सोदन्तु «in stragulo considunto». ३) sedere, commorari. RIGV. 14.11.: अग्ने यज्ञेषु सोदन्ति. — *Caus.* १) facere ut qu. sidat, cadat. DR. 8.29.: सादिताः सव्यसाचिना. २) pulsare, percutere. RAGH. 7.41.: यैः सादिताः (schol. हताः) ... तान् इव सामर्पितया प्रत्यागम्बुः. ३) ponere, collocare. RIGV. 15.4.: अग्ने देवां इहा "वह सादया त्रिषु योनिषु «Agnis! deos hue advehe colloca eos in locis tribus». (Goth. *SAT* sedere, *sita*, *sat*, *sētum*, v. gr. comp. 109^a.1). 605.; *satja pono* = *Caus.* सादयामि, gr. comp. 109^a.6); germ. vet. *SAZ* sedere, *sizu*, *saz*, *sāzumes*; *seiu pono*; lith. *sēd-mi* sedeo, *sodinu* planto; slav. *sjadū* consido, *xaříčouai*, *sad-i-ti* plantare = *Caus.*, v. gr. comp. 505.; lat. *sido*; *sedeo* nititur formā *Caus.* सादयामि; gr. 'ΕΔ, ἔδος, ἔδειμαι; hib. *suidhim* sedeo, *suidhiughaim* «I set, plant» = *Caus.* सादयामि, mutato य् in *gh*; *saidhe*, *saidhiste* «a seat». Vid. 2. सद्.)

c. अव sidere, tabescere, perire. SA. 5.47.: ना 'वसोदन्ति सन्तः; MAN. 4.187.: अवसोदन् अपि कुधा; HIT. 9.5.: अवसन्नायां रजन्याम्. — *Caus.* facere ut qu. sidat, tabescat; deprimere. BH. 6.5.

c. अव praef. वि *id.* MAH. 3.713.823.

c. अा १) considerare, *s'asseoir*. RIGV. 26.4.: अा ना ब्रह्मः

... सोदन्तु «in nostro stragulo considunto». २) sedere, assidere. RIGV. 12.4.: देवैरु आसत्सि ब्रह्मिपि.

c. उत् sidere, perire. BH. 3.24.: उत्सीदियुर इमे लोकाः; SU. 2.22.: उत्सन्नोत्सवयज्ञाच बभूव वसुधा; BH. 1.44. — *Caus.* उत्सादयामि destruere, evertere. BH. 1.43.: उत्साधन्ते ज्ञातिधर्माः.

c. उत् praef. प्र *Caus.* i. q. *Caus.* praec. MAN. 9.261.

c. उत् praef. सम् *Caus.* id. MAH. 3.88321.

c. नि १) considerare, *s'asseoir*, *sich niedersetzen*. N. 10.5. SA. 5.5.6.: निपसाद महोतले. — निपस्म (v. gr. 607.) adnitus, innitus *aliquā re*. UR. 68.13.: नोपस्कन्धनिषणम् तिष्ठति. २) आ sidere, tabescere. MAH. 3.333.: निपोदमानम्.

c. प्र १) propendere, favere, propitium esse. BH. 11.25.: प्रसोद देवेश; 31.: देववर प्रसोद; N. 12.130.: तथा नः ... मणिभद्रः प्रसोदतुः. — *Cum infin.* RAGH. 2.45.

— प्रसन्न propitius. H. 1.45.: प्रसन्नात् ते देवाः; R. Schl. I. 18.17.: प्रसन्नो ऽस्मि ते. — *Etiam A.* MAH. 1.

4700.: प्रसोदस्त्र. २) clarum, serenum fieri. MAN. 6.67.: वारि प्रसोदति; RAGH. 3.14.: दिशः प्रसेत्तु मरुतो वचुः. *TROP.* serenum, hilarem, laetum, alacrem animo fieri, exhilarari. MAN. 2.54.: वृद्येत् प्रसोदेच्च. — प्रसन्न clarus, serenus. N. 12.112.: नदोम् प्रसन्नसलिलाम्.

— *Caus.* *p.* propitium reddere. R. Schl. I. 66.24.: देव-गणान् सर्वान् तपसा हम् प्रसादयम्; MAN. 11.205.

A. 9.29. — *ATM.* supplicare, orare. BH. 11.44.: प्रसाद-ये त्वाम् अहम्; SA. 1.16.: प्रसादयामास पुनः क्षिप्रम् एतद् भवत्वं इति (v. gr. 458.); MAH. 1.4325.: प्रसादये त्वाम्; 3.1629. R. Schl. II. 62.7. (Cf. hib. *forsuidhe* «steady, mild, meek», *forsain* «I shine», *fursan* «flame of fire», *fursain* «evident», *fursannaim* «I kindle», v. Pictet p. 91.)

c. प्र praef. अभि १) *Caus.* propitium reddere, propitiare, placare. MAH. 3.14063. २) exhilarare, consolari. R. Schl.

II. 77.24.: सुमत्रश्च शत्रुग्नम् उत्थाया भिप्रसादयच्.

c. प्र praef. सम् favere, propitium esse. R. Schl. II. 26.34. — *Caus.* propitiare. MAH. 3.14039.

c. वि 1) sidere, tabescere, perire. MAH. 4. 1953.: सोद-
न्ति मम प्राणा मनो विश्वलतो व मे. 2) moerore,
dolore affligi, conturbari, perturbari, consternari, deli-
quium animi pati, animo linqui. MAH. 3. 448.: तं विषो-
दन्तम् आश्रय … अमार्यतः; 3075.: व्यसने त्वम्
महाराज न विषोदितुम् अर्हति; R. Schl. II. 77. 8.:
विष्टन् विषसाद् ह; 107. 19.: मा विषोद्; BH. 1. 28.
— विषम् (v. gr. 607.) perturbatus, consternatus. R. Schl.
I. 40. 24. 48. 25.: विषमवदनः; UR. 43. 3.: उर्वशी स-
ह सख्या विषमा. — Caus. moerore, dolore afficere,
conturbare, consternare. MAH. 3. 3076. 2. 718. R. Schl.
II. 7. 18. 53. 31. Vid. विषोद्, विषोदन्.

c. सम् i. q. simpl. MAN. 4. 33.: संसोदन् लुधा.

2. सद् 1. et 10. p. सदामि, साद्यामि ire. (Slav. *chod-i-ti*
ire, *is-chod* ἔχοδος (v. gr. comp. 255. m.); gr. ὁδός;
fortasse goth. *sandja* mitto, nostrum *sende* = Caus. in-
serta nasal, servato d propter antecedentem liquidam, v.
gr. comp. 90.)

c. आ 1) adire, aggredi, appropinquare. N. 10. 18.: आससा-
द सभोद्देशो विकोशङ् खड्म्; 13. 45.: पुरम् आसाद-
यन्; 17. 4.: इयम् आसादिता बाला तव पुत्रनिवे-
शने; H. 1. 15.: पथि गच्छन्तम् आसेतुः. Hostiliter ag-
gredi. H. 4. 2.: माम् आसाद्य उर्ध्वद्धे. — आसन् ag-
gressus, qui accessit, appropinquavit, propinquus. HIT.
38. 22.: डालासन्नतरः; 68. 11.: अत्रा "सन्ते सर्सि …
स्त्राति; pass. quem accessit aliquis, *inde* indutus, praedi-
tus (v. हृ praef. उप, अन्). NALOD. 1. 37.: स्वमायासन्.
2) obtinere. MAH. 3. 10472.: तासु पुत्रम् महोपतिः क-
च्चिन् ना "साद्यामास.

c. आ praef. आभि obtainere. MAH. 3. 17101.

c. आ praef. सम् adire, aggredi, appropinquare. N. 23. 25.:
समासाध्य पुत्री; MAH. 2. 553.: कृष्णन् द्रावत्यां समा-
सदत्; SA. 5. 5.

सदन n. (r. सद् ire s. अन्) domus, palatium. DR. 2. 4.

सदस् n. (r. सद् s. अस्) coetus, conventus. UP. 76. (Gr.
ἔδος, v. gr. comp. 128.)

सदा (a stirpe demonstr. स s. दा) semper.

सदागति f. (semper itionem habens BAH. e सदा
semper et गति itio) ventus.

सदातन (f. हृ, a सदा s. तन) sempiternus. AM.

सदश (f. हृ, e स q.v. et दृश, cf. gr. 287.) similis, c. gen.
N. 1. 27. 17. 5. c. instr. BH. 16. 15.

सदन् n. (r. सद् ire s. मन्) domus. (Cf. सदन.)

सद्यस् (ut mihi videtur, e stirpe demonstr. स et एयस्, quod
correptum esse censeo ex obsoleto दिवस् dies, v. दिव-
स et cf. अद्य hodie) statim, momento. UR. 90. 9.

सन् 1. p. सनामि (सम्भतौ) colere, venerari, amare.

2. p. a. सनोमि सन्वे (दाने) dare. In dial. Vedic. 1.
et 8. adipisci, obtinere. RIGV. 73. 5.: सनेम वाऽनं समि-
थेष्यु अर्यः «obtineamus in certaminibus cibum inimici»;
5. 9.: सनेद् इमं वाऽनम् इन्द्रः «Indras fruatur hoc ci-
bo»; 17. 6.: तयोरिद् अवसा वर्यं सनेम «eorum au-
xilio nos *divitiis* fruamur»; 100. 19.: अपरिहृत्वतः स-
नुयाम वाऽनम् «non afflicti fruamur cibo».

सना Adv. (ut mihi videtur, ex stirpe pronominali स q. v. s.
ना, sicut विना a वि) semper. (Cf. anglo-sax. *sin* id.
praesertim in initio comp.; germ. vet. *sin* id., v. Graff
I. 25., goth. *sin* τοῦ *sin-teins*; nisi pertinent ad सम्, lat.
sem-per.)

सनातन (sem. हृ, a praec. suff. तन) sempiternus, aeter-
nus, perpetuus. BR. 2. 4. M. 7.

सनाथ (BAH. e स cum et नाथ) conjunctus, praeditus. UR.
19. 4. inf. 54. 6. inf. 62. 11.

सन्तति f. (r. तन् praef. सम् s. ति) i. q. seq. MAH. 3.
8306.

सन्तान m. n. (r. तन् extendere praef. सम् s. अ) proge-
nies, stirps, posteritas. BR. 3. 10. SA. 1. 12. 5. 88.

सन्ताप m. (r. तप् urere praef. सम् s. अ) 1) aestus, calor.
2) moeror, sollicitudo. BR. 2. 1. SA. 1. 4.

सन्तोष m. (r. तुप् praef. सम् s. अ) animus contentus,
Zufriedenheit. HIT. 45. 14.

सन्दिग्ध v. दिग्ध praef. सम्.

सन्देह m. (r. दिग्ध polluere praef. सम् s. अ) dubium, du-
bitatio. BR. 2. 20.

सन्धा *f.* (r. धा ponere praeſ. सम्) 1) conjunctio. 2) status, conditio. 3) promissum, fides. *Praesertim in comp. BAH. invenitur, Adjectivum सन्धा autem, quod Wilso affert, non existere puto; cf. उपमा.*

सन्धान *u.* (r. धा praeſ. सम् s. अन्) 1) conjunctio. SAK. 5.5. HIT. 24.14. 2) actio imponendi *sagittam arcui*. SAK. 5.20.43.6.

सन्धि *m.* (r. धा ponere praeſ. सम् s. हृ) 1) conjunctio. 2) pax. HIT. 24.5.

सन्ध्या *f.* (r. ध्यै praeſ. सम्) 1) meditatio, contemplatio, *vid. ध्यानः*. 2) precatio quam tempore solis orientis et occidentis Indi faciunt. MAH. 1.1890.: सूर्यो इस्तम् उ-पगच्छति। सन्ध्याम् उपास्व; N. 7.3. ubi सन्ध्याम् अन्वास्त per «precationem fecit» vertendum (schol. Nil. अन्वास्त उपासितवान् i. e. fecit); R. Schl. II. 6.6. 3) diluculum. 4) crepusculum. H. 1.17.4.46.

सन्धत *v.* नम् praeſ. सम्.

सन्निकर्ष *m.* (r. कृप् c. नि praeſ. सम् s. अ) propinquitas. HIT. 8.9.

सन्निधान *n.* (r. धा c. नि praeſ. सम् s. अन्) 1) conjunctio. HIT. 7.17. 2) propinquitas. HIT. 18.15.

सन्निधि *f.* (r. धा ponere c. नि praeſ. सम् s. हृ) propinquitas. N. 4.21.

सन्निपात *m.* (r. पत् c. नि praeſ. सम् s. अ) 1) conjunctio, mixtio. 2) morbus quidam, Wils. «morbid state of the three humours».

सन्निभ similis (nisi potius Substantivum सन्निभा statuendum, quod *in fine compositorum BAH.* ponitur, simplex autem non conservatum videtur, a rad. भा splendere praeſ. सम् + नि) e. c. वनुधाधरसन्निभ montium similitudinem habens. H. 4.40. काञ्चनसन्निभ auri similitudinem habens. N. 17.8. vid. etiam N. 12.57. et SA. 5.26.

सन्निहित *v.* धा c. नि praeſ. सम्.

सन्ध्यसन *n.* (r. अस् deponere c. नि praeſ. सम् s. अन्) abdicatio, renuntiatio. BH. 3.4. (cf. सन्ध्यास).

सन्ध्यस्त *v.* rad. 3. अस्.

सन्ध्यास *m.* (a r. अस् deponere c. नि praeſ. सम् s. अ) 1) abdicatio, renuntiatio. BH. 5.1.6.2.18.1. 2) quod ponitur in ludo. N. 26.5.

सन्ध्यासिन् (a praec. s. इन्) abdicatione, renuntiatione praeditus. BH. 5.3.

सप् 1. *p.* sequi (?). RIGV. 67.4.: कृता सपन्तः «sacra obeuntes»; 68.2.: सपन्तो अमृतम् एवै: «adeuntes te immortalem procedentibus hymnis». (Vid. Westerg. et cf. सच् e सक्, gr. ἐπομαι, goth. sipóneis discipulus.)

सपन् *m.* hostis. N. 12.82.

सपदि *Adv.* (fortasse e स cum et पदि loc. vocis पद् pes) subito. RAGH. 5.75.

सप्तस्ति *f.* (a सप्तन् s. ति pro दशति, v. gr. 227. gr. comp. 320. annot.) septuaginta.

सप्तन् septem (gr. 256.; lat. *septem* a सप्तम् *septimus*, unde etiam slav. *sedmj*, Them. *sedmi* (v. gr. comp. 315.); goth. *sibun*; lith. *septyni*, n. pl. m.; fem. *septynios*; hib. *seacht*, mutatâ lab. in gutt. *sicut* in lith. *sekmas* *septimus*; cambro-brit. *saith*, armor. *sez*, zend. *hapta*, gr. ἑπτά.)

सप्तपर्ण *m.* (BAH. e सप्तन् et पर्ण folium) nomen arboris. Wils. «Echites scholaris». AM.

सप्तम (*f.* हृ, a सप्तन् s. म) septimus. (Lat. *septimus*, lith. *sekma-s* pro *sepma-s*, slav. *sedmyi*, germ. vet. *sibunto(n)*, hib. *seachtmad*, zend. *اهپتاه* *haptatha*, gr. ἑβδόμος)

समा *f.* (ut videtur, BAH. e स cuni et भा lumen) 1) domus. 2) conventus, coetus. HIT. 7.7.10.

समार्य *Adj.* (BAH. e स cum et भारी uxor) cum uxore (v. gr. 668. not.). BR. 1.11.2.36. N. 1.8.

1. **सम्** 1. et 10. *p.* समाप्ति, सामयासि (वैकल्प्ये) agitari, conturbari, vexari. Cf. स्तम्.

2. **सम्** *Praep. insep.* (ut videtur, acc. stirpis pronom. स q.v.) cum. (Gr. σύν, ξύν, boruss. vet. *sen* cum, slav. *su*, *s'*, vid. स; fortasse lat. *cum*, goth. *ga*, nostrum *ge* in comp. cum verbis, vid. स; de germ. vet. *samant* v. समन्त.)

सम *Adj.* (ut mihi videtur, e स cum et म in fine comp. me-

tiens, a r. मा s. अ, cf. उपमा, समान) 1) similis, aequalis. H. 1.50. Br. 1.25.; c. Instr. SU. 1.22. 2) aequus, planus (v. विषम). SU. 4.6. 3) omnis, totus, integer. AM. (Gr. ἕμος, goth. *sama* idem, Them. *saman*, angl. *same*, goth. *sums* quidam, Them. *suma*, slav. *sam* ipse; hib. *samhuil* «like», *samhladh* «resemblance, type», *samhlain* «I liken, compare, resemble»; lat. *similis*.)

समक्षम् *Adv.* (AVR. e सम् et अक्षम् oculus, v. gr. 675.) in conspectu, coram. N. 12.15.16.

समग्र (ut videtur, e सम् et अग्रम् cuspis, quasi duas cuspides conjunctas habens) 1) plenus, *de lunâ*. H. 3. 13. 2) totus, integer. BH. 4.23. 11.30. DR. 6.16.

समग्रेन्दुनिभानन *Adj.* (BAH. e समग्रेन्दुनिभ - समग्र + इन्दु + निभ - plenae lunae similis et आनन् vultus) plenae lunae similem vultum habens. H. 3.13.

समता *f.* (a सम s. ता) aequalitas. HIT. 7.19.

समत्व *n.* (a सम s. त्व) *id.* BH. 2.48.

समधिक (e सम् et अधिक) excedens. HIT. 5.8.

समनन्तरम् *Adv.* (अनन्तरम् praef. सम्) i. q. अनन्तरम्. UP. 22.

समनुव्रत (e सम् et अनुव्रत) devoutus, deditus, addictus. N. 13.55. c. accus. (Vid. अनुव्रत.)

समन्त (e सम् et अन्त finis). *Abl.* समन्तात् undique. SU. 3.3. N. 12.39. BH. 11.30. (Vid. sq. et cf. germ. *vet. samant* simul; v. gr. comp. 294. fin.)

समन्ततस् (a समन्त s. तस्) undique. IN. 2.12.

समन्वित v. इ c. अनु praef. सम्.

समम् 1) *Praep.* cum, c. *instr.* HIT. 22.19.66.6. 2) *Adv.* unā, simul. UR. 94.3. (Cf. gr. *αὐτα*.)

समय *m.* (r. इ ire praef. सम् s. अ) 1) conventum, conditio, lex. N. 7.1.13.67. SA. 4.17. 2) tempus. N. 13.6. A. 9. 8.

समर *m. n.* (r. कृ इre praef. सम् s. अ) pugna, bellum (cf. समिति). DR. 8.9.

समर्थ (BAH. e सम् et अर्थ q.v.) capax, aptus, potens. N. 19.12.24.30.

समलङ्घकृत v. कृ c. अलम् praef. सम्.

समवाय *m.* (r. इ cum अव प्राफ. सम् s. अ) conventus, congregatio, congregatio. HIT. 57.8.

समस्त *Adj.* (*Part. pass.* a r. अस् deponere प्राफ. सम्) totus, integer.

समा *f.* (*Fem.* vocis सम similis, aequalis) annus. H. 2.21. SU. 1.34. (Lat. *bimus* e *bi*-*smus* mutilatum esse videtur, sicut e. c. gr. *ειδη* et goth. *im* ex *էσմι*, *ismi*, v. Pott II. 279.)

समाकुल (r. कुल् colligere, conjungere, cum आ प्राफ. सम्) conjunctus, praeditus. A. 7.4. N. 12.4.5.

समागत v. गम् c. आ प्राफ. सम्.

समागम *m.* (r. गम् ire c. आ प्राफ. सम् s. अ) congressus, conventus. N. 16.22. 21.25. SA. 6.23. IN. 5.24.

समाचार *m.* (r. चर् ire c. आ प्राफ. सम्) vitae ratio, mores. DR. 9.7. SU. 1.6.

समाधि *m.* (r. धा ponere c. आ प्राफ. सम् s. इ) contemplatio, meditatio. A. 1.12. BH. 2.44.53.

समाधिन् (a praec. s. इन्) contemplans, meditans. BH. 4. 24.

समान (ut mihi videtur, BAH. e स cum e मान mensura, cf. सम) aequalis, similis. DR. 7.16. Cum instr. HIT. 5.20. Vid. सामान्य.

समारम्भ *m.* (r. रभ् c. आ प्राफ. सम् incipere, inserto म् s. अ) incepio. SA. 1.11.

समारितुम् v. लहू c. आ प्राफ. सम्.

समाविष्ट v. विष्ट् c. आ प्राफ. सम्.

समास *m.* (r. अस् deponere c. आ प्राफ. सम् s. अ) 1) i. q. संख्य. BH. 18.50. 2) compositio vocabulorum.

समासतस् (a praec. s. तस्) breviter. BH. 13.18.

समाहित v. धा c. आ प्राफ. सम्.

समाह्वान *n.* (r. ह्वे vocare c. आ प्राफ. सम् s. अन) provocatio in certamen vel ludum. N. 7.8.

समिति *f.* (r. इ ire praef. सम् s. ति) 1) congressus, conventus. N. 5.5. 2) bellum, pugna.

समिध् *f.* (r. इन्ध् ejectā nasalī, praef. सम्) lignum. AM.

समीक्षा *m.* (r. इक्ष् praef. सम् s. अ) circumspectio, circumspicientia, prudentia, cautio. HIT. 43.22.

समीप (ut videtur, e समि pro सम् - v. सम्यक् - producto
इ, suff. य; ita प्रतीप nunc explicaverim e प्रति producto
इ, suff. य) propinquitas. N. 1.16.13.48. H. 1.12.

समीपतस् Adv. (a praec. s. तस्) in propinquitate, coram.
N. 6.4. A. 2.9.

समीर m. (r. ईर् praef. सम् s. ऋ) ventus. GITA-Gov. 5.
2.; vid. sq.

समीरण m. (r. ईर् praef. सम् s. ऋन) id. A. 4.7.

समीरित v. ईर् praef. सम्.

समुत्थ्य (r. स्था stare c. उत् praef. सम् s. ऋ, v. gr. 614.)
oriens, in fine comp. BH. 7.27.

समुत्थित v. स्था c. उत् praef. सम्.

समुत्सुक v. उत्सुक.

समुत्सूध m. (r. सिध् c. उत् praef. सम्) altitudo. Wils.
ed. 2. «height, elevation». Fortasse etiam Adj. altus,
longus. DR. 8.4. (ed. Calc. हैमचित्रसमुसेधाम् ... ग-
दाम्).

समुन्नति f. (r. नम् c. उत् praef. सम् s. ति, v. euphon. r.
58.) actio surgendi, se erigendi. TROP. dignitas, ampli-
tudo. HIT. 84.18.

समुदय m. (r. इ c. उत् praef. सम् s. ऋ) turba, caterva,
multituda. AM. II 5.40. HIT. 36.15.

समुदोरण n. (r. ईर् c. उत् praef. सम्, s. ऋन) pronuntia-
tio. DEV. 4.7.

समुद्रव m. (r. भू c. उत् praef. सम् s. ऋ) origo. BH. 3.14.
in fine comp. BAH.; ita उद्रव q.v. in comp. कर्मेद्रव.
BH. 3.15.

समुद्रम m. (r. यम् coērcere cum उत् praef. सम् s. ऋ)
nisus. BH. 1.22.

समुद्र m. (e सम् et उद्र q.v.) mare. SU. 2.8.

समुद्राह m. (r. वह् c. उत् praef. सम् s. ऋ) matrimonium,
nuptiae. SA. 3.15.

समूह m. (r. ऊह् q.v. praef. सम् s. ऋ, cf. gr. 455.) multi-
tudo, turba.

समृद्ध v. कृध् c. सम्.

सम्पत्ति f. (r. पद् praef. सम् s. ति) 1) conventus, con-
gressus, multitudo. HIT. 4.10. 2) fortuna, felicitas. AM.

सम्पद् f. (r. पद् ire praef. सम्) 1) perfectio, felicitas.
H. 1.38.4.26. SU. 3.16. in compos. c. दृप (दृपसम्पद्).
2) sors. BH. 16.3.4.

सम्पन्न v. पद् c. सम्.

सम्पर्क m. (r. पृच् praef. सम् s. ऋ) conjunctio. UR. 9.9.

सम्पात m. (r. पत् cadere praef. सम् s. ऋ) actio cadendi,
descendendi ex aëre, volandi; e.c. शास्त्रसम्पात sagitta-
rum volatus. BH. 1.20.

सम्पाद m. (r. पद् praef. सम् s. ऋ) adeptio, impetratio,
consecutio. UR. 18.2. infr.

सम्प्रचालन n. (r. कल् lavare c. प्र praef. सम् s. ऋन) ab-
lutio, lavatio. M. 28.

सम्प्रति (e सम् et प्रति, v. स) nunc. DR. 3.3.

सम्प्रदान n. (r. दा c. प्र praef. सम् s. ऋन) donatio, do-
num. HIT. 130.22.

सम्प्रश्न m. (r. प्रङ् praef. प्र s. न) interrogatio. HIT. 53.
22.

सम्प्रहार m. (r. छृ capere c. प्र praef. सम् s. ऋ) pugna. A.
6.22.

सम्प्रेक्षमाण v. ईक् c. प्र praef. सम्.

सम्प्रेपित v. इष् c. प्र praef. सम्.

सम्प्रव्रत् m. (r. प्रु praef. सम् s. ऋ) abundantia, affluentia,
copia. HIT. 21.18.

1. सम्ब् 1. p. (सर्वे) ire. Cf. सर्व, सृप्, शम्ब्, शर्व्.

2. सम्ब् 10. p. (सम्बन्धे) colligare. Cf. शम्ब् cl. 10.

सम्बन्ध m. (r. बन्ध् ligare praef. सम् s. ऋ) conjunctio,
cognatio, affinitas. SA. 3.13.

सम्बन्धिन् (a praec. s. इन्) propinquus, affinis. N. 25.
14. BH. 1.34.

सम्बव m. (r. भू praef. सम् s. ऋ) origo. BH. 3.14. In fine
compos. BAH. BH. 10.41.13.19.

सम्भार m. (r. भू praef. सम् s. ऋ) 1) compositio. UR. 16.
2. infr. 2) apparatus. R. Schl. I. 11.13. 3) facultates,
opes. N. 26.24.

सम्भोग m. (r. भुज् praef. सम् s. ऋ) fructus libidinum. P.
24.

सम्बन्ध *m.* (r. भ्रम् vagari praef. सम् s. अ) 1) festinatio. HIT. 14.21. 2) timor, terror, conturbatio. H. 4.44. DR. 5.22.

सम्मत *v.* मनूः सम्.

सम्मति *v.* मदूः सम्.

सम्मदि *m.* (r. मृदूः praef. सम् s. अ) pugna. P. 21.

सम्मान *m.* (r. मानूः honorare, nisi fortasse a मनूः cogitare, praef. सम् s. अ) honor. IN. 4.15.

सम्मुख *n.* (e सम् et मुख vultus) conspectus. सम्मुखे in conspectu. UR. 33.5. *infr.*

सम्मोह *m.* (r. मुहूः praef. सम् s. अ) conturbatio animi, mentis error. BH. 2.63.7.27.

सम्यक् *Adv.* (acc. n. τὸν सम्यच् - v. gr. 59. - e समि pro सम्, et अञ्च्च ire, v. gr. 199.) 1) unā, simul. N. 9.8. BH. 5.4. 2) omnino. N. 8.13. 11.6. 24.29. 3) recte. UR. 38.12. 6.4.7. MAN. 2.53.

सरस् *n.* (r. सृ इre s. अस्) lacus. N. 12.6.85. BH. 10.24. (Gr. ἐλασ.)

सरस्वती *f.* (a praec. s. वत् in fem.) 1) dei Brahmae uxor, dea eloquentiae. 2) loquela, sermo. RAGH. 15.46.

सरित् *f.* (r. सृ इre s. unād. इत्) flumen. N. 12.85.

सरुड़ (*BAH.* e स et रुड़ morbus) aegrotus. SA. 5.79. acc. सरुड़म् quod etiam ad सरुड़ e स et रुड़ referri potest. (Vid. सरोग. Fortasse goth. *saurga* cura, sollicitudo e *saruga*, ejecto *u*, debilitato *a* syllabae स in *u*, anteposito *a*, propter seq. *r*, v. gr. comp. 82.)

सरोग (*BAH.* e स et रोग morbus) *id.* Wils. ed. 2.

सरोगिता *f.* (fortasse pro सरोगता a praec. s. ता) morbus, aegritudo. HIT. 45.13.

सर्ग *m.* (r. सृज् dimittere, creare s. अ) 1) creatio. M. 53. BH. 14.2. 2) natura. BH. 5.19.

सर्ज् 1. *p.* (अर्जने) acquirere. Cf. अर्ज्.

सर्प *m.* (r. सृप् s. अ) serpens. (Cf. lat. *serpens*, gr. ἔρπετον.)

सर्व् 1. *p.* (सर्पणे) ire. Cf. सृप् i.e. सर्प्, 1. सम्बूः, शर्व्, शम्बूः.

सर्व (v. gr. 275.) quivis, omnis. BR. 2.27. N. 17.50. (Osc.

sollus totus, per assim. e *solvus*, lat. *soll-ennis* quotau-nis, debilitato *a* in *e* sicut in *perennis*, *biennis* cct., v. gr. comp. 6.; *soll-ers*, *salvus* e *sarvus*; gr. ὁλός, nisi pertinet ad सकल ejectā syllabā mediā; osset. *ati* qui vis, omnis, abjecto सृ. Huc etiam retulerim goth. *alls*, Them. *alla* omnis, totus, per assim. ex *alva*, et lib. *uile* «all, every, whole». Cf. Pott I. 130. Ag. Benary. 265. 281.)

सर्वकामिन् (e सर्वकाम quodvis optatum, s. इन्) omni-bus optatis praeditus. SU. 1.31.

सर्वकाम्य (*BAH.* e सर्व et काम्य optandum) omnia optan-da habens. SU. 4.7.

सर्वतस् *Adv.* (a सर्व s. तस्) 1) undique. BR. 2.15. 2) quo-quoversus. N. 1.25. 24.27. 3) ubique. SU. 3.23.27.

सर्वतोदिशम् *Adv.* (अव्य. e praec. et दिश् plaga, vid. gr. 676.) quoquoversus, omnes plagas versus. N. 16.5.

सर्वतोमुख (*BAH.* e सर्वतस् et मुख vultus) quoquoversus vultum habens, i.e. iter dirigens. SU. 2.12.

सर्वथा *Adv.* (a सर्व s. था) quovis modo. BR. 2.21.3.5. N. 17.44.

सर्वदा *Adv.* (a सर्व s. दा) semper.

सर्वमङ्गला *f.* (*BAH.* e सर्व et मङ्गल) cognomen *Durgae*. AM.

सर्वशस् *Adv.* (a सर्व s. शस्, v. h. suff. in gr. 652.) omnino. N. 2.22. 9.26. 10.9. 12.8.85.

सल् 1. *p.* (गती) ire. (Vid. सलिल et cf. सृ i.e. सल्, hib. silim 1) «I drop, distil, sow», 2) «I spit»; lith. *selu* repo, serpo, gradu suspenso eo; slav. *sl-a-ti* mittere; lat. *salio*, gr. ἄλλωμαι, ἀλ-μα.)

सलिल *n.* (r. सल् s. unād. इल) aqua. (Cf. gr. σάλος, ἄλς; lat. *salum*, *sal*, *saliva*; slav. *sol sal.*)

सवितृ *m.* (r. सृ vel सृ generare suff. तृ) sol. N. 23.13. HIT. 17.21.

सव्य laevus, sinister. (Slav. *s'ui* id., Them. *s'újo*, fem. *s'úja* = सव्या, v. gr. comp. 255.f. 258.; lat. *scaevus*, ad-jectā gutturali sicut in *escit* pro *esit*, unde *erit*, cf. gr. ἐσκον; gr. *σκαιός* e *σκαιές* vel e *σκαιές*, transpo-sito *u*. Fortasse etiam *sinister*, *sinistimus* - cf. *dexter*,

dextimus, gr. comp. 293. - et gr. ἀριστερός huc pertinent, ita ut *sinis-* ortum sit e *sivis-* et ἀριστερός e σαντερός, cum semivocales vel liquidae facile inter se mutantur, v. gr. comp. 20.) (*)

सत्यसाचिन् *m.* (e praec. et साचिन् a r. सच् sequi s. इन्) cognomen *Ardschuni*.

सत्येत् (e सत्य laevus et इतर् alias) dexter. RAGH. 12. 90.

सध् *in dial. Ved. i. q.* सच् *i. e.* sequi; favere. *Vid. Westerg.*

सस् *2. p. (स्वप्ने)* dormire. RIGV. 29.4.: ससन्तु «dormiunto»; 29.3.: सस्ताम् «dormiunto» (dual.); 53. 1.: सस्ताम् «dormientium»; 103.7.: ससन्तम् «dormientem». Cf. 2. शस्, संस्त्, शस्त्.

सत्य *n.* (ut videtur, pro शत्य) granum, fructus. N. 24.52.

सह् *1. p. A.* सहामि, सहे (etiam cl. 4. et 10. *p.* सत्यामि, साहयामि) *fut. part.* सहिता et सोऽा, *part. pass.*

सोऽा, *infin.* सहितुम् et सोऽुम् (v. gr. min. ed. 2. §. 102.)

1) sustinere, perferre, tolerare. SA. 3.9.: कथम् ... आश्रमे सहिष्यते क्लेशम् इमम्; R. Schl. I. 43.25.: गङ्गायाः पतनम् पृथिवी न सहिष्यते; MAH. 3. 15371.: दुःखम् उत्तमं संहिष्ये; 15376.: सेडःरु दुःखम्; II. 2.36.: न हि मे रक्षता भीरु सोऽुं शत्ताः पराक्रमम्; 3.8. — वाष्पं सोऽुम् lacrymas retinere. R. Schl. II. 40.27.

2) patientem esse, quiescere, exspectare, *sich gedulden*. RAGH. 5.25.: द्विग्राण्यु अहान्य् (schol. हे त्रीणि वा दिनानि) अर्हसि सोऽुम् (schol. कन्तुम्). 3) ignoscere, condonare. SAK. 56.1.: अपराधम् इमन् ततः सहिष्ये. 4) indulgere, favere, propitium esse, *c. dat. vel gen.* BH. 11.44.: पिते 'व पुत्रस्य सखे 'व सत्युः प्रियः प्रियाया 'हसि देव सोऽुम्. 5). posse. MAH. 3.8812.: न सहिष्ये ... वेगन् तदा धारयितुम्; III. 71.21.: चिन्नन् न सहते स्थातुम्. *Vid. praef. उत्.* (Cf. सुहूः, gr.

(*) De cognatis formis in linguis Malayicis v. librum meum *Über die Verwandtschaft der malayisch-polynesischen Sprachen mit den indisch-europäischen* p. 86. et 148.

सखि-स, ईस्खि-ना, ईस्खिमाई, ईस्खिव, सखि-स, सखितों, सखि-मा, ईस्खि, ईस्खाव; v. gr. comp. 483. not. 3.; de ईख, औखों v. वहूः. "अखों, औखों, औख्युमि, औखेव, औखों, औखों तम e सहूः quam e वहूः abjecta litterā initiali explicari possunt. Ag. Benary huc trahit lat. *sag-ax*, *ságus*, *ságio*, l. c. p. 117. 235.

c. अभि vim inferre, अभिपृष्ठ्य vim inferendo, cum vi, violenter. MAN. 8.367. *Vid. प्र.*

c. उत् posse. N. 6.14.: संहर्तुन् नो 'त्सहे कोपम्; BR. 1.32.33. — *Cum dat. nominis abstr. loco infin.* MAH. 3.16543.: त्वाम् अहम् मैथिलि नो 'त्सहे परिमेगाय श्वावलोकं हविर् यथा.

c. उत् praef. अभि *id.* RAGH. 5.22.

c. उत् praef. प्र *Caus.* incitare, excitare, instigare. R. Schl. II. 9.46.: तथा प्रोत्साहिता देवो; 21.12.: प्रोत्साहितो येद् कैकेया.

c. उत् praef. सम् *Caus. id.* MAH. 2.1412.

c. प्र 1) sustinere. R. Schl. II. 51.7.10. 2) posse. MAH. 1.4842. 3) vim inferre, प्रस्तृष्ट्य vim inferendo, cum vi, violenter. DR. 6.8.: पायैः कृतो अभिमर्दः कुरुभिः प्रसत्य; MAN. 7.108.8.235.

c. प्रति sustinere. R. Schl. I. 37.8.

c. वि sustinere. RAGH. 4.49.: प्रतापन् न विपेहिरे. c. *infin. cum acc.* R. Schl. II. 12.106.: न जोवितुन् त्वां विपहे अमोरमाम्. — विपृष्ठ्य 1) sustinendus. A. 10. 75. 2) possibilis. A. 5.9.: विपृष्ठ्य यन् मया कर्तुद्धु कृतम् एव निवोध तत्.

1. सह *Adj.* (r. सहूः स) sustinens, perferens, *in fine comp.*

2. सह *Praep.* (ut milii videtur, a stirpe pronom. स suff. ह e ध, sicut इह q. v. ab इ) cum, c. *instr.* IN. 1.23. *In dial. Ved. सध्* (*vid. gr. comp. 420.*)

सहज (e सह cum et ज्ञ natus) ingenitus, innatus, ingeneratus. IN. 4.7. N. 17.5. BH. 18.48.

सहजन्या *f.* (BAH. e सह cum et ज्ञन्य vel जन्य q. v.) nomen *Apsarasis.* IN. 2.30.

सहदेव *m.* (BAH. e सह cum et देव deus) *Sahadéus*, unus quinque *Pándavorum*.

सहस्र् *n.* (r. सहू s. अस्त्) vis, robur, potestas.

सहस्रा *Adv.* (ut videtur, instrum. praec.) cito, subito. N. 23.13.

सहस्र् mille. 1) *Subst. n.* Su. 3.27. 2) *Adj.* DR. 2.12.

सहस्रदृश् *m.* (BAH. e praec. et दृश् oculus) mille oculos habens, cognomen *Indri*.

सहस्रनेत्र (e सहस्र et नेत्र oculus) mille oculos habens. Su. 3.28.

सहस्रशत् *Adv.* (a सहस्र s. शत्) quasi millenatim. IN. 1. 31.

सहा *f.* (Fem. vocis सह) nomen *Apsarasis*.

सहाय *m.* (e सह cum et अय iens in fine comp., a r. इ s. अ) comes. N. 6.2.

सहित *Adj.* (e सह cum s. *taddh.* इत्) conjunctus, associatus. II. 2.15. IN. 5.60. BR. 1.13. N. 4.20. 21.31. A. 7.1. 10.12.

सहिष्णु (r. सहू s. स्त्र् insertā vocali इ) sustinens, perferens, tolerans, c. acc. HIT. 55.8.: परसुखम् असहिष्णुः.

सांयुगोन (a संयुग s. इन्) ad bellum, pugnam pertinens, bellicus. UR. 83.17.

साक्षात् *Adv.* (e स्त्र् cum et अक्षत् oculus in ablat., v. gr. 675. not. 2.) in conspectu, coram, palam. IN. 2.16. Su. 1.17. N. 24.13. SA. 6.38. A. 1.12. — साक्षात् इव plane ut. N. 1.4. 2.28.

साक्षिन् *m.* (e स्त्र् cum et अक्षत् vel अग्नि oculus s. इन्) testis. N. 24.32.

सागर् *m.* mare, oceanus.

साग्निक (BAH. e स्त्र् cum et अग्नि *Agnis* s. क्, v. gr. 665.) cum *Agni* conjunctus. N. 2.24.

साङ्घाय (a सञ्चाया s. अ) *Adj.* cogitans, ratiocinans. BH. 3.3.5.5.13.24. *Subst. n.* 1) doctrina rationalis, ratiocinatio. BH. 2.39.5.4. 2) systema philosophicum, *Kapilo* adscriptum.

साट् 10. *P.* (प्रकाशने) manifestare.

सात्त्विक (a सत्त्व q. v. suff. इक्) mentem spectans, ad mentem pertinens. BH. 7.12. 14.16.

साद् *m.* (r. सद् s. अ) occasus, interitus, exitium.

सादन *n.* (r. सद् ire s. अन्) domus, habitatio. II. 4.7. SU. 2.20.

सादरम् *Adv.* (AVR. e स et आदर्) cum veneracione, reverenter. HIT. 16.13.

साध् 1) 5. *P.* in dial. *Vēd.* etiam 1. *P.* perficere. RIGV. 2.7. 94. 2. 96. 1. 2) superare, vincere. HIT. 3.40.: साम्प्रादानेन भेदेन ... साधितुम् प्रयतेता 'रीन् न युद्धेन (v. Caus. sgnd. 2. et MAN. 7.198. ubi विजेतुम् pro साधितुम्). 3) 4. *P.* perfici, absolvi. — *Caus.* 1) perficere, peragere, absolvere. A.10.60.: सुरासुरैरुम् अनाव्यं हि कर्म यत् साधितन् त्वया; MAN. 7.173.: साधयेत् कार्यम् आत्मनः. 2) superare, vincere. MAH. 1.7435.: न हि साम्प्रादानेन न भेदेन यापाण्डवाः। शक्याः साधयेतुन् तस्माद् विक्रमेणीं व तान् द्रविः; 2. 647.: 3) proficisci, ire, abire. SA. 16.32.: साधयिष्याम्युभ्युन् तावत् सर्वेषाम् भद्रम् अस्तु व; R. Schl. II. 34. 34.: त्वं श्वः काल्ये साधयिष्यसि. 4) pervenire, assequi, adipisci (v. इ). MAN. 6.75.: तपश्चरणेण्यो ग्रीः साधयन्तो ह तत् पदम्. (Cf. सिध्, goth. *sidu-s* mos, germ. vet. *situ* id., *sitón* machinari, facere, agere, disponere, v. Graff 6.162.; gr. ἔστος, ἔριος, ἔρικος. Huc etiam traxerim goth. *séllis* bonus, mutato *d* in *l*, *un-séllis* malignus, gerni. vet. *sálig* beatus, *sálida* felicitas; v. साधु. Fortasse hib. *sadhbh* «salve, any thing good», cum *bh* = *v*, v. साधु, pl. m. साधवत्; fortasse *id* «good, just, honest» ad साधु vel सिद्ध पertinet, abjecto *s*; v. सिद्ध quod e सधु, debilitato अ in इ).

c. ग्र 1) *Caus.* acquirere. MAN. 7.103.: सर्वाणि भूतानि दाउनै 'व प्रसाधयेत् (schol. आत्मनात् कृयात्). 2) instruere. प्रसाधित instructus, praeditus. UR. 79.4. *infr.* *Vid. praef.* सम् sgf. 4.

c. ग्र *praef.* सम् *Caus.* perficere, efficere, facere. HIT. 131. 17.: त्वयै केन मदीयो ऽर्थः सम्प्रसाध्यः (cf. 131. 15.).

c. सम् 1) *Caus.* perficere. ATM. successum habere, fortunā prosperā uti, felicem esse. MAH. 3.1478.: संसाधयस्व कीन्तेय द्विवो ऽस्तु विजयत् तव. 2) occidere,

interficere. MAH. 3.1683.: भोप्मः … संसाधयश्च रणे; R. Schl. II. 64.69.: श्रोको माम् … संसाधयति. 3) obtinere, capere. MAN. 8. 50.: स्वकं संसाधयन् धनम्. 4) instruere aliquem aliquā re. R. Schl. II. 36.9.: सर्वकामैः … रामः संसाधयताम्.

साधक (r. साध् s. स्रक्) utilis. IX. 5.56.

साधन n. (r. साध् s. अन्) 1) effectio. HIT. 129.4. 2) dititiae, opes. असाधन inops. HIT. 9.1.

साधम्य n. (a सधर्मिन्) communia officia habens - e स + धर्म s. इन् - suff. य, v. gr. 651.) communitas officiorum, vel conditionis, statūs. UR. 69.16.

साधारण (a सधारण - स + धारण - s. अ) communis, promiscuus. SAK. 54.9.

साधु (r. साध् s. उ) 1) *Adj.* (f. °धु et °धौ) bonus, probus. IN. 1.22. BR. 1.27. N. 12.122. — *Adv.* (acc. n.) bene, age. H. 4.53. N. 9.3. 2) *Subst m.* mercator. HIT. 63.7. 65.9. (Vid. r. साध्.)

साधुभाव m. (*KARM.* e praec. et भाव अनुभव) benignitas, humanitas. BR. 1.4.

1. **साध्य** (r. साध् s. य) *Adj.* perfectus. *Subst* 1) n. perfectio. HIT. 3.1. 2) m. nomen cuiusdam Geniorum ordinis.

2. **साध्य** (a praec. s. अ) ad *Sādhyos* pertinens. A. 4.30.

साध्यता n. (fortasse a r. धूंस्, ejecta nasal, s. अ, praef. स, producto अ) timor. HIT. 55.2.4. UR. 48.10.

सानु m. n. planities in vertice montis. IN. 1.25.

सानुमत् m. (a praec. s. मत्) mons. UR. 70.4.

सान्त्व 10. p. (vid. शान्त्व, unde सान्त्व mutato अ in स्) consolari, blandiri. N. 8.12.14.14.19.21.
c. परि id. IN. 2.23.

सान्त्व m. (v. शान्त्व, सान्त्व) blandimentum, consolatio. H. 4.24.

सान्द्र crassus, spissus, densus. AM. III. 3.15.: घनं निरन्तरं
सान्द्रम्; C' AUR. 12.: सान्द्रविन्दु.

सान्ध्य (a सन्ध्या s. अ) ad diluculum vel crespusculum pertinens, matutinus, vespertinus. RAGH. 2.23.: समाप्य सान्ध्यञ्च विधिम् vespertinaque peracta ceremonia.

सान्निध्य n. (a सन्निधि propinquitas s. य) propinquitas. Accus. सान्निध्यम् *Adv.* in propinquitate, coram. IN. 5.24.

सान्निपातिक (a सन्निपात s. इक्) ad id, quod सन्निपात dicitur, pertinens. HIT. 103.19.

साप्तपद n. (a सप्तपद septem passus habens - e सप्तन् et पद - s. अ) amicitia. SA. 5.22.

साफल्य n. (a सफल quod cum fructu est s. य) Abstratum τεῦ सफल. HIT. 48.7.

साम् 10. p. (सान्त्वने क. सान्त्वे र.; ut videtur, pro शाम्, v. शान्त्व, सान्त्व) i. q. सान्त्व.

सामन् n. (ut videtur, pro शामन्, a r. शम् s. अन्, v. शान्त्व, सान्त्व, साम्) 1) blanditio, blandimentum, placatio, comitas, benignitas. HIT. 3.40. MAN. 7.198.8. 187. MAH. 1.7435. 2) hymnus, carmen sacrum, precum formula. BH. 10.35. 3) ut videtur, modus, modi, moduli cantus. IN. 2.28. a. et b. 4) nomen unius quattuor *Vēdorum*. BH. 9.17.

सामर्थ्य n. (a समर्थ capax, aptus s. य) capacitas. N. 5.24.

सामान्य (a समान similis, aequalis, suff. य) communis, generalis, universalis. N. 13.17. HIT. 5.21.

सामासिक (a समास compositio vocabulorum) vocabulum compositum. BH. 10.33.

सामि *Indecl.* (ut mihi videtur, a सम similis, aequalis) semi, in initio comp. (Germ. vet. sāmi id., e. c. sāmiquek semivivus = सामिग्रीव; anglo-sax. sām, e. c. sāmboren seminatus, abortivus, sāmworht semifactus; lat. sémi, gr. ἡμι).

सामोप्य (a समोप s. य) vicinus. SA. 2.8.

साम्प्रतम् *Adv.* (a सम्प्रति s. अ in acc. n.) nunc. SAK. 23. 2. *infr.* UR. 25.3. *infr.* — असाम्प्रतम् *Adv.* inepte, incommode, absurde. HIT. 102.14.

साम्बृ 10. p. i. q. 2. सम्बृ.

साम्य n. (a सम similis, aequalis, s. य) aequalitas, aequabilitas. BH. 6.33.

साय m. vespera. Acc. सायम् *Adv.* vespere. N. 15.9. (Cf. lat. sérus, sérum, v. gr. comp. 20.)

सायक *m.* sagitta.

सायन्तन (a seq. s. तन) vespertinus.

सायम् *Adv.* v. साय.

सायद्व *m.* (e साय et मृद्व dies in fine comp.) vespera. H. 1.17. N. 11.12.

सार् 10. *p. i. q.* शार्.

सार् (r. स् s. म्र) 1) *n.* aqua. 2) *m.* medulla. AM. 3) *m.* vis, vigor, essentia alicujus rei. H. 4.47. Br. 1.14. — *In fine comp.* BAH. N. 24.16. 4) *Adj.* eximus, egregius, optimus. NALOD. 1.24. (Cf. lat. serum.)

सारङ्ग *m.* dorcas, antilope; scribitur etiam शा०. SAK. 4.5.

सारता *f.* (a सार s. ता) natura, ingenium, vis. HIT. 57.4.

सारथि *m.* (e सरथ qui cum curru est - e स et रथ - s. इ) auriga. N. 19.26.

सारथ्य *n.* (a praec. s. य) currūs vel equorum moderatio, aurigatio. A. 8.18. N. 22.12.

सारवत् (a सार s. वत्) medullosus. TROP. fructuosus, fuscus, uber. HIT. 132.2.

सारिन् *in fine comp.* e. c. आम्रायसारिन् (ab आम्रायसार Vēdorūm natura, vis, suff. इन्) Vēdorūm naturam, vim habens. N. 12.59.

सार्थ *m.* (BAH. e स cum et मर्थ q. v.) multitudo, turba, agmen, praecipue comitatus mercatorius (*une caravane*). N. 12.111.

सार्थवाह *m.* (comitatum mercatorium ducens ex praec. et वाह a. r. वह् s. म्र, trahens, ducens) mercator. N. 12.123.127.128.

सार्धम् *vel* सार्धम् *Praep.* (ut mihi videtur, AVY. e स cum et मर्द्व, मर्ध dimidium, v. gr. 675.) cum. c. *Instr.* IN. 1. 14. H. 3.4.4.7.

साल *m.* nomen arboris (Wils.: Shorea robusta). N. 12.4. H. 2.1.

सावित्री *f.* (a सवित् vel सवित्र sol s. म्र in fem.) 1) hymnus sanctissimus Vēdorūm. MAN. 11.191. 2) cognomen *Umae, Sivoi* uxor. SA. 1.7. 3) regis *As'apatis* filia, *Satyavantis* uxor. SA. 1.21.b.

साश्वर्यम् *Adv.* (AVY. e स et आश्वर्य) cum admiratione.

HIT. 99.20.

सास्यम् *Adv.* (AVY. e स et अस्या) cum objurgatione.

SAK. 15.7.

साहस् (a सहस् s. म्र) 1) vis, robur, perseverantia. HIT. 45.11. 2) celeritas, festinatio, properatio (v. सहसा). HIT. 100.3.

साहाय्य *n.* (a सहाय comes, socius s. य, v. gr. 650.) societas, auxilium. H. 4.43.52.

सि 5. et 9. *p. A.* सिनोमि, सिन्वे, सिनामि, सिने (बन्धने) ligare, vincere. RIGV. V.84.2.: सेतुभिः सिनोयः पायकृतः (v. Westerg.); RIGV. 112.5.: सितम् vincitum. (Lett. *ssee-t* ligare, *ssai-te* funis, vinculum; sax. vet. *simō*, Them. *si-mon*, quod ligat, restis, laqueus, vinculum; germ. vet. *sai-d*, *sei-d* laqueus, tendicula, *sai-to(n)* funis, fidis, chorda; *sai-l* laqueus; slav. *sje-tj* tendicula, *si-lo* laqueus; gr. *σειρά*, *ἰ-μάς*, v. Pott I.206. II.174. Graff VI. 157. sq. 187.

सिंह *m.* (fortasse a r. हन् occidere, interficere, unde ह occidens, praef. सम्, debilitato म्र in इ; v. हिंस) leo.

सिंहस्कन्ध (BAH. e praec. et स्कन्ध humerus) leonis instar humeros habens. H. 2.19.

सिंहायू (Denom. a सिंह, v. gr. 585.) leoni similem esse vel fieri. HIT. 106.2.: श्वा ... सिंहायते.

सिक्ता *f.* arena, sabulum, glareata. UR. 54.3. infr. SAK. 45. 12.

सिक्ति *v.* सिच्.

सिच् 6. *p. A.* सिच्चामि, सिच्चे (gr. 335.) humectare, irrigare, perfundere. MAH. 1.5422.: मूर्धानम् म्रश्वमिः

सिच्चिचे; S153.: इलम् आदाय सिच्चिचुः पावकम्; N. 25.7.: सिक्ताः ... राजमार्गाः. Effundere, emittere. MAN. 2.181.: स्वप्ने सिच्चन् ... श्रुक्रम्. Infundere, inspergere, immittere, c. loc. MAN. 11.170.: रेतः सिक्ताच स्वयो-

निषु, schol. सोदर्यभगिनोषु. (Cambo-brit. *sicia* humectare; germ. vet. *SIH* colare (*sihu*, *seih*, *sihumēs*), *seich* urina, *seihjan* mingere; nostrum *seihen*, *seichen*.)

c. म्रमि i. q. simpl. R. Schl. I.38.14.: समन्ततस् तु ता

देवीम् अभ्यपिष्ठत पावकः (v. gr. min. 80. annot. 1). *Praesertim augurationis causā alqm conspergere.* SA. 7. 11.: ततो ऽभिपिष्ठुः ... युमत्सेनम् पुरोहिताः. *Cum 2. acc. R. Schl. I. 1. 79.:* अभ्यपिष्ठत् स लङ्घायां रक्ष-सेन्द्रं विभोपणम्; I. 38.30.: सुरसेनागणपतिम् अभ्य-पिष्ठन् महायुतिम्. *C. loc. rei. MAH. 1. 5178.:* अभि-षेद्यति मां राड्ये; 3. 14424.: सैनापत्ये ऽभिपिष्ठ माम्. *C. instr. rei. MAH. 1. 1470.:* पतत्रोणाञ्च गरुडम् इन्द्र-त्वेना भ्यपिष्ठयत्. — *ATM. c. sgnf. Pass. MAH. 3. 14423.:* अभिपिष्ठस्व देवानां सैनापत्ये; 14414.: भव-स्वे न्द्रः ... अभिपिष्ठस्वच. — *Caus. facere ut quis inaugerationis causā conspergatur. R. Schl. II. 9. 2. — Etiam i. q. primit. SA. 7. 11. b. c. loc. rei.:* पुत्रज्ञा स्य ... यैवराज्ये भ्यपेचयन् (पुरोहिताः).

c. अव conspergere. SU. 4. 19.: तथिरेणा वसित्ताङ्गौ.

c. आ *Caus. infundi* jubere. MAN. 8. 272.: तप्तम् आसेच-यत् तैलं वक्त्रे.

c. नि i. q. *simpl.* R. Schl. II. 63. 7. RAGH. 3. 26.

c. प्र profundere, effundere. MAH. 3. 14767.: कथन् नु भि-येत नच सवेत नच प्रसिद्धेद् इति रक्षितव्यम् (*Pass. c. term. PAR.*)

c. सम् conspergere. R. Schl. I. 5. 8.

सिद्ध 1. p. (अनादे) parvi aestimare. Cf. शिद्ध, सुद्ध. सित् 1) (a r. सि) ligatus, v. सि. 2) (a r. सो) finitus. 3) (in- certae orig.) albus.

सिद्ध v. सिद्ध.

सिद्धि f. (r. सिद्ध s. ति) successus. BH. 2. 48. 4. 22.

1. **सिद्ध** 4. p. perfici, succedere, procedere, feliciter evenire. HIT. 6. 13.: यते कृते यदि न सिध्यति को ऽत्र दोषः; 6. 16.: पुरुषकरिण विना दैवन् न सिध्यति. Felicem fieri. MAH. 3. 29.: असतां दर्शनात् ... प्रहोय-न्ते सिध्यन्ति नच मानवाः. *De sagittis, icere. SAK. 32. 7.:* उत्कर्पः स धनिवान् यद् इपवः सिद्धन्ति ल-द्ये चले. Cf. साध्. — सिद्ध 1) paratus. N. 23. 22.: नल-सिद्धस्य मांसस्य. 2) perfectus, beatus, sanctus. SU. 2. 17.: तपःसिद्धाः; BH. 10. 26. 3) Subst. m. nomen Genio-rum ordinis. IN. 1. 35. 2. 10. 31. 5. 13.

- c. प्र i. q. *simpl.* BH. 3. 55. C. abl. provenire, oriri ex ali- quā re. MAN. 12. 97.: वेदात् प्रसिद्ध्यति (cf. sl. 98.: वे- दात् प्रसूयन्ते). — प्रसिद्ध perfectus. HIT. 96. 12.
- c. सं perfici, felicem, beatum fieri. MAN. 2. 87.: जायेनै व तु संसिद्धयेद् ब्राह्मणः (schol. सिद्धिं लभते); MAH. 3. 12025.: — ATM. A. 4. 34.: संसिद्ध्यस्व महाबाहो.
2. **सिद्ध** 1. p. ut videtur, primitive ire, abire, inde c. *sensu Caus.* (v. 3. सिद्ध et cf. साध् *Caus.*) arcere. RIGV. 17. 12.: अग्नी रक्षांसि सेधति; 34. 11.: सेधतं द्वेषः «cohibe te osores»; 32. 13.
- c. अप id. RIGV. 35. 10. Etiam ATM. DR. 5. 5.: नागम् प्रभिन्नम् ... दण्डो व युथाद् अपसेधसे.
- c. नि arcere. RAGH. 2. 4. Retinere, i. e. ab abeundo ar- cere. RAGH. 5. 18.: प्रतियातुकामम् ... निपिध्य.
- c. प्रति arcere. SA. 4. 21.: गमनेच कृतोत्साहाम् प्रतिपे- त्तुन् न मा हसि; MAN. 2. 206. Prohibere, vetare. RAM. ed. Ser. II. 60. 59.: प्रतिपिध्य प्रबोधकनिस्वनम्. *Caus. arcere. R. Schl. II. 96. 42.:* तङ् काकम् प्रत्यपे- धयत्; MAH. 1. 1594.: शपन्तोम् प्रत्यपेधयत्.
3. **सिन्धु** 1. p. (गत्याम्) ire.
- c. परि परिसिद्धु, servato primitivo सु, circumire. BHATT. 9. 88.: द्विपो द्वन् परिसेधतः.
- सिन्धु m. 1) Indus flumen. 2) Plur. regio ad Indum. DR. 1. 6. N. 19. 14.
- सिभ्, सिन्म्** 1. p. (दोस्ता हिंसे) splendere; laedere, occidere. Cf. शुभ्, शुम्भ्, सुभ्, सुम्भ्, सूभ्, सूम्भ्, स्निभ्, स्निम्भ्.
- सिल्** 6. p. i. q. शिल्.
- सिव्** 4. p. सीव्यामि (gr. 331^a). suere. Part. pass. स्यूत्. RIGV. 31. 15.: वर्मे व स्यूतम्. (Goth. siuja suo, siujith suit Marc. 2. 21.; germ. vet. siuu suo, sarcio, consuo, praet. siwita et sūta; siut sutura, sutari sutor, saum limbus, ora, sarcina, sigma, swila subula; slav. sivu suo, lith. suwū suo, infin. sú-ti; sulē sutura; lat. suo; gr. κατ-σύω.)
1. **सीकृ** 1. 4. i. q. 1. शीकृ.

2. सीकू 1. et 10. p. i. q. 2. शोकू.

सोद् v. सद्.

सोधु vel शोधु m. n. vini adusti species (Wils.: *rum distilled from molasses*). IN. 5. 13.

सोमन् m. (r. सि productâ vocali, s. मन्) finis, terminus, limes. AM.

सोमन्त m. (ut videtur, forma anom. a praec. s. त) capillorum separatio. Wils.: «*a separation of the hair on each side, so as to leave a distinct line on the top of the head*». Vid. sq.

सोमन्तिनो f. (a praec. s. इन् in fem.) femina. DR. 4. 3.

1. सु 1. et 2. p. सवामि, सौमि. Parere, partum edere.

MAH. 1. 4765.: कुन्तो सुपाव प्रवरं सुतम्. — सुत m. filius. BR. 2. 18.; Du. et plur. liberi utriusque sexus. BR.

2. 89. सुता filia. BR. 2. 11. 18. b. (Vid. सू, et cf. gr. υἱός; de goth. sunus, lith. sunús, slav. syn v. सून् a r. सू.)

c. प्र i. q. simpliciter. MAH. 1. 6077.: सद्यो हि गर्भान् रक्षस्यो लभन्ते प्रसवन्तिच; MAN. 4. 44.: न पश्येत् प्रसवल्लाम्.

2. सु 1. p. A. (जतौ) ire, se movere. Cf. सु.

3. सु 5. p. A. ut videtur, primitive effundere, libare, in universum, inde effundere, exprimere succum, exprimere succum plantae, praesertim asclepiadis acidæ. MAH. 1. 4695.: सुपावच बहून् सोमान्; RIGV. 109. 4.: सोमम्... सुनाति; 28. 6.: इन्द्राय पतवे सुनु सोमम् उलूखल «Indrae ad bibendum para libamen (asclepiadem acidam effunde)». Mortarium. 28. 8.: मधुमत् सुतम् (*) «dulce libamen parate (dulce libate)»; 84. 1.: असावि सोम इन्द्र ते. (Cf. सु, सू; fortasse gr. ὑω, nisi hoc pertinet ad उन्द्र, q. v.)

c. ग्रभि id. R. SCHL. I. 13. 5.: ग्रभिषुत्य «succo asclepiadis acidæ extrito» (vid. annot. ad interpret.). Succum exprimere in universum. MAN. 5. 10.: यानिचै वा भिपूयन्ते पुष्पमूलफलैः ग्रभैः. 2) aspergere. BHATT. 9. 90.: ग्रभिषायन् रक्तौ रक्तांसि.

(*) Imperat. du. praet. multf. (v. gramm. min. ed. 2. 374^b).

4. सु Praef. adj. et adv. 1) bonus, e. c. सुचित्त बा. bonum mentem habens. IN. 5. 4., सुप्रशक्तम् बा. bonum fortitudinem habens. II. 4. 14., सुपुत्र bonum filium habens, filio fortunatus. IN. 5. 55. 2) pulcher, e. c. सुमध्यम् बा. pulchrum medium corpus habeus. H. 3. 7. 3) valde, e. c. सुमहत् pernigrinus. BR. 1. 10. 4) facile. SU. 4. 24.: सुदृष्ट. (Hib. so «in compound words signifies goodness, fitness, aptness or easy», e. c. *sailice* «a good fashion, good manners». Primitiva forma su servata est in *su-cridh* «easy» = सुकृत; fortasse *subha* «pleasure, delight, compleat enjoyment» colhaeret cum भाग्, भाग felicitas praef. सु. Cambro-brit. *hu, hy, he*, armor. *he*, vid. Pictet p. 93. 94.; gr. εὐ.)

सुकुमार Adj. (f. ई, KARM. e सु et कुमार puer) 1) juvenis. 2) tener. H. 1. 15. 33. 2. 25. 3. 14. N. 3. 13.

सुकृत n. (KARM. e सु et कृत factum) bonum factum. BH. 5. 15.

सुकृतिन् (a praec. s. इन्) bonis factis praeditus, qui bona facta egit, probus, sanctus. IN. 1. 18. HIT. 25. 7.

सुख (बा. e सु bonus et ख aér, cf. द्रुख) 1) Adj. laetus, jucundus. N. 7. 19. 21. 10. 2) Subst. n. gaudium, voluptas. DR. 4. 21. — Acc. सुखम् Adv. 1) laete, jucunde. N. 17. 18. IN. 1. 24. 2) libenter. IN. 4. 18. 3) facile. BH. 5. 3. (Hib. *sogh* «prosperity, ease, pleasure» etc.)

सुख्य (Denom. a praec.) laetificare, delectare, exhilarare. UR. 51. 3.

सुखिन् (a सुख gaudium s. इन्) laetus. IN. 3. 5.

सुगन्ध m. (KARM. e सु et गन्ध odor) suavis odor.

सुगन्धिन् (a praec. s. इन्) suavi odore praeditus, suave olens. A. 4. 51.

सुजनन्तव m. (a सुजन bonus homo s. त्व) benignitas. SAK. 56. 2.

सुदृढ 10. p. i. q. सिदृ.

सुत v. सु.

सुतसोम m. nom. propr.

सुता v. सु.

सुतिन् (a सुत s. इन्) filio, *vel* filiis, *vel* liberis praeditus.
HIT. 4.20.

सुदृष्ट (KARM. e सु facile et दृष्ट visus, conspectus, aspectus)
facile aspectu. सुदृष्टङ् कर्तुम् facile *vel* sine ullo impe-
dimento intueri *alg.* SU. 4.24.: तेजसाच सुदृष्टां त्वां
न करिष्यति कश्चन; R. Schl. I. 17.23.: सुदृष्टाङ् कुरुत
शान्ताम्.

सुधा f. (e सु et धा a r. धे bibere) nectar. UR. 39.4.

सुधो (bonum intellectum habens, BAH. e सु et धो)
intellectu praeditus, sapiens. HIT. 5.6.71.3.

सुन्दर (sem. आ et हृ) pulcher. N. 1.14.

सुपर्ण m. (BAH. e सु e पर्ण quod hac in compos. plumam
significare videtur) i. q. गरुड़.

सुस्त v. स्वप्न.

सुभ्, सुम् 1. p. i. q. सिभ्, सिम्.

सुभग (BAH. e सु et भग felicitas) 1) felix, pulcher, praeclara-
rus, *praesertim de feminis, in Vocab.* IN. 5.37. DR. 2.12.
2) jucundus. SAK. 2.14.45.6.

सुभाषित (bonum *vel* pulchrum sermonem habens
e सु et भाषित n. dictum, sermo) eloquens, facundus. N.
8.4.

सुभृ Adj. (e सु et भ्र pro भ्रु supercilium) pulchra superci-
lia habens. SU. 4.12.

सुमनस् m.f.n. (Femin. nonnisi in Plurali usurpatur, BAH.
e सु et मनस् mens) flos. SA. 1.26.

सुयोधन m. (e सु et योधन a r. युध् pugnare s. अन) cog-
nomen *Duryódhani*. H. 4.58.

सुर् 6. p. (ऐश्वर्यदोष्योः k. भैश्ययोः v.; correptum esse vi-
detur e स्वर्, vid. स्वर् coelum) 1) splendere. 2) do-
minari. (Vid. स्वर् et cf. hib. *solas* «light, a lamp».)

सुर् m. (r. सुर् splendere s. अ, sicut देव a दिव् splendere)
deus. H. 4.27.

सुरकार्मुक n. (e सुर et कार्मुक arcus) arcus coelestis.

सुरगर्भम् Adj. (e सुरगर्भ - सुर् deus et गर्भ proles, natus -
et आभा similitudo) diis natorum similitudinem habens.
H. 4.27.

सुरभि (ut videtur, e सु et रभि a r. रभ् quod primitive ca-
pere significare videtur) 1) Adj. bene odorus. 2) Subst.
f. nomen vaccae fabulosae, vaccae ubertatis, quae boum
generis mater primitiva esse dicitur.

सुरवीथी f. (e सुर et वीथी via) deorum via. IN. 2.12.

सुरा f. potus servidus, potus inebrians *in universum*. SU. 4.
14.

सुवर्चस् (BAH. e सु et वर्चस् - r. वर्च् s. अस् - i. q. वर्चस्)
pulchrum splendorem habens. SA. 5.38.

सुवर्ण n. (pulchrum colorem habens e सु et वर्ण
color) aurum. N. 7.9.

सुवोर् m. (e सु et वोर् heros) nomen populi. DR. 8.9.

सुहु Adv. (e सु et स्यु, quod simplex non occurrit, a r. स्या,
mutato स्यु in हु, v. gr. 80., suff. हु, vel debilitato अ in
उ) recte, juste. UR. 64.6. HIT. 73.21.

सुक् 4. p. (तृष्णी शत्रौ) gaudere, posse. Cf. सह.

सुहृद् m. (bonum cor habens BAH. e सु et हृद् cor)
amicus. IN. 4.11. BR. 2.26.

1. **सू** 2.4. et 4.4. सुवे, सूये; part.pass. सूत et सून्. 1) pa-
rere, partum edere, c. ablat. patris. MAN. 10.39.:

निपादत्वो तु चाडालात् पुत्रम् ... सूते; RAGH. 3.13.:

असूत पुत्रम्; MAH. 1.2599.: असूयत ... अश्विनावृत्त-
भै; H. 1.34.: इन्द्राच्च वाताच्च सुषुवे या सुतान् इ-
मान्. 2) Cl. 2.4. gignere, generare, *de patre*. MAN.
10.34.: निपादो मार्गवं सूते; 10.32. (Vid. 1. सु et सून्.)

c. प्र 1) parere, partum edere. MAH. 3.13057.: कन्या प्र-
सूयते. — प्रसूता quae peperit. HIT. 72.14.: सा तत्रै
व प्रसूता. — Pass. nasci, c. abl. patris. MAN. 10.36.:

कारावरो निपादात् ... प्रसूयते (quod etiam ad सु re-
ferri posset). 2) procreare, gignere, *de patre*, c. loc. ma-
tris. MAN. 10.30.: शूद्रो ब्राह्मण्यं वाच्यज् जन्तुम्

प्रसूयते. — Absolut. MAH. 1.2502.: अस्याम् एव प्रसू-
यध्वम्; BH. 3.10.: प्रसविष्यध्वम् (vid. gr. min. ed. 2.
§. 440^b). — प्रसूत qui genuit. MAN. 3.19. — Pass.

procreari, gigni. MAH. 3.12500.: तिर्यग्योनौ प्रसूयते.
— प्रसूत procreatus, progenitus. NAL. 20.37.: मत्प्र-

सूतम् भयम्; A. 3.36.: मत्प्रसूतेन तेजसा.

c. प्र praef. सू procreare, gignere. MAN. 10.33. —
 Pass. nasci. MAH. 3. 12978.: तदा हम् सम्प्रसूयामि
 गृहेषु श्रुमकर्मणाम् (c. term. PAR. v. gr. 493.).

2. सू 6. p. In dial. Vēd. incitare, excitare (? vid. Westerg.
 et r. सूद्). RIGV. V.40.1.66.4.: यदू अथ देवः
 सुवाते. — Vid. सूद्.

3. सू f. (r. 1. सू) parens, partum edens, in fin. comp. R. SCHL.
 II. 51. 15.: वीरसूः

सूकार m. (e सू quod a sono dictum esse videtur, et करं fa-
 ciens, v. चौत्कार, चुक्कार) sus. (Cf. anglo-sax. *suga*
 porca, germ. vet. *sū* id., nostrum *Sau*, lat. *sus*, gr. *σῦς*,
ὗς.)

सूक्ष्म subtilis, tenuis, parvus, minutus. II. 3.14. SU. 3.16.

सूक्ष्मत्वं n. (a praec. s. त्वं) subtilitas. BH. 13.15.

सूच् 10. p. (fortasse e वच् correpto in उच्, praef. सु) pro-
 dere, patescere, indicare. RAGH. 17. 50.: मत्वः ...
 गुप्तद्वारो न सूच्यते (schol. प्रकाश्यते); UR. 6.32.: म-
 न्द्राकुसुमदास्मा गुरुर् अस्याः सूच्यते वृद्यकम्पः
 (cf. 6. s.); H. 1.3.: विज्ञाय निश्चिपन्थानम् नक्षत्रग-
 णसूचितम्; N.5.26. 17.9.: सूचितः.

c. म्रामि i. q. simpl. N.23.18.: कर्म चेष्टाभिसूचितम् (sic
 nunc separaverim, ita ut significet negotium, i.e. rem, ac-
 tionibus patefactum; cf. 18. a.: पुण्यशलोकस्य चेष्टि-
 तम्.)

c. सम् id. HIT. 124.72.

सूचक (r. सूच् s. म्रक) patesciens, palam faciens. UR. 2.
 infr.

सूचि f. (correptum e सूचो q. v.) acus.

सूचो f. (fem. τοῦ सूच a सिव् correpto in सू, suff. *uṇād-*
 च) acus.

सूचीभेद्य (e praec. et भेद्य) 1) acu perforandus. 2) densus,
 spissus, de *tenebris*. HIT. 98.22.: सूचीभेद्ये तमसि.

सूत m. auriga. N. 9.23.

सूतत्वं n. (a praec. s. त्वं) aurigatio. N. 22.12.

सूद् 1. a. et 10. vel Caus. p. (ut mihi videtur, e साद्य्,
 Caus. r. सूद्, debilitato म्रा in ऊ, ita ut proprie sig-
 nificet facere ut quis eat, inde in dial. Vēd. incitare, ex-

citare, et facere ut qu. sidat, pereat, inde occidere) occi-
 dere, necare. MAH. 3. 11505.: सूदयिष्यामि तत्त्वसम्; 1.
 2833.: सूदयन् विविधान् मृगान्. In dial. Vēd. inci-
 tare, excitare. RIGV. 71.8. 73.8.; v. Westerg. s. r. मूः
 (Lett. *saudēt* delere, evertere, vid. Pott 1.249.)

c. म्रामि Caus. vel cl. 10. occidere. R. SCHL. I. 27.19.

c. नि निसूदयामि (servato primitivo सू) id. MAH. 1.
 1339.

c. नि praef. वि विनिसूदयामि id. MAN. 3. 8814.

c. नि praef. सम् सान्निसूदयामि id. MAH. 3. 8742.

सूद् m. coquins. MAH. 3. 1007.

सूदन् m. (r. नूद् s. म्रन्) occisor in fine compos. SU. 3.28.
 N. 12. 126.

सूना f. instrumentum necandi. MAN. 3. 68.

सून् (r. 1. नू s. नु) 1) m. filius. UR. 91.4. 2) f. filia. HEM.
 (Goth. *sunus* filius; germ. vet. *sunu*, germ. med. *sun*,
 nostrum *Sohn*; lith. *sunù-s*, slav. *syn*.)

सूत्र n. (r. सिव् correpto इव् in ऊ, s. त्र) filum.

सूत्रधार m. (e praec. et धार) 1) faber tignarius. HIT. 49.
 12. 2) princeps histrionum. UR. 1.6.

सूनृत् (ut videtur, e सू producta vocali et नृत् a r. नृत् s.
 म्र) comis, blandus. HIT. 19.8. SAK. 16.15.: वाक् सू-
 नृत्.

सूर् 4. a. i. q. 1. ग्रूर्.

सूर् m. (ut videtur, a स्वर् primitivā formā radicis सुर्
 splendere, correpto व् in ऊ, suff. म्र) sol. (Fortasse
 goth. *sunna* m. sol, Them. *sunnan*, per assimil. e *surnan*,
sunnō(n) f. e *surnō(n)*, germ. vet. *sunno(n)* m., *sunna(n)*
 f.; fortasse lith. *saulē* f. per metath. e *swalē*, de graec.
 οὐλίος et goth. *sauil* vid. सूर्य, de lat. *sol* vid. स्वर्.)

सूर्न् 1. p. (म्रनादरे) vilipendere, despicere.

सूर्य् 1. p. (ईर्यार्थं क. ईर्ये र.) invidere.

सूर्य m. (correptum esse videtur e स्वर्य vel स्वार्य, a स्वर्
 coelum, nisi a primitivā formā radicis सुर् splendere, vel
 a सूर् producto ऊ, suff. य) sol. IN. 1.32. (Gr. ὥλιος niti
 videtur formā स्वार्य, mutato ऊ in λ, et ejecto F, sicut

गौद्यं = स्वादु q. v.; εἰλη per metath. e éλιη; fortasse goth. *sauil* sol, Them. *sauila*, per metath. e *sealia*. Vid. सूर्, स्वर्.)

सूप् 1. p. (प्रस्तवे, ut videtur, ex 1. सू अद्वेष्ट प्) generare. Cf. शूप्.

1. **सृ** 1. p. ire, incedere, progredi. MAH. 1. 1696.: स रजा मृगयां यातः ... ससार्. C. acc. adire, aggredi. N. 17. 35.: दमयनोम् अथो सृत्वा. Fluere. RIGV. 32.12.: अवासृतः सर्वे सप्त सिन्धून् «emittebas ad dimanandum septem fluvios»; RIGV. V. 101.4.: त्रेधा ससूरु आपः. (Vid. सल्, सलिल, सरित्, सत् एt cf. कृ, सृ, शूप्, gr. ἄρ-μα, sicut lat. *currus a currendo*, v. चर्.)

c. अनु sequi. MAH. 3. 11556.: पन्थानम् ... अनुससुः. *Caus.* sequi, persequi. MAH. 1. 4309.: दस्यवः ... अनु-

सार्यमाणा ब्रह्मो रक्षिभि:-

c. अप abire. HIT. 18. 18.: इरम् अपसर. *Caus.* facere ut quis abeat, amovere. MAN. 7. 149.

c. अभि adire, advenire, accedere. N. 11. 26. SA. 5. 62. DR. 6. 10. *Caus.* id. MR. 130.5.: भवतम् अभिसारयितुम् आगता; MAH. 1. 1221.

c. उत् *Caus.* facere ut quis proveniat, exeat. MAH. 3. 14872.: उत्सारयत तान्.

c. उत् praef. प्र *Caus.* concedere, dare. HIT. 74. 21.: प्रोत्सारितार्धसनः.

c. उप adire, aggredi, accedere. MAH. 2. 2596. Coire cum viro. MAH. 3. 8587.: इच्छामि वां सागिवनम् ... उपस्तुम्.

c. निस् egredi, provenire. N. 20. 30. SU. 3. 25. 26. *Caus.* facere ut quis exeat. MAH. 3. 12995. Expellere, abigere. HIT. 65. 19. 83. 7.

c. निस् praef. वि egredi. IN. 1. 26. N. 20. 31.

c. परि circumire, circumfluere. MAH. 3. 10983.: आपः परिस्तुः.

c. प्र procedere, prodire. R. SCHL. II. 59. 10. BH. 15. 4. — प्रसृत modestus. R. SCHL. I. 12. 2. — *Caus.* protendere, extendere. HIT. 10. 18.: हस्तम् प्रसार्य; 85. 7.: पक्षी प्रसार्य. — पण्यानि प्रसारयितुम् res venales exponere.

R. SCHL. II. 48. 3.: वण्डितो न प्रसारयन् नचा श्रोमन्त यण्यानि; MAN. 5. 129.

c. प्र praef. वि dimanare, diffundi. RAGH. 16. 3.: तेपाम् ... भिन्नो इष्ठा विप्रसार वंशः (schol. विस्तृतः).

c. वि *Caus.* protendere. R. SCHL. I. 42. 6.

c. सम् ire, adire. MAN. 12. 70. — *Caus.* facere ut quis eat, movere. MAN. 12. 124.

2. **सृ** 3. p. सिसर्मि i. q. 1. सृ.

सृज् 6. p. interdum A. 1) dimittere, emittere, effundere. R. SCHL. I. 44. 38.: गङ्गाम् ... श्रोत्रान्याम् असृजत्; RIGV. 38. 8.: वृष्टिर् असर्जिः. Cum vocibus, quae missilia significant, mittere, emittere, conjicere, jaculari. MAH. 3. 16461.: असृजत् सायकान्; RAGH. 11. 44. (vid. सृच्). 2)

deponere, ponere, imponere (e manibus effundere). N. 5. 28.: स्कन्धदेशे इसृजत् तस्य सृजम्. 3) creare, producere, e se emittere. MAN. 1. 25.: सृष्टिं ससर्वये 'वे 'मां स्वष्टम् इच्छन् इमाः प्रदाः; SU. 3. 11.: सृज्यताम् प्रार्थनोयै 'का प्रमदा; 14.: ताम् ... असृजत्; MAH. 1. 4165.: सृजेयाच्च त्रैलोकान् अन्यान्; BH. 4. 7. 4) gignere, generare. R. SCHL. I. 16. 6.: किञ्चरिणाच्च गत्रेषु ... सृजधं हरित्वपेण पुत्रान्; 16. 9.: सुतान् वीरान् सृज्ञः. (Cf. वृज्.) Huc traxerim lat. *rigo*, goth. *rig-n* pluvia, nisi pertinent ad वृप्; v. praef. अभि, अत्र, आ.)

c. अति 1) relinquere, reliquum facere. MAH. 4. 331.: भोमसेनो अपि मांसानि ... अतिसृष्टानि मत्स्येन (nom. pr.) विक्रीणोते युधिष्ठिरे. 2) dare. R. SCHL. II. 18. 23.: अतिसृज्य ददानो 'ति वरम् मम (vid. sl. 22. et cf. त्याग actio dandi a त्यज् relinquere; v. etiam praef. अभि).

c. अप praef. वि demittere, dejicere, abjicere. MAH. 3. 16104.: वासः ... वानराणां यत् सीता हियमाणा व्यपासृजत् (cf. sl. 16053.).

c. अभि 1) effundere. RIGV. 19. 9. 2) dare. R. SCHL. I. 9. 63.: तेना भिसृष्टा व्रक्षर्पे ग्रामा त्वं एते.

c. अव 1) dimittere, emittere, effundere. RIGV. 32. 12.: अवासृतः सर्वे सप्त सिन्धून् (v. सृ). 2) projicere.

M. 23. 3) ponere, imponere. MAH. 1. 1973. 4) remittere, condonare. N. 26. 23.: प्राणान् ग्रवसृजामि ते. 5) solvere, liberare. RIGV. 24. 13.: ग्रवै नं रजा वरुणः स-सृज्याद् बद्धम् (Potent. praet. mltf. 7. nisi pertinet ad cl. 3. sicut praes. उपसृज्महे).

c. ग्रव् praef. वि 1) jacere, conjicere, jaculari. MAH. 3. 14253.: तस्य शैलशिखरङ् केशो कुद्धो व्यवासृगतः. 2) deponere. MAH. 3. 10438.

c. ग्रव् praef. सम् jacere, conjicere, jaculari. MAH. 3. 1586.: शरवर्पङ् किराते समवासृगतः; 1. 6749.

c. ग्रा affundere, infundere. RIGV. 9. 2. 28. 9.

c. ग्रा praef. सम् 1) ponere, imponere. MAH. 1. 1703. 2) tradere. MAN. 9. 323.: पुत्रे रजयं समासृज्य.

c. उत् dimittere, emittere, effundere. N. 1. 22.: हंसम् उत्सर्जः; BH. 9. 19.: वर्णन् निगृह्णाम्य उत्सृजामिच; N. 23. 27.: वाष्पम् उत्सृष्टवान् ग्रहम्. — शरान्. BHATT. 14. 14. TROP. R. SCHL. I. 64. 3.: ग्रोधम् उत्सृजते कूरम् मयि. 2) exuere. N. 9. 5.: उत्सृज्य सर्वगात्रेभ्यो भूपणानि. 3) projicere. BR. 9. 19.: उत्सृष्टम् ग्रामिपम् भूमौ. 4) relinquere, deserere. N. 10. 28.: सुप्ताम् उत्सृज्य ताम् भार्याम्. Renuntiare alicui. BR. 1.: ताम् ग्रहम् बालाङ् कथम् उत्सृष्टम् उत्सहे। आत्मानम् ग्रापिचो 'त्सृज्य तस्यामि परलोकगः; MAN. 8. 170.

c. उत् praef. सम् id. R. SCHL. II. 44. 21. MAH. 3. 8578. 8750. 1. 4162.

c. उप 1) emittere, effundere. TROP. RIGV. 81. 8.: उप कामान् (v. gr. min. ed. 2. §. 145. annot.) ससृज्महे «ad te applicamus desideria nostra». 2) aggredi, invadere, incursare. MAH. 3. 8461.: श्वापदैर् उपसृष्टानि दुर्गाणि; MAN. 4. 61. — आदित्य उपसृष्टः sol deficiens, i. e. quem Rāhus invasit, voravit (v. राङ्). MAN. 4. 37.

c. नि dimittere. MAH. 1. 7543.; manu mittere. MAN. 8. 414.

c. नि praef. सम् tradere. MAH. 1. 7134.

c. वि 1) dimittere, emittere. IN. 5. 1. 30. emittere, de sagittis. DR. 5. 17. Effundere, शोनितम् sanguinem. A.

7. 27. Deponere, abjicere, e. c. देहम् corpus, i. e. mori. GUAT. 18. (cf. SA. 2. 23.). Tradere. RAGH. 8. 70. Dare. R. SCHL. II. 36. 8. Creare, e. v. se emittere. BH. 9. 7. — Caus. dimittere. SU. 3. 32. N. 13. 3. Deponere, relinquere. N. 13. 60. Emittere, de sagittis. A. 10. 53.

c. सम् conjugere. RIGV. 118. s.: सं वत्सेना 'मृगता मातरम् पुनः «enm vitulo conjunxitis matrem iterum»; 23. 23. Pass. conjugi, misceri, se conjugere, se immisceere, congregari. RAGH. 5. 69.: संमृद्यते सरसिन्हैर् ग्रहणांशुभिन्नः ... विभातवायुः; 13. 73.: सीमित्रिणा तद्व ग्रनु संसमृद्धे. 2) creare. MAN. 1. 56.

सृति f. (r. न् s. ति) itio, iter, via. BH. 8. 27.

सृप् 1. p. ire, gradii. R. SCHL. II. 59. 10.: न च सर्पनि स-त्वानि व्याला न प्रसरतिच; HIT. 30. 3.: नत्रासम् मन्दम् मन्दं सर्पन् (मूषिकः). (Vid. सर्प et cf. lat. serpo, repo, gr. σέρπω, ρέπω. Huc etiam traxerim germ. vet. SLIF labi (slifu, slief, slifumēs) per metath. e SLIF = सृप्, debilitato a in i, nostrum schleife, anglo-sax. SLIP, servatā tenui (v. gr. comp. 89.). Fortasse germ. vet. SLICH repere, slichu, sleih, stlichumēs, mutatā labiali in gutt.; lith. slenkiu repo, praet. slinkau, fut. slink-su; rēploju «ich krieche auf Händen und Füßen»; hib. sleagaim «I sneak, drawl».)

c. ग्रप् abire. MAH. 3. 14112.: ग्रपात्पर्चू कृष्णैर् भीतः Aufugere. R. SCHL. II. 29. 4.: सर्वे ते तव राघव रूपन् दद्वा 'पसर्पेयुः.

c. ग्रप् praef. वि id. MAH. 4. 1899.

c. उत् se extendere. N. 23. 9.

c. उत् praef. सम् ascendere. RAGH. 6. 8.

c. उप adire, aggredi. BR. 3. 22.: प्रहसन् इव सर्वांसूतान् एकेकम् उपसर्पति. Etiam ATM. R. SCHL. II. 96. 9.: शिलान् ताम् उपसर्पत (omisso augmento).

c. उप praef. सम् id. MAH. 1. 6450.

c. वि p. A. 1) discedere, digredi, dispergi. N. 1. 25.: हंसा विसपुः सर्वतः प्रमदावने; MAH. 1. 8286. 2) vagari, volare, fluere. HIT. 10. 1.: क्योतराजः सपरिवरो वियति विसर्पन्; MAH. 3. 14997.: ऊर्ध्वम् आक्रममाणः;

... विसर्पमाणः (गन्धर्वाः); R. Schl. I. 44.17.: व्यसर्पत
जलम्.

सूभ् 1. p. (हिंसे) ferire, laedere, occidere. Cf. स्त्रिभु,
स्त्रिम्.

सृष्टि v. सृज्.

सृष्टि f. (r. सृज् s. ति) creatio. HIT. 72.18.

सृ 9. p. सृणामि. Ferire, laedere, occidere. Cf. स्वृ, शृ.
सेक् 1. a. ire, se mouere. Cf. स्वेक्.

सेक् m. (r. सिच् s. अ) rigatio. HIT. 70.20.

सेतु m. (r. सि s. तु) pons.

सेना f. (ut videtur, a r. सि ligare s. न in fem.) exercitus.
सेनानो m. (e praec. et नो ducens, dux, v. gr. 173.) exerci-
tus dux. BH. 10.24.

सेल् 1. p. ire, se mouere. Vid. शेल् et cf. तल्.

c. अति Caus. facere ut quis ultra modum se moveat, mag-
nis itineribus defatigare. HIT. 96.19.: शत्रून् द्विगुप्तूर्
अतिपेलयेत्.

सेव् 1. a. interdum p. 1) adire, frequentare, celebrare locum. IX. 2.1.: पुरों रम्यां सिद्धचारणसेविताम्; 2.: व-
नम् पुण्यम् अस्त्रोगणसेवितम्; N. 12.2.: वनम् ...
नानापक्षिगणाकोर्णम् म्लेषतस्कर्सेवितम्; MAN. 4.
131.: सन्ध्ययोश्च 'भयोश्च' व न सेवेत चतुर्पथम्.
Adire virum, feminam, i. e. coire, concubere (cf. गम्
praef. उप). MAN. 8.365.368. HIT. 87.1. — सुखं से-
वितुम्, दुःखं से० gaudium, dolorem percipere. HIT.
36.86. (v. इ, गम्). 2) facere, efficere, agere, commit-
tere, exsequi, exercere, colere, (v. चर्). MAN. 9.227.:
धूतं न सेवेत; 12.21.: अधर्मं सेवते; MAH. 1.8052.:
धर्मकामार्थान् सिपेव्. 3) honorare, venerari. MAN. 7.
38.: वृद्धांश्च नित्यं सेवेत ... वृद्धसेवो हि सततं रक्षा-
भिन् अपि पूज्यते. 4) ministrare, servire. RAGH. 2.13.:
तम् आतपत्तोत्तम् ... पवनः सिपेवे. C. acc. pers. et
instr. rei ministrare, suppeditare alicui aliquid; instrue-
re aliquem aliquā re. RAGH. 11.11.: तौ ... वायवः सुर-
भिषुप्येणुभिष्ठ वाययाच जलदाः सिपेविरे. Pass. R.
Schl. II. 100.33.: मलेन तस्या झम् इदङ्क कथम्.

आर्यस्य सेव्यते. (Gr. σέβειν. Fortasse goth. saivo-
ala anima, germ. vet. selia, a movendo, spirando dictum,
sicut lat. animus, anima a r. अन्, et πενίμειν a πνέω.)

c. आ i. q. simpl. MAH. 3.16564.: यदि त्वा अकामाम् आ-
सेवेत् स्त्रियम् अन्याम्; MR. 70.13.: मया धूतम् आ-
सेवितम्.

c. आ praef. सम् id. MAN. 11.174.: मैथुनं समासेव्य पुं-
सि योपिति वा द्विः.

c. उप i. q. simpl. MAN. 4.133.: वैरिणन् नो 'पसेवेत स-
हायश्च 'व वैरिणः (adeat, appropinquet). MAH. 3.15385.
2. 159.390. R. Schl. II. 100.33.

c. उत् praef. अभि id. MAH. 3.13432.

c. नि (निपेव् gr. 80.) id. HIT. 44.1.: यो ध्रुवाणि परि-
त्यज्य अध्रुवाणि निपेवते; BR. 1.16. N. 13.3. SA. 6.
38.

सेवक m. (r. सेव् s. अक) minister, famulus, servus. HIT.
41.22.48.14.

सेवा f. (r. सेव् s. आ) 1) cultus, veneratio. BH. 4.34.6.20.
2) servitus, servitium. HIT. 31.19.

सेविव n. (a सेविन् s. व) 1) cultus, veneratio. 2) inhabi-
tatio, commoratio. BH. 13.10.

सेविन् (r. सेव् s. इन्) 1) venerans. DR. 7.12. 2) inhabi-
bitans, v. सेविव.

सै 1. p. (क्षये) perire.

सैह (f. ई, a सिंह s. अ) leoninus. HIT. 36.16.

सेनापत्य n. (a सेनापति exercitus dux suff. य) imperium.
UR. 94.5.

सैनिक m. (a सेना exercitus s. इक) bellator, miles. SU. 2.
9.14. DR. 8.36.

सैन्धवक m. (a सिंधु nom. regionis s. अ) Sindhuensis. DR.
6.6.

सैन्धव न. (a सिंधु nom. regionis s. अ) DR. 8.42.

सैन्य (a सेना exercitus s. य) 1) m. bellator, miles. 2) n.
exercitus. DR. 6.26.

सैरन्धी et सैरिन्धी f. (ut videtur, mutilatum e स्वैरन्धी;
स्वैरिन्धी, ex acc. राम् स्वैर, cuius अ in formâ °रि de-
bilitatum est in इ, et ध्रो a r. धृ s. अ in fem.) operaria,

opifex, artifex libera, quae in aliorum domo laborat. N. 13.55.

सो 1. p. 4. स्यामि, part. pass. सित्, v. gr. 694. (अत्तकारे क. नाशे v.) finire, finem facere, occidere, destruere.

c. अव finire, ad finem adducere. RAGH. 11.37.: अवसिते क्रियाविधौ. Caus. अवसायामि finiendum, peragendum curare aliquid, facere ut quis finiat. RAGH. 5. 76.: विधिम् अवसाय.

c. अव praecl. अधि 1) constituere, consilium capere. MAH. 3.16254.: ना 'ध्यावास्यद् यदा कथित् सागरस्य विलङ्घनम्. 2) reputare. SA. 100.15.: स्यान् न वे 'त्य अध्यवस्थ्यन्.

c. वि praecl. अव 1) decernere, statuere, constituere. BR. 1.10.: विदिवा व्यवसिष्यामि (anom. pro °सास्यामि); H.1.52.: इति भीमो व्यवस्थ्य (v.gr.638.) — व्यवसित qui decrevit Bn. 1.45.: महत् पापङ् कर्तुं व्यवसिता वयम्; R. Schl. I. 52.22. 2) petere, appetere. MAH. 2.1400.: उज्जक्ताम् पूजां शिशुपालो व्यवस्थ्यति. Cum infin. SA. 5.52.: न भर्तुहोना व्यवसामि जीवितुम् (secundum 1^{माम्} cl., abjecto ओ).

c. व्यव praecl. सम् decernere. MAN. 7.13.

c. प्र प्रसित petens, appetens, studiosus. RAGH. 8.23.

सोऽन् v. सहृ.

सोदर Adj. (BAN. e स cum et उदर venter) germanus, naturalis, ex iisdem parentibus natus. SA. 7.13.

सोदर्य m. (a praec. s.य) germanus frater. HIT. 42.21. (Cf. gr. ἀδελφός ex ἀ = स et δελφύς.)

सोपान n. (fortasse mutilatum e सोपानय, e स cum et उपानय a r. नो ducere praecl. उप + ओ suff. ओ) scalae. UR. 38.9.

सोम m. 1) luna. 2) planta, asclepias acida. 3) succus asclepiadis acidae. BH. 9.20.

सोक्ष्म्य n. (a सूक्ष्म subtilis, tenuis s. य) subtilitas. BH. 13. 32.

सौख्य n. (a सुख s. य) gaudium, voluptas. HIT. 33.1.

सौगन्धिक (a सुगन्ध suavis odor suff. इक) 1) Adj. bene odorus. N. 13.2. 2) n. flos, lotus alba. IN. 2.2.

सोदामिनो f. (pro सोदामनो Fem. τοῦ सोदामन c. nube ortus, a सुदामन् nubes s. ओ) fulgor. AM.

सोन्दर्य n. (a सुन्दर् s. य) pulchritudo. HIT. 74.3.

सोबल m. (a सुबल् Subalus s. ओ) nom. propr. (Subalo natus). IN.3.9.

सोभाय n. (a सुभग् felix s. य) felicitas, fortuna. N. 1.10.

सोम्य (a सोम् luna s. य) pulcher, amoenus, jucundus, placidus. SA. 1.14. DR. 1.14. BH. 11.50.

सोम्यता f. (a praec. s. ता) pulchritudo, jucunditas, mansuetudo. IN.5.7.

सोम्यव n. (a सोम्य s. व) id. Bn. 17.16.

सोरभो f. (fem. vocis सोरभ् Surabhi natus, a सुरभि q. v. s. ओ) vacca. BR. 1.12.

सोवोर m. 1) in Plur. nomen regionis (Wils. A district, apparently the part of the gangetic provinces occupied by the Suviras, now called Suirs). DR. 4.8.12. 2) Sauvirensis. DR. 4.7.8.27.

सोवोरक m. (a praec. s. क vel ओक) Sauvirensis. DR. 4.2.

सोहार्द n. (a सुहृद् s. ओ, v. gr. 648.) amicitia. HIT. 42. 20.

सोहृद् n. (a सुहृद् s. ओ) id. N. 10.26.

स्कन्द 1. p. स्कन्दामि, part. pass. स्कन्द. Salire, scandere, cadere, elabi, effluere. MAH. 1.5105.: ततो इस्य रेतः च स्कन्द. Etiam ATM. MAN. 7.84.: न स्कन्दते ... ब्राह्मणस्य मुखे इतम् (schol. स्वत्यं अधः पताति). — स्कन्द elapsus. R. Schl. I. 38.27. Immissus, infusus, de semine. MAH. 1.2434. — Caus. 1) effundere semen. MAN. 2.180.: न रेतः स्कन्दयेत् ब्राचित्. 2) omittere, negligere. MAN. 6.9. (Cf. स्कन्द, स्यन्द, lat. scando, scateo; bib. skeinneed «eruption, gushing forth», ut videtur, per assim. e sceindead; fortasse gr. σκαίω mutato द् vel न् in β.)

c. अव praecl. अभि exsilire. MAH. 4.810.: अद्वरेणा 'भ्यवस्कन्द.

c. अव praecl. सम् Caus. invadere, oppugnare. MAN. 7. 196.: समवस्कन्दयेत्ते 'नम् (अरिम्).

c. प्र i. q. simpl. R. Schl. II. 11.4.: प्रचस्कन्द ... पाशम्

मृग इव; MAH. 1.2380.: तस्य रेतः प्रचस्कन्दः — *Cum abl.* desilire. DR. 1.17.8.10.15.: रथात् प्रस्कन्द्यः.
स्कन्द m. (r. स्कन्द् s. म्र) cognomen *Kārtikēyi*. AM.
स्कन्द्य m. (fortasse a r. स्कन्द् mutato द् in ध्) 1) humerus. 2) truncus. UR. 68. 12. (Anglo-sax. *sculdor*, *sculder*, *sculdr*; germ. vet. *scultra*, *sculdra*, *scultarra*, *mutatis liquidis*, v. gr. comp. 20. et Diefenbach *Celtica* 93.; armor. *skaaz*, cambro-brit. *ysgwyz*; fortasse hib. *guala* e *sguada* vel *sguana*; fortasse gr. σπάση mutatā gutturali in lab., et lat. *scapula* mutatā linguali in labiale, sicut in *fumus*, *inferior*, *ruber*, v. धूमः, मधरः, रुधिरः.)

स्कन्ददेश m. (e praec. et देश regio) *id.* N. 5.28. (cf. पुच्छदेश). DR. 5.8.

स्कन्न v. स्कन्द्.

स्कम्भ 1. 4. (scribitur स्कम्) 5. et 9. p. स्कम्भे, स्कम्भ॑-नामि, स्कम्भनामि; part. pass. स्कब्ध, in dial. *Vēd.* स्कभित. Fulcire, figere. RIGV. 34.2.: ब्रयः स्कम्भा-सः स्कभितास आत्मे «*tria in eo adminicula fixa sunt ad innitendum*». Cf. स्कम्भ्, स्तम्, स्तुम्.

स्कु 5. et 9. p. A. tegere. BHATT. 17.82.: रामम् अस्कुनादू इषुवृष्टिभिः.

स्कुन्द् 1. 4. subsilire. Cf. स्कन्द्.

स्कुम्भ् 5. et 9. p. स्कुम्भनामि, स्कुम्भनामि i. q. स्कम्भ्.

स्वद् 1. A. (स्वदने क. विदारे v.) gustare, lacerare. Cf. 1. et 2. खद्.

स्वल् 1. p. titubare, vacillare. HIT. 105.15. TROP. HIT. 55.2.: प्रभुनमोपम् उपागतानां वाचः स्वलत्ति. Errare, peccare. R. SCHL. I. 13.10.: ना 'नाङ्गतम् अभूत् तत्र स्वलितं वा 'पि किञ्चन्. (Cf. स्फल्, चल्, lat. *scelus*, nisi hoc pertinet ad इल्; gr. σφάλλω; lat. *fallo*.)

c. प्र i. q. simpl. A. 8.14.: हरयो विमुखाश्च 'सन् प्रास्वलच्चा 'पि मातलिः.

स्तक् 1. p. (प्रतिघाते) contra ferire, arcere, repellere.

1. स्तन् 1. p. gemere, suspirare. BHATT. 14.30.: तस्तनुः ज्ञाताः (Gr. στένω, lith. *stenu* id., slav. *stenaju* id.)
c. नि i. q. simpl. MAH. 3.14060.: तम् उग्रतपसं विप्रन् निष्ठनतम् महीतले. *Cum acc.* gemere alqd. R. SCHL. II. 77. s.: पितुः श्रेरनिर्वाणं निष्ठनत् विपत्ताद्.

2. स्तन् 10. p. स्तनयामि. Tonare. RIGV. 79. 2.: स्तन-यन्त्यम्भ्राः; 58.2. (Cf. lat. *tono*, *tonitru*; gr. Στέν-τωρ; sax. vet. *thunar* *tonitru*, germ. vet. *thonar*, *donar* id.)

स्तन m. mamma. IN. 5.8. (Hib. *sine* «a woman's breast, a dug or teat», *ejecto t.*)

स्तनयिन् m. (r. 2. स्तन् suff. *unād.* इन्नु) 1) nubes. 2) tonitru. DR. 6.9. 3) fulgor.

स्तब्ध v. स्तम्.

स्तम् v. स्तम्.

स्तम् 1. et 10. p. स्तमयामि, स्तमयामि i. q. सम्.

स्तम्ब m. acervus, cumulus, e. c. *graminis*. R. SCHL. II. 80. 8.: वोरणस्तम्बः.

स्तम्भ् I. 5. et 9. p. स्तम्भनोमि, स्तम्भनामि 1) fulcire. RIGV. 67.3.: तस्तम्ब धाम् मत्वेभिः सत्यैः «fulcivit coelum carminibus efficacibus». — स्तब्ध (v. gr. 83.) immobilis, rigidus. N. 5.25.: विबुधान्... स्तब्धलोचनान्; HIT. 23.8.: पादान् स्तब्धोकृत्वा. TROP. contumax, pertinax. BH. 18.28. 2) niti, inniti, c. acc. rei. A. 6. 13.: स तु शब्दो दिवं स्तब्धा प्रतिशब्दम् अजोडनत्. — II. 1. A. (scribitur इम् gr. 109. 110^a.) immobilem fieri. BHATT. 14.55.: गात्रन् तस्तम्भे (schol. काष्ठवत् निश्चलम् अभूत्). — Caus. 1) fulcire. MAH. 3. 827.: सोदनं सारथिम्... अस्तम्भयम्. 2) sistere, immobilem reddere, inhibere, obstruere, MAH. 3. 10387.: तस्य प्रहरतो वाङ्म् स्तम्भयामास; 1.207.: हृदड् ग-वा स्तम्भयिवा तदम्भः; R. SCHL. I. 75. 17.: हृद्धरेण महादेवः स्तम्भितो ऽय त्रिलोचनः. (Cf. r. स्तुम् et Caus. r. स्था (स्थापयामि); gr. στεύθω, στέμπω; lat. *stupo*, *stipes*, nisi pertinent ad स्थापयामि, v. स्था; germ. vet. *stamph* pilum, *stam* stipes, truncus, (dat. *stamma*, ut videtur per assim. e *stamba* vel *stamp*,

stamfa), island. vet. *stofn* id.; germ. vet. *stab* baculus. Cum स्तब्धः immobilis, rigidus cf. germ. vet. *stif*, angl. *stiff*, nostrum *steif*.)

c. अव्र (anom. अवष्टम्) inniti. BH. 9.8.: प्रकृतिं स्वाम् अवष्टम्य.

c. वि 1) fulcire, stabilire. RIGV. V. 99.3. (v. Westerg.)

वि यस् तस्तम्भ रोदसो; BH. 10.42.: विष्टम्या हम् इदङ् कुत्स्तम् एकांशेन स्थितो जगत्. 2) sistere, retinere, inhibere. N. 2.30.: अन्तरोक्ते विष्टम्य विमानानि दिवौकसः; 3) inniti. HIT. 69.9.: विष्टम्य पादाव् अवतिष्ठते शोः. — Caus. sistere, inhibere. MAH. 3. 10314.: कथं विष्टम्भितस् तेन भगवान् पाकशासनः (cf. 3. 10387.)

c. सम् 1) fulcire, stabilire, confirmare. A. 8.23. BH. 3.43.: संस्तब्ध्या "त्मानम् आत्मना. Se confirmare, se erigere, colligere. R. Schl. II. 14.13.: कुच्छाद् धीर्येण संस्तम्य. 2) refrenare, coörcere. R. Schl. II. 63.47.: संस्तम्य शोकन् धीर्येण. — Caus. 1) fulcire, confirmare. R. Schl. II. 34.53. MAH. 1. 6477. 2) immobilem reddere. MAH. 1. 1291. 3. 10313.

c. सम् praef. अभि fulcire, confirmare. R. Schl. II. 64.11. स्तम्भ m. (r. स्तम्भ s. अ) postis, pila, columna. IN. 2.24. N. 5.3. (V. r. स्तम्भ.) [Stumpf?]

स्तवक् m. (ut videtur, a r. स्तु s. अक) fasciculus florum. HIT. 31.6.: कुसुमस्तवक्.

स्तवकित (a praec. s. इत) fasciculo florum praeditus. UR. 73.5.

स्तिथ् 5. p. (आस्कन्दने, v. Westerg. p. 365.) ascendere. (Gr. ΣΤΙΧ, στείχω, ἐστιχον, germ. vet. *STIG* scandere, ascendere, *stigu*, *steig*, *stigumēs*; lith. *staigùs* celer, *staigey* cito, *staigio-s* festino, russ. *stignu* (cf. स्तिथौमि) assequor, consequor, slav. vet. *СТВЗА* *stjaz'a* semita, goth. *staigs* id., hib. *staighre* «a step, stair».)

स्तिप् 1. a. (क्षणे क. श्युति v.) stillare. Cf. स्तिम्, स्तोम्, तिप्, तिम्.

स्तिम् 4. p. madidum, humidum esse, madeferi. स्तिमित

1) humidus, madidus. N. 13.6.: अर्धरात्रसमये निःशब्दस्तिमिते; AM.: आर्द्धं सार्द्धङ् क्लिन्न् तिमितं स्तिमितं समुत्तम् उत्तम्. Cf. तिम्, स्तिप्, तिप्. 2) firmus, rigidus, immotus (cf. स्तम्भ). MED.; RAGH. 1.73.: ध्यानस्तिमितलोचनः (schol. स्थिरोभूते नेत्रे यस्य); 2.22. 11.45.

स्तीम् 4. p. i. q. स्तिम्.

स्तोर्ण v. स्तृ.

स्तु 2. p. स्तीमि, स्तुवे laudare, celebrare. DEV. 1.53.: विश्वेश्वरोम्... स्तीमि; 63.: वङ् किं स्तूयसे मया; SA. 6. 39.: अस्तीपन् तम् अहन् देवम्; BH. 11.21. IN. 2.11. SU. 2.4. (Cf. goth. *staua* judex, qui jus dicit, *stauja* judico, gr. στόμα, aeol. στύμα, ita ut a loquendo dictum sit, sicut ser. वक्त्र, वदन्; vid. Benfey I. 407.)

c. अभि अभिष्टीमि, द्वुवे i. q. simpl. MAH. 1. 7393.: अभिष्टीपि; 8351.: अभितुष्टाव.

c. अभि praef. सम् id. R. Schl. I. 14.26.

c. प्र 1) i. q. simpl. HIT. 19.2. 2) narrare, nuntiare. HIT. 87.21.: संस्तुतम् अनुसन्धीयताम्; 100.16.: सर्वं वृत्तात्म प्रस्तुत्य. Caus. facere ut quis narret, nuntiet. MAH. 1.6.: अपृच्छत्... प्रस्तावयन् कथाः.

c. वि i. q. simpl. MAH. 1. 7056.: व्यस्तुवन्.

c. सम् id. IN. 2.9. — अभिसंस्तु, परिसंस्तु id. MAH. 3. 12709. 1. 2132.

स्तुच् 1. a. (प्रसादे) propitium esse.

स्तुति f. (r. स्तु s. ति) collaudatio. SU. 2.4.

स्तुभ् 1. a. (स्तोमे क. स्तम्भे v.) immobilem fieri. — In dial. Vēd. PAR. laudare, celebrare. NIGH. 3.14. (v. Westerg.). Caus. id. RIGV. 88.6.b.: अस्तोभयत् «celebravit». Cf. स्तम्भ, स्तु. — Praef. परि in dial. Vēd. laudare, celebrare. RIGV. 80.9.: परिष्ठोभत विंशतिः «laudent eum viginti».

c. प्रति p. id. RIGV. 8.6.

स्तुम् 5. et 9. p. स्तुम्नोमि, स्तुम्नामि i. q. स्तम्भ् 5. et 9. p.

स्तूप् 4. et 10. p. (उच्छ्रये) coacervare, erigere.

स्तूप *m.* (r. स्तूप् s. अ) cumulus. AM.

१. स्तू ५. et ९. p. A. स्तृणोमि, स्तृण्वे, स्तृणामि, स्तृणे.
1) sternere, expandere. RIGV. V.43.2.13.5.: स्तृणीत

ब्रह्मरु मध्यराय (v. Westerg.). 2) tegere. RAGH. 4.63.:
तेपां शिरोमिः प्रमथुलैरु महोन् तस्तात् ७.55.: तस्तार
गाम् ... शिरोमिः. (Vid. स्तू, gr. στρέψυμι = स्तृणो-
मि, lat. sterno = स्तृणामि, v. gr. comp. 496.; goth.
strauja sterno; slav. str-je-ti extendere, pro-stir-a-ti id.,
pro-stran spatirosus = प्रस्तोर्ण; po-stl-a-ti sternere, po-
stelja lectus, prje-stol thronus, lith. stálas mensa, vid.
Mikl. p. 86.)

c. वि विस्तृत १) stratus. NALOD. 3.14.: विस्तृता नगा
यत्र. २) latus. M. 16.: त्रियोजनायता वापो विस्तृता-
चा यि योजनम्.

२. स्तू Subst. stella, in dial. Vēd., v. RIGV. 68.5. (Vid. तारा
e स्तारा.)

स्तूक् १. p. (गती क. गत्याम् v.) ire.

स्तूद् ६. p. i. q. तृहृ.

स्तू ९. p. A. स्तूणोमि, स्तृणे. (Propter gr. r. 385. स्तू a स्तू
in tempp. special. non distingui potest; si autem in uni-
versum radices in शू desinentes statuuntur, ad स्तू perte-
nent Gerund. स्तोर्य, Pass. स्तोर्ये, part. स्तोर्ण. Vera
verborum स्तृणोमि et स्तृणामि radix est स्तू, unde
स्तू correpto अरु in शू, et स्तोरु mutato अ in हू, v. gr.
min. ed. 2. §. 12.) sternere, expandere, extende.

c. आ १) sternere, expandere. MAH. 3.15142.: दर्मास्तर-
णम् आस्तोर्य. २) tegere. MAH. 2.1155.: कुशीरु आस्तोर्य
मेदिनोम्.

c. उप sternere, constituere, parare. MAH. 2.2033.: उप-
स्तोर्ण सभा.

c. परि sternere, expandere. MAH. 1.6975.: परिस्तोर्य ज्ञ-
हावा ग्रिम्.

c. वि dispendere, expandere. HIT. 9. s. 14.: तेन व्याधेन
... जातं विस्तोर्णम्; MAN. 7.33.: विस्तोर्यते यशो लो-
के. — विस्तोर्ण extensus, magnus. N.12.112. IN.5.3.10.
— Caus. expandere. MAN. 7.188.: विस्तार्येद् ब्रलम्.

c. सम् १) sternere, expandere. MAH. 1. 7163. IN. 5. 3.
2) tegere. M. 2.1774.: सभां संस्तोर्य रैः.

स्तूद् ६. p. i. q. स्तूहृ.

स्तेन् १०. p. furari. MAN. 8.333.: यस् व् एतानि ... द्र-
व्याणि स्तेनयेत्; 4.256. (Goth. STAL furari, stila,
stal, stēlum, mutato n in l, vid. अन्य; gr. στερέω, v.
Pott 1.197.)

स्तेन *m.* (r. स्तेन् s. अ) fur.

स्तेय *n.* (r. स्तेन् abjecto न् s. य) furtum. AM.

स्तै १. p. (विष्टे) vestire, induere.

स्तैन्य *n.* (a praec. s. य) id. AM.

स्तोक् parvus, paucus. AM. स्तोकम् *Adv.* parum, paulum.
MEGH. 80. (Cf. lith. stokóju careo, egeo.)

स्तोम् १०. p. (Denom. a sq.) laudare.

स्तोम *m.* (r. स्तु s. म) laus, hymnus. RIGV. Sp. 16.7.

स्तैये १. p. (शब्दसङ्गाते क. संहतौ धनौ व.) sonare, coacer-
vare.

स्त्री *f.* (correptum e सोत्री a r. सु vel सू s. तृ in sem.,
v. Pott I. 214.; nom. स्त्री pro स्त्रीस्, acc. स्त्रियम् et
स्त्रीम्, v. gr. 168.) femina. BR. 2. 12. Etiam bestiarum
femina, e. c. शाखामृगस्त्री. DR. 4.4.

स्थ Adj. in fine compo. (r. स्था s. अ stare) १) stans. DR.
5.15. २) saepissime qui est, versatur, moratur, situs est.
N. 1. 18. 10. 1. 18. 10. 2 । 18.

स्थग् १. p. (संवरणे क. संवृत्तौ व.) tegere. BHATT. 12.69.:
स्थगिता र्गोभिरु दिशः. (Cf. सग्, lat. tego, island. vet.
thekja tegere, germ. vet. dakjan, dacljan, dechjan id.)

स्थल् १. p. (स्थाने स्थितौ व., ut videtur, a r. स्था, corre-
pto आ, adjecto ल्, v. पाल्) stare. (Boruss. vet. stall-i-t
stare; stall-ē-mai stamus; germ. vet. stellēt collocat =
Caus. स्थालयति; lith. stelloju «ich bestelle, stelle an»;
gr. στέλλω, ἔσταλκα, sensu = Caus. r. स्था praef. प्र;
hib. stale «obstinacy, stubbornness».)

स्थल *n.* (r. स्थल् s. अ) locus, regio, solum. MEGH. 90. 104.
Lass. 16.4. Vid. sq. (Germ. vet. stal locus, dat. stalle,
nostrum Stall stabulum.)

स्थलो f. (a praec. signo *fem.* हृ) *id.* UR. 60. 14. RITU-S.
1.25. — RAGH. 6.72.: गण्डस्थलो; BHAR. 1.19.: उप-
स्थस्थलो (v. स्कन्धदेश).

स्थविर (ut videtur, forma anomala a r. स्था stare) 1) fir-
mus, stabilis. 2) senex. N. 4.25. 12.123.

स्था 1. p. a. **तिष्ठामि**, **तिष्ठे** (propriæ cl. 3., anomale cor-
repto म्रा in म्र in tempp. spec., v. gr. min. 295. et r.
दद्व) 1) stare, pedibus insistere. SA. 4.8.: तिष्ठतो ...
काष्ठभूते व लच्यते; 5.4.: न स्थातुशतिर् म्रिति मे;
HIT. 26.9.: चलत्य् एकेन पादेन तिष्ठत्य् एकेन ब्र-
ह्मिमान्. — स्थित stans. N. 12.27. SA. 4.3.5.8.
2) stare, motu vacare. N. 14.6.: तिष्ठ वं स्थावर् इव;
BH. 2.13.: यदा स्थास्यति निश्चला. 3) perstare, per-
durare. HIT. 47.10.: म्ररक्षितम् तिष्ठति द्वैवरक्षितम्.
4) manere, morari. DEV. 1.10.: तस्थी कस्त्रित् स का-
लञ्ज मुनिना तेन सत्कृतः. — *Pass. impers.* Lass. 56.
2.: दिनानि कतिचिद् भद्रे स्थोयताम्; HIT. 21.4.:
सर्वैर् एकत्र ... सुखिभिः स्थोयताम्. 5) esse, versari.
BH. 3.5.: न हि कश्चित् क्षमाम् म्रापि जातु तिष्ठत्य् म्र-
कर्मकृत्; N. 20.29.25.16. — HIT. 31.2.: सर्वेषाम्
मूर्धि तिष्ठेत्; MAH. 3.1138.: इश्वरस्य वशे लोकास्
तिष्ठते. 6) adstare, adesse, praesentem esse. N. 4.5.: ति-
ष्ठत्सु लोकपालेषु कथम् मानुपम् इच्छसि; H. 3.7.:
न स कश्चित् नयि स्थिते; RIGV. 35.10.: म्रस्याद् दे-
वः. — *Caus.* स्थापयामि, °ये. Sistere, collocare. N.
21.18.: हयान् तान् म्रवमुच्या 'य स्थापयामास वै
रथम्. C. loc. loci. BH. 1.21.: सेनयोर् उभयोर् मध्ये
रथं स्थापय. — *Trop.* MAN. 7.44.: वशे स्थापयितुम्
प्रजाः; MAH. 3.234.: राज्येचै 'नं स्थापयस्व. — कन्यां
स्थाप° filiam collocare in matrimonium. MAH. 1.2576.:
(दक्ष:) पुत्रिकाः स्थापयामास ... ददौ स दश धर्माय
सप्तविंशतिम् इन्दवे. 2) facere ut quid sit, fundare,
constituere, condere. R. SCHL. I. 1.92. II. 80.24. (Gr.
ΣΤΗ, ἴστημι per redupl. pro σίστημι = zend. *his tā-
mi* (v. gr. comp. 508.), scr. तिष्ठामि; ἴστην = म्रस्याम्;
lat. *sto*, *sisto* (v. gr. comp. 508.); germ. vet. *stām* *sto*,
stāt *stat*; lith. *stowmi*, slav. *stoju*; hib. *sta-d* fem. «stop,

delay, hindrance»; masc. «state, condition»; *stadaim* «I stand, stop, delay», fortasse *forma redupl. pro stastaim*, mutato / in d, cf. lat. perf. *steti* pro *stestī*. Ad स्या etiam traxerim hib. *tām sum*, abjectā sibilante, ita osseticum *dan sum*, *istam sumus* = zend. *histāma* *stamus*, gr. ἴσταμεν; pers. *hestem sum*, *hestim sumus*, v. gr. comp. 628. annot. 2. Cum Caus. स्थापय् cf. स्तम्भ् q.v., germ. vet. *stif-t* fundatio, institutum, *stiftan* fundare, aedifi-
care.)

c. म्रधि (part. in त धिष्ठित abjectā vocali initiali, et म्र-
धिष्ठित) 1) superstare, insistere, c. acc. MAH. 2.2541.:
शिरः पादेनचा 'स्या 'हम् म्रधिष्ठास्यामि भूतले; MAN.
4.78.: म्रधितिष्ठेन् न केशान्. 2) niti, inniti. R. SCHL.
I. 34.34.: क्षमायां धिष्ठितज्ञगत्; MAH. 3.1105.: य-
स्याम् (क्षमायाम्) ... यज्ञा लोकाश्च धिष्ठिताः. 3) in-
habitare. A. 10.2.: पुरम् ... पौत्रोमैः ... म्रधिष्ठितम्.
4) praeesse, imperare. R. SCHL. II. 1.25.: महीम् ... कृ-
त्त्वाम् म्रधितिष्ठतम्. 5) transgredi. R. SCHL. I. 31.19.:
एकेन हि पदा कृत्त्वाम् पृथिवीं सो ऽध्यतिष्ठत.
6) *sicut simpl.* stare, versari, esse. MAH. 1.2867.3406.
8325.

c. म्रन् stando sequi *stantem*. MAN. 11.111.: तिष्ठतोष्
म्रनुतिष्ठेत् तु ब्रजतोष् म्रप्य् म्रनुत्रितेत्. 2) sequi, ob-
sequi, धर्मम्. MAN. 2.9.: धर्मम् म्रनुतिष्ठन्; 5.2.9.11.
MAH. 3.1282. BH. 3.35. — नियोगम् MAH. 1.749.: गु-
रोर् नियोगम् म्रनुतिष्ठमानः. 3) facere. UR. 41.10.
inf.: कृत्र स ... किं वा 'नुतिष्ठति; HIT. 54.17.: यथा-
भिप्रेतम् म्रनुष्टोयताम्. 4) regere. DR. 4.12.: कचिद्
एकः ... सौवीरान् सह तिन्धुभिर् म्रनुतिष्ठसि. 5) ma-
nere, commorari. Lass. 56.10.: पुनः शतदयङ् किञ्चि-
इनं वर्णाणाम् म्रन्वतिष्ठत.

c. म्रव 1) i. q. *simpl.* BH. 1.30.11. N. 7.15. 2) discedere.
HIT. 47.22.: मन्दम् मन्दम् म्रवतिष्ठते. — *Caus.* i. q.
Caus. primit. N. 20.12.

c. म्रव praef. परि stare, versari, esse. MAH. 1.4029.: सत-
तम् पौरुपे पर्यवस्थितः; BH. 2.65.: प्रसन्नतेजसो व्यू
म्राषु वृक्षिः पर्यवतिष्ठते.

- c. अव praef. प्रति exadversum stare. SU. 3.24.
- c. अव praef. वि stare, adstare, versari, esse. DEV. 7.2.: ददृशुत् ते ततो देवीम् ... व्यवस्थितां सिंहस्यो 'परि'; BH. 1. 20.: व्यवस्थितान् दद्वा धार्तराष्ट्रान्; 3.34.: हन्दियस्ये इन्द्रियस्या थं रागदेहौ व्यवस्थितौ; R. Schl. II. 23. 42. 41.10. MAN. 10.68. — *Caus.* constitue, facere. RAGH. 14.53.: व्यवस्थापितवाक् कथचित्.
- c. आ 1) adstare. N. 9.8. 2) adire, accedere. N. 4.4. 3) ascendere, e. c. currum, elephantum. DR. 5.12. SA. 1.36. A. 1.7. 10.29. 4) facere, exercere, efficere, parare, adhibere, assumere. N. 19.22. SU. 1.24. SA. 1.5. N. 18.24. A.3.30. BH. 3.20. A. 3.43.
- c. आ praef. सम् id. DR. 5.14. SU. 2.12. N. 20.16. A.3.33.
- c. उत् (उत्था, v. gr. 694.) surgere. SU. 4.11. SA. 5.101. *Caus.* (उत्थापय्) facere ut quis surgat, juvare ad surgendum. SA. 5.101.b.
- c. उत् praef. अनु (अनृत्या) post aliquem surgere. RAGH. 2.24.: सुप्ताम् अनुसंविवेश सुप्तोत्थिताम् प्रातर् अनूदितिष्ठत्.
- c. उत् praef. प्रति exadversum surgere. MAN. 2.119.
- c. उत् praef. सम् (समुत्था) 1) surgere. SA. 1.8. 2) exoriri. BR. 1.10.
- c. उप 1) adstare, adesse. N. 15.7. 10.26.14. R. Schl. II. 8.10. MAH. 1. 5057.: उपतस्थिरे. 2) adire, accedere, appropinquare. N.8.25.: राजानम् उपतस्थे; SU. 4.8.: वादित्रनृत्याभ्याम् उपातिष्ठत तौ ख्यियः; R. Schl. I. 25.4.: विश्वभित्रम् ... अभिवादयितुन् तत्र सहिताव् उपतस्थतुः; MAH. 3.16509.: रथेनो 'पतस्थे रणे रामम्. — उपस्थित qui appropinquavit, accessit. N.8.10.: महद् भयम् उपस्थितम्; R. Schl. II. 51.18.: तस्मिन् काले व्य उपस्थिते. — *Coitus causā appropinquare (ATM.).* MAH. 3.10754.: ताम् उवाचे 'दम् उपतिष्ठस्व माम् इति. 3) ATM. colere, venerari, adorare deos. R. Schl. II. 95.7.: आदित्यम् उपतिष्ठते; BHATT. 1.3.: न च्यम्बकाद् अन्यम् उपास्थित. *Etiam p.* MAH. 3.

- 11847.: उद्यतम् आदित्यम् उपतिष्ठति द्विजाः. 4) ministrare alicui aliquid, c. acc. vel loc. pers. et instr. rei. RAGH. 17.10.: तत्रै 'नं ... कुम्भेषु सम्भृतैस् तोर्थवारिभिर् उपतस्थुः प्रकृतयः; UR. 1.9.: अहम् अस्याम् (परिपदि) ... नवत्रोटकेनो 'पस्थास्ये. — *Caus.* 1) collocare. R. Schl. II. 3.18. 2) facere ut quid accedit, supeditare. R. Schl. I. 26.2.
- c. उप praef. अभि adstare, adesse. *Pass.* MAH. 3. 16132.: सुग्रीवेणा भ्युपस्थितः.
- c. उप praef. परि 1) circumstare. R. Schl. II. 64.1. 2) adire, aggredi, appropinquare. MAH. 3. 13027.: युगाते पर्यपस्थिते.
- c. उप praef. प्रति adire, aggredi, appropinquare. MAH. 3.1920.
- c. उप praef. सम् 1) adstare. BH. 1.28. 2) adire, accedere, appropinquare. BH. 2.2.
- c. नि esse, versari, adesse. निष्ठित 1) qui est, versatur. BH. 13.17.: शानम् ... हृदि सर्वस्य निष्ठितम्. 2) versatus, peritus, gnarus, c. loc. R. Schl. I. 12.6.20. — परि-निष्ठित valde peritus. R. Schl. I. 9.8.
- c. प्र proficisci, procedere. N. 12.1.: सा निहत्य मृगव्याधम् प्रतस्थे; MAH. 1. 5034.: प्रतस्युर् गजासाह्वयम्; 1. 6437. — प्रस्थित proficiscens. N. 17.35.: प्रस्थिताः स्मेत्य अथा 'ब्रुवन्; SA. 4.25. A.5.18. Profectus. IN. 5.5.: निर्गम्य चन्द्रोदयने ... प्रस्थिता सा ... पार्थस्य भवनम् प्रति. *Caus.* mittere. N. 21.35. BR. 2.30.
- c. प्र praef. प्रति + अभि (प्रत्यभिप्रस्था) proficisci. MAH. 1.683.
- c. प्र praef. वि 1) proficisci. MAH. 1. 6594. 3. 15218.: विप्रतस्थे; 1. 8140.: विप्रतस्थुः. 2) se extendere, se diffundere. MAH. 1. 3709.: तस्माद् भारतवंशस्य विप्रतस्थे महद् यशः.
- c. प्र praef. सम् proficisci. MAH. 1. 4644. 5634. 8306. — सम्प्रस्थित proficiscens. R. Schl. II. 38.13. Profectus. MAH. 3. 8540.
- c. प्रति stare, morari, versari, esse. MAH. 3.224. — प्रतिष्ठित 1) stans etc. SA. 5. ss.: वयि वंशः प्रतिष्ठितः;

BH. 3. 15. IN. 1. 18. 2) calcatus. HIT. 8. 8.: अश्मा 'पि याति देववम् महद्दिः सुप्रतिष्ठितः 3) versatus, peritus, gnarus, c. loc. (v. praef. नि). N. 22. 12.: अश्वकृशलः सूतवेच प्रतिष्ठितः — *Caus.* collocare, tradere. R. SCHL. II. 39. 9. MAN. 3. 135.

c. प्रति praef. सम् सम्प्रतिष्ठा i. q. प्रतिष्ठा. MAN. 1. 8359.
c. वि i. q. simpl. sgf. 1. et 2. SU. 1. 9. MAN. 1. 6558. 8360.
c. सम् 1) stare. DR. 8. 1. — संस्थित stans, motu vacans. IN. 2. 8. 2) perire. BHATT. 8. 11.: न तत् संस्थास्यते कार्यम् (schol. BHAR. नाशङ् गमिष्यति). — संस्थित mortuus. MAN. 3. 247. 5. 58. 78. 80. 151. (Vid. etiam संस्थित a संस्था p. 362.)

c. सम् praef. परि circumstare. परिसंस्थित circumstans. MAH. 1. 4827.

स्थाणु 1) Adj. (a r. स्था s. ए pro तु) stabilis, immobilis. MAH. 1. 7291. 2) Subst. m. nomen *Sivi*. SU. 3. 24.

स्थान n. (r. स्था s. अन) 1) actio standi, versandi, morandi. 2) locus. IN. 5. 42. — Loc. स्थाने jure, merito. UR. 75. 14. (Hib. *tan* «a country, region, territory».)

स्थायिन् (r. स्था s. इन् c. यू euphon., v. gr. min. 49^a). stans, perstans, durans. HIT. 16. 10.

स्थावर (r. स्था s. वर) 1) Adj. stans, stabilis, immotus, immobilis. SU. 3. 13. M. 27. 2) Subst. m. mons. BH. 10. 25.

स्थिति f. (r. स्था s. ति) 1) status, actio standi, versandi, morandi. BR. 2. 24. 5. 38. 2) firmitas, stabilitas, constantia. N. 12. 10.

स्थिर (a r. स्था s. दर) stabilis, firmus, immobilis. SA. 2. 29. BH. 6. 33.

स्थिरवाजिन् *Adj.* (BAH. ex स्थिर et वाजिन् equus) stabiles equos habens, i. e., *ut videtur*, equos sistens, sustiens, aut equos bene moderans, dexter auriga. IN. 1. 18.

स्थिरसङ्गर (BAH. ex स्थिर et सङ्गर promissum) firma promissa habens, qui stat promissis (cf. सत्यसन्धि). IN. 4. 12.

स्युद् 6. p. i. q. युद् (p. 161. ubi युद् pro यद् legendum).

स्थूणा f. (forma anom. a r. स्था) postis, pila, columna. A. 3. 33.

स्थूल् 10. p. (परिवृहणे κ. वृहणे v.) crescere.

स्थूल (r. स्थूल् s. म) magnus, crassus, corpulentus, turgidus.

स्थूललक्ष (magnas notas, magna indicia habens, ex praec. et लक्ष nota, indicium) munificus, liberalis, largus. IN. 4. 11.

स्थैर्य n. (a स्थिर s. य) firmitas, stabilitas, constantia. BH. 13. 7.

स्ता 2. p. interdum a. lavari, se lavare, se baigner. II. 1. 27.:

तत्र पोता पानोयं स्नावाच; MAH. 3. 6062.: सर्वतोर्थेषु स स्नाति; UP. 26.: स्नाती गङ्गायाम्. — Potent. ATM.

स्नायोत (cum यू euphon.). MAH. 3. 7072.: तत्र स्नायोत. — Caus. स्नापयामि et स्नापयामि (gr. 520.) lavo, abluo. MAH. 3. 14024.: स्वयञ्च स्नापयाम्य एतौ तथा पादौ

प्रधावये; R. SCHL. II. 91. 51.: स्नापयतिच … एकम् एकम् पुरुषम् प्रमदाः सप्तचा 'एच. (Vid. ता, त्तु et cf. gr. νάω, νᾶ-μα; lat. nā-re, nā-s = स्नाति abjecta sib.; hib. *snamhaim* «I swim», nisi pertinet ad स्तु, स्नी-मि, ita ut *snamhaim* sit = *snavaim*, mutato *v* in *mb.*)

c. नि निष्णात peritus, gnarus, c. loc. MAH. 1. 3988.: सर्वान्वेषु स निष्णातः.

स्नान n. (r. स्ना s. अन) actio lavandi.

स्नायिन् (r. स्ना s. इन् inserto यू euphon., v. gr. min. 94^a). se lavans, se baignant. HIT. 19. 1. in fin. comp.

स्नायु m. tendo, nervus HIT. 35. 12.

स्निध v. sq. et gr. 103. annot.

1. स्निह् 4. p. amare. स्निध 1) amatus, amoenus, jucundus, suavis. H. 2. 10. N. 12. 57. R. SCHL. I. 68. 4. MEGH. 1. 16. 18. 65. 97. 2) amans, benevolus, c. loc. R. SCHL. II. 6. 22.: भ्रातृषु स्निध. Vid. स्नेह. 3) pinguis, adipatus, oleosus.

c. प्र प्रस्निध i. q. स्निध. SAK. 7. 8.

2. स्निह् 10. p. (स्नेहने) i. q. 1. स्निह्.

स्तु 2. p. स्नामि (gr. 343.). Fluere, stillare. स्तु stillans in fine comp. RIGV. 16. 2. (Cf. स्तु, स्ना, goth. *SNU* ire, *sniva*, *snivum* pro *snu-um*; *snaios* nix, germ. vet.

*sneo, snē id., gen. *snēwe-s*; lith. *snēga-s* id., mutato *ω* in *g*, v. gr. comp. 19.; slav. *snjeg* id.; gr. *νέω, νεύσω* ε *τνέψω, σνεύσω*; hib. *snuadhaim* «I flow, stream», *snuadh* «blood», *sneachd* nix; germ. vet. *SNUZ* emungere, adjecto *z*, v. gr. comp. p. 109^b). 1.)*

सूच् 1. *A.* (प्रसादे) propitium esse.

सूपा *f.* (ut videtur, a सूनु filius ejecto ऊ, vid. Höfer, *Beiträge* p. 393.) nurus. H. 1.32. (Germ. vet. *snur, snura*; slav. vet. *snocha* (χ = *s*, v. gr. comp. 255. *m.*); lat. *nurus*, gr. *νυσσός*.)

सूम् 4. *P.* (भक्ते) edere.

सूह् 4. *P.* (उद्धरि) evomere.

स्नेह *m.* (r. स्निह् s. अ) 1) amor, c. loc. r. Br. 1.30. H. 1. 22. 2.20. SA. 5.21. 2) pingue, adeps, oleum. R. Schl. II. 64.68.

स्पन्द् 1. *A.* (scribitur स्पद्, gr. 110^a.) palpitare, zucken. SAK. 150.15.: किम् बाहो स्पन्दते. — स्पन्दित *n.* tremitus. UR. 40.5. (Cf. स्फर्, स्फुर्, सफल्.)

c. वि reniti. MAH. 3.445.: स भीमेन परामृष्टो ... व्य-
स्पन्दत यथाप्राणं विचकर्पच पाण्डवम्.

स्पर्ध् 1. *A. interdum P.* 1) aemulari, certare, contendere, c. instr. A. 7.17.: स्पर्धमाना इवा 'स्माभिः; MAH. 3.744.: मया स्पर्धनि. — *Etiam adiectā praep.* सह. MAH. 2. 485.: सह शक्रेण स्पर्धते. 2) aequare, aequalē esse, c. acc. MAH. 3. 15292.: रागसूयङ्ग क्रतुश्रेष्ठं स्पर्धत्य एव महाक्रतुः; 1.205.4991.

c. वि aemulari. MAH. 1. 1088.4346.

स्पर्श् 10. *A.* (ग्रहणे क. ग्रहणे इलेपे व.) capere, sumere, am-plicti. (Vid. स्पृश् quod correptum e स्पर्श्.)

स्पर्श् *m.* (r. स्पृश् tangere s. अ) 1) contactus. BH. 5.21. 2) aura, ventus. A.5.14.

स्पर्शन् *n.* (r. स्पृश् s. अन) tactus. BH. 15.9.

स्पर्श् 1. *P. A.* (वाधने क. ग्रन्थवाधयोः व.) 1) vexare. 2) jungere, nectere, serere, componere. In dial. Vēd. facere, perficere. RIGV. 10.2.: भूर्य ऋस्पष्ट कर्वम्; 22. 19.: व्रतानि पस्पशे. (Vid. 1. पश्.)

c. वि विस्पष्ट manifestus. विस्पष्टम् *Adv.* manifesto, aperte. IN.5.39.

स्पृ 5. *P.* (प्रीतिरक्षणप्राणनेषु) 1) exhilarare. RIGV. 36. 10.: धनस्पृत. 2) servare, custodire, tueri. 3) vivere.

स्पृष् 6. *P. interdum A.* tangere. IN. 2.23.: मुखम् पस्पर्श ... करेण; R. Schl. II. 64.59.: मां स्पृश; II.42.6.: मामकाङ्गानि मा स्प्राक्षोः; DR. 6.23.: मा वः प्रियायाः ... वदनम् प्रसन्नं स्पृश्याच् कूमड़ कश्चित्; SA. 4. 22.: न मान् दोषः स्पृशेद् अयम्; MAN. 2.60.: खानिचै व स्पृशेद् अद्दिः; MAH. 3. 8236.: डालं स्पृशते. — स्पृष्ट tactus. — *Caus.* 1) facere ut quis tangat, c. 2. *acc.* MAN. 8.114. 2) dare. MAN.11.135.: स्पर्शयेद् (schol. दद्यात्) ब्राह्मणाय गाम्. (Lat. *spargo.*)

c. अप tangere. MAH. 1.764.: अप्योऽपस्पृश्य.

c. उप 1) tangere. H. 3.20.: दूतैर् दत्तान् उपस्पृशन्; N. 7.3. — MAN. 4.143.: अद्दिः प्राणान् उपस्पृशेत्. 2) os abluere (tangere aquā). MAN. 2.: उपस्पृश्य दिग्गो नित्यम् अन्नम् अध्यात् ... भुक्ताचो 'पस्पृशेत् सम्यक् (schol. आचम्य, आचासेत्). 3) se lavare, se baigner. MAN. 5. 62.: उपस्पृश्य विता शुचिः; MAH. 3. 10529.: अत्रा 'पस्पृश्य.

c. उप praef. परि tangere. MAH. 3.165.: गाङ्गेयम् (Ganges aquam) पर्युपस्पृश्य.

c. उप praef. सम् 1) tangere. MAH. 3. 8022.: यमुनाप्रभवं समुपस्पृश्य यामुनम् (Yamuna aquam). 2) se lavare, se baigner. MAH. 3. 10530.: अत्रा 'पि समुपस्पृश.

c. परि tangere. R. Schl. I. 9.38.: परिपस्पृशिरैचै 'नम् पीनैर् उरसिद्दैः.

c. सम् id. N. 23.14. H. 1.49. MAN. 2.53.

2. **स्पृश्** (*Nom.* स्पृश्, *r.* स्पृश्) tangens, *in fine comp.* N. 12.37.: दिविस्पृश्.

स्पृश् (r. स्पृश् s. अ) *id.*, *in fine comp.* BH. 11.24.: नमः-
स्पृश.

स्पृष्ट् v. स्पृश्.

स्पृक् 10. *P. interdum A.* स्पृह्यामि, स्पृह्ये desiderare,

appetere, c. dat. vel gen. R. Schl. II. 95. 17.: ना 'योध्याय
न राज्याय स्पृहये य वया सह. 2) invidere, c. dat.
vel gen. RAGH. 16. 42.: न मैथिलेयः स्पृहयाम्बभूव
भत्रं दिवो ना 'य अलकेश्वराय; MAH. 1. 5317.: स्पृह-
यामि … पुरुषाणां सचल्लपाम्. (Fortasse lat. *spero*).
स्पृहा f. (r. स्पृहू s. मा) desiderium. BH. 4. 14.

स्फुर् 10. p. (भेदे क.) findere. (Cf. स्फण्ड, स्फुर्, 1. पदः)
स्फटिक m. crystallus; v. sq.

स्फटिकशिला f. (e praec. et शिला lapis) id. UR. 71. 4.
infr.

स्फाट् 1. p. (भेदे, scribitur स्फट्) findere. (Vid. स्फट् et
cf. germ. vet. *SPALT* findere, *spaltu*, *spialt*.)

स्फर् 6. p. i. q. स्फुर् praeſ. वि (*Caus.* 1) vibrare. MAH. 1.
6442.: विस्तारयन् धनुः. 2) micare facio, ardere facio.
R. Schl. I. 54. 19.: क्रोधविस्फारितेक्षणः; MAH. 3. 404.

स्फल् 6. p. (स्फुर्ती क. चाले v.) se mouere, trepidare. Cf.
स्फल्, स्फर्, स्फुर्, स्खल्, gr. σφάλλω.)

स्फाय् 1. a. crescere, tumescere. स्फोत (v. gr. 617.) tumi-
dus, turgidus. N. 24. 37.

स्फिच् f. natis, clunis. H. 2. 3.

स्फिट् 10. p. (वृत्याम् अनादरे हिंसे) tegere; despicere;
ferire, laedere, occidere. (Cf. स्फुरदृ, स्मिद्.)

स्फोत v. स्पाय्.

1. **स्फुर्** 6. p. (fut. part. स्फुटितास्मि, fut. aux. स्फुटि-
यामि, infin. स्फुटितुम् (*)) 1) dissilire, dirumpi.
MAH. 1. 3023.: शतधा मूर्धा तत्सृते य स्फुटियति.
2) rumpi, se aperire, se pandere, dehiscere, de floribus.
GITA-Gov. 5. 2.: स्फुटन् कुमुनिकरः. 3) diffugere.
BHATT. 10. 8.: स्फुटताम् (schol. पलायमानानाम्);
14. 6.: तुरङ्गः पुस्फुरु भोताः. (Cf. स्फट्, स्फण्ड, gr.
σπαῦδω.)

2. **स्फुर्** 1. p. A. i. q. 1. स्फुर् sgf. 1. et 2. RAM. ed. Ser.

(*) Radices sextae classis cum medio उ maximam partem
hanc vocalem in utroque futuro plurimisque aliis *Gundā* au-
gendiis formis puram retinent.

II. 74. 61.: कथन् दुखेन छदयन् न स्फोटति सहस-
धा. (Vid. 1. स्फुर्)

3. **स्फुर्** 10. p. स्फुटयामि, i. q. 1. स्फुर् sgf. 1. et 2.

4. **स्फुर्** 10. p. स्फोटयामि (propriæ Caus. radd. 1. et 2.
स्फुर्) findere.

c. मा plaudere, præsertim brachia manu. MAN. 4. 64.: न
वादित्राणि वादयेन् ना "स्फोटयेत्" (schol. पाणिना
बाही धनित्वपूर्वा स्फोटनं न कुर्यात्); IN. 2. 25.:
बाहूचा "स्फोटयचू कृणीः".

स्फुरदृ 10. p. (अनादरे) spernere, vilipendere.
c. प्र findere. MAH. 4. 2100.

स्फुड् 6. p. (वृत्याम् v.) tegere.

स्फुण्ड 10. p. (परिहासे क. निर्मणि v.; scribitur स्फुर्)
ridere, deridere. (Vid. स्फुरदृ et cf. germ. vet. *spot* jo-
cusc, ludicrum, ridiculum, *spottón* irridere.)

1. **स्फुण्ड** 1. a. (फुष्टि; scribitur स्फुर्) se expandere, de-
floribus. Vid. 1. स्फुर्.

2. **स्फुण्ड** 10. p. i. q. स्फुण्ड.

स्फुर् 6. p. 1) tremere, trepidare. MR. 274. 3.: सव्यञ्च
नेत्रं स्फुरति; IN. 5. 51.: स्फुरदोषो; RAGH. 12. 90.: स्फु-
रति … सव्यतेरे भुजे. 2) micare, corruscare, splendere.
RAGH. 7. 61.: स्फुरतम् … शशाङ्कम्; GITA-Gov. 10. 6.
3) appetere, surgere, anbrechen. GITA-Gov. 11. 1.:
स्फुरति प्रदोषे. Cf. स्फर्.

c. प्र ATM. tremere. MAH. 3. 1941.: प्रस्फुरमाणौषः. — प्र-
स्फुरित tremens. MAH. 3. 11493.: प्रस्फुरिताधरः.
c. वि 1) tremere. MAH. 3. 15639. 2) reniti, resistere. H.
4. 19.: विस्फुरतम् चकर्पः.

स्फुरदोष (BAH. e स्फुरत् tremens et ओष्ठ labium) tremen-
tia labia habens. IN. 5. 51.

स्फुर्क् 1. p. (विस्मृतौ) oblivisci.

स्फुर्ज् 1. p. (ब्रह्मनिर्धाये; vocalis उ ubique producitur, ita
ut स्फुर्ज् vera radicus sit forma) tonare, fremere. BHATT.
15. 44.: अस्फुर्जोर्ति.

c. वि विस्फूर्जित n. fremitus, strepitus, e. c. venti. A. 8. 6.:

वायोर् विस्फूर्जितेन (sic cum ed. Calc. legendum). — विस्फूर्जयु *m. id.* RAGH. 13. 12.: महेर्मिविस्फूर्जयु.

स्म 1) *explet.* IN. 1. 23. — *Tempus praesens hāc particulā saepe Praeteriti accipit significationem.* IN. 2. 28. N. 1. 12. 2) pro स्मस् sumus (v. gr. 299. annot.). IN. 5. 42.

स्मर *m.* (r. स्मृ s. अ) amor. HIT. 39. 20.

स्मि 1. *p. a.* ridere, subridere. MAH. 3. 952.: न तत छ्वायामि न च स्मयामि; IN. 82. 26.: स्मयन् इव; MAH. 1. 2009.: उवाच स्मयमाने 'व. — *c. acc.* ridere aliquid. MAH. 3. 951.: भवान् इदङ्क किं स्मयतो 'व. — **स्मित** *n.* risus. IN. 4. 15. (Lett. *smee-t* ridere, slav. *smje ja-ti* id., germ. vet. *smilentēr* subridens, cuius *t* fortasse e *j* (v. यकृत्), ita ut *smil* respondeat certo स्मय formarum *gunā* auctarum, ut स्मयामि, स्मयसि etc., debilitato *a* in *i*; angl. *smile*; heb. *smigeadh* «a smile» cum *g* pro गृ, ita ut *smig* = स्मय, debilitato *a* in *i*; *magadh* «mocking, jeering, scoffing», abjecto *s*, *magamhuil* «jeering, scoffing» = स्मयमान; gr. *μειδάω* adjecto *δ*; lat. *miror* (v. praeſ. वि) adjecto *r*, quod fortasse e *d*; fortasse *rideo* e *sideo*, vel *emideo*, mutatis liquidis *metr*, v. gr. comp. 20.)

c. अभिस्मयन् *i. q. simpl.* MAH. 3. 8732.: अभिस्मयन्: subridentes.

c. उत् *id.* MAH. 3. 14969.: उत्स्मयन्: subridentes.

c. वि 1) *i. q. simpl.* MAH. 2. 1818.: उवाच सहदेवन् तु मां विस्मयन् इव. 2) obstupescere, obstupefieri. MAH. 1. 7214.: न विस्मयतः; 3. 11447.: सर्वे विसिस्मियुः; 1. 7078.: तत् प्रेत्य कर्म ... विसिस्मये. ATM. c. *instr.* obstupesceri *aliquā re*. MAH. 4. 861.: कोचकस्य तु धातेन ... व्यस्मयन् पृथग्जनाः. RAGH. 15. 68. — विस्मित obstupefactus. BH. 11. 22.: वीक्ष्यति वा विस्मिताद्यै 'व सर्वे. — *c. instr.* विस्मिता दृपसम्पदा. c. *loc.* RAGH. 2. 33. 3) superbum fieri. ATM. c. *instr.* MAN. 4. 236.: न विस्मयेत तपसा. — *Caus.* विस्मापयामि °ये (v. gr. 521.) obstupefacere. RAGH. 2. 33. BHATT. 5. 58.

स्मित *v. स्मि*.

स्मितपूर्व (*BAN.* ex praec. et पूर्व *n. prius*) risum tanquam prius habens, a risu inciens. IN. 4. 5. H. 2. 23.

स्मील् *v. श्मील्*.

स्मृ 1. *p. a.* स्मरामि, स्मरे 1) meminisse, reminisci, recordari, memorem esse, *c. acc. vel gen.* SA. 4. 27.: ना 'नया 'भ्यर्थनायुक्ताम् उक्ताम् पूर्वं स्मराम्य अहम्; 5. 69.: सर्वं स्मरे; IN. 3. 5.: भ्रातृन् सस्मार; MAH. 1. 3005.: समयं स्मरस्व; 4239.: स्मरेः कृच्छ्रेष्ठ माम्; 3. 8446.: यस्य स्मरते वासवः; SAK. 126. 13.: पुनर् अस्माकं स्मरिष्यति. — *Absol.* MAH. 1. 3006.: स्मरन् अपि। अब्रवीन् न स्मरामो 'ति. — *Pass.* MAH. 1. 74.: गणेशः स्मर्यताम्. — स्मृतं memoratus, vocatus. BH. 17. 20.: तदू दानं सात्त्विकं स्मृतम्; 21. 23. MAN. 1. 10. 2) desiderare, *c. gen.* R. Schl. II. 70. 15.: पुनर् अप्य अहम् एष्यामि यदा मे वं स्मरिष्यसि; A. 11. 8.: समयो ऽर्जुनं गतुन् ते भ्रातरो हि स्मरति ते; R. Schl. II. 30. 16. — स्मृतं desideratus, amatus. BR. 1. 30.: मम तुल्यावृत्तौ स्मृतौ (v. स्मर). — *Caus.* facere ut quis recordetur. MAH. 3. 11323.: स्मारितश्चा 'स्मि राघवम्. (स्मृते correptum e स्मर, v. gr. min. 12.; lat. *MOR*, abjecto *s*, *memor* per redupl., *mos*, *mōr-is*; germ. vet. *smerzo* m., *smerza* f. dolor, v. वेदना dolor, proprie quod facit ut quis sciat, sentiat; *smerzan*, anglo-sax. *smeortan* dolere; goth. *mérja* memoro, nuntio = Cans. स्मारयामि, fortasse *mēl* scriptura tanquam id quod memorat, in memoriam revocat, mutato *r* in *l*; *maurna* moereo; germ. vet. *māriū* annuntio, manifestū facio, celebro; *māri* fama, nostrum *Mährchen*; heb. *smuairean* «grief, dejection» = nomini actionis स्मरण; v. Pictet p. 75.; fortasse *smalanach* «sorrowful, grieved» e *smaranach*; fortasse *smuainim* «I think, imagine» e *smuairim*, nisi pertinet ad मन् q. v.; fortasse *muirn* «natural affection, love», *muirne* «fondness, caresses» e *smuirn*, *smuirne*, v. स्मृ sg. 2., स्मृतं amatus; lith. *uz-mirsztu* obliviscor, adiectā sibilante, sicut in *mirsztu* morior, v. मृ; gr. *μεμίμνα*, *μεμνύσω*, *μέμερος*, *μάρτυρ*; fortasse ΜΕΛ (μέλει, μέλομαι cet.) e ΜΕΡ, nisi pertinet ad मन्.)

- c. अन् reordari. N. 11.24.: मान् अनुस्मृत्यः 15.16.
 c. वि oblivisci. DR. 7. 11.: ना यं वैरं विस्मरते कदा-
 चित्; RAGH. 19.2. — *Etiam recordari.* SA. 5.6. nisi
 c. ed. Calc. pro विस्मरतो legendum विमृशतो·
 c. सम् recordari. N. 14.24.: संस्मर्तव्यस्तदा ते इहमः
 c. सम् praeſ. अन् id. N. 15.16.
 c. सम् praeſ. अभि id. MAH. 3. 15758.

स्मृति f. (r. स्मृ s. ति) memoria. BH. 2.63.

स्यन्दृ 1. a. (scribitur स्यद्, gr. 110^a) 1) fluere. RIGV. 32.
 2.: स्यन्दमाना अज्ञः समुद्रम् अवजग्मुर आपः; MAH.
 1.3990.: स्यन्दते ... सर्विक्षेष्टा. 2) currere. Part. praeſ.
 PAR. N. 13.10.: स्यन्दताम् अपि नागानाम्. V. sq.

स्यन्दन m. (r. स्यन्दृ s. अन) 1) currus. N. 8.20. 2) no-
 men arboris (*Dalbergia ougeiniensis*). N. 12.3.

1. **स्यम्** 6. et 10. p. स्यमामि, स्यमयामि (धूनने) sonare.

2. **स्यम्** 10. p. a. स्यमयामि, °ये (वितर्के) cogitare, con-
 siderare.

संस् 1. a. cadere, decidere. BH. 1. 30.: गाण्डोवं संसते
 हस्तात्. — *Caus.* commovere. RAGH. 6.75.: व्रतो इयि
 ना संसयद् अंशुकानि (schol. अकम्पयत्). Cf. भ्रंस्,
 भ्रंश्, ध्रंस्.

c. वि i. q. simpl. विस्तृत delapsus. A. 10.64.

संदृ 1. a. (विश्वासे) confidere, securum esse. Cf. सम्भ्.

स्नक्, सग् v. सद्.

स्निवन् (a सद् s. विन्) sertatus.

संझ् 1. a. (गत्याम्, scribitur स्नक्) ire, se mouere. Cf.
 अद्रूक्, अद्रूग्, श्लद्रूक्.

सद् f. (ut videtur, a r. सृज्, v. gr. 34^b) sertum e floribus.
 N. 5.28.

सम्भ् v. अभ्न्.

स्नव m. (r. सृ fluere s. अ) 1) actio fluendi, stillandi. 2) li-
 quor, liquidum, gutta. H. 2.9.

सद्गृम् v. सृज्.

स्निभ्, **स्निभ्** 1. p. i. q. सृम्.

स्निव् 4. p. स्नीव्यामि (शोषे गतौ) siccari, ire.

सृ 1. p. (scribitur etiam सृ) ire, fluere. MAH. 1.5081.: सृ-
 स्नावरेता इत्यः 2.2592.: स्नवन्नेत्रजलाविला; R. Schl.
 II. 63.18.: स्रोतांसि विमलान्यु अपि सुस्नवुर (*) गि-
 रिधातुभ्यः 40.34.: सुस्नाव नयनः स्नोणाम् अथम्-
 त्वोप. MAH. 1. 5329.: त्रुमुला वाचः सुस्नवुः — सृत
 flucus. MAN. 4.122.: रुधिरं सुते गात्रात्. 2) effundere.
 MAH. 1. 1485.: सुस्नवुः शोणितम् वदः 3.11118.: श्रकृ-
 न्मूत्रं सुस्नवुर भयात्. 3) disfluere, solvi, perire. MAN.
 2.74.: स्नवत्यु अनोड्कुतम्. *Etiam* a. MAH. 3.14767.:
 स्नवेत. — *Caus.* effundere. MAN. 4.169. (Cf. सृ, gr.
 ἐρῶ e σρέफω, ἐεύ-σω, ἐεῦ-σις, ἐεῦ-μα cet., lith.
 srau-ju sanguinem mitto; heb. sruth f. «a stream, cur-
 rent, defluxion»; germ. vet. sliu-mo velociter, sliumor
 citius, nostrum schleunig, v. सृ एt Graff 6. 848.; lat.
 riv-us, ruo.)

c. **नित्** effluere, emanare. *Caus.* facere ut quid effluat.
 MAH. 3.13164.

c. **परि** i. q. simpl. R. Schl. II. 30.24.: वारि ... नेत्राभ्याम्
 परिसुस्नाव. *Vid.* परिस्नव.

c. **प्र** 1) profluere, fluere. N. 24.15.: वारि नेत्राभ्याम्
 असुखम् प्रास्नवत्. 2) facere ut quid fluat, effundere.
 H. 2.8.: भक्ष्यो इयम् मम नुप्रियः स्नेहस्नवान् प्रस-
 वति; R. Schl. II. 48.13. — *Absol.* HIT. 1.22.: मातुः
 प्रस्नवतः स्तनी. — प्रस्नुत profluere faciens, effundens.
 R. Schl. II. 85.18.: प्रस्नुतः सर्वगात्रेभ्यः स्वोदं ... यथा
 ... हिमवान् प्रसुतो हिमम्.

c. **वि** 1) fluere. विस्तुत fluens. R. Schl. I. 34.9.: नदी रम्या
 मगधान् विस्तुता. 2) effundere. MAH. 3.825.: स ... वि-
 स्नवत्यु असृग् उल्वनम्.

सृच् f. cochlear sacrificale. DR. 6.20.

स्नोत् n. (ut videtur, e स्रोतस् abjecto सृ) i. q. स्रोतस्. N.
 16.14. *in fine comp.* BAH.

स्रोतस् n. (a r. सृ s. अस् inserto त्) flumen, cursus. H. 1.
 2. BH. 10.31.

(*) Schlegelius hanc radicem ubique scribit सृ, inde सुस्न-
 वुः pro सुस्नवुः.

स्व 1) *pron. pers. tertiae pers. in initio compositorum, ipse, sui, sibi cet.* *Vid. स्वगतम्, स्वभू, स्वस्य. Etiam ad primam et secundam pers. refertur, v. स्वाधीन.* (Huc pertinet praecriit. से sui, ejus, ipsius in anal. cum ते pro ते tui, मे mei; zend. 𠙴 hē, 𠙴 hōi; v. स्वतस् et gr. comp. 341. 2) *suus.* IN. 1.32.34. 5.29. SU. 1.28. *Etiam meus, tuus, noster, vester.* UR. 39.13.: कथयामि स्वाम् अवस्थान् conditionem meam; N. 14.15.: पदानि गणयन् स्वानि गच्छ passus tuos; 24.: स्वम् अंशं वितरामि ते partem tuam; UR. 26.3.: धार्यताम् अयं स्वहस्ते निक्षेपः in manu tuā. — *Subst. n. proprium, peculium.* N. 18.3.26.7. (Cum स्व pron. pers. cf. lat. *sui*, gr. *σεί*, *τοφεῖς* e *τοφέ*, *τοφεῖς*; lith. *saw* sibi, *sawens* sui cet.; slav. *sebje* sibi, *sebe* sui cet.; goth. *sei-na* sui e *soei-na*; *soe* sicut, instrument. a Them. *sea*; *soi* in *soi-kunths* manifestus, debilitato *a* in *i*. Cum स्व possess. cf. lat. *suus*, gr. *τοφές*, *ς*; lith. *sawa-s* suus, *sawa* sua; slav. *svoj*, *svaja*, *svoe* suus, a, um; *svo-bodj* liber, *svo-boda* libertas, ubi *svo* = स्व in initio comp.; goth. *soves* n., Them. *soesa* proprium; germ. vet. *suās* proprius, Graff 6.903.)

स्वक (a praec. s. क) *suus, proprius.* N. 5.43. 16.3.24.42. 25.5.

स्वकूक् 1. *a.* (सर्पणे v.) ire, se movere. Cf. स्वस्क, सक्. **स्वगतम्** *Adv.* (e स्व et गत qui ivit, in acc. neut.) i. q. आत्मगतम्. SAK. 18.7.

स्वङ् 1. *p.* (सर्पणे क. v.; scribitur स्वाङ्) ire, se movere. (Cf. germ. vet. *SUANG* vibrare, *suingu*, *suang*, *suungumēs*.)

स्वच्छ (e सु et अच्छ) valde clarus, valde purus. HIT. 25. 13.

स्वच्छन्द (e स्व et हन्द) v. हन्द.

स्वज्, स्वज् 1. *a.* (pro स्वञ्च scribitur स्वज्, gr. 110^a.) amplexi. N. 24.44.: भैमीम्... स्वज्ञे; RAGH. 13.70.: अस्वजत; MAH. 2.2595.: स्वजमान, 3.14724.: स्वजिता.

c. परि (praet. augment. 1. पर्यस्वजे et पर्यघजे, praet. mltf. पर्यस्वङ्गि et पर्यघङ्गि, praet. redupl. परिस्वजे et परिघजे) i. q. simpl. N. 17.12. 23.24.: ताम् परिघय; MAH. 1. 8000.: परिपस्वजे; 3.211.: परिघजे; R. SCHL. II. 75.9.: पर्यस्वजेताम्; II. 83.10.: परिघजान प्रभजमान.

c. परि praef. मनि id. Part. praes. परि. R. SCHL. II. 44.10.: अभिपरिघजन.

c. परि praef. सम् id. MAH. 1.3307.

स्वजन *m.* (e स्व et जन q.v.) cognatus. BH. 1.45. Collective cognati. BH. 1.28. N. 13.34.

स्वद् 1. *p. i. q.* श्वद्.

स्वतत्व (BAH. e स्व et तत्व) liber, qui suae potestatis, sui juris. HIT. 69.13. — *Vid. स्वातत्त्व.*

स्वतस् *Adv.* (e स्व sui, ipse s. तस्) ex se, per se. MAH. 3. 10051.: स्वतः शोभमानः.

स्वद् 1. (fortasse e सु et अद् edere) 1) *ATM.* jucunde sapere, jucundi, suavis saporis esse. RIGV. V.6.7.: हव्या ते स्वदताम्. 2) *p.* gustare. RIGV. V. 2.2.: स्वदति देवा उभयानि हव्या. *Vid.* Westerg. et cf. स्वाद्, स्वादु.

स्वधा (e स्व et धा a r. धा ponere, dare) 1) *f.* majorum cibus. 2) *Indecl.* vox quam pronuntiant ii, qui majoribus dona offerunt. BH. 9.15.

1. **स्वन्** 1. et 10. *p.* sonare. R. SCHL. II. 65.5.: विहगाः ... स्वनुः; GHAT. 5.: डलदाः स्वनतः. (Vid. धण्, धन्, धाण् et cf. lat. *sono*, hib. *sian* «a voice, sound, scream»; fortasse gr. *φωνή* e *τοφωνή*, v. स्व. Lith. *zavanu* sono et slav. *zveniū* magis cum धाण् quam cum स्वन् conveniunt, mutato *k* in *g*, deinde in *z*, *ζ* = ज्.)

2. **स्वन्** 10. *p.* स्वनयामि et स्वानयामि (अवतंसने क. तंसने v.) ornare.

स्वन *m.* (r. 1. स्वन् s. अ) sonus, sonitus, strepitus. N. 21. 5. 25.5.

2. **स्वप्** 2. *p.* etiam 1. *p. interdum a.* (anom., v. gr. 694.) 1) dormire. MAN. 1.52.: यदा स्वपिति; 54.: सुखं स्व-

पिति; II. 1.51.: स्वपतो 'मे; 4. 15.: स्वपत्वं एते; N. 13. 61.: स्वपामि; MAH. 3. 13984.: स्वपेत्; 15993.: स्वपते; R. Schl. I. 47. 19.: स्वप्स्यामहे; II. 28. 11.: सु-प्यते. 2) obdormire, capere somnum. N. 10.6.: आतः सुप्ताप; MAH. 2. 2027.: उपगोयमाना नारीभिर् अस्व-पन्. 3) jacere. MAH. 4. 1674.: हता उर्व्या सुषुपुः 4) mortuum esse. BHATT. 18. 11.: बान्धवा मे स्वपति (schol. G' AX. दोर्धनिद्राम् प्रवेशिताः). — सुप्त 1) qui dormivit. SA. 5. 64. 67. 2) dormiens. H. 1. 50. 2. 33. 35. — Caus. स्वापयामि 1) sopire. 2) occidere, interficere. BHATT. 15. 98.: बाणैर् असुषुपत्. (Goth. *SLÉP* dormire, *slépa* dormio, praet. *saizlēp* = सुप्ताप, mutato *o* in *l*, v. gr. comp. 20.; germ. vet. *sláfon* dormio, *sláfit* dormit. Ad Caus. स्वापयामि pertinent lat. *sópio* (ejecto *o*, *ð* = *a*), island. vet. *svefja* sopire, germ. vet. *in-suepiu* sopio, Grimm 1. 869., slav. **СВІП-Н-ШН** *sp-i-s'i* dormis. Vid. स्वप्नः.)

- c. अव dormire. अवसुप्त dormiens. R. Schl. II. 56. 1.
- c. प्र id. प्रसुप्त 1) qui dormivit. SA. 5. 65.: सुचिन्न वम् प्रसुप्तो इति; 5. 69. 2) dormiens. H. 1. 38.: प्रसुप्तो धर-णितले.
- c. सम् id. संसुप्त dormiens. N. 13. 10. H. 3. 6.

स्वप्नः m. (r. स्वप् s. न) somnium. N. 12. 98. SA. 5. 71. (Island. vet. *soéfn* somnus, lith. *sápna-s* somnium, unde *sapniu* somnio, lat. *somnus* e *sopnus* in analogia c. r. 58.; gr. ὑπνός; hib. *suain* «sleep», *suaimhneach* «quiet, calm, tranquil, easy, safe, pleasant, delightful», *suaimh-nighim* «I rest, please, charm»; cambro-brit. *hephun* somnus.)

स्वप्नज् (nom. m. f. n. °नक्ष) dormiens. MAH. 3. 10648.

स्वभाव m. (e स्व et भाव natura, indoles) natura, indoles. N. 19. 6. BH. 5. 14. 8. 3.

स्वभू (per se ipsum existens e स्व et भू) cognomen *Vischnüs*. AM.

स्वविपय m. (e स्व et विपय regio) patria. HIT. 26. 4.

स्वयंवर m. (e स्वयम् et वर् electio) feminae libera mariti electio. N. 2. 8.

स्वयम् *Indecl.* (proprie nom. a stirpe स्व adjecto इ, unde स्वे, cum termin. अम्, in analogia cum अहम् ego, चातु, अयम् hic, v. gr. 276.) ipse. (Cf. hib. *sein* «own, self», *sin* «that, there», *siom* «they, them»; cambro-brit. *hun* ipse.)

स्वयम्प्रम (*sui ipsius splendorem habens, per se ipsum splendens*, BAH. e स्वयम् et प्रभा splendor.) Fem. स्वयम्प्रमा nom. pr. *Apsarasae*. IN. 2. 29.

स्वयम्भू m. (तत्प. e स्वयम् ipse e भू existens) per se ipsum existens, cognomen dei *Brahmae*.

स्वलङ्घकृत (e सु et अलङ्घकृत) valde ornatus. N. 2. 11.

- 1. **स्वर्** 10. p. स्वयामि (आक्षेपे) spernere. *Vid.* स्वृ.
- 2. **स्वर्** *Indecl.* (vid. सुर् splendere) coelum. BR. I. 22. BH. 9. 20. (Zend. ឃុំ hwareः sol, v. gr. comp. 30.; hib. *speur* «the sky, firmament», v. Pictet p. 74.; fortasse *soir* «the east, the morning», a sole oriente dictum; lat. *sol*; gr. *τέλας*, *τελήνη*; fortasse lith. *sáulė* sol e *swalē*, *sualē*; russ. *solize* sol. De नूलिओς et goth. *sauli* v. सूर्य.)

स्वर् m. (r. स्वृ sonare s. अ) 1) sonus. 2) vocalis littera. SA. 5. 25.

स्वर्ग m. (e स्वर् et ग) coelum *Indri*, deorum sedes. IN. 1. 23. N. 12. 63.

स्वर्ग्य (a praec. s. य) coelestis.

स्वर्ण n. (correptum e सुवर्ण q. v.) aurum. AM.

स्वर्त् 10. p. (गत्यातङ्के) ire, metuere.

स्वद् 1. A. (आस्वादे क. प्रोतिलिहोः v.) gustare, lambere, gaudere. Cf. स्वद्.

स्ववश (BAH. e स्व suus et वश voluntas) suam voluntatem habens, voluntarius, spontaneus. H. 4. 4.

स्वसार् v. sq.

स्वस् f. (in casibus fortibus स्वसार्, v. gr. 180.; ut videatur, e स्व suus et सु i.e. सार् pro स्तृ, स्तार् = स्त्री semina, cuius t servatum est in linguis germanicis et slav., v. स्वदान, शशुर, अशू �et Pott 2. 554.) soror. H. 1. 31. (Goth. *svistar*, germ. vet. *suestar*, nostrum *Schwester*, angl. *sister*; slav. *sestra*, lith. *sessū* per assim. e *sestū*,

gen. *sesser-s*, pl. nom. *sesser-es*; lat. *soror* e *sosor*, *suostor*, *sorōrem* = स्वसारम्; cambro-brit. *chwaer*, v. Pictet p. 73. Huc etiam traxerim hib. *piuthar*, ita ut mutilatum sit e *spiusthar*, mutato *v* in *p* sicut in *speur* coelum = स्वर् q. v.)

स्वस्कृ 1. a. (गत्याम्) ire, se mouere.

स्वस्ति (e सु et अस्ति existentia, a r. अस् s. ति) *Wohlse*in, salus, felicitas. In classicā lingūā Indecl. vel potius neut. *quod solum in nom. et acc. invenitur*. N. 12. 120.

DR. 9. 23. A. 2. 13. 10. 41. BH. 11. 21. — In dialecto *Vēd.* declinatur, e. c. RIGV. 1. 9.: स्वस्तये felicitatis causā.

स्वस्तिवाचन n. (e praec. et वाचन a Caus. r. वच् s. अन्) 1) precatio salutis, v. वच् Caus. 2) ritus quidam sacer, Wils. «a religious rite preparatory to any important observance, in which the Brahmans strew boiled rice on the ground, and invoke the blessings of the gods on the ceremony about to commence». UR. 45. 1.

स्वस्थ (in se stans, versans, e स्व et स्थ) 1) sui compos. N. 2. 1. 5. 6. 7. BH. 14. 24. 2) sanus, salvus, valens. SA. 5. 81. 109.

स्वागत n. (KARM. e सु bene et आगत n. aggressus) salutatio (*Willkommen, welcome*). N. 12. 68.

स्वातह्य n. (a स्वतत्र s. य) libertas, liberum arbitrium. HIT. 28. 16. 69. 14.

स्वाद् 1. a. 10. p. i. q. स्वद्. — स्वादनोय gustandus, sapidus, jucundi, suavis saporis. IN. 1. 26. (Vid. स्वद्, स्वाड् et cf. gr. ἄρδεμαι, ἄρδεσ, ἀνδάρω, cambro-brit. *chwaethu* gustare, armor. *chwaesa* odorari, v. Pictet p. 73.)

c. आ 10. p. gustare. R. Schl. I. 9. 36.: तान्यु आस्वाय स ... अनास्वादितपूर्वाणि. — आस्वाय gustandus, jucundi, suavis saporis. HIT. 8. 12. Vid. आस्वाद्, आस्वादन.

स्वाड् (fem. स्वाड् et स्वादी) dulcis, suavis, jucundus. (Anglo-sax. *suet* dulcis, germ. vet. *suazi*, *suozi* id., nostrum *süfs*, goth. *sutizó* dulciss; lith. *saldūs* dulcis e

sladūs, mutato *v* in *l*, v. gr. comp. 20., slav. сладъръ sladk id., gr. ἄρδεις, lat. *suavis* e *suadus* ejecto *d*, adjecto *i*; vid. स्वद्.)

स्वाधीन Adj. (e स्व et अधीन) sibi ipsi subjectus, sui proprius. Lass. 90. 15.: स्वाधीनयौवना सुभ्रः. — Nostris proprius, qui in nostrâ potestate. HIT. 122. 3. 4.

स्वाध्याय m. (e स्व proprius et अध्याय lectio a rad. इ praef. अधि suff. अ) tacita vel susurrans lectio *Vēdorum*. SU. 2. 22. BH. 4. 28. 16. 1.

स्वामिन् m. (a स्व proprium, peculum, producto अ, suff. मिन्) dominus.

स्वाम्य n. (a praec. s. य) dominium, imperium. HIT. 84. s.

स्वाहा Indecl. vox quam pronuntiant ii, qui diis dona offerunt.

स्वित् Particula interrogativa. MAH. 3. 1064s.: किं स्वित्, कस्य स्वित्; 1. 3571.: किन्तु स्वित्; R. Schl. II. 65. 11.: किं स्वित्.

स्वद् 4. p. a. sudare. GITA-G. 10. 16.: स्विद्यति. — स्विन् sudans. Lass. 59. 6. — Caus. facere ut quis sudet, calefacere. HIT. 70. 17.: स्वेदित. — Cl. 1. a. trans. sudare, exsudare alqd. TROP. dimittere (मोचने क.). K.: स्वेदते पापन् तपसा जनः. (Island. vet. *seiti*, *sveiti* sudor, v. स्वेद, angl. *sweat*, germ. vet. *sueiz* sudor, *suizzu* sudo, lett. *sswis-t* sudare, praet. *sswīdu*; lat. *sūdo*, gr. ἄρδεις, *īdēs*, *īdēwēs*; armor. *chwez* sudor, cambro-brit. *chweysu* sudare.)

c. प्र i. q. simpl. प्रस्विन् sudans. R. Schl. II. 100. 35.

स्वृ 1. p. (शब्दोपताप्योः) 1) sonare, v. स्वर्. In dial. *Vēd.* recitare. RIGV. 88. 5.: सस्वर् ह यन् मरुतो गोतमो वः «quem (hymnum) recitavit Götamas vobis, Marutes!» (सस्वर् praet. mlft. 7.). — स्वर्य laudandus. RIGV. 32. 2. — स्वरण inclutus. RIGV. 18. 1. 2) vexare, v. praep. सम्. (स्वृ e स्वर्, lat. *susurro*, slav. *svir-a-ti* tibiā canere, gr. σύριγχος, συρίταω, v. Pott 1. 225.; goth. *SVAR* jurare, fortasse primitive dicere. Cum स्वर्य laudandus, स्वरण inclutus cf. goth. *svērs* honoratus, *ga-svēran* glorificari; c. स्वृ i. e. स्वर् vexare cf. germ. vet. *sueran* dolere, *suirit* dolet, *suár* gravis.)

c. अभिभवते comprobare. RIGV. 10. 4.: स्तोमां (v. gramm. min. ed. 2. §. 145. annot.) अभिस्वर् «hymnos comproba».

c. सम्^{4.} vexare. BHATT. 9. 28.: (शत्रुं) संस्वारिपोषाः प्रधने.

स्वृ^{9.} p. स्वृणामि (हिंसने) laedere, occidere.

स्वैच्छा f. (e स्व et इच्छा) liberum arbitrium. HIT. 17. 15. 40. 18. Lass. 29. 15. 39. 13.

स्वेद m. (r. स्विद् s. अ) sudor (v. r. स्विद्).

स्वेदन n. 1) (r. स्विद् s. अन) sudatio. 2) (Caus. r. स्विद् s. अन) actio faciendi ut quis sudet, actio calesfaciendi. HIT. 70. 16.

स्वैर् (ut videtur, e स्व et obsoleto derivato radicis ईर्)
Adj. liber, qui sui juris, suae potestatis. Subst. n. liberum arbitrium. N. 21. 13. SA. 5. 98. — स्वैरम् Adv. ad suum arbitrium. SAK. 25.

कृ

हृ particula expletiva. IN. 1. 37. RIGV. 88. 5. 121. 2.

हंस m. anser. N. 1. 19. — Fem. हंसी. (Gr. χήν abjectâ syllabâ finali, lat. *anser* abjectâ litterâ initiali; germ. vet. *gans* f., Them. *gansi*, *gensi*, pertinet ad fem. हंसी, ita lith. ž̄asi-s f. et slav. *gūsj* e *gonsj* (v. gr. comp. 255. g.). Hib. *geadh* «a goose», *ganra* «a gander» mutilatum esse videtur e *gandra*, cf. anglo-sax. *gandra(n)* *anser* mas, germ. vet. *ganzo(n)* id. e *ganto(n)*; cambro-brit. *gwyz*, armor. *gwaz*, cum z = d.)

हृद्^{1.} p. (विधि) splendere. (Hib. *gath* «a ray or beam».)

हृद्^{1.} p. (बलात्कारि) violenter agere. V. sq.

हृत m. (r. हृत् s. अ) vis, violentia. UP. 30.

हृत v. हृत्.

हृति f. (r. हृत् s. ति) occisio, caedes. HIT. 38. 16.

हृद्^{1.} a. (पुरोपात्सर्गं क. गवर्ये व.) cacare.

1. हृत्^{2.} p. (anom. v. gr. 357. et 694.) 1) pulsare, ferire, tundere. MAH. 1. 6706.: तम् श्चिप्तम्... जघान कशया; DR. 5. 7.: हरिम्... प्रपदेन हंसि; MAH. 4. 701. 2) saepissime occidere, interficere. H. 2. 12.: हृते 'तान् मानुषान् सर्वान्; 3. 7.: अहम् एवं हनिष्यामि; 3. 19. MAH. 2. 2539.: अहन् दुर्योधनं हता शकुनिं स हनिष्यति. Etiam a. MAH. 1. 5579.: हनिष्ये. — TROP. delectare, destruere, extinguere. BR. 2. 3.: व्यथाज् जहि; SA. 3. 11.: आशां ना हंसि मे हनुम्; 5. 17.: हतप्रम. — Caus. घातयामि occidendum, delendum, curare. BH. 2.

21.: कथं स ... कहु घातयति हन्ति कम्; MAH. 2. 975. MAN. 8. 34. — Desid. डियांस् (gr. 551.) occidere velle. NAL. 13. 8.: डियांसतः: — Sensu fut. verbi primitivi (cf. मुमूर्ख moriturus. DR. 7. 5.). H. 4. 30.: भ्रात्रा सम्प्रेपितां वां सपुत्राज् डियांसितुम्. (हन् e धन् q. v.; gr. ΘΑΝ, ἐθανοῦ, Σάβατος, Σείνω; goth. *dau-thus* mors, mutato n in u, v. gr. comp. 255. g. et 432., *dau-ths* mortuus, Them. *dau-da* = हृ-त e धन्-त; *us-daudjan* pugnare, *div-ans* morti obnoxius, debilitato a in i; germ. vet. *dow-ēn*, *tow-an* mori, *dō-t*, *tō-t* mortuus, *dōd*, *tōd* mors; lat. FEND, offendō, defendō (Pott 1. 255.) e. f = धृ, sicut in *fumus*, *inferus*, *rufus*, v. धूम, अधर, राधिर; fortasse *ferio* mutatis liquidis n et r; lib. *gonaim* «I wound, sting, stab», fortasse *gail* «slighter», mutatis liquidis n et l; *gaillim* «I hurt»; vid. निधन.)

c. अप् abigere, depellere. RIGV. 42. 2.: अप स्म तम् यथो जाहि. TROP. MAN. 6. 96.: सन्ध्यासेना 'पहत्यै' नः.

c. अभि i. q. simpl. BH. 1. 13. A. 7. 6.: (अभ्यन्त्रम् v. gr. 324. gr. min. 293.); MAH. 1. 7736.

c. अव id. MAH. 2. 915.: अन्योन्यज् जानुभिर् अवत् गतुः.

c. अा id. DR. 8. 35.

c. अा praef. अभि id. MAH. 1. 8223.

c. अा praef. वि impidere. R. SCHL. II. 10. 32.: न ते क-ञ्चिद् अभिप्रायं व्याहनुम् उत्सहे; 22. 25.: व्याहते

- अप्य ग्रभिषेके मे. *Vid.* हन् praeſ. वि.
 c. आ praef. सम् 1) conglobare, comprimere. A. 3. 40.: तलैरु ग्रयि समाहतैः; v. praef. सम्. 2) contingere. DR. 5. 17.: हस्तं समाहत्य धनञ्जयस्य भीमाः शशः 3) i. q. *simpl.* MAH. 1. 6291.: तम्... ज्ञानुभ्यां समाजग्ने; 7941.: भेरों समाजग्ने.
 c. उत् tollere. R. Schl. II. 53. 32.: डलान् मत्स्याव् इवो 'द्धौ. — उद्धत superbus. HIT. 115. 11.
 c. उप 1) pulsare, ferire. *TROP.* H. 2. 29. N. 7. 14. BH. 1. 38. 2) attingere, contingere, usurpare, adhibere. MAN. 9. 208.: ग्रनुपघ्नन् पितृद्रुव्यम्.
 c. नि p. A. 1) pulsare, ferire. A. 3. 19.: निघ्नन् प्रायेन पृथिवीम्; MAH. 3. 12220.: शिरांसि विशिखैर् दोषैर् न्यहनम्; 4. 1680.: विराट्पुत्रस्थ करे निगम्ने. *TROP.* profligare. HIT. 6. 14.: देवं निहत्य. 2) occidere, interficere. H. 4. 15.: वाम् एव ... निहन्म्य ग्रयः; SU. 4. 18. R. Schl. I. 45. 49. 3) demergere, defigere. R. Schl. II. 82. 16.: रामे निहतचेतसः.
 c. नि praef. परि pulsare, ferire. MAH. 3. 12261.
 c. नि praef. वि 1) pulsare. R. Schl. I. 9. 16. 2) occidere, interficere, destruere, delere. MAH. 1. 2837. A. 8. 25.
 c. परा abigere, propellere. MAH. 3. 12889.: पथोदाः ... वायुवेगपराहताः.
 c. परे decutere, dejicere. GITA-G. 5. 13.: परिहतरसनम्... जगनम्.
 c. प्रति p. A. 1) referire. MAH. 3. 1091.: प्रतिहन्याद् धत्तश्च 'व तथा हिंस्याच्च हिंसितः. 2) repellere, zurück-schlagen. A. 3. 31.: ग्रस्मिन् प्रतिहतेचा 'स्त्रे; 8. 11. — MAH. 1. 8278.: श्रीरु ग्रज्ञनो वर्पम् प्रतिगम्ने; 2. 81. 3) pulsare, ferire. A. 10. 20. 36.
 c. वि 1) pulsare, ferire. A. 8. 4. 10. 23. 56. *TROP.* affligere, मनः animum. MAH. 2. 151.: मनो विहन्यते. 2) repudiare, repellere. RAGH. 2. 58.: ना 'हसि वम्... मे प्रणयं विहनुम्; 11. 2.: रथोः कुले न व्यहन्यत कदाचिद् ग्रथिता. 3) impedire. R. Schl. II. 23. 22.: लोकपालाः समस्तात् ते ना 'य रामाभिषेचनम्... विहन्युः; MAH. 3. 15138.: मा विहन्यत गच्छत (विहन्यत

- Imperat. Pass. c. term. PAR. v. gr. 493.). — Caus. de-lendum curare. HIT. 102. 6.: परसैन्यं विघातयेत्.*
 c. सम् 1) colligere, conjungere. MAN. 2. 71.: संहत्य हस्तौ; HIT. 14. 10.: संहतात् तु हरतो'मे मम जालम्. Coacervare. IN. 1. 6.: संहताश्च तयो'पलाः. 2) contra-here. DR. 7. 9.: भृकुटो संहतभ्रुवम्.
 c. सम् praef. ग्रभि conjungere, adjungere, copulare. MAH. 2. 800.
 2. हन् *Adj. (in fine comp., r. हन्)* occidens, destruens, de-lens. BH. 6. 17.
 हन् m. f. maxilla. (Gr. γένιος, goth. *kinnu-s* f. maxilla, germ. vet. *kinni* n. id. et mentum; lith. žanda-s pertinet ad गण्ड, fortasse etiam lat. *gena*, ita ut mutilatum sit e genda.)
 हनू f. i. q. हनु.
 हत् *Interj. gaudii, misericordiae, consternationis, etiam particula inceptiva.* (AM. हर्षे ऽनुकम्पायां वाक्याभ्यविपादयोः). H. 1. 51. A. 3. 9. BH. 10. 19. UR. 8. 17. MEGH. 102.)
 हतु m. (r. हन् s. त्) 1) occisor. BH. 2. 19. 2) evensor, subversor, extinctor. HIT. 22. 12.
 हम् 1. p. (गतो) ire.
 हर् 1. p. (गतो लामे) ire, defatigari. Cf. हर्य.
 हय m. (fortasse a r. हर्, nisi a हि, suff. म्) equus. N. 19. 2.
 हर (r. हर् s. म्) 1) *Adj. in fine comp.* rapiens. 2) *Subst. m.* cognomen dei *Sivoi*.
 हरण n. (r. हर् s. म्) actio tollendi, auferendi. HIT. 75. 7.
 हरि 1) *Adj. a)* viridis. b) gilvus, flavus. c) nigricans e gilvo. IN. 1. 7. 5. 1. A. 4. 12. IN. 5. 54. 2) *Subst. m.* a) equus. A. 1. 1. 2. 5. b) leo. DR. 5. 7. c) nomen *Visch-nus*.
 हरिण (f. °पी) *Adj.* e flavo albus. *Subst. m.* nomen animalis quadrupedis (Wils.: *a deer*). DR. 4. 15.
 हरित् viridis. (Fortasse lat. *viridis* e *guiridis*, sicut vivo e *guivo*, v. जीवू, lith. žálias *viridis*, žólē *gramen*, c. l

pro *r.* fortasse gr. *χλόα*, *χλός* eet. e *χαλοα*, *χαλος*; *χιλός* e *χαλος*; hib. *glas* «green, verdant, pale»; germ. vet. *groit* *virescit*, *gruēt* id., *gruanti* *virens*, *gruoti* *viror*, *grōni*, *crōni* *viridis*, v. Graff 4. 298.)

हरित *i. q.* हरित्. A. 4. 50.

हरिवाहन *m.* (*flavos vel e gilvo nigrieantes equos habens, e हरि et वाहन equus*) nomen *Indri*. IN. 5. 54.

हरोतको *f.* (*a हरित producto इ s. क in fem.*) nomen plantae. (Wils.: *Yellow or chebulic myrobalan, Terminalia chabula*).

हम्र्य *n.* palatum. HIT. 39. 20.

दूर्य *1. p. i. q.* हृय्. In dial. Vēd. amare. RIGV. 93. 7. Preceari. RIGV. 55. 4. Minari. RIGV. 57. 2.

c. प्रति *in dial. Vēd.* amare, gratum habere. RIGV. 40. 6. 57. 4. 93. 1.

हर्प *m.* (r. हृय् *gaudere s. म्र*) gaudium. IN. 2. 25.

दूल् *1. p.* arare. Vid. sq.

हल *n.* (r. हूल् *s. म्र*) aratrum. AM.

हविस् *n.* (r. दुः Diis offerre suff. इस्) butyrum purificatum. BH. 4. 24.

हव्य *n.* (r. दुः Diis offerre s. य) quod offertur, offerendum Diis. SU. 2. 10.

हव्यवाह *m.* (qui aufert, consumit diis oblata, e हव्य et वाह ferens, auferens a r. वहू *s. म्र*) ignis. DR. 2. 10.

हव्यवाहन *m.* (e हव्य et वाहन ferens, auferens, a r. वहू *s. म्रन*) ignis (v. praeec.). IN. 5. 14.

दूस् *1. p.* ridere, subridere. R. Schl. I. 46. 17.: जहासच मुमोचच; MAH. 3. 3003.: हसिष्यति. (Fortasse हस् e धस्, quod in Intens. formaret दाधस्, ad quod gr. τωθεία, τωθάρω referri possent.)

c. म्रप् deridere, irridere, c. acc. R. Schl. II. 35. 31. — Caus. id. R. Schl. II. 78. 17.

c. म्रव *id.* MAH. 3. 11481.

c. उप *id.* GHAT. 17.

c. प्र ridere. II. 4. 1. 41. Br. 3. 22. — C. acc. ridere, irridere alqm. N. 12. 117.

c. प्र prae. सम् ridere. MAH. 1. 3431.

c. वि *id.* MAH. 1. 4225. — C. acc. irridere. MAH. 1. 4762.

दृष्ट *m.* manus, et *elephantī* proboscis. DR. 5. 17. H. 3. 9.

हस्तिन् *m.* (a prae. s. इन्) elephantus. IN. 3. 9.

हस्तिप *m.* (e हस्तिन् et प q. v.) elephantorum custos. V. sq.

हस्तिपक *m.* (a prae. s. क) id. HIT. 58. 21.

1. द्वा *3. p.* (anom. v. gr. 370., gerund. हिवा, part. pass. हीन, c. परि et प्र परिहोण, प्रहोण) relinquere, deserere. R. Schl. I. 1. 39.: हिवा तं शैलम्; II. 56. 3.: जहा निद्राच्च तन्द्राच्च; SA. 6. 37.: ने 'नज् जहाम्य ग्रहम्; N. 11. 3. BH. 2. 33. — RAGH. 1. 4. 61.: भार्याम् ग्रहसोः; 2) amittere, privari, orbari. R. Schl. II. 12. 84.: कौशल्या माच्च रामच्च पुत्रच्च यदि हास्यति ... माम् एवा 'नुमरियति. — Pass. 1) relinquui, deserui. HIT. 126. 21.: कामः सर्वात्मना हेयः; A. 3. 17.: न च मे होयते प्राणः; 2) privari. cum instrum. vel ablat. vel accus. BR. 2. 20.: तौ च हीनौ मया वालौ वयाचै 'व ... विनश्येताम्; MAH. 5. 161.: पतिलोकाच्च होयते; R. Schl. II. 64. 5.: ताम् आशाम् मत्कृते हीनौ. 3) viribus privari, debilitari, confiei, exhaustiri, tabescere. MAH. 1. 6291.: हीयमानन् तद् रक्षः समीक्ष्य; v. prae. परि. — हीन malus, vilis. N. 19. 14.. — Caus. हापयामि relinquere, deserere facio, inde abstraho, detraho, derogo. MAH. 3. 1463.: शत्रिन् न हापयिष्यति ते काले प्रतिपूजिताः. Omittere. MAH. 3. 71.: पञ्चे तान् यो महायज्ञान् न हापयति. (Gr. χῆρ-ρεε, χῆρ-ρεα; fortasse lat. *habeo*, goth. *haba*, *habais* = Caus. हापयामि.)

c. म्रप् 1) relinquere. N. 24. 11. 13. 2) excipere, exceptare, *in gerund.* A. 3. 47.: अमर्त्यम् अपहाय ब्रूहि यत् ते मनोगतम्. V. 2. वृज्.

c. म्रव *i. q. simpl.* — Pass. relinquui, restare. MAH. 3. 11558.

c. म्रव prae. वि relinquere. MAH. 3. 13661.

c. परि relinquere. Pass. 1) relinquui. HIT. 53. 14. 2) pri-

vari, c. abl. HIT. 100.22.: ग्रारोधर्मकोपेभ्यः ... परि-
होयते; N. 19.33. 3) viribus privari, debilitari, confici,
tabescere. UR. 40.10. *infr.*: परिहोयमानैरु मङ्गः; MAH.
3. 12858. 4) deesse, desicere, desiderari. MAH. 1. 747.:
यत् किञ्चिद् अस्मद्गृहे परिहोयते तद् इच्छाम्य्
अहम् अपरिहोयमानम् भवता क्रियमाणम्.
c. प्र 1) relinquere. BH. 2.39.55. 2) discedere. N. 26.25.:
सौहार्दञ्जे व वक्त्रो न कदाचित् प्रहास्यति. — *Pass.*
i. q. *Pass. simpl. sgf. 3.* MAN. 4.41.
c. प्र praef. वि privari. विप्रहोणा privatus, c. instr. MAH.
1. 8142.
c. वि relinquere. N. 9.32. BH. 2.22. — MAH.3. 8406. fut.
विजाहिष्यति pro विहास्यति. — *Etiam a.* MAH. 2.
2604.: न विहास्ये वः — विहीन 1) privatus, orba-
tus. N. 17.22.: पित्रा विहीना; R. Schl. II. 52.37.: व-
द्धिहीनः te privatus, sine te. 2) solutus, liberatus, liber.
RAGH. 18.13.: अर्नर्थरु व्यसनैरु विहीनः

2. **हा** 3. a. डिहे (anom. v. gr. 370.), praet. mltf. अहासि.
Ire, cedere, recedere. RIGV. 37.7.: डिहीत पर्वतो
गिरिः (Cf. हि, gr. οὐχίων (κίνημα) forma redupl., cf.
Pott II. 691.)

c. उत् 1) surgere. RIGV. 105.18.: उडिहीते; 9.4.: प्र-
ति वाम् उदहासत. 2) *Trans.* sursum movere. BHATT.
3.47.: अक्षिश्रुतम् उडिहानः (schol. ऊर्ध्वन् नयन्).
c. सम् ire. NALOD. 1.54.: समहासत मुदम्.

हानि f. (r. हा s. नि pro ति) relictio. BH. 2.65.
हायन n. (ut videtur, a r. ह्य् vel हि ire s. अन) annus. H.
4.23.

हारिन् (हृ s. इन्) capiens, rapiens, *in fine comp.* N. 13.4.
हार्द n. (a हृद् cor s. अ) amor. UR. 85.10.

हालहल *etiam* हालहाल et हालाहल n. veneni genus.
HIT. 23.5.: हलाहलं विपम्.

हाव m. (ut videtur, a r. ह्वे clamare s. अ, cf. gr. 449.) nu-
guae, ineptiae, deliciae seminarum. (Wils.: *Any feminine*
act of amorous pastime, or tending to excite amorous
sensations, coquetry, blandishment, dalliance.) IX. 2.
32.

हासिन् (r. हस् s. इन्) ridens, subridens, *in fine comp.* N.
3.14.

हाहाभूत *Adj.* (e हाहा heu! heu! et भूत qui est) heu! heu!
clamans. SA. 2.23. N. 17.31.

1. **हि** 5. p. (anom. v. gr. 443. 444. 572. गतौ क. गतौ वर्द्ध-
ने v.) 1) ire. 2) mittere. RIGV. 34.11.: वर्णं हि-
न्वन्ति; BHATT. 14.36.: गदा शक्रादिता डिघ्ये (schol.
प्रहिता, प्रेपिता). *Vid. praef. प्र.* 3) augere, amplificare.
RIGV. 23.17.: ता नो हिन्वन्वं अधरम्. 4) tueri. RIGV.
18.4. (Cf. 2. हा, गा; fortasse lat. *cieo*, gr. οἴω cum e,
e = हृ sicut in *cor*, οἴεσθαι; v. हिम.)

c. प्र प्रहिणोमि (v. gr. min. 94^b). annot.) mittere. A.8.30.:
तान् अहम्... प्राहिण्वं यमसादनम्; 8.8.: अत्तम्...
प्राहिणवम्; 9.17. IX.4.2. — MAH. 2.1244.: स दूतान्
प्राहिणोत्; RAGH. 12.84.: रथन् तस्मै प्रजिधाय पु-
रन्दरः.

2. **हि** *Conj.* 1) enim. BR. 1.16. BH. 3.5. 2) *particula inter-
rogativa.* H. 3.17. 3) quidem, certe. M. 6.22.26.27.

हिंस् 7. 1. et 10. p. *interdum 1. a.* हिनस्मि, हिंसि, हिंसे,
हिंस्यामि (scribitur हिंस्, gr. 110^a.) 1) ferire, pul-
sare, offendere, laedere, violare, vexare, affligere. BHATT.
17.13.: अहिंसन् मुष्टिभिः; MAH. 3.1091.: हिंस्याच्च हि-
सितः; 13685.: हिंसितो न हिंसेत; MAN. 4.162.: न हि-
स्याद् ब्राह्मणान्; 7.73.: अर्यो न हिंसति नृपन् दुर्ग-
समाश्रितम्; 2.180.: हिनस्ति व्रतम् आत्मनः. Occi-
dere, interficere. H. 4.15.: न तावद् एतान् हिंसिष्ये;
MAN. 5.42.: पश्चन् हिंसन्; MAH. 3.13289.: वं त्वा ए-
नम् मा हिंसीः; 13030.: अन्योन्यम् परिमुण्णतो हिंस-
यनश्च मानवाः. (Cf. हन् unde हिंस्, sicut e. c. लिप्त्
pro लिलप्त् a लभ्, v. gr. 552. Huc trahi posset germ.
vet. *geis-la* flagellum, nostrum *Geissel.*)

c. उप laedere, violare, vexare, affligere, damnum facere.
MAN. 2.73. 11.26. R. Schl. II. 9.4.

c. वि i. q. *simpl. sgf. 2. et 3.* MAN. 8.238. R. Schl. I. 14.
15. II. 72.44.

हिंसा f. (r. हिंस् s. आ) offendio. BH. 18.25. (cf. अहिं-
सा.)

हिंस (r. हिन् s. र) *Adj.* internecivus, pernicious, atrocious, saevus. *Subst. m.* bestia rapax, perniciosa. RAGH. 2. 62.

1. द्विकृ 1. p. A. (ग्रव्यतो शब्दे क. वृद्धे v.) singultare.

2. द्विकृ 10. A. (हिंसायाम् क. हिंसे v.) i. q. हिंस्.

हिडिम्ब vel हिदिम्ब m. nom. pr. Rāks' asi.

हिडिम्बा vel हिदिम्बा f. nomen Hidimbi uxor.

द्विएड् 1. A. (अनादरे क. अनादरे गतौ v.; scribitur हिड्) vilipendere, ire. Cf. हेड्.

हित v. धा et हि.

हिवा v. हा.

हिदिम्ब, हिदिम्बा v. हिडिम्ब, हिडिम्बा.

द्विन्व् 1. P. (प्रीतौ, scribitur हिव्) exhilarare. Cf. इन्व्.

हिम (ut videtur, a r. हि, quod hac in formatione fluere significare videtur, suff. म्, v. स्तु) *Subst. m.* nix, v. हिमवत्, हिमालय. *Adj.* frigidus, v. हिमांशु. (Cf. slav. ЗИМА *zima* hiems, lith. žiema id., gr. χιών, χειμᾶ; lat. hiems, hibernus; heb. geimhre, geimhrith, geimhreadh «winter», v. Pictet p. 66. et हिमकृतु apud Wils. ed. 2.; gamh «winter, cold».)

हिमवत् m. (nive praeditus, a praec. suff. वत्) non men montis, *Himavans*.

हिमांशु m. (frigidos radios habens, BAH. e हिम et अंशु) luna. AM.

हिमानो f. (a हिम s. आन् in fem.) nix. NALOD. 2. 5.

हिमालय m. (nivis sedes, e हिम et आलय domus, sedes) *Himālayus*, cognomen *Himavantis* montis.

हिरण्य (forma anomala. a हिरण्य aurum s. मय) aureus. IN. 2. 24.

हिरण्य n. 1) aurum. N. 9. 12. 2) divitiae, opes.

हिरण्यकशिष्य m. (e praec. et कशिष्य 1) cibus. 2) vestimentum, in Du. cibus et vestimentum) nom. pr. *Asuri*. SU. 1. 2.

हिरण्यपुर n. (e हिरण्य et पुर) nomen urbis *Asurorum*. A. 10.

द्विल् 6. p. (हावकरणे क. हावकृतौ v.) nugari, ineptire, ludicra agere, de feminis amore captis. Wils. «to ex-

press amorous inclination, to daily, to wanton, to sport amorously» (v. हाव).

होन v. हा.

झु 3. p. गुह्यामि. Diis offerre, sacrificare, litare. SU. 1. 9.:

आत्ममांसानि गुह्यतौ; BU. 9. 27.: यज्ञ गुह्यापि ददा-

नि यत्; MAN. 4. 22.: एतान् एके महायज्ञान्... इन्द्र-

येष्व एव गुह्यति; RAGH. 13. 45.: तनुम् ग्रव्य ग्रही-

योत्; MAH. 3. 10761.: गुह्यावा ग्री गठाम्; R. SCHL. II.

41. 9.: ग्रग्निहोत्राण्यु ग्रह्ययत्; DR. 6. 21. — C. acc.

personae cui sacrificatur. SA. 1. 25.: झट्टा ग्रिम्; MAN.

2. 186.: गुह्यायात् समिद्धि ग्रग्निम्; MAH. 2. 1154.: यो

गुह्याद् विभूम्. — झत 1) sacrificatus. BU. 1. 24., v.

झताश, झतभूत्. 2) is cui sacrificatum est. SA. 1. 21.: सावित्र्या झतया. — Caus. हावयामि sacrificare facio. R. SCHL. II. 25. 25. (झ e धु vel धू, gr. ΘΥ, Θύτια, Θύμα, Θύτης cet., v. धूम् et gr. 104.)

c. उत् praef. ग्रभि i. q. simpl. RAGH. 1. 53.

1. झट् 1. A. (गतौ) ire. Cf. हेड्.

2. झट् 6. p. (सङ्गते क. मग्ने सङ्गे v.) colligere, coacervare, submergi. V. sq.

झणट् 1. p. (सङ्गते क. सङ्गे v.) colligere, coacervare. V. 2. झट्.

झर्क् 1. p. (कौटिल्ये proprie झर्क्, unde झर्क्षामि, गुह्यर्क् cet., v. मुर्क्) inflexum esse.

झल् 1. p. (हतौ क. हतौ झदि v.) ferire, occidere, tegere. Cf. हन्.

झतभूत् m. (qui sacrificatum edit e झत et भूत्) ignis, et deus ignis. UR. 6. 13. V. sq.

झतवह् m. (e झत et वह् ferens, auferens) id. RITU-S. 1. 27.

झताश m. (e झत et अश edens) id. N. 4. 9.

झताशन m. (e झत et अशन edens) id. N. 5. 38.

झङ्ग m. nom. pr. *Gandharvi*. IN. 2. 14.

झङ्कार m. (ex Interj. झम् et कार confessio) actio mysticam syllabam झम् exclamandi. R. SCHL. I. 75. 17. DEV. 6. 9.

UP. 22.

द्वृ 1. A. i. q. 1. द्वृ.

1. द्वृ 1. P. A. 1) prehendere, capere, tollere, demere, auferre, rapere, abripere. BR. 2.17.: प्रमय्ये 'नां (त्रुहित-रम्) हेत्युते हविर् धाङ्गा इवा 'धरात्; BH. 2.60.: इन्द्रियाणि हरति प्रसभम् मनः; R. Schl. I. 1.51.: जहार भार्या रामस्य; DR. 5.28.: हियमाणान् तां राजपुत्रोम्; MAH. 7.: यस्य राष्ट्राद् हियने दस्युभिः प्रजाः; MAH. 3. 10184.: तत् आदाय परशुं रमी मातुः शिरो लहरत्; MAH. 9.131.: दैहित्र एवच हरेद् अपुत्रस्या 'खिलन् धनम् (schol. गङ्गोयात्); 135.: धनन् तद् पुत्रिकाभर्ता हरेत्; 136.: धनं हरेत्. 2) afferre, apportare, petere, holen. SA. 5.103.: श्रः फलानि हरिष्यसि. In dial. Vēd. invenitur praet. redupl. जाभार, जभे pro जहार, जहे. — Desid. दिहोर्पामि rapere, abripere cupio. MAH. 1.7480. R. Schl. II. 20.48. (Cambro-brit. *hāra* capere; v. Pictet p. 67.; gr. Χείρ a capiendo dictum, sicut scr. हरण, v. Wils.; fortasse αἴρω, αἴρεω e χαίρω, χαιρέω, nisi pertinent ad वृ; fortasse ἀγείρω = आहरामि cum य = द्वृ, sicut in γενύς = द्वनु; fortasse lat. *gero*, ita ut *ges-tum* ortum sit e *ger-tum*.)

c. अनु imitari. GITA-Gov. 8.4. *V.* अनुहार.

c. अप abripere, auferre, abducere, tollere, demere. N. 10.7.: निद्रया 'पहृता; DR. 5.14.: इन्द्रो अपि तां ना 'पहरेत्; 8.24.: ज्ञरणा 'पाहरच् किरः.

c. अप praef. वि id. MAH. 2.1584.

c. अभि tollere, demere. MAH. 3.14610.: सा (शक्तिः) मुक्ता 'भ्यहरत् तस्य महिपस्य शिरो महत्. — Caus. pugnare. DR. 8.5.: कोटिकाशयो 'भ्यहारयत्। महता रथवंशेन परिवार्य वृकोदरम्. — *V.* praef. प्र.

c. अव deponere. MAH. 4.1304.: धनूंय अवहर. — Caus. facere ut quis det. Pass. MAH. 2.249.: कविदू अभ्यागता द्वादू वणितः ... अवहर्यते शुल्कम्; MAH. 8.198.: अवहर्यो भवेत् ... पद् शतन् दमम्.

c. अव praef. अभि Caus. अभ्यवहारयामि pugnare jubeo. MAH. 3.16369. *Vid.* praef. अभि.

c. अव praef. वि 1) agere, facere. HIT. 62.9.: एतत्

सर्वज् जावा यथावतां व्यवहर्तव्यम्. 2) pugnare. MAH. 4.1870.: तौ व्यवाहरतां युद्धे. 3) adipisci. MAH. 3.1462.: शानि व्यवहरति.

c. आ 1) afferre, apportare, adducere. N. 20.5.: ना "हर्तु शक्यते पुनः (पठः); DR. 8.50.: द्वद्वा ... द्वैपदोम् आहृताम् पुनः. 2) capere, abripere. N. 26.7.: परस्वम् आहृत्य. 3) accipere, adipisci. N. 24.29.: प्रतिवाक्ये तथा "हृते (nisi separandum तथा हृते); MAH. 9.190.: सगोत्रात् पुत्रम् आहृते. 4) क्रतुम् आहृतम् offerre, facere sacrificium. MAH. 1.3764.: त्रीन् अश्वमेधान् आजाहार; 3.9983.: यज्ञान् आजाहुर उत्तमान् (v. आहृत). — Caus. 1) facere ut quis afferat, apportet, c. 2. acc. MAH. 2.987.: करम् आहारयिष्यामि सर्वान्; MAH. 7.80.10.119. 2) adhibere, uti. H. 4.48.: बलम् आहारयामास यद् वायोर् जागतः क्षये. 3) percipere, sentire, e. c. हर्पम् laetitiam, MAH. 3.867.: सद्वासम् terrem, R. Schl. II. 60.20.: रेपम् iram, l. c. I. 60.19.

c. आ praef. अभि afferre. MAH. 1.3733.

c. आ praef. उत् efferre, emittere, proloqui, pronuntiare, dicere, loqui, referre, narrare. SA. 5.43.: उदाहृतन् ते वचनम्; MAH. 2.191.: नो 'दाहरेद् अस्य नाम; N. 5.31.: एतावद् ... यथावृत्तम् उदाहृतम्; BH. 17.19.24. Nominare, appellare. UR. 63.9.: वाङ् कामिनो मदन-द्रष्टम् उदाहृति.

c. आ praef. प्रति + उत् respondere. R. Schl. I. 52.10.: तम् प्रत्युदाहरत्.

c. आ praef. सम् + उत् referre, dicere. MAN. 1.50. R. Schl. I. 14.23.

c. आ praef. उप facere. MAH. 3.1353.: यत्नम् उदाहृत्य.

c. आ praef. प्रति 1) recuperare. MAH. 3.8655.: किमर्थं रामस्य वृत्तम् आसोदू वपुः प्रभो कथम् प्रत्याहृतच्च 'व. 2) efferre, emittere, proloqui, pronuntiare. N. 4.18.: वाप्याकुलां वाचम् ... प्रत्याहृतो. 3) clamare, vociferari. DR. 6.7.: गोमायुः ... प्रत्याहृतः; MAH. 2.2649.: प्रत्याहृति क्रव्यादा गृध्रगोमायुवायता:

c. आ praef. वि 1) pronuntiare, loqui, dicere, narrare. BH. 8.13.: श्रोम् इत्य् एकाक्षरम् ब्रह्म व्याहरन्; N.

- 26.18.: किं व्याहरसि जितो न व्याहरिष्यसि; 1.20.: बाचं व्याजहार नलम्; 3.18.: न तास् तं शक्तनुवत्ति स्म व्याहर्तुम् अपि किञ्चन् — प्रश्नान् व्याहर्तुम्
interrogationes dissolvere. MAH.3.12466. 2) vociferari, clamare. DR.6.2.: श्रुता गिरा व्याहरताम् मृगाणाम्.
c. आ praef. अभि + वि pronuntiare. MAN.2.172.
c. आ praef. प्र + वि praedicere. MAH.1.7240.: एवम् प्रव्याहृतम् पूर्वम् मम मात्रा.
c. आ praef. सम् 1) colligere. MAH.1.6951.: तत्र भैद्यं समाजहुः; 2) secum ducere. SA.3.2.: वृजान् द्विजान् सर्वान् ... समाहृत्य. 3) offerre, facere *sacrificium* (v. आहृ sgl. 4.). R. Schl. I.58. 4.: समाहर्तुङ् क्रतुम् 4) delere, extinguere. BH.11.32.: कालोऽस्मि लोक-क्यकृत् प्रवृद्धो लोकान् समाहर्तुम् इह प्रवृत्तः.
c. उत् 1) promere, extrahere. RAGH.2.30.: शरम् ... निपङ्गाद् उद्धर्तुम् ऐपत्; UR.4.2. *infr.*: उद्धरेन नो हृदयशल्यम्; MAH.1.3299.: माम् पतिताम् अस्मात् कृपाद् उद्धर्तुम् अर्हसि; 2.2293.: कौरवार्णवमग्नम् माम् उद्धरस्व; 3.141.: उद्धृता वृ आपदः प्रजाः; MAN.4.58.: दक्षिणम् पाणिम् उद्धरेत् (schol. वहिष्कुर्यात्). 2) evellere, avellere. MAN.7.110. N.16.13. 3) extirpare, delere. MAH.1.5719.: सप्तकान् ममो 'घ्रः; RAGH.2.30. 4) erigere. BH.6.5.: उद्धरेद् आत्मना "त्मानन् ना "त्मानम् अवसादयेत्. — *Caus.* 1) facere ut quis extrahat. RAGH.9.78. 2) erigere, sublevare. MAH.3.10946.: तस्याच्चो 'द्यर्यमानायाम् (वसुमत्याम्).
c. उत् praef. अभि erigere, *inde* accumulare, coacervare. MR.120.7.: विप्रस्वं न हरामि काञ्छनम् अथो यज्ञार्थम् अन्युदृतम्. — *Caus.* eripere. MAH.3.13326.
c. उत् praef. प्र erigere, sublevare. R. Schl.II.110.4.
c. उत् praef. सम् 1) promere, extrahere. SA.5.17.6.43. 2) extirpare (evellere), delere. MAH.1.3821. 3) erigere, sublevare. MAH.3.10946. — *Trop.* MAH.1.4271.: न-षष्ठ्य भारतवंशम् पुनर् एव समुद्रं.
c. उप 1) afferre. MAH.1.7208. SAK.37.2. *infr.* 2) of-ferre. BH.9.25.: तद् अहम् भक्त्युपच्छतम् अश्नामि. — यज्ञम् उपहृ sacrificium facere. MAH.3.8379. (v. हृ

- praef. आ). 3) extirpare, delere. MAH.2.861.: व्याचो 'पच्छता राजन् क्तियाः. — *Caus.* afferendum curare. R. Schl.I.20.9.
c. उप praef. सम् समुपहृत्य यज्ञम् offerre, facere sacrificium. R. Schl.I.40.2.
c. निस् 1) promere, extrahere, evellere. MAH.3.16485. 6033. 2) efferre. MAN.5.91.10.55.8.399.
c. परि 1) *in dial. Vēd.* amplecti. RIGV.61.8. 2) demere, auferre. R. ed. Ser. II.: सुखम् परिहृतङ् कुले ऽस्मिन्. 3) relinquere, deserere. R. Schl.II.48.20.: यया पुत्रश्च भर्तीच त्यतौ ... कं सा परिहृेद् अन्यम्. 4) evitare. BH.2.27.: अपरिहृये ऽर्थं न वं शोचितुम् अर्हसि; MAH.3.389. HIT.22.1. 5) retinere, cohibere, celare. MR.26.12.: यद् एव परिहृतव्यन् तद् एवो 'दाहर-ति मूर्खः; SAK.53.16.
c. प्र 1) pulsare, ferire, tundere, vulnerare, *c. loc.* II.3. 21.: मय् एव प्रहरेत् हि वन् न खियं हनुम् अर्हसि; SAK.5.21.: आत्माणाय वः शस्वन् न प्रहर्तुम् अनागसि; RAGH.2.62.: मयि ना 'त्कोऽपि प्रभुः प्रहर्तुम् किम् उता 'न्यहिंसाः; DR.9.4.: पदा मूर्धि ... प्राह-रद् विलपित्यतः; MR.122.1. 2) jaculari, emittere. शरान् कस्मैचित् sagittas in alquem. MAH.3.1584.: प्रहरस्व शरान्; 3.10387.: ततो ऽस्मि प्राहरद् वग्रम्. 3) adoriri, oppugnare, impugnare *aliquem, c. loc. vel acc.* RAGH.7.56.: सर्वबिलाङ्गः ... भूमियालास् तस्मिन् प्रजाहुः; MAH.4.1107.: त्रिगतम् प्राहरत्. — Pugnare. MAH.3.15168.: प्रहरिष्यति विवशः न्नेहम् उत्सृज्य; II.3.21.: प्रहरतां वरः. *V. sg. et* प्रहर्तु.
c. प्र praef. सम् pugnare. MAH.3.15167.: युधि सम्प्रह-रिष्यतः.
c. वि 1) abripere, abstrahere. MAH.1.5140.: कालो वै 'नं विहरति क्रोधो वै 'नं हरत्य उत्. 2) gaudere, voluptate frui, ludere. SU.4.3.: निरुद्योगी तदा भूवा विग्रहाते ऽमराव् इव; DR.1.1.: तस्मिन् वद्यमृगे ऽरण्ये अठमानाः ... विग्रहस् ते यया 'मराः; N.5.46.: वने-पूर्वनषुच दमयत्य सह नली विग्रहाता 'मरोपमः; 5.48. — MAN.7.221.: भुत्तावान् विहरेत्यै 'व स्त्री-

- भिरु म्रतःपुरे सह (schol. क्रोडेत्); MAH. 1.5576.5703. 7713. 3) degere, traducere *tempus*. MAH. 1.7.: व्याचा 'यं विहृतस् व्या कालः; 3.12535.: यथा प्रतिश्न विहृतश्च कालः; IN. 1.58.: वर्षम् एकं विहृत्यै 'वम्. *Etiam omissā tempus exprimente voce.* MAH. 4.27.: इत्य् एतद् वो मया "व्यातं विहरिष्याम्य् अहं यथा; MAN. 6.22.: स्थानात्सनाम्यां विहरेत् stando et sedendo absumat *tempus* (schol. कस्त्रित् कालं स्थित एव स्थान् कस्त्रित्यो 'पविष्ट एव; cf. Westerg.).
- c. सम् 1) comprehendere, complecti, colligere, *zusammenfassen*. MAH. 3.189.: कृत्वा द्वादशधा "त्मानम्... संहृत्यै 'कार्णवं सर्वं वं शोपयसि रश्मिभिः (संहृत्य = संहृत्या "त्मानम् i. e. vim tuam comprehendo, colligendo); MAH. 3.11517.: संहृत्य मुष्टिम्. 2) a. contrahere, in se contrahere, *einziehen*. MAH. 3.11277.: संहरस्व महावीर्य स्वयम् आत्मानम् आत्मना; HIT. 19.13.: न हि संहरते द्योऽन्नाज् चन्द्रश्चाण्डालवेशमनि. C. ablat. abstrahere. BH. 2.58.: यदा संहरतेचा 'यङ् कूर्मो ऽङ्गानो 'व सर्वशः । इन्द्रियाणो 'न्द्रियार्थम्यः. 3) p. a. retrahere. RAGH. 4.16.: वार्षिकं सञ्ज्ञहरे 'न्द्रो धनुः; MAH. 3.772.: संहरस्व पुनर् वाणम्; SAK. 6.1.: एष संहृतः (वाणः). 4) cohibere, supprimere. N. 6.14.: संहर्तुन् नो 'त्सहे कोपम्; RAGH. 10.33.: संहित्यते वचः. 5) destruere, delere, extinguere. MAH. 1.241.: कालः सृजति भूतानि कालः संहरते प्रगाः; 3.1641. *Vid.* संहर्तृ, संहार. 6) i. q. *simpl.* sgf. 1. MAN. 8.189.9.113.123.
- c. सम् praef. उप 1) afferre. MAH. 1.7206. (cf. 7208. उपजहार). 2) abstrahere, retrahere. HIT. 19.6.: छेतुः पार्श्वगताज् शायां नो 'पसंहरते दुमः.
- c. सम् praef. प्रति 1) retrahere. DR. 5.4.: यस् वा 'ध पातालमुखे पतनम् पाणी गृहोवा प्रतिसंहरेत; SAK. 5.20.: प्रतिसंहर शायकम्; R. SCHL. II. 22.10. — *Caus.* retrahendum curare. R. SCHL. II. 22.26.
2. हृ 3. p. (प्रसन्न्यकरणे कृ. प्रसन्न्यकृत्याम् व.) violenter facere.

हृच्छय् m. (qui in corde jacet vel dormit e हृद्)

- cor et श्राय) amor et deus amoris. IN. 5.44. N. 1.17. हृद् n. cor. N. 1.18. (हृद् correptum e हृद्, v. gr. comp. 1.; lat. *CORD*, *cor*; gr. κέαρ, κέατ-cs pro κέαρδ-ος, goth. *hairtō*, Them. *hairtan*, v. gr. comp. 141.; nostrum *Herz*. De gr. καρδία, lith. *szirdis*, slav. *srjdze*, hib. *cridhe*, v. sq. हृदय.
- हृदय् n. 1) cor. BR. 1.5. N. 9.4.26. 2) notitia, scientia. N. 14.21.20.29. (Vid. हृद् et cf. slav. *srjdze* neut., Them. *srjdjzo* (v. gr. comp. 258. 259.), gr. καρδία nittitur fem. formā हृदया; ita lith. fem. *szirdis*, gen. *szir-diē-s*, vel *szirdē-s*. Etiam hib. *croidhe* vel *cridhe* masc. cor potius ad हृदय, e हृदय, quam ad हृद् referendum esse censeo. Respiciatur Derivat. *croidhea-mhuil* «hearty, generous».)
- हृद्य (a हृद् s. य) amoenus, jucundus, gratus, suavis, amatus. BH. 17.8.
1. हृप् 4. p. a. हृप्यामि, हृष्ये; praet. mlft. अहृपम्. 1) se erigere, horrere; *praesertim de corporis pilis* (vid. लोमहर्पण) *et floribus*. MAH. 2.1757.: अनिशं शब्दम् अश्रीपन् ततो रोमाणि मे ऽहृपन्. Part. pass. हृषित et हृष्ट erectus. BH. 11.14.: विस्मयाविष्टो हृष्टरोमा; N. 5.25.: हृषितम्बज्; 23.17.: पुष्पाणि ... हृषितानि; MAH. 4.1245.: हृषितानि रोमाणि. — हृषित i. q. हृष्टरोमन् i. e. erectos pilos habens, *prae terrore*, perterritus. BH. 11.45.: अट्टपूर्वं हृषितो ऽस्मि दृष्टा भयेन च प्रव्यथितम् मनो मे (cf. 11.14.). 2) gaudere. N. 25.8.: जङ्घपेच नराधिपः; R. SCHL. II. 63.15.: ददृशिरे घना: । ततो जङ्घपिरे सर्वे भेकसारङ्गवर्हिणः; MAH. 2.2184.: जङ्घपः; MAN. 2.54.: हृष्येत्. — हृष्ट gaudens, laetus. N. 1.24. IN. 4.5. — C. gen. II. 2.7.: हृष्टो मानुषमांसस्य. — 1) exhilarare. MAH. 1.4460.8280. 2) gaudere. MAN. 6.57.: अलाभे न विषादो स्याल् लाभेचै 'व न हृषयेत्. (हृष् e हर्ष, lat. *horreo* per assim. e *horseo* = Caus. हर्षयामि, v. gr. comp. 109^a). 6.; *hilaris*, mutato r in t, abjectâ sibilante, sicut in gr. χαίρω, χαρῶ, χάρ-μα cet; hib. *gairim* «I laugh, rejoice, extol», nisi pertinet ad गृ i. e. गर्, vel ad हृत् ridere, mutato s in r;

gairisneach «horrible»; german. vet. *ir-gruiso* horreo, *grus-lih* horridus, anglo-sax. *gris-lic*, nostrum *grausen*; germ. vet. *in-gruēt* horrescit, v. Graff 4.300.)

c. परि *Caus.* exhilarare. MAH. 3. 887.

c. परि praef. सम् *Caus.* id. MAH. 3. 17470.

c. प्र gaudere. BH. 5.20. BR. 3.23. N.5.31.

c. प्र praef. सम् i. q. *simpl.* sgf. 1. et 2. N. 26.33.: सम्प्र-
हृष्टतनुरुहाः; MAH. 1.3107.: सम्प्रहृष्ट gaudens, laetus.
— *Caus.* exhilarare. MAH. 3. 11829.

c. सम् id. BHATT. 9. 22.: भयसंहृष्टोमाणः; N. 21. 3.:
श्रुता तु (रथनिर्धायम्) समहृष्यत् (sic cum ed. Calc.
pro समाहृष्यत् legendum); SU. 4.7.: संहृष्ट laetus.

c. सम् praef. प्रति gaudere. MAH. 3. 10017.: प्रतिसञ्ज्ञहृ-
षुः प्रजाः.

2. हृष् 1. p. (अलोके) mentiri.

है Interj. vocandi. Lass. 8.18. 20. 12.

हैद् 1. p. (वाधायाम् क. वाधे v.) vexare.

1. हैद् 1. p. id.

2. हैद् 6. p. (खचे v.) i. q. 1. खच्. Cf. हृद्.

1. हैद् 1. A. (अनादरे) vilipendere, negligere. R. SCHL. II.
68. 22.: अहेऽमानात् वरया स्म द्वता रात्यान् तु ते
तत् पुरम् एव याताः

2. हैद् 1. p. (वेष्ठने क. वेष्टे v.) vestire, circumdare. Cf.
हैद्.

हेति f. 1) sagitta. BHAR. 2.36. 2) splendor solis. 3) flam-
ma. (AM.: रवेर अर्चिश्च शब्दस्त्र वद्विग्वालाच हेतयः)

हेतु m. (fortasse a r. हि suff. *unād.* तु) 1) causa, ratio. SU.
1.23. N. 25.10. 2) conditio, pactum. DR. 9.10.

हेतुता f. (a praec. s. ता) *Abstractum* praecedentis. HIT.
13.10.

हेतुमत् (a हेतु s. मत्) causâ praeditus. BH. 13.4.

हेम n. aurum.

हेमन् n. id. RAGH. 1.10.

हैप् 1. A. hinnire. BHATT. 14.5.: हया द्विहेपिरे. — हे-
पित n. hinnitus. MAH. 1.2820.: हेपितस्वन्. (Cf. हैप्;

fortasse lat. *hinnio* per assim. e *hisnio*, quod deduci pos-
set a nomine actionis हेपण् ejecto अ.)

हेपा f. (r. हैप् s. आ) hinnitus. AM.

हेपिन् m. (r. हैप् s. इन्, nisi a praec. s. इन्) equus.

हैम (fem. है, a हैम s. आ) aureus. MEGIL. 74.

हैमवत् Adj. (a हिमवत् *Himavans* s. आ) himavanticus.
DR. 5.5.

हौड् 1. A. (अनादरे क. गती अनादरे v.) vilipendere, ire.
Cf. हैड्, 1. छङ्ड, हूड, हैड, हुड, हूट्ड, हैड़ :

हौड् 1. A. (गती) ire. V. होड्.

हुः 2. A. 1) cripere, auferre. BHATT. 15.88.: यमस्या श्लोष
विक्रमम् (schol. अपनीतवान्). 2) se celare ab ali-
quo, c. dat., sich einem entziehen. PAN. I. 4.34.: देवद-
त्ताय क्लनुते. (Cf. ढण्णु, goth. *hneivan* inclinare, *hnaivs*
humilis, *hnaivjan* humiliare, germ. vet. *hnigan* inclinare,
anglo-sax. *hnivan*, *hnigan* id.; gr. *vevw*, lat. *nuo*, v. Ben-
sey II. 182. Graff 4.1127.)

c. अप्र celare, occultare, abnuere. MAN. 8.53.: निर्दिश्या
पहुनुते.

c. नि id. MAN. 8.59.: यो यावन् निहुनुवीता र्थम्.

हूल् 1. p. (चलने क. चाले v.) se movere, vacillare. Cf.
हूल्.

ह्यस् Adv. heri. (Cf. gr. *χθές* pro *χες*, lat. *heri* e *hesi*,
hes-ternus; germ. vet. *ges-ter* heri, v. gr. comp. 391.)

ह्यस्तन (fem. है, a praec. s. तन) hesternus.

हूग् 1. p. (संवरणी) tegere. Cf. हूग्.

हूद् m. (r. हूद्, correpto आ, suff. अ, v. sq.) lacus pro-
fundus, *praesertim* in Tartaro. N. 6.13. SA. 7.43.

हूदिनो f. (r. हूद् correpto आ s. हून् in fem.) flumen.
N. 12.112. V. नदी.

हृष् 10. p. हायायामि loqui. Cf. हृष्, लप्.

हृस् 1. p. (शब्दे क. रवे v.) sonare. Cf. हृस्, रस्. —
ATM. diminui (fortasse *Denom.* a हृस्य brevis). MAN.

1.83.: आयुर् हृस्ते पादशः. Caus. हासयामि dimi-
nuere. MAN. 11.216. Cf. हृ.

हृसिष्ट, हृसीयस् v. gr. 251.

ह्रस्व 1) brevis. N. 18. 6. 2) angustus, arctus. N. 23. 9.

क्रादू 1. *A.* (अव्यती शब्दे *K.* स्वने *v.*) sonare, tonare. *K.* ह्रादते मेघः

ह्रादिनी *f.* (*r.* ह्रादू *s.* इन् *in fem.*) fulmen, *Indri* fulmen. *AM.*

ह्रो 3. *P.* डिह्रेमि, part. pass. ह्रोत et ह्रोण. Pudere, erubescere. RAGH. 15. 44.: डिह्राय रघवः: — ह्रोत pudens, pudibundus. N. 13. 30. (Cf. ह्रोहू, slav. *srami-ti*. pudore afficere *c. s* = हू sicut in *srjdze* cor, *v.* ह्रदयं; fortasse germ. vet. *HRU*, *RU* poenitere, *hriwu*, *riwu*, *hrau*, *rou*, *hruumie's*, *ruun*; *hriuwa*, *riuwa*, *riwa* poenitentia, anglo-sax. *hreova* id.; *v.* Pott 1. 209. Graff 4. 1142.)

ह्रो *f.* pudor.

ह्रोहू 1. *P.* *i. q.* ह्रो. (Huc trahi posset goth. *id-reiga* poenitentia, nisi pertinet ad रञ्जन्)

ह्रोमत् (*a* ह्रो pudor *s.* मत्) pudibundus. DR. 8. 44.

ह्रुद्, ह्रूद्, ह्रौद् 1. *A.* (गती) ire.

ह्रेपू 1. *A.* hinnire. MAH. 4. 2000.: ह्रेपमाणिरु वाडिभिः: — ह्रेपित *n.* hinnitus. MAH. 3. 11764. — *Caus.* adhinnire alicui *c. acc.* MAH. 3. 11764.: ह्रेपयामानुरु अन्योन्यं ह्रेपिते: (*V.* हेपू, हेपिन् *et cf.* germ. vet. *hros* equus, angl. *horse*, nostrum *Ross*, gr. ἥρως-μη, ἥρεμε-Σω, ἥρε-μιςω.)

ह्रग् 1. *P.* (नंवरणे) tegere, *cf.* रङ्ग.

ह्रप् 10. *P.* ह्राययामि (भाषणे *v.*) *Vid.* ह्रप.

ह्रस् 1. *P.* sonare. *Vid.* ह्रस्.

ह्रादू 1. *A.* gaudere, laetari. MAH. 1. 3036.: ह्रादते जनिता प्रेच्य (पुत्रम्). — *C. loc. rei.* MAH. 1. 3037.: ह्रादने (नरः) स्वेषु दरेषु धर्मातीः तलिलेषु इव. — *Caus.* exhilarare. R. SCHL. II. 44. 10.: श्रावनम् अनधं रत्नैः ... रश्मिभिः तंस्पृशन् शोतीष्य चन्द्रमा ह्रादयियति. (Cf. anglo-sax. *glæd* laetus, splendens; angl. *glad*, germ. vet. *glat* splendens; lib. *gairdim* «I rejoice», nisi pertinet ad गृध् *v.*; slav. *rad* laetus, *rados'ca* laetitia; fortasse gr. गृध् *v.*; slav. *rad* laetus, *rados'ca* laetitia; fortasse gr.

γῆτος, γῆतेऽ, ejectà liquidâ, transpositâ aspiratione; fortasse *yaiw* e *yaiGW* vel *yaSiw*; lat. *gaudeo.*)

आ *Caus.* exhilarare. N. 21. 8.: ममा "ह्रादयते चेतः"

प्र *Caus. p. A.* *id.* R. SCHL. I. 9. 56.: प्रह्रादयन्; MAH. 1.

7190.: प्रह्रादयध्मः; UR. 86. 14.: प्रह्रादयस्व.

द्वल् 1. *P.* (चलने *K.* चाले *v.*) vacillare, titubare. (Cf. germ. vet. *wallón* ambulare, errare, volitare.)

कि *id.* MAH. 1. 214.: सज्जां नो 'पलभे कृत मनो विह्वलतो 'व मे; R. SCHL. II. 13. 4.: प्रत्युवाच ततः क्रुद्धो मुहर्तं विह्वलत् इव. — विह्वलित vacillans, titubans. R. SCHL. I. 9. 15.: मदविह्वलिताः काञ्चित् प्रपत्त्युत्पत्तिनिच.

द्वृ 1. *P.* (कौटिल्ये) curvum, flexuosum esse. (Vid. प्रह्राद, उपह्राद *et cf.* द्वृ *i. e.* धूर्, lat. *vārus*, heb. *fiar* «crooked, inclined», *fiaraim* «I incline, bend», *firas* «crookedness».)

हृ 1. *P. A.* (हृ, हृ *v.* gr. 694.) vocare, advocate. SU. 3. 10.: विश्वकर्माणम् अह्रयत् (ed. Calc. आह्रयत्); R. SCHL. II. 34. 11.: आर्यो ह्रयति वो राजा; MAH. 1. 3393.: माचै नां प्रायने ह्रये. (Slav. *če-a-ti* vocare; island. vet. *hœia* hinnire, germ. vet. *hwajón* id., *hwaijōt*, *hweiōt* hinnit, *v.* Graff IV. 1223.; fortasse goth. *hrópjā* *voco* = ह्राययामि, sicut Caus. secundum generalem regulam sonaret, pro quo anomale ह्राययामि (gr. 519.), mutato *o* in *r* (*v.* gr. comp. 20.), servatā tenui *p*, sicut in *slépa* dormio, *v.* स्वप्; germ. vet. *hrófu*, *ruafu* cet., nostrum *rufe*; fortasse heb. *guilim* «I weep, cry, bewail» = ह्रायामि, mutato य् in इ (*v.* यकृत्), nisi pertinet ad 2. गृ *i. e.* गर्.)

आ 1) advocate. R. SCHL. II. 58. 1.: आग्रहाव तं सूतम्; 91. 12.: आह्रये विश्वकर्माणम्; N. 5. 1.: आग्रहाव महोपालान् ... स्वयंवरे. 2) provocare *ad pugnam vel ludum*. MAH. 2. 879.: वान् आह्रयामहे राजन् त्विरो युध्यस्व; 4. 342.: सर्वमष्टान् आया "ह्रयतः"; RIGV. 32. 6.: आ हि ब्रह्मे महावोर्यम्; IN. 5. 7.: श्रश्मिनं वक्षाचन्द्रेण सा "ह्रयनो 'व; N. 12. 83.: आह्रय provocando, post provocationem. — *Caus.* आह्रय-

- ययामि *advocari jubeo*. RAGH. 15. 75.: कविन् आक्षा-
ययामास.
- c. आ *praef.* उप *id.* *s.g.f. 2.* MAH. 2. 1765.: उपाक्षयस्व
तम्.
- c. आ *praef.* सम् 1) *convocare*. SU. 2.9.: सैनिकांश्च स-

माहृय. 2) *provocare ad pugnam vel ludum*. MAH. 2.
1518.: वां नमाक्षयते; 4.346.: भोगे मलां समाक्षयतः;
5.35.: गान्धाराराजस्य नुतम् नतालं समाक्षयद् देवि-
तुम्.

ADDENDA ET EMENDANDA.

p. 1. C. 1. अ cf. hib. *a ejus* = अस्य, अस्यात्, v. O'Reilly
p. 14.

p. 2. अगार *n.* domus. RAGH. 5.25.: आगार *id.* AM.

p. 3. अड्कुरित (ab अड्कुर s. इत) surculis praeditus. UR.
9.2.

p. 4. अड्गुष्ठ *m.* (v. अड्गुरि) pollex. SA. 5.16.

p. 5. c. अट् *ire* cf. hib. *eathaim* «I go», v. Pictet p. 12.
अटनि, अटनो *f.* arcus extrema. HIT. 35.12.

p. 6. l.24. lege अतिमात्रम्.

अतिसर्ग *m.* (r. सृज् *praef.* अति s. अ) donum. SA. 5.
53.

अत्याहित *n.* (r. धा c. आ *praef.* अति s. त) magnus
terror (AM. महाभोति), eventus terrificus. UR. 54.
8. *infr.*

c. अट् *edere* cf. etiam hib. *ithim* «I eat».

p. 8. c. 1. अन् *spirare* cf. hib. *anal* «breath», *anam* «life,
soul», cambro-brit. *enyz* anima.

c. 2. अन् *praef.* priv. cf. hib. *an*, *ain*.

c. अन् *demonstr.* cf. hib. *an ó*, *ñ*.

p. 10. अनुग्रह *m.* (r. ग्रह् *praef.* अनु s. अ) favor, benevo-
lentia. SA. 5.34.

p. 11. अन् 1. *P.* (बन्धने क. बन्धे *v.*; scribitur अन्) li-
gare. Cf. अन्दू.

c. अन्तर् cf. hib. *indir*, *idir* «between, betwixt».

p. 12. c. अतरिक्ष, अतरोक्ष cf. cambro-brit. *entyrc* «the fir-
mament, the vault, or canopy of the heavens», v.
Pictet p. 12. Owen s. v.

c. अन्ध cf. hib. *uinne* «blind», v. Pictet p. 13.

अन्दू 1. *P.* (बन्धने क. बन्धे *v.*; scribitur अन्) lig-
re. Cf. अन्दू.

p. 13. c. अप् *aqua* cf. etiam hib. *abb* flumen.

p. 14. अबन्ध (ex अ priv. et बन्ध sterilis) non sterilis,
non vanus, non irritus, *inde fructu* praeditus, fru-
ctuosus. UR. 7.14.16.4. cf. सफल UR. 9.17.

p. 17. c. अमस् *aqua* cf. hib. et scot. *aibheis* mare.

p. 18. c. अक् *sol* cf. hib. *eark* sol, coelum.

अर्चू *colere*, ex अक् q. v. cf. goth. *alhs*, Them. *alha*,
templum.

c. अर्चिस् ex अर्किन् - v. अर्क् - cf. hib. *earchaoin*
«splendid, very bright».

c. अर्क् *colligere* cf. goth. *rikjan* id.

p. 19. अद् 1. *P.* (पोडाग्रातियाचनेषु) 1) vexare. 2) ire.
3) poscere, rogare, petere, c. acc. pers. RAGH.
5.17.: शरद्यधनं ना दृति चातकः (cf. अष्ट्). —
Cl. 10. P. 1) vexare. MAH. 3.16450.: तत एनम्
महाविग्रेर् अर्दयामास तोमैर्; 1.1182. 2) ferire,
occidere. R. Schl. I. 16. 30.: विचरनो अर्दयन्
(omisso angmento) सर्वान् सिंहव्याघ्रमहोरागान्.
(Cf. hib. *ord* 1) «a hammer, sledge, mall, mallet».
2) «death, manslaughter».)

c. अभि 1. *P.* vexare, affligere. R. Schl. II. 21.55.: अ-
भ्यर्दसि मां सुदुःखम्; MAH. 1. 4116.: अभ्य-
र्दित.

c. आ v. p. 19.

c. सम् 10. *P.* vexare, vulnerare. MAH. 3. 761. 11724.:
समाद्यत.

- p. 23. c. **ऋश्य** equus cf. lib. *each id.*, cambro - brit. *osw equa*.
- p. 24. c. **ऋष्टन्** octo cf. lib. *ocht*, cambro - brit. *wyth*, v. Pic-
tet p. 141.
1. **ऋस्** c. **ऋधि** 1) legere. MAN. 4. 147. (v. इ॒ praef.
ऋधि). 2) facere. MAN. 11. 106. (v. 3. **ऋत्**
praef. ऋभि).
- c. **ऋन्** ponere, collocare. MAN. 6. 46. (v. 3. **ऋत्** praef.
ऋन्). — c. **ऋन्** praef. वि�॑ (विन्यस्॒) *id.* MAN. 3.
226. (v. 3. **ऋत्** c. वि�॑ + ऋन्). — C. **ऋन्** praef. सम्॑
(सन्ध्यस्॒) 1) deponere, *TROP.* renuntiare *alicui rei*,
praesertim actionibus. MAN. 6. 94.: वेदात्मं विधि-
वच्॑ क्ल॒वा सन्ध्यसेत्॑ (= कर्माणि सन्ध्यसेत्॑,
schol. सन्ध्यासम्॑ ऋनुतिष्ठेत्॑, v. सन्ध्यास et cf.
MAN. 6. 95. 96. ubi सन्ध्यस्य tam hic quam ad 3.
ऋत्॑ referri potest.
2. **ऋत्** antecedente न mori (v. भू॑). MAH. 3. 10284.
- p. 26. **ऋहन्** etiam neut. RAGH. 5. 25.
- p. 27. c. **ऋहि** cf. etiam gr. ἔγχις et germ. vet. *unc* anguis, v.
Graff 1. 347.
- p. 28. **ऋज्जू॑** 1. p. (आयामे; scribitur ऋाज्जू॑) extendere.
- p. 31. **ऋप्** praef. परि॑ v. पर्योप्ति॑.
- p. 32. c. **ऋम्** crudus, incoctus cf. etiam gr. ὥμος.
- आयातिन्॑ (r. यत्॑ praef. ऋ॑ s. इन्॑, nisi ab आ-
यास s. इन्॑) vexans. UR. 27. 8. *infr.*
- c. **ऋयुत्** cf. lib. *aoris* f. «age».
- p. 35. **ऋश्** Adj. celer. RIGV. 4. 7.: **ऋशुम्** ऋश्वे॑.
आत्॑ praef. ऋनु॑ 1) assidere, apud alqm sedere, c. acc.
MAH. 2. 405. Unā sedere, c. instr. MAH. 3. 7040.
RAGH. ed. Calc. 1. 57. 2) facere. N. 7. 3. vid.
सन्ध्या et praef. उप॑.
- c. **ऋत्॑ उदात्तीन** (v. gr. 599.) non curans, incuriosus,
negligens, tranquillus, securus. H. 4. 44. BH. 9. 9.
UR. 42. 1. *infr.* 47. 7. *infr.*
- p. 40. c. इन्ध॑ cf. etiam lib. *aitin* f. «fire», *aitinne* «fire-
brand, charcoal».
- p. 41. c. 2. इप॑, इक्क॑ cf. etiam slav. *isk-a-ti* quaerere, lith.
jeszko-ti id., v. Miklosich p. 34.
- p. 43. **ईत्॑** 1. p. (बन्धने, scribitur ईत्॑) ligare.
- p. 46. **उत्पुणा॑** aptius deducitur a r. 1. फल॑ s. न, assimilato
न्॑ antecedenti ल्॑, debilitato ऋ॑ in उ, v. gr. min.
ed. 2. 552.
- p. 47. **उदात्तीन** v. आत्॑ praef. उत्॑ p. 408. a.
- p. 50. c. **उपरि॑** cf. etiam lib. *fair* «on, upon».
- p. 51. उपस्थ॑ in comp. रथोपस्थ॑ v. etiam MAH. 4. 1106.
- p. 56. **ऋत्ति॑** m. etiam stella. AM. *Vid. sq.*
ऋत्तराजा॑ m. (e praec. et राज् rex) luna. UR. 39. 2. *Vid.*
तारपति॑.
- ऋज्जू॑** 1. A. (भजे॑ क. भृजे॑ v.; scribitur ऋज्जू॑) assare,
frigere, coquere. *In dial. Vēd.* ornare (?), v. We-
sterg. (Cf. भृजू॑, भ्रज्जू॑.)
- c. **ऋतु॑** cf. etiam russ. *ljetо* aestas, annus.
- p. 57. **ऋभम्॑** e वृ॒धम्॑, vid. वृ॒ध्॑, वृ॒धम्॑.
- p. 58. एकावलो॑ f. (ex एक et आवलो॑) simplex linea *mar-*
garitarum, florum cet. AM. VI. 3. 7. UR. 11. 6. *infr.*
- p. 62. **काङ्क्षा॑** v. वृ॒ध्॑.
- p. 70. c. **काङ्क्ष॒त्॑** cf. etiam lib. *cuingim* «I desire, request,
demand».
- p. 72. l. 6. lege इ॑ natus) pro इ॑ natus
कालकेय (a कालका॑ s. एय) i. q. कालकाङ्क्षा॑. A. 10.
11. 13.
- p. 75. कुड्य॑ n. (ut videtur, a r. 3. कुएङ्ग॑ s. य) paries. MAH.
2. 731.
- p. 77. **कुम्प॑** 1. et 10. p. (स्तृत्याम्॑; scribitur कुप॑) sterne-
re. Cf. कुम्प॑.
- p. 79. b. l. 2. lege सात्॑ pro शात्॑.
- p. 80. b. l. 24. pro विकृवते॑ lege विकृवते॑ quod per «se
transformant» vertendum esse censeo; v. l. c. sl.
20, 21.
- p. 81. **कृट्॑** 6. p. i. q. कृट्॑.
- p. 82. **कृष्ण॑** m. nom. pr. A. 11. 3.
- p. 85. **केदार॑** m. campus, v. p. 349. l. 16.
कैतव॑ n. 2) fraus, v. p. 343. l. 3.
- p. 86. **कोष्ठ॑** m. stomachus. AM. IV. 10. 43.: पुंसि॑ कोष्ठः॑ —

Etiam n. DEV. 6.13.: कोष्टानि.

- कौन्द (f. र्द्, a कुन्द s. ऋ) ad plantam *Cunda* dictam pertinens.
- c. क्रथ् cf. शनथ्, v. *squ.*
- c. क्रथ् cf. 2. अथ्, 1. श्लथ्, क्रथ्, शनथ्.
- p. 87. l. 23. de lat. grandis vid. etiam वृथ्.
- p. 88. क्रिया f. (r. कृ s. या) 1) opera, labor, opus. HIT. 8.
1. UR. 39. 3. 2) ritus, caerimonia. SA. 1. 20. A. 4. 2.
- p. 90. ल्तु 1. 4. se movere. *Vid.* विक्षाव.
- p. 94. क्वीज् 1. p. (अव्यक्ते शब्दे x. हिक्कने v.) singul-tire.
- p. 96. ख 2) cavum. MAN. 2. 60. 3) sensus *videndi, audiendi* cet. AM. IV. 2. 19.: इन्द्रिये अपि खम्.
खण्ड 2) saccharum. UR. 38. 1. *infr.*
- खच् *etiam* oriri, nasci.
- p. 99. गञ् 1. p. (स्वने; scribitur गञ्) sonare. Cf. गञ्,
गर्ज्.
- गट् 1. p. (सेचने x. सेचे v.)
गण् *add. 10.*
- p. 102. गम्भ् 1. p. (गतौ) ire. *Vid.* घम्ब्.
- p. 103. b. l. 30. lege अधिगा pro अधिगम्.
- p. 106. गुस्ति f. etiam actio celandi, occultatio. HIT. 120. 8.
- p. 112. ग्रह् praef. वि Caus. impugnandum curare. HIT.
116. 22.:
- p. 113. घटन n. (r. घट् s. ऋन) junctio, conjunctio. UR.
27. 9.
- p. 114. घुप् 1. 4. (धूशो; scribitur घुप्) splendidum, pul-chrum reddere.
- घुड् 6. p. (व्याघाते) impedire. Cf. 2. घुद्.
- p. 114. b. lege घिष् pro घिण् et घुम् pro घुण् (a grammaticis scribitur घिण्, घुण्, v. gr. 110^a. et cf. घृष्).
- p. 115. b. l. 4. et 13. de lat. *verres* v. etiam वृष्.
- p. 117. चघ् 5. p. (घातने) pulsare, ferire, occidere.
- p. 126. चुच्य् 1. p. (अभिपच्चे) succum exprimere. Cf. शुच्य्.
c. चुत् cf. etiam श्वत्.

p. 129. l. 8. *infr.* del. lege.

1. 7. *infr.* lege quo pro quā.

p. 130. b. l. 29. lege शैवाललालांश् pro शैवावलोलांश्

p. 141. l. 32. adde 41. 11.

p. 144. c. इवल् cf. etiam hib. *geal* «fair, white, bright»,
gealach «the moon», *gealaighim* «I whiten, bleach, shine».

p. 152. तिध् 5. p. (घातने) pulsare, ferire, occidere.

p. 156. तूल् 1. et 10. p. ponderare.

p. 161. तङ् 1. p. (गतिकम्पयोः; scribitur तज्) ire, se mo-vere, tremere. Cf. त्रङ्ग्, तङ्ग्.

lege युद् pro अट्.

p. 162. b. l. 9. lege इन् pro इन्.

दण्ड m. exercitus. MAN. 7. 103.

p. 167. दान् p. A. (अवाखण्डने x. आर्दवे छिदि v.) दो-दांसामि, दोदांसे (proprie Desid. v. gr. 553.) ab-scindere, rectum facere. Cf. दो (ita शान् unde शोशांस् cohaeret cum शो).

p. 168. l. 19. de goth. *sin* compositi *sinteins* v. etiam सना.
1. 27. lege 331^a. pro 332.

दिम्प् 10. p. A. (सङ्कृते) coacervare. V. उप्.

p. 171. दुःखोय् (Denom. a दुःख s. यू) dolorem pati. HIT.
48. 17.

दुर्णय m. (e दुस् et नय a r. नो s. ऋ) malefactum, flagitium, scelus. UR. 27. 9. *infr.*

p. 173. c. दुस् cf. etiam island. vet. praef. tor, germ. vet. zur,
v. Grimm II. 768.

दृति f. (e दृतो correpto र्द्) i. q. दृतो. UR. 63. 9.

दृवी f. graminis genus, Wils. bent grass (Pan-i-cum dactylon). UR. 44. 4.

p. 174. 1. दृभ् 6. p. (ग्रन्थे x. गुम्फने v.) jungere, nectere, serere.

2. दृभ् 1. et 10. p. (भये) timere.

p. 177. दै 1. p. (न्यक्करणे) spernere, contemnere.

p. 178. द्रोणि, द्रोणी f. labrum, solium. R. Schl. II. 66. 16.

p. 179. द्वित्रा *m. n. pl.* द्वित्रा *f. pl.* (द्वित्राः द्वित्राणि, e द्वि duo et त्रि, quod correptum esse videtur e त्रय, a त्रि tres) duo vel tres. RAGH. ५. २३.: द्वित्राण्य् म्रहनि.

p. 180. धनिक *m.* (a धन s. इक) creditor, v. विदू *Caus.*

p. 184. l. 14. lege a धो pro r. धो.

धुर्व् 1. p. i. q. उर्व्, तुर्व्, युर्व्.

p. 187. धृ *i. q.* ध्रुः

धै 1. p. (तृस्तो) gaudere, satiari.

p. 192. l. 16. lege नंष्टास्मि pro नष्टास्मि

l. 18. lege नंद्वा pro नद्वा.

p. 194. c. नि cf. etiam slav. **ИИЗ** *niz* deorsum.

p. 195. निचोल्म *m. n.* (r. चुल् praef. नि s. म्र) pallium. GITA-Gov. ५. ११.

p. 199. निप् 1. p. (सेके) irrigare.

p. 201. नुड् 6. p. (वधे) pulsare, interficere.

p. 204. पठ्व *m. n.* tympanum. DEV. २. ५४.

पठु *etiam* vehemens, *de imbre.* UR. ५८. १.

p. 208. 4. पढू *etiam* passus. R. SCHL. I. ३१. १९.

p. 214. 1. पथ् 1. p. A. (वाधनस्पर्शयोः x. वधे ग्रन्थे v.) coërcere, tangere, interficere, jungere, nectere. V. 1. पस्.

2. पथ् 10. p. पाषयामि (बन्धे) ligare. V. पश्, पस्.

3. पप् 10. p. पपयामि (बन्धवाधयोः स्पर्शगत्योः) ligare, coërcere, tangere, ire.

1. पस् 1. p. A. (वधग्रन्थयोः x. वधे ग्रन्थे v.) interficere, jungere, nectere. V. 1. पष्.

2. पस् 10. p. पासयामि (बन्धे) ligare. V. 2. पष्. पाणिङ् *m.* (e पाणि manus et ज्ञ natus) unguis. GITA-Gov. १२. ११.

p. 215. पारिजात *m.* nomen arboris. Wils. 1) *A tree of paradise.* 2) *The coral tree,* Erythrina fulgens. UR. २५. ५. *infr.*

p. 217. पिण्डुन *Adj.* (ut videtur, a r. पिश् s. unād. उन) 1) nuntius, nuntians, certiorem faciens. UR. २५. १५.

2) crudelis. 3) vilis, malus, pravus.

p. 220. पुरु. De lat. *multus* et hib. *mor* v. etiam मूरि. पुरोभागिन् (a पुरोभाग - e पुरु ए भाग pars, portio - suff. इन्) arrogans, immodestus. AM. III. 1. 46. UR. ४९. ५. *infr.*

p. 222. पूर्व् 10. p. (निकेतने) habitare.

p. 224. पै 1. p. (शोषणे x. शोषे v.) siccari.

p. 228. De प्रतोप v. समीप.

प्रत्यर्थ (BAH. e प्रति et अर्थ) utilis. A. 4. 61.

p. 229. प्रबन्ध *m.* (r. बन्धू praef. प्र s. म्र) fabula. UR. १. ९.

p. 230. प्रयोग *m.* (r. युज् praef. प्र s. म्र) actio fabulam agendi. UR. २८. ४. ३५. ४. Cf. प्रयोक्तुः.

प्रवीण (*BAH.* e प्र et वीणा) scitus, peritus, prudens; v. sq.

प्रवीणता *f.* (a praec. s. ता) habilitas, peritia, prudencia. HIT. ७. १७.

p. 231. b. lin. 10. pro id. lege i. q. praec. sgf. 1.

प्रा 2. p. implere. RIGV. ४२. ९.: प्रास्यू उदरम्; ६९.

1.: पप्रा (== पप्रौ). Cf. पृ, पूर्, ३. पृ.

c. म्रा id. RIGV. ५२. १३.: म्राप्रा.; ८१. ५.: म्रापप्रौ.

p. 232. प्राण *etiam* sensus, *videndi* cet. MAN. ४. १४३. (v. स्वृग्) praef. उप).

l. 1. *infr.* lege i. q. प्रायशस् pro i. q. praec.

p. 238. वाणिड्य vid. वाणिड्य.

वाणी vid. वाणी.

p. 239. विम्ब विम्ब.

बिल् lege 6. et 10. p. pro 1. et 10. p.

p. 241. l. 14. Cf. रु, boruss. vet. *billa* cet., v. l. 16. sq. cf. etiam lith. *burna os;* germ. SPRAH etiam ad म्रहू praef. प्र (प्राहू) trahi posset.

p. 243. b. भर्तृ *Adj.* ferens, sustentans. BH. १३. १६.

p. 244. भप् 1. p. interdum A. latrare. MAH. १. ५२४९.: श्वा भपन्; २. १४२४.: भपेयुः (श्वानः); २. १४२५.: भपते. (Cf. भाष्.)

p. 247. l. 5. lege भोपयति pro भोपति.

c. 1. मुज् cf. etiam slav. **БЕГУ** *bjegu* fugio.

p. 248. मुशुएडो *f.* teli genus. A. ६. १६. (lege मुशुएडोभिः), ७. ३.

- p. 250. c. भूर्जः cf. germ. vet. *birca*, *bircha*, nostrum *Birke*, lith. *bérz* a-s.
- p. 251. भृ॒ 9. p. भृणामि, v. gr. 385. (भर्त्सने क. भृतौ भृडि भर्त्से व.) reprehendere; sustentare; frigere, assare. भेत्ता Adj. n. BH. 13.14.
- p. 252. भृस् 1. 4. (भये) timere. Cf. भो.
- p. 253. c. भ्राद् cf. etiam scot. *breagh* «bellus, tersus, speciosus, nitidus, bene ornatus», *breachad* «pulchritudo, decor, nitor».
- भ्राश्** scribitur etiam भ्रात्; Praet. mltf. Vēd. अभ्राद् aptius deducitur a भ्राद्, v. euphon. r. 59.
- भ्रुड्** 6. p. (संवृतिसंहत्या:) tegere, coacervare. Cf. भुट्.
- p. 254. b. l. 15. lege शाठ्ये pro शाळ्ये.
- p. 255. मण् 1. p. (शब्दे क. वृडे व.) sonare, murmurare. NALOD. 2. 60.: मणित sonitus, murmur.
- p. 259. मध् 1. p. (गतौ क. गत्याम् व.) ire, se movere.
- मध्** 1. p. (गत्याम्) id. Cf. मर्व्.
- मध्** 1. 4. id.
- p. 260. मर्व् 1. p. id. मलयज m. (e मलय et ज़ natus) santalum. UR. 42. 2.
- मष्क्, मस्क्** 1. 4. (गतौ) ire, se movere. Cf. मक्क्.
- p. 262. c. 3. मा cf. etiam bib. *mi* particula negativa in initio compp.
- p. 268. मुस् 4. p. (खण्डने क. छिदि व.) frangere, findere.
- मुस्त्** 10. p. (सङ्घाते क. संहतौ व.) coacervare.
- p. 269. b. lege मृगलाञ्छन pro °ञ्छ°
- p. 270. b. मृत्यु etiam fem. et neut.
- p. 271. l. 5. et 6. lege Βραδύς e μεράδυς.
- मृ** 9. p. मृणामि (वधे) interficere.
- p. 273. ह्लेव् 1. 4. i. q. नेव्.
- p. 275. यदि 3) quod, *dass*, post आशंसे credo, puto, v. p. 341. b.
- p. 276. यत् 1. et 10. p. (scribitur यत्र, ut mihi videtur, Denom. a यत्र, r. यम् s. त्र) obstringere, coērcere. R. Schl. I. 40. 17. MAH. 3. 33.
- p. 278. l. 32. lege भार्याविहर्ता pro भायाविहर्ता.
- p. 283. यौट्, यौट् 1. p. (सम्बन्धे) conjungere, conglutinare. Cf. यु.
- p. 287. रसायन n. (e रस argentum vivum et म्रयन) medicamentum. Wils.: A medicine preventing old age, and prolonging life, the Elixir Vitae of the alchymists. HIT. 43. 8.
- c. रात्रि cf. scot. *raoir* in *an raoir* hesternā nocte, (ita *an de heri*, vid. दिन).
- p. 299. लम्भ् 1. 4. (शब्दे; scribitur लभ्) sonare. Cf. रम्भ्.
- p. 303. l. 25. lege लूप् pro लूप्.
- p. 306. वारद् 1. 4. (एकचरे व.; scribitur वह्) solum ire.
- p. 313. l. 11. lege मार्गेण pro मार्गेन
- p. 317. वास् v. वाश् et वासय्.
- p. 336. विष् 1. 4. i. q. विष्.
- p. 346. शव् 1. p. (गतौ क. विकारे व.) ire, mutare.
- p. 348. शिखरिणी f. (fem. रो॑ शिखरिन्) lac coagulatum cum saccharo et condimentis mixtum. UR. 42. 7. infr.
- p. 351. मुक् 1. p. (गतौ क. सर्वे व.) ire, se movere.
- मुच्** 1. p. i. q. चुच्य्, v. p. 409.
- मुन्** 6. p. (गतौ क. गत्याम् व.) ire, se movere.
- p. 353. शेव् 1. 4. i. q. सेव्.
- शेवाल i. q. शैवल.
- p. 354. शौद्, शौट् 1. p. (जर्वे) superbum esse.
- p. 359. यच् 1. 4. (गत्याम्) ire, se movere.
- यज्** 1. 4. id.
- यज्ज्** 1. 4. (scribitur यज्) id.
- p. 362. संरम्पयत्प (e संरम्प et परप) valde asper, *sicut*

germanice dicitur grimmig kalt, grimmige Kälte. Wils. ed. 2. vid. sq.

संरम्भनुत् (e संरम्भ et नुत्) *id.* UR. 51.5.

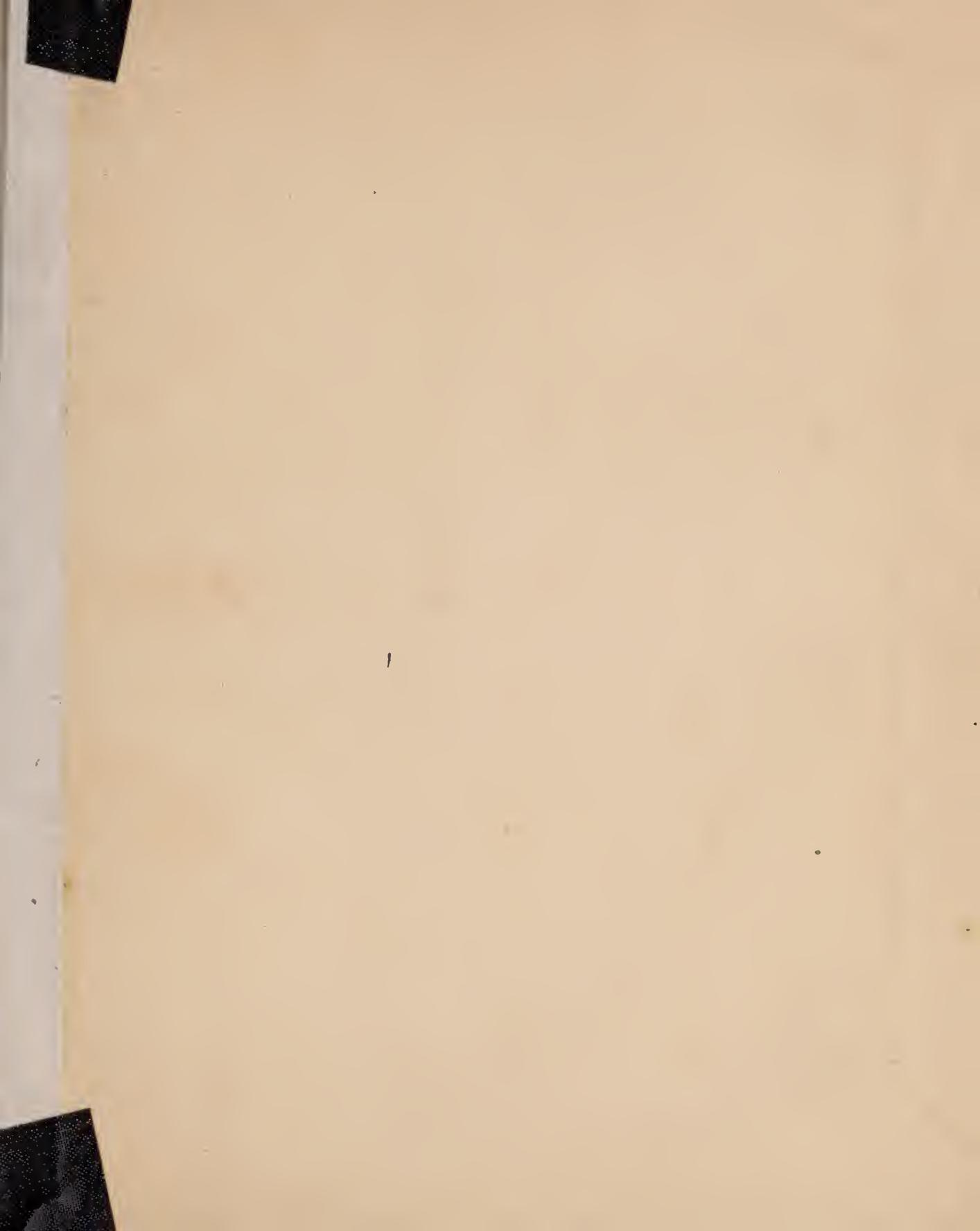
p.362. b. l.6,7. वराहसंस्थित aptius derivatura वराहसंस्था elephanti forma suff. इत्, inde elephanti formâ praeditus; ita कैरातसंस्थित a कैरातसंस्था suff. इत्.

p.374. सामन् (*fem.* इ, *a* समन् *s.* ऋ) finitimus, vicinus, confinis. *Subst. m.* *ut videtur,* rex terrae finitima. UR. 50.13.

p.375. सारस् *m.* (*a* सरस् *s.* ऋ) grus indica. H. 1.25. — *Fem.* सारसी.







PK935 .L3B72
Glossarium sanscritum, in quo omnes
Princeton Theological Seminary-Speer Library



1 1012 00027 7006